

שבוע פרשת כִּיתֶשָׂא

(01 – 07 March 15)

י' – ט"ז אדר תשנ"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבוצ של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצֻוֶּה הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצֻוֶּה אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָה וְשִׂבְעְתָה. הִשְׁמְרוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֹּפֶת, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִזְוֹת לָכֶם לֵאמֹר, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מִצְוָה לְהַתְּפִל בַּתְּפִלִּין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוֹדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׂבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשלב ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכה "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הִלְלוּהָ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמְזֶרְח־שָׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כְּלָגוֹת | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
ה מִי כִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגִבִּיהִי לַשָּׁבֶת: ו הַמְשַׁפִּילִי לְרֹאשׁוֹת בָּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲרָךְ
ח לְמַאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ט לְהוֹשִׁיעַ עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁיעֵי | עֲקָרַת הַפֶּתַח
אִם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הִלְלוּהָ:

קיד.

בו מבוואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹ: ב חֵיתָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
ג הֵימָּה רָאָה וַיִּגַּם הִירְדֵן יֹסֵב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ה מֵה־לֶּךְ
ו הֵימָּה כִּי תִגֹּם הִירְדֵן תִּסָּב לְאַחֹר: ז הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבְּנֵי־צֹאן: ח מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ט הַהָפְכִי הַצּוֹר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת ימי הפורים, ה'תשכ"ח

ימי הפורים ושבת שמחים ומבורכים והתוועדויות פעילות.

מנחם שניאורסאהן

אגרות קודש

[י"א אד"ר, תשכ"ב]

במענה למכתבו מכ"ז טבת - שנתקבל באיחור זמן רב -

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, מתאים
לתוכן כתבו.

לכתבו אודות מחשבות זרות בשעת הלימוד ותפלה, ידועה העצה לזה, אשר יהי הספר או
הסידור פתוח לפניו בעת הלימוד והתפלה, והאותיות אוהזות את המחשבה ותופסות אותה.

ומאחר שהובטחנו יגעת ומצאת, וזכה ללמוד בישיבה הק' תומכי תמימים, מיסודם ובהנהלתם
של רבותינו נשיאנו, בודאי כשילמוד בהתמדה ושקידה ימשיך זה ברכת השי"ת בכל המצטרך לו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כ) עין יעקב מסכת יומא	רכד
ב) מזמורי תהלים קיג, קיד	ג	כא) מסכת כתובות עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה בלילה ההוא נדדה שנת המלך		מדף כז עד דף לג	רכו
ה) פורים ה'תשכ"ח	ה		
ד) מאמר ד"ה כי תשא גו'		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
שבת פרשת תשא, ט"ז אדר ה'תשכ"ח	טו	כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ה) שיחת חג הפורים, ה'תשכ"ח	כב	אדמו"ר הזקן	רנח
ו) שיחת שבת פרשת תשא ט"ז אדר, ה'תשכ"ח	נג	כג) שולחן ערוך הלכות שבת	
ז) לקוטי שיחות – פרשת כי תשא		אדמו"ר הזקן	רנט
(בלה"ק) כרך ו	ס	כד) לקוטי תורה	
ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		אדמו"ר הזקן	רס
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	סו	כה) שערי אורה	
ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תשא	סח	אדמו"ר האמצעי	רסג
י) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תשא	סט	כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	
יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תשא	קלב	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רסג
יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כז) תורת שמואל תרל"ב	
לשבוע פרשת תשא	קלג	אדמו"ר מוהר"ש	רסד
יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תשא	קמג	כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קמח	אדמו"ר מוהרש"ב	רסה
		כט) ספר המאמרים – ה'תרצ"ד	
		אדמו"ר מוהריי"צ	רסו
		ל) ספר השיחות ה'תר"פ-תרפ"ז	
		אדמו"ר מוהריי"צ	רסז
		לא) אגרות קודש	
		אדמו"ר מוהריי"צ	רסח
יח) נביאים וכתובים		לב) חומש לקריאה בציבור	רסט
ישעיה פרק ג, משלי פרק ו	רטו	לג) לוח זמנים לשבוע פרשת תשא	רעח
יט) משניות – מסכת כלים			
		דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי	

ביאור בדרך אפשר

1 פְּלִילָה הַהוּא נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ¹, וְאִיתָא בְּמִנְהֵגֵי מְהֵרִי²
 2 מוֹרוֹנוּ הָרֵב רַבִּי יַעֲקֹב לוי (מולין, נודע גם בשם מהר"י סגל, ועל פיו נקבעו
 3 רבים ממנהגי אשכנז) (והובא בְּאַחֲרוֹנִים³ הלכה למעשה)
 4 שְׁמִ'פְּלִילָה הַהוּא צָרִיף הַקּוֹרָא אֶת מַגִּילַת אֶסְתֵּר בְּפוֹרִים לְהַגְבִּיחַ
 5 אֶת הַקּוֹל, לְפִי שֶׁהוּא הַמְּסוּפֵר
 6 בְּפֶרֶק זֶה, הַחֵל מִ"בְּלִילָה הַהוּא"
 7 הַתְּחִלַּת תְּקוּפֹ שָׁל גֵּס⁴ פּוֹרִים.
 8 וַיְדוּעָה הַקּוֹשְׁיָא בְּזָה⁵, בְּמֵאמְרֵי
 9 חֲסִידוֹת, דְּלִכְאוּרָה תְּקוּפֹ שָׁל
 10 הַגֵּס הַצֵּלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִגְּזִירַת הַמֶּלֶךְ,
 11 הַתְּחִיל עַל-יְדֵי בְּקָשׁוּתִיהָ שָׁל
 12 אֶסְתֵּר כּו', מֵאֲחַשְׁוֵרוּשׁ לְבַטֵּל אֶת
 13 הַגְּזִירָה, שְׁלֹא-חֲרִי-זָה אַחֲרֵי
 14 הַבְּקָשׁוֹת שֶׁל אֶסְתֵּר, וְלֹא קוֹדֵם לָכֵן.
 15 נִתְּבַשְׁלָה הַגְּזִירָה, וּמָה נִוָּגַע
 16 הָעֲנָן ד'פְּלִילָה הַהוּא נִדְדָה
 17 שְׁנַת הַמֶּלֶךְ לְכָלִּלוֹת הַגֵּס,
 18 וְעַד כְּדִי-כָף שְׁזָהוּ תְּקוּפֹ שָׁל
 19 גֵּס?
 20 וְהַתִּירוּץ בְּזָה, עַל-פִּי מָה
 21 שֶׁכָּתוּב בְּמִדְרָשׁ⁶ בְּפִירוּשׁ
 22 'נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ', זֶה מִלְכּוֹ
 23 שָׁל עוֹלָם וְכו', וְכַמְבָּאֵר בַּכֹּהֵן
 24 מִקְּמוֹת שֶׁהַגְּזִירָה הִיטָה בְּאוֹתָהּ שֶׁעַ
 25 שְׁהִיָּה מִצַּב שֶׁל 'שִׁינָה' לְמַעַלָּה,
 26 כְּבִיכּוֹל, אֲבָל כֹּאשֶׁר 'נִדְדָה שְׁנַת' שֶׁל
 27 מֶלֶךְ הָעוֹלָם וְכַבֵּר לֹא הִיטָה 'שִׁינָה'
 28 לְמַעַלָּה הִיָּה יֹכֵל לְהַתְּרַחֵשׁ הַגֵּס, כִּיּוֹן
 29 שָׂאָז נַעֲשֶׂה בְּגִלּוֹי הָעֲנָן דְּלֹא
 30 יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל⁷
 31 וְכַפִּי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמְבָאֵר.
 32 וְהָעֲנָן בְּזָה, דְּכָשֶׁם שֶׁהָעֲנָן
 33 ד'נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ' עַל-פִּי
 34 פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא הִיָּה שִׁינּוֹ
 35 וְחִידוּשׁ דְּכָר, לְעוֹמֵת הַמִּצַּב הָרִגִּיל
 36 בְּכָל לַיְלָה, כֹּאשֶׁר הַמֶּלֶךְ יִשָּׁן, הָרִי
 37 מוֹכֵן שְׁכָן הוּא לְהַפְּרִיז
 38 בְּפִנְיָמִיּוֹת הָעֲנָנִים שֶׁקָּאִי
 39 שֶׁהַכּוֹנֵה עַל מֶלֶךְ מַלְכֵי
 40 הַמִּלְכִּים הַקְּבָ"ה, שְׁנִדְדָה
 41 שְׁנַת מִלְכּוֹ שָׁל עוֹלָם, הוּא שִׁינּוֹ וְחִידוּשׁ גָּדוֹל לְגַבֵּי הַמִּצַּב

בס"ד. פורים, ה'תשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

1 פְּלִילָה הַהוּא נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ¹, וְאִיתָא
 2 בְּמִנְהֵגֵי מְהֵרִי² (והובא בְּאַחֲרוֹנִים³)
 3 שְׁמִ'פְּלִילָה הַהוּא צָרִיף לְהַגְבִּיחַ אֶת הַקּוֹל, לְפִי
 4 שֶׁהוּא הַתְּחִלַּת תְּקוּפֹ שָׁל גֵּס⁴. וַיְדוּעָה הַקּוֹשְׁיָא
 5 בְּזָה⁵, דְּלִכְאוּרָה תְּקוּפֹ שָׁל הַגֵּס הַתְּחִיל עַל-יְדֵי
 6 בְּקָשׁוּתִיהָ שֶׁל אֶסְתֵּר כּו', שְׁלֹא-חֲרִי-זָה נִתְּבַשְׁלָה
 7 הַגְּזִירָה, וּמָה נִוָּגַע הָעֲנָן ד'פְּלִילָה הַהוּא נִדְדָה
 8 שְׁנַת הַמֶּלֶךְ לְכָלִּלוֹת הַגֵּס, וְעַד כְּדִי-כָף שְׁזָהוּ
 9 תְּקוּפֹ שָׁל גֵּס. וְהַתִּירוּץ בְּזָה, עַל-פִּי מָה שֶׁכָּתוּב
 10 בְּמִדְרָשׁ⁶ בְּפִירוּשׁ 'נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ', זֶה מִלְכּוֹ
 11 שָׁל עוֹלָם וְכו', שָׂאָז נַעֲשֶׂה בְּגִלּוֹי הָעֲנָן דְּלֹא
 12 יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל⁷. וְהָעֲנָן בְּזָה,
 13 דְּכָשֶׁם שֶׁהָעֲנָן ד'נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ' עַל-פִּי
 14 פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא הִיָּה שִׁינּוֹ וְחִידוּשׁ דְּכָר, הָרִי
 15 מוֹכֵן שְׁכָן הוּא לְהַפְּרִיז בְּפִנְיָמִיּוֹת הָעֲנָנִים
 16 שֶׁקָּאִי עַל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמִּלְכִּים הַקְּבָ"ה, שְׁנִדְדָה
 17 שְׁנַת מִלְכּוֹ שָׁל עוֹלָם, הוּא שִׁינּוֹ וְחִידוּשׁ גָּדוֹל.
 18 וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן מָהוּ הַחִידוּשׁ בְּזָה, הָרִי לֹא
 19 יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל. וְהַבִּיאֹר בְּזָה,
 20 עַל-פִּי תוֹרַת רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן⁸ בְּמֵאמְרֵי הַמְּשֻׁנָּה⁹ דַּע
 21 מָה לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל צָרִיף לִידַע
 22 שֶׁכָּל הָעֲנָנִים שֶׁלְמַעַלָּה (מָה לְמַעַלָּה) הֵם מִמֶּנּוּ,
 23 שְׁתִּלּוּיִים בְּעֵבֻדַּת הָאָדָם לְמַטָּה. וְעַד כְּדִי-כָף,
 24 שְׂאִפִּילוֹ עֲנָן שָׂבָא בְּאַתְעָרוּתָא דְּלֵעִילָא שְׂאִין
 25 אֲתַעָרוּתָא דְּלֵתְמָא מַגְעַת שָׁם, הִנֵּה גַם עֲנָן זֶה
 26 לֹא שָׂרִיא אֶלָּא בְּאַתֵּר שְׁלִים¹⁰. וְיִתְרָה מְזִיָּה,
 10 אֵינָה שׁוֹרָה אֵלָּא בְּמִקּוֹם שָׁלֵם, מִקּוֹם מוֹשְׁלֵם שְׂאִין בּו

ביאור בדרך אפשר
 הרגיל. וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן מָהוּ הַחִידוּשׁ בְּזָה, הָרִי תָמִיד לֹא
 יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל וְלֹא רַק בְּזִמְנֵי מִיּוּחַד, בְּאוֹפֵן יוֹצֵא מִן
 הַכֹּל?
 וְהַבִּיאֹר בְּזָה, עַל-פִּי תוֹרַת רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן⁸ בְּמֵאמְרֵי הַמְּשֻׁנָּה⁹
 דַּע מָה לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל צָרִיף לִידַע
 פְּשׁוּטוֹ הַכּוֹנֵה הִיא שֶׁל הָאָדָם לְדַעַת
 מָה נִמְצָא מִעֲלָיו (כַּהֲמִשָּׁךְ דְּבָרֵי
 הַמְּשֻׁנָּה, "עֵין רוֹאֶה וְאוֹזֵן שׁוֹמֵעַת וְכֹל
 מַעֲשֶׂיךָ בְּסִפֵּר נִכְתָּבִים"), וְעַל כֵּךְ מוֹסִיף
 רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן בִּיאֹר עַל-פִּי חֲסִידוֹת
 שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל יְהוּדֵי צָרִיף
 לִידַע לְדַעַת (וְלֵהוֹיֹת מוֹדַע לָכֵן)
 שֶׁכָּל הָעֲנָנִים שֶׁלְמַעַלָּה (מָה)
 שִׁמְתָּרַחֵשׁ לְמַעַלָּה בְּלוֹקוֹת,
 בְּעוֹלָמוֹת רִחוּנִים עֲלִיוֹנִים) הֵם
 מִמֶּנּוּ, שְׁתִּלּוּיִים בְּעֵבֻדַּת
 הָאָדָם לְמַטָּה שִׁישׁ לֵה חֲשִׁיבוֹת
 וְהַשְׁפָּעָה עַל מָה שִׁמְתָּרַחֵשׁ לְמַעַלָּה.
 וְעַד כְּדִי-כָף, שְׂאִפִּילוֹ עֲנָן
 בְּעֵבֻדַּת ה' שֶׁל הָאָדָם לְמַטָּה שָׂבָא
 בְּאַתְעָרוּתָא דְּלֵעִילָא הַתְּעוֹרְרוֹת
 וְהַמְּשָׁכָה מִלְמַעַלָּה מִמִּקְוֵר גְּבוּהָ וְנַעֲלָה
 מֵאֵד שְׂאִין אֲתַעָרוּתָא דְּלֵתְמָא
 לֵאל הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְמַטָּה מִצַּד הָאָדָם
 מַגְעַת שָׁם וְאֵין בִּיכּוּלְתוֹ לְגוֹרֵם אֶת
 הַמְּשָׁכָה הַתְּעוֹרְרוֹת הַזֶּה (בְּשׁוּנָה
 מִ"אַתְעָרוּתָא דְּלֵעִילָא" בְּדִרְגָּה רִגִּילָה,
 מִמִּקְוֵר לֹא נַעֲלָה וְגִבּוּהָ כֹל-כֵּךְ, שְׁעִלָּה
 נִאֲמַר בְּזוּהֵר "בְּאַתְעָרוּתָא דְּלֵתְמָא,
 אֲתַעָרוּתָא דְּלֵעִילָא", כֹּאשֶׁר הָאָדָם
 מִצִּדּוֹ מִתְּעוֹרֵר לְהַתְּקַרֵּב לְאַלּוֹקוֹת
 מִלְמַטָּה, הַדְּבָר פּוֹעֵל תְּהִיָּה עֲלָיו
 הַתְּעוֹרְרוֹת וְהַמְּשָׁכָה מִלְמַעַלָּה), וְאֵם כֵּן
 לְכַאוּרָה יֵשׁ עֲנָנִים שֶׁבָּהֶם לְמַעֲשֵׂי
 הָאָדָם אֵין הַשְׁפָּעָה וּפְעוּלָה עַל
 הַמְּתַרְחֵשׁ לְמַעַלָּה, הִנֵּה גַם עֲנָן
 זֶה שֶׁל "אַתְעָרוּתָא דְּלֵעִילָא" שֶׁלֹּא
 נַפְעֵלַת עַל יְדֵי "אַתְעָרוּתָא דְּלֵתְמָא" (כִּי
 הִיא מִמִּקְוֵר נַעֲלָה שֶׁעֲבֻדַּת הָאָדָם לֹא
 מַגְעַת לָשֶׁם) לֹא שָׂרִיא אֶלָּא
 אֵינָה שׁוֹרָה אֵלָּא בְּמִקּוֹם שָׁלֵם, מִקּוֹם מוֹשְׁלֵם שְׂאִין בּו

(1) אסתר ו, א. (2) הל' פורים (ע' תכט - בהוצאת ירושלים, תשמ"ט). (3) דרכי משה סתר"צ. מג"א או"ח שם סקי"ז. (4) מגילה יט, א. (5) רד"ה בלילה ההוא ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 5). (6) יל"ש אסתר רמז תתנו (קרוב לסופו). (7) תהלים קכא, ד. (8) סה"מ תש"ד ע' 85. אג"ק אדמו"ר מוהר"י צ"ח ע' שג (העותק ב"היום יום" יג אייר). (9) אבות פ"ב מ"א. (10) ראה זח"ג צ, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 פגם וחסרון שמונע ומעכב את השראת השכינה, וכיוון שאדם יכול להפוך
2 להיות "אתר שלים" רק על ידי עבודת ה' כראוי, נמצא שבסופו של דבר גם
3 "אתערותא דלעילא" ממקור נעלה ביותר שאינה נמשכת ישירות על-ידי
4 עבודתו, לאמיתו של דבר גם היא באה בכוח עבודת האדם, שהרי ללא
5 עבודתו לא יוכל להיות "אתר שלים"
6 וממילא לא תהיה עליו התעוררות
7 והשראת השכינה מלמעלה. ויתרה
8 מזה, לא זו בלבד שהאמור לעיל
9 אודות המשכת "אתערותא דלעילא"
10 ממקור שאין "אתערותא דלתתא מגעת
11 לשם" אינו עומד בסתירה לכך שהכל
12 תלוי בעבודת האדם כי על האדם
13 לעשות עצמו ל"אתר שלים" אלא
14 שאף-על-פי שלא שייך לוֹמַר
15 בזה שהתוכן של עבודת האדם הוא
16 עשיית כלי עבודה שמענדת ומזככת
17 אותו עד כדי כך שהוא נהיה כלי ראוי
18 להשראת השכינה (להיותו ענין
19 של אתערותא דלעילא
20 שלמעלה מאתערותא דלתתא
21 לגמרי ולכן לעבודת האדם אין את
22 היכולת לעשותו כלי לכך, שהרי
23 ההמשכה היא למעלה לגמרי
24 מה"אתערותא דלתתא" שלו, מפל-
25 מקום צריך להיות ענין של
26 הכשרה והכנה מסויימת ומעין
27 זה עבודה שיש לה דימיון מסויים
28 למטה (ועל-דרך המשכת
29 בחינת 'מאד' שלמעלה,
30 המשכה אלוקית ממדרגה שהיא בלי
31 גבול, פאשר עבודת האדם
32 למטה היא באופן דבכל
33 מאדך¹¹ שגם בענין זה ההמשכה
34 מלמעלה היא באין-ערוך לעבודת
35 האדם, שהרי "בכל מאדך" של האדם
36 אף שאצלו זהו "מאדך" וציאה
37 מההגבלות שלו, בוודאי אין לזה כל
38 יחס לבלי גבול האלוקי, ומכל-מקום
39 עבודת האדם למטה באופן כזה כן
40 מהווה הכשרה והכנה להמשכה
41 ב"מאדך" שלמעלה, בגלל שסוף סוף יש בעבודת האדם מסוג זה מידה
42 מסויימת של "מאדך".
43 ומזה מובן, שפאשר צריכים לפעול הענין דלא ננום ולא

ביאור בדרך אפשר

44 יישן שומר ישראל למעלה באלוקות, צריך להיות המעמד
45 ומצב דישראל בעבודתם למטה גם-כן באופן כזה שהרי, כפי
46 שנתבאר לעיל, העניינים למעלה, תלויים בעבודת האדם למטה. וכאשר
47 המעמד ומצב הרוחני של ישראל אינו באופן כזה של לא ננום
48 ולא יישן, אלא מצבם הרוחני הוא
49 בבחינת 'שינה', ואף-על-פי-כן
50 ההנהגה למעלה היא לא באופן
51 של 'שינה' אלא להיפך, באופן
52 שנדדה שנת מלכו של עולם,
53 הרי זה ענין של חידוש.
54 ויתרה מזה, שאפילו פאשר
55 יש אצל ישראל יהודי איזה
56 התעוררות לזה להתקרב
57 לאלוקות, היפך ענין ה'שינה', אלא
58 שההתעוררות מצד האדם היא
59 שלא בערך לגבי הבחינה העליונה
60 שאליה האדם מתעורר להתקרב,
61 אפילו לא מעין דוגמא לזה
62 (כמו בכל מאדך, מאד שלך,
63 לעורר בחינת 'מאד'
64 שלמעלה והרי 'מאד' של האדם
65 הוא שלא בערך כלל ל'מאד'
66 שלמעלה), אזי ההנהגה
67 שלמעלה באופן שנדדה שנת
68 המלך, להיות לא ננום ולא
69 יישן שומר ישראל בגילוי, היא
70 ענין של גם וחידוש, ולא
71 מוכרח מפני עבודת האדם, ועד
72 לתקפו עיקר של גם.
73 (ב) והנה בנוגע לכללות
74 המעמד ומצב הרוחני דישראל
75 למטה באופן הפכי חס-
76 ושלום, היפך ה'תנועה' של
77 התעוררות ורצון להתקרב לאלוקות,
78 נאמר בכתוב¹² אני ישנה,
79 בפירוש הזהר¹³ אני ישנה -
80 בגלותא בגלות. והענין בזה,
81 דהנה כללות ענין הגלות הוא
82 מעמד ומצב שאותותינו לא
83 ראינו גו' ולא אתנו יודע עד
84 מה¹⁴, זמן של העלם והסתר על אלוקות והינו, שאין זה כמו
85 בפשעה שהאדם הוא ער, שאז רואה מה שנעשה מסביבו,
86 ויודע ומבין מה זאת לא זו בלבד שרואה את הדברים אלא הוא גם

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מבין את המשמעות שלהם ומודע לכך. אָבֵל פֶּאֶשֶׁר 'לא ראינו', וגם
 - 2 פֶּאֶשֶׁר רואים, אָזי 'אין אתנו יודע עד מה', לא מבנים את
 - 3 המשמעות של מה שרואים, הנה מעמד ומצב זה נקרא בשם שינה.
 - 4 והנה¹⁵, ענין השינה ניכר לכל-לראש בעינים, שבהם ניכר
 - 5 בגלוי השינוי דסגירת העינים
 - 6 שלא כמו במצב של עירנות כאשר
 - 7 העיניים פקוחות. וזהו שמצינו
 - 8 בוהר שבבחינת לא ינום ולא
 - 9 יישן שומר ישראל, לית
 - 10 גבינין על עינא¹⁶ אין גבות על
 - 11 העין (העליונה, כביכול). וענינו
 - 12 בעבודה, המשמעות של ההבדל בין
 - 13 מצב של עירנות למצב של שינה כפי
 - 14 שהוא בא לידי ביטוי בעבודת ה' של
 - 15 כל אחד, דהנה פתיב בנבואת
 - 16 ישעיהו שאו מרום עיניכם
 - 17 וראו מי ברא אלה¹⁷, כי
 - 18 אָרָא שְׁמִי מַעֲשֵׂה
 - 19 אֲצַבְעוֹתַיִךְ יָרֵחַ וכוֹכְבִים אֲשֶׁר
 - 20 כּוֹנְנֶתָ¹⁸, שזוהי תמיחת
 - 21 הנביא על איש הישראלי
 - 22 היהודי שזוהי צריך להיות
 - 23 במעמד ומצב רוחני נעלה במידה
 - 24 כזו שפאשר רק ישא את עיניו
 - 25 (ווי נאר ער וועט א קוק טאן
 - 26 מיד כאשר ייתן מבט) אָזי יבא
 - 27 מיד להכרה והקריאה דשמע
 - 28 ישראל הוי' אלקינו הוי'
 - 29 אָחָד¹⁹, כדאיתא בספרים²⁰
 - 30 ש'שמע' ראשי-תיבות שאו
 - 31 מרום עיניכם ואם אינו נמצא
 - 32 במצב כזה, יש לחמוה ולהתפלא על
 - 33 כך. והינו, שפאשר נושא
 - 34 עיניו למעלה וחושב על הקדוש
 - 35 ברוך הוא, אָזי בא מיד להכרה
 - 36 דשמע ישראל הוי' אלקינו
 - 37 הוי' אָחָד, אחדות ה' וביטול
 - 38 העולמות האלוות. וכללות הענין
 - 39 בזה, שפאשר מתבונן בעינא
 - 40 דשכלא, בעין השכל, היינו
 - 41 התבוננות מעמיקה, כאילו רואה את
- הדברים כמו עינו, אָזי רואה ומכיר גדלות האל ושלמות
- האדם²¹ ואת ריחוק הערך ביניהם, וְעַל-יְדֵי־זֶה כתוצאה מראה והכרה
- זו נעשה במעמד ומצב הראוי בנוגע לקיום רצונו של
- הקב"ה וזה מצב שבו האדם 'ער'. אָמְנָם, פֶּאֶשֶׁר נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית
- היא בגלות בנפש הבהמית כי
- הנפש הבהמית מתגברת עליה ושוטטת
- עליה, שָׂאז נַעֲשֵׂה נְתִינָה מְקוֹם
- אפשרות ועד למציאות בפועל
- של חטאים, שְׁעַל-יְדֵי־זֶה
- נַעֲשֵׂה עֲנִין הַגְּלוּת כִּפְשׁוּטוֹ,
- ולא רק גלות בעבודת ה' דמפני
- חטאינו גלינו מארצנו²²,
- שהרי החטאים הם הגורם לגלות הרי
- זו מעמד ומצב דומה למצב
- שהענינים סגורות ואינו
- רואה, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב²³ וְעִינֵינוּ
- הָשַׁע ופירש רש"י: "טחים, כענין"
- שנאמר כי טח מראות עיניהם...",
- וְעַל-דֶּרֶךְ־זֶה גם בנוגע לשאר
- האברים, כלשון הכתוב באותו
- פסוק הַשִּׁמְן לֵב הָעָם הַזֶּה
- וְאֹזְנוֹ הַכֶּבֶד²³ ופירש רש"י:
- "ליבם הולך הלך והשמן, ואוזניו
- הולכים הלך והכבד משמוע" שגם זה
- מורה על 'שינה' כמו עינים סגורות
- ומכוסות. דהנה, אמרו חכמינו ז"ל
- פֶּלֶה שְׁעִינִיָּה יְפוֹת אֵין כָּל
- גּוֹפָה צָרִיךְ בְּדִיקָה²⁴, אָבֵל
- פֶּאֶשֶׁר חֶסֶר בְּעִנֵּן הָעֵינִים,
- כְּמוֹ בְּזִמְן הַשִּׁנָּה שְׁהָעֵינִים
- סגורות, והינו, שְׁחִסְרָה
- העבודה באופן של ראיה,
- העבודה של "שאו מרום עיניכם וראו
- מי ברא אלה" המביאה להכרה
- באחדות ה' ובביטול העולמות
- לאלוות, כאמור לעיל, אָזי נַעֲשֵׂה
- נְתִינָה מְקוֹם אפשרות שתהיה
- פֶּאֶשֶׁר חֶסֶר בְּעִנֵּן הָעֵינִים, כְּמוֹ בְּזִמְן הַשִּׁנָּה שְׁהָעֵינִים סגורות, והינו, שְׁחִסְרָה
- העבודה באופן של ראיה, אָזי נַעֲשֵׂה נְתִינָה מְקוֹם שתהיה חלישות גם

(15) בהבא לקמן - ראה ד"ה דודי שלח ידו מן החור תרכ"ח (סה"מ תרכ"ח ע' עט ואילך). וראה גם ד"ה בלילה ההוא תש"כ (תורת מנחם - התועודיות חכ"ז ע' 407 ואילך). (16) זח"ג קכט, ב. רפט, א. (17) ישעי' מ, כו. (18) תהלים ח, ד. (19) ואתחנן ו, ד. (20) תקו"ז תמ"ט. (21) ראה רמ"א ושו"ע אדה"ז או"ח סצ"ח ס"א. (22) תפלת מוסף דיו"ט. (23) ישעי' ו, י. (24) תענית כד, א. שהש"ר פ"ד, א (ג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חֲלִישוֹת גַּם בַּעֲבוּדָה בְּאוֹפֶן שֶׁל שְׁמִיעָה שְׁחִיא עֲבוּדָה יוֹתֵר
2 נְחוּתָה מִהַעֲבוּדָה בְּאוֹפֶן שֶׁל רֹאיה שְׁחִיא רֹמָה שְׁמִיעָה לְרֹאיה' (שְׁעַל
3 זֶה עַל הָעֲבוּדָה בְּאוֹפֶן שֶׁל שְׁמִיעָה נֶאֱמָר²⁵ וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע
4 גו'), וְעַד שְׁפָעַת הַשִּׁנָּה יָכוֹל לִהְיוֹת מַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁל
5 דְּמִיוֹנוֹת וְאִי־הִבְחָנָה בֵּין מַצִּיאוֹת
6 לְדִמְיוֹן (מִפְּנֵי חֲלִישוֹת כּוֹחַ הַשִּׁכּוֹל) עַד
7 שְׁיָכוֹל לְחַבֵּר שְׁנֵי הַפָּכִים
8 וּלְרֹאוֹת בְּחִלוֹם דְּבָרִים שֶׁבְּמַצִּיאוֹת הֵם
9 סוֹתֵרִים זֶה לָזֶה וְלֹא יָכוֹלִים לִהְיוֹת יַחַד.
10 וְכֵן גַּם בַּעֲבוּדַת ה' בְּמַצָּב שֶׁל 'גְּלוּת'
11 וְשִׁנָּה' הַמַּצָּב הוּא שֶׁל חִיבוּר הַפָּכִים
12 וְהִינוּ, שְׁאֵף־עַל־פִּי שְׁבָנִים
13 אֲתָם לְהוֹי' אֱלֹקֵיכֶם²⁶, וְעַד שְׁבָנִי בְּכוּרִי
14 יִשְׂרָאֵל²⁷, הִנֵּה בִּיחָד עִם זֶה עוֹסְקִים בַּעֲנִינִים
15 גְּשָׁמִיִּים וְגַם בַּעֲנִינִים חֲמָרִיִּים, וְאֵין זֶה בְּאוֹפֶן
16 שְׁעוֹשִׂים זֹאת בְּלֹא לֵב וְלֹב²⁸. וְזֶהוּ כָּל־לֹת הָעֲנִין
17 דְּאֵנִי יִשְׁנָה - בְּגִלּוֹתָא, דְּקָאִי עַל הַגְּלוּת שֶׁל נֶפֶשׁ
18 הָאֱלֹקִית בַּגּוֹף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְעַד לְגִלּוֹת
19 מַעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים, וְאֵין זֶה בְּאוֹפֶן
20 שְׁעוֹשִׂים זֹאת בְּלֹא לֵב וְלֹב²⁸,
21 אֲלֵא עוֹסְקִים בַּעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים
22 וְחֲמָרִיִּים בִּלְבַּב שְׁלֵם (כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב עַל
23 יוֹצֵאֵי צֶבֶא הָעוֹרִכִּים מִלַּחֲמָה "בְּלֹא לֵב
24 וְלֹב", וּפִירֵשׁ בְּמַצּוֹת דוּד: "... בִּלְבָב
25 שְׁלֵם וְלֹא בָּא לְעוֹרֹךְ בִּלְבַב וְלֹב וְהוּא
26 עֲנִין רִמְיָה, וְכֵן בִּלְבַב וְלֹב יִדְבְּרוּ
27 שְׁנֵיהֶם כְּאִילוּ מְדַבֵּר וְעוֹשֶׂה בְּשִׁלְיָחוֹת
28 לֵב הָא' וְלֵב הָאֲחֵר כֹּל עִמּוֹ, וְהוּא עֲנִין
29 מְלִיצָה) וְזֶהוּ כָּל־לֹת הָעֲנִין
30 דְּאֵנִי יִשְׁנָה - בְּגִלּוֹתָא, דְּקָאִי
31 שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא עַל הַגְּלוּת שֶׁל
32 נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית בַּגּוֹף וְנֶפֶשׁ
33 הַבְּהֵמִית, בְּאוֹפֶן שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
34 מִתְּגַבֵּר וְשׁוֹלֵט עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
35 וְעַד לְגִלּוֹת שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל
36 כְּפִשּׁוּטוֹ.
37 ג) אֵף עַל זֶה נֶאֱמָר אֲנִי יִשְׁנָה
38 וְלִבִּי עָר כְּלוֹמֵר, לְמִרּוֹת שְׁאֵנִי (בְּנִי
39 יִשְׂרָאֵל בּוֹמֵן הַגְּלוּת) "יִשְׁנָה", בְּמַעֲמָד
40 וּמַצָּב רוּחִי נְחוּת וְרִיר, כֹּכֵל זֹאת
41 בְּעוֹמֵק וּבְפִנְיּוּת "לִבִּי עָר", כִּפִּי
42 שֶׁמִּשְׁחִיךְ וּמַבְאֵר. וּבְהִקְדָּם מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל (סְעִיף א) בַּעֲנִין
- דַּע מָה לְמַעַלָּה מִמֶּךָ, שֶׁהַעֲנִינִים שֶׁלְמַעַלָּה תְּלוּיִם בַּעֲבוּדַת הָאָדָם
לְמַטָּה, שְׁזָהוּ לְפִי שְׁכָל הָעֲנִינִים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה
מִשְׁתַּלְשְׁלִים מִלְמַעַלָּה מְשׁוֹרֵשׁ הַדְּבָרִים לְמַעַלָּה בְּאִלּוּקוֹת, וְכִמּוֹ אֵב
וְכֵן שְׁכָל עֲנִינֵי הָאֵב נִמְשָׁכִים אֶצֶל הַבֶּן וּמִשְׁתַּקְפִּים וּמִתְגַּלִּים בּוֹ,
כְּמַבְאֵר בַּתְּנִיָּא²⁹ בְּאִרְוֶכָה
שְׁכִמּוֹ שֶׁהַבֶּן נִמְשָׁךְ מִמּוֹחַ
הָאֵב וּמַצִּיאוֹתוֹ הַגִּשְׁמִית נּוֹבַעַת
מְשׁוֹרֵשׁ בְּאִבּוֹ, כֶּף כְּבִיכּוֹל
נִשְׁמַת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל
נִמְשָׁכָה מִמַּחְשְׁבָתוֹ וְחֻכְמָתוֹ
שֶׁל ה' יִתְבַּרְךָ וְהוּא שׁוֹרֵשׁ וּמִקּוּרָה,
וּמַצִּד זֶה יִשְׁנָה אֶצֶל אִישׁ
יִשְׂרָאֵל יְהוּדִי לְמַטָּה כִּפִּי שְׁהוּא
נִשְׁמָה בְּגוֹף כָּל פְּרִטֵּי הָעֲנִינִים
דְּעִינִים וְאֲזָנִים, וְכָל רַמ"ח
אֲבָרִים וְשֵׁס"ה גִּידִים, וְכֵן גַּם
עֲנִין הַלֵּב וְכָל זֶה נּוֹבַע וּמִשְׁתַּלְשֵׁל
מִכֶּךָ שֶׁכָּל עֲנִינִים וּפְרִטִים אֵלֶּה קִיּוּמִים
לְמַעַלָּה בְּאִלּוּקוֹת, כְּכִיכּוֹל, בְּשׁוֹרֵשׁ
וּמִקּוּר מַצִּיאוֹתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעַל
זֶה נֶאֱמָר אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עָר,
שְׁאֵף־עַל־פִּי שְׁאֵנִי יִשְׁנָה,
בְּגִלּוֹתָא, וְלִכְאוּרָה נִרְאָה שֶׁמַּעֲמָדָם
וּמַצָּבָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא נְחוּת
בְּיוֹתֵר, בְּכַחֲנֵת 'שִׁנָּה' וְגִלּוֹת, מְכַל־
מְקוֹם 'לִבִּי עָר', לְהַקְבִּיָּה
וְלִתְרוֹתָ וְלִמְצוֹתָיו (כְּפִירּוֹשׁ
הַמִּדְרָשׁ³⁰ עַל פְּסוּק זֶה). וְכִיּוֹן
שְׁלִבִּי עָר, וְלִמְרוֹת שֶׁלִּכְאוּרָה
נִרְאָה לְהִיפֵךְ, בְּעֶצֶם הַלֵּב הַיְּהוּדִי נִשְׁאָר
עַר וְקָרִיב לְאִלּוּקוֹת, לְכֵן יִשְׁנָה
הָעֲנִין דְּקוֹל דְּוָדִי דּוֹפֵק
פְּתָחִי לִי, אֲחוּתִי רַעֲיָתִי יוֹנְתִי
תַּמְתִּי (כְּהַמְשָׁךְ הַפְּתוּב³¹),
שְׁזָהוּ הַקוֹל הָאֱלֹקִי מִלְמַעַלָּה
שְׁדוֹפֵק וְצוֹעֵק וְאוֹמֵר לִיחַדִּי
הַנִּמְצָא בִּשְׁנֵי וּבְגִלּוֹת 'פְּתָחִי לִי'.
וְהִינוּ, דְּכִיּוֹן שְׁלִבִּי עָר,
צָרִיף לְפַעוֹל שְׁיִמְשָׁךְ הַקֶּשֶׁר
וְהַקִּירּוֹב לְאִלּוּקוֹת מְהֵלֵב בְּכָל־לֹת
הַגּוֹף, וְעַד כִּי כֵן שְׁיִמְשָׁךְ
בַּגּוֹף לֹא רַק בְּאוֹפֶן כִּלְיִי אֲלֵא גַם לְכָל פְּרִטֵּי, הִינוּ שִׁיחֲדוּר בּוֹ בְּעוֹמֵק

(25 וְאִתְחַנֵּן ד, א. 26) פ' ראה יד, א. 27) שְׁמוֹת ד, כב. 28) ע"פ לְשׁוֹן הַכְּתוּב דְּבָרֵי הַיָּמִים־א יב, לג, וְכִפִּי וִיקָר פכ"ה, ב
- הוֹבֵא בְרִש"י שֵׁם. וְרֹאה גַם לְקוּר"ת שֶׁלַח מִב, ד. 29) פ"ב. 30) רֹאה שֶׁהַש"ר עה"פ.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ובפנימיות שָׁאז יתעורר חייוּדי מְשַׁנְתוֹ הרוחנית, כלשון הרמב"ם
- 2 לעניין ההתעוררות לתשובה על-ידי תקיעת שופר עורו יְשָׁנִים מְשַׁנְתָּכֶם
- 3 וְנִרְדָּמִים הָקִיצוּ מִתְרַדְמָתְכֶם³¹.
- 4 וְהַעֲנִין בָּזָה, דְּהֵנָּה 'קול דודי' קולו של הקדוש-ברוך-הוא שנקרא
- 5 'דוד' (אוהב) מורה על
- 6 ההתעוררות שְׂבָאָה מִלְמַעְלָה, 1 פְּרָטִיו, שָׁאז יתעורר מְשַׁנְתוֹ, עורו יְשָׁנִים
- 7 וְעַל-דֶּרֶךְ מָה שֶׁכְּתוּב³² לֹא 2 מְשַׁנְתָּכֶם וְנִרְדָּמִים הָקִיצוּ מִתְרַדְמָתְכֶם³¹. וְהַעֲנִין
- 8 לְמַעֲנֵנוּ אֶלֹא לְמַעֲנֵךְ כִּי, 3 בָּזָה, דְּהֵנָּה 'קול דודי' מורה על ההתעוררות
- 9 וְכִינֹן שֶׁהוּא 'דודי' האוהב את 4 שְׂבָאָה מִלְמַעְלָה, וְעַל-דֶּרֶךְ מָה שֶׁכְּתוּב³² לֹא
- 10 בני ישראל, לָכֵן בֹּא הַקּוֹל וְאוֹמֵר 5 לְמַעֲנֵנוּ אֶלֹא לְמַעֲנֵךְ כִּי, וְכִינֹן שֶׁהוּא 'דודי',
- 11 לכנסת ישראל 'פתחי לי'. וְהִינוּ, 6 לָכֵן בֹּא הַקּוֹל וְאוֹמֵר 'פתחי לי'. וְהִינוּ, דְּכִינֹן
- 12 דְּכִינֹן שְׁנִמְצָאִים בְּמַעֲמַד 7 שְׁנִמְצָאִים בְּמַעֲמַד וּמַצֵּב ד'אני ישנה' בְּגִלּוֹתָא,
- 13 וּמַצֵּב ד'אני ישנה' בְּגִלּוֹתָא, 8 אֲזִי תוֹבְעִים מִלְמַעְלָה עֲבוּדָה שֶׁהִיא לְפִי עֲרָפוֹ,
- 14 מעמד ומצב רוחני ירוד, אֲזִי 9 שֶׁזָּהוּ עֲנִין 'פתחי', כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ³³ פִּתְחוּ לִי
- 15 תוֹבְעִים מִהָאֲדָם מִלְמַעְלָה 10 כְּחוּדָה שֶׁל מַחַט, שֶׁהוּא עֲנִין נְקוּדַת הַמְסִירוֹת-
- 16 עֲבוּדָה שֶׁהִיא לְפִי עֲרָפוֹ וְלֹא 11 נָפֶשׁ, שָׁאִין לָהּ תְּפִיסַת מְקוֹם, כִּי-אִם בְּאוֹפֶן שֶׁל
- 17 ייתר מזה, שֶׁזָּהוּ עֲנִין 'פתחי' 12 בִּיטוּל גָּמוּר כְּמוֹ נְקוּדָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה 'לי',
- 18 כְּלוֹמֵר שֶׁהָאֲדָם עֲצֻמוֹ יִפְתַּח כְּמֹה 13 דְּהִינוּ לְהַקְבֵּה וּלְתוֹרְתוֹ וּלְמִצְוֹתָיו, כְּדֹאִיתָא
- 19 שביכולתו לפתוח, כְּדֹאִיתָא כְּמוֹכָא 14 בְּמִדְרָשׁ³⁴ כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'לי' אִינוּ זֶה לְעוֹלָם,
- 20 בְּמִדְרָשׁ³³ על פסוק זה פִּתְחוּ לִי 15 שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל קְבִיעוּת וְנִצְחִיּוֹת שָׁאִין לוֹ
- 21 כְּחוּדָה שֶׁל מַחַט הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ 16 הַפֶּסֶק³⁵. וְעֲנִין זֶה נִמְשָׁךְ בְּעֲבוּדָה בְּפִרְטֵי
- 22 הוא מבקש מבני ישראל לפעול מצד 17 הַמְדְּרָגוֹת ד'אַחוּתִי רְעִיתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי, שֶׁהֵם
- 23 עצמם פעולה שנחשבת דקה וזעירה 18 בְּאוֹפֶן שֶׁל הִלִּיכָה מִן הַקֵּל אֶל הַכֶּבֶד. וְהִינוּ,
- 24 כמחט, שֶׁהוּא עֲנִין נְקוּדַת 19 שְׁתַּחֲלַת הָעֲבוּדָה הִיא בְּאוֹפֶן ד'אַחוּתִי, וְאַחֲרֵי-
- 25 הַמְסִירוֹת-נָפֶשׁ, שָׁאִין לָהּ 20 כֶּף 'רְעִיתִי, וְאַחֲרֵי-כֶּף 'יוֹנְתִי' וְאַחֲרֵי-כֶּף 'תַּמְתִּי',
- 26 תְּפִיסַת מְקוֹם כְּמוֹ עֲבוּדַת הַמוֹט 21 כְּדֹאִיתָא בְּסִפְרִים³⁶ שֶׁהָרָאשִׁי-תִּיבּוֹת שֶׁלָּהֶם הוּא
- 27 והלב שהיא עבודה שבה ניתן ביטוי 22 'רֹא'ת, שֶׁזָּהוּ מָה שֶׁכְּתוּב³⁷ אֲשֶׁה יֵרָאֵת ה' הִיא
- 28 למציאות של האדם, כִּי-אִם בְּאוֹפֶן 23 תַּתְּהַלֵּל, דְּאֲשֶׁה קָאִי עַל כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא כְּמוֹ
- 29 שֶׁל בִּיטוּל גָּמוּר כְּמוֹ נְקוּדָה 24 אֲשֶׁה לְאִישׁ - זֶה הַקְבֵּה, וְכִדִּי שֶׁהִיא תַּתְּהַלֵּל,
- 30 בלבד שאינה מתרחבת ומתפשטת 25 מְלִשׁוֹן בְּהִלּוֹ גְּרוּ³⁸, שֶׁהוּא עֲנִין הַגִּילּוּי, הֲרִי זֶה
- 31 ואינה תופסת מקום, וְעַל-יְדֵי-זֶה 26 עַל-יְדֵי ד' הַדְּרָגוֹת ד'רֹא'ת (יוֹנְתִי רְעִיתִי אַחוּתִי
- 32 נַעֲשֶׂה (פתחו) 'לי', דְּהִינוּ פִּתַּח 27 תַּמְתִּי), שֶׁסְּדָרָם מִן הַקֵּל אֶל הַכֶּבֶד הוּא בְּאוֹפֶן
- 33 של התעוררות והתקרבות של האדם 28 ד'אַחוּתִי רְעִיתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי, כְּמִבְאָר עֲנִינָם
- 34 מצידו לְהַקְבֵּה וּלְתוֹרְתוֹ 29 ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' שִׁיר-הַשִּׁירִים³⁹, וּמִסִּים שֶׁם
- 35 וּלְמִצְוֹתָיו, כְּדֹאִיתָא כְּמוֹכָא 30 שָׁאִין לוֹ הַפֶּסֶק³⁵.
- 36 בְּמִדְרָשׁ³⁴ כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 31 וְעֲנִין זֶה שֶׁל 'פתחי לי', הַתְּקִרְבוֹת
- 37 'לי' אִינוּ זֶה לְעוֹלָם, שֶׁהוּא 32 לְאִלּוּקֹת בְּאוֹפֶן קְבוּעַ וְנִצְחִי
- 38 בְּאוֹפֶן שֶׁל קְבִיעוּת וְנִצְחִיּוֹת 33 בְּרִיטֵי הַמְדְּרָגוֹת
- 39 שָׁאִין לוֹ הַפֶּסֶק³⁵.
- 40 וְעֲנִין זֶה שֶׁל 'פתחי לי', הַתְּקִרְבוֹת
- 41 לְאִלּוּקֹת בְּאוֹפֶן קְבוּעַ וְנִצְחִי נִמְשָׁךְ בְּעֲבוּדָה בְּפִרְטֵי הַמְדְּרָגוֹת

31 רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד. 32 תפילת שחרית לחול. 33 ראה שהש"ר פ"ה, ב [ב]. ועוד. 34 ויק"ר פ"ב, ב. 35 ראה גם ד"ה ואלה המשפטים (תורת מנחם - התוועדות חנ"ב ע' 85). 36 ראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 64 הערה 59. 37 משלי לא, ל. 38 איוב כט, ג. 39 ד"ה אני ישנה וביאורו (לג, ג ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בבחינה זו שהוא בחינת לאסתכלא ביקרא דמלכא לאסתכלא דתיר... ולכן
2 אמרו רבותינו ז"ל בכל יום יהיה בעיניך דברי תורה כחדשים שלא שבעתם
3 העין... ולהיות שש ועלו בה בראיה זו ולהתענג על ה' הוא אור אירוסוף
4 ברוך-הוא המתגלה בנפשו המשכלת שהיא קרבת ה' ממש... ובאתערותא
5 דלתתא זו אתערותא דלעילא, כך ממש
6 עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו
7 על-ידי עיני תמיד אל ה' כו' וזוה
8 נמשך עוד בעילוי אחר עליו עד
9 שיהיה בבחינת תמתי שאמרו רבותינו
10 ז"ל... תמתי תאומתי שכנסת ישראל
11 הם תאומתו של המקום ברוך-הוא...
12 ואין מקרא יוצא מידי פשוטו שנקרא
13 תמתי מלשון שלמות שהיא משלמת
14 אותו יתברך כביכול..."), וימסיים
15 שם ב'לקוטי תורה' בהגהה⁴⁰,
16 שאפשר לומר גם-כן שארבע
17 בחינות אלו 'אחותי רעיתי
18 יונתי תמתי' הן נגד בחינת
19 שם הוי' שיש בנשמה שהוא
20 שם של ארבע אותיות. וכמבאר
21 במאמר של אדמו"ר מהר"ש
22 משנת תרכ"ח⁴¹, שבחינת
23 'אחותי' הינו עלית המלכות
24 שורש כנסת ישראל כנגד נצח-
25 הוד-יסוד לקבל השפעה מבחינות
26 אלו, בחינת 'רעיתי' הינו עלית
27 המלכות כנגד חסד-גבורה-
28 תפארת, בחינת 'יונתי' הינו
29 עלית המלכות כנגד חכמה-
30 בינה-דעת, ואחר-כך לאחר כל
31 העלויות הללו באה המלכות
32 לבחינת 'תמתי' שנעשים
33 המשפיע (הספירות שמחכמה ועד
34 יסוד) והמקבל (ספירת המלכות) שוין
35 בקומתן, וכתר אחד לשניהם
36 כי בחינת 'כתר עליון' היא מעל כל
37 עשר הספירות יחד.
38 ד) וביאור הענין בעבודה
39 הרוחנית של כל אחד ואחד, הן
40 בעבודה בנפש עבודת הנשמה של
41 האדם בענין האהבה לה', עליה
42 נאמר בווהר דלית פולחנא פולחנא דרחימותא⁴², אין עבודה
- 1 (נעלית כמו) עבודת האהבה שהיא עבודה בלב, והן בעבודה במעשה
2 בפועל בלימוד התורה וקיום המצוות, שבשניהם יש ד'
3 הדרגות ד'אחותי רעיתי יונתי תמתי' כפי שממשיך ומבאר.
4 והענין בזה בעבודת האהבה, דהנה האהבה שנקראת
5 'אחותי' היא בדוגמת אהבת
6 אח ואחות שהיא אהבה
7 טבעית ולא באה ונולדה על ידי
8 התבוננות מצד האדם, והוא ענין
9 האהבה המסותרת שנמצאת
10 בהעלם אצל כל אחד ואחד מבני
11 ישראל שהיא ירושה לנו
12 מאבותינו⁴³ וקיימת בנשמה
13 מטבעה. אמנם, בין שזהו ענין
14 של ירושה, הרי גם באשר
15 ישנו בזה הענין ד'פתחי
16 לי⁴⁴ והאדם מצידו כן מתעורר
17 לאהבה זו, אין זה עדין אמתית
18 ענין העבודה, מלשון
19 עיבוד⁴⁵ (איבערמאכן לעבד
20 ולשנות) שהרי עצם הענין קיים גם
21 ללא עבודה מצד האדם. ואחר-כך
22 באה האהבה ד'רעיתי',
23 בדוגמת אהבת אשה, שהיא
24 אהבה מחודשת על-ידי
25 התבוננות, דהינו על-ידי-זה
26 שמתבונן בגדלות האל, ככל
27 פרטי ההתבוננות שבוה. וזהו
28 ענין 'רעיתי' פרנסתי⁴⁶, כמו
29 שכתוב⁴⁷ אכלתי יערי עם
30 דבשי, דקאי על ברכות
31 קריאת-שמע וקריאת-שמע
32 (שבה נאמר ואהבת גו'⁴⁸),
33 כמבאר ב'לקוטי תורה'⁴⁸,
34 באיכות אורות ענינה ומעלתה של
35 אהבת ה' במדרגה זו (והרי קטעים
36 מהביאור: "... שביטול והתכללות זה
37 נקרא בשם אכילה כמו המאכל על-
38 דרך-משל שנבלע באברים ומתאחד עם
39 דם הנפש. ודבשי אלו הנשמות שהם
40 פירות היער ויש בהם מתיקות ותענוג
41 מהעז יצא מתוק ארץ זבת חלב ודבש
42 כו'. והיינו מה שאומרים בקריאת שמע, שמע ישראל דקאי על הניצוץ אלוקות

(40 לה, ד. 41) ד"ה דודי שלח ידו שבהערה 15. (42) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג. (43) תניא פ"ח. (44) ראה לקו"ת שה"ש לד, א: "לפתוח ולהוציאה ממסגר... לעורר את האהבה כו'". (45) ראה תו"א בראשית ה, ב. משפטים עו, א. (46) שה"ש א, ט. שהש"ר פ"א, ט (ו). (47) שה"ש ה, א. (48) שם, ריש ע"ב.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ורמ"ח תיבין דקריאת שמע כנגד רמ"ח אברי האדם שיהיו רמ"ח אברי האדם
 - 2 בטלין ונכללים באדם העליון... ביטול והתכללות ממש באור ה' אין-סוף
 - 3 ברוך-הוא כמו המאכל שנעשה ממנו דם שמתאחד עם דם הנפש ממש. וכך
 - 4 יהיו כל כוחותיו רק לה' לבדו... וכל כוחות הנפש הבהמית כוח המתאוה כו'
 - 5 יהיו בבחינת אתכפייא ואתהפכא..
 - 6 הבאה מחמת ההתבוננות נפש
 - 7 המשכלת שמתבוננת בגדולת אין-סוף
 - 8 ברוך-הוא... תבטל הנפש במציאות
 - 9 אליו ית' וישליך מנגד כל החיות וכל
 - 10 התענוגים אשר לא לה' המה לדבקה בו
 - 11 לבדו ית' באור אין-סוף ברוך-הוא... ("
 - 12 ולמעלה מזה היא האהבה
 - 13 שנקראת בשם 'יונתי', כמו
 - 14 זוג יונים שמתפללים תמיד
 - 15 זה בזה כו', שאהבה זו היא
 - 16 מתוך תענוג עצום, עד
 - 17 שנתפס בזה לגמרי (עס
 - 18 פארעמט אים אינגאנצן זה
 - 19 'תופס' ו'מעסיק' אותו לגמרי).
 - 20 והינו, שהאהבה ד'רעית',
 - 21 האמורה לעיל, אף שפאה על-ידי
 - 22 התבוננות שכלית, הרי עיקרה
 - 23 הוא מצד המדות שבלב,
 - 24 בחינת חסד-גבורה-תפארת
 - 25 שבנפש (מה-שאיין-כן
 - 26 האהבה ד'אחותי' שהיא
 - 27 בבחינת נצח-הוד-יסוד),
 - 28 והאהבה ד'יונתי' היא מצד
 - 29 בחינת חכמה-בינה-דעת
 - 30 שבנפש, ועיקרה מבחינת
 - 31 בינה, שלכן יש בזה תענוג
 - 32 עצום כו' כי בבחינת בינה יש
 - 33 התרחבות והסתעפות של הרעיון
 - 34 השכלי והיא באה באופן ניכר ונרגש
 - 35 במציאות האדם. ועד שפאים
 - 36 לבחינת 'תמתי', כמבאר
 - 37 בארובה ב'לקוטי תורה'⁴⁹
 - 38 ש'תמתי' הוא בחינה ומדרגה
 - 39 היותר גבוה ועליונה מכולם,
 - 40 כי כולם הם בנפש האדם
 - 41 עצמו לצורך תיקון נפשו של
 - 42 ממש, אבל 'תמתי' הינו
 - 43 עבודת ה' באהבה מתוך כוונה
- ל'השלים' 'תמתי' לשון תמימות ושלמות, כל החסרונות של זולתו
- גם כן, כל אלו שהם משורש אחד או מענף אחד ולכן יש
- לו שייכות איתם, ועל-ידי-זה נקרא העובר את ה' בדרגה עליונה זו
- 'תמתי', שמשלים כל הפגמים והחסרונות כו', והינו
- על-ידי המשכת אור חדש
- מלמעלה מעלה כו' ממקום
- נעלה מאד שבו הפגמים והחסרונות לא
- פוגמים מלכתחילה.
- וכמו-כן ישנן ד' מדרגות אלו
- בכללות העבודה ולא רק בעניין
- האהבה. דהנה, 'אחותי' הוא
- מלשון איחוי תפירה
- אלפסנדרית⁵⁰, שהוא ענין
- חיבור שני ענינים שלכאורה
- הם נפרדים זה מזה ובכל זאת
- מתחברים, וקאי בכללות על
- מעשה המצות, שהרי המצות
- הן מדברים גשמיים ואפילו
- חמריים שבעולם-הזה
- התחתון, ואף-על-פי-כן
- עושים מהם ענין של קדושה
- ומצוה, שזהו חיבור שני
- ענינים הפכיים חומריות מצד
- אחד וקדושה מצד שני. וכמבאר
- במאמר⁵¹ הנזכר של הרבי מהר"ש,
- שעל-ידי-זה קיום המצוות בפועל
- נעשה החיבור ד'דעת עליון'
- ו'דעת תחתון'. דהנה, 'דעת
- תחתון' כפי שמציאות ואחדות ה'
- היא מצד העולמות והנבראים
- התחתונים הינו שהנברא למטה
- הוא מציאות יש, ו'דעת עליון'
- כפי שמציאות ואחדות ה' היא מצד
- האלוקות הינו שהיש המציאות
- האמיתית הוא יש האמתי הבורא
- שלמעלה. אמנם, על-ידי
- ענין המצוה מתחברים
- שניהם 'דעת עליון' ו'דעת תחתון'.
- ולמעלה מזה היא האהבה
- שנקראת בשם 'יונתי', כמו
- זוג יונים שמתפללים תמיד
- זה בזה כו', שאהבה זו היא
- מתוך תענוג עצום, עד
- שנתפס בזה לגמרי (עס
- פארעמט אים אינגאנצן זה
- 'תופס' ו'מעסיק' אותו לגמרי).
- והינו, שהאהבה ד'רעית',
- האמורה לעיל, אף שפאה על-ידי
- התבוננות שכלית, הרי עיקרה
- הוא מצד המדות שבלב,
- בחינת חסד-גבורה-תפארת
- שבנפש (מה-שאיין-כן
- האהבה ד'אחותי' שהיא
- בבחינת נצח-הוד-יסוד),
- והאהבה ד'יונתי' היא מצד
- בחינת חכמה-בינה-דעת
- שבנפש, ועיקרה מבחינת
- בינה, שלכן יש בזה תענוג
- עצום כו' כי בבחינת בינה יש
- התרחבות והסתעפות של הרעיון
- השכלי והיא באה באופן ניכר ונרגש
- במציאות האדם. ועד שפאים
- לבחינת 'תמתי', כמבאר
- בארובה ב'לקוטי תורה'⁴⁹
- ש'תמתי' הוא בחינה ומדרגה
- היותר גבוה ועליונה מכולם,
- כי כולם הם בנפש האדם
- עצמו לצורך תיקון נפשו של
- ממש, אבל 'תמתי' הינו
- עבודת ה' באהבה מתוך כוונה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהִינוּ, שְׂרָצוֹנוֹ שֶׁל הַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי הַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת יָכוֹל
2 לְהִתְקַבֵּל בְּכִיכּוֹל דְּוָקָא פֶּאֶשֶׁר יִשְׁנֵנו הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא בְּתוֹר מִצִּיאוֹת
3 גִּשְׁמִית, וְהַיֵּשׁ הַנִּבְרָא שְׁבַעֲצָם אֵין לוֹ מִצִּיאוֹת אֲמִיתִית עֲצֵמָאית, נַעֲשֶׂה
4 מִצִּיאוֹת אֲמִיתִית עַל-יְדֵי-זֶה שְׁנִרְגָּשׁ בּוֹ שְׁנִמְצָא נִבְרָא וְנִתְהוּוּה
5 מֵאֲמִיתִית הַמִּצָּאוֹ הַמִּצִּיאוֹת
6 הָאֲמִיתִית שֶׁל הָאֱלֹהִים (וּבְלִשׁוֹן
7 הַרְמַב"ם שֶׁכָּל הַנִּמְצָאִים הַנִּבְרָאִים
8 כֹּי' לֹא נִמְצְאוּ אֶלָּא מֵאֲמִיתִית
9 הַמִּצָּאוֹ⁵² וְלֹא מִמְקוֹר אַחֵר חֹסֶ'
10 וְשִׁלּוֹם).
- 11 וְעִנֵּין זֶה שֶׁל הַחֲדָרַת הַהִרְגֶּשָׁה
12 וְהַחֲכָרָה שֶׁכָּל הַמִּצִּיאוֹת הֵיא "מֵאֲמִיתִית
13 הַיִּמְצָאוֹ" עַל יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה
14 בְּפוֹעַל הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא בְּנִצְחֵי-הָהוּד
15 יִסּוֹד הַסְפִּירוֹת הַמִּקְבִּילוֹת לְכּוֹחוֹת
16 הַמַּעֲשֶׂה בְּפוֹעַל בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
17 (וּבְלִשׁוֹן הַמֵּאֲמָר⁵¹: עַלִּית
18 הַמִּלְכּוֹת כְּנֶגֶד נִצְחֵי-הָהוּד
19 יִסּוֹד), כִּי עֵינֵינוּ וְכָלֹת עֵנִין
20 הַמִּצְוֹת הֵיא כְּנִיסָה בְּרִפְת
21 הַמִּצְוֹת: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
22 בְּמִצְוֹתֵינוּ וְעִנֵּינוּ [שְׁנִיחָה נִוְסָה
23 כָּלִי לְכָל הַמִּצְוֹת כּוֹלֵן, נִוְסָה
24 לְכָךְ שֶׁכָּל מִצְוָה יֵשׁ לָהּ
25 סִגְלָהּ וְכִנּוּיָהּ פְּרָטִית (וְעַל זֶה
26 אָמְרוּ חֻכְמֵינוּ ז"ל⁵³ מִצְוֹת
27 אֵין צְרִיכּוֹת כְּנִיחָה, הֵינּוּ שְׁאֵין
28 הַכּוֹחַ לְכוּן אֶת הַכּוֹנֵנָה הַפְּרָטִית
29 הַמִּיּוּחָדֶת לְכָל מִצְוָה בְּפֶרֶט, אֲבָל כֵּן
30 צְרִיכָה לְהִיט הַכּוֹנֵנָה הַכְּלָלִית),
31 הֵינּוּ, שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן רְצוֹנוֹ
32 יִתְבָּרֵךְ, וְהָאָדָם הֵיא כְּעֶבֶד
33 הַמִּקְנִים רְצוֹן אֲדוֹנֵה מִצְד
34 קִבְּלַת עוֹל גַּם אִם אֵינוּ מְבִין אֶת
35 הַטַּעֲמִים מְדוּעַ הָאָדָם רֹצֵחַ דְּבַר כּוֹחַ
36 אוֹ אַחֵר, וְלָכֵן שְׁנֵן קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
37 אֶפִּילוֹ אֶצֶל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל
38 שֶׁבְּכּוֹחוֹת יוֹתֵר פְּנִימִיִּים מְכוּחַ הַמַּעֲשֶׂה,
39 כְּמוֹ הַשֶּׁכַל וְהַרְגֶּשׁ הֵם בְּמַעֲמֹד וּמִצְבָּ
40 נְחוּת, כְּמֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁴
41 אֶפִּילוֹ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מְלָאִים
42 מִצְוֹת כְּרִימּוֹן, וְהֵינּוּ, לְפִי
- שְׁקִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה בְּפוֹעַל צְרִיף לְהִיט מִצְד קִבְּלַת עוֹל
ולֹא כּוֹלֵם שִׁיכִים, אֶפִּילוֹ 'פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל'.
וְאַחֲרֵי-כֵן אַחֲרֵי הַתְּחִלַּת הַעֲבֻדָּה בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת מִתּוֹךְ קִבְּלַת-עוֹל פְּאִים
לְבַחֲנִית 'רַעֲיָתִי', רַעֲיָתִי פְּרִנְסָתִי, דְּקָאֵי עַל כָּלֹת עֵנִין
הַתּוֹרָה, שְׁעַל זֶה נִאֲמָר⁵⁵ לְכוּ
לְחַמּוֹ בְּלַחְמִי, דְּהֵינּוּ
שֶׁהַתּוֹרָה הֵיא לְחַמּוֹ שֶׁל
הַקָּב"ה, שְׁעַל-יְדֵה מְפִרְנִסִּים
יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבִשְׁמִים⁵⁶
וּבְכִיכּוֹל מְסַפְקִים לָחֵם וּמִזוֹן לְקִדּוֹשׁ
בְּרוּךְ-הוּא, לְהִיט אוֹרִיחָא
וְקוֹדֶשׁ-אֶשָׁא-בְּרִיף-הוּא פּוֹלָא
חֲדָ⁵⁷ כִּדִּי שֶׁהַתּוֹרָה וְהַקִּדּוֹשׁ-בְּרוּךְ
הוּא יֵהִיו דְּבַר אֶחָד. וְלָכֵן גַּם
בְּעֲבוּרַת הָאָדָם לְמִטָּה בְּעוֹלָם
הַזֶּה, הֵנָּה מַעֲלַת הַתּוֹרָה עַל
הַמִּצְוֹת הֵיא שֶׁהַתּוֹרָה מִתְאַחֶדֶת
עִם הַשֶּׁכַל שֶׁל הָאָדָם הַלּוֹמֵד וְחוֹדֶרֶת כּוֹ
בְּפִנִּימִיּוֹת, וְלָכֵן נִקְרָאֵת לְחֵם
וּמִזוֹן הַנֶּפֶשׁ שְׁנַעֲשֶׂה דָם
וּבִשָּׁר כְּבָשָׂרוֹ, כֶּשֶׁם שֶׁהַלֵּחַם
הַגִּשְׁמִי חוֹדֵר בְּפִנִּימִיּוֹת הַגּוֹף וּמִתְאַחֵד
אִתּוֹ, כֵּךְ הַתּוֹרָה חוֹדֶרֶת בְּפִנִּימִיּוֹת
הַנֶּפֶשׁ וּמִתְאַחֶדֶת אִתָּהּ, כְּמֵבּוֹאֵר
בְּתַנְיָא⁵⁸ (וּכְנ"ל בְּתַחֲלִיל הַמֵּאֲמָר
בְּפִירוֹשׁ 'מָה לְמַעַל מִמֶּךָ',
שֶׁכָּל הָעֲנִינִים שְׁלִמְעָלָה
בְּכִיכּוֹל, יֵשׁ דּוּגְמָתָם בְּאָדָם
לְמִטָּה). וְעִנֵּין זֶה הוּא
בְּכַחֲנִית חֲסִד-גְּבוּרָה-תְּפָאֶרֶת
שְׁבִלָב, כִּי לִימּוֹד הַתּוֹרָה
צְרִיף לְהִיט בְּדַבּוּר, כְּמֵאֲמָר
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁹ עַל הַפֶּסוּק "חִיִּים
הֵם לְמוֹצִיאֵהם", אֵל תִּקְרִי
"לְמוֹצִיאֵהם" אֵלָּא "לְמוֹצִיאֵהם"
לְמוֹצִיאֵהֶם בְּפֶה, וְהֵרִי קוֹל
הַדִּיבּוּר קוֹדֵם שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת
מְסִימוֹת הוּא קוֹל פְּשׁוּט לֹא
מוֹגֵדֵר שְׁנִמְשָׁךְ מִהֶבֶל הַלֵּב
פְּשׁוּט שְׁנִמְשָׁךְ מִהֶבֶל הַלֵּב

(52) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת. (53) עירובין צה, סע"ב. וראה לקו"ת שלח מ, א. המשך תרס"ו ע' נו. (54) חגיגה בסופה. (55) משלי ט, ה. (56) ראה זח"ז, ז, ב. (57) תנאי פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקי"ז ת"ו בתחילתו. לקו"ת נצבים מו, א. ועוד. (58) פ"ה. (59) עירובין נד, א.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

יג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וּמִוֶּרֶכֶב מֵאֵשׁ מִים רוּחַ⁶⁰, (כמבואר ב'תורה אור': "הקול כלול מאש
 - 2 רוּחַ וּמִים. רוּחַ הוּא עֵיִקֵר הַתַּפְשׁוּת הַבֵּל הַלֵּב, וּמִים הֵינּוּ לַחֲלוּחִית הַרִיִּאָה
 - 3 וְאֵשׁ הוּא הַמַּחֲלֵק אֶת הַקּוֹל לְהִיּוֹת הַהֶפְסֵק לְהַתְחַלֵּק בָּהּ מוֹצְאוֹת הַפֶּה כְּלִי
 - 4 הַדְּבָרִי") שֶׁהוּא עֲנִין חֶסֶד-גְּבוּרָה-תַּפְאָרֶת שְׂפִלְבּ.
 - 5 וּלְמַעַל מִזֶּה הוּא עֲנִין
 - 6 יוֹנְתִי, שְׂשִׁיף לְבַחֲיֵנֶת י"ה,
 - 7 הַנְּסִתְרוֹת לַהוֹי' אֱלֹהֵינוּ⁶¹,
 - 8 וְהוּא עֲנִין הַהִתְבּוֹנְנוֹת, שְׁזָהוּ
 - 9 עֲנִינָה שֶׁל אוֹת ה' רֹאשׁוֹנָה
 - 10 מִד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם הוֹי' שְׂבִנְפֵשׁ
 - 11 הָאָדָם, שֶׁכִּנְגֵד סְפִירַת הַבֵּינָה, שְׂעֵל-
 - 12 יִדִּי-זֶה עַל-יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּגִדּוּלַת ה'
 - 13 יָבֵא לְהִיּוֹת נִכְסְפָה וְגַם כְּלָמָה
 - 14 נִפְשׁוּ בְּחִשְׁיָקָה וְחִפְיָה
 - 15 לְדַבָּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַד
 - 16 לְהַעֲוֹג בְּמוֹחַ חֻכְמָה וְשִׁכָּל הַמִּתְעַנֵּג
 - 17 הַמִּתְעַנֵּג בְּהַשְׁכָּלַת ה' וִידִיעָתוֹ
 - 18 (בְּמִבְּאֵר בְּתַנְיָא⁶²), שְׂעִבּוּדָה
 - 19 זֶה הוּא בְּתַעֲנוּג גָּדוֹל וְנִפְלָא.
 - 20 וְלֹא-חֲרִי-זֶה בָּא לְמַדְרַגַּת
 - 21 'תַּמְתִּי', מִלְשׁוֹן שְׁלָמוֹת,
 - 22 שֶׁהִיא כִּסֵּט יִשְׂרָאֵל מִשְׁלָמָה
 - 23 אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכִיכּוֹל.
 - 24 (ה) אָמְנָם בֵּין שְׂאֲנֵי יִשְׁנָה' (וּרְק 'לְפִי עֵר'),
 - 25 וְהָאָדָם נִמְצָא בְּמַצֵּב שֶׁל 'יִשְׁנָה' וְגִלּוֹת'
 - 26 (וּרְק 'לְפִי עֵר'), אֵינוֹ מוֹבָן,
 - 27 סוּף סוּף אֵיךְ יָכוֹל ה'קוֹל דּוּדִי
 - 28 דּוּפִיק' מִלְמַעַל לְפַעֲלוֹת פְּעוּלָתוֹ
 - 29 עַל הָאָדָם לְמַטָּה?
 - 30 אֵךְ הָעֲנִין הוּא, שְׂעֵל זֶה
 - 31 נֶאֱמַר בְּהַמְשָׁךְ הַכְּתוּב
 - 32 שְׂרָאשִׁי נִמְלָא טַל, בְּמִבְּאֵר
 - 33 בְּדְרוּשִׁים⁶³ מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת,
 - 34 בְּמַעַל הַטַּל עַל הַגֶּשֶׁם כְּמֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ
 - 35 ז"ל שֶׁטַל לֹא מֵעֵצָר⁶⁴, (וּבִלְשׁוֹן
 - 36 הַגְּמָרָא: "דְּכַתִּיב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַתִּשְׁבִּי
 - 37 מִתּוֹשְׁבֵי גִלְעָד אֶל אַחָאב חִי ה' אֱלֹהֵי
 - 38 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵי אִם יִהְיֶה
 - 39 הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם לֹא
 - 40 דְּבָרִי. וְכַתִּיב, לֹךְ הָרָא אֶל אַחָאב
 - 41 וְאִתְּנָה מָטָר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה. וְאִילוּ טַל
 - 42 לֹא קָאֲמַר לִיה מֵאִי טַעמָא מִשּׁוּם דְּלֹא
- וּמִוֶּרֶכֶב מֵאֵשׁ מִים רוּחַ⁶⁰, שֶׁהוּא עֲנִין חֶסֶד-גְּבוּרָה-תַּפְאָרֶת שְׂפִלְבּ. וּלְמַעַל מִזֶּה הוּא עֲנִין יוֹנְתִי, שְׂשִׁיף לְבַחֲיֵנֶת י"ה, הַנְּסִתְרוֹת לַהוֹי' אֱלֹהֵינוּ⁶¹, וְהוּא עֲנִין הַהִתְבּוֹנְנוֹת, שְׁזָהוּ עֲנִינָה שֶׁל אוֹת ה' רֹאשׁוֹנָה מִד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם הוֹי' שְׂבִנְפֵשׁ הָאָדָם, שֶׁכִּנְגֵד סְפִירַת הַבֵּינָה, שְׂעֵל-יִדִּי-זֶה עַל-יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּגִדּוּלַת ה' יָבֵא לְהִיּוֹת נִכְסְפָה וְגַם כְּלָמָה נִפְשׁוּ בְּחִשְׁיָקָה וְחִפְיָה לְדַבָּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַד לְהַעֲוֹג בְּמוֹחַ חֻכְמָה וְשִׁכָּל הַמִּתְעַנֵּג בְּהַשְׁכָּלַת ה' וִידִיעָתוֹ שְׂעִבּוּדָה (בְּמִבְּאֵר בְּתַנְיָא⁶²), וְלֹא-חֲרִי-זֶה בָּא לְמַדְרַגַּת 'תַּמְתִּי', מִלְשׁוֹן שְׁלָמוֹת, מִשְׁלָמָה אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכִיכּוֹל. (ה) אָמְנָם בֵּין שְׂאֲנֵי יִשְׁנָה' (וּרְק 'לְפִי עֵר'), אֵינוֹ מוֹבָן, אֵיךְ יָכוֹל ה'קוֹל דּוּדִי דּוּפִיק' לְפַעֲלוֹת פְּעוּלָתוֹ. אֵךְ הָעֲנִין הוּא, שְׂעֵל זֶה נֶאֱמַר בְּהַמְשָׁךְ הַכְּתוּב שְׂרָאשִׁי נִמְלָא טַל, בְּמִבְּאֵר בְּדְרוּשִׁים⁶³ שֶׁטַל לֹא מֵעֵצָר⁶⁴, בֵּין שְׂאֲנֵי תַלְוִי בְּמַעַשֵׂה הַתַּחֲתוֹנִים, וְעֲנִינוֹ לְמַעַל הוּא הָאֵהָבָה הָעֲצָמִית דְּהַקְבָּ"ה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל. וּמִצַּד עֲנִין הַטַּל שְׂלִמַעַלָה, נַעֲשֶׂה 'קוֹל דּוּדִי דּוּפִיק', וְדַפִּיקָה זֶה פּוֹעֵלֶת שִׁיחָה פִּתְחִי וּבִאֲפֹן דְּלִי', וְעַד שְׁנִמְשָׁךְ אַחֲרֵךְ בְּעִבּוּדָה פְּרָטִית בְּכָל ד' הַמִּדְרָגוֹת דְּאַחֲזִיתִי רַעֲיָתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי'. (ו) וְזֶהוּ בְּלִילָה הַהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ, שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂמַעְמָדָם וּמִצָּבָם הַרוּחָנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיָּה בְּאֲפֹן דְּאַנִּי יִשְׁנָה' בְּגִלּוֹתָא, וְעַד שְׁנַתְחִיבּוֹ שׁוֹנְאִיָּהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִשׁוֹן נְקִיָּה וְהַכּוֹנָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂבָאוֹתוֹ הַדּוֹר גְּזִירָה שֶׁל הִפְךָ חַיִּים כּוּ'⁶⁵, עַד שִׁחִיתָה נְתִינַת מְקוֹם אֲפִשְׁרוֹת לְגִזְרַת הַמֶּן, מִחֲשַׁבְתּוֹ הַרְעָה אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים⁶⁶, וּמִחֲשָׁבָה זֶה הִיָּתָה יָכוֹלָה לְפַעֲלוֹת רַחֲמָנָא-לִיצֵלָן בִּיְהוּדִים, וְעַד שִׁחִיתָה כְּבָר גְּזִירָה שְׁנַתְחִמָּה⁶⁷ וְלֹכֵן הִיָּה קוּשִׁי מִיּוֹחַד לְבַטֵּל אוֹתָהּ, כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּמִגִּילַת אֶסְתֵּר וְכַדְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ ("בְּאוֹתָהּ שַׁעַר רֵץ אֱלֹהֵי זְכוֹר לְטוֹב בְּבַהֲלָה... אֲמַר לוֹ לְמַה: אִי רוּעָה נֶאֱמָן, כְּמָה פַעֲמִים עֲמַדְתָּ עַל הַפֶּרֶץ לְיִשְׂרָאֵל לְבַטֵּל גְּזִירָתָם... אֲמַר לוֹ מֹשֶׁה: כְּלוֹם יֵשׁ אָדָם כְּשֶׁר בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר? אֲמַר לוֹ: יֵשׁ וּשְׁמוֹ

(60) ראה זח"ב קפד, ב. תו"א ויצא כב, סע"ב. סידור עם דא"ח רמד, ג. ובכ"מ. (61) נצבים כט, כח. רע"מ בזח"ג קכג, ריש ע"ב. תקו"ז ת"י (כה, ב). ת"ע (קכט, א). ועוד. (62) פ"ט. (63) לקו"ת שה"ש שם וסה"מ תרכ"ח שם. (64) תענית ג, א. (65) מגילה יב, א. (66) אסתר ט, כה. (67) ראה אסתר ג, יב. אסתר"ר פ"ז, יח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מרדכי. אמר לו: לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן, ונבשך
2 רחמים עליהם לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו: רועה נאמן, נכתבה אגרת
3 כליה על ישראל. אמר לו משה: אם בטיט היא חתומה, תפלתנו נשמעת",
4 מִפְּלִמְקוֹם הָיָה תְּקַפּוֹ הַעִיקָר וְהַתּוֹקֵף שֶׁל נֶס שֶׁנִּדְרָה שְׁנֵת
5 מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְנַעֲשֶׂה
6 בְּגִלּוֹי מַעֲמָד וּמַצָּב דְּלֹא יָנוּם
7 וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל,
8 וְנִמְשָׁךְ אַחֲר־כֶּף בְּנִסִּים
9 הַמְּלוּבָשִׁים בְּשָׁבַע, שְׂבָאוֹפֶן
10 כִּזָּה הָיָה כְּלָלוֹת הַנֶּס דְּפוּרִים,
11 שֶׁהָיָה עַל־יְדֵי־זֶה שְׂאֻחוֹת יֵשׁ
12 לָנוּ בְּבֵית הַמִּלְכוּת⁶⁸, אִסְתֹּר
13 הַמַּלְכָּה, וּלְכַאוּרָה כֹּל הַהֲצָלָה הִיְתָה
14 עַל־פִּי דֶרֶךְ הַטֶּבַע, וּמִשְׁטַעַם זֶה לֹא
15 מְצִינֵנוּ בְּכָל הַמַּגְלָה שְׁמוֹת
16 קְדוּשִׁים בְּגִלּוֹי, כִּי־אֵם
17 בְּרָאשֵׁי־תִיבוֹת וְסוֹפֵי־תִיבוֹת,
18 כְּמִבּוֹאֵר ב'פָּרִי עֵץ חַיִּים'⁶⁹
19 וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת בְּסִפְרֵי קְבֻלָּה⁷⁰. וּבִפְרָטִיּוֹת
20 קְבֻלָּה⁷⁰ כִּי הֵנֵס וְהַשְׁתַּחֲוָה הַפְּרִטִית
21 שֶׁבִּמְגִילָה הֵם הַעֲלֵם וְהַסְתֵּר בִּלְבוּשֵׁי
22 הַטֶּבַע וְלֹא נִרְאִים בְּגִלּוֹי.
23 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הַחִידוּשׁ הַגְּדוֹל
24 שֶׁל 'בְּלִילָה הַהוּא נִדְרָה שְׁנֵת הַמֶּלֶךְ'
25 הוּא שְׁנֵס זֶה (שֶׁנִּדְרָה שְׁנֵת
26 מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם לַמַּעֲלָה) פֶּעַל
27 אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמָּטָה אֶת הָעֵנָן
28 ד'פִּתְחֵי לִי, פִּתְחוּ לִי כַּחוּדָה
29 שֶׁל מַחֲסַת, פִּתַּח שֶׁנִּחְשַׁב קִטָּן וְעֵזֶר
30 לֹא מִפְּנֵי הָעֵדֶר חֲשִׁיבוֹתוֹ אֲלֵא מִפְּנֵי
31 שֶׁהוּא עֵנָן נְקֻדַּת הַמְּסִירוֹת־
32 נֶפֶשׁ, כְּמִבּוֹאֵר ב'תּוֹרָה אוֹר'⁷¹
33 שֶׁמְסַר עֲצָמָן לְמוֹת בְּגִזִּית הַמֶּן
34 אֵף שֶׁאֵם הָיוּ מִמִּירִים אֶת דָּתָם הָיוּ
35 נִיצְלִים כָּל הַשָּׁנָה פּוֹלָה בְּכָל מִשָּׁךְ
36 הַזֶּמֶן מֵאֹד שֶׁנִּגְזְרָה הַגִּזְרָה, בַּחוּדֵשׁ
37 אֲדָר, עַד לְסִיּוֹם נֶס פּוּרִים בַּחוּדֵשׁ אֲדָר
38 שֶׁבִּשְׁנֵה הַבָּאָה. וְהֵינּוּ, שְׂאֵף־עַל־
39 פִּי שְׂבִמְשָׁךְ הַשָּׁנָה יִשְׁנֵם כָּל
40 שִׁנְיֵנוֹי הַזְּמָנִים דְּקוֹר וְחוּם
41 וְקִיץ וְחוּרְף גו'⁷², וּבִדְרֶךְ כֹּל
42 עוֹלָה לְהִיט לִכְךָ הַשְׁפָּעָה עַל הַמַּצָּב
- הַרוּחָנִי שֶׁל הָאָדָם הֵנָּה בְּאוֹתָהּ שְׁנֵה כָּל אֱלֹו הַשִּׁנְיֵנוֹי לֹא נִגְעוּ
בְּנִקְדַּת הַמְּסִירוֹת־נֶפֶשׁ, אֵף שֶׁהִיְתָה כַּחוּדָה שֶׁל מַחֲסַת בְּלִבָּד
הִיְתָה בְּכָל תּוֹקֶפָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטְּלָה הַגִּזְרָה. וְזֶהוּ גַם מָה
שֶׁפָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ⁷³ שֶׁבִּיטוּל הַגִּזְרָה הָיָה עַל־יְדֵי קוֹל גְּדִיָּא,
גְּדִיִּים, תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן שְׁלֵמֹדוֹ
תּוֹרָה לְמִדּוֹת הַקּוֹשִׁי וְהַגִּזְרָה כְּפִי
שֶׁמִּבְּאֵר רַבֵּנוּ הִזְקֵן ב'תּוֹרָה
אוֹר'⁷⁴, פִּירוּשׁ פְּנִימִי ב'קוֹל גְּדִיָּא"
שֶׁבְּאוֹתָהּ הָעֵת הִיְתָה הַצֶּעֱקָה
שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵל ה', מִתּוֹךְ הַתְּעוּרֹת
רִצּוֹן לְהַתְקַרֵּב לְאֻלּוּקוֹת, בְּלִי דַעַת
וְהַתְּבוֹנְנוֹת, כְּמוֹ צֶעֱקַת הַגְּדִי
וְהַבְּהֵמָה שֶׁאֵין לָהֶם שִׁכָּל וְדַעַת,
שֶׁהוּא עֵנָן שֶׁלְמַעְלָה מִהַשָּׁכָל
לְגַמְרִי, וְהָיָה הַתּוֹכֵן שֶׁל מְסִירוֹת־
נֶפֶשׁ, לַעֲבֹד אֶת ה' מֵעַל וּמֵעֵבֶר לְמָה
שֶׁמִּתְחַיֵּב עַל־פִּי הַשָּׁכָל. וְעַל־יְדֵי־
זֶה הָיָה בִּיטוּל הַגִּזְרָה, וְעַד
לְאוֹפֶן שֶׁל אֶתְהַפְּכָא, לֹא רָק
בִּיטוּל וְכַנִּיעָה שֶׁל הָעֵד שֶׁכִּנְגַד אֲלֵא
הַפִּיכּוֹתוֹ מִחוּשֶׁךְ לְאוֹר וּמִרַע לְטוֹב
הֵינּוּ, שֶׁתּוֹמֵר תְּקַפּוֹ הַתּוֹקֵף
וְהַחֲזוֹק שֶׁל הַמֶּן, נַעֲשֶׂה תְּקַפּוֹ
שֶׁל מְרִדְכִי (וְתִקְפָּה שֶׁל
אֶסְתֵּר), וְנִיתֵן לוֹ בֵּית הַמֶּן⁷⁵,
וְלִיהוּדִים הִיְתָה אוֹרָה
וְשִׁמְחָה וְשִׁשּׁוֹן וִיקָר⁷⁶, מִצַּד
הַפּוֹךְ לְחֻלוּטִין, לַמַּעֲלִיּוֹת, לְגַבִּי הַמַּצָּב
הַקּוֹדֵם לְפָנֵי שְׁנַעֲשֶׂה הֵנֵס וְנִתְבַּטְּלָה
הַגִּזְרָה.
וְעֵנָן זֶה שֶׁל נֶס פּוּרִים בְּאוֹפֶן שֶׁל
"אֶתְהַפְּכָא" נַעֲשֶׂה הַכְּנָה -
בְּאוֹפֶן דְּמִסְמָךְ גְּאוּלָּה
לְגְּאוּלָּה⁷⁷, מְגְאוּלָּת פּוּרִים
לְגְּאוּלָּת פֶּסַח⁷⁸, כְּדִבְרֵי הַגִּמְרָא
שֶׁבִּשְׁנֵה מַעֲבֹרַת פּוּרִים הוּא בְּאֲדָר
הַשֵּׁנִי כְּדִי לְסַמּוֹךְ אֶת גְּאוּלָּת פּוּרִים
לְגְּאוּלָּת פֶּסַח, עֲלֶיהָ עַל יְצִיאַת מִצְרַיִם
בַּפֶּסַח נֶאֱמָר⁷⁹ כִּימִי צֵאתְךָ
מִצְרַיִם מִצְרַיִם אֲרָאָנוּ נִפְלְאוֹת,
כִּבְיָאֵת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יְבוֹא
וְיִגְאָלֵנוּ בְּקָרוֹב מְמָשׁ.

(68 מגילה טו, ב. 69) שער הפורים פ"ו. (70) משנת חסידים מסכת אדר פ"ז. (71) מג"א צז, א. (72) נח ח, כב. (73) אסתר" פ"ח, ג. (74) שם צד, סע"ד ואילך. (75) ראה אסתר ח, ב. (76) שם, טז. (77) מגילה ו, סע"ב. (78) פירש"י שם. (79) מיכה ז, טו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **כִּי תֵשָׂא גו', הִנֵּה בִּפְרָשָׁה זֹאת** פרשת "כי תשא" **מִבְּאֵר עֲנִין**
 2 **הַעֲבוּדָה בַּמִּשְׁכָּן וּבַמִּקְדָּשׁ דְּאֶקְרִי מִשְׁכָּן**² שהרי בציווי
 3 על עשיית המשכן נאמר (בפרשת תרומה) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"
 4 והעבודה במשכן ובמקדש הייתה זהה, והעבודה שבה מדובר בפרשה זו היא
 5 **עֲנִין מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת, שְׁזָה**
 6 **הָיָה אַחַת מֵהַעֲבוּדוֹת הָעֲקָרִיּוֹת**
 7 **בַּמִּשְׁכָּן, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁגָם**
 8 **בִּפְרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת, פְּרִשְׁת**
 9 **תַּצְנֶה³, מְדוּבָר מֵעֲנִין**
 10 **הַקְּטָרֶת, וְכֵן בִּפְרָשָׁה הַבָּאָה**
 11 **פְּרִשְׁת וַיִּקְהַל⁴** גם מדובר על
 12 הקטורת, **אָבַל שָׁם** בפרשת תצוה
 13 ובפרשת ויקהל **מְדוּבָר** על עניין
 14 הקטורת **רַק בְּכָל־לֵוִי, וּבִפְרָשָׁה**
 15 **זֹאת** פרשת כי תשא **מִבְּאֵר הָעֲנִין**
 16 של מעשה הקטורת במשכן ובבית
 17 המקדש **בִּפְרָשׁוֹת, דִּהְיִנו**
 18 שבפרשה זו יש פירוט של **הַהֲכָנָה**
 19 **לָזֶה, וּמִמָּה** מאלו סממנים
 20 **שֶׁהִיָּתָה הַקְּטָרֶת נַעֲשִׂית, וְכֵן**
 21 **גֹּדֶל הָעֲנִין שְׁבָזָה, וְהֵלְאוּם**
 22 **הַאִסּוּרִים** לא לעשות דברים מסויימים
 23 **הַקְּשׁוּרִים בָּזֶה וְחוֹמֵר הָעֲנִין**
 24 **שְׁבָזָה, וְעַד לְעֲנִין שֶׁל הִיפֹךְ**
 25 **הַחַיִּים לְהַעֲבֹר עָלֵיהֶם,**
 26 כמפורש בתורה איזה איסורים חמורים
 27 בשייכות לעשיית הקטורת עד כדי כך
 28 שהעובר עליהם ועושה אותם נענש
 29 בהיפך החיים **אֲשֶׁר גַּם עֲנִין זֶה**
 30 **דִּהְיֹךְ הַחַיִּים** בשייכות לאיסורים
 31 הקשורים במעשה הקטורת **מִבְּאֵר**
 32 **דִּקְא בִּפְרָשָׁה זֹאת**, פרשת כי תשא,
 33 **מֵאַחֵר שָׂפָאן מִבְּאֵר חוֹמֵר**
 34 **הָעֲנִין. וְהֵגַם שְׁגָם בִּקְרָפְנוֹת**
 35 **יִשְׁגָּם בָּמָה וְכִמָּה לְאוּם,**
 36 איסורי לא תעשה, כִּמּוֹ האיסור
 37 להביא ולשחוט **חוֹלִין בְּעֶזְרָה**
 38 **וּשְׁחוּטֵי חוּץ** האיסור לשחוט
 39 קדשים מחוץ לעזרה **וְכוֹ',** ואם כן גם
 40 עבודת שאר הקרבנות, לא רק עבודת
 41 הקטורת, היא דבר חמור, **אֲף אֵין**
 42 **זֶה מִגִּיעַ לַקְּטָרֶת שֶׁחֲמוּרָה**
- כִּלְכָּךְ עַד לְעֲנִין שֶׁל הִיפֹךְ הַחַיִּים**
 שְׁעוֹשָׂה בְּמַתְכוּנָתָה.
וְהִנֵּה עֲנִין הַקְּרָפְנוֹת וּמַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת הָרִי זֶה
עֲבוּדַת הַמִּשְׁכָּן, וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר בַּמִּבְּאֵר
דִּיּוֹם הַהִילּוּלָא שְׁעִיקָר הַעֲבוּדָה בַּמִּשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ
הוּא עֲנִין עֲבוּדַת הַקְּרָפְנוֹת (שְׁפּוּלָל גַּם מַעֲשֵׂה
הַקְּטָרֶת), וְלִכֵּן הָיָה הַמִּשְׁכָּן מַעֲצֵי שִׁטִּים דִּקְא
וְכוֹ' (בַּמִּבְּאֵר שָׁם) וְעַל-יְדֵי כָל זֶה נַעֲשֵׂה
הַיִּשְׁכָּנָתִי בְּתוֹכְכֶם. דִּהְנֶה כָּל־לֵוִי עֲנִין הַקְּרָפְנוֹת
הוּא עֲנִין קִירוֹב כָּל הַכֹּהֲנֹת⁵
שֶׁל נֶפֶשׁ הָאָדָם לְאַלּוּקוֹת וְעַד
לְהַקִּירוֹב במדרגה גבוהה ביותר
אֲשֶׁר כִּלְשׁוֹן הַזוּהָר רִזָּא דְקוֹרְבָנָא
סוּד הַקְּרָבָן עוֹלָה עַד רִזָּא דְאֵין-⁶
סוּף⁶ סוד האלוקות שהוא אין-סוף,
אֲף יִשְׁנֹו חִילּוּק הַבְּדִל בֵּין

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א. (1) ל, לד ואילך. (2) עירובין ב, א. וש"נ. (3) ל, ז ואילך. (4) לו, כט. (5) ספר הבהיר סמ"ו. (6) זח"ב רלט, א. זח"ג כו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 קִרְבָּנוֹת סֶתֶם לְמַעֲשֵׂה הַקְטָרֶת, ואף שגם לקרבנות יש מעלה גדולה
2 מאד, הרי לקטורת יש חשיבות נוספת דְּקִרְבָּנוֹת נִקְרָאִים בתורה
3 אֲכִילָה והם, כביכול, המאכל של הקדוש-ברוך-הוא, וְכֵמוֹ שְׁכָתוֹב⁷
4 בתורה לענין הקרבת הקרבנות אֶת קִרְבְּנִי לַחֲמִי לְאִשִּׁי גו', הרי
5 שהקרבנות נקראים 'לחם' ומזון, אוכל
6 וְלֶכֶן נִקְרָאִים יִשְׂרָאֵל ב'שיר
7 השירים' רַעֲיָתִי⁸, דְּפִירוּשׁ
8 רַעֲיָתִי - פְּרָנְסָתִי כשם שהורעה
9 צאן מפרנס את הצאן, כך כביכול בני
10 ישראל הם ה'רעיה' של הקדוש-ברוך-
11 הוא המפרנסת אותו בְּשִׁנֵּי תְּמִידִין
12 כו' קרבנות 'תמיד' הבאים בקביעות
13 מידי יום ביומו פעם אחת בבוקר ופעם
14 נוספת בין הערבים וְכֵדָאִיתָא כפי
15 שמובא בְּמִדְרָשׁ⁹ יִשְׂרָאֵל
16 מְפָרְנִסִין לְאַבְיָהֶן שְׂבָשָׁמִים,
17 מִה־שְּׂאִינֵן מַעֲשֵׂה הַקְטָרֶת
18 אינו 'אוכל' ר'מזון' אלא הוא עֵנִין
19 הַרִיחַ, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂמַצֵּד
20 עֵנִין הַהִתְפַּלְלוּת שֶׁבְּקִדּוּשָׁה,
21 כמבואר בקבלה וחסידות כל העניינים
22 שבצד הקדושה נכללים זה בזה
23 (לדוגמה, בספירות העליונות יש
24 הברדים מהותיים ביותר בין מידת
25 החסד למידת הגבורה, ובכל זאת יש
26 ביניהם התכללות - חסד שבגבורה
27 וגבורה שבחסד, וכך גם בשאר
28 העניינים) הִגָּה גַם בְּקִרְבָּנוֹת
29 יִשְׁנֹו עֵנִין הַרִיחַ, וְכֵמוֹ
30 שְׁכָתוֹב על כל הקרבנות רִיחַ
31 נִיחּוּחַ לַה'¹⁰, אֶף בְּעִיקָר -
32 הַקִּרְבָּנוֹת הֵם עֵנִין הָאֲכִילָה,
33 וְעַל כֵּן הֵיכָן מִחֻלָּקִים בֵּין
34 נִיקָבָא הַנֶּקֶב, הַחֹרֵר דְּפִרְדֵּשְׁקָא
35 הַיְמָנִית לְפִרְדֵּשְׁקָא
36 הַשְּׂמָאלִית, גַּבִּי קְטָרֶת דְּוָקָא,
37 כתוב בוורה שהריח שהאדם מריח
38 באמצעות האף הוא עצם החיות, ויש בכך שתי דרגות שהם שני הנקבים -
39 "פרדשקא" בלשון זוהר - שבאף, הנקב הימני והנקב השמאלי, ודווקא הנקב
40 השמאלי הוא עצם החיות ממש, ומבואר על כך בחסידות שההבדל בין שני
41 ה"פרדשקא" הוא ברומה להבדל בין ריח הקרבנות, שהם בבחינת הנקב
42 הימני, לריח הקטורת (ובמיוחד הקטורת של יום הכיפורים), שהוא בבחינת
- הנקב השמאלי, וטעם הרבר הוא בֵּין שְׂדוּקָא בְּקִטְרֶת הִגָּה עִיקָר
עֵנִינָהּ הוּא הַרִיחַ בשונה מהקרבנות שעיקר עניינם הוא עניין האוכל
והריח הוא דבר נוסף בהם, וְעַל כֵּן הִגָּה בְּכַח הַקְטָרֶת דְּוָקָא הוּא
לְהַפֵּךְ ה'לְעוֹמֶת-זֶה', הִפֵּךְ הַקְדוּשָׁה (ככתוב 'את זה לעומת זה עשה
אלוקים') דְּהִגָּה הַקִּרְבָּנוֹת
צָרִיכִים לְהִיּוֹת מִן הַמוֹתָר
בְּפִיךְ מדברים כשרים המותרים
באכילה דְּוָקָא, מִה־שְּׂאִינֵן
בְּקִטְרֶת יִשְׁנֹו גַם עֵנִין הַמֹּר
שבא מחיה לא כשרה (כמו שכתב
הרמב"ם) (הלכות כלי המקדש פרק א
הלכה ג) ש"מ דרור" הוא "מושק"
הנזכר בגמרא (ברכות מג, א) שהוא דם
חיה ידוע שנקרש בחטוטרת
שבצווארה ונעשה בושם הנקרא מר)
שָׁזָהוּ עֵנִין ה'לְעוֹמֶת-זֶה',
וְכֵמוֹ שְׂמַכְבָּר אֲדַמּוּר
הַזֶּקֶן¹¹ בְּעֵנִין שֵׁשֶׁה חֲדָשִׁים
בְּשִׁמְן הַמֹּר, וּמִרְדְּכִי מִירָא
דְּכִיָּא מור טהור, וְלֹא רַק
שְׁהַמֹּר הוּא סַמָּן אֶחָד מִסַּמָּנֵי
הַקְטָרֶת מ'לְעוֹמֶת-זֶה' וְכֵמוֹ
מִהִפֵּךְ הַקְדוּשָׁה וּמַתְעַלָּה לְקִדּוּשָׁה,
אֲלֹא שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד
מִסַּמָּנֵי הַקְטָרֶת קָשׁוּר עִם
עֵנִין ה'לְעוֹמֶת-זֶה', שְׁהַרִי
בְּקִטְרֶת דְּוָקָא י"א סַמָּנִים
(וְאֵם חֶסֶד אֶחָד כו' הרי זה
קשור בהיפך החיים), הִינּוּ שְׂכָל
אֶחָד מִסַּמָּנֵי הַקְטָרֶת הוּא
אֶחָד מִן י"א, שִׁי"א הוּא עֵנִין
ה'לְעוֹמֶת-זֶה' שְׂאִינֹו (כְּמוֹ
בְּקִדּוּשָׁה, שְׂשָׁם הוּא) עֶשֶׂר
וְלֹא אֶחָד עֶשֶׂר וְלֶכֶן בְּקִדּוּשָׁה יֵשׁ
עֶשֶׂר סְפִירוֹת דּוּקָא (וכפי שמבואר
בחסידות, המעלה המיוחדת של
הקטורת, הבאה מ"א סַמָּנִים הִיא
שכנוחה אפשר לברר ולהעלות את הקליפות והסטרא-אחרא שיש בהם י"א
כתרין דמסאבותא", אחד-עשר כתרים של טומאה, וזאת על ידי בירור י"א
סממני הקטורת), וְעוֹד שְׁהַרִי י"א סַמָּנִים אֵלֹו של הקטורת הֵם
כְּנֶגֶד י"א אֱלוֹפִי עֶשֶׂר הַמְנוּיִם בתורה בפרשת וישלח, דְּהִינּוּ שְׂכָל
אֶחָד מִסַּמָּנֵי הַקְטָרֶת הוּא כְּנֶגֶד אֶחָד מֵאֱלוֹפִי עֶשֶׂר, וְאֵם-כֵּן

(7 פנחס כח, ב. 8) שה"ש א, ט. 9) שהש"ר א' ע"פ לסוסתי. זח"ג ז, ב. 10) עטרת ראש לו, ב. ד"ה וירח ה' את ריח הניחוח תרד"ע ואילך (המשך תער"ב ח"א ע' תלו ואילך). זח"ג קל, ב. רפט, א. 11) בתו"א דרושי פורים (צב, א. צט, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ואם-כן כל אחד מי"א הסממנים קשור עם ענין ה'לעומת-
2 זה', שענין הקטרת הוא להפך את ה'לעומת-זה' ולברר
3 ולהעלות את היפך הקדושה לקדושה, והפך לזה הוא מאחר
4 שקטרת הוא ענין הריח שמגיע למעלה יותר מקרבנות שהם
5 עניין האוכל.
- 6 והנה מעלת הריח הוא 1 כל אחד מי"א הסממנים קשור עם ענין
7 שמגיע בעצם הנפש, כפי 2 ה'לעומת-זה', שענין הקטרת הוא להפך את
8 שרואים בפועל שהנאת האדם מריח 3 ה'לעומת-זה' לקדושה, והפך לזה הוא מאחר
9 טוב היא הנאה מיוחדת, רוחנית. ויש 4 שקטרת הוא ענין הריח שמגיע למעלה יותר
10 לה יתרון על ההנאה הגשמית מהאוכל 5 מקרבנות.
- 11 ועל כן בכת הריח, ודוקא 6 והנה מעלת הריח הוא שמגיע בעצם הנפש,
12 ריח חזק, לעורר מהשינה, 7 ועל כן בכת הריח, ודוקא ריח חזק,
13 שזה בכת הריח דוקא ואין 8 לעורר מהשינה, שזה בכת הריח דוקא ואין זה
14 זה בכת האכילה. ואדרבה, 9 בכת האכילה. ואדרבה, שאכילה גורמת לשינה.
15 שאכילה גורמת לשינה. ועל 10 ועל כן איתא במסכת יומא¹²
16 כן איתא מובא במסכת יומא¹² 11 למעט באכילתו בערב יום-הכפורים, מפני
17 שהכחן גדול שצריך להיות ער כל 12 שהמאכל מביא את השינה, מה שאין-כן ריח
18 הלילה של יום הכיפורים צריך 13 מעורר מהשינה, מאחר שמגיע בעצם הנפש.
19 למעט באכילתו בערב יום- 14 וזהו מה שעבודת הפהן גדול ביום-הכפורים
20 הכפורים, מפני שהמאכל 15 אחת בשנה היתה בקטרת דוקא שהוא ענין
21 מביא את השינה, מה שאין- 16 הריח, דכמו באדם למטה הנה הריח בכחו
22 כן ריח מעורר מהשינה, 17 לעורר את עצם הנפש, כמו-כן הוא במקדש
23 מאחר שמגיע בעצם הנפש 18 שעבודה בריח הוא בקדש-הקדשים, ואף-על-פי
24 כאמור שלריח יש השפעה מיוחדת. 19 שהיה נכנס לשם גם עם דם הקרבנות, אף עיקר
25 וזהו הטעם הפנימי על מה 20 העבודה בקדש-הקדשים היתה בקטרת, וחידיוש
26 שעבודת הפהן גדול ביום- 21 מעשה הקטרת ביום-הכפורים הוא בקדש-
27 הכפורים אחת בשנה היום 22 הקדשים. ומצד מעלת ענין הקטרת, על כן -
28 האחד והמיוחד מכל ימות השנה 23 וכל אדם לא יהיה באהל מועד וגו'¹³, וגם בכל
29 היתה בקטרת דוקא שהוא 24 השנה (שבחסידות מבאר ענין זה לגבי יום-
30 ענין הריח, דכמו באדם 25 הכפורים¹⁴, אבל כן הוא בכל השנה¹⁵ מצד
31 למטה הנה הריח הגשמי, 26 מעלת הקטרת), שהוא ענין הריח שמגיע בעצם
32 במיוחד אם הוא ריח חזק, בכחו 27 הנפש. והנה כמו שבגשמיית בכת הריח דוקא
33 לעורר את עצם הנפש, כמו- 28 לעורר מהשינה, כמו-כן הוא ברוחניות שבכדי
34 כן הוא במקדש שעבודה 29 לעורר מהשינה הוא על-ידי הריח דוקא. והנה
35 בריח הקטרת בדרגה הכי נעלית 30 ענין השינה נתבאר במאמר דפורים¹⁶ בענין מה שכתוב¹⁷ אני ישנה ולבי ער,
36 שלה, הקטרת הקטרת ביום הכיפורים, 31 קול דודי דופק וגו', והינו שהגם דכנסת ישראל ישנה בגלותא, אף מאחר
37 הוא בקדש-הקדשים, המקום 32 ש'לבי ער', דהינו ש'יחידה' שבנפש היא בשלימות וער אצל כל אחד ואחד,
38 הקדוש והנעלה ביותר בבית המקדש
39 עצמו, ואף-על-פי שהיה הכהן
40 הגדול נכנס לשם לקדש הקדשים
41 גם עם דם הקרבנות ואם כן גם
42 עבודת הקרבנות שייכת לקדוש
43 הקדשים, אף מכל-מקום עיקר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הרוחני כפי שהוא נראה בחיצוניות ובגלוי, על כן קול דודי דופק
2 פתחי לי, הקדוש ברוך הוא הנקרא 'דוד' (אוהב) של בני ישראל קורא
3 ומעורר אותם בכדי שיהיה להם המשך הכתוב אחותי רעיתי יונתי
4 תמתי ובני ישראל יתקרכו אל הקדוש-ברוך-הוא אפילו בהיותם בגלות
5 (והנה במאמר הנ"ל דיבור
6 המתחיל "בלילה ההוא" שנאמר
7 בפזרים נתבאר פסוק זה דאני
8 ישנה וגו' והמשך הפסוקים
9 פשטתי את כתנתי וגו', אשר
10 הביאור בהם הוא דלאחר
11 ה'קול דודי דופק', ה'קול' של
12 הקדוש-ברוך-הוא המעורר את בני
13 ישראל), הנה על זה עונה
14 כנסת-ישראל פשטתי את
15 כתנתי איככה אלבשנה,
16 ומביא אדמו"ר מהר"ש
17 ואדמו"ר ה'צמח צדק'
18 ב'רשימותיו ל'שיר השירים'
19 (על הפסוק¹⁸ דודי שלח ידו
20 וגו') דב'מדרש רבה' שיר-
21 השירים על הפסוק פשטתי
22 את כתנתי וגו', איתא דקאי
23 מובא שהכוונה היא על בגדי
24 כהונה ובגדי מלכות שפשטו
25 ממנו מאיתנו, בני ישראל בגלות,
26 דלכאורה אינו מובן השכיחות
27 דבגדי כהונה וכו' לזמן
28 לפסוקים אלו המדברים על השייכות
29 של בני ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא.
30 ומבארים, דמאחר שאני כנסת
31 ישראל ישנה - בגלותא, נמצאת
32 בגלות במצב רוחני נחות, וקול דודי
33 הקדוש ברוך הוא דופק לעורר
34 מהשינה, על כן התשובה של
35 כנסת ישראל על זה היא
36 דפשטתי את כתנתי, שחסרים
37 לה בגדי כהונה כו', ולכן
38 אי-אפשר לא ייתכן שתהיה
39 עבודת הקרבנות שנקראים
40 ריח ניחוח לה', ובפרט
41 מעשה הקטרת שהוא ענין
42 הריח, והריח מעורר
43 מהשינה, ומאחר דפשטתי
- בגדי כהונה ואין ריח הקרבנות והקטרת, אם-כן איככה
אלבשנה להתעורר בכחינת אחותי רעיתי כו' וכנסת ישראל לא
יכולה להתעורר מ'הקול' של הקדוש-ברוך-הוא המעורר אותה, ועל זה
משיכה ריח-הקדש בשם הקב"ה רחצתי את רגלי איככה
אטנפם, דהנה בית-המקדש
נקרא¹⁹ הדום רגליו של
הקב"ה, ובבית-המקדש
היתה השראת השכינה, כמו
שכתוב²⁰ הנה השמים ושמי
השמים לא יכללוך אף כי
הפית הזה, שזו היא תמיהה
קיימת, כלומר, הפסוק אמנם נאמר
בדרך פליאה ותמיהה, היינו אם
השמים ושמי השמים לא יכולים
להכיל את השכינה, כיצד יהיה בית
המקדש מקום להשראת השכינה, אבל
התמיהה נשארת ולא משנה את
העובדה שאכן בית המקדש הוא מקום
השראת השכינה, אף לאחר
שרחצתי את רגלי, אז איך
האב זיך אפגעוואשן רחצתי את
עצמי, היינו התרחקתי והסתלקתי
מלהיות מתלבש בבית-
המקדש, אם-כן איככה כו'
ואיך יוכל להיות כעת ענין הקרבנות
וענין הקטרת.
ואף-על-פי שגם בזמן הגלות
ישנו ענין עבודת הקרבנות
ברוחניות, דתפלות כנגד
קרבנות תקנום²¹, וכמו-כן
ישנו גם עכשו בזמן הגלות ענין
עבודת הקטרת ברוחניות, שזהו
ענין תפלת מנחה, שנקראת
מנחת קטרת, וכמבואר
בדרישים מאמרי חסידות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 השרת לפני הקדוש ברוך הוא: ריבונו של עולם, מה לילד אשה בינינו? אמר
 44 להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמורה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות
 45 ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר-ודם,
 46 מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ
 47 אשר תנה הודך על השמים? אמר לו
 48 הקדוש-ברוך-הוא למשה: החזיר להן
 49 תשובה... אמר לפניו: ריבונו של עולם,
 50 תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה,
 51 אנכי ה' אלוך אשר הוצאתיך מארץ
 52 מצרים. אמר להן: למצרים ירדתם,
 53 לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא
 54 לכם?... מיד הורו לו להקדוש-ברוך-
 55 הווא...
 56 ובקרבנות אִמְנָם כִּן הוּא
 57 שֶׁעַל-יָדָם הוּא גִילוי
 58 הַמִּשְׁכָּה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוֹקִי הַבֵּא
 59 מִלְמַעְלָה לְמִטָּה גַם בַּחֲצוֹנִיּוֹת
 60 הָעוֹלָמוֹת, מֵה-שְּׁאִין-כֵּן עַל-
 61 יְדֵי הַתְּפִלּוֹת דְּבִמְקוֹם קִרְבָּנוֹת
 62 תִּקְנוֹם, הַהִמְשָׁכָה הִיא רַק
 63 בַּפְּנִימִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת, מְבִלִי
 64 שְׁתִּייה נִכְרַת גַּם בַּחֲצוֹנִיּוֹת וּבְגִלּוֹי,
 65 וְלִהְיוֹת שֶׁעַל-יְדֵי הַמִּצְוֹת
 66 הַהִמְשָׁכָה הִיא גַם בַּחֲצוֹנִיּוֹת
 67 הָעוֹלָמוֹת, הִנֵּה עַל זֶה עוֹנָה
 68 כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל פְּשֻׁטִי אֵת
 69 כְּתָנִי וגו' ואומרת להקדוש-ברוך-
 70 הוּא שְׁבָעֵדֶר בְּגִיד כְּהוֹנָה, בּוֹמֵן הוּא
 71 אֵי אִפְשָׁר לִפְעוֹל אֶת הַהִמְשָׁכָה בְּגִלּוֹי.
 72 וְעַל זֶה מִמְשִׁיף בְּפִסּוֹק, דּוֹדֵי
 73 שְׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹר, וְהִינוּ
 74 שֶׁהִגַּם דְּרוֹחַ-הַקּוֹדֶשׁ מְשִׁיבָה
 75 בְּשֵׁם הַקֶּבֶ"ה רַחֲצִיתִי אֵת
 76 רַגְלֵי אֵיכָכָה גו', וְאֵכֵן בּוֹמֵן
 77 הַגְּלוּת חֲסֵרָה הַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּבֵית
 78 הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהֵייתָ בּוֹמֵן הַבֵּית אֲבָל
 79 מִצַּד הָעֵנָן דְּדוֹדֵי שְׁלַח יָדוֹ, אֲשֶׁר 'דּוֹדֵי' אוֹהֲבֵי הוּא עֵנָן
 80 הָאֱהָבָה הַעֲצָמִית שֶׁל הַקֶּבֶ"ה לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֲהָבָה מִצַּד עֲצֵם
 81 הַמְּהוּת שֶׁנִּמְצָאָה תָּמִיד, גַּם כֹּאשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמִצַּב רוחני נְחוּת (וְכִמּוֹ)
 82 שֶׁמִּבְּאֵר אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן בְּמִאֲמָר עַל הַפִּסּוֹק קָמְתִי אֲנִי
 83 לְפָתוּחַ לְדוֹדִי, וְנִתְבָּאֵר בְּשִׂיחַת כ"ק אֲדָמוֹ"ר (מְהוֹרֵשׁ"ב)
 84 נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן²⁷), וּמִצַּד הָאֱהָבָה הַעֲצָמִית, הִנֵּה שְׁלַח יָדוֹ מִן

1 הַמִּבְּאֵרִים מַעֲלֵת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה עַל שְׁאֵר הַתְּפִלּוֹת, וְאָף
 2 אֲלֵיהֶם הַנְּבִיא כְּשֶׁהִיָּה בָּהָר הַכְּרֵמֶל עִם נְבִיאֵי הַבַּעַל לֹא נִעְנָה אֲלָא
 3 בַּתְּפִלַּת הַמִּנְחָה²², וְרַק אִזּוֹ יֵרֵדָה הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
 4 בַּהִפְטָרָה דְּשִׁבְתָּ זו²³ וְאֵם כֵּן לְכַאוּרָה גַּם בּוֹמֵן הוּא יֵשׁ אֶת עֵינָיו
 5 הַקְּרִבְנוֹת וְעֵינָיו הַקְּטוּרוֹת?
 6 אֵף הַמַּעֲנָה עַל כֵּן הוּא שְׁעִדִּין יֵשׁ
 7 הַבֵּדֵל גָּדוֹל בֵּין עֵינָיו הַקְּרִבְנוֹת
 8 וְהַקְּטוּרוֹת בּוֹמֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְעֵינָיו
 9 הַקְּרִבְנוֹת וְהַקְּטוּרוֹת בּוֹמֵן הוּא (וְלֹכֵן)
 10 טַעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבִּגְלָל הָעֵדֶר בְּגִיד
 11 כְּהוֹנָה וְעִבּוּרֵת הַמִּקְדָּשׁ אֵינֶם יְכוּלִים
 12 לְהִתְקַרֵּב לְאֱלֹהִיּוֹת בּוֹמֵן הוּא כְּרֹאֵי,
 13 הִיא נְכוֹנָה), כִּי הַהִמְשָׁכָה שֶׁל אוֹר
 14 אֱלֹקִי מִלְמַעְלָה לְמִטָּה שֶׁעַל-יְדֵי
 15 הַתְּפִלָּה בּוֹמֵן הַגְּלוּת הִיא רַק
 16 בַּפְּנִימִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת אֲבָל הִיא
 17 נִשְׁאָרָה בַּהַעֲלָם וְלֹא נִכְרַת בְּגִלּוֹי,
 18 וְיִדְוֶעַ שֶׁהַהִמְשָׁכָה שֶׁל אוֹר אֱלֹקִי
 19 מִלְמַעְלָה לְמִטָּה בְּאוֹפֵן שְׁתַּפְּעַל
 20 וְתַשְׁפִּיעַ לְמִטָּה כְּרֹאֵי בְּעוֹלָם צְרִיכָה
 21 לְהִיְוֹת נִכְרַת וְנִרְגָּשָׁה בְּגִלּוֹי גַם
 22 בַּחֲצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת, כְּמִבְּאֵר
 23 בְּעֵנָן הַתּוֹרָה שֶׁצְּרִיכָה לְהִיְוֹת
 24 לְמוֹצִיאֵיהֶם בְּפָה²⁴ דּוֹקָא,
 25 (וְלִשְׁוֹן הַגִּמְרָא: "אִמֵּר לִיה שְׁמוּאֵל
 26 לְרַב יְהוּדָה: שִׁינָא, פִּתַּח פּוּמִיךְ קָרִי,
 27 פִּתַּח פּוּמִיךְ תִּנִּי, כִּי הֵיכִי דִּתְתִּקִּים בִּיךְ
 28 וְתוֹרִיךְ חִי"י [פִּתַּח פִּיךְ וְתִקְרָא, פִּתַּח פִּיךְ
 29 וְתִשְׁנָה כְּדֵי שִׁתְּקִים בִּיךְ וְתִזְכֶּה לַחַיִּים
 30 אֲרוּכִים] שְׁנִיאֵר כִּי חַיִּים הֵם לְמִצְאֵיהֶם
 31 וְלֹכֵל בְּשֵׁר מִרְפָּא, אֶל תְּקִיר לְמִצְאֵיהֶם
 32 אֲלֵא לְמוֹצִיאֵיהֶם [בְּפָה], וְגַם מִזֶּה מוֹבֵן
 33 שִׁישׁ מַעֲלָה וְיִתְרוֹן לְבִיטוֹי הַדְּבָרִים
 34 בַּחֲצוֹנִיּוֹת וּבְגִלּוֹי, לְעוֹמֵת הַלִּימוֹד
 35 בְּמַחֲשֶׁבֶת בְּלִבָּר וּבְפְנִימִיּוֹת בְּלִבָּר.
 36 וְכִמּוֹ שְׁמֵאֲרִיךְ אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן
 37 בְּתִנְיָא²⁵ לְעֵינָיו הַמִּשְׁכַּת אֱלֹהִיּוֹת בְּעוֹלָם עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה, וְכֵן בְּמִצְוֹת
 38 צְרִיף לְהִיְוֹת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת דּוֹקָא וְהַמִּשְׁכַּת הָאֱלֹהִיּוֹת בְּעוֹלָם עַל-יְדֵי
 39 הַמִּצְוֹת הִיא בְּעִיקָר עַל יְדֵי הַמַּעֲשֵׂה (שֶׁהוּא כּוֹחַ הַפּוֹעֵל בַּחֲצוֹנִיּוֹת וּבְגִלּוֹי,
 40 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עַל יְדֵי כּוֹנֵנַת הַלֵּב שֶׁהִיא בְּפִנִּימִיּוֹת), וְעַד שֶׁכָּלְלוֹת עֵנָן
 41 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת הוּא דּוֹקָא לְמִטָּה בְּעוֹלָם-הַזֶּה, דְּלִמְצָרִים
 42 יִרְדָּתָם²⁶, (וְכִסְפּוֹר הַגִּמְרָא: "בְּשַׁעָה שְׁעֵלָה מִשָּׁה לְמִרוֹם, אִמְרוּ מִלֹּאכִי

(22 ברכות ו, ב. 23 מלכים א יח, לו. 24 עירובין נד, א. 25 פל"ז. 26 שבת פח, סע"ב. 27 בסה"ש תורת שלום ליל שמח"ת תרס"ו - בהנחת כ"ק מו"ח אדמו"ר (ע' 59 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החור, דחור הוא גם מלשון חור ברפס, וכן מלשון
2 חרות²⁸, כלומר, אף שלפי פשוטו "חור" הוא ביטוי שמשמעותו ריחוק
3 והעלם, יש לכך גם משמעות למעליותא כמו "חור כרפס ותכלת" האמורים
4 במגילת אסתר לתאר יופי והדר, ולשון "חרות" שהיא כמובן מעלה ויתרון
5 ועל-ידי-זה נעשה ה'פתחי
6 לי', התקרבות של בני ישראל אל
7 הקדוש ברוך הוא מצידם, ולאחר
8 ה'פתחי לי' ד' הדרגות
9 דאחותי רעיתי יונתי פמתי,
10 שאלו הן ד' מדרגות שונות
11 שקיימות בבני ישראל בין בעבודה
12 בענין האהבה, שהיא עבודת ה'
13 באופן הכי נעלה, כלשון הווהה דלית
14 פולחנא פולחנא
15 דרחימוותא²⁹, שאין עבודה
16 כעבודת האהבה, ובין בעבודה
17 דקיום המצות, דד' מדרגות
18 אלו הן כנגד ד' אותיות דשם
19 הוי'³⁰, ועל-ידי-זה שבני ישראל
20 עובדים את עבודתם בכל ארבעת
21 הדרגות הללו הנה ליהודים
22 היתה אורה ושמחה וששון
23 ויקר³¹, אשר ב'דרך אפשר'
24 יש לומר שד' הענינים
25 דאורה ושמחה וגו' הם כנגד
26 ד' האותיות דשם הוי',
27 דאורה זו תורה³² וכמו
28 שכתוב³³ כי גר מצוה ותורה
29 אור, שזהו ענין ספירת
30 החכמה שהיא כנגד יו"ד של שם
31 הוי'. שמחה הוא ענין
32 מועדים³² לשמחה, שהוא
33 ענין ספירת הבינה עליה נאמר
34 'אם הבנים (מקור המידות) שמחה'
35 והיא כנגד ה' ראשונה של שם הוי'.
36 וששון זו מילה³² שזהו ענין
37 ספירת היסוד שהוא עיקר
38 ה'זעיר אנפין' המידות (שנקראו
39 'פנים קטנות', כי ביחס לאור המאיר
40 במוחין וב'אריך אנפין' שלמעלה
41 מהספירות, האור שבמידות הוא אור
42 מועט), והמידות הן כנגד ו' של שם
- הוי'. ויקר אלו תפלין³² שהם בחינת המלכות שהיא כנגד ה'
אחרונה של שם הוי', וכמבאר בסוף ד'שערי אורה'³⁴ וכמו
שהיא מידת המלכות בשרשה בעצמות אין-סוף ברוך-הוא, שם
היא באופן נעלה ביותר (אלא שבירידתה למטה היא חספיה האחרונה)
שזהו מה שכתוב ב'זהר חדש'³⁵ שתפלין הם
דיקנא דחומתמיה דמלכא עילא, הדיוקן בחותמו של המלך
העליון דדיוקנא וחומתם הוא
ענין ספירת המלכות, והינו
שעל-ידי ה'פתחי לי' פעולת
בני ישראל להתקרב לאלוקות נמשך
ד' האותיות דשם הוי'
בעבודה, וכן באורה ושמחה
וגו'.
וזהו גם-כן מה שכתוב
ליהודים היתה אורה וגו'
והכתוב מדייק ואומר "ליהודים"
וכמו שכתוב בגמרא³⁶ דכל
הכופר בעבודה-זרה נקרא
יהודי, והינו שקודם לפני
שהיהודים זכו ל"אורה ושמחה וששון
ויקר", ישנו ענין ה'מסירות
נפש' שפזה עמדו אז בימי
הפורים כמבואר בחסידות שמאו
גזירת המן ועד ביטול הגזירה, במשך
כשנה, כל בני ישראל עמדו במסירות
נפש (כי אילו היו ממירים את דתם
חלילה לא היתה הגזירה מתייחסת
אליהם), וזהו ענין פתחו לי
כחודה של מחט, שהוא ענין
ה'מסירות נפש', מתוך דוחק
ועזר, ואחר-כך הן ד'
המדרגות דאורה ושמחה
וששון ויקר, וזהו גם-כן מה
שכתוב³⁷ איש יהודי היה
בשושן הבירה ושמו מרדכי,
דמרדכי מן התורה מנין
שנאמר³⁸ מר דרור,
- הוא גם מלשון חור ברפס, וכן מלשון חרות²⁸,
ועל-ידי-זה נעשה ה'פתחי לי', ולאחר ה'פתחי
לי' ד' הדרגות דאחותי רעיתי יונתי פמתי,
שאלו הן ד' מדרגות בין בעבודה בענין
האהבה, דלית פולחנא כפולחנא דרחימוותא²⁹,
ובין בעבודה דקיום המצות, דד' מדרגות אלו
הן כנגד ד' אותיות דשם הוי'³⁰, ועל-ידי-זה
הנה ליהודים היתה אורה ושמחה וששון
ויקר³¹, אשר ב'דרך אפשר' יש לומר שד'
הענינים דאורה ושמחה וגו' הם כנגד ד'
האותיות דשם הוי', דאורה זו תורה³² וכמו
שכתוב³³ כי גר מצוה ותורה אור, שזהו ענין
ספירת החכמה. שמחה הוא ענין מועדים³²
לשמחה, שהוא ענין ספירת הבינה. וששון זו
מילה³² שזהו ענין ספירת היסוד שהוא עיקר
ה'זעיר אנפין'. ויקר אלו תפלין³² שהם בחינת
המלכות, וכמבאר בסוף ד'שערי אורה'³⁴ וכמו
שהיא בשרשה בעצמות אין-סוף ברוך-הוא,
שזהו מה שכתוב ב'זהר חדש'³⁵ שתפלין הם
דיקנא דחומתמיה דמלכא עילא, הדיוקנא
וחומתם הוא ענין ספירת המלכות, והינו שעל-
ידי ה'פתחי לי' נמשך ד' האותיות דשם הוי'
בעבודה, וכן באורה ושמחה וגו'.
וזהו גם-כן מה שכתוב ליהודים היתה אורה
וגו' וכמו שכתוב בגמרא³⁶ דכל הכופר
בעבודה-זרה נקרא יהודי, והינו שקודם ישנו
ענין ה'מסירות נפש' שפזה עמדו אז בימי
הפורים, וזהו ענין פתחו לי כחודה של מחט,
שהוא ענין ה'מסירות נפש', ואחר-כך הן ד'
המדרגות דאורה ושמחה וששון ויקר, וזהו גם-כן מה
שכתוב³⁷ איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי,
דמרדכי מן התורה מנין שנאמר³⁸ מר דרור,

(28) רשימות הצ"צ (אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תקט). (29) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג. (30) וכמבואר בלקו"ת שה"ש (לד, א ואילך) ובמאמר דאדמו"ר מוהר"ש דשנת תרכ"ח (ע' פב ואילך). (31) מגלת אסתר ח, טז. (32) מגילה טז, ב. (33) משלי ו, כג. (34) מח, ב ואילך. (35) שה"ש עט, ב. (36) מגילה יג, רע"א. (37) מג"א ב, ה. (38) תשא ל, כג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומתרגמין מירא דכיא³⁹, מור טהור וזך, וכמבאר ב'תורה היפך מצבם הקודם שהשתחו ל'אנדרטא' כמסופר
- 2 אור⁴⁰, ויהודי הוא ענין פגמרא⁴¹, ואחר-כך נמשך
- 3 ה'מסירות נפש' פנ"ל, 1 ומתרגמין מירא דכיא³⁹, וכמבאר ב'תורה
- 4 דיהודי הוא מלשון הודא⁴⁰, ויהודי הוא ענין ה'מסירות נפש' פנ"ל, 2 האותיות דשם הוי', אורה
- 5 שלמעלה מטעם-ודעת כמו 3 דיהודי הוא מלשון הודא שלמעלה מטעם-
- 6 אדם שמודה ומסכים לסברא מסוימת 4 ודעת, וזה פעל בכולם את ענין ה'מסירות נפש'
- 7 גם אם איננו מבין אותה היטב, וכך 5 שכולם נקראו יהודים דוקא וכמאמר רבותינו
- 8 ענין מסירות הנפש הוא למעלה 6 ו"ל, שזהו היפך מצבם הקודם שהשתחו
- 9 מהשכל וההבנה, וזה פעל בכולם 7 ל'אנדרטא' כמסופר פגמרא⁴¹, ואחר-כך נמשך
- 10 את ענין ה'מסירות נפש' 8 ה'מסירות נפש' זו בד' האותיות דשם הוי', אורה ושמחה ושלשון וגו' ועד
- 11 שכולם כל בני ישראל בתקופת נס 9 לאורה ושמחה ושלשון ויקר למטה מעשרה טפחים, כפשוטו של מקרא.
- 12 פורים נקראו יהודים דוקא 10
- 13 וכמאמר רבותינו ו"ל, שזהו 11

(39 חולין קלט, ב. 40) מג"א צ, ד. 41) מגילה יב, א. תוד"ה שלא ע"ז ג, א.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום ד' אדר"ר.

בעת רצון אזכיר את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך להם מתאים לכתבו, ובודאי כשיהי' לו בשו"ט בזה לא ימנע הטוב מלהודיעני, והרי זהו אחד מפרטי המצוה היסודית ואהבת לרעך כמוך, לגרום שמחה לאיש הישראלי, אשר אם בכל התקופות נשתוקקו לזה, עאכ"כ בתקופתנו זו רבת התלאות, ורבת היגון, שכל ענין של טוב ושמחה יקר ביותר.

במה שכותב אודות בנו... שי, - מהנכון הי' שיהי' זהיר בהנחת תפילין בכל יום חול, ושהתפילין יהיו בדוקים כשרים לכל פרטיהם, הפרשיות הבתים והרצועות ואופן קשירתן, וכיון שענין התפילין הוא לשעבד הלב והמוח שהן השכל והן הרגש מתאימים יהיו לרצון מצוה המצוה ובורא העולם (ראה תניא ריש פרק מ"א). בטוחני שזה יביא שינוי לטוב במחשבת בנו ורגש שלו, ויצליח אז הטיפול בדרך הטבע ע"י רופא מומחה במקצוע זה.

ובודאי למותר להאריך לדכוותי' אשר כיון שהשגחה העליונה העמידתו בעבודה בשטח החינוך בתור מנהל בית ספר, הנה ככל שירבה בהשתדלות לקרב לבן של התלמידים לאבינו שבשמים שיהיו תמימים עם הוי' אלקינו בריאים בנפשם, הנה במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה, יתוסף בבריאות בנו ויו"ח הוא.

בברכת הצלחה להעמיד תלמידים ממלאים תפקידם בחיים כדבר משנה (סוף קידושין) אני נבראתי לשמש את קוני ולבשו"ט בכל האמור.

המחכה לבשו"ט בהנ"ל.

בס"ד. שיחת חג הפורים, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. בכל ימי ועניני שמחה (שהרי אצל בני ישראל ישנם כמה סוגים של שמחה), ישנה הנקודה
- 2 המשותפת ששונה בכולם, וישנו גם הענין המיוחד שבכל אחד מהם שחלוק מזולתו.
- 3 וכיון שהמקור לכל ענין של שמחה - אם זוהי שמחה אמיתית - הוא בתורה, שהיא מלשון הוראה¹,
- 4 שְׁמוֹרָה את כל הענינים שצריכים להיות בהנהגתו של יהודי, מהרגע הראשון שבא לעולם עד לרגע
- 5 האחרון של המאה ועשרים שנה (וגם לאחר־זה, כדברי המשנה במסכת אבות² בפירוש הכתוב³
- 6 "בהתהלך תנחה אותך וגו'": "והקיצות היא תשיחך - לעולם הבא", בתחיית המתים⁴), הרי מובן, שגם
- 7 בנוגע לימי שמחה, למדים מהתורה במה משתווים ימי השמחה זה לזה, ובמה חלוקים הם זה מזה.
- 8 ב. והנה, בטבע האדם - וכן מוכח בכמה מקומות בתורה - שבהיותו בשמחה, הרי זה מתבטא בכמה
- 9 ענינים, הן בדיבור, והן - כאשר השמחה היא גדולה יותר - בשירה ובזמרה, ועד שנמשך גם בריקוד
- 10 ברגלים. והיינו, שאף־על־פי שהרגל הוא החלק היותר תחתון שבגוף, לא רק במקום, אלא גם במעלה
- 11 וחשיבות, הרי מכל־מקום רואים שכאשר השמחה היא גדולה ביותר, אזי חודרת (לא רק את הראש והלב,
- 12 אלא גם) את כל חלקי הגוף, עד לחלק היותר תחתון - הרגל והעקב שברגל, ואדרבה, בשעת הריקוד,
- 13 נוטל העקב שברגל חלק הכי גדול.
- 14 ובנוגע לענין השירה (כאמור, שבה מתבטא ענין השמחה) - הנה מצד הענין המשותף שישנו בכל
- 15 ימי שמחה, ישנן שירות שהן משותפות לכל ימי שמחה, אבל יש גם שירה מיוחדת לכל יום שמחה
- 16 בפני־עצמו.
- 17 ועל־דרך שמצינו ש"שירת הים" שייכת במיוחד לשביעי של פסח (ולכללות הענין דיציאת מצרים),
- 18 ועל־דרך־זה ישנם במנהגם של ישראל ניגונים מיוחדים לכל ענין בכלל, ולכל ענין של שמחה ושמחה
- 19 בפרט.
- 20 ומזה מובן גם בנוגע לפורים, שאף־על־פי שיש בו מקום לשירי שמחה בכלל, הנה מן הנכון והראוי
- 21 שיהיה ניגון המיוחד בפרט לימי הפורים - על־דרך שיש אצל חסידים הניגון "פדה בשלום" הקשור עם
- 22 י"ט כסלו, ועל־דרך־זה ניגונים הקשורים עם "הקפות", ועל־דרך־זה ניגונים הקשורים עם חג הפסח,
- 23 וכיוצא בזה⁵.
- 24 ג. אמנם, בשביל זה צריכים משהו שמחבר ניגונים, והרי אין זה ה"אומנות" שלי... ובכן, חיפשתי
- 25 בתורה, אולי אוכל למצוא מן המוכן ניגון הקשור עם פורים, ואכן - בלי יגיעה יתירה - מצאתי:
- 26 במסכת מגילה⁶, בביאור הפסוק שבו נתפרש מה שפעל פורים אצל כל בני ישראל - "ליהודים היתה
- 27 אורה ושמחה וששון ויקר"⁷, איתא: "שמחה זה יום טוב", שנאמר⁸ ושמחת בחגך". ומזה מובן, שהניגון
- 28 "ושמחת בחגך" יש לו שייכות מיוחדת לפורים.
- 29 ד. אך לכאורה אינו מובן: הרי "ושמחת בחגך" נאמר בתורה בהמשך לג' הימים טובים' והרגלים,
- 30 חג המצות, חג השבועות וחג הסוכות?
- 31 והביאור בזה⁹ - מבאר אדמו"ר מהר"ש במאמרו הידוע משנת תרכ"ו¹⁰, על־פי המבואר במדרשי

וש"נ.

(6) מגילה טז, ב.

(7) אסתר ח, טז.

(8) פ' ראה טז, יד.

(9) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 189 הערה 8.

(10) ד"ה ליהודים היתה אורה גו' - סה"מ תרכ"ו ע' כט.

(1) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם

הרד"ק). זח"ג נג, ב.

(2) פ"ו מ"ט.

(3) משלי ו, כב.

(4) ראה גם אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תקמו (נעתק

ב"היום יום" יג מנחם אב).

(5) ראה גם תורת מנחם - התוועדות ח"ט ס"ע 82 ואילך.

רבותינו ז"ל¹¹ שלעתיד לבוא (כפי שמפרש הרמב"ם¹²: "לימות המשיח") "כל המועדים יהיו בטלין, וימי הפורים לא יהיו נבטלין לעולם", אלא ישארו בקיום בתמידות, כמו שכתוב¹³ "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם", ולכן "עם כי הביא קרא דושמחת בחגך שזהו על כל ג' המועדים, עם כל זה, מאחר שכולם יתבטלו לעתיד לבוא ולא ישאר רק פורים.. אם-כן קאי על פורים". וכיון שכבר ישנו ניגון שנתחבר על התיבות "ושמחת בחגך", הנה עד שיחברו ניגון מיוחד לימי הפורים, יהיה זה "ושמחת בחגך" (המובא בגמרא בענין "ליהודים היתה אורה ושמחה גו'"), עם הניגון על תיבות אלו.

והתחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן: "ושמחת בחגך והיית אך שמח".

* * *

ה. לכאורה אינו מובן, מה שכוללים פורים ב"ושמחת בחגך" - איזה מקום יש לזה בהלכה¹⁴:
הסימן הראשון, לכאורה, ל"יום טוב" ("חגך") הוא - הענין דאיסור מלאכה; ואילו בנוגע לפורים - מסופר בארוכה בגמרא במסכת מגילה¹⁵, שמדרכי רצה לקבוע את פורים ל"יום טוב" שאסור במלאכה. אבל בפועל, "הספד ותענית קבילו עליהו, מלאכה לא קבילו עליהו, דמעיקרא כתיב¹⁶ שמחה ומשתה ויום-טוב, ולבסוף כתיב¹⁷ לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ואילו 'יום טוב' לא כתיב".
ו. ובכן: התחלתי לחפש מקור בהלכה שגם פורים הוא "יום טוב" (ולא כמו ה"ווערטל" הידוע על היפך הענין¹⁸), עד שמצאתי זאת בב' הלכות, הן ב'אורח חיים' והן ב'יורה דעה':
ב'אורח חיים' - הלכות תענית¹⁹: "מי שנדר להתענות סך ימים ואמר חוץ מ'ימים טובים', אין חנוכה ופורים בכלל, ואם אמר שדעתו היה עליהם, הולכים אחריו". וב'יורה דעה' - בהלכות נדרים²⁰: "קבלת תענית אינו דוחה לא שבת ויום טוב' וראש-חודש ולא חנוכה ופורים" (ואינו צריך התרה, אף-על-פי שחיוב קיום נדר הוא מדאורייתא).
אבל, מכאן ראיה שבלשון בני אדם נקרא פורים בשם 'יום טוב', אבל עדיין אין ראיה שגם בלשון חכמים - "לשון חכמים מרפא"²¹ - נקרא פורים בשם 'יום טוב'.
[מדובר אמנם אודות "לשון בני אדם" של בני ישראל - "אתם קרוין אדם"²², על שם אדמה לעליון²³,
- ואין סתירה לכך מזה שגם אומות העולם נקראים "בני אדם", כי מצד ענין הבחירה יש צורך שאומות העולם יהיו כמו בני ישראל. ועל-דרך המבואר²⁴ בנוגע לציור קומה של איש ישראל, שהסיבה לכך שהראש הוא למעלה מהגוף, היא לפי שהנפש האלקית, שעיקרה הוא ענין המוחין, "העולה היא למעלה"²⁵, ולא כמו בהמה, ש"רוח הבהמה היורדת היא למטה"²⁵, שהראש והזנב הם בשוה - דלכאורה, הרי גם אצל אומות העולם שאין להם נפש האלקית, הראש הוא למעלה? אך הענין הוא - שכדי שיוכל להיות אצל בני ישראל ענין של בחירה חפשית, יש צורך שהגוף שלהם יהיה בשוה לגופי אומות העולם. וכמבואר בתניא²⁶ בפירוש "ובנו בחרת מכל עם ולשון", דקאי על "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם" -

(סיפור טו (279)).

(19) סתק"ע ס"א.

(20) סרט"ו ס"ג.

(21) כתובות קג, א. ויש"נ.

(22) יבמות סא, רע"א. ויש"נ.

(23) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(24) ראה סה"מ תרנ"ו ס"ע שיט ובשוה"ג.

(25) קהלת ג, כא.

(26) פמ"ט (סט, סע"ב ואילך).

(11) מדרש משלי פ"ט, ב. יל"ש משלי רמז תתקמד. וראה ירושלמי תענית פ"ב הי"ב. מגילה פ"א ה"ה.

(12) ה'ל' מגילה בסופן. וראה גם לקמן ס"ח.

(13) אסתר ט, כח.

(14) בהבא לקמן - שולב גם המשך הביאור בענין זה בשיחת

ש"פ תשא, ט"ז אדר.

(15) ה, ב.

(16) שם ט, יט.

(17) שם, כב.

(18) ראה סיפורי חסידים (לרש"י זעווין) מועדים - פורים

- 1 אבל אף-על-פי-כן, אין להסתפק בכך ש"בלשון בני אדם" נקרא פורים בשם 'יום טוב', אלא יש צורך
2 בראיה שכן הוא גם ב"לשון חכמים" - חכמי התורה - לשון תורה, שאז הרי זה בתוקף יותר].
- 3 ועל זה הוא המקור בלשון רבותינו ז"ל¹¹: "כל המועדים יהיו בטליו, וימי הפורים לא יהיו נבטלין
4 לעולם", שמזה מוכח, שגם פורים הוא בכלל ה"מועדים" (אלא שחלוק מהם, שלא יבטל לעולם).
- 5 ז. אבל עדיין אין ראיה שפורים נקרא בשם 'יום טוב', שזהו ענין נעלה יותר מאשר 'מועד' ו'חג'.
6 ואדרבה: במדרש הנ"ל מסיים: "(אמר רבי אלעזר) אף יום הכיפורים לא יבטל לעולם", והרי יום
7 הכיפורים בוודאי אינו 'יום טוב', וכפי שרואים גם בנוסח התפילה החילוק שבין הנוסח שאומרים בשלש
8 רגלים לנוסח שאומרים בראש-השנה ויום הכיפורים; ואם-כן אפשר לומר שגם פורים אינו 'יום טוב'.
9 ובכן, מצינו שפורים נקרא בשם 'יום טוב' - במגילת תענית²⁷, וזה-לשונה: "בארבעה עשר ביה,
10 ובחמשה עשר, ימי פוריא אינון דלא למספד [וכדאיתא בגמרא¹⁵ שמרדכי רצה לקבוע את פורים ל'יום
11 טוב' שאסור במלאכה, אבל בפועל, 'הספד ותענית קבילו עליהו, מלאכה לא קבילו עליהו'].. ועשאו
12 'יום טוב', ומסיים: "ומה גאולת מצרים שלא נגזרה גזירה אלא על הזכרים, גאולת מרדכי ואסתר שנגזרה
13 גזירה על הזכרים ועל הנקבות, מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד²⁸, על-אחת-כמה-וכמה שאנו חייבים
14 לעשות אותם 'יום טוב' בכל שנה ושנה".*
- 15 ואף-על-פי שפורים מותר בעשיית מלאכה (כנ"ל) - הרי גם חול-המועד מותר בעשיית מלאכה (בדבר
16 האבד)³⁰, ובוודאי הוא 'יום טוב' מדאורייתא (אף ש"לא נאמר בו מקרא קודש, אלא שקרוי מקרא קודש
17 לענין קרבנות בלבד", כמובא בצינוני ה'מראי מקומות' ל'שולחן-ערוך רבינו הזקן' ריש הלכות שבת³¹),
18 כפי שפוסק רבינו הזקן ב'שולחן ערוך'³² שיש בו חיוב שמחה ("ושמחת בחגך") מן התורה, לענין שתיית
19 יין; ועל-דרך-זה יש לומר בנוגע לפורים, שאף שמותר במלאכה, ולא רק בדבר האבד, מכל-מקום נקרא
20 'יום טוב'.
- 21 ונמצא, שהן בלשון בני אדם והן בלשון חכמים, לשון תורה - הנה פורים (וחנוכה) הוא בכלל
22 "מועדים" ו"ימים טובים".
- 23 ח. וכל זה - בנוגע להשייכות של פורים לכל שאר ה'ימים טובים'. והרי בטבע בני אדם, יש מקום
24 לומר, שכאשר ישנו דבר שכבר רגיל בו (וכמו ניגון שרגיל בו), אזי השמחה היא גדולה יותר; ונוסף
25 לזה, ישנו גם עליוי וחידוש בפורים לגבי שאר המועדים, וכפי שרואים בפועל, שדוקא ענין החידוש
26 (כמו ניגון חדש) מעורר שמחה גדולה יותר.
- 27 וענין זה מבואר בדברי הרמב"ם בסיום הלכות מגילה:
28 ובהקדמה - שאף-על-פי שכללות ענינו של הרמב"ם בספר יד-החזקה הוא פסקי-דינים (כמו שכתב
29 בהקדמתו), הרי בכמה מקומות מביא גם טעמי ההלכות, כאשר הדבר מוסיף בקיום המצוה וההלכה או
30 בשמירה מה'לעומת-זה'.
- 31 ועל-דרך-זה בנוגע להלכות מגילה, שבסיומן מוסיף הרמב"ם: "כל ספרי הנביאים וכל הכתובים
32 עתידין ליבטל לימות המשיח, חוץ ממגילת אסתר, והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של
33
- 34 (*) ואף שגם במגילה איתא⁶ "שמחה זה יום טוב" (וכנ"ל קאי על פורים) - הרי זה על-פי
35 השקלא-וטריא שבמאמר הנ"ל¹⁰, וחולק על כמה מהמפרשים בזה; מה-שאינ-כן במגילת תענית. ובפרט
36 שנלמד שם בקל-וחומר שאדם דן מעצמו²⁹ ונעשה דין תורה.

(27) פי"ב.

(28)

אסתר ג, יג.

(29) פסחים סו, סע"א. וש"נ.

(30) רמב"ם הל' יו"ט פ"ז ואילן. טושו"ע או"ח סתק"ל ואילן.

(31) או"ח ר"ס רמב.

(32) או"ח סתק"ט ס"ו.

1 תורה שבעל-פה שאינן בטלין לעולם. ואף-על-פי שכל זכרון הצרות יבטל, שנאמר³³ כי נשכחו הצרות
2 הראשונות וכי נסתרו מעיני, ימי הפורים לא יבטלו, שנאמר³⁴ וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים
3 וזכרם לא יסוף מזרעם".

4 והענין בזה - שזהו טעם שנוגע לענין המגילה ולענין השמחה שבפורים:

5 אף-על-פי שבמגילה אין שם משבעה השמות שאינם נמחקים³⁵, ומצד זה יכולים להקל חסד-ושלום
6 בנוגע לקדושת המגילה - הרי אדרבה, בפרט אחד יש במגילה קדושה יתירה מכל ספרי הנביאים וכל
7 הכתובים, ש"עתידין ליבטל לימות המשיח" [כפי שיתפרש הענין ש"יבטלו" - אם בנוגע לקריאה או
8 בנוגע לשאר הענינים³⁶], ואילו מגילת אסתר תישאר בקיומה ללא שינויים.

9 ומזה באה גם ההבנה וההשגה בטעם שדוקא שמחת פורים צריכה להיות גדולה יותר משמחת כל
10 ה'ימים טובים':

11 לכאורה יש מעלה בשמחה של יציאת מצרים - להיותה הגאולה הראשונה, שהיתה גאולת כל ישראל,
12 ובאופן שלאחרי היציאה ממצרים נעשו בני-חורין לגמרי; מה-שאינ-כן בפורים, הרי אפילו לאחר
13 הגאולה, "אכתי עבדי אחשוורוש אנן"³⁷.

14 ואף-על-פי-כן, הנה בנוגע לשמחת 'יום טוב', כולל גם של חג הפסח, שזוהי השמחה על יציאת
15 מצרים - ישנו פסק הרמב"ם³⁸ וה'שולחן ערוך'³⁹ ועד ל'שולחן ערוך רבינו הזקן' בהלכות 'יום טוב'
16 של⁴⁰, שבית-דין היו שולחים שוטרים לשמור שהשמחה לא תפרוץ גבולות כו'; ואילו שמחת פורים
17 היא דוקא להיפך - "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע"⁴¹, היינו, שיוצא מגדר של ידיעה, והרי
18 כל מדידה והגבלה קשורה עם ידיעה, כי בהיותו במצב ש"לא ידע", אי-אפשר לצפות ממנו שיגביל את
19 עצמו, וגם אם יראה שוטרי בית-דין, לא יתפעל ממנו... שהרי הגמרא⁴² אומרת שאינו מתפעל לא
20 מ"ארור המן" ולא מ"ברוך מרדכי", ודוקא באופן כזה נערכת שמחת פורים.

21 אך הענין הוא - שזהו לפי ששמחת פורים היא ללא שינויים; כפי שהיה במעמד ומצב ד"אכתי עבדי
22 אחשוורוש אנן", וכפי שהיה לאחר-זה, כשנפטרו מאחשוורוש, ובית שני היה בתקפו (לאחרי שבטלה
23 ה"שטנה" שבימי אחשוורוש⁴³), וכן לאחר-זה, בימי הגלות שלאחרי חורבן בית שני, וכפי שיהיה
24 לאחר-זה, בימות המשיח - הרי זה באופן ש"זכרם לא יסוף מזרעם", במשך כל הזמן, ללא שינויים.

25 מה-שאינ-כן בשאר המועדים יש שינויים - כפי שמצינו בגמרא⁴⁴ בנוגע להזכרת יציאת מצרים לימות
26 המשיח, "שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו" (לא כמו עכשיו שיציאת מצרים הוא
27 עיקר). ומובן, שענין ששייך בו שינויים, הנה אפילו לפני שחל השינוי, אינו באותו תוקף כמו ענין שאינו
28 בגדר שינוי לגמרי.

29 ט. וזוהי מעלת שמחת פורים, שהיא למעלה משינויים, שלכן תופסת גם את האדם ב'מקום' שאינו
30 שייך לגדר של שינוי - כמו שנתבאר במאמרי יום ההילולא⁴⁵ שזוהי הדרגה הקשורה עם "נצח ישראל"⁴⁶,
31 שזהו ענין מדת הנצחון, שמצדה מבוזזים את כל האוצרות שאצר הוא ואבותיו וכו', כיון שזהו למעלה
32 מכל חשבון ולמעלה מכל שינוי.

33 ולכן, אפילו כשנמצאים עדיין בגלות, ובגלות עמוקה יותר מאשר בזמן ש"עבדי אחשוורוש אנן",
34 בחושך כפול ומכופל דעקבתא דמשיחא - גם אז השמחה היא באופן ד"עד דלא ידע", על-דרך שהיתה
35 בימי הפורים הראשונים, ועל-דרך שתהיה בימי הפורים לימות המשיח, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות
36 לארצנו, בקרוב ממש.

(39) שם ז, ב.

(40) שם יא, א ובפירש"י.

(41) ברכות יב, סע"ב.

(42) המשך באתי לגני תש"י פ"א (סה"מ תש"י ע' 131

ואילך).

(43) שמואל-א טו, כט.

(33) ישע"י סה, טז.

(34) ראה לקו"ש חכ"א ע' 201 ואילך. וש"נ.

(35) ראה השגת הראב"ד (ולח"מ) לרמב"ם שם.

(36) מגילה יד, א. וש"נ.

(37) הל' יו"ט פ"ו הכ"א.

(38) או"ח סוסתקכ"ט.

1 ואז נקיים את הפסק-דין ש"ימי הפורים לא יבטלו.. וזכרם לא יסוף מזרעם", ובאופן ד"עד דלא ידע",
 2 על-ידי "לבסומי", כפירוש רש"י³⁹: "ביין", הן יינה של תורה, שהרי אז תהיה תורתו של משיח, רזי
 3 תורה, שזהו יינה של תורה - והן ביין כפשוטו, למטה מעשרה טפחים,
 4 ויהיה שלימות הענין ד"אורה ושמחה וששון ויקר".

* * *

5 י. על-פי האמור, יש לבאר ב'דרך אפשר' הטעם שבנוגע לפורים יש ספק אם הוא נכלל ב'ימים טובים
 6 ומועדים', כאמור לעיל (סעיף ו) שצריך לברר אם היתה דעתו לכלול גם את חג הפורים אם לאו,
 7 מה-שאינ-כן בנוגע לפסח ושבעות וסוכות אין ספק בדבר - שזהו מהאי טעמא גופא: כיון שפורים קשור
 8 עם הענין ד"לא ידע", לכן לא שייך לומר דבר ברור אם הוא נכלל במועדים.
 9 וכיון שכן הוא בפורים, הרי זה גורר אחריו גם את חנוכה, אף-על-פי שבו אין הענין ד"עד דלא ידע"
 10 - כיון שחנוכה ופורים קשורים זה בזה ("גיינען צוזאמען")⁴⁴, להיותם שני ה'ימים טובים' שניתוספו
 11 לאחר שנינו חמשה חומשי תורה (שלכן מצינו⁴⁵ שמדגישים במיוחד "מקרא מגילה" בנוגע לענינים
 12 ש"הראהו הקב"ה למשה" במעמד הר סיני).

13 יא. ועל-פי-זה יובן גם דבר פלא שמצינו בהכנות לפורים, שלא מצינו דוגמתו בשאר ענינים⁴⁶:
 14 בנוגע לביטול גזירת המן - שבגלל זה הוא ה'יום טוב' דפורים - מסופר במגילה שאסתר אמרה
 15 למרדכי "לך כנוס את כל היהודים גו' וצומו עלי גו' שלשת ימים"⁴⁷, ועל-ידי-זה הצליחה כו', כהמשך
 16 הסיפור במגילה.

17 והנה, אף שכללות ענין התענית משתווה לכל התעניות שבתורה, כפי שמצינו בכמה מקומות, הן
 18 בתורה הן בנביאים והן בכתובים, הרי ישנו ענין מיוחד שמצינו בתענית זה ("וצומו עלי גו' שלשת
 19 ימים") שלא מצינו דוגמתו בשאר תעניות - כמסופר במדרשי חכמינו ז"ל⁴⁸ שהתענו לא רק אנשים ונשים
 20 המחוייבים במצוות, אלא גם טף, ובלשון המדרש: תינוקות.

21 ובהקדמה - שהתענית של התינוקות לא היה כדי לחנכם במצוות, שהרי ענין החינוך בנוגע לתענית
 22 מתחיל לאחר זמן החינוך ללימוד התורה וקיום המצוות, שהתחלתו מגיל שש ושבע⁴⁹, ואילו החינוך
 23 לתענית, מצד בריאות הגוף, מתחיל אחר-כך, וגם אז - רק תענית לשעות⁵⁰, ואילו כאן התענו התינוקות
 24 "שלושת ימים", ועד שהתענית סיכנה את חייהם (כמסופר במדרש⁴⁸), וכפי שאומרים גם ב'סליחות' של
 25 'תענית אסתר': "רבץ תינוקות לפני ימים שלשה צמאים כו'", ומזה מובן, שלא היה זה ענין של חינוך,
 26 אלא תענית לשם תענית.

27 ואדרבה - מסופר במדרש שעיקר הפעולה לבטל את הגזירה היתה על-ידי "קול.. גדיים", קולם של
 28 קטני ישראל שהתענו כו'. ואם כן, אי-אפשר לומר שהתענית היה ענין של חינוך - הן מצד ההלכה
 29 שבדבר, שהרי ישנו כלל שענין החינוך לא יכול לפגוע בבריאות המוחנו, והן מצד התוצאות שנפעלו
 30 על-ידי התענית, שלא יתכן שענין שבא לשם חינוך בלבד, פעל יותר מאשר גוף הדבר.

31 ומה גם שיש להסתפק אם שייך גדר החינוך בענין חז"ל⁵¹, כמו הענין ד"צומו עלי גו' שלושת
 32 ימים": כל ענין החינוך הוא - שכאשר יגדל לא יהיה אצלו דבר חדש, כיון שכבר הורגל והתחנך לקיימו.
 33 ומזה מובן, שחינוך שייך דוקא בענין שיהיה מחוייב בו כשיגדל. ואילו התענית של אסתר, "וצומו עלי
 34 גו' שלושת ימים", אינו באופן שכאשר יגדל יצטרך להתענות, שהרי 'תענית אסתר' בזמן הזה אינו אלא

(48) אסתר"ר ספ"ט.

(44) ראה גם התוועדות תש"נ ח"ב ע' 43 ובהערה 2 שם.

(49) ראה אנציק' תלמודית (כרך טז) ערך חנוך ס"ג (ע' קסח).

ועוד.

וש"נ.

(45) מגילה יט, ב.

(50) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתר"ז ס"ה. וש"נ.

(46) ראה גם מכתב שושן-פורים שנה זו (אג"ק חכ"ה ע' קיג).

(47) אסתר ד, טז.

לזכרון בעלמא (אפילו להדיעה שהוא קשור עם התענית הנ"ל), שהרי התענית הנ"ל היה בערב פסח
ופסח⁵¹. וזוהי הוכחה נוספת שהתענית של קטני ישראל היתה בגלל שהכוונה ב"לך כנוס את כל היהודים"
היתה גם לקטנים.

[לכאורה אפשר לבאר בפשטות, שזהו בגלל שהגזירה היתה על אנשים נשים וטף, ולכן התענו גם
הטף. אבל גם ביציאת מצרים היתה הגאולה גם בנוגע לטף, שהרי גם הם היו במצרים, ואדרבה: קושי
השעבוד התבטא בכך שהשקיעו תינוקות בבנין⁵². ועל-דרך-זה בכמה ענינים ששייכים לאנשים נשים
וטף].

יב. והביאור בזה – על-פי האמור שענינו של פורים הוא "עד דלא ידע":

גם מה שנדרש בפורים אצל גדול בישראל, לאחר בר-מצוה – אין זה מצד הידיעה והשכל שבו, אלא
דוקא מצד הענין ד"עד דלא ידע" שבו, שזהו ענין ה'מסירות נפש' שהיתה אצל אנשים נשים וטף (כדברי
רבינו הזקן⁵³). והיינו, שגם אצל אנשים לא היה זה מצד השכל, אלא באופן שדווקא מצד ה"לא ידע"
שבו – יהיה קשור עם הקב"ה.

ולכן, כאשר אסתר רצתה לפעול זאת באמרה למרדכי "לך כנוס את כל היהודים וגו'" – הרי זה בנוגע
לאנשים נשים וטף, כי גם אצל אנשים היה דרוש ענין ה"טף" והקטנות שבהם, אבל לא קטנות שלמטה
מהשכל, אלא קטנות השכל לגבי ענין שלמעלה ממנו – ענין ה'מסירות נפש', שעל-ידי-זה מתמסר לגמרי
להקב"ה, ואינו מתפעל מהמלך אחשוורוש שמולך בכיפה⁴⁰, מהמן שיושב ראשונה במלכות, ומכל ה"שבע
ועשרים ומאה מדינה"⁵⁴ שכולם עומדים נגדו.

יג. וזהו גם מה שבתחילת סיפור המגילה נאמר⁵⁵ "איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי" –
שבהמשך לזה באה מציאותה של "אסתר בת דודו"⁵⁶, שהמגילה נקראת על שמה – כפי שמסביר בעל
ה'יערות דבש'⁵⁷ דיוק הכתוב, שזהו החידוש של מרדכי, ש"בשושן הבירה" היה "איש יהודי":

ישנו מי שהוא יהודי בהיותו לעצמו, וכן בהיותו בבית-הכנסת ובבית-המדרש, וגם אחר-כך כשיושב
במשרד ובא אליו "משולח" בעל זקן לבן ארוך, הוא לובש "יארמולקע" על ראשו, שהרי הוא יהודי;
אבל כבואו ל"שושן הבירה" – שומעים רק אודות מרדכי, אבל לא שומעים שהוא "יהודי"...

אך על זה מספרת המגילה: כיצד יכולים להנצל מהגזירות של שושן הבירה, להתמודד עם שושן
הבירה, ועד שיוכל להיות שם ה"משנה למלך" – צריכה להיות ההתחלה באופן ש"איש יהודי היה בשושן
הבירה"!

העובדה שהוא יהודי בהיותו לעצמו, בבית-הכנסת ובבית-המדרש – הרי זה דבר המובן בפשטות,
ומאי קמשמע-לן; החידוש הוא – שגם בלכתו בשושן הבירה, ראו שהולך "יהודי"!!! ורק אחר-כך
התחילו לשאול, ונתברר ש"שמו מרדכי", בנו ונכדו של פלוני, אבל הדבר הראשון שהיה נראה לעינים
הוא – היותו "יהודי"!

לכאורה: למה אתה צריך "לנקר את העינים"?! בשושן הבירה צריכים להיות הציצית⁵⁸ תלויים
מבחוץ?! – די בכך שתעשה זאת בהיותך בביתך, בבית-הכנסת, ובלכתך בשכונה שבה דרים בני ישראל.

ומביאים גם ראיה לדבר – שבהלכות הקשורות עם ענינים של היפך השמחה, יש סברא שכאשר
הולכים בשכונת העכו"ם, מותר ללבוש נעליים⁵⁹. ואם כן, יש ראיה מן התורה שמותר להיות "יהודי
באהליך", אבל כשיוצא בין הגוים אינו חייב "לנקר את העינים".

(51) ראה השקו"ט בזה – אג"ק חכ"ו ס"ע שמח ואילך, בהערות וש"נ.

(52) סנהדרין קיא, א. וראה בהנסמן בתו"ש עה"פ שמות ב, כד (אות קצה).

(53) תו"א מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב.

(54) אסתר א, א.

(55) שם ב, ה.

(56) שם, ז.

(57) ח"ב דרוש ב' (סד"ה וכן יליף ואילך – בדפוס ווארשא, צב, ב ואילך).

(58) ראה לקמן סכ"ט.

(59) שו"ע או"ח סתקנ"ד (הלכות תשעה באב) סי"ז.

- 1 ועל זה אומרים לו: לא זהו הסדר! כשמדובר אודות מעמד ומצב של חורבן - הרי זה ענין
2 בפני-עצמו; אבל כאשר מדובר אודות עמידת וקיום כבשה אחת בין שבעים זאבים (אריות)⁶⁰, הנה לאחר
3 שמסופר בהתחלת המגילה אודות שושן הבירה, מי הוא הקיסר שהיה מולך בכיפה⁴⁰, ומי הם השרים
4 כו', כמו "ממוכן זה המן"⁶¹, שהיה קופץ בראש, והיה גדול כל-כך עד שהדיח גם את המלכה - ממשיכה
5 המגילה לספר מיהו העומד נגד זה, וכיצד יש ביכלתו לעשות זאת: "איש יהודי היה", והיכן - "בשושן
6 הבירה"!
- 7 וכל זה בא בהמשך אחד: כאשר הולכים על-פי חשבון - אזי מחשב ונוהר כו', בחדרו - תולים
8 הציציות מבחוץ, ואילו בלכתו בשושן הבירה - מחביא אותם וכו' וכו'; אבל כשיש צורך לבטל גזירה
9 על אנשים נשים וטף - הרי זה דוקא על-ידי "לך כנוס את כל היהודים", "מנער ועד זקן טף ונשים",
10 וכולם "ביום אחד"⁶², באותו יום ובאותו מעמד ומצב, וההתחלה בזה, ומי הוא זה שמנהיג את כל הענין,
11 ומביא לידי ביטול הגזירה על-ידי "כנוס את כל היהודים" - "איש יהודי היה בשושן הבירה".
- 12 יד. וזהו גם מה שכתוב בסיום המגילה "כי מרדכי היהודי משנה למלך גו":
13 לכאורה: מדוע צריכים לתת סימן על "מרדכי היהודי" - בכל המגילה נזכר רק מרדכי אחד ויחיד,
14 וכבר נאמר כמה פעמים שזהו "מרדכי היהודי", ואם-כן מהו הצורך לחזור ולהדגיש "מרדכי היהודי"
15 כשמגיעים לפסוק האחרון במגילה (ומה גם שבו מדובר לכאורה אודות ענין צדדי, כיצד קבע אחשוורוש
16 את הנהגת המדינה לאחר-יזה); וכי אם לא היה כתוב "היהודי", לא היו יודעים למי הכוונה?!
- 17 והביאור בזה: לכאורה יש מקום לומר, שעכשיו - לאחר שכבר עברה הסכנה (כפי שנקרא כאן:
18 "עמערדזשענסי") - יכולה להיות כבר התיישבות ב"כלים", להתנהג בצורה חשובה ומכובדת
19 ("סטאַטעטשנע"), לפי ה"פרוטוקול" של המדינה; מינו אותך ל"משנה למלך" - נפח את עצמך ("בלאָז
20 זיך אָן"), לבש מצנפת, ושב בראש, אבל למה לך להתעקש ולהכריז ולהודיע שהנך "יהודי"?!
- 21 ועל זה מסופר במגילה, שאף-על-פי שכבר נפטרו מהצרה, וכבר נעשה הנס, ו"ליהודים היתה אורה
22 ושמחה וששון ויקר", וכבר הובטח למרדכי שזהו ענין שיהיה קיים ונצחי, "וזכרם לא יסוף מזרעם" -
23 לא עלה על דעתו של מרדכי לשנות חס-ושלום דבר-מה בהנהגתו בתור "משנה למלך"; גם בזמן רגוע,
24 מי הוא ה"משנה למלך" - "מרדכי היהודי"!
- 25 וכמדובר פעם בארוכה⁶³ - שלא כדעת אלו שעורכים חשבון מוטעה, שהנהגה כזו גורמת לידי הפסד;
26 זוהי הדרך היחידה שעל-ידה יכולים להחזיק מעמד, ולהישאר "משנה למלך", כי כאשר מתחילים לרדוף
27 אחרי הגוי, הנה לבסוף נעשים "משרת" שלו... והסימן לזה - בלשון המגילה⁶⁴ - "אם.. החילות לנפול
28 לפניו.. נפול תפול לפניו". ומכלל הן, אתה שומע לאו.
- 29 וכללות ההנהגה בזה היא באופן שאינו צריך לחפש עצות משלו כו'; כבר ניתנו לו בתורה כל
30 ההוראות כיצד עליו להתנהג כדי להצליח, ולא רק להצליח בעולם הבא, אלא גם להצליח בעולם הזה,
31 ולא רק להצליח לישא חן בעיני בני ישראל, להיות "דורש טוב לעמו"⁶⁵, אלא להצליח גם אצל גוים,
32 להבדיל, להיות אצלם "משנה למלך".
- 33 - כיון שנמצא בגלות, ומשיח לא בא עדיין, אינו יכול להיות ה"מלך"; "מלך" - יהיה משיח, יבוא
34 ויגאלנו; ולעת-עתה הנה הענין היותר נעלה בגשמיות שיכולים ליתן לו הוא - "משנה למלך", אבל כיצד
35 יקבלו אותו הגוים בתור "משנה למלך" - בשעה שמתנהג כמו "מרדכי היהודי".

(63) ראה שיחת פורים תש"כ ס"ג ואילך (תורת מנחם -
התוועדות חכ"ז ע' 429 ואילך).
(64) אסתר ו, יג.
(65) שם בסופה.

(60) תנחומא תולדות ה. אסתר פ"י, יא. וראה פסיקתא רבתי
פ"ט. וראה גם שיחת פורים תשכ"ה סכ"ב (תורת מנחם -
התוועדות חמ"ג ע' 37). וש"נ.
(61) מגילה יב, ב.
(62) אסתר ג, יג.

- טו. וכאמור כמה פעמים⁶⁶ - יש בזה עוד נקודה:
- כאשר מתחבא ומכחיש את עובדת היותו יהודי - הרי זה פוגם באמינות שלו גם בתור "משנה למלך", כיון שלבסוף יתכחש גם לענינים שנוגעים להנהגת המלוכה; מי שמזייף בענין אחד - יזייף בענין נוסף, ולבסוף 'יתפסו' שכאן החביא משהו, וכאן הוצרך לוותר ('פאָרבייגן') על דבר-מה, כיון שהתיירא שאם יעשה באופן כך, לא ישתלם לו...
- ולכן, אפילו אחשוורוש - שהיה מלך טיפש (כדברי הגמרא⁶⁷) - מינה את מרדכי ל"משנה למלך" רק לאחר שנוכח לדעת שאינו מתפעל ונשאר "מרדכי היהודי"; כאשר רואים שהוא אדם אמיתי, ועומד על שלו ("ער האלט זיך באַ זיינס"), ואינו חוזר בו ממה שסוכם ("אָפּגערעדט איז אָפּגערעדט"), "מושבֿע ועומד מהר סיני"⁶⁸ - אזי ממנה אותו ל"משנה למלך".
- טז. וזוהי ההוראה בתורה - כאמור כמה פעמים, שכל ענין בתורה הוא הוראה:
- הדרך שיהיה קיום לבני ישראל בין העמים היא - לא על-ידי-זה שרודפים אחריהם, אלא אדרבה - על-ידי-זה ש"איש יהודי היה בשושן הבירה"; וכיצד מקבלים כבוד אפילו אצל גוים [אם כבר רוצים לקבל מהם כבוד] - כאשר ה"משנה למלך" הוא "מרדכי היהודי".
- והנהגה זו מבטלת את כל הגזירות - על-ידי-זה שיהודי מעורר בעצמו את הענין ד"עד דלא ידע", ומוסר זאת ל"מרדכי היהודי", שהוא ראש הסנהדרין⁶⁹, שהם סמוכים איש מפי איש עד משה רבינו⁷⁰, ש"שכינה מדברת מתוך גרונו"⁷¹, כך שהוא מוסר זאת להקב"ה.
- ואז נעשה "דורש טוב לעמו", וביחד עם זה, הרי הוא "משנה למלך", ואין סתירה בין הדברים, ואדרבה, הם מסייעים זה לזה.
- ועל-ידי-זה ממשיכים שמחה כזו ששום ענין אין לו שליטה לשנותה (כפסק-דין הרמב"ם הנ"ל⁷²), ובאופן של "אורה ושמחה וששון ויקר", כפשוטו, וכל הפירושים בזה בדרשות חכמינו ז"ל⁷³,
- כן תהיה לנו, למטה מעשרה טפחים, בימי הפורים האלה, ובאופן שיומשך על כל השנה הבאה עלינו לטובה.

* * *

- יז. מהענינים המיוחדים שלמדים מפורים - האפשרות לבטל גזר-דין אפילו לאחר שנחתם, כמסופר במדרשי חכמינו ז"ל⁷⁴ (ואומרים זאת גם בפיוטים ב'סליחות לתענית אסתר'⁷⁵) שכבר נחתמה הגזירה [ובלשון הכתוב ב'מגילת אסתר'⁷⁶: "נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך", ואמרו רבותינו ז"ל⁷⁷ שבכל מקום שנאמר במגילה "המלך" הכוונה היא ל"מלכו של עולם", ובענין זה מפורש להדיא שהגזירה למעלה היתה לא רק לאחר הכתיבה, אלא גם לאחר החתימה], ואף-על-פי-כן לא התפעלו בני ישראל, וביטלו את הגזירה.
- ובענין זה ישנו חידוש ודבר פלא - הן בהלכה, בנגלה, והן בפנימיות הענינים - שזהו בבחינת "עד ולא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"⁷⁸:
- ענין זה למדו בני ישראל מנינו⁷⁹ - כפי שאומרים ב'סליחות': "מנינוה למדו לאחר גזירה כעס להפר", כי בנינוה היה גזר-דין שכבר נחתם, כפי שאמר יונה: "עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת"⁸⁰, ואף-על-פי-כן

(71) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1087.

(72) ושם: "חותם טיט.. לאחר גזירה".

(73) אסתר ח, ח.

(74) מגילה טו, סע"ב. אסתר רפ"י. יל"ש אסתר רמז תתרנא. תתננז. תתרנט. ועוד.

(75) יונה ג, ד.

(66) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חנ"א ע' 424 ואילך.

(67) מגילה יב, א.

(68) יומא עג, סע"ב. וש"נ.

(69) ראה גם שיחת פורים תשכ"ו ס"ד (תורת מנחם - התועדויות חמ"ו ע' 139). וש"נ.

(70) רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ד.

- 1 לא התפעלו מזה שכבר נחתם גזר־דין, והיה "דבר המלך" שיקבעו תענית כו', ועל־ידי־זה בטלה הגזירה;
2 ומזה למדו בני ישראל בימי הפורים - לגזור תענית, ולבטל את הגזירה.
- 3 יח. וכאן מתעוררת שקלא־וטריא בנוגע לכללות ענין התשובה של אנשי נינוה (שזהו תוכן ענין
4 התענית כו', וכמו שכתוב⁷⁶ "קראו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה'") - מהי שייכותם של גוים לענין
5 התשובה?⁷⁷
- 6 ענין התשובה הוא למעלה מתורה ומצוות, שהרי "אין לך דבר שעומד בפני התשובה"⁷⁸, והיינו,
7 שהתשובה מועילה לכפר ולתקן את הפגם במצוות־עשה או במצוות לא־תעשה. וכיון שתיקון הדבר יכול
8 להיות רק על־ידי מי שהוא גדול וחזק יותר מהדבר שנתקלקל, הרי מוכח שבתשובה יש כח ותוקף יותר
9 מאשר בסתם מצוות־עשה ומצוות לא־תעשה.
- 10 והרי בנוגע למצוות־עשה ומצוות לא־תעשה, נאמר⁷⁹ "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל",
11 אבל לא לאומות העולם, כהמשך הכתוב: "לא עשה כן לכל גוי", ועד כדי כך, שעכו"ם שלמד תורה,
12 הנה לא זו בלבד שאין זו תועלת עבורו, אלא אדרבה, זהו ענין של היפך החיים⁸⁰; ועל־אחת־כמה־וכמה
13 בנוגע לענין התשובה, שהיא למעלה ממצוות־עשה ומצוות לא־תעשה.
- 14 ואף־על־פי־כן, הועילה תשובת נינוה לא רק לבטל גזירה סתם, אלא גם לבטל גזירה שכבר נחתמה,
15 ועד כדי כך, שכאשר נסתפקו בני ישראל בימי אסתר, אם יש תקוה לאחרי שנחתמה הגזירה, למדו זאת
16 מתשובת נינוה!
- 17 יט. וה'דבר פלא' הכי גדול הוא - השייכות דתשובת נינוה לעבודת יום הכיפורים⁸¹:
18 ובהקדמה - שיום הכיפורים בא לאחרי הקדמת עבודת התשובה במשך שלושים יום של חודש אלול,
19 ואחר־כך בא ראש־השנה, וכללות עשרת ימי תשובה, עד לערב יום הכיפורים - שבהם הולכים ומתעלים
20 בענין התשובה באופן ד"מעלין בקודש"⁸².
- 21 ואז מגיעים ליום הכיפורים עצמו, שהוא יום שנתחייב בחמש תפלות⁸³, כך שישנן חמש דרגות
22 בתשובה דיום הכיפורים. ובסופו של יום הכיפורים, כשצריכים להזכיר בשייכות לקריאת התורה אודות
23 ענין התשובה - מזכירים אודות תשובת נינוה!
- 24 והגע עצמך: בנביאים־וכתובים - שמשם צריך לקחת ההפטרה (לא מחמשה חומשי תורה) - ישנם
25 כמה וכמה פרקים שמדברים אודות ענין התשובה של בני ישראל. ואכן, בשבת שלפני יום הכיפורים
26 לוקחים מתנ"ך את ההפטרה "שובה ישראל"⁸⁴. וכן ביום הכיפורים בשחרית מפטירים בפסוקי תנ"ך⁸⁵
27 שבהם מדובר אודות התשובה של בני ישראל.
- 28 ואילו כשבאים לדרגא הכי נעלית בהפטרה שבה צריך להזכיר אודות ענין התשובה - מזכירים דוקא
29 תשובת נינוה!
- 30 וכפי שמשמע מהלשון ב'סליחות לתענית אסתר' הנ"ל - הנה מהענין ד"שובה ישראל" לא היו יכולים
31 להגיע לדרגת התשובה שתבטל גזר־דין שנחתם, אלא הוצרכו ללמוד זאת מנינוה דוקא.
- 32 כ. ויש לומר הביאור בזה:
- 33 בתשובה ישנם שני ענינים: (א) מכאן ולהבא, (ב) תיקון העבר.
- 34 ישנו ענין של תשובה שפועל שמכאן ולהבא יתחשבו עמו כמו עם אדם כשר, ויתירה מזה: אדם

(81) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 48. וש"נ.

(82) ברכות כח, א. וש"נ.

(83) ראה לקר"ת ס"פ פינחס.

(84) הושע יד, ב.

(85) ישע"י נז, יד ואילך.

(76) יואל ב, יג.

(77) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ל ע' 114. וש"נ.

(78) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

(79) תהלים קמו, יט.

(80) סנהדרין נט, רע"א.

צדיק. והיינו, שאף-על-פי שמקודם לכן היה 'רשע', שאינו נאמן בנוגע לעדות ולכמה ענינים,¹
 אף-על-פי-כן, כיון ששב בתשובה, הנה מכאן ולהבא הרי הוא נאמן בנוגע לכל ענינים אלו.²

אבל ישנה תשובה נעלית יותר - ש"נעקר עונו מתחלתו"⁸⁶ (כמו "חכם עוקר את הנדר מעיקרו"⁸⁷),³
 ועד ש"אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה כו"⁸⁸, ועד
 ש"מקום שבעלי תשובה עומדין, אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו"⁸⁹; ומזה מוכח שלא נשאר עליו
 שום כתם כו'.⁶

וענין זה מובן גם מהשם שבו נקראת המצוה על-פי תורה - מצות התשובה, כי תשובה פירושה השבה
 ("אומקערן זיך"), כלשון הכתוב: "ושבת"⁹⁰, כך שצריך להיות דבר שעוזב את מקומו, וחוזרים ומשיבים
 אותו; ובכן: בנוגע לעתיד - הרי העתיד אינו במציאות עדיין, ועל כרחך צריך לומר שמדובר אודות ענין
 שהיה בעבר, שהיה אצלו באופן שיצא אל היפך צד הקדושה, כיון שחטא ופגם ועבר את הדרך, דרך
 מלכו של עולם, ועל זה פועלת התשובה - להוציאו משם ולהשיבו למקומו.¹¹

אמנם, עיקר ענין התשובה בפשטות הוא מכאן ולהבא, וכדמוכח מהדין דהמקדש את האשה על-מנת
 שאני צדיק גמור מקודשת⁹¹, וכמו שכתב ב'חלקת מחוקק'⁹² שזהו אפילו כאשר "אנו רואים הגזילה עדיין
 בידו", ועדיין לא קיים הציווי "והשיב את הגזילה גו"⁹³, לתקן העבר, וגם לא היה עדיין וידוי דברים
 לתקן העבר [ובאמת, גם וידוי דברים לא היה מועיל לתקן את העבר, כל זמן שלא השיב את הגזילה,
 כיון שזהו גם ענין שבין אדם לחבירו], אלא קבלה על להבא בלבד, על-ידי הרהור תשובה ברגע אחד,
 ללא אריכות ההתבוננות כו', ואף-על-פי-כן מועילה התשובה להקרא צדיק גמור מכאן ולהבא.¹⁷

ונוסף לזה, ישנה פעולת התשובה גם בנוגע לשינוי ותיקון העבר (כנ"ל), ובזה גופא - לא רק בתשובה
 מאהבה, שעל-ידיה "זדונות נעשו לו כזכיות"⁹⁴, אלא גם בתשובה מיראה, שאף שעל-ידיה לא נעשים
 "זדונות.. כזכיות", הרי מכלל-מקום "זדונות נעשו לו כשגגות"⁹⁴. ומובן, שגם הפיכת הזדונות לשגגות
 הוא (לא רק מכאן ולהבא, אלא גם) שינוי ותיקון העבר.²¹

וזהו החילוק בין תשובת נינוה לענין התשובה שניתן לבני ישראל דוקא - שתשובת נינוה מועילה רק
 מכאן ולהבא, והיינו, שלמרות שהיתה גזירה ש"עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת", ולא עוד אלא שכבר
 נחתמה הגזירה, הועילה התשובה לבטל את הגזירה מכאן ולהבא; אבל הענין היותר נעלה שבתשובה,
 תיקון העבר - הרי זה שייך לבני ישראל דוקא⁹⁵.

כא. וההסברה בזה: כי לכאורה אינו מובן, איך יכולים לתקן את העבר - מה שעבר עבר, ושוב אינו
 'בעל-הבית' על העבר?!

אך הענין הוא - שהתשובה מעלה את הבעל-תשובה לדרגא שלמעלה מהזמן, כך שאין אצלו חילוק בין
 עבר הוה ועתיד, ולכן נעשה 'בעל-הבית' גם על העבר, וביכלתו לתקן את העבר, והיינו, שנעשה
 'בעל-הבית' על העבירה, ועושה ממזיד - שוגג, ויתירה מזה - "זדונות נעשו לו כזכיות".³⁰

אמנם, להתעלות למעלה מהזמן - אין הדבר ביכלתו של נברא, כי כל דבר שנברא, הרי הוא נברא
 במקום וזמן; אימתי יכול נברא להתעלות ממקום וזמן - כשמתקשר עם הבורא, כלשון הכתוב⁹⁶: "ואתם
 הדבקים בה' אלקיכם", וכיון שהקב"ה הוא למעלה ממקום וזמן, והוא 'בעל-הבית' הן על העתיד והן
 על העבר, לכן כשהאדם נעשה דבוק ומחובר עם הקב"ה, נעשה גם הוא 'בעל-הבית' על העבר, וביכלתו
 לתקן גם את העבר.³⁵

(86) פירש"י ד"ה כאן מאהבה - יומא פו, סע"א.

(87) כתובות עד, ריש ע"ב.

(88) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(89) ברכות לד, ב. רמב"ם שם.

(90) ואתחנן ד, ל. נצבים ל, ב.

(91) קידושין מט, ב.

(92) אה"ע סל"ח סקמ"ד. וראה גם תורת מנחם - התוועדות

חנ"א ס"ע 391.

(93) ויקרא ה, כג.

(94) יומא שם, ב.

(95) ראה גם תורת מנחם - התוועדות חמ"ז ע' 205 הערה

21. וש"נ.

(96) ואתחנן ד, ד.

- 1 וענין זה אינו שייך אצל אינם-יהודים - "לא עשה כן לכל גוי", אלא דוקא אצל בני ישראל, שאצלם
- 2 שייכת המציאות של "הדבקים בה' אלקיכם", כיון ש"בנים אתם לה' אלקיכם"⁹⁷, והבן יכול להתחבר עם
- 3 אביו, ולכן כיון שהאב הוא 'בעל-הבית' על העבר, נעשה גם הבן 'בעל-הבית' על העבר.
- 4 וכמדובר בארוכה בשבתות שלפני-זה⁹⁸ אודות מאמר המדרש⁹⁹ על הפסוק¹⁰⁰ "מגיד דבריו ליעקב
- 5 חוקיו ומשפטיו לישראל", "מדת בשר-ודם, מורה לאחרים לעשות והוא אינו עושה כלום. והקב"ה אינו
- 6 כן, אלא מה שהוא עושה - הוא אומר לישראל לעשות ולשמור" (כיון שעל-ידי תורה ומצוות מתאחדים
- 7 בני ישראל עם הקב"ה), וכאשר הקב"ה מניח תפילין, אזי גם בני ישראל מניחים תפילין; ועל-דרך-זה
- 8 בנידון-דידן: כשם שהקב"ה הוא 'בעל-הבית' על העבר, כך נעשה גם יהודי 'בעל-הבית' על העבר.
- 9 אבל בנוגע לענין התשובה שפועל שינוי מכאן ולהבא - הרי אין זה ענין שלמעלה מדרך הטבע שצריך
- 10 בשביל זה כחות מיוחדים; אדרבה: כל בן-אדם, הן יהודי והן אינו יהודי, מטבע בריאתו יש בו שינויים;
- 11 היום - יש לו נטיה להיפך הטוב, ומחר - יש לו נטיה לטוב, ומצד זה יכולים גם אינם-יהודים להטיב
- 12 את דרכם, וכמו באנשי נינוה, שלמרות מעמדם ומצבם קודם ששמעו את נבואת יונה, הנה בשמעם את
- 13 דברי הנבואה ש"עוד ארבעים יום וגו'", הטיבו את דרכם מכאן ולהבא.
- 14 ועל-פי-זה מובן שאין להקשות מתשובת נינוה שהטיבו דרכם כו' - כי לא זהו החידוש של ענין
- 15 התשובה, ועל זה אין צורך בציווי מיוחד, כיון שהאדם מטבעו הוא בעל שינויים מזמן לזמן ומענין
- 16 לענין; החידוש של ענין התשובה הוא - שהאדם משנה את העבר, וענין זה שייך רק אצל יהודי, שנעשה
- 17 'בעל-הבית' על העבר, כנ"ל.
- 18 כב. וכל זה - כאשר מדובר אודות ענין התשובה כשלעצמו, ששייך דוקא בנוגע לבני ישראל, כיון
- 19 שהם נעשים 'בעל-בתי' גם על העבר; אבל כאשר צריכים לבטל את כל הגזירות, אפילו הגזירות שכבר
- 20 נחתמו - שזהו המעמד ומצב שברגעים האחרונים של יום הכיפורים - אזי צריכים את הלימוד מנינוה:
- 21 בנוגע לבני ישראל - אין זה "קונץ", דכיון שיהודי נעשה 'בעל-הבית' על העבר, אזי מעמיד את עצמו
- 22 במעמד ומצב כמו לפני שנחתמה הגזירה (מה-שאינ-כן גוי, שאינו יכול להעמיד את עצמו כמו לפני
- 23 שנחתמה הגזירה, כיון שמה שעבר עבר).
- 24 ולכן, כאשר מוצאים אצל בני ישראל שביטלו גזירה שכבר נחתמה - יש להסתפק מהי סיבת הדבר:
- 25 האם ביטול הגזירה נעשה על-ידי-זה שפעלו שבירת החותם, או שביטול הגזירה נעשה על-ידי-זה
- 26 שהעמידו את עצמם במעמד ומצב כמו לפני שנחתמה הגזירה, מצד בעלותם על העבר. אבל כאשר לא
- 27 יכולים להגיע למדרגת התשובה שעל-ידה נעשים 'בעל-הבית' על העבר, אזי אין אפשרות לבטל את
- 28 הגזירה.
- 29 ועל זה בא הלימוד מנינוה - שאף-על-פי שלא הגיעו לדרגת כזו שתהיה להם בעלות על העבר, אלא
- 30 נשארו במדידות של זמן ומקום, אף-על-פי-כן היה להם כח לבטל גזירה שכבר נחתמה.
- 31 והענין בזה - שהאפשרות לבטל גזירה לאחר ששכבר נחתמה בטבעת המלך היא מצד הענין ד"עד
- 32 דלא ידע", והיינו, שמגיעים למקום שעליו נאמר¹⁰⁰ "כחשכה כאורה"¹⁰¹. היינו, שקדושה וקליפה הם
- 33 בשוה, שזהו מצד בחינת חיצוניות המקיף¹⁰² (מה-שאינ-כן מצד פנימיות המקיף, שעל זה אמרו "בבואה
- 34 דבבואה לית להו"¹⁰³).
- 35 ועל-פי-זה אתי שפיר - שאין סתירה מהידוע שענין התשובה שייך רק אצל בני ישראל, ואף-על-פי-כן

(97) פ' ראה יד, א. (101) ולהעיר ששניהם בכ"ף הדמיון (ראה גם לקו"ת צו יב,

(98) ד"ה ואלה המשפטים דש"פ משפטים, פ' שקלים, מבה"ח. (א.)

(102) ראה סה"מ תרנ"א ע' פד. תרס"ח ע' נז. ועוד.

(103) יבמות קכב, א. וש"נ. וראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך.

ובכ"מ.

(99) שמו"ר פ"ל, ט.

(100) תהלים קלט, יב.

הועילה תשובת נינוה (כנ"ל סעיף יז ואילך); ומובן גם הצורך ללמוד מתשובת נינוה, ולא מתשובת ישראל - כיון שיש צורך לסייע גם לאותם יהודים שעדיין לא הגיעו למעמד ומצב שיכולים לשנות לגמרי את העבר, שגם עליהם לא תחול הגזירה אף-על-פי שכבר נחתמה.

כג. וההוראה מזה:

יש כמה ששואלים וטוענים, שכיון שעדיין אינם עומדים במעמד ומצב נעלה בעבודה הרוחנית, כיצד יכולים לתבוע מהם שלא להתיימש, ושתהיה להם תקוה ובטחון חזק שבוודאי יהיו כל הענינים לטובה, באופן של "אורה" נגלית, "שמחה" נגלית, "ששון" נגלה ו"יקר" נגלה, בה בשעה שידע אינש בנפשיה שאינו במעמד ומצב שיוכל להיות 'בעל-הבית' לבטל ולשנות את העבר!?

ועל זה אומרים לו: אפילו במעמד ומצב ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן", שמרגיש שאחשוורוש הוא 'בעל-הבית' עליו - הנה אם הוא רק מקיים את הציווי של מרדכי היהודי, אפילו מצד קבלת-עול בלבד, והיינו, שעדיין אינו במעמד ומצב רוחני נעלה, אלא הוא רק "צייטן" ("א פאָלגער") - אזי במכל-שכן וקל-וחומר: אם נינוה היתה יכולה לבטל גזירה שנחתמה, הרי על-אחת-כמה-וכמה שהיא יכולה לבטלה, כיון שנכלל ב"כינוס" של מרדכי היהודי.

ואז "נפל פחד היהודים עליהם"¹⁰⁴, והיינו, שלא זו בלבד שאינו מתפעל מפני גזור הגזירה, אלא אדרבה - הם מתפעלים ממנו, ו"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", כפי ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁰⁵.

* * *

כד. בנוגע לפעולה דימי הפורים ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" - הרי כללות הענין דפורים ("עד דלא ידע"), התחיל בכך שהקב"ה הקדים רפואה למכה¹⁰⁶ על-ידי-זה שהזמין את מרדכי לשושן הבירה, והנהגתו היתה באופן ש"איש יהודי היה בשושן הבירה", כמבואר לעיל (סעיף יג). הנהגה זו היא לכאורה באופן שאינו מתאים ל"פרוטוקול", ולפי אופן ההנהגה על-פי דרך הטבע, ואף-על-פי-כן לא התחשב מרדכי בכל זה.

מרדכי ידע, שהסיבה לכך שנמצא בגלות, היא - לא בגלל שהוא בעצמו הלך לשם, אלא - מפני ש"הגלה.. עם הגולה אשר הגלתה"¹⁰⁷, היינו, שהוגלה לשם על-ידי הקב"ה, ובוודאי שרצונו של הקב"ה הוא שגם בהיותו בגלות יתנהג באותו אופן כמו בהיותו עם "יכניה מלך יהודה"¹⁰⁷ בירושלים. וכדברי רבינו נשיאנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰⁸, שבגלות נמצא רק הגוף, ואילו בנוגע לנשמה - אין ענין של גלות.

וטעם הדבר - כיון ש"נבוכדנצר מלך בבל"¹⁰⁷ אינו מציאות בפני-עצמו שיש לו כח לעשות משהו, אפילו בנוגע לגופו של יהודי, אלא הוא רק "שבט אפי"¹⁰⁹, ואם-כן הרי מובן, שאין זה שייך כלל לנשמה, שמלכתחילה לא הלכה לגלות, אפילו בהיותה בשושן הבירה.

ולכן, בנוגע לכל הענינים השייכים לנשמה, הנה אפילו ב"שושן הבירה" - לא רק כאשר ירושלים היא עיר הבירה, אלא גם כאשר שושן היא עיר הבירה - הרי הוא באופן של "איש יהודי".

הוא יודע אמנם שנמצא שם "עם הגולה אשר הגלתה", וכאשר מסתכל בגלוי אינו רואה שהקב"ה הגלה, אלא "אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל"¹⁰⁷; הוא מסתכל ב"עיתון", ורואה חשבון ברור - כמה חיילים היו בצבא זה, וכמה חיילים היו בצבא השני, ולכן היה מעמד ומצב "אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל",

(107) אסתר ב, ו.

(108) סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.

(109) ישעי' יו"ד, ה.

(104) אסתר ח, יז.

(105) שבת סג, א. וש"נ.

(106) ראה מגילה יג, ב.

- 1 וכאשר מתחיל לחפש את שמו של הקב"ה - הנה מתחילת המגילה ועד סופה אינו מוצא את שמו
- 2 של הקב"ה - אפילו לא פעם אחת ויחידה³⁴. את מי הוא רואה בגלוי? - את נבוכדנצר מלך בבל, ואת
- 3 ממלא-מקומו שיושב על כסאו - אחשוורוש, ורואה שהוא מולך בכיפה⁴⁰, מבלי הבט על כך ש"מלך טיפש
- 4 היה"⁶⁵,
- 5 ועד כדי כך, שלמרות שבית-המקדש קיים עדיין [שהרי גלות יכניה היתה כאשר בית-המקדש היה
- 6 עדיין בשלימותו] - יש לנבוכדנצר שליטה על מרדכי, ולוקח אותו ל"שושן" (תחילה לבבל, ואחר-כך
- 7 לשושן), במעמד ומצב ש"שושן" היא "עיר הבירה".
- 8 אך ענין זה נעשה הקדמת רפואה למכה - על-ידי-זה ש"איש יהודי היה בשושן הבירה". וזה מסייע
- 9 לכך ש"ליהודים" - אלו שנקראים "יהודים" בגלל שמתנהגים באופן הנהגתו של "איש יהודי היה" -
- 10 "היתה אורה ושמחה וששון ויקר".
- 11 כה. ובהקדמה: הפירוש של "אורה ושמחה וששון ויקר" הוא - לכל לראש - כפשוטו, בהתאם לסדר
- 12 הלימוד בזמן, שתחילה לומדים את הפסוק בזמן ששייכים רק ללימוד בדרך הפשט, כך שהפירוש הוא
- 13 כפשוטו, ורק אחר-כך כאשר מתבגר, אזי מתחילים ללמדו את פירוש הגמרא במסכת מגילה⁶: "אורה זו
- 14 תורה וכו'".
- 15 ובנוגע לפירוש הגמרא - הרי אין הכוונה שתורה שבעל-פה חולקת חס-ושלום על תורה שבכתב,
- 16 אלא היא מגלה את הענין הפנימי שב"אורה ושמחה וששון ויקר" שמוסתר בדרך הפשט, שזהו תוכן הענין,
- 17 הטעם וההסברה והסיבה שמביאה את ה"אורה ושמחה וששון ויקר" - כיון ש"אורה זו תורה, שמחה זה
- 18 יום טוב", ששון זו מילה, ויקר אלו תפילין".
- 19 כלומר: אפילו האמוראים שמפרשים "אורה זו תורה וכו'" - אין כוונתם לומר שלא היתה "אורה"
- 20 כפשוטה חס-ושלום, כי זהו דבר המובן מעצמו; אלא תורה שבעל-פה, שענינה לבאר טעמים והסברות
- 21 על הענינים שרואים בעיני בשר, מבארת שהסיבה לכך שהיתה "אורה" כפשוטה היא - בגלל שישנה
- 22 "אורה זו תורה"; הסיבה ל"שמחה" כפשוטה - כיון שישנו "שמחה זה יום-טוב"; ועל-דרך-זה "ששון"
- 23 כפשוטו - בגלל ש"ששון זו מילה", ועל-דרך-זה "יקר" כפשוטו - בגלל ש"יקר אלו תפילין".
- 24 כו. אך צריך להבין - כקושיית המפרשים¹¹⁰ - מהו קשר הענינים, שעל-ידי שבטלה גזירת המן, אזי
- 25 ניתוסף הענין דתורה ויום טוב ומילה ותפילין?
- 26 ומבאר רש"י⁶⁶, "שגזר עליהם המן שלא יעסקו בתורה.. על כל אלה גזר", שלא ישמרו שבתות וימים
- 27 טובים [דאף שבגמרא נאמר "שמחה זה יום-טוב", הרי זה כולל גם שבת, כמו שכתוב בתרגום¹¹¹, וכן
- 28 הוא על-פי פשוטו של מקרא, שהרי 'יום טוב' נקרא גם בשם שבת: "שבתון"¹¹²], שלא ימולו את בניהם,
- 29 ושלא יקיימו מצות תפילין.
- 30 אבל הא גופא דורש הסבר - מדוע בחר המן לגזור על ענינים אלו דוקא?
- 31 ובכן: בנוגע לתורה - אין זו קושיא - שהרי איתא בגמרא במסכת ברכות¹¹³ שכאשר בני ישראל
- 32 לומדים תורה, הרי הם כמו דגים שנמצאים "במקום חיותם". וכשם שדגים שפורשים מן הים, הרי הם
- 33 פורשים ממקום חיותם, כן הוא גם חס-ושלום כאשר יהודי פורש מן התורה רחמנא-ליצלן¹¹⁴. ולכן,
- 34 כאשר המן רצה "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים"⁶² - ידע שכל זמן שבני ישראל נמצאים "במקום
- 35 חיותם", יחד עם התורה, לא יוכל להם; כאשר "הקול קול יעקב" בבתי-כנסיות ובתי-מדרשות, אזי אין

(113) סא, ב.

(110) ראה גם מגילת סתרים עה"פ.

(114) ראה ע"ז ג, סע"ב. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות

(111) תרגום יונתן עה"פ ("למטר שביא ומועדיא").

חנ"ב ע' 66 ואילך.

(112) אמור כג, כד-לט.

1 "הידים ידי עשו" שולטות¹¹⁵. ולכן בתחילת כל הענינים "גזר עליהם המן שלא יעסקו בתורה" (וכשבטלה
2 הגזירה - אזי נעשה "אורה זו תורה").

3 ועל-דרך-זה בנוגע לשבת ו'יום טוב' - כמבואר במהרש"א ובשאר מפרשים¹¹⁶ שענין השבת (שנכלל
4 ב'יום טוב', כנ"ל) הוא "אות.. ביני וביניכם"¹¹⁷, והרי ענין ה"אות" הוא דבר שמאחד את בני ישראל עם
5 הקב"ה באופן מובדל מכל שאר האומות, וכיון שידע המן שאינו יכול להתמודד עם הקב"ה, הרי לא
6 יוכל להתמודד גם עם אלו שמאחדים עם הקב"ה, ולכן גזר גזירה על ה"אות.. (ש)ביני וביניכם", שזהו
7 ענין השבת.

8 ועל-דרך-זה "ששון זו מילה" - שמילה היא "ברית עולם"¹¹⁸, "אות ברית ביני וביניכם"¹¹⁹; וכן "יקר
9 אלו תפילין" - שעל-זה נאמר¹²⁰ "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך". ולכן גזר המן על ענינים
10 אלו, כדי לנתק חס-ושלום את הקשר שמאחד את בני ישראל עם הקב"ה כדבר בפני עצמו, שאז אין לו
11 גישה לבני ישראל, כשם שאין לו גישה להקב"ה.

12 ועל זה מסרו בני ישראל את נפשם שלא להיפרד חס-ושלום מהקב"ה, ולכן נקראים במגילה בשם
13 "יהודים", כדברי הגמרא במסכת מגילה¹²¹: "כל הכופר בעבודה-זרה (בכל דבר שהוא זר" ליהדות,
14 ובמילא הרי הוא "מודה בכל התורה כולה"¹²²) נקרא יהודי", ולכן "ליהודים היתה אורה וגו'" - שחזרו
15 והתקשרו עם "אורה זו תורה", ולכן נעשית "אורה" כפשוטה, ועל-דרך-זה כל שאר הענינים, עד "ויקר
16 אלו תפילין".

17 כזו. ובזה גופא יש ענין מיוחד בנוגע ל"יקר אלו תפילין":

18 המהרש"א מפרש: "ויקר אלו תפילין" - שהוא כבודן של ישראל, על שם כי שם ה' נקרא עליך ויראו
19 ממך¹²³, שחזרו לזה, כמו שכתוב¹²⁴ כי נפל פחד מרדכי וגו', והיינו, שעל-ידי-זה שמרדכי הניח תפילין,
20 שעל-זה נאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", "אלו תפילין שבראש"¹²⁵, אזי
21 "נפל פחד מרדכי עליהם".

22 כלומר: פעולת התורה ("אורה זו תורה"), ועל-דרך-זה בנוגע לשבת ו'יום טוב' ("שמחה זה
23 יום-טוב") ומילה ("ששון זו מילה") - הרי זה רק בנוגע לבני ישראל עצמם, שלא יוכלו לפגוע בהם כו';
24 אבל כדי לפעול ש"רבים מעמי הארץ מתיידיים", שזוהי הוכחה ש"נפל פחד היהודים עליהם"¹⁰⁴ - אין
25 זה ענין שנעשה על-ידי לימוד התורה; מה יש לגוי להתיירא מזה שיהודי לומד תורה?! - ענין זה נעשה
26 דוקא על-ידי "תפילין", שעליהם נאמר "וראו כל עמי הארץ גו' ויראו ממך".

27 לכאורה - מה יש לגוי להתיירא מזה שיהודי מניח תפילין?! הן אמת שעל תפילין נאמר "וראו כל
28 עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", אבל גם כאשר יהודי לומד תורה, אזי מכריז את שמו של
29 הקב"ה, ובפרט אם הוא כותב ספר-תורה עם השמות הקדושים, ואף-על-פי-כן אין זה פועל ש"יראו
30 ממך"?! -

31 הענין ד"שם ה' נקרא עליך" הוא לכאורה לאו דוקא בתפילין; כאשר יהודי אוהז ספר-תורה - ישנן
32 שם כל ד' הפרשיות שבתפילין, ונוסף לזה ישנן עוד רע"א פרשיות (לפי נוסח המדרש¹²⁶ ש"כל התורה
33 כולה רע"ה פרשיות"), ואף-על-פי-כן לא נאמר על זה "וראו ממך"; ודוקא הנחת תפילין פועלת ש"יראו
34 ממך" - שזהו הענין ד"יקר אלו תפילין", שעל-ידי-זה "נפל פחד מרדכי עליהם".

(121) יג, רע"א.

(122) קידושין מ, א.

(123) תבוא כח, יו"ד.

(124) אסתר ט, ג.

(125) ברכות ו, א. וש"נ.

(126) במדב"ר פ"ח, ג. ועוד. וראה לקו"ש ח"ח ע' 102 הערה

(115) ב"ר פס"ה, כ.

(116) ראה גם שיחת פורים תשכ"ד ס"ב (תורת מנחם -

התוועדות חל"ט ע' 135). וש"נ.

(117) תשא לא, יג.

(118) לך-לך יז, ז.

(119) שם, יא.

(120) בא יג, ט.

- 1 כח. והביאור בזה: כאשר גוי רואה שאין ביכלתו להתמודד עם יהודי, אזי בלית-ברירה מניח ליהודי
- 2 לעשות כרצונו, והוא עושה כרצונו.
- 3 וכך אומר הגוי ליהודי: רצונך ללמוד תורה - למד תורה; רצונך לשמור שבתות וימים טובים' למרות
- 4 הנזק בפרנסה - הרי זה ה'עסק' ('ביזנעס') שלך; רצונך לגרום נזק ולמול את עצמך (כדברי הרמב"ם¹²⁷
- 5 שמילה הוא ענין של סכנה) - תעמיד את עצמך בסכנה;
- 6 אבל, אין לגוי מה להתיירא מהיהודי; נצחוננו של היהודי אינו אלא בכך שהגוי לא יפגע בו, כיון
- 7 שהוא במעמד ומצב ד"הדבקים בה' אלקים".
- 8 אך לפתע רואה דבר חידוש: היהודי לוקח קלף מעור של בהמה, דיו שנעשה מצמחים (עפצין), ולוקח
- 9 קולמוס וכותב עם הדיו על-גבי הקלף, ולובש על היד ועל הראש, בְּאֶמְרוּ שזה צריך להיות באופן שגם
- 10 אחרים יראו זאת; תפילין של יד - נאמר בהם "והיה לך לאות על ירך", "לך לאות, ולא לאחרים
- 11 לאות"¹²⁸, אבל בתפילין של ראש נאמר "וראו כל עמי הארץ", היינו, שהמצוה היא מלכתחילה באופן
- 12 ש"עמי הארץ" יראו "כי שם ה' נקרא עליך".
- 13 - בנוגע לתורה, לא מצינו תנאי שצריך ללמוד תורה באופן שהגוי ישמע איך שלומד תורה;
- 14 ועל-אחת-כמה וכמה בנוגע למילה, שזהו ענין שצריך להיות בצניעות, מכוסה דוקא. ואפילו שמחת שבת
- 15 ויום טוב, ובפרט שמחת פורים שצריכה להיות באופן של "משפחה ומשפחה"¹³, שמתאספים משפחות
- 16 ושמחים ביחד - הרי לא נאמר שצריך להשתדל שהדבר יפעל על גוי; אבל ישנו יוצא מן הכלל - ענין
- 17 התפילין, שעליהם נאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך".
- 18 וכאן נופל עליו פחד - בראותו שלא זו בלבד שהיהודי שומר על שלו ("ער באוואָרנט זיך זיין'ס"),
- 19 אלא רצונו גם לשנות את הגוי!...
- 20 וזהו ש"נפל פחד מרדכי עליהם" - הרי זה דוקא מהענין ד"יקר אלו תפילין"; מה-שאינ-כן בנוגע
- 21 ל"אורה ושמחה וששון" - שבהם שומר היהודי על עצמו לעמוד בתוקף על התקשרותו עם הקב"ה, והגוי
- 22 יכול לקוות שזה לא יפגע בו; עד שהיהודי מתחיל לקיים שליחותו בעולם (לאחרי שהבטיח שבו לא
- 23 יוכלו לפגוע), לעשות מהעולם דירה לו יתברך בתחתונים¹²⁹ - לא להרוג חס-ושלום את עמי הארץ, אלא
- 24 באופן ש"עמדו זרים ורעו צאנכם"¹³⁰, כפי שיהיה בימות המשיח, שיהיו כל עמי הארץ, אלא ש"אז אהפוך
- 25 אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד"¹³¹.
- 26 ולכן הסדר הוא שהענין ד"יקר אלו תפילין" בא לאחר "אורה זו תורה, שמחה זה יום טוב, וששון
- 27 זו מילה" - כיון שלכל-לראש צריך יהודי להבטיח את השלימות שלו (שלא יכולים לפגוע בו), שאפילו
- 28 ב"שושן הבירה" הרי הוא "איש יהודי".
- 29 כט. על-פי-זה יש לבאר מה שאומרים ב"שושנת יעקב" - "בראותם יחד תכלת מרדכי":
- 30 במגילה נאמר¹³²: "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך
- 31 בוך וארגמן". ומהו הטעם שמבין כל ששה עניים הנ"ל מדגישים דוקא "תכלת מרדכי"?
- 32 ומבואר בזה באחרונים¹³³, ש"תכלת מרדכי" קאי על התכלת של הציצית. ועל-זה נאמר "בראותם יחד
- 33 תכלת מרדכי" - שזהו הדבר שפעל עליהם רושם!
- 34 כאשר רואים שמרדכי לובש "עטרת זהב גדולה" - אין זה עושה רושם, שהרי לאחשוורוש יש כתר
- 35 גדול יותר;

(131) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(132) ח, טו.

(133) ראה חידושי אגדות מהר"ל לגיטין נו, א. פי' הגר"א עה"פ.

(127) הל' מילה ספ"א.

(128) מנחות לז, ב.

(129) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(130) ישע"י סא, ה. וראה ברכות לה, ב.

- 1 אבל כאן רואים דבר פלא: "ומרדכי יצא מלפני המלך" – זה-עתה יצא מלפני קיסר גוי, באופן שרואים
2 אצלו ה"תכלת" – הציצית!
- 3 מדובר אודות "משנה למלך", שנמצא ב"שושן הבירה" – וציציותיו תלויות מבחוץ!...
- 4 ושני הדברים הם ביחד: אחשוורוש מחזיק אותו בתור "משנה למלך", והוא לא מתפעל ולא מחביא
5 את הציצית!...
- 6 דבר כזה – לא היו יכולים להבין; איך יכולים להיות שני הדברים ביחד: או שאחשוורוש צריך לפטר
7 את מרדכי מתפקידו, או שמרדכי צריך לפטר את אחשוורוש מתפקידו!
- 8 וממה-נפשך: אם הנך בגלות – החבא את הציצית; ואם אתה מתהלך עם הציצית בחוץ, והיינו, שאינך
9 בגלות – הורד את אחשוורוש ממלכותו ("מאך אים אויס קיסר"), ובמקום להיות "משנה למלך", תהיה
10 אתה ה"מלך"!
- 11 ועל זה אומרת המגילה: לא זה הוא ה"קונץ"! הדרגא הכי עליונה היא – "בראותם יחד תכלת מרדכי",
12 ש"יצא מלפני המלך", אמנם עם "עטרת זהב גדולה ותכריך בוך וארגמן", וביחד עם זה תלויה מבחוץ
13 ה"תכלת" של הציצית.
- 14 כאשר "ציצתו נגרת על גבי כסתות"¹³⁴ בזמן שבית-המקדש היה קיים – הרי זו גם דרגא נעלית;
15 אבל אין זה מגיע לנסיון שיהיה נראה התכלת שבציצית כאשר נמצאים בגלות.
- 16 וכאן ראו שיהודי יכול להיות "משנה למלך", היינו, שנמצא בגלות (שלכן אינו המלך), ובשעת מעשה,
17 הנה כשישנו ענין של מצוה, אינו מתפעל מאף אחד, גם לא מאחשוורוש בעצמו, אף שהוא המלך שלו,
18 ו"דינא דמלכותא דינא"¹³⁵, וישנו ציווי "ודרשו את שלום העיר אשר הגלית אתכם שמה והתפללו בעדה
19 גר"¹³⁶;
- 20 ו'בשעת מעשה' לובש גם את התפילין, שפועלים פחד על אחשוורוש, כי ענינם של התפילין בלשון
21 הקבלה הוא: מוחין בולטין¹³⁷, היינו, שבהם ניכר ענין המוחין שלמעלה, כדי שיומשכו גם בעולם, וכאשר
22 נמשכים בעולם העשיה – הרי זה פועל על "כל עמי הארץ" ש"יראו ממך", ועל-ידי-זה – "רבים מעמי
23 הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם", וכנ"ל (סעיף כז) מדברי מהרש"א ש"יקר אלו תפילין"
24 קשור עם הענין ד"נפל פחד מרדכי עליהם".
- 25 ל. וזהו גם הקשר ל'מבצע תפילין':
- 26 שאלו אצלי: כיון שהנני מתעסק בלהט ("קאך זיך") בענין התפילין¹³⁸ – היכן אמצא לקשר
27 ("צוטשעפען") זאת לפורים?...
- 28 ועניתי, שבשביל זה אינני זקוק ל"פורים תורה"... כבר נדפס הדבר בגמרא עתיקה ("אָ אַלטע גמרא")
29 שנקראת בשם "מגילה", ובה הובא פסוק מהמגילה: "ליהודים היתה אורה וגו' ויקר", והגמרא מפרשת:
30 "ויקר אלו תפילין".
- 31 ודוקא על-ידי-זה נעשית השמחה האמיתית של פורים: גם כשיש "אורה" – אין זה מספיק עדיין;
32 "שמחה" – אין זה מספיק עדיין; "ששון" – אין זה מספיק עדיין; אלא סיום וחזרתם כל הדברים הוא –
33 כשיש גם הענין ד"יקר אלו תפילין".
- 34 ומהחילוקים ביניהם: "אורה" פירושו – שאצלו יש עולם מואר, וכן "שמחה וששון" הרי זה בנוגע
35 אליו; אבל מה פועל ענין של כבוד אצל כולם, שזהו ענין ה"יקר" – "אלו תפילין". ומהו החידוש שבענין
36 התפילין – לא בכך שמראה שהוא בעל שכל גדול, אלא אדרבה – שעבוד המוח והלב להקב"ה¹³⁹.

(137) ראה המשך תרס"ו (בהוצה"ח) ס"ע נ. וש"נ.

(138) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ב ע' 54. וש"נ.

(139) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סכ"ה סי"א. וש"נ.

(134) ראה גיטין שם.

(135) שם יו"ד, ב. וש"נ.

(136) ירמ' כט, ז.

- 1 כאשר מכבדים אותו בגלל שהוא בעל שכל גדול ופעל חדשות ונפלאות - עדיין אין זה החידוש של
- 2 תפילין; התפילין הם אמנם מוחין בולטין, כנ"ל מלשון הקבלה, ובפשטות ענין התפילין הוא שרואים
- 3 בגלוי ש"שם ה' נקרא עליך"; אבל מה פועל "שם ה'" - שרואים שיהודי שיש לו ראש בריא ולב בריא,
- 4 יודע ומכיר בכך שצריך לשעבד את המוח והלב להקב"ה, על-ידי ענינים של קדושה. וכמדובר פעם
- 5 בארוכה¹⁴⁰ שה"קונץ" בזה הוא - שהשעבוד נעשה על-ידי בהמה:
- 6 אם יכתבו תפילין על עור של אדם (לאחרי שמת מעצמו) - אזי התפילין פסולות; מתי התפילין כשרות
- 7 ופועלות פעולתן - דוקא כשכותבים אותן על עור של בהמה, וענין זה פועל עליו לשעבד את שכלו
- 8 להקב"ה.
- 9 לכאורה: בשביל לשעבד את השכל להקב"ה - עליו להתבונן בגדלות ה' ובשפלות האדם (כמו שכתב
- 10 הרמ"א¹⁴¹ בנוגע להתבוננות קודם התפילה), והתבוננות זו תפעל עליו להיות בטל להקב"ה?!
- 11 אך הענין הוא - שכל זה צריך להיות לאחרי שלבש תפילין, ולאחרי שהתעטף בטלית, ולאחרי
- 12 שהתפלל את כל התפילה עד לשמונה-עשרה - דוקא אז יכול להגיע לכך שזה יפעל עליו; אבל ללא כל
- 13 ענינים אלו, הנה מההתבוננות שלו כשלעצמה, יכול לבוא ההיפך!
- 14 וההתחלה בזה היא - שצריך לקחת בהמה, ובהמה כזו שכבר אין בה אפילו חיות של בהמה, ועליה
- 15 כותב בקדושה ד' פרשיות שבתורה, ובזה קושר את ידו ולבו וראשו,
- 16 וענין זה עושה רושם על הגוי, כך שהגוי מכבד אותו, ועד שזה מעורר את החלק הטוב שישנו אצל
- 17 הגוי - כידוע המאמר המובא בספרים¹⁴² בנוגע ל"גר שנתגייר"¹⁴³, שזהו סימן שכבר לפני-זה היה אצלו
- 18 ניצוץ של קדושה, ועל-דרך-זה בנוגע ל"רבים מעמי הארץ מתיידיים", שכבר היה ניצוץ של יהודי בתוכם,
- 19 אלא שהיה בהעלם, וכאשר יהודי מתנהג כדבעי, ועד שגם "בשושן הבירה" "איש יהודי היה", אזי פועל
- 20 לא רק בעצמו, אלא הוא גם מגלה אצל הגוי את ה'יהודי' שבו, ועד ש"עמי הארץ מתיידיים",
- 21 ועל-אחת-כמה-וכמה שמגלה את החלק הטוב שבו, שיהיה מושל ושולט בקרב, ועד שנעשה מלך על
- 22 ה"עיר קטנה זה הגוף"¹⁴⁴, ועל כל האברים שבתוכה. ועל-ידי-זה פועל גם בחלקו בעולם את הענין
- 23 ד"ושכנתי"¹⁴⁵ - משכן ומקדש לו יתברך,
- 24 וזוהי גם ההכנה להענין ד"מיסמך גאולה לגאולה"¹⁴⁶ - מהגאולה הפרטית לגאולה הכללית, שתהיה
- 25 הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ש"אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גוי' לעבדו שכם
- 26 אחד"¹³¹, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.
- 27 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה (והתחיל) לנגן הניגון "קול דודי דופק".]

* * *

- 28 לא. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל "בלילה ההוא נדדה שנת המלך".

* * *

- 29 לב. כשמסופר מיד בתחילת המגילה אודות גדולתו של אחשוורוש, נאמר⁵⁴: "המולך מהודו ועד כוש
- 30 (ולא די בכך, אלא הכתוב מוסיף ומפרט מספר המדינות) שבע ועשרים ומאה מדינה".
- 31 והכוונה בזה — על-פי פשוטם של כתובים - שכאשר יודעים גדלותו של אחשוורוש, הרי מובן עד

(140) ראה גם שיחת פורים תשח"י סנ"ה (תורת מנחם - קדמות (להחיד"א) מערכת ג אות ג.
התועדויות חכ"ב ע' 60). וש"נ. (143) שבת סח, א"ב. ועוד.
(141) או"ח רסצ"ח. (144) נדרים לב, ב.
(142) ראה תשובות מהר"ם מרוטנבורג (הובא בספר תשובות תרומה כה, ח.
בעלי התוס' מכת"י (ניו יארק תשי"ד - ע' רפו, סי"ט)). מדבר (146) מגילה ו, סע"ב.

1 כמה היה קושי הגזירה, ובמילא מובן גודל הנס ותקפו כשביטלו את הגזירה, וכן לאחר-יזה, "פרשת
2 גדולת מרדכי אשר גדלו המלך"¹⁴⁷, להיותו "משנה למלך"⁶⁵ על כל המאה ועשרים ושבע מדינות.
3 וכיון שהנס ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" הגיע בכל המאה ועשרים ושבע מדינות
4 שבהם התפשטה מלכות אחשוורוש - הרי מובן שבאופן כזה צריך להיות גם בנוגע ל"הימים האלה נזכרים
5 ונעשים בכל דור ודור"¹³, ועד לאופן ש"זכרם לא יסוף מזרעם"¹³, שבכל שנה ושנה צריך להיות על-דרך
6 שהיה "בימים ההם".

7 לג. ועל-פי-זה מובנת ההשתדלות של גדולי ישראל, ובפרט רבותינו נשיאינו בדורות הכי אחרונים,
8 עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר, להפיץ את לימוד התורה וקיום מצוותיה בכל קצוי תבל, עד לפינה הכי נדחת¹⁴⁸:
9 השתדלות זו שצריכים להשקיע כדי להגיע ליהודי שנמצא באיזה מקום נדח ("ערגעץ-וואו
10 פארוואָרפן") שבו יש רק משפחה יהודית אחת, או משפחות אחדות בלבד - באותה השתדלות, שאם
11 נעשית במדינות הסמוכות, או בסביבתו הקרובה, יכולים לפעול על מספר גדול יותר של יהודים.
12 ולכאורה, כשיכולים לפעול על מספר גדול של יהודים - למה להתרכז על יהודי אחד, משפחה אחת, או
13 משפחות אחדות בלבד?!

14 ובכן: לכל-לראש - ישנה כללות ההנחה וההוראה שבזמנינו זה צריך להיות הסדר ד"חטוף ואכול,
15 חטוף ושתי"¹⁴⁹ בלימוד התורה וקיום המצוות (שזוהי האכילה והשתיה של היהודים¹⁵⁰), כך ש"מצוה הבאה
16 לידך אל תחמיצנה"¹⁵¹; כשמגיעה ידיעה אודות יהודי שנמצא במקום רחוק - הרי בוודאי ש"לא ברא
17 (הקב"ה) דבר אחד (בעולמו) לבטלה"¹⁵², וכיון שהגיעה אליו ידיעה זו, הרי זה סימן שהוא צריך לעסוק
18 בדבר.

19 אלא מאי, נדמה לו בחשבוננו שבאותה יגיעה שצריך להשקיע במדינה רחוקה, יוכל לפעול כמה פעמים
20 ככה במדינה קרובה - הרי יכול להיות שהחשבון אינו מכוון, ואינו אלא כדי לבלבלו, שלא ימלא את
21 השליחות המוטלת עליו להציל יהודי שנמצא במקום רחוק.

22 ועוד זאת: ישנו כלל בהלכה שמצוה שאי-אפשר לעשות על-ידי אחרים, דוחה את כל הענינים¹⁵³.
23 ובנידון-דידן: אותם יהודים שנמצאים בקירוב מקום אליו - הרי הם חיים בסמיכות ליהודים נוספים,
24 ויוכלו לקבל עזר וסיוע גם מיהודים אחרים; מה-שאינ-כן יהודי הנ"ל שאף אחד אינו יודע אודותיו חוץ
25 ממנו - אם הוא לא יעזור לו, מי יצילנו? ...!

26 ועוד ענין בזה: במאמר רבותינו ז"ל¹⁵⁴ "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיוזן לבין האומות" - אין
27 הפירוש שרצונו של הקב"ה הוא שבכל מדינה ומדינה יגלו כמות גדולה של יהודים, אלא די בכך ש"אחד
28 מכם גולה לברבריא ואחד מכם גולה לסרמטיא"¹⁵⁵, וביכלתו לבנות את כל המדינה.

29 וכיון שכן, הרי יתכן שעל-ידי-זה שיתעסק עם יהודי אחד במדינה רחוקה, יהיה יהודי זה בבחינת
30 "טופח על-מנת להטפוח"¹⁵⁶, והוא יבנה את המדינה כולה לחיים ולאורה, מאפילה לאור גדול!
31 ולכן היתה ההשתדלות הכי גדולה - כאמור לעיל - בנוגע לאלו שרחוקים באיכות, ברוחניות,
32 אף-על-פי שהם קרובים בגשמיות, וגם בנוגע לאלו שהם רחוקים כפשוטו בגשמיות, ועד לפינה הכי
33 רחוקה בעולם הזה הגשמי - להביא לשם "אורה זו תורה, ושמחה זה יום טוב", וששון זו מילה, ויקר
34 אלו תפילין", ש"הוקשה כל התורה כולה (עם כל המצוות¹⁵⁷) לתפילין"¹⁵⁸.

(152) שבת עז, ב.

(153) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג ואילך. וש"נ.

(154) פסחים פז, ב.

(155) שהש"ר פ"ב, ח (ב). וראה לקו"ש ח"ל ע' 252. וש"נ.

(156) ל' חז"ל - ברכות כה, ריש ע"ב. ועוד.

(157) ראה גם תורת מנחם - התוועדות ח"ב ע' 54. וש"נ.

(158) קידושין לה, א. וש"נ.

(147) שם יו"ד, ב.

(148) ראה גם תורת מנחם - התוועדות ח"א ע' 323. ועוד.

(149) עירובין נד, א. וראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע'

רס.

(150) ראה קה"ר פ"ב, כד. וש"נ.

(151) ראה מכילתא ופירש"י בא יב, יז. פירש"י מגילה ו,

סע"ב.

- 1 לד. וזוהי גם ה"נחמה בכפלים" להשלוחים שהוגלו ("פאָרוואַגלט") לשם:
- 2 לפעמים יש להם טענות - בינם לבין עצמם, או בינם לבין קונם, או בין אדם לחבירו - היתכן?!
- 3 למה נפל בגורלם להיות "אחד בעיר ושנים במשפחה"¹⁵⁹, כדי להציל עיר או מדינה, להודיע שם אודות
- 4 הקב"ה ותורתו ומצוותיו, אבל באופן שיכולים לדבר רק אודות ענינים פשוטים בתכלית, כיון שלעת-עתה
- 5 אינם שייכים לענינים נעלים ומזוככים יותר - בה בשעה שהיה יכול להימצא ב"ארץ טובה ורחבה"¹⁶⁰,
- 6 במקום שישנם כמה בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, "מקדש מעט"¹⁶¹, וציבור רב של שומרי תורה ומצוה,
- 7 ולילך שם "מחיל אל חיל"¹⁶²; ובנוגע להפצת התורה והפצת המעיינות - הרי כיון שאין סוף לתורה
- 8 ומצוותיה, "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים"¹⁶³, יוכל לפעול בזה גם עם היהודים שנמצאים שם!
- 9 ועל זה אומרים לו: כיון שזוהי שליחותו של הקב"ה, שבחר בו שימלא שליחות זו דוקא בפניה
- 10 רחוקה, הרי זו היא תכלית השלימות שלו¹⁶⁴, ועל-ידי-זה יגיע לענין שלא יוכל בשום אופן להגיע אליו
- 11 כאשר יתעקש להיות דוקא במקום שבו לימוד התורה וקיום המצוות בא בנקל וללא נסיונות, ובגלל זה
- 12 ילמד עוד דף גמרא, ויקיים מצוה ביתר הידור, כי בהיותו במדינה רחוקה לא יכול להיות ההידור ד"ברוב
- 13 עם הדרת מלך"¹⁶⁵, כיון שלעת-עתה אין שם "רוב עם", ועל-דרך-זה כמה הידורים שאינו יכול לקיימם
- 14 שם בגלל שאין הדבר תלוי בו.
- 15 וכאמור לעיל - גם על זה היא ההוראה מהמגילה:
- 16 "ליהודים היתה אורה ושמחה" - לא רק בשושן הבירה, ולא רק בירושלים, שהן ערים מוקפות, וכן
- 17 ב"ערי הפרוות", אלא "בכל מדינות המלך אחשוורוש"¹⁶⁶ - כמבואר במדרש¹⁶⁷ שקאי על הקב"ה
- 18 ש"אחרית וראשית שלו" - ישנו אותו החיוב כמו החיוב שצריכים לפעול בכל התוקף בשושן הבירה, ששם
- 19 יושב המלך על כסא מלכותו, ו"בהראותו את עושר כבוד מלכותו"¹⁶⁸, וכאשר השליחות שלו היא במדינה
- 20 הכי רחוקה מהמאה ועשרים ושבע מדינות, צריך לפעול שם באותה "אורה", באותה "שמחה", באותו
- 21 "ששון" ובאותו "יקר".
- 22 ואדרבה - "לפום צערא אגרא"¹⁶⁹: כיון שזוהי שליחות קשה יותר הדורשת יגיעה גדולה יותר - הרי
- 23 בוודאי שה"אגרא" הוא גדול יותר.
- 24 לה. ונקודת הענין בזה - שדוקא במקום שליחותו ימצא את "מלכו של עולם":
- 25 ובהקדים המבואר בחסידות¹⁷⁰ בפירוש הכתוב¹⁷¹ "כי פנו אלי עורף ולא פנים" - דלכאורה: מה
- 26 שכתוב "פנו אלי", הרי זה סתירה למה שכתוב מיד אחר-כך "עורף ולא פנים"?! - אך הענין הוא, שיכול
- 27 להיות מעמד ומצב שנמצאים בקירוב מקום, ועד בסמיכות ממש למלך עצמו, אלא שמחזירים את הפנים
- 28 ממנו, ומפנים אליו את העורף, שאז הרי זה ההיפך ד"פנו" - "עורף ולא פנים"¹⁷².
- 29 ובנוגע לעניננו: רצונו של המלך הוא להמשיך ולהביא את פנימיות המלכות במדינה רחוקה בגשמיות,
- 30 ובענין זה נמצא פנימיות רצון המלך.
- 31 וכאשר הוא מתעקש ורוצה להיות דוקא בקירוב מקום גשמי, כיון ששם ישנו "מקדש מעט" (והרי
- 32 כן הוא על-פי תורה), ובגלל זה אינו רוצה למלא את השליחות שלו, פנימיות ועצם נפשו, לפעול מילוי

(166) אסתר א, טז. ועוד.

(167) הובא במא"א א, קפב.

(168) שם, ד.

(169) אבות פ"ה מכ"א. וראה רמב"ם הל' ת"ת פ"ג סה"ו.

(170) לקר"ת אחרי כו, ד. ובכ"מ.

(171) ירמ' ב, כז.

(172) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ט ריש ע' 90.

(159) ע"פ לשון הכתוב - ירמ' ג, יד.

(160) שמות ג, ח.

(161) יחזקאל יא, טז. וראה מגילה כט, א.

(162) תהלים פד, ח.

(163) איוב יא, ט. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ה.

(164) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 227.

(165) משלי יד, כח. וראה מג"א אר"ח סתרפ"ז סק"ב-ג.

סתר"צ סק"ב-ג.

רצונו של הקב"ה במדינה רחוקה דוקא - הרי זה בבחינת "פנו אלי (אבל) עורף ולא פנים", כך שאין
 2 אצלו הענין ד"אור פני מלך" (אשר "באור פני מלך חיים" 173) באופן של "פנים אל פנים" 174.

במצב כזה - לא מאיר המלך, שהרי אינו ממלא את רצון המלך; הוא ממלא את הרצון שלו, תוך כדי
 4 התעקשות להיות במקום שנוח לו - אמנם "נוח" ברוחניות, אבל בשביל זה הוא מוותר חס-ושלום על
 5 מילוי רצון המשלח, מלך מלכי המלכים הקב"ה, שעלה ברצונו שיהיה גילוי מלכותו - לימוד התורה
 6 וקיום המצוות - בכל קצוי תבל, עד ל"ירכתי ארץ" 175.

ולכן, בנוגע לגאולה העתידה לבוא, נאמר 176 "ובאו האובדים בארץ אשר והנדיחים בארץ מצרים" דוקא.
 8 היינו, שכאשר חוזרים האובדים והנדיחים כו', הרי זה סימן שמוכנים כבר לקבל את ה"שופר גדול",
 9 ולבוא למעמד ומצב ש"השתחוה לה' בהר הקודש בירושלים".

לו. ואשרי חלקם של כל אלה שנוסעים וממלאים את השליחות בנפש חפצה, בשמחה וטוב לבב,
 11 ולבסוף הרי הם יזכו גם את ה'נחשלים' שמתעקשים ולא רוצים לזוז ממקומם, וגם אם זזים ממקומם
 12 צעד אחד, רצים מיד בחזרה, ומבקשים שיתנו להם 'פרס', 'מדליא', ויטפחו על שכמם כו', בגלל שהיתה
 13 לו 'מסירות נפש' שיצא ממקומו למשך חמש דקות שלימות כדי לדבר עם יהודי אודות ענין של תורה
 14 ומצוות! ...

- מסתמא היה ענין של 'מסירות נפש', כיון שגם דבר זה עלה לו בקושי... אבל אין זה מגיע למילוי
 16 רצון המשלח, רצונו של הקב"ה: "גלה כבוד מלכותך", ובאופן ש"ידע כל פעול כי אתה פעלתו" 177, עד
 17 לפינה הכי נדחת, והרי ענין זה נעשה דוקא על-ידי השלוחים שנוסעים למקום רחוק כפשוטו, ופועלים
 18 שם מתוך שמחה וטוב לבב, ובוודאי מצליחים באופן שלמעלה מדרך הטבע, כיון שהמשלח, הקב"ה,
 19 נמצא עמם שם, ורבינו נשיאנו נמצא עמם שם -

והלואי ש"כן בקודש חזיתך" 178 - שיראו מה שרואים אלו שממלאים את השליחות במדינות
 21 הרחוקות!

לו. והנה, פורים הוא זמן ש"כל הפושט יד נותנים לו" 179, אלא שזהו בזכותם של אלו שיש להם מה
 23 ליתן...

ובכן: אלו שיש להם מה ליתן - הם אלו שיש להם ה"אגרא" עבור הצער הכי גדול הכרוך עם מילוי
 25 השליחות במדינות רחוקות!

ו"כל הנותן - בעין יפה הוא נותן" 180, שכולם יתברכו מברכתם של אלו, ואחר-כך ינצלו זאת באופן
 27 שמהם יראו וכן יעשו - להפיץ לימוד התורה, נגלה וחסידות, וקיום מצוותיה, ועד להפצת המעיינות
 28 חוצה, מתוך שמחה וטוב לבב.

לח. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

כיון שישנם כאן אלו שנמצאים במדינות רחוקות כפשוטן - יאמרו "לחיים" כולם ביחד,
 30 ומתוך שמחה וטוב לבב יחלצו ("וועט מען ארויסשלעפן") גם את אלו שמתגלגלים עדיין ב'בוץ'
 31 במדינות הקרובות, וילכו יחד עמם - והם בראשם - לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש.
 32

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לתלמידי ה"קבוצה" שיאמרו "לחיים". אחר-כך צוה לנגן הניגון "כי אנו
 33 עמך"].

* * *

178) תהלים סג, ג. וראה כתר שם טוב בהוספות סס"ד. וש"נ.
 179) ראה שו"ע או"ח סתרצ"ד ס"ג. שער הכוונות בענין
 הפורים. פנ"ח שער הפורים פ"ו.
 180) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

173) משלי טז, טו.
 174) לשון הכתוב - וישלח לב, לא. ועוד.
 175) לשון הכתוב - ירמי' ו, כב. ועוד.
 176) ישעיה' כז, יג.
 177) נוסח תפילת ימים הנוראים.

- 1 לט. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף כה ואילך) בנוגע לפרטי הענינים ד"אורה ושמחה וששון ויקר",
 2 שהסיום וחותם שלהם הוא הענין ד"יקר אלו תפילין" [שבזה נכללות כל המצוות, ולכן ענין התפילין
 3 הוא על היד וכנגד הלב, ועל הראש, שזהו ענין מחשבה דיבור ומעשה¹⁸¹, כולל גם רגש הלב, "לבי
 4 ער"¹⁸²] - הנה התחלת כל הענינים היא מ"אורה זו תורה".
- 5 והענין בזה - שכאשר התורה נעשית אצלו ענין שמאיר את כל עניניו, והיינו, שלימוד התורה אינו
 6 בתור חכמה ושכל בעלמא, אלא זהו ענין שנעשה אצלו 'עמוד האור' להאיר לו "את המעשה אשר יעשון
 7 ואלה אשר לא תעשינה"¹⁸³ - אזי נעשים גם שאר הענינים שלאחרי-זה כדבעי למהוי, עד לאופן של
 8 "יקר" כפשוטו.
- 9 ולהעיר: נתבאר לעיל (סעיף י) שהנקודה דימי הפורים היתה ענין ה'מסירות נפש', שמסרו עצמן כל
 10 השנה כולה (כפי שמאריך רבינו הזקן ב'תורה אור'⁵³, ואחר-כך גם אדמו"ר האמצעי ב'שערי אורה'¹⁸⁴,
 11 וכן רבותינו נשיאנו שלאחרי-זה במאמריהם הם¹⁸⁵).
- 12 אבל אף-על-פי-כן, מי שהודיע והראה מה לעשות בזה - היה מרדכי היהודי, "אשר הגלה.. עם הגולה
 13 אשר הגלתה (על-ידי נבוכדנצר, אבל) עם יכניה מלך יהודה"¹⁰⁷, יחד עם "כל החרש והמסגר"¹⁸⁶, שהיו
 14 בעלי תורה, עד כדי כך ש"בשעה שפותחין (בתורה) נעשו הכל כחרשין.. כיון שסוגרין שוב אינן
 15 פותחין"¹⁸⁷, ובפרט מרדכי שהיה בסנהדרין (אפילו לאחר שהיה "רצוי (רק) לרוב אחיו"⁶⁵), ועד שהיה
 16 ראש הסנהדרין⁶⁹ (בתחילת תקפו של נס) - שזהו ענין התורה.
- 17 וזהו גם מה שכל הענינים התנהלו על-ידי מרדכי, אפילו בקשת אסתר לפני אחשוורוש - כי גם אסתר
 18 [שעל שמה נקראת המגילה - לא על שם מרדכי, ואפילו לא על שם מרדכי ואסתר, אלא על שם אסתר
 19 בלבד¹⁸⁸] ענינה הוא ש"את מאמר מרדכי אסתר עושה"¹⁸⁹, כך שכל הענינים שפעלה אסתר היו על-ידי
 20 "מאמר מרדכי", והרי ענינו של מרדכי - שהיה סמוך איש מפי איש עד משה רבינו, ש"קיבל תורה
 21 מסיני"¹⁹⁰ ו"שכינה מדברת מתוך גרונו"⁷¹, ובהתאם לכך היתה עשייתה של אסתר בכל עניניה, אפילו
 22 בהיותה ב"חצר בית המלך החיצונה"¹⁹¹ וב"חצר בית המלך הפנימית"¹⁹².
- 23 ולכן, גם אחר-כך היתה התחלת הגאולה באופן שלכל-לראש היה הענין ד"אורה זו תורה".
- 24 מ. וכן הוא בסדר היום של כל אחד ואחד מישראל:
- 25 עבודתו של יהודי במשך היום צריכה להיות באופן ש"בכל דרכיך דעהו"¹⁹³ ו"כל מעשיך יהיו לשם
 26 שמים"¹⁹⁴, כמבואר בארוכה ועד לפסק-דין ב'שולחן ערוך' אורח-חיים שיש בו סימן שלם¹⁹⁵ בנוגע לענין
 27 זה.
- 28 אבל ההתחלה בזה - הנה תחילת היום היא אמנם מתוך מסירות-נפש, שזהו ענין ההודיה ד"מודה
 29 אני לפניך", שאין זה באופן של התבוננות, אלא תיכף כשניעור משנתו, הנה לכל-לראש הוא מתמסר
 30 בכל מציאותו "לפניך מלך חי וקיים"; אבל אחר-כך הולך "מבית-הכנסת לבית-המדרש"¹⁹⁶ ללמוד תורה -
 31 "אורה זו תורה",

(181) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חנ"ב ע' 56. וש"נ.
 (182) שה"ש ה, ב.
 (183) לשון הכתוב - יתרו יח, כ. ויקרא ד, ב. ועוד.
 (184) שער הפורים ד"ה וקבל היהודים פ"ח (צ, ב).
 (185) ראה תורת מנחם - התוועדיות סה"מ אדר ע' פה. וש"נ.
 (186) מלכים ב, כד, יד.
 (187) גיטין פח, סע"א. וש"נ. הובא בפירש"י עה"פ.
 (188) ראה גם שיחת פורים תשכ"ו סנ"א (תורת מנחם -
 התוועדיות חמ"ו ע' 184). וש"נ.
 (189) שם ב, כ.
 (190) אבות רפ"א.
 (191) אסתר ו, ד.
 (192) שם ה, א.
 (193) משלי ג, ו.
 (194) אבות פ"ב מ"ב.
 (195) סרל"א.
 (196) ברכות בסופה.

והיינו, שלומד מה שצריך לעשות ואיך צריך להתנהג, ועל-ידי-זה נעשים אחר-כך כל הענינים בעתם
ובזמנם, ובהצלחה גדולה, ועד שנפעל בכל העולם כולו - שנעשה דירה לו יתברך, היינו, שבכל העולם
כולו ניכרת ונרגשת ("הערט זיך") מלכות אחשוורוש, "שאחרית וראשית שלו".
וכן הוא הסדר במשך כללות ימי חייו - "ימי שנותינו.. שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה"¹⁹⁷,
והיו ימיו מאה ועשרים שנה"¹⁹⁸:
תחילה באים השנים שבהם משרישים ונוטעים בו הענין דקבלת-עול - משהתינוק מתחיל לדבר (שאז
אינו שייך עדיין להבנה והשגה בשכל) אביו מלמדו "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"¹⁹⁹.
ואחר-כך באות השנים שבהם עוסק בלימוד התורה - החל מ"בן חמש שנים למקרא", "בן עשר שנים
למשנה" ו"בן חמש-עשרה לגמרא"²⁰⁰, עד גיל עשרים (כמובן מהחלוקות שלפני-זה, שכל לימוד הוא
במשך חמש שנים), שאז מסיימים את הלימוד ההכרחי.
ולאחרי ההכנה ד"אורה זו תורה" - מ"בן חמש שנים למקרא" [וההכנה לזה מבין שלש שנים, וכפי
שהיה נהוג פעם שהיו מתחילים ללמוד משהתינוק מתחיל לדבר, שזהו עוד לפני שלש שנים], ועד בן
עשרים שנה - מתחיל הסדר ד"בן עשרים לרדוף"²⁰⁰, אחר מזונותיו²⁰¹,
- שענין זה הוא אצל כל אחד לפי ענינו: אם פרנסה ברוחניות, או פרנסה בגשמיות, או בשניהם גם
יחד. ועל זה אומרים "אשרי מי שתורתו אומנתו", כשם ש"אשרי מי שאומנתו בסם, ואוי לו מי
שאומנתו בורסקי"²⁰²; אבל אצל שניהם צריכה להיות ההכנה ד"אורה זו תורה".
ואחר-כך נמשכים כל הענינים באופן של "אורה ושמחה וששון ויקר", גם כפשוטו.
וכשם שהדברים אמורים בנוגע לחייו של כל איש פרטי מישראל - כן הוא גם בכללות עם ישראל:
אף ש"אתם נצבים.. כולכם"²⁰³ - הרי ישנה החלוקה לעשר דרגות, כפי שמפרט בכתוב, החל
מ"ראשיכם", ה"ראש" שמנהיג את כל שאר הדרגות, והם ראשי הסנהדרין (כפירוש חכמינו ז"ל²⁰⁴), שהיו
נושאי ה"אורה זו תורה", ולכן הם אלו שהנהיגו את "שבטיכם זקניכם", ועד ל"חוטב עצים" ו"שואב
מימין", שיהיו כולם במעמד ומצב ד"נצבים.. לפני ה' אלביכם".
מא. וזוהי גם ה'נתינת כח' מלימוד המגילה:
אלו שנמצאים בגיל שצריכים לעסוק בעיקר בלימוד התורה, וכן אלו שזכו ב"חלק היפה" ונמצאים
בד' אמות של תורה - צריכה להיות אצלם התמדה ושקידה הכי גדולה בלימוד התורה, "אורה זו תורה",
שעל-ידי-זה מעמידים את חייהם - גם בעלמא דין, נוסף על עלמא דאתי - באופן של "אורה ושמחה
וששון ויקר" כפשוטו,
והם נעשים גם "ראשיכם" של כל ישראל - שאצל כל בני ישראל תהיה "אורה ושמחה וששון ויקר",
כדרשת חכמינו ז"ל, וגם כפשוטו, למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אין אדיר כה"]²⁰⁵.

* * *

מב. דובר פעם בארוכה²⁰⁵ אודות דברי הגמרא⁶⁷ בנוגע לכללות הענין דגזירת המן - "מפני מה
נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה.. מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע":

(197) תהלים צ, יו"ד.

(198) בראשית ו, ג.

(199) ברכה לג, ד. סוכה מב, א. ספרי עקב יא, יט.

(200) אבות ספ"ה.

(201) פי' הרע"ב.

(202) קידושין בסופה.

(203) ר"פ נצבים.

(204) תיב"ע עה"פ.

(205) שיחת פורים דאשתקד סכ"ב ואילך (תורת מנחם -

התוועדות חמ"ט ע' 198 ואילך). וש"נ.

- 1 ובהקדים - שכל עניני התורה הם מדויקים, ובפרט כשמדובר אודות ענין שגרם לגזירה איומה כזו,
2 "מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד"²⁰⁶, הרי בוודאי שכל פרטי הענינים המסופרים אודות ענין זה הם
3 בתכלית הדיוק.
- 4 ובנידון-דידן - לא נאמר "שאכלו מסעודתו של אותו רשע", אלא "שנהנו", שמזה משמע שהגזירה לא
5 היתה בגלל האכילה,
- 6 - וכמו שנתבאר בארוכה²⁰⁵ שיש מקום לומר שבאכילה לא היה איסור כלל, שהרי מסופר במגילה
7 שהסעודה היתה באופן ד"אין אונס"²⁰⁶, "לעשות כרצון איש ואיש"²⁰⁷, ולפי הדעה שהפירוש הוא "כרצון
8 מרדכי והמן"⁶⁷, הרי מובן, שאלו שדרשו מאכל כשר, ניתן להם מאכל כשר; וגם אם נאמר שהיה זה
9 דבר האסור, הרי זה איסור לאו, איסור חמור וכו', אבל לא איסור שבגללו מגיע ענין של כליה
10 רחמנא-ליצול - אלא בגלל ש"נהנו" מסעודתו של אותו רשע:
- 11 כאשר יהודי נהנה מזה ש"רשע" מכבד אותו ומושיב אותו בראש לידו כו' - הנה גם כאשר נותן לו
12 מאכל כשר וכו', והוא מברך על המאכל, וגם ברכת המזון, והכל בסדר הכי גמור, הרי עצם העובדה
13 שיש לו הנאה מזה ש"רשע" מכבד אותו, הוא ענין שבניגוד לכל מציאותו.
- 14 וטעם הדבר - לפי שהמציאות של בני ישראל היא באופן שלמעלה מדרך הטבע, כי בדרך הטבע אין
15 להם קיום, להיותם בבחינת "כבשה" (אחת) העומדת בין שבעים זאבים⁶⁰, וכל קיומם הוא רק בגלל
16 שה"זאבים" אינם אלא "שבט אפי"¹⁰⁹, "כגרזן ביד החוצב בו"²⁰⁸, ולכן לא יפלא שאין להם שליטה על
17 הכבשה, כי כך צריך להיות, כיון שאינם אלא כגרזן ביד הרועה של הכבשה;
- 18 אבל כאשר ה"כבשה" מחשיבה את ה"זאב", והיינו, שיש ליהודי הנאה, והנאה גדולה, מזה ש"אותו
19 רשע" מכבד אותו, והוא מקבל ומושפע ממנו, ועד שלא מתחשב בכל הענינים הצדדיים הקשורים בזה
20 וכו' וכו' - הרי בכך מבטל את הקיום שלו; כיצד יש מקום לקיום שלו, בה בשעה שמכריז בעצמו שהוא
21 טפל אל ה"זאב"? ...! - אין זה עונש סגולי, אלא עונש שהוא מסובב מן הסיבה.
- 22 מג. ועל-פי-זה יש לבאר ענין בתניא¹⁴ - בקשר לכך שזה-עתה נדפס "לקוטי ביאורים בספר התניא"²⁰⁹
23 (לאחרי כמה שנים שמדובר על זה)²¹⁰:
- 24 מבואר בתניא²¹¹ בנוגע ל"כח המתאווה לדברים המותרים.. שיכול לחזור לקדושה", כאשר "ישוב
25 האדם ויחזור לעבודת ה'"²¹², ש"גם אחר-כך (אחרי שחזר לקדושה) ה'רשימו' ממנו נשאר דבוק בגוף,
26 להיות כי מכל מאכל ומשקה נעשה תיכף דם ובשר מבשרו, ולכן צריך הגוף לחיבוט הקבר, לנקותו
27 ולטהרו מטומאתו שקיבל בהנאת עולם הזה ותענוגיו כו'".
- 28 אמנם, מצינו בספרים²¹³ שישנם כאלו שאינם זקוקים לחיבוט הקבר, ולכאורה: איך יתכן מציאות כזו
29 - הרי "מכל מאכל ומשקה נעשה תיכף דם ובשר מבשרו", ואין לך מי שלא אכל ושתה מעניני עולם
30 הזה?!
- 31 ועל זה ממשיך אדמו"ר הזקן: "אלא-אם-כן מי שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו כרבינו הקדוש"
32 (כדאיאת בגמרא²¹⁴ ש"בשעת פטירתו של רבי, זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר: רבונו של עולם
33 גלוי וידוע לפניך.. לא נהניתי אפילו באצבע קטנה").
- 34 ולכאורה אינו מובן: מדוע צריך אדמו"ר הזקן להוסיף "כרבינו הקדוש" - הרי מה שנוגע לביאור
35 הענין אינו אלא ש"מי שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו" אינו זקוק לחיבוט הקבר, ולמאי נפקא-מינה חו
36 הוא זה שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו - רבינו הקדוש, או מישהו אחר מהתנאים או אמוראים?!

206) אסתר א, ח. וראה אסתר פ"ב, יג.

207) אסתר שם.

208) ע"פ לשון הכתוב - ישע"י יו"ד, טו.

209) להר"י קאָרף.

210) ראה גם מכתב כ"ד טבת שנה זו (אג"ק חכ"ה ריש ע'.

עט).

211) פ"ח.

212) שם פ"ז.

213) ראה מס' חיבוט הקבר פ"ג (ר"ח שער היראה פ"ב).

214) כתובות קר, א.

לכאורה אפשר לומר, שאדמו"ר הזקן מוסיף "כרבינו הקדוש", כדי להביא דוגמא שיכולה להיות מציאות של "מי שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו" - שמצינו זאת אצל רבינו הקדוש.

אבל, על-פי-זה נשאלת השאלה לאיך גיסא:

כיון שרק הוא נקרא "רבינו הקדוש", ולא אחרים, הרי מובן, שזוהי מדריגה נעלית ביותר. ואם-כן, כאשר אדמו"ר הזקן מבאר בספר התניא, "ספר של בינונים", אשר "מדת הבינוני היא מדת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך, שכל אדם יכול להיות בינוני כו"²¹⁵, שיכולה להיות מציאות של "מי שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו" - מדוע מביא דוגמא ממי שהיה במדריגה נעלית ביותר, ולא עוד אלא שקוראו בשם "רבינו הקדוש" (ולא רבי יהודה הנשיא, וכיוצא בזה), ששם זה גופא מדגיש את מעלתו המיוחדת באופן של הבדלה משאר בני אדם?

[ואין לומר שהסיבה לכך שנקרא "רבינו הקדוש" היא בגלל ש"לא נהנה מעולם הזה כל ימיו" - שהרי מפורש בגמרא²¹⁶ שנקרא "רבינו הקדוש" בגלל ש"לא הכניס ידו תחת אבנטו", ולא בגלל ש"לא נהנה מעולם הזה"].

מד. ובכן, שאלה זו נובעת מטעות העולם בפירוש דברי אדמו"ר הזקן ש"לא נהנה מעולם הזה":

ישנם הטועים לפרש ש"לא נהנה מעולם הזה" - בגלל שלא אכל ולא שתה.

אבל לפי-זה, לא מחדש אדמו"ר הזקן שום דבר, דכיון שכל הצורך בחיבוט הקבר הוא לפי ש"הרשימו ממנו נשאר דבוק בגוף, להיות כי מכל מאכל ומשקה נעשה תיכף דם ובשר מבשרו", הרי מעצמו מובן, שמי שלא אכל ולא שתה, אינו צריך לחיבוט הקבר, ומאי קמשמע-לן?

ועל כן צריך לומר, שהפירוש ב"לא נהנה מעולם הזה" הוא – על-דרך מה שנתבאר לעיל בדיוק דברי הגמרא ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע", ולא ש"אכלו", ועל-דרך-זה בנידון-דין - שאכל ושתה, אלא ש"לא נהנה" מזה.

ועל-פי-זה יש לבאר כוונת אדמו"ר הזקן בהוספה "כרבינו הקדוש" - לא להביא דוגמא לכך שיכולה להיות מציאות של "מי שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו", אלא לבאר כוונתו ב"לא נהנה מעולם הזה" - שהכוונה להעדר ההנאה כפי שהיתה אצל רבינו הקדוש, שאכל ושתה, אלא ש"לא נהנה", כדלקמן.

מה. ובהקדמה - שכאן רואים שעל-פי המבואר בתניא, יכולים להבין גם ענין בגמרא ובפירוש ה'תוספות', וכן בפירוש רש"י בחומש וכו' וכו', אף שלכאורה מדובר אודות ענינים שונים שאין שייכות ביניהם:

על הפסוק²¹⁷ "שני גוים בבטןך", איתא בגמרא²¹⁸ - והובא בפירוש רש"י על התורה - "אל תקרי גוים אלא גיים (כמו גאים²¹⁹), זה אנטונינוס ורבי (זה בא מעשו וזה בא מיעקב²²⁰)", שלא פסקו מעל שולחנם לא חזרת ולא קישות ולא צנון, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים" (כי באותם זמנים ובאותם מדינות לא היו יכולים להשיג מצרכים אלו במשך כל השנה, כי-אם במשך זמן קצר בשנה, ואילו אצלם גדלה כל-כך ההפלגה בעשירות וגדלות ורחבות והתפשטות - שעמדו ברום המעלה, בגאות הכי גדולה בעולם - שלא פסקו מעל שולחנם מצרכים אלו במשך כל השנה כולה).

והקשה ב'תוספות'²²¹, שלכאורה הרי זה בסתירה להאמור ש"רבי לא נהנה מן העולם אפילו באצבע קטנה", ואילו כאן מצינו שהיתה לו הנאה גדולה, עד כדי כך, שגם בזמנים שלכל העולם לא היה צנון וחזרת, לא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת?!

(219) ראה בדק"ס בברכות שבכת"י הגירסא "גאים" באל"ף, וכ"ה ביל"ש תולדות שם. ועוד.
(220) פירש"י שם.
(221) ד"ה צנון - ע"ז שם.

(215) תניא רפי"ד.
(216) שבת ק"ח, ב.
(217) תולדות כה, כג.
(218) ברכות נז, ב. ע"ז יא, א (ובפירש"י).

- 1 ומתרץ ב'תוספות'²²²: "אוכלי שולחנו היו רבים", והיינו, שהצנון וחזרת שלא פסקו מעל שולחנו היו
- 2 בשביל "אוכלי שולחנו", אבל הוא בעצמו לא אכל מהם.
- 3 אך עדיין יש להקשות - וכמדובר כמה פעמים שדווקא על קושיות הכי פשוטות לא נעמדים:
- 4 נוסף על ההנאה מעניני העולם על-ידי אכילה ושתייה - יכולה להיות הנאה מעניני עולם הזה גם
- 5 על-ידי לבושים, וגם על-ידי כבוד, או אפילו הנאה מזה שהשכן חושב שהוא גביר גדול...
- 6 וכפי שרואים בטבע בני אדם, שיש מי שמוכן להתענות ולהתייסר ("אויסגערסן ווערן"), ובלבד
- 7 שחבירו יחשיב אותו ל"גביר"! - הוא יקח הלוואות ויקנה דברים שאינם בערכו, בידעו שכתוצאה מזה
- 8 עלול להגיע למעמד ומצב של "פשיטת רגל" ("באַנקראַפּסי") רחמנא-ליצלן, ואף-על-פי-כן הכל כדאי,
- 9 ובלבד שחבירו יכריז שהוא "גאה בעולמו"!
- 10 ובנוגע לעניננו:
- 11 כיון שרבי היה במעמד ומצב של גאות, שלא פסק מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת, גם כאשר לא
- 12 היו בהישג יד כל העולם - הרי גם אם רבי בעצמו לא אכל מהצנון והחזרת, ואפילו אם התענה כל ימיו,
- 13 הנה מזה גופא שאוכלי שולחנו היו רבים, ולא פסק מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת, היתה לו הנאה הכי
- 14 גדולה, עוד יותר מההנאה של אכילה ושתייה?!
- 15 ועל-כן צריך לומר, שהפירוש בדברי רבי "לא נהניתי אפילו באצבע קטנה" הוא - שלא נהנה גם
- 16 מזה שאוכלי שולחנו היו רבים.
- 17 ואדרבה: אם הכוונה ב"לא נהניתי" שלא אכל מהצנון וחזרת - הנה בשביל זה לא היה צריך לזקוף
- 18 אצבעותיו כלפי מעלה כו' (שזהו ענין של שבועה²²³), שהרי כל אוכלי שולחנו (שהיו רבים) ראו שאינו
- 19 אוכל מהצנון וחזרת; אמנם, מה שלא ידעו הוא - אם יש לו הנאה וניתוסף אצלו ישות מזה ש"אוכלי
- 20 שולחנו היו רבים", שהרי זה ענין שבתעלומות לבו, כבשא דליבא, כבשא דרחמנא. ועל זה "זקף עשר
- 21 אצבעותיו כלפי מעלה, אמר.. לא נהניתי אפילו באצבע קטנה", כיון שעשה זאת בשביל כוונה אחרת²²⁴.
- 22 מו. ועל-פי-זה יש לבאר מה שכתב אדמו"ר הזקן בתניא "אלא-אם-כן מי שלא נהנה.. כרבינו
- 23 הקדוש"²²⁵:
- 24 אם הכוונה למי שלא אכל עניני מותרות, כמו שרבינו הקדוש לא אכל מהצנון והחזרת (רק אוכלי
- 25 שולחנו) - מהי הרבותא בזה שהמתנהג ככה אינו צריך לחיבוט הקבר; אי-הצורך בחיבוט הקבר כאשר
- 26 אינו אוכל - אינו "קונץ", ועל זה אין צורך בחידושו של אדמו"ר הזקן.
- 27 חידושו של אדמו"ר הזקן הוא - שגם מי שאכל עניני מותרות, ונעשו דם ובשר מבשרו, הנה אם לא
- 28 נהנה מהם, אינו צריך לחיבוט הקבר.
- 29 וההסברה בזה:
- 30 ובהקדים - שלכאורה אינו מובן, לשם מה מביא אדמו"ר הזקן שמי שלא נהנה כו' אינו צריך לחיבוט
- 31 הקבר; בשלמא כללות הענין של חיבוט הקבר נוגע להדגיש שגם לאחר שחזר לקדושה, "הרשימו ממנו
- 32 נשאר דבוק בגוף כו'", אבל מה נוגע כאן שמי שלא נהנה כו' אינו צריך לחיבוט הקבר - הרי ספר התניא
- 33 אינו ספר שמדבר על ענינים כאלו, כמו ספרי קבלה, ספר הגלגולים, שער הגלגולים וכיוצא בזה?!
- 34 אך הענין הוא, שבהמשך לביאורו של אדמו"ר הזקן²¹² שישנם ג' ענינים: (א) קדושה, (ב) שלש
- 35 קליפות הטמאות לגמרי, (ג) קליפת נוגה, שהיא בחינת ממוצעת ביניהם, ו"פעמים שהיא נכללת בשלש
- 36 קליפות הטמאות", כשאוכל "למלאות תאות גופו ונפשו הבהמית", ו"פעמים שהיא נכללת ועולה בבחינת

למשניות ע' תרה.

(224) ראה גם של"ה הנסמן בלקו"ש שבהערה הבאה.

(225) ראה גם לקו"ש חל"א ע' 176 הערה 61 (משיחה זו).

(222) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שרש"י מבהיר זאת באופן

אחר.

(223) ראה התורה והתלמוד (ברלין, תרפ"ד) פתיחתא רבתי

- ומדרגת הקדושה", כשאוכל ל"צורך הגוף וקיומו וחיותו.. לשם שמים כדי לעבוד את ה' בגופו" -
מתעוררת שאלה: ישנם דברים שאינם אלא "מותרות", ואינם דבר המוכרח לאף אחד.
ויומק יותר - שמצינו זאת גם בנוגע להלכה:
- איתא בגמרא²²⁶: "מטלטלין את החצב מפני שהוא מאכל לצביים, ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף מטלטלין שברי זכויות מפני שהוא מאכל לנעמיות" (בנות יענה), כיון ש"כל ישראל בני מלכים הם", וראוין הם לגדל בנות יענה.
- אבל ההלכה בפועל אינה כן²²⁷, כי בפשטות הרי זה ענין של מותרות, והיינו, לפי שבזמן הגלות לא נמצאים בני ישראל במעמד ומצב של "בני מלכים" בפועל, וכמוזכר לעיל (סעיף יד) שאפילו מרדכי היה רק "משנה למלך", ולא "מלך", ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לזמן הגלות עתה.
- ולכאורה, כיצד יתכן שהענינים שהם מותרות לא יוכלו להתברר ולעלות לקדושה?!
- וכדי לתרץ זאת, מוסיף אדמו"ר הזקן, שיש מציאות שגם מי שאוכל (לא רק דברים המוכרחים לקיום הגוף, אלא גם) עניני מותרות, אינו צריך לחיבוט הקבר - "מי שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו כרבינו הקדוש":
- יש כאלו שמסתפקים באכילת דברים המוכרחים לבריאות הגוף, ועד שמצינו בגמרא²²⁸ בנוגע לרבי חנינא, ש"בת קול.. אומרת כל העולם כולו נזוין בשביל חנינא בני. וחנינא בני, די לו בקב חרובין מערב-שבת לערב-שבת".
- אבל אצל רבינו הקדוש - לא פסקו מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת, שזהו בוודאי ענין של "מותרות", כמובן מזה שבכל העולם כולו ישנם רק שני אנשים שהיה להם באותו זמן צנון וחזרת, ועד שזהו ענין שנקרא בשם "גאווה", בדוגמת הגאווה של אנטונינוס.
- ולכאורה - ממה-נפשך: אם הנך אוכל לצורך בריאות הגוף - למה לך לאכול גם צנון וחזרת; אכול מה שכל העולם אוכל; ואם הנך אוכל צנון וחזרת - הרי זה בוודאי לשם הנאת הגוף. כי לולי זאת, הרי זה דבר והיפוכו?!
- וזהו החידוש של אדמו"ר הזקן, שגם כאשר אוכלים עניני מותרות, יכולה להיות מציאות שאין צורך בחיבוט הקבר - אם "לא נהנה.. כרבינו הקדוש", שאכל צנון וחזרת, ואף-על-פי-כן אמר ש"לא נהניתי אפילו באצבע קטנה", שלא נהנה מאכילה זו²²⁹, כיון שעשה זאת בשביל כוונה אחרת.
- מז. אך עדיין צריך להבין:
- כיון שזהו ענין שמצינו אצל רבינו הקדוש דוקא - מהי שייכותו לכל אחד ואחד מישראל, שלכן מביאו אדמו"ר הזקן בספר התניא, ספר של בינונים?
- ויש לומר, שלכן מדייק אדמו"ר הזקן וכותב "כרבינו הקדוש":
- התואר "רבינו" - הרבי שלנו, שמלמד אותנו כיצד להתנהג - אינו מצד ענינים ששייכים רק לדרגתו כפי שהוא מצד עצמו, אלא מצד ענינים שמשפיע וממשיך אלינו.
- וכידוע החילוק שבין התואר נשיא לרב (רבי) - כמבואר ב'דרך מצוותיך' מצות מינוי מלך²³⁰, בנוגע למשיח, שיהיה מלך וגם רב: מלך - מצד דרגתו המיוחדת שהוא למעלה מכל העם, ורב - מצד זה שילמד תורה את כל העם.

מהכבוד כו') אינו שייך לחיבוט הקבר, שהצורך בזה הוא רק באכילה ושתי', ש"הרשימו ממנו נשאר דבוק בגוף, להיות כי מכל מאכל ומשקה נעשה תיכף דם ובשר מבשרו, ולכן צריך הגוף לחיבוט הקבר כו".
(230) פ"ג (ק, ב ואילך).

(226) שבת קכח, א.
(227) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ח סס"ה. וש"נ.
(228) ברכות יז, ב. וש"נ. זח"ג רטז, ב.
(229) נוסף לכך שלא נהנה מהכבוד ש"אוכלי שולחנו היו רבים" (כנ"ל סמ"ה). אבל, מובן וגם פשוט, שענין זה (ההנאה

- 1 וכן הוא בנוגע לרבי יהודה שהיה נשיא, כפי שמצינו במסכת הוריות²³¹ שרבי שאל "כגון אני, מהו
2 בשעיר" (כלומר, נשיא ידידי מי הוי נשיאות מעליא, דאילו הוינא בזמן שבית-המקדש קיים, מייתנא
3 שעיר), והיה ממלכות בית דוד²³² - הנה מצד ענינים אלו אינו נקרא "רבינו", אלא מצד הענינים שמשיע
4 וממשיך אלינו.
- 5 וזהו הדיוק של אדמו"ר הזקן "אלא-אם-כן מי שלא נהנה.. כרבינו הקדוש", שכיון שנקרא בשם
6 "רבינו", הנה גם אצלנו שייך מעין זה.
- 7 מח. וכן הוא גם בנוגע לסעודתו של אחשוורוש - שהחסרון בזה הוא רק בגלל ש"נהנו מסעודתו של
8 אותו רשע":
- 9 אף-על-פי שסעודתו של אחשוורוש היתה ענין של מותרות [ובפרט שהיה בזה גם בזיון של כלי
10 המקדש ובגדי כהונה, כמסופר במדרשי חכמינו ז"ל²³³], מכל-מקום אילו לא נהנו, זאת-אומרת שהיו באים
11 לסעודתו של אותו רשע בגלל כוונה אחרת, ולדוגמא: בגלל ההזדמנות לראות את כלי המקדש, כך
12 שבעצם הרי זה "על אפו ועל חמתו", אלא שאין לו ברירה אחרת כיצד לבוא לתכלית זו, אלא-אם-כן
13 יבוא לסעודתו של אותו רשע. אבל גם בבואו לשם, רואים שזה אצלו היפך ההנאה ("עס גייט אים ניט
14 איין") - היה הדבר יכול להיות באופן המתאים.
- 15 ורק בגלל ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע", נגרם ה"מסובב" - שנתעוררה שאלה בנוגע לקיומה של
16 ה"כבשה אחת בין שבעים זאבים" (כנ"ל סעיף מב).
- 17 מט. וכן הוא גם בהנוגע לענינינו:
- 18 מצינו אצל כמה גדולי ישראל וצדיקי ישראל, שהנהגתם היתה באופן של הרחבה. ולכאורה נשאלת
19 השאלה: כיון שזהו ענין של הרחבה, למה היו צריכים לזה? - ומה גם שעל-ידי-זה יכולים לגרום לתלמיד
20 להיות "מהרהר אחר רבו", שדינו²³⁴ "כאילו מהרהר אחר שכינה"!
- 21 וכפי שכבר סופר פעם²³⁵ בשם סבי, שלאחרי חתונתו היה מה"י"ושבים" אצל אדמו"ר מהר"ש,
22 - [מאמר המוסגר²³⁶: כך היו נוהגים פעם לאחר החתונה. אבל עתה הסדר הוא - שלאחרי החתונה
23 נוסעים ל"האָני מוין"²³⁷... והלוואי היו מבטלים מנהג רע זה, שמביא לידי כמה מכשולים בכמה ענינים,
24 ולפלא גדול שאין איש שם לב לקלקולים שיכולים לבוא מזה, שזוג צעיר מיד לאחר החתונה נוסעים
25 לנפשם, מבלי לדעת דין, ללא שומר וכו' וכו', ומעמידים את עצמם בנסיונות עצומים - אפילו אם נוסעים
26 לעיר שיש בה כל עניני כשרות ויהדות, עם מקוה כשרה, שידועים מקומה, ולא מתביישים וכו' וכו',
27 ועל-אחת-כמה-וכמה בימינו אלו, שנוסעים דוקא לאי ה"בֶּאֱמָאס", ודוקא ל"מִיאָמִי-ביטש", ודוקא
28 במקומות שאין בהם מקוה כשרה וכו' וכו', ודוקא מיד לאחר שבעת ימי המשתה, וה"מהדרין מן
29 המהדרין" בורחים לשם מיד לאחר החופה...]
- 30 וכמדובר כמה פעמים - אין איש שם על לב.
- 31 אבל עכשיו נמצאים בזמן של שמחה, הנה בנוגע לענינינו - היה פעם הסדר שלאחרי החתונה היו
32 נוסעים לכמה חדשים ללמוד אצל הרבי, וכך היה גם אצל סבי, שמיד לאחר חתונתו נסע לששה חדשים,
33 או לשנה, והיה בין ה"י"ושבים" אצל אדמו"ר מהר"ש],
- 34 ובחזרתו, סיפר אודות הנהגתו של אדמו"ר מהר"ש, שהיתה באופן של הרחבה²³⁸,

וש"נ.

(231) יא, ב (ובפירש"י).

(232) ראה שבת נו, א. ועוד.

(233) ראה מגילה יא, ב ואילך.

(237) = ירח דבש.

(234) סנהדרין קי, א. רמב"ם הל' ת"ת רפ"ה.

(238) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ס"ע 300.

וש"נ.

(235) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ט ע' 378 ואילך.

- 1 - כפי שסיפר רבינו נשיאנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהיה לו עסק ובעלות ("בעל-הבית'שקייט") בעניני
2 המלוכה בפטרבורג (כידוע כמה סיפורים בזה)²³⁹, והיה אצלו הסדר שכל כלי תשמישו היו מזהב.
3 ולדוגמא: השעון - היה מזהב, ולא עוד אלא שהיו לו שני שעוני זהב, וכפי שהיה הסדר פעם -
4 שהשעון היה מונח (לא כמו היום - על היד, אלא) בכיס האפודה (כפי שנקרא ברוסית: "זשילעט", וכאן
5 נקרא: "וועסט") - היה לו שעון זהב בכיס הימני, ושעון זהב בכיס השמאלי, וכל שעון היה מחובר
6 לשרשרת זהב...
7 וכן לצורך העישון, היתה לו קופסת זהב עבור הסיגריות ("ציגארעטן טרייבל"), וכן קופסת זהב עבור
8 הרחת טבק, וכן המזלגות והכפיות מזהב, וכן המקל היה עם גולת זהב בראשו.
9 ועל-דרך-זה בנוגע ללבושים שלו, וכן בנוגע למרכבה שבה היה נוסע לטייל, וכיוצא בזה בנוגע לכל
10 הענינים -
11 ושאלו אותו: כבוד הרב! מהו הסדר בזה - וכי יש הכרח בכך שעניני עולם הזה יהיו מזהב דוקא?!
12 - הרי היה יכול לתת את הכסף לצדקה, ולהסתפק בלחם צר ומים לחץ, כפי שמתקיימים יהודים בגלות!
13 והשיב להשואל: פעטאָח, פעטאָח, וכי בשביל מי נברא הזהב - בשבילי ובשבילך, או בשביל גוים,
14 להבדיל?! - בשבילו נברא הזהב!
15 אמנם, לאידך גיסא, ישנו סיפור נוסף אודות הנהגתו של אדמו"ר מהר"ש²⁴⁰:
16 היו זמנים שאדמו"ר מהר"ש היה משכים להתפלל בימות החול, ואחר-כך היה נוסע ליער לטייל.
17 לצורך זה עמדה מרכבה רתומה לארבעה או ששה סוסים, עם בעל-עגלה (כפי שהיה נקרא ברוסית:
18 "קוטשער") מיוחד, שהיה צריך להיות מוכן עם העגלה הרתומה לסוסים בזמן המדויק ("פוקנט צו דער
19 מינוט"), והיה מוליך את אדמו"ר מהר"ש אל היער, ולאחרי משך זמן היה אדמו"ר מהר"ש חוזר מהיער.
20 בעל-העגלה נצטווה שלא לספר לאף אחד אודות מטרת הנסיעה ליער. אבל חסידים - כדרכם - מצאו
21 עצה איך לדובב את בעל-העגלה, אינני יודע אם הישקוהו לשכרה או בצורה אחרת, אבל בכל אופן,
22 ירדו לחייו ("דערגאָנגען די יאָרן") כל-כך עד שסוף-כל-סוף הפטיר ואמר (ברוסית): "טשונאָי
23 טשעלאָוועק"²⁴¹ - יש לו הנהגה מוזרה שאינה מובנת; הוא מגיע ליער, מתיישב תחת אילן, ומתחיל
24 לבכות, ובאים עליו נמלים ("מוראָשקעס"; "מִילְכָן"²⁴²) מכל הצדדים, ואינו מגרשם, וכך יושב ובוכה,
25 עד שלפתע בורחים כל הנמלים, ומפסיק לבכות, ואז חוזר אל העגלה ונוסע בחזרה.
26 וממשיך בעל-העגלה: "טשונאָי טשעלאָוועק, שטאָ אָן פלאַטשיעט"? - אינני יודע מה הוא בוכה...
27 (כ"ק אדמו"ר שליט"א צחק והמשיך:) מה חסר לו?! - יש לו מרכבה עם בעל-עגלה, אשה וילדים, שני
28 שעוני זהב, מקל עם ידית של זהב, ואף-על-פי-כן נוסע מהארמון שלו ליער ("אינמיטן וואַלד"), מתיישב
29 תחת עץ, מניח לנמלים מכל הסביבה לטפס עליו, ובוכה!... וכך עושה מידי יום ביומו ("קאָזשי דיען",
30 "יעדער טאָג").
31 ועוד דבר אינני מבין - ממשיך בעל-העגלה: לפתע פתאום בורחים ממנו כל הנמלים!... הוא לא
32 עושה להם שום דבר, וגם בעצמו אינו עושה כלום, אלא הם בורחים מעצמם!...
33 כנראה שבסופו של דבר לא יכלו החסידים להתאפק... ועד שהגיעה לאדמו"ר מהר"ש הידיעה
34 שבעל-העגלה סיפר את הכל, ומיד פיטרו אותו מתפקידו (כפי שאומרים כאן: "געפאַייערט"). אלא
35 שאחר-כך בא בעל-העגלה וכרע על ברכיו, והתחנן ובכה והבטיח שמכאן ולהבא לא יספר לאף אחד
36 שום סוד, ובסופו של דבר החזירוהו לתפקידו (וכאמור לעיל (סעיף יח) בנוגע לנינוה, שבנוגע לעתיד
37 מועילה תשובה גם אצל גוים).

(241) = איש פלאי.

(242) = עש.

(239) ראה גם תורת מנחם - רשימת היום ע' רפה. ע' שלג.

(240) ראה שם ע' רט.

1 כלפי מה הנני מזכיר סיפור זה? ובכן: כאשר רואים סדר כזה - שישנה מרכבה רתומה לארבעה או
 2 ששה סוסים הכי משובחים, עם בעל-עגלה מיוחד, ונוסעים בכל יום לטיול - הנה אילו הגוי לא היה
 3 פולט כמה מילים, היו חושבים שזהו ענין של טיול לרוח היום. ובגלל פליטת-הפה של הגוי, התברר
 4 שהנסיעה ליער מידי יום ביומו קשורה עם ענין של בכיות וסיגופים על-ידי נמלים עוקצות (וענין זה
 5 הוא באופן שכאשר לא רוצים את הנמלים, הרי הם בורחים מעצמם, ומזה מובן, שכאשר הנמלים באים,
 6 אין זה באופן שבדרך טיולם טעו במקום ההליכה כו').

7 וענין זה מוסיף בהבנת הענין האמור לעיל - שיכולה להיות מציאות ש"לא פסק משלחנם לא צנון
 8 ולא חזרת.. לא בימות החמה ולא בימות הגשמים", ואף-על-פי-כן "לא נהניתי מעולם הזה אפילו באצבע
 9 קטנה".

10 נ. ובנוגע לעניננו:

11 כל ההרחבה שישנה בעולם - לא רק הרחבה רוחנית, אלא גם הרחבה גשמית - נבראת בשביל בני
 12 ישראל, אלא שזהו נסיון גדול, וישנם כאלו שיכולים לעמוד בנסיון, וישנם כאלו שאינם יכולים לעמוד
 13 בנסיון, או כאלו שמצד סיבות אחרות לא הגיעו לידי כך.

14 אבל בעצם, ראוי יהודי לכל ההרחבה שישנה בעולם, וראיה לדבר - מביא רבינו הזקן ב'תורה אור'²⁴³
 15 "שהרי מצינו בנבוכדנצר, בשביל שהלך ג' פסיעות לכבוד השם-יתברך פסקו לו מלוכה על כל העולם
 16 ולזרעו אחריו עד ג' דורות²⁴⁴, ואין לך אדם מישאל שלא כיבד המקום בכך, וכל טוב עולם הזה כדאי
 17 הוא לו".

18 והגע עצמך: נבוכדנצר מלך בבל הוא זה שהחריב את בית המקדש, והיה אכזר הן ליהודים והן -
 19 להבדיל - לאינם-יהודים (כמסופר בתנ"ך בארוכה²⁴⁵), ואף-על-פי-כן בגלל שהלך ג' פסיעות לכבודו של
 20 הקב"ה, זכה להיות "מלך בכיפה"⁴⁰; ומזה מובן במכל-שכן וקל-וחומר בנוגע לכל אחד ואחד מישאל,
 21 אשר באיזה מעמד ומצב שיהיה, הרי הוא "מלא מצוות"²⁴⁶, שלא בערך מהליכת ג' פסיעות לכבוד
 22 השם-יתברך, ואם-כן מגיע לו שלא בערך יותר ממה שהגיע לנבוכדנצר בשביל שהלך ג' פסיעות לכבוד
 23 השם-יתברך.

24 ועל-פי המבואר בתניא - הנה בכחו של יהודי, אם רק ירגיל עצמו בסוג זה של עבודה, שיהיו לו כל
 25 עניני העולם, ועד שלא יפסקו מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת, עבור אוכלי שולחנו הרבים,
 26 ואף-על-פי-כן יהיה במעמד ומצב ש"לא נהנה מעולם הזה.. כרבינו הקדוש".

27 ובלשון הכתוב: "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", באופן הכי פשוט, כפי שמפרשים לילדים
 28 - ריבוי אורה, ריבוי שמחה, ריבוי ששון וריבוי יקר, ואף-על-פי-כן לא יפריע מאומה לעבודת הבורא,
 29 ואדרבה כו'.

* * *

30 נא. ויש להוסיף בנוגע לענין התפילין - כאמור לעיל (סעיף ל) "אֶז מ'קָאֶכְט זיך" בענין זה - בשייכות
 31 לענין השמחה שבחודש אדר, "משנכנס אדר מרבין בשמחה"²⁴⁷:

32 איתא ב'זהר חדש' ל'שיר השירים'²⁴⁸: "מאן דמנח תפילין אצטריך למחדי", ומבאר הטעם - לפי
 33 שענין התפילין הוא בדוגמת "דיוקנא דחותמא דילי" (ההשתקפות של "תפילין דמארי עלמא"¹²⁵), ולכן,
 34 כאשר יהודי לובש חותם זה, צריך להיות בשמחה גדולה.

(246) ראה ברכות נו, א. וש"נ.

(247) תענית כט, סע"א.

(248) סה, א.

(243) מקץ לא, ג.

(244) ראה סנהדרין צו, א.

(245) ראה דניאל ב, יב ואילך.

וזהו גם הביאור במאמר תמוה במסכת ברכות²⁴⁹: "אביי הוה יתיב קמיה דרבה, חזייה דהוה קא בדח טובא" (יותר מדי), שהיה בשמחה גדולה ביותר, ושאל אצלו על זה כו' [ובפרט כשנמצאים בזמן הגלות, כדברי הגמרא²⁵⁰: "אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שנאמר²⁵¹ אז ימלא שחוק פינו גו'"], והשיב לו: "אנא תפילין מנחנא" - ולכאורה אינו מובן: הן אמת שצריכה להיות שמחה של מצוה, אבל שמחה זו היא בכל מצוה, ואף-על-פי-כן נאמר "אז ימלא שחוק פינו"? ! - אך הענין הוא, שמצות תפילין חלוקה מכל המצוות, כמובן מהמבואר ב'זהר חדש' ל'שיר השירים'²⁵².

וענין זה מתאים גם עם החידוש המיוחד של חודש אדר - "מרבין בשמחה": שמחה סתם - אינה חידוש של חודש אדר, שהרי במשך כל השנה כולה נאמר²⁵³ "עבדו את ה' בשמחה", וכיון שעבודת ה' צריכה להיות באופן ד"בכל דרכיך דעהו"¹⁹³, הרי צריך להיות בשמחה בכל ענין, במשך כל השנה כולה, וכפי שהרמ"א מסיים בסוף הלכות פורים: "וטוב לב משהתה תמיד"²⁵⁴; ואילו החידוש של חודש אדר הוא - שצריכה להיות שמחה יתירה: "מרבין בשמחה".

ועל-דרך-זה בנידון-דידן: בכל המצוות צריך להיות ענין של שמחה - "עבדו את ה' בשמחה"; אבל בשעת הנחת תפילין ישנו חידוש נוסף - שצריכה להיות שמחה גדולה, כלשון ה'זהר חדש': "למחדי", וכן הוא הדין בנגלה, כדברי הגמרא במסכת ברכות: "בדח טובא".

וכמו ביום הכיפורים - ששייך גם לפורים, כדאיאת ב'תיקוני זהר'²⁵⁵ ש"כפורים" הוא כמו פורים - שלאחריו באה השמחה הגדולה של "זמן שמחתנו", שמחת בית השואבה ועד לשמחה של שמחת-תורה. והיינו, שאף שגם ביום-הכיפורים צריך להיות ענין השמחה ממצוות יום-הכיפורים, הרי אין זה מגיע לגודל השמחה ב"זמן שמחתנו" שלאחרי-זה.

ועל-דרך-זה בנוגע לגודל השמחה שבמצות תפילין במשך כל השנה כולה, ועל-אחת-כמה-וכמה הנחת תפילין בחודש אדר, שבו "מרבין בשמחה", בהוספה על השמחה שבכללות המצוות מצד "עבדו את ה' בשמחה", ועל-אחת-כמה-וכמה הנחת תפילין בימי הפורים ושושן פורים, שאז השמחה היא גדולה ביותר - "עד דלא ידע".

* * *

נב. דובר כמה פעמים, איך שמכל ענין בתורה יכולים ללמוד הוראה. ועל-דרך-זה בנוגע להאמור לעיל (סעיף יא) שמצינו דבר יוצא מן הכלל בנוגע לעניני פורים, שהגזירה היתה על אנשים נשים וטף, וגם ביטול הגזירה היתה על-ידי התענית של אנשים נשים וטף, ועד לתינוקות, ולא רק משום חינוך, אלא בתור ענין עיקרי, ודוקא התענית שלהם היא שברה את הגזירה - הנה בענין זה מספרים חכמינו ז"ל⁴⁸, ש"היו אמותיהם מביאות להם לחם ומים, ואומרות להם, בנינו, אכלו ושתו", "מיד היו מניחין ידיהם על ספריהם ונשבעים, בחיי מרדכי רבינו לא נאכל ולא נשתה כו'", והמשיכו בתעניתם.

וכאן רואים ב' ענינים: מחד גיסא - בוודאי לא מצפים חסו-שלום מאשה בישראל שלא תהיה לה שייכות לרגש של רחמנות, שהרי זה היפך הטבע של נפש האלקית שלא לרחם על יהודים בכלל, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לילד שלה ("א' אייגענעם קינד").

[ולא כדעת אלו שאומרים שצריכה להיות רחמנות שוה על כולם - שהרי דין התורה הוא ש"עניי עירך קודמין"²⁵⁶, ומזה מובן גם בנוגע לשאר ענינים כיוצא בזה, וכמו שכתוב בתניא²⁵⁷: "רק שאשתו

(254) משלי טו, טו.

(255) תכ"א (נז, ב).

(256) ב"מ עא, רע"א. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז הי"ג.

טושו"ע חו"מ רסצ"ז. שו"ע אדה"ז ריש הל' הלואה.

(257) אגה"ק ס"ט (קיד, א).

(249) ל, סע"ב (ובפירש"י).

(250) שם לא, א.

(251) תהלים קכו, ב.

(252) ראה גם אג"ק חכ"ז ריש ע' קטו, ובהערות שם.

(253) שם ק, ב.

- 1 ובניו של אדם קודמין לכל על-פי התורה". ולכן, הן אמת שצריכה להיות רחמנות על כל אדם, הרי בזה
- 2 גופא יש קדימה. ועל-דרך-זה בנוגע לרגש האם לרחם על הילד, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לילד שלה].
- 3 אבל לאיך גיסא - כאשר אם יהודיה שומעת שזהו ענין שמרדכי היהודי צוה לעשותו, הרי זה מספיק
- 4 עבודה!
- 5 בידיעה שהילד שלה רוצה להיות יחד עם מרדכי היהודי - הרי זה יקר אצלה יותר מכל שאר
- 6 החשבונות, ואפילו יותר מההרגשים שלה, כפי שצריכים להיות על-פי תורה.
- 7 היא יודעת שגם מרדכי היהודי יודע את דין התורה של רחמנות האם על בנים - אפילו בנוגע לעופות,
- 8 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לבני-אדם, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לבני ישראל שהם בטבעם רחמנים
- 9 בני רחמנים²⁵⁸, וכיון שאף-על-פי-כן אומר מרדכי היהודי שצריך לצום "שלשת ימים לילה ויום"⁴⁷, כולל
- 10 גם תינוקות - אינה שואלת שאלות וקושיות, ומניחה לילד לעשות כפי שמצווה עליו מרדכי, בין אם היא
- 11 מבינה, ובין אם לאו.
- 12 ודוקא הנהגה זו מצילה את הילד, את האם ואת האב, ואת כלל ישראל כולו, ופועלת ש"ליהודים
- 13 היתה אורה ושמחה וששון ויקר", כפשוטו, וככל הפרטים שבזה בדרשות חכמינו ז"ל.

* * *

- 14 נג. ישנו המנהג מכמה שנים שבפורים עורכים מגבית עבור "קופת רבינו"²⁵⁹.
- 15 וכאמור כמה פעמים - בוודאי יתן כל אחד כפי נדבת לבו הטהור, וכל המרבה הרי זה משובח.
- 16 וכמודגש גם בנוגע למצות "משלוח מנות איש לרעהו" ומצות "מתנות לאביונים"¹⁷ - שאף שאמרו
- 17 חכמינו ז"ל²⁶⁰ "לא תהא יושב ושוקל כו'", כמו שכתוב²⁶¹ "אורח חיים פן תפלס", מכל-מקום פוסק
- 18 הרמב"ם²⁶² ש"מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות.. בשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה
- 19 גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים כו', שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר²⁶³
- 20 להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים", שזהו פסק-דין לדורי דורות.
- 21 וכל הרוצה - ירשום שמו ושם אמו בפתקא, כדי להזכירו על הציון של בעל "קופת רבינו", כ"ק
- 22 מו"ח אדמו"ר, להתברך ב"אורה ושמחה וששון ויקר".
- 23 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "קול ביער"²⁶⁴].

* * *

- 24 נד. דובר כמה פעמים אודות השייכות של יום השבת לג' הימים שלפניו ושלאחריו, שענין השבת
- 25 מתחיל כבר מיום רביעי, שלכן נקרא בשם "קמי שבתא"²⁶⁵, ועל-אחת-כמה-וכמה כשמתקרב יום ליום
- 26 השבת.
- 27 ובנידון-דין - הרי יום חמישי הוא פורים, ועתה עומדים כבר בשושן-פורים, יום ששי, שהוא "קמי
- 28 שבתא" בכל הענינים ובכל הפרטים, ואחר-כך בא גם יום השבת.
- 29 ויהי-רצון שבימי הפורים האלה ויום השבת שלאחריהם, יהיה הענין ד"אורה ושמחה וששון ויקר"
- 30 באופן של ריבוי גדול, ובלשון חכמינו ז"ל ב'אסתר רבה' בסופה: "בריבוי הברכה.. בריבוי השלום",

(262) הל' מגילה פ"ב הי"ז.

(263) ישעי' נז, טו.

(264) ראה גם שיחת פורים תשכ"ב סל"ה (תורת מנחם -

התועדויות חל"ג ע' 209). וש"נ.

(265) פסחים קו, סע"א.

(258) ראה יבמות עט, א.

(259) ראה גם שיחת פורים דאשתקד סמ"ה (תורת מנחם -

התועדויות חמ"ט ע' 224).

(260) תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א.

ועוד.

(261) משלי ה, ו.

ועוד כמה וכמה ענינים שכל אחד מהם הוא בריבוי, ועל-אחת-כמה-וכמה הענינים ד"אורה ושמחה וששון ויקר".¹
 2
 וכן תומשך ברכת ה' על כל בני ישראל שנמצאים במצור ובשביה במדינות ההם, וכן על אלו שכבר יצאו משם, בבחינת "הנצנים נראו בארץ"²⁶⁶, בכפר חב"ד ובשיכון חב"ד ובכל מקום שהם²⁶⁷ - שאצל כל אחד מהם יהיה "אורה זו תורה, ושמחה זה יום-טוב, וששון זו מילה, ויקר אלו תפילין", וכן "אורה ושמחה וששון ויקר" כפשוטו,
 6
 ובאופן ד"חייב איניש לבסומי (ביין) בפורי'א"³⁹, שענינו בתורה הוא ענין רזין דאורייתא²⁶⁸, "ישקני מנשיקות פיהו"²⁶⁹ - הפצת המעיינות חוצה,
 8
 ולהמשיך את הענין ד"קא אתי מר, דא מלכא משיחא"²⁷⁰, למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידן, בחסד וברחמים (ללא ענינים שאינם טוב הנראה והנגלה), בקרוב ממש.
 10
 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' - ג' פעמים), והניגון "ניע זשוריצי כלפצי", ועמד מלוא קומתו ורקד על מקומו.
 12
 ואחר-כך אמר:]
 13
 כאמור לעיל - יערכו מסתמא התועדות גם מחר, מצד שושן-פורים, וימשיכו אחר-כך ביום השבת.
 14
 ותהיה "אורה ושמחה וששון ויקר" כפשוטו, וככל הפירושים.
 15
 [טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה את עמך".]

בס"ד. שיחת שבת פרשת תשא, ט"ז אדר, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

א. יום השבת-קודש שלאחרי פורים, יש לו שייכות לפורים, שהרי ביום השבת עולים ונכללים -
 17
 "ויכולו"¹ - כל ימי השבוע שלפניו. ונמצא, שביום השבת שלאחרי פורים נעשית העליה של פורים,
 18
 ובמילא הרי זה שייך לפורים.
 19
 וכל זה - גם כאשר הקביעות של פורים היא בתחילת השבוע; וכזה ניתוסף עוד יותר בקביעות שנה
 20
 זו שפורים חל בימים שנקראים "קמי שבתא" (החל מיום רביעי בשבוע)², שבהם מודגשת עוד יותר
 21
 השייכות ליום השבת (אף-על-פי שהענין ד"ויכולו" הוא לא רק בנוגע ל"קמי שבתא", אלא בנוגע לכל
 22
 ימי השבוע, מתחילת השבוע).
 23
 ובפרט שהקביעות דפורים ב"מעלי שבתא" גופא היא באופן ששושן-פורים חל בערב שבת, ששייכותו
 24
 ליום השבת גדולה יותר מאשר השייכות של יום רביעי ויום חמישי, כמובן מכמה הלכות, ולדוגמא:
 25
 בנוגע לעסק בהכנות לשבת - שהרץ בערב שבת בין השמשות (ולאו דוקא בין השמשות, אלא בעת
 26
 ההכנה לשבת) והזיק - פטור, מפני שרץ ברשות³.
 27
 ואף-על-פי שערב שבת היה רק שושן-פורים, ואילו פורים עצמו היה ביום חמישי - הרי מנהג ישראל⁴
 28

(1) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.

(2) פסחים קו, סע"א.

(3) ב"ק לב, א, ובים של שלמה פ"ג סכ"ג.

(4) ראה נטעי גבריאלי הל' פורים בחלק השו"ת סכ"ג. וש"נ.
 וראה גם שיחת פורים תשכ"ד ס"ג (תורת מנחם - התועדויות
 חל"ט ע' 137). וש"נ.

(266) שה"ש ב, יב.

(267) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חנ"ב ע' 79 ואילך.

וש"נ.

(268) ראה שיחת פורים תשי"ט ס"ס (תורת מנחם -

התועדויות חכ"ה ע' 151). וש"נ.

(269) שם א, ב ובפירש"י.

(270) ראה אגה"ק דהבעש"ט - כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

- 1 לערוך סעודת פורים (שצריכה להיות ביום הפורים) לאחר חצות היום, ובאופן שנמשכת גם בליל
- 2 שושן-פורים, שבקביעות שנה זו הרי זה התחלת ערב שבת, כך שפורים עצמו שייך לערב שבת, ובמילא
- 3 מודגשת יותר השייכות של יום השבת-קודש לפורים.
- 4 ב. ונוסף על מעלת יום השבת-קודש הזה מצד שייכותו לפורים - ישנה גם המעלה של יום ט"ז אדר
- 5 מצד-עצמו⁵:
- 6 איתא במגילת תענית⁶: "בשיתא עשר ביה, שריו למבנא שור (חומת) ירושלים.. שסתרוהו אויבים,
- 7 וכשהתחילו לבנותו אותו היום עשאוהו יום-טוב".
- 8 זאת ועוד: בנוגע לזמן קריאת המגילה, שעליה נאמר⁷ "בזמניהם", "זמנים הרבה תקנו להם"⁸ - איתא
- 9 בגמרא⁸: "ואימא שיתסר ושיבסר", ומשני - "ולא יעבור כתיב".
- 10 ולהעיר, שאף שהקסלקא-דעתא בגמרא הוא לא רק בנוגע ליום ה"ט, אלא גם בנוגע ליום ה"ז,
- 11 מכל-מקום יום ה"ט שייך לפורים יותר מיום ה"ז - כי: הקסלקא-דעתא להוסיף עוד שני ימים, "שיתסר
- 12 ושיבסר", היא כנגד שני ימי הפורים, י"ד וט"ו. ט"ז כנגד י"ד, וי"ז כנגד ט"ו. ונמצא, שהשייכות של
- 13 יום ה"ז לפורים, קשורה עם יום ה"ט, שבו חוגגים פורים רק אלו שדרים בעיירות מוקפות חומה, כמו
- 14 בירושלים, ובפרט ירושלים העתיקה; אבל לגבי רוב בני ישראל שדרים בערי הפרזות וחוגגים פורים
- 15 ביום י"ד, מודגשת בעיקר הקסלקא-דעתא "ואימא שיתסר" (כנגד י"ד).
- 16 ועל-פי המדובר כמה פעמים⁹ שגם קסלקא-דעתא בתורה הוא תורה, הרי כיון שיש קסלקא-דעתא
- 17 בגמרא לקרוא את המגילה ביום ט"ז ("שיתסר"), מובן שיום ה"ט יש לו שייכות לפורים, אלא שבנוגע
- 18 לפועל אי-אפשר לקרוא את המגילה ביום ט"ז. ועל-דרך הענין ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים"¹⁰, שאף
- 19 שההלכה בפועל היא רק לפי דעה אחת, הרי גם הדעה השניה היא חלק בתורה, ו"דברי אלקים חיים".
- 20 ולהעיר, שגם במגילת תענית⁶ נזכר (לא רק ששה עשר, אלא גם) "בשבועה עשר בו כו' עשאוהו
- 21 יום-טוב", שבו בטלה גזירה על חכמי ישראל כו', אבל זהו ענין בפני-עצמו שאינו שייך לפורים, ואילו
- 22 היום טוב דט"ז אדר בגלל בנין החומה כו', שייך לפורים, שהרי אחשוורוש לא הניח לבנות את
- 23 בית-המקדש, כמו שכתוב¹¹ "ובמלכות אחשוורוש גו' כתבו שטנה וגו'".
- 24 אמנם, בנוגע ל'יום טוב' שנזכר במגילת תענית - הרי כיון שאיתא בגמרא¹² שבטלה מגילת תענית,
- 25 אם-כן אין זה שייך לפועל ממש. ואף שביטול מגילת תענית הוא רק לגבי הספד ותענית, ולא לגבי שאר
- 26 הענינים, מכל-מקום כיון שבטלה לגבי הספד ותענית, נמצא, שאין ענין של שמחה בפועל; אך מצינו
- 27 בירושלמי שיום ט"ז אדר שייך לפורים - בנוגע להלכה בפועל:
- 28 איתא בירושלמי¹³ שכאשר ט"ז אדר - פורים דמוקפות חומה - חל ביום השבת, אזי הזמן של סעודת
- 29 פורים ומשלוח מנות (שהוא ענין של אחדות¹⁴) הוא (לא ביום השבת, לפי שאין מערבין שמחה
- 30 בשמחה¹⁵, אלא) למחרתו, ביום ראשון, ט"ז אדר. ונמצא, שגם עכשיו יכול להיות הענין של שמחת
- 31 פורים בפועל ביום ט"ז אדר.
- 32 ומובן שכאשר יש ענין של שמחה אצל חלק מבני ישראל (אלו שדרים בערים מוקפות חומה), הרי
- 33 זה צריך לפעול שמחה אצל כל בני ישראל (גם אצל אלו שדרים בערי הפרזות) - שהרי ישנה מצות-עשה
- 34 מן התורה: "ואהבת לרעך כמוך"¹⁶, שלכן צריך לשמוח בשמחת רעהו כמו בשמחתו, וכדברי כ"ק מו"ח

(5) ראה גם שיחת ש"פ תשא, ט"ז אדר תשכ"ד בתחלתה (תורת מנחם - התועודיות חל"ט ע' 185 ואילך). וש"נ.

(6) פי"ב.

(7) אסתר ט, לא.

(8) ריש מגילה.

(9) ראה תורת מנחם - התועודיות חנ"ב ס"ע 51. וש"נ.

(10) עירובין יג, ב. וש"נ.

(11) עזרא ד, ו.

(12) ר"ה יח, ב.

(13) מגילה פ"א ה"ד. הובא בט"ז או"ח סתרפ"ח ס"ו.

(14) ראה לקמן סי"ג.

(15) ראה פר"ח או"ח שם. ועוד.

(16) קדושים יט, יח.

אדמו"ר¹⁷, שההוכחה הטובה ביותר לקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא כאשר רואים שמצטער בצערו של חברו ושמת בשמחתו (ועד שהשמחה שלו גדולה יותר משמחת חברו¹⁸).

ויש להוסיף, שענין זה שייך גם לפורים דערי הפרזות - כי כאשר יחזרו לקדש את החדשים על-פי הראיה, יוכל פורים (י"ד באדר) לחול ביום השבת, ואז יקיימו סעודת פורים ומשלוח מנות למחרתו, ביום ט"ו, כפי שלמדים מדברי הירושלמי הנ"ל.

ג. המורם מכל האמור לעיל - שביום השבת-קודש הזה, ישנם כמה וכמה טעמים לענין השמחה:

לכל-לראש - כיון שכללות העבודה בכל השנה צריכה להיות בשמחה, כמו שכתוב¹⁹ "עבדו את ה' בשמחה".

וישנה גם ההוספה בענין השמחה מצד חודש אדר - "משנכנס אדר מרבין בשמחה"²⁰.

וישנו גם ענין השמחה מצד ענין השבת, שבו צריך להיות ענין של שמחה כמו שמחת פורים - כמובן מהטעם שלא עושים שמחת פורים בשבת, לפי ש"אין מערבין שמחה בשמחה", ונמצא, שב' עניני שמחה אלו (פורים ושבת) דומים זה לזה.

וכן ישנו ענין השמחה מצד עליית עניני הפורים ביום השבת שלאחרי-זה, וכן השמחה שמצד יום ט"ז באדר - מצד ה'יום טוב' דמגילת תענית, ומצד דברי ה'ירושלמי' שבערים המוקפות חומה יש קביעות שבה עורכים שמחת פורים ביום ט"ז.

וכיון שמיום השבת מתברכין כולו יומין²¹, יש להמשיך שמחה זו על כל השבוע הבא, וגם על החודש הבא - חודש ניסן,

ו"מיסמך גאולה לגאולה"²², מגאולת פורים לגאולת פסח, ש"בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל"²³

- בניסן הבא עלינו לטובה, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

ד. ההמשך להמדובר בהתוועדות דפורים אודות המקור לקריאת פורים בשם "יום טוב" - נכלל בשיחת פורים סעיף ה ואילך²⁴.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

ויש לומר בביאור המעלה של "יום טוב":

ידוע פירוש רבינו הזקן²⁵ בענין "מעשים טובים" - בביאור לשון חכמינו ז"ל²⁶ "תשובה ומעשים טובים" - שעל-ידי התשובה, נעשים ה"מעשים" "טובים ומאירים" (לא סתם מעשים, אלא טובים ומאירים).

וזהו גם ענינו של פורים - שעל-ידי התשובה על זה ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע"²⁷, ועד שעמדו בתנועה של מסירות-נפש במשך כל השנה²⁸, פעלו שנעשה מ"יום" סתם - "יום טוב", טוב ומאיר.

וזהו גם ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"²⁹. והיינו, שאף-על-פי שגם לפני-זה היו אצלם ענינים אלו, ניתוסף בהם בפורים באופן נעלה יותר (כמבואר ב'שערי אורה'³⁰) - שנעשו "טובים ומאירים".

24 (הדפסה כאן לעיל עמ' כב ואילך.
25 ראה לקו"ת מטות פב, א. דרושי שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג.
26 ברכות יז, א. אבות פ"ד מ"ז. ועוד.
27 מגילה יב, א.
28 תו"א מג"א צז, א. ובכ"מ.
29 אסתר ח, טז.
30 שער הפורים ד"ה וקבל היהודים פכ"ט ואילך.

17 ראה סה"ש תש"ה ע' 73. וראה גם ד"ה איתא בזח"ג כו' תרצ"ד פ"ד (סה"מ תרנ"ט בהוספות).
18 ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 157.
19 תהלים ק, ב.
20 תענית כט, סע"א.
21 זח"ב סג, ב. פח, א.
22 מגילה ו, סע"ב.
23 ר"ה יא, רע"א.

- 1 וכל זה נעשה באופן ד"קיימו וקבלו³¹, "קיימו מה שקיבלו כבר"³², בקיום נצחי, ללא שינוי, ו'כן
2 תהיה לנו'.

* * *

- 3 ה. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל כי תשא גוי' (הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

- 4 ו. ההמשך³³ להמדובר בהתועדות דפורים: (א) בביאור בדברי רבינו הזקן בתניא³⁴ "אלא-אם-כן מי
5 שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו כרבינו הקדוש"³⁵, (ב) בענין תשובת נינוה³⁶ - נכלל בשיחת פורים.
6 ז. על-פי מה שנתבאר לעיל בדיוק לשון אדמו"ר הזקן "מי שלא נהנה כו' כרבינו הקדוש", שהכוונה
7 בזה היא להדגיש את השייכות לכל אחד ואחד מישראל - יש לבאר גם הדיוק בתניא פרק ל': "הא דאמר
8 רבי שמעון לאביו רבינו הקדוש לאו אנא כתביה, אלא יהודא חייטא כתביה. ואמר ליה, כלך מלשון-הרע"
9 - דלכאורה, מהו הצורך ליתן ב' סימנים: "אביו", ו"רבינו הקדוש". וגם, מהו הדיוק "רבינו הקדוש"
10 דוקא, ולא רבי יהודה הנשיא?
11 ובהקדים - שעל-פי הידוע³⁷ גודל הדיוק בתניא בכל ענין ובכל תיבה, הרי בוודאי שגם כל הנ"ל הוא
12 בדיוק.
13 ואף שכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן אמר³⁸ שיש להזהר מאמירת דיוקים בתניא וכו' - הרי
14 המשך ואמר, שאם הדבר מביא לידי יראת-שמים והתעוררות לעבודה בפועל, אזי אפשר לדייק כו'. ומה
15 גם שדברי כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן הם בנוגע לדיוקים באופן של פלפול ושקלא-וטריא, אבל לא בנוגע
16 להבנת הפשט הפשוט בכל ענין, שזהו דבר המוכרח, וכפי שפוסק רבינו הזקן בהלכות תלמוד-תורה³⁹,
17 ש"בתורה שבעל-פה אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב ללימוד כלל", ובנידון-דין מדובר אודות הבנת
18 דברי רבינו הזקן בפשטות.
19 ח. והביאור בזה:
20 מדובר כאן אודות שלילת "סיפור בגנות חבריו, ואפילו גנאי קטן וקל מאד, אף שהוא אמת, ואפילו
21 כדי לנקות עצמו", ומביא ראיה "מהא דאמר רבי שמעון לאו אנא כתביה, אלא יהודא חייטא כתביה.
22 ואמר ליה, כלך מלשון-הרע".
23 ועל זה מוסיף ומדייק אדמו"ר הזקן שרבי שמעון אמר זאת "לאביו" - כי כאשר מדובר אודות אביו,
24 אזי נוגע ביותר הצורך להודיעו ש"לאו אנא כתביה", כדי שלא לגרום לו צער, שזהו היפך כיבוד אב;
25 ובשביל זה לא מספיק לומר "לאו אנא כתביה", שאז צריך לסמוך על דבריו ולהאמין לו, אלא צריך
26 להוסיף ש"יהודא חייטא כתביה", שאז הרי זה מילתא דעבידא לאגלווי, שהרי יכול לברר אצל יהודא
27 חייטא אם הוא אכן כתב זאת.
28 וזהו החידוש - שגם במקרה כזה, צריך להזהר מ"סיפור בגנות חבריו".
29 אך עדיין יש מקום לחשוב שזהירות גדולה כזו שייכת רק למי שנמצא בדרגת רבי שמעון, ואין זה
30 שייך לכל אחד ואחד מישראל, שמדתו היא "מדת הבינוני", "מדת כל אדם"⁴⁰.

ואילך, הודפסה כאן לעיל ע' מד ואילך).

36 (36) ס"יז ואילך (תורת מנחם - התועדויות חנ"ב ע' 123

ואילך, הודפסה כאן לעיל ע' כט ואילך).

37 (37) ראה תורת מנחם - התועדויות חנ"א ע' 464. וש"נ.

38 (38) ראה אג"ק שלו ח"ב ע' רנו. וראה גם סה"ש תש"ח ע'

163. וש"נ.

(39) ספ"ב.

(40) תניא רפ"ד.

(31) שם ט, כז.

(32) שבת פח, א.

(33) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שלפני שידובר אודות פירוש

רש"י - צריך להשלים "חוב" מפורים, וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר

ה' אומר, שלכל-לראש צריכים לשלם את החובות הישנים (ראה

גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ז ע' 292. וש"נ).

(34) פ"ח.

(35) סמ"ג ואילך (תורת מנחם - התועדויות חנ"ב ס"ע 146

ועל זה מוסיף ומדייק אדמו"ר הזקן שמדובר כאן אודות דין-ודברים בין רבי שמעון עם אביו "רבינו הקדוש", כך שההוראה "כלך מלשון-הרע" (גם במקרה שהצורך "לנקות עצמו" הוא בגלל כיבוד אב) נאמרת על-ידי "רבינו הקדוש", שבזה מודגשת שייכותה לכל אחד ואחד מישראל.
ט. וכן יש לבאר דיוק לשון רבינו הזקן בתניא פרק כט: "וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהיה הולך לאכול.. שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה ועניה הוא גופו כו'" - דלכאורה, מה נוגע להדגיש שאמר זאת "לתלמידיו"?
והביאור בזה: מדובר כאן אודות ענין השייך לצדיקים, "שבהם.. נפש האלקית הוא האדם", מה-שאין-כן "בבינוני, מאחר שמהותה ועצמותה של נפש החיונית הבהמית.. לא נהפך לטוב, הרי היא היא האדם עצמו".
ולכאורה: כיון שמאמרו של הלל נקבע בתורה שבעל-פה, הרי מובן שזהו ענין ששייך לכל אחד, ואין אפשר לומר שענין זה שייך רק לצדיקים, ולא לבינונים?
ולכן מוסיף רבינו הזקן ומדייק "וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו" - שאכן ענין זה שייך רק לאלו שהם בדרגת תלמידי הלל, ואין זה שייך לכל אחד ואחד מישראל.

* * *

י. ויש להוסיף ולקשר המדובר בענין "מי שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו כרבינו הקדוש" - עם כללות הענין דפורים:
ידוע שהענין דפורים הוא גדול ונעלה כל-כך עד ש"יום הכפורים" הוא "כפורים", כמו פורים⁴¹.
ולכאורה אינו מובן: איך אפשר להשוות בין פורים ליום-הכיפורים - בה בשעה שפורים עיקר ענינו משתה ושמחה כו', ואילו יום הכיפורים אסור באכילה ושתייה, וכל ענין השמחה ביום הכיפורים הוא רק בגלל שכל מצוה צריכה להיות בשמחה, ובפרט על-פי המבואר ב'לקוטי תורה'⁴² שהשמחה היא באופן ד"גילו ברעדה"⁴³, ואין זה ענין השמחה כפי שהיא מצד-עצמה?
אך הענין יובן על-פי האמור לעיל בנוגע לרבינו הקדוש שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו - שיכול להיות מעמד ומצב שישנם כל עניני עשירות, ואף-על-פי-כן אין זה בסתירה לעבודתו, כיון שזהו בתכלית הביטוי, שלא נהנה כו'.
ועל-דרך-זה מובן גם בנוגע למשתה ושמחה דפורים - שביחד עם זה שישנו ענין של שמחה גדולה ביותר, "חייב איניש לבסומי (כפירוש רש"י: "ביין" כפשוטו) בפוריא עד דלא ידע"⁴⁴, ועד להלכה שצריך להיות ענין של שכרות ממש (ולא כפי הדעה שאין הכוונה לשכרות ממש)⁴⁵, ישנו גם הענין ד"לבסומי" ב"ינה של תורה", פנימיות התורה⁴⁶.

ועל-דרך שמצינו בנוגע ל"מתי מדבר" [שאצלם היה הענין ד"במדבר הזה יתמו ושם ימותו"⁴⁷: "יתמו" - שהגיעו לבחינת "תמתי" (כמו שנתבאר במאמר⁴⁸)], שהוא ענין השלימות; "ושם ימותו" - על-דרך הענין ד"בן מאה כאילו מת ובטל ועבר מן העולם"⁴⁹, שכבר בירר את כל הענינים כו'⁵⁰. וכמו שכתב הרמ"ע מפאנו⁵¹ בפירוש מאמר רבותינו ז"ל⁵² "דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא", שהוא

(41) ראה תקו"ז תכ"א (נז, ב).

(42) נצבים מז, א.

(43) תהלים ב, יא.

(44) מגילה ז, ב.

(45) ראה רמ"א אר"ח סתרצ"ה ס"ב. נטעי גבריאל הל' פורים

רפע"ג. וש"נ.

(47) שלח יד, לה.

(48) תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ע' 164.

(49) אבות ספ"ה.

(50) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 420 הערה

16. וש"נ.

(51) עש"מ מאמר חקו"ד ח"ב פ"ח.

(52) סנהדרין קח, א (במשנה). קי, ב.

(46) ראה לקו"ש חל"א ע' 180 ואילך. וש"נ.

- 1 למעלה מ"עולם הבא" ש"דמי כמאן דמבסמי" (כשתויי יין)⁵³ - שענין זה קשור עם גודל מעלתם בידיעת
- 2 רזי תורה כו'.
- 3 ו'כן תהיה לנו' - שהקב"ה יתן "מטל השמים ומשמני הארץ וגו'"⁵⁴, הן כפשוטו, והן כדרשת חכמינו
- 4 ז"ל⁵⁵ "מטל השמים - זו מקרא, ומשמני הארץ - זו משנה וכו'", וכאמור לעיל שזהו באופן שאין סתירה
- 5 ביניהם, והיינו, שישנם כל הענינים דבני חיי ומזוני רויחי, באופן ד"ואתהלכה ברחבה"⁵⁶, וביחד עם זה
- 6 ישנו הענין ד"טועמיה חיים זכו"⁵⁷, מעין גילוי פנימיות התורה דלעתיד לבוא, "ישקני מנשיקות פיהו"⁵⁸,
- 7 רזי תורה שיתגלו בביאת משיח צדקנו.

* * *

- 8 יא. הביאור בפירוש רש"י⁵⁹ על הפסוק "לא תבשל גדי" בפרשתנו⁶⁰, בהשוואה לפירוש רש"י על
- 9 פסוק זה בפרשת משפטים⁶¹,
- 10 - בפרשת משפטים: הקושי בפסוק הוא מצד החידוש⁶² שבאיסור בישול, שלא מצינו בתורה עד עתה
- 11 (מה-שאיין-כן איסור אכילה⁶³), ולכן מפרש רש"י "אחד לאיסור אכילה", ומה שנקט בלשון בישול, הרי
- 12 זה כדי להתרחק מהאפשרות לאכילה. היינו, שלא יבשל כדי שלא יבוא לאכול, וכמו "בכל קודש לא
- 13 תגע"⁶⁴. אלא כיון ש"בשלשה מקומות נכתב בתורה", על כן צריך לומר שניתוסף גם "אחד לאיסור הנאה,
- 14 ואחד לאיסור בישול". ומקדים רש"י: "כל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש במשמע", שלכן
- 15 אי-אפשר לומר שג' המקומות הם כדי לאסור גם עגל וכבש כו', אלא על-כרחך צריך לומר שבא להוסיף
- 16 איסור הנאה ואיסור בישול.
- 17 ובפרשת תשא: כיון שהתורה משתמשת בלשון בישול, הן בנוגע לאיסור אכילה והן בנוגע לאיסור
- 18 הנאה, על-כרחך צריך לומר, שכוונת הכתוב היא להוסיף ענין בכללות האיסור ד"לא תבשל" - "אזהרה
- 19 לבשר בחלב", כל מיני בשר, בנוגע לג' הענינים דאכילה הנאה ובישול (שלכן מוסיף רש"י "ושלשה
- 20 פעמים כתוב בתורה כו'"). ומה שכתוב "גדי" - הרי זה כולל "כל ולד רך", בתור שם המושאל לבשר,
- 21 שהוא רך ביחס לשאר חלקי הגוף; ונקט "גדי" דוקא, "שגדי סתם, כל יונקים במשמע" - לפי ש"דיבר
- 22 הכתוב בהוה" (כפי שרש"י פירש כבר בפרשת משפטים⁶⁵), ועיקר הבישול "בחלב אמו" הוא ב"יונקים",
- 23 שאז לא צריך לחפש חלב ממקום אחר. אך עדיין אינו מובן, מדוע נאמר "בחלב אמו" - הרי האיסור
- 24 אינו רק ביונקים, מצד ענין האכזריות⁶⁶, אלא בכל מיני בשר? ולכן מפרש רש"י: "בחלב אמו", "פרט
- 25 לעוף שאין לו חלב אם"; ונרמז המיעוט "פרט לעוף" בתיבת "אמו" הסמוכה ל"בחלב", שאז יש מקום
- 26 לטעות שאין הכוונה למעט בשר (עוף), כדי לרמז על "איסורו.. מדברי סופרים" -

(53) ב"ב עג, סע"ב (ובפירש"י).

(54) תולדות כז, כח.

(55) ב"ר פס"ו, ג.

(56) תהלים קיט, מה.

(57) ראה לקו"ש ח"כ ע' 173. וש"נ.

(58) שה"ש א, ב ובפירש"י.

(59) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שבפירוש רש"י זה אפשר למנות כו"כ קושיות, הן קושיות שעמדו עליהם מפרשי רש"י, והן "קלאץ" קושיות שאף א' לא נעמד עליהם (כמדובר כמ"פ), כולל גם - זה שהציע להתעכב על פירוש רש"י זה.

(60) לר, כו.

(61) כג, יט.

(62) ולהעיר מדברי הגמרא (פסחים מד, ב) "בשר בחלב.. חידוש הוא.. אילמא דהאי לחודי' והאי לחודי' שרי, ובהדי הדדי אסור וכו', אלא דאי תרו לי' כולי יומא בחלבא שרי, בשיל לי' בשולי אסור".

(63) וכמו בפ' שמיני (יא, ב ואילך): "זאת החי' אשר תאכלו וגו'". וגם לפנ"ז - שכבר למד ה'בן חמש למקרא' - כמ"ש בפ'

נח (ז, ב) "מכל הבהמה הטהורה", ומפרש רש"י: "העתידה להיות טהורה לישראל"; וכן בפ' תולדות (כו, ג) בדברי יצחק לעשו "שא נא כליך תליך גו'", ומפרש רש"י: "חדד סכינך ושחוט יפה, שלא תאכילני נבלה".

(64) תזריע יב, ד. - ויש להביא דוגמא גם ממה שכבר למד ה'בן חמש למקרא': "אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי וגו'" (משפטים כב, כב), ומפרש רש"י: "הרי זה מקרא קצר, גזם ולא פירש ענשו.. אם ענה תענה אותו.. סופך ליטול את שלך וכו'", וכמו שה"מלמד" מזהיר את ה'בן חמש למקרא' שלא יעשה דבר מסויים, מבלי לפרש ענשו, אלא רק מורה באצבעו על ה"שוט"...

(65) כא, כח. כב, יז. שם, כא. שם, ל.

(66) כמו האיסור ד"אותו ואת בנו" (אמור כב, כח), וכללות הענין דצער בעלי חיים, כמו מצות שילוח הקן (תצא כב, ר"ז). וכפי שה'בן חמש למקרא' למד כבר בפ' משפטים (כג, יב) "למען ינוח שורך וחמורך", ופירש רש"י: "תן לו נייח כו' או אינו אלא יחבשנו בתוך הבית.. אין זה נייח אלא צער".

הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ו' עמוד 143 ואילך (הביאור בפרשת משפטים), עמוד 201 ואילך (הביאור בפרשת תשא)⁶⁷ (מובא כאן בעמוד הבא).

יב. בהמשך להוראה אודות שלילת ענין האכזריות⁶⁸, והדגשת הענין ג' פעמים, ש"בתלת זימני הוי חזקה"⁶⁹ - אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

ויש לקשר זה עם ענין הפורים - שבו מודגש ענין הרחמנות, כמו שכתב הרמב"ם⁷⁰ ש"מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו", והיינו, שאף-על-פי שיש מעלה "בשלוח מנות לרעיו" שעל-ידי-זה נעשה ענין האחדות (כמו שכתוב ב'מנות הלוי'⁷¹ - לבעל מחבר הפיוט "לכה דודי", שהיה ראש המקובלים בדורו), מכל-מקום "מוטב.. להרבות במתנות לאביונים", וכפי שמסיים, "שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר⁷² להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים".

וכמבואר ב'אגרת הקודש'⁷³ "איך היות כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא ("שנפלה סוכת דוד עד בחינת רגלים ועקביים כו'") היא עבודת הצדקה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל⁷⁴ אין ישראל נגאלין אלא בצדקה" ("ואין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס"⁷⁵), ש"מקרב את הגאולה"⁷⁶, ובהדגשה יתירה במדינה זו, שמצטיינת בעיקר במצוות הצדקה⁷⁷, ובאופן של נתינה ללא מדידות והגבלות כו'.

ועל-ידי-זה פועלים את ענין הצדקה אצל הקב"ה - "לך הוי' הצדקה"⁷⁸, באופן ד"צדקתי להגלות"⁷⁹ - ש"הוא עצמו.. אוחד בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר⁸⁰ ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"⁸¹, "ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים"⁸² - ירושלים השלימה, "כעיר שחברה לה יחדיו"⁸³, על-ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

(76) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).
(77) ראה גם שיחת ש"פ תשא, י"ח אד"ר תשכ"ה ס"ג (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 292). וש"נ.
(78) דניאל ט, ז.
(79) ישעי' נו, א.
(80) שם כז, יב.
(81) פירש"י נצבים ל, ג.
(82) ישעי' שם, יג.
(83) תהלים קכב, ג.

(67) לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ ויק"פ סט"ו (תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ע' 196 ואילך).
(68) ראה לקו"ש שם ע' 151; ע' 209.
(69) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.
(70) ה' מגילה פ"ב הי"ז.
(71) למהר"ש אלקבץ - על מג"א (ט, טז. שם, כ ואילך).
(72) ישעי' נז, טו.
(73) ס"ט (קיד, א).
(74) רמב"ם ה' מתנ"ע רפ"י.
(75) סנהדרין צז, א - הובא באגה"ק סוס"י.

אגרות קודש

ב"ה, ז"ך אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ג אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה מיכאל שי

שלום וברכה!

... בשאלתו ע"ד כתיבת תפלין דר"ת - בקסת הסופר סכ"ו ובסי' ישמח משה על אגדות הש"ס

כ' דיש ליהזר שמי שאינו מניח תפלין דר"ת לא יכתבם. באות חיים סל"ד סק"א מחמיר אף בדיעבד

(!). ויל"ע בלי אדה"ז רסל"ט "מפני שאינו חושש עליהם כלל" - וא"כ הנמנע מפני דמיוחזי כיוהרא אינו

בזה, עכ"פ בדיעבד. וכ"כ בס' מאסף לכל המחנות סל"ט סקכ"ו משו"ת פני מבין.

לקוטי שיחות פרשת כי־תשא כרך ו

מתורגם ללשון הקודש

א.

"לא תבשל גדי"

1 מן הפסוק "ראשית בכורי אדמתך... לא תבשל גדי
2 בחלב אמו"¹, מצטט רש"י, ב"דיבור המתחיל" השני,
3 את המלים "לא תבשל גדי", ומפרש: "אזהרה לבשר
4 בחלב (שהאזהרה אינה רק לגבי "גדי", אלא זהו איסור
5 על בישול כל בשר "בחלב"². וממשיך רש"י: ושלושה
6 פעמים כתוב בתורה³. אחד לאכילה ואחד להנאה ואחד
7 לאיסור בישול"⁴.

8 וצריך להבין בזה:

9 (א) אין לומר, שהסיבה שרש"י מפרש, שלמרות
10 שנאמר בפסוק "לא תבשל גדי", הכוונה היא "אזהרה
11 לבשר", היא לפי ההגיון, משום שאין סיבה להבדיל
12 בין בשר "גדי" לבין בשר אחר. שהרי, אם כך הוא,
13 היה רש"י אומר זאת לפני כן, בפרשת משפטים, שבה
14 מופיע האיסור "לא תבשל גדי" לראשונה. אך מכך
15 שבפרשת משפטים אין רש"י אומר "אזהרה לבשר",
16 מוכח, שלפי ההגיון, ניתן להבחין ולהבדיל בין "גדי"
17 לבין בשר אחר⁵.

18 צריך אפוא לומר, שההוכחה של רש"י נובעת מכך
19 שהאיסור "לא תבשל גדי" מופיע בפרשתנו בשנית,
20 ובכך אין התורה מתכוונת רק "להרבות בלאוין"⁶, אלא
21 להוסיף עוד ענין הכלול בלאו זה – "אזהרה לבשר".

22 אך, רש"י בעצמו מציין באותו פירוש, שהחידוש
23 שבפסוק כאן לעומת האיסור בפרשת משפטים, הוא
24 בכך, שכאן הכוונה היא לאיסור הנאה. מנין הוא לומר
25 אפוא שיש לחדש כאן גם "אזהרה לבשר"?

(1) פרשתנו לך, כו.

(2) ברא"ם כאן (וכ"ה ב"ש ח'): "גם לא בחלב אמו דוקא אלא כל...
חלב במשמע ואפילו בחלב של עצמו כו". אבל באם כוונת רש"י היא
לפרש כאן ש"בחלב אמו" הוא לאו דוקא, ה"ל להעתיק גם התיבות
"בחלב אמו", ומזה ש(לפני פירושו) מעתיק רק "לא תבשל גדי" (ואפילו
לא "וגו" – כפסוק שלפניו), מוכח שבא לפרש רק התיבות "לא תבשל
גדי" – ומבאר שבאים לחדש שהאזהרה היא לכל בשר ולא רק ל"גדי".
ורק לאחר שמפרש "אזהרה לבשר" מעתיק הוא גם תיבת "בחלב"
שבפסוק*, לפי שהתיבות "אזהרה לבשר" בפני עצמם אין להם מובן –
כי האזהרה היא על בשר בחלב דוקא (ולא על בשר עצמו).

(3) משפטים כג, יט. פרשתנו כאן. ראה יד, כא. וראה לקו"ש ח"ו ע'
143 ואילך.

(* ראה ענ"ד רש"י ויקהל (לה, ד) ובכ"מ.

אי אפי"ל דתיבת "בחלב" היא מדברי רש"י בפי' הכתוב – דאם כן הוי לי' להעתיק מהכתוב (בתחלת הדבור) ותיבת "בחלב".

ב.
"גדי" - "כל ולד רך..."

33 לאחר מכן מצטט רש"י את המלה "גדי", ומפרש:
34 "כל ולד רך במשמע, ואף עגל וכבש. ממה שהוצרך
35 לפרש בכמה מקומות גדי עזים, למדת, שגדי סתם כל
36 יונקים במשמע"⁸.

37 וצריך להבין בזה:

38 (א) הסבר זה, שב"גדי" הכוונה היא ל"כל ולד רך",
39 כולל עגל וכבש, ואף ההוכחה מכך שבמספר מקומות
40 צריכה התורה להדגיש "גדי עזים", כבר אמר רש"י
41 לפני כן, בפרשת משפטים⁷. מדוע עליו לבאר זאת
42 שוב?

43 (ב) בפסוק כאן מוסיף רש"י ענין, אשר לא הסבירו
44 לפני כן, בפרשת משפטים: שם אומר רש"י "שאינ גדי
45 אלא לשון ולד רך", ואילו בפסוק כאן הוא מוסיף את
46 הענין של "יונקים", שכוונתו לולד צעיר ביותר. אם כך,
47 לא מובן: מפירושו בפרשת משפטים, שלפני פרשתנו,
48 שבו אין רש"י אומר "יונקים", מובן, שכל ולד רך נכלל
49 במושג "גדי", אף ולד שכבר אינו יונק. ומנין ההוכחה
50 בפסוק כאן, שבמושג זה הכוונה היא דוקא ל"יונקים"?

(4) כ"ה בכל דפוסי רש"י שראיתי (כולל דפוס הראשון), ברא"ם וכו'.

אבל בחולין (קטו, ב): אחד לאיסור אכילה וא' לאיסור הנאה וא' לאיסור
בישול. וכ"ה ברש"י משפטים שם.

(5) וכדלקמן סעיף ז. וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 149 ואילך.

(6) ראה שם ע' 148 הערה 28.

(7) שם.

(8) וכ"ה בחולין קיג, ב. אלא שבחולין שם "פרה ורחל" וברש"י כאן

"עגל וכבש". וראה שם ע' 143 הערה 5.

(9) אבל אין להקשות מה שרש"י כאן כותב "בכמה מקומות" סתם
ואינו מפרטם (כבפ' משפטים) – כי סומך עצמו על מה שפירש כבר לפני⁹
בפ' משפטים (וכדרכו של רש"י בכ"מ, שגם כשמפרש (מצד איזה טעם)
ענין אחד ב' פעמים – בפעם השני הוא מקצר).

מסביר כך גם לגבי המלים "בחלב אמו" 31
שבפרשתנו¹³? 32

כן יש להבין את דברי רש"י בסיום "שאין איסורו 33
מן התורה, אלא מדברי סופרים": מדוע חשוב לציין 34
בהסברת הפסוק בתורה, שבשר עוף בחלב אסור 35
מדרבנן¹⁴? 36

בדוחק אפשר לתרץ זאת: כיון שהתלמיד יודע, 37
בראותו את הנהגת הוריו, שאף בשר עוף אסור לאכול 38
בחלב, הוא יכול להתפלא: כיצד אומר רש"י "פרט 39
לעוף..."? שבשר עוף מותר לאכול בחלב? לכן מציין 40
רש"י, שאכן, הדבר אסור מדרבנן. 41

אך דחוק ביותר לבאר, שרש"י מוסיף איסור צדדי 42
שאינו קשור למשמעות הפסוק¹⁵. הרבה יותר פשוט 43
לומר, שאף דברי רש"י בסיום פירושו, "שאין איסורו 44
מן התורה אלא מדברי סופרים", קשורים לעצם 45
משמעות הפסוק. 46

ד.

התוספת כאן: איסור כל בשר

ההסבר לכך הוא: 47
הקושי בפסוק "לא תבשל גדי" שבפרשתנו, שאותו 48
מבאר רש"י בפירושו "אזהרה לבשר..."¹⁶, הוא: 49
שמשמעות המלה "תבשל" בפסוק כאן איננה אכילה, 50
כבפרשת משפטים, אלא הנאה, כפי שכבר הסביר רש"י 51
לפני כן, בפרשת משפטים – מדוע מופיעה בתורה 52
בשתי הפעמים אותה מלה? 53

אילו היה הניסוח "לא תבשל" מופיע רק בפרשתנו, 54
לא היתה מתעוררת השאלה מדוע מופיע הביטוי "לא 55
תבשל", כיון שבישול הוא האמצעי הראשון הגורם 56
להנאה, ולפיכך גם לא קשה לרש"י מדוע הביטוי "לא 57
תבשל" שבפרשת משפטים הוא לגבי אכילה¹⁷. אך כיון 58
שבפרשת משפטים מתכוונת התורה לאכילה, ואילו 59

וכן: מה בכלל ההבדל אם מדובר בולד רך או 1
ביונק, ובמיוחד בפשוטו של מקרא? 2

ג.

"בחלב אמו" – "פרט לעוף..."

לאחר מכן מצטט רש"י את המלים "בחלב אמו", 3
ומפרש: "פרט לעוף שאין לו חלב אם, שאין איסורו 4
מן התורה, אלא מדברי סופרים"¹⁰ – שבמלים "בחלב 5
אמו" אין כוונת התורה (לבאר באיזה חלב אסור לבשל 6
את הבשר), אלא להסביר איזה בשר אסור לבשל 7
בחלב, שהאיסור חל דוקא על בשרו של בעל חיים 8
אשר יש לו חלב אם, ובשר זה אסור לבשל בשום חלב, 9
אף בחלב שאינו חלב אמו¹¹. ואילו לגבי בשר עוף, 10
שאין לו חלב אם, אין האיסור "לא תבשל" חל אלא 11
מדברי סופרים. 12

ואינו מובן: המשמעות הפשוטה של "לא תבשל גדי 13
בחלב אמו" היא, שהמלה הנוספת "אמו" קשורה למלה 14
"בחלב", שבו אסור לבשל בשר. ומדוע מסביר רש"י, 15
שמלה זו מתארת את הבשר, ואין הבדל באיזה חלב 16
מבשלים אותו? 17

שאלה זו אף קשה יותר: גם בפרשת משפטים⁷ 18
נאמר "בחלב אמו", ושם אין רש"י מפרש "פרט 19
לעוף..."²⁰, 20

[ושם אף אי־אפשר לומר שבמלים "בחלב אמו" 21
מתכוונת התורה למעט "עוף", כי האזהרה "לא תבשל 22
גדי" שבפרשת משפטים היא רק לגבי "גדי", "ולד רך" 23
של בהמה¹² (ורק בפרשתנו, כאשר נאמר בשנית "לא 24
תבשל גדי", זוהי הוספה לגבי "אזהרה לבשר", כל 25
בשר), ממילא אין בשר עוף נכלל באיסור, ואין צורך 26
למעטו על ידי המלים "בחלב אמו"].²⁷ 27

מכך מובן, שאת המלים "בחלב אמו" שבפרשת 28
משפטים מסביר רש"י כפשוטו, שהאיסור נאמר שם רק 29
לגבי חלב אמו, ולא על חלב אחר. ומדוע אין הוא 30

(10) כדעת ר"י הגלילי בחולין שם, סע"א.

(11) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 42 הערה 35 (באו"א).

(12) ראה שם ע' 144-5 ובהערה 17.

(13) ברא"ם וגו"א כאן, שזה בא בהמשך למ"ש רש"י לפני "אזהרה לבשר בחלב" [שמכיון שכל חלב אסור, הוקשה לי מ"ש "בחלב אמו"].

אבל ראה לעיל הערה 2, שחידוש רש"י הוא רק "אזהרה לבשר".

(14) ובפרט, שלפי ה"איבעית אימא" שבחולין (קטז, א), לפי הפירוש

(דעת ר"י הגלילי) "בחלב אמו פרט לעוף כו" – "עוף אפילו מדרבנן

נמי לא אסור". וממה שאמרו שם "תניא נמי הכי כו' במקומו של ריה"ג

היו אוכלין בשר עוף בחלב" – מוכח שכ"ה המסקנא (לפי ריה"ג).

(15) ונוסף לזה: הרי בפרשת משפטים – לפירוש רש"י שם – ידעין

האיסור רק ב"גדי" ששולל בשר [חי], עוף [וגם בשר בהמה שאינה גדי

– ולד רך], כנ"ל בפנים, וא"כ הו"ל לרש"י לפרש בפ' משפטים (שלפני

פרשתנו) ש(מד"ס) האיסור הוא בכל בשר.

(16) אבל הטעם מה שהזקק הכתוב לומר כאן עוד הפעם כללות

האזהרה ד"לא תבשל גדי" – אף שכבר נאמר זה בפ' משפטים – פירש"י

כבר לעיל בפ' הנ"ל.

(17) ראה לעיל שם.

לגבי האיסור "לא תבשל" בכללותו, בכל שלושת
פרטיו: אכילה, הנאה ובישול – שכל שלושת
האיסורים חלים לגבי כל סוג בשר.

ה.

החידוש הוא דוקא לגבי הבשר

לכאורה אפשר לשאול: אמנם, נוסף כאן בפסוק
ענין לגבי המאכל המבושל, הקשור הן לאכילה, הן
להנאה והן לבישול – אך במאכל המבושל יש שני
מרכיבים: "גדי" ו"בחלב אמו". מניין מסיק רש"י
שהתוספת היא דוקא לגבי המרכיב של "גדי – אזהרה
לבשר"? אולי כוונת הפסוק היא להוסיף לגבי "בחלב
אמו", וזוהי "אזהרה לחלב", שהאיסור חל לגבי כל
סוגי החלב?

והשאלה אף קשה יותר: מפירושו של רש"י "בחלב
אמו – פרט לעוף..." רואים, שאכן הוא מסביר,
שהאיסור שבפסוק כאן הוא לגבי כל חלב, שלא
כברשת משפטים, שמשם נלמד רק האיסור לגבי חלב
אמו. ואם כן, רש"י כבר יכול להסביר, שזוהי החידוש
והתוספת לגבי האיסור "לא תבשל" בכללותו?²¹
ההסבר לכך הוא: המלים והפעולה "לא תבשל..."

1 בפרשתנו – להנאה, צריכה היתה התורה להתבטא
2 בשני מקומות אלו בביטויים שונים. ומדוע מופיע בשני
3 המקומות הביטוי "לא תבשל"?

4 לכן מסביר רש"י, שהתורה משתמשת בפסוק כאן,
5 לגבי איסור הנאה, בביטוי "לא תבשל" – בדיוק כבשני
6 האיסורים האחרים: אכילה ובישול – כי בפסוק כאן
7 החידוש אינו רק לגבי איסור הנאה, אלא נוסף כאן ענין
8 לגבי האיסור "לא תבשל" בכלל, הקשור לכל שלושת
9 הפרטים: אכילה, הנאה ובישול.

10 וכיון שהדבר היחיד שאפשר להוסיף בו לגבי
11 האיסור בכללותו הוא במאכל המבושל עצמו, לכן
12 מסביר רש"י "אזהרה לבשר בחלב", שהביטוי "לא
13 תבשל גדי" שבפסוק כאן מוסיף ומהווה אזהרה לגבי
14 כל סוג של בשר¹⁹, כל בהמה חיה ועוף²⁰, אלא שאת
15 העוף שולל כאן הפסוק מיד²¹ במלים "בחלב אמו",
16 כפי שמפרש זאת רש"י כאן.

17 ועל כך ממשיך רש"י ואומר: "אחד לאכילה ואחד
18 להנאה ואחד לאיסור בישול" – למרות שכבר פירש
19 זאת בפרשת משפטים – כדי לבאר, שה"אזהרה לבשר"
20 שנוספה בפסוק כאן, אינה רק לגבי איסור הנאה, אלא

שהאיסור הוא גם כשאין מקום לטעם זה, ובמילא – אין לחלק: (א) בין
כל בהמה וחי' (ומ"ש "גדי" הוא רק לפי שדיבר הכתוב בהוה כדלקמן
סעיף ו' (וע"ד פרש"י משפטים כא, כח)). (ב) בין חלב אמו וחלב סתם
(כדלקמן סעיף ז'), ובמילא גם בשר עוף אסור.
(21) ולמעט חי' וכו' – ילפינן מהכתוב דפ' ראה כפרש"י שם (יד,
כא). ועיי"ש.

(22) והגם ששני ענינים אלו – "אזהרה לבשר" ו"אזהרה לחלב" –
מכריחים זה את זה

[דמכיון שענין האכזריות שייך רק ב"גדי בחלב אמו", הרי במילא
הפירוש "אזהרה לבשר" לאו דוקא גדי – מכריח ש"בחלב אמו" הוא ג"כ
לאו דוקא (ראה לעיל הערה 20). לקמן סעיף ז'), וכן לאידך גיסא: באם
נפרש שכונת הכתוב היא לחדש "אזהרה לחלב" איזה שיהי' – יהי' מוכרח
ש"גדי" הוא לאו דוקא].

מ"מ, ממה שרש"י כותב פירושו "אזהרה לבשר בחלב" על התיבות
"לא תבשל גדי" ואינו מעתיק "בחלב אמו", מוכח שמפרש שכונת הכתוב
היא לחדש "אזהרה לבשר" ולא "אזהרה לחלב" כנ"ל הערה 2 נורק
שמה"אזהרה לבשר" שמענין ממיאל שהאיסור הוא גם בכל חלב. ועל
זה באה הקושיא בשיחה: מנ"ל לרש"י לפרש שכונת הכתוב היא
"אזהרה לבשר" (ומזה יודעים ג"כ שכל חלב אסור) ולא שכונת הכתוב
היא "אזהרה לחלב" איזה שיהי' (ומזה ידעו שהאיסור הוא גם בכל
בשר)? או שיכתוב שב' פירושים שקולים יש כאן. – אף שבדוחק יל"פ
שכיון שבשר קודם בכתוב – בחר רש"י בפי' "אזהרה לבשר".

ונפק"מ בין ב' האופנים: לפי' הא' – "אזהרה לבשר" (שאינו גדי)
– כאיסור מפורש בתורה (דכנ"ל – "לא תבשל" דפרשתנו נכתב ללמדנו
איסור זה), משא"כ חלב שאינו חלב אמו. והפכו – לפי' הב'.
וכמה נפק"מ בדבר (ראה רמב"ם הל' שחיטה פ"ה ה"ג (ובג"כ, וכן
בפרמ"ג ליו"ד סנ"ז משבצות זהב סקי"ד) (ועוד).

(18) ואין לומר שהלשון "לא תבשל" בשני המקומות הוא רק ללמדנו
שאיסור האכילה וההנאה הוא דרך בישול דוקא (ראה לעיל שם הערה
8*) – כי מכיון שעיקר הטעם למה שהוציא הכתוב איסור אכילה והנאה
בלשון "לא תבשל" הוא [לא לפי שאיסור האכילה וההנאה הוא דרך
בישול – שהרי פשטות הלשון "לא תבשל" מורה שהאזהרה היא על
הבישול עצמו ולא על ענין אחר, הבא דרך בישול – כי אם] לפי שהבישול
שייך להאכילה וההנאה עצמם מכיון שהיא הכנה אליהם (כמבואר בהערה
הנ"ל), הרי במילא מוכרח לומר שמ"ש "לא תבשל" גבי איסור הנאה –
אותו הלשון שנאמר באיסור אכילה, הוא (לא רק לפי שהאיסור בשניהם
הוא דרך בישול, כ"א) לפי שבהלשון "לא תבשל" מרמז גם איסור
האכילה וההנאה והבישול, כדלהלן בפנים.

(19) לכאורה אפשר להקשות: מכיון שרש"י מוכרח לפרש שהחידוש
שב"לא תבשל" שבפרשתנו הוא (גם) "אזהרה לבשר" (היינו כל בשר ולא
רק "גדי"), מנ"ל לפרש שבא לחדש בפסוק זה גם איסור הנאה?
אבל – אינו. כי מכיון שלשון הפסוק הוא "לא תבשל גדי", א"א
לומר שכל עיקר כוונת הכתוב היא לחדש "אזהרה לבשר" – היינו לא (רק)
"גדי". ולכן מוכרח לומר, שעיקר כוונת הכתוב היא לחדש איסור הנאה,
ורק שבודד אגב משמיענו גם "אזהרה לבשר".

(20) לכאורה אפשר להקשות: מכיון שבכתוב נאמר "גדי בחלב אמו"
הרי מסתבר לכאורה שהכתוב מוסיף כאן רק ולד רך של חי' [כי (א) קרוב
יותר ל"גדי" (וגם שייך בו קצת הטעם דאכזריות), (ב) שייך לבשלו "בחלב
אמו"], ומנ"ל לרש"י שהכתוב מוסיף "בשר" הכולל (א) בהמה וחי' שאינם
ולד רך, וגם (ב) עוף שאין לו חלב אם כלל (אלא שיש ע"ז לימוד "בחלב
אמו" פרט לעוף)?

אבל – אינו. כי אדרבה: מין הבהמה גם כשאינה רכה, היא קרובה
יותר ל"גדי" (שהוא ולד רך של מין הבהמה דוקא) מולד רך של חי'.
ומכיון שבבהמה שאינה רכה – שאיסורה בודאי נלמד מהכתוב דפרשתנו
– אין שייך הטעם דאכזריות (ראה להלן סעיף ז'), הרי מלמדנו הכתוב

ובעיקר, הכוונה היא גם כפשוטו – המין של גדי. אך
קשה: כיצד ניתן להסביר את המלה "גדי" כפשוטה,
כאשר האזהרה היא על כל סוגי הבשר?

על כך מפרש רש"י "גדי – כל ולד רך במשמע,
ואף עגל וכבש... – כל יונקים במשמע": כיון שהפסוק
עוסק כאן בבישול "בחלב אמו", ונפוץ יותר להשתמש
ב"חלב אמו" בעיקר לבישול של "יונקים", (שכאשר
רוצים לבשל בשר של בהמה צעירה ביותר – ולד יונק
– בחלב, טבעי יותר שיבשלו זאת בחלב אמה, ולא
יחפשו חלב אחר²⁸), ולא לבישול של ולד רך שכבר
איננו יונק, אשר איננו נמצא, בדרך כלל, ביחד עם
"אמו" – לכן משתמשת התורה דוקא במלה "גדי",
אשר "כל יונקים במשמע", כי "דיבור²⁹ הכתוב
בהווה"³⁰.

לפיכך מוסיף כאן רש"י את ההסבר של המושג
"ולד רך" – "יונקים"³¹, ואינו מסתפק במלים "ולד
רך", כבפרשת משפטים, כי דוקא על ידי המושג
"יונקים" מובנת משמעות הביטוי "גדי" בפסוק זה,
למרות שמרביתם כאן את כל סוגי ה"בשר", כדלעיל.

1 אינן קשורות ל"חלב אמו", אלא ל"גדי", שהרי המלים
2 "בחלב אמו" מבהירות רק בתוך מה אסור לבשל "גדי"
3 – "בחלב אמו". לכן מסביר רש"י שיש כאן "אזהרה
4 לבשר" ולא "אזהרה לחלב", כי סביר לומר, שהתוספת
5 באיסור, אשר הפסוק רומז לה במלים "לא תבשל",
6 קשורה למרכיב העיקרי באזהרה "לא תבשל"²³.

ו.

דיבר הכתוב בהווה

7 כאמור לעיל, ה"אזהרה לבשר" נכללת כאן ב"לא
8 תבשל גדי", משום שבמלה "גדי" כאן אין הכוונה
9 דוקא למין גדי, אלא זהו שם המושאל ל"בשר"²⁴
10 בכלל, כי בשר הוא "רך", יחסית לחלקים האחרים של
11 הגוף²⁵.

12 אך עדיין קשה, ובמיוחד לפי פשוטו של מקרא:
13 מדוע מופיעה בפסוק ה"אזהרה לבשר" דוקא במלים
14 "לא תבשל גדי", כאשר משמעות המלה "גדי"
15 כשלעצמו היא המין של "גדי"? הכרחי אפוא לומר,
16 שבמלה "גדי" נכללות כאן שתי המשמעויות²⁶: במלה
17 זו הכוונה היא ל"דבר רך", כשם המושאל²⁷; וכן,

הפירוש "לא תבשל בשר". (ואי"ז דומה למ"ש לעיל (משפטים כא, כח)
וכי יגח שור – כי שם אין סברא לחלק בין שור לשאר בהמה ח' ועוף.
משא"כ בנדר"ד ש"לא תבשל גדי" שבפ' משפטים הוא רק לגדי והכתוב
כאן מחדש "אזהרה לבשר").

(28) ראה ער"ז רשב"ם משפטים כג, יט. פרישה ביו"ד סי' פז סק"ג.
(29) שכלל זה בפ' הכתובים כבר הודיעו רש"י כמה פעמים:
משפטים כא, כח. כב, יז, כא, ל.

(30) ולכן כותב כאן עזה"פ "אף עגל וכבש" – אף שכתבה כבר בפ'
משפטים – כי באם הפירוש "גדי" הוא רק "גדי עזים", אין לומר שנקט
הכתוב "גדי" מטעם "דיבר הכתוב בהווה" – מכיון שגם בישול כל יונק
(גם של עגל וכבש) הוא בחלב אמו.

(31) ואף ש"גדי" כולל כל ולד רך, גם כשיצא מכלל יונק* (וכדמוכח
לכאורה מגדי עזים ששלח יהורא – שלא שלח אמו עמו) – מ"מ, אומר
הכתוב "יונקים" בלשון "גדי", כי "יונקים" הרי בודאי עדיין רכים הם
ונקראים "גדי".

יתירה מזו אפשר לומר, ש"רך" בבעלי חיים** – לפי פירוש רש"י
– הוא דוקא כל זמן שהוא יונק

[כי (א) לכאורה נראה זה במוחש. (ב) איזה קצבה וסימן אחר י"ל
לדעת שרך הוא (ונפק"מ למקח וממכר). (ג) מובן וגם פשוט שרכות בשר
הבע"ח תלוי באיכות המאכלים. (ד) כעין רא"י לדבר ממש"צ צפ"ז "רכים
גר' עלות" (וישלח לג, יג)].

אלא שבפ' משפטים – אין זה נוגע לפירוש הכתוב (וכבפנים) ולכן
אינו מכארו שם, משא"כ כאן.

(23) ועפ"ז יומתק מה שרש"י כותב את פירושו "אזהרה לבשר כו"
על התיבות "לא תבשל גדי" – אף שמפרש שהאזהרה היא לכל בשר –
כי (נוסף לזה שצריך להעתיק גם תיבה זו – מכיון שמפרש ש(גדי) הוא
לאו דוקא – וכדרכו בכמה מקומות) פירושו "אזהרה לבשר" הוא מצד
זה שהאיסור "לא תבשל" הוא על "גדי".

(24) ועפ"ז אפשר לתרץ (נוסף להנ"ל סעיף ה') מה שרש"י מפרש
"אזהרה לבשר" ולא "אזהרה לחלב" – כי הפירוש "אזהרה לבשר" אינו
סותר ל"גדי", מכיון ש"גדי" כאן הוא (גם) שם המושאל. משא"כ הפירוש
"אזהרה לחלב" סותר ל"בחלב אמו" (שהכוונה כפשוטו היא שהאיסור
לא תבשל הוא בחלב אמו דוקא – ולא ש"אמו" בא למעט עוף).

ואף שגם הפירוש "אזהרה לבשר" מכריח שגם "בחלב אמו" הוא
לאו דוקא – מ"מ, מכיון שלפי הפירוש "אזהרה לבשר", האיסור בחלב
שאינו חלב אמו אינו כאיסור מפורש בכתוב (ורק שלומדים זה מ"אזהרה
לבשר") וכנ"ל הערה 22 – אין להקשות על הלשון "בחלב אמו", שהרי
בתיבת אמו מלמדנו פרט לעוף כו'. משא"כ באם נפרש שהכתוב מלמדנו
"אזהרה לחלב" איזה שיהי, ה"ז ויפך פשוטו הלשון "בחלב אמו".

(25) וער"ד מ"ש החינוך מצוה צב – נעתק לקו"ש ח"ו ע' 143 שוה"ג
להערה 5.

(26) ובדוגמת הלשון "לא תבשל" (שבו נרמז "אזהרה לבשר" כנ"ל
סעיף ד'), שכאן קאי בעיקרו על איסור הנאה; ורק שמרמז גם על ענין
הכללי ד"לא תבשל" הכולל גם אכילה ובישול.

(27) וגם לפי המבואר להלן שמ"ש כאן "גדי" הוא לפי שדיבר הכתוב
בהווה, צ"ל ש"גדי" כאן בא גם בתור שם המושאל. כי מכיון שכונת
הכתוב היא לחדש "אזהרה לבשר", מוכרח ש"לא תבשל גדי" סובל גם

(* באדר"ן נו"ב פמ"ה – הובא בתורה שלימה וירא יח, ז: רך בן שתיים.

(** משא"כ בבב"א דנאמר רכים (וישלח גל, יג) – והצעיר בודלדים (ויטף) בן שש [דדחוק לומר דקאי על ילדי עבדי יעקב – שהרי לא הוזכרו כלל בכתוב]. וראה ג"כ
דברים (כז, נד) ועוד. וי"ל טעם החילוק בה – כי בבע"ח התואר "רך" – הוא (בעיקרו) בנוגע לאכילה; ובבב"א – בנוגע לחזקת וכו"ב.

ז.

"בחלב אמו" - חידוש לגבי הבשר, ולא לגבי החלב

- 1 אך עדיין לא מובן סיום הפסוק – "בחלב אמו":
- 2 בפרשת משפטים, כאשר האזהרה היא רק לגבי
- 3 "גדי – ולד רך", מובן מדוע איסור ה"בישול" (אכילה)
- 4 הוא דוקא בחלב אמו: כי בישול ולד רך בחלב אמו הוא
- 5 מעשה אכזרי³². אך כאשר מזהירה התורה בשנית "לא
- 6 תבשל", והפעם – לגבי כל בשר, כולל בשר של בהמה
- 7 בוגרת יותר, הכרחי לומר, שאיסור הבישול של בשר
- 8 כזה הוא בכל חלב, ומדוע אומרת התורה "בחלב אמו"?
- 9 הפעם כבר אי־אפשר לתרץ לגבי "בחלב אמו",
- 10 שניסוח זה הוא מפני "דיבר הכתוב בהווה"³³: אילו
- 11 היתה כאן משמעות המלה "גדי" כפי שהיא לעצמה,
- 12 שרק לגבי חל האיסור "לא תבשל", אפשר היה לומר,
- 13 שהביטוי "בחלב אמו" מופיע משום שהבישול הנפוץ
- 14 של גדי בחלב הוא בחלב אמו – דיבר הכתוב בהווה,
- 15 אך מכיון שהמלה "גדי" מופיעה כאן רק מפני
- 16 שבהמשך נאמר "בחלב אמו", כדלעיל בסעיף ו' – אין
- 17 אפשרות לבאר את השימוש בביטוי "בחלב אמו" לפי
- 18 המלה הקודמת – "גדי".
- 19 לכן מסביר רש"י "בחלב אמו – פרט לעוף שאין
- 20 לו חלב אם", שבהוספת המלה "אמו" ממעטת התורה
- 21 בשר עוף. אך לגבי החלב אין הבדל, והאיסור "לא
- 22 תבשל" חל על כל חלב.

ח.

רמז לאיסור מדברי סופרים לגבי עוף

23 אך עדיין קשה:

(32) כמבואר לקו"ש ח"ו ע' 149 ואילך.

(33) לכאורה אפשר לומר שהכלל "דבר הכתוב בהווה" הוא דוקא כשגם בלאה"כ מוכרח הכתוב להוסיף איזו תיבה [וכמו "וכי יגח שור" (משפטים כא, כח) שבהכרח לכתוב איזו תיבה אחרי "וכי יגח", ומכיון שהגניחה מצויה יותר בשור לכן נאמר "וכי יגח שור"], אבל אין שייך שהכתוב יוסיף תיבה מיותרת ("אמו") בכדי לדבר ב"הווה" – אבל אינו, כי גם "ובשר בשדה טריפה" (שם כב, ל) מפרש רש"י "אף בבית כן אלא שדבר הכתוב בהווה" – אף שתיבת "שדה" מיותרת*.

(34) וכמו שפירש רש"י לעיל (בשלח טז, כט) "אל יצא איש ממקומו – אלו אלפים אמה.. מדברי סופרים ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר".

ההכרח של רש"י לפרש שם ש"אל יצא איש ממקומו" בא גם לרמז

ענין שמד"ס – ראה לקו"ש ח"ג ע' 6 שוה"ג להערה 38.

24 (א) ניסוח הדברים בהמשך הפסוק, שע"י הוספת
25 המלה "אמו" למלה "בחלב" מתכוונת התורה לבאר
26 את סוג הבשר, ולא את סוג החלב?

27 (ב) מדוע רומזת התורה למיעוט "פרט לעוף"
28 באמצעות המלה "אמו", הנותנת מקום לטעות,
29 שמשום שהמלה קשורה ל"בחלב", אין היא ממעטת
30 בשר עוף. לכאורה, היה צריך לרמוז למיעוט "פרט
31 לעוף" על ידי הוספת מלה ל"גדי" וכדומה?

32 לפיכך מוסיף רש"י ואומר "שאינן איסורו מן התורה,
33 אלא מדברי סופרים", שמדברי סופרים, בישול בשר
34 עוף בחלב הוא אכן איסור. ולכן רומזת התורה למיעוט
35 "פרט לעוף" על ידי המלה "אמו"³⁴, דוקא מפני שכך
36 יש מקום להסיק שהיא אינה ממעטת בשר עוף, כדי
37 לרמוז בכך לאיסור מדברי סופרים גם לגבי עוף³⁵.

ט.

איסור בשר עוף בחלב - בכל שלושת הפרטים

38 בפירוש רש"י ישנם ענינים של הלכה, וכן ענינים
39 של פנימיות התורה. מעניני ההלכה³⁶, אשר בפירוש
40 רש"י זה:

41 לגבי איסור בשר עוף בחלב מדרכנו, יש שתי
42 דעות: לפי דעה אחת אסור חכמים בשר עוף בחלב רק
43 באכילה³⁷, ולפי הדעה האחרת אסור זאת אף בהנאה
44 ובבישול³⁸.

45 לפי פירוש רש"י, שהתורה רומזת לאיסור בשר עוף
46 בחלב שמדברי סופרים באזהרה "לא תבשל גדי..."
47 שבפרשת תשא, העוסקת באיסור הנאה, מובן, שלפי
48 פירוש רש"י, חל איסור זה אף לגבי הנאה, ולא רק
49 לגבי אכילה.

(35) ונ"ל דרש"י (בפירושו עה"ת) ס"ל (ע"ד דעת הרמב"ם פיהמ"ש כלים פ"ז מי"ב. סהמ"צ שרש ב') דגם "דברי סופרים" – הם מן התורה, אלא שאין זה עיקר (פשוטו) של מקרא (ועפ"י יומתק ל' רש"י) (בשלח שם) "מדברי סופרים", אף שבד"ה שלפניו כותב "חכמים". והוא ע"ד שבכ"מ – בפרש"י עה"ת – שהפירוש ע"פ דרך הפשט אינו מתיישב כ"כ מוסיף רש"י פ"י ע"ד הדרש וכו' (היינו שדרש זה ג"כ שייך לאמרו בפשוטו של מקרא, אלא שאינו עיקר הפשט שהביאו לפני זה) – כן הוא ג"כ בנוגע להלכות שבכתוב, שיש בהן שהן עיקרו של (פשוטו של) מקרא ויש – שמדברי סופרים שלמדו כן בפ"י ספר התורה הזה.

(36) ראה ג"כ לעיל הערה 22.

(37) טושו"ע יו"ד סי' פ"ז.

(38) ב"ח שם.

(* ונע"פ חילוק זה מובן מה שהוצרך רש"י לפרש שם "דבר הכתוב בהווה" (אף שפירש זה כבר ג' פעמים לפ"ז – וראה – בארוכה – לקו"ש ח"ו ע' 130 ואילך), וגם להביא דוגמא מ"אשר לא יחי' טהור מקרה לילה" שבפרשת תצא (כג, יא) – כי מכיון שתיבת "שדה" מיותרת, הוצרך לחדש שגם בכגון דא ישנו להכליל "דבר הכתוב בהווה", וכיון שחידוש הוא – מביא הוכחה – מ"מצאתי לו חבר" – מ"אשר לא יחי' טהור מקרה לילה" שהתיבות "מקרה לילה" ג"כ מיותרות אלא שדבר הכתוב בהווה.

19 את ה"אזהרה לבשר בחלב" שבפרשתנו מביעה
 20 התורה במלים "לא תבשל גדי בחלב אמו". אמנם,
 21 בדרך הפשט באה המלה "אמו": למעט בשר עוף, אך
 22 כשיודעים שכל הענינים שבתורה מדויקים לחלוטין,
 23 הכרחי לומר, שבפנימיות הענינים "גדי בחלב אמו"
 24 הוא השורש והגורם לכל בשר בחלב, שהוא מפני
 25 האכזריות.
 26 הדבר מדגיש יותר³⁹ עד כמה עלינו להישמר מפני
 27 אכזריות ומפני צער בעלי חיים. ומכך ניתן ללמוד עד
 28 כמה גדולה צריכה להיות הזהירות לגבי צערו של אדם,
 29 ועל־אחת־כמה־וכמה לגבי צערו של יהודי, שהרי
 30 רואים, שמפני אכזריות כלשהי שבאכילת "גדי בחלב
 31 אמו" ובהנאתו, אסרה התורה לא רק "גדי בחלב אמו"
 32 בלבד, אלא אף כל בשר בחלב, ולא רק באכילה ובהנאה,
 33 אלא אף בבישול – כדי להרחיקנו ממעשים העלולים
 34 להביאנו לידי אכזריות ר"ל.
 35 מצד שני לומדים מכך עד כמה יקרה אהבת הבריות
 36 בכלל, ואהבת ישראל – "בנים אתם לה' אלקיכם"⁴⁰ –
 37 על־אחת־כמה־וכמה.

(משיחת ש"פ תשא תשכ"ח)

1 אך לאמיתו של דבר, יותר מכך – לפי פירוש רש"י
 2 אסור בשר עוף בחלב אף בבישול:
 3 כיון שלאיסור בשר עוף בחלב שמדברי סופרים
 4 רומזת התורה בפסוק המחדש "אזהרה לבשר", יוצא,
 5 שבאזהרה זו יש שני ענינים: האיסור מהתורה,
 6 שבמלים "בחלב אמו" מגלה הפסוק שב"אזהרה
 7 לבשר", לא נכלל בשר עוף; והאיסור מדברי סופרים,
 8 שב"אזהרה לבשר" נכלל גם בשר עוף (כפי שהפסוק
 9 עצמו רומז, שמדברי סופרים, המלים "בחלב אמו" אינן
 10 ממעטות בשר עוף).
 11 מכך מובן, שכשם שה"אזהרה לבשר" שבפסוק
 12 כאן אמורה לגבי האיסור "לא תבשל" באופן כללי,
 13 כולל שלושת הפרטים: אכילה, הנאה ובישול, והתורה
 14 אוסרת כל בשר (חוץ מעוף) אף בבישול – כך גם
 15 ה"אזהרה לבשר", כפי שהיא מדברי סופרים אשר
 16 אוסרת בשר עוף, אף היא חלה בכל שלושת הפרטים,
 17 וגם בישול בשר עוף בחלב אסור מדברי סופרים.

י.

החשיבות של אהבת ישראל

18 מהענינים של "יינה של תורה" שבפירוש רש"י זה:

(39) נוסף על המבואר לקו"ש ח"ו ע' 151.

(40) ראה יד, א.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

מחות' הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוהר"ש שי' הכהן

וזוגתו היא ש"ב מרת דבורה לאה תחי'

שלום וברכה!

כיון שלא הזדמן להתראות ביום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אף
 ששואל הנני וגם מקבל הנני פ"ש מהנעשה אתם לעתים קרובות.

הנני מנצל הענין וההזדמנות דפורים קטן, שגם הוא והחדש שלו אדר ראשון נכנסים בציווי
 חז"ל משכנס אדר מרבין בשמחה, ולאחל אשר השמחה תומשך מחדש וימים אלו על כל השנה כולה,
 ושמחה מתאימה לתורת הבעש"ט תורת החסידות, שמחת הנפש וגם שמחת הגוף, שמחה מענינים
 הרוחניים ושמחה מענינים הגשמיים, שתבוא מתוך בריאות והרחבת הדעת אמיתית, ובצחות הלשון
 דהכתוב זה הקטן גדול יהי', הנה מפורים קטן זה, שגם שמחה קטנה עלי' נאמר שמחה פורץ גדר, יזכו
 כל בני ישראל וכאו"א מאתנו בכללם, לקיום היעוד, תשא את ראש בני ישראל להוציאם מן המיצר
 והגבול - אל המרחב בכל עניניהם.

בכבוד ובברכה.

קנו

ביאור ורמזים במאור⁵ (בכורות מד): שני נקבים יש בו באדם וכו', דהוא כנגד עפרן ואברהם, "עפרן" חסר ו' (בחי' יסוד) דנדהו ויצאו המותרות - שהוא ה"שתן" בגי' "עפרן בן צחר", למקנה אברהם לאחוזת קבר וכו'.

ת"ר שני נקבים יש בו באדם, אחד מוציא שתן, ואחד מוציא שכבת זרע, ואין בין זה לזה אלא כקליפת השום, בשעה שאדם נצרך, אם נקבו זה לתוך זה נמצא עקר.

בכורות מד, ב

ב' נקבים¹ יש ביסוד, מנקב הימיני יוצא הזרע, ומנקב השמאלי יוצא השתן כמ"ש במאורי אור מע' בני חת² ע"ש.

ואין בין זה לזה אלא כקליפת השום, שום הוא³ יסוד, זהו שראשי השומים מרבים הזרע כמ"ש במאורי אור מע' שום⁴ ע"ש. זהו שהמחיצה שבין הנקבים הוא כקליפת השום והיא המבדלת בין הקדושה ובין הטומאה, בין הטהור והטהמא. ואם נקב זה לתוך זה, נעשה עקר שמתערב השתן עם הזרע ואינו מזריע ומוליד.

והשתן שהוא המותרות היוצאות מנקב שמאלי שביסוד לחיצונים הוא בחי' בני חת שקאי על סיגי המלכים שמתו וחתו ונשברו כמ"ש במאור^א מע' בני חת ע"ש.

וידוע שהקליפה דחת הוא לנגד⁵ גבורה, כי בז' אומות שהם ז' מדות דקליפה, חתי הוא השני⁶, א"כ הוא גבורה

(1) ראה אור התורה פרשת נח סו, ב. ביאורי זוהר להצמח צדק עמוד קנ-א. ספר הערכים-חב"ד חלק ב' עמוד רצא.

(2) וז"ל: בני חת נק' מותרות יוצאות מנקב שמאלי שביסוד לחיצונים, והם סיגי מלכים דמתו וחתו ונשברו.

(3) "והנקודה דשום הוא מלופום, שהוא נקודת היסוד, שו"ם הוא מספר רצון" שרצון הוא יסוד כמ"ש במאורי אור מע' רצון ע"ש. (תורת לוי יצחק כאן).

[במאורי אור שם וז"ל: רצון נק' היסוד של כל פרצוף, המרצה לנוקבא ע"ש. וביאיר נתיב וז"ל: רצון בגי' מקור"ר כי הוא מקור היסודות, ע"ש. וכן "רצון" אותיות "צנור"].

(4) וז"ל: שום נק' היסוד, ראשי השומים מרבים זרע. [וביאיר נתיב כתב וז"ל: שמענו מרביתנו כי "שם" נק' מלכות, ו' נק' תפארת, ויסוד המייחדם נק' שום].

(5) "גם ח"ת רומז על בינה שהיא הספירה הח"ת מלמטה למעלה, והכל עולה בקנה [אחד], כי שתיה היא* בבינה ובגבורה שהם בקו השמאל מהמותרות שהוא השתן יוצא לחוץ דרך נקב השמאלי שביסוד". (תורת לוי יצחק כאן).

(* ראה לעיל סימן קטז).

(6) (נחמי"ט, ח) "וכרות עמו הברית לתת להם את ארץ הכנעני החתי והאמורי וגו'". בלקוטי לוי יצחק ליקוטים על מאחז"ל עמוד טו, מציין לקהלת יעקב מע' ח. מובא לעיל סימן קמט הערה 19 ע"ש. ראה ספר המאמרים ה'תרט"ט עמוד רכט הערה 39. לקוטי שיחות חלק

דקליפה, וכמ"ש⁷ וחתו גבוריך תימן, וכמו⁸ חושם מארץ התימני שהוא המלך דגבורה⁹ וכו'.

ולפי זה שהשתן הוא קליפת בני חת, י"ל הוא בחי' עפרון החתי שכתוב בו ועפרון יושב בתוך בני חת, והוא הלעומת דאברהם. שאברהם הוא החסד¹⁰ דאתגלי בפום אמה - דיסוד, כמ"ש¹¹ והוא יושב פתח¹² האהל. והוא בנקב הימני דיסוד שמשם יוצא טיפת הזרע, וכמ"ש¹³ ממזרח אביא זרעך, מזרח הוא בחי' אברהם שעליו נאמר¹⁴ מי העיר ממזרח צדק. ועפרון שמבני חת הוא השתן היוצא מנקב השמאלי שביסוד.

וסימנך עפרן¹⁵ בן צחר (וכן כתיב בפרשת חיי שרה כ"ה ט"ז¹⁶, עפרן חסר ו') הוא מספר שת"ן במכוון. והוא

כא עמוד 229.

(7) עובדי' א, ט. [פי' מצודות דוד, וציון: וחתו, ענין שבירה כמו והחתתי את עילם (ירמי' מט, לו). תימן, שמקור מחצביך מאדום היושבת בדרומה של א"י, הנה גבוריך יחתו וישברו במלחמה].

(8) בראשית לו, לד. (9) פירוש: דהשבעה מלכי אדום הם כנגד השבירה מדעת ולמטה (ראה תורה אור עמוד קי, ד - מובא לעיל סימן סה הערה 20). נמצא חשם מתימן - המלך השלישי, הוא המלך דגבורה דקליפה, וזהו ג"כ מ"ש "גבוריך תימן".

(10) פירוש: חסד דמתגלה בראש ובפי אבר היסוד. ראה זוהר - אדרא רבה - ח"ג קמב, א. תורה אור יא, א. ראה לקמן הערה 12. 22.

(11) בראשית יח, א. (12) ראה תורת חיים בראשית עמוד פ, ג. וז"ל: והי' שמך אברהם בה"א כו' והענין הוא בדרך כלל בה"א זה דאברהם שהוא בחי' ה' חסדים הראשונים שבעצמות המאציל שנמשך ומתגלה בבחי' יסוד דוקא ע"י המילה ופריעה (כמשי"ת) שיהי' עי"ז בחי' גילוי האור דעצמות ופנימית מן ההעלם לגילוי בכל ההשתלשלות... והוא בחי' ה"א דאברהם שמתחלה נק' אברם בהעלם וסתימות וה"א זה הן ה' חסדים הנגלים בפומא דיסוד לאחר שמל א"ע שזמה הטעם נקרא אברהם כנ"ל, ועי"ז ה' התקשרות וחבור מפנימית העליון בתחתון גם מאצ' לבי"ע ע"י בחי' יסוד ז"א במלכות וז"ש באברהם והוא יושב פתח האהל כו' שהוא להשפיע במלכות שנק' פתח האהל ומשם יבא לידי גילוי אור הפנימית גם בבי"ע כמו בג"ע העליון ותחתון כנ"ל וכ"ז מבחי' ה"א דאברהם הנ"ל ע"ש.

(ראה גם לעיל סימן קא).

(13) ישע"י מג, ה. "אל תירא כי אתך אנכי ממזרח אביא זרעך וגו'". הפסוק קאי על לעתיד-לבוא שהקב"ה יקבץ הגלות, "ממזרח" הנפוצים שמה ע"ש במפרשים. ומדייק כאן מ"ש "זרעך", דבא מנקב הימיני בחי' אברהם.

(14) שם מא, ב. "מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו", ופרש"י "מי העיר את אברהם להביאו מארם שהוא במזרח, וצדק שהי' עושה היא היתה לקראת רגליו בכל אשר הלך". (ראה בראשית רבה פרשה מג, ג).

(15) פירוש: עפרן (בגי' 400), + בן (52), + צחר (298) = 750, כמספר שת"ן.

(16) "ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו אל מערת המכפלה אל שדה עפרן בן צחר החתי וגו'".

ר"ע עי"ן כמספרו עפר"ן) כדאיתא²⁶ במד"ר. ויצאה מערת המכפלה – מלכות²⁷, מתחת ידו לאברהם לנקב הימני שביסוד שמשם יוצא טיפת הזרע, לאחוזת קבר. כי יסוד דנוקבא נקרא קבר, כמאמר²⁸ אי אפשר לפתיחת הקבר כו'. והיינו מה שמערת המכפלה הוא למקנה לאברהם²⁹ לאחוזת קבר, הוא כמו היחוד דזו"ן, שצריך להיות מתחלה קדושי כסף, הוא הת' שקל כסף שנתן אברהם בעדה. וזהו שלמדו רז"ל קדושי כסף ממ"ש כי יקח איש אשה ונלמד קיחה קיחה משדה עפרן כדאיתא ברפ"ק³⁰ דקדושין ע"ש. והנה שם נעשה הדבר בפומבי גלוי לעין כל, כמ"ש³¹ ויען אפרון החתי כו' באזני בני חת לכל באי שער עירו, וכתב³² את הכסף אשר דבר באזני בני חת, ואח"כ³³ כתיב לעיני בני חת. הרי שהי' הדבר בגלוי באזני בני חת, ולעיני בני חת, לכל באי שער עירו, בכל באי שער עירו. ועפרון הוא השתן שבנקב השמאלי שביסוד, א"כ מה שהי' זה באזני ולעיני בני חת, הוא כמו מה³⁴ שמשתיינין מים בפני רבים, לעין כל, והוא מה שנדחין ויוצאים המותרות, השתן, מיסוד לחוץ.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנד

בן צחר, צח"ר¹⁷ מספרו בינ"ה גבור"ה הו"ד שהם בקו¹⁸ השמאל וכו'.

הנה מתחלה היתה כבושה תחת יד עפרן¹⁹ בן צחר, נקב השמאלי שביסוד שמשם יוצא השתן, ונתן לו אברהם – שהוא²⁰ אבר מה, בחי' נקב הימני שביסוד ששרשו מחכמה קו הימין, ועיין בעץ חיים שער הנסירה²¹ פרק ח'²² בענין ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ ע"ש, – בעדה ת' שקל²³ כסף, ת' דוקא כמנין עפרן.

ובזה שנתן לו ת' שקל כסף נדחו המותרות שהוא השתן מנקב השמאלי דיסוד, וזה שנעשה אז עפרן חסר ו', שחסר בו בחי' ו' שהוא יסוד²⁴. כי נדחו ויצאו המותרות שהוא השתן (מספר עפר"ן ב"ן צח"ר) מבחי' ו' דיסוד, וכמ"ש²⁵ ולא ידע כי חסר יבואנו, שקאי על עפרן (שהוא

(17) צח"ר בגי' 298, וכן בינ"ה (67) + גבור"ה (216) + הו"ד (15) = 298.

(18) וכידוע, חכמה, חסד, נצח – בקו הימין. בינה, גבורה, הוד – בקו השמאל. דעת, תפארת, יסוד – קו האמצעי, ראה תורה אור פרשת תולדות עמוד יט, א ואילך.

(19) "והוא מצד שם ב"ן דמלכות שרשו משם ב"ן דתוהו ממלכות המלך בעל חנן בן עכבור, ב"ן עכבור" מספרו ב"ן צח"ר, זהו שמתחלה היתה כבושה תחת יד בן צחר". (תורת לוי יצחק כאן). עיין בפנים הביאור בקבלה.

(20) "אברהם" הוא אותיות "אבר מה". ראה הערה 22.

(21) שער כט.

(22) וז"ל: יסוד הזכר להיות רובו מצד החסדים לכן יש בו ריבוי אור ונמשך ממנו תוספת אור אל היסוד שבו והוא בולט...

והנה זה חסד נקרא אברהם וממנו נמשך האור הזה מן הכלי זה אל כל הספירות עד בואו אל היסוד הנקרא כל, ומזל הי"ג נקרא ונקח כנודע, והם אותיות קונה וזהו קונה הכל. וזהו ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ כי אברהם מתקן שמים וארץ ע"י שקנה מחדש בחי' היסוד המזווג שניהן כמ"ש כי* כל בשמים ובארץ והוא הקונה אותם בסוד מזל הנקרא ונקח. וז"ש בפ' בראשית ג"כ דכר אתי אבר מאברהם אתהדר ברא ונעשה אבר ואתגלייא האי אבר. והענין כי ע"י האור ההוא שלקח אברהם נתקן האבר הקדוש המזווג עם המלכות הנקרא מ"ה לכן כח שניהן נרמז בו אבר מ"ה אברהם כי הוא מתקנם.

(* ראה לעיל סימן ט הערה 33.

(23) ראה בפנים בתורת לוי יצחק ביאור הסיפור בבכורות שם, "איתב לך ת' וזוי וזיל הדר עובדא". מספר ת' דוקא.

(24) שמדות היסוד הוא מדה השישית: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד.

(25) משלי כח, כב.

(26) (בראשית רבה פרשה נח, ז) וז"ל: (משלי כח, כב) נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו. נבהל להון איש רע עין, זה עפרן וכו', ולא ידע כי חסר יבואנו שחסרתו התורה ואו, הדא הוא דכתיב וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרן עפרן כתיב חסר ואו. [חסד ואו, ונשאר עפרן גימטריא ר"ע עי"ן: מתנות כהונה].

(27) "מלכות שם ב"ן שהוא כפול בהי"ן, כי הוא במילוי ההי"ן" (תורת לוי יצחק כאן). ראה אור התורה ענינים עמוד רנ. שיחות קודש ה'תש"מ פרשת האזינו סעיף כט. לעיל סימן קנה.

(28) ראה נדה כא, ב. סו, א. כריתות ו, א. ויש להעיר ממאחז"ל (ברכות טו:): "מה ענין שאול אצל רחם" ע"ש.

(29) "מקנה" הוא הג' פעמים שם אדני שביסוד דמלכות, עיין בעץ חיים שער מ"ן ומ"ד דרוש י"א" (תורת לוי יצחק כאן).

(30) דף ב, א. ראה גם לעיל סימן קנג. קנד.

(31) בראשית כג, י.

(32) שם פסוק טז.

(33) שם פסוק יח. "לעיני בני חת בכל באי שער עירו".

(34) בכורות שם "תניא משתיינין מים בפני רבים". והביאור כאן על מחז"ל ב' נקבים יש באדם וכו' הוא המשך הנ"ל.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תשא

ל, כג – ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים

א. ראוי שתעורר על מה שנאמר בשמן המשחה (ל, כג) ואתה קח לך ולא נסתפק לומר [ועשית] כמ"ש (שם פסוק יח) בכיור וכנו וברוב כלי המקדש, או (שם פסוק לד) קח לך כמ"ש בקטורת, אבל הוסיף לומר ואתה קח לך.

וזה בלא ספק מעיד על אמינות מה שזכרו חז"ל שלא נעשה שמן המשחה כי אם פעם אחת שעשאו משה רבינו בידו ולא יעשה עוד בעתיד, אמרו במסכת הוריות (ד' י"א) ר' יהודה אומר אותו שמן המשחה שעשה משה במדבר כמה ניסין נעשו בו מתחלה ועד סוף וכו', ואותו שמן קיים לעתיד לבוא שנאמר (שם פסוק לא) **שמן משחת קדש יהי זה לי לדורותיכם** זה בגמטריא תריסר הוי, ועוד אמרו שם משנגז הארון נגזו עמו צלוחית שמן המשחה וצנצנת המן ומקלו של אהרן שקד' ופרח' וארגז ששלחו פלשתים דורון לאלקי ישראל.

ומה שחלק הראב"ע על זה, כבר השיב הרמב"ן והוכיח אמתת דעתו ז"ל מאשר לא אמר הכתוב שמן משחת קדש יהי זה לאהרן ולבניו לדורותם כמ"ש בבגדים. אבל אמר יהי לי לדורותיכם, מורה שיהי השמן העשוי ההוא מתמיד למשוח בו לכל הדורות.

ונראה לי להוסיף על טענות הרמב"ן טענה אחרת לקיום דעת חז"ל והיא מה שנאמר כאן (שם פסוק לב) בשמן המשחה ובמתכונתו לא תעשו כמוהו קדש הוא קדש יהי לכם איש אשר יעשה כמוהו וגו'. ואם בא הכתוב לצוות שיעשה שמן המשחה תמיד בזה התואר הי' ראוי שתאמר התורה שלא נעשה כמוהו לצורכנו כמו שאמרה בענין הקטרת (שם פסוק לז) והקטרת אשר תעשה במתכונתה לא תעשו לכם ולא אמר כן בשמן המשחה אלא שלא נעשהו כלל ואמר בהחלט איש אשר יעשה כמוהו רוצה לומר לא לה' ולא לכם כי היא אזהרה מוחלטת והוא לאות שכינותה תורה שלא יעשה בהחלט שמן המשחה זולתו בשום דור מהדורות.

ועוד אני עושה על זה טענה שלישית והוא שאם היתה כוונת התורה שיעשו שמן המשחה פעמים אחרות לא הי' ראוי לכתוב כמות הסמים בלבד שלא יחס ההרכבה כמו שאמרה בקטרת (שם פסוק לד) בד בבד יהי ולא ביארה המשקל שיקח מכל א' מהם לפי שפעמים יעשו יותר ופעמים פחות, אבל סדר ההרכבה ויחס הפשוטים הנכנסים בה וערכם יהי שמור תמיד בכל עת שיעשה

אותו וכבר זכר זה הרלב"ג. וכל זה מוכיח שקבלת חז"ל היא האמת שלא הי' שם שמן משחה אחר אלא אותו שעשה משה במדבר, ומפני זה תמצא שלא הי' כהן משוח בבית שני לפי שכבר הי' נגזו שמן המשחה שגזזו יאשיהו עם שאר הדברים הקדושים ולא הי' להם רשות לעשותו.

ומפני זה נאמר כאן למשה במצות שמן המשחה ואתה קח לך רוצה לומר אתה בעצמך תקח לך הדברים האלה ותעשה שמן המשחה לא יעשה אותו אדם אחר עוד כל ימי הארץ.

אברבנאל

ב. הרמב"ם בהלכות כלי מקדש (ריש פרק א) קחשיב מצות עשה לעשות שמן המשחה, ולכאורה קשה שהרי לפי הכלל שביאר הרמב"ם בספר המצות (שרש ג') אין לחשוב במנין המצות מה שלא נהג רק אז במדבר ולא לדורות, ע"ש שהשיג על הבה"ג, ומטעם זה לא קחשיב בחבורו כל המצות הללו, וא"כ איך קחשיב מ"ע דעשיית שמן המשחה כיון שזה לא נהג לדורות שהרי לא עשה שמן המשחה רק משה אז וזה קיים לדור דורות כדילפינן (הוריות ה:): מקרא דיהי זה לי לדורות, וכן פסק גם הרמב"ם (שם).

וי"ל כיון דאיכא בכלל מ"ע זו ג"כ שישמור השמן המשחה ושלא יאבדו דזה הוא בכלל יהי זה לי, לכן שפיר הוי מ"ע שנוהג לדורות ולכן בספר המצות (מ"ע ל"ה) באמת לא קחשיב מצות עשיי רק המצות שיהי לנו שמן המשחה ומייתי קרא דיהי זה לי וזה ג"כ כוונתו בחבורו.

ומה דקחשיב הסמנים וכיצד נעשה משום דאיכא נפקותא לדורות לענין במתכונתו לא תעשה כמוהו. ערוך לנר כריתות ה. ד"ה המפטם את השמן

ג. הי' לו לומר ראשי בשמים' כמו שנאמר בשיר השירים², אלא לדרוש, **בשמים ראש** זה נבוכדנצר, אנת הוא רישא דדהבא³. **מר דרור ת"ק** שמלך בכיפה⁴. קנה⁵ בגי' אנטיוכס, על שם שקנה ישראל, שנאמר (יואל ד) מכרתם לבני היונים. ר"נ כנגד יון שלא מלכו אלא בירושלים שהוא בחצי העולם⁶. בקנמון וקדה נאמר **בשם** כנגד פרס ויון שלא החרבו הבית. קדה ת"ק כנגד אדום שפשטה מלכותו בכל העולם, קדה קרי ב' דקה, הנה קטן נתתיך בגוים⁷ (עובד').

ג' בפסוק אחד, מר וקנמן וקנה, כנגד בבל מדי יון שהי' זה אחר זה, קדה בפסוק שני ששקולה כשלשתן, והי' ריוח ביניהם⁸ ומשך גלותן מכולם, כן כנגד להגן⁹ ג' בין סמים לסמים¹⁰ נטף ושחלת וחלבנה, והרביעי לבד ולבנה זכה.

פירוש הרוקח (מבעלי התוס')

(7) עיין תנחומא פרשת ויצא דראה יעקב בחלום הד' גליות, וכשראה גלות אדום נתירא, וא"ל הקב"ה דלעתיד לבוא אני מורידו.

(8) בין השלוש הנ"ל לאדום. עיין ויקרא רבה פ"ג, ה.

(9) ר"ל וכן כנגדן בקטרת.

(10) פסוק לד.

(1) הכוונה בפסוק ל, כג. ואתה קח לך בשמים ראש.

(2) ד, טו: נדר וזכרם קנה וקנמן עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים.

(3) פסוק: דניאל ב, לח.

(4) מגילה י"א א, ור"ל והעולם מהלך ת"ק.

(5) הכוונה עם הכולל.

(6) יזמא נ"ד ב'.

♦ יום ראשון י' אדר ♦

ל (יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יֵא וּמְלִיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(יב) כִּי תֵשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ
אִישׁ כְּפָר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה
בָּהֶם גִּגִּף בַּפֶּקֶד אַתֶּם:

יב אֲרִי תִקְבֵּל יֵת חֲשָׁבֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמִנְיָהוֹן וְיִתְּנוּן גִּבֹּר פֶּרֶקֶן נַפְשָׁה קָדָם יֵי
כַד תִּמְגֵּי יִתְּנוּן וְלֹא יִהְיֶה כְּהוֹן מוֹתָא כַד
תִּמְגֵּי יִתְּנוּן:

כ"י תשא • לשון קבלה, בתרגומו, כשתחפץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגל, אלא ותנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם. ולא יהיה בהם גיגף • שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2'קוטי שיחות' חלק ג, עמוד 924)

עשית העגל היתה עבודה זרה, שהוא חטא ועון כללי. חטא כזה פוגם בכללות הנשמה, וכמו־כן הוא פוגם ב'נשמה הכללית' שבדור. וכפי שאכן היה בחטא העגל, שגרם ירידה ונפילה מסוימת גם במשה רבנו, ראש בני ישראל, כמאמר רבותינו ז"ל (פירוש רש"י לקמן לב, ז) "לך רד - מגדלתך".

והנה, חטא העגל גרם לענין המיתה (כי בשעת מתן־תורה זכו ישראל למצב של "חירות ממלאך המות" (תיקוני־זוהר תיקון נ); וחטא העגל עורר מחדש את חטא עצי־הדעת, שהביא מיתה לעולם). נמצא שחטא זה גרם לענין של 'מיתה' גם במשה רבנו (ה'נשמה הכללית'). מכאן הקשר לענין של הסתלקות צדיקים המדבר לעיל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כ"ד כג, אגרת ח'תתקנב)

וידבר ה' אל משה - כי שאל משה: רבנו של עולם, כמה תרונם קרן ישראל (ובפרט - שהיה אף זה־עתה מעשה העגל). אמר לו הקב"ה: לאמור - לדורות (כולל אפילו ביום פקדי (אשר אז) ופקדתי עליהם חטאתם בעגל) - כי תשא - אתה דוקא - ראשם של ישראל (ורק משה - לא היתה לו כל שיכות לענין העגל, שהרי היה אז בהר עם ה').

תשא את ראש - תוכל "לשאת את ראשם בהגבהה", על־ידי אשר - תשא את ראש, תמנה אותם לגלות חבתם לפני המקום. - ולכפר על החטא המונע הרמת קרנם (ובפרט - חטא העגל) - ונתנו איש כופר נפשו - צדקה, כמו שנאמר וחסוף בצדקה פרוק.

וכיון אשר כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מביחנת משה רבנו עליו־השלום - הרי הוראה בפרשתנו, שעל־ידי בחינה

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לעבודת אהל מועד (ל'אדנים), כדלקמן בפסוק טז (ע"פ רא"ם).
ולא יהיה בהם גיגף - שהמנין שולט בו עין הרע - ברש"י שמואל א טו, ד: "לפי שאסור למנות את ישראל, שנאמר בם (בראשית לב, יב) לא יספר מרוב".

והדבר בא עליהם - זהו פירוש "ולא יהיה בהם גיגף", שאם ימנום יהיה בהם "גיגף".

כמו שמצינו בימי דוד - ראה שמואל ב פרק כד שדוד צוה למנות את ישראל, ועקב כך מתו בדבר. וראה ברכות סב, ב הטעם שדוד נכשל באיסור פשוט כזה. תורה יג

סכום מנינם - זהו פירוש "ראש בני ישראל". וראה גם רש"י תהלים קלט, יז: "חשבון ספירותיהם". וראה גם רש"י דברים לג, ה. והטעם שנקרא הסכום "ראש", מפני היותו ראש וכלל לפרטים שתחתיו (ע"א).
לדעת כמה הם - נראה שזהו פירוש "לפקודיהם".

אל תמנע לגלגל - לפי ראש. אלא ותנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם - אמנם וכל למנותם גם בדברים אחרים (כמו שהיה בימי שאול (ש"א טו, ד) ויפקדם בטלאים), אלא שבמחצית השקל היה ענין נוסף, שיתנו אותה

(יב) כִּי תֵשָׂא - לשון קבלה - כדלעיל כג, א וברש"י שם, ולא לשון הרמה ונשיאה כבכל מקום (רא"ם).
בתרגומו - "ארי תקבל".

כשתחפץ לקבל - ולא כאשר תקבל בפועל, שכן כונת הכתוב היא שלפני שימנו אותם יתנו מחצית השקל (רא"ם). ומפרש "כי" מלשון "כאשר". וראה גם רש"י ראש השנה ג, א. ואף שמשה רבנו נצטוו למנותם בתחילת נדבת המשכן, כדלקמן ברש"י פסוק טז, ומהו שאומר "כשתחפץ לקבל"? הרי מזה שלא אמר "שאל" אלא "כי תשא", מוכן שהאזהרה כאן היא (גם) לדורות (באר בשדה).

זו, על כל אחד ואחד להרים קרנו, על-ידי אשר יגלה חבתו לפני המקום, בהתבוננו אשר אהבת עולם אהבתנו ה' אלקינו כו' ובנו בחרת – הוא הגוף החמורי – וקרבתנו כו', שאזי ממילא פנים הפנים לתעורר גם הוא לדבקה בו ולהמשיך אור אינסוף ברוך-הוא למטה ולהעלות כל העולם כולו לה', שזהו על-ידי התורה ומצות, ובפרט על-ידי הצדקה, שהיא עקר המצות המעשיות ועולה על כולנה – במילוי הצווי לעשות משכן ודירה לו יתברך בתחתונים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים, מברכים החדוש וערב ראש-החדש אדר-שני, ה'תשכ"ז)

לקאורה אינו מובן: מהו הענין ד"תשא את ראש" – הרי ה'ראש' הוא המדרגה היותר עליונה שבאדם? וידוע הבאור בזה – על-פי שיחת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמות-עדן (וכן הוא גם על-פי החוקרים), שהתכלית של כל מדרגה היא להכלל במדרגה שלמעלה הימנה, ולדוגמא: תכלית הדומם – שיקלל בצומח, ותכלית הצומח – שיקלל בחי, וכן הלאה, ועל-דרך-זה בנוגע לאדם, מין המדבר, שמעלתו היא מעלת השכל (נפש השכלית) – שתכליתו היא להתעלות למדרגה שלמעלה מהשכל, שזהו ענין ד"תשא את ראש".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חס"ו עמ' 390 ואילך – 'מתוך לקראת שבת')

מצות מעשיות בתוצאה מקירוב פנימי

ונתנו איש כפר נפשו ליהוה . . זה | יתנו . . מחצית השקל

הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו (ל, יב"ג, ובפירושו רש"י) והקשו, במה נתקשה משה רבינו על-ידי-השלוש עד שהצריך הקב"ה להראות לו מטבע של אש? ויש לומר דבאמת תמיהת משה היתה, דמחצית השקל הרי באה להיות כופר לנפש על חטא העגל, דלקאורה בחטא כזה דנכרתים על-ידי-זה לגמרי רחמנא-לצלן מהקב"ה, ואיך יתכן שחטא כזה יכופר על ידי נתינת מטבע? ולכן הראה לו הקב"ה מטבע של אש שמשקלה מחצית השקל, ללמד דאף שבהיצוניות נראה שאין לאדם כזה קשר עם הקב"ה, אבל באמת יש לכל נפש "אש" ("א פייערל") שהיא עצם הנשמה ("נקדח הנהדות") שקשורה להקב"ה בכל מצב שיהיה, ואפילו חטא של עבודה-זרה לא מסיר ומנתק קשר זה, ומצד זה יש כפרה גם על חטא כזה. וקשר זה נמצא לא רק בעצם הנשמה, אלא "מטבע של אש" זו הנה "משקלה מחצית השקל", שלאש זו עשה הקב"ה משקל גשמי, דמכיון שגם פעולותיו של האדם באות מעצם חיותו – עצם הנשמה – לכן גם בנתינת מטבע גשמי, נמצא ה"מטבע של אש" – הקשר הפנימי עם הקב"ה, ולכן מכפרת הנתינה על חטאיו.

(יג) זה | יתנו פל-העבר על-הפקדים מחצית השקל
בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל
תרומה ליהוה:

כ"י זה | יתנו • (שמות רבה) הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו: כזה יתנו. העבר על-הפקדים • דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן (ויקרא כז): "כל אשר יעבר תחת השבט", וכן (ירמיה לג): "תעברנה הצאן על-ידי מונה". מחצית השקל בשקל הקדש • במשקל השקל

אשל אברהם – הרב אלאשולי

לומר שהיה כאן גם נוסף, שעל-ידי ראיה בלבד למד משה את משקל המטבע, אף שדרך השבע את משקל המטבע ניתן לדעת רק על-ידי שקילה. ואמר לו: כזה יתנו – לומר בן מיתור התיבות "זה יתנו", שהרי כבר אמר לעיל פסוק יב "ונתנו". וזה יתנו" פירושו "כזה יתנו", שהרי לא שיה שיתנו את המטבע של אש עצמו. העבר על הפקדים – דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן "כל אשר יעבר תחת השבט" – ויקרא

השקל, וממילא מובן שידע מהו מחצית. וזה"באר בשדה" כתב שהקדוש-ברוך-הוא הראה למשה צורת מחצית השקל ותבניתו ושיעור רחבו ועביו, שאת זה לא היה יודע. ומשקלה מחצית השקל – כי אם לא כן, במה מתבטא שהוא מחצית השקל. ואם-כן, היה כאן גם בתוך נס, עצם עשית מטבע של אש, ושמשקלו היה מחצית השקל, שהרי על פי טבע אין לאש משקל, וכאן המטבע של אש היה משקלו מחצית השקל (תורת מנחם). וצריך

(יג) זה | יתנו – הראה לו כמין מטבע של אש – אינו כותב מה טעם הוצרך להראותו, ומזה שלא כתב "נתקשה משה", משמע שלא בגלל זה הראהו. אף התוספות במנחות כט, א כתבו, שלשון "נתקשה" שיה בדבר שיש בו ידיעה אלא שמתקשה בה, ואילו כאן לא שיה לומר נתקשה, "משום דלא היה ידע בשום ענין אם לא היה מראהו". אבל לקאורה דוחק לפרש בן ברשי, שהרי כותב לקמן שהקדוש-ברוך-הוא כבר לימד למשה אודות

שְׁקַצְבִּיתִי לָךְ לְשִׁקְלָ בּוֹ שְׁקָלִי הַקֹּדֶשׁ, כְּגוֹן שְׁקָלִים הָאֲמֹרִינִי בְּפִרְשֵׁת עֲרִכְיָן וּשְׂדֵה אֲחֻזָּה. עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל • עֲכָשׁוּ פֶרֶשׁ לָךְ כְּמָה הוּא. גֵּרָה • לְשׁוֹן מְעָה, וְכֵן (שְׁמוּאֵל א ב): "יָבוֹא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לּוֹ לְאַגְוֶרֶת כֶּסֶף וְכִפְר־לֶחֶם". עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל • שֶׁהַשֶּׁקֶל הַשֶּׁלֶם ד' וָזוּזִים, וְהַזוּז מִתְחַלְתּוֹ חֲמִשׁ מְעוֹת, אֲלֹא בָּאוּ וְהוֹסִיפוּ עָלָיו שְׁתּוֹת, וְהַעֲלוּהוּ לְשֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף, וּמִחֲצִית הַשֶּׁקֶל הִזָּה שְׁאֲמַרְתִּי לָךְ, יִתְּנוּ תְרוּמָה לָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' חלק ג, עמוד 529)

שְׁלוּשָׁה דְּבָרִים שָׁמַע מֹשֶׁה מִן הַקֹּב"ה וְהִרְתִּיעַ לְאַחֲרָיו... כִּיֵּן שְׁאָמַר לוֹ וְנִתְּנוּ אִישׁ כִּפְר־נִפְשׁוֹ, אָמַר מֹשֶׁה: מִי יוֹכַל לִיתֵּן כִּפְר־נִפְשׁוֹ?... נִטַּל הַקֹּב"ה כְּמִין מִטְבַּע שֶׁל אֵשׁ מִתַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד וְהִרְאָה לוֹ לְמֹשֶׁה: זֶה יִתְּנוּ, כְּזֶה יִתְּנוּ (במדבר רבה פרשה יב)

למה הדבר דומה? לאדם שהחליט ללמוד את מלאכת הצורפות. הלך אצל צורף, והלה למדו את כל המלאכה. אף דבר אחד - המובן מאלי - לא אמר לו: שיש להצית תחלה את האש מתחת לפסוף או הזקב. הלך התלמיד ועשה כפי שלמד, אף את האש לא הצית... מובן שהזקב והפסוף נותרו כפי שהם.

לפיכך היראה הקב"ה למשה מטבע של אש, ללמדנו: נתינת מטבע בלבד אינה יכולה לשמש כפר־נפש; אף פשנותנים מטבע של אש, בחיות והתלהבות הבאות מ'עצם הנפש' שנמשלה לנר ("נר ה' נשמת אדם"), אזי בכח המטבע לכפר על הנפש.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

השלים ארבעה זווים. **שְׁהַשֶּׁקֶל אֲרֻבָּעָה זוּזִים** - דינרים. בְּרִשׁ"י לְעִיל כּא, לִב. כה, לט: "אֲרֻבָּעָה זוּזִים". וְהוּבִיִּם. וְהִרְאָה רִשׁ"י עֲבוּדָה-וְזָרָה יֵא, א: "וְהַדִּינָר הוּא מִשְׁקָל זָהוּב קוֹנְשֵׁטֶנְטִינָה". **וְהַזוּז מִתְחַלְתּוֹ חֲמִשׁ מְעוֹת** - הרי שהשקל עשירים מעות. **אֲלֹא בָּאוּ** - חֲקָמִים. רֵאָה תוֹסֵפוֹת בָּבֶא בְּתָרָא צ, א. **וְהוֹסִיפוּ עָלָיו** - מִשְׁמַע עַל הַזוּז. וְכֵן מִשְׁמַע מִלְשׁוֹן רִשׁ"י וְיִקְרָא כו, כה. אָבֵל בְּגִמְרָא בְּכוֹרוֹת נ, א מִשְׁמַע שְׁהוֹסִיפוּ עַל הַשֶּׁקֶל, שֶׁתְּחִילָה הַשֶּׁקֶל הִיָּה שְׁלִשָּׁה דִּינָרִים וּשְׁלִישׁ, וְאַחֲרָיָה הוֹסִיפוּ לְשִׁקוֹל אֲרֻבָּעָה דִּינָרִים לְשֶׁקֶל. וְכֵן כְּתִב רִשׁ"י שֶׁ: "עַל סֵלַע דְּאוֹרִיָּתָא הוֹסִיפוּ שְׁתּוֹת וְעֲשֹׂאוּהוּ לְמִדַּת סֵלַע צוּרֵי עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה מְעִין". **שְׁתּוֹת** - שְׁשִׁית.

וְהַעֲלוּהוּ לְשֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף - וּלְפִי זֶה, יֵשׁ בְּשֶׁקֶל עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מְעוֹת. וְרֵאָה גַם רִשׁ"י וְיִקְרָא שֶׁ: "שֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף דִּינָר, עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מְעוֹת לְסֵלַע".

וּמִחֲצִית הַשֶּׁקֶל הִזָּה שְׁאֲמַרְתִּי לָךְ, יִתְּנוּ "תְּרוּמָה לָהּ" - לְאַחֲרֵי שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁעֲשָׂרִים גֵּרָה מוֹסֵב עַל "הַשֶּׁקֶל" וְלֹא עַל "מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל", מִבְּאֵר כַּעַת שֶׁמָּה שְׁאֲמַר שׁוּב "מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל" מוֹסֵב עַל "תְּרוּמָה לָהּ" (רא"ם). וְרֵאָה רִשׁ"י לְקַמֵּן פְּסוּק טו וּבְבִיאוֹר שֶׁמִּתְּחַלְתָּה לְתַתָּם לְאַדְנִים. תוֹרָה יד

כְּגוֹן שְׁקָלִים הָאֲמֹרִינִי בְּפִרְשֵׁת עֲרִכְיָן - רֵאָה וְיִקְרָא כו, ג. **וּשְׂדֵה אֲחֻזָּה** - רֵאָה שֶׁם כו, כה וּבְרִשׁ"י שֶׁם. וְאֵף שֶׁפִּרְשִׁיּוֹת אֵלּוּ נִכְתְּבוּ בְּתוֹרָה מֵאוּחַר יוֹתֵר, צָרִיף לִזְמַר שֶׁהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא לִימְדוֹ עַל כֵּךְ בְּהִיּוֹתוֹ בְּדֶהֱרַ לְפָנֵי שְׁצוּהוּ עַל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל. **עֲכָשׁוּ פֶרֶשׁ לָךְ כְּמָה הוּא** - כְּלוּמַר, תְּחִילָה אָמַר שֶׁצָּרִיף לִיתֵּן בְּמִשְׁקָל שֶׁל שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ הַיָּדוּעַ, וְעַדֵּן לֹא פִּירַשׁ מִה מִשְׁקָלוֹ, וְעַכְשִׁיו מִפְּרֵשׁ. וּמִדִּיק רִשׁ"י לְכַתּוּב "פִּירַשׁ לָךְ" וְלֹא "פִּירַשׁ לּוֹ", שֶׁתְּחִלָּה פִּירְשָׁה לָנוּ, וְלֹא לְמֹשֶׁה, כִּי מֹשֶׁה עֲצָמוּ כָּבֵר יָדַע מִזֶּה בְּשִׁעָה שֶׁהַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ הוּא לִימְדוֹ עַל שְׁקָלִי הַקֹּדֶשׁ (וּכְמִפְּרֹשׁ בְּוִיקְרָא כו, כה). כִּי אִם לֹא כֵּן, מִה אֹמֵר לוֹ "מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל", אִם מִדַּת הַשֶּׁקֶל עֲצָמוּ לֹא יָדוּעָה לוֹ, תְּלִי תִּנְיָא בְּדִלָּא תִּנְיָא?

גֵּרָה - לְשׁוֹן מְעָה - רֵאָה גַם רִשׁ"י וְיִקְרָא כו, כה. וְרֵאָה רִשׁ"י בְּרִיתוֹת י, ב שֶׁבָּבֶל מְעָה יֵשׁ שְׁלִשִּׁים וּשְׁתַּיִם פְּרוּטוֹת.

וְכֵן בְּשְׁמוּאֵל - א, ב, לו. **"יָבוֹא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לּוֹ לְאַגְוֶרֶת כֶּסֶף"** - בְּרִשׁ"י שֶׁם: "מִמִּשְׁקָלוֹת עֲשָׂרִים גֵּרָה הוּא".

וְכִפְר־לֶחֶם. עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל - [הַשֶּׁקֶל הַשֶּׁלֶם], - וְלֹא "עֲשָׂרִים גֵּרָה.. מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל" (רא"ם). כֵּן הוּא בְּדָפוּס רֵאשׁוֹן, אֵף בְּדָפוּסִים שְׁלִפְנִיגוֹ: שֶׁהַשֶּׁקֶל

כו, לב. וּבְרִשׁ"י שֶׁם: "מוֹצִיאֵן בְּתַתַּח זֶה אַחֲרֵי זֶה". **וְכֵן "תְּעַבְרָנָה הַצֹּאן עֲלֵי־יְדֵי מוֹנָה"** - יִרְמְיָה לג, יג. **מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ - בְּמִשְׁקָל הַשֶּׁקֶל** - נִרְאָה שֶׁמִּפְּרֵשׁ כֵּן אֵת תִּיבַת "בְּשֶׁקֶל", שֶׁהִבִּיתָ "שֶׁבְּשֶׁקֶל" מוֹרָה עַל הַמִּשְׁקָל. אֵף הִרְאָה כְּתִב שְׁתִּיבַת "בְּמִשְׁקָל" הִיא הוֹסֵפֶת רִשׁ"י עַל לְשׁוֹן הַפְּסוּק בְּדִי לְפָרְשׁוֹ. וּמִה"בֶּאֱרַ בְּשִׁדָּה" מִשְׁמַע שֶׁכָּף שִׁיעוֹר הַכְּתוּב: "מִחֲצִית [מ]הַשֶּׁקֶל [הַיָּדוּעַ, הַנֶּשֶׁקֶל] [ב]מִשְׁקָל [שֶׁל שְׁקָלִי] הַקֹּדֶשׁ". וְלִכְאוּרָה כֵּן מִשְׁמַע מִזֶּה שֶׁרִשׁ"י הִעֲתִיק בְּדִבּוּר־הַמִּתְחִיל גַּם אֵת הַתִּיבּוֹת "מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל". אֵף בְּכִמָּה כְּתִבִּי-יָד וּדְפוּסִים לֹא גוֹרְסִים תִּיבּוֹת אֵלּוּ בְּדִבּוּר־הַמִּתְחִיל.

שְׁקַצְבִּיתִי לָךְ לְשִׁקְלָ בּוֹ שְׁקָלִי "הַקֹּדֶשׁ" - וְלֹא שֶׁהַמִּשְׁקָל עֲצָמוּ יִהְיֶה שֶׁל קֹדֶשׁ (דבּק טו). וּמִפְּרֵשׁ "בְּשֶׁקֶל" - "שְׁקָלִי" (לְשׁוֹן רַבִּים), כִּי "בְּשֶׁקֶל" כָּאֵן הַכְּנָנָה לְכַלְלוֹת הַשֶּׁקָלִים וְלֹא שֶׁקֶל אֶחָד. וּמִשְׁמַע מִזֶּה שֶׁשֶּׁקֶל שֶׁל קֹדֶשׁ הִיָּה גְדוֹל בְּעֶרְכּוֹ מִשְׁקָל שֶׁל חוֹל. וְכֵן מִשְׁמַע בְּרִשׁ"י בְּכוֹרוֹת מט, א: "וְכוֹלֵן בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ דְּהוּוּ עֲשָׂרִין מְעִין". אָבֵל רֵאָה רִשׁ"י לְעִיל כה, לט שֶׁהַכֶּפֶר שֶׁל קֹדֶשׁ הִיָּה כְּפוֹל מִשְׁל חוֹל, וּמִשְׁמַע מִדְּבָרָיו שֶׁרַק הַמְּנָה הִיָּה כְּפוֹל אָבֵל הַשֶּׁקָלִים הָיוּ שְׁוִים. וְכֵן מִפְּרֹשׁ בְּתוֹסֵפוֹת בְּכוֹרוֹת ה, א.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' חלק טז, עמוד 390)

הדין במחצית השקל הוא ש"כופין את מי שלא נתן, עד שי'תן" (רמב"ם הלכות שקלים פרק א הלכה ט). ועל זה תמיה משה, כיצד נתינה כפויה יכולה להיות כפרי-נפש?

לכן הראהו הקב"ה מטבע של אש שמשקלה מחצית השקל. משקל - משמעותו דבר הנמשך כלפי מטה, וכדי להרימו יש צורך במאמץ ואפילו בכפיה.

הוא הדין במחצית השקל שבני ישראל נותנים: גם כאשר 'כבד' להם הדבר לעשותו, והם עושים זאת מתוך כפיה, ללא כל רצון וחיות, גם נתינה שפזו היא "מטבע של אש", מאחר שהיא קשורה "תחת פסא הפבוד" - בעצם הנשמה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת ויקהל ה'תשנ"ב)

כאשר יהודי נמצא בפני-עצמו, הרי הוא רק מחצית, ובכדי להיות "שקל הקודש" - עליו להתאחד עם יהודי שני, ועד להתאחד עם כל אחד ואחד מבני ישראל. וזהו כיום המצוה ד' ואהבת לרעך כמוך, שפרוש "רעך" הוא לא רק יהודי שנמצא קרוב אליו, אלא אפילו יהודי שנמצא בקצו תבל. והסבה לזה היא כמו שכותב אדמו"ר הזקן בתניא, שקל אחד ואחד מבני ישראל הוא "חלק אלקה ממעל ממש", והרי "העצם כשאתה תופס במקצתו, אתה תופס בכלו" - ואם-כן הרי כל בני ישראל הם מציאות אחת. ואפילו במקרה שיש לשלול אצל חברו ענין בלתי-רצוי - הרי הצורה הכי יעילה לפעל זאת היא על-ידי שמשפיע עליו בדרך נעם ובדרך שלום.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ענ"פ לקו"ש חס"י ענ' 390 ואילך - מתוך לקראת שבת)

שני גדרים בכפרת עוונות - זה ו יתנו

הראה לו כמין מטבע של אש . . ואמר לו כזה יתנו (ל, יג. ובפירוש רש"י)

וצריך באור, מה רמז הקב"ה בזה שהראה לו המטבע בדמות אש דוקא?

יש לומר, דהנה מחצית השקל הרי באה להיות 'כופר נפש' לבני ישראל.

והנה בטוהרת חפץ מטמאתו מצינו ב' גדרים. א. טבילה במים, דהמים רק מטהרים את הנטבל מטמאתו. ב. טבילת כלי באש, דהאש לא רק מסירה טמאת הכלי אלא משנה את הכלי למציאות חדשה.

וכמו כן בכפרה על חטא, ישנם שני גדרים אלו. א. כפרה על ידי קרבנות 'לכפר על נפשתיכם'. שמסירה טמאת החטא מעל האדם. ב. 'כופר נפש' שלא רק שהוסר החטא אלא הנפש משתגית.

ולכן הראהו מטבע של אש, לרמז שכדי לכפר על חטא העגל, זקוקים לכפרה שתשנה את מציאות הנפש, וזה פעלו על ידי מחצית השקל.

(יד) כל העיבר על-הפקדים מן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת יהוה:

יד כל דעבר על מניינא מבר עשרין שנין וילעלא יתן אפרשיתא קדם יי:

כ"א מן עשרים שנה ומעלה • למדך כאן שאין פחות מן עשרים יוצא לצבא ונמנה בכלל אנשים.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הינו מצד השירות "בצבא", ואילו כאן כתב "לצבא", הינו מצד האדם ההולך "לצבא".

ונמנה בכלל אנשים - שהרי כתוב (לעיל פסוק יב) "ונתנו איש כופר נפשו" (משכיל לדוד). ויותר נראה שמפרש "העובר על הפקודים" גם מלשון מנין. דהינו שאינו בכלל אנשים הנמנים. וראה רש"י במדבר שם: "מון עשרים שנה ומעלה - שיהיה מנינם מון עשרים שנה ומעלה". תורה טו

פחות מן עשרים, ואם-כן מה צריכים ללמוד מכאן, כפי שהקשו המפרשים? יש לומר שיש הבדל בין שני הלימודים: שם הכתוב מדגיש מצד גדר הצבא, וכלשון רש"י שם "אין יוצא בצבא פחות מן עשרים", ואילו כאן הכתוב מדגיש מצד האדם, וכלשון רש"י כאן "אין פחות מן עשרים יוצא לצבא", כיון שאינו נמנה בכלל אנשים. ועל פי זה, יומתק עוד דיוק בלשון רש"י, ששם כתב "בצבא",

(יד) מן עשרים שנה ומעלה - למדך כאן, שאין פחות מן עשרים יוצא לצבא - לומד כן מיתור התיבות "כל העובר על הפקודים" שכבר נזכרו בפסוק שלפניו. לכן פירש שכאן כוננו לאלו העוברים להפקד למלחמה, שצריכים להיות מן עשרים שנה ומעלה (משכיל לדוד). ואף שדבר זה מפורש בבמדבר א, ג: "מון עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא בישראל", וברש"י שם: "מגיד שאין יוצא בצבא

טו דעתיר לא נסגי ודמספן לא יזער
מפלגות סלעא למתן ית אפרשותא קדם יי
לכפרא על נפשתיכון:

(טו) העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית
השקל לתת את תרומת יהוה לכפר על-
נפשתיכם:

י"א • לכפר על-נפשתיכם • שלא תנגפו על-ידי מגין. דבר אחר: לכפר על נפשתיכם, לפי שרמזו להם
כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה', ג' פעמים: אחת, תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו בנדבת
המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל ועלה למאת הכפר, שנאמר (לקמן לה): "וכסף פקודי העדה מאת
כפר", ומקם נעשו האדנים, שנאמר "ויהי מאת כפר הכסף וגו'". והשנית אף היא על-ידי מגין, שמנאן
משהוקם המשכן, הוא המגין האמור בתחלת חמש הפקודים (במדבר א): "באחד לחדש השני בשנה השנית",
ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבות צבור של כל שנה ושנה, והשוו בהם עניים ועשירים,
ועל אותה תרומה נאמר: "לכפר על נפשתיכם", שהקרבות לכפרה הם באים. והשלישית, היא תרומת
המשכן, כמו שנאמר (לקמן לה): "כל מרים תרומת כסף ונחשת" ולא היתה יד כלם שנה בה, אלא איש איש
מה שנדבו לבו.

טז ותסב ית כסף כפוריא מן בני ישראל
ותמן יתה על פלחן משפן זמנא ויהי לבני
ישראל לדקנא קדם יי לכפרא על
נפשתיכון:

(טז) ולקחת את כסף הכפרים מאת בני ישראל
ונתת אתו על עבדת אהל מועד ויהי לבני
ישראל לזכרון לפני יהוה לכפר על-נפשתיכם:

י"ב • ונתת אתו על-עבדת אהל מועד • למדת, שנצטוו למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל,

אשל אברהם – הרב אלאשילי

ועל אותה תרומה נאמר: "לכפר על
נפשתיכם" – ראה גם רש"י מגילה שם:
"ותרומת מזבח למזבח, לקנות מהן
קרבות צבור לכל השנה, ודכתיב בה
לכפר על נפשתיכם".
שהקרבות לכפרה הם באים.
והשלישית היא תרומת המשכן –
והיא לא נעשתה על-ידי מגין. ועליה
נאמר בפסוק יד: "יתן תרומת ה'".
כמו שנאמר – לקמן לה, כד.
"כל מרים תרומת כסף ונחשת",
ולא היתה יד כלם שנה בה, אלא
איש איש מה שנדבו לבו – שנאמר
(לקמן לה, כב) "ויבואו האנשים על הנשים
כל נדיב לב" (רש"י מגילה שם). וראה רש"י
לעיל כה, ב ששלש תרומות אלו
מרומוזות גם בגיש פרשת תרומה:
"אחת תרומת בקע לגלגלת, שנעשו
מקם האדנים.. ואחת תרומת המזבח
בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן
קרבות צבור, ואחת תרומת המשכן
נדבת כל אחד ואחד". תורה טו
(טז) ונתת אתו על עבדת אהל מועד
– למדת שנצטוו למנותם בתחלת
נדבת המשכן אחר מעשה העגל –

היא היתה על-ידי מגין (משכיל לדוד).
אף היא על-ידי מגין, שמנאן
משהוקם המשכן, הוא המגין האמור
בתחלת חמש הפקודים – במדבר א,
א. ספר במדבר (או בלשון רש"י בכל
מקום "וידבר") נקרא "ספר הפקודים",
משום "שמתחיל במנינן של ישראל"
(רש"י יומא סח, א).
"באחד לחדש השני בשנה השנית" –
וראה גם רש"י שם: "ובשפא להשרות
שכינתו עליהם מנאן, באחד בניסן
הוקם המשכן, ובאחד באיר מנאן".
ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן
לקנות מהן קרבות צבור של כל
שנה ושנה, והשוו בהם עניים
ועשירים – והוא האמור בפסוק זה:
"העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט
ממחצית השקל". אבל במגין הראשון
לא נאמר "העשיר לא ירבה וגו'", אף
שגם שם נתנו כולם רק "מחצית
השקל", משום שהמגין היה כשהתחילו
נדבת המשכן, ובשעת המגין היו כולם
שונים, אבל לאחר המגין יכלו להתנדב
כל אחד כפי נדבת לבו, והיא התרומה
השלישית שמביא רש"י לקמן.

(טו) לכפר על נפשתיכם – שלא
תנגפו על-ידי המגין – ולא שהיא
כפרה על חטאים (רא"ם).
דבר אחר: "לכפר על נפשתיכם",
לפי שרמזו להם כאן שלש תרומות,
שנכתב כאן "תרומת ה'" שלש
פעמים – "מחצית השקל תרומה לה",
"יתן תרומת ה'", "לתת את תרומת ה'"
(רש"י מגילה כט, א).
אחת, תרומת אדנים, שמנאן
כשהתחילו בנדבת המשכן – בדלקמן
ברש"י פסוק טו.
ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל –
ועליו נאמר בפסוק יג: "מחצית השקל
תרומה לה".
ועלה ל"מאת כפר", שנאמר – לקמן
לה, כה.
"וכסף פקודי העדה מאת כפר",
ומקם נעשו האדנים – וראה רש"י
לקמן פסוק טז ובבבאור.
שנאמר – לקמן לה, כז.
"ויהי מאת כפר הכסף וגו'" – "לצקת
את אדני הקדש וגו'".
והשנית – לפי סדר הפסוקים היא
השלישית, אלא שהיא שניה בכך שגם

מפני שנקנס בהם מגפה, כמו שנאמר (לקמן לב): "ויגף ה' את העם", משל לצאן החביבה על בעליה, שנפל בה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה: בבקשה ממך, מנה את צאני, ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חביבה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחמש הפקודים, שהרי נאמר בו (במדבר א): "באחד לחדש השני", והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר (לקמן מ): "ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים וגו'", ומהמנין הזה נעשו האדנים, משקלים שלו, שנאמר (לקמן לח): "ויהי מאת כפר הכסף לצקת וגו'", הא למדת, ששתיים היו: אחת בתחלת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה הראשונה, ואחת בשנה שניה באיר, משהוקם המשכן. ואם תאמר: וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שוים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחמש הפקודים אף בו נאמר כן (במדבר א): "ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים". והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנה נעשו בני כ' תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אבל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששינו במסכת ראש השנה, ונבנה המשכן בראשונה, והוקם בשנה, שנתחדשה שנה באחד בניסן. אבל שנות האנשים מנויין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי, לאחר יום הכפורים שנתרצה המקום לישראל לסלח להם, ונצטוו על המשכן, והשני באחד באיר. על-עבודת אהל מועד • הן אדנים שנעשו בו.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וזה כנראה לא היה באותו חצי שנה. תשובה לדבר: אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אבל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששינו במסכת ראש השנה - ב, ב. ונבנה המשכן בראשונה, והוקם בשנה, שנתחדשה שנה באחד בניסן - ובאותו יום הוקם המשכן. אבל שנות האנשים מנויין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי - אפשר לבאר זאת בשני אפנים: א) משעבר את גיל התשעה עשר בשהגיע תשרי של אותה שנה הוא נמנה באחד שפולאו לו כבר עשרים שנה. ב) רק מי שפולאו לו עשרים שנה לפני תשרי הוא נמנה כבן עשרים שנה, אבל מי שיפולאו עשרים שנה אחרי תשרי לא נחשב שהגיע לכלל עשרים עד לאחר תשרי שלאחריו. נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנתרצה המקום לישראל לסלח להם ונצטוו על המשכן - ולכן לא מנה אותם מיד אחרי המגפה, משום שעדין לא היתה חביבות ישראל לפני המקום, עד לאחר יום הכפורים, ומתוך חביבות זו גם נצטוו על המשכן (תורת מנחם). והשני באחד באיר - והטעם שמנאן

באן. נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר - לקמן לח, כו. "ויהי מאת כפר הכסף לצקת וגו'". הא למדת, [שנים] - כן הוא בדפוס ראשון. ובדפוסים שלפנינו: ששתיים. היו - כלומר, שני מנינים היו. [אחד], - כן הוא בדפוס ראשון. ובדפוסים שלפנינו: אחת. בתחלת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, [ואחד] - כנזכר לעיל. בשנה שניה באיר משהוקם המשכן. ואם תאמר: וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שוים "שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים", שהרי ב"כסף פקודי העדה" נאמר כן - לקמן לח, כו. ובחמש הפקודים - במדבר א, מו. אף בו נאמר כן: "ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים", והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני תשע עשרה שנה שלא נמנו, ובשנה נעשו בני עשרים - ועל מיתה אינו שואל, מפני שלא היתה המיתה מצויה בהם, כי כל התנהלותם במדבר היתה בדרך נס (רא"ם). מלבד מקרים חמורים של קטאים שאז נעשו כמפורש בכתוב,

שהרי נאמר שיתנו את מחצית השקל "על עבודת אהל מועד", ותחילת נדבת המשכן היתה מיד לאחר יום הכפורים, זמן רב לאחר מעשה העגל. מפני שנקנס בהם מגפה - מזה שלא הזכיר את מה שנהרגו על-ידי שבת לוי "בשלשת אלפי איש", מוכח שהמתים במגפה היו רבים יותר (תורת מנחם). ואפשר גם משום שאלו שנהרגו על-ידי שבת לוי מצין מספרם, ולא היו צריכים לידע מנין הנוותרים. כמו שנאמר - לקמן לב, לה. "ויגף ה' את העם". משל לצאן החביבה על בעליה שנפל בה דבר, ומשפסק - משמע קצת שהמגפה נמשכה עד יום הכפורים. אמר לו לרועה: בבקשה ממך, מנה את צאני ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חביבה עליו - ראה גם רש"י במדבר א, א. וראה רש"י שם כו, א. ואי אפשר לומר, שהמנין הזה הוא האמור בחמש הפקודים - בספר במדבר. שהרי נאמר בו - במדבר א, א. "באחד לחדש השני", והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר - לקמן מ, ב. "ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים וגו'", ומהמנין הזה - האמור

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים, מברכים החדוש וערב ראשון החדוש אדרשני, ה'תשכ"ז)

מנן בני ישראל שנעשה על-ידי נתינת "מחצית השקל" דוקא, ובאפן ש"העשיר לא ירבה והלל לא ימעט" - הרי זה תכלית המדידה וההגבלה.

"לכפר על נפשותיכם" - שזהו ענין התשובה שלמעלה מהמדידה והגבלה שבכללות ענין התורה-ומצות על-ידי עבודת הצדיקים (על-דרך הענין ד"תשא את ראש", למעלה מהשכל, שזהו ענין ה'מסירת נפש'), וכידוע בפרוש לשון חכמינו ז"ל "תשובה ומעשים טובים", שעל-ידי התשובה - המעשים הם טובים ומאירים. הינו, שגם במעשים שהם במדידה ובגבלה, נמשך העילוי שלמעלה ממדידה והגבלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 327)

משל לצאן . . שפול בה דבר (רש"י ל, טז) ואלו בתנחומא מובא משל לצאן ש"נכנסו זאבים ובקעים". ויש לומר, דהנה בפשט חטא העגל היה משה רבנו, הרועה הנאמן, בהר, ומוכן שלא היה לו כל קשר לתוצאת החטא, המגפה. לכן נקט מפת דבר, שכן הרועה אינו אשם בקר (כי אין בידו לשמור את צאנו ממגפה); מה-שאי-כן במקרה של התנפלות זאבים, גם הרועה אשם (שהרי תפקידו לשמור על הצאן מפניהם).

יומליל יי עם משה למימר :

(י) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יח ותעבד פיורא דנהשא ובסיסה נחשא לקדוש ותתן יתה בין משפן זמנא ובין מדבקא ותתן תמן מנא :

(יח) ועשית פיור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אותו בין-אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים:

ה"י • פיור • כמין דוד גדולה ולה דדים המריקים בפיהם מים. וכנו • בתרגומו: ובסיסה, מושב מתקן לכיור. לרחצה • מוסב על הכיור. ובין המזבח • מזבח העלה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משפן אהל מועד, והיה הכיור משוף קמץ ועומד כנגד אור שבין המזבח והמשפן, ואינו מפסיק כלל ביניהם, משום שנאמר (לקמן ט) : "ואת מזבח העולה שם פתח משפן אהל-מועד", כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד? משוף קמץ כלפי הדרום, כך שנויה ב'זבחים'.

אשל אברהם – הרב אלעזר

אהל מועד, כלומר: מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד? משוף קמץ כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים - נט, ריש עמוד א. וברש"י שם: "למדת משני המקראות הללו, שצריך ליתנו כל מה שיכול לקרבו באור שבין מזבח לאהל מועד, ובלבד שלא יהא מפסיק בין מזבח לפתח". והטעם שמשכו את הכיור כלפי דרום ולא כלפי צפון, לומדים בגמרא שם מהפסוק (ויקרא א, יא) "על ירך המזבח צפונה", שיהא הצפון פנוי מפלים, כולל הכיור, ופירש רש"י שם שהלימוד הוא מזה שכתוב "צפונה" ולא "צפון". כלומר, לשון "צפונה" יש במשמעו גם מלשון פנוי. תורה יט

נפשותיכם", והו כפירוש הראשון שהביא רש"י בפסוק טו (נח"א). ולפירוש השני לעיל, צריך לומר שמפרש "עבודת אהל מועד" לענין הקרבת הקרבנות. תורה יז

(יח) פיור - כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים בפיהם מים. וכנו - בתרגומו: "ובסיסה", מושב מתקן לכיור. לרחצה - מוסב על הכיור - ולא על כנו.

ובין המזבח - מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משפן אהל מועד - לקמן מ, כט. והיה הכיור משוף קמץ ועומד כנגד אור שבין המזבח והמשפן, ואינו מפסיק כלל ביניהם - בייניהם. משום שנאמר - שם. "ואת מזבח העולה שם פתח משפן

פעם נוספת, אף שלא היה אמור להיות שום שינוי מבחינת מספר בני ישראל, כותב רש"י בתחילת פרשת במדבר: "מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנן הנותרים, כשבא להשרות שכיתו עליהן מנאן, באחד בניסן הוקם המשפן, ובאחד באיר מנאם". ועל קושית הרמב"ן: איך אפשר שלא מתו בזמן הזה אנשים למאות ואלפים? מתרץ הרא"ם, שבמדבר לא היתה מצויה בהם מיתה בדרך טבעית, כי כל ההנהגה שם היתה באופן נסי.

על עבדת אהל מועד - הן [ה]ארגים שנעשו בו - וכן כתב רש"י במגילה שם. ומה שנקרא בכתוב "כסף הכפורים", וכן מסיים "לכפר על

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

ענין הפיור יובן מהדברים שמהם נעשה הפיור (פי ענין הפיור מתבטא (דריקט זיך אויס) גם בדברים שמהם נעשה), כמו שכתוב ויעש את הפיור גו' נחשת במראות הצובאות גו', וכמבואר ב'תורה אור' (ובכמה מקומות) מה שכתוב 'מראות' לשון רבים, כי יש ב' מראות, אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה.

(יט) ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואֶת־רגליהם: יט ויקדשון אהרן ובניו מזה ית ידיהו וית רגליהו:
רגליהם:

יט"א את ידיהם ואֶת־רגליהם • בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו ב'זבחים': כיצד קדוש ידים ורגלים? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' חלק לא, עמוד 184 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מדוע בזמננו רוחצים גם את הפנים?

בפרשתנו מובא הצווי על עשיית הפיור "ועשית פיור גו' ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם" (ל, יח"ט). ומצינו ב'ראשונים' (ראה שאלות ותשובות הרשב"א חלק א סימן קצ"א, ועוד) שקשרו את קדוש הפנים ידיהם ורגליהם לפני העבודה עם החיוב לרחץ גופו לפני התפלה. והנה כתב הרמב"ם (הלכות תפילה פרק ד הלכה ג) "שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר כך יתפלל". ויש לעין לשיטתו, דמה טעם שברחיצת הפנים נצטוו לרחץ "את ידיהם ואת רגליהם" בלבד, ולפני התפלה יש לרחץ גם את הפנים. ויש לבאר זה בדרך הדרוש:

החילוק בין הפנים להידים ורגלים הוא, שבידים ורגלים שוכן כח העשיה של האדם, מה שאין כן הפנים הם מקום משכן הכחות הנעלים שבו, כח השכל, חוש הראיה והשמיעה והדבור וכיוצא בזה. ועל-פי-זה יש לפרש החלוק בין קדוש הפנים להרחיצה לפני התפלה. דבזמן הבית היו ישראל במצב נעלה, וכחותיהם הנעלים – שכלם ומדותיהם היו תמיד בלתי לה' לבדו, ולא היו צריכים לקדש ולטהר את ה"פנים" כי כוחות אלו היו טהורים ממילא. ורק ידיהם ורגליהם שבהם התעסקו בעובדין דחול ובאכילה ושתיה, היו נצרכים לקדוש וטהרה. מה שאין כן בזמננו, ישנם מצבים בהם האדם משקיע גם את שכלו ולבו בעניני עולם הזה, ולכן לפני התפלה על האדם לטהר לנקות ולקדש גם את "פניו" כהכנה לתפלה, למען יוכל לעמוד לפני קונו בקדושה ובטהרה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

ידיהם הם המדות, ורחצו ידיהם הוא ענין בירור המדות, ורגליהם הם הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה, ורחצו את רגליהם הוא ענין הסרת הלבושים הרעים, כידוע בענין העלו אבק ברגליהם, שרגל הוא מלכות דקליפה, והוא ענין מחשבה דיבור ומעשה דלעומת-זה. ורחיצה זו היא ממי החכמה שנתן משה בפיור שנעשה ממראות הצובאות, והינו, שגם לבושי התורה ומצות ובירור הנפש בהמית צריכים רחיצה במי החכמה כו'.

(כ) בבאם אל-אהל מועד ירחצו-מים ולא ימתו או בגשתם אל-המזבח לשירת להקטיר אשה ליהוה:
כ במיעלהו למשפן זמנא יקדשון מיא ולא ימותון או במקרבהו למדבחא לשמשא לאסקא קרנא קדם יי:

אשל אברהם – הרב אלאשילי

בדכתיב קרא ירחצו". דהינו ש"ירחצו" (האמור בפסוק כ) משמעו ברחיצה אחת.

וכך שנינו ב'זבחים' כיצד קדוש ידים ורגלים? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדש. - יט,

ב (בכריתא). תורה כ

ל"את ידיהם ואת רגליהם", אף שהיה מתאים לכתוב יותר "ורחצו ממנו אהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם" [וכמו שכתוב לקמן מ, לא], לומר לנו שהרחיצה תהיה באופן שהמים יבאו "ממנו" מיד על "ידיהם ואת רגליהם", כלומר בבת אחת, ולא בזה אחר זה. וראה רש"י זבחים יט, ב (לפי הגהת הב"ח): "דבעינן ידיו ורגליו כאחת,

(יט) את ידיהם ואת רגליהם – בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו – נראה שרש"י אינו לומר זה ממשמעות הכתוב אלא רק מפרשו כן, דהינו ש"את ידיהם ואת רגליהם" פירושו: עם ידיהם ועם רגליהם. והבאר בשדה" כתב שרש"י לומר כן ממה שנאמר "ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם", שסמך "ממנו"

כ"י • **בבאם אל אהל מועד** (תורת כהנים, פרשת שמעי, זכחים יט): **לְהִקְטִיר שְׁחִירֵי שְׁחִירֵי וּבֵין הָעֶרְבִים קִטְרֹת, או לְהִזֹּת מִדֶּם פֶּר כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ וְשַׁעֲרֵי עֲבוּדַת אֱלִילִים. וְלֹא יָמָתוּ • הָא אִם לֹא יִרְחֲצוּ, יָמוּתוּ. שְׁבִתוֹרָה נֶאֱמָרוּ בְּלִלּוֹת, וּמִכָּל לֹא אִתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. אֶל-הַמִּזְבֵּחַ • הַחִיצוֹן, שָׁאִין כָּאן בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד, אֲלֹא בְּחִצּוֹר.**

(כא) **וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהִיתָה לָּהֶם חֻק־עוֹלָם לוֹ וְלִזְרָעוֹ לְדֹרֹתָם:**
כא ויִקְדְּשׁוּן יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן וְלֹא יָמוּתוּן וְהִתְהַי לָהֶן קִנִּים עָלֶם לֹה וְלִבְנֵיהֶן לְדֹרֵיהֶן:

כ"י • **וְלֹא יָמָתוּ • לְחִיב מִיתָה עַל הַמִּשְׁמֶשׁ בְּמִזְבֵּחַ וְאִינוּ רְחוּץ יָדִים וְרַגְלִים, שְׁמִמִּיתָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא שְׁמַעְנוּ אֲלֹא עַל הַנִּכְנָס לְהִיכָל.**

(כב) **וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:**
כב וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(כג) **וְאִתָּה קַח-לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מֶרֶדְרֹר חֲמִשׁ מֵאוֹת וְקִנְמֵן-בֶּשֶׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם וּקְנֵה בֶּשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם:**
כג וְאִתָּה קַח לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא וְכִנָּא מִתְקַל חֲמִשׁ מֵאָה וְקִנְמֵן בֶּשֶׂם פְּלִגְוִתָּה מִתְקַל מֵאֲתָן וְחֲמִשִּׁין וּקְנֵה בּוֹסְמָא מִתְקַל מֵאֲתָן וְחֲמִשִּׁין:

כ"י • **בְּשָׂמִים רֹאשׁ • חֲשׂוּבִים. וְקִנְמֵן-בֶּשֶׂם • לְפִי שֶׁהַקִּנְמֵן קִלְפַת עֵץ הוּא, יֵשׁ שֶׁהוּא טוֹב וְיֵשׁ בּוֹ רִיחַ טוֹב וְטַעַם, וְיֵשׁ שְׁאִינוּ אֲלֹא כַּעַץ, לְכַךְ הִצְרָךְ לומר "קִנְמֵן-בֶּשֶׂם", מִן הַטּוֹב. מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם • מִחֲצִית**

אשל אברהם – הרב אלעזר

ומִכָּל לֹא אִתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן - וְהַתּוֹרָה בְּכַתְּבָה "וְלֹא יָמוּתוּ", הִרִי זֶה פְּאִילוֹ כְּתָבָה אֶת ה"ה"ן שְׁבִדְכָר, שָׁאִם לֹא יִרְחֲצוּ יָמוּתוּ, שְׁהִרִי זֶה מֵה שְׁבָא הַכְּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ (ע"פ רַא"ם). וְרָאָה גַם רַש"י לְעִיל כַּח, לֹה.

אֶל הַמִּזְבֵּחַ - הַחִיצוֹן, שָׁאִין כָּאן בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד אֲלֹא בְּחִצּוֹר - כִּי מִלְשׁוֹן "אוּ בְּגִשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ", מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הִיתָה בִּיאָה לְאֹהֶל מוֹעֵד (מִשְׁכַּל לְדוֹד). וְרָאָה גַם רַש"י וְקָרָא י, ט: "עֲשֵׂה יִשְׁתַּחֲוֶה מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל מוֹעֵד". וְלֹא יָמָתוּ - לְחִיב מִיתָה עַל הַמִּשְׁמֶשׁ בְּמִזְבֵּחַ וְאִינוּ רְחוּץ יָדִים וְרַגְלִים, שְׁמִמִּיתָה הָרִאשׁוֹנָה - הָאֲמוּרָה בְּפָסוּק כ.

לֹא שְׁמַעְנוּ אֲלֹא עַל הַנִּכְנָס לְהִיכָל - מִשְׁמַע שָׁאִף עַל כְּנִיסָה לְאֵל עֲבוּדָה חִיב בְּרַחֲצָה, וְכִדְלִיל (תּוֹרַת מִנְחָם). תּוֹרָה כב

(כג) **בְּשָׂמִים רֹאשׁ - חֲשׂוּבִים. וְקִנְמֵן בֶּשֶׂם - לְפִי שֶׁהַקִּנְמֵן קִלְפַת עֵץ הוּא, יֵשׁ שֶׁהוּא טוֹב וְיֵשׁ בּוֹ רִיחַ טוֹב וְטַעַם, וְיֵשׁ שְׁאִינוּ אֲלֹא כַּעַץ, לְכַךְ הִצְרָךְ לומר "קִנְמֵן בֶּשֶׂם", מִן הַטּוֹב -**

(א) הַטְּבַת הַנְּרוֹת שְׁלֹפְנִיָּה, שְׁלֹדַעַת רַש"י זו נְקִי הַבְּזִיכִין, אִינָה נִקְרָאָת עֲבוּדָה, לְתַלּוֹת בָּהּ אֶת בִּיאָתוֹ לְאֹהֶל מוֹעֵד). וְכִיּוֹן שֶׁתִּלָּה אֶת בִּיאָתוֹ בְּשַׁחֲרִית לְהַקְטִיר הַקְטוֹרֶת, תִּלָּה בָּהּ גַם אֶת הַכְּנִיסָה שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים, אִף שְׁלֹפְנִיָּה הִיתָה הַדְּלָקַת הַמִּנְחָה, כִּיּוֹן שֶׁשְׁתֵּי עֲבוּדוֹת אֵלּוּ נַעֲשׂוּ בְּסִמְכּוֹת זו לְזוֹ, וְכִשְׁנִכְנָס לְהַדְּלִיק נִכְנָס גַם לְהַקְטִיר (ע"פ תּוֹרַת מִנְחָם).

אוּ לְהִזֹּת מִדֶּם פֶּר כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ - כְּאֲמֹר בְּסִפֵּר וְקָרָא ד, ה"ו, שֶׁכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ כְּשֶׁמִּכְבִּיא פֶּר חֲטָאת צִרִּיךְ לְהִזֹּת אֶת הַדֶּם עַל הַפְּרוּכַת וְעַל קִרְנוֹת מִזְבֵּחַ הַזֶּהב.

וְשַׁעֲרֵי עֲבוּדָה-זֹרָה - הָאֲמֹר בְּסִפֵּר בְּמִדְבָּר טו, כד. וְאוֹתָן שַׁעֲרִים טַעוּנִין הִזָּה עַל הַפְּרוּכַת וְעַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהב (רַש"י מִנְחֹת כו, ב). בְּתַחֲלִילָה הַזֶּכִּיר רַש"י אֶת הַזְּמָנִים הַקְּבוּעִים לְכְּנִיסָה לְאֹהֶל מוֹעֵד בְּכָל יוֹם, הִזָּנוּ שְׁחִירֵי וּבֵין הָעֶרְבִים, וְכַעַת מִזְכִּיר אֶת הַכְּנִיסוֹת הַלֹּא קְבוּעוֹת לְאֹהֶל מוֹעֵד (תּוֹרַת מִנְחָם). תּוֹרָה כא

(כא) **וְלֹא יָמָתוּ - הָא אִם לֹא יִרְחֲצוּ - יָמוּתוּ, שְׁבִתוֹרָה נֶאֱמָרוּ בְּלִלּוֹת,**

(כב) **בְּבִאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד - לְהַקְטִיר [קִטְרֹת] - כֵּן הוּא בְּדָפוּס רִאשׁוֹן. וְהוּא נוֹסח מִתּוֹקֵן יוֹתֵר (תּוֹרַת מִנְחָם). אִף בְּדָפוּסִים שְׁלֹפְנִיָּה: "לְהַקְטִיר שְׁחִירֵי וּבֵין הָעֶרְבִים קִטְרֹת".**

שְׁחִירֵי וּבֵין הָעֶרְבִים - מִשְׁמַע שֶׁרַק כְּשֶׁנִּכְנָס לְאֹהֶל מוֹעֵד לְעִבּוּד חִיב בְּרַחֲצָה, אֲבָל לֹא בְּכְנִיסָה רִיקְנִית, אוּ אִפִּילוֹ כְּשֶׁנִּכְנָס לְהַשְׁתַּחֲוֹת, כִּיּוֹן שָׁאִין הִיא עֲבוּדָה (מִשְׁכַּל לְדוֹד. נח"י. וְכֵן הוֹבָאָה דַּעַת רַש"י בְּתוֹסְפוֹת יוֹמָא ה, ב סוֹף דְּבוּר-הַמִּתְחִיל לְהִבְיָא. וְכֵן דַּעַת רַש"י בְּפִירוּשׁוֹ בְּמִקְרָא - רָאָה זְכַרְיָה יח, א סוֹף דְּבוּר-הַמִּתְחִיל א"י). אֲבָל אִין הַכְּרַח לְפָרֵשׁ כֵּן אֶת דַּעַת רַש"י בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה, שְׁהִרִי אֲמָרָה תּוֹרָה "בְּבֹאוֹ אֶל מוֹעֵד", וּפְשֵׁט הַכְּתוּב הוּא שָׁאִף עַל בִּיאָתוֹ לְכַד חִיב בְּרַחֲצָה, וְכֵן מִשְׁמַע מִלְשׁוֹן רַש"י בְּפָסוּק כא: "הַנִּכְנָס לְהִיכָל". אֲלֹא שֶׁרַש"י מִבִּיא כָּאן דּוּגְמָאוֹת שֶׁהַכֹּהֵן מְחֻיָּב לְהִכְנִס לְאֹהֶל מוֹעֵד בְּקִבְעוּת, שֶׁהוּא פְּעֻמִּים בְּכָל יוֹם, וּמִמִּילָא חִיּוּב הַרְחִיצָה הוּא (לְפָחוֹת) פְּעֻמִּים בִּיּוֹם. וְהַזְכִּיר הַקְטִיר הַקְטוֹרֶת שְׁחִירֵי, כִּיּוֹן שׁוֹ עֲבוּדָה הָרִאשׁוֹנָה שְׁנַעֲשֶׂתָה בְּבִקְרָ

הַבָּאֲתוּ תְּהֵא חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם, נִמְצָא כְּלוּ חֲמֵשׁ מֵאוֹת, כְּמוֹ שֶׁעוֹר מֶרֶדְדוֹר. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר בּוֹ חֲצֵאִין? גִּזְרֵת הַפְּתוּב הִיא לְהַבִּיאוֹ לְחֲצֵאִין, לְהַרְבּוֹת בּוֹ ב' הַכְּרֻעוֹת, שְׁאִין שׁוֹקְלִין עֵין בְּעֵין, וְכָךְ שְׁנוּיָה ב'כְּרִיתוֹת' (דף ט). **וְקִנְיָה-בְּשָׁם • קִנְיָה שֶׁל בְּשָׁם, לְפִי שֵׁשׁ קִנְיִם שְׁאִינָן שֶׁל בְּשָׁם, הֶעֱרַף לּוֹמֵר בְּשָׁם. חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם • סֵף מִשְׁקָל כְּלוּ.**

(כד) **וְקִנְיָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשָׁקָל הַקֹּדֶשׁ וְשִׁמּוֹן זֵית הָיִן:** כד וקציצתא מתקל חמש מאה בסלעי קודשא ומשח זיתא מלא הינא:

ט"ז • **וְקִנְיָה • שֵׁם שְׂרֵשׁ עֵשֶׂב, וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים: קִצִּיעָה. הָיִן • י"ב לוּגִין. וְנִחְלְקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בּוֹ שְׁלָקוּ אֶת הָעֵקָרִין. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וְהָלֹא לְסוּף אֶת הָעֵקָרִין אֵינוֹ סֵפֶךְ? אֲלָא שְׂרָאוּם בְּמִים שְׁלֹא יִבְלְעוּ אֶת הַשִּׁמּוֹן, וְאַחֲרֵיכֶן הִצִּיף עֲלֵיהֶם הַשִּׁמּוֹן עַד שֶׁקָּלַט הָרִיחַ, וְקִפְחוּ לַשִּׁמּוֹן מֵעַל הָעֵקָרִין.**

(כה) **וְעָשִׂיתָ אוֹתוֹ שִׁמּוֹן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶח שִׁמּוֹן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יְהוָה:** כה וּמַעֲבֵד יְתֵה מִשְׁח רְבוֹת קוֹדֶשׁא בְּסֵם מְבִסֵּם עוֹבֵד בּוֹסְמֵנוּ מִשְׁח רְבוֹת קוֹדֶשׁא יְהֵא:

ט"ז • **רֶקֶח מִרְקַחַת • רֶקֶח, שֵׁם דָּבָר הוּא. וְהַטַּעַם מוֹכִיחַ שֶׁהוּא לְמַעַלָּה, וְהָרִי הוּא כְּמוֹ רֶקֶע, רָגַע, וְאֵינוֹ כְּמוֹ (ישעיה נא): "רָגַע הַיָּם", וְכְמוֹ (שם מב): "רֶקַע הָאָרֶץ", שֶׁהַטַּעַם לְמַטָּה. וְכָל דָּבָר הַמְּעַרְבַּ בְּחִבְרוֹ עַד שֶׁזָּה קוֹפֶחַ**

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

א. **וְכָךְ שְׁנוּיָה בְּכְרִיתוֹת – ה', א (בְּכְרִיתָא).**

וְקִנְיָה בְּשָׁם – קִנְיָה שֶׁל בְּשָׁם, לְפִי שֵׁשׁ קִנְיִם שְׁאִינָן שֶׁל בְּשָׁם, הֶעֱרַף לּוֹמֵר "בְּשָׁם" – כְּלוֹמֵר, "בְּשָׁם" הוּא שְׁמוֹ שֶׁל הַקִּנְיָה, כִּי קִנְיָה הוּא שֵׁם כְּלָלִי לְהַרְבֵּה קִנְיִם, וּבְלִי תוֹסֶפֶת "בְּשָׁם" לֹא הָיוּ יוֹדְעִים עַל אֵיזָה קִנְיָה מְדוּבָר, מִדֵּ-שְׁאִין-כֵּן "קִנְיָן בְּשָׁם", כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל.

חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם – סֵף מִשְׁקָל כְּלוּ – שְׁאִין "מִחְצִיתוֹ" הָאִמּוֹר ב'קִנְיָן בְּשָׁם" מוֹסֵב גַּם עַל "קִנְיָה בְּשָׁם", שְׁאִם-כֵּן הָיָה צְרִיךְ לּוֹמֵר: קִנְיָן בְּשָׁם וְקִנְיָה בְּשָׁם מִחְצָה וּמִחְצָה חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם (כְּרִיתוֹת ה', א). תורה כד

(כד) **וְקִנְיָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשָׁקָל הַקֹּדֶשׁ וְשִׁמּוֹן זֵית הָיִן:** חכמים – כְּרִיתוֹת ו, א.

קִצִּיעָה. הָיִן – שְׁנֵי עֶשֶׂר לִגְיָן. וְנִחְלְקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל – כְּרִיתוֹת ה', א.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בּוֹ שְׁלָקוּ אֶת הָעֵקָרִין – בְּשִׁמּוֹן זֵית זֶה בִּישְׁלוֹ אֶת הַשֶּׁרֶשִׁים, הֵינּוּ הַבְּשָׂמִים.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וְהָלֹא לְסוּף אֶת הָעֵקָרִין אֵינוֹ סֵפֶךְ – לְפִי שֶׁהַשִּׁמּוֹן לֹא הָיָה אֲלָא שְׁנֵי עֶשֶׂר לִגְיָן, וְהָעֵקָרִים הָיוּ מְרֻבָּבִים, וְאִפְּלוּ בְּסִיקָה הוּא נִבְלַע בְּעֵקָרִים, כְּלִשְׁכּוֹן בְּשִׁלְקָה (רש"י הוריות יא,

ב'קִנְיָן בְּשָׁם" מוֹסֵב גַּם עַל "קִנְיָה בְּשָׁם", שְׁאִם-כֵּן הָיָה צְרִיךְ לּוֹמֵר: קִנְיָן בְּשָׁם וְקִנְיָה בְּשָׁם מִחְצָה וּמִחְצָה חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם (כְּרִיתוֹת ה', א). תורה כד

חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם – סֵף מִשְׁקָל כְּלוּ – שְׁאִין "מִחְצִיתוֹ" הָאִמּוֹר ב'קִנְיָן בְּשָׁם" מוֹסֵב גַּם עַל "קִנְיָה בְּשָׁם", שְׁאִם-כֵּן הָיָה צְרִיךְ לּוֹמֵר: קִנְיָן בְּשָׁם וְקִנְיָה בְּשָׁם מִחְצָה וּמִחְצָה חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם (כְּרִיתוֹת ה', א). תורה כד

קִצִּיעָה. הָיִן – שְׁנֵי עֶשֶׂר לִגְיָן. וְנִחְלְקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל – כְּרִיתוֹת ה', א.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בּוֹ שְׁלָקוּ אֶת הָעֵקָרִין – בְּשִׁמּוֹן זֵית זֶה בִּישְׁלוֹ אֶת הַשֶּׁרֶשִׁים, הֵינּוּ הַבְּשָׂמִים.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וְהָלֹא לְסוּף אֶת הָעֵקָרִין אֵינוֹ סֵפֶךְ – לְפִי שֶׁהַשִּׁמּוֹן לֹא הָיָה אֲלָא שְׁנֵי עֶשֶׂר לִגְיָן, וְהָעֵקָרִים הָיוּ מְרֻבָּבִים, וְאִפְּלוּ בְּסִיקָה הוּא נִבְלַע בְּעֵקָרִים, כְּלִשְׁכּוֹן בְּשִׁלְקָה (רש"י הוריות יא,

כְּלוֹמֵר, קִנְיָן הוּא מִדֵּ שְׁנַצְטָה לִיקָח, וּבְשָׁם רַק מוֹרָה עַל טִיב הַקִּנְיָן, קִנְיָן עִם רִיחַ טוֹב.

מִחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם – מִחְצִית הַבָּאֲתוּ תְּהֵא "חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם" – וּמִשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהַבָּאֲתוּ צְרִיכָה לְהוֹיֹת בְּשְׁנֵי חֲצָאִין, בְּדִלְקָמָן, כִּי אִם הַכִּנְיָה רַק שׁוֹ מִחְצִית שִׁיעוֹרוֹ, מִדֵּ מִשְׁמִיעֵנוּ בְּזֶה? הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב אֶת הַשִּׁיעוֹר הַשֶּׁלֶם שֶׁהוּא חֲמֵשׁ מֵאוֹת. וְגַם אֵין לּוֹמֵר שֶׁהַכִּנְיָה שְׁבִיבֵא מִחְצִית מִהֶמֶר־דְּרוֹר שֶׁהִיָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת, כִּי אִזּוֹ "מִחְצִיתוֹ" לָמָּה לִי, הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב הַשִּׁיעוֹר חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם כְּמוֹ בַּקִּנְיָה בְּשָׁם (גרי"א).

נִמְצָא כְּלוּ חֲמֵשׁ מֵאוֹת – שְׁקָלִים (רש"י כְּרִיתוֹת ה', א). כְּלוֹמֵר, בְּמִשְׁקָל חֲמֵשׁ מֵאוֹת שְׁקָלִים.

כְּמוֹ שֶׁעוֹר "מֶרֶדְדוֹר". אִם-כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר בּוֹ חֲצֵאִין? גִּזְרֵת הַפְּתוּב הִיא לְהַבִּיאוֹ לְחֲצֵאִין – שְׁלֹא יְהוּ שׁוֹקְלִים אוֹתוֹ הַכֹּל בְּיַחַד אֲלָא לְחֲצֵאִין (רש"י כְּרִיתוֹת ה', א).

לְהַרְבּוֹת בּוֹ שְׁנֵי הַכְּרֻעוֹת – כְּלוֹמֵר, זֶה עֲצָמוֹ גִּזְרֵת הַפְּתוּב שֶׁיַּעֲשׂוּ שְׁנֵי הַכְּרֻעוֹת, מִדֵּ שְׁלֹא עָשׂוּ כֵּן בְּמֶרֶדְדוֹר וְקִנְיָה.

שְׁאִין שׁוֹקְלִין עֵין בְּעֵין – שְׁוֹה בְּשְׁוֹה, אֲלָא הַבְּשָׁם הִיָּה מְכֻרֵי.

וְכְמוֹ "רֶקַע הָאָרֶץ" – יַשְׁעִיָּה מֵב, ה'.

שיעור יומי ליום ראשון י' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – ל – פרשת כי תשא
 עט
 מזה, או ריח או טעם, קרוי מרקחת. רקח העשוי על ידי אמונות ותעובות. מעשה
 רקח • שם האמן בדבר.

(כו) ומשחת בו את אהל מועד ואת ארון העדות: כוונתנו כי ית משכן זמנא וית ארנא
 דסדודא:

כ"א • כל המשיחות כמין כ"ף יונית, חוץ משל מלכים, שהן כמין גזר.

(כז) ואת השלחן ואת כלכליו ואת המנורה ואת בליה ואת מזבח הקמרת:

(כח) ואת מזבח העלה ואת כלכליו ואת הכיור ואת כנו:

(כט) וקדשת אתם והיו קדש קדשים כל הנוגע בהם יקדש:

כ"א • משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדשתם? "כל הנוגע וגו'". כל הראוי
 לכלי שרת, משנכנס לתוכו, קדוש קדשת הגוף להפסל ביוצא, ולינה וטבול-יום ואינו נפדה לצאת לחלין,
 אבל דבר שאינו ראוי להם – אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלמה אצל מזבח, מתוך שנאמר (לעיל כט): "כל
 הנוגע במזבח יקדש", שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי? תלמוד לומר: "כבשים", מה כבשים ראויים,
 אף כל ראוי. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתרגם לשון רבוי, לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדלה.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

ו[כ]לינה – אם לא הוקרב כל הלילה.
 ו[כ]מבול יום – ששכל ביום ועדין לא
 שקעה השמש.
 ואינו נפדה לצאת לחלין, אבל
 דבר שאינו ראוי להם – כגון דבר
 יבש במדות הלח, ודבר לח במדות
 היבש.
 אין מקדשין. ושנויה היא משנה
 שלמה – סתם משנה (רשי' מנחות ט, ב),
 שאין בה מחלוקת.
 אצל מזבח – ובהים פג, ב.
 מתוך שנאמר – לעיל כט, לו.
 "כל הנוגע במזבח יקדש", שומע
 אני בין ראוי בין שאינו ראוי?
 תלמוד לומר "כבשים" – לעיל כט,
 לח.
 מה כבשים ראויים – להקריב על
 המזבח.
 אף כל ראוי – אבל ברש"י לעיל שם:
 "מה עולה ראויה אף כל ראוי", עין שם.
 כל משיחת משכן וכהנים ומלכים
 מתרגם לשון רבוי – "תרבי", מלשון
 גדולה.

אף שאין זה מן הענין המדובר כאן, יש
 לומר שכוון בא לומר שמשיחה כמין
 כ"ף יונית קשורה רק לענינים הנוגעים
 לכהונה, שכן התיבות כהן וכהונה
 מתחילות באות כ"ף, אבל מלך
 מושחים אותו כמין גזר, המורה על
 כתר מלכות (תורת מנחם) תורה כו
 (כט) וקדשת אתם – משיחה זו
 מקדשתם – ולא שצריך לעשות
 פעולה נוספת לקדשם (רא"ם).
 להיות "קדש קדשים". ומה היא
 קדשתם? כל הנוגע וגו' – כל
 הראוי לכלי שרת – כגון כלים
 שמוקדים בהם דברים לחים, רק
 דברים לחים ראויים להם. וכן מדות
 היבש, רק דברים יבשים ראויים להם
 (ראה משנה ובדוח פח, א).
 משנכנס לתוכו קדוש קדשת הנוגע
 – ולפני כן היו רק בקדושת דמים, כגון
 מנחות ונסכים וקטורת, שער שבאות
 לכלי שרת קדושתם קדושת דמים (ספר
 הוכרז).
 לפסל ביוצא – מחוץ לעזרה.

שוטח הארץ (רשי' תהלים קמד, ב).
 שהטעם למטה – בסוף המלה,
 וקראתו מלרע, מה שמורה על שם
 הפועל.
 וכל דבר המערב בחברו עד שהו
 קופח – נוטל.
 מזה או ריח או טעם – קרוי
 "מרקחת". רקח מרקחת – "רקח"
 העשוי על ידי אמונות ותעובות.
 מעשה רקח – שם האמן בדבר. –
 רקח העשוי על ידי מרקחת. כלומר,
 שניהם הם שם דבר, "רקח" הוא
 התוצר, ו"מרקחת" זו האמונות. תורה כו
 (כו) ומשחת בו – כל המשיחות
 כמין כ"ף יונית – ראה גם רש"י לעיל
 כט, ב, ז, לו. בהרבה פתביד ודפוסים
 ראשונים הגירסא: כמין כי.
 חוץ משל מלכים שהן כמין גזר –
 סביב על ראשו (רשי' ברייתות ד, ב), שמקיף
 לו הקפה באצבעו כמין פתר (רשי' הוריות
 יב, א). אבל ראה רש"י מלכים א, א, לו:
 "נותן לו שמן בין ריסי עיניו כמין גזר".
 מה שרש"י מזכיר ענין משיחת מלכים

"כִּי בֶן יֶסֶד הַמֶּלֶךְ" שְׁזָה חֲנוּךְ גְּדֻלָּתוֹ, וְשָׁאֵר מְשִׁיחוֹת כְּגוֹן: רִקְיָקִין מְשֻׁחִין, (עמוס ו') "וְרֹאשֵׁית שְׁמָנִים יִמְשְׁחוּ", לְשׁוֹן אֲרָמִית בְּהֵן בְּלָשׁוֹן עִבְרִית.

(ל) וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בְּנָיו תִּמְשָׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכֹהֵן לִי:
ל וְיֵת אֶהֱרֹן וְיֵת בְּנָהִי תִרְבִּי וְתִקְדֹּשׁ יִתְהַוֶּן
לְשִׁמְשָׁא קִדְמִי:

(לא) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר עֲשֵׂן מִשְׁחַת־
קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם:

הש"י • לְדֹרֹתֵיכֶם • (הוריות יא) מִכָּאן לְמַדוּ רַבּוּתֵינוּ לִזְמַר שֶׁכָּלוּ קָיָם לְעֵתִיד לְבָא. זֶה • בְּגִימָטְרִיא תִרְיֶסר לִזְגִין הָווּ.

(לב) עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ וּבִמְתַכְּנָתוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ
כְּמָהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:

הש"י • לֹא יִיסָךְ • בְּשָׁנֵי יוֹדִי"ן, לְשׁוֹן לֹא יַפְעֵל, כְּמוֹ (דברים ו'): 'לִמְעַן יִיטֵב לָךְ'. עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ • מִן הַשְּׁמֵן הַזֶּה עֲצָמוֹ. וּבִמְתַכְּנָתוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ כְּמָהוּ • (בריות ה) בְּסֻכּוֹם סְמָמָנִיו, לֹא תַעֲשֶׂוּ אַחֵר כְּמָהוּ בְּמִשְׁקַל סְמָמָנִין הִלְלוּ, לְפִי מִדַּת הֵין שְׁמֵן, אֲכָל אִם פָּחַת אוֹ רִבָּה סְמָמָנִין לְפִי מִדַּת הֵין שְׁמֵן – מִתָּר, וְאַף הַעֲשִׂוִי בְּמִתַּכְּנָתוֹ שֶׁל זֶה, אֵין הַסֵּף מִמֶּנּוּ חֵיב, אֲלֵא הִרְוִקְחוֹ. וּבִמְתַכְּנָתוֹ • לְשׁוֹן חֲשֹׁבוֹן, כְּמוֹ (לעיל ה): "מִתַּכְּנֶת הַלְּבָנִים", וְכֵן "בְּמִתַּכְּנֶתָה" שֶׁל קִטְרֶת.

אשל אברהם – הרב אלאטוילי

הַשְּׁמֵן, שֶׁהַשְּׁמֵן לֹא יוֹסֵף עַל "בֶּשֶׂר הָאָדָם".

כְּמוֹ "לִמְעַן יִיטֵב לָךְ" – דְּבָרִים ה, טו. גַּם כָּאן הַשׁוֹרֵשׁ הוּא "יִטֵּב", וְהַיּוֹד הֶרֶאשׁוּנָה מוֹרָה עַל יִיטֵב לָךְ בְּעֵתִיד. אוֹ שֶׁהַשׁוֹרֵשׁ הוּא "טֵב", וּמִשְׁמַעוֹ יוֹטֵב לָךְ. וְכֵן מִשְׁמַעוֹת רַשִׁי לְעֵיל א, ב.

עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ – מִן הַשְּׁמֵן הַזֶּה עֲצָמוֹ – מֵאוֹתוֹ שֶׁל מִשְׁחָה רַשִׁי בִּרְיֹת ה, א. וְלֹא מִשְׁמֵן אַחֵר שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּמִתַּכְּנָתוֹ, שֶׁנִּכְתֵּב מִיד בְּסֻמּוֹךְ לוֹ, שֶׁבָּזָה רַק הַעֲשִׂיָה אֲסוּרָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּרַשִׁי מִיד.

וּבִמְתַכְּנָתוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ כְּמָהוּ – בְּסֻכּוֹם סְמָמָנִיו – זֶהוּ פִירוּשׁ "בְּמִתַּכְּנָתוֹ".

"לֹא תַעֲשֶׂוּ" אַחֵר "כְּמָהוּ", בְּמִשְׁקַל סְמָמָנִין הִלְלוּ לְפִי מִדַּת הֵין שְׁמֵן – כְּלוּמַר, הֵן מִשְׁקַל הַסְּמָמָנִין וְהֵן מִדַּת הַשְּׁמֵן צְרִיכִים לְהִיּוֹת וְהֵם לְשֵׁל מִשְׁחָה, וְאֵת זֶה לּוֹמְדִים מִתִּיבַת "כְּמָהוּ" (גרא). אֲכָל אִם פָּחַת אוֹ רִבָּה סְמָמָנִין לְפִי מִדַּת הֵין שְׁמֵן – אֲפִילוֹ שֶׁהַשְּׁמֵן בְּמִדַּת הֵין.

הַסִּילּוּק, לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. מִכָּאן לְמַדוּ רַבּוּתֵינוּ לִזְמַר – הַוְרִיּוֹת יא, ב. שֶׁכָּלוּ קָיָם לְעֵתִיד לְבָא – שֶׁנַּעֲשֶׂה נִס בְּשָׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְלֹא נִחָסֵר כְּלוּם, אֲפִי עַל־פִּי שֶׁהַשְּׁמֵן בּוֹ לְמִשְׁחָה (גרא). "זֶה" – שֶׁלְכַאוּרָה מִיּוֹתֶרֶת הִיא (מַשְׁכִּיל לַדוּח).

בְּגִימָטְרִיא תִרְיֶסר לִזְגִין הָווּ – שֶׁכָּל הַשָּׁנִים עֲשָׂר לִזְגִין וְהֵיוּ קָיָמִים לְעֵתִיד לְבָא. וְכֵן מִפְּרָשׁ רַשִׁי בְּכִרְיֹתוֹת ה, ב: "זֶה לִי לְדוֹרוֹתֵיכֶם – אֲלֵמָא כּוּלְהוּ יִיב לִזְגִין דְּקִיָּמִי לְעֵתִיד לְבָא". וְשָׁנִים עֲשָׂר הֵין הֵם שְׁבָעִים וּשְׁתֵּים בִּיָּצִים, שֶׁהַלּוֹג הוּא שֶׁשׁ בִּיָּצִים (רא"ס). תּוֹרָה לִב (לב) לֹא יִיסָךְ – בְּשָׁנֵי יוֹדִין, לְשׁוֹן לֹא יַפְעֵל – יֵשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁהַשׁוֹרֵשׁ הוּא "יִסָּךְ", וְהַיּוֹד הֶרֶאשׁוּנָה מוֹרָה עַל הַפְּעוּלָה לְעֵתִיד (באר רַחוּבֹת), וּלְפִירוּשׁ זֶה "יִיסָךְ" מוֹסֵב עַל הָאָדָם שֶׁרוּצָה לְסוּף. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁהַשׁוֹרֵשׁ הוּא "סָךְ", וּכְשֶׁנִּכְתֵּב בְּשָׁנֵי יוֹדִין, הָרִי הוּא בְּמִשְׁמַעוֹת יַפְעֵל, וּפִירוּשׁוֹ: לֹא יוֹסֵף (מִירָא דְּבִיא), וּלְפִי זֶה יִיסָךְ מוֹסֵב עַל

לְפִי שֶׁאֵין צָרָה מְשִׁיחָתוֹ אֲלֵא לְגִדּוּלָה – וְרָאָה גַם רַשִׁי בְּרֹאשִׁית לֹא, יג: "מִשְׁחָתָה שֶׁם – לְשׁוֹן רַבּוּי וְגִדּוּלָה בְּנִמְשָׁח לְמַלְכוּת". אֲף כָּאוּנְקָלוֹס שֶׁם תִּרְגָּם לְשׁוֹן מְשִׁיחָה. וְרָאָה רַשִׁי לְעֵיל כֹּט, כֹּט.

כִּי בֶן יֶסֶד הַמֶּלֶךְ – עַל־פִּי אֲסִתֵּר א, ח. וּבְרַשִׁי שֶׁם: "כְּלוּמַר, כֵּן צִיּוּה וְתִיָּקֵן". וְלַעֲנִיָּנָה כֵּף גִּזְרֵי הַקְּדוּשָׁה בְּרִירָה הוּא. וְיֵמָה שֶׁנִּקְטַּע בְּלָשׁוֹן זֶה דְּקָא, וְשׁ לִזְמַר מִפְּנֵי שֶׁהַמֶּלֶךְ הַפְּסוּק הוּא "עַל כָּל רַב בֵּיתוֹ", דְּהֵינּוּ שֶׁהוּא בִּישׁוּי הַמּוֹסֵב לְעִנְיָן גְּדוּלָה וְשִׁרְרָה, וְהָרִי בָּזָה מְדוּבָר גַּם כָּאן.

שְׁזָה חֲנוּךְ גְּדֻלָּתוֹ, וְשָׁאֵר מְשִׁיחוֹת כְּגוֹן "רִקְיָקִין מְשֻׁחִין" – לְעֵיל כֹּט, ב. וּבְאוּנְקָלוֹס שֶׁם: "דְּמִשְׁחָתוֹ בְּמִשְׁחָה".

"וְרֹאשֵׁית שְׁמָנִים יִמְשְׁחוּ" – עֲמוֹס ו, ו. וּבִתְרַגּוּם שֶׁם: "וְרִישׁ מִשְׁחָתוֹ טִבִּין מִתְמַשְׁחִין".

לְשׁוֹן אֲרָמִית בְּהֵן בְּלָשׁוֹן עִבְרִית – לְשׁוֹן מְשִׁיחָה בְּפִשְׁטוֹ. תּוֹרָה ל

(לא) לְדֹרֹתֵיכֶם – רָאָה רַשִׁי הוֹשַׁע יא, ו: "נִקְוֹד שָׁנֵי טַעֲמִים, בּוֹ הַטְּפָחָא בּוֹ

(לג) **אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח פְּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַח וְנִכְרַת מֵעַמּוּי:**
 לג גבר די יבסם דכותה ודי יתן ממה על
 חלוני וישתעי מעמה:

ה"י - ואשר יתן ממנו • מאותו של משה. על זר • שאינו צריך כהנה ומלכות.

(לד) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ סָמִים נָטָף וְשִׁחֲלֹת וְחִלְבֵּנָה סָמִים וּלְבֹנָה זָכָה בָּר בָּבֶר יִהְיֶה:**
 לד ואמר יי למשה סב לך בוסמין נטופא
 וטופרא וחלבנתא בוסמין ולבונתא דכיתא
 מתקל במתקל יהי:

ה"י - נטף • הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף, קרוי נטף, ובכלע"ז גומ"י, והצרי קורין לו טריאק"ה. ושחלת • שרש בשם חלק ומצהיר בצפרן, ובלשון המשנה קרוי 'צפרן', וזהו שתרגם אונקלוס: 'וטופרא'. וחלבנה • בשם שריחו רע וקורין לו גלבנ"א, ומנאה הכתוב בין סממני הקטרת, ללמדנו, שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגדת תעניותינו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו. סמים • אחרים. ולבנה זכה • (כריתות ו) מפאן למדו רבותינו: "א סממנין נאמרו לו למשה בסיני: מעוט סמים", שנים. נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה'. "סמים", לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר. ולבנה, הרי "א, ואלו הן: הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, מור וקציעה, שבלת-גרד וכרכם, הרי ח', שהשבלת וגרד

אשל אברהם - הרב אלאשילי

או שרומז בזה לדברי אבני בכריתות ו, ב שלומד בן מהפסוק (עמ"ס ט, ו) "ואגדתו על ארץ יסדה", וברש"י בריתות שם: "ואגדתו משמע שפולן יחד, אז על ארץ יסדה".

תעניותינו ותפלותינו - והתפלה דומה לקטורת, כאמור (תהלים קמא, ב) "תכון תפילתי קטורת לפניך".

את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו. סמים - אחרים - שלא נזכרו עד עתה.

ולבנה זכה - מפאן למדו רבותינו בריתות שם.

אחד עשר סממנין נאמרו לו למשה בסיני - מזה שנכתב "לבונה זכה"

לאחר "סמים" השני, למדו שהיו אחד עשר, כפי שיבאר, כי אם היה כתוב "לבונה זכה" לפני "סמים" השני, היינו מרבים ממנו עוד ששה סממנים, ואז היינו מגיעים לשנים עשר (גמרא ורש"י שם).

מעוט "סמים" שנים, "נטף ושחלת וחלבנה" שלשה, הרי חמשה, "סמים" לרבות עוד כמו אלו - לא

נרבה מ"סמים" השני רק שנים כמו "סמים" הראשון, משום שאם-כן היה

כותב "סמים סמים" (גמרא שם).

הרי עשרה, "ולבונה", הרי אחד עשר. ואלו הן: הצרי, והצפרן, החלבנה, והלבונה, מור, וקציעה - היא קדה הנזכרת לעיל פסוק כד, כמוכא ברש"י שם.

(לד) **נָטָף - הוּא צָרִי - הַנִּמְנָה רֹאשׁוֹן בְּסִמְמֵי הַקְּטוֹרֶת, בְּכִרְיֹתוֹ ו, א.**

וְעַל שֵׁ"אִינוּ אֵלָא שָׂרָף - הינו מדי דמנטף מן העץ (רש"י כריתות ו, א).

הַנוֹטֵף מֵעֵצֵי הַקְּטָנָה - לשון הפריטא בריתות ו, א. עצי הקטף כך שם (רש"י שבת כה, א), והוא מין עץ שאינו עושה פרי, אלא שרף יוצא ונוטף ממנו, וזהו פריז (רש"י נדה ח, א).

קְרוֹי "נָטָף" - ראה גם רש"י בראשית לו, כה: "וצרי שרף הנוטף מעצי הקטף, והוא נטף הנמנה עם סמני הקטורת".

וּבְלַעַז גּוֹמ־א - gome, שרף. **וְהַצָּרִי קוֹרִין לוֹ תִירִיָּק"א -** theriake, תריאקה, מין תרופה (אוצר לעז רש"י).

וְשִׁחֲלֹת - שרש בשם חלק ומצהיר - זוהר.

בְּצַפְרָן - ברש"י בריתות שם: "חלקה בצפרן".

וּבְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה - בריתות שם. **קְרוֹי "צַפְרָן", וְהוּא שֶׁתִּרְגֵּם אֲוִנְקְלוֹס: "וְטוֹפְרָא" -** וצפרן.

וְחִלְבֵּנָה - בשם שריחו רע, וקורין לו גלבנ"א - שרף הכף.

וּמִנְאָה הַכְּתוּב בֵּין סָמִי הַקְּטָרֶת, לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁלֹּא יִקַּל בְּעֵינֵינוּ - שלא נקל ראש בדבר זה, אלא נצרפם עמנו. **לְצַרְף עִמָּנוּ בְּאַגֵּדַת -** ש"קטורת" היא לשון קשר, לומר שכולם צריכים להיות קשורים באגודה אחת (באר בשדה).

מִתֵּר - כיון שאינו במתכנתו. **וְאִתָּה הַעֲשׂוֹי בְּמִתְכַנְתּוֹ שֶׁל זֶה -** אין הסף ממנו חיב - ואין בו אף איסור, ונקט חיב משום "הרוקח" (רבי דוד).

אֵלָא הִרְוִקְחוּ. וּבְמִתְכַנְתּוֹ - לשון חשבון, כמו "מתכנת הלבנים" - לעיל ה, ח. ראה גם רש"י שם.

וְכֵן "בְּמִתְכַנְתָּה" שֶׁל קְטָרֶת - לקמן פסוק לו. במנין סממניה (רש"י שם). תורה לג

(לג) **וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ -** מאותו של משה - וכן כתב רש"י בבריתות ה, א. כלומר, "ואשר יתן ממנו", אינו מוסב על "אשר ירקח כמוהו", אלא על "שמן משחת קדש" שבפסוק לא. וכתב הרא"ם, שרש"י מפרש בן משום שבאזהרה מפורש "על בשר אדם לא יסוף", ושם ודאי הוא משמן של משה, כפי שפירש רש"י שם.

עַל זֶר - שאינו צריך כהנה ומלכות - כלומר, לאו דוקא זר שאינו כהן או מלך, אלא אפילו הכהן והמלך עצמם נקראים זרים לענין משיחה שלא לצורך, דהיינו בשבבך נמשחו (רא"ם). והוא כדעת רבי מאיר בבריתות ו, ב. ונראה שלומד בן משינוי הלשון, שבאזהרה אמר: "על בשר אדם לא יסוף", וכאן גבי עונש כתב: "על זר", שמונה מוכן שהכתוב בא לומר שכל סיבה שלא לצורך הוי "זר" לגביו. תורה לד

אחד, שהנדר דומה לשבלת. הקושט והקלופה, והקנמון, הרי י"א. בורית פרשינה אינו נקטר, אלא בו שפין את הצפרן ללבנה, שתהא נאה. **בד בכד יהיה** • אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כף משקלו של זה, וכן שנינו: הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה. ולשון 'בד' נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה.

(לה) ועשית אתה קטרת רקה מעשה רוקח ממלח
טהור קדש:

ה"י • ממלח • כתרגומו: 'מערב', שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה. ואומר אני, שדומה לו (יונה א): "וייראו המלחים", (יחזקאל כו) "מלחיה וחבליה", על שם שמהפכין את המים במשוטות כשמהיגים את הספינה, באדם המהפך בכף ביצים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שהאדם רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע, או בכף. ממלח טהור קדש • ממלח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה.

(לו) ושחקת ממנה הרק ונתתה ממנה לפני העדת
באהל מועד אשר אועד לה שמה קדש קדשים
תהיה לכם:

ה"י • ונתתה ממנה וגו' • היא קטרת שבכל יום יום, שעל המזבח הפנימי שהוא באהל מועד. אשר אועד לה שמה • כל מועדי דבור שאקבע לה, אני קובעם לאותו מקום.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

מערב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה – ראה גם רש"י יומא לח, א "מעורב יפה".
ואומר אני, שדומה לו: "וייראו המלחים" – יונה א, ה. ברש"י שם: "בני אדם המנהיגים את הספינה".
"מלחיה וחבליה" – יחזקאל כו, כז.
על שם שמהפכין את המים במשוטות כשמהיגים את הספינה – ראה גם רש"י ישעיה נא, ו.
באדם המהפך בכף ביצים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שהאדם רוצה לערב יפה יפה, מהפכו באצבע – נראה שרוצה לומר בזה שאת סממני הקטורת היו מערבבים באצבע.
או בכף – בכף.

ממלח טהור קדש – "ממלח" יהיה – כלומר, חסרה תיבת "יהיה" בכתוב, כי אין "ועשית" מוסב על "ממלח", שכן ממלח משמע מעורב בעצמו, ולא נופל עליו לשון פועל (רא"ם). והנה צריך לומר והמלחתו (ובי דח). ומתוך זה שכתב שצריך שיהיה מעורב, מוכן שצריך לערבבו.

שבלת נדר, וכרפם, הרי שמונה, שהשבלת ונדר אחד, שהנדר דומה לשבלת – בעין גבעולי פשתן (רש"י ברכות מג, ב).

תקשט, ותקלופה, ותקנמון, הרי אחד עשר. בורית פרשינה – בורית הבא מכרשינה, או עשב שעושים ממנו בורית (רש"י ברייתא ו, א).
אינו נקטר, אלא בו שפין – מושחין (רש"י שם).

את הצפרן ללבנה – ששחורה היא (רש"י שם).

שתהא נאה. בד בכד יהיה – אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כף משקלו של זה, וכן שנינו – ברייתא ו, א.

הצרי, והצפרן, החלבנה, והלבונה – אלו הנזכרים כאן בפסוק.

משקל שבעים שבעים מנה. ולשון "בד", נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה. כל אחד מהם משקלו שבעים מנה, כלומר שבעת אלפים דינרים. תורה לה

(לה) ממלח – כתרגומו – "מערב".

שם. תורה לו

(לו) וְהִקְלַתְתָּ אֶשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂה לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:

ה"י • בְּמִתְכַנְתָּהּ • בְּמִנְיַן סִמְמָנֶיהָ • קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַה' • שְׁלֹא תַעֲשֶׂנָה אֶלָּא לְשָׁמַי.

(לח) אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מַעֲמֹיו:

ה"י • לְהָרִיחַ בָּהּ • אֲכַל עוֹשֶׂה אֶתָּה בְּמִתְכַנְתָּה מִשְׁלָךְ, כְּדִי לְמַסְרָה לְצַבּוֹר.

לא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(ב) רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן־חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה:

ה"י • קָרָאתִי בְשֵׁם • לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתִי, אֶת בְּצִלָּאֵל.

(ג) וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ וּבְתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:

ה"י • בְּחֻכְמָהּ • מֵה שְׁאֲדָם שׁוֹמֵעַ דְּבָרִים מֵאַחֲרֵים וְלִמָּד. וּבְתַבּוּנָהּ • מִכֵּין דְּבַר מְלָבוּ, מִתּוֹךְ דְּבָרִים שְׁלִמָד. וּבְדַעַת • רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(ד) לְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבֹּת לַעֲשׂוֹת בְּזִהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:

ה"י • לְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבֹּת • אָרִיגַת מַעֲשֶׂה חוֹשֵׁב.

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

"הַיֵּשׁ בְּלִבָּהּ, תֵּן עֵינֶיךָ בְּדַבְרִי". תורה ג
(ג) בְּחֻכְמָהּ – מֵה שְׁאֲדָם שׁוֹמֵעַ דְּבָרִים – בְּכַמָּה כְּתִיב־יָד וּדְפוּס רֹאשׁוֹן לֹא גוֹרֵם "דְּבָרִים".
מֵאַחֲרֵים וְלִמָּד – רֹאֵה גַם רִשִׁי מִשְׁלִי א, ה: "חֻכִּם – וְהָ בַעַל הַשְּׁמוּעָה".
וּבְתַבּוּנָהּ – מִכֵּין דְּבַר מְלָבוּ מִתּוֹךְ דְּבָרִים שְׁלִמָד – רֹאֵה גַם רִשִׁי דְּבָרִים א, יג. וְכֵן בְּרִשִׁי מִשְׁלִי שֵׁם: "וְנָבוֹן – מוֹסִיף עַל יְדִיעַת חֻכִּם, שִׂידֹעַ לְהִבִּין דְּבַר מִתּוֹךְ דְּבַר וּמוֹסִיף עַל שְׁמוּעָתוֹ".
וּבְדַעַת – רוּחַ הַקֹּדֶשׁ – רֹאֵה רִשִׁי לְקִמּוֹן לֹחַ, ב: "בְּצִלָּאֵל, בְּצֵל אֵל הָיִיתִי". תורה ד
(ד) לְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבֹּת – אָרִיגַת מַעֲשֶׂה חֹשֵׁב – כִּמְבֹאֵר בְּרִשִׁי לְעִיל כו, א שׁוֹ אִמְקָנוֹת מִיּוֹחֶדֶת. תורה ה

דְּפוּסִים: לְמַכְרָה.
לְצַבּוֹר – שִׁיקְטִירוֹ מִמְּנוֹה בְּמִנְיַן הַפְּנִימִי בְּכָל יוֹם וְיוֹם (רִאשִׁי). שְׁאִין קְטוֹרֶת בָּאָה מִשָּׁל יְחִיד (רֹאֵה תוֹס' מִנְחוֹת ג, א ד"ה יְחִיד). וְהַמְרִיחַ בָּהּ – בְּקְטוֹרֶת שֶׁל צַבּוֹר פְּטוֹר מִכְּרֶת וּמִחֻטָּאת, דְּלֹא הִזִּיקָה תוֹרָה אֶלָּא מִפְּטֵם לְהָרִיחַ (רִשִׁי שם). תורה א
(ב) קָרָאתִי בְשֵׁם – לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתִי, אֶת "בְּצִלָּאֵל" – לֹא שֶׁקָּרָא בְשֵׁם בְּצִלָּאֵל (שְׁכָן תִּיבַת "בְּשֵׁם" מוֹטַעֲמַת בְּאַתְנַחְתָּא, וְהָרִי הָיָא מְחוּבֶּרֶת לִ"קָּרָאתִי" וְלֹא לִ"בְצִלָּאֵל"), אֶלָּא "קָרָאתִי בְשֵׁם" פִּירוּשׁוֹ: קָרָאתִי וּמִנִּיתִי אָדָם מִיּוֹחֶד "לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתִי", וְאֵת מִי קָרָאתִי? אֶת בְּצִלָּאֵל. וְרֹאֵה רִשִׁי בְּרִכּוֹת נה, א שֶׁ"רֹאֵה" פִּירוּשׁוֹ:

(לו) בְּמִתְכַנְתָּהּ – בְּמִנְיַן סִמְמָנֶיהָ – רֹאֵה גַם רִשִׁי לְעִיל פְּסוּק לֵב.
קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַה' – שְׁלֹא תַעֲשֶׂנָה אֶלָּא לְשָׁמַי – מִשְׁמַע שֶׁ"קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַה'" הוּא הַמִּשְׁפָּךְ לִ"לֹא תַעֲשֶׂה לָכֶם", שֶׁ"לֹא תַעֲשֶׂה לָכֶם" אֶלָּא לְשָׁמַי, וּמִשְׁמַע שְׁמִי שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה לְשֵׁם ה', עוֹבֵר גַּם עַל לֹא שֶׁל "לֹא תַעֲשֶׂה לָכֶם", וְגַם עַל עֲשֶׂה שֶׁל "קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַה'". תורה לח
(לח) לְהָרִיחַ בָּהּ – שְׁדַעַתוֹ לְהַצְנִיעָה לְצַרְכּוֹ לְהָרִיחַ בָּהּ, וְעֲשָׂאָה בְּסִמְמָנִים הַכְּתוּבִים (רִשִׁי פְּסָחִים כו, א).
אֲכַל עוֹשֶׂה אֶתָּה "בְּמִתְכַנְתָּהּ" מִשְׁלָךְ כְּדִי [לְמַסְרָה] – כֵּן הוּא בְּכַמָּה כְּתִיב־יָד וּדְפוּסִים רֹאשׁוֹנִים, וְכֵן הוּא בְּגִמְרָא פְּסָחִים שֵׁם וְכִרְיָתוֹת ו, א. אֲכַל בְּשָׂאֵר

(ה) **וּבַחֲרַשְׁתָּ אֶבֶן לְמִלֵּאת וּבַחֲרַשְׁתָּ עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה:**
וּבַחֲרַשְׁתָּ אֶבֶן וּבַחֲרַשְׁתָּ אֶבֶן טָבָא לְאַשְׁלֵמָא וּבַחֲרַשְׁתָּ
אֶעֱבָא לְמַעֲבַד בְּכָל עֵבְרָא:

כ"י • **וּבַחֲרַשְׁתָּ** • לשון אֲמִנּוּת, כְּמוֹ (ישעיה כ): **"חָרַשׁ חֲכָם"**, וְאוֹנֵקְלוֹס פֶּרֶשׁ וְשֵׁנָה בַּפְּרוּשָׁן, שְׁאֵמֵן אֲבָנִים קְרוּי אֶמֶן, וְחָרַשׁ עֵץ קְרוּי נָגֵר. **לְמִלֵּאת** • לְהוֹשִׁיבָה בַּמִּשְׁבָּצַת שְׁלֵה בְּמִלּוּאָה לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁבָּצַת לְמִדַּת מוֹשֶׁב הָאֶבֶן וְעֵבְרָה.

(ו) **וְאָנֹכִי הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ אֶת אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְמִטַּהֲרֵן וּבְלֵב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב נֹתְתִי חֲכָמָה וְעָשׂוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:**
וְאִנָּא הָא יְהִיבִית עִמָּה יֵת אֶהֱלִיאֵב בֶּן אֲחִיסָמֶךְ לְשִׁבְטָא דְדָן וּבְלָבָא כָּל חֲכִימֵי לָבָא יְהִיבִית חֲכָמָא וְיַעֲבִידוּן יֵת כָּל דִּי פִקְדָתֶךָ:

כ"י • **וּבְלֵב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב וגו' •** ועוד שָׁאָר חֲכָמֵי לֵב שְׂבָכָם וְכָל אֲשֶׁר נֹתְתִי בּוֹ חֲכָמָה, "וְעָשׂוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ".

(ז) **אֵת אֶהֱל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֶן לַעֲדוֹת וְאֶת־הַפֶּתֶחַ אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־בְּלֵי הָאֶהֱל:**
זֵית מִשְׁכָּן זִמְנָא וְיֵת אֲרֹנָא לְסִדְהוּתָא וְיֵת כַּפֶּתָא דִּי עֲלוּהִי וְיֵת כָּל מְגִי מִשְׁכָּנָא:

כ"י • **וְאֵת הָאָרֶן לַעֲדוֹת •** לְצַרֵּף לוחות הַעֲדוֹת.

(ח) **וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ הַטָּהוֹר וְאֶת־כָּל־כֵּלָּיו וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:**
זֵית פֶּתוּרָא וְיֵת מְנוּחֵי וְיֵת מְנִרְתָּא דְכִיתָא וְיֵת כָּל מְנִהָא וְיֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרוֹת בּוֹסְמִיָא:

כ"י • **הַטָּהוֹר •** עַל שֵׁם זָהָב טָהוֹר (מנחות כט).

אשל אברהם – הרב אלאשויילי

לְקַמֵּן לָהּ, י בְּדַבְּרֵי מֹשֶׁה אֶל הָעָם: "וְכָל חֲכָם לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וְיַעֲשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה'". שֵׁם לוֹ, ב: "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל בְּצִלְאֵל וְאֶל אֶהֱלִיאֵב וְאֶל כָּל אִישׁ חֲכָם לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חֲכָמָה בְּלִבּוֹ". וְהַגִּיד אֲרִיֶּה" בְּתַב, שְׁמָה שְׂבָכָת רַשִׁי "וְכָל אֲשֶׁר נֹתְתִי בּוֹ חֲכָמָה", כּוֹלֵל בְּזֶה גַם אֶת בְּצִלְאֵל וְאֶת אֶהֱלִיאֵב, כְּדִי שֶׁ"וְעָשׂוֹ" יִהְיֶה מוֹסֵב גַּם עֲלֵיהֶם. **"וְעָשׂוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ"** - הֵם יַעֲשׂוּ בְּעִבּוּדוֹת הַמִּשְׁכָּן כְּפִי שֶׁ" צִוָּה לְמֹשֶׁה. כְּלוּמָר, שֶׁ"וְכָל חֲכָם לֵב גו'", אִינוֹ מוֹסֵב עַל "וְאָנֹכִי הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ", שֶׁנֶּה מוֹסֵב עַל אֶהֱלִיאֵב בְּלִבָּד, אֲלֵא עַל "וְעָשׂוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ". תוֹרָה ז (ו) **וְאֵת הָאָרֶן לַעֲדוֹת - לְצַרֵּף לוחות הַעֲדוֹת** - כִּי לֹא הָאָרֶן הָיָה לַעֲדוֹת אֲלֵא הַלּוּחֹת, וְהַלְמִ"ד שֶׁל "לַעֲדוֹת" בֹּא בְּמִקּוֹם תִּיבַת לְצוּרֶךָ (רא"ם). וְרָאָה רַשִׁי לְעִיל כּה, טו. תוֹרָה ח (ח) **הַטָּהוֹר - עַל שֵׁם זָהָב טָהוֹר**

אָמַר הַכָּתוּב לְעִיל כּח, כ: "בְּמִלּוּאוֹתֵם", וּכְפִירוֹשׁ רַשִׁי שֵׁם: "כְּשִׁיעוֹר מִילּוּי עֲבִינֵן שֶׁל אֲבָנִים יִהְיֶה עוֹמֵק הַמִּשְׁבָּצוֹת". תוֹרָה ו (ו) **וּבְלֵב כָּל חֲכָם לֵב וגו' - וְעוֹד שָׁאָר חֲכָמֵי לֵב [יֵשׁ בְּכֶם]**, - כֵּן הוּא בְּדָפּוֹס רַאשׁוֹן, וְכֵן הוּא בְּרִא"ם וּבִ"גוֹר אֲרִיֶּה". כְּלוּמָר, מְלִבָּד בְּצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאֵב יֵשׁ בְּכֶם עוֹד חֲכָמֵי לֵב (רא"ם). וּבְדָפּוֹסִים שֶׁלְפָנֵינוּ: שְׂבָכָם. **וְכָל אֲשֶׁר נֹתְתִי בּוֹ "חֲכָמָה"** - נִרְאָה שֶׁרַשִׁי מְפָרֵשׁ הַתִּיבּוֹת "וּבְלֵב כָּל חֲכָם לֵב נֹתְתִי חֲכָמָה" בְּשֵׁנֵי פָנִים: (א) זֶה הוֹדָעָה שֶׁיֵּשׁ עוֹד חֲכָמֵי לֵב מְלִבָּד אֶהֱלִיאֵב שֶׁנֹּתְתִי בָּהֶם חֲכָמָה, וְזֶה בֹא בְּהַמְשָׁךְ לִ"וְאִנִּי הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ". (ב) זֶה מוֹסֵב עַל "וְעָשׂוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ", שֶׁחֲכָמֵי לֵב אֵלּוּ צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת בְּמִלְאכָה כְּפִי הַצִּוּי. וְשֵׁנִי עֲנִינִים אֵלּוּ שְׂבָכָת בֹּאָן בְּקִיצוֹר וְשֶׁרַשִׁי פִּירְשָׁם, מְפוֹרָשִׁים בְּכָתוּב בְּמִקּוּמוֹת אֲחֵרִים:

(ה) **וּבַחֲרַשְׁתָּ** - לְשׁוֹן אֲמִנּוּת - רָאָה גַם רַשִׁי לְעִיל כּח, יא. **כְּמוֹ "חָרַשׁ חֲכָם"** - יִשְׁעִיָּה מ, כ. **וְאוֹנֵקְלוֹס פֶּרֶשׁ וְשֵׁנָה בַּפְּרוּשָׁן** - שְׁלֵה כְּמוֹ בְּלִשׁוֹן הָעֵבְרִי שֶׁשְׁנִיָּהם לְשׁוֹן אוֹמְנוֹת. **שְׁאֵמֵן אֲבָנִים קְרוּי אֶמֶן** - וּבַחֲרַשְׁתָּ אֶבֶן טָבָא. **וְחָרַשׁ עֵץ קְרוּי נָגֵר** - וּבַחֲרַשְׁתָּ אֶעֱבָא. **לְמִלֵּאת** - לְהוֹשִׁיבָה בַּמִּשְׁבָּצַת שְׁלֵה בְּמִלּוּאָה - וְיֵשׁ מְנַקְדִּים: בְּמִלּוּאָה. **לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁבָּצַת לְמִדַּת מוֹשֶׁב הָאֶבֶן וְעֵבְרָה** - כְּלוּמָר, הַמִּילּוּי מוֹסֵב הֵן עַל הוֹשִׁבַת הָאֶבֶן בְּמִלּוּא הַמִּשְׁבָּצַת, וְהֵן עַל עֲשִׂית הַמִּשְׁבָּצַת לְמִדַּת הָאֶבֶן. כִּי לְשׁוֹן "לְמִלּוּאוֹת" מוֹרָה עַל הַנָּחַת הָאֶבֶן בַּמִּשְׁבָּצַת, וְכִיוֵּן שֶׁאֵי אִפְשָׁר לְמִלּוּאוֹת הַמִּשְׁבָּצַת בֹּאָן בָּאֵם הַמִּשְׁבָּצַת אִינֶה עֲשׂוּיָה בְּמִדַּת הָאֶבֶן, אִזִּי בְּהִכָּרַח שֶׁזֶה כּוֹלֵל גַּם אֶת עֲשִׂית הַמִּשְׁבָּצַת בְּמִדַּת הָאֶבֶן. וְעַל עֲשִׂית הַמִּשְׁבָּצוֹת בְּעִנְיָן זֶה,

(ט) וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּרֶת
וְאֶת־כַּנּוֹ:
טוֹת מִדְּבָרָא דְעֵלְמָא וְיָת כָּל מְנוּחֵי וְיָת
כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסָה:

(י) וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:
י וְיָת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא וְיָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא
לְאַהֲרֹן כַּהֵן וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:

כ"י וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד • אוֹמֵר אֲנִי לִפִּי פֶשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שְׂאִי־אֶפְשֶׁר לֹמַר שֶׁבְּבִגְדֵי כֹהֵנָה מְדַבֵּר, לִפִּי שְׁנֵאמַר אֶעֱלֶם: "וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן", אֲלֹא אִלּוּ בְּגָדֵי הַשָּׂרָד, הֵם בְּגָדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, הָאֲמֹרִים בְּפָרֶשֶׁת מִסְּעוֹת (במדבר ד'): "וְנָתַנּוּ עָלָיו בִּגְדֵי תְכֵלֶת", "וְנָתַנּוּ עָלָיו בִּגְדֵי אֲרָגְמָן", "וְנָתַנּוּ עֲלֵיהֶם בִּגְדֵי תוֹלַעַת שָׁנִי". וְנִרְאִין דְּבָרֵי, שְׁנֵאמַר (לקמן לט): "וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי שָׂרָד לְשָׂרֵת בִּקְדָשׁ", וְלֹא הִזְכֵּר שֶׁשׁ עֲמָהֶם. וְאִם בְּבִגְדֵי כֹהֵנָה מְדַבֵּר, לֹא מְצִינוּ בְּאֶחָד מֵהֶם אֲרָגְמָן אוֹ תוֹלַעַת שָׁנִי בְּלֹא שֶׁשׁ. בְּגָדֵי הַשָּׂרָד • יֵשׁ מִפְּרָשִׁים לְשׁוֹן עֲבוּדָה וְשִׁרְוֹת, כְּתִרְגוּמוֹ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא, וְאִין לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא. וְאֲנִי אוֹמֵר שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרָמִי כְּתִרְגוּמוֹ שֶׁל "קָלְעִים" וְתִרְגוּמוֹ שֶׁל "מִכְבֵּר", שֶׁהֵיוּ אֲרוּגִים בְּמַחֲט, עֲשׂוּיִים נִקְבִּים נִקְבִּים, לְצִידִי"ן בְּלַע"ז.

(יא) וְאֵת שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קֶטֶרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ
בְּכָל אֲשֶׁר־צִוִּיתָךְ יַעֲשׂוּ:
יא וְיָת מִשְׁחָא דְרִכּוּתָא וְיָת קֶטֶרֶת בּוֹסְמָיָא
לְקוּדְשָׁא כָּכֵל דִּי פְקֻדְתָּךְ יַעֲבֹדוּן:

כ"י וְאֵת־קֶטֶרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ • לְצַרְף הַקֶּטֶרֶת הַהֵיכָל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ.

אשל אברהם – הרב אלעזר

ש"י (רש"י שם).
בְּגָדֵי הַשָּׂרָד – יֵשׁ מִפְּרָשִׁים: לְשׁוֹן עֲבוּדָה וְשִׁרְוֹת, כְּתִרְגוּמוֹ: "לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא", וְאִין לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא. וְאֲנִי אוֹמֵר, שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרָמִי, כְּתִרְגוּמוֹ שֶׁל "קָלְעִים" – לְעֵיל כּו, יא: "סִרְדִּין".
וְתִרְגוּמוֹ שֶׁל "מִכְבֵּר" – לְעֵיל כּו, ד:
"סִרְדָּא".
שֶׁהֵיוּ אֲרוּגִים בְּמַחֲט – אוֹתָם בְּגָדֵי הַשָּׂרָד.
עֲשׂוּיִים נִקְבִּים נִקְבִּים – וְרָאָה גַם רש"י יוֹמָא עב, ב.
לְצִידִי"ן בְּלַע"ז. – lacediz, רֶשֶׁת. תוֹרָה

יא
(יא) וְאֵת קֶטֶרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ – לְצַרְף הַקֶּטֶרֶת הַהֵיכָל – לְעַשׂוֹת אֵת הַהֵיכָל מִעֵשׂוֹן הַקֶּטֶרֶת.
שֶׁהוּא קֹדֶשׁ – כְּלֹמֶר, "לְקֹדֶשׁ" פִּירוּשׁוֹ: לְצוּרְף הַקֹּדֶשׁ (שְׁלֵמִ"ד שֶׁל "לְקֹדֶשׁ" מִשְׁמַעוֹ לְצוּרְף), שֶׁהוּא הַהֵיכָל, וּמִבְּאֵר בְּזֶה שֶׁ"לְקֹדֶשׁ" מְחוּבֵּר לְ"קֶטֶרֶת הַסַּמִּים", וְלֹא לְ"שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה" (רא"ס). תוֹרָה יב

הָאֲמֹרִים בְּפָרֶשֶׁת מִסְּעוֹת: "וְנָתַנּוּ [א] – כֵּן הוּא בְּדָפּוּס רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי. וְכֵן הוּא בְּפִסְטוֹק. וּבְדָפּוּסִים שְׁלֹפְנִינּוּ: עָלָיו. בִּגְדֵי תְכֵלֶת" – בְּמִדְּבָר ד, יב.
"[וּפִרְשׁוּ] – כֵּן הוּא בְּדָפּוּס רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי. וְכֵן הוּא בְּפִסְטוֹק. וּבְדָפּוּסִים שְׁלֹפְנִינּוּ: וְנָתַנּוּ. עָלָיו בִּגְדֵי אֲרָגְמָן" – שָׁם ד, יג.
"[וּפִרְשׁוּ] – כֵּן הוּא בְּדָפּוּס רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי. וְכֵן הוּא בְּפִסְטוֹק. וּבְדָפּוּסִים שְׁלֹפְנִינּוּ: וְנָתַנּוּ. וְאֶפְשֶׁר שֶׁבְּכֹהֵנָה הִעֲתִיק רש"י אֵת הַלְשׁוֹנוֹת בְּשִׁינּוּיִים אִלּוּ, כְּדֵי שֶׁכָּל שְׁלֹשֶׁת הַפִּסְטוֹקִים יִהְיוּ בְּלִשׁוֹן שׁוּה: "וְנָתַנּוּ", "עָלָיו/עֲלֵיהֶם".
עֲלֵיהֶם בִּגְדֵי תוֹלַעַת שָׁנִי" – שָׁם ד, ח.
וְנִרְאִין דְּבָרֵי, שְׁנֵאמַר – לְקָמֶן לט, א.
"וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי שָׂרָד לְשָׂרֵת בִּקְדָשׁ", וְלֹא הִזְכֵּר שֶׁשׁ עֲמָהֶם, וְאִם בְּבִגְדֵי כֹהֵנָה מְדַבֵּר, לֹא מְצִינוּ בְּאֶחָד מֵהֶם אֲרָגְמָן אוֹ תוֹלַעַת שָׁנִי בְּלֹא שֶׁשׁ – אֲלֹא הֵם בְּגָדִים שֶׁמְכַסִּים בָּהֶם כָּלִי הַקֹּדֶשׁ [הָאֲרֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְהַמִּנְיָרָה וְהַמִּזְבֵּחַ] – רש"י לְקָמֶן לה, יט] בְּשַׁעַת סְלוֹק מִסְּעוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם

– לְעֵיל כּא, לא. וְרָאָה גַם רש"י וַיִּקְרָא כד, ד: "שֶׁהֵיא וְהָב טְהוֹר", דְּהִינּוּ שְׁכּוּלָה וְהָב טְהוֹר, מִדֶּשֶׁאֲיִן־כֵּן שְׂאֵר כָּלִים שֶׁהֵיוּ רַק מְצוּפִים וְהָב טְהוֹר. וְלֹא פִירֵשׁ הַטְּהוֹרָה מִטּוֹמָאָה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַכָּלִים הָיוּ טְהוֹרִים מִטּוֹמָאָה (גרא).
אֲבָל רָאָה וַיִּקְרָא שֶׁם פִּסְטוֹק: "הַשְּׁלֶחֶן הַטְּהוֹר", וּבְרִש"י שָׁם: "שֶׁל וְהָב טְהוֹר", וְהָרִי הַשְּׁלֶחֶן הָיָה רַק מְצוּפָה וְהָב. וְאֶפְשֶׁר שֶׁשָּׁם הַכּוֹהֵן עַל קְשׁוּתָיו וּמִנְקִיּוֹתָיו שֶׁהֵיוּ חֶלֶק מִזִּשְׁלֶחֶן שֶׁעֲלִיהֶם הִנִּיחוּ אֵת לְחֶם הַפָּנִים. וּבִגְלָלֶן הוּא קוֹרָא לְכָל הַשְּׁלֶחֶן: "הַשְּׁלֶחֶן הַטְּהוֹר". וְאֶפְשֶׁר גַּם שֶׁמִּשּׁוּם כֶּף מְבִיא שָׁם פִּירוּשׁ נוסף: "עַל טְהוֹר שֶׁל שְׁלֶחֶן". תוֹרָה ט

(י) וְאֵת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד – אוֹמֵר אֲנִי: לִפִּי פֶשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, אִי אֶפְשֶׁר לֹמַר שֶׁבְּבִגְדֵי כֹהֵנָה מְדַבֵּר, לִפִּי שְׁנֵאמַר אֶעֱלֶם: "וְאֵת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֵת בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן" – מִשְׁמַע שֶׁבְּבִגְדֵי הַשָּׂרָד בְּנִפְרָד, וּבְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנִפְרָד.
אֲלֹא אִלּוּ "בְּגָדֵי הַשָּׂרָד" הֵם בְּגָדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יבואמר יי למשה למימר:

(יג) וְאֶתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אַתָּה שִׁבְתָּתִי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:

יג ואת מלל עם בני ישראל למימר בכם ית יומי שפיא די לי תטורון ארי את היא בין מימרי וביניכונן לדריכונן למדע ארי אנא יי מקדשכונן:

ט"ז וְאֶתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְאֶתָּה, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהִפְקַדְתִּיךָ לְצִוּוֹתָם עַל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, אֵל יִקַּל בְּעֵינֶיךָ לְדַחֹת אֶת הַשִּׁבְת מִפְּנֵי אוֹתָהּ מְלֹאכָה. אַךְ אַתָּה שִׁבְתָּתִי תִשְׁמְרוּ • אֶף־עַל־פִּי שֶׁתִּהְיֶה רְדוּפִין וְזִרְזִין בְּזִרְיוֹת הַמְּלֹאכָה, שִׁבְת אֵל תִּדְחָה מִפְּנֵיהָ. כָּל "אֶפ"ן וְ"רָק"ן מְעוּטִין, לְמַעַט שִׁבְת מִמְּלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן. כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם • אוֹת גְּדוּלָּה הִיא בֵּינֵינוּ, שִׁבְתָּתִי בָכֶם בְּהִנְחִילִי לָכֶם אֶת יוֹם מְנוּחָתִי לְמְנוּחָה. לְדַעַת • הָאֱמוּנוֹת בָּהּ, "כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם".

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

יחזקאל כ, יב שהובא לקמן בהערה מפורש כנקוד שבפנים.
"היא" בֵּינֵינוּ שִׁבְתָּתִי בָכֶם - כמו שאומר "אני ה' מקדישכם".
בְּהִנְחִילִי לָכֶם - זהו פירוש "לדורותיכם".

את יום מנוחתי למנוחה - וזו האות "ביני וביניכם", "בהנחילי לָכֶם את יום מנוחתי", כלומר, התיבות "אות היא" אינן מוסבות על "שבחותי", שאם כן היה צריך לומר "הן", אלא על הנחלת השבת לישראל. וראה גם רש"י יחזקאל כ, יב: "להיות לאות - אות גדול הוא להם שנתתי את יום מנוחתי להם למנוחה, הרי היפר גדול שקדשתים לי". ואף שבכתוב לא נאמר "אות גדולה" אלא סתם "אות", הוסיף רש"י "אות גדולה", כיון שהכתוב אומר שהאות היא "כי אני ה' מקדישכם", הרי מובן שזו "אות גדולה". וראה רש"י עירובין צו, א: "מי שצריכין אות - ימים שישאל צריכין להעמיד אות על עצמן להפיר שהם מחזיקים בתורתו של הקדוש ברוך הוא, יצאו שבתות וימים טובים, שהן עצמן אות בין הקדוש ברוך הוא לישראל, דכתיב כי אות היא ביני וביניכם".

לְדַעַת - הָאֱמוּנוֹת בָּהּ - באות זו.
"כי אני ה' מקדשכם" - כי על בני ישראל כָּבֵד אָמַר: "אות היא ביני וביניכם". תורה יד

אבל, באה בדרך כלל בהמשך לדבור שלפניו, ובאה להוציא מהדבור שקדם לו, ולכן פירש שאמר לו: "אף־על־פי שתהיו .. בזריות המלאכה, [אבל] שבת אל תדחה מפניה". וראה על־דרך־זה ברש"י בראשית ט, ה. במדבר לא, כב ועוד. וכתב ב"תורת מנחם", שתכן האזהרה לבני ישראל הוא, שעם כל הזריות והחפזון בעצות מלאכת המשכן להקימו בהקדם האפשרי, מפני שיגיעו שהקמת המשכן והשקראת השכינה בו היא עדות לישראל שוחר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל (בדברי רש"י לקמן לה, כא), עליהם להיזהר שהחפזון לא יביא אותם לידי זלזול ופגיעה בקדושת השבת.

כָּל "אֶפ"ן וְ"רָק"ן מְעוּטִין - כל מקום שכתוב "אך" או "רק", בא למעט.

ראה גם רש"י ויקרא כג, כו.
לְמַעַט שִׁבְת מִמְּלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן - תחילה פירש מה שכתב "אך" בראש משפט, שזה בא להוציא מהדבור שלפניו, וכעת מפרש שבין שכתוב "אך" ולא "אבל", פירושו מיעוט, ולכן מפרש ש"אך" מוסב על "שבחותי", שבא למעט את השבת, לא משמירתה, אלא ממלאכת המשכן שקדם לה, שבהמשך לכך בא הציווי על השבת, כנזכר לעיל.

כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם - "אות גדולה" - יש מנקדים: גדולה. אך ברש"י

(יג) וְאֶתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - "ואתה" - שלכאורה תיבת "ואתה" מיותרת לאחר שכבר נאמר "וידבר ה' אל משה לאמר".

אֶף־עַל־פִּי שֶׁהִפְקַדְתִּיךָ לְצִוּוֹתָם עַל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, אֵל יִקַּל בְּעֵינֶיךָ לְדַחֹת אֶת הַשִּׁבְת מִפְּנֵי אוֹתָהּ מְלֹאכָה - כלומר, זו אזהרה למשה עצמו שלא יקל בעיניו לדחות שבת, לכן נאמר בלשון "ואתה". והוצרכה אזהרה זו למשה, משום שמשה הופקד לצוות את בני ישראל על מלאכת המשכן בצורה יחודית, במעמד כל בני ישראל, ולא בדרך שאר הציוויים שנאמרו בסדר מסודר, תחילה לאהרן ואחר־כך לבניו ואחר־כך לזקנים, ורק אחר־כך לישראל, והיה משה עלול לחשוב שבנראה מלאכת המשכן חשובה יותר מכל המצוות, וממילא ניתן להקל במקצת איסורי שבת, ולכך נאמר לו "דבר אל בני ישראל", שגם הציווי על השבת יהיה במעמד כל בני ישראל (כפי שאכן היה, כמובא בריש פרשת ויקהל), משום שחשיבות השבת אינה פחותה ממשל המשכן, וממילא אין שום סיבה להקל באיסורי שבת בגללו (תורת מנחם). וראה רש"י לקמן לה, ב.

אַךְ אַתָּה שִׁבְתָּתִי תִשְׁמְרוּ - אֶף־עַל־פִּי שֶׁתִּהְיֶה רְדוּפִין - בהולים וחספזים. וְזִרְזִין בְּזִרְיוֹת הַמְּלֹאכָה - שבת אל תדחה מפניה - הוצרך לפרש כן, מפני שתיבת "אך" בראש משפט, שפירושו

(יד) וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם
מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי בְּלִהְיוֹתָהּ בְּהַמְלָאָהּ
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:

ה"י מות יומת • אם יש עדים והתראה • ונכרתה • בלא התראה • מחלליה • הנוהג בה חול בקדשתה.

(טו) שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
שָׁבַת שַׁבְתּוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה בְּלִהְיוֹתָהּ בְּהַמְלָאָהּ
בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:

ה"י שבת שבתון • מנוחת מרגוע, ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון • לך כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אכל נפש. וכן יום הכפורים, שנאמר בו: (ויקרא כג): "שבת שבתון היא לכם", אסור בכל מלאכה. אבל יום-טוב לא נאמר בו כ"א: "ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון" (שם), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומתרים במלאכת אכל נפש). קדש לה' • שמירת קדשתה לשמי ובמצותי.

(טז) וּשְׁמֵרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־
הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:

טז ויטרון בני ישראל ית שבתא למעבד ית שבתא לדריהון קים עלם:

אשל אברהם – הרב אלאשילי

קדש לה' – שמירת קדשתה – והוה הפירוש "קדש".
לשמי – ולא שישבות וינוח לשם מנוחת הגוף. וראה גם רש"י ויקרא כה, ב גבי שמיטה: "שבת לה' – לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית". וראה שם בבבאור.
ובמצותי – ולא שישבות וינוח בשבת מצד עצמו, משום שמבין מדעתו שצריך לנוח יום אחד בשבוע. וצריך לומר, שאין הכוונה שינוח בשבת מצד המצוה בלבד בלא שום טעם, שהרי כתב רש"י לעיל כ, יא: "הכתיב בעצמו מנוחה, ללמד הימנו קל-וחומר לאדם שמלאכתו בעמל וביגיעה שיהא נח בשבת", אלא הכוונה שמנוחת השבת לא תהיה מצד הטעם בלבד, אלא מצד שהמנוחה בשבת עם הטעם שבה היא מצות ה'. וכתב את שני הענינים "לשמי ובמצותי", כי תיבת "לה'" בוללת את שניהם. והצריך להזהיר על שניהם, משום שבשמירת השבת יש את שני החששות הנזכרות לעיל. תורה טז

בלבד, ואילו מנוחת מרגוע פירושה שינוי מצב בנפש האדם, שמוגיע למצב של מנוחה אמתית, וזו המעלה של יום השבת שאינה בימי החול, שאף אם ינוח האדם בימי החול לא תפעל בו המנוחה שינוי. ואילו בשבת, השבת עצמה פועלת בו שינוי ומביאתו למנוחה אמיתית (ע"פ תורת מנחם).
(שבת שבתון) – בהרבה כתבין ודפוסים ראשונים לא גורסים קטע זה כלל.
לך כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אכל נפש, וכן יום הכפורים, שנאמר בו: ויקרא כג, לב.
"שבת שבתון הוא לכם", אסור בכל מלאכה. אבל יום טוב, לא נאמר בו כ"א: "ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון" – שם.
אסורים בכל "מלאכת עבודה" – ראה ויקרא כג, יח וברש"י שם.
ומתרים במלאכת "אכל נפש". – בלעיל יב, טז.

(יד) מות יומת – אם יש עדים והתראה – וראה רש"י ויקרא כד, יב שעדיין לא פורש להם באיזו מיתה, ושם פירש להם שהוא בסקילה.
ונכרתה – בלא התראה – כל-שכן בלא עדים.
מחלליה – הנוהג בה חל בקדשתה – העושה מלאכות של חול בשבת – מחלל קדושתה. ומה שהפך הסדר ופירש את "מחלליה" רק לבסוף, אולי רוצה לומר בזה ש"מחלליה" מוסבת הן על "מות יומת" והן על "ונכרתה". תורה טז
(טו) שבת שבתון – מנוחת מרגוע, ולא מנוחת עראי – ולכן כתוב "שבת שבתון", "שבת" מלשון שביתה ומנוחה, ו"שבתון" מלשון מרגוע, מנוחה שיש בה מרגוע, והיא מנוחת קבע ולא עראי. וראה גם רש"י יומא פא, ב: "הכי קאמר מנוחת מרגוע היא לכם". בבבאור ההבדל בין מנוחת עראי למנוחת מרגוע, יש לומר: מנוחת עראי זו מנוחה זמנית משורר המלאכה

(יז) **בִּינִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם פִּרְשֵׁתָהּ**
יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבֵינֵם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנָּפֶשׁ:

יִבִּין מִמִּרְי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הָיָא
 לְעֹלָם אֲרֵי שֵׁתָא יוֹמִין עֶבֶד יִי יֵת שְׁמִיָּא
 וְיֵת אֲרַעָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבָּת וְנָח:

ה"י • וַיִּנָּפֶשׁ • כְּתַרְגוּמוֹ 'וְנָח', וְכָל לְשׁוֹן נּוֹפֵשׁ הוּא לְשׁוֹן נָפֵשׁ, שְׁמִשִּׁיב נָפֵשׁוֹ וּנְשִׁימָתוֹ בְּהַרְגִיעוֹ מִטַּרְח
 הַמְּלָאכָה, וּמִי שְׁכָתוֹב בּוֹ (ישעיה מ): "לֹא יִיעָף וְלֹא יִיָּגַע" וְכָל פְּעֻלּוֹ בְּמֵאמָר, הַכְּתִיב מְנוּחָה לְעַצְמוֹ, לְשֹׁבֵר
 הָאֵזֶן מֵה שֶׁהִיא זְכֵלָה לְשִׁמְעָה.

♦ יום שני י"א אדר ♦

(יח) **וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּבִלְתּוֹ לְדָבָר אֹתוֹ בְּהַר סִינִי**
שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן בְּתַבִּים בְּאֶצְבָּע
אֱלֹהִים:

יח וַיְהִיב לְמֹשֶׁה כִּד שִׁיבִי לְמַלְלָא עֲמָה
 כְּטוּרָא דְסִינִי תְרִין לִוְחֵי סְהֻדָּתָא לִוְחֵי
 אֶבֶן אֶתִּיבִין בְּאֶצְבָּעָא דִּי:

ה"י • וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה וְגו' • אֵין מְקַדֵּם וּמֵאַחֵר בַּתּוֹרָה, מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל קוֹדֵם לְצוּוֵי מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן יָמִים
 רַבִּים הָיָה, שֶׁהָרִי בִּי"ז בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלִּוּחוֹת, וּבִיּוֹם הַכַּפּוּרִים נִתְרַצָּה הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל,
 וּלְמַחֲרַת הַתַּחֲלִילוֹ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן וְהוּקַם בְּאֶחָד בְּנִיטָן. (צִרִיךְ עֵינֵן טוֹבָא, דְּלִמָּא הַכֹּל כְּסֻדְרָא, וְצוּוֵי
 הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה הָיָה בְּאַרְבַּעִים יָמִים הָרָאשׁוֹנִים, טָרַם עֲשׂוּתָם הַעֲגֹל, וְקִדְּם רִדְתּוֹ מִהֲהֵר עָשׂוֹ אֵת

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(יח) וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה וְגו' - אֵין
 מְקַדֵּם וּמֵאַחֵר בַּתּוֹרָה, מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל
 - שְׁפָטוֹק זֶה הוּא הַקְּדֻמָּה לְפָרֶשֶׁת
 עֲשִׂית הַעֲגֹל.
 קִדְּם לְצוּוֵי מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן יָמִים
 רַבִּים הָיָה, שֶׁהָרִי בִּשְׁבָעָה עָשָׂר
 בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלִּוּחוֹת, וּבִיּוֹם
 הַכַּפּוּרִים נִתְרַצָּה הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
 לְיִשְׂרָאֵל, וּלְמַחֲרַת הַתַּחֲלִילוֹ בְּנִדְבַת
 הַמִּשְׁכָּן - רָאָה גַם רִשִׁי לְעִיל ל, טו.
 וְאַסְּכָן, לֹא יִתְכַן שְׁצִוּוֵי ה' לְמֹשֶׁה עַל
 מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן הָיָה לְפָנֵי שְׁבָעָה עָשָׂר
 בְּתַמּוּז, שֶׁהָרִי רַק לְאַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים
 הַתַּחֲלִילוֹ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וּמִמִּילָא מוֹכֵן
 שֶׁרַק סֻמוֹךְ לְיוֹם זֶה נִצְטָוָה מֹשֶׁה עַל
 מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן, כְּלוֹמֵר סֻמוֹךְ לְיוֹם
 הַכַּפּוּרִים.

וְהוּקַם בְּאֶחָד בְּנִיטָן - כְּדִלְקָמֵן מ, ב:
 "בֵּינֵם הַחֲדָשׁ הָרָאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ
 תָּקִים אֶת מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד." רִשִׁי בָא
 לְהוֹכִיחַ מִזֶּה שֶׁלֹּא יִתְכַן שְׁנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן
 הַחֲלָה לְפָנֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁהָרִי רַק
 בְּאֶחָד בְּנִיטָן הִקְיִמּוּהוּ בְּמִפּוֹרֶשׁ בְּכַתּוּב,
 וְאַסְּכָן בְּיָדָאֵי לֹא הָיוּ צְרִיכִים זְמַן רַב
 כְּלָכָר מִנְדְּבַת הַמִּשְׁכָּן עַד לְהַקְמָתוֹ.

גוֹרְסִים: "לְשֹׁכֵף הָאֵזֶן", לְהַרְגִיעַ אֵת
 הָאֵזֶן.
 מֵה שֶׁהִיא יוֹכֵלָה לְשַׁמֵּעַ - רָאָה גַם
 רִשִׁי לְעִיל ט, ח: "דְּבַר הַכְּתוּב כְּבִיכּוּל
 בְּשִׁכְיָה דְּוִגְמַת מֶלֶךְ בְּשֶׁר־וֹדֵם, כְּדִי
 לְהַשְׁמִיעַ אוֹנָן הַבְּרִיּוֹת כְּפִי הַזֶּה
 שִׁיּוּכְלוּ לְהִבִּין דְּבַר". וְעַל־דִּרְךָ־זֶה
 בְּרִשִׁי לְעִיל יט, יח: "אֲנִי מְכַנֵּן וּמְדַמֵּין
 אוֹתוֹ לְבְרִיּוֹתָיו, כְּדִי לְשַׁבֵּר אֵת הָאֵזֶן
 מֵה שִׁיּוּכְלוּ לְשִׁמּוֹעַ". וְרָאָה רִשִׁי לְעִיל
 כ, יא: "וַיִּנָּח בֵּינֵם הַשְּׁבִיעִי - כְּבִיכּוּל
 הַכְּתִיב בְּעַצְמוֹ מְנוּחָה, לְלִמּוּד הִימְנוֹ
 קַל־וְחוֹמֵר לְאָדָם שֶׁמְלָאכְתּוֹ בְּעִמְלָא
 וּבִיגִיעָה שִׁיְהֵא נָח בְּשִׁבְתָּהּ". וּמֵה שֶׁכָּאֵן
 לֹא הִסְתַּפֵּק בְּזֶה, יֵשׁ לִוְמֵר: (א) בִּיּוֹן
 שְׁכָאֵן נִכְתָּב לְשׁוֹן "וַיִּנָּפֶשׁ" הַמּוֹדָה עַל
 הַמַּחֲשֵׁת הַמְּנוּחָה בְּאוֹפֵן מְמִשִּׁי, מֵה־
 שְׁאִין־כֵּן לְעִיל כְּתֹב "וַיִּנָּח" בְּלִבְד
 שְׁאִפְשֵׁר לְפָרְשׁוֹ גַם מִלְשׁוֹן שְׁבִיתָהּ
 וְהַפְסַקְתָּ הַמְּלָאכָה. (ב) כָּאֵן לֹא נִכְתָּב
 כְּטַעַם לְשִׁמְרִית הַשַּׁבָּת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 שֶׁהָרִי לְפָנֵי כֵן בְּכָר אָמַר "וְשִׁמְרוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֵת הַשַּׁבָּת", אֲלֹא נִכְתָּב
 כְּסִיפּוֹר דְּבָרִים בְּלִבְד, וְלִכֵּן הוֹצִירָךְ
 לְטַעַם שְׁבִיכָנִים. תוֹרָה יח

(יז) וַיִּנָּפֶשׁ - כְּתַרְגוּמוֹ: "וְנָח" - וּמֵה
 שֶׁלֹּא פִירֵשׁ כֵּן לְעִיל (כמ"ג) אֵת "וַיִּנָּפֶשׁ כֵּן
 אֲמַתָּךְ וְהָגֵר", יֵשׁ לִוְמֵר מִשּׁוּם שֶׁשֵּׁם
 נֶאֱמַר לְפָנֵי כֵן "לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרֵךְ
 וְחַמּוּרָךְ", וּמִמִּילָא מוֹכֵן שֶׁגַם "וַיִּנָּפֶשׁ כֵּן
 אֲמַתָּךְ" פִּירוּשׁוֹ יָנוּחַ, אֲבָל כָּאֵן שְׁכָתוֹב
 "שַׁבָּת וַיִּנָּפֶשׁ", הָיָה נִיתָן לִוְמֵר
 שֶׁ"וַיִּנָּפֶשׁ" זֶה עֲנָן אַחֵר.
 וְכָל לְשׁוֹן נָפֵשׁ הוּא לְשׁוֹן נָפֵשׁ -
 רָאָה גַם רִשִׁי אִיּוֹב ט, כא: "לֹא אֲדַע
 נִפְשִׁי - בְּמֵה אֲמַצָּא נָפֶשׁ".
 שְׁמִשִּׁיב נָפֵשׁוֹ וּנְשִׁימָתוֹ בְּהַרְגִיעוֹ
 מִטַּרְח הַמְּלָאכָה - זֶהוּ הַפִּירוּשׁ "שַׁבָּת
 וַיִּנָּפֶשׁ", בְּשַׁבָּת מִטּוֹרַח הַמְּלָאכָה,
 הַשִּׁיב נָפֶשׁוֹ.

וּמִי שְׁכָתוֹב בּוֹ - יִשְׁעִיָּה מ, כח.
 "לֹא יִיעָף וְלֹא יִיָּגַע", וְכָל פְּעֻלּוֹ
 בְּמֵאמָר - כְּלוֹמֵר, מְלִבְד זֶה שֶׁהַקְּדוֹשׁ־
 בְּרוּךְ־הוּא לֹא שִׁיךְ בּוֹ עֲיִפוּת, בְּנוֹסֵף
 לְכָר, הָרִי "כָּל פְּעֻלּוֹ בְּמֵאמָר", שְׁבָזָה גַם
 אֲצֵל הָאָדָם לֹא שִׁיךְ עֲיִפוּת וּיְגִיעָה.
 הַכְּתִיב מְנוּחָה לְעַצְמוֹ - אָמַר לְמֹשֶׁה
 לְכַתּוּב "וַיִּנָּפֶשׁ" עַל עַצְמוֹ (על ה'). וְכַתּוּב
 הָרִאשׁוֹן שֶׁזֶּהוּ בְּלִשׁוֹן תְּמִידָה.
 לְשֹׁבֵר הָאֵזֶן - לְהַסְבִּיר וּלְהַשְׁמִיעַ. וַיֵּשׁ

העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשפן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרצים להקדוש-ברוך-הוא, וכן הוא בהדיא ב'זהר' "ויקהל". אשר על כן, בצווי הקדוש-ברוך-הוא כתיב: "מאת כל איש", דהינו גם ערב-רב, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה: "איש איש", מלמד וכו'. ומשה בצווי אמר לישראל "קחו מאתכם" דיקא, ולא מערב-רב, לפי שהם גרמו בנזקין, וקל להבין). ככלתו • ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה זכאי ללמד פלה בזמן מועט כזה. דבר אחר: מה פלה מתקשטת בכ"ד קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה, אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בכ"ד ספרים. לדבר אתו • החקים והמשפטים שב"ואלה המשפטים". לדבר אתו • מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחזרין ושניין את ההלכה שניהם יחד. לחת • לחת כתיב, שהיו שתייהן שוות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 50)

לחת כתיב, שהיו שתייהן שוות (רש"י לא, יח) בפסוק "ואתנה לך את לחות האבן" (משפטים כד, יב) כתיב גם כן "לחות"

אשל אברהם – הרב אלאשילי

כתובים תמיד בתורה – ראה לעיל טו, כה. ויקרא כו, מו. דברים ד, א. ועוד. וב"תורת מנחם" כתב שהטעם הוא מפני חשיבות החוקים על המשפטים. **לדבר אתו** – מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה וחזרין ושניין את ההלכה שניהם יחד – וזהו "אתו", כלומר אתו ביחד, שאם לא כן היה לו לומר "אליו" (שפ"ח).

לחת – "לחת" כתיב – חסר וי"ו השניה המורה על רבים, וכאילו הם לוח אחד (ע"פ ספר הזכרון).

שהיו שתייהן שוות – וכאילו לא היו אלא לוח אחד (שפ"ח). וראה גם רש"י דברים ט, יא. והחידוש בזה הוא, שאף שכלוח אחד היו כתובות חמש דברות ראשונות שהיו בהן יותר תיבות מאשר חמש דברות אחרונות שכלוח השני, בכל זאת היו שנים בגדלם (תורת מנחם).

וראה רש"י שיר השירים ד, ה: "הלוחות תאומי צביה, שהם מקוננות במדה אחת, וחמשה דברות על זו וחמשה על זו מכוננים דבור כנגד דבור, אנכי כנגד לא תרצח, שהרצח ממעט את הדמות של הקדוש-ברוך-הוא. לא יהיה לך כנגד לא תנאף, שהזונה אחר עבודה-זרה דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את נרים. לא תשא כנגד לא תגנב, שהגנב סופו לישיב לשקר. וכו' כנגד לא תענה, שהמחלל את השבת מעיד שקר בבוראו לומר שלא שבת בשבת בראשית. כבד כנגד לא תחמוד, שהחמוד סופו להוליד בן שמקלה אותו, ומכבד למי שאינו אביו". תורה א

שלשה עשר מיני כסף וזהב אחד עשר מיני בגדים (משנת רבי אליעזר פרישה יח).

אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בעשרים וארבעה ספרים – של תורה וביאים וכתובים. ואלו הן: בראשית, שמות, ויקרא, במדבר, דברים. יהושע, שופטים, שמואל, מלכים, ישעיה, ירמיה, יחזקאל, תנ"ך-עשר. תהלים, משלי, איוב, שיר השירים, רות, איכה, קהלת, אסתר, דניאל, עזרא-נחמיה, דברי הימים.

לדבר אתו – החקים והמשפטים – ופירוש הפסוק הוא: "ככלתו לדבר אתו" החוקים והמשפטים. ואף שנתבאר לעיל (א) שכתוב "ככלתו" (ב) ושהיא מוסכת על "ויתן אל משה" – אין זה מוציא מפשט הכתוב: (א) ש"ככלתו" היא מלשון סיום, (ב) ושהיא מוסכת על "לדבר אתו".

שב"ואלה המשפטים – שפרשה זו מחוברת לסוף פרשת משפטים: "ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה", ובתחילת פרשת משפטים אומר רש"י: "ואלה מוסף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני" (רא"ם). ומזה שכתב רש"י "**החוקים והמשפטים**" מוכן שפרשת משפטים נאמרו גם חוקים, וכתב ב"תורת מנחם" שאחד מהם הוא איסור בשר בחלב. ויש להוסיף גם המובא ברש"י שם (כא, א): "שלושים שקלים יתן – גזירת הכתוב הוא". וכן המובא ברש"י שם (כא, א): "שור ולא אדם, חמור ולא בלים". ומה שהקדים חוקים למשפטים, אף שהפרשה מתחילה במשפטים, וזה מפני שקר הם

ככלתו – כתיב חסר – אות וי"ו. וכאילו כתוב: "ככלתו". וראה על-דרך זה ברש"י במדבר ז, א. **שנמסרה לו תורה במתנה** – שנאמר "ויתן אל משה".

ככלה לחתן – ככלה שנקנית לחתן (שפ"ח). ולפי זה "ככלתו" מוסכת על "ויתן אל משה". וראה רש"י לקמן דבור-המתחיל לדבר אתו (הראשון).

שלא היה יכול ללמד פלה בזמן מועט כזה – במשך ארבעים יום. ואולי יש לומר שזהו מה שמדגיש רש"י "ככלתו כתיב חסר", שמצד חוסר היכולת לסיום ("ככלתו") את לימוד התורה כולה בזמן מועט, לכן ניתנה לו התורה ככלה לחתן ("ככלתו"). ומבאר ב"תורת מנחם" שהדמיון של התורה לכלה הוא, כשם שהכלה נקנית לחתן לגמרי ביום חופתו, אף שהציווי העיקרי של הנישואין שהוא "פרו ורבו" מתבצע רק במשך התקופה שאחריו, כך התורה ניתנה לו לגמרי עכשיו כמות שהיא, אף שלימוד התורה כולה יעשה רק במשך הזמן שלאחר מכן.

דבר אחר: מה פלה מתקשטת בעשרים וארבעה קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה – ג, יח-כד. ואלו הן: העכסים, והשביסים, והשהרנים, הנטיפות, והשירות, והרעלות, הפארים, והצעדות, והקשרים, ובתי הנפש, והלחשים, הטבעות, ונזמי האף, המחלצות, והמעטפות, והמטפחות, והחריטים, והגלינים, והסדינים, והצינפות, והרדידים, חגורה, מקשה, פתיגיל. והם

חסר, אף שם לא התעכב רש"י על כך. ויש לבאר, שפאן הקשה לרש"י: הכתוב הרי מדגיש את מעלת הלוחות ("כתובים באצבע אלקים"), ומדוע יש פתיב חסר, שמשמעותו חסרון? ומתוך, שבא ללמדנו **שהיו שתייהן שוות**, דבר המוכיח שהם "מעשה אלקים", כי לאדם אי-אפשר לדיק כל-כך בצמצום.

א וַיִּחַזַּא עֲמָא אַרִי אוֹחַר מִשָּׁה לְמַחַת מִן טוֹרָא וְאַתְּכִנֵּשׁ עֲמָא עַל אַהֲרִן וְאַמְרוּ לֵהּ קוּם עֲבֹד לָנָא דְחֵלָן דִּיהֲכוּן קְדָמְנָא אַרִי דִּין מִשָּׁה גִבְרָא דִּי אֶסְקֵנָא מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם לֹא יִדְעָנָא מַה הָוָה לֵהּ:

לב (א) וַיִּרְא הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לָרֹדֶת מִן־הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם | עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ בִּיְיָהּ | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעָנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

כ"א **כי בָּשַׁשׁ מֹשֶׁה** • כְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן אַחוֹר, וְכֵן: "בָּשַׁשׁ רַכְבּוֹ" (שופטים ה), "וַיִּחַלּוּ עַד בּוֹשׁ" (שם ג), כִּי כִשְׁעָלָה מֹשֶׁה לָהֶר, אָמַר לָהֶם: לְסוּף אַרְבָּעִים יוֹם אָנִי בָּא, בְּתוֹךְ ו' שָׁעוֹת. כְּסִבּוּרִים הֵם שְׂאוֹתוֹ יוֹם שְׁעָלָה מִן הַמִּנְיָן הוּא, וְהוּא אָמַר לָהֶם שְׁלָמִים, מ' יוֹם וְלִילוֹ עֲמוֹ, וְיוֹם עֲלִיתוֹ אֵין לִילוֹ עֲמוֹ, שְׁהָרִי בּוֹ? בְּסִינָן עָלָה, נִמְצָא יוֹם מ' בִּי"ז בְּתַמּוּז, בִּט"ז בָּא הַשָּׁטָן וְעָרַבָּב אֶת הָעוֹלָם וְהָרָאָה דְמוּת חֲשָׁן וְאַפְלָה וְעָרְבוּכִיָּא, לֹמַר: וְדַאי מִת מֹשֶׁה, לָכֵן בָּא עָרְבוּכִיָּא לְעוֹלָם. אָמַר לָהֶם: מִת מֹשֶׁה, שְׁכָבָר בָּאוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת וְלֹא בָּא וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת שִׁבְת (דף פט). וְאִי אֶפְשָׁר לֹמַר שֶׁלֹּא טָעוּ אֵלָּא בְּיוֹם הַמַּעֲנָן, בֵּין קֶדֶם חֲצוֹת בֵּין לְאַחַר חֲצוֹת, שְׁהָרִי לֹא יָרַד מֹשֶׁה עַד יוֹם הַמַּחֲרָת, שְׁנֶאֱמַר "וַיִּשְׁכְּבִימוּ מִמַּחֲרָת וַיַּעֲלֻ עוֹלוֹת". אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ • אֱלֹהִים הָרַבָּה אוֹי לָהֶם. כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ • כְּמִין דְמוּת מֹשֶׁה הָרַאָה לָהֶם הַשָּׁטָן שְׁנוּשָׁאִים אוֹתוֹ בְּאוֹר

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

"בָּאוּ שֵׁשׁ". וְנִרְאָה שְׁגָם רש"י כִּינן לָהֶּ. וְלֹא בָּא וְכו' - "וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עֲלָיו, הָרַאָה לָהֶם דְמוּת מִטָּתוֹ".
כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת שִׁבְת - פט, א.
וְאִי אֶפְשָׁר לֹמַר שֶׁלֹּא טָעוּ אֵלָּא בְּיוֹם הַמַּעֲנָן, בֵּין קֶדֶם חֲצוֹת בֵּין לְאַחַר חֲצוֹת - שְׁבָאָמַת יוֹם עֲלִיתוֹ נִמְנָה גַם כִּשְׁלִיל לֹא עֲמוֹ, וְהֵם טָעוּ רַק בְּזִמְנָן שֶׁל הַשֵּׁשׁ שָׁעוֹת, שֶׁלֹּא עָבְרוּ עֲדִין שֵׁשׁ שָׁעוֹת מִהַבְּקָר, וְהָיָה לִפְנֵי חֲצוֹת, וּבְגִלָּל יוֹם הַמַּעֲנָן חֲשָׁבוּ שְׁכָבָר אַחֲרֵי חֲצוֹת.
שְׁהָרִי לֹא יָרַד מֹשֶׁה עַד יוֹם הַמַּחֲרָת, שְׁנֶאֱמַר - פְּסוּק ו.
"וַיִּשְׁכְּבִימוּ מִמַּחֲרָת וַיַּעֲלֻ עוֹלֹת" - וְכֵן הוּא בְּרִש"י שְׁבַת שָׁם.
אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ - אֱלֹהִים הָרַבָּה אוֹי לָהֶם - הִתְאַוּ לָהֶם (רש"י שְׁבַת פח, ב). כְּלֹמַר, אֵף לֵאלֹהִים אַחֲרִים (רש"י סנהדרין סג, א). אָמַרְו: שְׁהָאֲחָד הַנִּמְצָא עוֹב אֶת הָאֶרֶץ, וְנָתַן כַּח לֵאלֹהִים וְכֹחוֹת רַבִּים שִׁיְהִיו מְנַהֲיִגִים בְּאֶרֶץ (מִהַרש"א שם). אוּ כִּינן שִׁדְעוּ שְׁשׁוּם אֱלֹהִים שִׁיעֲשׂוּ לֹא יִגִּיעַ לְמַדְרַגַּת מֹשֶׁה, לָכֵן הִתְאַוּ לֵאלֹהִים הָרַבָּה שֶׁלֹּא יִדְם יִחַד יִגִּיעוּ לְמַדְרַגַּת מֹשֶׁה (גור אריה). וְלִהְיֶיר שְׁכָבָר שִׁי שְׁבַת פח, ב לֹמַד כֵּן מִהִתִּיבוֹת

לִיָּלָה.
יוֹם עֲלִיתוֹ אֵין לִילוֹ עֲמוֹ - וְלָכֵן אֵין מוֹנִים אוֹתוֹ כָּלֵל בְּמִנְיָן הָאֶרְבָּעִים.
שְׁהָרִי בְּשִׁבְעָה בְּסִינָן עָלָה - כְּדַעַה הָרִאשׁוֹנָה בְּרִש"י לְעִיל כד, טז. וְעָלָה בְּבָקָר כִּי כָּל עֲלִייתוֹ בְּהַשְׁכָּמָה, כְּדִלְעִיל בְּרִש"י יט, ג.
נִמְצָא יוֹם אַרְבָּעִים בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרִי בְּתַמּוּז - שְׁכֵן תְּחִילַת הַמִּנְיָן הִיא מְלִיל ד' בְּסִינָן, נִמְצָא שִׁי"ז בְּתַמּוּז הוּא יוֹם הָאֶרְבָּעִים.
בְּשִׁשָּׁה עֶשְׂרִי - שְׁהוּא יוֹם הָאֶרְבָּעִים לְפִי חֲשׁוֹבוֹנָם, וְלֹאֲחֵר שְׁעָבְרוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת מִהַבְּקָר.
בָּא הַשָּׁטָן - הוּא יִצְרֵל הַרְעָה הַמַּחֲטִיא אֶת הָאָדָם, הוּא הָעוֹלָה וּמַסְטִין (רש"י שְׁבַת פט, א).
וְעָרַבָּב - בְּלָבָל.
אֶת הָעוֹלָם, וְהָרַאָה דְמוּת - כְּלֹמַר, דְּמִינן בְּלָבָד.
חֲשָׁן וְאַפְלָה - בְּרִש"י שְׁבַת פט, א הוֹסִיף: "דְמוּת עֲנָן וְעָרַפֵּל".
וְעָרְבוּכִיָּא, לֹמַר: וְדַאי מִת מֹשֶׁה, לָכֵן בָּא עָרְבוּכִיָּא לְעוֹלָם. אָמַר לָהֶם: מִת מֹשֶׁה, שְׁכָבָר בָּאוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת - שְׁכָבָע לָכֵם (רש"י שְׁבַת פט, א). בְּגִמְרָא שָׁם לְמַדוּ כֵּן מִתִּיבַת "בָּשַׁשׁ" -

(א) כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה - כְּתַרְגוּמוֹ - "אוֹחַר".
לְשׁוֹן אַחוֹר - בְּרִש"י בְּרַכּוֹת מ, א: "עֲכֹב".
וְכֵן "בָּשַׁשׁ רַכְבּוֹ" - שׁוּפְטִים ה, כח. וְשֵׁם מִפְּרָשׁ בְּהַמְשָׁךְ: "אַחֲרוֹ פַעְמִי מִרְכָּבוֹתֵיו".
"וַיִּחַלּוּ עַד בּוֹשׁ" - שָׁם ג, כה. עַד עֵיבוֹב, כְּלֹמַר זְמַן אֶרֶץ רִש"י שם). הַטַּעַם שְׁהָבִיא רִש"י הוֹכִיחָה מִפְּסוּק זֶה, אֵף שֶׁשָׁם נֶאֱמַר "בּוֹשׁ", וְלֹא "בּוֹשֵׁשׁ", יֵשׁ לֹמַר שְׁבָנָה רָצָה לֹמַר שֶׁשָּׂרָשׁ הִתִּיבָה הוּא "בּוֹשׁ", וְהַשִּׁי"ן הַשְּׁנִיָּה הִיא תּוֹסֶפֶת לְשׁוֹרֶשׁ הַמִּילָה, וְלָכֵן נִיתָן לְדְרוֹשׁ בְּהַמְשָׁךְ: "בּוֹשֵׁשׁ" - "בָּאוּ שֵׁשׁ".
כִּי כִשְׁעָלָה מֹשֶׁה לָהֶר, אָמַר לָהֶם: לְסוּף אַרְבָּעִים יוֹם - כְּלֹמַר, בְּיוֹם הָאֶרְבָּעִים (ג"ר א).
אִנִּי בָּא בְּתוֹךְ שֵׁשׁ שָׁעוֹת, כְּסִבּוּרִים הֵם, שְׂאוֹתוֹ יוֹם שְׁעָלָה מִן הַמִּנְיָן הוּא - וְהִתְחִילוּ לְמִנּוֹת אַרְבָּעִים יוֹם מֵאוֹתוֹ יוֹם, וְכִינן שְׁעָלָה בּוֹ בְּסִינָן בְּבָקָר (כְּדִלְקָמָן), הָרִי שִׁיּוֹם הָאֶרְבָּעִים הוּא בְּיוֹם ט"ז בְּתַמּוּז.
וְהוּא אָמַר לָהֶם שְׁלָמִים, אַרְבָּעִים יוֹם וְלִילוֹ עֲמוֹ - לֹא שְׁלָמִים מַעַת לַעַת, אֵלָּא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים

רקיע השמים. אשר העלנו מארץ מצרים • והיה מורה לנו הדרך אשר נעלה בה. עתה, צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (התועודות תשנ"ב כרך ב' עמוד 341)

...כפי שחסידיה מביאות את מאמר חכמינו ז"ל על הפסוק "נורא עלילה על בני אדם", שחטא עין-הדעת בא על-ידי זה ש"עלילה נתלה בו" (באדם הראשון) - שזה ש"לפעמים גובר הרע דיצר-הרע על האדם ויחטא" הרי זה משום ש"מלמעלה הסיתו עליו היצר-הרע להביאו לחטא זה".

שכן בני ישראל מצד-עצמם אינם שייכים כלל וכלל לענין החטא חס-ושלום, וכל הענין בא רק בגלל זה שהקב"ה בחסדו הגדול רצה להביא את בני ישראל לעליה הכי גדולה (למעלה ממצבם מצד-עצמם), לכן "עלילה נתלה בו" ונעשית ירידה לפי שעה (על-דרך מה שנאמר "ברגע קטן עזבתיו") ובחיצוניות (רק למראה עיניים), בכדי להביא את העליה שלא בערך, ולא רק עליה לרגע קטן (כנגד "רגע קטן עזבתיו"), אלא עליה נצחית שאין אחריה גלות, ואדרבה - מתוספות עוד עליות, עליה אחר עליה עד אין קץ, "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון".

נוסף לכלל שכל ירידה היא צרך עליה, הרי בנוגע לבני ישראל - הירידה עצמה לאמיתתה אינה ירידה, אלא הדרך לעליה נעלית יותר שלא בערך.

ועל-דרך-זה בנוגע לחטא העגל (שבדגמת חטא עין-הדעת) - כמפרש בגמרא, ש"לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי-תשובה", "לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה", אלא "גזרת המלך היתה כו' כדי ליתן פתחון פה לבעלי-תשובה".

(ב) ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנותיכם והביאו אלי:
בואמר להון אהרן פריקו קדשי דזהבא די באודגי נשיכון ובנותיכון ואיתיו לותי:

ח"ו • באזני נשיכם • אמר אהרן בלבבו: הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן הן, שמא יתעכב הדרך ובתוף כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן. פרקו • לשון צווי מגזרת 'פרק' ליחיד, כמו 'פרכו' מגזרת 'ברך'.

אשל אברהם - הרב אלעזר

(ב) באזני נשיכם - אמר אהרן בלבבו: הנשים והילדים חסים [על] -
כן הוא בכמה בתיבין ובדפוס ראשון. ובדפוסים שלפנינו: בתכשיטיהן.

תכשיטיהן, שמא יתעכב הדרך ובתוף כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן. פרקו -
לשון צווי - למרות שאינו מנוקד בפת"ח (ככל לשונות הציור) אלא בקמ"ץ, וכדלקמן (באר רחובות).

מגזרת 'פרק' ליחיד - שבינו שהאות האמצעית היא רי"ש אינה מקבלת דגש (כשאר לשונות הציור) שהדגש מורה על חזק הפעולה, יצטרף הדגש לפת"ח שתחת הבי"ת ונעשה משניהם קמ"ץ (באר רחובות).

כמו 'ברכו' מגזרת 'ברך' - שגם היא מנוקדת בקמ"ץ מפני אותה סיבה והיא לשון ציווי (באר רחובות). תורה ג

שנושאים אותו באור רקיע השמים. אשר העלנו מארץ מצרים - והיה מורה לנו דרך אשר נעלה בה - על-פי דברים א, כב. כלומר, "אשר העלנו" אין הכוונה למה שהעלה והוציאם ממצרים בלבד, אלא גם מה שהמשיך להעלותם ולכוין להם את הדרך שבה יעלו לארץ ישראל. כי אם הכוונה רק ליציאה ממצרים, הרי מה שהיה היה, ולמה יבקשו אלהות במקומו? (גרא).

עתה צריכין אנו לאלהות - ולכן אמרו "עשה לנו אלהים". וב"דברי דוד" ביאר מה שבקשו אלהות ולא איש אחר כמשה, כי איש שיקר בו סילוק, והם רצו אלהות שלא שיקר בה סילוק.

"אשר ילכו לפנינו" - שינהיגו אותנו במקומו של משה. תורה ב

"אלה אלהיך". וכן הוא בגמרא עבודה-זרה ג, ב. ובגמרא סנהדרין סג, א לומדים בן מהתיבות "אשר העלויך". אבל בפשטות הוא בכפנים. שכן במילים אלה מתבטא שזה מה ש"אוו להם".

כי - מפני (רש"י גיטין ז, א).

זה משה האיש - במין דמות משה
- דיק לכתוב "במין דמות משה" ולא דמות משה עצמו, שכן לא היתה זו מציאות אמיתית. ואולי משום כך אמרו "משה האיש" ולא "האיש משה", כי ראו רק "במין דמות משה", שדומה ל"איש", ולא "האיש משה" עצמו. ולהעיר שבדפוס ראשון הגירסא: משה (במקום משה), וכן הוא בגמרא שבת פט, סוף עמוד א.

הראה להם השמן - ולכן אמרו "זה" (ראים).

(ג) וַיִּתְּפֶרְקוּ בְּלִיַּהֶם אֶת־נֹמִי הַזֹּהֶב אֲשֶׁר בְּאֶזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אֹהֶרֶן: ג. וַיִּתְּפֶרְקוּ כָּל עַמָּא יַת קִדְשֵׁי דְדִּהְבָא דִּי בְּאֶזְנֵיהֶן וַיָּבִיאוּ אֶל־אֹהֶרֶן:

ח"י • לְשׁוֹן פְּרִיקַת מִשָּׂא. כְּשֶׁנִּטְלוּ מֵאֶזְנֵיהֶם, נִמְצְאוּ הֵם מִפְּרָקִים מִנֹּמִיָּהֶם, דִּישְׁקֵרִי"ר בְּלַע"ז.
אֶת נֹמִי • כְּמוֹ מִנְזָמִי, כְּמוֹ (לעיל ט): "כְּצֹאֲתִי אֶת הָעִיר", מִן הָעִיר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך טז, עמ' 66)

אֵימָה בְּכַתְבֵּי הָאֲרִיז"ל, שֶׁהָדוֹר עֲתָה, הֵינּוּ דָרָא דְעֶקְבָתָא דְמִשְׁיחָא, הוּא גִלְגּוּל שֶׁל דוֹר הַמִּדְבָּר:
בְּדוֹר הַמִּדְבָּר הָיָה חֹטֵא הַעֲגָל, שֶׁבּוֹ נֶאֱמַר "וַיִּתְּפֶרְקוּ... אֶת נֹמִי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאֶזְנֵיהֶם" - הָאֲנָשִׁים דִּוְקָא, וְלֹא הַנָּשִׁים, שֶׁלֹּא
רָצוּ לָתֵת עֲבוֹר הָעֲגָל; וְלַעֲוֹמַת זֹאת, בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן נֶאֱמַר "וַיָּבִיאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים", "עַם הַנָּשִׁים וְסִמְכִין אֲלֵיהֶם".
הֵינּוּ, שֶׁהַנָּשִׁים קָדְמוּ.

וְעַל זֶה אֵימָה בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁ"נִתְּנוּ לָהֶן הַקֶּבֶ"ה שְׁכָרָן... שֶׁהֵן מִשְׁמְרוֹת רִאשֵׁי־חֻדָּשִׁים יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים", שֶׁזֶּהוּ
מֵה שֶׁפְּתוּב בִּירוּשָׁלַיִם מִסֻּכַּת פְּסָחִים "נָשִׁי דְנִהְיִי דְלֹא לְמִיעֵבַד עֲבִידָתָא... יוֹמָא דִּירְחָא, מִנְהָ" (מִנְהָ טוֹב הוּא),
שֶׁצָּרִיכִים לְקַיֵּמוּ.

וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁבְּדָרָא דְעֶקְבָתָא דְמִשְׁיחָא תַלְמִידֵי־חֻכְמִים נִשְׁמָעִים לְנִשְׁוֹתֵיהֶם - שֶׁבָּזֶה מִתְבַּטָּאת הָעוֹבְדָה שֶׁהַנָּשִׁים שֶׁבְּדוֹר
הַמִּדְבָּר (שֶׁהַגִּלְגּוּל שֶׁלּוֹ הוּא בְּדָרָא דְעֶקְבָתָא דְמִשְׁיחָא) הִתְנַהֲגוּ כְּדָבָעִי, מֵה־שְׂאִינ־כֵּן הָאֲנָשִׁים.
וְהָרִי כָּל עֲנִינֵי הַתּוֹרָה הֵם (לֹא סִפּוֹר דְּבָרִים, אֲלָא) "תּוֹרָה" - מִלְשׁוֹן הוֹרָאָה:

יִשְׁנֵן נָשִׁים שֶׁסְּבוּרוֹת שֶׁהַעֲנִינִים צָרִיכִים לְהִתְנַהֵל עַל־יְדֵי הַבְּעָלִים, וְהַבְּעָלִים צָרִיכִים לְהַשִּׁיג פְּרוֹסָה, וְכָל שְׂאֵר הָעֲנִינִים הֵם
טְפָלִים, וּבִלְבַד שֶׁהַבְּעַל יָבִיא הַבִּיטָה כְּפִי־דוֹלָרִים שֶׁיּוֹכְלוּ לְנַהֵל אֶת הוֹצָאוֹת הַבֵּית.

וְעַל כֵּךְ הַהוֹרָאָה מְהֻמּוֹר לַעֲלִיל - שֶׁהַנָּשִׁים צָרִיכוֹת לְדַעַת שְׂדוּרָתָן זֶה הוּא גִלְגּוּל שֶׁל דוֹר הַמִּדְבָּר. וְלָכֵן, עֲנִינֵן הוּא לְבָנוֹת
מִשְׁכָּן. דְּהֵינּוּ, שֶׁהָאִשָּׁה (וְכֵן הַבֵּית אוֹ הָאֲחֻזָּה) צָרִיכָה לַעֲשׂוֹת מֵהַבֵּית - מִשְׁכָּן, וְלֹא לְהִנָּחַל שֶׁתִּהְיֶה נִתִּיב־מְקוֹם עֲבוֹר "עֲגָל
הַזֹּהָב".

כְּלוּמֹר: אֲפִילוֹ אִם נִרְגָּשֶׁת אִיזוֹ נִטְיָה שֶׁבְּשִׁבְלִי כֶּסֶף צָרִיכִים לוֹתֵר עַל עֲנִין שֶׁל יְהוּדוֹת - צָרִיכָה הָאִשָּׁה לַעֲמוֹד בְּתִקְףָה
וְלַעֲזֹק: כִּינֵן שֶׁהַבֵּית צָרִיךְ לְהִיּוֹת מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ לְהַקְבִּ"ה, שֶׁיּוֹכֵל לוֹמֵר עָלָיו "וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכָם", כְּלוּמֹר, בְּבֵית זֶה אֶתְגַּלָּה
עִם הַקְּדוּשָׁה וְהָאוֹר שְׁלִי - אִי־אֶפְשָׁר לוֹתֵר עַל עֲנִינִים שֶׁל יְהוּדוֹת!

אֲלָא מֵאִי, הַשְׂאֵלָה הִיא מֵה יְהִיָּה עִם "עֲגָל הַזֹּהָב", כֶּסֶף וּפְרוֹסָה וְכָל הָעֲנִינִים - וּבָכֵן: הַתְּכֵלִית שֶׁל הַכֶּסֶף הִיא עֲבוֹר
הוֹצָאוֹת אֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְלְבוּשִׁים; וְאִילוֹ כֹּאֲשֶׁר נֹסְפִים דוֹלָרִים בְּדָרָךְ שְׂאִינָה רְצוּיָה - אֲזִי מִשְׁתַּמְשֵׁים בָּהֶם עֲבוֹר רוֹפְאִים,
רַחֲמָנָא־לִיצָל, וְעֲבוֹר "מַסִּים" ("טַעֲקֶסֶס"), וְעֲבוֹר שְׂאֵר עֲנִינִים שֶׁל עֲגָמַת־נַפֶּשׁ. אֲשֶׁר מוֹטֵב הִיָּה שֶׁלֹּא לְהַרְיוֹחַ דוֹלָרִים
אֵלּוּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִהְיֶה עֲגָמַת־הַנַּפֶּשׁ, אֲלָא הַקֶּבֶ"ה יִתֵּן אֶת כָּל הַהֲצֻרָכוֹת בְּאוֹפֶן שִׁיחִי חַיִּים שְׁקֵטִים וּבְרִיאִים.

וְכַשֵּׁם שֶׁבִּימִים הֵם פְּעֻלֵּי הַנָּשִׁים ("זִי הָאֵבֶן אוֹיִסְגֶּעֲפִירִט") שֶׁעֲגָל הַזֹּהָב שֶׁרְפוּהוּ וְטַחְנוּהוּ וְנַעֲשָׂה לְאִפְרָ וְעָשׂוּ, וְאִילוֹ
הַמִּשְׁכָּן נִבְנָה (בְּעֻזְרָתָן שֶׁל הַנָּשִׁים שֶׁהָיוּ הָרִאשׁוֹנוֹת לְסִיעַ בְּבִנְיַת הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ) בְּאוֹפֶן שְׁקִישִׁי הַמִּשְׁכָּן (אֲףִי שֶׁנַּעֲשׂוּ
מֵאוֹתוֹת ק' ר' וְשִׁי" אֶתְחַזְּאוּ עַל סִטְרָא בִּישָׂא) עוֹמְדִים וְקֹמְמִים לְעוֹלָם, עַד לְעִתִּיד־לְבָא (כְּדֹאֵימָה בְּמִדְרָשִׁי חֻכְמִינוּ
ז"ל),

כְּמוֹ־כֵן בְּדָרָא דְעֶקְבָתָא דְמִשְׁיחָא שֶׁהוּא הַגִּלְגּוּל שֶׁל הָדוֹר הַהוּא, בִּידָן שֶׁל הַנָּשִׁים לְמִנוּעַ אֶת עֲנִין "עֲגָל הַזֹּהָב", הֵינּוּ
הַהִשְׁתַּחֲוָּא לְכֶסֶף תּוֹךְ כְּדִי וְתוֹר עַל עֲנִינֵי יְהוּדוֹת. וְאֶדְרְבָּה, לְנַצֵּל אֶת הַכֶּסֶף שֶׁמִּשְׁיָגִים כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִבְּתִיָּהוּ מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ
לְהַשְׁרָאָה הַשְׁכִּינָה,

אשל אברהם – הרב אלאשילי

בְּלַע"ז. אֶת נֹמִי – כְּמוֹ מִנְזָמִי – כִּינֵן
שֶׁ"וַיִּתְּפֶרְקוּ" הוּא מִבְּנִין הַתְּפַעֲלָה, צָרִיךְ
לְפָרֵשׁ "אֶת נֹמִי" כְּמוֹ מִנְזָמִי, "אֶת"
בְּמִקּוֹם "מִן", כִּי לֹא יִתְּכֵן לְשׁוֹן "אֶת"
אַחֲרֵי הַתְּפַעֲלָה (ט"א).

כְּמוֹ "כְּצֹאֲתִי אֶת הָעִיר" מִן הָעִיר. -
לַעֲלִיל ט, כֹּט. רָאָה גַם רִש"י שֶׁם. תוֹרֵה ד

הַעֲגָל, עַד שֶׁהַנֹּמִים הָיוּ בְּעִינֵיהֶם
כְּמִשָּׂא כְּבֵד שֶׁיֵּשׁ לְמַהֵר לְהִתְפָּרֵק
מֵהֶם.

בְּשִׁנְטָלוֹם מֵאֶזְנֵיהֶם נִמְצְאוּ הֵם
מִפְּרָקִים מִנֹּמִיָּהֶם - שֶׁ"וַיִּתְּפֶרְקוּ" הוּא
מִבְּנִין הַתְּפַעֲלָה הַמוֹסָב עַל הָאָדָם
הַנִּפְרָק, וְלֹא עַל הַנֹּמִים (מִירָא דִּכֵּא).
דִּישְׁקֵרִי"ר - descharjier, לְפָרוֹק.

(ג) וַיִּתְּפֶרְקוּ - לְשׁוֹן פְּרִיקַת מִשָּׂא
- כְּלוּמֹר, אִם הִיָּה אוֹמֵר "וַיִּתְּפֶרְקוּ",
הִיָּה הַפִּירוּשׁ מוֹבֵן שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן
הַסֵּרָה אוֹ שְׁבִירָה, וְכִמוֹ "פִּרְקוּ"
דְּלַעֲלִיל, וְכֵאֵן שֶׁכְּתוּב "וַיִּתְּפֶרְקוּ",
בְּלְשׁוֹן הַתְּפַעֲלָה, הָרִי שֶׁכְּאִילוֹ יֵשׁ כֵּאֵן
מִשָּׂא שֶׁהִתְפָּרְקוּ מִמֶּנּוּ. וְאֶפְשָׁר שֶׁמִּרְמֹז
בָּזֶה, שֶׁכֹּל־כֵּךְ הִיָּה עוֹ רְצוֹנָם לַעֲשׂוֹת

ואז לא חסר מאומה בכל המצטרף, הבעל בריא, האשה בריאה והילדים בריאים, ומתוך בריאות ושמחה מגדלים את הילדים לתורה לחפה ולמעשים טובים, והם נעשים "צבאות ה'" – כמו ביציאת מצרים שהנשים העמידו דור שהפירו את הקב"ה בקריעת ים-סוף ואמרו "זה אלי ואנוהו".

ובאמור, בידן של הנשים שכל אחת תעשה מביתה משכן ומקדש להקב"ה, שאז יהיה הבית בריא, חי ושמח, ויהיה בו אלקות בגלוי, ועל-ידיה יצונו – יחד עם בעליהן וילדיהן – לילך בקרוב לקראת משיח צדקנו, במהרה בימינו אמן.

דונסיב מידיהון וצר יתה בזיפא ועבדה
עגל מתכא ואמרו אליו דחלתך ישראל די
אסקונד מארעא דמצרים:

(ד) ויקח מידם ויצר אותו בחרט ויעשהו עגל
מסכה ויאמרו אלה אלהינו ישראל אשר העלוך
מארץ מצרים:

כ"י – ויצר אותו בחרט • יש לתרגמו בשני פנים, האחד: ויצר לשון קשירה, בחרט – לשון סודר, כמו (ישעיה ג): "והמטפחות והחריטים", (מלכים ב ה): "ויצר כפרים כסף בשני חרטים", והשני: ויצר, לשון צורה. בחרט – כלי אגנות הצורפין שחורצין וחורטין בו צורות בזהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו (ישעיה ח): "וכתב עליו בחרט אנוש", וזהו שתרגם אונקלוס: 'וצר יתה בזיפא', לשון זיוף, הוא כלי אגנות שחורצין בו בזהב אותיות ושקדים, שקורין בלע"ז ני"ל (גראבשטיכל), ומזיפין על-ידו חותמות. עגל מסכה • כיון שהשליכו לאור כפור, באו מכשפי ערב-רב שעלו עמהם ממצרים ועשאוהו בכשפים. ויש אומרים מיכה היה שם שיצא מתוך דמוסי בנין שנתמעה בו במצרים, והיה בידו שם וטס

אשל אברהם – הרב אלאשולי

– תלה הכתוב בו ואמר "ויעשהו".
ויש אומרים – תנחומא אות יט.
מיכה היה שם, שיצא מתוך דמוסי
בנין – שורת אבני חומה (רש"י שבת קב, ב).
שנתמעה בו במצרים – ומשום כך
נקרא שמו מיכה (ראה סנהדרין קא, ב).
שנתנוהו בבנין במקום לבנה, כדמפרש
באגדה, שאמר לו משה להקדוש-
ברוך-הוא: אתה הרעות לעם הזה,
שעבדו אתה לכהן לבנים משימין
בניהם של ישראל בבנין, אמר לו
הקדוש-ברוך-הוא: קוצים הם מכלין,
שגלוי לפני אילו הם חיים היו רשעים
גמורים. ואם תרצה, תנסה והוציא
אחד מהן, הלך והוציא את מיכה (רש"י
שם).

והיה בידו שם – משמע שזהו שם
המיוחד. וכן משמע מלשון רש"י
סנהדרין קג, ב: "בשכתב משה את
השם". אך שם לא הופיר טס שכתוב בו
עלה שור.

וטם – בדפוס ראשון לא גורס "וטס".
שכתב בו משה – בא מיכה ונטלו
בהחבא (רש"י סנהדרין שם).

"עלה שור", "עלה שור" – זה יוסף
שנקרא שור, ראה דברים לג, יז.
להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס
– שהטילו המצרים את ארונו של יוסף

העגל, שמא יבוא משה בתוך כך.
כמו "וכתב עליו בחרט אנוש" –
ישעיה ח, א. ברש"י שם: "במכתב כתב
אשר ירוץ כל אנוש הקורא בו, וכן
תרגם יונתן כתב מפרש".
וזהו שתרגם אונקלוס "וצר יתה
בזיפא", לשון זיוף, הוא כלי אגנות
שחורצין בו בזהב אותיות ושקדים –
ציורים, ראה רש"י לעיל כה, לג.
שקורין בלעז ניא"ל – neel, תצריב
שחור.

ומזיפין על-ידו חותמות – אין הכוונה
לזיוף ממש, אלא כל העתקת צורה
מצורה אחרת נקראת זיוף (באר מים חיים).
או שנקט לשון זיוף לומר, שאהרן לא
התכוין לעשות את העגל באמת, אלא
היה עושה דרך זיוף להטעותם, אלא
שהצליח מעשה שטן ונוצר עגל,
כדלקמן (משכיל לדוד).

עגל מסכה – כיון שהשליכו לכור –
שצורפים בו זהב (רש"י יחזקאל כב, יח).
באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם
ממצרים ועשאוהו בכשפים – ואף
לפי הפירוש השני לעיל שאהרן צר את
צורת העגל, היתה זו רק צורה ללא
רוח חיים, והמכשפים עשאוהו עגל
מסכה עם רוח חיים, כדלקמן ברש"י
פסוק ה. ומפני שאהרן "השליכו לכור"

(ד) ויצר אותו בחרט – יש לתרגמו
בשני פנים: האחד, "ויצר" – לשון
קשירה, "בחרט" – לשון סודר –
כלומר, שאהרן לקח את נזמי הזהב
וקשר אותם בסודר.
כמו: "והמטפחות והחריטים" –
ישעיה ג, כא. ברש"י שם הביא את
פירוש התרגום "מחפאי" – "דפוס של
בית החרט", אך במלכים ב ה, כג הביא
את פירוש מנחם, שזה "מיני בגדים
וסודרין".

"ויצר כפרים כסף בשני חרטים" –
מלכים ב ה, כג. ברש"י שם הביא
תחילה את פירוש מנחם כדלעיל,
ואחר-כך הביא את פירוש תרגום
יונתן "פלדסין", ואחר-כך את פירוש
הפותרים שזה "ביסין ארובים".

והשני, "ויצר" – לשון צורה,
"בחרט" – כלי אגנות הצורפין
שחורצין וחורטין בו צורות בזהב
כעט סופר החורט אותיות בלוחות
ופנקסין – ולפי פירוש זה, אהרן צר בו
צורת העגל, כמוכּן מהמשך הפסוק
"ויעשהו עגל מסכה", כלומר שצר
אותו בכלי אגנות עד שעשאו עגל
מסכה (תורת מנחם). אף בדעת זקנים
מבצעי התוספות כתב שאהרן היה צר
בו צורות סתם כדי לעבב את עשית

שכתב בו משה: "עלה שור! עלה שור!" להעלות אורנו של יוסף מתוך גילוס, והשליכו לתוך הכור ויצא העגל (סנהדרין קא). **מסכה** • לשון מתכת. דבר אחר: קכ"ה קנטרין זהב היו בו, בגימטריא של מסכה. אלה אלהיך • ולא נאמר 'אלהינו', מפאן שערכב רב שעלו ממצרים, הם שנקהלו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחרי.

(ה) וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג ליהוה מחר:

י"א וירא אהרן • שהיה בו רוח חיים, שנאמר (תהלים קז): "בתבנית שור אוכל עשב", וראה שהצליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי. **ויבן מזבח** • לדחותם. ויאמר חג לה' מחר • ולא היום, שמה יבא משה קדם שיעבדוהו, זהו פשוט. ומדרשו בויקרא רבה: דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו "ויבן" (לשון בינה) מזבח לפניו, ויבן מזבוח לפניו. ועוד ראה ואמר, מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם. ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מביא צרור וזה מביא אבן, ונמצאת מלאכתן עשויה בבת אחת. מתוך שאני בונה אותו ומתעצל במלאכתי, בין כך ובין כך משה בא. חג לה' • בלבו היה לשמים, בטוח היה שיבא משה ויעבדו את המקום.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

ותוך נהר הנילוס. והשליכו לתוך הכור ויצא העגל - כי היה כתוב עליו "עלה שור" (שפי"ח). **מסכה** - לשון מתכת - ראה גם רש"י במדבר לג, נב. **דבר אחר** - למה אמר "מסכה", שהיה די במה שאמר "ויעשהו עגל" (לבוש). **קכ"ה קנטרין** - ראה רש"י בראשית כג, טז: "שקלים גדולים שהן קנטרין". **זהב היה בו, בגימטריא של "מסכה".** **אלה אלהיך** - ולא נאמר "אלה אלהינו", מפאן שערכב רב שעלו ממצרים הם שנקהלו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחרי - וזהו מה שאמרו "אלה אלהיך ישראל וגו'", שהערכב רב אמרו כן לישאל (שפי"ח). תורה ה (ה) וירא אהרן - שהיה בו רוח חיים - זו ראית העינים. **שנאמר** - תהלים קז, כ. ותחילת הפסוק וימירו את כבודם. וראה רש"י איוב לב, ג שהיה צריך לומר "כבודי", אלא שהסופרים תקנו את הלשון מפני כבוד של מעלה. **"בתבנית שור אוכל עשב"** - כלומר, שהיתה בו רוח חיים עד שיכל לאכול עשב. וראה רש"י שם: "אין לה מתועב

ומשוקץ מן השור בשעה שהוא אוכל עשב, שהוא מוציא פרש רבה והוא מלובקף בה". **וראה** - זו ראית השכל, כלומר הבין. **שהצליח מעשה שטן** - שערכב את העולם וכו' (כדלעיל פסוק א), והצליח להטעותם לעשות העגל (שפי"ח). או שהכונה מה שהעגל נוצר מהכור, שזה היה מעשה שטן, כמו שכתב רש"י לעיל ש"עשאוהו בכשפים". **ולא היה לו פה לדחותם לגמרי** - ולכן בנה מזבח. **ויבן מזבח** - לדחותם - שלא יעבדו העגל מיד אלא לאחר בנית המזבח. וראה רש"י בדבור שלאחרי זה. **ויאמר חג לה' מחר** - ולא היום, שמה יבא משה קדם שיעבדוהו, זהו פשוט. ומדרשו בויקרא רבה - י, ג. **דברים הרבה ראה אהרן, ראה** - בעיניו. **חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו** - וראה רש"י לקמן פסוק ו שכן הוא גם לפי פשוטו. וראה לעיל רש"י יח, יח שמזכיר את חור, אף שמדובר זמן רב לאחר חטא העגל. וראה שם בביאור.

וזהו "ויבן מזבח לפניו" - ויבן **מזבוח לפניו** - הבין מהבוח לפניו, שהרגו את חור (רש"י סנהדרין ז, א. אף שם הוסיף "על שלא עשה להם [העגל]", אף לפירוש רש"י כאן הרגוהו על שהוכיחם, ולכן אהרן ירא להוכיחם). **ועוד ראה** - הבין. **ואמר: מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם** - ולכן עשה הוא את העגל. **ועוד ראה** - הבין. **ואמר: אם הם בונים את המזבח, זה מביא צרור - אבן קטנה וזה מביא אבן, ונמצאת מלאכתן עשויה בבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעצל במלאכתי** - בין כך ובין כך משה בא - ולכן אהרן הוא שבנה מזבח. **חג לה'** - בלבו היה לשמים - כלומר אף שבנית המזבח בפועל היתה לעבודה זרה, הרי שבלבו היה לשמים, וזה מוכח ממה שאמר "חג לה'" (שהוא שם קדש, ולא אמר "לאלהים", שאז היה במשמע שהכונה לעגל). **בטוח היה שיבא משה ויעבדו את המקום** - שיקריבו על המזבח קרבנות לה'. תורה ו

היתר אהרן לשמש במשכן

וירא אהרן ויבן מזבח לפניו

ויבן מזבח - ללחותם (לבה, ובפירוש רש"י)

וקשה, הרי כהן ששמש לעבודה זרה לא ישמש במקדש (מנחות קט, ב), ואם כן אף שפונת אהרן היתה ללחותם, אף בפועל הרי שמש לעבודה זרה, ואיך הותר לאהרן לשמש במשכן?
ויש לומר: על הפסוק (בפרשת תצוה) "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך גו' לכהנו לי" מפרש רש"י: לאחר שתגמור מלאכת המשכן. דהיינו שרק לאחר גמור מלאכת המשכן, הוחל על אהרן ובניו דין "כהן".
ועל-פי-זה, בפעולת בניית המזבח (ועשיית העגל) לא היה אהרן כהן. ודוקא כהן ששמש לעבודה זרה לא ישמש במקדש, אבל אם הוא לא היה כהן בפעולה ששמש לעבודה זרה, אינו נפסל בכהן.

(ו) וישפיתו ממחרת ויעלו עלת ויגשו שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק:

כ"ט וישפיתו • השטן זרום, כדי שיחטאו. לצחק • יש בפשטע הזה גלוי צרות, כמו שנאמר (בראשית לט): "לצחק ביי", ושפיכות דמים, כמו שנאמר (שמואל ב ב): "יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו", אף כאן נהרג חור.

(ו) וידבר יהוה אל-משה לדבר בי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים:

כ"ט וידבר • לשון קשי הוא, כמו (בראשית מב): "וידבר אתם קשות". לדבר • (ברכות לב) דר מגדלתך, לא

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הוצרך לדרוש מתיבת "וידבר" לבדה שהיא לשון קושי.
כמו "וידבר אתם קשות" - בראשית מב, ז. ההוכחה היא שפשהדברים הנאמרים הם קשים, נזכר שם לשון דבור דוקא. ולהעיר, שברש"י במדבר שם מביא הוכחה מהפסוק (בראשית מב, ז): "דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות".
לדבר - "יד" מגדלתך - כי אם בפשוטו שיד מן הדר, לא מובן מהו "לך דר", שהרי לא אמר לו מה יעשה בדרתו (מהרש"א ברכות לב, א. וכן מובן מפירוש רש"י לעיל יט, כד, ע"ש). או שאם-כן, היה לו לומר רק "דר" ומהו שהוסיף לו "לך" אלא פירושו: לך מכאן ודר מגדולתך (כא בשה). וב"תורת מנחם" מבאר מה שאמר לו תהלה "לך", משום שרק לאחר שילך ויסתלק מהר סיני ישפיע עליו מעשה העגל וממילא ידר מגדולתו ("דר"). מה שאין-כן בהיותו בדר היה מופשט לחלוטין מגשמיות עד שלא השפיע עליו כלל מהנעשה בעולם.

כללי, שבמעשה העגל הזה היה גם ענין של שפיכות דמים, שהרי נהרג חור, ולא דוקא שבאותו בקר הרגו את חור. תורה ז
(ו) וידבר - לשון קשי הוא - כלומר, בכל מקום שנאמר "וידבר" ולא בא אחרי לשון אמירה ("לאמר" וכיוצא בזה), אבל אם בא אחרי לשון אמירה אזי אינו לשון קושי, אלא הוא מורה על דבור כללי, והאמירה שלאחריה מורה על פירוט הדברים, "לאמר" כן וכן (רא"ט). ועוד יש לומר, שאין פונתו שבכל מקום שכתוב "וידבר" הוא לשון קושי, אלא שבשדושה לומר דברים קשים אומר בלשון "וידבר" דוקא. וגם כאן בין שאמר לו דברים קשים נזכר לשון "וידבר". וכן צריך לפרש את דברי רש"י במדבר יב, א: "אין דבור בכל מקום אלא לשון קשה". וכן לשון רש"י ויקרא יט: "אין לשון דבור אלא עו". וראה רש"י לעיל ו, ב: "וידבר אלקים - דבר אתו משפט". אף שם הלימוד הוא מזה שכתוב "אלקים" ולא "ה'", ואילו כאן נאמר "וידבר ה'", לכן

(ו) וישפיתו - השטן זרום - להשכים מוקדם, אבל אהרן באמרו "חג לה' מקר", התכוין למשך היום, ולא שישפיתו בבקר.
כדי שיחטאו - שיספיקו לחטוא לפני שמושה יגיע.
לצחק - יש בפשטע הזה גלוי צרות - מלבד המשמעות הפשוטה שהיו צוחקים ושמחים, כדלקמן ברש"י פסוק יז, ומלבד משמעות לשון צחוק שהפונת לעבודה זרה שבזה מדובר בכתוב, ראה רש"י בראשית לט, יז.
כמו שנאמר - בראשית לט, יז.
לצחק ביי, ושפיכות דמים, כמו שנאמר - שמואל ב ב, יד.
יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו - וישם נהרגו הנערים.
אף כאן נהרג חור - צריך עיון שהרי את חור הרגו יום קודם לכן במבואר ברש"י דלעיל, וכאן כתוב "ויקומו לצחק", בלשון עתיד. ואולי משום כן כותב רש"י "נהרג חור" ולא "הרגו את חור", כלומר שענין השפיכות דמים בתיבת "לצחק" הוא רק באופן של רמו

נתתי לך גדלה אלא בשבילים. באותה שעה, נתנדה משה מפי בית-דין של מעלה. שחת עמך • שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב-רב שקבלת מעצמך וגירתם ולא נמלכת בי, ואמרת: טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו.

ח סטו בפריע מן אורחא די פקדתנן עבדו להון עגל מתקא וסגידו לה ודבחו לה ואמרו אליו דחלתך ישראל די אסקוף מארעא דמצרים:

ט ואמר יי למשה גלי קדמי עמא הדין וקא עמא קשי קדל הוא:

(ח) סרו מהר מן-הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מפכה וישתחוו-לו ויזבחו-לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלך מארץ מצרים:

(ט) ויאמר יהוה אל-משה ראיתי את-העם הזה והנה עם-קשה-עורף הוא:

ס"א • קשה-עורף • מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמע.

י וכען הנה בעותך מן קדמי ויתקף רוגזי בהון ואשיצנן ואעבד יתך לעם סגיי:

(י) ועתה הניחה לי ויחר-אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול:

ס"ב • עדין לא שמענו שהתפלל משה עליהם, והוא אומר: "הניחה לי"? אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמות רבה).

יא וצלי משה קדם יי אלהיה ואמר למא יי יתקף רוגזך בעמך די אפקתא מארעא דמצרים בחיל רב ובידא תקיפא:

(יא) ויתל משה את-פני יהוה אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה:

ס"ג • למה ה' וגו' • כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מיאנו לשמוע לתוכחתו של חור, ולא זו בלבד אלא אף הרגוהו. וראה לשון רש"י משלי כט, א: "מקשה ערך - מלשמוע". תורה י

(י) הניחה לי - עדין לא שמענו שהתפלל משה עליהם, והוא אומר: "הניחה לי" - ברש"י דברים ג, יב: "וכי תופס הייתי בך". וראה גם דברים ט, יד: "הרף מפניי", וברש"י ברכות לב, א: "הראו שיש כח בידו למחול על-ידי תפלה".

אלא כאן פתח לו פתח, והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם - כלומר, פשטות הכתוב הוא שאם יניח לו לבלות אותם, אזי יעשה אותו לגוי גדול (ראה דברי חז"ל במדבר יד, יב), אבל בזה עצמו רמז לו שיש לו אפשרות שלא להניח לו, ולא יכלם. תורה יא

(יא) למה ה' יחרה אפך - כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור

הוצאת", שרוצה לומר שהעלית אותם למעלה גדולה להתגבר ולהדבק בשכינה (אור החמה).

ולא נמלכת בי, ואמרת: טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו - עצמם. והשחיתו - אחרים, כדלעיל ברש"י פסוק ד. מזה שאמר "שחת" סתם (ולא שחת דרכו או מעשיו), לכן מפרש: שיחתו עצמם וגם אחרים (באר בשדה). תורה ח

(ט) קשה עורף - מחזירין קשי ערפם - לא פירש במשמעו שערפם קשה, מפני שכל עורף הוא קשה. לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמע - הפנית העורף (החלק האחורי של הצוואר שהוא חלק קשה) מראיה על אי נכונות לשמוע. וזו המשמעות "ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף" - ראיתי את החלק הקשה של ערפם, באדם שאינו רוצה לשמוע את דברי חברו ומפנה אליו את ערפו, אף כאן

לא נתתי לך גדלה אלא בשבילים - כי אם לא בן, מה חטא משה שהוצרך להורידו מגדולתו. וראה גם "באר בשדה".

באותה שעה נתנדה - לשון נידוי. ודיק רש"י לכתוב "באותה שעה", שהנידוי היה רק לאותה שעה, כלומר לזמן קצר. וראה רש"י לקמן בפירוש השני על הפסוק (ג, א): "לך עלה מזה" - "כלפי שאמר לו בשעת הפעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה". משה מפי בית-דין של מעלה. שחת עמך - "שחת העם" לא נאמר, אלא "עמך" - וראה גם רש"י לקמן שם: "אתה והעם - כאן לא נאמר ועמך".

ערב רב שקבלת מעצמך - וזהו פירוש "אשר העלית", שהעלית וקבלת מעצמך. וגירתם - ויתכן שלזה אמר "אשר העלית" [וכן הוא הלשון לעיל יב, לח: "וגם ערב רב עלה אתם"], ולא "אשר

יב למא יימרון מצראי למימר כבישתא אפקתנן למשלא יתהון ביני טוריא ולשיציותהון מעל אפי ארעא תוב מתקוף ויגזף ואתיב מן בישתא דמלתא למעבד לעמך:

יג זכר לאברהם • התעשת מחשבה אחרת להטיב להם. על-הרעה • אשר חשבת להם.

יג אדבר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך די קממת להון במימרך ומלתא עמהון אסגי ית בניכון כבוכבי שמיא וכל ארעא קדא די אמרית אתן לבניכון ויחסנן לעלם:

(יב) למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים ולכללתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם על-הרעה לעמך:

(יג) זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אליהם ארבה את-זרעכם בכוכבי השמים וכל-הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם:

יד זכר לאברהם • (שמות רבה): 'אם עברו על עשרת הדברות, אברהם אביהם נתנסה בעשר נסיונות ועדין לא קבל שכרו. תנחו לו, ויצאו עשר בעשר. לאברהם ליצחק ולישראל • (שמות רבה) אם לשרפה הם, זכר לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך באור פשדים. אם להרגה, זכר ליצחק שפשט צוארו לעקרה. אם

אשל אברהם - הרב אלעזר

בגבור - ראה רש"י לעיל כ, ב שהביא ביאור אחר בטענת משה "למה ה' יחרה אפך בעמך" - "לא להם צוית לא יהיה לה אלהים אחרים, אלא לי לבדי". ואילו כאן הביא ביאור אחר. ויש לומר ששם הביאור הוא רק על "למה ה' יחרה אפך בעמך", כיון שהם לא עברו על הציווי, שהרי לא להם צוית אלא לי, ופירוש זה מתאים שם, בהקשר לדיוק הלשון שם "לא יהיה לי". אף כאן מפרש רש"י בהתאם ללשון שנקט משה "למה ה' יחרה אפך", ולא טען על העונש עצמו בלשון "למה תכלם", כלומר שהטענה היתה בעיקר על חרון האף, ולא על העונש המגיע לעובדי העגל, משום שעל פי דין אכן מגיע עונש לעובדי העגל, אלא שמושה תמה: למה חטא זה גורם לחרון אף כזה גדול עד שבגלל זה הוא רוצה לכלות את פולם בלי הבקנה, וגם זה תיכף ומיד, ולהשאיר רק את משה בחיים (כאמור ונאעשה אותך לגוי גדול), אין זה אלא בגלל חרון אף וקנאה הנובעת מצד עבודה-יורה עצמה (ולא מצד החוטאים), וזה מה שגורם לעונש כזה כבד. ועל כך טען משה: "כלום מתקנא וכו'", וממילא אין מקום לחרון אף כזה גדול. ומה שנקט דוקא הדיוגמאות של "חכם בחכם גבור וגבור", יש לומר משום שחרון האף

נבע מזה שבני ישראל אמרו על העגל "אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", והרי לשם כך יש צורך בתכונות של חכמה וגבורה, תכונות שאינן קימות בעגל הזהב, כמובן. ולכן, טען משה, אין סיבה שהקדוש-ברוך הוא יקנא כל-כך על עשית העגל, וזהו גם מה שהוסיף משה בהמשך דבריו: "אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה", שהרי האמת היא שהקדוש-ברוך הוא הוציאם ולא העגל, שכן לעגל אין שום חכמה ושום גבורה, ולכן אין שיה כלל להתקנא בו, וממילא אין מקום גם לחרון האף (תורה מנחם). תורה יב

(יב) והנחם - התעשת - לשון מחשבה אחרת - שכל נחום שבמקרא לשון מחשבה אחרת הוא (רש"י בראשית ו, ו).

להטיב להם "על הרעה" אשר חשבת להם - במקום הרעה שחשבת לעשות להם ("לעמך"). ואף שכאן לא היתה רק מחשבה אלא גם דבור, יש לומר שבין שאמר "הניחה לי", ופירש רש"י: "שאם יתפלל עליהם לא יכלם", לכן מה שאמר "ואכלם" אין זה בגדר דבור אלא ביטוי של מחשבה בלבד (ע"פ באר בשדה). תורה יג

(יג) זכר לאברהם - אם עברו על

עשרת הדברות - ואף שלא עברו על כל עשרת הדברות, יש לומר שבין שעברו על שתי הדברות הראשונות (אנכי ולא יהיה לך) שהם העיקר, הרי זה כאילו עברו על כל העשר, ולא זו בלבד אלא כאילו עברו על כל התורה, אלא שלא נקט כל התורה, מפני שעדין לא נצטוו עליה (באר בשדה). וראה רש"י לעיל פסוק ו, שמלבד עבודה-יורה הם עברו גם על גילוי עריות (לא תנאף) ועל שפיכות דמים (לא תרצח).

אברהם אביהם נתנסה בעשרה נסיונות ועדין לא קבל שכרו, תנחו לו, ויצאו עשר בעשר. לאברהם ליצחק ולישראל - אם לשרפה הם - "זכר לאברהם" - בדבור הקודם פירש מה שנאמר "זכור לאברהם", ולא "זכור לעבדיך לאברהם וגו'" (בכספא דברים ט, כז), משמע שרצה לומר שזכור תחילה לאברהם מצד עצמו, שיש בו דבר שאין בשאר האבות, והם העשרה נסיונות (מ"א). אף מאידך כיון שפירט את שלשת האבות, משמע שיש צורך גם בזכויות של שלשת האבות כל אחד בנפרד, ושהזכירה בהם היא בשונה, לענין להנצל מעונש פרכי (דברי יוחנן).

שמסר עצמו לשרף עליך באור פשדים - ראה רש"י בראשית יא, כח. **אם להריגה - זכר ליצחק שפשט**

לגלות, וְזָכַר לַעֲקֹב שְׁגָלָה לַחֲרֹן. וְאִם אֵינָן נִצּוּלִין בְּזִכְיוֹנָן, מָה אָתָּה אוֹמֵר לִי "וְאָעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל"? וְאִם כִּסָּא שֶׁל ג' רַגְלִים אֵינוֹ עוֹמֵד לְפָנֶיךָ בְּשַׁעַת פַּעֲסֶךָ, קַל-וַחֲמֹר לְכֶסֶּא שֶׁל רַגְלֵי אָחֶד (ברכות לב). • אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ • לֹא נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּדִבְרֵךְ שֶׁהוּא כָּלָה, לֹא בְּשָׁמַיִם וְלֹא בְּאָרֶץ, לֹא בְּהָרִים וְלֹא בְּגִבְעוֹת, אֲלֵא בְךָ, שֶׁאָתָּה קִיָּם וְשִׁבּוּעַתְךָ קִיָּמָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (בראשית כב טו): "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר ה'", וְלִיִּצְחָק נֶאֱמַר (שם כו ג): "וְהִקְמֵתִי אֶת-הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ", וְלִיִּצְחָק נֶאֱמַר (שם לה יא): "אֲנִי אֶל שְׂדֵי פְּרָה וְרִבְהָ", נִשְׁבַּע לוֹ בְּ"אֵל שְׂדֵי".

(יד) וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל-הַרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעָמוֹ: (טו) וַיִּפֶּן וַיִּרְדַּ מֹשֶׁה מִן-הָהָר וַיִּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת בְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם בְּתָבִים:

כ"ט • מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם • הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת נִקְרְאוֹת, וּמַעֲשֵׂה נִסִּים הָיָה (שבת קד) •

(טז) וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל-הַלַּחַת:

כ"י • מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה • כַּמְשָׁמְעוֹ, הוּא בִּכְבוֹדוֹ עֲשָׂאָן. דִּבֶּר אַחֵר: כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'כָּל עֲסָקוֹ

אשל אברהם – הרב אלאשילי

לְבָרְךָ, שֶׁהִבְרַכְתָּ שְׁלִי". תורה יד
(טו) מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם – הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת נִקְרְאוֹת – וְלֹא שֶׁנִּכְתְּבוּ "מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם", אֲלֵא הַתִּיבָה נֶעֱשֶׂתָה כִּף שִׁיחֵיו נִקְרְאוּ מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם. וּמַעֲשֵׂה נִסִּים הָיָה – כְּלוֹמַר שֶׁהִכְתַּב הָיָה חֲקוּק מֵעֵבֶר זֶה לְעֵבֶר הַשֵּׁנִי, וְהָיָה נִקְרָא מִשְׁנֵי הַצְּדִידִים בְּאוֹפֶן זֶה וְלֹא בְּהִיפּוּף הָאוֹתִיּוֹת, וְזֶה הָיָה מַעֲשֵׂה נִסִּים. וְאֶפְשָׁר שֶׁלּוֹמֵד כֵּן מֵיתוּר הַתִּיבּוֹת "מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם בְּתוֹבִים", וְזֶה לֹא כִּמוֹ שֶׁכָּתַב רִשִׁי עֲצָמוֹ בְּשֶׁבַת קֹדֶשׁ, אֲשֶׁר הִכְתַּב לֹא הָיָה נִקְרָא מֵעֵבֶר הַשֵּׁנִי בְּאוֹפֶן יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא "הָאוֹתִיּוֹת הַפּוֹכוֹת וְהַתִּיבָה הַפּוֹכָה, וְלֹא אֲשִׁמוּעֵינָן אֲלֵא שֶׁהָיָה הַחֲקָק נוֹקֵב אֶת כָּל הַלּוּחִי". וּמִזֶּה שֶׁנִּקְטַר רִשִׁי כֵּאֵן "מַעֲשֵׂה נִסִּים" לְשׁוֹן רַבִּים, אֶפְשָׁר שֶׁרִמּוֹ לִנְסֵי נִסִּים שֶׁהָיָה בְּלוּחוֹת, כִּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּמִקְרָא שֶׁם "מִ"ם [סְתוּמָה] וְסִמָּךְ שֶׁבְּלוּחוֹת בְּנִסִּים הָיוּ עוֹמְדִים", וּכְפִירוֹשׁ רִשִׁי שֶׁם "דְּהוּאִיל וְהִכְתַּב הָיָה נִרְאָה מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם, הָיָה לָהּ לִפּוּל, אִם לֹא שֶׁבָּנָס הָיָה עוֹמֵד". תורה טו

(טז) מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה – כַּמְשָׁמְעוֹ, הוּא בִּכְבוֹדוֹ עֲשָׂאָן. דִּבֶּר אַחֵר, כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: כָּל

וְהַגְבָּעוֹת תְּמוּטָנוֹד.
אֲלֵא "בְּךָ", שֶׁאָתָּה קִיָּם וְשִׁבּוּעַתְךָ קִיָּמָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר – בְּרִאשִׁית כב, טו.
[בְּאַבְרָהָם]: – כֵּן הוּא בְּכֶמֶה בְּתִבִּי-יָד. וְלִכְאוּרָה כִּף צִרִּיף לְהִיּוֹת. וְכֵן מִשְׁמַע מִהֶמֶשֶׁף לְשׁוֹן רִשִׁי. אִךְ בְּכָל הַדְּפוּסִים אֵינוֹ. וְרִאשָׁה גַם מִהֶרֶשׁ"א בְּרִכּוֹת לב, א: "מִפִּירוֹשׁ רִשִׁי בְּחוּמֹשׁ, בְּאַבְרָהָם בְּתִיב בִּי נִשְׁבַּעְתִּי וְגו'". וְרִאשָׁה רִשִׁי מִיכָּה ז, כ: "אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ – בְּעַקְדָתוֹ שֶׁל יִצְחָק, בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר ה' יַעֲקֹב אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְגו'". וּבְרִשִׁי בְּרִכּוֹת לב, א: "אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ – בְּעַקְדֵי יִצְחָק, בִּי נִשְׁבַּעְתִּי".

"כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר ה'", וְלִיִּצְחָק נֶאֱמַר – שֶׁם כו, ג.

"וְהִקְמֵתִי אֶת הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ" – וְאִף שֶׁבְּשִׁבּוּעַת אֲבָרָהָם עֲצָמוֹ (שם כב, טו) פִּירֵשׁ רִשִׁי: "בְּרַךְ אֲבָרָהָם – אַחַת לֵאב וְאַחַת לְבָן. וְהִרְבֵּה אֲרָבָה – אַחַת לֵאב וְאַחַת לְבָן". הַעֲדִיף רִשִׁי לְהִבְיֵא מִהֶמְפוֹרֵשׁ בְּתוֹב, מֵאֲשֶׁר מִמְּקוֹם שֶׁצִּרִּיף לְפִירוֹשׁ. וְלִיִּצְחָק נֶאֱמַר – שֶׁם לה, יא.

"אֲנִי אֶל שְׂדֵי פְּרָה וְרִבְהָ", נִשְׁבַּע לוֹ בְּ"אֵל שְׂדֵי" – וּבְרִשִׁי שֶׁם: "שְׂאֲנִי כְּדֹאִי

צוּאֲרוֹ לַעֲקֹדָה, אִם לְגָלוּת – זָכַר לַעֲקֹב שְׁגָלָה לַחֲרֹן – נִקְטַ הַסֵּדֶר לְפִי חוֹמֶרֶת הָעוֹנֵשׁ וְלְפִי גוֹדֵל הַזִּכּוֹת שֶׁל כָּל אָחֵד מִהָאֲבוֹת בְּסֵדֶר יוֹרֵד. וְרִאשָׁה רִשִׁי וַיִּקְרָא כו, מב (תורת מנחם).

וְאִם אֵינָן נִצּוּלִין בְּזִכְיוֹנָן, מָה אָתָּה אוֹמֵר לִי: "וְאָעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל" – פִּסּוּק י.

וְאִם כִּסָּא שֶׁל שְׁלֹשׁ רַגְלִים – אֲבָרָהם יִצְחָק וְיַעֲקֹב (רִשִׁי בְּרִכּוֹת לב, א).

אֵינוֹ עוֹמֵד לְפָנֶיךָ בְּשַׁעַת פַּעֲסֶךָ – כְּלוֹמַר, אֵין זְכוּתָם עוֹמֵד לְפָנֶיךָ.

קַל-וַחֲמֹר לְכֶסֶּא שֶׁל רַגְלֵי אָחֶת – זְכוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. וְרִאשָׁה רִשִׁי בְּמִדְבַּר יֵד, יב: "וְאָעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל – שֶׁאָתָּה מוֹרַעִם". וְרִאשָׁה שֶׁם בְּבִיאוֹר.

אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ – לֹא נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּדִבְרֵךְ שֶׁהוּא כָּלָה, לֹא בְּשָׁמַיִם וְלֹא בְּאָרֶץ – רִאשָׁה וְשַׁעֲיָה נֹא, א: "כִּי שְׁמַיִם כְּעֵשֶׂן נִמְלָחוּ וְהָאָרֶץ כִּכְגֹּד תִּבְלָה". אֲבָל רִאשָׁה רִשִׁי דְּבָרִים לב, א שֶׁהַעֲדִי בָּהֶם שְׁמַיִם וְאָרֶץ כִּיּוֹן שְׁ"הֵם קִיָּמִים לְעוֹלָם", וַיֵּשׁ לּוֹמֵר שֶׁשֶּׁם "לְעוֹלָם" הַכּוֹנֵה בִּיחֹס לְבִשְׁרִי-וָדָם, וְלֹא לְעוֹלָם מִמֶּשׁ.

לֹא בְּהָרִים וְלֹא בְּגִבְעוֹת – רִאשָׁה וְשַׁעֲיָה נֹד, י: "כִּי הָהָרִים יִמוּשׁוּ

שֶׁל פְּלוֹנִי בַמֶּלֶאכָה פְּלוֹנִית', כִּף כָּל שֶׁשְׁוֹעֵיוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַתּוֹרָה. חֲרוֹת • לְשׁוֹן חֶרֶת וְחֶרֶט אֶחָד הוּא, שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן חֲקוּק, אֲנִטְלִי"ר בְּלַע"ז (אֵינִשְׁנִידֵעַן).

(יז) וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת-קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר
אֶל-מֹשֶׁה קוֹל מִלִּחְמָה בַּמַּחֲנֶה:

כ"ז • בִּרְעָה • בְּהִרְעוּ, שֶׁהָיוּ מְרִיעִים, וְשִׂמְחִים וְצוֹחֲקִים.

(יח) וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וַאֲיִן קוֹל עֲנוֹת
חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שְׁמַע:

כ"ח • אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה • אֵין קוֹל הֵנָּה נִרְאָה קוֹל עֲנִית גְּבוּרִים הַצּוֹחֲקִים נִצְחוֹן, וְלֹא קוֹל חֲלוּשִׁים שֶׁצּוֹחֲקִים וִי, אוֹ נִסָּה. קוֹל עֲנוֹת • קוֹל חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין הַמַּעֲנִין אֶת נֶפֶשׁ שׁוֹמֵעַן בְּשִׁנְאָמְרִין לוֹ.

(יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הַעֲגֹל
וּמַחֲלַת וַיַּחֲרֹאף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלֶּחֶת
וַיִּשְׁפֹּר אֶתֶּם תַּחַת הָהָר:

כ"ט • וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ וּגו' • (שבת פז) 'אָמַר: מַה פֶּסֶח שֶׁהוּא אֶחָד מִן הַמַּצּוֹת, אָמְרָה תּוֹרָה: "כָּל-בֶּן-נָכָר לֹא-יֹאכֵל בּוֹ", הַתּוֹרָה בָּלָה כָּאֵן וְכָל יִשְׂרָאֵל מוֹמְרִים, וְאַתְּנִנָּה לָהֶם?'. תַּחַת הָהָר • לְרַגְלֵי הָהָר.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

"כָּל בֶּן נָכָר לֹא יֹאכֵל בּוֹ" - זוֹהוּ בּוֹלַל יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר שֶׁנִּתְנַבְּרוּ מַעֲשָׂיו לְאָבִיו שֶׁבְּשִׁמּוּם, כְּדִלְעִיל בְּרַשִׁי שִׁם. הַתּוֹרָה בָּלָה כָּאֵן - תְּלוּיָה בְּלוּחוֹת הַלָּלוּ (רש"י שבת פז, א).

וְכָל יִשְׂרָאֵל - הַלָּשׁוֹן "כָּל יִשְׂרָאֵל" צָרִיךְ עֵינִן, שֶׁהָיָה רַק מַעֲשִׂים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְשְׁלוּ בַּחֲטָא הַעֲגֹל, וְאוּלִי מִשׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה לֹא יָדַע עֲדוֹן מִן חֲטָא בְּפוֹעַל (תּוֹרַת מִנְחָם). אָמְנָם בְּכֻמָּה כְּתִיבִי יָד וּבִדְפּוֹס אֶחָד לֹא גוֹרָסִים תִּיבַת "וְכָל". וְכֵן הוּא בְּשִׁבְתָּ שִׁם. וְרָאָה רַשִׁי לְקַמֵּן לָהּ, אֵל שֶׁמְבִיא טַעַם אַחֵר לְשִׁבְיַת הַלּוּחוֹת, וְצָרִיכִים לְשִׁנֵּי הַטַּעַמִּים, עֵינִן שִׁם בְּבִיאָר.

מוֹמְרִים - בְּכֻמָּה כְּתִיבִי יָד וּבִדְפּוֹס רִאשׁוֹן: מְשׁוּמְדִים.

וְאַתְּנִנָּה לָהֶם - שְׁאִינָם רְאוּיָם לָהּ (ע"פ רש"י שבת שם). וְרָאָה רַשִׁי דְּבָרִים לָהּ, יב: "שֶׁנֶּשְׂאוּ לָבוֹ לְשִׁבּוֹר אֶת הַלּוּחוֹת, וְהַסְבִּימָה דַּעַת הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְדַעְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (לִקְמֵן לָהּ, א) אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ, יִישַׁר בְּחָף שִׁשְׁבְּרָתָּ".

תַּחַת הָהָר - לְרַגְלֵי הָהָר - וְלֹא מִתַּחַת לָהֶר (רַא"ם). וְרָאָה רַשִׁי לְעִיל יט, יז. תּוֹרַת כ

פִּירוּשׁ "עֲנוֹת" הוּא מִלְשׁוֹן צַעַר, וְכֻמָּר שְׁאִינָם בְּהַמְשָׁךְ "הַצּוֹחֲקִים וִי". אֶבֶל רָאָה לְקַמֵּן בְּהִרְעָה קִלְבִּי. שֶׁצּוֹחֲקִים וִי - אוּי. אֵלֹו שְׁנוּפְלִים בַּמִּלְחָמָה. אוֹ נִסָּה - לְבָרוּחַ. אֵלֹו שֶׁנֶּשְׂאָרוּ בַּחַיִּים. קוֹל עֲנוֹת - "קוֹל" חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין הַמַּעֲנִין - כָּאֵן מִפְּרֵשׁ "עֲנוֹת" מִלְשׁוֹן עֵינִי, כִּינֵן שֶׁהָיוּ מוֹדָגִשִׁת וְהוּא לְשׁוֹן מְקוֹר מִבְּנֵן הַכְּבֵד, מִדֶּה-שְׁאִינָם שְׁתֵּי "עֲנוֹת" הִרְאִשׁוֹנוֹת אֵין הָנוּן מוֹדָגִשִׁת בְּהֵן, וְהֵן מְקוֹר מִבְּנֵן הַקֵּל שֶׁל עֲנִיָּה (ע"פ הַבֵּנֶת הַנִּקְרָא וּמִירָא דְכִיא).

אֶת נֶפֶשׁ שׁוֹמֵעַן בְּשִׁנְאָמְרִין לוֹ - זוֹהוּ מַה שֶׁאָמַר "אֲנָכִי שׁוֹמֵעַ", שֶׁכִּינֵן שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ אֶת תּוֹכֵן הַקּוֹלוֹת הַנִּשְׁמָעִים בַּמַּחֲנֶה, שֶׁהֵם קוֹלוֹת שֶׁל "חֲרוּפִין וְגִדּוּפִין", לָכֵן יוֹדַע שֶׁזֶּה "קוֹל עֲנוֹת", שֶׁמַּעֲנִין אֶת נֶפֶשׁ שׁוֹמֵעַן, אֶבֶל מִי שְׁאִינוֹ שׁוֹמֵעַ אֶת הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים בְּאוֹתָן הַקּוֹלוֹת, אִינוֹ יָכוֹל לְהִבְחִין בְּזֶה מִשְׁמִיעַת הַקּוֹל בְּלִבָּד (דְּבַרֵּי דְחִי). תּוֹרַת יט (יט) וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ וּגו' - אָמַר: מַה פֶּסֶח שֶׁהוּא אֶחָד מִן הַמַּצּוֹת - אָמְרָה תּוֹרָה - לְעִיל יב, מג.

עֲסָקִיו שֶׁל פְּלוֹנִי בַמֶּלֶאכָה פְּלוֹנִית, כִּף כָּל שֶׁשְׁוֹעֵיוֹ - עֲסָקִיו רִאָה רַשִׁי תַּחֲלִים קֵט, כד).

שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַתּוֹרָה - רָאָה מִשְׁלִי ח, ל: "וְאֵהִיָּה שֶׁשְׁעִים יוֹם מִשְׁחָקָת לְפָנָיו בְּכָל עֵת".

חֲרוֹת - לְשׁוֹן חֶרֶת וְחֶרֶט - רָאָה לְעִיל פֶּסוּק ד וּבְרַשִׁי שִׁם פִּירוּשׁ הַשֵּׁנִי. אֶחָד הוּא, שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן חֲקוּק - רָאָה גַם רַשִׁי עִירוּבִין נד, א.

אֲנִטְלִי"ר בְּלַע"ז. enteilier, לְחֶתוֹף, לְפִסּוֹל. תּוֹרַת יז

(יז) בִּרְעָה - בְּהִרְעוּ, שֶׁהָיוּ מְרִיעִים וְשִׂמְחִים וְצוֹחֲקִים - כְּדִלְעִיל פֶּסוּק ו. וּבְכֻמָּה כְּתִיבִי יָד וּדְפּוֹסִים רִאשׁוֹנִים הַגִּירָסָא: וְצוֹחֲקִים. וְרָאָה רַשִׁי פֶּסוּק יח. תּוֹרַת יח

(יח) אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה - "אֵין" [ח]קוֹל הֵנָּה נִרְאָה - נָקַט "נִרְאָה" וְלֹא "נִשְׁמַע", מִפְּנֵי שֶׁמּוֹדוּבֵר כָּאֵן בְּהִבְחִנָּה בֵּין הַקּוֹלוֹת, וְהַכְּנָנָה לְרִאִית הַשִּׁכָּל.

"קוֹל" עֲנִית גְּבוּרִים הַצּוֹחֲקִים נִצְחוֹן, וְלֹא "קוֹל" חֲלוּשִׁים - זוֹהוּ פִּירוּשׁ: "קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה". וְצָרִיךְ עֵינִן לְמַה הַשְׁמִיט כָּאֵן תִּיבַת "עֲנִית". וְאוּלִי מִשׁוּם שֶׁכָּאֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ו עמ' 248 ואילך – 'מתוך לקראת שבת')

לוחות ושברי לוחות בלימוד התורה

וישלך מידו את-הלוחות וישבר אתם תחת הקר: (לב, יט)

לוחות ושברי לוחות מונחין בַּאֲרוֹן (בבא-בבא יד, ב. מנחות צט, סוף עמוד א)

יש לבאר זה בעבודת האדם לקונו: בלימוד התורה צריכים להיות שני דברים הפכיים – לוחות ושברי לוחות. מצד אחד, על האדם להיות בבחינת "לוחות". דכמו שהאותיות שעל הלוחות היו חקוקות על האבנים, ואי-אפשר היה להפריד ביניהם, כמו כן על האדם להבין ולהשיג בשכלו הוא את דברי התורה, עד ששכלו והתורה יהיו לאחדים ממש, דכשמואמין לבד במה שכתוב בתורה, עדן אינו יוצא בזה ידי-חובת תלמוד תורה, ורק כשמבין בשכלו את התורה, הרי הוא יוצא ידי חובתו.

אך מאידך, באותו "ארון" בו מונחים הלוחות, היו גם "שברי לוחות", דבשביל למוד התורה, על שכלו של האדם "להשבר". כי מפנין שחקמתו של הקב"ה גבוהה לאין שעור משכל האדם, ורחוקה ממנו בתכלית, אי-אפשר שהשכל יבין וישיג אמיתית חקמתו של הקב"ה.

ורק על-ידי שהאדם הוא בבחינת "שברי לוחות", ומתבטל לגמרי לחקמתו של הקב"ה, אזי מסייע לו השם-יתברך שיתעלה שכלו לבחינה גבוהה ביותר, ויהיה מסוגל להשיג אמיתתה של תורה. וכמו שאומרים בתפלת אלקי נצור "ונפשי כעפר לפל תהיה" ורק לאחר-זה יכל להיות "פתח לפי בתורתך".

כונסיב ית עגלא די עבדו ואוקד בנורא
ישף ער דתרה דקיק וזרא על אפי מיא
ואשקי ית בני ישראל:

(ב) וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיַּמְחֵן
עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיֹּזַל עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשֶׁק אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

ה"י • וַיֹּזַר • לשון נפוז, וכן: (איוב יא) "וַיֹּזַר עַל גִּוְהוֹ גִּפְרִית", וכן (משלי א): "כִּי חָנַם מִזְרָה הָרָשָׁת", שזורין בה דגן וקטניות. וַיִּשֶׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • (ימא טז) נתפון לבדקם כסוטות. שלש מיתות נדונו שם, אם יש עדים והתראה - בסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרבים. עדים בלא התראה - במגפה, שגאמר: "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם". לא עדים ולא התראה - בהדרוקן, שפדקום המים וצבו בטניהם.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

(משכיל לדוד). וראה רש"י יומא סו, ב שמוביא טעם אחר בסיף: "שעדין לא נתפרשו להן ארבע מיתות בית דין, ונידונו במיתת בני נח שכל מיתתן בסיף". אבל כאן לא מפרשו כן, כנראה מפני שסובר שבמתן-תורה יצאו ישראל מקלל בני נח (ראה משכיל לדוד).

עדים בלא התראה - במגפה, שגאמר - פסוק לא. "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם". לא עדים ולא התראה - ואותם הוצרך לבדוק כסוטות. בהדרוקן - חלי מעים. שפדקום המים וצבו בטניהם. - התנפחו. תורה כא

ארוסתו של הקדוש-ברוך-הוא, ואילו הערב רב אלו השפחות (תורת מנחם. וראה עוד לקמן לג, א). שלש מיתות נדונו שם - ראה גם רש"י יומא סו, ב. אם יש עדים והתראה - בסיף - בדלקמן פסוק כז: "שימו איש חרבו". כמשפט אנשי עיר הנדחת - ראה דברים יג, טז. שהן מרבים - שרבים מן העיר עבדו עבודה-זרה, ואז מיתתם בסיף, מה שאין-כן יהודים שעבדו עבודה-זרה מיתתם בסקילה - ראה דברים יז, ה. והוא הדין אם רוב השבט עבדו עבודה-זרה שדינם בסקילה (ראה במדבר כה, ד), וצריך לומר שכאן לא היה כן, ולכן נידונו רק בסיף

(ב) וַיֹּזַר - לשון נפוז - פוזר. וכן "וַיֹּזַר עַל גִּוְהוֹ גִּפְרִית" - איוב יח, טו. וכן "כִּי חָנַם מִזְרָה הָרָשָׁת" - משלי א, יז. שזורין בה דגן וקטניות - ראה גם רש"י שם. סוטה לח, ב. וַיִּשֶׁק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - נתפון לבדקם כסוטות - ראה רש"י שיר השירים ד, ה: "שהזונה אחר עבודה-זרה, כדרך אשה המנאפת תחת אישה". וכן הוא על פי המשל המובא ברש"י לקמן לד, א. ויש להעיר שלפי המשל המובא שם, מובן גם מה שכתוב "וישק את בני ישראל", כלומר "את בני ישראל", דוקא, ולא את הערב רב, שכן בני ישראל הם

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה־עֲשֵׂה לְךָ הָעַם הַזֶּה
כַּאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מַה עָבַד לְךָ עַמָּא
הַדִּין אֲרִי אֵתִיתָא עֲלוּהִי חוּבָא רַבָּא:
בִּי־הִבֵּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה:

כ"א - מה עשה לך העם הזה • כמה יסורים סבלת שיסרוך, עד שלא תביא עליהם חטא זה.

(כב) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יֵחֶר אֵף אֲדֹנִי אַתָּה יָדַעְתָּ
כַּאֲמַר אַהֲרֹן לֹא יתקף רוגזא דרבוני את
יָדַעְתָּ יְת עַמָּא אֲרִי בְכִיש הוּא:
אֶת־הָעַם כִּי בָרַע הוּא:

כ"ב - כי ברע הוא • בדרך רע הם הולכין תמיד ובנסיונות לפני המקום.

(כג) וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
כַּאֲמַר לִי עָבִיד לָנָא דִּחְלָן דִּי יִהְיוּ
מִדְּמִנָא אֲרִי דִין מֹשֶׁה גִּבְרָא דִּי אֶסְקֵנָא
מִמָּרְעָא דְּמַצְרַיִם לֹא יָדַעְנָא מַה הָוָה לֵה:
בִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא
יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

(כד) וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב הַתַּפְּרוֹקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי
כַּאֲמַרִית לַהוֹן לְמִן דְּהָבָא פְּרִיקוּ וַיִּהְיוּ
לִי וּרְמִיתָה בְּנוּרָא וּנְפֹק עֲגֵלָא הָדִין:
וְאֶשְׁלַכְהוּ בָּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:

כ"ד - ואמר להם • דבר אחד: 'למי זהב' לבד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי. ואשלכיהו באש • ולא ידעתי שיצא העגל הזה, ויצא.

(כה) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעַם כִּי פָרַע הוּא בִּי־פְרַעְיָה
כַּאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מֹשֶׁה יְת עַמָּא אֲרִי בְטִיל הוּא אֲרִי
בְטִילָנוּן אַהֲרֹן לְאַסְבוּתָהוֹן שׁוּם בִּיש
לְדַרְיָהוֹן:
אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקַמִּיהֶם:

כ"ה - פרע • מגלה, נתגלה שמצו וקלוננו, כמו (במדבר ה): "ופרע את ראש האשה". לשמצה בקמיהם • להיות להם הדבר הזה לגנות בפני כל הקמים עליהם.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

אמירתו "פרקו נזמי הזהב", ונשארה
אם-כן רק האמירה של "למי זהב"
בלבד.

והם מהרו ו"התפרקו" - מעצמם.

ויתנו לי - כלומר, "התפרקו" הוא
לשון עבר ומוסב על "ויתנו לי", ולא
לשון ציווי של אהרן המוסב על "למי
זהב".

ואשלכיהו באש - ולא ידעתי שיצא
"העגל הזה" - ואף לפירוש השני
שברש"י (לעיל פסוק ד) שאהרן צר צורת
העגל בחרט - לא ידע שיצא "העגל
הזה", עגל חי, כלומר עם רוח חיים,
כדלעיל ברש"י פסוק ה (רא).
ויצא - וזהו "ויצא העגל הזה", כלומר
הופעתני שיצא. תורה כה

(כה) פרע - מגלה - וראה רש"י לעיל
ה, ד: "נרחק ונתעב".

מהו ה"דרך רע" שהם הולכים בה. תורה
כג

(כד) ואמר להם - דבר אחד: "למי
זהב" לבד - על בקשתם לעשות להם
אלהים אחרים, לא הסכמתי, אלא
אמרתי להם רק "למי זהב", כדי
לעכבם עד שיבקשו למי זהב (באר בשדח).
ואף דלעיל פסוק ב מפורש שאמר
להם: "פרקו נזמי הזהב אשר באוני
נשיכם וגו'", יש לומר שכונת רש"י
לומר, ש"למי זהב" אין פירושו שאמר
להם: למי מכס שיש זהב שביאו לו,
אלא אמר להם מהיכן הביאו את הזהב,
הינו מהנשים והילדים, שלהם יש זהב.
ובספר "תפארת רפאל" מכאן, שבין
שאהרן ביקש שיפרקו מהנשים
והילדים כדי לעכבם, והם סירבו לתת
כפי שאהרן ציפה, נמצא שהתבטלה

(כא) מה עשה לך העם הזה - כמה
יסורים סבלת שיסרוך עד שלא
תביא - קודם שהבאת. וזהו הפירוש
"בי הבאת".

עליהם חטא זה - כלומר, מה יסורין
קבלת, עד שמחמת היסורין ההם
הבאת חטא זה עליהם (רא"ם). ומשה
חשב שהם עשו לו יסורים גדולים
שלבן הוכרח אהרן לעשות העגל, כי
אם לא פן לא היה עושה את העגל
(גו"א). תורה כב

(כב) כי ברע הוא - בדרך רע -
מפרש "ברע" - "בדרך רע", כי אם
הכונה על העם, היה צריך לומר "כי רע
הוא" (רא"ם).

הם הולכים תמיד - וזהו פירוש
"הוא", שתמיד הם הולכים בדרך רע.
ובנסיונות לפני המקום - כאן מפרש

(כו) וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה
אֵלֵי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:

הש"י • מי לה' אלי • יבא אלי • כל בני לוי • (יזמא טו) מכאן שכל השבט פֿשר.

(כז) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ
אִישׁ־חֲרָבוֹ עַל־יָרֵכּוֹ עֲבְרוּ וּשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לַשַּׁעַר
בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ
אֶת־קָרְבוֹ:

הש"י • כה אמר וגו' • והיכן אמר? (לעיל כב): "זבח לאלהים יחרם", כן שנויה ב'מכילתא'. אחיו • מאמו, והוא
ישראל.

(כח) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כְדָבָר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם
הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאזֹכֵר יִדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ
בָּכְנוּ וּבָאָחִיו וּלְתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:

הש"י • מלאו ידכם • אתם ההורגים אותם, בדבר זה תתחנכו להיות פֿהנים למקום (ובחים קטו). כי איש • מכם
ימלא ידו בכנו ובאחיו.

אשל אברהם - הרב אלעזר שניאורסון

אותם - משמע שלא כל שבט לוי
הרגו, וכדמשמע מלשון "ויעשו בני
לוי", ולא "כל בני לוי" (ראה ראב"ע
ואוה"ח).

**כדבר זה תתחנכו להיות פֿהנים
למקום** - ראה רש"י במדבר ג, יב:
"לפי שהיתה העבודה בבכורות,
ובשחטא בעגל נפסלו, והלויים שלא
עבדו עבודה־זרה נבחרו תחתיהם".
וראה גם רש"י דברים י, ח: "בשנה
הראשונה לצאתכם ממצרים וטעיתם
בעגל ובני לוי לא טעו, הבדילים
המקום מכם". ולכן על־ידי פעולת
הריגת החוטאים בעגל הם נתחנכו
להיות פֿהנים ולוים לעבודות המשכן
לכשיוקם, וכדלעיל ברש"י כח, מא,
שמילוי יד - הוא ענין חינוך לדבר.

כי איש - מכם - מההורגים.
ימלא ידו "ככנו ובאחיו" - בהריגת
בנו ואחיו. ואין הפונה לבנו ואחיו
ממש, אלא בן בתו שאביו מישראל,
ולאחים מאמא ולא מאבא (ראה רש"י

לו עכשיו לעשות כן, שהרי לא מצינו
הורגה כזאת כאן. וגם ממחלף
הענינים לא ניתן לומר כן, שכן
בתחילה אמר הקדוש־ברוך־הוא
ו"יחר אפי בהם ואכלם", הינו שהוא
בעצמו יכלה אותם, ולא על־ידי
הלויים. ואילו לאחר ש"וינחם ה' על
הרעה", אין זה מסתבר שבשעת
רחמים זו הורה הקדוש־ברוך־הוא
למשה להרוג את החוטאים (תורת מנחם).
"**זבח לאלהים יחרם**" - לעיל כב, יט.
יומת (רש"י שם). אלא ששם העונש הוא
בסקילה כדמשמע מדברי רש"י שם,
ואילו כאן העונש בסוף, כדלעיל
ברש"י פסוק כ. ואולי משום כך מצינו
כאן רש"י למכילתא.

כך שנויה במכילתא - בא פרשה יב.
אחיו - מאמו, והוא מישראל - ואי
אפשר לפרש אחיו מאביו, שהרי לויים
הם, ומשבט לוי לא חטא אחד מהם

(רש"י דברים לג, ט). תורה כח

(כט) **מלאו ידכם** - אתם ההורגים

נתגלה שמצו וקלונז - כמו שכתוב
בהמשך "לשמחה".

כמו "ופרע את ראש האשה" -
במדבר ה, יח וברש"י שם. ראה גם
רש"י סוטה ח, א: "ופרע, בכל מקום
לשון גילוי הוא".

**לשמחה בקמיהם - להיות להם
הדבר הזה לגנות** - והו פירוש
"לשמחה". וראה גם רש"י איוב כו, יד.
כפי כל הקמים עליהם - שידברו כל
שונאי ישראל בגנות זה של עשית
העגל. תורה כו

(כו) **מי לה' אלי - יבא "אלי"** - הינו
שחסרה תיבת "יבא" בכתוב, וכמו
שכותב מיד: "ויאספו אליו כל בני לוי"
(רא"ם).

**כל בני לוי - מכאן שכל השבט
פֿשר** - שלא חטא אחד מהם (רש"י דברים
לג, ט). וראה גם רש"י יזמא טו, ב: "כל
בני לוי - שכולן בכלל זה". תורה כו

(כו) **כה אמר וגו' - והיכן אמר** -
ואין לומר שהקדוש־ברוך־הוא אמר

לַיהוָה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּחֵי וַאֲמַר מֹשֶׁה לַעֲמָא
אַתּוּן חֲכִיתוּן חוּכָא רַבָּא וּכְעֵן אֶסְק קֳדָם יְיָ
מְאִים אַכְפָּר עַל חוּבִיכוּן:

(ל) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם
חֲטֵאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוּלִי
אֲכַפֶּרָה בְּעַד חֲטֵאתֵכֶם:

כ"ט"א אַכְפֶּרָה בְּעַד חֲטֵאתֵכֶם • אָשִׁים כְּפֹר וְקִנּוּת וּסְתִימָה לְנֹגֵד חֲטֵאתֵכֶם, לְהַכְדִּיל בִּינֵיכֶם וּבֵין הַחֲטָא.

לא יתב משה לקדם יי ואמר בבענו חב
עמא הדין חוכא רבא ועבדו להון דחלן
דדקב:

(לא) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חֲטָא הָעָם
הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:

כ"ט"ב אֱלֹהִי זָהָב • (ברכות לב; יומא פו): 'אַתָּה הוּא שְׁגִרְמַת לָהֶם, שֶׁהִשְׁפַּעַת לָהֶם זָהָב וְכָל חֲפָצִים, מִה יַעֲשׂוּ שְׁלֹא
יִחֲטְאוּ? מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהִיא מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה אֶת בְּנוֹ וּמִקְשָׁטוֹ וְתוֹלָה לוֹ כִּיס בְּצוּאָרוֹ, וּמַעֲמִידוֹ בְּפֶתַח בֵּית
זוֹנוֹת. מִה יַעֲשֶׂה הַבֵּן שְׁלֹא יִחֲטָא'.

לב ובענן אם שבקת לחוביהון ואם לא
מחני כען מספרך די כתבתא:

(לב) וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטֵאתֶם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא
מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:

כ"ט"ג וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חֲטֵאתֶם • הָרִי טוֹב: 'אֵינִי אוֹמֵר לָךְ מַחְנִי! וְאִם אֵין, מַחְנִי! וְזֶה מִקְרָא קָצֵר, וְכֵן
הַרְבֵּה. מִסְפָּרְךָ • (ברכות לב): מִכָּל הַתּוֹרָה כָּלָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ עָלֵי שְׁלֹא הָיִיתִי כְּדָאִי לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

שְׁהִיָּה מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה אֶת בְּנוֹ
וּמִקְשָׁטוֹ וְתוֹלָה לוֹ כִּיס - שֶׁל דִּינָרִין
(רש"י שם).

בְּצוּאָרוֹ וּמַעֲמִידוֹ בְּפֶתַח בֵּית זוֹנוֹת
מִה יַעֲשֶׂה הַבֵּן שְׁלֹא יִחֲטָא. - וּבִנְמִשָּׁל
יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהַכּוֹנֵה לְמִה שֶׁהִקְדוּשׁ
בְּרוּךְ־הוּא גָרַם לְמַעֲשֵׂה שָׁטָן לְהַצְלִיחַ
לִיצוּר עֵגֶל חַי, שֶׁבְּרָאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֵּן,
לֹא הָיְתָה לָהֶם בְּרִירָה אֲלֵא לְהַשְׁתַּחֲוֹת
לוֹ וּלְזִבּוּחַ לוֹ. תורה לב

(לב) וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטֵאתֶם - הָרִי
טוֹב, אֵינִי אוֹמֵר לָךְ "מַחְנִי", "וְאִם
אֵין - מַחְנִי", וְזֶה מִקְרָא קָצֵר. וְכֵן
הַרְבֵּה. מִסְפָּרְךָ - מִכָּל הַתּוֹרָה כָּלָה
- הַכּוֹנֵה לְתוֹרָה הַכְּתוּבָה לְפָנָיו מֵאֲזַ
בְּאֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לְבָנָה (ראה
רש"י דברים לג, ט, וְלָכֵן אָמַר "אֲשֶׁר
כָּתַבְתָּ", אֲבָל הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה עַל־יְדֵי
מֹשֶׁה הָרִי עֲדוֹן לֹא נִכְתְּבָה עַל יְדוֹ אֲלֵא
בְּסוּף יָמָיו (גרא). אוֹ שֶׁהַכּוֹנֵה מִכָּל
הַתּוֹרָה הִעֲתִידָה לְהַכְתִּב עַל־יְדֵי,
שֶׁכֶּכֶר נִצְטוּהָ לְכַתְּבָהּ בְּהִיוֹתוֹ בְּהַר
סִינִי (רא"ש).

שְׁלֹא יֵאמְרוּ עָלֵי שְׁלֹא הָיִיתִי כְּדָאִי
לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. - רָאוּי. תורה לג

מֹשֶׁה "אֱלֹהִי זָהָב", וְלֹא אָמַר סֵתָם
"אֱלֹהִים [אֲחֵרִים]" (רא"ש).

וְכָל חֲפָצִים - נִרְאֶה שֶׁמוֹסִיף בְּזֶה,
שֶׁלֹּא דוּקָא בְּגִלְל שֶׁהִרְבֶּה לָהֶם זָהָב,
שֶׁהָרִי אִם לֹא הָיָה לָהֶם זָהָב הָיוּ עוֹשִׂים
מַעַץ אוֹ מֵאֶבֶן, אֲלֵא מִזֶּה שֶׁהִשְׁפִּיעַ לָהֶם
כָּל צָרָכָם, זֶה גָרַם לָהֶם לַעֲשׂוֹת הָעֵגֶל,
וּכְמִשָּׁל בֶּן הַמֶּלֶךְ, כִּינּוּ שִׁישׁ לָהֶם הַכָּל
וְאֵינֶם טְרוּדִים בְּצָרָכָם, הָרִי שִׁישׁ לָהֶם
דִּי מִמּוֹן וּפְנָאִי לַעֲשִׂיתָ עֵגֶל.

מִה יַעֲשׂוּ שְׁלֹא יִחֲטְאוּ - כְּלוּמַר: "אֲנִי
חֲטָא הָעָם הַזֶּה .. וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי
זָהָב", פִּירוּשׁוֹ שֶׁחֲטְאוּ וַעֲשׂוּ אֶת עֵגֶל
הַזָּהָב בְּגִלְל רֹב זָהָב שֶׁהָיָה לָהֶם, וְלֹא
בְּאִשְׁמָתָם. וְהִינוּ שׁוֹז טַעֲנָה לְזִכּוֹת
יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן מוֹסִיף תַּחֲוִילָה "אֲנִי",
וּמִבְקֵשׁ שִׁישָׁא חֲטֵאתֶם. כִּי אִם כְּפִשׁוּטוֹ,
מִה טַעֲנָה יֵשׁ בְּזֶה כְּדִי שִׁישָׁא חֲטֵאתֶם.
וְלִהְיֶיר מִרְשִׁי רִישׁ פְּרִשְׁת דְּכָרִים,
שֶׁכְּשִׁמְשָׁה מוֹכִיחַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא
מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּטִיעוֹן זֶה עֲצָמוֹ כְּדִי לְהַגְדִּיל
אֶת חוֹמֶרֶת מַעֲשֵׂיהֶם, וּבִלְשׁוֹן רִשִׁי
שֵׁם: "וְדִי זָהָב - הוֹכִיחוֹן עַל הָעֵגֶל שֶׁעָשׂוּ
בְּשִׁבִיל רֹב זָהָב שֶׁהָיָה לָהֶם".

מִשָּׁל לְמַלְךְ - בְּרִשִׁי יוֹמָא שֵׁם: "מִשָּׁל
לְאֲדָם".

דברים לג, ט. תורה ל

(ל) אַכְפֶּרָה בְּעַד חֲטֵאתֵכֶם - אָשִׁים
כְּפֹר - זֶהוּ פִירוּשׁ "אֲכַפֶּרָה".

וְקִנּוּת - זֶהוּ פִירוּשׁ שֶׁל "כּוֹפֵר". רָאָה
גַּם רִשִׁי בְּרִאשִׁית לֵב, כֹּא: "שֶׁכָּל כְּפָרָה
שֶׁאֲצֵל עוֹן וְחֲטָא .. כּוֹלֵן לְשׁוֹן קִנּוּת
וְהַעֲבָרָה הוּא".

וּסְתִימָה - כְּלוּמַר, הִקְיִנּוּת יִתְבַּטֵּא בְּכָף
שֶׁאֲשִׁים סְתִימָה וְהַכְדִּילָה בִּינֵיכֶם לְבֵין
הַחֲטָא. וּמִה שֶׁהוֹצִירָךְ לָכֵף, הוּא בְּשִׁבִיל
לְהַתְאִימוֹ עִם הַתִּיבּוֹת "לִנְגֹּד
חֲטֵאתֵכֶם", שְׁלֹא שִׁיךְ לוֹמַר כֵּן עַל
קִינּוּת (באר מים חיים).

לְנֹגֵד "חֲטֵאתֵכֶם", לְהַכְדִּיל בִּינֵיכֶם
וּבֵין חֲטָא. - זֶהוּ פִירוּשׁ "בְּעַד". וְכֵן
כָּתַב רִשִׁי בְּבִרְאשִׁית ז, טז שֶׁ"כָּל בְּעַד
שֶׁבִמְקָרָא לְשׁוֹן נֹגֵד הוּא". תורה לא

(לא) אֱלֹהִי זָהָב - אַתָּה הוּא שְׁגִרְמַת
לָהֶם - לֹא הוֹכִיר הָעוֹן אֲלֵא לְמַעֲטוֹ,
וְלוֹמַר: אַתָּה גִרְמַת לָהֶם (רש"י יומא פו, ב).
כְּלוּמַר, מֹשֶׁה בָּא לְהַקְטִין אֶת הַשִּׁיחֹת
שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֲטָא (אף שֶׁהוּא מוֹדֶה
שֶׁהֵם חֲטָאוּ "חֲטָאָה גְדוֹלָה"), וְלָכֵן
מִבְקֵשׁ מִהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא "וְעַתָּה אִם

תִּשָּׂא חֲטֵאתֶם" (תורת מנחם).

שֶׁהִשְׁפַּעַת לָהֶם "זָהָב" - וְלָכֵן הִדְגִּישׁ

(לג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטְא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי:

לג וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה מִן דִּי חֲב קַדְמִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי:

(לד) וַעֲתָה לָךְ נָחָה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלֵּאכִי יֵלֶךְ לִפְנֶיךָ וּבָיוֹם פִּקְדֵי וּפְקַדְתִּי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם:

לד וַיִּכְעַן אֱזִיל דְּבַר יְת עָמָא לְאַתֵּר דִּי מַלְלִית לָךְ הָא מִלֵּאכִי יְהִי קְדָמְךָ וּבָיוֹם אֶסְעֶרְוִתִּי וְאֶסְעֶר עֲלֵיהוֹן חֻבְיָהוֹן:

כז"א אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ • יֵשׁ כָּאן 'לָךְ' אֶצֶל דְּבוּר בְּמָקוֹם 'אֵלֶיךָ', וְכֵן (מלכים א ב): "לְדַבֵּר לוֹ עַל אֲדֹנָיָהוּ". הִנֵּה מִלֵּאכִי • וְלֹא אֲנִי. וּבָיוֹם פִּקְדֵי וּגו' • עֲתָה שְׁמַעְתִּי אֵלֶיךָ מִלְּכֻלֹּתֶם יַחַד, וְתָמִיד תָּמִיד, כְּשֶׁאֶפְקֹד עֲלֵיהֶם עֲוֹנוֹתֵיהֶם, "וּפְקַדְתִּי עֲלֵיהֶם" מַעֲט מִן הָעוֹן הַזֶּה עִם שְׁאֵר הָעוֹנוֹת. וְאֵין פְּרָעָנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל, שְׂאִין בָּהּ קֶצֶת מִפְּרָעוֹן עוֹן הָעֶגְל.

(לה) וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֶגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אֹהֶרֶן:

לה וַיִּמָּחָא יְיָ יְת עָמָא עַל דִּי אֶשְׁתַּעֲבָדוּ לְעֶגְלָא דִּי עֲבַד אֹהֶרֶן:

כז"ב וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם • מִיתָה בִּיְדֵי שְׁמַיִם לְעִדִּים בְּלֹא הַתְּרָאָה.

לג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לָךְ עֲלֵה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֵעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לִזְרַעְךָ אֶתְנַנָּה:

לג א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אֱזִיל סָק מִכָּא אֶתָּה וְעָמָא דְּאֶסְקָתָא מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם לְאֶרֶץ דִּי קִימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימֵר לְבָנֶיךָ אֶתְנַנָּה:

כז"ג לָךְ עֲלֵה מִזֶּה • אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל הָאֶרְצוֹת, לָכֵן נֹאמַר: "עֲלֵה!". דְּבַר אַחֵר: כְּלָפִי שְׂאֵמֵר לוֹ בְּשַׁעַת הַכַּעַס: "לָךְ־רַד!" אָמַר לוֹ בְּשַׁעַת רָצוֹן: "לָךְ עֲלֵה!". אֶתָּה וְהָעָם • כָּאן לֹא אָמַר: "וְעָמְךָ".

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

חטאתם". תורה לה
(לה) וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם - מִיתָה בִּיְדֵי שְׁמַיִם, לְעִדִּים בְּלֹא הַתְּרָאָה - כְּדִלְעִיל בְּרַש"י פְּסוּק ב. וְלֹא הוּצָרָךְ לְעִדִּים בְּשִׁבִּיל מִיתָה בִּיְדֵי שְׁמַיִם, שִׁהְרִי הַכֹּל גָּלוּי לְפָנָיו, אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂאֵלוֹ שִׁישׁ לָהֶם עֲדִים לֹא יָכֹל לְבַדֵּקוֹן בְּמִים בְּדִין סוּטָה, לָכֵן הוּצָרְכוּ לָמוֹת בִּיְדֵי שְׁמַיִם. וְגַם כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שֶׁבְּמִקְרָה מִתּוֹ עַל־יְדֵי הַמִּגְפָּה וְלֹא בְּגִלְל הַחֲטָא, אֲבָל כְּשִׁמְתּוֹ רַק אֵלּוֹ שִׁהְיוּ לָהֶם עֲדִים, אֲזִי יִדְעוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַטָּאָם מִתּוֹ (גרא). תורה א
(א) לָךְ עֲלֵה מִזֶּה - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה [ה] מִכָּל הָאֶרְצוֹת, לָכֵן נֹאמַר "עֲלֵה" - לְרַש"י הוּקְשָׁה שִׁכְיוֹן שִׁמְשָׁה נִמְצָא בְּמָקוֹם גְּבוּהָ כְּמוֹ הַר סִינִי, מִהוּ שְׂאֵמֵר לוֹ: "לָךְ עֲלֵה מִזֶּה" (מִמָּקוֹם זֶה)? שִׁהְרִי תַּחֲיִלָּה הִיָּה עָלָיו לָרֶדֶת מִן הָהָר

בְּכָל זְמַן שְׂאֶפְקֹד.
"וּפְקַדְתִּי עֲלֵהֶם" מַעֲט מִן הָעוֹן הַזֶּה - וְהוּוּ הַפִּירוּשׁ "חֲטָאתָם".
עִם שְׁאֵר הָעוֹנוֹת, וְאֵין פְּרָעָנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל שְׂאִין בָּהּ קֶצֶת מִפְּרָעוֹן עוֹן הָעֶגֶל - רָאָה גַם רַש"י בַּמִּדְבָּר יט, כב: "שְׂאִין לָךְ פִּקְדָּה שְׂאִין בָּהּ מִפְּקַדְתִּי הָעֶגֶל, שְׂנֵאָמֵר וּבָיוֹם פִּקְדֵי וּפְקַדְתִּי וּגו'". וְכֵן כָּתַב רַש"י בִּיְרֵמְיָה ב, כב: "עַל עוֹן הָעֶגֶל נֹאמַר שְׂהוּא קִיֵּם לְעוֹלָם, כְּמוֹ שְׂנֵאָמֵר וּבָיוֹם פִּקְדֵי וּפְקַדְתִּי עֲלֵיהֶם, כֹּל פְּקִידוֹת הַבָּאוֹת עַל יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה מִקְצֵת עוֹן הָעֶגֶל בָּהֶם". אֲבָל רָאָה רַש"י בַּמִּדְבָּר יד, לג בְּאוֹפֶן אַחֵר: "שִׁמְשָׁעִשׁוֹ אֶת הָעֶגֶל עֲלֵתָה גִזְרָה זֹו בְּמִחְשָׁבָה [לְהַמִּיתָם בַּמִּדְבָּר], אֶלָּא שֶׁהִמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁתִּמְלֹא סֵאתָם, וְהוּוּ שְׂנֵאָמֵר וּבָיוֹם פִּקְדֵי בְּמִרְגָּלִים, וּפְקַדְתִּי עֲלֵיהֶם

(לד) אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ - יֵשׁ כָּאן "לָךְ" אֶצֶל דְּבוּר בְּמָקוֹם "אֵלֶיךָ" - אִף שֶׁבַּדְרָךְ כָּלִל: כֹּל "לָךְ" הָאִמּוֹר אֶצֶל דְּבוּר הוּא מִלְשוֹן "עַל" [=עֲלֶיךָ] (ראא רש"י בראשית כח, טו), כָּאן פִּירוּשׁוֹ "אֵלֶיךָ", שֶׁלֹּא מִצִּינוֹ שֶׁדְּבַר עִם אָדָם אַחֵר עַל מִשָּׁה (שפ"ח).
וְכֵן "לְדַבֵּר לוֹ עַל אֲדֹנָיָהוּ" - מְלָכִים א ב, יט. שִׁפִּירוּשׁ "לְדַבֵּר לוֹ", הוּא "לְדַבֵּר אֵלָיו". אִף בְּרַש"י שָׁם: "לְדַבֵּר לוֹ - לְדַבֵּר בְּשִׁבִּילוֹ בְּשִׁבִּיל אֲדֹנָיָהוּ".
הִנֵּה מִלֵּאכִי - וְלֹא אֲנִי - כְּלוֹמֵר אֵין זֹו טוֹבָה אֶלָּא לְהִיפֹךְ (גרא).
וּבָיוֹם פִּקְדֵי וּגו' - עֲתָה שְׁמַעְתִּי אֵלֶיךָ מִלְּכֻלֹּתֶם יַחַד - רָאָה לְעִיל פְּסוּק יב.
וְתָמִיד תָּמִיד כְּשֶׁאֶפְקֹד עֲלֵיהֶם עֲוֹנוֹתֵיהֶם - וְהוּוּ הַפִּירוּשׁ "וּבָיוֹם פִּקְדֵי",

(ב) וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֱדָה וְגִרְשָׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי
הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרָזִי הַחֹזִי וְהַיְבוֹסִי:

כ"י • וְגִרְשָׁתִּי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְגו' • שָׁשָׂה אַמּוֹת הֵן, וְהַגְרָשָׁתִּי עָמַד וּפְנָה מִפְּנֵיהֶם מֵאֲלֵיו.

(ג) אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבָשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקֶרְכָּךָ
כִּי עִם־קִשָּׁה־עֲרָף אֶתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ:

כ"י • אֶל אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבָשׁ • אֲנִי אוֹמֵר לָךְ לְהַעֲלוֹתֶם. כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקֶרְכָּךָ • לָכֵן אֲנִי אוֹמֵר לָךְ:
”וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֱדָה” • כִּי עִם־קִשָּׁה־עֲרָף אֶתָּה • וְכִשְׁשִׁכְנִיתִי בְּקֶרְכָּכֶם וְאַתֶּם מִמֶּרִים בִּי, מִרְבָּה אֲנִי
עֲלִיכֶם זַעַם. אֲכַלְךָ • לְשׁוֹן כְּלִיזָן.

(ד) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הָרַע הַזֶּה וַיִּתְּאֲבָלוּ
וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֲדֹו עָלָיו:

כ"י • הַדְּבָר הָרַע • שָׁאִין הַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה וּמִהֲלַכַת עַמָּם. אִישׁ עֲדֹו • (שְׁכַת פֶּח) כְּתָרִים שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם בַּחוּרֵב
בְּשִׁאֲמָרוֹ: 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע'.

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

הָאֲמֹר בְּפִסְטוֹק ב.
כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקֶרְכָּךָ – לָכֵן אֲנִי
אוֹמֵר לָךְ: ”וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֱדָה” –
כְּלוֹמֵר, מוֹסֵב עַל תְּחִילַת פִּסְטוֹק ב, וְלֹא
עַל ”לֶךְ עֲלֶה מִזֶּה” הָאֲמֹר בְּפִסְטוֹק א.
וְרָאָה גַם רַשִׁי לְעֵיל כג, כ: ”הִנֵּה אֲנִי
שׁוֹלַח מִלֶּאֱדָה – כָּאֵן נִתְּבָשְׁרוּ שְׁעֵתִידִין
לְחִטּוֹא, וְשִׁכְיָנָה אוֹמֶרֶת לָהֶם כִּי לֹא
אֶעֱלֶה בְּקֶרְכָּךְ”.

כִּי עִם קִשָּׁה עֲרָף אֶתָּה –
וְכִשְׁשִׁכְנִיתִי בְּקֶרְכָּכֶם – שְׁנֵהוּ עֲנִין
”אֶעֱלֶה בְּקֶרְכָּךְ”.

וְאַתֶּם מִמֶּרִים בִּי – שְׁנֵהוּ עֲנִין קִשְׁיוֹת
הָעֶרֶף, בְּדִלְעִיל בְּרַשִׁי לִב, ט.
מִרְבָּה אֲנִי עֲלִיכֶם זַעַם – וְכַפִּי שְׁאוֹמֵר
”פֶּן אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ” • כְּלוֹמֵר, לְטוֹבַתְכֶם
הַדְּבָר שֶׁ”לֹא אֶעֱלֶה בְּקֶרְכָּךְ” • רַשִׁי
מְדִיק לְכַתּוֹב ”מִרְבָּה אֲנִי עֲלִיכֶם זַעַם”,
מִשּׁוּם שֶׁגַם בְּשִׁהֲשִׁכְיָנָה אֵינָה בְּקֶרְכָּכֶם
אֵלָּא מִלֶּאֱדָה, גַם אִין נֶאֱמַר: ”אֵל תִּמְרוּ בּוֹ
כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֵכֶם”, בְּדִלְעִיל כג,
כ־כא וּבְרַשִׁי שָׁם, לָכֵן מְדַגֵּשׁ כָּאֵן
שֶׁבְּשִׁהֲשִׁכְיָנָה בְּקֶרְכָּכֶם וְאַתֶּם מִמֶּרִים

בִּי – הַזֶּעַם הוּא רַב יוֹתֵר.
אֲכַלְךָ – לְשׁוֹן כְּלִיזָן – וְלֹא לְשׁוֹן
אֲכִילָה. תוֹרַה ד

(ד) הַדְּבָר הָרַע – שָׁאִין הַשְׁכִּינָה

יִשְׂרָאֵל, וְכַעַת אוֹמֵר לוֹ שִׁיעֲלָה אֶת עַם
הָעֶרֶב רַב, וְכַפִּי שְׁמֹדֵגִיש לזמר לו:
”וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֲלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם”,
בְּדִיוֹק בְּאֹתוֹ לְשׁוֹן שְׁאוֹמֵר לוֹ לְעֵיל וּכג,
ז: ”כִּי שַׁחַת עָמְךָ אֲשֶׁר הָעֲלִיתִי מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם” • וּמְדוּבָר בְּאֵלּוֹ הָעֶרֶב רַב
שְׁחָטָא בְּעֵגֶל בְּלֹא עֵידִים וּבְלֹא
הַתְרָאָה, שְׁהָעֶרֶב רַב לֹא נִבְדָּקוּ עַל־
יְדֵי הַמִּינִים כְּמִבּוֹאָר לְעֵיל לִב, כ, וְעַל כֵּן
אוֹמֵר רַשִׁי שְׁכָאֵן לֹא אָמַר לוֹ ”וְעָמְךָ”,
כִּינּוֹן שֶׁעָשׂוּ תִּשְׁבּוּכָה עַל חֲטָאתָם,
וְהָעֲלִיָּה שֶׁלָּהֶם הִיָּתָה שְׁנִקְרָאוּ ”וְהָעָם”
(תוֹרַת מִנְחָה). תוֹרַה ב

(ב) וְגִרְשָׁתִּי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְגו' – שִׁשׁ
אַמּוֹת הֵן, וְהַגְרָשָׁתִּי עָמַד וּפְנָה
מִפְּנֵיהֶם מֵאֲלֵיו – וְלֹא צָרִיךְ לְגַרְשׁוֹ.
וְכֵן כָּתַב רַשִׁי לְקַמֵּן לִד, יא. אֵף שֶׁם
הַשְּׁמִיט ”מֵאֲלֵיו”, מִשּׁוּם שֶׁשֶּׁם מְדַבֵּר
בְּעֲנִין אִיסוּר כְּרִיתַת בְּרִית, וְלֹא לְעֲנִין
גִּירוּשׁוֹ מִהָאֶרֶץ (תוֹרַת מִנְחָה). אֲבָל רָאָה
רַשִׁי דְּבָרִים כ, יז: ”כֹּאֲשֶׁר צִוָּה –
לְרַבּוֹת אֶת הַגְּרָשָׁתִּי” • וְרָאָה שֶׁם
בְּבִיאֹר. תוֹרַה ג

(ג) אֶל אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבָשׁ – אֲנִי
אוֹמֵר לָךְ לְהַעֲלוֹתֶם – כְּלוֹמֵר, מוֹסֵב
עַל ”לֶךְ עֲלֶה מִזֶּה וְגו'” הָאֲמֹר בְּפִסְטוֹק
א, וְלֹא עַל ”וְגִרְשָׁתִּי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְגו'”

וְרַק אַחֲרֵיכֶם לְעֲלוֹת לְאֶרֶץ, וְלָכֵן
מִפְּרֵשׁ שְׁמָה שְׁאוֹמֵר לוֹ ”לֶךְ עֲלֶה מִזֶּה”,
זְהוּ מִשּׁוּם שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל
הָאֶרְצוֹת, וְהַהֲלִיכָה אֵלֶיהָ מִכָּל מְקוֹם
שֶׁמִּמֶּנּוּ הוֹלְכִים, אֲפִילוֹ מִמְּקוֹם גְּבוּהָה
כְּזֶה, נִקְרָאת בְּשֵׁם עֲלִיָּה (תוֹרַת מִנְחָה).
דְּבָר אַחֵר: כְּלָפִי – כְּנָגֵד, לְעוֹמֶת.
וְאִפְשָׁר לְפָרֵשׁ גַּם בְּמִשְׁמָעוֹת לָפִי.
שְׁאוֹמֵר לוֹ בְּשַׁעַת הַכַּעַס: ”לֶךְ רֵד” –
שְׁמוֹת לִב, ז. וְשִׁפְרוּשׁוֹ: ”רֵד מְגֻדּוֹלְתָךְ”
(רַשִׁי שָׁם).

אֲמַר לוֹ בְּשַׁעַת רָצוֹן: ”לֶךְ עֲלֶה” –
וּלְפִירוּשׁ זְה מוֹכֵן מִדָּה שְׁאוֹמֵר לוֹ גַם
”לֶךְ”, מִדָּה־שְׁאִינְכֶן לְפִירוּשׁ הָרִאשׁוֹן
(מִשְׁכִּיל לְדוֹד). וְ”מִזֶּה” פִּירוּשׁוֹ מִהִירִידָה
שֶׁל חֲטָא הָעֵגֶל. כְּלוֹמֵר, שְׁכָאֵן הַתִּיר
לוֹ נְדוּיוֹ.

**אֶתָּה וְהָעָם – כָּאֵן לֹא נֶאֱמַר
”וְעָמְךָ”** – בְּדִלְעִיל לִב, ז. מִשְׁמָע
מִדְּבָרָיו שֶׁ”וְהָעָם” הָאֲמֹר כָּאֵן הוּא
”הָעֶרֶב רַב”, שְׁאֵם לֹא כֵּן מִדָּה מְקוֹם
הִיָּה לוֹ לוֹמַר ”וְעָמְךָ” • וְהוֹצֵרָה לְפָרֵשׁ
כֵּן, מִשּׁוּם שֶׁהוֹקְשָׁה לוֹ מִדּוּעַ אוֹמֵר לוֹ
כָּאֵן: ”לֶךְ עֲלֶה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם”,
לְאַחַר שֶׁבָּרַךְ אָמַר לוֹ לְעֵיל וּכג, יז: ”לֶךְ
נִחָה אֶת הָעָם” • לָכֵן מִפְּרֵשׁ רַשִׁי
דְּלְעֵיל אָמַר לוֹ שִׁינָּחָה אֶת עַם בְּנֵי

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֹמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 אַתֶּם עִם־קִשְׁת־עֹרֹף רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ
 וּבְלִיתֶיךָ וְעֵתָה הוֹרֵד עִדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאַדְעָה מָה
 אֲעֲשֶׂה־לָּךְ:

כ"ט רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ • אם אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ וְאַתֶּם מִמֵּרִים בִּי בְּקִשְׁיוֹת עֲרֻפְכֶם, אֲזַעֵם
 עֲלֵיכֶם רַגַע אֶחָד, שֶׁהוּא שְׁעוֹר זַעֲמִי, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו): "חֲבִי כִמְעֻט רַגַע עַד יַעֲבֹר זַעֲמִי", וְאַכְלָה אֶתְכֶם.
 לְפִיכָךְ, טוֹב לָכֶם שֶׁאֲשַׁלַּח מִלֶּאֲדָר. וְעֵתָה • פְּרַעְנוֹת זֹו תִּלְקוּ מִיָּד, שֶׁתּוֹרִידוּ עֲדִיכֶם מֵעֲלֵיכֶם. וְאַדְעָה מָה
 אֲעֲשֶׂה־לָּךְ • בִּפְקֻדַּת שָׂר הָעָוֹן, אֲנִי יוֹדֵעַ מָה שֶׁבְּלִבִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ.

(ו) וַיִּתְּנָצְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדִידִים מֵהָר חוֹרֵב:
 וַיֹּאדְעֵיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת תִּקּוֹן זִיגִיָּהוּן
 מִטּוֹרָא דְּחוֹרֵב:

כ"י אֶת־עֲדִידִים מֵהָר חוֹרֵב • אֶת הָעֲדִי שֶׁהָיָה בְּיָדָם מֵהָר חוֹרֵב.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא עֶבֶר הוּא וְעֵתִיד הֵם
 בְּשׁוּדוֹ, וְלֹא שִׁיף לֹאמַר שֶׁיִּדַּע בְּעֵתִיד.
 "מָה" שֶׁבְּלִבִּי לַעֲשׂוֹת "לָךְ" - בִּיּוֹן
 שֶׁמִּפְרֹשׁ "וְאַדְעָה" בְּלִשׁוֹן "אֲנִי יוֹדֵעַ"
 (בַּהוֹדָה), הוֹצֵר לְהוֹסִיף "מָה שֶׁבְּלִבִּי",
 כְּלוּמָר, "אֲנִי יוֹדֵעַ מָה שֶׁבְּלִבִּי" כְּעַת
 "לַעֲשׂוֹת לָךְ בְּעֵתִיד". אֲבָל רָאָה רִשִּׁי
 בְּרֹאשִׁית יח, כֹּא שֶׁלְּכֹאדָּה מִשְׁמַע
 שֶׁמִּפְרֹשׁ בָּאן: "וְעֵתָה הוֹרֵד עִדֶיךָ
 מֵעֲלֶיךָ", וְאִם לֹא - "אֲדַעֵה מָה אֲעֲשֶׂה
 לָךְ". אִךְ אֶפְשָׁר שֶׁבִּנְתָּנוּ שֶׁסֶּרַק לְתִיבוֹת
 "וְאַדְעָה מָה אֲעֲשֶׂה לָּךְ", שֶׁפִּירוּשׁוֹ:
 "לְהַפְרֵעַ מִקֵּוֶן בִּיסוּרִין וְלֹא אֲכַלָּה

אוֹתוֹ". וְעֵדִין צָרִיךְ עֵינֵי. תוֹרָה
 (ו) אֶת עֲדִידִים מֵהָר חוֹרֵב - "אֶת"
 הָעֲדִי שֶׁהָיָה בְּיָדָם "מֵהָר חוֹרֵב" -
 וְכֵאֵילוֹ כְּתוּב "אֶת עֲדִידִים שֶׁמֵּהָר חוֹרֵב"
 (רא"ס). וְרָאָה גַּם רִשִּׁי שֶׁבֶּת פח, א:
 "אֲשֶׁר הָיוּ לָהֶם מֵהָר חוֹרֵב". וְדִקָּה רִשִּׁי
 לְכַתּוּב בָּאן "שֶׁהָיָה בְּיָדָם" וְלֹא
 "עֲלֵיהֶם", מִשּׁוּם שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּבֵר
 הִסִּירוּ אוֹתוֹ מֵעֲלֵיהֶם כְּאִמּוֹר לְעִיל
 פְּסוּק ד, אֲלֹא שֶׁהָיָה זֶה בְּאֹפֶן זְמַנִּי
 כְּסִמּוֹן לְאַבִּילוֹת אֵף עֵדִין הָיָה בְּיָדָם,
 וְכֵאֵן הָעוֹנֵשׁ הוּא שֶׁהוֹסֵרוּ מֵהֶם
 לְגִמְרֵי. תוֹרָה

הַכְּתוּב: אִם "אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ", וְ"אַתֶּם
 עִם קִשְׁת עֹרֹף" - אֲזַעֵם עֲלֵיכֶם רַגַע
 אֶחָד, "וּבְלִיתֶיךָ".
 לְפִיכָךְ טוֹב לָכֶם שֶׁאֲשַׁלַּח מִלֶּאֲדָר.
 וְעֵתָה - פְּרַעְנוֹת זֹו תִּלְקוּ מִיָּד - עַל
 עוֹן עֲשִׂית הָעֶגְל. וְהוּא פִּירוּשׁ "וְעֵתָה",
 עֲבָשִׁיו וּמִיָּד, וְלֹא שֶׁהוּא הַמִּשְׁפָּח לְאִמּוֹר
 קוֹדֶם לָכֵן "לֹא אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ", שֶׁהָיָה
 שֶׁסֶּרַק לְטוֹבָת עִם יִשְׂרָאֵל וְכֵאֵן זֶהוּ
 עוֹנֵשׁ (רא"ס).

שֶׁתּוֹרִידוּ עֲדִידִים מֵעֲלֵיכֶם - וּבְלִשׁוֹן
 הַכְּתוּב "הוֹרֵד עִדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ". וְאִךְ
 שֶׁכָּבֵר לְפָנַי כֵּן נֶאֱמַר: "וְלֹא שְׁתֹּא אִישׁ
 עֲדִיו עֲלִיר", יֵשׁ לֹאמַר שֶׁאֵין הָיָה זֶה
 בְּאֹפֶן זְמַנִּי דִּרְךְ אֲבִילוֹת (כְּלִשׁוֹן
 הַכְּתוּב "וְיִתְּנָצְלוּ"), וְכַעַת הוּא בְּתוֹר
 עוֹנֵשׁ בְּאֹפֶן קְבוּעַ (שפ"ח). וְכֵן מִשְׁמַע
 מִלִּשׁוֹן הַכְּתוּב פְּסוּק ו: "וְיִתְּנָצְלוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדִידִים מֵהָר חוֹרֵב", כְּלוּמָר
 שֶׁהוֹסֵרוּ מֵהֶם לְגִמְרֵי.

וְאַדְעָה מָה אֲעֲשֶׂה לָּךְ - בִּפְקֻדַּת
 שָׂר הָעָוֹן - כְּלוּמָר, עוֹנֵשׁ הוֹרֵדַת
 הַכְּתָרִים זֶהוּ רַק עוֹנֵשׁ חֲלָקִי (וּמִיָּדִי)
 מִהָעוֹנֵשׁ שְׁעוֹר יִפְקֹדֶם בְּעוֹן עֲשִׂית
 הָעֶגְל.

אֲנִי יוֹדֵעַ - מִפְּרֹשׁ "וְאַדְעָה", בְּלִשׁוֹן
 הוֹדָה, וְלֹא בְּלִשׁוֹן עֵתִיד, שֶׁכֵּן אֲצִל

שׁוֹרָה וּמִהֲלֻכַת עַמָּם - וְלֹא הָאִיּוֹם שֶׁל
 "פֶּן אֲכַלְךָ בְּדִרְךָ".

אִישׁ עֲדִיו - בְּתָרִים שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם
 בְּחוֹרֵב, בְּשִׁאֲמָרוֹ - לְעִיל כד, ו.

נִעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע - בְּדִאִיתָא בְּגִמְרָא
 שֶׁבֶּת פח, א: "בְּשַׁעֲה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל
 נִעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, בְּאוֹ שְׁשִׁים רְבּוּא שֶׁל
 מִלֶּאֲדָר הַשָּׁרָת, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
 מִיִּשְׂרָאֵל קָשְׁרוּ לוֹ שְׁנֵי כְּתָרִים, אֶחָד
 כְּנָגֵד נִעֲשֶׂה וְאֶחָד כְּנָגֵד נִשְׁמָע". אֲבָל
 רִשִּׁי בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה אֵינוֹ כּוֹתֵב
 שֶׁהָיוּ שְׁנֵי כְּתָרִים, וּמִשְׁמַע שֶׁהָיָה לָהֶם
 רַק כְּתָר אֶחָד, וְכֵן מִשְׁמַע מִלִּשׁוֹן רִשִּׁי
 לְקַמּוֹן פְּסוּק ו: "הָעֲדִי". וּמִשְׁמַע גַּם
 שֶׁסּוֹבֵר שֶׁהָיוּ אֵלֶּה כְּתָרִים מִמֶּשׁ, וְאֵילוֹ
 רִשִּׁי בְּגִמְרָא שֶׁסֶּרַק כּוֹתֵב שֶׁהַכְּתָרִים הָיוּ
 "מִזֵּיו שְׁכִינָה", כְּלוּמָר כְּתָרִים
 רוּחָנִיִּים. תוֹרָה

(ה) רַגַע אֶחָד אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ
 וּבְלִיתֶיךָ - אִם "אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ" -
 כְּפִי שֶׁאַתֶּם מִבְּקָשִׁים.

וְ"אַתֶּם" - כְּלוּמָר, וּבְשִׁאֲתֶם (רא"ס).

מִמֵּרִים בִּי בְּקִשְׁיוֹת עֲרֻפְכֶם - אֲזַעֵם
 עֲלֵיכֶם "רַגַע אֶחָד" שֶׁהוּא שְׁעוֹר
 זַעֲמִי, שֶׁנֶּאֱמַר - יִשְׁעִיָּה כו, כ.

"חֲבִי כִמְעֻט רַגַע עַד יַעֲבֹר זַעֲמִי",
 וְאַכְלָה אֶתְכֶם - וּלְפִי זֶה, כִּי שִׁיעוֹר

וּמֹשֶׁה נָסִיב יָת מִשְׁפָּנָא וּפְרָסָה לֵה מִבְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא אֲרַחֲק מִן מִשְׁרִיתָא וְקָרִי לֵה
מִשְׁכָּן בֵּית אוֹלְפָנָא וְיֵהִי כָל דְּתַבְעֵה אוֹלְפִין
מִן גָּדָם יִי נִפְק לְמִשְׁכָּן בֵּית אוֹלְפָנָא מִבְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא:

(ו) וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת־הָאֹהֶל וְנִמְתָּה־לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה
כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה:

כ"א וּמֹשֶׁה • מֵאוֹתוֹ עוֹן וְהִלָּאָה. יִקַּח אֶת־הָאֹהֶל • לְשׁוֹן הָיָה הוּא, לִזְקַת אֹהֶל וְנוֹטָהוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה.
אָמַר: מְנַדָּה לְרֹב, מְנַדָּה לְתַלְמִיד. הַרְחֵק • אֲלֵפִים אַמָּה, כְּעֵנִין שְׁנָאֻמֶּר (יהושע ג): "אֶף רַחוּק יְהִיָּה בֵּינֵיכֶם
וּבֵינִי כְּאַלְפִים אַמָּה בַּמֶּדָּה". וְקָרָא לוֹ • וְהָיָה קוֹרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד, הוּא בֵּית וְעַד לְמִבְקֵשֵׁי תוֹרָה.
כָּל־מִבְקֵשׁ ה' • מִכָּאן לְמִבְקֵשׁ פְּנִי זָקֵן, כְּמִקְבֵּל פְּנֵי שְׂכִינָה. יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • כְּמוֹ יוֹצֵא. דְּבָר
אַחֵר: "וְהָיָה כָּל־מִבְקֵשׁ ה'", אִפְלוּ מִלְּאֲכֵי הַשָּׁרָת, כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹאֲלִים מִקּוֹם שְׂכִינָה, חִבְרִיָּהֶם אוֹמְרִים לָהֶם:
הָרִי הוּא בְּאֹהֶלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

ח וְהָיָה כִּד נִפְק מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא קִימִין כָּל
עָמָא וּמִתְעַתְּדִין גְּבֵר בְּתִרְעֵה מִשְׁפָּנָא
וּמִסְתַּכְלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלָל
לְמִשְׁכָּנָא:

(ח) וְהָיָה בְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם
וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה
עַד־בָּאוּ הָאֹהֶל:

כ"ב וְהָיָה • לְשׁוֹן הָיָה. בְּצֵאת מֹשֶׁה • מִן הַמַּחֲנֶה, לְלֶכֶת אֶל הָאֹהֶל. יָקוּמוּ כָּל־הָעָם • עוֹמְדִים מִפְּנֵי

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מזה. לעיל טו, א).
"לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד", הוּא בֵּית וְעַד -
מִקּוֹם הַתְּנוּעָדוֹת (ראה רש"י סנהדרין צו, א).
לְמִבְקֵשֵׁי תוֹרָה. כָּל מִבְקֵשׁ ה' -
מִכָּאן - "כָּל שֶׁמִּבְקֵשׁ מֹשֶׁה" אֵין כְּתִיב
כָּאן, אֲלָא "כָּל מִבְקֵשׁ ה'" (תנחומא אות כז).
לְמִבְקֵשׁ פְּנֵי זָקֵן - בְּתַנְחוּמָא כָּאן: "פְּנֵי
זָקֵן מִלֵּא תוֹרָה". וְצִרִּיךְ לוֹמַר שׁוֹז גַּם
כּוֹנֵן רִש"י כָּאן, שֶׁהָרִי "אֵין זָקֵן אֲלָא
שֶׁקֶנָּה חֲכָמָה" (רש"י ויקרא יט, לב).
כְּמִקְבֵּל פְּנֵי הַשְּׂכִינָה. יֵצֵא אֶל אֹהֶל
מוֹעֵד - כְּמוֹ יוֹצֵא - לְשׁוֹן הוֹנָה.
דְּבָר אַחֵר: "וְהָיָה כָּל מִבְקֵשׁ ה'" -
לְמֹה נֶאֱמַר "כָּל מִבְקֵשׁ ה'".
אִפְלוּ מִלְּאֲכֵי הַשָּׁרָת כְּשֶׁהָיוּ
שׁוֹאֲלִים מִקּוֹם שְׂכִינָה, חִבְרִיָּהֶם
אוֹמְרִים לָהֶם: הָרִי הוּא בְּאֹהֶלוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה - וְלִפִּי זֶה, "יֵצֵא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד",
הִיא תְּשׁוּבַת הַמִּלְאָכִים לְחִבְרִיָּהֶם,
וְהַכּוֹנֵנָה עַל הַשְּׂכִינָה, וְ"יֵצֵא" הוּא כְּמוֹ
"יֵצֵא" (בְּלִשׁוֹן עֵבֶר). יֵצֵא מִכָּאן לְאֹהֶלוֹ
שֶׁל מֹשֶׁה (מִירָא דְּכִיָּא). תוֹרָה ח
(ח) וְהָיָה - לְשׁוֹן הָיָה - שֶׁכָּן הָיָה
הוֹנָה תְּמִיד, וְלֹא לְשׁוֹן סִיפּוֹר דְּבָרִים
שֶׁאֵירֵעַ פַּעַם אַחַת בְּלָבָד.
בְּצֵאת מֹשֶׁה - מִן הַמַּחֲנֶה - כִּי אֵין

לְפָרֶשׁ, שֶׁכִּינָה שְׁהָאֹהֶל הָיָה נִשְׁאָר נְטוּי
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מֵאֵז הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה,
הָרִי זֶה כָּאִילוֹ שְׁהוּא נּוֹטָהוּ תְּמִיד
מִחוּץ כָּכָל יוֹם. וְעֵדִין צִרִּיךְ עֵינִין.
אָמַר: מְנַדָּה לְרֹב - מְנַדָּה לְתַלְמִיד -
כִּינָה שִׁישְׁרָאֵל מְנוּדִים לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־
הוּא, כִּי יֵהִי מְנוּדִים לִי שְׁאֵנִי תְּלַמִּידוֹ.
וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁגַּם מֹשֶׁה נִתְּנָה מִבֵּית־
דִּין שֶׁל מַעֲלָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּרִש"י לְעִיל
לכ, וְזֶה הָיָה רַק "בְּאוֹתָהּ שְׁעָה" בְּלִשׁוֹן
רִש"י, וְאִילוֹ אַחֲרֵי־כֵךְ הָרִי אָמַר לוֹ "לֵךְ
עֲלֵה מִזֶּה", כְּדִלְעִיל בְּרִש"י פְּסוּק א.
הַרְחֵק - אֲלֵפִים אַמָּה - כְּדִי שִׁיּוּכְלוּ
לְבֹא אֵלָיו בְּשַׁבָּת (רש"י במדבר ב, ב. יהושע ג, ד.
וראה רש"י סנהדרין ח, ב).
כְּעֵנִין שְׁנָאֻמֶּר - יְהוֹשֻׁעַ ג, ד. לְכַאוּרָה
כָּא לְהוֹכִיחַ שׁ"הַרְחֵק" הֵינִי אֲלֵפִים
אַמָּה. וְרָאָה גַם רִש"י בַּמֶּדָּבָר ב, ב.
"אֶף רַחוּק יְהִיָּה בֵּינֵיכֶם וּבֵינִי" - אֲרוֹן
הַבְּרִית.
כְּאַלְפִים אַמָּה בַּמֶּדָּה" - וּבְרִש"י שֵׁם:
"כְּדִי שֶׁתְּהִי יְכוּלִין לִילֵךְ וְלִהְיוֹת לְלֵךְ
לְפָנָיו בְּשַׁבָּת".
וְקָרָא לוֹ - וְהָיָה קוֹרָא - שֶׁכָּן עַל
דְּבָר הַהוּנָה תְּמִיד מִשְׁתַּמְשָׁקִים בּוֹ
לְפַעְמִים בְּלִשׁוֹן עֵבֶר (ראה רש"י בראשית כד,

(ז) וּמֹשֶׁה - מֵאוֹתוֹ עוֹן - שֶׁל חֲטָא
הַעֲגֵל.
וְהִלָּאָה - אֲלָא שְׁלִמְעִשָׁה הָיָה זֶה רַק
לְאַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְנִמְשָׁף הַדָּבָר עַד
רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן, כְּדִלְקַמֵּן בְּרִש"י פְּסוּק
יא. וְמֹה שֶׁרִש"י כּוֹתֵב "מֵאוֹתוֹ עוֹן
וְהִלָּאָה", וְזֶה לוֹמַר שֶׁהָעוֹן גָּרַם לְדָבָר.
יִקַּח אֶת הָאֹהֶל - לְשׁוֹן הָיָה הוּא -
שֶׁכֵּךְ הָיָה עוֹשָׂה. כִּי עַל דְּבָר הַהוּנָה
תְּמִיד מִשְׁתַּמְשָׁקִים לְפַעְמִים בְּלִשׁוֹן
עֵבֶר, כְּמוֹ "כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב" (ראה רש"י
לעיל טו, א).
לִזְקַת אֹהֶלוֹ וְנוֹטָהוּ - אֶף שֶׁכְּתוּב
הוּא "וְנוֹטָה" בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, מִשְׁמַעוֹ
בְּלִשׁוֹן הוֹנָה, וְכְדִלְקַמֵּן בְּרִש"י דְּבִּירוֹת
הַמִּתְחִיל וְקָרָא.
"מִחוּץ לַמַּחֲנֶה" - מִשְׁמַע שֶׁכָּל יוֹם הָיָה
נוֹטָה אֹהֶלוֹ מִחוּץ, וְדוּחַק לְפָרֶשׁ כֵּן,
שֶׁהָרִי כְּפִסְקוֹ ח נֶאֱמַר "וְהָיָה בְּצֵאת
מֹשֶׁה אֶל הָאֹהֶל", כְּלוֹמַר שֶׁהָאֹהֶל הָיָה
נְטוּי וְעוֹמֵד גַּם כְּשֶׁהָיָה שָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה,
וּמִהַמַּחֲנֶה הָיָה יוֹצֵא אֶל הָאֹהֶל הַנְטוּי
כְּבָר. וְזֶה לוֹמַר, שְׁנִטִּית הָאֹהֶל לֹא
נִעְשְׂתָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה אֲלָא עַל־יְדֵי
מִשְׁרָתִי, וּבְשֶׁהָאֹהֶל הָיָה כְּבָר נְטוּי,
הָיָה מֹשֶׁה יוֹצֵא אֶל הָאֹהֶל. גַּם יֵשׁ

ואין יושבין עד שנתפסה מהם. והביטו אחרי משה • לשבח: אשרי ילוד אשה שפך מבטח, שהשכינה תפגס אחריו לפתח אהליו.

(ט) והיה כבא משה האהל ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל ודבר עם משה:

כמו • וידבר עם משה. תרגומו: ומתמלל עם משה, שהוא כבוד שכינה, כמו (במדבר ז): "וישמע את הקול מדבר אליו", ואינו קורא 'מדבר' (בשוא) אליו. כשהוא קורא 'מדבר' (בדיריק), פתרונו הקול 'מדבר' בינו לבין עצמו וההדיט שומע מאליו, וכשהוא קורא 'מדבר' משמע שהמלך מדבר עם ההדיט.

(י) וראה כל־העם את־עמוד הענן עמד פתח האהל וקם כל־העם והשתחוו איש פתח אהליו:

כש • והשתחוו • לשכינה.

(יא) ודבר יהוה אל־משה פנים אל־פנים כאשר ידבר איש אל־רעהו ושב אל־המחנה ומשרתו יהושע בן־נון נער לא ימיש מתוך האהל:

כש • ודבר ה' אל־משה פנים אל־פנים • ומתמלל עם משה. ושב אל־המחנה • לאחר שנדבר עמו, היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד. והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי ב"ז בתמוז נשתפרו הלוחות (תענית כח), ובי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים,

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(י) והשתחוו - לשכינה - כלומר, לשכינה שבאה עם עמוד הענן, ולא לעמוד הענן עצמו (רמב"ח). תורה יא (יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים - ומתמלל עם משה - לדעת רש"י, בן צריך להיות התרגום של "ודבר", כלומר "ומתדבר", וכדלעיל. [אבל באונקלוס שלפנינו הוא כפשוטו "ומליל"]. ומה שנאמר "פנים אל פנים", ראה רש"י דברים ב, טז: "בלשון חבה ושוב הדעת". וברש"י שם לד, י: "שהיה לבו גם ומדבר אליו בכל עת שרוצה".

ושב אל המחנה - לאחר שנדבר עמו, היה משה "שב אל המחנה" ומלמד לזקנים מה שלמד. והדבר הזה - הרא"ם כתב שהכונה למה שהיה שב אל המחנה ללמד לזקנים מה שלמד, אבל נטית האהל מחוץ למחנה

לפתח אהליו - וזהו פירוש "עד בואו האהל". תורה ט (ט) ודבר עם משה - כמו ומדבר "עם משה" - לשון הוזה (רא"ם). ותרגומו: "ומתמלל - ומתדבר. עם משה", שהוא כבוד שכינה, כמו "וישמע את הקול מדבר אליו" - במדבר ז, פט.

ואינו קורא "מדבר אליו". כשהוא קורא "מדבר", פתרונו: הקול מדבר בינו לבין עצמו, וההדיט שומע מאליו - ראה גם רש"י שם: "מדבר - כמו מתדבר, כבודו של מעלה לומר בן, מדבר בינו לבין עצמו ומשה שומע מאליו". וראה גם רש"י דברים לג, ג. יחזקאל ב, ב.

וכשהוא קורא "מדבר", משמע שהמלך מדבר עם ההדיט - ואין זה כבוד שכינה. תורה י

יציאה אלא ממקום שממנו יצא, ולא למקום שאליו הולך (רא"ם).

ללכת "אל האהל" - פיון שאין היציאה מתחברת עם "אל האהל", הוצרך להוסיף "ללכת" (רא"ם) וכמו "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה".

יקומו כל העם - עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנתפסה מהם - כמו שכתוב "והביטו אחרי משה עד בואו האהל".

והביטו אחרי משה - לשבח - פיון שנאמר לשון הבטה ולא סתם לשון ראייה, משמעו הבטה בכונה מסוימת. ומפרש שהיתה זו הבטה לשבח ולא לגנאי, מפני שכל הענן כאן מדבר בשבחו של משה (רא"ם).

אשרי ילוד אשה שפך מבטח, שהשכינה תפגס אחריו - וזהו פירוש "אחרי משה".

ובי"ט עֲלֶה, שְׁנַאֲמַר (לעיל לב): "וַיְהִי מִמִּחְרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו'", וְעָשָׂה שָׁם אֲרֻבָּעִים יוֹם וּבִקְשׁ רַחֲמִים, שְׁנַאֲמַר (דברים ט): "וַאֲתַנְפַּל לִפְנֵי ה' וְגו'", וּבִרְאֵשׁ חֹדֶשׁ אֶלּוּל נֹאמַר לוֹ: "וְעֲלִית בִּבְקָר אֶל הַר סִינַי" לִקְבַּל לוחות האחרונות, וְעָשָׂה שָׁם מ' יוֹם, שְׁנַאֲמַר בָּהֶם (שם י): "וְאֲנֹכִי עֹמְדִיתִי בְּהָרַי בְּפִימִים הָרִאשׁוֹנִים וְגו'", מִה הָרִאשׁוֹנִים בְּרָצוֹן, אֵף הָאֲחֵרִים בְּרָצוֹן. אָמַר מֵעַתָּה, אֲמַצְעִיִּים הָיוּ בְּכַעַס. בִּי בְּתִשְׁרֵי נִתְרַצָּה הַקְדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לִישְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם, וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: "סִלַּחְתִּי בְּדִבְרְךָ" וּמָסַר לוֹ לוחות אֲחֵרִים, וַיֵּרֶד וַהֲתַחִיל לְצוּתוֹ עַל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וְעֲשָׂאוֹהוּ עַד אֶחָד בְּנִיסָן, וּמִשְׁהוּקֵם לֹא נִדְבַר עִמּוֹ עוֹד, אֲלָא מֵאֵהָל מוֹעֵד. וְשָׁב אֶל הַמִּחְנָה • תַּרְגוּמוֹ: "וְתָב לְמִשְׁרִיתָא", לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן הָיָה, וְכֵן כָּל הַעֲנָן. "וְרָאָה כָּל הָעָם", וַחֲזוֹן. "וְנִצְבּוֹ", וְקִיּוּמִין. "וְהִבִּיטוּ", וּמִסְתַּכְּלִין. "וְהִשְׁתַּחֲוּוּ", וְסֻגְדִּין. וּמִדְרָשׁוֹ: "וְדָבַר ה' אֶל מֹשֶׁה", שִׁשְׁיֹבֵב אֶל הַמִּחְנָה. אָמַר לוֹ: 'אֲנִי בְּכַעַס וְאַתָּה בְּכַעַס, אִם-כֵּן מִי יִקְרָבִים'?

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לִישְׂרָאֵל, וְלִמִּחְרַת הַתַּחִּילוֹ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְהוּקַם בְּאֶחָד בְּנִיסָן.

עַל מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וְעֲשָׂאוֹהוּ עַד אֶחָד בְּנִיסָן - דִּהֲיָנוּ שֶׁהַעֲבוּדָה נִמְשָׁכָה בְּרָצָף עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן. וְרָאָה לְשׁוֹן רַשִׁי לְעִיל לֹא, יח. וַיֵּשׁ לְהַעֲרִיר שֶׁהַרְמִבִּין גּוֹרֵס בְּרַשִׁי: "וְעֲשָׂאוֹהוּ בְּאֶחָד בְּנִיסָן", וְהַכּוֹנֵה לְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן. וּמִשְׁהוּקֵם לֹא נִדְבַר עִמּוֹ עוֹד אֲלָא מֵאֵהָל מוֹעֵד. וְשָׁב אֶל הַמִּחְנָה - תַּרְגוּמוֹ: "וְתָב לְמִשְׁרִיתָא", לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן הָיָה. וְכֵן כָּל הַעֲנָן "וְרָאָה כָּל הָעָם" - פְּסוּק י.

"וַחֲזוֹן", "וְנִצְבּוֹ" - פְּסוּק ח.

"וְקִיּוּמִין", "וְהִבִּיטוּ" - "וּמִסְתַּכְּלִין", "וְהִשְׁתַּחֲוּוּ" - "וְסֻגְדִּין". וּמִדְרָשׁוֹ - תַּנְחוּמָא אוֹת כּו. בְּרֻכּוֹת סג, ב. כְּלוּמָר, מִהוּ זֶה שֶׁחֲזוֹר שׁוּב "וְדָבַר ה' אֶל מֹשֶׁה", לְאַחַר שֶׁבָּרַךְ נֹאמַר לְעִיל פְּסוּק ט "וְדָבַר עִם מֹשֶׁה"?

"וְדָבַר ה' אֶל מֹשֶׁה", שִׁשְׁיֹבֵב אֶל הַמִּחְנָה - וּבְגִמְרָא בְּרֻכּוֹת סג, ב: "וְהִינֵנּוּ דִּכְתִּיב וְשָׁב אֶל הַמִּחְנָה", וּבְרַשִׁי שָׁם: "הִשְׁבָּה הָאֵהָל לַמִּחְנָה .. [וְהִשְׁבִּיב לְאַחַר שֶׁנִּתְרַצָּה הַקְדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לִישְׂרָאֵל וְהוּקַם הַמִּשְׁכָּן].

אָמַר לוֹ: אֲנִי בְּכַעַס - עֲלִיהֶם מִשׁוּם מַעֲשֵׂה הָעֶגְל (רַשִׁי שם).

וְאַתָּה בְּכַעַס, אִם-כֵּן מִי יִקְרָבִים? - וְגַם אֵתָּה מִרְאָה לָהֶם כַּעַס שֶׁהִרְחַקְתָּ אֶהְלָךְ מִהַמִּחְנָה (רַשִׁי שם). וַיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ הַפִּירוּשׁ "פָּנִים אֶל פָּנִים", שֶׁאָמַר לוֹ: אִם אֲנִי בְּפָנִים שֶׁל כַּעַס וְאַתָּה בְּפָנִים שֶׁל כַּעַס - מִי יִקְרָבִים? (נח"י. תורה יב

ולא כלילות הראשונים.

שְׁנַאֲמַר בָּהֶם - דְּבָרִים י, י.

"וְאֲנֹכִי עֹמְדִיתִי בְּהָרַי בְּפִימִים הָרִאשׁוֹנִים וְגו'", מִה הָרִאשׁוֹנִים בְּרָצוֹן - מִמֵּתֵן תּוֹרָה עַד שְׁבַעַה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז, לִפְנֵי חֲטָא הָעֶגְל.

אֵף הָאֲחֵרִים בְּרָצוֹן, אָמַר מֵעַתָּה: אֲמַצְעִיִּים - שֶׁעֲמַדְתִּי שָׁם לְהַתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם (רַשִׁי שם).

הָיוּ בְּכַעַס, בְּעֶשְׂרֵה בְּתִשְׁרֵי נִתְרַצָּה הַקְדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לִישְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם - מִדִּיק "בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם", מִשׁוּם שֶׁבִּכְ"ט בָּאָב גַּם נִתְרַצָּה הַקְדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לִישְׂרָאֵל, בְּמִבּוֹאֵר בְּרַשִׁי דְּבָרִים ט, יח, אֲלָא שְׁלֹא הָיָה זֶה בְּלֵב שָׁלֵם, וְכַעַת הָיָה זֶה "בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם". וְרַשִׁי שָׁם הוֹסִיף: "לִכְךָ הוּקַבַּע לְיוֹם שֶׁל מְהִילָה וְסְלִיחָה".

וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: "סִלַּחְתִּי בְּדִבְרְךָ" - בְּמִדְבָּר יד, כ. אֲמַנֵּם שָׁם מִדּוֹבָר עַל חֲטָא הַמִּרְגָּלִים, וְהוֹשִׁאל כָּאֵן לְעֵנִין חֲטָא הָעֶגְל. וּמָסַר לוֹ לוחות אֲחֵרִים, וַיֵּרֶד וַהֲתַחִיל לְצוּתוֹ - הַקְדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמֹשֶׁה. אֵף בְּכַמָּה סְפָרִים הִגִּירְסָא: לְצוּתוֹ, וְהַכּוֹנֵה מֹשֶׁה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל. וְלִכְאוּרָה כֵּן מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן רַשִׁי: "וַיֵּרֶד וַהֲתַחִיל וְכו'", דִּהֲיָנוּ שֶׁמֹּשֶׁה לְאַחַר שֶׁיֵּרֶד מִהָהָר הַתַּחִּיל לְצוּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִה שֶׁנִּצְטָנָה בְּהָרַי. וְרָאָה לְשׁוֹן רַשִׁי לְעִיל לֹא, יח:

"מַעֲשֵׂה הָעֶגְל קוֹדֵם לְצוּתוֹ מֵאֵהָל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן מִיָּמִים רַבִּים הָיָה, שֶׁהָיָה בְּשִׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלוחות, וּבִיּוֹם הַכַּפּוּרִים נִתְרַצָּה הַקְדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא

הִיָּתָה מִיָּד לְאַחַר חֲטָא הָעֶגְל בְּדִבְרֵי רַשִׁי לְעִיל פְּסוּק ז. אֲבָל פְּשׁוּטוֹת לְשׁוֹן רַשִׁי מִשְׁמַע שֶׁזֶּה מוֹסֵב עַל כָּל הַהִנְהָגָה הַזֹּאת, הַחֵל מִנְּטִיט הָאֵהָל.

נִהַג מֹשֶׁה מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים עַד שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יוֹתֵר - רָאָה גַּם רַשִׁי בְּרֻכּוֹת סג, ב: "שֶׁהִשְׁבִּיב לְאַחַר שֶׁנִּתְרַצָּה הַקְדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא לִישְׂרָאֵל וְהוּקַם הַמִּשְׁכָּן".

שֶׁהָיָה בְּשִׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלוחות, וּבְשִׁמְחָה עֶשֶׂר שָׂרָף אֶת הָעֶגְל וְדָן אֶת הַחוֹמָאִים, וּבְתִשְׁעָה עֶשֶׂר עֲלָה - וַיֵּרֶד ב' בָּאָב. אֲבָל רָאָה רַשִׁי לְעִיל יח, יג וּבְדְבָרִים ט, יח שֶׁעֲלָה בִּי"ח בְּתַמּוּז וַיֵּרֶד בִּכְ"ט בָּאָב. שְׁנַאֲמַר - לְעִיל לב, ל. וְרָאָה תּוֹסֵפוֹת בָּבָא קָמָא פב, א דְּבוּר הַמִּתְחִיל כְּדִי "וַיְהִי מִמִּחְרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו'" - "וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל ה' וְגו'".

עָשָׂה שָׁם אֲרֻבָּעִים יוֹם וּבִקְשׁ רַחֲמִים, שְׁנַאֲמַר - דְּבָרִים ט, יח.

"וַאֲתַנְפַּל לִפְנֵי ה' וְגו'" - "בְּרֹאשׁוֹנָה אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לֵילָה". וּבִרְאֵשׁ חֹדֶשׁ אֶלּוּל - א' בְּאֶלּוּל.

נֹאמַר לוֹ - לְקַמֵּן לד, ב. "וְעֲלִית בִּבְקָר אֶל הַר סִינַי", לִקְבַּל לוחות האֲחֵרִים, וְעָשָׂה שָׁם אֲרֻבָּעִים יוֹם - עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים. וְלִפִּי זֶה, אֶלּוּל שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה הָיָה מְעוּבָר, וַיֵּרֶד בִּיּוֹם הָאֲרֻבָּעִים. וְאֵף שִׁיּוֹם א' בְּאֶלּוּל אֵין לִילּוֹ עִמּוֹ וְלִכְאוּרָה אֵין לְמִנּוֹת אוֹתוֹ בְּחֻשְׁבוֹ, רָאָה תּוֹסֵפוֹת בָּבָא קָמָא פב, א שֶׁבְּאֲרֻבָּעִים יוֹם הָאֲחֵרִים אֵין לִילּוֹ עִמּוֹ, וּמִדִּיק מִלְּשׁוֹן הַכְּתוּב "בְּפִימִים הָרִאשׁוֹנִים",

♦ יום שלישי י"ב אדר ♦

יב ואמר משה קדם יי חזי דאת אמר לי
אסיק ית עמא דדין ואת לא הודעתני ית די
תשלח עמי ואת אמרת רבייתך בשום ואף
אשפחתא רחמיך קדמי:

(יב) ויאמר משה אליהו ראה אתה אמר אלי
העל את העם הזה ואתה לא הודעתני את
אשר תשלח עמי ואתה אמרת ידעתיד בשם
וגם מצאת חן בעיני:

ט"ז < ראה אתה אמר אלי • ראה, תן עיניך ולבך על דבריך: "אתה אמר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו'". ואשר אמרת לי (לעיל כג): "הנה אנכי שולח מלאך", אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה. ואתה אמרת ידעתיד בשם • הכרתיך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי (לעיל יט): "הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' וגם כך יאמינו לעולם".

(יג) ועתה אם-נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא
את-דרכך ואדעך למען אמצא-חן בעיניך וראה
כי עמך הגוי הזה:

ט"ז < ועתה • אם אמת שמצאתי חן בעיניך, "הודיעני-נא את דרכך", מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך? ואדעך למען אמצא-חן בעיניך • ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך. ופתרון "למען אמצא חן", למען אכיר כמה שכר מציאת החן. וראה כי עמך הגוי הזה • שלא תאמר "ואעשה אותך לגוי גדול" ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקנדם, ואם בהם תמאס, אני סומך

אשל אברהם – הרב אלאשילי

הרא"ם במה שכתב "כדרך בני אדם".
הודעני נא את דרכך – מה שכר
אתה נותן למוצאי חן בעיניך – וראה
רש"י קהלת ח, יז שפירשו באופן אחר.
ואדעך למען אמצא חן בעיניך –
ואדע בזו מדת תגמולך – וזהו פירוש
"ואדעך".

מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך
– כלומר, באשר תודיעני מה הוא
השכר שאתה נותן למוצאי חן בעיניך –
אזי אדע מהי אותה מציאת חן
שמצאתי בעיניך (רא"ם).

ופתרון "למען אמצא חן", למען
אכיר כמה שכר מציאת החן – ולא
שבעת ימצא חן בעיניו, שהרי כבר
אמר לו שמצא חן בעיניו.

וראה כי עמך הגוי הזה – שלא
תאמר: "ואעשה אותך לגוי גדול" –
לעיל לב, י. שזהו השכר על מציאת
החן (דברי דוד).

ואת אלה – את העם.

בעב הענן וגו' וגם כך יאמינו
לעולם". – לעיל יט, ט. תורה יג

(יג) ועתה – "אם" אמת ש"מצאתי
חן בעיניך" – הוסיף מלת "אמת",
משום שלפני כן אמר משה שהקדוש-
ברוך הוא אמר לו "וגם מצאת חן
בעיני", ואם-כן מהו שאומר משה כאן:
"אם נא מצאתי חן בעיניך" בלשון
ספק? לכן פירש: אם אמת הוא כפי
שאמרת (רא"ם). ויש לומר שאין זו
הוספת לשון רש"י על לשון הכתוב,
אלא כן מפרש את תיבת "נא", שלא
שיר לפרש אותה מלשון בקשה (שאם-
כן היה לו לומר "נא אם"), וגם לא
מלשון עכשיו (שהרי אמר כבר
"ועתה"). וצריך לומר שאין הכוונה
שמשנה הסתפק באמת באמתות דבריו
של הקדוש-ברוך הוא חליה, אלא
משה אמר לו כלשון בני אדם, שאם
אמת כמו שאמרת, אזי "הודיעני נא
את דרכך". ואפשר שזו גם כוונת

(יב) ראה אתה אמר אלי – "ראה",
תן עיניך ולבך על דבריך – כלומר,
תתבונן בדבריך.

"אתה אמר אלי וגו', ואתה לא
הודעתני וגו'" – "את אשר תשלח
עמי".

ואשר אמרת לי – לעיל כג, כ. וראה
רש"י שם.

"הנה אנכי שולח מלאך" – אין זו
הודעה – ולכן אמר "לא הודעתני".

שאין אני חפץ בה – בדפוס ראשון
וברש"י שברמב"ן: "בו", הינו במלאך.
ובדלקמן פסוק טו.

ואתה אמרת ידעתיד בשם –
הכרתיך – מפרש "ידעתיד" מלשון
הכרה. וראה רש"י בראשית יח, יט
שהוא גם מלשון חיבה. וברש"י תהלים
נה, יד הביא את פירוש התרגום שהוא
מלשון גדולה.

משאר בני אדם "בשם" חשיבות,
שהרי אמרת לי "הנה אנכי בא אליך

שיעור יומי ליום שלישי י"ב אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת כי תשא קיא
על היוצאים מחלצי שיתקינו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות
(דף טז), ואני לישב המקראות על אפניהם ועל סדרם באתי.

(יד) ויאמר פני ילכו והנחתי לך: יד ואמר שכנתי תהך ואניח לך:

י"א ויאמר פני ילכו • בתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו: (שמואל ב יז) "ופניך הולכים בקרב".

(טז) ויאמר אליו אמ-אין פניך הולכים אל-תעלנו מזה: טז ואמר קדמוהי אם לית שכנתך מהלכא ביינא לא תסקיננא מכא:

י"ב ויאמר אליו • בזו אני חפץ, כי על-ידי מלאך אל תעלנו מזה.

(יז) ובמה יודע אפוא כי-מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל-העם אשר על-פני האדמה: יז ובמה יתנדע הכא ארי אשכחית רחמין קדמך אנא ועמך הלא במהך שכנתך עמנא ויתעבדן לנא פרישן לי ולעמך משגי מפל עמא די על אפי ארעא:

י"ג ובמה יודע אפוא • יודע מציאות החן, "הלא בלכתך עמנו", ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכנתך עוד על אמות עובדי אלילים. ונפלינו אני ועמך • ונהיה מבדלים בדבר הזה מכל העם, כמו (לעיל ט) "והפלה ה' בין מקנה ישראל וגו'".

אשל אברהם – הרב אלאשילי

בזה (אף שפבר הבטיח לו בפסוק יד: "פני ילכו", וברש"י שם "לא אשלח עוד מלאך"), שדבר זה הוא לא רק ענין של "והנחתי לך", נחת רוח למשה, אלא הוא דבר הכרחי עבור העם, שבלי זה אין הם מוכנים לעלות כלל (דברי יח). תורה טז

(טז) ובמה יודע אפוא – "יודע" מציאת החן – מכאן בזה ש"במה יודע" אינו מוסב על "אפוא", אלא על "כי מצאתי חן בעיניך".

"הלא בלכתך עמנו" – שתלך אתה עמנו, ולא מלאך.

ועוד דבר אחר אני שואל ממך – בנוסף לבקשה של "בלכתך עמנו" כתב "דבר אחר", לומר שאין "ונפלינו" תוצאה מהבקשה הראשונה, כפי שמשממע מהפסוק, אלא זו בקשה אחרת, וכמו שהשיב לו: "גם את הדבר הזה אעשה".

שלא תשרה שכנתך עוד – בכמה כתבי-יד ודפוסים לא גורסים "עוד".

על אמות העולם – ראה גם רש"י לקמן לר, ט: "זו היא בקשת ונפלינו אני

שר צבא ה' עתה באתי", וברש"י שם: "אבל בימי משה רבך באתי ולא חפץ כי, שנאמר אם אין פניך הולכים וגו'".

אני בעצמי אלך – זהו פירוש "פני ילכו". ולכאורה זהו שלא בתרגום אונקלוס שתרגמו על השכינה (ולא על עצמותו יתברך), מפני הכבוד של מעלה, או כדי להרחיק מהגשמה. וראה רש"י מגילה כד, ב שפירש "פני" האמור כאן מלשון כעס. ואין כאן מקומו.

כמו – מוכיח שלפעמים "פני" פירושו: אני בעצמי.

"ופניך הולכים בקרב" – שמואל ב יז, יא. וברש"י שם: "ואת תהי אגיל בריש כולנא". תורה טז

(טז) ויאמר אליו – [בזה] – כן הוא בכמה כתבי-יד ודפוסים ראשונים. ודפוסים שלפנינו: בזו.

אני חפץ – אבל על-ידי מלאך איני חפץ, וכדלעיל ברש"י פסוק יב.

כי על-ידי מלאך – זהו פירוש "אם אין פניך הולכים", אלא על-ידי מלאך. "אל תעלנו מזה" – משה רבנו מבחיר

תעזוב, "ראה כי עמך" הם מקדם, ואם בהם תמאם, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקינו, ואת תשלום השכר שלי – על מציאת החן. בעם הזה תודיעני – ולא בהחלפת העם הזה.

ורבותינו דרשוהו – את הפסוק "הודיעני נא את דרכיך".

במסכת ברכות - ז, א: "בקש להודיעו דרכיו של הקדוש-ברוך-הוא [מנהג מדת משפטיו – רש"י]. אמר לפניו: רבונו של עולם, מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו". וראה גם רש"י קהלת ח, יז. ואני לישב המקראות על אפניהם ועל סדרם באתי. תורה יד

(יד) ויאמר פני ילכו – בתרגומו – "שכנתי תהך".

לא אשלח עוד מלאך – מה שכתב "עוד" אף שעדיין לא שלח, צריך לומר שפירושו: עדיין. כלומר לא אשלח עדיין מלאך, ורמז לו שישלח בימי יהושע (באר בשדה). וכאמור ביהושע ה, יד: "אני

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת ויקהל ה'תשי"ט)

שבִּישָׂרָאֵל יִמְשֹׁף בְּחִינַת הָאֱלֻקוֹת הַמְּפֹלָא מִבְּחִינַת מוֹמְלָא, וְהַמְּפֹלָא גַם מִבְּחִינַת סוֹבֵב, שֶׁהוּא עֵינֵן הַמְּשַׁכֵּת עֲצָמוֹתוֹ מִפּוֹשׁ.

♦ יום רביעי י"ג אדר ♦

(יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵעֲשֶׂה כִּי־מִצַּאת חֵן בְּעֵינַי וְאֶרְעֶנָּה בְּשֵׁם:

יז וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אַף ית פִּתְגָמָא הָדִין די מְלִלְתָּא אַעֲבֹד אֲרִי אֲשַׁבְּחָתָא רַחֲמִין קְדָמִי וְרַבִּיתָּךְ בְּשֵׁם:

כ"ט גַּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה • שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׂכִינְתִּי עוֹד עַל עוֹבְדֵי אֱלִילִים, אֲעֲשֶׂה. וְאֵין דִּבְרֵיו שֶׁל בִּלְעָם הִרְשָׁע עַל־יְדֵי שְׂרִית שְׂכִינָה, אֱלָא: "נוֹפֵל וְגִלּוֹי עֵינַיִם", כְּגוֹן (איוב ד): "וְאֵלֵי דְבַר יִגְנֹב", שׁוֹמְעֵין עַל־יְדֵי שְׁלִיחַ.

(יח) וַיֹּאמֶר הָרֵאנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ:

יח וַיֹּאמֶר אֲחִיזִינִי כַעַן ית יִקְרָךְ:

כ"י וַיֹּאמֶר הָרֵאנִי נָא וְגו' • רָאָה מֹשֶׁה שֶׁהָיָה עֵת רִצּוֹן וּדְבָרֵיו מְקַבְּלִים, וְהוֹסִיף לִשְׁאֹל לְהִרְאֹתוֹ מִרְאֵית כְּבוֹדוֹ.

(יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר פֶּלֶא־טוֹבִי עַל־פְּנֵיךָ וְקִרְאֵתִי בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת־אֲשֶׁר אָחֹן וְרַחֲמֵתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

יט וַיֹּאמֶר אָנָּא אַעֲבֹר כָּל טוֹבִי עַל אֲפִיךָ וְאֶקְרִי בְּשֵׁמָא דִּי קְדָמָךְ וְאֲחֹחֹן לְמֵן דְּאֲחֹחֹן וְאֲרַחֵם עַל מֵן דְּאֲרַחֵם:

כ"י וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר וְגו' • הִגִּיעָה שְׁעָה שֶׁתִּרְאֶה בְּכּוֹבְדֵי מַה שֶׁאֲרָשָׁה אוֹתָךְ לְרִאֲוֹת, לְפִי שְׂאֵנִי רוֹצָה

אשל אברהם – הרב אלאשטילי

רָאָה מֹשֶׁה שֶׁהָיָה עֵת רִצּוֹן וּדְבָרֵיו מְקַבְּלִים - שְׂאֵם לֹא כֵן מִה עֵינֵן בִּקְשָׁה זֹו לְכָאן, שֶׁהָיָה בִּקְשָׁה שְׂאֵינָה קְשׁוּרָה כָּלֵל לְשִׁתִּי הַבְּקָשׁוֹת הַקּוֹדְמוֹת, שֶׁהֵן מֵאוֹתוֹ סוּג שֶׁל בִּקְשָׁה, שֶׁה' יִלֶּךְ אִתָּם וְשִׁלָּא יִשְׁרָה שְׂכִינְתּוֹ עַל הָאוֹמוֹת (נ"א). וְהֵן בִּקְשׁוֹת הַנוֹגְעוֹת לְטוֹבָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִדֶּש־שְׂאִינֶכֶן בִּקְשָׁה זֹו הִיא בִּקְשָׁה פְּרִטִית שֶׁל מֹשֶׁה שְׂאֵינָה נוגַעַת לְיִשְׂרָאֵל (מִשְׁכִּיל לְדוּחַ).

וְהוֹסִיף לִשְׁאֹל לְהִרְאֹתוֹ מִרְאֵית כְּבוֹדוֹ - כְּלוֹמֵר, כְּפִי מִה שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא מְרַצָּה עֲצָמוֹ כְּלָפִי הַנִּבְרָאִים וְלֹא כְּפִי שֶׁהוּא בְּעֲצָמוֹתוֹ. תוֹרַה יט

(יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר וְגו' - הִגִּיעָה שְׁעָה שֶׁתִּרְאֶה בְּכּוֹבְדֵי - מִשְׁמַע גַּם לֹאֵלֹא בִּקְשָׁתוֹ, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהִסְכִּים לְבִקְשָׁתוֹ (ר"א יט). וְנִשׁ לֹמֵר, שְׁדִיק כֵּן מִיתוֹר הִלְשׁוֹן "אֲנִי (אֶעֱבִיר)", דִּהְיִנּוּ שְׂאֵנִי" בְּלֹא בִּקְשָׁתָךְ מוֹכֵן לְהַעֲבִיר "כָּל טוֹבִי עַל פְּנִיךָ" (דברי דוד).

מִה שֶׁאֲרָשָׁה אוֹתָךְ לְרִאֲוֹת - וְכִפִּי שֶׁמִּבְּאֵר בְּפִסּוּק כ. בְּהִקְדָּמָה זֹו מְבָאֵר

פִּתְחוֹן פֶּה לְאוֹמוֹת לֹמֵר: אֵילּוּ הָיוּ לִנּוּ נִבְיָאִים חוֹרְנוּ לְמוֹטִיב". וְצִרִיךְ לֹמֵר שׁוֹז דְּרָגָה נְמוּכָה שֶׁל הַשְׂרָאָת הַשְׂכִּינָה, וְכִפִּי שֶׁאֹמֵר בְּהַמְשָׁף: "שׁוֹמְעֵין עַל־יְדֵי שְׁלִיחַ". אֱלָא "נִפֹּל וְגִלּוֹי עֵינַיִם" - בְּמִדְבָּר כֹּד, ד. וְכִרְשִׁי שֵׁם לְפִי הַפִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן: "שְׂאִין נִגְלָה אֵלָיו אֱלָא בְּלִילָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב", כְּלוֹמֵר שֶׁלֹּא בְּגִילּוֹי אֱלָא בְּסִתָּר.

כְּגוֹן "וְאֵלֵי דְבַר יִגְנֹב", שׁוֹמְעֵין עַל־יְדֵי שְׁלִיחַ. - אִיּוֹב ד, יב. וְכִרְשִׁי שֵׁם: "אֵלֵי דְבַר נְבוּאָה יִגְנֹב, לְפִי שְׂאִין רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ נִגְלָה עַל נִבְיָאֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם בְּפִרְהֶסְיָא. מִשָּׁל לְמִלָּךְ שֶׁהִיָּתָה לוֹ אִשָּׁה וּפְלִגְשׁ, כְּשֶׁבָא אֶצְל אִשְׁתּוֹ בָּא בְּגִלּוֹי, וְאֶצְל פְּלִגְשׁוֹ בָּא בְּסִתָּר וּבִגְנִיבָה, כִּךְ הַקּוֹדֶשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְנִבְיָאֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם. . אֲבָל נִבְיָאֵי יִשְׂרָאֵל כְּתִיב: פֶּה אֵל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ בְּמִרְצָה וְלֹא בְּחִידוּת". וְצִרִיךְ עֵינֵן קֶצֶת, שֶׁזֶּה נֶאֱמַר רַק עַל מֹשֶׁה וְלֹא עַל שְׂאֵר הַנִּבְיָאִים. תוֹרַה יח

(יח) וַיֹּאמֶר הָרֵאנִי נָא אֶת כְּבוֹדְךָ -

וְעַמָּךְ, שֶׁלֹּא תִשְׁרָה שְׂכִינְתָךְ עַל הָאוֹמוֹת".

וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמָּךְ - וְנִחְיֶה מִבְּדָלִים בְּדָבָר הַזֶּה - בְּהַשְׂרָאָת הַשְׂכִּינָה. וְלֹא שֶׁנִּחְיֶה מוֹבְדָלִים סִתָּם בְּלִי שׁוּם דְּבַר, כְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן הַפִּסּוּק.

"מִכָּל הָעָם" - רָאָה גַם רִשִׁי לְקִמּוֹן לֵד, י: "שֶׁתִּהְיֶה מוֹבְדָלִים כּוֹז מִכָּל הָאוֹמוֹת, שֶׁלֹּא תִשְׁרָה שְׂכִינְתִּי עֲלֵיהֶם". וְרָאָה רִשִׁי כִּבָּא בְּתִרָא טו, ב: "וְנִפְלִינוּ - וְנִבְדְּלֵנוּ בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ מִכָּל הָאוֹמוֹת".

כְּמוֹ "וְהַפְלָה ה' בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וְגו'" - לְעִיל ט, ד. וְהַבְדִּיל (רש"י שם). אֲבָל רָאָה רִשִׁי יִשְׁעִיָה כו, יח: "לְשׁוֹן וְנִפְלִינוּ .. פִּלָּא". תוֹרַה יז

(יז) גַּם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה - שְׁלֹא תִשְׁרָה שְׂכִינְתִּי עוֹד - בְּכִמְהָ כְּתִבִּי־יָד וְדְפּוּסִים לֹא גּוֹרְסִים "עוֹד".

עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם, "אֲעֲשֶׂה". וְאֵין דְּבָרֵיו שֶׁל בִּלְעָם עַל־יְדֵי שְׂרִית שְׂכִינָה - אֲבָל רָאָה רִשִׁי בְּמִדְבָּר כב, ה: "מִפְּנֵי מִה הִשְׁרָה הַקּוֹדֶשׁ בְּרוּךְ־הוּא שְׂכִינְתּוֹ עַל גּוֹי רָשָׁע, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה

שיעור יומי ליום רביעי י"ג אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת כי תשא קיג

וְצִירָהּ לְלַמֶּדְךָ סֵדֶר תַּפְלָה, שְׂכַשְׁנֶצְרָכָה לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, הַזְכָּרָה לִי זְכוּת אַבּוֹת, כְּסִבּוֹר אֶתָּה שְׂאֵם תָּמָה זְכוּת אַבּוֹת, אֵין עוֹד תִּקְוָה? אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל מִדַּת טוֹבִי לְפָנֶיךָ עַל הַצּוֹר וְאַתָּה צָפוֹן בְּמַעֲרָה. וְקִרְאֵתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ • לְלַמֶּדְךָ סֵדֶר בְּקִשּׁוֹת רַחֲמִים, אַף אִם תִּכְלָה זְכוּת אַבּוֹת (ראש השנה יז), וְכִסְדֶּךָ זֶה שְׂאֵתָה רוּאָה אוֹתִי מַעֲטָף וְקוֹרָא י"ג מִדּוֹת, הֵיוּ מְלֻמֵּד אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעַל־יְדֵי שִׁזְזִירוֹ לְפָנֶי רַחוּם וְחַנּוּן, יְהִיו נַעֲנִין, כִּי רַחֲמֵי לֹא כָלִים. וְחַנּוּתִי אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן • אוֹתָן פְּעָמִים שְׂאָרְצָה לְחוֹן. וְרַחֲמֵתִי • עַת שְׂאֲחַפֵּץ לְרַחֵם. עַד כָּאֵן לֹא הִבְטִיחוּ אֵלָּא עֲתִים אֲעֲנֶה וְעֲתִים לֹא אֲעֲנֶה, אֲבָל בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה אֲמַר לוֹ: "הִנֵּה אֲנִי כוֹרֵת בְּרִית", הִבְטִיחוּ שְׂאֵינָן חוֹזְרוֹת רִיקָם (ראש השנה שם) •

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחַיִּי: כ וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לִמְחֹזֵי יָת אִפִּי שְׂכַנְתִּי אֲרִי לֹא יִחְזִינִי אֲנִישָׁא וְיִחְזְקִים:

ה"י וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל וְגו' • אַף כְּשֶׁאֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ, אֵינִי נוֹתֵן לָךְ רִשּׁוֹת לִרְאוֹת אֶת פָּנַי.

אשל אברהם – הרב אלאשוילי

מִפְּנִימִיּוֹת הֶרְצוֹן, וְלִכֵּן נִקְט בְּלִשׁוֹן חֶפֶץ, הַמוֹרָה עַל פְּנִימִיּוֹת רִצּוֹן הַבוֹרָא, וְדָבָר זֶה קוֹרֶה לַעֲתִים יוֹתֵר רַחוּקוֹת, לִכֵּן נִקְט בְּלִשׁוֹן "עַת שְׂאֲחַפֵּץ".
עַד כָּאֵן לֹא הִבְטִיחוּ אֵלָּא עֲתִים אֲעֲנֶה עֲתִים לֹא אֲעֲנֶה, אֲבָל בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה אֲמַר לוֹ: – לְקַמֵּן לָד, י. וְרֹאֵה רִשְׁ"י שֵׁם.

"הִנֵּה אֲנִי כוֹרֵת בְּרִית", הִבְטִיחוּ שְׂאֵינָן חוֹזְרוֹת רִיקָם – רֹאֵה גַם רִשְׁ"י רֹאשׁ הַשָּׁנָה יז, ב: "בְּרִית כְּרוּתָה לְשֹׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֶלֶל, שְׂאֵם יִזְכְּרוּם יִשְׂרָאֵל בְּתַפְלַת תַּעֲנִיתָם, אֵינָן חוֹזְרוֹת רִיקָם". תוֹרָה כ

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל וְגו' – אַף בְּשִׁ"אֲעֲבִיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ" – כְּדִלְעִיל פְּסוּק יט. וּמִבְּאֵר בְּנֵה הַקָּשֶׁר שֶׁל פְּסוּק זֶה לְפָסוּק הַקּוֹדֵם. וּבְנֵה מִבְּאֵר גַּם לָמָּה נֶאֱמַר שׁוֹב פַּעַם "וַיֹּאמֶר" (כְּפִי שְׂמוּכָן מִזֶּה שֶׁרִשְׁ"י מַעֲתִיק בְּדַבּוּר־הַמַּתְחִיל אֶת תִּיבַת "וַיֹּאמֶר"), מִפְּנֵי שׁוֹז אֲמִירָה אַחֲרַת (שֶׁל שְׁלִילָה), בְּנִגּוּד לְאֲמִירָה הַקּוֹדֶמֶת (שֶׁהִיא שֶׁל חַיִּיב). וְלִכֵּן גַּם בְּפָסוּק הַבָּא אוֹמֵר שׁוֹב פַּעַם "וַיֹּאמֶר", כִּי גַם הִיא אֲמִירָה אַחֲרַת (שֶׁל חַיִּיב), בְּנִגּוּד לְאֲמִירָה זוֹ (שֶׁהִיא שֶׁל שְׁלִילָה).

אֵינִי נוֹתֵן לָךְ רִשּׁוֹת – מִפְּרֵשׁ "לֹא תוּכַל", בְּמִשְׁמַעוֹת אֵין לָךְ רִשּׁוֹת. וְרֹאֵה עַל דֶּרֶךְ זֶה רִשְׁ"י דְּבָרִים יב, יז. שֵׁם לֹא, ב. וְהַטָּעַם שֶׁלֹּא פִירֵשׁ כְּפִשּׁוֹט, שְׂאֵין לוֹ יְכוּלֹת לִרְאוֹת, יֵשׁ לוֹמֵר, מִשּׁוּם שְׂאֵז יִקָּשֶׁה, וְמָה בְּכָךְ וְהָרִי הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ הוּא הוּא כָּל יְכוּל, וּבְכַחוֹ לִיתֵּן לְמִשְׁה

שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הוּא בְּלִי גְבוּל, כֶּף רַחֲמֵיו בְּלִי גְבוּל. וְאֵילוֹ זְכוּת אַבּוֹת שְׂבָאָה עַל־יְדֵי אֲדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁיעוֹר, יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁתִּכְלָה הַזְכוּת (וְהָרִי דוד).
וְחַנּוּתִי אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן – רֹאֵה רִשְׁ"י רִישׁ פָּרָשַׁת וְאַתְחַנֵּן: "אֵין חַנּוּן בְּכָל מְקוֹם אֲלֹא לִשׁוֹן מִתְנַת חֲנָם .. וְחַנּוּתִי אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן".

אוֹתָן פְּעָמִים שְׂאָרְצָה לְחוֹן – מִפְּרֵשׁ "אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן" בְּמִשְׁמַעוֹת כְּאֲשֶׁר אֲרָצָה לְחוֹן, שְׂמֻנָּה מוּכָן שֶׁלְּפָעָמִים אֵינוֹ רוּצָה לְחוֹן. וְלֹא פִירֵשׁ בְּמִשְׁמַעוֹת אֶת מִי שְׂאָרְצָה לְחוֹן, כִּי אֶת מִי שִׁיִּרְצָה לְחוֹן בּוֹדֵאי שִׁיחֹן אוֹתוֹ, וְמָה מוֹדִיעֵנִי בְּנֵה? (גִּיא). אוֹ מִשּׁוּם שְׂאֵז מִשְׁמַע שִׁישׁ מִשּׁוֹא פָּנִים לְפָנָיו ח", שִׁיחֹן לְמִי שִׁיִּרְצָה בֵּין הֶגְוֵן וּבֵין לֹא הֶגְוֵן, וְלָמָּה שִׁיחֹן אֶת זֶה וְלֹא יִחֹן אֶת הַשָּׂנִי? נֶאֱמַר בַּשּׁוֹת. וְרֹאֵה רִשְׁ"י בְּרִכּוֹת ז, ב: "אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן – אֶת אֲשֶׁר יִכְפְּרוּ רַחֲמֵי עָלָיו לְשַׁעַה, וְאַף־עַל־פִּי שְׂאֵינוֹ כְּדָאי". מִשְׁמַע שְׂמִפְרֵשׁ הֵן עַל הַעֲת וְהֵן עַל הָאָדָם.

וְרַחֲמֵתִי – עַת שְׂאֲחַפֵּץ לְרַחֵם – זֶה פִירוּשׁ "אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם". לְהַעֲרִי, שְׁלֵגִי חֲנִינָה כְּתִב רִשְׁ"י: (א) "אוֹתָן פְּעָמִים", (ב) "שְׂאָרְצָה לְחוֹן", וְאֵילוֹ כָּאֵן לְגִבִּי רַחֲמִים כְּתִב: (א) "עַת", (ב) "שְׂאֲחַפֵּץ לְרַחֵם". יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁחֲנִינָה הִיא עֲנָן חִיצוֹנִי וְהִיא נּוֹבַעַת מִרְצוֹן הַבוֹרָא, הַמוֹרָה עַל חִיצוֹנִיּוֹת הֶרְצוֹן, וְלִכֵּן נִקְט "אוֹתָן פְּעָמִים", דִּהְיֵנוּ שְׂוָה דְּבָר שְׂקוֹרָה לַעֲתִים קְרוֹבוֹת, וְאֵילוֹ רַחֲמִים הוּא עֲנָן פְּנִימִי הַנּוֹבַע

רִשְׁ"י מָה עֲנָן בְּקִשְׁת מִשְׁה לִרְאוֹת מִרְאִית כְּבוֹדוֹ לְלִימוּד סֵדֶר תַּפְלָה, וּמִבְּאֵר שְׂבָלִימוּד סֵדֶר תַּפְלָה עַל־יְדֵי שִׁיעוֹר כִּי מִדַּת טוֹבוֹ לְפָנָיו, אֲכֵן יוּכַל לִרְאוֹת כְּבוֹדוֹ שֶׁל ה' בְּאוֹפֶן חֲלָקִי (גִּיא).

לְפִי שְׂאֵי רוּצָה וְצִירָה – וְלִכֵּן אֲמַר "אֲנִי אֶעֱבִיר" (שֵׁם אִפְרִים). וּבְכַמָּה כְּתִבִּי יֵד וְדַפּוּסִים רֹאשׁוֹנִים וְכֵן בְּרֹא"ם: שְׂאֵי צִרִיךְ.

לְלַמֶּדְךָ סֵדֶר תַּפְלָה, שְׂכַשְׁנֶצְרָכָה לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל הַזְכָּרָה לִי זְכוּת אַבּוֹת, כְּסִבּוֹר אֶתָּה שְׂאֵם תָּמָה זְכוּת אַבּוֹת אֵין עוֹד תִּקְוָה – אֲבָל רֹאֵה רִשְׁ"י בְּמִדְבַּר יר, יז: "כְּשִׁחַטְאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָל וּבַמִּזְבֵּיחַ, הַתַּפְלָל מִשְׁה לְפָנָיו בְּאֶרֶץ אִפְרַיִם". וְרֹאֵה שֵׁם בְּבִיאוֹר.

"אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל" מִדַּת "טוֹבִי" – כָּל י"ג מִדּוֹת הֶרְחִמִים.

לְפָנֶיךָ – זֶהוּ פִירוּשׁ "עַל פָּנֶיךָ".
עַל הַצּוֹר – כְּשֶׁאֲתָה עוֹמֵד עַל הַצּוֹר, כְּדִלְקַמֵּן פְּסוּק כ.א.

וְאַתָּה צָפוֹן בְּמַעֲרָה – כְּשֶׁאֲעֲבִיר לְפָנֶיךָ, כְּדִלְקַמֵּן פְּסוּק כב.
וְקִרְאֵתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ – לְלַמֶּדְךָ סֵדֶר בְּקִשְׁת רַחֲמִים אַף אִם תִּכְלָה זְכוּת אַבּוֹת, וְכִסְדֶּךָ זֶה שְׂאֵתָה רוּאָה אוֹתִי מַעֲטָה – בְּטִלִּית.

וְקוֹרָא י"ג מִדּוֹת, הֵיוּ מְלֻמֵּד אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעַל־יְדֵי שִׁזְזִירוֹ לְפָנֶי רַחוּם וְחַנּוּן" – וְהִיו נַעֲנִין, כִּי רַחֲמֵי לֹא כָלִים – וּכְמוֹ שְׂכַתּוֹב (אִיכָה ג, כב) "כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֵיךָ". כִּי בְּשֵׁם

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר: כא וַאֲמַר יי הָא אֶמֶר מִתְּחִלָּה וְתִתְּעַמֵּד עַל טָגְרָא:

ה"י • הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי • בָּהֶר אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ, תָּמִיד יֵשׁ מָקוֹם, מוֹכֵן לִי לְצַרְפָּךְ, שְׁאֲטָמִינְךָ שֶׁשׁ שְׁלֹא תוֹזֵק, וּמִשֶּׁשׁ תִּרְאֶה מֶה שֶׁתִּרְאֶה, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ, עַל מָקוֹם שֶׁהִשְׁכִּינָה שָׁם מִדְּבַר, וְאָמַר: הַמָּקוֹם אֲתִי, וְאֵינִי אוֹמֵר אֲנִי בַּמָּקוֹם, שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מָקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין עוֹלָמוֹ מָקוֹמוֹ.

(כב) וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁפְתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד-עֲבָרִי: כב וְיֵהִי בְּמַעֲבַר יְקָרִי וְאֲשׁוּיְךָ בְּמַעֲרַת טָגְרָא וְאֶגִּין בְּמִימְרֵי עֲלֶיךָ עַד דְּאֶעְבֵּר:

ה"י • בַּעֲבֹר כְּבֹדִי • כְּשֶׁאֶעְבֹּר לְפָנֶיךָ. בְּנִקְרַת הַצּוּר • כְּמוֹ (במדבר טז): "הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר", (משלי ל): "יִקְרֹהָ עוֹרֵבִי נַחֲלִי", (ישעיה לו): "אֲנִי קָרָתִי וְשִׁתִּיתִי מִיָּם", גִּזְרָה אַחַת לָהֶם. נִקְרַת הַצּוּר, פְּרִיַת הַצּוּר. וְשִׁפְתִּי כְּפִי • (תורת כהנים, פרשת ויקרא): מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לַמַּחְבְּלִים לַחֲבֹל, וְתִרְגוּמוֹ: "וְאֶגִּין בְּמִימְרֵי", כְּנִי הוּא לְדַרְךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה, שְׁאֵינִי צָרִיךְ לְסוּכָּךְ עָלָיו בְּכָף מַמָּשׁ.

אשל אברהם - הרב אלאשטוילי

"אֲנִי קָרָתִי וְשִׁתִּיתִי מִיָּם" - מְלָכִים ב יט, כד. כִּן הַכּוֹרָה בּוֹר וּמוֹצֵא מִיָּם (רש"י שם).

גִּזְרָה אַחַת לָהֶם, "נִקְרַת הַצּוּר" - פְּרִיַת הַצּוּר - וְרָאָה רִש"י לְעֵיל פְּסוּק יט וּלְקַמֵּן לר, כט שזו היתה מערה.

וְשִׁפְתִּי כְּפִי - מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לַמַּחְבְּלִים לַחֲבֹל - שָׁכַן בְּשִׁעָה שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹבֵר עֹבְרִים עִמּוֹ מְלָאכִים וּפְמָלִיא שֶׁל מַעֲלָה, וְנִתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לְהוֹזִיק, וְלִכֵּן הוֹצֵר מִשָּׁה לְהִגָּה (ראה רמב"ן לעיל יב, כג). אֲבָל אֵין לומר שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא סָבָר עָלָיו בְּכּוֹפֵי כְּפִי שֶׁלֹּא יִרְאֶה אוֹתוֹ עוֹבֵר, שֶׁהָרִי אָמַר לוֹ הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "אֵינִי נוֹתֵן לָךְ רְשׁוּת לִרְאֹת אֶת פָּנָי", וּבְנוֹדֵי מִשָּׁה לֹא הָיָה עוֹבֵר עַל דְּבָרֵי ה' (באר בשדה).

וְאֶפְשָׁר גַּם לומר שֶׁהִלִּימוֹד הוּא מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּלְשׁוֹן "וְשִׁפְתִּי" (מְלָשׁוֹן סִיבּוֹךְ וְהִגָּה). שָׁאֵם רַק לְעִנֵּן שֶׁלֹּא יִרְאֶה, הָיָה דִּי לומר "וְשִׁפְתִּי". וְלִפִּי זֶה "וְשִׁפְתִּי" הָיָה עֲבוּר שְׁנֵי הָעֲנָנִים, הֵן שֶׁלֹּא יִרְאֶה וְהֵן שֶׁלֹּא יוֹזֵק. וְרָאָה גַּם מְגִילָה יט, ב: "אֶלְמָלִי נִשְׁתַּיֵּר בְּמַעֲרָה שֶׁעָמַד בָּהּ מִשָּׁה וְאֶלִּיהוּ כְּמֵלֵא נִקְבַּ מַּחֲט סִדְקִית - לֹא הָיוּ יוֹכְלִין לַעֲמוֹד מִפְּנֵי הָאוֹרָה", וּבְרִש"י שָׁם: "אֶלְמָלִי נִשְׁתַּיֵּר בָּהּ נִקְבַּ כְּפִי מַחֲט, כְּשֶׁעָבַר עָלֶיהֶן הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְשִׁפְתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד עֲבָרִי". וְרָאָה בְּפִיאוֹר לְפִסּוֹק הַבָּא.

וְתִרְגוּמוֹ: "וְאֶגִּין בְּמִימְרֵי" - וְאֶגִּין בְּמַמְרֵי.

שָׁם שֶׁלֹּא תוֹזֵק - כִּדְלָקֶמֶן פְּסוּק כב וּבְרִש"י שָׁם.

וּמִשֶּׁשׁ תִּרְאֶה מֶה שֶׁתִּרְאֶה - מֶה שֶׁאֲרָשָׁה לָךְ לִרְאֹת, וּכְמוֹ שְׁמִטָּים (פסוק כג) "וְרָאִיתָ אֶת אַחֲוֶיךָ".

זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ - בְּרִאשִׁית רַבָּה טז, ט.

עַל מָקוֹם שֶׁהִשְׁכִּינָה שָׁם מִדְּבַר - כְּלוּמַר, מִדּוּבָר כָּאֵן עַל מָקוֹם הַשְׁכִּינָה. וְאָמַר - וְעַל זֶה אוֹמֵר.

הַמָּקוֹם - הַמָּקוֹם הַיְדוּעַ, מָקוֹם הַשְׁכִּינָה.

אֲתִי, וְאֵינִי אוֹמֵר "אֲנִי בַּמָּקוֹם", שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מָקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין עוֹלָמוֹ מָקוֹמוֹ - שְׁאֵין הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא גּוֹף וְלֹא דְמוּת הַגּוֹף וְאֵינִי בְּגֶדֶר מָקוֹם (תורה אור ר"פ בראשית).

וּבְמִדְרָשׁ תַּהֲלִים (בופר) ז, י: הָיוּ אוֹמֵר הָעוֹלָם טָפַל לוֹ וְאֵין הוּא טָפַל לְעוֹלָם. וּבְמִדְרָשׁ אֶגְדָּה (בופר) עַל הַפְּסוּק: כִּי בְּרִשׁוֹתֵי הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם. תורה כב

(כב) בַּעֲבֹר כְּבֹדִי - כְּשֶׁאֶעְבֹּר - מִפְּרִשׁ "כְּבֹדִי" עַל עֲצָמוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁפֶן פּוֹתֵב בְּסוֹף הַפְּסוּק "עַד עֲבָרִי" (רא"ם), וּמִפְּרִשׁ "בַּעֲבוּר" בִּזְמַן שֶׁאֶעְבֹּר (וְלֹא אַחֵר שֶׁאֶעְבֹּר). שָׁכַן מִשֶּׁמַּע מְלָשׁוֹן "עַד עֲבָרִי" (תורת מנחם).

לְפָנֶיךָ - שֶׁרָאָה צָרִיךְ לְהַשִּׁימוֹ בְּנִקְרַת הַצּוּר (גרא).

בְּנִקְרַת הַצּוּר - כְּמוֹ "הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר" - בְּמִדְרָשׁ טז, יד.

יִקְרֹהָ עוֹרֵבִי נַחֲלִי - מִשְׁלִי ל, יז. לְשׁוֹן תִּנְקֶר (רש"י שם).

יְכוּלֵת לִרְאֹת, וְלִכֵּן פִּירֵשׁ שְׁאֵינִי נוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת בְּלִכְד. אֲבָל מִהֶמְשִׁיךְ הַפְּסוּק: "כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי", מִשֶּׁמַּע שָׁגַם אֵינִי יוֹכֵל לִרְאֹת, וּכְמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רִש"י בְּחִגִּיגָה יד, ב: "שְׁאֵי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יָמוּת".

וְלִפִּי זֶה צָרִיךְ לומר, שֶׁמֶה שֶׁאָמַר לוֹ: "כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי", זֶהוּ טַעַם לָמָּה אֵינִי נוֹתֵן לוֹ רְשׁוּת לִרְאֹת, מִשּׁוּם שֶׁכָּךְ הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הִטְבִּיעַ בְּטַבַּע הַבְּרִיאָה, וְהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵינִי רוֹצֵה לְשַׁנּוֹת טַבַּע זֶה בְּשִׁבִּיל מִשָּׁה.

לִרְאֹת אֶת פָּנָי. - וְרָאָה רִש"י בְּמִדְרָשׁ עַל הַפְּסוּק (יב, ט): "וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוֹת", "יְכוּלֵת מִרְאָה שְׁכִינָה תִלְמוּד לומר: "לֹא תוֹכֵל לִרְאֹת אֶת פָּנָי". תורה כא

(כא) הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי - בָּהֶר אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ תָּמִיד - וְהָרִי זֶה מִקְרָא חֶסֶד, וּכְאִילוֹ כְּתוּב "בָּהֶר" (רא"ם), כִּי אַחֲרַת לֹא שִׁיךְ עִנֵּן שֶׁל מָקוֹם אֲצֵל הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְכִינֵן שֶׁכְּאִילוֹ כְּתוּב "בָּהֶר", דִּהְיִינוּ הָהֶר הַיְדוּעַ, לִכֵּן מוֹסִיף שֶׁזֶהוּ בְּאוֹתוֹ הֶר "אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ תָּמִיד". וְאֶפְשָׁר שֶׁמִּפְּרֵשׁ בֵּן אֶת הַתִּיּוֹבוֹת "וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר", שֶׁהִמָּקוֹם נִמְצָא בְּאוֹתוֹ הֶר שֶׁאֵתָּה נִצֵּב שָׁם וְאֵינִי מְדַבֵּר עִמָּךְ תָּמִיד.

יֵשׁ "מָקוֹם" מוֹכֵן לִי - זֶהוּ פִּירִישׁ "הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי". וְלֹא שֶׁהִמָּקוֹם נִמְצָא עִם הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (גרא).

לְצַרְפָּךְ - זֶהוּ "וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר".

שְׁאֲטָמִינְךָ - זֶהוּ פִּירִישׁ "וְשִׁפְתִּיךָ" שֶׁבְּפִסּוֹק הַבָּא.

שיעור יומי ליום רביעי י"ג אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת כי תשא קטו

(כג) וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפֵּי וְרֵאִיתָ אֶת־אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא כג וְאַעֲדִי יָת דְּבַרְתָּ יְקָרִי וְתַחֲזִי יָת דְּבַרְתִּי וְדַקְדַּמִּי לֹא יִתְחַזֵּינָּה: וְרֵאִיו:

י"ג וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפֵּי • וְאַעֲדִי יָת דְּבַרְתָּ יְקָרִי, כְּשֶׁתִּסְתַּלַּק הַנְּהִגָה כְּבוֹדִי מִפְּנֵיךְ לְלַכֵּת מִשָּׁם וּלְהֵלֵךְ. וְרֵאִיתָ אֶת־אַחֲרֵי • הִרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 232)

הִרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין (רש"י לג, כג) לְרֵשׁ"י הִקְשָׁה: מֵאַחֵר שֶׁהִקְבֵּה הָיָה 'מַעֲטָף בְּטָלִית' כְּבִיכּוֹל (רש"י פסוק יט), כִּיצַד רָאָה מִשָּׁה אֶת כְּבוֹד הַשְּׂכִינָה ("וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי")? וְהָרִי כְּשֶׁאָדָם לּוֹבֵשׁ טָלִית - מְכַסֶּה הַטָּלִית אֶת אַחֲרָיו. וּמִתְרַץ, שֶׁהִקְבֵּה הָיָה 'מַעֲטָף בְּטָלִית' וְגַם 'מַעֲטָר בְּתִפְלִין', וְלֵאחֹר שֶׁקָּרָא י"ג מִדּוֹת הַרְחֵמִים הַסִּיר חֶלֶק מִה'טָלִית' וְהִרְאָה לְמִשָּׁה אֶת 'קֶשֶׁר הַתְּפִלִּין' שֶׁבְּאַחֲרֵי רֹאשׁוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"א עמ' 232 ואילך - מְתוּךְ לְקִרְאָת שַׁבָּת)

כְּפָרַת הַחֲטָא עַל־יְדֵי "קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין"

וְרֵאִיתָ אֶת־אַחֲרֵי

הִרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין (לג, כג. ובפירוש רש"י)

מִצִּינוּ שֶׁבַעַת שְׁלֹמֹד הִקְבֵּה לְמִשָּׁה "סִדֵּר בְּקִשְׁת רַחֲמִים" וְקִרְיָאת י"ג מִדּוֹת, הִרְאָה לוֹ הִקְבֵּה אֶת עֲצָמוֹ כְּאִלּוּ הוּא "מַעֲטָף" בְּטָלִית (רש"י שם, יט דבור-הַמִּתְחִיל וְיֵאמָר), וּמַעֲטָר בְּתִפְלִין - "הִרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין". וְיֵשׁ לַעֲנֹן מֵהִי הַשְּׂכִינָה בֵּין טָלִית וְתִפְלִין, לְבִקְשַׁת סְלִיחָה וּמַחֲלָה וְקִרְיָאת י"ג מִדּוֹת? וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה, דְּהִנֵּה יֵשׁ לְתַמָּה אֵיךְ שֶׁיֵּךְ שֶׁהָאָדָם יַעֲבֹר עַל מִצְוֹתָיו שֶׁל הִקְבֵּה, הִי וְהָיָה יִשְׁרָאֵל הֵם "מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים" (שַׁבָּת צז, א), וּמֵאֲמִין הוּא בְּאֵמוּנָה שְׁלִימָה שֶׁהִקְבֵּה "מִחֲדָשׁ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית", וְאִם־כֵּן בִּידְעוּ שֶׁבִּרְגַע זֶה חֲזִיוֹ תְּלוֹיִם בְּהִקְבֵּה, הִי הַבּוֹרָא אוֹתוֹ וּמִחֲדָשׁוֹ "בְּכָל יוֹם תְּמִיד", אֵיךְ שֶׁיֵּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ רִגַע לַעֲבֹר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ?

אשל אברהם – הרב אלאשולי

רש"י: "שאתה רואה אותי מעטף וְקִרְאָה י"ג מִדּוֹת", נִמְצָא שֶׁוְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי" הוּא הַמִּשָּׁךְ לְרֵאִיתָ הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא כְּשֶׁהוּא מַעֲטָף בְּטָלִית, וְכֵאֵן מוֹסִיף רש"י: "הִרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין", דְּהִנֵּה שֶׁהַקְדוּשָׁה־הוּא הַתְּגַלָּה לְמִשָּׁה כְּשֶׁהוּא מַעֲטָף בְּטָלִית וּמוֹכֵת בְּתִפְלִין, וּמִשָּׁה עֲצָמוֹ לֹא יָכֹל לְרֹאֵת אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין, כִּי־כֵן שֶׁהַטָּלִית מְכַסֶּה עַל הַקֶּשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין, אֲלֵא שֶׁכְּבִיכּוֹל הַסִּיר הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא אֶת הַטָּלִית מִמְּקוֹם זֶה וְ"הִרְאָהוּ" אֶת הַקֶּשֶׁר. וּמוֹכֵן שֶׁרֵאִיתָ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין הִיא עֲנִין רֵאִיתָ כְּבוֹד הַשְּׂכִינָה, שֶׁכֵּן הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ דּוֹמִים לְכֶתֶר, וּמִתְבַּטֵּא בָּהֶם יָקָר וְכְבוֹד הַשְּׂכִינָה, וְכִי־כֵן שֶׁעַל־יְדֵי הַקֶּשֶׁר מְהוּדָקִים הַתְּפִלִּין עַל הָרֹאשׁ כְּכֶתֶר, לְכֵן הִרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין דְּוָקָא (תוֹרַת מַנְסֵה). וְרֵאִיהָ רש"י בְּמִדְבָּר יב, ח: "וְתַמָּנָה ה' יָבִיט - זֶה מִרְאֵה אַחֲרֵי, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי". תוֹרַה א

אֶת הַנְּהִגָה כְּבוֹדִי. וְרֵאִיהָ בְּבִיאוֹר לְאוֹנְקְלוֹס. **כְּשֶׁתִּסְתַּלַּק** - בְּכֶמֶה דְּפּוֹסִים: כְּשֶׁאֲסַלֵּק. **הַנְּהִגָה כְּבוֹדִי מִפְּנֵיךְ לְלַכֵּת מִשָּׁם וּלְהֵלֵךְ** - אֲפָשָׁר שֶׁמִּפְּרִשׁ "וְהִסְרֹתִי כַּפֵּי" לְשֹׁנֵי עֲנִינִים, הֵן לְסִילּוֹק הַנְּהִגָה כְּבוֹדִי, וְהֵן לְהִסְרַת כַּפָּיו מֵעַל פְּנֵיו כְּדֵי שִׁיּוּכַל לְרֹאֵת (אֲךָ לֹא לַעֲנִין הַסֵּרֶת הַשְּׂמִירָה - רֵאִיהָ בְּבִיאוֹר בְּפִסּוֹק הַקּוֹדֶם), וְלָכֵן נִקְטַ בְּלִשׁוֹן "כְּשֶׁתִּסְתַּלַּק הַנְּהִגָה כְּבוֹדִי" (וְלֹא וְאַסְלִיֵּק), שֶׁאֵז יָסִיר כַּפָּיו מִמֶּנּוּ כְּדֵי שִׁיּוּכַל לְרֹאֵת. אֲךָ אֲפָשָׁר שֶׁנִּקְטַ בְּלִשׁוֹן "כְּשֶׁתִּסְתַּלַּק" כְּדֵי לְחַבְרוֹ עִם הַתִּיבּוֹת "וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי". וְעַדִּין צְרִיךְ עֵינִין. **וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי - הִרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין** - שֶׁהָרִי הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא מִנִּיחַ תְּפִלִּין (רֵאִיהָ בְּרִבְתּוֹ א. א.) וְקֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין מֵאַחֲרָיו הוּא (רש"י שם ז, א.) כְּלוֹמֵר מֵאַחֲרֵי הָעוֹרֶף (רש"י מִנְחוֹת לז, ב.) בְּבִיאוֹר הָעֵנֶן: לְעִיל פְּסוּק יט פִּירֶשׁ

כְּנִי הוּא לְדֶרֶךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה - רֵאִיהָ גַם רש"י לְעִיל יט, ד. מִלִּשׁוֹן רש"י מִשְׁמַע שֶׁאוֹנְקְלוֹס עָשָׂה כֵּן רַק דֶּרֶךְ כְּבוֹד. אֲךָ לְפִי הַמִּפְרָשִׁים, וּבְרֵאשִׁים הַרְמַב"ם, שֶׁאוֹנְקְלוֹס מִרְחִיק כָּל דְּבַר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הִגְשָׁמָה כְּלָפִי ה', הָרִי שֶׁגַם כֵּאֵן וְהוּא הַשְּׁעָם שֶׁתִּתְּרָם "בְּמִימְרֵי". **שְׂאִינוּ צְרִיךְ לְסוֹכֵךְ** - זֶהוּ פִּירוּשׁ "וְשַׁבּוֹתֵי". אֲךָ בְּרֵשׁ"י וְיִקְרָא כו, א: "לִשְׁוֹן פִּיסוֹי". וְרֵאִיהָ רש"י לְעִיל כו, כט שֶׁלִּשׁוֹן סִכָּף וְכִיסוֹי הִיא אוֹתָהּ מִשְׁמַעוֹת. **עָלִיו בְּבֶה מִמֶּשׁ** - כְּלוֹמֵר, הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ נִזְקֵק לְכָף מִמֶּשׁ בְּשִׁבִּיל לְהִגֵּן, אֲלֵא דִּי לִשְׁם כָּף בְּדַבּוּר. אֲךָ רש"י עֲצָמוֹ לֹא חָשׁ לְכָף, וְכִלְשׁוֹנוֹ לְקַמֵּן לָד, כט: "שֶׁנֶּתַן הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא יָדוֹ עַל פְּנֵיו". וְרֵאִיהָ רש"י אֵיּוֹב יג, כא: "לֹא מִצִּינוּ כָּף לְרַעְיָה כִּי אִם לְהִגֵּן, כְּמוֹ וְשַׁבּוֹתֵי כַּפֵּי". תוֹרַה כג. **(כב) וְהִסְרֹתִי אֶת כַּפֵּי - וְאַעֲדִי יָת דְּבַרְתִּי וְרֵאִיתָ יְקָרִי** - תִּרְגּוּם אוֹנְקְלוֹס. וְאַסִּיר

אלא, דברגעה ההוא שעובר על רצונו יתברך "שוכח" הוא על אמונתו בהקב"ה. ואם היה "זוכר" את האמונה שיש לו בלב פנימה, לא היה שיף לעבר חס־שלו על רצון השם־יתברך. וזהו הטעם שפשהאדם רוצה לעקור ולכפר על החטא, ואומר י"ג מדות לבקש רחמים מהקב"ה, צריך להיות עטוף בטלית ותפלין, פי שתי מצות אלו תוכנם ענין ה"זכירה". דמצות ציצית היא "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" (שלח טו, לו), וגם מצות תפלין היא "והיה גו' לזכרון בין עיניך" (בא יג, ט).

... ביום י"ז תמוז ותשעה־באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על־דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על־דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא־בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד־לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על־דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד־לבוא, ואדרבה – עלידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הריזה מגדיל השמחה והיום טוב.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

הפטרה לתענית ציבור בישיבה פרק גה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראהו בהיותו קרוב: ז יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו וישב אליהוה וירחמהו ואל־אלהינו פ־ירבה לסלוח: ח פי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם יהוה: ט פ־גבהו שמים מארץ פ־גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם: י פי כאשר ירד הגשם והשילג מן־השמים ושמל לא ישוב פי אם־הרנה את־הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא פ־ג יהיה דברי אשר יצא מפי לא־ישוב אלי ריקם פי אם־עשה את־אשר חפצתי והצלח אשר שלחתי: יב פ־בשמחה תצאו ובשלו תובלון ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל־עצי השדה ימחאו־כף: יג תחת הנעצוץ יעלה ברזש ותחת הפרפר יעלה הדם והיה ליהוה לשם לאות עולם לא יפרת: א פה אמר יהוה שמרו משפט ועשו צדקה פ־קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: ב אשרי אנוש יעשה־זאת ובן־אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות פל־רע: ג ואל־יאמר פ־הנזכר הנלוה אליהוה לאמר הבדל יבדילני יהוה מעל עמו ואל־יאמר הפרים הן אני עץ יבש: ד פ־כה א אמר יהוה לפריסים אשר ישמרו את־שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי: ה ונתתי להם ביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אפתן־לו אשר לא יפרת: ו ובני הנזכר הנלוה עליהוה לשרתו ולא־הבה את־שם יהוה להיות לו לעבדים פ־לשמר שבת מחללו ומחזיקים בבריתי: ז והביאותים אל־הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולתיהם וזבחייהם לרצון על־מזבחי פי ביתי

בית־תפלה יקרא לכל־העמים: ה נאם אדני יהוה מקבץ גדתי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו:

זכריה פרק ח

א ויהי דבר־יהוה צבאות לאמר: ב כה אמר יהוה צבאות קנאתי לציון קנאה גדולה וחמה גדולה קנאתי לה: ג כה אמר יהוה שבתי אל־ציון ושכנתי בתוך ירושלם ונקראה ירושלם עיר־האמת ויהי־יהוה צבאות הר הקדש: ד כה אמר יהוה צבאות עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלם ואיש משענתו בידו מרב ימים: ה ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה: ו כה אמר יהוה צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם־בעיני יפלא נאם יהוה צבאות: ז כה אמר יהוה צבאות הנני מושיע את־עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש: ח והבאתי אתם ושכנו בתוך ירושלם והיו־לי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה: ט כה־אמר יהוה צבאות תחזקנה ידיכם השמעים בימים האלה את הדברים האלה מפני הנביאים אשר ביום יסד בית־יהוה צבאות ההיכל להבנות: י כי לפני הימים ההם שבר האדם לא נהיה ושבר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין־שלוש מן־הצור ואשלח את־כל־האדם איש ברעהו: יא ועתה לא כימים הראשונים אני לשארית העם הזה נאם יהוה צבאות: יב כי־זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן את־יבולה והשמים יתנו טלם והנחלתי את־שארית העם הזה את־כל־אלה: יג והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל בן אושיע אתכם והייתם ברכה אל־תיראו תחזקנה ידיכם: יד כי כה אמר יהוה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בהקציף אבתיכם אתי אמר יהוה צבאות ולא נחמתי: טו כן שבתי זממתי בימים האלה להיטיב את־ירושלם ואת־בית יהודה אל־תיראו: טז אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את־רעהו אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם: יז ואיש | את־רעת רעהו אל־תחשבו בלבבכם ושבעת שקר אל־תאמרו כי את־כל־אלה אשר שנאתי נאם־יהוה: יח ויהי דבר־יהוה צבאות אלי לאמר: יט כה־אמר יהוה צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית־יהודה לששון ולשמחה ולמגדים טובים והאמת והשלום אהבו: כ כה אמר יהוה צבאות עד אשר יבאו עמים וישובו ערים רבות: כא והלכו ישובי אחת אל־אחת לאמר גלכה הלוך לחלות את־פני יהוה ולבקש את־יהוה צבאות אלה גם־אני: כב ובאו עמים רבים וגוים עצומים לבקש את־יהוה צבאות בירושלם ולחלות את־פני

שיעור יומי ליום חמישי י"ד אדר ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת כי תשא

יהוה: כג פה אמר יהוה צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם פי שמענו אלהים עמכם:

♦ יום חמישי י"ד אדר ♦

א ואמר יי למשה פסל לך תרין לוחי אבניא קדמאי ואכתוב על לוחיא ית פתגמאי די הוו על לוחיא קדמאי די תברתא:

לד (א) ויאמר יהוה אל-משה פסל-לך שני-לחת אבנים פראשנים וכתבתי עליהלחת את-הדברים אשר היו עלי-הלחת הראשנים אשר שברת:

כ"ט פסל-לך • הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלו, ואמר לו: הפסלת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה. פסל-לך • אתה שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות. מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתבתה. אמר: "אם יאמר המלך להרנה, אמר לו 'עדין אינה אשתך'". בדק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו שושבינה: "כתב לה כתבה אחרת, שנקרעה הראשונה", אמר לו המלך: "אתה קרעת אותה, אתה קנה לך גיר אחר, ואני אכתב לה בכתב ידי". כך, המלך, זה הקדוש-ברוך-הוא. השפחות, אלו ערב-רב. והשושבין, זה משה. ארוסתו של הקדוש-ברוך-הוא, אלו ישראל. לכך נאמר: "פסל לך".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

על-ידי משה הוא בקריעת הכתובה שבמשל. וראה רש"י לעיל לב, יט שהביא טעם אחר לשבירת הלוחות: "מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה כן וכל ישראל מומרים ואתננה להם?" ויש צורך בשני הטעמים: הטעם דלעיל מבאר בעיקר מדוע לא ניתנו הלוחות לישראל, אבל אינו טעם מספיק להסביר את שבירת הלוחות, ולכך צריך הטעם שבפנים. ולאיידך, מהטעם שבפנים לא מובן איך הותר למשה לא לקיים שליחותו של ה' למסור הלוחות לישראל, ולכך צריך טעם דלעיל. נמצא, שתחילה הגיע משה למסקנה שבמצב זה אסור לו למסור את הלוחות לישראל, וכיון שנאסר עליו למסור הלוחות, החליט לשבור אותם (תורת מנחם).

לכך נאמר "פסל לך" - כלומר, פסול משלך. כי אתה שברת את הלוחות הראשונות, ואתה תפסול את הלוחות השניות משלך. תורה ב

פירש למד נקט דוקא בלשון "פסל לך", ובעת מפרש למד ביקש ממושה לפסול הלוחות, ולא פסל בעצמו כבתחילה. משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה - שושבין שלה. אדם המשתדל בחופתה ובוווגה (ע"פ רש"י ברכות סא, א).

וקרע כתבתה, אמר: אם יאמר המלך להרנה, אמר לו עדין אינה אשתך. בדק המלך ומצא, שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה: כתב לה כתבה אחרת, שנקרעה הראשונה. אמר לו המלך: אתה קרעת אותה, אתה קנה לך [לך] - כן הוא בדפוס ראשון. אך בשאר דפוסים: "לה".

גיר אחר, ואני אכתב לה בכתב ידי. כן, המלך - זה הקדוש-ברוך-הוא, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקדוש-ברוך-הוא הוא אלו ישראל - ושבירת הלוחות

(א) פסל לך - הראהו מחצב סנפירינן - אכן טובה. וראה רש"י לעיל יז, ו.

מתוך אהלו, ואמר לו: הפסלת יהיה שלך - לומר בן ממה שנאמר "פסל לך", ולא "עשה לך", ו"פסל" הוא גם מלשון פסולת, ו"לך" פירושו שלך. ומזה מובן שעיקרו של מחצב סנפירינן היה לשם גשית לוחות הברית, ורק הפסולת של המחצב, החלק הטפל, היה עבור משה (תורת מנחם).

ומשם נתעשר משה הרבה - הוסיף תיבת "הרבה", כי כבר היה עשיר מלפני כן מבזת מצרים, שבודאי קים את ציווי ה' לשאול מהמצרים כלי כסף וזהב.

פסל לך - אתה "שברת" הראשונות - וזהו מה שאומר לו: "הלוחות הראשונים אשר שברת". וראה רש"י סוף דברים: "אשר שברת, ישר כחך ששברת". אך כאן לא פירש כן, כי אין זה מתאים עם פשוטו של מקרא כאן.

אתה "פסל לך" אחרות - לפני כן

שיעור יומי ליום חמישי י"ד אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת כי תשא קיט

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום, יז תמוז)

חלוק [ההבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות:
בלחות עצמן - הראשונות מעשה אלקים, השניות פסל-לך. המכתב - חרות על הלחות, שפדךשת רבותינו ז"ל (ערוכין נד, א) הוא רק בלחות הראשונות. במעלת בני ישראל - בלחות הראשונות צדיקים, כשעמדו על הר סיני פסקה להמתן, בשניות בעלייתשובה. במעלת משה - במתן-תורה נתן למשה אלה אורות במתנה, ובחטא העגל נטלו ממנו ולא חזרו בלוחות השניות (רק בשבת נותנים לו, כדאיתא [כמו שכתוב] ב'פרי עץ חיים'). מעלת לוחות השניות שנתן גם-כן הלכות מדרש אגדות כו', כפלים לתושיה כדאיתא [כמו שכתוב] ב'שמות רבה' מ"ו [במדרש 'שמות רבה' תחלת פרשה מו], וקירון עור פני משה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 219)

עמד שושבינה וקרע כתבתה (רש"י לד, א) וזלעיל (לב, יט) הביא טעם אחר: "התורה כלה כאן, וישראל מומרים, ואתגנה להם". ויש לבאר, דהנה משה נצטוו למסור את הלוחות לבני ישראל, אבל לא זו בלבד שלא קים את הצווי ולא נתן אותם לישראל, אלא שבר אותם. לכן הביא רש"י שני טעמים: הטעם הראשון מסביר את **אי-נתינת** הלוחות, והטעם השני מסביר את **שבירתם**.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ו עמ' 248 ואילך - מתוך לקראת שבת)

ישר כחך ששברת

וכתבתי על-הלחות את-הדברים אשר היו על-הלחות הראשנים אשר שברת: (לד, א)

אשר שברת - אמר ריש לקיש: ישר כחך ששברת (שבת פז, א)
ב'פנים יפות' כאן הקשה, מדוע אמר הקב"ה למשה "ישר כחך ששברת" רק לסוף מ' יום השניים, ולא שבחו מיד כששבר את הלוחות?
ויש לישב על-פי דברי המדרש (שמות-רבה פרשה מו, א) "אמר לו הקב"ה, אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות כו' כפלים לתושיה".
ונמצא, דהשבח בשבירת הלוחות לא היה על מעשה השבירה עצמו, כ"אם שעל-ידי השבירה זכו ישראל ללוחות השניות שהיו בהם "הלכות מדרש ואגדות".
ולכן אמר לו הקב"ה "ישר כחך ששברת" רק כשצוה לו על לוחות שניות, כי רק כשמעשה השבירה הביא לנתינת הלוחות השניות, נתברר שגם השבירה היתה מעשה טוב.

ב'והיו זמין לצפרא ותסק בצפרא לטורא
דסיני ותתעמד קדמי תמן על ריש טורא :

(ב) **והיה נכון לבקר ועלית בבקר אליהר סיני
ונצבת לי שם על-ראש ההר:**

כ"א נכון • מזמן.

ג'ואיש לא יפק עמך ואף אנש לא יתחזי
בכל טורא אף ענא ותורא לא ירעון לקבל
טורא ההוא :

(ג) **ואיש לא-יעלה עמך וגם-איש אל-ירא בכל-
ההר גם-הצאן והבקר אל-ירעו אל-מול ההר
ההוא:**

כ"א נכח • **ואיש לא-יעלה עמך** • הראשונות, על-ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה. אין לך יפה מן הצניעות.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

שלטה בהן עין רעה. אין לך יפה -
בכמה פתבי"ד: מדה יפה.
מן הצניעות - נראה שעיקר הלימוד
הוא מהמשך הפסוק "וגם איש אל ירא
בכל ההר", שלא רק שלא יעלו עמו,

- ברעש וקמולה.
וקולות וקהלות - פדלעיל כ, טו "וכל
העם רואים את הקולות". ויום מתן
תורה נקרא בספר דברים "יום הקהל" -
ראה שם ד, י, ט, י, ד, יח, טו.

(ב) **נכון - מזמן** - מוכן. ולא מלשון
מכונן (רא"ם). וראה גם רש"י בראשית
מא, לד. תורה ג
(ג) **ואיש לא יעלה עמך -**
הראשונות, על-ידי שהיו בתשואות

ד ופסל תרין לוחי אבנא פקדמאי ואקדמ
משה בצפרא וסלק לטורא דסיני קמא
דפקד יי יתה ונסב בידה תרין לוחי אבנא:

(ד) וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לִלְחֵת אֲבָנִים פְּרָאשִׁים וַיִּשְׁכֵּם מֹשֶׁה
בְּבֹקֶר וַיַּעַל אֶל־הָר סִינַי בָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח
בְּיָדוֹ שְׁנֵי לִלְחֵת אֲבָנִים:

ה ואתגלי יי בעננא ואתעמד עמה תמן וקרא
בשמה דיי:

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם
יְהוָה:

כ"י - וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' • מתרגמינן: 'וקרא בשמה דה'.

וואעפער יי שכתה על אפיה וקרא יי יי
אלהא רחמנא וחסנא מרחיק רגז ומסגי
למעמד טבון וקשוט:

(ו) וַיַּעֲבֹר יְהוָה | עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה | יְהוָה אֵל
רַחוּם וְחַנוּן אֲרֹךְ אָפִים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

כ"י - ה' ה' • (ראש השנה יז): מדת רחמים היא, אחת קדם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב. אל • אף זו
מדת רחמים, וכן הוא אומר (תהלים כב): "אלי, אלי, למה עזבתני". ואין לומר למדת הדיון 'למה עזבתני', כן
מצאתי במכילתא. ארך אפים • (סנהדרין קיא): מאריך אפו ואינו ממחר להפרע, שמא יעשה תשובה.
ורב חסד • לצריכים חסד, שאין להם זכיות כל-כך • (ראש השנה יז). ואמת • לשלם שכר טוב לעושי רצונו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 172)

אחת קדם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (רש"י לד, ו) ידועה הקשוא, מה צריך אדם רחמים קדם שחטא. ויש
לומר: **קדם שיחטא** - שם הוי' עוזר לאדם להתגבר על יצרו ולא להפשל בחטא מלכתחלה. **לאחר שיחטא וישוב** -
גם אם האדם עבר עברה, עוזר לו שם הוי' (בדרך געלית יותר) לשוב בתשובה.

אשל אברהם - הרב אלעזר

וכן הוא אומר - תהלים כב, ב.
"אלי אלי למה עזבתני", ואין לומר
למדת הדיון "למה עזבתני". כן
מצאתי במכילתא - בשלח שירה
פרק ג.

אריך אפים - מאריך אפו ואינו
ממחר לפרע - ראה גם רש"י בבא
קמא ג, ב: "מאריך רגזו וממתין
מלהפרע". וראה רש"י במדבר ד, יח:
"אריך אפים - לצדיקים ולרשעים".
כלומר, לכן נאמר "אפים" לשון רבים.

וראה רש"י בבא קמא שם.
שמא יעשה תשובה - וראה גם רש"י
משלי כה, טו: "בארך אפים יפתה קצין
- בעוד שהקדוש-ברוך-הוא מאריך
אפו ואינו נפרע, יתנו לב החוטאים
לפתותו בתשובה ותפלה".

ורב חסד - לצריכים חסד, שאין
להם זכיות כל-כך - אלא מעט,
ואינם יכולים להגן עליו כשחוטא, אזי
הוא מטה כלפי חסד (רא"ס).

ואמת - לשלם שכר טוב לעושי
רצונו - כפי שהבטיח. תורה ז

שפירש כאן גבי "ויקרא". תורה ו
(ו) ה' ה' - **מדת הרחמים היא** - שם
ה'. וכיון שהזכיר פעמים, הרי הן שתי
מדות של רחמים, וכפי שמבאר: אחת
לפני החטא ואחת לאחר החטא (ע"פ
רא"ס). אף ב"משכיל לדוד" כתב, שמנה
שלא כתב "מדות רחמים הן", אלא
"מדת רחמים היא", משמע ששני
השמות "ה' ה'" הם מדה אחת של
רחמים. אלא שלפי זה, יצטרף למנות
את "נוצר חסד לאלפים" לשתי מדות,
וגם לכלול את "ונקה" ב"ג מדות.
וראה רש"י פסוק ז ובביאור.

אחת קדם שיחטא - אף על פי שגלוי
לפניו שסופו לחטא (רא"ס).

ואחת אחר שיחטא וישוב - ראה גם
רש"י ראש השנה יז, ב: "מדת רחמים,
אני מרחם קודם שיחטא, ואני מרחם
אחר שיחטא אם ישוב".

אל - אף זו מדת רחמים - אף ששם
אלקים הוא דיון, "אל" היא מדת
הרחמים (באר בשדה). אלא שאינה שונה
למדרגת מדת הרחמים של שם ה' (רא"ס).

אלא שגם לא יהיו נוכחים בסביבות
ההר. ומה שרש"י מעתיק בדבור-
המתחיל "ואיש לא יעלה עמך", יש
לומר שבזה בא לבאר את קצה
ההצנעות, שאפילו אהרן נדב
ואביהוא והזקנים שעלו עמו להר
בלוחות הראשונים, לא יעלו עמו
כאן. תורה ד

(ה) וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' - **מתרגמינן:**
"וקרא בשמה דה" - וקרא בשם של
ה'. כלומר, משה קרא בשמו של ה'
(רא"ס). ואף ששמו של משה לא נזכר
בפסוק, הרי הוא נרמז בתיבת "עמו",
שהפונה למשה (כפירוש הרמב"ן
והרשב"ם). ועליו מוסב "ויקרא",
ופירושו שאחרי שה' התייצב עם משה,
קרא משה בשם ה'. אבל "ויתיצב" שבא
בהמשך ל"וירד ה' בענן", המשמעות
הפשוטה היא על הקדוש-ברוך-הוא,
שהקדוש-ברוך-הוא התייצב ולא משה,
משום שמשה עדין לא נרמז בפסוק.
וכן משמע גם מזה שרש"י שתק ולא
טרח לפרש שהפונה למשה, כפי

(ו) נִצַּר חֶסֶד לְאֵלִים נִשָּׂא עֵז וּפִשֵּׁעַ וְחַטָּאָה וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פִקְדֹן עֵזֹן אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי בָנִים עַל-שְׁלִשִּׁים וְעַל-רַבָּעִים:

וְנָטַר טִיבוֹ לְאֵלִים דְּרִין שְׂבָק לַעֲזֹז וְלִמְרוֹד וְלַחֲבוּכִין סִלַּח לְדַמְיָבִין לְאוֹרֵיתָהּ וְלִדְלָא מִיָּבִין לֹא מִזִּפִּי מִסְעֵר חֲזָבִי אֲבָהֶן עַל בָּנִין וְעַל בָּנֵי בָנִין מְרַדִּין עַל דֵּר תְּלִיתִי וְעַל דֵּר רַבִּיעִי:

כ"א - נִצַּר חֶסֶד • שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְפָנָיו. לְאֵלִים • לְשָׁנֵי אֲלָפִים דּוֹרוֹת. עֲזוֹת • אֵלּוּ הַדּוֹנוֹת. פִּשְׁעִים, אֵלּוּ הַמְּרִידִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה לְהַכְעִים. וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה • לִפִּי פִשְׁטוֹ, מִשְׁמַע שְׂאִינוּ מוֹתֵר עַל הָעֵזֹן לְגַמְרִי, אֲלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ מַעַט מַעַט. וְרַבּוּתֵינוּ דְּרִשׁוֹ: מִנְקָה הוּא לְשָׁבִים, וְלֹא יִנְקָה לְשְׂאִינָן שָׁבִים (יומא פו). פִּקְדֹן עֵזֹן אֲבוֹת עַל-בָּנִים • כְּשֶׁאוֹחֲזִים מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בְּיָדֵיהֶם, שֶׁכָּכֵר פֶּרֶשׁ בְּמִקְרָא אַחֵר, לְשׁוֹנָאִי. וְעַל רַבָּעִים • דּוֹר רַבִּיעִי. נִמְצָאת מִדָּה טוֹבָה מְרַבָּה עַל מִדַּת פְּרָעָנוּת אַחַת לְחֻמֶּשׁ מְאוֹת, שֶׁבְּמִדָּה טוֹבָה הוּא אוֹמֵר: "נִצַּר חֶסֶד לְאֵלִים".

(ח) וַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה: ח וַאֲחֵי מֹשֶׁה וְכָרַע עַל אֶרְעָא וּסְגִיד:

כ"ב - וַיִּמְהַר מֹשֶׁה • כְּשֶׁרָאָה מֹשֶׁה שְׂכִינָה עוֹבֶרֶת וְשִׁמְעַ עוֹל הַקְּרִיאָה, מִיד: "וַיִּשְׁתַּחֲוֶה".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

"נִצַּר חֶסֶד לְאֵלִים" - רָאָה גַם רִשִּׁי לְעִיל שֵׁם. תוֹרַח
(ח) וַיִּמְהַר מֹשֶׁה - כְּשֶׁרָאָה מֹשֶׁה שְׂכִינָה עוֹבֶרֶת - בְּ"תוֹרַת מִנְחָם" כְּתַב שֶׁהַכֹּהֵן שָׂרָאָה שֶׁהַשְׂכִּינָה מִתְחִילָה לַעֲבוֹר, כִּי בִשְׁעָה שֶׁהַשְׂכִּינָה עֹבֶרָה בְּפוֹעַל הוּא לֹא יָכֹל לְרֹאאוֹת, כִּדְלַעִיל לָג, כְּבִי-כָּג. וְבִ"בָּאָר בִּשְׁדָּה" כְּתַב שֶׁהַכֹּהֵן לֹאֲחֲרֵי שֶׁהַשְׂכִּינָה עֹבֶרָה. וְשִׁמְעַ עוֹל הַקְּרִיאָה - בְּ"תוֹרַת מִנְחָם" כְּתַב שֶׁמִּדְּיוֹק לְשׁוֹן רִשִּׁי "קוֹל הַקְּרִיאָה" (וְלֹא "הַקְּרִיאָה"), מִשְׁמַע שֶׁהַשְׂתַּחֲוָה מִיד שֶׁשִּׁמְעַ אֶת קוֹל ה' מִתְחִיל לְקְרֹא, עוֹד לִפְנֵי שֶׁשִּׁמְעַ אֶת הַקְּרִיאָה עֲצָמָה. וְהִ"בָּאָר בִּשְׁדָּה" כְּתַב שֶׁכֹּהֵן רִשִּׁי שֶׁמִּשְׁמַע הַשְׂתַּחֲוָה רַק לְאַחֵר שֶׁשִּׁמְעַ אֶת כָּל הַקוֹל שֶׁל הַקְּרִיאָה, כִּי לֹא רָצָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת בְּעוֹדָנּוּ שׁוֹמַע אֶת הַקְּרִיאָה.

מִיד "וַיִּשְׁתַּחֲוֶה" - בְּ"תוֹרַת מִנְחָם" מְבָאָר שֶׁמֶה שֶׁרִשִּׁי הַשְּׁמִיט הַתִּיבוֹת "וַיִּקְדֹּ אֶרְצָה", שֶׁעֲנִין הַקִּדָּה הוּא כְּפִיפַת קִדְקוֹד, וְכַתֵּב "וַיִּשְׁתַּחֲוֶה" בְּלִבָּד, שֶׁעֲנִינָהּ הַשְׁתַּחֲוֹת לְאַרְצָה, וְהוֹסִיף תִּיבַת "מִיד", מִשׁוֹם שֶׁרוֹצֶה לִּמְרֹב בְּזָה שֶׁהַשְׁתַּחֲוָה הִיָּתָה בְּמַהֲרִית גְּדוּלָּה כָּל כָּף עַד שֶׁהַקִּדָּה לֹא הִיָּתָה עֲנִין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ אֲלֹא כְּחֶלֶק מִהַשְׁתַּחֲוָה. וְהִ"בָּאָר בִּשְׁדָּה" כְּתַב שֶׁכֹּהֵן רִשִּׁי לֹמֵר שֶׁמִּשְׁמַע מִהַר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי שֶׁתִּפְסֶה הַשְׂכִּינָה מִמֶּנּוּ. תוֹרַח ט

אֲבָל רָאָה עֲבוּדָה-זָרָה ד, א: "אוֹהֲבוֹ נִפְרַע מִמֶּנּוּ מַעַט מַעַט, שׁוֹנָאוֹ נִפְרַע מִמֶּנּוּ בְּבֵת אַחַת". וְרַבּוּתֵינוּ דְּרִשׁוֹ - יוֹמָא פו, א. וְרָאָה גַם רִשִּׁי בְּמִדְרַךְ יד, יח. אֶף שֵׁם הַבֵּיא: (א) רַק פִּירוּשׁ זֶה, (ב) בְּתוֹר הַפִּירוּשׁ הַפִּשׁוּט. מִנְקָה הוּא לְשָׁבִים - מוֹתֵר לוֹ עַל הָעֵזֹן וּמִנְקָה אוֹתוֹ לְגַמְרִי כְּאֵלּוֹ לֹא עֲשָׂאוֹ (רא"ס). וּלְפִי זֶה, "וְנִקְהָ" הוּא מִמִּנְיָן י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים. וְרָאָה סֵפֶר הַפִּרְדָּס לְרִשִּׁי (ע"ש): י"ג בְּרִיתוֹת תִּיבוֹת הָאֲמוּרוֹת לוֹ לְמִשְׁה בְּהָר, וְאֵלּוֹ הֵן: ה' ה' אֵל רְחוּם וְחַנוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְאֶמֶת נוֹצֵר חֶסֶד לְאֵלִים נוֹשֵׂא עֵזֹן וּפִשֵּׁעַ וְחַטָּאָה, "וְנִקְהָ" אֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן, אֲלֹא שֶׁהוּא סִיּוֹם טוֹב מִפְּסִיקִין שֵׁם, וּמִחֻשְׁבִּין "נוֹצֵר חֶסֶד לְאֵלִים" שְׁתֵּי בְרִיתוֹת. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים "וְנִקְהָ" מִן הַמִּנְיָן, וּמִחֻשְׁבִּין "נוֹצֵר חֶסֶד לְאֵלִים" בְּרִית אַחַת. וְ"לֹא יִנְקָה" לְשְׂאִינָן שָׁבִים - אֲלֹא נִפְרַע מִהֶם.

פִּקְדֹן עֵזֹן אֲבוֹת עַל בָּנִים - כְּשֶׁאוֹחֲזִים מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בְּיָדֵיהֶם, שֶׁכָּכֵר פֶּרֶשׁ בְּמִקְרָא אַחֵר - לְעִיל כ, ד. וְרָאָה גַם רִשִּׁי שֵׁם. "לְשׁוֹנָאִי". וְעַל רַבָּעִים - דּוֹר רַבִּיעִי. נִמְצָאת מִדָּה טוֹבָה מְרַבָּה - בְּרִשִּׁי לְעִיל כ, ה: "וַיִּתְרַח". עַל מִדַּת פְּרָעָנוּת אַחַת לְחֻמֶּשׁ מְאוֹת, שֶׁבְּמִדָּה טוֹבָה הוּא אוֹמֵר:

(ז) נִצַּר חֶסֶד - שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְפָנָיו - כְּלֹמֵר, חֶסֶד מוֹסֵב עַל הָאָדָם הַעוֹשֶׂה וְלֹא עַל הַחֶסֶד שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי לְשׁוֹן "נוֹצֵר" לֹא שִׁיף אֲלֹא עַל הַחֶסֶד הָעֲשׂוּי כְּכֹר (רא"ס). וְהִנֵּה בְּפִשְׁטוֹת "לְפָנָיו" מוֹסֵב עַל עֲשִׂית הַחֶסֶד, דִּהְיֹנוּ הַחֶסֶד שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. אֶף הִ"בָּאָר בִּשְׁדָּה" כְּתַב שֶׁ"לְפָנָיו" מוֹסֵב עַל "נוֹצֵר", דִּהְיֹנוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹצֵר לְפָנָיו אֶת הַחֶסֶד שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה, כְּלֹמֵר שֶׁהַחֶסֶד נִמְצָא תָמִיד לְפָנָיו, כִּדִּי לְשַׁלֵּם אוֹתוֹ מְאוֹתָהּ שְׁעָה עַד לְאֵלִים דּוֹר. וְרָאָה לְשׁוֹן רִשִּׁי לְעִיל כ, ה: "נוֹצֵר חֶסֶד שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה, לְשַׁלֵּם שָׂכָר עַד לְאֵלִים דּוֹר".

לְאֵלִים - לְשָׁנֵי אֲלָפִים דּוֹרוֹת - מִיעוֹט לְאֵלִים אֵינוֹ פְּחוֹת מִשְׁנֵי אֲלָפִים (רש"י מִכּוֹת כג, א).

עֲזוֹת - אֵלּוּ הַדּוֹנוֹת - אֲבָל אֵינוֹ עוֹשֶׂה לְהַכְעִים אֲלֹא לְתִיאָבוֹן. פִּשְׁעִים - אֵלּוּ הַמְּרִידִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה לְהַכְעִים - וְכַתֵּב בְּ"מִשְׁכִּיל לְדוֹד", שֶׁמֶה שֶׁרִשִּׁי לֹא פִירַשׁ תִּיבַת "וְחַטָּאָה", מִשְׁמַע שֶׁסּוֹבֵר שְׂאִינָה מִי"ג מִדּוֹת, אֲלֹא כְּפִי שֶׁפִּירַשׁ רִשִּׁי בְּיוֹמָא לו, ב: "נוֹשֵׂא עֵזֹן וּפִשֵּׁעַ כְּחֹסֶטֶת שׁוֹגֵג". וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה - לִפִּי פִשְׁטוֹ מִשְׁמַע, שְׂאִינוּ מוֹתֵר עַל הָעֵזֹן לְגַמְרִי, אֲלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ מַעַט מַעַט - וּלְפִי פִירוּשׁ זֶה לְכַאוֹרָה "וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה" אֵינוֹ נִמְנָה בִּי"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים.

(ט) וַיֹּאמֶר אֱמֹנָא מִצְאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְךָ־נָא
אֲדֹנָי בְּקִרְבְּנוּ כִּי עִם־קִשְׁה־עֶרְףְּ הוּא וְסִלְחָתָהּ
לְעוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:

ט וַיֹּאמֶר אֱמֹנָא מִצְאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְךָ־נָא
תְּהִי כְּעֵן שְׂכֻנָּתָא דִּי בִּינָנָא אָרִי עִם קִשִּׁי
קָדִל הוּא וְתִשְׁבּוּק לְחֻבְנָא וְלִחְטָאָנָא
וְתִחְסָנָנָא:

ט"ו יִלְךָ־נָא ה' בְּקִרְבְּנוּ • כְּמוֹ שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ, מֵאַחַר שֶׁאַתָּה נוֹשֵׂא עוֹן, וְאִם "עִם קִשְׁה־עֶרְףְּ הוּא" וְיִמְרוּ
בָּהּ, וְאַמְרָתָּה עַל זֹאת: "פֶּן אֶכְלֶךָ בְּדֶרֶךְ", אַתָּה תִּסְלַח לְעוֹנֵינוּ וְגו', יֵשׁ כִּי בְּמִקּוֹם 'אִם'. וְנִחַלְתָּנוּ • וְתִתְּנֵנוּ
לָךְ לְנִחְלָה (סְפָרִים אַחֲרִים: שֶׁתִּתֵּן לָנוּ נִחְלָה) מִיַּחֲדָתָה, זֶה הֵיא בְּקִשְׁתָּ: "וְנִפְלִינוּ אָנִי וְעַמִּי", שֶׁלֹּא תִשְׁרָה
שְׂכִינְתְּךָ עַל הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים.

♦ יום שישי ט"ו אדר ♦

(י) וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי בְרִית בְּרִית נִגְדָה כָּל־עַמִּי
אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־
הַגּוֹיִם וְרָאִהָ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אַתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת־
מַעֲשֶׂה יְהוָה כִּי־נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:

י וַיֹּאמֶר הָא אֲנָא אֲנִי גִזְרִי קִנִּים קָדָם כָּל עַמִּי
אֶעֱבֹד פְּרִישָׁן דִּי לֹא אֶתְבְּרִיאִי בְּכָל אֶרְעָא
וּבְכָל עַמְמִיָּא וְיַחְזִי כָל עַמָּא דִּי אֶת בִּינִיָּהוֹן
יֵת עוֹבְדָא דִּי אָרִי דְחַל הוּא דִּי אֲנָא עֲבֹד
עַמִּי:

ט"ו בְּרִית בְּרִית • עַל זֹאת. אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת • לְשׁוֹן וְנִפְלִינוּ, שֶׁתִּהְיוּ מְבַדְּלִים בְּזוֹ מִכָּל הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי
אֱלִילִים, שֶׁלֹּא תִשְׁרָה שְׂכִינְתִּי עֲלֵיהֶם.

אשל אברהם - הרב אלאשטילי

(י) בְּרִית בְּרִית - עַל זֹאת - עַל
בְּקִשְׁתָּ "וְנִפְלִינוּ", וּכְפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ הִכְתוּב
"נִגְדָה כָּל עַמִּי אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת" (רא"ם).
וּמִמִּילָא יֵשׁ בְּרִיתָת בְּרִית גַּם עַל "יִלְךָ־
נָא ה' בְּקִרְבְּנוּ", שֶׁהִרְי בְּדָבָר זֶה נִבְדְּלִים
יִשְׂרָאֵל מִשְׁאֵר הָאֲמוֹת, שֶׁה' שׁוֹרָה
בְּתוֹכָנוּ וְלֹא בְּאֲמוֹת הָעוֹלָם. וְמֵה
שֶׁהוֹצֵרָךְ לְבְרִית, יֵשׁ לוֹמֵר, מִשׁוֹם
שֶׁעָנָן "וְנִפְלִינוּ" זֶה בְּקִשְׁתָּ לְתִמִּיד, שֶׁכָּף
יִהְיֶה בְּאֹפֶן תִּמִּידִי וְלִעוֹלָם, וְעַל כֵּן
הוֹצֵרָךְ בְּרִית. אֲבָל רָאֵה רִשִּׁי לְעֵיל לֵג,
יט: "בְּשַׁעֲת מַעֲשֶׂה אָמַר לוֹ הִנֵּה אֲנִי
בּוֹרֵת בְּרִית, הִבְטִיחוּ שְׂאִינָן חוֹדְרוֹת
רִיקָם", הִנֵּנוּ שְׁנֵה מוֹסֵב עַל י"ג מִדּוֹת.
וְרָאֵה גַם רָאֵה הַשְׁנָה יז, ב' וּבְרִשִׁי שָׁם:
"הִנֵּה אֲנִי בּוֹרֵת בְּרִית - עַל הָאֲמוֹר
לְמַעַלְהָ".

אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת - לְשׁוֹן "וְנִפְלִינוּ"
- לְעֵיל לֵג, טו.

שֶׁתִּהְיוּ מְבַדְּלִים בְּזוֹ מִכָּל הָאֲמוֹת
שֶׁלֹּא תִשְׁרָה שְׂכִינְתִּי עֲלֵיהֶם. -
רָאֵה גַם רִשִּׁי שָׁם. תוֹרָה יא

"וְסִלְחָתָהּ" הֵיא וְא"ו הַהִיפּוּף, שֶׁמִּהִפֵּךְ
הַמִּילָה מְעַבֵּר לְעֵתִיד.
"לְעוֹנֵנוּ" - וְעַל זֶה אָמַר בְּתַחֲוִילַת
דְּבָרָיו: "אִם נָא מִצְאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ" (בֹּאֵר
בְּשׁוּד).
יֵשׁ "כִּי בְּמִקּוֹם אִם" - שֶׁ"כִּי" מִשְׁמַשׁ
בְּאַרְבָּעָה לְשׁוֹנוֹת, וְאַחַד מֵהֶם "אִם".
וְלָכֵן "כִּי עִם קִשְׁה עוֹרְףָּ הוּא", פִּירוּשׁוֹ:
אִם עִם קִשְׁה עוֹרְףָּ הוּא. וְלֹא שֶׁהוּא
טַעַם לִ"יִלְךָ־נָא ה' בְּקִרְבְּנוּ", שֶׁהִרְי לְעֵיל
שֶׁם כְּתִב שְׁהוּ טַעַם שֶׁ"לֹא אֶעֱלֶה
בְּקִרְבְּךָ" (רא"ם).

וְנִחַלְתָּנוּ - וְתִתְּנֵנוּ לָךְ לְנִחְלָה
מִיַּחֲדָתָה - שֶׁאֲנִינָנוּ נִחְלָה לָךְ לְנִחְלָה
בְּלַעֲדִיתָ.

זֶה הֵיא בְּקִשְׁתָּ "וְנִפְלִינוּ אָנִי וְעַמִּי" -
לְעֵיל לֵג, טו.

שֶׁלֹּא תִשְׁרָה שְׂכִינְתְּךָ עַל הָאֲמוֹת -
כִּדְלֵעִיל שֶׁם בְּרִשִׁי. וְלֹא שֶׁהֵיא בְּקִשְׁה
חֲדָשָׁה. אֲלֵא בִּינוּ שֶׁהוֹפִיר אֶת בְּקִשְׁתּוֹ
הָרִאשׁוֹנָה בְּהִקְשֵׁר לְ"עִם קִשְׁה עוֹרְףָּ",
הוֹפִיר גַּם אֶת בְּקִשְׁתָּ הַ"וְנִפְלִינוּ" שֶׁבָּאָה
בְּהִמְשָׁךְ לְבִקְשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה. תוֹרָה י

(ט) יִלְךָ־נָא ה' בְּקִרְבְּנוּ - כְּמוֹ
שֶׁהִבְטַחְתָּ - לְעֵיל לֵג, יד: "פֶּנִּי יִלְכוּ".
שְׂאִינָן זֶה בְּקִשְׁה חֲדָשָׁה, אֲלֵא חוֹדֵר עַל
מֵה שֶׁכָּבֵר הוֹבְטָח לוֹ, בְּתוֹר הַקִּדְמָה
לְבִקְשָׁה שֶׁבְּסוּף הָעָנָן "וְסִלְחָתָהּ לְעוֹנֵנוּ"
(רָאֵה רִאשׁוֹנָה וְגו'). וְהַ"בֹּאֵר בְּשׁוּד" כְּתִב
שֶׁמִּשְׁשָׁה לֹא חוֹדֵר כָּאֵן עַל הַבְּקִשָּׁה
הַקִּדְמָת, אֲלֵא זֶה הַקִּדְמָה לְבִקְשָׁה
אַחֲרָת, מִכִּינָן שֶׁ"יִלְךָ־נָא ה' בְּקִרְבְּנוּ"
כְּפִי שֶׁהִבְטִיחַ, אֲזִי הוּא מִבְּקִשׁ מִמֶּנּוּ
שֶׁלֹּא יִכְלֹם.

מֵאַחַר שֶׁאַתָּה "נוֹשֵׂא עוֹן" - כִּדְלֵעִיל
פְּסוּק ז. וְנִרְאֶה שְׁנֵה הוֹסֵפֶת מִשְׁה עַל
הַבְּטָחַת הַקִּדְמוֹת־בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא הִבְטִיחַ לְמִשְׁה שֶׁיִּלְךָ עִמָּהֶם
עַל אֵף הָעוֹן, וְאֵילוּ מִשְׁה מִבְּקִשׁ שֶׁיִּלְךָ
עִמָּהֶם בְּגִלָּל שֶׁהוּא "נוֹשֵׂא עוֹן",
וְהוֹצֵרָךְ לְכָף מִפְּנֵי הַבְּקִשָּׁה הַנוֹסֵפֶת.

וְאִם "עִם קִשְׁה עֶרְףָּ הוּא" וְיִמְרוּ בָּךְ
- כְּמוֹ שֶׁאַמְרָתָה לְעֵיל לֵג, ג.

וְאַמְרָתָה עַל זֹאת - לְעֵיל לֵג, ג.

"פֶּן אֶכְלֶךָ בְּדֶרֶךְ" - אַתָּה תִּסְלַח -
זֶה הַפִּירוּשׁ "וְסִלְחָתָהּ", שֶׁכֵּן הוּא וְשֶׁל

שיעור יומי ליום שישי ט"ו אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת כי תשא קכג

(יא) שְׁמֹר־לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם הַנֶּה גִּרְשׁ
מִפְּנֵיךְ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַפְּנֵנִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִי וְהַחֲוִי
וְהַיְבוֹסִי:

כ"י • אֶת הָאֱמֹרִי וְגו' • ר' אַמֹּת יֵשׁ כָּאן, כִּי הִגְרָשִׁי עֲמִד וּפְנָה מִפְּנֵיהֶם:

(יב) הִשְׁמֹר לָךְ פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:

(יג) כִּי אֶת־מִזְבְּחָתָם תִּתְּצוּן וְאֶת־מִצְבָּתָם תִּשְׁבֹּרֶן
וְאֶת־אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן:

כ"י • אֲשֵׁרֵי • (עבודה זרה מד) הוּא אֵילָן שְׁעוֹבָדִים אוֹתוֹ.

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יִהְיֶה קִנְאָ שְׁמוֹ
אֵל קִנְאָ הוּא:

כ"י • קִנְאָ שְׁמוֹ • מִקְנָא לְהַפְרַע וְאֵינוֹ מוֹתֵר, וְזֶהוּ כָּל לְשׁוֹן קִנְאָה, אוֹחֵז בְּנִצְחוֹנוֹ וּפוֹרֵעַ מֵעוֹזְבֵיו.

(טו) פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזֶנּוּ אֲחֵרֵי
אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקִרְאָ לָךְ וְאָכְלָתָ
מִזִּבְחֹ:

כ"י • וְאָכְלָתָ מִזִּבְחֹ • כְּסִבּוֹר אַתָּה שְׂאִין עֹנֵשׁ בְּאֵכִילָתוֹ, וְאֵנִי מַעֲלָה עֲלֶיךָ כְּמוֹדָה בְּעִבּוּדָתוֹ, שְׁמַתוֹךָ כֶּף
אַתָּה בָּא וְלוֹקַח מִבְּנוֹתָיו לְבָנֶיךָ (שם ה):

אשל אברהם – הרב אלאשילי

(יד) קִנְאָ שְׁמוֹ – מִקְנָא לְהַפְרַע וְאֵינוֹ
מוֹתֵר. וְזֶהוּ כָּל לְשׁוֹן קִנְאָה – רָאָה
גַּם רִשְׁ"י לְעִיל ב, ד. דְּבָרִים ד, כד.
אוֹחֵז נִצְחוֹנוֹ וּפוֹרֵעַ מֵעוֹזְבֵיו –
מִהֶעוֹזְבִים אוֹתוֹ, וְהֵינּוּ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה־
זָרָה. וְכֵן הוּא בְּרִשְׁ"י שָׁם וְשָׁם. תוֹרָה טו
(טו) וְאָכְלָתָ מִזִּבְחֹ – כְּסִבּוֹר אַתָּה
שְׂאִין עֹנֵשׁ בְּאֵכִילָתוֹ – כִּי אִם לֹא כֵן,
לָמָּה יֵשׁ חֲשָׁשׁ שִׂיאֵכֶם מִזִּבְחֹ. וְדִיק
רִשְׁ"י לְכַתוֹב "שְׂאִין עֹנֵשׁ בְּאֵכִילָתוֹ",
וְלֹא נִקְטַ "שְׂאִין אִיסוֹר בְּאֵכִילָתוֹ", כִּי
הַכּוֹנֵה רַק לְעוֹנֵשׁ הַמוֹבָא בְּפִסּוֹק
הַקּוֹדֵם לָמִי שְׁמַתָּהוּ לְעִבּוּדָה־זָרָה,
אֲבָל בְּיָדָאֵי יֵשׁ אִיסוֹר בְּאֵכִילָתוֹ מִצַּד
מֵאֲכֻלוֹת אֲסוּרִים, וְלָכֵן דִּיק הַכְּתוּב
לוֹמֵר "מִזִּבְחֹ" וְלֹא "מִזִּבְחֵי אֱלֹהִיו",

בְּאֶרֶץ, וְלָכֵן לֹא הָיָה חֲשָׁשׁ שִׁיכְרָתוֹ
לָהֶם בְּרִית וכו'. וְיֵשׁ לוֹמֵר שְׁנֵהוּ מֵה
שְׁמִדֵּיק רִשְׁ"י לְכַתוֹב: "שֵׁשׁ אוֹמוֹת יֵשׁ
כָּאן", לוֹמֵר שֶׁבִשְׁעַת הַגִּירוֹשׁ ("גִּרְשׁ
מִפְּנֵיךְ") הָיוּ רַק שֵׁשׁ אוֹמוֹת, כִּי
הִגְרָשִׁי פָּנָה מִפְּנֵיהֶם כְּבָר קוֹדֵם לָכֵן,
וְלָכֵן הִגְרָשִׁי לֹא נִמְנָה בְּלָל עִמָּהֶם,
וְלָכֵן גַּם לֹא נִזְכְּרוּ לְעִנְיַן הָאֲזִהְרוֹת
הַנִּזְכְּרוֹת כָּאן, אֵף שֶׁמִּצַּד הָעִנְיָן גַּם
הִגְרָשִׁי בְּכָלל אֲזִהְרוֹת אֵלּוּ, כִּמְפֹרֶשׁ
בְּדָבָרִים ז, ב. וְרָאָה גַּם רִשְׁ"י דְּבָרִים כ,
יז: "כֹּאֲשֶׁר צֻוְּךָ" – "לְרִבּוֹת אֶת
הַגְּרָשִׁי" (ע"פ תוֹרַת מִנְחָם. וְרָאָה לְעִיל לז, ב
בבאור). תוֹרָה יב
(יג) אֲשֵׁרֵי – הוּא אֵילָן שְׁעוֹבָדִים
אוֹתוֹ. תוֹרָה יד

(יא) אֶת הָאֱמֹרִי וְגו' – שֵׁשׁ אַמֹּת
יֵשׁ כָּאן, כִּי הִגְרָשִׁי עֲמִד וּפְנָה
מִפְּנֵיהֶם – בְּדִלְעִיל בְּרִשְׁ"י לג, ב. וְחִזּוֹר
רִשְׁ"י וְכַתֵּב דְּבָר זֶה כָּאן פַּעַם נוספת,
מִשּׁוֹם שֶׁכָּאן הָיָה מְקוֹם לְכַתוֹב אֶת
הַגְּרָשִׁי, שֶׁהָרִי פְסוּק זֶה הוּא רַק
הַקְּדָמָה לְפִסּוּקִים שֶׁלֹּא־חָרְיו, הַמְּזוּהָרִי
אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְכָרוֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ וכו', וְאִם־כֵּן הָיָה צָרִיךְ לְכַתוֹב
גַּם אֶת הַגְּרָשִׁי, שֶׁאֵף שֶׁלְעִנְיַן גִּירוֹשָׁם
מִהֶאָרֶץ לֹא צָרִיךְ לְכַתְּבָם כִּיּוֹן שֶׁצָּאוּ
מֵאֲלֵיהֶם, יֵשׁ מְקוֹם לְהַזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל
שֶׁלֹּא יִכְרְתוּ לָהֶם בְּרִית, וְעַל כֵּן כּוֹתֵב
רִשְׁ"י פַּעַם נוספת שֶׁהַגְּרָשִׁי "פָּנּוּ
מִפְּנֵיהֶם", כְּלוֹמֵר בְּשַׁעָה שֶׁבָּנִי יִשְׂרָאֵל
נִכְנָסוּ לְאֶרֶץ, הִגְרָשִׁי כְּבָר לֹא הָיוּ

(טז) וְלִקְחַתְּ מִבְּנֵיךָ לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְּנֵיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן
וְהִזְנוּ אֶת־בְּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:

טז ותפסב מִבְּנֵיהֶן לְבָנֶיךָ וְיִטְעֲנָן בְּנֵיהֶן
בְּמַר טַעֲוִתָּהוֹן וְיִטְעֲנָן יְתָ בְּנֶיךָ בְּמַר
טַעֲוִתָּהוֹן:

(יז) אֱלֹהֵי מִסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ:

יז וְחָלֹן דְּמִתְכָּא לֹא תַעֲבֹד לָךְ:

(יח) אֶת־חֲגֵג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל
מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֲדָשׁ
הָאָבִיב יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם:

יח יְתָ חֲגָא דְּפִטְרִינָא תִּטְר שְׁבַעַת יוֹמִין
תִּכּוּל פִּטְרָא כְּמָא דִּי פִקְדְּתָךְ לְזִמְנָא נִרְחָא
דְּאִפִּיבָא אַרְי בְּנִרְחָא דְּאִפִּיבָא נִפְקָתָא
מִמִּצְרַיִם:

יט חֹדֶשׁ הָאָבִיב • חֹדֶשׁ הַכֶּפֶר, שֶׁהַתְּבוּאָה מִתְּכַפֶּרֶת בְּכַשׁוּלָּהּ.

(יט) כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר
וְשֶׂה:

יט כָּל פֶּתַח וְלֵדָא דִּילִי וְכָל בְּעִירְךָ דְּכָרִין
תִּקְדֵּשׁ בְּכוֹר תוֹר וְאִימֹר:

כ פֶּטֶר רָחֵם לִי • בָאֲדָם. וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר וְגו' • וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכֹּר בְּפֶטֶר שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר
יִפְטֹר זָכַר אֶת רַחֲמָה. פֶּטֶר • לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן (משלי יז): "פֶּטֶר מִיָּם רֹאשִׁית מְדוּן". תִּי"ו שֶׁל תִּזְכֹּר, לְשׁוֹן
נִקְבָּה הִיא, מוֹסֵב עַל הַיּוֹלָדָת.

(כ) וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה
וְעִרְפָּתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנֶי רִיקָם:

כ וּבּוֹכְרָא דְּחִמְרָא תִּפְרוֹק בְּאִימְרָא וְאִם לֹא
תִּפְרוֹק וְתִנְקֶפּה כָּל בּוֹכְרָא דְּכִנְיָךְ תִּפְרוֹק
וְלֹא יִתְחַזֵּין קַדְמֵי רִיקָנִין:

כא וּפֶטֶר חֲמוֹר • וְלֹא שָׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה. תִּפְדֶּה בְּשֶׂה • נוֹתֵן שָׂה לְכַהֵן וְהוּא חָלִין בְּיַד כַּהֵן, וּפֶטֶר

אשל אברהם - הרב אלאשולי

שֶׁהֵנָּה חוֹשֵׁב שֶׁזֶהוּ רַק "זִבְחוֹ" וְאֵין לָזֶה
שִׁיכוּת עִם אֱלֹהִיו.
וְאֵין מַעֲלָה עֲלֶיךָ בְּמוֹדָה בְּעִבְדֻתוֹ -
נוֹסֵחַ הֶרֶמֶב"ן: "בְּעִבְדֻתָּהּ". וּבִדְפוּס
רִאשׁוֹן: "בְּעִבְדֻתָּם". וְזֶהוּ פִּירוּשׁ
הַפְּתוּב "פֶּן תִּכְרוֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב
הָאָרֶץ", כְּלוּמַר, שְׁמָא תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ
לִזְמַר שֶׁאֵין אִיסוּר לְכָרוֹת אִתָּם בְּרִית
אֶלָּא בְּעִבְדוּת שְׁלָהֶם בְּלָבָד, כְּגוֹן
מִזְבְּחוֹתָם וּמִצְבוֹתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם, אֶבֶל
לְכָרוֹת לָהֶם בְּרִית לֶאֱכּוֹל עִמָּהֶם
מִזְבְּחֵי אֱלֹהֵיהֶם אִתָּהּ סְבוּר שֶׁאֵין בָּךְ
כְּלוּם, לְפִיכָךְ חוֹר וְאָמַר: אֵל יַעֲלֶה עַל
דַּעְתְּךָ זֶה, שֶׁאִם תַּעֲשֶׂה זֶה, מַעֲלָה אֵין
עֲלֶיךָ בְּמוֹדָה בְּעִבְדֻתָּם (ר"ס).

שְׁמַתוֹךְ בָּךְ אִתָּהּ כָּא וְלִזְכֹּת
"מִבְּנֵיךָ לְבָנֶיךָ" - "וְהִזְנוּ אֶת בְּנֶיךָ
אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן". כְּלוּמַר, "וְלִקְחַתְּ
מִבְּנֵיהֶן לְבָנֶיךָ וְגו'" הָאִמּוֹר בְּפִסְטֹק
שֶׁלֹּא־אֵחָרִי זֶה, וְזֶה טַעַם לֹא־אִיסוּר שֶׁל

"וְאֶבְלָת מִזְבְּחוֹ". תוֹרָה טז

(יח) חֹדֶשׁ הָאָבִיב - חֹדֶשׁ הַכֶּפֶר,
שֶׁהַתְּבוּאָה מִתְּכַפֶּרֶת - נִהְיִית תְּבוּאָה
רִאשׁוֹנָה.

בְּכַשׁוּלָּה - רָאָה רִש"י לְעִיל כֵּג, טו:
"חֹדֶשׁ הָאָבִיב - שֶׁהַתְּבוּאָה מִתְּמַלֵּאת
בּוֹ בְּאִבִּיהּ. [לְשׁוֹן אַחֲרֵי] אָבִיב, לְשׁוֹן
אָב, בְּכוֹר וְרִאשׁוֹן לְבִשָּׁל פִּירוֹת".
וְנִרְאֶה שֶׁכָּאן נִזְכָּר רִש"י כְּפִירוֹשׁ הַשְּׁנִי,
שֶׁהַחֹדֶשׁ עֲצָמוֹ נִקְרָא כֵּן. וְהַטַּעַם
שֶׁפִּירֵשׁ כֵּן, מִשּׁוֹם שֶׁהַכְּתוּב עֲצָמוֹ כּוֹפֵל
כָּאן וּמִדְּגִישׁ: "לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי
בַחֲדָשׁ הָאָבִיב, מִה־שֶׁאֵין־כֵּן לְעִיל שֵׁם
כְּתוּב רַק "לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב" רִאָה
תוֹרַת מַנְחֵם. תוֹרָה יט

(יט) כָּל פֶּטֶר רָחֵם לִי - בָּאֲדָם. וְכָל
מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר וְגו' - "וְכָל מִקְנֶךָ"
אֲשֶׁר "תִּזְכֹּר" בְּ"פֶטֶר שׁוֹר וְשֶׂה" -
תַּחֲיִלָּה מִפָּרֶשׁ אֶת הַקְּרִיאָה הַנּוֹכַחַה
בְּפִסְטֹק (בְּדוּסְפֶת תִּיבַת "אֲשֶׁר" לְפָנֶי

"תִּזְכֹּר" וְאוֹת בִּי"ת לְתִיבַת "פֶּטֶר").
וְאַחֲרֵיכָךְ אֶת מִשְׁמַעוּתָהּ, וְאַחֲרֵיכָךְ אֶת
פִּירוּשׁ הַמְּלִים.
אֲשֶׁר וּפֶטֶר - יִפְתָּח.

זָכַר אֶת רַחֲמָה - זֶהוּ פִּירוּשׁ "תִּזְכֹּר".
וְרִאָה רִש"י בְּכוֹרוֹת ג, א: "וְכָל מִקְנֶךָ
תִּזְכֹּר - אִם יִהְיֶה זָכַר תִּקְדִּישְׁנוּ,
כְּדַמְתִּיגְמִינָן: דְּכָרִין תִּקְדִּישׁ".

"פֶּטֶר", לְשׁוֹן פְּתִיחָה - רָאָה גַם רִש"י
לְעִיל יג, ב. אֵךְ שֵׁם הוֹסִיף: "שִׁפְתָּח אֶת
הַרְחָם תַּחֲיִלָּה".

וְכֵן "פֶּטֶר מִיָּם רֹאשִׁית מְדוּן" -
מִשְׁלִי יז, יד. הַמִּתְחִיל בְּמִרְיָכָה הוּא
כְּפוֹתָח חוֹר בְּגִדְרֵי אֲגָפֵי אִמַּת הַמִּיָּם
וְהַמִּיָּם יוֹצֵאִין בּוֹ וְהַחוֹר הוֹלֵךְ וּמִרְיָכִיב,
כֵּן הַמְדוּן הוֹלֵךְ וְגִדֵּל תְּמִיד (רש"י שם).

תִּי"ו שֶׁל "תִּזְכֹּר" לְשׁוֹן נִקְבָּה הִיא,
מוֹסֵב עַל הַיּוֹלָדָת - שְׁתַּמְלִיט

זָכַר. תוֹרָה כ

(כ) וּפֶטֶר חֲמוֹר - וְלֹא שָׁאָר בְּהֵמָה

חמור מתר בעבודה לבעלים. וערפתו • עורפו בקופיץ. הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יפסד ממונו. כל בכור בניה תפדה • חמשה סלעים פדיונו קצוב, שנאמר (במדבר יח): "ופדיונו מכן חדש תפדה". ולא יראו פני ריקם • לפי פשוטו של מקרא, דבר בפני עצמו הוא ואינו מוסב על הבכור, שאין במצות בכור ראית פנים, אלא אזרה אחת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מצוה עליכם להביא עלת ראית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא ומפנה לגזרה שוה, ללמד על הענקתו של עבד עברי, שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין בפדיון בכור. במסכת קדושין (דף יז).

אשל אברהם – הרב אלעזר

הוא בדפוס ראשון. וכן נראה, שהרי ההוכחה היא מהמשך הכתוב "בערקה כסף חמשת שקלים".

ולא יראו פני ריקם – לפי פשוטו של מקרא: דבר בפני עצמו הוא, ואינו מוסב על הבכור, שאין במצות בכור ראית פנים, אלא אזרה אחת היא: וכשתעלו - כתב "וכשתעלו" בוי"ו, שכן הוא בפסוק "ולא יראו" בוי"ו (ולכן השמיט אחר כך את הוי"ו מתיבת "לא יראה", שכן כבר השתמש בה בתיבת "וכשתעלו"). והינו שזהו ענין נוסף העומד בפני עצמו, ולא וי"ו החיבור למה שלפניו.

לרגל לראות – "לא יראו פני ריקם", מצוה עליכם להביא עלת ראית פנים – ראה גם רש"י לעיל כג, טו: "כשתבאו לראות פני ברגלים תביאו לי עלות".

ולפי מדרש ברייתא: מקרא יתר הוא – ואינו מוסב על עלת ראיה, שזה כבר נזכר לעיל שם, אלא הוא מוסב על פדיון בכור שלא יהיה "ריקם", אף גם זה מיותר שהרי ידוע שפדיון בכור אינו ריקם, אלא לא נכתב זה אלא שיהיה מופנה לגזרה שוה; כדלקמן. ולפי זה מה שכתוב "פני", "לאו פנים ממש קאמר, שהרי אינו מביאו בעזרה אלא

מביא לכהן" (רש"י בבבא נא, א).

ומפנה לגזרה שוה' – נאמר כאן "ריקם", ונאמר בהענקת עבד עברי (דברים טו, א): "לא תשלחנו ריקם".

ללמד על הענקתו של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין – "מצאנו ומגדנו ומיקדנו", הנזכרים שם בפסוק יד.

כפדיון בכור – הנזכר כאן. ואף שלא נזכר כאן שפדיונו חמשה – ראה רש"י לעיל בבבא בתמחיל כל בכור, ובבבא נא שם.

במסכת קדושין – יז, א. תורה כא

בעבודה לבעלים". ואולי יש לומר, שכאן מבאר בזה הטעם ש"פטר חמור מותר בעבודה לבעלים", שכמו שהיה "חולין ביד כהן", כך ה"פטר חמור מותר בעבודה לבעלים". מה שאין כן לעיל שם לא הזכיר הפטר של הבעלים, אלא רק את עצם הדיון ש"פטר חמור מותר בהנאה", שדבר זה נעשה מיד עם פדיונו בשה, ורק אחר כך הוסיף את דין השה שהוא חולין ביד כהן.

וערפתו – עורפו בקופיץ – חותה את ערפו בסכין גדולה.

הוא הפסיד ממון כהן – שלא פדאו בשה ויתבנו לכהן (רש"י בבבא נא, ב).

לפיכך יפסד ממונו – יכפדוהו בית דין לערפו לאחר שלשים ויאסר בהנאה (רש"י שם). ויש לומר שזהו מה שמוסיף רש"י כאן על דבריו לעיל יג, יג: הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו", ששם כתב "יפסיד ממונו", שהוא מצד עצמו צריך לערפו ולהפסיד את ממונו, וכאן דיק לכתוב "יפסד ממונו", והינו על ידי כפיית בית דין אם אינו רוצה לערפו בעצמו. וזהו מה שהכתוב מחדש בכפלו כאן שוב את דין "וערפתו", שבופים אותו על כך. וראה לעיל שם ובביאור.

כל בכור בניה תפדה – חמשה סלעים פדיונו קצוב – וכן כתב רש"י גם לעיל יג, יג. אלא ששם הוסיף "פדיונו קצוב במקום אחר", וכאן השמיט התיבות "במקום אחר", ונראה שרוצה לומר בזה שכיון ש"פדיונו קצוב", הרי זה כאילו נכתב כן כאן במפורש, והפסוק שמביא כאן בהמשך זהו רק גילוי מילתא שכן הוא. והטעם שהזקק לפרש זה דוקא כאן, יש לומר שזהו מפני "מדרש הברייתא" שמביא בסוף הדבור הבא, עין שם.

שנאמר – במדבר יח, טו.

"ופדיונו מכן חדש תפדה [ונו"] – כן

ממאה – ראה גם רש"י לעיל יג, ג ושם ביאר הטעם. ומה שחזר וכתב כאן שוב למעט שאר בהמה טמאה, יש לומר על פי דברי הברייתא בבבא נא, ה, ב: "מתוך שנאמר (במדבר יח, טו) ואת בכור בהמה טמאה תפדה, שומע אני אפילו פטרי סוסים וגמלים, תלמוד לומר: פטר חמור – פטר חמור אמרתי לה, ולא פטרי סוסים וגמלים. ועדין אני אומר: פטר חמור בשה [ולא בדבר אחר – רש"י]. פטרי סוסים וגמלים בכל דבר [ולעולם קדושים בבכורה – רש"י]. תלמוד לומר: פטר חמור פטר חמור שני פעמים – פטרי חמורים אמרתי לה, ולא פטרי סוסים וגמלים". וברש"י שם: "תלמוד לומר מקרא אחר ופטר חמור תפדה בשה, אם אינו ענין למעט שאר בהמה טמאה משה, שהרי מיעט בפסוק ראשון, תבוא ענין למעט מכל קדושת בכור".

תפדה בשה – נותן שם לכהן, והוא חליו ביד כהן – שהשה הנתון לכהן אינו נכנס במקום פטר חמור ליאסר בהנאה, אלא הרי הוא כחולין, שאם רצה אוכלו בכל מקום, או מוכרו או מאכילו למי שירצה, אפילו לגוי (רא"ם). ופטר חמור מתר בעבודה לבעלים – שאף ששאר קדשים שנפדו אסורים בגיזה ועבודה, כאן מותר בעבודה רא"ם (ומ"א). ויש לומר שזהו מה שמוסיף רש"י כאן על דבריו לעיל יג, יג: "ופטר חמור מותר בהנאה", שמהפסוק שם לומדים רק שהוא מותר בהנאה, ועדין הייתי אומר שהוא אסור בעבודה כשאר פסולי המוקדשים שנפדו, ולכן משמיענו פסוק זה שהוא מותר גם בעבודה. אלא שעדין צריך עיון מה שרש"י שם כתב תחילה "ופטר חמור מותר בהנאה", ורק אחר כך "שהשה חולין ביד כהן". ואילו כאן שניה הסדר, תחילה כתב שהשה "חולין ביד כהן", ורק אחר כך הוסיף "ופטר חמור מותר

~ נקודות משיחות קודש ~ (90 השיחות תנש"א א עמ' 376)

וקטר חמור תפדה בשה (לד, ט) **חמור** – את המקריאת, **תפדה בשה** – ב"צאן של מצוה" (פלשון רש"י בפרשת בא יב, ו) לגבי הצווי "ויקחו להם איש ששה לבית אבות": "משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה".

(כא) **ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת** כא שפת יומין תפלח וביומא שביעא תניח בזרעא ובחצא תניח: **בחריש ובקציר תשבת:**

ה"י! **בחריש ובקציר תשבת** • למה נזכר חריש וקציר? יש מרבותינו אומרים על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמדך, שמוסיפין מחל על הקדש (ראש השנה ט, ו) וכך משמעו: "ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת", ועבודת ו' הימים שהתירתי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כה): "שדך לא תזרע וגו'". ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו, לומר לך, מה חריש - רשות, אף קציר - רשות, יצא קציר העמר שהוא מצוה ודוחה את השבת.

(כב) **וחג שבעת תעשה לך בפורי קציר חטים וחרג** האסיף תקופת השנה: **בפורי קציר חטים** • שאתה מביא בו שתי הלחם מן החטים (ראש השנה כא) • **בפורי קציר חטים** • שאתה מביא ראשונה הבאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העמר הבאה בפסח, מן השעורים היא. וחרג

אשל אברהם – הרב אלאטוילי

שנאפילו מצא קצור מצוה לקצור לשמחה, דכתב (ויקרא כג, י) "וקצרתם .. והבאתם את עומר וגו'" (רש"י מכות שם). ודוחה את השבת - יש לך ללמוד מכאן שדוחה את השבת (רש"י ר"ה שם). תורה כב

(כב) **בפורי קציר חטים** – שאתה מביא בו שתי הלחם מן החטים. **בפורי קציר חטים** – שאתה מביא ראשונה הבאה מן החדש של חטים למקדש - ראה גם רש"י במדבר כח, כו: "חג השבועות קרוי בפורי קציר חטים על שם שתי הלחם, שהם ראשונים למנחת חטים הבאים מן החדש". וראה רש"י ויקרא כג, טז שמשום כך נקראת "מנחת חדשה". וראה לעיל כג, טז ששבועות נקרא גם "בפורי מעשר", וברש"י שם: "שהוא זמן הבאת בפורים, ששתי הלחם הבאים בעצרת היו מתירין החדש למנחות ולהביא בפורים למקדש".

כי מנחת העמר הבאה בפסח, מן השעורים היא - ראה גם רש"י ויקרא כג, טז.

בדלעיל. **אסור. ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית** - כלומר, אין לומר שהפסוק מדבר בחריש וקציר של שביעית. **שהרי כבר נאמר** - ויקרא כה, ד. **"שדך לא תזרע וגו'"** - ובין שאינו צריך לחריש וקציר של שביעית, תנהו לחריש ערב שביעית ולקציר של מוצאי שביעית (ע"פ רש"י מ"ג, ב כ"י). **ויש [מהם]** - כן הוא בכמה פתבירי ובדפוס ראשון. **אומרים** - רבי ישמעאל ראש השנה שם.

שאנו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו, לומר לך: מה חריש רשות - מה החריש שאנו אסור לך בשבת חריש של רשות הוא, שאין לנו חריש של מצוה (רש"י שם). ואפילו לזרוע לצורך עומר ושתי הלחם, שהרי אם מצא חרוש אינו חורש (רש"י ר"ה שם). **אף קציר רשות** - אינו אסור לך אלא של רשות (רש"י שם).

יצא קציר העמר שהוא מצוה -

(כא) **בחריש ובקציר תשבת** – למה נזכר חריש וקציר - שאם הפונה על יום השבת, למה נזכרו רק חריש וקציר, הרי כל המלאכות אסורות בשבת (ע"פ רש"י מכות ח, ב).

יש מרבותינו אומרים - רבי עקיבא ראש השנה ט, א.

על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית - שלא יחרוש בששית חרישה המועלת לשביעית (רש"י שם).

וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית - שאם הביאה שליש בשביעית, מאז היא ראויה להקציר, ואם קצרה בשמינית צריך לנהוג בה קדושת שביעית (רש"י שם).

ללמדך שמוסיפין מחל על הקדש - הן לפניו והן לאחריו. וראה רש"י בראשית ב, ב.

וכך משמעו: "ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת", ועבודת ששת הימים שהתירתי לך, יש שנה שהחריש - של סוף שנה ששית, בדלעיל.

וחקציר - בתחילת שנה שמינית,

שיעור יומי ליום שישי ט"ו אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת כי תשא קכז

הָאֱסִיף • בּוֹמֵן שְׂאֵתָה אוֹסֵף תְּבוּאָתְךָ מִן הַשָּׂדֶה לְבֵית. אֲסִיפָה זוֹ לְשׁוֹן הַכִּנְסָה לְבֵית, כְּמוֹ (דברים כב):
"וְאִסְפָּתוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ". תְּקוּפַת הַשָּׁנָה • שְׁהִיא בַּחֲזֶרֶת הַשָּׁנָה, בַּתְּחִלַּת הַשָּׁנָה הַבָּאָה. תְּקוּפַת • לְשׁוֹן
מִסְבָּה וְהַקְפָּה.

(כג) שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זִכְרוֹךְךָ אֶת-פָּנַי
הָאֶרֶץ | יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
כג תלת זמנים בשמא יתחזון כל זכוריך
קדם רבון עלמא יי אלהא דישראל:

טז"א כָּל-זִכְרוֹךְךָ • כָּל הַזְּכָרִים שְׁבָךְ. הִרְבָּה מְצוֹת בַּתּוֹרָה נֶאֱמָרוּ וְנִכְפְּלוּ, וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וְאַרְבַּע,
לְחַיֵּב וּלְעֲנֹשׁ עַל מִנְיָן לְאוּיָן שְׁבָהֶם, וְעַל מִנְיָן עֲשֵׂה שְׁבָהֶם.

(כד) כִּי-אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבֻלְךָ
וְלֹא-יִחַמְדוּ אִישׁ אֶת-אַרְצְךָ בְּעֶלְתְּךָ לְרֹאוֹת אֶת-
פָּנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה:
כד ארי אתרד עממין מן גדרד ואפתי ית
תחומד ולא יחמד אנש ית ארעד במסקד
לאתחזאה קדם יי אלהד תלת זמנים
בשמא:

טז"א אוֹרִישׁ • כְּתַרְגוּמוֹ אֶתְרִיד, וְכֵן (דברים ב): "הִחַל רֹשׁ", וְכֵן (במדבר לב): "וַיֵּרֶשׁ אֶת הָאֱמֹרִי", לְשׁוֹן גְּרוּשִׁין.
וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻלְךָ • וְאֵתָה רְחוֹק מִבֵּית הַבְּחִירָה וְאֵינְךָ יָכוֹל לְרֹאוֹת לְפָנַי תְּמִיד. לָכֵן אֲנִי קוֹבֵעַ לְךָ שְׁלֹשָׁה
רְגָלִים הֵלָלוּ.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

וְהַג האסיף – בּוֹמֵן שְׂאֵתָה אוֹסֵף תְּבוּאָתְךָ מִן הַשָּׂדֶה לְבֵית – הוּא חַג
הַסּוּכּוֹת, שֶׁכָּל יְמוֹת הַחֲמִשָּׁה הַתְּבוּאָה
מְתִיבֶשֶׁת בַּשָּׂדוֹת, וּבְחַג אוֹסְפִים אוֹתָהּ
אֶל הַבֵּית מִפָּנֵי הַגִּשְׁמִים (רש"י לעיל כג, ד).
אֲסִיפָה זוֹ לְשׁוֹן הַכִּנְסָה לְבֵית – וְלֹא
אֲסִיפַת דָּבָר הַמְּפוּזָּר. רָאָה גַם רֹש"י
לְעִיל כג, י. בְּרֹאשִׁית מֵט, כט. בַּמִּדְבָּר
יֵא, ל.
כְּמוֹ "וְאִסְפָּתוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ" –
דְּבָרִים כב, ב.
תְּקוּפַת הַשָּׁנָה – שְׁהִיא בַּחֲזֶרֶת
הַשָּׁנָה, בַּתְּחִלַּת הַשָּׁנָה הַבָּאָה.
תְּקוּפַת – לְשׁוֹן מִסְבָּה וְהַקְפָּה. –
סְבֹב. תוֹרָה כג
(כג) כָּל זִכְרוֹךְ – כָּל הַזְּכָרִים –
כְּלוּמֹר, "זִכְרוֹ" הוּא שֵׁם הַמִּין שֶׁל
הַזְּכָרִים, וְלָכֵן "כָּל זִכְרוֹךְ" פִּירוּשׁוֹ כָּל
מִין הַזְּכָרִים, וְלָכֵן פִּירֵשׁ "כָּל הַזְּכָרִים",
וְאֵילוּ הֵיךְ "זִכְרוֹ" שֵׁם פֶּרֶט שֶׁל "זִכְר",
לֹא הֵיךְ שֶׁךְ לומר "כָּל זִכְרוֹךְ", כְּמוֹ
שֶׁלֹּא שֶׁךְ לומר "כָּל זִכְרָה" או "כָּל בְּנָה"
(ספר חנוכה). וְיֵשׁ לומר שֶׁלָּכֵן חִזַּר רֹש"י
וּבְתַב תִּיבַת "כָּל" בִּפְּיֻרֹשׁוֹ. וְלִהְיֶיר
שֶׁלֹּא כג, יז בְּתַב רַק הַזְּכָרִים שְׁבָךְ
בְּלֹא תִיבַת "כָּל".
שְׁבָךְ – כָּל הַזְּכָרִים שֶׁבִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל (גרא).

ואין הפירוש: כל הזכרים שלך,
שמשמעו כל הזכרים שיש לה, כי אז
יוקשה למה לא הזכיר אותו עצמו,
שהרי גם הוא חיב, אבל בשמפרשים
"כל הזכרים שברך", זה כולל את כל
אחד ואחד מבני ישראל (דברי יח).
ולזהיר שברך פירש בן רש"י לעיל כג,
יז, ואסבן צריך עיון למה חזר ופירשו
כאן שוב. ואולי יש לומר שזו מעין
הקדמה למה שכותב בהמשך,
ש"הרבה מצות בתורה נאמרו ונכפלו
כו", שלכאורה מה טעם ענין זה
דוקא כאן, והרי כבר לעיל נזכרו
מצוות שברך נזכרו קודם לכן בתורה,
אלא משום שעד עתה פירש רש"י את
הפסוקים באופן שיש חידוש בפסוקים
שחזרו ונכפלו בתורה, אבל בפסוק זה
אין שום חידוש על הפסוק המובא
לעיל שם, שכן גם כאן "כל זכורך"
פירושו "הזכרים שברך", ולא נכתב כאן
אלא לכפילות הענין.
הִרְבָּה מְצוֹת בַּתּוֹרָה נֶאֱמָרוּ וְנִכְפְּלוּ,
וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים – כְּמוֹ הַמְצָאָה
הָאֲמוּרָה בַּפְּסוּק וְהַשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זִכְרוֹךְךָ, שֶׁכָּאֵן הוּא
נִכְתָּב פַּעַם שְׁנִיָּה, וּבְפַעַם הַשְּׁלִישִׁית
בְּדְבָרִים טז, טז.

ואין הפירוש: כל הזכרים שלך,
שמשמעו כל הזכרים שיש לה, כי אז
יוקשה למה לא הזכיר אותו עצמו,
שהרי גם הוא חיב, אבל בשמפרשים
"כל הזכרים שברך", זה כולל את כל
אחד ואחד מבני ישראל (דברי יח).
ולזהיר שברך פירש בן רש"י לעיל כג,
יז, ואסבן צריך עיון למה חזר ופירשו
כאן שוב. ואולי יש לומר שזו מעין
הקדמה למה שכותב בהמשך,
ש"הרבה מצות בתורה נאמרו ונכפלו
כו", שלכאורה מה טעם ענין זה
דוקא כאן, והרי כבר לעיל נזכרו
מצוות שברך נזכרו קודם לכן בתורה,
אלא משום שעד עתה פירש רש"י את
הפסוקים באופן שיש חידוש בפסוקים
שחזרו ונכפלו בתורה, אבל בפסוק זה
אין שום חידוש על הפסוק המובא
לעיל שם, שכן גם כאן "כל זכורך"
פירושו "הזכרים שברך", ולא נכתב כאן
אלא לכפילות הענין.
הִרְבָּה מְצוֹת בַּתּוֹרָה נֶאֱמָרוּ וְנִכְפְּלוּ,
וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים – כְּמוֹ הַמְצָאָה
הָאֲמוּרָה בַּפְּסוּק וְהַשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זִכְרוֹךְךָ, שֶׁכָּאֵן הוּא
נִכְתָּב פַּעַם שְׁנִיָּה, וּבְפַעַם הַשְּׁלִישִׁית
בְּדְבָרִים טז, טז.

(כה) **לֹא־תִשְׁחַט עַל־חַמֶּץ דִּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלִּין לִבְקָר**
זֶבַח חַג הַפֶּסַח:
 כה לא תפוס על חמץ דם פסחי ולא יבתון
 לצפרא בר ממדבחה תרבי נכסת חגא
 דפסחא:

ש"י **לֹא־תִשְׁחַט וגו' •** לא תשחט את הפסח ועדין חמץ קיים, אזהרה לשוחט, או לזרק או לאחד מבני
 חבורה (פסחים טג). **וְלֹא־יִלִּין •** בתרגומו. אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד השחר.
זֶבַח חַג הַפֶּסַח • אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואברים.

(כו) **רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה**
אֶלֶהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אָמֹ:
 כו ריש בכורי ארעך תיתי לבית מקדשא דיי
 אלהיך לא תכלין בשר בחלב:

ש"י **רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ •** משבעת המינים האמורים בשבח ארעך (דברים ח): **"אַרְצָךְ חֹטָה וּשְׁעוֹרָה וְגִפְּן**
וְגֹזֵל". ודבש, הוא דבש תמרים. **לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי •** אזהרה לבשר בחלב, ושלש פעמים כתוב בתורה: אחד
 לאכילה, ואחד להנאה ואחד לאסור בשול (חולין קטו). **גְּדִי •** כל ולד רך במשמע, ואף עגל וכבש, ממה
 שהצריך לפרש בכמה מקומות **"גדי עזים"** למדת, **"שגדי"** סתם, כל יונקים במשמע. **בַּחֲלָב אָמֹ •** פרט
 לעוף, שאין לו חלב, שאין אסורו מן התורה אלא מדברי סופרים.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ואינו נפסלין בלינה עד שיעלה עמוד
 השחר והן למשה מן המזבח, דכתיב לא
 ילין לבקר. תורה כו

(כו) **רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ -**
משבעת המינים האמורים בשבח
ארעך - לומד בן מדיוק תיבת
 "אדמתך", פירות שהם שבח אדמתך,
 היא ארץ ישראל (רא"ם). וראה גם רש"י
 לעיל כג, יט. אבל ראה רש"י דברים כו,
 ב שלומד זאת מגזירה שנה "ארץ",
 "ארץ". ויש לומר שהוצרך לקב משום
 ששם נאמר "האדמה" סתם, מה שאין
 בן כאן שנאמר "אדמתך" אין צורך
 בגזירה שנה.

"ארץ חטא ושערה וגפן וגו'" -
 דברים ח, ח.

"ודבש" - הוא דבש תמרים - ולא
 דבש דבורים. ולכן הם בכלל "בכורי
 אדמתך" (דברי יוח). וראה גם רש"י
 דברים כו, ב. פסחים נג, א.

לא תבשל גדי - אזהרה לבשר
בחלב - לכל סוגי בשר, ולא רק גדי,
 ולכל סוגי חלב, ולא רק חלב אמו (רא"ם).
ושלש פעמים כתוב בתורה: אחד
לאכילה, ואחד להנאה, ואחד
לאסור בשול - ראה גם רש"י לעיל כג,
 יט, ושם: **"ובשלושה מקומות נכתב**
בתורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד
לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בשול".
 אבל ראה רש"י דברים יד, כא: "ולא

או לאחד מבני החבורה - וראה גם
 רש"י פסחים טג, א: **"אף על גב דכתיב**
על חמץ סתמא, אם היה חמץ לאחד
 שאינו מבני החבורה - אין עוברין,
 מדכתיב לא תשחט ולא ילין, כל
 שישנו בהלכה - ישנו בשחיטה, ואם יש
 לאחד מהן - כולן עוברין".

ולא ילין - בתרגומו - "ולא יביתון
 לצפרא בר ממדבחה" - ולא ילינו
 לבקר מחוץ למזבח. ראה גם רש"י
 לעיל כג, יח: "ולא ילין חלב חגי - מחוץ
 למזבח".

אין לינה מועלת - לפסול.

בראש המזבח - והינו שאם התחיל
 להשרף על המזבח בלינה, וכולים
 להמשיך שריפתו במשך היום. וראה
 גם רש"י לעיל כג, יח: **"יכול אף על**
המערכה יפסל בלינה, תלמוד לומר
 (ויקרא ה, א) **על מוקדה על המזבח כל**
הלינה".

ואין לינה אלא בעמוד השחר -
 שנאמר "לבקר", אבל כל הלינה יכול
 להעלותו מהרצפה למזבח (רש"י לעיל טו, טז).
זבח חג הפסח - אמוריו - האברים
 הנשרפים על המזבח.

ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים
ואברים - שאין להלינם עד הבקר.
 וראה גם רש"י ברכות ב, א: **"הקטר**
חלבים ואברים של קרבנות שגזרק
דמם ביום, מצותו להעלותן כל הלינה,

ובן "ויורש את האמרי" - במדבר
 כא, לב.

לשון גרושין - ולא לשון ירושה. וראה
 גם רש"י במדבר שם: **"בתרגומו ותירי,**
שתיבת ריש משמשת שתי חלוקות:
לשון ירושה ולשון הורשה, שהוא
 טירוד ותירוד".

והרחבתי את גבולך - ואתה רחוק
מבית הכהונה ואינך יכול לראות
לפני תמיד, לכה אני קובע לך שלש
רגלים תללו - כלומר, **"והרחבתי את**
גבולך", הוא טעם ל"שלש פעמים
 בשנה יראה כל זכורך", ולכן נכתב
 בלשון של נתינת טעם: **"כי אוריש ..**

והרחבתי וגו'". תורה כה

(כה) **לֹא תִשְׁחַט וגו' - "לא תשחט"**
את הפסח - זהו דם זבחי".

ועדין חמץ קיים - זהו "על חמץ". ראה
 רש"י לעיל כג, יח: **"לא תשחט את**
הפסח בי"ד בניסן עד שתבער החמץ".
 שהדגש הוא על החמץ של השוחט
 שצריך שבער את החמץ לפני
 השחיטה, אבל כאן דיק לכתוב **"ועדין**
חמץ קיים", לא דוקא אצל השוחט.
 אלא אפילו אצל הזורק או לאחד מבני
 חבורה כפי שכותב מיד, וזהו מה
 שנוסף בפסוק זה על הכתוב לעיל שם.
אזהרה לשוחט או לזרק - וריקה
 מתרביא במכילתא מ"דס" (רש"י פסחים טג,

א.

♦ שבת קודש ט"ז אדר ♦

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה פָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:

ה"י • את־הדברים האלה • ולא אתה רשאי לכתב תורה שבעל־פה.

(כח) וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלָּחַת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂת הַדְּבָרִים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 178)

וַיְהִי שָׁם . . . אַרְבָּעִים יוֹם . . . לֶחֶם לֹא אָכַל (לד, כח) כְּתֹב הַמִּהְרָשׁ"א (יומא עה, ב) שֶׁהַכֹּהֵן לְאַרְבָּעִים יוֹם הָאֲמֻצָּעִים, שֶׁהָיוּ בְּכַסֵּס, "וְהִתְעַנָּה בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל עַל חֹטֵא הָעֶגְלָה". וְצִרִיף עֵינָיו גָּדוֹל, שֶׁהָרִי פְסוּקֵנוּ מְדַבֵּר בְּאַרְבָּעִים יוֹם הָאֲחֻרָנוֹנִים, שֶׁהָיוּ בְּרָצוֹן.

(כט) וַיְהִי בְּרִדַּת מֹשֶׁה מֵהָר סִינַי וַשִּׁנִּי לַחַת הָעֵדוּת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ:

ה"י • וַיְהִי בְּרִדַּת מֹשֶ�ה • כְּשֶׁהִבִּיא לוחות אחרונות, בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. כִּי קָרַן • לְשׁוֹן קֶרֶן, שֶׁהָאֹר מְבַהֵק וּבוֹלֵט כְּמִין קֶרֶן. וּמִהִיכָן זָכָה מֹשֶׁה לְקֶרֶן הַהוּד? רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: מִן הַמַּעֲרָה, שֶׁנִּתְּן הַקּוֹדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יָדוּ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל לג): "וְשִׁכַּתִּי כַּפִּי".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ש"בִּחְלָב אָמוֹ" הוא הסיבה לכתובת גדי, ואילו התורה לא היתה כותבת "בִּחְלָב אָמוֹ", לא היתה צריכה לכתוב גדי, אלא וְדָאִי "בִּחְלָב אָמוֹ" בֹּא לְמַעַט עוֹף (תורת מנחם). תורה כז (כו) [כְּתֹב לְךָ] - כֵּן הוּא בְּדִפּוּס רִאשׁוֹן.

את הדברים האלה - ולא אתה רשאי לכתב תורה שבעל־פה - לומר כֵּן מִיתוּר תִּיבַת "הָאֵלֶּה". וְכֵן הוּא בְּגִמְרָא גִיטִין ס, ב: "אֵלֶּה אֵתָה בּוֹתֵב, וְאִי אֵתָה בּוֹתֵב הַלְכוֹת". וְהַשָּׁעַם לְכָר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין קֶץ וְסוֹף לַתּוֹרָה שֶׁבַע־לִפְּהָ (גירא ע"פ עירובין כא, ב). תורה כח (כט) וַיְהִי בְּרִדַּת מֹשֶׁה - כְּשֶׁהִבִּיא לוחות אחרונות בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - וְלֹא כְּשֶׁהִבִּיא לוחות ראשונות, שֶׁאֵין לֹא הָיָה לוֹ קִירוֹן עוֹר פָּנָיו (גירא).

כג, יט. אֵלֶּה שֶׁכָּאֵן דִּיק לְכַתּוּב "וְיִנְקִים", מִשּׁוֹם שֶׁרָצָה לְהַדְגִּישׁ הַקָּשֶׁר לְחָלָב אָמוֹ, שֶׁלֹּכֵן כְּתִיבָה הַתּוֹרָה "גָּדִי", מִשּׁוֹם שֶׁהוּא יוֹנֵק מִחְלָב אָמוֹ, וּמִמִּילָא מוֹכֵן שֶׁכָּל יוֹנְקִים בְּכָלֵל זֶה, וְדָבָר הַכְּתוּב בְּהוֹנָה, מִשּׁוֹם שֶׁטִּבְעִי הוּא שֶׁיִּבְשְׁלוּ אֶת הַגָּדִי אִזְּ כָּל יוֹנֵק אַחֵר בְּחָלָב אָמוֹ, וְלֹא יִחַפְּשׂוּ חָלָב אַחֵר. אֵךְ בְּאֻמַּת הָאִיסוּר הוּא בְּכָל בֶּשֶׂר וּבְכָל חָלָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתֹב תְּחִלָּה (תורת מנחם). בְּחָלָב אָמוֹ - פָּרַט לְעוֹף שָׂאִין לוֹ חָלָב [אֵם], שָׂאִין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֵלֶּה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. - כֵּן הוּא בְּכִמָּה כְּתִיב־יָד וּדְפּוּסִים רִאשׁוֹנִים. וְכֵן הוּא בְּמִשְׁנֵה חוּלִין קִיג, א. וְכֵן הוּא בְּרִש"י יְבֻמוֹת יד, א. חוּלִין קטז, א. וְאֵין לוֹמַר שֶׁדָּבָר הַכְּתוּב בְּהוֹנָה לְכֹן נִכְתֵּב גָּדִי, וּמִמִּילָא אֵין לְמַעַט מִזֶּה עוֹף, מִשּׁוֹם

תְּבַשֵּׁל גָּדִי - שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים, פָּרַט לְחִיָּה וְלַעוֹפּוֹת וְלִבְהֵמָה טָמְאָה. וְרָאָה שֶׁם בְּבִיאָתוֹ. גָּדִי - כָּל וְלֹד רַךְ בְּמִשְׁמַע, וְאֵף עֶגֶל וְכֶבֶשׂ - רָאָה גַם רִש"י לְעִיל כג, יט. אֵלֶּה שֶׁשֵּׁם הוּא בְּהִיפּוּף הַסֵּדֶר, מִשּׁוֹם שֶׁשֵּׁם מַעֲתִיק מִהַפְּסוּק "לֹא תִבְשֵׁל גָּדִי", הֵינּוּ שֶׁמְבָאֵר אֶת הָאִיסוּר, וְלֹכֵן מִפְּרֶשׁ "אֵף עֶגֶל וְכֶבֶשׂ", וְאַחֲרֵי־כֵן מוֹסִיף שֶׁלֹּא קָשָׁה מִגָּדִי, כִּי גָדִי הוּא לְשׁוֹן וְלֹד רַךְ, וְאֵילוֹ כָּאֵן מִפְּרֶשׁ רַק מִהוּ גָדִי, וְלֹכֵן מִפְּרֶשׁ שֶׁזֶהוּ כָּל וְלֹד רַךְ, וְרַק אַחֲרֵי־כֵן בּוֹתֵב שֶׁזֶה כּוֹלֵל גַּם עֶגֶל וְכֶבֶשׂ (תורת מנחם). מִמָּה שֶׁהַצֵּדֶק לְפָרֶשׁ כְּכִמָּה מְקוֹמוֹת - רָאָה בְּרִאשִׁית לַח, יז, ב. "גָּדִי עוֹיִם", לְמַדָּת ש"גָּדִי" סָתֵם, כָּל יוֹנְקִים בְּמִשְׁמַע - וְרָאָה גַם רִש"י לְעִיל

(ב) וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהָיָה קֶרֶן עֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֹּת אֱלֹוִי:

ל וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מֹשֶׁה וְהָא סְגִי זִיו יִקְרָא דְאַפּוּהִי וּדְחִילוּ מִלְּאִתְקַבְּרָא לְוִתָּה:

ט"ו • וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֹּת אֱלֹוִי • בא וּרְאָה כְּמָה גְדוּלָּה כְּחָה שֶׁל עֲבָרָה, שְׁעַד שְׁלֹא פִשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּעֲבָרָה, מָהוּ אוֹמֵר (לְעִיל כד): "וּמִרְאָה כְּבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֲכָלָת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" וְלֹא יֵרָאִים וְלֹא מְזַדְעָזְעִים. וּמִשְׁעָשׂוֹ אֶת הָעֵגֶל, אֵף מִקְרָנֵי הוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הָיוּ מִרְתִּיעִים וּמְזַדְעָזְעִים.

(לא) וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֲלֵוִי אֶהֱרֹן וְכָל־ הַנְּשִׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:

לא וַיִּקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וְתָבוּ לְוִתָּה אֶהֱרֹן וְכָל רַבְרָבֵיָא בְּכִנְשָׁתָא וּמִלָּל מֹשֶׁה עֲמָהוּן:

ט"ז • הַנְּשִׂאִים בַּעֲדָה • כְּמוֹ נְשִׂאֵי הָעֵדָה. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם • שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם, וּלְשׁוֹן הָהָה הוּא כָּל הָעֵנִין הַזֶּה.

(לב) וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֹם אֵת כָּל־אִשָּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהָר סִינַי:

לב וַיִּבְתֵּר בֶּן אֶתְקָרִיבוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְקַדְנוֹן יָת כָּל דֵּי מִלָּל יֵי עֲמָה כְּטוּרָא דְסִינַי:

ט"ח • וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ • אַחֵר שְׁלֹמֹד לְזֻקְנִים, חוֹזֵר וּמִלְמֵד הַפְּרָשָׁה אוֹ הַהֲלָכָה לְיִשְׂרָאֵל: 'תָּנוּ רַבָּנִין: בִּיצַד סֶדֶר הַמִּשְׁנָה? מֹשֶׁה הָיָה לוֹמֵד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נִכְנָס אֶהֱרֹן, שָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פָּרְקוּ, נִסְתַּלַּק אֶהֱרֹן וַיֵּשֶׁב לוֹ לְשִׁמְאֵל מֹשֶׁה. נִכְנָסוּ בְּנָיו, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פָּרְקָם, נִסְתַּלְקוּ הֵם, יָשָׁב אֶלְעֶזֶר לִימִין מֹשֶׁה וְאִיתְמַר לְשִׁמְאֵל אֶהֱרֹן. נִכְנָסוּ זֻקְנִים, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פָּרְקָם, נִסְתַּלְקוּ זֻקְנִים, יָשָׁבוּ לְעֶדְדִין. נִכְנָסוּ כָּל הָעָם, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פָּרְקָם. נִמְצָא, בֵּיד כָּל הָעָם א', בֵּיד הַזֻּקְנִים ב', בֵּיד בְּנֵי אֶהֱרֹן שְׁלֹשָׁה, בֵּיד אֶהֱרֹן אַרְבָּעָה וְכוּ', כְּדֹאִיתָא בְּעִרְבֵין' (נד).

אשל אברהם - הרב אלאשולי

תָּנוּ רַבָּנִין: בִּיצַד סֶדֶר הַמִּשְׁנָה - בִּיצַד לְמִדּוֹ יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה שְׁבַע־לִפָּה (רש"י עירובין נד, א).

מֹשֶׁה הָיָה לוֹמֵד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נִכְנָס אֶהֱרֹן - וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי מֹשֶׁה, כְּדֹכְתִּיב (ישעיה ל, א) "וְהָיוּ עֵינָיו רֹאוֹת אֶת מוֹרִידוֹ", וְכֵן כּוֹלֵם בְּשַׁעַת שְׁמוּעָתוֹ יוֹשְׁבִין לִפְנָיו (רש"י שם).

שָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פָּרְקוּ, נִסְתַּלַּק אֶהֱרֹן וַיֵּשֶׁב לוֹ לְשִׁמְאֵל מֹשֶׁה - דִּתְנָא (חולין צא, א): הַמְהִלָּף לִימִין רַבּוֹ - הָרִי זֶה בּוֹר, וְכָל־שֹׁכֵן יוֹשֵׁב, בְּזִמְנָן שְׁאִין שְׁנֵי לִישְׁבִּי בְּשִׁמְאֵל (רש"י שם).

נִכְנָסוּ בְּנָיו - שֶׁל אֶהֱרֹן, אֶלְעֶזֶר וְאִיתְמַר. וּמָה שֶׁלֹּא הִזְכִּיר אֶת נָדָב וַאֲבִיהוּא, אֵף שְׁאִירֵיהֶם זֶה אִירַע הֶרְבֵּה לִפְנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן שְׁאָז מָתוּ, יֵשׁ לוֹמֵר, מִשּׁוֹם שֶׁכָּל הָעֵנִין הָיָה מְדַבֵּר עַל דְּבַר שְׁהָיָה רִגְלִיל תָּמִיד (כָּל הָאֲרָבָעִים שָׁנָה שְׁהָיוּ בְּמִדְבָּר), כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רִשְׁ"י לְעִיל פְּסוּק לֹא, לָכֵן לֹא הִזְכִּיר אֶת נָדָב וַאֲבִיהוּא מִשּׁוֹם שֶׁאֲצִלָּם נִמְשָׁךְ כָּל הָעֵנִין רַק חֲצִי שָׁנָה בְּלִבָּד (מִמְחָרָת יוֹם

אוֹמֵר "וּמִרְאָה כְּבוֹד ה' כָּאֵשׁ אוֹכְלָת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", וְלֹא יֵרָאִים וְלֹא מְזַדְעָזְעִים, וּמִשְׁעָשׂוֹ אֶת הָעֵגֶל - אֵף מִקְרָנֵי הוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הָיוּ מִרְתִּיעִים וּמְזַדְעָזְעִים. - לְעִיל כד, יז. תוֹרָה לֹא

(לא) הַנְּשִׂאִים בַּעֲדָה - כְּמוֹ נְשִׂאֵי הָעֵדָה. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם - שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם, וּלְשׁוֹן הָהָה הוּא כָּל הָעֵנִין הַזֶּה - עַד סוֹף הַפְּרָשָׁה. כְּלוּמַר, שֶׁכָּף הָיָה הַסֵּדֶר תָּמִיד. וְכָתַב "שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם" (סָתָם). מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא נִזְכַּר בְּפָנִים אֵיזָה עֵנִין מִיּוֹחַד שִׁמְשָׁה הָיָה אָמֹר לְמִסּוֹר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא הַכּוֹנֵה לְשְׁלִיחוֹת שִׁלְמֵד אוֹתָם כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלֵל, וְדָבָר זֶה הָיָה בְּכָל יוֹם, שֶׁבְּכָל יוֹם הָיָה מְלַמֵּד תּוֹרָה וּמִצְוֹת (רִא"ם). תוֹרָה לֹא

(לב) וְאַחֲרֵי כֵן נִגְשׂוּ - אַחֵר שְׁלֹמֹד לְזֻקְנִים, חוֹזֵר וּמִלְמֵד הַפְּרָשָׁה אוֹ הַהֲלָכָה לְיִשְׂרָאֵל - וְחָלַק כְּבוֹד לְנְשִׂאִים לְלַמֵּד תַּחֲוִילָה וְאַחֲרֵי־כָּף לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (רש"י במדבר ל, א).

כִּי קֶרֶן - לְשׁוֹן קֶרְנִים - בְּאֶחָד מִכְתְּבֵי־הַיָּד: "לְשׁוֹן קֶרְנִים מִיָּד לוי", וְהוּא פְּסוּק בְּחִבּוּק ג, ד, וּבְרִשְׁ"י שֶׁם "לְשׁוֹן מִאוֹר". שְׁהָאֵר מִכְתִּיק וּבּוֹלֵט בְּמִין קֶרֶן - בְּרִשְׁ"י חִבּוּק שֶׁם: "כְּשֶׁהוּא נוֹקֵב וְזוֹרֵחַ דְּרָף הַנֶּקֶב נִרְאָה בְּמִין קֶרְנִים בּוֹלֵטִין, וְכֵן כִּי קֶרֶן עוֹר פָּנָיו". וּמִחֵיכֵן זָכָה מֹשֶׁה לְקֶרְנֵי הַהוֹד - כְּלוּמַר, מִחֵיכֵן זָכָה לְקֶרְנֵי הַהוֹד בְּלִיחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, מָה שֶׁלֹּא זָכָה בְּלִיחוֹת רִאשׁוֹנוֹת (רִא"ם). שְׁאִין לוֹמֵר שֶׁזָּכָה בָּזֶה מִזִּיו הַשְׂכִּינָה בְּהִיוֹתוֹ עִמּוֹ שֶׁם אַרְבָּעִים יוֹם, שְׁאִם־כֵּן גַּם בְּלִיחוֹת רִאשׁוֹנוֹת הָיָה צָרִיף לְהִיוֹת בֶּן (רִא"ם). רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ - תִּנְחֹמָא תִּשְׂא אוֹת לז.

מִן הַמַּעֲרָה, שְׁנָתָן הַקְדוּשָׁה־כְּרוּף־הוּא יָדוּ עַל פָּנָיו, שְׁנִיאֵמֵר "וַיִּשְׁכַּתִּי כְּפִי". - לְעִיל לֹא, כב. תוֹרָה ל

(ג) וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֹּת אֱלֹוִי - בא וּרְאָה כְּמָה גְדוּלָּה כְּחָה שֶׁל עֲבָרָה, שְׁעַד שְׁלֹא פִשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּעֲבָרָה, מָהוּ

שיעור יומי לשבת קודש ט"ז אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת כי תשא קלא

לג ויכל משה מדבר אתם ויתן על-פניו מסוה: לג ושיצי משה מלמלא עמהון ויהב על אפיהי בית אפי:

כ"י ויתן על-פניו מסוה • כתרנומו: בית אפי, לשון ארמי הוא בגמרא (כתובות סב) : 'סני לבא', ועוד ב'כתבות': 'היה קא מסוה לאפה', לשון הבטה, היה מסתכל בה. אף כאן, מסוה, בגד הנתן כנגד הפרצוף ובית העינים, ולכבוד קרני ההוד, שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל ובשעה שהמקום נדבר עמו עד צאתו, ובצאתו יצא בלא מסוה.

לד ובבא משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר אתהמסוה עד-צאתו ויצא ודבר אל-פני ישראל את אשר יצוה:

כ"י ודבר אל-פני ישראל • וראו קרני ההוד בפניו, וכשהוא מסתלק מהם.

לה וראו בני-ישראל את-פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה אתהמסוה על-פניו עד-באו לדבר אתו:

כ"י והשיב משה אתהמסוה על-פניו עד-באו לדבר אתו • וכשבא לדבר אתו, נוטלו מעל פניו:

קל"ט פסוקים, חננאל"ל סימן. חסלת פרשת כי תשא

הפטרה לפרשת כי תשא נדפסה בעמ' רעה

אשל אברהם – הרב אלאשולי

שכן בשעה שלומדים תורה צריכים לראות את פני הרב, ראה רש"י עירובין נד, ב.

ובשעה שהמקום מדבר - בדפוס רומי "נדבר", והוא על פי פירוש רש"י לג, ט.

עמו, "עד צאתו", ובצאתו יצא בלא מסוה - כלומר "עד צאתו" ו"עד" בכלל, כלל צאתו (משכיל לדח). ויש לומר, שלומד בן מכפל הלשון "עד צאתו ויצא", שמשמע שגם בשעה שיצא היה בלא מסוה, וזהו גם דיוק לשון רש"י "ובצאתו יצא".

"ודבר אל בני ישראל", וראו קרני ההוד בפניו ובשהוא מסתלק מהם - "והשיב משה את המסוה על פניו עד באו לדבר אתו", וכשבא לדבר אתו - נוטלו מעל פניו.

"וראו בני ישראל את פני משה וגו'", מוסב על בשעה ש"דבר אל בני ישראל".

כתרגומו: "בית אפי" - בית פנים. לשון ארמי הוא - מסוה. בגמרא - כתובות סב, ב.

"סני לבא" - ראה לבד (רש"י שם). ועוד בכתבות - ס, א.

"היה קא מסוה" - מביט (רש"י שם). לאפה, לשון הבטה, היה מסתכל בה, אף כאן "מסוה" בגד הנתן כנגד הפרצוף ובית העינים - והיו בו חורים כנגד העינים כדי שיוכל להביט, ולכן נקרא "מסוה", לשון הבטה.

ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם היה נותן המסוה - על פניו. כנגדן, ונוטלו - מעל פניו. וצריך לומר ש"נוטלו" לאו דוקא, שהרי בשיצא לדבר עם בני ישראל היה בלא מסוה, כדלקמן. אלא הכונה שגשאר ללא מסוה (משכיל לדח). או שהכונה כשדבר עם בני ישראל שלא בשעת יציאה מאהל מועד.

בשעה שהיה מדבר עם ישראל -

הכפורים עד ראש חודש ניסן, מה שאין-כן אלעזר ואיתמר למדו בן כל הארבעים שנה.

שנה להם משה פרקם - אותו פרק עצמו ששנה לאהרן (רש"י שם).

נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו וקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו וקנים ישבו לצדין - חלק לצד ימין וחלק לצד שמאל.

נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם. נמצא ביד כל העם אהרן, ביד הזקנים שנים, ביד בני אהרן שלשה, ביד אהרן ארבעה וכו' - "נסתלק משה ושנה לקו אהרן פרקו, נסתלק אהרן שנו לקו בניו פרקו, נסתלקו בניו שנו להם וקנים פרקו, נמצא ביד הכל ארבעה".

בדאיתא בערובין - נד, ב. תורה לג (לג-לה) ויתן על פניו מסוה -

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י' אדר מפרק נה עד סוף פרק נט	יום רביעי - י"ג אדר מפרק סט עד סוף פרק עא
יום שני - י"א אדר מפרק ס עד סוף פרק סה	יום חמישי - י"ד אדר פרק כ מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שלישי - י"ב אדר מפרק סו עד סוף פרק סח	יום שישי - ט"ו אדר פרק כ מפרק עז עד סוף פרק עח
שבת קודש - ט"ז אדר פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, ומ"ש בגמ' שמי... עד עמ' 82, דשבת):

- 1 ומה שכתוב בגמרא⁷, שמי שרואה פתחו שחטא - מצוה
- 2 לשנאתו, ונס לומר לרבו שישנאהו - הרי, כשמישהו חוטא,
- 3 לא זו בלבד שאין לאהוב אותו, אלא להיפך: מצוה לשנוא
- 4 אותו; ולפי מה שלמדנו לעיל, הרי שמצות "ואהבת לרעך כמוך"
- 5 היא לכל אחד מישראל?
- 6 - התשובה לשאלה זו,
- 7 היא: תינו - מה שנאמר
- 8 בגמרא שמצוה לשנאותו,
- 9 הרי זה פתחו פתורה
- 10 ומצות, - שהזולת הוא
- 11 "חברו" במובן זה שכמוהו
- 12 גם הוא שומר תורה
- 13 ומצוות, אלא שב"פרט"
- 14 מסויים הוא נכשל ועובר
- 15 עבירה - וכ"ק רבינו
- 16 מסביר⁸ בהערה: "ובמילא"
- 17 אפילו שגגת תלמוד עולה
- 18 דודן, כלומר: דוקא
- 19 כשהחוטא הוא "חברו",
- 20 שומר תורה ומצוות,
- 21 מצוה לשנוא אותו בגלל
- 22 חטאו, כי בהיותו בן תורה (ומצוות), נחשב לו גם חטא כזה,
- 23 שהוא נכשל בו מחמת "שגגת תלמוד" - כ"דודן". עבירה זו
- 24 נחשבת בחומרה כזו - בחברו בתורה ומצוות בלבד, - ר'עולה
- 25 דודן אינו מספיק כ"א דוקא וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את
- 26 עמיתך" (לשון כ"ק רבינו), כלומר: גם בחבירו, למרות שחטאו
- 27 בשוגג "עולה דודן" - נחשב לדודן, אין זה מספיק כדי לשנוא
- 28 אותו, אלא מן ההכרח שיהיה כאן תנאי נוסף: וכבר קיים בו
- 29 מצות "הוכח תוכיח את עמיתך" - וחכמינו ז"ל אומרים¹⁰
- 30 על "עמיתך": עם שאותך - שווה אליך, בתורה ובמצוות -
- 31 ולמרות שהוא כבר הוכיח אותו על חטאו, ואף-על-פי-כן לא
- 32 שם מחטאו, - וזהו דודן בפירוש" (לשון כ"ק רבינו), כמו
- 33 שכתוב ב"ספר חרדים". - אותו מצוה לשנאותו. אבל מי
- 34 שאינו חברו - בתורה ובמצוות, ולשון כ"ק רבינו: "ובמילא
- 35 ודונותיו - כשגגות (ספ"ל) ואין לשנאותו", כי מי שאינו "חבירו
- 36 בתורה ומצוות", כלומר, שאינו בן תורה, הרי עליו אומרים

ליקוטי אמרים

- 37 חכמינו ז"ל: "עמי הארץ ודונות נעשות להם כשגגות", ובהתאם
- 38 לכך גם אם הוא עובר עבירה בזדון - אין בכך סיבה לשנוא
- 39 אותו, מכיון שחטאו נחשב כשגגה (ראה לעיל סוף פרק ל'),
- 40 ונוסף על מה שהוא אינו חברו בתורה ובמצוות, הוא גם ואינו
- 41 מקרב אצלו, - באיזה
- 42 ענין שיהיה, כך שאין
- 43 סכנה שהוא ילמד ממנו,
- 44 הנה על זה אמר הלל
- 45 תוקנו: "היו מתלמידיו
- 46 של אהרן, אוהב שלום
- 47 וכו', - ורודף שלום,
- 48 אוהב את חבריו
- 49 ומקרבן לתורה", - אף
- 50 שהלל מדבר אודות
- 51 אנשים, אין הוא מתאר
- 52 אותם בתואר "בני אדם"
- 53 או "אנשים" אלא בתואר
- 54 "בריות", לומר, שאף
- 55 הרהוקים מתורת ה'
- 56 ועבודתו, ולכן נקראים
- 57 בשם "בריות" בעלמא -
- 58 "בריות" סתם, מעלתם היחידה מתבטאת בכך, שהקב"ה ברא
- 59 אותם - גם כאלה, צריך למשכן - "למשכן" אותם, בחבלי
- 60 עבודת אהבה, וכלי האי - עלידי כל זה, ואולי יוכל
- 61 לקרבן לתורה ועבודת ה'; והן לא - וגם אם לא, כלומר: גם
- 62 אם לא יצליח, והם לא יתקברו חלילה לתורה ולעבודת ה', לא
- 63 הפסיד שכן מצות אהבת רעים. - בעצם הדבר שהוא אוהב
- 64 אותם והשתדל לקרב אותם לתורה ולעבודת ה' - כבר קיים
- 65 מצות אהבת רעים. וגם המקרבים אליו והוכיחם - על
- 66 הנהגתם הרעה, ולא שבו מעונותיהם - שכאמור ששמעון
- 67 לשנאתם - אין זה אומר עדיין, שלגביהם שוב אין קיימת מצות
- 68 "ואהבת לרעך כמוך", אלא, מצוה לאהבתם גם כן. - ברם,
- 69 כיצד אפשרי שיהיו שני הדברים יחד, לשנוא אותם, ויחד עם כך
- 70 לאהוב אותם, - מסביר ה"תניא" להלן שמאחר שהשנאה
- 71 והאהבה נובעות משתי סיבות נפרדות: השנאה - מהרע שבהם,
- 72 והאהבה - מהטוב המוסתר שבהם - אין הן סותרות אחת

7. ראה פסחים קיג, ב; ערכין טז, ב. 8. כנראה שכ"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו הזקן: "היינו בחבירו בתורה ומצוות". שדוקא שומר תורה ומצוות - מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרחוק מתורה ועבודה, וחוטא - אסור לשנוא אותו? האם אין סברא מסויימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס לחבירו דוקא, ולא כלפי מי שאינו חברו) שזהו מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתצאה כזו - שכן: "עפ"ז צ"ע: 1) החשש בחבירו באיזה ענין שיהי' ולא דוקא בתומו"צ. 2) מספיק - שיתרחק ממנו וא"צ והכרח - שישנאהו. 3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני תכונת השנאי כ"א לשמור עצמו מתקלה! ע"פ חסידות - ה"ז מזיק (ע"י שנאתו) בודאי את חברו - משום ספק הצלת עצמו מנזק שיוכל לבוא רק באם לא ילחם ביצרו כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעניש (שמירה) ע"י אל תתחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבזה לא קאי כאן". 9. ויקרא יט, יז. 10. שבועות ל, א. 11. אבות א, יב.

וב"רע" של אותו אדם, היא תשפיע עליו שרגשו והתיחסותו
לאותו אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש יחס של אהבה,
וכשתתעורר בעיה של עשיית טובה לאותו אדם, וטובה הרי
עושים לאדם כולו, – יעשה לו את הטובה, כי ה"שנאה"
מוגבלת אך ורק ל"רע"
שבו, אבל הרגש והיחס
לאותו אדם בכלל – יהיו
מתוך אהבה. ובלשון ב"ק
רבינו: "כנראה שמוסיף
עוד בזה – שאף ששניהן
אמת אל יאמר שההרגש
והיחס שלו לחברו
בשניהן – שקול יהי ושוה
כו'. כי כיוון שצריך לעורר
רחמים כו' (וזהו ע"י

התבוננות בב"א בהטור" שבחברו) אזי זה מבטל השנאה
ומעורר האהבה לחברו (הנק' לעיל (הרע) שבהם, (הטוב)
שבהם. ורפ"ג: "זו" (טור"ר) שופטן – שופט אותן) – בכללות.
ומובן שזה ישפיע על יחסו גם כשיתבונן רק ברע שבחברו. נוסף
על העיקר – שההרגש לחברו, אפילו כשהוכיחו וכו' – הנה
לכללותו – ה"ז אהבה. ונוגע לעשיית טובה לו (שזהו עושה –
לכללותו) וכיו"ב, שאז – אהבה ותוצאותי' כו' וק"ל. על כל
פנים, אמר כאן רבנו הזקן, שאף מי שמצוה לשנאותו – מצוה
גם לאהוב אותו, לכאורה: הרי דוד המלך אמר "תכלית שנאה
שנאתים?" – [ולא אמר דוד המלך עליו השלום: "תכלית
שנאה שנאתים וגו'"]¹¹, – בלי שום רגש של אהבה אליהם,
אלא על המינים והאפיקורסים, שאין להם חלק באלהי
ישראל, – עליהם אמר דוד שהוא שונא אותם תכלית שנאה.
שכן, לגביהם לא קיימת המצוה לאהוב אותם מחמת ה"טוב"
שבהם, מאחר ש"אין להם חלק באלקי ישראל", בראייתא –
כמו שאנו מוצאים, בגמרא ר"ש פרק מז' דשבת: – עליהם
אמר דוד המלך – תכלית שנאה שנאתים. ואילו כלפי אלה
שאינם מינים ואפיקורסים – לא שייך לומר עליהם "תכלית
שנאה שנאתים", כי גם מי שמצוה לשנא אותו – הרי גם מצוה
לאהוב אותו מבחינת ה"טוב" שבו.

1 לשניה – ושתיהן הן אמת: – האהבה היא אמיתית, והשנאה
2 – אמיתית: שנאה – להם, מצד הרע שבהם, – המביא אותם
3 לחטוא, ואהבה – להם, מצד פחינות הפזב – שכאמור לעיל
4 – בפרק י"ח וי"ט – ישנו גם ברשע גמור, אלא שהוא הגנוז
5 שבהם, – גנוז ומוסתר
6 בהם, שהוא ניצוץ
7 אלקות שבתוכם
8 הממחה נפשם האלקית.
9 – ומאחר שהן באות
10 משתי סיבות נפרדות,
11 יכולים שני רגשות
12 מנוגדים אלה, שנאה
13 ואהבה, לבוא אצלו לידי
14 ביטוי אל אותו אדם. וגם,
15 – עליו, לעורר רחמים

16 בלבד עליה, – על הנפש האלקית שבהם, כי היא בפחינות
17 גלות בתוך הרע מסמך אחרת הגובר עליה ברגשים,
18 והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה, – ועל כך
19 הוא אומר להלן: בנודע ממה שכתוב: ל"יעקב אשר פדה
20 את אברהם"¹² – במובן רוחני, הכוונה היא, בשעת שמדתו של
21 אברהם, מדת החסד והאהבה, היא אצלו בהעלם, ויש צורך
22 לפדות אותה ולגלותה, לגלות בתוכו את האהבה, הרי מי הוא
23 זה שפודה ומגלה אותה? – "יעקב" – מדת הרחמים, כאמור
24 שרחמנות מבטלת את השנאה ומעוררת את האהבה. לכאורה,
25 על איזו שנאה מדובר כאן? – שהרחמנות מבטלת אותה? – אם
26 על השנאה ל"רע" שמצוה לשנאותו, הרי שאין לבטל אותה, כי
27 הרי מצוה לשנאותו? מפרש הרבי – שהכוונה היא, שהרחמנות
28 מבטלת את השנאה לכללות האדם, לאותו אדם בכלל. כלומר:
29 מאחר שהוא אומר, שצריכה להיות שנאה ל"רע" שבתוכו,
30 ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתיהן להיות אמיתיות, הרי אפשר,
31 אולי לחשוב ששתיהן צריכות להיות באופן שווה, והרגש
32 והיחס לאדם בכלל (שהוא זה שהרע והטוב נמצאים בו, כמו
33 שאומר ב"תניא": הרע שבהם או הטוב שבהם) יכולים עוד
34 להיות מושפעים מכך. לכן הוא אומר, שמאחר שהוא יעורר
35 בתוכו רחמנות על אותו אדם, הנובעת מהתבוננותו ב"טוב"

יום שני י"א אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 82, פרק לג עוד... עד עמ' מב, נאם ה':

79 ולבושיה: מחשבה דיבור ומעשה, לקדושה, כששתמש במחשבתו,
80 דיבורו והמעשה שלו, לחשוב ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות במעשה.
81 עוד זאת תהיה שמחת
82 הנפש האמתית, וכפרט
83 בשרואה בנפשו בעתים
84 מזמנים שצריך לזכרה
85 ולהאירה בשמחת לבב,
86 אזי יצמיק מחשבתו

ליקוטי אמרים

פרק לג עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמיתית
וכפרט כשרואה בנפשו בעתים
מזמנים שצריך לזכרה ולהאירה בשמחת לבב אזי

71 פרק לג. בפרקים שלפני פרק ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה שיהודי
72 בא לידי מרידות בגלל מצבו הרוחני שאינו כמו שצריך להיות, יעורר
73 מיד בתוכו שמחה אמיתית,
74 בעשותו חשבון שעל-ידי
75 שיקים מצוות ומעשים טובים
76 יוציא את נפשו האלקית
77 מגלות הגוף והנפש הבהמית,
78 וגם יגביה את נפשו הבהמית

מסביר רבנו הזקן את הדבר במשל מהנפש: כְּבִטּוֹל אוֹתוֹת
הַדְּבָר וְהַמַּחֲשָׁבָה בְּמִקּוֹרֵן וְשִׁרְשֵׁן, הוּא מְהוּת הַנֶּפֶשׁ
וְעֲצֻמּוֹתָהּ, שֶׁהֵן עֶשֶׂר בְּחִינוֹתֶיהָ: חֻכְמָה בִּינָה וְדַעַת כּו', —
הַמְדוּת: חֶסֶד, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת וְכו' שֶׁהֵן מִקּוֹר וְשׁוֹרֵשׁ אוֹתוֹת

הַדִּיבּוּר וְהַמַּחֲשָׁבָה (שֶׁהֵרִי,
אִדָם חוֹשֵׁב וּמְדַבֵּר עֲנִינִים
שֶׁל שֶׁכֶל אוֹ עֲנִינִים שֶׁל
מְדוּת) וְהֵם, כּוֹחוֹת הַשֶּׁכֶל
וְהַמְדוּת, נִקְרָאִים: מְהוּת
וְעֲצֻמּוֹת הַנֶּפֶשׁ, בִּיחֹס
לְלִבּוֹשִׁי הַדִּיבּוּר
וְהַמַּחֲשָׁבָה, שְׁאִין בָּהֶם —
בִּשְׁכֵל וּבַמְדוּת, בְּחִינַת
אוֹתוֹת עֲדִין קֶדֶם
שְׁמַתְלִכְשׁוֹת בְּלִבּוֹשׁ
הַמַּחֲשָׁבָה [כְּמוֹ
שְׁנִתְּבָאָר בְּפֶרֶק כ' וְכָא
בְּאִרְכּוֹת, עֵין שָׁם]. —
שֶׁעֵינן הָאוֹתוֹת מִתְחִיל
בַּמַּחֲשָׁבָה, כְּשֶׁאִדָם כָּבֵר
חוֹשֵׁב אֵיךְ לִבְעַע אֶת
הַשֶּׁכֶל אוֹ אֶת תַּאוֹת הַלֵּב,
שְׁכָאן קִיִּים הַהִבְדֵּל,
שֶׁאִדָם אֶחָד חוֹשֵׁב וּמְדַבֵּר
בְּאוֹתוֹת אֱלֹהִים, וְאִדָם שְׁנִי
— בְּאוֹתוֹת אַחֲרוֹת. וְאִילוּ,

בִּשְׁעָה שֶׁהוּא מִתְעַמֵּק בִּ"שֶׁכֶל" עֲצֻמּוֹ, אוֹ כְּשֶׁמּוֹרֵגֶשׁ בּוֹ רֵגֶשׁ
הַתַּאוֹה לְדַבֵּר מִסּוּיִים — אֵין לוֹמֵר, שֶׁהָאֶחָד מִבֵּין וּמִתַּאוּהוּ
בְּאוֹתוֹת אֱלֹהִים, וְהַשְׁנִי — בְּאוֹתוֹת אַחֲרוֹת. שְׁכֵן, אוֹ לֹא מוֹרֵגֶשׁוֹת
עֲדִין אוֹתוֹת, אֲלֵא גִילּוֹי הַשֶּׁכֶל עֲצֻמוֹ וְגִילּוֹי הַמְדָּה עֲצֻמָּה. הֵרִי,
כֶּשֶׁם שְׁאוֹתוֹת הַדִּיבּוּר אוֹ הַמַּחֲשָׁבָה, אֵין לָהֶן שׁוֹם עֶרֶךְ לִגְבִי
גִילּוֹי הַנֶּפֶשׁ שֶׁלִּמְעַלָּה מֵאוֹתוֹת; וּלְפָנֶי שֶׁהֵן הַתְּגַלְמוֹ בְּאוֹתוֹת
הַדִּיבּוּר אוֹ הַמַּחֲשָׁבָה, כֶּשֶׁהֵן עֲדִין כְּלוּלוֹת בְּמִקּוֹרֵן וְשׁוֹרֵשֵׁן —
הַ"שֶּׁכֶל" אוֹ הַ"מְדוּת", הֵן בְּטוּלוֹת, הֵרִי שֶׁם אֵינן בְּמִצִּיאוֹת לִגְמָרִי,
שֶׁלֹּא מוֹרֵגֶשׁוֹת שׁוֹם מִצִּיאוֹת שֶׁל אוֹתוֹת — כִּי, כָּל הַנִּבְרָאִים
(שֶׁנִּבְרָאוּ מֵאוֹתוֹת הַדִּיבּוּר וְהַמַּחֲשָׁבָה שֶׁלִּמְעַלָּה) בְּטִלִּים לִגְבִי
מִקּוֹרֵם וְשׁוֹרֵשֵׁם — אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא. הָאִמּוֹר הוּא מִשֵּׁל
מִתְחוּם הַנֶּפֶשׁ. וְלִהְלֵךְ יְבִיא רַבְּנוּ הַזֶּקֶן מִשֵּׁל נֹסֵף מֵעֵינן גִּשְׁמִי:
וְכְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר גַּם בֵּין בְּמִקּוֹם אַחֲרֵי מִשְׁלֵי גִשְׁמִי לִזְה, מֵעֵינן
בְּטוֹל וְזוֹ וְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּמִקּוֹרֵן, הוּא גּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ
שֶׁבְּרִקְעֵי, שְׁגֵם שָׁם — בְּגוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, מֵאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט
וְדֹאִי זִיוו וְאוֹרוֹ, — שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ, וְכִיתֵר שְׁאֵת מִהַתְּפַשְׁטוֹתוֹ
וְהָאֲרִיתוֹ בְּחִלּוֹל הָעוֹלָם, — שְׁכֵן, כָּכֵל שְׁזוֹי הַשֶּׁמֶשׁ קֶרֶב יוֹתֵר
לְשֶׁמֶשׁ, הוּא וְדֹאִי מֵאִיר יוֹתֵר, אֲלֵא שְׁשֵׁם — בְּגוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ,
הוּא — הַזִּיו וְהָאוֹר, בְּטִל בְּמִצִּיאוֹת בְּמִקּוֹרֵן וְכֵאלוֹ אֵינּוּ
בְּמִצִּיאוֹת כָּלָל: — שְׁכֵן, בְּגוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, מוֹרֵגֶשׁ

1 וְיִצִּיר בְּשֶׁכֶלּוֹ וּבִינָתוֹ — כְּלוֹמֵר, שֶׁהַהֲבֵנָה — בְּעֵינן שִׁדּוּבֵר בּו
2 לִהְלֵךְ — תִּתְקַבֵּל בִּשְׁכֵלּוֹ בְּבִהֲרִית, כֵּאלִילוֹ הוּא מִתְבּוֹנֵן בְּצִיּוֹר
3 הַמוֹנֵחַ לְפָנָיו — עֵינן יְחִידוֹ יְתִבְרָךְ הָאֱמִתִּי, — עֲנִינָה הָאֱמִתִּי
4 שֶׁל "אַחֲרוֹת ה'", אֵינּוּ רֵק, שֶׁהִקְבִּ"ה הוּא אֶלֶקָה יְחִיד, שֶׁבֵּרָא אֶת
5 הָעוֹלָם, אֲלֵא שֶׁהוּא הַ"יֵּשׁ"
6 הַיְחִיד, הַמִּצִּיאוֹת

7 הָאֱמִתִּית הַיְחִידָה, כִּי
8 בִּלְעָדוֹ — לֹא קִיִּים שׁוֹם
9 דְּבַר, וְכִפִּי שִׁיּוֹסֵבֵר לִהְלֵךְ:
10 אֵיךְ הוּא — הַקְבִּ"ה,
11 מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין —
12 מִמְּלֵא אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת,
13 עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, —
14 כְּלוֹמֵר: שֶׁכָּכֵל דְּבַר קִיִּמָּת
15 חִיּוֹת פְּנִימִית אֶלְקִית
16 הַמַּחֲיָה אוֹתוֹ, כְּמוֹ הַנִּשְׁמָה
17 הַמַּחֲיָה וּמִמְלֵאָה אֶת הַגּוֹף.
18 חִיּוֹת זֹז מוֹגְבֵּלֶת וּמוֹתֵאֵמֶת
19 לְכוֹחַ קִיבּוּלוֹ שֶׁל הַנִּבְרָא
20 אֶת הַחִיּוֹת הָאֶלְקִית,
21 שִׁישָׁאֵר בְּקִיּוּמוֹ וְלֹא
22 יִתְבַּטֵּל בְּמִצִּיאוֹת; בְּעֵינן זֶה
23 קִיִּים הַבְּדֵל בְּחִיּוֹת שְׁבִין
24 הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים לְבִין
25 הָעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים:
26 בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הַחִיּוֹת

27 גְּלוּיָה יוֹתֵר מֵאִשֵּׁר בְּעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וְאִפְּלוֹ מְלֵא כָּל הָאֲרָץ
28 תְּלֹזוֹ הוּא כְּבֹדוֹ יְתִבְרָךְ, — הַכּוֹנוּנָה לְצִוְרָה אַחֲרֵת שֶׁל "חִיּוֹת"
29 — "חִיּוֹת" הַמַּחֲיָה אֶת הָעוֹלָמוֹת בְּבִחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין ("כְּבֹד")
30 — הוּא בְּחִינַת מִקִּיף וְסוֹבֵב), בְּאוֹפֵן שֶׁהוּא מִקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת;
31 "חִיּוֹת" זֶה, אֵינָה מִצּוּמְצֻמַּת וּמוֹגְבֵּלֶת בְּהֵתָאֵם לְנִבְרָאִים, אֲלֵא
32 הִיא מִשְׁפִּיעָה בְּנִבְרָא — בְּחִיּוֹתָה נְעִלִית בְּהִרְבָּה מִהַנִּבְרָאִים,
33 וְלִגְבִי חִיּוֹת זֶה, אֵין שׁוֹם הַבְּדֵל בֵּין הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים לְבִין
34 הָעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, עַד שֶׁגַּם בְּעוֹלָם הַגִּשְׁמִי — "מֵלֵא כְּבֹדוֹ" —
35 וְכֵאלֵא קְמִיָּה כָּלֵא חֲשִׁיב מְשֵׁם, — וְהַכֵּל לִגְבִי — חֲשׁוֹב כֵּלֵא
36 כְּלוֹם, וְהוּא לְבִדּוֹ הוּא בְּעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מְשֵׁם, כְּמוֹ
37 שֶׁהִיָּה לְבִדּוֹ קֶדֶם שְׁשֵׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית, — אִז, לֹא הִיָּה קִיִּים שׁוֹם
38 דְּבַר מִלְבַּד הַקְבִּ"ה, כִּי גַם אַחֲרֵי שֶׁנִּבְרָאוּ הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים —
39 קִיִּים הוּא בְּלִבֵּד, שְׁכֵן — הַכֵּל לִגְבִי כֵּאלִילוֹ אֵינּוּ קִיִּים, וְגַם בְּמִקּוֹם
40 הָיָה שְׁנִבְרָא בּוֹ עוֹלָם הָיָה, הַשָּׁמַיִם וְהָאֲרָץ וְכָל צָבָאָם, —
41 צָבָא הַשָּׁמַיִם וְצָבָא הָאֲרָץ, הָיָה הוּא לְבִדּוֹ מְמַלָּא הַמִּקּוֹם הָיָה,
42 — לְפָנֶי שֶׁהֵם נִבְרָאוּ, וְגַם עֵתָה — אַחֲרֵי שֶׁכָּל אֱלֹהִים נִבְרָאוּ, בֵּין
43 הוּא לְבִדּוֹ כָּלִי שׁוֹם שְׁנֵי כָּלָל, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים בְּטִלִּים
44 אֲצִלּוֹ בְּמִצִּיאוֹת מְשֵׁם, — וּמֵאַחֵר שֶׁלִּגְבִי הַקְבִּ"ה הַכֵּל בְּטִל
45 בְּמִצִּיאוֹת מְשֵׁם, הֵרִי שֶׁהֵם לִגְבִי כְּמוֹ שֶׁהָיוּ לְפָנֶי שֶׁנִּבְרָאוּ. כִּדִּי
46 לְהַבִּין כִּיִּצֵּד כָּל הַנִּבְרָאִים בְּטִלִּים בְּמִצִּיאוֹת לִגְבִי הַקְבִּ"ה —

הָאָדָם וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ, וּבְרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים
וְתַחְתּוֹנִים - לְהִיּוֹת לוֹ - לַהֲקַב"ה, דִּירָה זֶה בְּתַחְתּוֹנִים, -
בְּנִבְרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר לְקַמְנָא בְּאִרְיֹכּוֹת. - שְׂכַל
תַּכְלִית בְּרִיאַת הָאָדָם וְכָל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים הֵיא, 30
כִּי נִתְּאוּ הַקַּב"ה לְהִיּוֹת
לוֹ "דִּירָה" בְּנִבְרָאִים 31
הַתַּחְתּוֹנִים, שִׁתְּגַלָּה בְּהֵם
עֲנִינוּ הָאֲמִיתִי שֶׁל "אַחֲדוֹת
ה'" - כְּמוֹ לְמַשֵּׁל דִּירָתוֹ
שֶׁל אָדָם, בַּה דֵּר וְנִמְצָא
עֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם, כִּךְ
תִּתְּגַלָּה אֲמִיתוֹת עֲנִין
"אַחֲדוֹת ה'" בְּנִבְרָאִים
הַתַּחְתּוֹנִים. וְהֵנָּה, בְּמָה
גְּדוּלָּה שְׂמַחַת הַדְּיוּט -
וּמָה שֶׁגִּרְעָה מִמֶּנּוּ - וְשִׁפְלָה
אֲנָשִׁים, בְּהִתְקַרְבוֹתוֹ
לְמַלְךְ בְּשִׁרְיָדָם - וְלֹא

רַק כִּשְׁהוּא מִתְקָרֵב אֵלָיו, אֲלֵא יִתְּרָה מִזֶּה, הַמִּתְאַכְסֵן וְדֵר אֲתוֹ
עֲמֹ בְּבִיתוֹ, - שֶׁל שְׂפָל הָאֲנָשִׁים, - וְלֹא יִחַד בְּהִיכָל הַמֶּלֶךְ,
הָרִי, אִם הַתְּקַרְבוֹתוֹ לְמַלְךְ בְּשִׁרְיָדָם, מְסִיבָה לְאָדָם שְׂמַחָה
גְּדוּלָּה בְּיֹתֵר, וְכִלְיָהּ לְאִין קָן - שֶׁהַשְּׂמַחָה גְּדוּלָּה בְּמָאָד,
לְקַרְבַּת וְדִירָת מְלָךְ מְלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, -
שֶׁבִשְׂעָה שֶׁהָאָדָם מִתְקָרֵב לַהֲקַב"ה, וּבִאֲפֻן שֶׁהַקַּב"ה כִּבִּיכּוֹל דֵּר
וּמִתְאַכְסֵן בְּדִירָתוֹ - וּדְאִי וּדְאִי שֶׁדָּבָר זֶה צָרִיךְ לְהַסֵּב לְאָדָם
שְׂמַחָה גְּדוּלָּה בְּיֹתֵר, וְכִדְכְּתִיב: "כִּי מִי הוּא זֶה אֲשֶׁר עָרַב
לְבֹ לְגִשְׁתִּי אֵלָי, נָאִם ה'": - וְעֲלִידִי אֲמוֹנָה וְהַתְּבַטְלוֹת
לְיָחֹד ה', נַעֲשֶׂה הָאָדָם קְרוֹב לַהֲקַב"ה, וּבִאֲפֻן שֶׁהַקַּב"ה דֵּר
בְּדִירָתוֹ יִחַד אֲתוֹ. 32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58

1 הַמְקוֹר בְּלִבָּד, שֶׁהוּא הַשֶּׁמֶשׁ עֲצֻמָּה, וְאֵילּוּ זֵיו וְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ אֵינוֹ
2 נִיבֵר כִּלְל. לְקָרֵב יוֹתֵר אֶת הַדְּבָרִים לְשַׁכַּל, הָרִי זֶה לְמַשֵּׁל, מָה
3 שֶׁחֲכַמֵּינוּ ז"ל אֹמְרִים: "שְׂרָגָא בְּטִיּהָרָא מֵאִי אֲהֵנִי" (נֵר הַדּוֹלֶק
4 בְּצַהֲרִים - מָה מוֹעִיל!), הָרִי אֵין הַכּוֹנוּנָה, שְׂאִין הֵנֵר מִפִּיץ אוֹר,
5 שְׁהָרִי, אִם הֵיוּ מְכַסִּים אֶת
6 חֲלוֹנוֹת הַחֹדֶר, שְׁאוֹר
7 הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִחְדוֹר אֵלָיו, 1
8 הֵיוּ מְרַגְשִׁים אֲזִי בְּאוֹר
9 הֵנֵר, אֲלֵא מֵאַחֵר שְׂקִים
10 אוֹר גְּדוֹל יוֹתֵר שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ
11 - לֹא נִרְאָה אוֹר הֵנֵר וְאֵין
12 לוֹ שׁוֹם הַשְּׂעָפָה כִּלְל -
13 וּמֵאַחֵר שְׂכַל מִצִּיאָתוֹ שֶׁל
14 הֵנֵר הֵיא לְהִזְאִיר, הָרִי כִּיּוֹן
15 שְׂאִין הוּא מֵאִיר - אֵין הוּא
16 נִחְשָׁב לְמִצִּיאָתוֹ; כִּךְ,
17 יוֹתֵר מִכֵּךְ, אֵין בְּזִיו וְאוֹר
18 הַשֶּׁמֶשׁ מִשׁוֹם מִצִּיאָתוֹ,

19 בְּשַׁעָה שֶׁהוּא נִמְצָא בְּמִקְוֵרוֹ, בְּשֶׁמֶשׁ עֲצֻמָּה. וְכִכָּה מְפָשׁ דְּרָדָר
20 מְשָׁל, הוּא בְּשׁוֹל הָעוֹלָם וּמִלְּאוֹ בְּמִצִּיאָתוֹ לְגַבִּי מְקוֹרוֹ
21 שֶׁהוּא אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, - שֶׁהָעוֹלָם וְכָל בְּרוּאֵיו -
22 בְּטָלִים בְּמִצִּיאָתוֹ, וְכֵאלּוֹ אֵינָם קִיּוּמִים כִּלְל, לְגַבִּי אוֹר אֵין־סוֹף
23 בְּרוּךְ־הוּא, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר שָׁם בְּאִרְיֹכּוֹת. - שׁוֹז מִשְׁמַעוֹתוֹ
24 הָאֲמִיתִית שֶׁל עֲנִין "אַחֲדוֹת הַשֶּׁם", שֶׁהַקַּב"ה בְּלִבָּד הוּא הִ"שׁ
25 הָאֲמִיתִי, וּבִלְעָדוֹ - אֵין שׁוֹם דְּבַר קִיּוּם. וְהֵנָּה, בְּשִׁיעֵמִיק בְּזֶה
26 הַרְבֵּה, - לְהַבִּין אֶת עֲנִין "אַחֲדוֹת ה'", יִשְׁמַח לְבֹ וְתִגַּל נִפְשׁוֹ
27 אֶף גִּילָת וְרִנָּן בְּכָל לֵב וְנִפְשׁ וּמֵאָד בְּאֲמוֹנָה, זֶה, כִּי רַבָּה
28 הֵיא, כִּי הֵיא קְרִבָּת אֱלֹהִים מְפָשׁ. - בְּשַׁעָה שֶׁהָאָדָם חֵשׁ
29 הֵיטֵב אֶת עֲנִין "אַחֲדוֹת ה'" הוּא קְרוֹב לַהֲקַב"ה מִמֶּשׁ. וְזֶה כָּל

יום שלישי י"ב אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מב, ועל זה תיקנו... עד עמ' 84, אתו עמו.

59 וְעַל זֶה - עַל הַבִּיטוֹל לְיָחֹד ה', תִּקְנֵנוּ לְתֵן שְׂכַת וְחֹדֶה
60 לְשִׁמּוֹ וְתִבְרָךְ כָּל בָּקֵר,
61 וְלֹאֲמֵר: "אֲשֶׁרִינוּ מָה
62 מִזֶּב חֲלָקֵנוּ וְכו' וּמָה
63 יִפָּה יִרְשָׁתֵנוּ", בְּלוּמָה, 12
64 כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שֶׁשׁ וְשִׁמְחָה 13
65 בִּירְשָׁה שֶׁנִּפְלָה לוֹ הוּן 14
66 עֲתֵק שֶׁלָּא עָמַל בּוֹ, בֵּן 15
67 וְיוֹתֵר מִכֵּן לְאִין קָן, יֵשׁ 16
68 לְנוֹ לְשִׁמְחָה עַל יִרְשָׁתֵנוּ 17
69 שֶׁהִנְחִילוֹנוּ אֲבוֹתֵינוּ, 18
הוּא יָחֹד ה' הָאֲמִיתִי, אֲשֶׁר אֶפְלוּ בְּאִרְץ מִתְּחַת - אֵין עוֹד
מְלָכִדוֹ, וְזֶה הֵיא דִּירָתוֹ
בְּתַחְתּוֹנִים. - שֶׁהַנִּבְרָאִים
הַתַּחְתּוֹנִים יִדְעוּ וְיִהְיוּ
בְּטָלִים לְעֵנִין "אֵין עוֹד
מְלָכִדוֹ", שְׂאִין שׁוֹם דְּבַר
קִיּוּם בְּלַעֲדֵי הַקַּב"ה. עֲנִין
זֶה נִקְרָא "יִרְשָׁה", כִּי
בְּעִבּוּדֵנוּ הַעֲצֻמִּית, לֹא
הֵינּוּ יִכּוֹלִים לְהַגִּיעַ לְעֵנִין
"יָחֹד ה'" הָאֲמִיתִי. אֲלֵא,

ליקוטי אמרים

ועל זה תיקנו ליתן שבח
והודיה לשמו ית' בכל בקר ולומר אשרינו מה טוב
חלקנו וכו' ומה יפה ירושתנו כלומר כמו שהאדם שש
ושמח בירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו כן
ויותר מכן לאין קץ יש לנו לשמוח על ירושתנו
שהנחילנו אבותינו הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפי'
בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים
שנחנלנו אבותינו,

3. חולין ס, ב. ראה זוהר בראשית כ, א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ער רופט עס אן אמונה - ווייל דאס איז מיוסד [הוא קורא לכן אמונה - מפני שזה מיוסד] על האמונה שבדבר ה' שמים נעשו גו' ועוד שאפילו הענין דאחדות השם האמיתית הוא באמונה אצל כאו"א (עיי' ס, ב. קמא, ב), ועוד י"ל שהוא וכו'". 5. פרק ל"ו. 6. ירמ' ל, כא.

נפשו למעלה מעלה, על כל המונעים קיום כל התרי"ג
מצות מביט - הפרעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית,
ומחוי. - הפרעות הנובעות מהסובב אותו, והיינו: שכל
המניעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית ומעניני העולם, לא
ימנעו אותו מלקיים תרי"ג
המצוות. שכן, מאחר
שהוא חש את האמונה
בענין "יחוד ה'", שאין
שום דבר מבלעדי ה', הרי
שאין שום דבר שבידו
להפריע לו לקיים תורה
ומצוות שהן רצונו של
הקב"ה, ולכן - ה"אמונה"
היא יסוד כל המצוות.
וזהו שאמר "באמונתו
יחיה" - כמו שכתוב:
"וצדיק באמונתו יחי",
"יחיה" דייקא, - דוקא,
בתחתית המיתים, דרך
משל, כך תחיה נפשו
בשמחה רבה זו. והיא
שמחה בפולה ומכפלת, כי מלבד שמחת הנפש
המשפלת - הנפש שמבינה בקרבת ה' וידדתו אתו עמו
- את קרבת ה', והיותו "דר" בדירה אחת אתו עמו - שזאת
היא שמחה עצומה לנפש, הרי נוסף על כך,

1 קבלנו דבר זה בירושה מאבותינו, שענין "אחדות ה'" יובן
2 וייקלט היטב בנשמתו של יהודי. וזהו שאמר רז"ל: תרי"ג
3 מצות נתנו לישראל, בא חבוק והעמידן על אחת, -
4 היא מצות האמונה. שנאמר: "וצדיק באמונתו יחיה",
5 כלומר, כאלו אינה רק
6 מצוה אחת, היא
7 האמונה לבדה, כי על-
8 ידי האמונה לבדה -
9 בענין "יחוד ה'" האמיתי,
10 כפי שלמדנו לעיל, יבא
11 לקיום כל התרי"ג
12 מצות. דהיינו, בשיחה
13 לבו שש ושש
14 באמונתו ביחוד ה'
15 בתכלית השמחה,
16 כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה, ה'
17 רק מצוה זו לבדה,
18 והיא לבדה תכלית
19 בריאתו ובריאת כל
20 העולמות - כמו למשל,
21 אילו ידע האדם, שקיימת
22 לגביו מצוה אחת בלבד, והיא תכלית בריאתו ובריאת כל
23 העולמות, הרי היה מתוך שמחה רבה ביותר מקיים אותה
24 מצוה - באותה מדה עליו לשמוח במצות האמונה ב"יחוד ה'"
25 האמיתי, תרי בכח וחיית נפשו בשמחה רבה זו תתעלה

ליקוטי אמרים

יום רביעי י"ג אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 84, עוד זאת ישמח... עד עמ' מג, באמונה זו:

1 "ונגלה כבוד ה', וראו כל בשר יחדיו"¹⁰, וכמו שיתבאר
2 לקמן¹¹. - כל זה יהיה כשהקליפה תתבטל, ואילו עתה,
3 כשהקליפה עדיין מכסה על הקדושה, הרי, כשהאדם, באמונתו
4 בענין "יחוד ה'", שובר את ה"קליפה", והופך את חושך
5 ה"קליפה" לאור, יש בכך
6 משום גרימת נחת רוח רב
7 להקב"ה. ובפרט בחי
8 לארץ, שאור ארץ
9 העמים טמא ומלא
10 קליפות ומטרא-אחרא,
11 ואין שמחה לפניו
12 יתברך - כמו, באורה
13 ושמחה - בצירוף
14 המעלה של בירון אור
15 הפא מן החשך דייקא. -
16 דוקא, מהפכת החושך
17 לאור. - וכשבחין לארץ

51 עוד זאת ישמח בכפלים בשמחת ה' וגדל נחת רוח לפניו
52 יתברך באמונה זו, - שבנפש האדם, דאיתכפא סמרא
53 אחרא מפש ואתהפך חשוכא לנהורא, - ממנה שה"סטרא-
54 אחרא" נכפית ממנו, והחושך נהפך לאור, שהוא חשך
55 תקליפות שפעולם תה
56 תחמרי המחשיכים
57 ומכסים על אורו ויתברך
58 "עד עת קץ", כמו
59 שכתוב: "קץ שם
60 לחשך" - שיגיע זמן בו
61 יהיה סוף לחושך הקליפות
62 המכסות על אור
63 הקדושה. [דהיינו "קץ
64 תימין", - כשיתגלה
65 ה"ימין" שלמעלה,
66 שיעביר - הקב"ה, את
67 רוח הממא מן הארץ,

ליקוטי אמרים

עוד זאת

ישמח בכפליים בשמחת ה' וגדל נחת רוח לפניו ית'
באמונה זו דאיתכפא ס"א ממש ואתהפך חשוכא
לנהורא שהוא חשך הקליפות שבע"ה החומרי
המחשיכים ומכסים על אורו ית' עד עת קץ כמ"ש קץ
שם לחשך [דהיינו קץ הימין שיעביר רוח הטומאה מן
הארץ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וכמ"ש לקמן]
ובפרט בארצות עו"ג שאוירים טמא ומלא קליפות וס"א
ואין שמחה לפניו ית' כאורה ושמחה ביתרון אור הבא
מן החשך דייקא. וז"ש ישמח ישראל בעושיו פי' שכל

רבים, – אלה שעושים אותו (לכאורה היה צריך לומר "ישמח
ישראל בעושו" – לשון יחיד) שְׂהוּא עוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמִי הַמְּלֵא
קְלִפּוֹת וְסִמְרָא־אֲחֵרָא, שְׁנִקְרָא "רְשׁוֹת הָרְבִים" – ולא
רשות היחיד, יחידו של עולם, אלא רשות של קליפות, שהן

רבות וְ"טוֹרֵי דְפִרְדָּא",

– הרי הפירוד, שכל אחד

לעצמו הוא הר נפרד

גבוה, וכל אחד מהם יש

מי שעשה אותו – הוא ה'

(לכן נאמר "עושי" לשון

רבים), וְאִתְּהַפְּכָן

לְנִהוּרָא, – והם נהפכים

לאור, וְנִעְשִׂים "רְשׁוֹת

הַיְחִיד" לְיַחְדוּ וְיִתְכַּרְךָ, בְּאִמּוֹנָה ז': – עלידי אמונתו של

יהודי ב"אחדות ה'" האמתית – כל זה נעשה "רשות היחיד"

ל"יחידו של עולם", ולכן נאמר "בעושי" לשון רבים, שהשמחה

למעלה היא במיוחד מכך שכל עניני העשיה הנפרדים נהפכים

לאור הקדושה עלידי האמונה בענין "אחדות ה'".

38

1 נקלט בו ענין "אחדות ה'", יש בכך משום גרימת שמחה גדולה
2 מיוחדת למעלה. בהתאם לכך, מובן ממילא, שככל שגדול יותר
3 החושך השורר במקום – כך גדולה יותר ה'נחת רוח' למעלה
4 הנובעת מהאמונה ב"אחדות ה'" שיהודי הנמצא באותו מקום
5 מאמין. הרי, שהשמחה
6 היא כפולה: שמחת הנפש

7 על קרבתה להקב"ה,¹

8 והשמחה על גרימת

9 ה'נחת רוח' והשמחה

10 להקב"ה כביכול. וְהוּ

11 שְׂכָתוֹב¹²: "יְשֻׁמָּה

12 יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשֵׁיו", –

13 "בעושי" פְּרוּשׁ, שְׂכָל מִי

14 שְׂהוּא מְזַרַע יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ לוֹ לְשִׁמְחָה בְּשִׁמְחַת ה', אֲשֶׁר –

15 הקב"ה, שֵׁשׁ וְשִׁמְחָה בְּדִירָתוֹ פְּתִיחוֹתָיו, שָׁהֵם – הנבראים

16 שבעולם, בְּחִינַת עֲשִׂיָּה נִשְׁמִית כְּמֹשׁ. – ובהם כמה דירה

17 להקב"ה. ולכן נאמר "בעושי" – לשון עשיה, לאמר: שהשמחה

18 היא גדולה ביותר ממה שהדירה להקב"ה כביכול, מוקמת בתוך

19 הנבראים שבעולם העשיה. וְהוּ שְׂכָתוֹב "בְּעוֹשֵׁיו" לְשׁוֹן

ליקוטי אמרים

מי שהוא מזרע ישראל יש לו לשמוח בשמחת ה' אשר
שש ושמה בדירתו בתחתוני' שהם בחי' עשיה גשמית
ממש. וז"ש בעושי' לשון רבים שהוא עו'הו הגשמי
המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרודא
ואתהפכן לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית'
באמונה זו:

יום חמישי י"ד אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מג, פרק לד והנה... עד עמ' 86, ה' לו:

לרום מדרגת נשמתו ולגודל השגתו, וּמְדַרְגֵּת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ
עֲלִי־הַשְּׁלוֹם הִיא הָעוֹלָה עַל כָּלָנָה, – על כל מדרגות
הנביאים, שְׂאֲמָרוּ² עָלָיו: שְׂכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה, – משה רבנו היה בטל במציאות להקב"ה בצורה כזו,

שדיבורו היה דיבור של

השכינה. וכתבתלות

גרונו של האדם לדיבורו,

כך היה ביטול גרונו של

משה לשכינה, וְיַמְעִין וְה

– במשהו מהתבטלות

האבות והנביאים, וְכֹי –

כל, יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמַד הָרַ

סִינִי, – באותו מעמד,

עמדו כולם בהתבטלות

במציאות להקב"ה, בדמיון

כלשהו להתבטלות

במציאות של האבות

והנביאים. רַק שְׁלֹא יִכְלוּ לִסְבֹּל, – ביטול רב כזה, בְּמַאֲמַר

רַז"ל³ שְׁעַל כָּל דְּבָר – של עשרת הדיברות, פְּרָחָה נִשְׁמָתוֹ

כּוֹ, – אלא שהקב"ה החזיר להם את הנשמות ב"טל" של תחיית

המתים, שְׂהוּא – "פרחה נשמתו", עֲנִין בְּטוֹל בְּמַצִּיאוֹת

הַנִּזְכָּר לְעֵיל. – המוסבר לעיל. לָכֵן – מפני שלא יכלו "לסבול"

78

79

80

81

82

39 פֶּרֶק לָהּ. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שלעתים מסוימות, על
40 האדם לזכר את נפשו ולהאיר אותה בשמחת הלב, עלידי התבוננותו
41 בענין יחוד ה' האמיתי, איך שהקב"ה יחיד ומיוחד, וכל הבריאה בטלה
42 במציאות לגביו, כאילו אינה קיימת כלל.

43 וְהִנֵּה, מוֹדַעַת זֹאת –

44 ידוע הדבר, ש"האבות הן

45 הַמְּרַבֵּה"¹, –

46 כאמור, רומז המושג

47 "מרכבה", לדבר שבטל

48 לגמרי למישהו, ואין לו

49 שום רצון אחר, אלא

50 רצונו של מי שהוא בטל

51 אליו, כמו "מרכבה"

52 שנתונה לגמרי לרצון

53 הנהוג בה. שְׂכָל יְמִיהֶם

54 לְעוֹלָם לֹא הִפְסִיקוּ

55 אֶפְלוּ שְׂעָה אֶחָת

56 מִלְּקֶשֶׁר דַּעַתָּם וְנִשְׁמָתָם לְרִבּוֹן הָעוֹלָמִים בְּבִטּוֹל הַנִּזְכָּר

57 לְעֵיל לְיַחְדוּ וְיִתְכַּרְךָ. – האבות עמדו תמיד בביטול במציאות

58 להקב"ה, בהרגשתם התמידית את יחודו האמיתי; וְאִתְּרִיָּהֶם –

59 היו אלה, כָּל הַנְּבִיאִים, כָּל אֶחָד לְפִי מְדַרְגֵּת נִשְׁמָתוֹ

60 וְהִשְׁתָּנוּ, – התבטלותו במציאות של כל נביא, הייה בהתאם

12. תהלים קמט, ב. 1. ראה לעיל פרק כג. 2. ראה זהר פרשת פנחס דף רלב, א; רד"ל על שמות רבה סוף פרשה ג. 3. שבת פח, ב.
4. כפי שיוסבר להלן בפרק לו.

נשמתי, להיות מרכבה ומשכן ליחודו ותפודו באמת
לאמתו, מאחר דלית מחשבה דלי תפיסא ומשנת בו
ותפודו כלל וכלל - אין בכוח שכלי ומחשבותי כלל וכלל,
"לתפוס" ולהשיג את הקב"ה, שום השגה בעולם, ולא שמץ
מנהו - ולא משהו,
מהשגת האבות והנביאים, - עלידי

השגתם באלקות, היה בכוח האבות והנביאים להיות "מרכבה" ו"משכן" להתגלות יחוד ה' ואילו אני, כשאין בי אפילו שמץ מהשגתם, אי אפשר לי להגיע, עלידי השגתי, למציאות של "מרכבה" ו"משכן"; אי לזאת - מכיון שכך, אעשה לו - להקב"ה, משכן ומכון לשבתו, - באותה צורה שהיא ביכלתי, הוא העסק בתלמוד תורה - שכאמור, תורה היא הרי "משכן ומכון לשבתו יתברך", כפי הפנאי שלי, בקביעות עתים - ללימוד התורה, כיום ובלילה, בדת הנתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה, - עד כמה שכל אחד לפי השגתו ומצבו, מחוייב על פי ההלכה ללמוד תורה, ובמאמר ר"ל: "אפלו פרק אחד שחרית כו'". - ופרק אחד ערבית, אם אין באפשרותו ללמוד יותר משני פרקים - הרי זו מצות תלמוד תורה שלו שנמשכת אצלו תמיד, והוא נעשה על ידי כך משכן ומכון לשבתו יתברך. וכך ישמח לבו ויגיל, ויתן הודאה על חלקו בשמחה ובטוב לבב על לבב, על שזכה להיות אשפויכן - מארח, לנבוכד - להקב"ה, עלידי התורה ש"ניתנה" מפי הגבורה, פעמים בכל יום, כפי העת והפנאי שלו, - שיש לו ללמוד תורה, במסות ידו - כפי האפשרות שניתנה לו, אשר תרחיב ה' לו: - את הזמן ללמוד תורה.

1 את גילוי האור האין־סופי, עד שהשפיע עליהם ה"ביטול
2 במציאות", שהנשמה לא תוכל להישאר בגוף, מיד אמר להם
3 לעשות לו משכן ובו - במשכן, - קדשי הקדשים -
4 להשראת שכינתו, - שבקדשי הקדשים של המשכן, תשרה
5 השכינה, שהוא -
6 השראת השכינה היא:

7 גילוי יחודו ותפודו, -
8 של הקב"ה, כמו
9 שיתפאר לקמן.
10 שבמה התבטאה השראת
11 השכינה במשכן ובמקדש
12 - והרי מלא כל הארץ
13 כבודו - בהתגלות יחוד
14 ה' בהם, כלומר: ענין זה
15 שהקב"ה אין עוד מלבדו,
16 האיר שם בהתגלות, ולא
17 בצורה מוסתרת כפי
18 שהדבר הוא בעולם. הרי,
19 שהתגלות "יחוד ה'
20 האמיתי" לבני ישראל,
21 היתה עלידי המשכן
22 והמקדש. ומשחרב בית
23 המקדש - אין להקדוש
24 ברוך־הוא בעולם
25 משכן ומכון לשבתו, הוא יחודו ותפודו, - מקום בו יבוא
26 לידי ביטוי והתגלות, יחודו של השם יתברך. אחרי חורבן בית
27 המקדש, אין מקום כזה בנמצא, אלא ארבע אמות של
28 הלכה, - בתורה בלבד מתגלה יחוד ה', שהוא - ההלכה
29 היא, רצונו ותפודו והקמתו המלכיים בהלכות הערובות
30 לפנינו. - ומאחר שבהלכות התורה מלוכשים רצונו וחכמתו
31 של הקב"ה - זהו רצונו של הקב"ה שכך וכך יהיה פסק הדין,
32 וחכמתו של הקב"ה היא ה"שכל" של ההלכה - ורצונו
33 וחכמתו של הקב"ה, הם דבר אחד אתו; הרי שבתורה ישנו
34 הגילוי של יחוד ה'. ולכן, אחר שיעמיק האדם מחשבתו
35 בענין בטול הנזכר לעיל כפי יכולתו, זאת ישיב אל לבו:
36 - יתבונן בדברים הבאים: כי מהיות קמן שכלי ושרש
37 נשמתי מהכיל, - אינני מסוגל, בגלל קטנות שכלי ושרש

יום שישי ט"ו אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, ואם ירחיב ה' לו... עד עמ' 86, מסטרא דא:

80 הוא מחליט, יקדיש יותר
81 ויותר מזמנו ללימוד
82 תורה, ו"מחשבה מוכה
83 כו'". - אותה מחשבה
84 טובה, שהחליט

ליקוטי אמרים

ואם

ירחיב ה' לו עוד אזי טהור ידים יוסיף אומץ ומחשבה ידים יוסיף אומץ, - אז,

75 ואם - הוא חושב לעצמו
76 ומחליט: ירחיב ה' לו עוד
77 - ויהיה לו יותר פנאי
78 ללמוד תורה, אזי "טהור
79 ידים יוסיף אומץ", - אז,

40 להרוויח את ארבעת החלקים לצרכיו הוא – נעשים למשכן
41 ולמכון לשבתו יתברך, על-ידי תורתו ותפילתו. באמור לעיל
42 הוסבר שאחרי שאדם מגיע למרירות ול"לב נשבר", על-ידי
43 חשבון מצבו הרוחני, שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל האדם
44 להגיע לאחר מכן לשמחה
45 אמיתית; ופרטים שונים
46 בשמחה זו: – השמחה על
47 יציאת נפשו האלקית
48 מגלות הגוף והנפש
49 הבהמית, והתעלותו
50 ושובו למקור האלקי על-
51 ידי תורה ומצוות: –
52 השמחה על קרבת
53 האלקים בשעת
54 התעמקותו בענין "יחוד ה'
55 האמיתי"; – וחזונו
56 הגדולה מן השמחה
57 השוררת למעלה, על-ידי
58 שהוא שבר והכניע את
59 ה"סטרא אחרא"; להלן
60 יוסבר, שכל הפרטים
61 האלה בשמחה, אינם
62 סותרים לעובדה, שיחד
63 עם כך יהיה נתון במרירות
64 ובלב נשבר בגלל מצב

65 גופו ונפשו הבהמית; שכן, אף שמרירות ושמחה הן שתי תנועות
66 הנוגדות אחת את השניה – הרי, מאחר שהן נובעות משני
67 גורמים שונים, יש באפשרות שני הלכי רוח מנוגדים אלה
68 למשול יחד בנפשו של האדם. והנה, בָּכָל פְּרָטִי מִיְּנֵי שְׂמִיחָה
69 הַנֶּפֶשׁ הַנּוֹכְרִים לְעֵיל – אֵין מִהֵן מְנִיעָה לְהִיטֵי "נִבְזָה בְּעֵינָיו
70 נִמְאָם", – ושיהיו לו, ו"לֵב נִשְׁבֵּר", וְרוּחַ נִמְוָכָה – בְּשַׁעַת
71 הַשְּׂמִיחָה מִמֶּשֶׁ, – באותו זמן ממש שהוא שרוי בשמחה, יכול
72 שתהיה לו גם מרירות ולב נשבר וכדומה. מֵאַחֵר כִּי הִיטֵו
73 נִבְזָה בְּעֵינָיו וכו' – הוא מִצַּד הַגּוֹף ונִפְשׁ הַבְּהִמִית, –
74 מהחשבונות המראים לו את שפלות גופו ונפשו הבהמית,
75 וְהִיטֵו בְּשִׂמְחָה – הוא מִצַּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית וְנִיצוּץ אֱלֹהוּת
76 הַמְּלֻבָּשׁ בָּהּ – בנפש האלקית, לְהַחֲיוֹתָהּ, בְּנוֹכֵר לְעֵיל [בַּפֶּרֶק
77 ל"א]. – ולכן, אין המרירות והשמחה סותרות ומפריעות אחת
78 לשניה, כי כל אחת מהן נובעת מסיבה אחרת. וְכֵהָיָ וְנָא

1 במחשבתו, ש"לכשירחב" ילמד תורה יותר ויותר (עד לכל היום
2 כולו), נחשבת כאילו אכן עשה כך (כמאמר חכמינו ז"ל:
3 "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה"⁸), וְגַם שְׁאֵר הַיּוֹם בָּלוּ
4 שְׁעוֹסֶק בְּמִשְׁאֵל וּמִתֵּן, וְהִיָּה מִכּוֹן לְשִׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, – על-ידי,
5 בְּנִתְיֵנָה הַצִּדְקָה שִׁיתֵּן
6 מִיָּנִיעוֹ, – מפרנסתו,
7 שְׂהִיא – נתינת הצדקה,
8 מִמְּדוּתָיו שֶׁל הַקְּדוּשָׁה
9 פְּרוּד־הִוא – בהן צריך
10 יהודי להתדבק, ואותן
11 הוא צריך לעשות, "מֵה"
12 הִוא רְחוּם וכו'"¹⁰, – אף
13 אתה רחום, וְכִמוֹ שְׂפָתָיו
14 ב'תְּקוּנִים'¹¹: "חֶסֶד
15 דְּרוּעָא יְמִינָא". – חסד
16 היא ה"יד הימנית" של
17 הקב"ה כביכול, כלומר:
18 שעל-ידי ההתנהגות
19 במדת החסד, נעשה
20 האדם כלי ו"מכון"
21 ל"דרועא ימינא", לחסדו
22 של הקב"ה. וְאַף שְׂאִינוּ
23 נוֹתֵן אֶלָּא חֶמֶשׁ –
24 מפרנסתו, וזהו השיעור
25 המיירבי לנתינת צדקה –

26 ממילא מוקדש לצדקה רק החלק החמישי משעות עבודתו
27 במשך היום. כיצד, איפוא, הוא יכול בשאר ארבעת חלקי היום,
28 שהוא מקדיש לצרכיו, להיות "מכון לשבתו יתברך"? – התשובה
29 היא: הָרִי חֶמֶשׁ – שהוא נתון לצדקה, מַעֲלָה עִמּוֹ כָּל –
30 שאר, הָאַרְבַּע יְדוֹת לֵה', לְהִיטֵי מִכּוֹן לְשִׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ,
31 כְּנוּדֵעַ מֵאַמֵּר רַ"ל¹² שְׂמִיחָה צִדְקָה שְׂקוּלָה כְּנוּדֵעַ כָּל
32 תְּקַרְבָּנוֹת, וְכְּקַרְבָּנוֹת הִיָּה כָּל חֲתִי – כל בעלי החיים, עוֹלָה
33 לֵה' עַל-יְדֵי בְּהִמָּה אַחַת, – שהביאו לקרבן, וְכָל הַצּוֹמֵחַ –
34 היה עולה, עַל-יְדֵי "עֶשְׂרוֹן סֵלֶת אֶחָד בְּלֹל בְּשֶׁמֶן" כו'. –
35 שהיו מביאים לקרבן מנחה. כך גם במתן צדקה: על-ידי נתינת
36 חלק אחד מפרנסתו לצדקה – מעלה גם את שאר החלקים.
37 וּמִלְבָּד זֶה, הָרִי בְּשַׁעַת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה עוֹלָה לֵה' כָּל מֵה
38 שְׂאֵכֵל וְשִׁתָּה וְנִהְיָה מֵאַרְבַּע הַיְּדוֹת לְבְּרִיאוֹת גּוֹפּוֹ, כְּמוֹ
39 שְׂיִתְבָּאָר לְקָמֵן. – הרי שגם שאר זמנו, שהקדיש אותם

8. קידושין מ, א. 9. בהתאם להסברו הנרחב של כ"ק אדמו"ר שליט"א באחת משיחותיו הקדושות, הכוונה במה שמוסיף שיחליט
באם יהיה לו יותר זמן – ילמד יותר, והקב"ה מצרף מחשבה טובה זו למעשה – היא: כדי שיהיה במשך כל היום משכן ומכון לשבתו,
לא רק בשעה שהוא לומד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית – הרי זה על-ידי החלטתו שכשיעזור לו השי"ת ויהיה לו יותר זמן
פנוי, ילמד יותר, בזמן הפנוי הרב יותר – הוא יכול הרי לקוות ולהתברך שיהיה זה "כל היום", שתהיה מלאכתו נעשית על-ידי אחרים
ויהיה לו זמן ללמוד כל היום. החלטה זו, שאז ילמד כל היום. כשהיא – אותה מחשבה – מצורפת נחשבת כ"מעשה", הרי זה אמור
למשך כל היום, שבמשך כל היום יהיה משכן ומכון לשבתו יתברך; ולכן הכניס רבנו הזקן נקודותיים (: לפני המלים "ואם ירחיב",
כדי להפריד ענין זה ולהראות שיש לכך יותר שייכות למה שהוא אומר להלן, שהוא מחפש עצות איך להיות כל היום משכן ומכון
לשבתו. אלא שהוא מחפש להלן עצות על הזמן הנותר מהיום שאין הוא לומד בו – על-ידי ענין הצדקה – הרי זה מפני ש"מחשבה
טובה" היא רק "כאילו עשאה", ברם. הדבר הרי לא נעשה בפועל – בא רבנו הזקן ואומר שביכולתו להיות משכן ומכון לשבתו במעשה
בפועל על-ידי ענין הצדקה. 10. שבת קלג, ב. 11. תיקוני זהר, תיקון א. 12. סוכה מט, ב; בבא בתרא ט, א.

- 1 **אִתָּא בְּזוּהַר**¹³: – בדומה לזה נאמר ב"זוהר": **"בְּכִיָּה תִקְיָא**
2 **בְּלִבָּא מְסֻמְרָא דָא, וְחֻדְהָ תִקְיָא בְּלִבָּא מְסֻמְרָא דָא**:
3 – בכיה תקועה בלבי מצד אחד, וחודה תקועה בלבי מצד אחר.
4 – רבי אלעזר ברבי שמעון, בשמעו מאביו, רבי שמעון (בר
5 יוחאי), סודות התורה בענין חורבן בית המקדש – אמר, שבשעת
- מעשה היה לבו גם עצוב – מחורבן בית המקדש, שרק עתה
נודע לו גודל החורבן, וגם שמח, בצד השני של לבו, מסודות
התורה שנתגלו לו. הרי, כשישנן שתי סיבות נפרדות – יכולות
שתי "תנועות" מנוגדות, כמו בכיה ושמחה, לבוא לידי ביטוי
באותו זמן.

יום שבת קודש ט"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, פרק לה. והנה... עד עמ' מד, עכ"ל.

- 11 **פֶּרֶק לֵה**. לפני שאנו מתחילים ללמוד פרק ל"ה, כדאי להזכיר שוב –
12 כפי שנאמר בקיצור בפרק י"ז – שספר ה"תניא" (כפי שכתוב בדף-השער)
13 מיוסד על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו",
14 שקל מאד לקיים תורה ומצוות "בפיך ובלבבך", כלומר, בשלשת כוחות
15 הביצוע הנקראים "לבושים";
16 "בפיך" – בכוח הדיבור,
17 "בלבבך" – בכוח המחשבה,
18 ו"לעשותו" בכוח המעשה;
19 ובמובן עמוק יותר, רומזת
20 המלה "בלבבך" גם על רגשי
21 הלב הפנימיים – אהבה ויראה
22 להקב"ה. על כך שאל בפרק
23 י"ז, שלכאורה זהו נגד החוש
24 שלנו, כי אין הדבר קל בליבך
25 להגיע לרגש מלא של אהבה
26 ל'ה' ושל יראה ממנו –
27 והתורה הרי מדברת כלפי כל הדורות – כיצד, איפוא, "קרוב הדבר מאד"
28 לקיים תורה ומצוות באופן של "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה'! והסביר
29 שם, שהמלה "לעשותו" היא פירושו של "בלבבך", כלומר, מדובר בסוג
30 כזה של "בלבבך", אהבה כזו, המביאה ל"לעשותו", לקיים תורה ומצוות
31 **במעשה** – רגש כזה הוא "קרוב מאד". כלומר, אחרי שיתעמק במוחו
32 בגדולתו של הקב"ה, והמוח הרי שולט בטבעו על הלב, יביא הדבר
33 שיתעורר בלבו רצון והחלטה ללמוד תורה ולקיים מצוות; והלב הרי
34 שולט על כל שאר האברים, שהם כלים שעל ידם מבצע האדם את רצונו
35 והחלטתו. לאחר מכן הסביר רבנו הזקן, שגם מי שאין לו ידיעה בגדולתו
36 של הקב"ה ואין באפשרותו להתבונן בכך – גם הוא ביכולתו להגיע
37 לאהבת ה' וליראת ה', על ידי שיעור בתוכו את ה"אהבה המסותרת"
38 אל הקב"ה, הנמצאת בכל לב יודי, והכוללת בתוכה גם יראה, הפחד
39 שלא להינתק מוהקב"ה, גם הוא ביכולתו לקיים תורה ומצוות "בלבבך",
40 עם הלב, באהבה ה' וביראת ה'. בהמשך באים מספר פרקים המסבירים
41 את הדרכים כיצד להרחיק את האפשרויות של ההפרעות בעבודת ה';
42 וכיצד יוכל תמיד לעבוד את השי"ת בשמחה, שהיא עיקר גדול בעבודת
43 ה'. ברם, ממה שמסיים את הפסוק "כי קרוב" במלה "לעשותו", מוכח,
44 שעיקר ותכלית הכל הוא קיום מצוות במעשה. בהתאם לכך תוסבר,
45 בפרקים הבאים, הסגולה המיוחדת והנעלית שישנה במצוות מעשיות.
46 [מן הענין לזכור מה שלמדנו, ש"בינוני" נקרא מי שלא עבר עבירה מימיו,
47 לא במעשה, לא בדיבור ואף לא במחשבה; ורק בכוחות הפנימיים
- שבבלבו, חזק עדיין היצר הרע ולכן אפשר שתהייה לו תאוות גם לדברים
אסורים – מכך יכולים לעלות בו גם הרהורי עבירה, אלא שה"בינוני"
לוחם מיד עם יצרו הרע, ואינו מאפשר לו להביא לביצוע את רעיונותיו
ואף לא לחשוב ולהרהר בהם.
- וְהִנֵּה, לְתוֹסַפַּת בְּאוּר**
תִּכְתּוּב לְעֵשׂוֹתוֹ, –
שבפסוק: "כי קרוב אליך
הדבר מאד בפיך ובלבבך
לעשותו", שכפי האמור,
מורה המלה "לעשותו"
על מעלה גדולה ומיוחדת
בקיום מצוות במעשה, וְגַם
לְהִבִּין מַעֲטָא מְזִיעִיר – וכן
להבין, לפחות במקצת,
את תכלית בריאת
הַבְּיֻנוּנִים – "שנבראו
באופן שישארו בינונים, שאין לאדם הבחירה בזה כל כך בו"
(פי"ד) – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: מהי "תכלית
בריאת הבינונים" – בהדגשת המלה בריאת – שנבראו באופן
להישאר בינונים, שלא כל אחד יש לו הבחירה במידה כזו –
להתעלות למעלה מדרגת הבינונים, ועליהם להישאר תמיד
במדרגת הבינונים, כפי שהוסבר בפרק י"ד, וירידת נְשִׁמוֹתֵיהֶם
לְעוֹלָם הַזֶּה, – ומהי תכלית ירידת נשמותיהם לעולם הזה,
באופן של לְהִתְלַבֵּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שְׁמִינִיָּה וְסֻמְרָא
אַחֲרָא, – שהיא ההיפך מהנשמה; מֵאַחֵר שְׁלֹא יוֹכְלוּ לְשַׁלְּחָהּ
– להשתחרר מן הנפש הבהמית, כִּל יְמֵיהֶם, – ואף לא,
וְלִדְחוּתָהּ מִמְּקוֹמָהּ מְחֻלָּל הַשְּׁמָאִלִי שְׂכֵלֵב – באופן שְׁלֹא
יַעֲלוּ מִמֶּנָּה – מהנפש הבהמית, הַרְהוּרִים אֶל הַמֶּחֶה, – גם דבר
זה לא יהיה בידם לבצע, כִּי מִחוּתָהּ וְעֲצֻמוֹתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ
הַבְּהֵמִית שְׁמִינִיָּה הִיא בְּתִקְפָּהּ וּבְגִבּוּרָתָהּ אֲצֵלָם
כְּתוּלִיתָהּ, – ומלחמתם בנפש הבהמית אין לה השפעה על
עצם הנפש הבהמית, רַק – וכל שהוא מצליח להשיג
במלחמתו היא רק שְׁלִבוֹשִׁיָּה אֵינָם מְתַלַּבְשִׁים בְּגוֹפָם בְּנוֹכַר
לְעֵלִי, – (בפרק י"ב), שאין ה"בינוני" מאפשר ללבושי הנפש
הבהמית להתלבש בגופו – לעשות, לדבר ולחשוב במה
שאסור; וְאַסֵּי־בֵן – מאחר שעצם הנפש הבהמית נשאר בו
בתוקפו, נשאלת השאלה: לָמָּה זֶה יִרְדּוּ נְשִׁמוֹתֵיהֶם – של

35 עיניו של אדם. האם הם במקום אחר, שאומר שהחכם, דוקא,
36 עיניו בראשו? אלא קרא הכי הוא ודאי, — אלא בודאי כוונת
37 הפסוק היא: דתנן: — שהרי למדנו, לא יתקן בר נש בגליות
38 דרישא ארבע אמות, — אל ילך אדם ארבע אמות בגליו
39 ראש; מאי טעמא, —
40 מדוע? דשכינתא שריא
41 על רישיה, — כי שכינה
42 שורה על ראשו. ולכן,
43 וכל חכם עינוהי ומילוי
44 ברישיה אינו, — עיניו
45 של כל חכם (כל
46 התעניינותו ותשומת לבו
47 ולכן גם) דיבוריו
48 (מרוכזים) בראש. כלומר:
49 כההוא דשריא וכןמא
50 על רישיה, — באור
51 השכינה ה"שורה" ו"קיים"
52 על ראשו; וכד עיניו
53 תמן, לנדע, — ובשעיניו
54 (התעניינותו ומבטו)
55 מוסבים לשם, עליו לדעת
56 דההוא נהורא דאדליק על רישיה — אצטריך למשחא, —
57 אותו אור ה"דולק" על ראשו (המאיר על נשמתו) זקוק לשמן.
58 בגין דגופא דבר נש איהו פתילה, ונהורא אדליק לעילא,
59 — שכן, גופו של אדם משול לפתילה (ממנה נמשך האור ובה
60 קבועה האש) והאש בוערת מעליה; ושלמה מלכא צוח
61 ואמר: — ושלמה המלך "צוח" ומצוה: ושמן על ראשך אל
62 יחסר, דהא נהורא דבראשו אצטריך למשחא, — שכן,
63 האור שעל ראשו זקוק ל"שמן", ואינו עובדאן טבאן, —
64 ואלה הם מעשים טובים שאדם עושה. המעשים הטובים
65 מהווים השמן לאותו אור. ועל דא החכם עינו בראשו, —
66 ועל כך, עיניו של החכם בראשו, והוא דואג שלא יחסר
67 ה"שמן", המעשים הטובים, לצורך אותו אור, עד כאן לשונו.
68 — של ה"זוהר".

1 ה"בינונים", לעולם הזה ליגע — להתיגע, לריק חסד ושלום,
2 להלחם כל ימיהם עם היצר, ולא יכלו לז? — ואף
3 שבפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמלחמתו זו של
4 ה"בינוני" בנפש הבהמית — שלא להרשות השתלטותה
5 במחשבה, דיבור ומעשה
6 — גורמת למעלה נחת רוח
7 רבה, ואם כן אין זה
8 "לריק!" — אף-על-פי-כן
9 "לשם כך לא צריכה
10 עדיין להיות ההתלבשות
11 בנפש הבהמית, אדרבה —
12 עליהם להיות שני צדדים
13 נוגדים ושונאים וכו'
14 ובשהנפש האלקית
15 מנצחת, יעשה ויפעל בלי
16 הנפש הבהמית כו'" —
17 לשון כ"ק אדמו"ר
18 שליט"א. כלומר: מאחר
19 שחידושה של הנפש
20 האלקית "לכופף את
21 הסטרא-אחרא" באה על
22 ידי ההתלבשות בתוך הנפש הבהמית — ולא באופן ששתי
23 הנפשות מתבצרות בעמדותיהן הנפרדות — הרי זה מורה,
24 שבנוסף ל"אתכפיא סטרא-אחרא" ולנחת-רוח היוצאת מכך,
25 קיימת כאן כוונה נוספת, לפעול בתוך הנפש הבהמית עצמה —
26 ונשארת במילא הקושיא: בפרט זה, לפעול על הנפש הבהמית,
27 יוצא הדבר שה"בינוני" עמל כל ימי חייו לשוא חסד ושלום?
28 אלא: ותהי זאת נחמתם, לנחמם בכפלים לתושיה,
29 ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם.
30 — כלומר, נחמתם ושמתם של ה"בינונים", תהיה באור האלקי
31 השוכן אתם בשעה שהם לומדים תורה ועוסקים בעבודת ה'.
32 והוא, כהקדים — נקדים תחילה ציטוט לשון ה"זוהר
33 פרישת בלק" על פסוק: "החכם עינו בראשו" — "וכי
34 כאן אתר עינו דבר נש כו", — וכי באיזה מקום נמצאות

1. קפז, א. 2. קהלת ב, יד. 3. קהלת ט, ח.

אגרות קודש

[וי"ד אד"ר, תשי"ז]

... ת"ח על כתבו עכ"פ ראשי פרקים מהתעסקותו בצ"צ ובנקודה הפנימית הפצת המעינות
חוצה. ובודאי לא יסתפק בהנעשה עד עתה, והרי ציווי התורה היא מעלין בקדש, וציווי התורה הי"ז
נתינת כח (נוסף על הכחות הבאים בתולדה והנפש האלקית), אלא שעל האדם לנצלם ככל הדרוש.
ושכר התעסקותו בזה אין די באר. ועיקר השכר הוא - כמאמר המשנה - שכר מצוה מצוה, זאת אומרת
תוספת הצלחה ופעולות חדשות...

יום ראשון יום שני י אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שני עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: והסיבה . . . לו בשר אדם.

בברכת המזון קדם מים אחרונים ואמרים על נהרות בבל, למנצח בנגינות, אברכה, זה חלק. ביום שאין אמרים בו תחנון: שיר המעלות בשוב, לבני קרח, אברכה, זה חלק. אחר מים אחרונים וידבר אלי.

יום רביעי י אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: וגם כבר . . . 92 מחייהו כו'.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר א חסידישען פארבריינגען, ויקבל ברכת הפרידה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים זעגענען זיך ניט, ווייל מען פאָהרט זיך קיינמאל ניט פאָנאָנדער, וואו מ'איז – איז מען איין משפחה.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר התועדות חסידית, ויקבל ברכת הפרדה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים לא נפרדים, כי לעולם אינם נוסעים [=מתרחקים] איש מרעהו. היכן שנמצאים – אנו משפחה אחת.

יום שני יא אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: וכמאמר הלל . . . לו האדם עצמו.

ידוע ומקבל בענין הפגנות שבתפלה, אשר אלו שאין דעתם יפה לכוון, מפני העדר הידיעה או מפני שאין בכתם לזכר פגנות הפרטיות בעת התפלה, מספיק שיכונו פונה כללית: להיות תפלתו נשמעת לפניו יתברך עם כל הפגנות המבארות בספרי קבלה.

יום חמישי יא אדר שני ה'תש"ג

תענית אסתר מקדש. סליחות, אבינו מלכנו. מחצית השקל.

שיעורים. חומש: ויקרא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: רק שאח"כ . . . ארצך וגו'.

חסידות כוללת שני ענינים עקריים: א) הבנת כל הלכה בשרשה ומקורה העצמי ברוחניות, הינו בספירות ומדרגות בכל עולם ועולם לפי ענינו כמבאר בחסידות, ב) הבנת ענין כל הלכה בעבודה, הינו שהגם שהיא חכמה ושכל אלקי ודין התורה, מפל-מקום צריך למצא בזה ענין בעבודה בהנהגת האדם בחיי עולם זה.

יום
שלישי

יום רביעי

יב אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תניא: וא"כ הוא . . . 72 ספי"ג.

כתיב: "מתן אדם ירחיב לו, ולפני גדולים ינחנו". יש לך אנשים שהם גדולי השם בחכמתם או בעשרם, אבל מתן אדם, כשהאדם נותן את האדם שלו באיזה התעסקות בהחזקת הדת, הנה לא זו בלבד כי ירחיב לו, אלא עוד זאת כי לפני גדולים ינחנו.

יום ששי

יב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, ששי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תניא: פרק לו. והנה . . . בעבירה ח"ו.

דער אנהויב פון פרשת הקרבנות איז: אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. עס האט דאך געדארפט שטיין אדם מכם כי יקריב גו', זאגט דער אלטער רבי: אדם כי יקריב, בכדי אז א מענטש זאל ווערען געהנטער צו השי"ת איז מכם קרבן לה', פון אייך אליין דארף זיין דער קרבן, מקריב זיין זיין אייגענע בהמה, דעם יצר הרע וואס ווערט אנגערופען נפש הבהמית.

התחלת פרשת הקרבנות היא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'". צריך היה להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב גו'" ? אומר אדמו"ר הזקן: "אדם כי יקריב" – כדי שאדם יתקרב לה' יתברך, הרי "מכם קרבן לה'" – מכם עצמכם צריך להיות הקרבן, להקריב את ה"בהמה" הפרטית – את היצר הרע שנקרא נפש הבהמית.

יום
רביעי

יום חמישי

יג אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: ובפרט . . . 72 נגדי תמיד.

במנחה אין אומרים תחנון.

אדמו"ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אדער חזר"ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: ברור לי, שכאשר יהודי חסידי יושב בבית המדרש, ולומד או חוזר חסידות ברבים, הרי זו שמחה אצל זקני, ושמחתם מספקת עבורו, לבניו ובני בניו – רב טוב בגשמיות וברוחניות.

שבת

יג אדר שני, פרשת זכור

ה'תש"ג

הפטורה: כה אמר ה'. אומרים אב הרחמים, אין אומרים צדקתך.

שיעורים. חומש: ויקרא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: סט"א.

תנאי: ומעות . . . מז התפלה.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. אז מ'ווערט שוואך אין תורה, וואס דער לימוד התורה איז דאך על מנת לעשות ולקיים, קומט עמלק און קיהלט אפ דעם אידען, וילחם עם ישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה, – און עמלק מאכט קאלט קדושת התורה. והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק ל' יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

"ויבא עמלק, וילחם עם ישראל ברפידים" – "שרפו ידיהם מדברי תורה". כשמתרפים בתורה, שלמוד התורה הרי הוא על מנת לעשות ולקיים – בא עמלק ומקנר את היהודי; "וילחם עם ישראל" – ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה – ועמלק מצנן את קדשת התורה. והעצה לזה – "בחר לנו אנשים", אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק" – בלשון יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

יום
חמישי

יום ששי

יד אדר א, פורים קטן

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: תצוה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תנאי: וגם מי . . . לו ומעשה.

אאזמו"ר סיפר לאאמו"ר: די מאמרים וואס זיינען געדרוקט אין לקוטי תורה, האט דער טאטע (הצ"צ) אויסגעקליבען פון צוויי טויזענט מאמרים.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר לאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: המאמרים שגדפסו ב'לקוטי תורה', אבא (ה'צמח צדק') ב'רם מתוך אלפים מאמרים.

יום ראשון

יד אדר שני, פורים

ה'תש"ג

בקריאת המגלה קוראים: (ח, יא) להרג ולאבד, ולהרג ולאבד. (ט, ב) ואיש לא עמד בפניהם, ואיש לא עמד לפניהם.

באמירת "האגרת הזאת", "אגרת הפורים הזאת השנית", מנענעים את המגלה. נוסח שושנת יעקב: ברוכים כל הצדיקים. שהחנינו – גם ביום.

שיעורים. חומש: צו, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תנאי: זאת ועוד . . . 94 והחומרי.

במגלה שכתב אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] לא נכתבו עשרת בני המן בעמוד בפני עצמו. וכן לא כל העמודים מתחילים בכתב "המלך".

ב'תורה אור' באור דבור המתחיל "יביאו לבוש" סעיף המתחיל "והנה בחינת לבוש", צריך להיות: "והיא בחינת פני, וזו היא המסתתרת... שהיא בחינת עתיק בחינת סדכ"ס" = סתימא

דכל סתימין]. ויש נסח אחר: "והנה בחינת 'ביום ההוא' הוא בחינת בינה אמא עלאה המקננת בבריאה בכורסא, אכן מלכות דאצילות נעשה עתיק לבריאה, שנעתק וגבה מבריאה, ואינה באה בהתגלות בעולם הבריאה, שאפלו מבחינת 'ביום ההוא' הוא מבחינת העלם והסתור. ומה שנאמר 'אסתיר פני', שכן נקרא 'מלכות דאצילות', לפי שמקבלת מכל הי"ס [= ספירות], ממלכות דכתר דאצילות נעשה כתר מלכות, וממלכות שבחכמה נעשה חכמה שבמלכות כו'".

יום שישי

שבת

טו אדר א, שו"פ קטן

ה'תש"ג

אין אומרים אב הרחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: תצוה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: עוד ישים . . . כמ"ש בזה"ק.

רושמים על הלחם קדם ברפת המוציא, אבל נוהרים שלא לחתך.
גם בקדוש על הפת אומרים סברי מרבין.

אויף לעתיד לבוא שטעהט: אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה. איצטער שווייגט דער דומם, מ'טרעט אויף איהם און ער שווייגט. אבער עס וועט קומען א צייט אין דעם גילוי פון לעתיד, וואס דער דומם וועט אנהויבען ריידען, דערציילען, און ער וועט מאַנען, אויב מען האָט גייענדיג ניט געטראַכט אָדער גערעדט דברי תורה, פאר וואָס האָט מען אויף איהם געטראַטען.

די ערד וואָס מען טרעט אויף איהר, ווארט טויזענטער יאָהרען, פון ששת ימי בראשית, און עס טרעטען אויף איהר דערווייל כמה ברואים בעלי חיים כו', ביז עס וועט דאָרט טרעטען א איד, צוויי אידען, און וועלען ריידען א דבר תורה. ובאם לאו – זאָגט זי: דו ביזט דאָך אויך ווי א בהמה.

אודות "לעתיד לבא" כתוב: "אכן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה". כעת מחריש הדומם. דורכים עליו – והוא שותק. אך יבא זמן בגלוי שלעתיד, שהדומם יתחיל לדבר, לספר, ויתבע: אם תוך כדי הליכה לא הרהרו או שוחחו בדברי תורה, מדוע דרכו עליו? !
האדמה עליה דורכים, ממתינה אלפי שנים, מאז ששת ימי בראשית, ובינתיים דורכים עליה כמה ברואים, בעלי חיים כו' עד שיצעד שם יהודי, שני יהודים, וישוחחו בדברי תורה. ובאם לאו – אומרת היא: אתה הרי גם כמו בהמה!

יום שני

טו אדר שני, שושן פורים

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, שני עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: כאשר כל . . . 94 האבות.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר, אשר אדמו"ר האמצעי כתב בשביל כל סוג וסוג מהמשפילים והעובדים אשר בעדת החסידים מאמרים וספר מיוחד, לבוד שער היחוד ושערי אורה שהם כלליים, ונכתבו עבור כל החסידים: שער היחוד הוא המפתח דתורת החסידות, ושערי אורה – אלף בית דתורת החסידות.

שבת
קודש

ה'תש"ג

טז אדר א

יום ראשון

שיעורים. חומש: כי תשא, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: פרק ל. עוד . . . 76 כמ"ש במ"א.

רַבְּנוּ הֵיזְקֵן אָמַר: בְּתְרוּמַת הַמֶּשֶׁכֶּן הָיוּ זָהָב וְכֶסֶף וּנְחָשֶׁת. וְלֹא הָיָה דָבָר הַמְּבָרֵךְ זֹלַת מִרְאוֹת
הַצּוּבָאוֹת, שֶׁמֶהֱיוּ הַכִּיּוֹר וְכֵנּוּ. הַכִּיּוֹר וְכֵנּוּ הֵם הַבָּאִים [בַּתּוֹרָה] בְּאַחֲרוֹנָה בְּכָל כְּלֵי הַמֶּשֶׁכֶּן,
וְתִשְׁמִישׁוֹ הוּא בְּרֹאשׁ [=הַתְּחִלָּה] כָּל עֲבוֹדוֹת הַמֶּשֶׁכֶּן, כִּי נֶעוֹץ תְּחִלָּתָן בְּסוּפֵן.

ה'תש"ג

טז אדר שני

יום שלישי

שיעורים. חומש: צו, שלישי עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: ומאחר . . . מוח הממוצעת ביניהן.

מַעֲבֹדֶת בַּעַל עֶסֶק: לְעוֹרֵר בְּעַצְמוֹ הָאֱמוּנָה וּבִטְחוֹן גָּמוּר בְּהֵיזֵן וּמִפְּרִיָּס לְכָל בֶּשֶׂר, כִּי הוּא
יִתְבָּרֵךְ יְתֵן לוֹ פְּרִיָּסָתוֹ בְּרוּחַ, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה וְטוֹב לִכְבֹּב בְּאֵמֶת כְּאִלּוּ פְּרִיָּסָתוֹ כְּכֹר מְזֻמָּנָה
לְפָנָיו.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד אדר, תשי"ז

ברוקלין.

דודי היקר ווי"ח אי"א נוי"נ מו"ה בן ציון שי

שלום וברכה!

בשמחה קבלתי מכתבו מז' באדר"ר, בו כותב אודות הטבת בריאותו ואשר כבר הסתדרו בדירה,
ויהי רצון אשר ההסתדרות בכלל בהנוגע לעניני פרנסה תתגשם ג"כ בקרוב ממש מתאים לרצונו.

במה שכותב אשר כמה ענינים באה"ק ת"ו בכדי להשיגם צריך להזקק להיכירות ופראטעקציע,
בטוחני אשר אנ"ש שם בודאי יסייעו בידו ככל אשר יציע להם, ומובן ופשוט שאם ביכולתי לעשות מה
בזה אעשה בחפץ לב, ובלבד שיודיעני הפרטים למי, ואודות מה.

ומי"ש בהנוגע להשפה, בטח רוב העולים ידיעתם בשפה קלה מאוד ובכל זה סו"ס מסתדרים,
וכפי הנשמע כאן גם במשרדים השונים ובאחרית השנים מתחשבים עם זה שאי אפשר לעולה בזמן
האחרון שתהי' לו ידיעה רחבה בשפה, שהרי זה דורש כמה זמן, ואם במדינתנו לפנינו בה היו קישוים
מבהילים ובכ"ז הזן ומפרנס לכל המציא הפרנסה מחיתו ומחית ביתו, בודאי שאין מקום כלל לדאגה
בענין זה, וכפי שראינו במוחש, ככל שתתגדל מדת הבטחון גדל ג"כ המרץ, ובמילא מתקדמת ג"כ
ההסתדרות.

ת"ח על הפי"ש מכמה אנ"ש שמזכירם בסיום מכתבו, ואם לפי דעתו רצונם ומותר ע"פ המצב
שם לשלוח להם חבילות, אולי יהי' בטובו להודיעני הכתובת על שמה תושלחנה החבילות, ואשתדל
לעשות בזה.

המחכה לבשו"ט בכל האמור, ויהי"ר שכמו שראה הוא וזוגתו תי' חסדי השי"ת עד עתה, כן
ימצאם אך טוב וחסד במקומם העכשוי להסתדרות טובה מתוך בריאות והרחבת הדעת.

החותם בכבוד ובברכה.

מתי יכול הבעל להסתלק מזכויותיו יום ראשון י' אדר ה'תשע"ה

ושתי דעות נאמרו בשיטת הרמב"ם:

לדעת ה'מגיד משנה' והב"ח (אהע"ז סי' צב סק"ד) מועיל הקנין מיד הבעל אחר הנישואין להסתלק מכל זכויותיו, אף לענין זכותו ב'פירות', ולא רק שיכולה האשה למכור או לתת את הנכס (כי האשה שמכרה מנכסי מלוג, המכר בטל - רש"י כתובות עג, ב ד"ה כל), כמו שותף המסתלק מהשותפות (כשקנו ממנו), שאין לו זכות לא בגוף הנכס ולא ב'פירותיו'.

אבל לדעת ה'טור' (אהע"ז שם) וה'כסף משנה' (כאן) הרמב"ם סובר שהקנין שעשה הבעל לאחר הנישואין מועיל רק לענין מכירת או נתינת הנכס לאדם אחר, אבל אינו מבטל את זכותו לענין אכילת ה'פירות', ואף אם עשה קנין על ויתור זכויותיו, מקבל את הרווחים מהנכס.

וגם ה'ט"ז' (שם סק"ב) סובר כן בשיטת הרמב"ם ומבאר שבשותף חלק מהנכס היה בבעלותו המוחלטת ולכן כשמסתלק מבעלותו, הסילוק הוא מכל זכויותיו בנכס, אבל הבעל אין לו מצד עצמו כל בעלות בנכס האשה, אלא חכמים נתנו לו זכויות בנכס, ויכול להסתלק מזכות אחת ולא מהאחרת.

הלכות אישות פרק כג, הלכה א: האשה שהתנית על בעלה לכתוב זכות מדברים שזוכה בהן הפעל: אם כתב לה ועודה ארוסה קדם הנשואין... כל מה שכתב לה קנים; ואם כתב לה אחר הנשואין – צריך לקנות מידו.

הבעל אוכל מ'פירות' (רווח) הנכסים של האשה, ויורש נכסים אלו אם מתה בחייו (לעיל פי"ב ה"ג). ומבואר בגמרא (כתובות עג, א) שיכול לוותר לאשתו על זכויות אלו בעודה ארוסה, קודם הנישואין, לפני שזוכה בזכויות שבנכסיה, אבל לאחר הנישואין, כיון שכבר זכה בהן "הרי הוא כשותף בהן. וכיון שנכסים שלו, צריך לשון מתנה" (רש"י שם) ואינו יכול להסתלק מהן בויתור בלבד.

ומוסיף הרמב"ם שאם לאחר הנישואין רוצה הבעל להסתלק מזכויותיו בנכסים אלו (בויתור בלבד, ולא בלשון מתנה) יועיל הדבר רק אם יקנו ממנו. וכתב ה'מגיד משנה' שמקורו מהנאמר בגמרא (בבא בתרא מג, א) שאם אחד השותפים רוצה להסתלק מנכס בבעלות משותפת, צריך השותף השני לקנות מידו, וכך גם הבעל יכול להסתלק מנכס שהוא שותף בו רק אם אשתו קנתה את זכויותיו.

סימנים מהווים ראייה? יום שני י"א אדר ה'תשע"ה

הגט הנמצא בידיו, ואולי מדובר בגט אחר.

והנה, לגבי החשש הראשון – שמא הוא משקר - אין מועילה מסירת הסימנים, כי יש לחשוש שהגט אמנם אינו שלו אלא שראה את הגט אצל בעליו קודם שנפל, ועל פי זה ידע למסור את סימניו, ולכן אין לתת לו את הגט על סמך נתינת הסימנים.

אך כאשר שני עדים טוענים שהגט נפל ממנו, הרי אין לחשוש לשקר שהרי שני עדים מוחזקים כדוברים אמת, אלא שעדיין יש לחשוש שמא אין זה הגט שנפל ולכן מועילה מסירת הסימנים, כי מאחר ואנו מאמינים לעדים שמאדם זה נפל גט עם סימן פלוני, שוב אין מסתבר לומר שקיים גט זהה שאבד אף הוא לבעליו, ומסתבר שגט זה הנמצא בידיו הוא אכן הגט שנפל ממנו, ולכן מחזירים את הגט על פיהם.

הלכות גירושין פרק ג, הלכה יא: הוי לעדים בנט סימן מבקח, פגון שאמרו: נקב יש בו בצד אות פלוני. . הרי זה פחוקו ויתגרש בו.

מדברי הרמב"ם משמע שדווקא כאשר עדים מוסרים סימן הרי הם נאמנים, אך אם אדם יטען שהגט נפל ממנו וימסור סימן אינו נאמן. והראב"ד השיג על כך וכתב כי מאחר והוא מוסר סימן, הרי זו ראייה שהגט נפל ממנו. ויש להבין בדעת הרמב"ם, מדוע אין הסימן מהווה הוכחה שהגט אכן נפל ממנו?

ומבאר ה'קצות החושן' (סי' רטז, סק"ב):

כאשר באים להחזיר את הגט לאדם הטוען שנפל מידו, יש לדון מצד שני חששות: א) שמא הוא משקר וכלל לא נפל ממנו גט. ב) אף אם נפל ממנו גט – מנין לנו שזהו

כתיבת גט על דבר אסור בהנאה יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ה

אך מלשון הרמב"ם 'על הכל כותבין את הגט ואפילו על איסורי הנאה' משמע שחולק על שיטת התוספות, וסובר שלכתחילה מותר לכתוב גט על איסורי הנאה. וצריך לומר שלדעת הרמב"ם אין זה נחשב כהנאה. וטעם הדבר:

לגבי הטעם הראשון: כדי לכתוב גט לא צריך דוקא קלף או נייר אלא אפשר לכתוב אפילו על עשבים ועלים הגדלים מההפקר, ונמצא שאינו חוסך כלום כי בלא-הכי היה יכול לכתוב את הגט בלא להוציא על כך פרוטה.

ולגבי הטעם השני, שנהנה מזה שמגרש אשה רעה

הלכות גירושין פרק ד, הלכה ב: על הכל כותבין את הגט, ואפילו על איסורי הנאה.

בגמרא (גיטין כ, א) נאמר: 'כתבו על איסורי הנאה – כשר', וכתבו התוספות (שם כ, ב) שאף שהגט כשר אסור לעשות כן שהרי נהנה מדבר האסור בהנאה.

וה'חלקת מחוקק' (אהע"ז סי' קכד, א) מוסיף ומבאר, כי כתיבת הגט נחשבת הנאה משתי סיבות: א) זו הנאה ממונית שהרי בכך חוסך את הממון שהיה צריך לשלם עבור קלף אחר. ב) מעצם העובדה שמגרש מביתו אישה שאינו חפץ בה.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קמט

מביתו, יש ליישב על פי דברי הריטב"א (סוכה לא, ב), שהאיסור ליהנות מאיסורי הנאה אינו אלא כשנהנה מגופו של האיסור, ולא כאשר האיסור גורם לו רוח והנאה ממקום אחר. ולכן, אדם שנדר שלא ליהנות ממעיין מותר לו לטבול בו בימות הגשמים כאשר אינו נהנה מגוף המים, למרות שבטבילה זו נטהר מטומאה והוא מרוויח

בכך כמה דברים (כגון אכילת תרומה לכהן, שכל עוד הוא טמא הדבר אסור עליו), כי אין זו הנאה ישירה מהמים עצמם. והוא הדין בענייננו, שההנאה מכך שמגרש אשה שאינו חפץ בה אינה הנאה ישירה מגוף הגט ולכן מותר לכתוב גט על דבר אסור בהנאה (בית אהרן גיטין כ, א).

תנאי בגירושין

יום רביעי י"ג אדר ה'תשע"ה

הלכות גירושין פרק ח, הלכה א: אם אמר לה: הרי את מגרשת מעכשיו או מהיום על תנאי כך וכך... פשיטתא התנאי, תהיה מגרשת משעת נתינת הגט לידה... ויש לה להנשא לבתחלה אף על פי שעדיין לא נתקיים התנאי.

הרמב"ם למד הלכה זו מדברי הגמרא (גיטין פג, א) שהמגרש את אשתו על תנאי, באופן שאם יתקיים התנאי תהיה מגורשת למפרע, הרי האשה מותרת להינשא מיד אף שעדיין לא נתקיים התנאי (מגיד משנה).

אמנם לשיטת רש"י (גיטין פד, א ד"ה אין חוששין) אם הבעל גירש את אשתו בתנאי, אסור לה להינשא קודם שנתקיים התנאי, כי חוששים שמא לא יתקיים התנאי "ונמצא גט בטל ובניה ממזרים". ולדעה זו, אם נשאת צריך בעלה לפרוש ממנה עד שיתקיים התנאי (ש"ע אהע"ז סי' קמג ס"ב).

ולדעת כמה ראשונים, יש לחלק בין תנאי של 'קום ועשה' לתנאי של 'שב ואל תעשה': אם הבעל התנה את הגירושין בעשיית מעשה, כגון "על מנת שתתני לי מאתים זוז", אסורה האשה להינשא עד שיתקיים התנאי כי חוששים שמא לא יתקיים התנאי, אבל אם התנאי

הוא להימנע ממעשה, כגון שאמר "על מנת שלא תינשאי לפלוני" או "שלא תשתי יין" וכד' - מותרת להינשא מיד, כי אין לחשוש שתעבור על התנאי (ר"ן גיטין להב בדפי הר"ף).

ולדעת הרשב"א והרמב"ן (ראה בית שמואל אבהע"ז סי' קמג סק"ד) מותרת להינשא רק כאשר התנאי הוא ב'שב ואל תעשה' ובנוסף לכך בידה לקיימו, אבל אם היא תלויה בדעת אחרים אף שהתנאי ב'שב ואל תעשה', או שהדבר בידה אלא שהוא ב'קום ועשה' - חוששים שמא למעשה לא תוכל לקיים את התנאי ואסורה להינשא.

ויש הסוברים שאם הוא תנאי שבידה לקיימו (אפילו אם הוא ב'קום ועשה') כגון "על מנת שתשתי יין" - מותרת להנשא, כי אין חשש שתעבור על התנאי, אך כאשר הדבר תלוי ביד אחרים, יש לחשוש שהתנאי לא יתקיים ואסורה להנשא (ר"ן שם בשם אחרים המקיליו).

וכתב הר"ן (שם) שזו היא גם דעת הרמב"ם, המתיר לה להנשא גם קודם קיום התנאי - שזהו רק אם בידה לקיימו, אבל אם זה תלוי בדעת אחרים אסורה להנשא.

קול כנגד קול

יום חמישי י"ד אדר ה'תשע"ה

הלכות גירושין פרק י, הלכה כ: אבל אם יצא שמה פעור מקדשת. ואחר כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן מקדושין – תקול אקרה ותקול התירה.

והראב"ד משיג על הרמב"ם: 'לא נראה כן בגמרא, אלא כשיצאו ב' הקולות יחד, מפני שהוא קול ושוברו עמו'. כלומר: לדברי הראב"ד, משמעות הגמרא היא שרק אם מלכתחילה יצא קול שהתקדשה והתגרשה היא מותרת, כי אותו קול שעליו אנו מסתמכים כדי להחזיקה כמקודשת, הוא עצמו 'טוען' שהתגרשה מקידושין אלו. אך אם מלכתחילה יצא קול שהתקדשה, הרי היא מוחזקת כמקודשת, ושוב לא יועיל קול אחר כדי להתירה.

ויש לתמוה:

הרמב"ם עצמו כתב בהלכות אישות (פ"ט, כ"ב), שאם יצא על אשה קול שהתקדשה על תנאי, מאחר וגם על פי הקול אין וודאות שחלו הקידושין (כי יתכן שהתנאי לא התקיים) אין היא נאסרת, אבל זהו רק כאשר מלכתחילה

יצא הקול שהתקדשה בתנאי, אך אם תחילה יצא קול שהתקדשה ולאחר מכן יצא קול נוסף שהקידושין נעשו על תנאי, אין הקול השני מועיל. הרי שגם הרמב"ם עצמו סובר שהקול השני יכול לבטל את הקול הראשון רק כאשר יצא יחד עמו, כדברי הראב"ד. ואם כן, מדוע כתב כאן שהקול על הגירושין מועיל לבטל את הקידושין אפילו לאחר זמן? ומבאר ה'מגיד משנה':

כאשר מלכתחילה יצא קול שהתקדשה ואחר כך יצא קול שהקידושין נעשו על תנאי, הקול השני בא לסתור את הקול הראשון, כי לפי הקול הראשון נעשו קידושין גמורים ללא תנאי, ולכן אין סומכים על הקול השני שיצא לאחר זמן, אבל כאשר בתחילה יצא קול שהתקדשה ואחר כך יצא קול שהתגרשה, הרי הקול השני אינו סותר את הקול של הקידושין, אלא בא לספר על מעשה נוסף שארע מלבד הקידושין, ובאופן כזה הקול השני מבטל את הקול הראשון אף כאשר יצא לאחר זמן.

יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ה

נס מצוי ונס שמעל הטבע

ותמה ה'חלקת מחוקק' (שם סקנ"ו): לדברי הירושלמי שהנופל לכבשן האש אין מעידים עליו שמת כי חוששים שאירע לו נס, למאי נפקא-מינה עומק הכבשן, והרי גם בכבשן עמוק יכול להיעשות לו נס ולהינצל?

ומבאר ה'עצי ארזים' (שם ס"ק קכג):

יש לחלק בין נס המתרחש לפעמים (אף כי לעתים רחוקות) לנס שמעל הטבע: מי שנפל לגוב אריות אין מעידים עליו שמת כיון ש'אפשר שלא יאכלוהו', ואף שהוא בגדר נס, הרי זה מתרחש לפעמים, ולכן יתכן שניצל. וכך בנופל לתוך האש אין אשתו מותרת כי יתכן שלבסוף ניצל, ואף שאין הדבר מצוי כל כך, אולי אירע לו נס והצליח להימלט. ועל דבר מסוג זה נאמר בירושלמי שאין מעידים עליו שמת, אבל כשנפל לכבשן עמוק שאין אפשרות להמלט משם אין אומרים אולי התרחש לו נס על-טבעי והאש לא שרפה אותו.

וראיה לדבר: הרי כל עד המעיד לאשה שמת בעלה נאמן (לעיל פ"ב ה"ט), ואם יש לחשוש גם לנס על-טבעי איך מתקבלת העדות ולא אומרים שמת נעשה לו נס וחזר לחיים כמו שנעשה נס לאלהיו ולאלישע והחיו את המת, אלא וודאי שרק בניסים שאינם מעל הטבע יש מקום לומר אולי נעשה לו נס.

הלכות גירושין פרק יג, הלכה יז: ראוהו שִׁנְפַל לְגִב אַרְיֹת וְנִמְרִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן – אִין מְעִידִין עָלָיו, אִפְשָׁר שְׁלֹא יֵאָכְלוּהוּ... נִפְל... לְתוֹךְ כְּבִשָּׁן הָאֵשׁ... מְעִידִין עָלָיו שְׁמַת, שְׁוֹדָא סוּפֵי לְמוֹת.

עדים שהעידו שנפל הבעל לתוך כבשן האש מתירים את אשתו להינשא 'שוודאי סופו למוות', ואין חוששים שמת אירע לו נס וניצל (יבמות קכא, ב). וכתבו התוספות (שם ד"ה אין מזכירין) שאין זה כדעת הירושלמי (פט"ז ה"ג) האומר: "נפל לכבשן האש אין מעידין עליו, אומר אני נעשה לו נסים כחנניה מישאל ועזריה", היינו שאשתו אסורה להינשא כי אולי ניצל ונותר בחיים.

אבל ה"ח (אה"ע"ז סי' יז ד"ה נפל) כתב שאין סתירה בין הבבלי והירושלמי, כי האמור בבבלי שהנופל לכבשן האש מעידים עליו שמת, מדובר בכבשן עמוק שאי אפשר להימלט ממנו. ואילו בירושלמי מדובר כשנפל לכבשן שאינו עמוק כל-כך ויתכן שהצליח לעלות.

וכן הביא ה'מגיד משנה' (כאן) בשם הרשב"א שמעידים על הנופל בכבשן האש שמת דוקא אם נפל בכבשן עמוק, אבל אם נפל למדורת אש שאפשר לצאת ממנה אין האשה מותרת, אלא-אם-כן שהו שם העדים כדי שיוכל להישרף וראו שלא יצא.

שבת קודש ט"ז אדר ה'תשע"ה

חליצה ברגל שמאל

אם-כן מדוע המתין וכתב דין זה רק שם), אלא משום שחליצה צריכה להיות בעמידה (הל' ז) שהיא בעיקר על רגל ימין, ואי אפשר לעמוד ברגל ימנית חתוכה. ואף שבדיעבד החליצה כשרה גם בישיבה (מגיד משנה שם) צריך שיהיה ראוי לעמידה (על דרך "כל שאינו ראוי לבילה, בילה מעכבת" - נדרים עג, א), וכאן כתב הרמב"ם שיחלוץ בימין, כי לכל הדעות זו חליצה כשרה, אבל אין לפסול בדיעבד, כיון שבגמרא (יבמות שם) אין הכרעה האם הלכה שחליצה בשמאל פסולה..

אך יש שכתבו (בית אפרים מהר"ת ח"ב סי' ה. חתם סופר אה"ע ח"ב סי' עא) כי מאחר שבפירוש המשנה כתב שאין הלכה כרבי אלעזר המכשיר בשמאל, אין לומר שבדיעבד מכשיר, וכן אין לומר שעמידה מעכבת בחליצה, כי "ועמד ואמר" אין הכוונה שמצוה לעמוד, אלא לשלול חליצה בישיבה. ואם עמידה על רגל שמאל אינה 'עמידה' - הרי גם 'ישיבה' אינה, ובהכרח לומר שחליצה בשמאל כשרגל ימין חתוכה פסולה משום שזו חליצה בשמאל. וכן כתב הריטב"א (חולין צב, ב) שחליצה בימין היא מן התורה.

הלכות יבום וחליצה פרק ד, הלכה ו: בַּיָּצֵד חוֹלְצִין? מִבְּאִין לוֹ מִנְעָל שֶׁל עוֹר... וְלֹוּבְשׁוֹ בְּיָמִין.

לדעת רבנן, חליצה צריכה להיות בימין ואם היתה בשמאל פסולה ואילו לרבי אלעזר כשרה (יבמות קד, א). וכתב הרמב"ם בפירוש המשנה (יבמות פ"ב מ"ב) שאין הלכה כרבי אלעזר, וכן כתב כאן, "ולובשו בימין".

אמנם, כתב ה'נודע ביהודה' (מהר"ת אבה"ע סי' קנו) שאין להוכיח מלשון הרמב"ם כאן לפסול חליצה בשמאל, שהרי לא כתב כלשון המשנה "חליצה בשמאל - פסולה" ואת דבריו "ולובשו בימין" יש לפרש (כמו שכתב גם ה'מגיד משנה') שמונה גם פרטים במעשה החליצה שלכתחילה יש לעשותם אך אינם מעכבים בדיעבד, וגם את חליצת הנעל יש לעשות לכתחילה בימין אך גם בשמאל כשרה.

ומה שכתב הרמב"ם להלן (בהל' יז) "יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל, ואם חליצה מעל שמאלו חליצתה פסולה", אין הפסול משום שחולץ בשמאל (כי

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י' - ט"ז אדר ה'תשע"ה

יום ראשון י' אדר ה'תשע"ה

הלכות אישות

פרק כג

- 1 א. האשה שהתנית על בעלה לבטל זכות מדברים שזכה
- 2 ביהם הבעל - אם כתב לה ועודה ארוסה, קדם הנשואין
- 3 - אינו צריך לקנות מידו [לעשות על כך קנין סודר], אלא כל
- 4 מה שכתב לה קים; ואם כתב לה אחר נשואין, צריך
- 5 לקנות מידו.
- 6 ב. התנה עמה קדם ארוסין, שלא יהיה לו דין ודברים
- 7 בנכסיה - אם מכרה ונתנה, מכרה קים ומתנתה קים;
- 8 אבל אוכל פרותיהן כל זמן שהן ברשותה. ואם קנו מידו
- 9 כשהיא ארוסה, שאין לו דין ודברים בנכסיה - הרי סלק
- 10 עצמו מגוף הקרקע, ואין לו בנכסיה פרות לעולם; ואפלו
- 11 ערער על קנינו ואמר: 'לא עלה בדעתי שאין לי פרות
- 12 מפני קנין זה, אלא שאם מכרה קים, שאין אדם נושא
- 13 אשה בלא נכסים' - אין שומעין לו, אלא כבר סלק עצמו
- 14 מגוף הקרקע.
- 15 ג. התנה עמה שלא יאכל פרות נכסיה - הרי זה אינו
- 16 אוכל פרותיהן; אבל מוכרין את הפרות, ולוקחין בהן
- 17 קרקע, והוא אוכל פרותיה, שלא סלק עצמו אלא מפרות
- 18 נכסים אלו בלבד.
- 19 ד. התנה שלא יאכל פרות נכסיה ולא פרי פרותיהן -
- 20 ולוקחין הפרות וקונין בהן קרקע, ולוקחין פרות קרקע זו
- 21 וקונין בהן קרקע שניה, והוא אוכל פרות אלו, שהם פרי
- 22 פרי פרות. וכן הדבר תמיד, עד שיתנה עמה שלא יהיה
- 23 לו פרות ולא פרי פרות עד עולם, ואחר כך לא יהיה לו
- 24 פרות, בחייה; אבל אם מתה, יירש הכל.
- 25 ה. התנה עמה שלא יירשנה - הרי זה לא יירשנה, אבל
- 26 אוכל פרות בחייה. וכן אם התנה עמה שיירש מקצת
- 27 נכסיה, וכן אם התנה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסים
- 28 לבית אביה - הכל קים.
- 29 ו. במה דברים אמורים? בשתתנה עמה קדם שתנשא;
- 30 שהנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשפחתו - מתנה עליה
- 31 שלא יירשנה קדם שתהיה ראויה לו; אבל אם התנה עמה
- 32 אחר שנשאת - תנאו בטל, ויירשנה כמו שבארנו.
- 33 ז. התנה עמה אחר נשואין, שלא יהיו לו דין ודברים
- 34 בנכסיה ולא בפרי פרותיהן עד עולם בחייה ובמותה -
- 35 הרי זה אינו אוכל פרות כלל; אבל אם מתה, יירשנה כמו
- 36 שבארנו.
- 37 ח. הבעל שהוציא הוצאות על נכסי מלוג, בין שהוציא
- 38 מעט ואכל פרות הרבה, בין שהוציא הרבה ואכל פרות

- 39 מעט, אפלו אכל גרוגרת אחת דרך כבוד [בבית על שולחן],
- 40 או שאכל [שווה] דינר אחד אפלו שלא דרך כבוד [ברחוב],
- 41 ואפלו לא לקח בפרות מה שהוציא אלא תבילה של
- 42 זמורות [ענפי גפן] - מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל.
- 43 ט. וכן אם נפלו לה כספים במקום רחוק, והוציא עליהן
- 44 הוצאות עד שהביאן, או עד שהוציאן מיד מי שהיו אצלו,
- 45 ולקח בהן קרקע, ואכל פרותיה כשעור - מה שהוציא
- 46 הוציא, ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל, או שאכל פחות
- 47 מכשעור - שמין במה השביח, ושואלין אותו במה הוציא:
- 48 אם השביח יותר על ההוצאה - ישבע בנקיטת חפץ [תפיסת
- 49 חפץ קדוש] במה הוציא, ונוטל ההוצאה; ואם ההוצאה
- 50 יתרה על השביח - אין לו מן ההוצאה אלא כשעור השביח,
- 51 ובשבועה.
- 52 י. במה דברים אמורים? במגרש. אבל האשה שמרדה על
- 53 בעלה, אפלו אכל הרבה, שמין לו במה אכל, ופוחת אותו
- 54 ממה שראוי לתן לו מן ההוצאה אחר שישבע, ונוטלו;
- 55 שלא הקנה לה כדי שתטל ותצא מעצמה. וכן המוציא
- 56 הוצאות על נכסי אשתו קטנה, ומאנה - רואין במה אכל
- 57 וכמה הוציא וכמה השביח, ושמין לו כארס [שליש או
- 58 רביע, כמנהג המקום], שהרי ברשות ירד.
- 59 יא. מנהגות רבות יש בנדוניא - יש מקומות שנהגו
- 60 שיכתבו בכתב הנדוניא ביתר על דמיה בשליש או
- 61 בחמש או במחצה, כגון שתהיה נדוניתה מאה, וכותבין
- 62 שהכניסה לו מאה וחמשים כדי להרבות בפני העם;
- 63 וכשתבוא לגבות, לא תגבה אלא המאה. ויש מקומות
- 64 שנהגו לכתב בפחות, ואם פסקה להוציא לו במאה בלים,
- 65 נותנת שנה מאה ועשרים או מאה וחמשים, וכותבין
- 66 שהכניסה לו מאה. ויש מקומות שנהגו לכתב שנה בשנה.
- 67 ויש מקומות שנהגו שיתן האיש מעות לפי [ערך] הנדוניא
- 68 דבר קצוב [נאחו מסויים], שתתקשט בו הפלה ותקנה בו
- 69 בשמים וכיוצא בהן. ויש מקומות שנהגו שיכניס האיש
- 70 שום [- מטלטלין] משלו לאשה, יצטרף לנדוניתה להתנאות
- 71 בו.
- 72 יב. הנושא סתם [לא פירש סכום הכתובה], כותב ונותן
- 73 כמנהג המדינה; וכן היא שפסקה להכניס, נותנת כמנהג
- 74 המדינה; וכשתבוא לגבות כתבה, מגבין לה מה
- 75 שבכתבתה כמנהג המדינה. ובכל הדברים האלו וכיוצא
- 76 בהן, מנהג המדינה עקר גדול, ועל פיו דנין; והוא שיהיה
- 77 אותו מנהג פשוט [נפוץ] בכל המדינה.
- 78 יג. איש ואשה שהיו ביניהן שדוכין [הסכמה להתחתן],
- 79 ואמר לה: 'במה את מכנסת לי', 'כך וכך', ואמרה לו:
- 80 'במה אתה נותן לי או כותב לי', 'כך וכך', וכן האב שפסק
- 81 על ידי [בשכיל] בנו ובתו: 'במה אתה נותן לבנך', 'כך
- 82 וכך', 'וכמה אתה נותן לבתך', 'כך וכך', ועמדו וקדשו -

מתוך מהדורת חזק

47 הרי הן דברים שלא נתנו להכתב ונכתבו שלא ברשות אין
48 להם תוקף של שטר, ואינה טורפת במזונותיה.

פרק כד

49 א. הנושא את האילנית [עקרה], ולא היו לו בנים ולא
50 אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה - אף על פי שכופין
51 אותו ומוציא, הרי היא ככל הנשים, ויש לה כתבה ושאר
52 תנאי כתבה; וכן זוכה הבעל במה שזוכה בשאר הנשים.
53 ב. אבל הנושא אשה, ולא הכיר בה, ונמצאת אילנית או
54 מחכיב לאוין, וכן הנושא שניה [ערוה מדרבנן], בין הפיר
55 בה בין לא הפיר בה - אין להן עקר כתבה ולא תנאי
56 מתנאי כתבה, אבל תוספת יש להן; ואין להן מזונות,
57 ואפלו לאחר מותו. וכשכופין אותן ומפרישין ביניהן, אין
58 מוציאין מן הבעל פרות שאכל.
59

60 ג. ולמה אין להן עקר ויש להן תוספת? העקר שהוא
61 תקנת חכמים, כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה,
62 הואיל ולא הפיר בה, אין לה עקר. אבל תוספת שהוא
63 חייב עצמו בה כל זמן שתראה ותעמד לפניו [נתייחד נשואה
64 לו], הרי עמדה בתנאי שלה, והרי הקנית לו הנאתה, והרי
65 היא עומדת, אבל התורה אסרה אותה עליו, ומה היא
66 יכולה לעשות, לפיכך יש לה תוספת - שאין מעשיה הם
67 הגורמין לה להאסר אחר הנשואין, אלא אסורה היתה
68 מקדם.

69 ד. ולמה לא חלקו בשניה [ערוה מדרבנן] בין הפיר בה בין
70 לא הפיר בה, אלא אמרו 'אין לה עקר כתבה בכל מקום'?
71 מפני שהיא מדברי סופרים, עשו בה חזוק. אבל אם נשא
72 אחת מחיבי לאוין והפיר בה, או אחת מחיבי עשה בין
73 הפיר בה בין לא הפיר בה - יש לה כתבה; שחיבי לאוין
74 שהפיר בה, רצה לזוק בנכסיו, וחיבי עשה אסורין קל ויש
75 לשיתקן מזונות לאחר מותו, וכן אם לוהת ואכלה [אם הלך
76 למדינת הים] חייב לשלם. וכשכופין אותן להוציא, מוציאין
77 מן הבעל כל פרות שאכל מכל נכסיה.

78 ה. הממאנת ניתומה שנישאה בקטנותה, שהביעה אי רצון
79 בנישואין כדי לבטלם - אין לה עקר כתבה, אבל תוספת יש
80 לה; ואין מוציאין מן הבעל פרות שאכל. ואם לוהת
81 כשהיתה תחתיו, ואכלה, ואחר כך מאנה - אין מוציאין
82 אותן מזונות מן הבעל.

83 ו. מי שזנת תחת בעלה - אין לה כתבה, לא עקר ולא
84 תוספת, ולא אחד מתנאי כתבה; שהרי מעשיה גרמו לה
85 להאסר על בעלה.

86 ז. והיאך דין נשים אלו בנדוניא שלהן? כל אשה
87 שנדונייתה קנימת, אפלו זנת - נוטלת שלה והולכת. ואם
88 היתה שניה או מחכיב עשה, בין הפיר בה בין לא הפיר
89 בה, או שהיתה אילנית או מחכיב לאוין, והפיר בה - הרי
90 היא בנדונייתה ככל הנשים:

91 ח. נכסי צאן ברזל, חייב באחריותן; ונכסי מלוג, מה
92 שנגנב או אבד, אבד לה. היתה אילנית או מחכיב לאוין,

1 קנו אותן הדברים אף על פי שלא היה ביניהן קנין. ואלו
2 הן הדברים שנקנין באמירה.

3 יד. במה דברים אמורים? בשפסק האב לבתו, בין גדולה
4 ובין קטנה, ופסק האב האחר לבנו, ובנשואין ראשונים -
5 שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ומרב שמחתו בנשואין
6 הראשונים גמר [בליבין] ומקנה לו באמירה; אבל אח
7 שפסק לאחותו, או אשה שפסקה לבתה, וכן שאר
8 קרובים, או האב שפסק לבנו או לבתו בנשואין שניים -
9 לא קנו אותן הדברים, עד שיקנו מיד הפוסק שנתן כך
10 וכך.

11 טו. האב שפסק על ידי [בשביל] בתו, לא קנת הבת
12 המתנה עד שיכנס אותה בעלה; וכן הבן לא קנה עד
13 שייכנס; שכל הפוסק, אינו פוסק אלא על מנת לכנס.
14 לפיכך, הפוסק מעות לחתנו, ומת קדם שייכנס, ונפלה
15 לפני אחיו ליבום - יכול האב לומר ליבם: 'לאחיד הייתי
16 רוצה לתן, ולך איני רוצה לתן', ואפלו היה הראשון עם
17 הארץ והשני חכם; ואף על פי שהבת רוצה בו.

18 טז. הפוסק מעות לחתנו, והלך האב למדינה אחרת -
19 יכולה היא לומר לבעל: 'אני לא פסקתי על עצמי, מה
20 אני יכולה לעשות, או כנס בלא נדוניא, או פטירני בגט';
21 אבל אם פסקה היא על עצמה ולא הגיעה [השיגה] ידה -
22 הרי זו יושבת עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות.
23 ולמה לא תפטר עצמה במהרה? [שתאמר איני רוצה בו]
24 שהמורדת כשהיא ארוסה - הבעל רוצה לנכסה, והיא
25 אינה רוצה; אבל זו אין הבעל רוצה בה עד שתמתן
26 הנדוניא שפסקה, והיא רוצה בו, שהרי היא אומרת לו:
27 'או כנס או פטר'. במה דברים אמורים? בגדולה; אבל
28 קטנה שפסקה על עצמה - כופין אותה לתן גט, או יכנס
29 בלא נדוניא.

30 יז. הנושא את האשה, ופסקה עמו שיהיה זן את בתה כך
31 וכך שנים - חייב לזונה אותן השנים שקבל על עצמו;
32 והוא שיתנו על דבר זה בשעת קדושין, אבל שלא בשעת
33 קדושין - עד שיקנו מידו [יעשו ע"כ קנין], או שיקבל בשטר
34 וכיוצא בו, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר. נתיגרשה
35 בתוך השנים שקבל על עצמו לזון את בתה, ונשאת
36 לאחר, ופסקה עמו שיהיה זן את אותה הבת כך וכך שנים
37 - לא יאמר ראשון: 'לכשתבוא לביתי אדונה', אלא מוליד
38 מזונותיה למקום שהיא שם אמה. וכן לא יאמרו שניהם:
39 'הרי אנו זנין אותה פאחת'; אלא אחד זנה, ואחד נותן
40 לה דמי מזונות.

41 יח. נשאת הבת בתוך זמן זה, הבעל חייב במזונותיה;
42 ובצלי אמה שניהן, כל אחד מהן נותן לה דמי מזונות.
43 מתו אלו שפסקו לזון אותה - אם קנו מידן, או שחייב
44 עצמו בשטר, הרי זו כבעל חוב בשטר, וטורפת מזונותיה
45 מנכסיהן המשעבדין [המכורים לאחרים] עד סוף הזמן
46 שפסקו; ואם פסקו בשעת הקדושין ולא היה שם קנין -

תפסיד כתבתה. עברה בינו לבינה, וידע שהיא עוברת על
דת, והתרה בה בלא עדים, וחזרה ועברה - הוא טוען
ואומר: 'עברה אחר התראה', והיא אומרת: 'לא עברתי
כלל', או 'לא התרו בי' - אם רצה להוציא, הרי זה נותן
כתבה אחר שתשבע שלא עברה, שאם תודה שעברה אחר
התראה אין לה כלום.
טו. כיצד היא יוצאה משום שם רע? כגון שהיו שם
עדים שעשת דבר מכער ביותר, שהדברים מראין שהיתה
שם עברה, אף על פי שאין שם עדות ברורה בזנות.
כיצד? כגון שהיתה בחצר לבדה, וראו רוכל [מוכר בשמים]
יוצא, ונכנסו מיד בשעת יציאתו ומצאו אותה עומדת מעל
המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזור, או
שמצאו רק לח למעלה מן הכלה נילון המיטה; או שהיו
שניהם יוצאים ממקום אפל או מעלין זה את זה מן הבור
וכיוצא בו; או שראו אותו מנשק על פי חלוקה; או שראו
אותו מנשקין זה את זה, או מגנפים [מחבקים] זה את זה,
או שנכנסו זה אחר זה והגיפו [סגרו] הדלת, וכיוצא
בדברים אלו. אם רצה בעלה להוציאה - תצא, ואין לה
כתבה; ואין זו צריכה התראה.
טז. עוברת על דת משה או דת יהודית, וכן זו שעשת
דבר מכער - אין כופין את הבעל להוציא, אלא אם רצה
לא יוציא. ואף על פי שלא הוציא, אין לה כתבה;
שהכתבה תקנת חכמים היא, כדי שלא תהיה קלה בעיניו
להוציאה, ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הענועות,
אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה זו, אלא תהיה קלה
וקלה להוציאה.
יז. מי שראה אשתו שזנת, או שאמרה לו אחת
מקרובותיו או מקרובותיה שהוא מאמין וסומכת דעתו
על דבריהם שזנת אשתו, בין שהיה האומר איש בין
שהיתה אשה - הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת,
הרי זה חייב להוציא ואסור לו לבוא עליה, וימת כתבתה;
ואם הודת לו שזנת, תצא בלא כתבה. לפיכך משביעה
בנקיטת חפץ [תפיסת חפץ קדוש] שלא זנת תחתיו, אם ראה
אותה בעצמו, ואחר כך תגבה כתבתה; אבל בדברי אחר
[עדות של פלוני], אינו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול
[הכללה בשבעה אחרת שנתחייבה לו].
יח. אמרה לו אשתו שזנת תחתיו ברצונה - אין משגיחין
בדבריה, שמא עיניה נתנה באחר; אבל אבדה כתבתה
עקר ותוספת, ואבדה הבליזת [אין לה זכות תביעה על מה
שאבד או נגנב מנדוניתה] - שהרי הודת בזנות. ואם היה
מאמינה וסומכת דעתו על דבריה, הרי זה חייב להוציא.
ואין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר
מדברים אלו, עד שיבואו שני עדים ויעידו שזנת אשת זה
בפניהן לרצונה, ואחר כך כופין אותו להוציא.
יט. האשה שזנת תחת בעלה בשגגה או באנס - הרי זו
מתרת לבעלה, שנאמר: 'והיא לא נתפשה' [נאנסה], הא
נתפשה מתרת, בין שאנסה ישראל, בין שאנסה גוי. וכל

ולא הכיר בה - כל מה שאבד או נגנב או בלה עד שנשחשק
מנכסי צאן ברזל, אין הבעל חייב לשלם; שהרי היא נתנה
לו רשות להיזון אצלו. וכל שאבד או נגנב מנכסי מלוג,
חייב לשלם - הפך מכל הנשים; מפני שאין שם אישות
גמורה, לא זכה בנכסי מלוג.
ט. והממאנת, אין לה בליזת כלל [אין לה זכות תביעה על
נכסים שהתקלקלו]; שאין מוציאים מן הבעל דבר ממה
שאבד או נגנב, בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל;
אלא נוטלת הנמצא לה, ויוצאה.
י. מי שזנתה תחת בעלה - אין לה כתבה, לא עקר ולא
תוספת; ואין מוציאים מן הבעל דבר ממה שאבד או נגנב
מנכסי צאן ברזל שלה, ואין צריך לומר נכסי מלוג. ולא
המזנה בלבד, אלא אף העוברת על דת משה או על דת
יהודית, או היוצאת משום שם רע - אין לה כתבה, לא
עקר ולא תוספת, ולא תנאי מתנאי כתבה. וכל אחת מהן,
נוטלת הנמצא מנדוניתה ויוצאה; ואין הבעל חייב לשלם
כלום, לא מה שפחת ולא מה שאבד.
יא. ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על דת
משה - יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי, או שנודרת או
נשבעת ואינה מקיימת, או ששמשה מטתה והיא נדה, או
שאינה קוצה [מפרישה] לה חלה; או שהאכילה את בעלה
דברים אסורים, ואין צריך לומר כגון שקצים ונבלות,
אלא דברים שאינם מעשרין. והיאך יודע דבר זה? כגון
שאמרה לו: 'פרות אלו פלוני הכהן תקנם לי, ונסה זו
פלוני הפריש לי חלתה, ופלוני החכם טהר לי את הכתם'
[האדום, שנמצא בגופה או בבגדה] - ואחר שאכל, או כא
עליה, שאל אותו פלוני ואמר: 'לא היו דברים מעולם';
וכן אם החזקה נדה בשכנותיה [שלבשה בגדי נידות], ואמרה
לבעלה טהורה אני, ובא עליה.
יב. ואיזו היא דת יהודית? הוא מנהג העניעות שנהגו
בנות ישראל; ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן
עברה על דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי [רחוב פתוח
לרח"ו] מפלש וראשה פרוץ ואין עליה רדיד [צעיף גוף]
לשאר הנשים, אף על פי ששערה מכסה במטפתה; או
שהיתה טוה בשוק, ונרד וכיוצא בו כנגד פניה על
פדחתה [מצחה] או על לחיה, כדרך שעושות הגויות
הפרוצות; או שטוה בשוק, ומראה זרועותיה לבגי אדם;
או שהיתה משחקת עם הבחורים; או שהיתה תובעת
התשמיש מבעלה בקול רם, עד ששכנותיה שומעות אותה
מדברת על עסקי תשמיש; או שהיתה מקללת אבי בעלה
בפני בעלה.
יג. עזרה תקן שתהיה האשה חוגרת בסנר [חגורה] תמיד
בתוך ביתה, משום צניעות; ואם לא חגרה - אינה עוברת
על דת, ולא הפסידה כתבתה. וכן אם יצתה בראשה פרוץ
מחצר לחצר בתוך המבוי - הואיל ושערה מכסה
במטפתה, אינה עוברת על דת.
יד. העוברת על דת - צריכה התראה ועדים, ואחר כך

מתוך מהדורת חזק

47 - אינו יכול לומר 'לא ידעתי מומין אלו', ואפלו מומין
 48 שבפסתר, מפני שהוא בודק [שואל] בקרובותיו, וחקקה
 49 [מסתבר] ששמע ורצה [הסכים]. ואם אין שם מרחץ, או
 50 שלא היה לו קרובים - טוען [שלא ידע] במומין שבפסתר;
 51 ונקפה [מחלת הנפילה] בעתים ידועים [בזמנים קבועים], הרי
 52 הוא ממומי סתר. אבל במומין שבגלוי, אינו יכול לטעון,
 53 שהרי הכל רואין אותן ואומרין לו, וחקקתו ששמע
 54 ונתפס. דבר ידוע הוא, שאין דין זה אלא באותן
 55 המקומות שהיה מנהג הנשים שם להלך בשוק ופגיהן
 56 גלויים, והכל יודעין אותן ואומרין: 'זו היא בתו של פלוני'
 57 וזו היא אחותו של פלוני, כמו ערי אדום בזמן הזה. אבל
 58 מקומות שאין דרך הבנות שם לצאת לשוק כלל, ואם
 59 תצא הבת למרחץ בנשף [בחושר], תצא מתכסה [בהחבא]
 60 ולא יראה אותה אדם חוץ מקרובותיה - הרי זה טוען
 61 [שלא ידע] אף במומין שבגלוי; והוא שלא יהיה שם
 62 מרחץ, או שלא היה לו קרובה לבדק בה. אבל היה שם
 63 מרחץ בעיר זו שאין דרך הנשים לצאת בה ופגיהן מגלות,
 64 ויש לו קרובה - אינו יכול לטעון, שהרי הכל רואין אותה
 65 ערמה במרחץ. ואם דרכן להחבא ולהתנער אף במרחץ,
 66 ושתהיה הבת רוחצת בלילה, או בבית [חדר] קטן
 67 שבמרחץ לבדה, עד שלא תראה ולא תודע - הרי זה טוען
 68 אף במומין שבגלוי; שדברים אלו דברים של טעם הן,
 69 ואינן גזרת הכתוב.
 70 ג. הורו מקצת הגאונים, שנה שאמרו חכמים: 'מפני
 71 שהוא בודק בקרובותיו' - אינו קרובותיו בלבד, אלא
 72 מידעיו; ואפלו היה גר בעיר, ואין לו קרוב כלל - אם יש
 73 שם מרחץ, אינו יכול לטעון; שאפשר שיהיו לו רעים,
 74 ואומר לאחד מרעיו שתבדק לו אשתו או אחותו על
 75 פלונית; ולפיכך חקקתו ששמע ונתפס. ולא יראה לי דין
 76 זה; שאין כל אדם מוציא כל מה שבלבו מדברים אלו
 77 לכל אלא לקרוביו, ועוד שאין דעתו סומכת אלא לדברי
 78 קרוביו ביותר.
 79 ד. כיצד היא טענת המומין? אם היו המומין שנמצאו בה
 80 מומין שודאי היו בה קדם שתתארס, כגון אצבע יתרה
 81 וכיוצא בה - על האב להביא ראיה שיזע בהן הבעל
 82 ורצה, או שחקקתו שיזע; ואם לא הביא, תצא בלא כתבה
 83 כלל. היו מומין שאפשר שנולדו אחר הארוסין - אם
 84 נמצאו בה אחר שנכנסה לבית בעלה, על הבעל להביא
 85 ראיה שעד שלא נתארסה היו בה, והיה מקחו מקח טעות;
 86 ואם נמצאו בה והיא בבית אביה, על האב להביא ראיה
 87 שאחר הארוסין נולדו, ונסתתפה שדהו [נשטפה שדהו],
 88 כלומר: מזלו גרם.
 89 ה. הביא הבעל ראיה שעד שלא נתארסה היו בה, או
 90 שהודת לו בכך, והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפס,
 91 או שחקקתו שיזע בהן ונתפס - הרי זה חייב בכתבה.
 92 ו. בא על אשתו ושהה כמה ימים, וטען שמום זה לא
 93 נראה לו עד עתה - אפלו היה בתוך הקמטים, או בכך

1 שתחלת ביאתה באנס, אף על פי שסופה ברצון, ואפלו
 2 אמרה: 'הניחו לו, שאלמלא לא אנס אותי הייתי שוכרתו'
 3 - הרי זו מתרת; שהיצר לבשה, ומתחלתה באנס היתה.
 4 כ. נשים שגנבו אותן לסטים [שודדים] - הרי הן כשבויות,
 5 שהן אנוסות, ומתרות לבעליהן; ואם הניחום [שחררום]
 6 והלכו [חזרו] ללסטים מעצמן - הרי אלו ברצון, ואסורות
 7 לבעליהן. ודין הנאנסת ודין השוגגת אחד הוא, שהשגגה
 8 צד אנס יש בה.
 9 כא. כמה דברים אמורים? בשהיה בעלה ישראל; אבל
 10 אשת כהן ששגגה או שנאנסה, אסורה לבעלה - שהרי
 11 נעשית זונה מפל מקום, והוא אסור בזונה כמו שיתבאר
 12 בהלכות אסורי ביאה.
 13 כב. ואחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה - כתבתה
 14 קימת, העקר והתוספת; ולא הפסידה כלום. וכופין את
 15 הבעל לתן לה כתבתה ולגרשה.
 16 כג. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי', או 'שגגתי'
 17 ונבעלתי לאחר' - אינו חושש לדבריה, שמא עיניה נתנה
 18 באחר; ואם היתה נאמנת לו, או שאמר לו אדם שהוא
 19 סומך על דבריו - יוציא ויתן כתבה.
 20 כד. האומר לאשתו בפני שנים: 'אל תסתרי עם פלוני',
 21 ונכנסה עמו לסתר בפני עדים ושהת [שיעור זמן] - כרי
 22 טמאה - הרי זו אסורה על בעלה עד שישקנה מי המרים,
 23 כמו שיתבאר בהלכות שוטה. ואם מת קדם שישקנה -
 24 אין לה כתבה, ואף על פי שלא מצאו דבר מכער; שאין
 25 לה דבר מכער יותר מזה [שנסתרה עם החשוד]. והיום, שאין
 26 שם מי שוטה, נאסרה עליו אסור עולם; ותצא בלא
 27 כתבה, לא עקר ולא תוספת, שהרי מעשיה הרעים גרמו
 28 לה להאסר.
 29 כה. אמר לה בינו לבינה: 'אל תסתרי עם פלוני', וראה
 30 אותה שנסתרה עמו ושהת כרי טמאה - הרי זו אסורה
 31 עליו בזמן הזה שאין שם מי שוטה; וחיוב להוציא, ויתן
 32 כתבה. ואם הודת שנסתרה אחר שהתרה בה, תצא בלא
 33 כתבה; ולפיכך משביעה על זה, ואחר כך יתן כתבה.

פרק כה

34
 35 א. הנושא אשה סתם [מבלי לציין אם יש עליה נדרים] -
 36 ונמצאו עליה נדרים - תצא בלא כתבה, לא עקר [הכתובה],
 37 מנה או מאתיים [ולא תוספת] [הסכום שמוסיף בכתובה כרצונו].
 38 באלו נדרים אמרו? שלא תאכל בשר, או שלא תשתה יין,
 39 או שלא תחקשט במיני [בגדי] צבעונין; והוא הדין לשאר
 40 המינים [בגדים] שדרך כל אנשי המקום להתקשט בהן.
 41 אבל אם נמצא עליה נדר אחר חוץ מאלו, לא הפסידה
 42 כלום.
 43 ב. וכן הפוגס אשה סתם, ונמצא בה מום ממומי נשים
 44 שפכר בארנום, ולא ידע הבעל במום זה, ולא שמע בו
 45 ורצה [נ] לא הביע הסכמה - הרי זו תצא בלא כתבה, לא
 46 עקר ולא תוספת. כיצד? היה מרחץ בעיר והיו לו קרובים

יום שני י"א אדר ה'תשע"ה

הלכות גירושין

יש בכללן שתי מצוות - אחת מצוות עשה, והוא שִׁיגְרֹשׁ
המגרש בספר; שניה מצוות לא תעשה, והוא שלא יחזיר
גרשו ממשנשאת. ובאור שתי מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

א. אין האשה מתגרשת אלא בכתב שִׁיגִיעַ לה, וכתב זה
הוא הנקרא 'גט'; וצִדְדָה דברים הן עקר הגירושין מן
התורה, ואילו הן: שלא יגרש האישה אלא ברצונה, ושיגרש
בכתב ולא בדבר אחר, ושיהיה ענין [משמעות] הכתב
שגרשה והסירה מקנינו, ושיהיה ענינו דבר הכותר בינו
לבינה, ושיהיה נכתב לשמה, ושלא יהיה מחסר מעשה
אחר כתיבתו אלא נתינתו לה, ושיתנונו לה, ושיתנונו לה
בפני עדים, ושיתנונו לה בתורת גירושין, ושיהיה הבעל או
שלוחו הוא שנותנו לה. ושאר הדברים שבגט - כגון
הזמן, ותחיתת העדים, וכיצא בקן - הכל מדברי סופרים.
ב. ומניין שצִדְדָה דברים אלו מן התורה? שנאמר: "והיה
אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה,
ושלחה מביתו"; "אם לא תמצא חן בעיניו" - מלמד
שאינו מגרש אלא ברצונה; ואם נתגרשה שלא ברצונה,
אינה מגרשת. אבל האשה מתגרשת לרצונה ושלא
לרצונה.

ג. "וכתב" - מלמד שאינה מתגרשת אלא בכתב. "לה"
- לשמה. "ספר כריתות" - דבר הכותר בינו לבינה, שלא
ישאר לו עליה רשות; ואם צדין לא נכרת בינו לבינה,
אינה מגרשת, כמו שיתבאר. "ונתן בידה" - מלמד שאינה
מתגרשת עד שינתן הגט לידה, או ליד שלוחה שהוא
בידה, או לחצרה; שהכל בידה, כמו שיתבאר. "ושלחה"
- שיהיה ענין הגט שהוא המשלח אותה, לא שישלח
עצמו ממנה.

ד. כיצד? כתב לה: 'הרי את משלחת', 'הרי את מגרשת',
'הרי את לעצמך', 'הרי את מתרת לכל אדם', וכל כיוצא
בזה הענין - הרי זו מגרשת; וגופו של גט: 'הרי את
מתרת לכל אדם'. אבל אם כתב לה: 'איני בעליך', 'איני
ארוסיך', 'איני אישך' - אין זה גט, שנאמר: "ושלחה",
ולא שישלח עצמו ממנה. וכן הכותב לאשתו: 'הרי את
בת חורין' - אינו גט.

ה. זה שנאמר בתורה "ושלחה מביתו", אין ענינו שלא
יגמרו גרושיה עד שתצא מביתו; אלא משיגיע הגט לידה,
גמרו גרושיה, ואף על פי שצדין היא בביתו, כמו
שיתבאר. שלא נאמר "ושלחה" אלא שאם גרש ולא
הוציאה מביתו, הרי זה כמי שגרש והחזיר גרושתו;
לפיכך צריכה ממנו גט שני, כמו שיתבאר.

ו. ומניין שלא יהיה מחסר מעשה אחר כתיבתו? שנאמר:

הַרְגֵל - אין שומעין לו; חֲזָקָה שֶׁאֵין אָדָם שׁוֹתֵה בְכוֹס
אֶלָּא אִם בֶּן בּוֹדְקוֹ יָפֵה יָפֵה, וְחֲזָקָתוֹ שֶׁיַּדְעַ וְרָצָה [הסכים].
ז. הנושא אשה, ונמצאת שאין לה וסת [ריגילות] קבועה
לנדתה, אלא לא תרגיש בעצמה עד שתראה דם נדה -
הרי זו לא תשמש אלא בשני עדים שבודקת בהן עצמה,
אחד לפני התשמיש ואחד לאחר התשמיש, חוץ מן העד
של איש שמקנה בו עצמו, כמו שיתבאר בהלכות אסורי
ביאה.

ח. ואף על פי שמום גדול הוא זה, לא הפסידה כלום,
שהרי בודקת עצמה תחלה ומשמשות. הרי שבודקת עצמה
ונבעלה, ובעת שקנחה עצמה היא והוא נמצא דם על עד
שלה או על עד שלו - אם ארע זה פעם אחר פעם שלשה
פעמים סמוכות זו לזו, הרי זו אסורה לשכב עם בעלה,
ותצא בלא כתבה, לא עקר ולא תוספת, ואין לה תנאי
מתנאי כתבה, שהרי אינה ראויה לתשמיש. ויוציא ולא
יחזיר לעולם, שמא תתרפא, ונמצא שלא גמר לגרשה
בשעת גירושין. ומתרת להנשא לאחר, כמו שיתבאר בענין
הנדחה.

ט. במה דברים אמורים? בשהיתה כף מתחלת נשואיה,
ומבעילה ראשונה ראָת דם; אבל אם ארע לה חלי זה אחר
שנשאת, נסתחפה שדהו [מזלו גרם]. לפיכך אם בעל פעם
אחת ולא נמצא דם, ואחר כך חזרה להיות רואה דם בכל
עת תשמיש - יוציא ויתן כתבה ולא יחזיר עולמית, כמו
שבארנו.

י. וכן כל אשה שנולדו בה מומין אחר שנשאת, אפלו
נעשית מכת שחין - אם רצה יקנים, ואם רצה להוציא יתן
כתבה.

יא. האיש שנולדו בו מומין אחר שנשא, אפלו נקטעה
ידו או רגלו, או נסמית עינו, ולא רצת אשתו לישוב עמו
- אין כופין אותו להוציא ולתן כתבה, אלא אם רצת
[הסכימה], תשב; אם לא רצת, תצא בלא כתבה פדין כל
אשה מורדת. אבל אם נולד לו ריח הפה, או ריח החטם,
או שחור [הפך] ללקט צואת כלבים, או לחצב נחשת
מעקרו [ממקום מוצאו באדמה], או לעבד עורות - כופין אותו
להוציא ולתן כתבה; ואם רצת לישוב עם בעלה, תשב.

יב. נעשה האיש מפה שחין - כופין אותו להוציא, ויתן
כתבה. ואף על פי שהיא רוצה לישוב, אין שומעין לה,
אלא מפרשין אותה בעל כרחו, מפני שהיא ממקתו ונמק
בשרו מחמת תשמיש; ואם אמרה: 'אשכ עמו בעדים, כדי
שלא יבוא עליה' - שומעין לה.

יג. מי שהיה בעלה בעל ריח פה, או ריח חטם, או מלקט
צואת כלבים, וכיוצא בהן, ומת, ונפלה לפני אחיו, ויש
בו אותו מום שהיה בבעלה - יכולה היא לומר: 'לאחיד
הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל'; ויחליץ, ויתן
כתבה. (וראה בנים לבניך שלום על ישראל).

ברוך רחמנא דסייען

מתוך מהדורת חזק

48 שְׁמָא יִתֵּן לָהּ הַגֵּט בְּפָנֵי שְׁנֵי וְנִמְצָא הַגֵּט שֶׁבִּידָה
49 כְּחֶרֶשׁ מִחֻרְשֵׁי הָאֲדָמָה, שֶׁהָרִי אֵין בּוֹ עֲדִים; לְפִיכָךְ תִּקְנֶנּוּ
50 שְׂעִידוֹ מִתּוֹכוֹ. וְאִךּ עַל פִּי שֶׁהָעֲדִים בְּתוֹכוֹ, נִוְתַן לָהּ בְּפָנֵי
51 שְׁנֵים, בֵּין בְּפָנֵי אוֹתָן הַחוֹתְמִין עָלָיו, בֵּין בְּפָנֵי שְׁנֵים
52 אֲחֵרִים - שֶׁעָקַר הַגְּרוּשִׁין בְּעַדִּי מִסִּינָה [שְׁמַעֲדִים עַל מִסִּירָה
53 הַגֵּט].

54 טז. חֲתָמוּ בּוֹ שְׁנֵים, וְעֵבֶר וְנִתְּנוּ לָהּ בֵּינוּ לְבִינָהּ [לֹא
55 עֲדִים], אוֹ שְׁנִמְצָאוּ עַדִּי מִסִּינָה פְּסוּלִין - הָרִי זֶה כָּשֵׁר,
56 הוֹאִיל וְעֲדִים שָׁבוּ כְּשָׁרִין, וְהָרִי הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ; וְיֵשׁ
57 מִי שֶׁהוֹרָה מִן הַגָּאוֹנִים שֶׁהוּא פְּסוּל.

58 יז. הֵעִידוּ מִתּוֹכוֹ פְּסוּלִין [חֲתוּמִים עֲדִים פְּסוּלִין], אֲפֹלוּ אֶחָד
59 פְּסוּל וְאֶחָד כָּשֵׁר, וְנִתְּנוּ לָהּ בְּפָנֵי שְׁנֵי עֲדִים כְּשָׁרִין - הָרִי
60 זֶה פְּסוּל, שְׁנִמְצָא כְּמִזְרֵף מִתּוֹכוֹ [כֹּאִילוּ זִיּוֹף חֲתִימַת הָעֲדִים].

61 יח. הִרְחִיק אֶת הָעֲדִים מִן הַכֶּתֶב [מִשּׁוּרָה הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל גֵּט]
62 מִלֹּא שְׁתֵּי שִׁטִּין [שְׁוֵרוֹת] - פְּסוּל; וְכִמְהָ רִחֵק אֶת הָעֲדִים
63 מִן הַכֶּתֶב? פָּחוֹת מִכְּדִי שְׁתֵּי שִׁטִּין, כְּדִי שִׁיְהִי נִקְרָאִין
64 עֲמוּ [שִׁיְהִי נִכָּר שְׁחֲתוּמִים עַל הַכְּתוּב בּוֹ]. בְּמָה דְּבָרִים
65 אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, וְלֹא הָיָה שֵׁם עַדִּי
66 מִסִּינָה; אֲבָל אִם מִסְרָה לָהּ בְּעֲדִים - אִךּ עַל פִּי שֶׁהָיָה
67 מִרְחָקִין הַרְבֵּה, וְאֵין נִקְרָאִין עֲמוּ, וְאִךּ עַל פִּי שֶׁאֵין חֲתוּם
68 עָלָיו עַד כָּלָל - הָרִי זֶה כָּשֵׁר, שֶׁעָקַר הַגְּרוּשִׁין בְּעַדִּי מִסִּינָה.

69 יט. הָעֲדִים שֶׁנִּוְתְּנִין הַגֵּט בְּפָנֵיהֶם צְרִיכִין לְקִרְוָתוֹ, וְאַחֵר
70 כִּף יִתְּנֶנּוּ לָהּ; וְאִם נִתְּנוּ לָהּ בְּפָנֵיהֶן תַּחֲלָה, חוֹזְרִין וְקוֹרְאִין
71 אוֹתוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ. קְרָאוּהָ וְהוּא בִּיד הַבַּעַל אוֹ בִּיד
72 שְׁלוּחָהּ וְהַחֲזִירוּהָ לוֹ, וְחֹזֵר הוּא וְהַכְּנִיסוּ לְתוֹךְ יָדוֹ וְנִתְּנוּ
73 לָהּ - חוֹזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתוֹ.

74 כ. לֹא קְרָאוּהָ אֲלָא נִטְלָתוּ וְנִקְרְתוּ לָיִם אוֹ לֹאשׁ, הָרִי זֶה
75 מְגֻרָשֶׁת - הוֹאִיל וְקְרָאוּהָ תַּחֲלָה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ
76 שֶׁתִּחְלִיפוּ; וְלֹא עוֹד אֲלָא אֲפֹלוּ אֲמַר הַבַּעַל: 'שֹׁטֵר אַחֵר
77 הָיָה, וְלֹא הָיָה הַגֵּט שֶׁקְרָאתֶם' - אֵינוּ נֶאֱמָר, וְהָרִי הִיא
78 מְגֻרָשֶׁת.

79 כא. הָרִי שֶׁלֹּא קְרָאוּ הַגֵּט בְּתַחֲלָה, וְנִתְּן לָהּ גֵּט בְּפָנֵיהֶם,
80 וְנִקְרְתוּ לֹאִיר אוֹ לָיִם - אִךּ עַל פִּי שֶׁהַבַּעַל אֹמֵר 'גֵּט כָּשֵׁר
81 הָיָה', הָרִי זֶה סָפֵק מְגֻרָשֶׁת.

82 כב. זָרֵק לָהּ הַגֵּט לְחֻצְרָה לְבֵין הַחֲבִיּוֹת בְּפָנֵי עֲדִים, וּבְקִשּׁוֹ
83 [חִיפְשׁוֹ] וּמִצָּאוּ מְזוּנָה אוֹ שֹׁטֵר אַחֵר - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ [אֵינָה
84 מְגוּרָשֶׁת], שֶׁזֶה שְׁנִמְצָא הוּא שֹׁטֵר; נִמְצָאוּ שֵׁם שְׁתֵּים שְׁלֹשׁ
85 מְזוּזוֹת אוֹ שְׁטָרוֹת - חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא גֵּט שֹׁטֵר גִּרְרוּהוּ
86 עֲכָבְרִים, וְהָרִי זֶה סָפֵק מְגֻרָשֶׁת.

87 כג. הָעֲדִים שֶׁחֲתוּמִין עַל הַגֵּט, צְרִיכִין לְהִיּוֹתָם יוֹדְעִין
88 לְקִרְוֹת וְלִחְתָּם. אִם אֵינָן יוֹדְעִין לְקִרְוֹת, קוֹרְאִין בְּפָנֵיהֶן וְהֵן
89 חֲתוּמִין - וְהוּא שִׁפְיָרֵי לְשׁוֹן הַגֵּט; וְאִם אֵינָן יוֹדְעִים לְחִתָּם
90 - רוֹשְׁמִין לָהֶן [צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת עַל] הַנֶּזֶר בְּרֵק וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָר
91 שֶׁאֵין רְשוּמוֹ מִתְּקִים, וְהֵן כּוֹתְבִין עַל הָרֶשֶׁם. וְאֵין עוֹשִׂין כֵּן
92 בְּשֹׁטֵר שְׁטָרוֹת - קָל הוּא שֶׁהִקְלָהוּ בְּגִטֵּי נָשִׁים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה
93 בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עֲגוּנוֹת, הוֹאִיל וְחֲתִימַת הָעֲדִים בְּגִט מְדֻבְּרִיָּה, וְ
94 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

1 "וְכָתַב וְנָתַן", מִי שֶׁאֵינוֹ מְחַסֵּר אֲלָא כְּתִיבָה וְנִתְּנָה הוּא
2 הַגֵּט הַכָּשֵׁר; יֹצֵא דְבָר שֶׁמְחַסֵּר קְצִיצָה אַחֵר הַכְּתִיבָה.
3 לְפִיכָךְ אִם כָּתַב הַגֵּט עַל קֶרֶן הַפָּרָה, נִוְתַן לָהּ אֶת הַפָּרָה;
4 וְאִם חֲתָף הַקֶּרֶן אַחֵר שֶׁכָּתַב וְנִתְּנוּ לָהּ - אֵינוֹ גֵּט. וְכֵן אִם
5 כָּתַב בְּמִחְבֵּר - אִךּ עַל פִּי שֶׁחֲתָמוּ בּוֹ הָעֲדִים אַחֵר שֶׁתִּלְשׁוּ,
6 וְנִתְּנוּ לָהּ - אֵינוֹ גֵּט.

7 ז. אֵין כּוֹתְבִין בְּמִחְבֵּר אֲפֹלוּ טַפָּס הַגֵּט [הַחֲלֵק הַסְּטַנְדָּרְטִי שֶׁל
8 הַטַּקְסֵט הַמוּפִיעַ בְּכָל גֵּט]; כָּתַב הַטַּפָּס בְּמִחְבֵּר וְתִלְשׁוּ, וְאַחֵר
9 כִּף כָּתַב [וְהוֹסִיף אֶת "תוֹרֵף" הַגֵּט הַמְשַׁתְּלֵב ב"טוּפָס", וְכוּלָּל אֶת
10 הַפְּרָטִים הַיִּיחודִים וְהַעֲקִירִים]; שֵׁם הָאִישׁ, וְשֵׁם הָאִשָּׁה,
11 וְהַזְמָן, וְהָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אֶדָם, וְחֲתָמוּ וְנִתְּנוּ לָהּ - הָרִי
12 זֶה כָּשֵׁר.

13 ח. כָּתַב כָּל הַגֵּט עַל עֲלָה הַזֵּרוּעַ בְּעֶצֶיץ נָקוּב - אִךּ עַל
14 פִּי שֶׁנִּתְּן לָהּ הָעֶצֶיץ כָּלוּ, הַגֵּט פְּסוּל; גְּזוּרָה, שְׁמָא יִקְטַם;
15 אֲבָל כּוֹתֵב הוּא עַל חֲרָשׁוֹ שֶׁל עֶצֶיץ, וְנִוְתַנוּ לָהּ.

16 ט. וּמִנֵּין שֶׁאֵינוֹ נִוְתַנוּ לָהּ אֲלָא בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין? שְׁנֵאֲמַר:
17 "סִפֵּר בְּרִיתָהּ וְנָתַן בִּידָה", שִׁיְתֵן אוֹתוֹ בְּתוֹרַת סִפֵּר
18 בְּרִיתוֹת. אֲבָל אִם נִתְּנוּ לָהּ בְּתוֹרַת שֶׁהוּא שֹׁטֵר חוֹב אוֹ
19 מְזוּנָה, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ בִּידָה וְהִיא יִשְׁנָה וְנַעֲזְרָה וְהָרִי הוּא בִּידָה
20 - אֵינוֹ גֵּט; וְאִם אֲמַר לָהּ אַחֵר כִּף 'הָרִי זֶה גֵּט' - הָרִי זֶה
21 גֵּט.

22 י. אֲמַר לְעֲדִים: 'רְאוּ גֵט שֶׁאֵין נִוְתַן לָהּ', וְחֹזֵר וְאֲמַר לָהּ:
23 'כְּנִסִּי שֹׁטֵר חוֹב זֶה' - הָרִי זֶה כָּשֵׁר, שֶׁהָרִי הוֹדִיעַ אֶת
24 הָעֲדִים שֶׁנִּתְּנוּ בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין, וְזֶה שֶׁאֲמַר לָהּ 'שֹׁטֵר חוֹב',
25 מִפְּנֵי שֶׁנִּכְלָם מִמֶּנָּה.

26 יא. הַמְגִּיר צְרִיף שִׁיאֲמַר לָהּ כְּשִׁיְתֵן לָהּ הַגֵּט: 'הָרִי זֶה
27 גֵּט', אוֹ 'הוּא גֵּט', וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה; וְאִם נָתַן בִּידָה וְלֹא אֲמַר
28 כָּלוּם, הָרִי זֶה פְּסוּל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁלָּא הָיָה
29 מִדְּבַר עֲמָה עַל עֶסְקֵי גִטָּה; אֲבָל אִם הָיָה מִדְּבַר עֲמָה עַל
30 עֶסְקֵי גִטָּה, וְנִטַּל הַגֵּט וְנָתַן בִּידָה וְלֹא אֲמַר כָּלוּם - הָרִי זֶה
31 גֵּט כָּשֵׁר.

32 יב. גֵּט שֶׁהָיָה מִנָּח עַל הָאָרֶץ, וְאֲמַר לָהּ: 'טִלִּי גֵט' מִעַל
33 גִּבִּי קֶרֶקֶע', וְנִטְלָתוּ, אוֹ שֶׁהָיָה קָשׁוּר עַל יָדוֹ אוֹ עַל יָרְכוֹ,
34 וְשִׁלְפָתוֹ מִמֶּנּוּ - אִךּ עַל פִּי שֶׁאֲמַר לָהּ אַחֵר שֶׁבֵּא בִּידָה
35 'הָרִי הוּא גֵט' - אֵינוֹ גֵּט, שְׁנֵאֲמַר: "וְנָתַן בִּידָה", לֹא
36 שֶׁתִּקַּח הִיא מִעֲצָמָה; וְהָרִי לֹא נָתַן לָהּ לֹא הוּא וְלֹא שְׁלוּחוֹ.
37 אֲבָל אִם הִרְכִּין [הִטָּח] לָהּ בְּגוּפוֹ, אוֹ הִטָּה יָדוֹ עַד שֶׁשִּׁלְפָהּ
38 הַגֵּט מִעָלָיו, וְאֲמַר לָהּ 'הָרִי זֶה גֵט' - הָרִי זֶה גֵּט.

39 יג. וּמִנֵּין שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לָהּ בְּפָנֵי עֲדִים? הָרִי הוּא אֹמֵר: "עַל פִּי
40 שְׁנֵי עֲדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֲדִים יָקוּם דְּבָר", וְאִי אֲפָשׁוּ
41 שֶׁתִּקַּח זֶה הַיּוֹם עֲרֻה וְהִבֵּא עָלֶיהָ בְּמִיתַת בֵּית דִּין, וְלִמְחֹר
42 תִּהְיֶה מִתְרַת בְּלֹא עֲדִים. לְפִיכָךְ אִם נָתַן לָהּ הַגֵּט בֵּינוּ לְבִינָהּ,
43 וְאֲפֹלוּ בְּעַד אֶחָד - אֵינוֹ גֵּט.

44 יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁהָיָה הַגֵּט בְּכַתֵּב יָדִי סוֹפֵר;
45 אֲבָל אִם כָּתַב הַבַּעַל הַגֵּט בְּכַתֵּב יָדוֹ, וְחֲתָם עָלָיו עַד אֶחָד,
46 וְנִתְּנוּ לָהּ - הָרִי זֶה גֵּט פְּסוּל (וּפּוֹסֵל לְכַהֲנוֹנָה).

47 טו. תִּקְנֵת חֲכָמִים הִיא שִׁיְהִי הָעֲדִים חֲתוּמִין עַל הַגֵּט -

כותבין וחותמין ונותנין לו, והוא מגרש בו בכל עת
 שירצה.
 ג. וכותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו, והוא
 שיהיו העדים והסופר שכתבו וחתמו בו מכירין ויודעין
 שזה הוא פלוני ואשתו היא פלונית. ואם היו באותו מקום
 שנים ששמותיהן שונים ושמות נשותיהן שונים - אין מגרש
 אחד מהן אלא במעמד חברו; שמא יכתב גט ויוליכו
 לאשת חברו ויגרשנה עליו.
 ד. ובשעת הסכנה [כגון שהבעל נוטה למות] - כותבין ונותנין
 אף על פי שאין מכירין. והאשה נותנת שכר הסופר בכל
 מקום.
 ה. וצריך שיאמר הבעל עצמו לסופר: 'כתב', ולעדים:
 'חתמו'. הרי שאמרו לו בית דין או שנים: 'נכתב גט
 לאשתך' ? ואמר להם: 'כתבו', וכתבו הן עצמן וחתמו בו,
 הרי זה כשר; אבל אם אמרו הן לסופר וכתב ולעדים
 וחתמו - אף על פי שחתמו ונתנוהו לבעל, וחזר ונתן גט זה
 לאשתו בפני עדים - הרי זה גט בטל, שהרי כתבו מי שלא
 אמר לו הבעל לכתבו.
 ו. אמר לשנים או לשלשה: 'אמרו לסופר וכתב גט
 לאשתי, ואמרו לעדים וחתמו' ואמרו לסופר וכתב,
 ולעדים וחתמו, או שאמר לשנים: 'אמרו לסופר וכתב גט
 לאשתי, ואתם חתמו' - הרי זה גט פסול; ומחלישין בדרך
 זה הרבה, מפני שהוא קרוב להיות גט בטל.
 ז. ומה בין פסול לבטל? שכל מקום שנאמר בחביר זה בגט
 שהוא 'בטל', הוא בטל מן התורה; וכל מקום שנאמר
 'פסול', הוא פסול מדברי סופרים.
 ח. הבעל שהביא גט בידו חתום ואמר: 'תנו גט זה
 לאשתי' - הרי אלו יתנו לה. אמר לאחרים לכתב גט ולחתום
 בו ולתנו לאשתו, וכתבו וחתמו ונתנו לה, ונמצא הגט בטל
 או פסול - הרי אלו כותבין אחר, אפלו מאה, עד שיגיע
 לידה גט כשר.
 ט. אמר להם הבעל: 'כתבו וחתמו ותנו לשליח להוליו'
 לה, וכתבו וחתמו ונתנו לשליח, ונמצא הגט בטל - אין
 כותבין אחר עד שימלכו בבעל; שהרי לא עשה אותן
 שלוחין לגרושין [אלא למוסרו לשליח], ושמא לא רצה אלא
 שיכתבו ויתנו לשליח בלבד ולא ישאר להם בו מעשה
 אחר, והרי כתבו ונתנו. לפיכך לא יכתבו אחר; ואם כתבו
 גט אחר כשר, ונתנוהו לשליח, ונתנו לה - הרי זו ספק
 מגרשת.
 י. האומר לשנים או ליתר על שנים: 'כתבו גט ותנו
 לאשתי', 'גרשוה', 'שלחוה', 'שכחוה', 'תרכוה' [גרשוה],
 'כתבו אגרת ותנו לה' - הרי אלו יכתבו גט כשר ויתנו לה.
 אמר להם: 'פשוה', 'פונסוה', 'עשו לה כדת', 'עשו לה
 כנימוס', 'עשו לה כראוי' - לא אמר כלום; ואם כתבו גט
 ונתנו לה, הרי זה בטל.
 יא. אמר להם: 'הוציאוה', 'עזבוה', 'התירוה', 'הניחוה',
 'הוצילוה' - הרי זה ספק אם משמע מלות אלו הגרושין,

כד. אף על פי שחתמת העדים בגט מדבריהן, התקינו
 שיהיו העדים מפרשין שמותיהן בגט. וכן התקינו בעדי
 הגט, שאין חותמין אלא זה בפני זה; ואם חתמו זה שלא
 בפני זה, הרי זה גט פסול. וכן תקנו חכמים שיכתב ומן
 בגט ומקום כתיבתו, כשאר השטרות - שמא תהיה אשתו
 קרובתו ותזנה כשהיא תחתיו [בעודה נשואה לו], ויכתב לה
 גט אחר הזנות ויתן לה, ואם לא יהיה בו זמן, יכולה לומר
 קדם הזנות נתגרשתי; לפיכך תקנו זמן בגטין.
 כה. גט שיש עליו עדים ואין בו זמן [תאריך], או שהיה
 [תאריך] מקדם [מזמן הכתיבה], או מאחר [מזמן הכתיבה], או
 שנכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו אף על פי שעוסקין
 באותו ענין, או כתב את הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד
 - כל אלו פסולין, עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו ובמקום
 כתיבתו.
 כו. חתף ממנו הזמן ונתנו לה, או שלא כתב שם היום
 אלא 'בשבת' [שבוע] ראשונה או שניה מחדש פלוני, או
 'בחודש פלוני', או 'בשנה פלונית' ולא הזכיר החודש,
 אפלו כתב 'בשבוע' [שמיטה] פלוני - כשר; וכן אם כתב
 בו: 'היום גרשתי' - כשר, שמשמעו היום הזה שיצא בו
 הגט.
 כז. וכן תקנו שיהיו מונין בגטין למלכות אותו הזמן,
 משום שלום מלכות. כתב למלכות שאינה מלכות אותה
 המדינה, או לבנין הבית, או לחרבן הבית - אם דרך אותו
 מקום למנות בו, הרי זה כשר; ואם אין דרךם למנות בו,
 הרי זה פסול. ויכרך נהגו כל ישראל למנות בגטין, או
 ליצירה [לבריאה] או למלכות אלכסנדרוס מקרון, שהוא
 מנזן שטרות. ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה
 שיש בה רשות אותה מלכות, הרי זה כשר.
 כח. האומר לשנים: 'כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי',
 ונתאחר הדבר ימים או שנים, או שנמצא הגט בטל
 והצרכו לכתב לה גט אחר כשר אחר כמה שנים, כמו
 שיתבאר - הרי אלו כותבין זמן הכתיבה ומקום הכתיבה,
 לא הזמן שאמר להן הבעל בו 'כתבו' ולא אותו המקום.
 פיצד? היו בירושלים כשאמר להן, והיו עומדין בתשרי,
 ונתאחרו עד ניסן והרי הן בלוד - כותבין זמן הגט מניסן
 ובלוד, ששם נכתב הגט, כשאר שטרות.

פרק ב

א. זה שנאמר בתורה 'וכתב לה ספר פרישת ונתן בידה'
 - אחד הכותב בידו, או שאמר לאחר לכתב לו, ואחד הנותן
 בידו, או שאמר לאחר לתן לה; לא נאמר 'וכתב', אלא
 להודיע שאין מתגרשת אלא בכתב; 'ונתן', שלא תקח
 מעצמה.
 ב. אמר לשנים: 'כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי' - הרי אלו
 כותבין וחותמין ונותנין לה, והן הן שלוחיו והן הן עדי
 [הם שלוחי הגט והם גם החתומים עליו ועדי המסירה שכן] וכן אם
 אמר לסופר: 'כתב לי גט לאשתי', ואמר לעדים -

או ליד אביה, נתגורשה. ואין נערה מארשה עושה שליח
לקבל גטה מיד בעלה בחיי אביה; אבל האב עושה שליח
לקבל הגט לבתו המארשת, בין קטנה בין נערה.
יט. קדשה אביה קשהיא קטנה ומת - אם מבחנת בין גטה
לדבר אחר, הרי זו מתגורשת משגיגע הגט לידה. ואם לאו,
אינה מתגורשת עד שתבחין; ואם גרשה, אינה מגרשת.
כ. מי שהדין נותן שפופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה
לגרש - בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו
עד שיאמר 'רוצה אני', ויכתב הגט והוא גט פשר. וכן אם
הפווה גויים ואמרו לו: 'עשה מה שישראל אומרים לך',
ולחצו אותו ישראל הגויים עד שגרש - הרי זה פשר;
ואם הגויים מעצמן אנסוהו עד שכתב - הואיל והדין נותן
שיכתב, הרי זה גט פסול. ולמה לא בטל גט זה, שהרי הוא
אנוס, בין ביד גויים בין ביד ישראל? שאין אומרים 'אנוס'
אלא למי שנלחץ ונחקק לעשות דבר שאינו חייב מן התורה
לעשותו, כגון מי שהכה עד שמכר או נתן; אבל מי שתקפו
יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה, והכה עד שעשה
דבר שחייב לעשותו, או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו
- אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בידעתו הרעה.
לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות
מישראל, רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן
העברות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהכה עד שתמש יצרו
ואמר 'רוצה אני' - כבר גרש לרצונו. לא היה הדין נותן
שפופין אותו לגרש, וטעם בית דין של ישראל, או שהיו
הדיוטות, ואנסוהו עד שגרש - הרי זה גט פסול; הואיל
וישראל אנסוהו, יגמר ויגרש. ואם הגויים אנסוהו לגרש
שלא בדין - אינו גט; אף על פי שאמר בגויים 'רוצה אני',
ואמר לישראל 'כתבו וחתמו' - הואיל ואין הדין מחייבו
להוציא והגויים אנסוהו, אינו גט.

פרק ג

א. כל גט שנכתב שלא לשם האיש המגרש ולשם האשה
המתגרשת - אינו גט. כיצד? סופר שכתב גט ללמד
[תלמידיו] או להתלמד [בעצמו], וכא הבעל ומצא שם
שנכתב בגט זה פשמו, ושם האשה כשם אשתו, ושם
העיר כשם עירו, ונטלו וגרש בו - אינו גט.
ב. יתר על זה: כתב לגרש את אשתו, ומצאו בן עירו
ואמר לו: 'שמי כשמו, ושם אשתי כשם אשתך', ונטלו
ממנו וגרש בו - אינו גט, אף על פי שנכתב לשם גרושין.
ג. יתר על זה: מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוין,
וכתב לגרש את הגדולה, ונמלך וגרש בו את הקטנה -
אינו גט; אף על פי שנכתב לשם האיש המגרש, לא נכתב
לשם זה שנתגרשה בו.
ד. יתר על כן: אמר לסופר: 'כתב, ואיזו שארצה אגרש
בו', וכתב הסופר על דעת זו, וגרש בו אחת מהן - הרי
זה ספק גרושין. וכל גט שכתבו שלא לשמה - אף על פי

או דבר אחר. לפיכך אין כותבין לה; ואם כתבו גט ונתנו
לה, הרי זה ספק מגרשת.
יב. האומר: 'כתבו גט לאשתי' - הרי אלו כותבין וחותמין
ונותנין לבעל בידו, ואין נותנין לאשתו עד שיאמר להם
לתן לה; ואם נתנו לה, אינו גט. במה דברים אמורים?
בכריא; אבל המספן, והוא אדם שקפץ עליו החלי במהרה
והכביד חליו מיד, והיציא בקולר ובשלשלת בצווארו להתדיין
לפני המלך, אפלו על עסקי ממון, והמפרש בים, והיציא
בשיירה, ואמר 'כתבו גט לאשתי' - הרי אלו יכתבו ויחתמו
ויתנו לה, שהדבר ידוע שלא נתפס זה אלא לכתב ולתן לה.
יג. בריא שאמר: 'כתבו גט לאשתי', וכתבו ונתנו לה, והרג
עצמו מיד, כגון שהשליך עצמו מן הגג, או הפיל עצמו לים
- הרי זה גט פשר; עלה לגג ודחפתו הרוח ומת - אינו גט;
ספק הפיל עצמו, ספק דחפתו הרוח - הרי זה גט, עד
שיגיע לך בודאי שהרוח דחפתו. וכן מי שהיה משלף בבור
ואמר: 'כל השומע קולי יכתב גט לאשתי' - הרי אלו יכתבו
ויתנו; והוא שיצוה אותו ויכריחו שהוא בעלה. ואף על פי
שהעלוהו ולא הכירוהו - הרי זה פשר; שזה כשעת הסכנה
הוא, שכותבין ונותנין אף על פי שאין מפירין. וכן מי
שנפל בו מכות רעות שאי אפשר שיחיה מהן, אפלו נשחט
בו רב שני הסימנים [קנה וושט], ורמז ואמר: 'כתבו גט
לאשתי' - הרי אלו יכתבו ויתנו; שהרי עתה חי הוא, אף
על פי שסופו למות.
יד. מי שהיתה רוח רעה מבעתת אותו, ואמר כשהתחיל
בו החלי: 'כתבו גט לאשתי' - לא אמר כלום, מפני שאין
דעתו נכונה ומישבת. וכן השכור שהגיע לשכרותו של
לוט; ואם לא הגיע, הרי זה ספק.
טו. אמר כשהוא בריא: 'כתבו גט ונתנו לאשתי', ואחר כך
נבעת [חלה] - ממתינין עד שיכריא, וכותבין ונותנין לה,
ואין צריך לחזר ולהמלך בו אחר שהכריא; ואם כתבו
ונתנו קדם שיכריא, הרי זה פסול.
טז. מי שנשתתק [נתאלם] וקרי דעתו נכונה, אמרו לו:
נכתב גט לאשתך? והרפין בראשו - בודקין אותו שלשה
פעמים בסרוגין: אם אמר על לאו 'לא', ועל הן 'הן' - הרי
אלו יכתבו ויתנו; וצריכין לבדקו יפה יפה, שמה נטרפה
דעתו. וכן אם כתב בידו: 'כתבו ונתנו גט לאשתי' - הרי אלו
כותבין ונותנין לה, אם היתה דעתו מושבת עליו; שאין דין
מי שנשתתק בדין החרש.
יז. מי שנשא כשהוא פקח ונתתרוש, ואין צריך לומר
נשתטה - אינו מוציא לעולם עד שיכריא; ואין סומכין על
רמיות החרש ולא על כתבו, אף על פי שדעתו נכונה
ומישבת. אבל אם נשא כשהוא חרש, מגרש ברמיזה -
שאין קדושי קדושין מן התורה, כמו שבארנו, וכשם
שפוגם ברמיזה, כך מוציא ברמיזה.
יח. המקדש קטנה על ידי אביה [נתן קידושה לאביה], וגרשה
כשהיא קטנה - אביה מקבל את גטה; ומשיגיע הגט ליד
האב, נתגרשה. גרשה כשהיא נערה - אם הגיע הגט לידה

גט אחר שיש בו שמות כשמות אלו - הרי זה בחזקתו, 48
ותתגרש בו; ואף על פי שמצאו אחר זמן מרבה, ובמקום 49
שהשירות מצויות, והחזקו שם שנים ששמותיהן שוין. 50
יב. שנים ששלחו שני גטין ונתערבו - נותנין שניהן לזו 51
ושניהן לזו בעדי מסירה; לפיכך אם אבד אחד מהן, הרי 52
השני בטל. 53
יג. מי שהיו לו שני שמות, וכן אשה שיש לה שני שמות 54
- כשמגרש כותב שמה ושמו שהן רגילין בו וידועין בו 55
ביותר, ואומר: 'איש פלוני וכל שם שיש לו, גרש אשה 56
פלוגית וכל שם שיש לה'; ואם כתב חניכתו וחינתה [שם 57
לזו של ושלח], כשר. 58
יד. כתב השם שאינן ידועין בו ביותר, וכתב 'כל שם שיש 59
לו' - הרי זה ספק גרושין. שנה שמו או שמה, ושם עירו 60
או שם עירה - אף על פי שכתב 'וכל שם שיש לו וכל 61
שם שיש לה' - אינו גט. 62
טו. הפל כשרין לכתב את הגט, חוץ מחמשה - גוי, 63
ועבד, וחרש, ושוטה, וקטן; אפלו האשה עצמה כותבת 64
את הגט שלה. ישראל שנשפתמד לעבודה זרה, או שהוא 65
מחלל שבת בפרהסיא - הרי הוא כגוי לכל דבריו. 66
טז. ולמה אין כותבין אלו החמשה? מפני שצריך 67
הפוחת לכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה 68
המתגרשת, והגוי - על דעת עצמו הוא כותב; וחרש 69
שוטה וקטן - אינן בני דעת; והעבד - אינו בתורת גטין 70
וקדושין, ולפיכך הוא פסול כגוי לכל דבריו. ואם כתב 71
הגט אחד מחמשה אלו - אינו גט, אף על פי שתתמו 72
בו כשרים ונמסר לה בכשרים. 73
יז. כתב אחד מן החמשה טפס הגט, והניח מקום התרה, 74
שהוא מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן, ומקום 75
'הרי את מתרת לכל אדם', וכתבם הפסח הגדול 76
הישראל לישמה - הרי זה גט כשר. 77
יח. מתר להניח חרש שוטה וקטן לכתב טפס הגט 78
לכתחלה, והוא שיהיה גדול עומד על גבן. אבל הגוי 79
והעבד אין כותבין הטפס לכתחלה, ואפלו ישראל על 80
גבן; שלא התירו לכתב טפסי גטין שלא לישמה לכתחלה 81
אלא מפני תקנת סופר, כמו שבארנו. 82
יט. הכותב גט בשבת או ביום הפורים בשנגה ונתנו 83
לה - הרי זו מגרשת. כתבו וחתמו בו ביום טוב בודון 84
ונתנוהו לה - אינה מגרשת, שהרי העדים פסולין מן 85
התורה; כתבו ביום טוב בודון, ונמסר לה בפני עדים 86
כשרים ביום טוב - הרי זה פסול. 87

יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ה

פרק ד

א. אין כותבין את הגט אלא בדרך שרשומו [כתבו] עומד 90
[מתקיים], כגון דיו וסקרנא [טיט אדום] וקמוס [שרף אילן] 91
וקלקנתוס [מין גפרית] וכיוצא בהן; אבל אם כתבו בדרך 92

שחעביר עליו [על אותיות הגט] קולמוס [קנה עם דיו] לישמה, 1
אינו גט. 2
ה. מי שכתב גט לגרש את אשתו, ונמלך ולא גרשה, 3
ונתיחד עמה אחר שכתבו לה - לא יגרשנה באותו הגט 4
פעם אחרת כשירצה לגרשה. ואם גרשה באותו הגט הישן 5
- הרי זו מגרשת, ותנשא בו לכתחלה; שהרי נכתב לישמה, 6
והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו. ולמה לא יגרש בו 7
לכתחלה? גזירה, שמא יאמרו גטה קדם לבנה [שנתגרשה 8
ואח"כ ילדה ממנו ילדים]. 9
ו. אמר לסופר: 'כתב גט לפלונית, יהיה עמי, לכשאשאנה 10
אגרשנה בו', ונכתב, ונשאה, וגרשה בו - אינו גט, מפני 11
שלא היתה בת גרושין ממנו כשנכתב גט זה, ונמצא 12
כנכתב שלא לשם גרושין. אבל אמר לו: 'כתב אותו 13
לארוסתי, לכשאשאנה אגרשנה בו', וכנסה, וגרשה בו - 14
כשר. כתבו ליבמתו, ואחר שיבמה גרשה בו - הרי זה ספק 15
גרושין, הואיל ואינה אשה גמורה כשכתבו. 16
ז. מפני תקנת סופר [להקל מעליו, שהיו בידו גיטין מוכנים], 17
התירו חכמים לסופר שכתב טפסי גטין [הנוסח הכללי], 18
ובניח [וישאר חלק] מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן, 19
ומקום 'הרי את מתרת לכל אדם' - עד שכתבם לשם 20
האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת, וכן יחתמו העדים 21
לשמו ולשמה. 22
ח. סופר שכתב הגט לשמו ולשמה כהלכתו, וחתמו 23
העדים שלא לישמה - הואיל ומסרו לה בעדים, הרי זה 24
פסול [מדרבנן], שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני 25
תקון העולם [שלא תישאר עגונה]. ויש מי שאומר, שאם 26
חתמו העדים שלא לישמה, הואיל והוא כמזיף מתוכו, הרי 27
זה גט בטל; וכן אם היה אחד מעדיו פסול, או שהיה עד 28
אחד בלבד כשר - אף על פי שנמסר בעדים, הרי זה בטל. 29
ולא יראה לי דבר זה; אלא כמזיף, לא מזיף ודאי, והואיל 30
ונמסר בעדים כשרים, הרי זה פסול מדבריהם. 31
ט. המביא גט [בשליחות הבעל], ואבד ממנו ומצאו - אם 32
אבד ממנו במקום שאין השירות מצויות, אפלו מצאו 33
לאחר זמן מרבה - הרי זה בחזקת שהגט שאבד ממנו הוא 34
הגט הנמצא, ותתגרש בו. אבד במקום שהשירות מצויות 35
- אם מצאו מיד, ועדן לא שהה שם אדם מן העוברין, או 36
שמצאו בפלי שהניחו בו, ויש לו טביעות עין [הכרת הגט 37
במראהו] בארפו ורחבו של גט כשיהיה פרוף [קשור] - הרי 38
הוא בחזקתו, ותתגרש בו. 39
י. החזק באותו המקום איש אחר ששמו כשם שבגט - 40
חוששין שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא, 41
הואיל ועבר אדם שם, ואף על פי שלא שהה; ואם 42
נתגרשה בו, הרי זו ספק מגרשת. אבל אם לא עבר אדם 43
שם - הרי זה בחזקתו, אף על פי שהחזקו שם שנים 44
ששמותיהן שוין. 45
יא. היה לעדים בגט סימן מבהק - כגון שאמרו: 'נכתב יש 46
בו בצד אות פלונית', או שאמרו: 'מעולם לא חתמנו על 47

מתוך מהדורת חזק

48 י. וכן צריך שיהיה הפתב מבאר היטב באותו הפתב
 49 שיתכתב, עד שידעו לקרותו הקטנים שמפירין אותו פתב,
 50 שאינן לא נבונים ולא סכלים [טפשים] בקטנים, אלא
 51 בינוניים; ולא יהיה פתב מעקם ומכלכל, שמא תדמה אות
 52 לאות, ונמצא הענין משתנה.
 53 יא. היה בו משמע שני ענינות, או שהיה בכתבו עקום
 54 או בלבול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר - הואיל
 55 ונקרא לענין הגירושין ויש בו משמע גירושין, הרי זה
 56 פסול. כבר נהגו ישראל כלם לכתב הגט בלשון ארמי
 57 ובנסח זה, אף על פי שמתר לכתבו בכל לשון לכתחלה.
 58 יב. וזה הוא גסח הגט: בכך בשבת, בכך וכך לירח פלוני
 59 בשנת כך וכך ליצירה או לשטרות למניאנא די רגילנא
 60 למימני בה [למנין שרגילים אנו למנות בו] במקום פלוני, איך
 61 אנא פלוני בן פלוני דמקום פלוני וכל שום אחרון וחניכה
 62 דאית לי ולאבתי ולאיתי ולאיתריהון דאבתי וכל שם
 63 אחר וכינוי שיש לי ולאבותי ולמקומי ולמקום אבותי, צביתי
 64 ברעות נפשי כיד לא אנסינא [רציתי ברצון נפשי, בלא אונס],
 65 ופטרית ושקבית ותרוכית יתיכי ליכי, אנת אנתתי [פטרתי
 66 ועזבתי וגרשתי אותך לנפשך] פלונית בת פלוני דמקמא [מעיר]
 67 פלונית וכל שום אחרון וחניכה דאית ליכי ולאבתי ותיכי
 68 ולאיתריכי ולאיתריהון דאבתי ותיכי וכל שם אחר וכינוי שיש לי
 69 ולאבותיך ולמקומך ולמקום אבותיך, די הוית אנתתי מקדמת
 70 דנא [שהיית אישתי מכבדך], וכדו פטרית ושקבית ותרוכית
 71 יתיכי ליכי, די תהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למקה
 72 להתנסבא לכל גבר די תצביין, ואנש לא ימחה בידיכי מן
 73 שמי מן יומא דנן ולעלם [וכעת פטרתי ועזבתי וגרשתי אותך
 74 לנפשך שתהיי ראשית ושולטת בנפשך, לילך ולהנשא לכל אדם
 75 שתרצי, ואיש לא ימחה בידך, מיום זה ועד עולם], והרי את מקדמת
 76 לכל אדם, ודן דיהוי ליכי מני ספר תרוכין [וזה יהיה לך ממני
 77 ספר גירושין] וגט פטורין ואגרת שבוקין [עזובין] פדת משה
 78 וישאל. והעדים חותמין למטה, כמו שבארנו.
 79 יג. כשיכתב הגט בלשון זה ובנסח זה, לא יכתב 'ודין'
 80 ביד - שמא יקרא הקורא 'ודין', כלומר משפט יהיה ביני
 81 ובינך; ולא יכתב 'ואיגרת' ביד - שמא יקרא הקורא 'ואי'
 82 גרת', כלומר אם ננית; ולא יכתב 'לימקה' ביד - שמא
 83 יקרא הקורא 'לי מקה', כלומר לי שחוק; ולא יכתב
 84 'תהויין' ו'תצביין' בשתי ידין - שמא יקרא הקורא
 85 'תהויין' ו'תצביין', כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים,
 86 ונמצא שאינו מגרש לזו, אלא לשתיים אחרות. וכן יאריך
 87 לזיו ד'כדו' - שמא תדמה ליד, ויהיה משמע 'וכדי',
 88 כלומר בתנאי זה אפטר אותך; וכן יאריך לזיו ד'תרוכין'
 89 ו'שבוקין' - שמא תדמה ליד, ויהיה משמעו 'תריכין'
 90 ו'שביקין', כלומר שהוא אומר לה שהיא שבה וגרשה
 91 אותה. ועל דרך זו צריך להזהר בכל לשון ובכל פתב
 92 שיתכתב - שלא יהיה בו משמע שני ענינות.
 93 יד. הרי שכתב בנסח זה, ולא יאריך וזין אלו, או לא
 94 פתב הידין היתרות, או שכתב הידין שאמרנו שלא

1 שאינו עומד, כגון משקין ומי פרות וכיוצא בהן - אינו
 2 גט. כתבו באבר [עופרת] בשחור ובשיחור [כלי ברזל וגחלים],
 3 פשר; ואין כותבין בהן לכתחלה.
 4 ב. כותבין במי עפצין [מי פרי האלון] לכתחלה על גבי הניר
 5 והעור וכיוצא בהן, אבל לא על גבי מגלה עפוצה [מעובדת
 6 במי עפצין], מפני שאינו נכר [צבע הקלף והדיו שום]; ואם
 7 כתב, אינו גט. וכן כל פיוצא בו. על הכל כותבין את הגט,
 8 אפלו על אסורי הנאה; וכותבין על דבר שיכול להזדוהי,
 9 והוא שיתנו לה בעדי מסירה.
 10 ג. כיצד? כותב לה על הניר המחוק [שנמחק כתבו], ועל
 11 הדפתרא [עור בלתי מעובד כל צרכו], ועל החרש [חרס], ועל
 12 העליון, ועל ידו של עבד, ועל קרן הפרה; ומוסר לה העבד
 13 והפרה או הניר המחוק והדפתרא וכיוצא בו, בפני עדים.
 14 ד. היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתבת קעקע, והיה
 15 יוצא [נמצא] מתחת ידה, והיו העדים חקוקים על ידו -
 16 הרי זו מגרשת, אף על פי שאין לה עדי מסירה, שהרי
 17 אין יכול להזדוהי. אפלו היו מחוקין בעבד שהוא שלו,
 18 וגט חקוק על ידו, והוא יוצא מתחת ידה, והיא אומרת:
 19 'בעדים נמסר לי' - הרי זו ספק מגרשת; שמא מעצמו
 20 נכנס לה, שהגודרות [בעלי חיים] אין להן חזקה ואין
 21 הימצאותם בידי מישהו מהווה הוכחה על בעלות עליהם].
 22 ה. היה הגט חקוק על הטבלה [לוח], והעדים עליו, והוא
 23 יוצא [נמצא] מתחת ידה - אף על פי שהם מחוקין בטבלה
 24 שהיא שלה, הרי זו מגרשת, שהאשה עצמה כותבת ומותר
 25 לה לכתוב גטה, שאין קיום הגט אלא בחותמיו אם אין שם
 26 עדי מסירה.
 27 ו. חקק הגט על הלוח, או על האבן, או על טס של מתכת
 28 - אם חפר ירכי [גופין] האותיות, פשר; שזה פתב הוא -
 29 הרי הוא אומר: "פתובה בעט ברזל", כלומר שהוא חופר
 30 [חורט]. וקראו הכתוב כותב. וכן אם חקק הירכות מאחורי
 31 הטס עד שבלטו בפני הטס, אבל אם חפר תוך האות, עד
 32 שיארו הירכות גבוהות [בולטות] מפאן ומכאן, ככתב דיגרי
 33 הזהב - אינו גט, שאין זה פתב.
 34 ז. המקרע [חורט] על העור תבנית פתב [ולא דיו], או
 35 שרשם על העור תבנית פתב - הרי זה פשר. כותבין את
 36 הגט בכל פתב ובכל לשון. גט שכתוב בכתב מן הלשונות,
 37 ועדיו חותמין בכתב אחר - פשר, והוא שיהיו מפירין לשון
 38 הפתב וכתבה.
 39 ח. אחד מן העדים חתם בכתב, והעד השני בכתב לשון
 40 אחרת - פשר; אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון
 41 אחת, ומקצתו בלשון אחרת - פסול.
 42 ט. כל לשון שיתב בה הגט, צריך שיהיה הסופר בדברי
 43 הגט, שלא יהיה משמען שני ענינות, עד שנמצא הקורא
 44 אומר: 'שמא לכה וכך נחפון, שאין משמעו לשון גירושין,
 45 או שמא לענין זה נתפנו שמשמעו לשון גירושין'; אלא
 46 יהיו דברים שאין בהן ספק באותה הלשון, אלא משמעו
 47 ענין אחר, שגרש ושלח פלוני לפלונית.

עם גטה - הרי זו מגרשת; ואם יצא מתחת יד השניה
שאינן העדים נקראין עמו - אינו גט, עד שימסר לה
בעדים.

כב. כתב שני גטין בשני דפין זה למעלה מזה, והעדים
בין שני הגטין, שנמצאו בסוף הראשון ולמעלה מן השני
- אם היה יוצא מתחת יד שהעדים נקראין בסוף גטה,
הרי זו מגרשת. וזו שהעדים נקראין בראש גטה למעלה
אינה מגרשת; שהעדים שחתמו בראש הדף של גט, או
מצדו, או מאחוריו - אינו גט. ואם נמסר לה בעדים -
כשר.

כג. הקיף (חיבר) ראש דף [גט] זה לראש דף זה [כתב גט
אחד מאמצע הגליון עד למטה וגט שני מאמצע לכיוון מעלה]
והעדים [חתמו] באמצע, שנמצאו העדים בראש שני הגטין
- שניהן בטליו; ואם נמסרו להן בעדים - שניהן כשרים.
כד. שיר מקצת הגט וכתבו בדף השני, והעדים מלמטה
בסוף הדף השני - כשר; והוא שיהיה נכר במגלה שלא
נתחקה, ושלכך נתפון הסופר שישלים בדף השני. אבל
אם אינו נכר - אף על פי שנמסר בעדים, הרי זו ספק
מגרשת; שמא שני גטין היו, ונתפס מקצת זה מסוף הדף,
ומקצת השני מראש הדף.

כה. הרי שכתב את הגט, ואחר שגמר כתב: 'שאלו
בשלוש פלוני', או 'שלוש עליך פלוני רעי' וכיוצא בזה,
והתמו העדים מלמטה, והרי גט זה יוצא מתחת ידה -
הרי זו ספק מגרשת, שמא לא חתמו אלא על שאילת
שלוש. אבל אם כתב: 'שאלו בשלוש פלוני', או 'ושלוש
עליך רעי' וכיוצא בזה, שהרי לזה [צירף] דברים אלו על
דברי הגט, ועל שניהן חתמו - הרי זו מגרשת. ואם נמסר
לה בעדים - בין כך ובין כך, הרי זה גט כשר.

פרק ה

א. זה שנאמר בתורה "ונתן בידה" - אין ענין הכתוב
אלא שיעיב הגט לה; ואחד ידה, או חיקה, או חצרה, או
שלוחה שעשת ידו בידה - הכל אחד הוא. ואחת חצרה
הקנויה לה, או חצרה המשפרת או השאולה לה - הכל
רשומה היא; ומשיעיב גט לרשותה, נתגרשה.

ב. הזרק גט לאשתו לתוך חצרה - אם היתה עומדת שם
בצד חצרה, נתגרשה; ואם לאו, לא נתגרשה עד שתעמד
בצד חצרה, ואף על פי שהיא חצר שישתמר הגט בתוכה
- שחובה היא לה הגרושין, ואין חבין לאדם אלא בפניו.
ג. היתה עומדת בראש הגג שלה, והוא מלמטה בהצדו,
וזרקו לה למעלה - בין שהגיע לאויר מחיצות המעקה,
או לפחות משלשה סמוך לגג - נתגרשה, ובלבד שינוח
[על הגג]. אבל אם נחם או נשרף קדם שיעיב לה - אף
על פי שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר
שהגיע לפחות משלשה סמוך לגג, כגון שנשבה הרוח
והעלתו ונמחק או נשרף - הואיל ואינו הולך לניח, אינו
גט ולא נתגרשה.

יכתבו - הרי זה גט פסול. וכן כל כיוצא בזה בכל לשון
- פסול.

טו. גט שמחק בו אות או תבה, או שתלה בין השיטין
[השורות] - אם מטפס הגט [הנוסח הכללי והפחות חשוב], הרי
זה כשר. ואם מן התרף [נוסח העיקרי והפרטים המשתנים],
אינו גט; ואם התזיר ופרש בסוף הגט שאות פלונית
תלויה או על מחק, אפלו מתרף הגט - כשר, כשאר
שטרות. וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב, שהוא קרע של
בית דין - הרי זה גט בטל, כשאר השטרות; אבל אם
נקרע, ואינו קרע של בית דין - כשר.

טז. נמוק, או שהקריב, או שנעשה ככברה [מחורר] -
כשר. נמחק או נטשטש, וכבוצה [ורושם הכתב] שלו קימת
- אם יכול להקרות, כשר; ואם לאו, אינו גט.
יז. במה דברים אמורים? בשהיה הגט יוצא מתחת ידה
בעדי חתימה, ואין שם עדי מסירה. אבל אם יש שם
עדים שנמסר לה הגט בפניהם, והיה כשר - הרי זה כשר,
אף על פי שהיה תרף הגט על המחק, או בין השיטין,
או שהיה קרוע שתי וערב כשנתן לה בפניהם.

יח. חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהם - אם
כתבוהו בכלל [נוסח אחד לכלול], כגון שכתבו: 'בכך בשבת
גרש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית, וכן אמר כל אחד
מהן לאשתו, ליכי די תהיין', וכל טפס הגט, ושני עדים
חותמין מלמטה - הרי זה כשר, וניתן לכל אחת מהן בעדי
מסירה; ואם אין שם עדי מסירה - כל שתצא מגלה זו
מתחת ידה, מגרשת. אבל אם כתב: 'בכך בשבת גרש
פלוני לפלונית' והשלים הגט, והתחיל תחתיו גט אחר
באותה מגלה, וכתב: 'אביום זה או בכך בשבת גרש פלוני
לפלונית' והשלים הגט השני, וכן עד שהשלים כל הגטין,
והעדים מלמטה - אם נתנה מגלה זו לכל אחת מהן בעדי
מסירה, הרי כלן מגרשות. ואם אין שם עדי מסירה,
והיתה מגלה זו יוצאה מתחת יד אחת מהן - אם היתה
זו שגטה באחרונה שהעדים נקראין עמו, הרי זו מגרשת;
ואם היתה המגלה יוצאה מתחת יד אחת מן הראשונות,
הרי זו ספק מגרשת.

יט. כתב: 'אני פלוני ופלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית
ופלונית ופלונית', והשלים הגט - אף על פי שנמסר לכל
אחת מהן בעדים, אינו גט; שאין שתי נשים מתגרשות
בגט אחד - שנאמר: "וכתב לה", לא לה ולחברתה. חזר
ופרטן בתוך הגט, וכתב: 'פלוני גרש פלונית ופלוני גרש
פלונית ופלוני גרש פלונית בזמן פלוני' - הרי אלו כשרים.
כ. כתב שני גטין בשני דפין [טורים] במגלה אחת זה בצד
זה - אם יש שני עדים נקראין בסוף גט זה ושני עדים
בסוף גט זה - הרי זה כשר; וכל שתצא מגלה זו מתחת
ידה, מגרשת.

כא. היו שני עדים בלבד באים מתחת זה לתחת זה
[שחתמתן מתחילה מתחת לגט הראשון ומסתיימת תחת השני] -
אם יצא מתחת יד אשה שהעדים [תחילת חתימתם] נקראין

מתוך מהדורת חזק

48 והוא שהיתה עומדת על גבי המים או סמוך לאש,
49 שמתחלת נפילתו לאבוד היה עומד.
50 יג. וזרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם
51 - קרוב לו, אינה מגרשת; היה הגט מחצה למחצה,
52 וממחצה למחצה עד שהיה קרוב לה - הרי זו ספק
53 מגרשת; היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו - הרי זה פסול,
54 עד שיגיע גט לידה, ואחר כך תנשא בו לכתחלה.
55 יד. ביצר הוא קרוב לו? היה הוא יכול לשמרו והיא אינה
56 יכולה לשמרו - זה הוא קרוב לו; שניהן יכולין לשמרו, או
57 שניהן אין יכולין לשמרו - זה הוא מחצה למחצה.
58 טו. בא הוא תחלה ועמד, ואחר כך עמדה היא כנגדו,
59 וזרקו לה - אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו - אינה
60 מגרשת, אף על פי שאם תשוח ותטלנו. עמדה היא תחלה,
61 וכא הוא ועמד כנגדה, וזרקו לה - אף על פי שהוא מחצה
62 למחצה, הואיל והוא בתוך ארבע אמות שלה, הרי זה
63 פסול, עד שיגיע גט לידה.
64 טז. זרק הגט לידה, והיה קשור במשיחה [חבל דק] וקצת
65 המשיחה בידו - אם יכול לנתקו [להוציא הגט מידה במשיכת
66 החבל] ולהביאו אצלו - אינה מגרשת, עד שתפסק [תיחתך]
67 המשיחה; ואם אינו יכול לנתקו, הרי זו מגרשת.
68 יז. נתן את הגט ביד עבדה, והוא נעור והיא משמרתו - אם
69 היה פפות, הרי זה גט, וכאלו הגיע לחצצה שהיא עומדת
70 בצדה; ואם אינו פפות, אינו גט. נתנו ביד העבד, והוא ישן
71 והיא משמרתו - הרי זה פסול; ואם היה פפות, הרי זו
72 מגרשת.
73 יח. כתב גט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו -
74 כיון שזכת בעבד זכת בגט ונתגרשה, אם היה פפות. ואם
75 אינו פפות ונעור, קנת העבד, ואינה מגרשת עד שיגיע הגט
76 לידה. וכן אם נתן הגט בחצרו, ומכר לה חצרו או נתנה לה
77 - כיון שקנת החצר בשטר או בכסף או בחזקה, נתגרשה.

פרק ו

78
79 א. השליח שעושה האשה לקבל לה גטה מיד בעלה, הוא
80 הנקרא 'שליח קבלה'; ומשיגיע הגט לידו, תתגרש כאלו
81 הגיע לידה. וצריכה לעשותו בפני שני עדים. וצריכה שני
82 עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שליחה; ואפלו הן
83 הראשונים [אותם שמינתה בפניהם השליח], או אחד מן
84 הראשונים ואחד [אחר] - הרי זו עדות גמורה.
85 ב. במה דברים אמורים? בשאבד הגט או נקרע. אבל אם
86 היה הגט יוצא מתחת ידי שליח הקבלה, אינו צריך עדים,
87 בין שנמסר לו בעדים, בין שנתנו לו הבעל בינו לבניו -
88 יציאתו [הימצאותו] מתחת ידו, ביציאתו מתחת ידי האשה.
89 ואף על פי כן לא יתן לו הגט לכתחלה אלא בעדי מסירה,
90 כמו האשה עצמה.
91 ג. הבעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו; אבל
92 נותן הגט לשליח להולידה הגט לאשתו, וזה הוא הנקרא
93 'שליח הולכה'.

1 ד. היה הגט שלו, והוא מלמעלה בו, והיא מלמטה בחצר
2 שלה, וזרק לה גטה - כיון שיצא הגט ממחיצות הגט
3 והגיע למחיצות מקומה שהיא עומדת בו [החצר],
4 נתגרשה.
5 ה. וזרקו לרשותה לתוך האש ונשרף, או לתוך המים ואבד
6 - אינו גט; אבל אם הגיע לרשותה, ואחר כך באה אש
7 ושרפתו - הרי זה גט.
8 ו. וזרקו על גבי קנה או רמח הנעוצים ברשותה, אינו גט
9 - עד שינוח במקום המשתמר בו. שתי חצרות זו לפנים
10 מזו, הפנימית שלה והחיצונה שלו, וכתלי החיצונה
11 גבוהות על הפנימית, כיון שזרק הגט לתוך אור
12 החיצונה, נתגרשה; שהפנימית בכתלי החיצונה
13 משתמרת, מה שאין כאן בקפות.
14 ז. ביצר? שתי קפות [סלים] זו לפנים מזו, הפנימית שלה
15 והחיצונה שלו, וזרק לה גטה לתוך - אפלו הגיע לאור
16 הפנימית, אינה מגרשת עד שינוח על צד הקפה הפנימית.
17 במה דברים אמורים? בשתיקה משה על צדה ואין לה
18 שוליים [תחתית], אבל יש לה שוליים - אפלו נח בקרקעיתה,
19 אינה מגרשת; שכליה של אשה ברשות הבעל אינו קונה
20 לה הגט, אלא אם כן אינו מקפיד על מקומו.
21 ח. זרק לה גטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו - אינה
22 מתגרשת עד שיגיע הגט לידה או לחיקה, או לכלי מן
23 הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומו, כגון צלוחית
24 או קפיפה [סל] קטנה וכיוצא בהן. וכן אם הגיע למטה
25 שלה שהיא יושבת עליה, והיתה גבוהה עשרה טפחים -
26 הרי זו מגרשת, שהרי חלקה רשות לעצמה, ואין הבעל
27 מקפיד על מקום כרעי המטה.
28 ט. השאילה הבעל מקום בחצרו ולא יחדו ולא ציין מקום
29 מדויק, וזרק לה הגט והגיע לארבע אמות שלה שהיא
30 עומדת בהן - הרי זו מגרשת. נתגלגל ונפל על גבי קורה
31 או סלע רחוק ממנה - אם המקום שנפל עליו אין בו ארבע
32 אמות על ארבע אמות, ואינו גבוה עשרה, ואין לו שם לרי
33 [נוסף] - הרי זה לא חלק רשות לעצמו, וכאלו היא והוא
34 [האשה והגט] במקום אחד. ואם יש שם אחד משלשה דברים
35 אלו - חלק רשות לעצמו, ומקום אחד השאיל לה, שני
36 מקומות לא השאיל לה, ואינה מגרשת עד שיגיע לה הגט.
37 י. וזרק לה גטה לרשותה, ועבר בתוך רשותה שהיא עומדת
38 בה, ונפל חוץ לרשותה - אף על פי שעבר בפחות משלשה
39 סמוך לארץ, אינה מגרשת, עד שינוח ברשותה.
40 יא. היתה עומדת על גגה, וזרקו לה, ונפל בגג אחר סמוך
41 לו - אם יכולה לפשט ידה ולטלו, הרי זו מגרשת; שאף על
42 פי שדירין [שכנים] חלוקין למעלה [בגג] כשם שהם חלוקין
43 למטה [בדירות], אין בני אדם מקפידין על מקום פיוצא
44 בקנה.
45 יב. היתה ידה קטפרס [מוטה כלפי מטה], וזרק הגט על ידה,
46 ונפל לארץ - אם נפל לתוך ארבע אמות שלה ונת, הרי זו
47 מגרשת; נפל לתוך הים או לתוך האש, אינה מגרשת -

1 לו: 'שליח קבלה שמתיד' - בין שהגיע הגט לידה, 48
מגרשת; שהרי לא עקר שליחות שאמרה, אלא גרע אותה 49
[הטריחה להתגרש רק בקבלת הגט], שהרי היא אומרת לקבלה, 50
והוא אומר לבצע להבאה בלבד. 51
2 יג. הבצל ששלח גט לאשתו, בא שליח לתנו לה, לא 52
נטלתו אלא אמרה לו בפני עדים: 'היה לי גט זה פקדון 53
אצלי', או שאמרה לו: 'הרי את שליח לקבלו לי' - הרי 54
זו מגרשת בספק, עד שיגיע גט לידה; ומשיגיע גט לידה, 55
תתגרש ודאי. 56
3 יד. שליח שהביא גט - כשהוא נותנו לה, נותנו בפני 57
שנים, ואותן השנים צריכין לקרותו, ואחר כך ינתן לה 58
בפניהם; שדין השליח עם האשה כדין הבצל עמה, 59
שתחתיו הוא קם. לפיכך אם נתנו השליח לה, ולא 60
קראוהו עדי מסירה, ונטלתו ונרקתו לים - הרי זו ספק 61
מגרשת. 62
4 טו. עבר השליח ונתן הגט בינו לבינה - יטלנו ממנה, 63
ויחזר ויתננו בפני שנים; ואם מת, הואיל והגט יוצא 64
מתחת ידה ומקנים בחותמיו [העדים מעידים שחתימותיהם 65
נכונות] - הרי זה כשר. 66
5 טז. שליח שנטל את הגט, וקדם שיגיע ליד האשה חזר 67
הבצל ואמר לו: 'גט ששלחתי עמך בטל', או שקדם ואמר 68
לאשה: 'גט ששלחתי לך בטל', או ששלח שליח אחר 69
לבטלו, או שאמר לאחרים: 'גט ששלחתי לאשתי בטל' - 70
הרי זה בטל, ואף על פי שהגיע גט לידה. וכל המבטל 71
בפני אחרים, צריך לבטל בפני שנים. ואם אחר שהגיע 72
גט לידה או ליד שליח קבלה - אינו יכול לבטלו; ואף 73
על פי שחזר בתוך כדי דבור ובטלו, הואיל ואחר שהגיע 74
לידה או ליד שליח קבלה או לחצרה בטלו - אינו בטל, 75
והרי זה גט כשר. 76
6 יז. היה מחזר ומבקש השליח כדי לבטלו, או שהיה 77
מבקש שנים שיבטלו בפניהם, ובין שהוא מחזר ורודף 78
הגיע הגט לידה, ואחר כך בטל - אינו בטל, ואף על פי 79
שהיה מחזר לבטלו קדם שיגיע לידה. 80
7 יח. אמר לעשרה: 'כתבו גט ותנו לאשתי' - יכול לבטל 81
זה שלא בפני זה, ואפלו בפני שנים אחרים. שלח הגט 82
ביד שנים, הרי זה יכול לבטלו זה שלא בפני זה; ואפלו 83
היו עשרה, משבטלו בפני אחד מהן, בטל הגט. 84
8 יט. וכן מי שאמר לשנים: 'גט שאני כותב לאשתי בטל 85
הוא', וכתב אחר כן גט, ונתנו לה בפני שנים אחרים - 86
הרי זה גט בטל; וזו היא מסירת המודעה על הגט. וכן 87
אם יאמר להם: 'כל גט שיקתב לי פלוני בטל', או 'כל 88
גט שאכתב בבית דינו של פלוני הרי הוא בטל', או 'כל 89
גט שאכתב מהיום עד עשרים שנה בטל' - הרי זה בטל. 90
וכן אם אמר לשנים: 'כל גט שאכתב לפלונית אשתי בטל 91
הוא, וכל דבר שאכתב בו מודעה זו, הרי הוא בטל', וכתב 92
אחר כן גט ונתנו לה - אף על פי שבטל המודעה קדם 93
שיכתב הגט, הרי הגט בטל. 94

1 ד. וכן האשה שולחת שליח להביא לה גטה מיד בעלה, 1
וזה הוא הנקרא 'שליח הבאה'. ואין שליח הולכה והבאה 2
צריך עדים. 3
ה. ואין האשה מתגרשת בגט ששלח הבעל, או שהביא 4
לה שליח הבאה, עד שיגיע גט לידה. וכל מקום שנאמר 5
בענין הגטין 'שליח' סתם, הוא שליח הולכה או שליח 6
הבאה. 7
ו. הכל כשרים לשליחות הגט, בין שליח קבלה בין שליח 8
הולכה והבאה, חוץ מן החמשה - הנכרי, והחרש, והעבד, 9
והשוטה, והקטן; ואם קבל או הביא אחד מהן גט, אינו 10
גט. 11
ז. אבל הנשים והקורבים, כשרים; ואפלו הפסולין מדברי 12
סופרים בעברה, כשרין לשליחות. אבל הפסולין בעברה 13
מדברי תורה, פסולין להבאת הגט; ואם הביאו, הרי זה 14
פסול. במה דברים אמורים? בשנתקנים הגט בחותמיו 15
[העדים העידו על חתימותיהם]; אבל אם לא נסמך בו אלא על 16
דברי פסול מן התורה בעברה - אינו גט. 17
ח. היה השליח קטן כשנתן לו הגט וגדל כשהביאו, חרש 18
ונתפקח, שוטה ונשתפה [חורה דעתו], נכרי ונתגר, עבד 19
ונשתחרר - הרי זה בטל; אבל אם נתן לו הגט והוא פקח 20
ונתגרש וחזר ונתפקח, היה שפוי כשנתן לו ונשתפה וחזר 21
ונשתפה כשהביאו ליד האשה - הרי זה גט כשר, מפני 22
שתחתלו וסופו בדעת. 23
ט. האשה שעשת שליח בעדים, ואמרה לו: 'טל לי גטי, 24
והא לי בידך' - הרי זה שליח קבלה, וכאלו אמרה לו: 25
'התקבל לי גטי'. ויש לאשה לעשות שליח קבלה לקבל 26
לה גטה מיד שלוחו של בעלה. וקטנה אינה עושה שליח 27
לקבלה, אף על פי שחצרה קונה לה גטה כגדולה, מפני 28
ששליח קבלה צריך עדים, ואין מעדין על הקטן שאינו 29
בן דעת גמורה. 30
י. האשה שעשת שליח לקבלה, ואמר לו הבעל: 'אין 31
רצוני שתקבל לה, אלא הרי זה גטה, הולף אותו לה' - 32
הרשות ביד הבעל, ונעשה זה שליח הולכה, לא שליח 33
קבלה; אבל אם אמר לו: 'התקבל לה', או 'זכה לה', או 34
'הא לי' - לא עקר שליחות הקבלה. אמר לו: 'הולף לה' 35
- עקר שליחות הקבלה, ונעשה שליח הבעל; וכן אם אמר 36
לו: 'הולף ותן לה' - עקר שליחות הקבלה. 37
יא. שליח האשה שבא לטל גט מן הבעל, ואמר לו: 38
'שליח קבלה אני', ואמר לו הבעל: 'הילך גט זה כמו 39
שאמרה', כלומר: 'אני עוקר שליחותה, אלא בין שעשת 40
אותך שליח קבלה או שליח הבאה, הרי אתה כמה 41
שאמרה', והביא את הגט, ואמרה לו: 'לא שמתיד אלא 42
שליח הבאה' - אפלו הגיע הגט לידה, אינה מגרשת; 43
שהרי עקר השליח השליחות שאמרה היא, ואמר לבצל: 44
'מעולם לא נעשיתי שליח הבאה לה'. 45
יב. אמר השליח לבעל: 'שליח הבאה אני', ואמר לו 46
הבעל: 'הא ליך כמה שאמרה', והביא את הגט, ואמרה 47

מתוך מהדורת חזק

48 זקן - נותנו לה בחזקת שהוא קים. אבל אם הניחו גוסס,
49 רב הגוססין למיתה, ואף על פי שנתנו לה - הרי זה ספק
50 גרושין, שאין גט לאחר מיתה. וכן עיר שהקיפה החיל
51 והיא במצור, וספינה המטרפת [מיטלטלת] בים, והיוצא
52 לדון [בדיני נפשות] - הרי אלו בחזקת חיים; ואם היה גט
53 אחד מהם ביד השליח - נותנו לאשתו, ותהיה בחזקת
54 מגרשת.

55 כט. אבל עיר שפכשה הגיס והבקעה, וספינה שאבדה
56 בים, והיוצא להרג מבית דין של גוים, ומי שגררתו חיה,
57 או שטפו נהר, או נפלה עליו מפלת - נותנין עליהן חמרי
58 חיים וחמרי ממים. ואם היה גט אחד מהן ביד השליח,
59 אינו נותנו לאשתו; ואם נתנו לה, הרי זו ספק מגרשת.
60 ואם נודע שמת הבעל קדם שיגיע גט לידה, אינו גט.
61 ל. הבעל ששלח גט לאשתו, הרי הוא חייב במזונותיה
62 ובכל תנאי כתבה, עד שיגיע הגט לידה או ליד שליח
63 קבלה.

יום רביעי י"ג אדר ה'תשע"ה

פרק ז

65 א. שליח שהביא גט ממקום למקום בארץ ישראל - אף
66 על פי שלא ראה כתיבת הגט ולא ידע מי הן עדיו, אלא
67 נתן לו הבעל גט ואמר לו: 'תן גט זה לאשתי' - הרי זה
68 נותנו לה בפני שנים, ואף על פי שאין עדיו [עדי החתימה]
69 ידועין [מוכרים] אצלנו, ותהיה מגרשת, ותנשא בו.

70 ב. בא הבעל ופרעו ואמר: 'לא גרשתי מעולם, וגט זה
71 שהובא לה מזיף הוא' - יתקיים בחותמיו [יעידו העדים על
72 נכונות חתימתם]. ואם לא נתקיים, או לא נודעו עדיו כלל -
73 תצא, והולך ממנו, שהרי אינה מגרשת. אבל הגט, הרי
74 זו ספק מגרשת. לפיכך נשים שחזקתן שהן שונאות זו את
75 זו, אינן נאמנות להביא גט בארץ ישראל זו לזו - שמא
76 מזיף הוא, ותתכונן לקלקל אותה, כדי שתנשא ותאסר על
77 בעלה.

78 ג. ואלו הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו: תמותה;
79 ובת תמותה; וצרתה [אשתו השניה של בעלה], אפלו היתה
80 הצרה נשואה [כעת] לאחר; ויבמתה [אשת אחי בעלה], אפלו
81 היתה אחותה; ובת בעלה. אבל שאר כל הנשים בשרות.
82 ד. המביא גט ממקום למקום בארץ ישראל, וחלה או
83 נאנס - משלחו ביד אחר; וכן השני, אם חלה - משלחו
84 ביד אחר; אפלו מאה. ואינו צריך עדים לעשות שליח
85 בפניהם. והאחרון שיגיע הגט לידו נותנו לה בפני שנים
86 ותתגרש בו, אף על פי שמת השליח הראשון.

87 ה. שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה לארץ, או
88 מארץ ישראל לחוצה לארץ, או מחוצה לארץ לארץ
89 ישראל - אם היה השליח עומד שם בשעת כתיבת הגט
90 וחתמתו, הרי זה אומר בפני שנים 'בפני נכתב ובפני
91 נחתם', ואחר כך ינתן לה בפניהם, ותתגרש בו; ואף על

1 כ. אם בן, מה תקנת דבר זה? שיאמרו לו העדים קדם
2 כתיבת הגט: 'אמר בפנינו, שכל הדברים שמסרת שגורמין
3 כשיחקימו אותן הדברים לבטל גט זה, הרי הן בטלים',
4 והוא אומר: 'הן'; ואחר כך אומר להן לכתב ולחתם ולתן
5 לה; ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה, כדי שלא
6 יצא ויבטלו. ואין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא
7 צריך קנן [סודר].

8 כא. השולח גט לאשתו ביד שליח, ובטל הגט - הרי זה
9 חוזר ומגרש בו כשיגיעה, שלא בטלו מתורת גט אלא
10 מתורת שליחות. לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו,
11 כגון שאמר: 'גט זה בטל הוא' - אינו מגרש בו לעולם,
12 והרי הוא כחורש, ואם גרש בו אינה מגרשת. וכן אם פרש
13 בעת שבטלו, והוא ביד השליח, ואמר: 'גט ששלחתי הרי
14 הוא בטל מלהיות גט' - אינו מגרש בו לעולם.

15 כב. באיזה לשונות מבטל הגט? אמר: 'בטל הוא', 'אי
16 אפשי [אין רצוני] בו', 'גט זה לא יועיל', 'לא יעזוב', 'לא
17 ישלח', 'לא יגרש', 'יהא כחורש', 'יהא חורש', 'הרי הוא
18 כחורש' - אם אמר אחד מאלו ומן הדומה להן - הרי זה
19 בטל.

20 כג. אבל אם אמר: 'גט זה אינו גט', 'פסול הוא', 'אינו
21 מועיל', 'אינו מתיר', 'אינו משלח', 'אינו מגרש', 'חורש
22 הוא' - לא אמר כלום; שאין זה לשון מבטל, אלא לשון
23 מודיע אמתת הדבר; והרי הודיע לנו דבר שאינו כן [שאינו
24 נכון] - כמי שאמר על דבר האסור שהוא מתר, או על
25 הטמא שהוא טהור.

26 כד. אמר: 'גט זה בטל', שמשמעו פעל שעבר, כגון:
27 'חמק עבר' - הרי זה ספק; לפיכך אם נתגרשה בגט זה,
28 הרי היא ספק מגרשת.

29 כה. מי ששלח גט לאשתו, ובא השליח ואמר לו: 'לא
30 מצאתיך', או 'לא רצת לקח הגט', ואמר הבעל: 'ברוך
31 הטוב והמטיב', או פיצא בדברים האלו שמשמען שאין
32 בידעו לגרשה, שהרי הוא שמח בעכוב הגט - לא בטל
33 הגט, אלא יתן ותהיה מגרשת, עד שיאמר לו בפרוש 'לא
34 תמן', או יבטל בפרוש.

35 כו. מי ששלח גט לאשתו, וחזר ובטלו בפני שנים
36 אחרים, וכן מי שמסר מודעא על הגט - מכין אותו מכת
37 מרדות [מלקות מדרבנן], מפני שגורם להיות הבנים ממזרים,
38 שהרי יגיע גט לידה ותנשא בו, ואחר זמן יצאו העדים
39 שבטל בפניהן או שמסר מודעא בפניהן קדם שיכתב הגט,
40 ונמצא הולך [שנולד ממי שהתחתנה עימו] ממנו.

41 כז. שליח שהביא גט ונתנו לאשה - אין אומרים שמא
42 בטלו הבעל, אלא נותנין אותו לה בחזקת שהוא כשר,
43 ותנשא בו. ואם נמצא אחר כן שבטלו, תצא והולך ממנו.
44 וכן הכותב גט ונתנו לאשתו, אין אומרים שמא מסר
45 מודעא על גט זה, אלא הרי הוא בחזקת בשרות, ותנשא
46 בו.

47 כח. וכן המביא גט, והגית [השליח] הבעל חולה או שהיה

1 לאשתו, הרי אלו נותנין לה, ומהיה מגרשת; שהרי אין
2 הבעל יכול לערער בגט זה, אף על פי שאינו מקיים -
3 שהרי שלוחיו הן עדי, שאלו אמרו השנים 'בפנינו
4 נתגרשה', הרי זו מגרשת, אף על פי שאין שם גט.
5 טו. במה דברים אמורים? בזמן שהגט יוצא [נמצא]
6 מתחת ידי שניהן [שניהם שלוחים]; אבל בזמן שאינו יוצא
7 מתחת ידם [רק אחד שליח], צריכין לומר 'בפנינו נכתב
8 ונתתם'. לפיכך אם אמר אחד 'בפני נכתב' והאחד אמר
9 'בפני נתתם', אפלו שנים אומרים 'בפנינו נכתב' ואחד
10 אומר 'בפני נתתם' - הואיל ואינו יוצא מתחת ידי שניהן,
11 לא ינתן לה, עד שיתקיים בחותמיו.
12 טז. אמר אחד 'בפני נכתב', ושנים אומרים 'בפנינו נתתם'
13 - כשר, אף על פי שאינו יוצא מתחת ידם; שהרי נתקיים
14 בחותמיו.
15 יז. שליח שהביא גט בחוצה לארץ, ונתנו לה בינו לבניה
16 [ולא עדים], או שנתנו בפני שנים ולא אמר 'בפני נכתב
17 ובפני נתתם' - אף על פי ששואת, נוטלו ממנה וחזרו
18 ונתנו לה בפני שנים ואומר בפניהן 'בפני נכתב ובפני
19 נתתם'; ואם לא נוטלו ממנה - הרי זה פסול, עד שיתקיים
20 בחותמיו.
21 יח. נתנו לה ולא הספיק לומר 'בפני נכתב ובפני נתתם'
22 עד שנסתפק - הרי זה נתקיים בחותמיו, ואחר כך ינתן
23 לה.
24 יט. הסומה אינו יכול להביא גט זה של חוצה לארץ,
25 מפני שאינו יכול לומר 'בפני נכתב ובפני נתתם'; לפיכך
26 אם נכתב ונתתם לפניו בשהיה פתח [כשהיה רואה], ונסתמא
27 [נתעורר] - הרי זה אומר בפני שלישה 'בפני נכתב ובפני
28 נתתם', ונתנו לה. וכן האשה שהביאה גט זה של חוצה
29 לארץ, צריכה לומר בפניהם 'בפני נכתב ובפני
30 נתתם' - שלא אמרו 'בפני שנים' אלא בזמן שהשליח
31 פשוט לעדות, שהרי הוא מצטרף עם השנים, ונמצא מפלל
32 השלישה שקימו גט זה בדבריו; שהעד נעשה דין בדבר
33 שהוא מדבריהם [מדברין].
34 כ. חלה השליח או נאנס - בא לבית דין ואומר להן: 'גט
35 זה בפני נכתב ובפני נתתם', והן משליחין אותו ביד שליח
36 אחר; ואין האחרון צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נתתם',
37 אלא אומר 'שליח בית דין אני', ונתנו לה בפני עדים.
38 כא. חלה השני או נאנס - עושה שליח אחר בבית דין,
39 אפלו מאה; והאחרון אומר: 'שליח בית דין אני', ונתנו
40 לה, אף על פי שמע השליח הראשון. ומפני מה צריך בית
41 דין? מפני שהוא צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נתתם';
42 אבל אם נתקיים הגט בחותמיו - אף על פי שנתנו שליח
43 לשליח, ואפלו מאה בינו לבין עצמן, עד שהגיע הגט
44 לידה - הרי זה כשר. ואף על פי שלא פירש הבעל ולא
45 אמר לו 'שלחו ביד אחר', אם חלה או נאנס - הרי זה
46 משלחו.
47 כב. כל העושה שליח, אינו צריך שיהיה השליח עמו

1 פי שאין עדי ידועין [מוכרים] אצלנו, ואפלו היו עדי
2 כשמות הגויים, אין חוששין להן.
3 ו. בא הבעל ורער, אין משגיחין בו; לפיכך אף הנשים
4 ששונאות זו את זו, נאמנות להביא גט זה ולומר 'בפני
5 נכתב ובפני נתתם'.
6 ז. וכן שליח שהביא גט בארץ ישראל ואמר: 'בפני נכתב
7 ובפני נתתם', אף על פי שאינו צריך - אם יבוא הבעל
8 ויערער, אין משגיחין בו. ואם אין השליח עומד בשעת
9 כתיבה וחתומה, לא ינתן לה אלא אם כן נתקיים בחותמיו
10 [יעידו עדים על כשרות החתימות]; ויש [מותר] לשליח להיות
11 מקלל השלישה שקימו אותו בחותמיו. ואם לא נתקיים ונתן
12 לה - הרי זה פסול עד שיתקיים; ואם בא הבעל ורער
13 ולא נתקיים - אינה מגרשת. אבד הגט, הרי זה ספק
14 מגרשת.
15 ח. ומפני מה הצריכו לומר 'בפני נכתב ובפני נתתם'
16 בחוצה לארץ? כדי שלא תהיה האשה צריכה לקימו אם
17 יבוא הבעל ויערער, מפני שאין העדים מצויין לקימו
18 במקום המקום בחוצה לארץ.
19 ט. בעל שהביא ראיה ברורה, שגט זה שנאמר בו 'בפני
20 נכתב ובפני נתתם' מזיף [הוכיח שהשליח שיקר] - הרי זה
21 בטל; שלא האמינו דבריו של אחד שאמר 'בפני נכתב
22 ובפני נתתם', אלא לזכות ערעור הבעל שאין עמו ראיה;
23 אבל במקום עדים שמכחישים אותו, לא האמינוהו.
24 י. הנקרות שבארץ ישראל, והננסין [איים] שבים הגדול
25 שבתוך התחום של ארץ ישראל, הרי הן בארץ ישראל;
26 ושחור לתחום, בחוצה לארץ. ובהלכות תרומות יתבאר
27 תחומי ארץ ישראל; ובכל בארץ ישראל לגטין.
28 יא. גט שכתבו בארץ וחתמו בחוצה לארץ - צריך
29 שיאמר 'בפני נכתב ובפני נתתם'; ככתבו בחוצה לארץ
30 וחתמו בארץ - אינו צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נתתם'.
31 יב. נכתב מקצת הגט לפניו, ונתתם פלו בפניו - אם
32 מקצתו הראשון הוא, הרי זה אומר 'בפני נכתב ובפני
33 נתתם'; אפלו לא נכתב בו אלא ששה אחת בפניו, ואפלו
34 שמע קול הקולמוס כותב, וחתמו העדים בפניו - הרי זה
35 אומר 'בפני נכתב ובפני נתתם'. וכן אם יצא הסופר לשוק
36 וחתם והשלים את הגט - אינו חושש שמא אחר מצאו
37 ואמר לו ולשם איש אחר כתבו, אלא אומר 'בפני נכתב
38 ובפני נתתם'.
39 יג. אמר 'בפני נכתב' אבל לא בפני נתתם, 'בפני נתתם
40 אבל לא בפני נכתב', 'בפני נכתב ונתתם' עד אחד אבל לא
41 העד השני, אפלו היה הוא העד השני - הרי זה נתקיים
42 בחותמיו ואחר כך ינתן לה. ואם העיד הוא ואחר על העד
43 השני שלא חתם בפניו, הרי זה פשוט וינתן לה; ואין צריך
44 לומר, אם העידו שנים אחרים על כתב ידי העד השני,
45 שזה כשר.
46 יד. שנים שהביאו גט בחוצה לארץ - אף על פי שלא
47 נכתב ונתתם בפניהם, הואיל ונתנו להם הבעל לתנו

מתוך מהדורת חזק

47 לידה. ויש לה להנשא לכתחלה, אף על פי שעדין לא
 48 נתקנים התנאי; ואין חוששין שמא לא נתקנים, הואיל והיה
 49 התנאי ב'מעכש' או ב'על מנת'.
 50 ב. כל המגרש על תנאי - בין שאמר 'מעכש', בין שאמר
 51 'אם יהיה ואם לא יהיה' - הרי זה לא יתיחד עם אשתו
 52 כל זמן שלא נתקנים התנאי אלא בפני עד, אפלו עבד אפלו
 53 שפחה, חוץ משפחה או בנה הקטן, מפני שאינה בשה
 54 מלשמש בפניהם. והדבר ידוע שאם נתיחד עמה לבה
 55 בפני שני עדים כאחד, אפלו לאחר שנתקנים התנאי - הרי
 56 זו ספק מגרשת, שמא נבעלה ופטל הגט, כמו שיתבאר
 57 בהלכות אלו.
 58 ג. כיצד מגרש אדם על תנאי? לא שיאמר 'פתבו גט
 59 לאשתי על תנאי', או 'פתבו ותנו לה על תנאי', ואין צריך
 60 לומר שלא יכתב בתוך הגט 'על תנאי זה גרש פלוני את
 61 פלונית', אלא כיצד עושה? אומר לסופר לכתב ולעדים
 62 לחתום, וכותבין גט פשר בלא שם תנאי בעולם; ואחר כך
 63 נותן לה הגט ואומר לה: 'הרי זה גשף', או 'הרי את
 64 מגרשת בזה על מנת כך וכך', או יאמר להם, או לשליח:
 65 'תנו לה גט זה על מנת כך וכך'.
 66 ד. כתב התנאי בגט אחר שאמר לכתב תרף הגט ועיקר
 67 הגט; הפרטים האישיים של האיש והאשה - הרי זה פשר, בין
 68 שפתבו קדם חתימת העדים, בין שפתבו אחר חתימת
 69 העדים. אבל אם פתבו קדם התרף, אפלו פתב 'על מנת
 70 כך וכך' - הרי זה ספק גירושין, שהרי נשאר לו זכות בגופו
 71 של גט; וכן אם התנה בפה קדם פתיבת התרף, הרי זה
 72 ספק גירושין.
 73 ה. המגרש את אשתו, והתנה עליה, בין בכתב אחר
 74 התרף, בין על פה אחר התרף, ואמר לה: 'הרי את מתרת
 75 לכל אדם חוץ מאיש פלוני', או 'אלא לאיש פלוני', ונתן
 76 לה הגט על תנאי זה - אם היה אותו האיש גוי או עבד,
 77 או אסור עליה משום ערוה, כגון אביה ואחיה או אביו
 78 ואחיו - הרי זה גט פשר. ואם היה אותו האיש יש לו בה
 79 [חלים ביניהם] קדושין - אף על פי שהוא מחייב לאוין,
 80 ואף על פי שהוא קטן - אינו גט; שהרי שיר בגט, ואין
 81 זה פרייתות. היה בעל אחותה, שאף על פי שהוא היום
 82 אסור עליה משום ערוה, אם תמות אחותה יהיה מתר לה
 83 - הרי זה ספק מגרשת.
 84 ו. אמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ ממי שיוולד
 85 שאינו עמה בעולם', או 'חוץ מזונתך', כלומר תהיה מתרת
 86 להנשא לכל אדם, אבל לזנות הרי את באסור אשת איש,
 87 או 'הרי את מתרת לכל מי שיבוא עליך בדרך כל הארץ,
 88 אבל שלא בדרךך הרי את באסור', או 'הרי את מתרת
 89 לכל אדם חוץ ממקדש בשטר', כלומר שהיא מתרת
 90 להתקדש בכסף ובביאה, אבל בשטר הרי את באסור אשת
 91 איש, או 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ מהפרת נדריך',
 92 כלומר שלא נשאר לי עליך שום אישות כלל חוץ מהפרת
 93 נדריך, שאת אשתי לענן הפרת נדרים, או לענן אכילת

1 בבית דין, אלא אומר לה: 'הרי פלוני שלוחי, ואפלו
 2 שלא בפניו. וכן השליח עושה שליח אחר שלא בפניו,
 3 אפלו הן מאה.
 4 כג. האיש שנתן גט לאשתו, ונכתב בפניה, ואמר
 5 לה: 'הרי את שלוחה להולכה עד בית דין פלוני, והם
 6 יעמידו שליח ויתנו ליד גט זה ותתגרשי בו' - הרי זה
 7 נאמנת לומר בפניה 'בפני נכתב ובפני נתת', והן נוטלין
 8 אותו ונותנין אותו לשליח לתנו לה, כמאמר הבעל.
 9 כד. במה דברים אמורים? בשהתנה עליה הבעל תנאי
 10 זה; אבל אם לא התנה עליה, אלא נתן לה גטה, והרי
 11 הגט יוצא מתחת ידה - אינה צריכה לומר כלום; והרי
 12 היא בחזקת מגרשת, הואיל וגט שבידה פתוח בהלכות
 13 והעדים חותמין עליו. ואף על פי שאין אנו מפירין כתב
 14 העדים, ולא נתקנים - אין חוששין לה שמא זיפה אותו,
 15 שהרי אינה מקלקלת על עצמה; ועוד, שהעדים החותמין
 16 על הגט, הרי הן כמי שנוקרה עדותן בבית דין, עד
 17 שיהיה שם מערער. לפיכך נעמיד הגט בחזקתו ותנשא בו,
 18 ואין חוששין שמא ימצא מזיף, כמו שנעמיד הגט בחזקת
 19 פשר, כשיביא אותו השליח - עד שיערער הבעל, או עד
 20 שביא ראיה שהוא מזיף או פטל. שאם תבוא לחש
 21 לדברים אלו וכיוצא בהן, כך היה לנו לחש לגט שיתן
 22 אותו הבעל בפנינו, שמא פטלו ואחר כך נתנו, או שמא
 23 עדים פסולין חתמו בו והרי הוא כמזיף מתוכו, או שמא
 24 שלא לשמה נכתב. וכשם שאין חוששין לזה וכיוצא בו,
 25 אלא נעמידו על חזקתו עד שיודע שהוא פטל, כך לא
 26 נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת
 27 ידה, שאין דיני האסורין דיני הממונות.

פרק ח

28
 29 א. המגרש על תנאי - אם נתקנים התנאי, הרי זה מגרשת;
 30 ואם לא נתקנים התנאי, אינה מגרשת. וכבר בארנו בפרק
 31 ששי מהלכות אישות, משפטי התנאין כלן; ושם נתבאר,
 32 שהמגרש על תנאי - כשיתקנים התנאי - תהיה מגרשת
 33 בשעה שיתקנים, לא בשעת נתינת הגט לידה; לפיכך יש
 34 לבעל לבטל הגט, או להוסיף על תנאו, או להתנות תנאי
 35 אחר - כל זמן שלא נתקנים התנאי הראשון, אף על פי
 36 שהגיע הגט לידה. ואם מת הבעל, או אבד הגט, או
 37 נשרף, קדם שיתקנים התנאי - אינה מגרשת. ולכתחלה לא
 38 תנשא עד שיתקנים התנאי; ואם נשאת - לא תצא אלא אם
 39 כן לא נשאר בידה לקימו, שהרי בטל הגט. ושם נתבאר,
 40 שאם אמר לה: 'הרי את מגרשת מעכש', או 'מהיום',
 41 'על תנאי כך וכך', או שאמר לה: 'הרי את מגרשת על
 42 מנת כך וכך' - כשיתקנים התנאי, תהיה מגרשת משעת
 43 נתינת הגט לידה; לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא
 44 להוסיף על תנאו משהגיע הגט לידה. ואם אבד או נשרף,
 45 אפלו מת הבעל, קדם שיתקנים התנאי - הרי זה מקנימת
 46 התנאי אחרי מותו, וכבר נתגרשה משעת נתינת הגט

טז. כל המגרש על תנאי שמבטל את הגט, כגון שהתנה
עליה שלא תשקה יין כל ימי חייה, או שתהיה מתרת לכל
אדם חוץ מפלוני, או שהתנה שאר תנאים קדם כתיבת
הגרש - אם היה התנאי כתוב בגט, וחזר ומחקו ונתנו לה
- הרי זה ספק מגרשת; ואם היה התנאי על פה - הרי זה
נוטל הגט ממנה, וחזר ונתנו לה בתנאי פשוט, או בלא
תנאי כלל.
יז. כיצד? הרי שנתן הגט לאשתו ואמר לה: 'הרי את
מגרשת בזה ומתרת לכל אדם חוץ מפלוני' - אם נטלו
ממנה וחזר ונתנו לה ואמר לה: 'הרי את מתרת בו לכל
אדם', או 'הרי זה גט' - הרי זה מגרשת. וכן כל פיוצא
בזה.
יח. הנותן גט לאשתו על מנת שתתן לו מאתים זוז, וחזר
והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים, שתשמש אביו שתי
שנים - לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים, אלא
הרי זה כאומר לה: 'עשי אחד משני התנאים; רצת
משמשת רצת נותנת, ואין אחד מן [העדים] הראשונים [על
התנאי הראשון] ואחד מן האחרונים [העדים על התנאי השני]
מצטרפין [להעיד שהיה כאן תנאי]. אבל אם התנה עליה
שתתן לו מאתים זוז, וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו
שלוש מאות זוז - ככר בטל תנאי של מאתים, וצריכה לתן
שלוש מאות. וכן כל פיוצא בזה.
יט. התנה עליה שתעשה דבר זה סתם, הרי זה כמפרש
יום אחד, הואיל ולא פרש כמה זמן תעשה. כיצד? אמר
לה: 'הרי זה גט' על מנת שתעשי עמי מלאכה, 'על מנת
שתשמישי את אבא', 'על מנת שתניקי את בני' - אם עשת
עמו מלאכה יום אחד, או שמשא את אביו יום אחד, או
שהניקה את בנו יום אחד בתוך הזמן שהבן יונק בו והוא
בתוך ארבעה ועשרים חדש - הרי זה גט. מת הבן או הקב
קדם שתניק או תשמש - אינו גט.
כ. אמר לה: 'על מנת שתניקי את בני', או 'תשמישי את
אבא', 'שתי שנים' - הרי זה משלמת הזמן שפרש; מת הבן
או הקב בתוך הזמן, או שאמר הקב אין רצוני שתשמישי
- אינו גט, שהרי לא נתקיים התנאי. וכן כל פיוצא בזה.
כא. 'הרי זה גט' על מנת שתתני לי מאתים זוז מכאן
ועד שלשים יום' - נתנה בתוך שלשים יום מדעתו
[בהסכמתו], הרי זה מגרשת; לאחר שלשים יום, אינה
מגרשת. נתנה לו בעל כרחו, והוא אינו רוצה לקבל - הרי
זה גט פסול, עד שתתן מדעתו. חזר ואמר לה בתוך
השלשים יום: 'הרי הן מחולין לך', אינה מגרשת. שהרי
לא נעשה התנאי; מת בתוך השלשים יום, הואיל ושלמו
השלשים יום ולא נתנה - [אינה] מגרשת.
כב. אמר לה: 'הרי זה גט' על מנת שתתני לי מאתים
זוז, ולא קבע זמן, ומת קדם שתתן - אינה יכולה לתן
ליורשיה, שלא התנה עליה אלא שתתן לו; ולא בטל הגט,
שהרי לא קבע זמן. לפיכך, אף על פי שאבד הגט או נקרע

תרומה, או לענן ירשה, שאם מתה ירשנה - בכל אחד
מאלו, הרי זה ספק מגרשת.
ז. אמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם חוץ מראובן
ושמעון, וחזר ואמר לה: 'הרי את מתרת לראובן ושמעון'
- הרי זה מגרשת; שהאנשים שהתנה בהן, התיירם ובטל
התנאי.
ח. אמר לה: 'הרי את מתרת לראובן' - הרי זה אינה
מגרשת, שהרי לא בטל תנאו של שמעון. אמר לה: 'הרי
את מתרת לשמעון', או 'הרי את מתרת אף לשמעון' -
הרי זה ספק גרושין; שמה לא התיירא אלא לשמעון,
וראובן באסורו עומד, וזה שאמר 'לשמעון', כלומר לכל
אדם אף לשמעון, או שמה התיירא לכל, וזה שאמר 'אף
לשמעון' והוא הדין לראובן, ששמעון סמוך היה לראובן
בתנאו.
ט. התנה עליה ואמר: 'היום אין את אשתי, ולמחר את
אשתי' - אינה מגרשת, ואף על פי שפרת בינו לבינה
היום; לפיכך כותבין בגטין 'מן היום ולעולם'.
י. 'הרי זה גט' על מנת שלא תשתי יין כל ימי חייך' -
אינו גט, שאין זה כריתות [נתיק מוחלט]; 'כל ימי חיי', או
'כל ימי חיי פלוני' - הרי זה גט, שהרי פרט בינו לבינה,
ולא ישאר לו עליה רשות כשימות אותו פלוני.
יא. 'הרי זה גט' על מנת שלא תלכי לבית אביך עד
שלשים יום' - הרי זה גט; 'שלא תלכי לבית אביך לעולם' -
הרי זה גט, שאין זה כריתות. לפיכך האומר לאשה: 'הרי
זה גט' על מנת שלא תאכלי בשר זה לעולם, 'על מנת
שלא תשתי יין זה לעולם' - אינו גט, שאין זה כריתות;
'עד שלשים יום', הרי זה גט.
יב. 'הרי זה גט' על מנת שלא תנשאי לפלוני' - אינו
גט; הא למה זה דומה? לאומר לה: 'על מנת שלא תשתי
יין זה לעולם', או 'שלא תלכי לבית אביך לעולם', או 'כל
ימי חייך'. אבל אם אמר לה: 'על מנת שלא תנשאי
לפלוני עד חמשים שנה' - הרי זה גט, ולא תנשא לו כל
זמן שהתנה; ואם נשאת, בטל הגט למפרע. ונת עמו -
הולד ממנו כשר, והגט פשוט; שלא התנה עמה אלא על
הנשואין.
יג. 'הרי זה גט' על מנת שתנשאי לפלוני' - אם נשאת
לו, הרי זה גט כשאר כל התנאים; אבל אמרו חכמים:
לא תנשא לא לאותו פלוני ולא לאחר. לאותו פלוני לא
תנשא, שמה יאמרו נשיתן זה לזה במתנה; ולאחר
לא תנשא, שאינו גט אלא בקיום התנאי. עברה ונשאת
לאותו פלוני, לא תצא. נשאת לאחר, קדם שתנשא לו -
בטל הגט, ותצא והולד ממנו כשר; וצריכה גט משני.
יד. 'הרי זה גט', והגיר שלי' - אינה מגרשת, שאין זה
כריתות; 'על מנת שתתני לי את הגיר', הרי זה גט ותתן.
טו. חקק הגט על טס של זהב, ונתנו לה ואמר לה: 'הרי
זה גט' וכתבתה [דמי כותבתה] - כשר, ונתקבלה ככתבה
אם יש בטס כדי ככתבה; ואם אין בו, ישלים לה ככתבה.

מתוך מהדורת חזק

הזמן, צריכה להיות הגט ברשותה, או תחזר ותטלנו, או
 שיהיה במקום שיחדה אותו בו אף על פי שאינו רשותה,
 כמו שבארנו; ואחר כך תתגרש בו. ואם נשאת קדם
 שיגיע הזמן שקבע, או קדם שתעשה המעשה שתלה בו
 הגרושין - תצא, והולך ממזר; שעדין היא אשת איש
 גמורה, ואין כאן שם [שום] גרושין.
 ו. הנותן גט ביד אשתו ואמר לה: 'אם לא תתני לי
 מאתים זה, אין זה גט', או 'אין את מגרשת' - הרי זה
 לא גרש כלל, ואין כאן גט לא על תנאי ולא תלוי
 במעשה. וכן כל כיוצא בזה.
 ז. הרוצה לגרש על תנאי, ויהיה ענין תנאו שלא תתגרש
 עד זמן פלוני - הרי זה מוציא ענין זה בלשון תנאי, ויתנה
 התנאי בביאתו בזמן קבוע או בהליכתו. כיצד? כגון
 שיאמר לה: 'אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום, הרי
 זה גט, ואם באתי בתוך שלשים יום, לא יהיה גט', ונותן
 הגט בידה; או יאמר לה: 'הרי זה גטך מעכשיו, אם לא
 באתי מכאן ועד שלשים יום', או 'הרי זה גטך, על מנת
 שלא אבוא למדינה זו עד שלשים יום', וכן כל כיוצא
 בזה.
 ח. התנה עליה שיהיה גט אם לא בא עד שלשים יום
 למדינה זו, והיה בא בדרך בתוך שלשים יום, וחלה או
 עקבו נהר ולא בא עד אחר שלשים יום - הרי זה גט,
 אפילו עומד וצווח 'הריני אנוס'; שאין אנוס בגטין, ואף
 על פי שגלה דעתו שאין רצונו לגרש.
 ט. התנה עליה שתתגרש כשיעבר מנגד פניה [שלא
 יראה] שלשים יום, והיה הולך וקא [ורואה אותה] הולך וקא
 ולא נתיחד עמה - כשילך וישקה שלשים יום, תהיה
 מגרשת; ואף על פי שהיה הולך וקא בתוך שלשים יום,
 הואיל ולא נתיחד עמה, הרי הגט פשר. במה דברים
 אמורים? בשהתנה ואמר: 'הרי היא נאמנת עלי לומר
 שלא פיסתי אותה'. אבל אם לא האמינה, חוששין שמא
 פיס אותה כשהיה הולך וקא, ומחלה לו התנאי, ובטל
 הגט כשפיסה; ומפני חשש זה, יהיה הגט פסול אחר
 השלשים יום. וכן האומר לאשה: 'הרי זה גטך לאחר
 שנים עשר חדש', והיה עמה במדינה - חוששין שמא פיס
 אותה, עד שיאמר: 'נאמנת עלי שלא פיסתי'.
 י. וכן כל התנאים שהן תלויין ברצונה, ואם רצת ובטלה
 אותן, בטל הגט - חוששין לו שמא פיס, עד שיאמר
 'נאמנת עלי'. במה דברים אמורים? במתגרשת מן
 הנשואין, שלבו גס [מורגל] בה [אינו מתבייש בפניה]; אבל
 המתגרשת מן הארוסין, אין חוששין לו שמא פיס.
 יא. 'הרי זה גטך מעכשיו, אם לא באתי מכאן [מהיום] ועד
 שנים עשר חדש' - אין חוששין שמא בא בסתר, שאין
 דרך בני אדם לבוא בצנעה; ואם תס הזמן שקבע ולא בא,
 הרי זה מגרשת. מת בתוך שנים עשר חדש - אף על פי
 שאי אפשר שיבוא, והרי היא מגרשת, לא תנשא במקום
 יבם עד אחר שנים עשר חדש, כשיהיה התנאי.

קדם שימות - הרי זה מגרשת, ולא תנשא לזר עד שתחליץ
 [ליבמה].
 כג. 'הרי זה גטך על מנת שתתני לי כלי פלוני או בגד
 פלוני, ואבד אותו כלי או נגנב - אף על פי שנתנה לו
 אלה בדמיו - אינו גט, עד שתתן אותו כלי עצמו, או עד
 שיבטל התנאי.
 כד. מי שנתגרשה על תנאי, וקדשה אחר קדם שימתקם
 התנאי - אם נתקם התנאי הרי זה מקדשת; ואם לא נתקם
 התנאי, ובטל הגט - אינה צריכה גט משני, שהרי אין
 קדושין תופסין בה. אבל אם נשאת, ולא נתקם התנאי
 ובטל הגט - צריכה גט משני, כמו שבארנו.

פרק ט

א. המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע [הרי גיטך ותתגרשי
 לאחר לי יום], הרי זה מגרשת כשיגיע הזמן שקבע. והרי
 זה דומה לתנאי, ואינו תנאי: דומה לתנאי - שהיא
 מתגרשת כשיגיע הזמן שקבע; ואינו תנאי - שהמגרש על
 תנאי, הרי גרש [נתן לה בתורת גירושין], וזה עדין לא גרש
 עד שיגיע אותו זמן. לפיכך: המגרש על תנאי - צריך
 לכפל תנאו [שיהיו בו כל דיני התנאי]; וזה - אינו צריך לכפל
 דבריו, ולא לשאר משפטי התנאים שבארנו.
 ב. כיצד? האומר לאשתו: 'הרי זה גטך, ולא תתגרשי בו
 אלא לאחר שלשים יום' - אינה מתגרשת אלא לאחר
 שלשים יום; ואם מת הבעל, או אבד הגט או נשרף, בתוך
 שלשים, אינה מגרשת.
 ג. הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים, ונגנב או אבד משם
 לאחר שלשים יום - הרי זה מגרשת, הואיל והיה הגט קים
 ביום שהיא מתגרשת בו, ויחדה אותו [הקצתה לו מקום]
 במקום שאינו רשות הרבים, שצדי רשות הרבים אינן
 כרשות הרבים.
 ד. וכן אם תלה הגרושין במעשה, דינו כדין מגרש אחר
 זמן. כיצד? כגון שאמר לאשה: 'הרי זה גטך, ולא
 תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים זה' - הרי זה מתגרשת
 אחר שתתן; ואינו צריך לכפל תנאו, ולא לשאר משפטי
 התנאים שבארנו - שהרי לא גרש על תנאי, אלא עדין לא
 גרש זה, אלא תלה הגרושין בעשיית כך וכך, ואחר כך
 תתגרש.
 ה. ומה בין המגרש על תנאי, לזה שקבע זמן לגרושין
 או תלין במעשה? שהמגרש על תנאי - יש שם גרושין,
 ואין גמורין עד שימתקם התנאי. לפיכך, כשימתקם
 התנאי, נתגרשה אם היה הגט קים, אף על פי שאינו
 ברשותה; ואינה צריכה לחזר ולטלו או להיותו ברשותה
 אחר שנתקם התנאי, שהרי הגיע לידה תחלה בתורת
 גרושין. ואם נשאת קדם שימתקם התנאי - לא תצא, כמו
 שבארנו. אבל התולה גרושיו בזמן או במעשה - לא
 הגיע גט לידה בתורת גרושין, אלא בתורת פקדון עד
 הזמן שקבע או עד שתעשה המעשה. לפיכך, כשיגיע

הנשים, וכות היא להן שלא יפלו לפני יבם; ולפיכך תהיה
ספק מגרשת, אף על פי שלא הגיע גט לידה, הואיל וזכה
לה בו אחר.
כב. אמר לעדים: 'לאחר שנים עשר חדש כתבו גט ותנו
לאשתי', או שאמר להם: 'כתבו ותנו גט לאשתי לאחר
שנים עשר חדש' - הרי אלו כותבין אחר הזמן שקבע,
ונותנין לה; ואם כתבוהו בתוך הזמן, אף על פי שנתנוהו
לאחר זמן שאמר - אינו גט. כתבוהו אחר הזמן כשאמר,
ומת קדם שינתן לה - אינו גט; ואם לא נודע אם מיתה
קדמה לנתינת הגט, או נתינת הגט קדמה למיתה - הרי
זו ספק מגרשת.
כג. אמר להם: 'כתבו ותנו לה אחר השבוע' [שמיטה זון]
- אין כותבין אלא אחר שנה מאחר השבוע [בשנה שמינית];
אמר להן 'לאחר השנה' - כותבין לאחר חדש משנה
שנה; אמר להן 'לאחר החדש' - כותבין לאחר השבת
מחדש שני; אמר להן 'לאחר השבת' - כותבין מאחר יום
השבת עד סוף יום שלישי; אמר להן: 'כתבו ותנו לה
קדם השבת' - כותבין מיום רביעי ועד סוף יום ששי,
ונותנין לה.
כד. הרי שאחרו אחר הזמן שאמר, ואחר כך כתבו ונתנו
לה, כגון שאמר להם 'לאחר החדש', וכתבו ונתנו לה
לאחר שתי שבתות מחדש שני - הרי זה פסול.
כה. נתיחד עמה אחר שאמר להם לכתב ולחתם ולתן
לה, הרי אלו לא יכתבו; וקל וחומר הדברים: אם הגט
שנתן לה לידה כשנתיחד עמה, נפסל הגט שמה בעל; קל
וחומר לזה, שלא נכתב. ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתיחד
עמה, אינו גט.
כו. אמר לעשרה: 'כתבו גט לאשתי' - אחד כותב על ידי
[בשביל] בלן; 'כלכם כתובו' - כותב אחד מהן במעמד
[בנוכחות] בלן. 'הוליתו גט זה לאשתי' - מוליכו אחד מהן
על ידי בלן; 'כלכם הוליתו גט זה לאשתי' - מוליכו אחד
מהן במעמד בלן.
כז. אמר לעשרה: 'כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי' - אחד
מהן כותב, ושנים מהן חותמין, ואחד מהן נותנו לה;
ואפלו היה הכותב הוא אחד משני העדים שחתמו בו,
והוא השליח שנתנו לה - הרי זה כשר. אמר להם: 'כלכם
כתובו' - בלן חותמין; ואם מנאן, בין שמנה בלן בין
שמנה מקצתן, ואמר להן 'כתובו' - הרי זה כאומר
'כלכם', ושנים שחותמין בתחלה, הן משום עדים;
והשאר, משום תנאי. לפיכך אם היו השאר פסולין, או
חתמו זה היום וזה למחר, אפלו לימים הרבה - הרי זה
כשר. מת אחד מהן קדם חתימה, הרי זה גט בטל. היה
אחד משנים הראשונים פסול, הרי זה גט פסול - שמה
יאמרו: 'עד פסול כשר בעדות שאר שטרות, בעת שיהיו
העדים רבים'; ולא הכשירוהו בגט שעדיין רבים, אלא
מפני שעדיין מסיבה [שרואים מסירת הגט לאשה] הם העקר.
כח. תקנו חכמים שהאומר לרבים לכתב גט, או לחתם,

יב. בריא שהתנה שיהיה זה גט אם מת, או חולה שהתנה
שיהיה זה גט אם מת מחלי זה - לא אמר כלום;
שמשמעות 'אם מתי', לאחר מיתה; ומשמעו [גם], מעתה.
לפיכך אם אמר 'אם מתי', הרי זה כאומר 'לאחר מותי' -
ואין גט לאחר מיתה.
יג. אמר לה: 'הרי זה גטך מעכשיו אם מתי', או 'מהיום
אם מתי' - הרי זה גט, וכשימות תהיה מגרשת.
יד. אמר לה: 'הרי זה גטך מעכשיו', או 'מהיום', 'לאחר
מיתתי', ומת - הרי זה ספק מגרשת; שמה אחר שאמר
'מעכשיו' חזר בו, וסמכה דעתו על לאחר מיתה - שאין
גט לאחר מיתה.
טו. 'הרי זה גטך לכשתצא חמה', ומת בלילה - אינו גט;
על מנת שתזרח חמה, ומת בלילה - הרי זה מגרשת,
וכשתזרח חמה יתקיים התנאי. התנה עליה שאם זרחה
חמה יהיה גט ואם לא זרחה לא יהיה גט, ומת בלילה -
אינו גט; שהרי לא נתקיים התנאי עד שמת, ואין גט לאחר
מיתה.
טז. שכיב מרע [חולה הנוטה למות] שכתב גט לאשתו
וגרשה, ועמד [הבריא] - אינו יכול לחזור בו, שאין גטו
כמתנתו [שמתנתו חזרת בכוז מוקרה]; שאם תאמר יחזור בו,
יאמרו [בטעות]: 'גטו לאחר מיתה יגרש' - כמו מתנתו,
שאינה קונה אלא לאחר מיתה.
יז. 'הרי זה גטך מהיום, אם מתי מחלי זה', ונפל עליו
בית או נשכו נחש או טרפו ארי וכיוצא בזה, ומת - אינו
גט.
יח. אמר לה: 'אם לא יעמד מחלי זה', ונפל עליו בית
או נשכו נחש או טרפו ארי - הרי זה ספק מגרשת. 'הרי
זה גטך מעכשיו, אם מתי מחלי זה', ועמד והלך בשוק,
וחלה ומת - אומדין אותו: אם מחמת חלי הראשון מת,
הרי זה גט; ואם לאו, אינו גט. ואם נתק [עבר] מחלי לחלי
ולא עמד [התהלך] בשוק - הרי זה גט, ואינו צריך אמד
[ודאי מחולי ראשון מת].
יט. ובכל אלו התנאים, כל הימים שמתנינת הגט עד
שימות ויתקיים התנאי - הרי היא מגרשת לכל דבר,
ובלבד שלא יתחד עמה, כמו שבארנו.
כ. חולה שרצה לגרש אשתו על תנאי כשימות, כדי שלא
תפל לפני יבם, ואם עמד לא תהיה מגרשת, ולא רצה
לגרשה מעכשיו, כדי שלא תטרח דעתו - כך הוא כותב
בגט אחר שכותב התרף [עיקר הגט], או אומר לה כשנותן
הגט: 'אם לא מתי לא יהיה גט, ואם מתי יהיה גט, ואם
לא מתי לא יהיה גט'; כדי שיהיה תנאי פסול, והן [אם
מתי] קודם ללאו [אם לא מתי], ולא יפתח פיו תחלה
לפרענות [אם מתי]. ואם מת, תהיה מגרשת כשימות -
והוא שיגיע הגט לידה קדם מיתה.
כא. בעל שנתן גט לאחד ואמר לו: 'זכה בגט זה לאשתי
כדי שלא תפל לפני יבם' [שלא תזדקק לייבום], ומת הבעל
קדם שיגיע הגט לידה - הרי זה ספק מגרשת; שרוב

מתוך מהדורת חזק

48 השליח הראשון, אינו גט; שהרי עבר על דברי הבעל
49 בדבר שסתם בגי אדם מקפידין עליו, שהרי הבעל אמר לו:
50 'של החפץ ותן לה', והוא נתן ואחר כך נטל.
51 לו. אמר לו: 'תן לה הגט, וטל ממנה חפץ פלוני' - הרי
52 זה לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד
53 אחר; ואם שלחו ביד אחר - הרי זה גט, בין שנתנה החפץ
54 תחלה, בין שלא נתנה אלא בסוף.
55 לח. נתן הגט לשליח ואמר לו: 'אל תנהו לה אלא אתה',
56 ונתנו לאחר, ונתנו לה - אינו גט; וכן אם אמר לו: 'אל
57 תנהו לה אתה, אלא תנהו לפלוני, והוא יתנו לה', ונתנו
58 לה השליח הראשון - אינו גט, לפי שלא עשהו שליח
59 לגרושין.
60 לט. נתן לו הגט ואמר לו: 'הולך גט זה לאשתי', אמר לו
61 השליח: 'איני מכירה', אמר לו הבעל: 'תנהו לפלוני, הוא
62 מכירה' - הרי זה שליח שלא נתן לו ייפוי כוח לגרושין,
63 ואינו נותן הגט אלא לפלוני שאמר הבעל; ואותו הפלוני
64 הוא שליח הגרושין, והוא שמוליכו לה, או משלחו ביד
65 אחר אם חלה או נאנס.
66 מ. נתן הגט לשליח ואמר לו: 'אל תנהו לה עד שלשים
67 יום', וחלה או נאנס בתוך השלשים - משלחו ביד אחר;
68 שאף על פי שאינו עכשו שליח לגרושין, הואיל ולאחר
69 השלשים יום יהיה שליח גרושין, עושה שליח אחר בתוך
70 השלשים.
71 מא. במה דברים אמורים? בשלא היה בעלה עמה
72 במדינה, או שהיתה מתגרשת מן האריוסין. אבל מתגרשת
73 מן הנשואין ובעלה עמה במדינה, חוששין לו שמא פיס
74 [אותה], ואינו עושה שליח בתוך השלשים אלא אם כן
75 אמר 'נאמנת עלי שלא פיסתי'; אבל נותן הגט לה לאחר
76 השלשים - וחוששין לה כמו שבארנו, עד שיאמר 'נאמנת
77 עלי שלא פיסתי'.
78

יום חמישי י"ד אדר ה'תשע"ה

פרק י

79
80 א. כל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט בטל, או אינו גט,
81 או אינה מגרשת - הרי זה גט בטל מן התורה, ועדין היא
82 אשת איש גמורה; ואם נשאת, תצא והולך [מהנישואין
83 השניים] ממזר. ואם היה בעלה כהן, לא נאסרה עליו משום
84 גרושה - חוץ מן המקרה את אשתו ואמר לה 'הרי את
85 מגרשת ממני, ואין את מתרת לכל אדם'; שאף על פי שאין
86 זה גט, הרי זה פסולה לכהנה מדבריהן, שנאמר: "ואשה
87 גרושה מאישה"; אמרו חכמים: אפלו לא נתגרשה אלא
88 מאישה ולא התרה לכל, נאסרה לכהנה - וזהו ריב הגט,
89 שפוסל בכהנה מדבריהן.
90 ב. וכל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט פסול - הרי זה
91 פסול מדברי סופרים בלבד; ונפסלה בו מן הכהנה מדברי
92 תורה. ולכתחלה לא תנשא, ואם נשאת לא תצא והולך

1 או להוליד גט לאשתו, אם לכתובה - ואמר להם: 'כל
2 אחד מהם יכתב גט לאשתי'; וכן להולכה - יאמר: 'כל
3 אחד מהם יוליד'; ואם לחתימה - יאמר להם: 'כל שנים
4 מהם יחתמו בגט זה ותנו לאשתי'.
5 כט. ולמה אמרו חכמים 'עדי הגט אין חותמין אלא זה
6 בפני זה? גזירה, שמא יאמר לרבים 'כלכם חתמו'; אם
7 תאמר חותמין זה שלא בפני זה - שמא יעידו שנים, ויטל
8 הגט בידה, ויתקשב שפכר העידו בו, ועדין לא נתקם
9 התנאי.
10 ל. אמר לשלשה: 'שנים מהם יכתבו גט לאשתי ויחתמו
11 ויתנו לה', והיה בהן אב ובנו, בין שחתם האב עם האחר,
12 בין שחתם הבן עם האחר - הרי זה כשר, שהאדם עושה
13 הדין שליח במקום האב.
14 לא. אמר לשנים: 'כתבו וחתמו ותנו לפלוני שיוליד
15 לאשתי', או 'תנו לשליח שיוליד לה' - אחד מהן כותב,
16 ושניהן חותמין ונותנין לשליח; ואם הולכו הן בעצמן
17 ונתנו לה - אינו גט, שלא עשה אותן שליח לגרושין.
18 כיצד יעשה? יטלו אותו ממנה, ויתנוהו לשליח, וחזור
19 ונתנו לה בפניהם, או בפני אחרים. ורבותי הורו בגט זה
20 בדבר שאינו נראה, מפני שבזש שהיה בגסותאות שלהן.
21 לב. אמר לסופר: 'כתב לי גט לאשתי', כתבו ונתנו לבעל
22 בלא עדים, ונטלו הבעל ונתנו לשליח ואמר לו: 'תן גט
23 זה לאשתי בפני עדים', והלך השליח ונתנו לה בפני עדים
24 - הרי זה ספק מגרשת; שאין השליח נאמן להתיר הערוה,
25 אף על פי שהוא עד אחד, אלא מפני כתב העדים שחתמו
26 על הגט, שהן כמי שחקקה עדותן, עד שיהיה שם
27 מערער, כמו שבארנו. ואם היו שם שני עדים שיעידו
28 שגט זה הבעל נתנו לשליח לגרשה בו - הרי זה מגרשת.
29 לג. האומר לשליח: 'תן גט זה לאשתי במקום פלוני',
30 ונתנו לה במקום אחר - אינו גט; 'הרי היא במקום פלוני',
31 ונתנו לה במקום אחר - כשר, מפני שמראה מקום הוא לו
32 [מציין מקום הימצאה לידעה, ואינו מקפיד לגרשה דווקא שם]. אמר
33 לו: 'אל תנהו לה אלא בבית', ונתנו לה בעליה, 'אל
34 תנהו לה אלא בבימי', ונתנו לה בשמאל, 'תנהו לה ביום
35 פלוני', ונתנו לה בתוך [לפני] הזמן - אינו גט; 'אל תנהו
36 לה אלא ביום פלוני', ונתנו לה מלפניו או מאחוריו - אינו
37 גט, שהרי הקפיד על עצמו של יום. וכן כל פיוצא בזה.
38 לד. וכן האשה שאמרה לשלוחה: 'התקבל [קבל] לי גטי
39 במקום פלוני', וקבלו לה במקום אחר - אינו גט; 'הבא לי
40 גטי למקום פלוני', והביאו לה למקום אחר - כשר.
41 לה. האומר לשלוחו: 'הולך גט זה לאשתי', בין שאמר לו
42 'הולך', בין שאמר לו 'את' [אתה] הולך, וחלה או נאנס -
43 משלחו ביד אחר. ואם אמר לו: 'טל ממנה חפץ פלוני, ותן
44 לה גט זה' - הרי זה לא ישלחו ביד אחר; ואם שלחו ביד
45 אחר, ויצאת האשה לקראת השליח ונתנה החפץ בתחלה,
46 ואחר כך נתן לה הגט - הרי זה מגרשת.
47 לו. נתן לה הגט, ואחר כך נתנה החפץ - אפלו מיד

שמתה, ונשא אחותה, ונמצאת אשתו קמת - אין אחותה
צריכה ממנו גט, ואשתו מתה לו; וכן שאר העריות
שנשאן בחזקת הטר, ונמצאו ערוה - אינן צריכות גט,
שאין קדושין תופסין בעריות.
י. ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט - שמא יאמרו:
תנאי היה בארוסין, וכדת נשא אחותה; והואיל ויצאה
אחותה בגט, אחותה שהיא ארוסתה הראשונה אסורה, כדי
שלא יאמרו: נשא אחות גרושתו.
יא. כתב הסופר, וטעה ונתן גט לאיש ושובר (שטר פרעון
הכתובה) לאשה, או שטעו הן ונטל הבעל הגט, ונטלה היא
השובר, וכמדומה להם שנתגרשה, ולאחר זמן והרי הגט
יוצא מתחת ידי האיש - אם לא נשאת, הרי זו אינה
מגרשת, ונתגלה הדבר שעדין לא נתגרשה, ויתן לה הגט
בפנינו, ותהיה מגרשת משעת נתינתו. ואם נשאת, ואחר כך
הוציא הבעל את הגט ואמר: עדין לא נתגרשה, שהרי
הגט בדי ולא הגיע לידה - אין שומעין לו לאסרה על
בעלה, אלא הרי זו בחזקת גרושה, ונפל הגט מידה ומצאו
זה, והרי בא לאסרה על בעלה השני.
יב. המוציא את אשתו משום שם רע (שם שזינתה), או
משום שהיא פרוצה בנדרים (נודת הרבה) - אומרים לו:
'הודיעה שמפני זה אתה מוציאה, כדי ליסרה; ודע שאין
אתה מחזיר אותה לעולם'. ומפני מה המוציא את זו לא
יחזירה לעולם? גזירה, שמא תנשא לאחר, ותעשה תשובה
ותהיה צנועה תחתיו, ויאמר הראשון: 'אלו הייתי יודע
שכן הוא, לא הייתי מגרשה', ונמצא פוגרש על תנאי ולא
נתקם, שנמצא הגט בטל למפרע. לפיכך אומרים לו: 'גמר
בלבך לגרשה, שאין זו חוזרת לך לעולם'; ואם עבר
והחזיר, לא יוציא.
יג. וכן המוציא את אשתו משום אילנות (עקרה), או משום
שרואה דם בכל עת תשמיש - הרי זה לא יחזיר לעולם;
שמא תנשא לאחר, ותלד האילנות ותתרפא הנדה,
ויאמר: 'אלו הייתי יודע שכן הוא, לא הייתי מגרש' -
ונמצא הגט בטל והבנים ממזרים; ואם עבר והחזיר, לא
יוציא.
יד. שלח שהביא גט בחוצה לארץ ואמר 'בפני נכתב
ובפני נחתם' - הרי זה לא ישאנה, שאנו חוששין שמא
ענינו נתן בה ולפיכך העיד לה; וכן עד אחד שהעיד
לאשה שמת בעלה, ונשאת על פיו - הרי זה לא ישאנה;
וכן החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה - הרי זה
לא ישאנה; וכן הנטען על השפחה (יצא קול שבא עליה)
ונשמתה, על הנכרית ונתגירה - הרי זה לא ישאנה;
וכן גוי ועבד הבא על בת ישראל, אף על פי שחזר הגוי
ונתגר, העבד ונשתחרר - הרי זה לא ישאנה. וכלן, אם
עברו ונשאו - אין מוציאין מידם.
טו. וכלם (דלעיל בהלכה הקודמת) שהיו להן נשים, ומתו
נשותיהן, או שנתגרשו והיו הנשים הן שהרגילו (גרמן)
את בעליהן לגרשן - הרי אלו מתרות להנשא להם

כשר. וכותבין לה גט אחר כשר, ונותנין לה והיא (נ- בעודה)
תחת בעלה (השני). ואם אי אפשר לכתב אחר, והיה הבעל
[השני] ותיק (ישר ובעל מידות) וגרש מעצמו - הרי זה משבח,
אם אין לו בנים; אבל אם יש לו בנים - לא יוציא מפני
פסול הגט, שמא יוציא לעז (שם רע) על בניו (שהם ממזרים).
ג. וכל מקום שאמרנו בחבור זה 'הרי זה ספק גרושין', או
שהיא ספק מגרשת - לא תנשא. ואם נשאת, תצא; והולד
ספק ממזר, מפני שהיא ספק ערוה. ובין שגרש את אשתו
בגט פסול, או שהיתה ספק מגרשת ורצה להחזירה - הרי
זו מתרת לבעלה; ואינו צריך לחדש הנשואין ולקרב שבע
ברכות ולכתב כתובה, עד שתתגרש גרושין גמורין.
ד. כל מי שנשאת בגט בטל, הרי זו צריכה גט מבעל שני
מדבריהן - כדי שלא יאמרו: 'אשת איש יוצאה בלא גט';
וצריכה גט מן הראשון להחזירה לשאר העם. ונאסרה על
שניהם לעולם אף על פי שנבעלה בשגגה, כדי שלא
יאמרו: 'החזיר זה גרושתו אחר שנשאת'; ואם עבר אחד
משניהן והחזירה, יוציא.
ה. וכן הדין באשה שבאו לה עדים שמת בעלה ונשאת,
ואחר כך בא בעלה, בין שהיה בעלה פקח, בין שהיה חרש,
בין שנשאת לפקח, בין שנשאת לחרש שאין קדושין
קדושין גמורין - תצא משניהן, וצריכה גט משניהן,
ונאסרה על שניהן עולמית.
ו. הרי שנתקדשה, ואחר כך בא בעלה, או נמצא הגט בטל
- הרי זו מתרת לבעלה, ואינה צריכה גט משני, שאין
קדושין תופסין בעריות; ואין חוששין שמא יאמרו 'אשת
איש יוצאה בלא גט' - בין שלא נשאת [אלא], יאמרו:
'תנאי היה בקדושין ולא נתקם'.
ז. האשה שנשאת, ואחר כך נמצא הגט בטל, או בא בעלה
אחר ששבעה שמת - אין הבעל הראשון והשני זכאין לא
במציאתה, ולא במעשה ידיה, ולא בהפר נדריה. וכל פרות
[מנכסיה] שאכלו שניהן אחר שנשאת, אין מוציאין מהן;
ואין לה כתובה, ולא תנאי מתנאי כתובה, ולא מזונות - לא
על זה ולא על זה. ואם נטלה מזנה או מזנה - תחזיר. וכל
מה שבעלה (נשחק) או אבד מנכסיה, אפלו מנכסי צאן ברזל
[נכסי האשה שהבעל מקבל עליהן אחריות] - אין מוציאין אותן
לא מזנה ולא מזנה. והולד מן השני ממזר; ואם בא עליה
הראשון קדם שיגרש השני, הרי הולד ממזר מדבריהם.
גרשה השני ונטלה ממנו כתובה, ואחר כך בא בעלה או
נמצא הגט בטל - אין מוציאין מידה מה שננטלה, לא מן
המזונות ולא מן הכתובה.
ח. וכן הדין באחיו שקדש אשה והלך, ושמע בו שמת,
ויבס אשתו, ואחר כך בא - תצא מזנה ומזנה, וצריכה גט
מזנה ומזנה; וכל הדרכים (הדינים) האלו בה. וכן אם קדש
אשה, והלכה למדינה אחרת, ושמע שמתה, ונשא אחותה,
ואחר כך נודע שלא מתה - צריכות גט ממנו שתייהן, וכל
הדרכים האלו בהן.
ט. אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת, ושמע

48 בבית דין, שהרי היא מקדשת בספק כמו שבארנו, ואחר
49 כך יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקדושין - הרי זו
50 מגרשת, שקול אסרה וקול התירה.

51 **כא.** לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה; ולא תהיה
52 יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה. ולא יגרש אדם
53 אשתו ראשונה, אלא אם כן מצא בה ערות דבר, שנאמר:
54 "כי מצא בה ערות דבר" וגו'. ואין ראוי לו למהר לשלח
55 אשתו ראשונה; אבל שניה, אם שנאה ישלחה.

56 **כב.** אשה רעה בדעותיה [מדותיה], ושאנה צנועה כבנות
57 ישראל הפשרות - מצוה לגרשה, שנאמר: "גרש לך,
58 ויצא מדוך". ואשה שנתגרשה משום פריצות - אין ראוי
59 לאדם פשר שישאנה, שאין זה מוציא רשעה מביתו וזה
60 מכניסה לתוך ביתו.

61 **כג.** מי שנתגרשה אשתו - הרי זה מגרשה בגט, ותהיה
62 מגרשת. אבל אם נשתפת - אינו מוציאה עד שתבריא;
63 ודבר זה תקנת חכמים הוא, כדי שלא תהיה הפקר
64 לפרוצים, שהרי אינה יכולה לשמר עצמה. לפיכך מניחה
65 ונושא אחרת, ומאכילה ומשקה משלה [על חשבונה]. ואין
66 מחיבין אותו בשאר כסות ועונה, שאין כח בכך דעת
67 לדור עם השוטים בבית אחד; ואינו חייב לרפותה, ולא
68 לפדותה. ואם גרשה, הרי זו מגרשת; ומוציאה מביתו,
69 ואינו חייב לחזור ולהטפל בה.

פרק יא

70
71 **א.** אין נושאין קטנה. והנושא קטנה יתומה, ולא רצת
72 בפעל - הרי זו ממאנת והולכת, ואינה צריכה ממנו גט;
73 שאין קדושי קטנה קדושין גמורין, כמו שבארנו. וכן
74 קטנה שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא
75 קטנה - הרי היא כיתומה בחיי אביה; ואם נשאת כשהיא
76 קטנה, הרי זו ממאנת.

77 **ב.** החרשת - אף על פי שנושאה מדברי סופרים פגושא
78 קטנה - לא תקנו לה למאן, כדי שלא ימנעו מלנשאה.
79 **ג.** ממאנת היא הקטנה - בין מן הארוסין, בין מן
80 הנשואין, בין בפני בעלה, בין שלא בפניו; וכשם
81 שממאנת בפעל, כך ממאנת ביבם. וממאנת בפעל זה,
82 ונשאת לאחר; וממאנת בשני, וכן בשלישי - אפלו כמה
83 פעמים; כל זמן שהיא קטנה, יש לה למאן. וקטנה שלא
84 מאנה, אף על פי שהיא נשואה, והלכה ונתקדשה לאחר,
85 כשהיא קטנה - קדושיה הן הן מאוניה.

86 **ד.** ועד מתי הבת ממאנת? כל זמן שהיא קטנה, עד
87 שתהיה נערה, או עד שיתדע שהיא אילונית [עקרה], שאין
88 לה ימי נעירות. במה דברים אמורים? בשלא בא עליה הפעל
89 אחר שנעשית בת שתיים עשרה שנה ויום אחד. אבל אם
90 הגיעה לזמן הזה ונבעלה - הואיל והנבעילה קונה מן
91 התורה כמו שבארנו, הרי זו אינה ממאנת; ואינה צריכה
92 בדיקה למאן [אם הביאה ב' שערות], שחזקה שהביאה
93 סימניו.

1 לכתחלה; וכן אם הלכו נשים אלו ונשאו לאחרים,
2 ונתאלמנו או נתגרשו [מנישואיהן השניים] - הרי אלו מתרות
3 להנשא להן לכתחלה.

4 **טז.** וכל אחת מהן מתרת להנשא להן העד שהעיד לה,
5 או להן החכם שאסרה על בעלה, או להן הנטען עליה,
6 או לשאר קרוביהן - שאין אדם חוטא כדי שיהנה אחר;
7 ומתרת האשה להנשא לאחד מעדי גרושיה, או מעדי
8 מאוניה [קטנה שהשיאו אחיה שדי לה במיאון לבטל נישואיה],
9 או לאחד מן הדינים שחלצה בפניהם [היבמה] - שאין
10 חוששין אלא לעדות אחד. ולעולם יתרחק אדם מעדות
11 מאן [שמא תחטט על מיאונה], ויתקרב לחליצה.

12 **יז.** המגרש את אשתו, וחזר ובעלה בפני עדים קדם
13 שתנשא לאחר, בין שגרשה מן הנשואין, בין מן הארוסין
14 - הואיל ואשתו היתה, הרי זו בחזקת שהתירה, ולשם
15 קדושין בעל, לא לשם זנות, ואפלו ראו אותו שנמן לה
16 מעות; שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו באשתו
17 בעילת זנות, והרי בידו לעשותה בעילת מצוה. לפיכך
18 הרי זו בחזקת מקדשת קדושי ודאי, וצריכה ממנו גט
19 שני.

20 **יח.** נתיחד עמה בפני עדים - אם היתה מגרשת מן
21 הנשואין, חוששין לה שמה נבעלה, והן הן עדי יחוד, הן
22 הן עדי ביאה; שכל המקדש בביאה, אינו צריך לבעל
23 בפני עדים, אלא יתיחד בפניהן ויבעל, כמו שבארנו.
24 לפיכך צריכה גט מספק, והרי היא ספק מקדשת. ואם
25 היתה מגרשת מן הארוסין - אין חוששין לה, שהרי אין
26 לבו גס [מורגל] בה.

27 **יט.** הורו מקצת הגאונים, שכל אשה שתבעל בפני עדים,
28 צריכה גט - חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.
29 והגדילו והוסיפו בדבר זה שעלה על דעתם, עד שהורו
30 שמי שיש לו בן משפחתו, חוששין לו, ולא תתיבם
31 אשתו [אם ימות בלא בנים] - שמה שחרר שפחתו ואחר כך
32 בא עליה; ויש מהן שהורה שודאי שחרר, שאין אדם
33 עושה בעילתו בעילת זנות. וכל הדברים האלו - רחוקים
34 הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה, ואין ראוי לסמוך
35 עליהן; שלא אמרו חכמים חזקה זו, אלא באשתו
36 שגרשה בלבד, או במקדש על תנאי ובעל סתם, שהרי
37 אשתו היא, ובאשתו הוא שחזקתו שאינו עושה בעילתו
38 בעילת זנות, עד שיפרש שהיא בעילת זנות, או יפרש
39 שעל תנאי הוא בועל. אבל בשאר הנשים - הרי כל זונה
40 בחזקת שבעל לשם זנות, עד שיפרש שהוא לשם קדושין.
41 ואין צריך לומר בשפחה או גויה שאינה בת קדושין,
42 שאין חוששין להן כלל, והרי הבן מהן בחזקת גוי ועבד,
43 עד שידע בודאי שנושתחררה אמו או נתגרשה.

44 **כ.** מי שהחזקה אשת איש, בין מן הנשואין בין מן
45 הארוסין, ויצא שמה בעיר מגרשת, אפלו רב העיר או
46 פלן מעבירין קול שנתגרשה - אין חוששין לה, והרי זו
47 בחזקתה; אבל אם יצא שמה בעיר מקדשת, והחזק הקול

47 על פי שאינן מכירין. וכבר נהגו ישראל לכתב גט מאון
48 בנפשו זה:
49 יא. 'בכך בשבת כף וכף יום לחדש פלוני שנת כף וכף
50 למנין פלוני, מאנה פלונית בת פלוני בפנינו, ואמרה
51 שאמי או אחי הטעוני והשיאני או קדשוני ואני קטנה
52 [השיאני -] לפלוני בר פלוני. והשתא [כעת] גליתי דעתי
53 קדמיכון [לפניכם] דלא צבינא ביה ולא קיימנא עמיה [שאיני
54 רוצה בו ואיני עומדת עימו]. ובדקין פלונית דא [ובדקנו אותה]
55 ואתברר לנא [והוכרר לנו] דעדן קטנה היא, וכתבנא
56 וחתמנא ויהבנא לה לזכו [וכתבנו וחתמנו ונתנו לה לזכות]
57 ולראיה ברורה'.
58 יב. המגרש את אשתו, ונתקדשה לאחר - אף על פי שלא
59 בעלה, נאסרה על הראשון; ואם התזירה הראשון ובעלה
60 - לוקה, וכופין אותו להוציא, שגאמר: "לא יוכל בעלה
61 הראשון" וגו'.
62 יג. זנת עם אחר כשהיא גרושה - מתרת לחזר לבעלה,
63 שגאמר: "ויצאה מביתו, והלכה והיתה לאיש אחר" -
64 היתה לאיש אחר שהיא הקדושה, היא שאוסרת אותה
65 לחזר לו.
66 יד. ובכלל לאו זה, שכל אשה שזנת תחת בעלה, נאסרה
67 על בעלה ולוקה עליה - שגאמר: "אחרי אשר הטמאך",
68 והרי נטמאה; אלא אם כן היתה אשת ישראל שגאנסה.
69 לפיכך כל אשה שגאנסה על בעלה על ידי קנאי וסתירה
70 [שהתרה בה: אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עימן] - אם בעל
71 אותה, מפין אותו מכת מרדות; ואם עבר והתזירה אחר
72 שגרשה, יוציא בגט.
73 טו. חרש שגרש ברמיה כמו שבארנו, והלכה ונתקדשה
74 לחרש אחר, ואין צריך לומר לפקח - אסורה לחזר לבעלה
75 החרש; אבל אשתו של פקח שנתגרשה, והלכה ונשאת
76 לחרש, ונתגרשה - מתרת לחזר לבעלה הפקח.
77 טז. המקאנת באיש, אינה מגרשת ממנו [אין דינה
78 כ"גרושה"]; ודינה עם בעלה שמאנה בו, כדינה עם מי שלא
79 קדשה מעולם: היא מתרת [להנישא] בקרוביו, והוא מתר
80 בקרובותיה; ולא פסלה מן הכהנה. ואם נשאת לאחר,
81 וגרשה האחר, או מת, או מאנה בו - מתרת לחזר
82 לראשון. ולא עוד, אלא אפלו גרשה הראשון [בגט]
83 והתזירה ומאנה בו, ונשאת לאחר אחר שמאנה בו,
84 וגרשה האחר - מתרת לחזר לראשון: שכל היוצאה
85 במאון, אף על פי שקדמו גט - הרי זו כמי שלא נתגרשה
86 ממנו בגט מעולם, ומתרת לחזר לו. אבל המגרש את
87 הקטנה בגט, ונשאת לאחר, ומאנה באחר - אסורה לחזר
88 לראשון, מפני שיצאת ממנו בגט, אף על פי שיצאת מן
89 האחרון במאון; ואין צריך לומר, אם גרשה האחרון, או
90 מת. וכן אסורה לאבי הראשון, ולבנו, ולאחיו, כשאר
91 הגרושות - אף על פי שיצאת מן האחרון במאון.
92 יז. המקאנת בבתם - אסורה לאבי, מפני שנראית ככלתו

1 ה. הרי שנבדקה ולא נמצא לה סימנין - הואיל ונבעלה
2 אחר שהגיעה לזמן הראוי לסימנין, הרי זו חוששין לה
3 שמא הביאה ונשוא; ולפיכך צריכה גט מספק. ואם מאנה
4 אחר שנבדקה, ונתקדשה לאחר - צריכה ממנו גט מספק;
5 ואם נשאת - תצא מזה ומזה, והולך ספק ממזר משניהם.
6 ו. קטנה שלא מאנה והגדילה - ואף על פי שלא בעלה
7 בעלה משנעשית בת שתים עשרה שנה ויום אחד - הרי
8 זו אינה מקאנת, שהרי הגדילה, וצריכה גט מדברי
9 סופרים; שהרי לא בא עליה אחר שהגיעה לשני נעורות,
10 עד שנחוש לה שמא הביאה סימנין ויתהיה ספק מקדשת,
11 ולא בא עליה אחר שגדלה, כדי שתהיה אשת איש
12 גמורה; ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנשואי קטנות,
13 שהם מדברי סופרים. לפיכך, אם עמדה ונתקדשה אחר
14 שגדלה, תופסין בה קדושי שני; ואם גרש הראשון, יבנס
15 השני. אבל אם גרש שני, לא יבנס ראשון - שמא יאמר:
16 'התזיר גרושתו מאחר שנתארסה'. ואם בא עליה שני קדם
17 שיגרש ראשון - תצא מזה ומזה, מפני שהיא דומה לאשה
18 ששמעה שמת בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה. ואין
19 הולך מן השני ממזר; ואם בא עליה ראשון קדם שיגרש
20 השני, הולך ממזר.
21 ז. איזו היא קטנה שצריכה למאן? מבת שש עד בת עשר,
22 בודקין אותה לפי יפי דעתה: אם יודעת לשמר [כסף]
23 קדושיה ושהן קדושים, לא שתשמר אותם כמו שמשמרת
24 האגוז והתמרה וכיוצא בהן - הרי זו צריכה מאון; ואם
25 אינה יודעת לשמר קדושיה - אינה צריכה למאן, אלא
26 הולכת לבית אמה כאלו לא נתקדשה מעולם. ופחותה
27 מבת שש - אפלו יודעת לשמר, אינה צריכה מאון; ויתרה
28 על בת עשר - אפלו סכלה [טיפשה] ביותר, צריכה מאון.
29 וכל מי שהשיאה אחיה או אמה או קרובה, שלא לדעתה
30 - אינה צריכה למאן.
31 ח. כיצד מקאנת? אומרת בפני שנים: 'אין רצוני בפלוני
32 בעלי', או 'אין רצוני בקדושיי שקדשני אמי או אחי',
33 וכיוצא בדברים אלו; ואפלו היו אורחין מסבין בבית
34 בעלה, והיא עומדת ומשקה עליהן, ואמרה: 'איני רוצה
35 בפלוני בעלי' - הרי זה מאון.
36 ט. השנים שמקאנת הקטנה בפניהן, כותבין לה: 'ביום
37 פלוני מאנה פלונית בת פלוני בפנינו בבעלה',
38 וחותמין ונותנין לה; וזה הוא גופו [עיקרו] של גט מאון.
39 וגט מאון - אינו כגט הגרושין שנותניו מגרשת, ואינו
40 צריך כתיבה לשמה, ולא מסירה, ולא דבר ממשפטי
41 [מדיני] גט הגרושין; ואין כותבין בו טפסי [נוסח] הגט,
42 שמא יראה כגט גרושין, לפי שאינו אלא כמעשה בית דין
43 [תיעוד המיוון].
44 י. השנים שמקאנת בפניהן, צריכין שיהיו מכירין אותה
45 ואת בעלה שמאנה בו; לפיכך כל מי שראה אותה
46 שמאנה, ושמע מאוניה - יש לו לכתב לה גט מאון, אף

מתוך מהדורת חזק

48 בגט, ואפלו היה כהן; ואם היה ישראל, יחזירה אחר
49 עשרים וארבעה חדש של מניקה. נשאה וברח, ולאחר זמן
50 בא וישב עם אשתו - אין בכך כלום. ארס מעברת או
51 מניקה, אין כופין אותו להוציא; ולא יכנס עד אחר זמן
52 הניקה, או עד שימות הולד.

פרק יב

53
54 א. האשה שבאה ואמרה: 'אשת איש הייתי, וגרושה אני'
55 - נאמנת, שהפה שאסר ["אשת איש הייתי"] הוא הפה
56 שהתיר ["גרושה אני"]. ההזקה אשת איש, ובאה ואמרה:
57 'גרשני בעלי' - אינה נאמנת להתיר עצמה; אבל פסלה
58 עצמה לפהנה [כגרושה] לעולם. ואם מת בעלה, חוששין
59 לדבריה, וחולצת [לאחי בעלה אם מת בלא בנים] ולא מתקבצת
60 [שמה גרושה היא].

61 ב. היו לה שני עדים שהיא גרושה - אף על פי שאין שם
62 גט, הרי זו תנשא לכתחלה. הוציאה גט מתחת ידה
63 ואמרה: 'גרשני בעלי בזה' - הרי זו נאמנת; ותנשא בו
64 אף על פי שאינו מקים [לא זוהו חתימותיו], כמו שבארנו.
65 ג. בא הבעל וערער - אם אמר: 'לא נתתיו לה אלא נפל
66 מפני ומצאה אותו', אינו נאמן; שהרי הודה שכתבו לה,
67 והרי הוא יוצא [נמצא] מתחת ידה. אבל אם אמר הבעל:
68 'על תנאי היה', [או] 'פקדון היה', [או] 'מעולם לא כתבתי
69 ומזנף הוא' - יתקיים בחותמיו [אם יזוהו החתימות] או בעדי
70 מסירה [עדים שראו מסירת הגט], כמו שבארנו. ואם לא
71 נתקיים, אינה מגרשת להיזמה מתרת לאחרים; אבל נפסלה
72 מן הפהנה, כמו שבארנו, שהרי פסלה עצמה בהודאת
73 פיה, ועשתה עצמה כחתיכה של אסור.

74 ד. באה היא ובעלה, היא אומרת 'גרשתי ואבד גטי',
75 והוא אומר 'לא גרשתיך' - אף על פי שהחזקה אשתו,
76 הרי זו נאמנת; חזקה שאין אשה מעזה פניה בפני בעלה.
77 ה. אמר הבעל: 'גרשתי את אשתי' - אינו נאמן, וחוששין
78 לדבריו ותהיה ספק מגרשת; ואפלו הודת לו שגרשה,
79 אינו נאמן - שמא יתפון לקלקל אותה ולהכשילה; שתנשא
80 לאחר ותצטרך להתגרש משניהם, או בגט בטל גרשה והיא
81 אינה יודעת, או שמא תעזי פניה בו מפני שהוא מאמינה,
82 והיא אינה יודעת כבוד האסור שלה. לפיכך אומרים לו:
83 'אם אמת הדבר, הרי אתם קמים, גרשה עתה בפנינו'.
84 ו. שנים אומרים 'נתגרשה', ושנים מכחישים אותן ואומרים
85 'לא נתגרשה' - אפלו הבעל עומד והיא אומרת לו:
86 'גרשתי' - הרי זו בתוקף אשת איש גמורה כשהיתה;
87 מפני העדים שסומכין אותה, אפשר שתעזי פניה. לפיכך
88 אם נשאת, תצא והולד ממזר.

89 ז. כמה דברים אמורים? בשאמרו: 'עלשו נתגרשה',
90 שהרי אומרים לה: 'אם אמת הדבר, הוציאי גטך'; אבל
91 אם אמרו העדים: 'מכמה ימים נתגרשה', יש לומר אבד
92 הגט. והואיל והיא אומרת 'גרושה אני בודאי', ושני עדים
93 מעידים לה - אף על פי שהרי שנים מכחישים אותן - אם

1 בעת שמת בנו; אבל לשאר קרוביו, מתרת. לפיכך אם
2 מאנה באחד מן הזכרים, מתרת לאחיו.
3 יח. כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה - הרי זו לא
4 תנשא ולא תתארס, עד שתמתין תשעים יום, חוץ מיום
5 שנתגרשה בו או שמת בעלה בו, וחוץ מיום שנתארסה
6 בו [עם השני]; כדי שיודע אם היא מעברת או אינה
7 מעברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון.
8 יט. ומיום כתיבת הגט מונין למגרשת; ואפלו היה על
9 תנאי, או שלא הגיע לידה אלא אחר כמה שנים - מיום
10 הכתיבה מונין, שהרי אינו מתיחד עמה משכתבו לה.
11 כ. וגזרת חכמים היא שאפלו אשה שאינה ראויה לולד,
12 ואפלו נתגרשה או נתאלמנה מן הארוסין - צריכה
13 להמתין תשעים יום; אפלו קטנה, או זקנה, או עקרה, או
14 אילונית [עקרה מלידה, שאין לה סימני נערו], ואפלו בעלה
15 במדינת הים, או חולה, או חבוש בבית האסורין, אפלו
16 בתולה מן הארוסין - צריכות להמתין תשעים יום.
17 כא. שפחה שנשתחררה וגזרת שנתגררה - ממתינין
18 תשעים יום; אפלו גר ואשתו שנתגררו, מפרשים אותן
19 תשעים יום, כדי להבחין בין זרע שזנרע בקדשה לזרע
20 שלא זנרע בקדשה. וכן יפת תאר [שבית מלחמה גויה] - אף
21 על פי שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת עצמה ועד
22 שתחפוץ ליכנס תחת כנפי השכינה, צריכה להמתין תשעים יום
23 לתקנת הולד; והשלשים, מכלל התשעים.
24 כב. המקמנת, אינה צריכה להמתין תשעים יום; לא גזרו
25 אלא בגרושה. וכן המזונה [תחת בעלה], אינה צריכה
26 להמתין, מפני שהיא משמרת עצמה שלא תתעבר; וכן
27 אנוסה ומפטה אינן צריכות להמתין.
28 כג. מי שנשאת בטעות, ונודע שהיא אסורה לבעלה,
29 והוציאה בית דין מתחתיו - אם היתה קטנה שאינה
30 ראויה לולד, אינה צריכה להמתין; שזה דבר שאינו מצוי
31 הוא, וכל דבר שאינו מצוי ברב, לא גזרו בו.
32 כד. המארס בתוך תשעים יום, מנדין אותו; ארס וברח,
33 אין מנדין אותו. כנס בתוך תשעים יום - מפרשים אותן
34 עד אחר הזמן, ויעמד עם אשתו.
35 כה. וכן גזרו חכמים, שלא ישא אדם מעברת חברו,
36 ומינקת חברו [שמניקה את בנה], ואף על פי שהזרע ידוע
37 למי הוא; מעברת - שמא יזיק הולד בשעת תשמיש,
38 שאינו מקפיד על בן חברו; ומניקה - שמא יתעבר [יודדים]
39 החלב, והוא אינו מקפיד לרפאת החלב בדברים המועילים
40 לחלב כשיחעבר.
41 כו. כמה הוא זמן הניקה - ארבעה ועשרים חדש, חוץ
42 מיום שנולד בו ומיום שתתארס בו.
43 כז. כשם שאסור לשא, כך אסור לארס עד אחר זמן זה;
44 ואפלו נתנה בנה למניקה, או שגמלתהו בתוך ארבעה
45 ועשרים חדש - לא תנשא; מת בנה - מתרת לנשא, ואין
46 חוששין שמא תהרנגנו [כדי להנשא מיד].
47 כח. עבר ונשא מעברת או מניקה בתוך זמן זה - יוציא

1 ותפסיד כתבתה מזה ומזה, ותוציא בניה ממזרים, בדרך
2 העשוי להגלות לכל; ואי אפשר להכחיש ולא לטען [איוון]
3 טענה, שאם הוא חי, סופו לבוא או יודע שהוא חי. וכן
4 אם בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה - תנשא על פיו,
5 שהדבר עשוי להגלות; אפלו עבד, או אשה, או שפחה,
6 ועד מפי עד, מפי עבד, מפי שפחה, מפי קרובין - נאמנין
7 לומר מת פלוני, ותנשא אשתו או תתניבם על פיהם.
8 טז. והכל נאמנים להעיד לה עדות זו, חוץ מחמש נשים
9 שחזקתן שונאות זו את זו, שאין מעידות זו לזו במיתת
10 בעלה, שמא יתכנונו לאסרה על בעלה, ועדין הוא קיים;
11 ואלו הן: חמותה, ובת חמותה, וצרתה [נאשתו השניה],
12 ויבמתה [נאשת אחי בעלה], ובת בעלה. אפלו גוי המסיח לפי
13 תמו [משוחח שלא בכוונה] נאמן, ומשיאין על פיו, כמו
14 שיתבאר; ואם נתכנון להעיד, אינו נאמן.
15 יז. וכן הפסול בעברה מן התורה - אם בא להעיד לאשה
16 שמת בעלה, אינו נאמן; ואם היה מסיח לפי תמו, נאמן;
17 אין זה פחות מן הגוי. אבל פסול מדבריהם, נאמן לעדות
18 אשה.
19 יח. בא עד אחד והעיד שמת בעלה, והתירוה להנשא על
20 פיו, ואחר כך בא אחר והכחיש את הראשון ואמר 'לא
21 מת' - הרי זו לא תצא מהתרה, ותנשא; שעד אחד בעדות
22 אשה [העד הראשון], כשני עדים בשאר עדות, ואין דבריו
23 של אחד [העד השני] במקום שנים.
24 יט. באו שניהן בכתב, זה אומר 'מת' וזה אומר 'לא מת',
25 אשה אומרת 'מת' ואשה אומרת 'לא מת' - הרי זו לא
26 תנשא; ואם נשאת, תצא, מפני שהיא ספק. ואם נשאת
27 לעד שהעיד לה, והיא אומרת 'בריא לי שמת' - הרי זו
28 לא תצא; באו שנים ואמרו 'לא מת' - אף על פי שנשאת,
29 תצא.
30 כ. במה דברים אמורים? בשהיה האחד שנשאת על פיו
31 כמו השנים שבאו והכחישו אותו - כגון שנשאת על פי
32 איש, ובאו שנים ואמרו 'לא מת', או שנשאת על פי אשה
33 או על פי עצמה, ובאו שתי נשים או שני פסולין של
34 דבריהן ואמרו 'לא מת'. אבל עד כשר אומר 'מת', ונשים
35 רבות או פסולין אומרים 'לא מת' - הרי זה כמחצה
36 למחצה, ואם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת 'נדאי מת'
37 - הרי זו לא תצא.
38 כא. אשה אומרת 'מת', או היא שאמרה 'מת בעלי',
39 ואחר כך בא עד כשר ואמר 'לא מת' - הרי זו לא תנשא;
40 ואם נשאת, תצא.
41 כב. אשה אומרת 'לא מת', ושתי נשים אומרות 'מת' -
42 הרי זו תנשא; וכן אם אמרו עשר נשים 'לא מת', ואחת
43 עשרה אומרות 'מת' - הרי זו תנשא; שאין אומרים 'שנים
44 כמאה' אלא בעדים בשרים, אבל בפסולין - הולך אחר
45 הרב, בין להקל בין להחמיר.
46 כג. שני עדים אומרים 'מת', ושנים אומרים 'לא מת' -
47 הרי זו לא תנשא; ואם נשאת, תצא, מפני שהיא ספק.

1 נשאת לאחד מעדיה, לא תצא; שהרי היא ובעלה יודעין
2 בודאי שהיא מתה, וחזקה היא שאין מקלקלין עצמן.
3 אבל אם נשאת לאחר, הואיל והדבר אצל ספק, וכן אם
4 אמרה היא 'איני יודעת', אפלו נשאת לאחד מעדיה - הרי
5 זו תצא, והולך ספק ממזר.
6 ח. אמרו שנים 'ראינה שנתגרשה', ושנים אומרים 'לא
7 ראינה' - אם היו כלן שרויין בחצר אחת, הרי זו לא
8 תנשא; ואם נשאת - לא תצא והולך כשר, שבני אדם
9 עשויין לגרש בצנעה.
10 ט. האשה שלא החזקה אשת איש, ובא עד אחד ואמר:
11 'אשת איש היתה ונתגרשה', ובא עד אחד ואמר: 'לא
12 נתגרשה' - הרי שניהן מעדין שהיא אשת איש, ואחד
13 מעיד שהיא גרושה, ואין דבריו של אחד מועיל במקום
14 שנים, ולפיכך לא תנשא; ואם נשאת, תצא.
15 י. אשה ושני אנשים שבאו ממדינה אחרת, זה אומר: 'זו
16 אשתי וזה עבדי', וזה אומר: 'זו אשתי וזה עבדי', והאשה
17 אומרת: 'שניהן עבדי' - הרי היא מתרת לכל; ואף על פי
18 ששניהן החזיקה אשת איש - הואיל וכל אחד מהן
19 לעצמו העיד, אינן נאמנין.
20 יא. שלח קבלה [של האשה] שהוציא גט מתחת ידו,
21 והבעל אומר: 'מזיף הוא' - יתקיים בחותמיו או בעדי
22 מסירה, כמו שבארנו; אמר הבעל: 'פקדון נתתיו לו',
23 והשליח אומר: 'לגרושין נתנו לי' - השליח נאמן. וכן אם
24 היה הגט יוצא [נמצא] מתחת ידי האשה, והיא אומרת:
25 'שליח זה נתנו לי', והשליח אומר: 'כן היה, ולגרושין
26 נתנו לי', והבעל אומר: 'לא נתתיו אלא לפקדון' - השליח
27 נאמן, והיא מגרשת.
28 יב. אבד הגט - אף על פי שהבעל אומר 'לגרושין נתתי
29 הגט לשליח', והשליח אומר 'נתתיו לה' - הרי זו ספק
30 מגרשת; שהרי החזקה אשת איש, ואין כאן אלא עד אחד
31 ובעל. ואפלו אמרה האשה: 'בפני נתנו לו לגרושין, ונתנו
32 לי השליח' - הואיל והבעל והשליח מעדין אותה, אפשר
33 שתעזיז פניה, ושמא לא נתגרשה.
34 יג. שלח קבלה שקבל גט לאשה, ושלחו לה ביד שני
35 עדים, והגיע הגט לידיה ונטלתו, והרי הגט יוצא מתחת
36 ידה, והיא אינה יודעת אם בעלה שלחו לה, או שליח
37 קבלה שלה, או שלחו של בעלה - הרי זו מגרשת, כמו
38 שבארנו.
39 יד. בא הבעל ופרעו שלא כתבו, או שהוא גט בטל -
40 יתקיים בחותמיו, שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה
41 יצא מתחת ידי שלוחה שידו כידה, ואף על פי שהיא אינה
42 יודעת [ממי נשלח אליה], הרי העדים ידעו; ואם לא נתקיים,
43 אינה מגרשת.
44 טו. מי שהחזקה אשת איש, והלכה היא ובעלה, ושלוש
45 בינו לבניה ושלוש בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי' -
46 נאמנת, ותנשא או תתניבם [לאחיו אם מת בלא בנים]; חזקה
47 שאינה מקלקלת עצמה, ותאסר עצמה על זה ועל זה,

מתוך מהדורת חזק

נאמנת; שהדבר פשוט בפי כל אדם, שבשנת הדבר זה
 חזיה וזה מת, ואפשר שימותו בדבר נערים חזקים, וינצלו
 הזקנים החולים; ולפי זה אין חוששין לה, שמא סמכה
 דעתה על רב המיתים.
 ח. כבר אמרנו שעד מפי עד כשר לעדות אשה; במה
 דברים אמורים? ששמע מפי בן דעת שמת פלוני, כגון עבד
 או שפחה. אבל אם שמע מפי שוטה או קטן, אינו מעיד
 ואין סומכין על דבריהם.
 ט. שמע מן התינוקות שהם אומרים: 'עכשו באנו מהספד
 פלוני, כך וכך ספדניו היו שם, ופלוני החכם, ופלוני עלה
 [הלך] אחר מטתו, כך וכך עשו במטתו' - הרי זה מעיד
 מפיהם על פי הדברים האלו וכיצא בקון, ומשיאין את
 אשתו.
 י. ישראל שאמר: 'הרגתי פלוני' - הרי זו תנשא על פיו;
 שאין אדם משים עצמו רשע [ואין נאמן שהוא הרגו], ויהי
 העיד שמת [- ונאמן שמת].
 יא. כבר אמרנו שהגוי שהסיח לפי תמו משיאין על פיו.
 כיצד? היה הגוי מסיח ואומר: 'אוי לפלוני שמת, במה היה
 נאה וכמה טובה עשה עמי'; או שהיה מסיח ואומר:
 'כשהייתי בא בדברך נפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת,
 ותמהנו לדבר זה כיצד מת פתאום', וכיצא בדברים אלו,
 שהן מראין שאין כונתו להעיד - הרי זה נאמן.
 יב. וישראל ששמע מגוי המסיח לפי תמו, מעיד ששמע
 ממנו, ותנשא על פיו. במה דברים אמורים? שלא היה
 שם אמתלא [סיבה] בשיחת הגוי - שמא לא נתפון אלא
 לדבר אחר: כגון שאמר לאחד: 'עשה לי כך וכך שלא
 אהרג אותך בדרך שהרגתי פלוני' - אין זה מסיח לפי תמו,
 שכונתו להטיל אימה על זה.
 יג. וכן אם שמע מערפאות [בתי משפט] של גוים שאמרו:
 'הרגנו פלוני' - אין נאמנין, שהן מחזקין ידי עצמן בכזב
 כדי להטיל אימה. וכן כל כיצא בדברים אלו.
 יד. גוי שהתחיל להסיח לפי תמו תחלה - אף על פי
 ששאלו אותו אחר כן, ובדקוהו עד שפרש כל המאריך -
 הרי זה נאמן, ומשיאין על פיו.
 טו. כבר אמרנו שהעד שאמר: 'שמעתי שמת פלוני', אפלו
 שמע מאשה ששמעה מעבד - הרי זה כשר לעדות אשה,
 ומשיאין על פיו. אבל אם אמר העד או האשה או העבד,
 'מת פלוני ואני ראיתי שמת' - שואלין אותו: 'היאך ראית,
 ובמה ידעת שמת?' אם העיד בדבר ברור, נאמן; ואם העיד
 בדברים שרובן למיתה, אין משיאין את אשתו; שאין
 מעדיין על האדם שמת אלא בשראוהו שמת ודאי ואין בו
 ספק.
 טז. כיצד? ראוהו שנפל לים, אפלו טבע בים הגדול - אין
 מעדיין עליו שמת, שמא יצא במקום אחר; ואם נפל למים
 מקבצים כגון בור או מערה, שעומד ורואה כל סביביו
 [גדותיו], ושהה כדי שתצא נפשו, ולא עלה - מעיד עליו
 שמת, ומשיאין את אשתו. וכן אם השליכוהו בים,

ואם נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת 'בריא לי שמת' -
 הרי זו לא תצא.
 כד. מי שיש לו שתי נשים, ובאה אחת מהן ואמרה 'מת
 בעלי' - הרי זו תנשא על פי עצמה, כמו שבארנו; וצרתה
 אסורה, שאין צרה מעידה לחברתה. ואפלו נשאת זו
 תחלה, אין אומרים 'אלו לא מת בעלה לא היה אוסרת
 עצמה עליו' - שמא משנא אתה בצרתה, ורצה היא שיאסרו
 שתיהן עליו. זאת אומרת 'מת בעלי', וצרתה מכחשת
 אותה ואומרת לה 'לא מת' - הרי זו תנשא; כשם שאינה
 מעידה לה להמיתה, כך לא מעיד לה לאסרה. זו אומרת
 'מת', וצרתה אומרת 'נהרג' - הואיל ושתיהן אומרות
 שאינו קים, הרי אלו ינשאו.

יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ה

פרק יג

א. האשה שאמרה לבעלה: 'גרשתי בפני פלוני ופלוני',
 ובאו אותם העדים והכחישוה, ואחר כך הלכה היא
 ובעלה, ושלום [אין מלחמה] בעולם, ובאה ואמרה: 'מת
 בעלי' - אינה נאמנת; שזו החזקה שקרנית, ורצה להשמיט
 מתחת בעלה. בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה - לא
 תנשא, שמא היא שקרה אותו; ואם נשאת, לא תצא, שהרי
 יש לה עד.
 ב. וכן אם היה מלחמה בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי
 במלחמה' - אינה נאמנת, ואף על פי שהיה שלום בינו
 לבניה; שמא תסמך דעתה על דברים שרובן למיתה ותאמר
 'מת' - כגון שהרגו הראשונים והאחרונים שהיה באמצען,
 שהרי היא אומרת: 'מאחר שהרגו אלו ואלו, נהרג
 בכללן'. לפיכך אינה נאמנת, ואפלו אמרה: 'מת במלחמה
 וקברתי'; אבל אם אמרה: 'מת על מטתו' [לא במלחמה] -
 נאמנת.
 ג. לא החזקה מלחמה בעולם, ובאה ואמרה: 'מלחמה
 היה במקום פלוני, ומת במלחמה' - לא תנשא לכתחלה;
 ואם נשאת, לא תצא.
 ד. וכן האשה שאמרה: 'מת בעלי תחת המפלת' - אינה
 נאמנת. וכן אם היה שלוח [מכת שמים של -] נחשים
 ועקרבים, ואמרה: 'נשכו נחש או עקרב, ומת' - אינה
 נאמנת, שמא תסמך דעתה על רב אנשים שמתו כך
 בנשיכה.
 ה. אמרה: 'עשנו עלינו בית' [הציחוהו באש ונתמלא עשן], או
 'מערה', הוא מת, ואני נצלת' - אינה נאמנת; כשם
 שנעשה לה נס, כך נעשה לו נס. היה שנת רעבון ואמרה
 'מת בעלי' - אינה נאמנת; 'מת וקברתי' - נאמנת.
 ו. אמרה: 'נפלו עלינו גוים', או 'לסטים', הוא נהרג, ואני
 נצלת' - נאמנת; שאין דרכן להרג הנשים, כדי שנאמר:
 כשם שנצולה היא, כך נצול הוא.
 ז. היה דבר [מגיפה] בעולם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי' -

47 השליח ואמר לנו, והשליח אינו יודע מי הוא זה - הואיל
48 ואנו יודעין פלוני פלוני הידוע בשם זה, הרי אשתו מתרת, ואין
49 אומרים: 'שמה יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת'.

50 **כה.** יצא ישראל וגוי מעמנו למקום אחד, ובא הגוי והסית
51 לפי תמו ואמר: 'איש שיצא עמי מכאן מת' - משיאין את
52 אשתו, ואף על פי שאין הגוי יודע [מכיר] אותו האיש;
53 והוא שיאמר: 'קברתיו'.

54 **כו.** וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד ממקום למקום,
55 והן אסורים בקולר [שרשרת], או נושאים גמלים, וכיוצא
56 בדברים אלו, והסית הגוי לפי תמו ואמר, שעשרה אנשים
57 שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני, והם נושאים כף וכף,
58 מתו כלם, וקברנם - משיאין את נשותיהן.

59 **כז.** ישראל שאמר: 'מת איש יהודי עמנו במקום פלוני,
60 כף וכף צורתו, וכף וכף היו סימניו' - אין אומרים באמרו
61 הדעת 'הוא פלוני', עד שיעיד העד שהוא פלוני, וכבר
62 שמו ושם עירו. אבל אם אמר: 'אחד יצא עמנו מעיר
63 פלונית ומת' - מחזקין באתה העיר: אם לא יצא משם
64 אלא הוא, תנשא אשתו.

65 **כח.** מצאו כתוב בשטר: 'מת איש פלוני בן פלוני, או
66 נהרג איש פלוני', ונודע כי זה כתב ישראל - הרי זו תנשא
67 אשתו. וכן מי ששפתתק [נתאלם], ויבדקו אותו כדרך
68 שבדקין לגטין, ונמצאת דעתו מכוננת, וכתב שמת פלוני
69 בן פלוני - סומכין על כתיבתו, ותנשא. ואין בודקין עדי
70 אשה בדרישה וחקירה, שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר
71 אלא להקל משום התרת גגונה.

72 **כט.** אל יקשה בענין שהתירו חכמים הערוה החמורה
73 בעדות אשה, אפלו שפחה, ועד מפי עד, ומפי הכתב,
74 וכל דרישה וחקירה - כמו שבארנו; שלא הקפידה תורה
75 על העדת שני עדים ושאר משפטי העדות, אלא בדבר
76 שאין אתה יכול לעמד על בריו [בירור] אלא מפי העדים
77 ובעדותן, כגון שהעידו שזה הרג זה או הלוה את זה. אבל
78 דבר שאפשר לעמד על בריו שלא מפי העד הזה, ואין העד
79 יכול להשמיט אם אין הדבר אמת, כגון זה שהעיד שמת
80 פלוני - לא הקפידה תורה עליו; שדבר רחוק הוא שיעיד
81 בו העד בשקר. לפיכך הקלו חכמים בדבר זה, והאמינו בו
82 עד אחד, מפי שפחה, ומן הכתב, וכל דרישה וחקירה -
83 כדי שלא ישארו בנות ישראל עגונות.

84 בריך רחמנא דסייען

הלכות יבום וחליצה

86 יש בכללן שלש מצוות - שתי מצוות עשה, ואחת מצוות
87 לא תעשה; וזה הוא פסוק: (א) ליבם; (ב) לחלץ;
88 (ג) שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שתסור רשות היבם
89 מעליה. והאשה שהיא ראויה ליבום נקראת 'זקוקה'
90 ליבום; ורשות היבם נקראת 'זקה'. ובאור מצוות אלו
91 בפרקים אלו.

1 והשליכו מצודה [רשת] אחרי, והעלו ממנו אבר שאי
2 אפשר שינטל מן החי, ויחיה - הרי זה מעיד עליו שמת,
3 ומשיאין את אשתו.

4 **יז.** ראוהו שנפל לגב אריות ונמרים וכיוצא בהן - אין
5 מעידין עליו; אפשר שלא יאכלוהו. נפל לחפירת נחשים
6 ועקרבים, או לתוך כבשן האש, או לתוך יורה רותחת
7 מלאה יין או שמן, או ששחטו שני סימניו או רב שני
8 הסימניו [קנה וויט] - אפלו עמד וברח, מעידין עליו שמת;
9 שנדאי סופו למות. וכן כל פיוצא בזה מדברים שאי אפשר
10 שיחיה, אלא ימות מיד בזמן קרוב - הרי אלו מעידין עליו.
11 **יח.** ראוהו צלוב [חלוי] והעוף אוכל בו - אף על פי
12 שדקרוהו או ירו בו חצים, אינו מעיד עליו שמת; ואם ראו
13 העוף אוכל במקום שהנפיש יוצאה בנטילתו, כגון מחו או
14 לבו או בני מעיו - הרי זה מעידין עליו שמת.

15 **יט.** עד אחד שאמר: 'ראיתי שמת במלחמה', או
16 'במפלת', או 'שטבע בים הגדול ומת', וכיוצא בדברים
17 אלו שרובן למיתה - אם אומר 'קברתי', נאמן, ותנשא על
18 פיו; ואם לא אמר 'קברתי', לא תנשא; ואם נשאת, לא
19 תצא.

20 **כ.** וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה במים
21 שאין להם סוף, ולא עלה [בשיעור זמן שיוכל לחיות], ואבד
22 זכרו, ונשתקע שמו - הרי זו לא תנשא על עדות זו, כמו
23 שבארנו; ואם נשאת, לא תצא. ואפלו היה הגוי הוא
24 שהסית לפי תמו ואמר: 'טבע פלוני בים', ונשאת על פיו
25 - הרי זו לא תצא; וחקם שהורה להשיא אותה לכתחלה
26 - מנדין אותו.

27 **כא.** מצאוהו הרוג או מת - אם פדחתו [מצחו] וחקטמו
28 ופרצוף פניו קימין, והפירוהו בהן שהוא פלוני - מעידין
29 עליו; ואם נטל אחד מאלו - אף על פי שיש להן סימניו
30 בגופו ובכליו [בגדי], ואפלו שומא [יבלת] - אין מעידין,
31 שמה אחר הוא. במה דברים אמורים? שראוהו בתוך
32 שלשה ימים אחר הריגתו או מיתתו; אבל אחר שלשה,
33 אין מעידין עליו, מפני שפרצוף פניו משתנה.

34 **כב.** טבע בים, והשליכו הים ליבשה, אפלו אחר כמה
35 ימים - אם הפירו פניו וחקטמו, מעידין עליו, שאינו
36 משתנה במים אלא אחר זמן מרבה; ואם שהה ביבשה
37 אחר שהשליך מן הים שעות, ונתפח - אין מעידין עליו,
38 שהרי נשתנה. כשסתכלין בצורתו כדי להפירו להעיד
39 עליו, בודקין אותו וראוין אותו אפלו בלילה לאור הנר
40 או לאור הלכנה.

41 **כג.** ראו אחד עומד מרחוק ואומר [על עצמו] שהוא פלוני
42 בן פלוני או פלוני ממקום פלוני, והרי נשכו נחש והרי הוא
43 מת, והלכו ומצאוהו שנשתנה, ולא הפירוהו - הרי אלו
44 משיאין את אשתו.

45 **כד.** בא אחד ואמר: 'אמרו לי בית דין, או אנשים, כשתלך
46 למקום פלוני, אמר להם שמת יצחק בן מיכאל, ובא

פרק א

ולעדות; אבל לענין ירשה או ליבום וחליצה - הרי הן
 כמי שאינן, שאין אחיה אלא מאב.
 ח. גרים שנתגירו ועבדים שנשתחררו - אין להן אחיה
 כלל, והרי הן כזרים זה לזה. ואפלו אחד מהן הורתו שלא
 בקדשה ולדתו בקדשה, והשני הורתו ולדתו בקדשה -
 הרי הן כזרים; ואפלו תאומים ונולדו בקדשה, אין ביניהן
 אחיה - עד שתהיה הורתן ולדתן בקדשה.
 ט. מי שהיו לו נשים רבות ומת - ביאתה או חליצתה
 של אחת מהן, פוטרת את השאר; ואינו מיבם לשתיים,
 שנאמר: "אשר לא יבנה את בית אחיו" - בית אחד הוא
 בונה, ואינו בונה שני בתים. וכן אם היו לו אחים רבים
 - אחד מהן חולץ או מיבם לאחת מן היבמות, ויתרו שאר
 הנצרות [שאר נשי המת].
 י. היו ביבמות אלו כשרות לכהנה ופסולות - אם היה
 מיבם - מיבם לאיזו שירצה; ואם היה חולץ - יחלץ
 לפסולה, כדי שלא יפסל את הפשרה לכהנה בחליצה.
 יא. מתו לו אחים רבים, ונפלו נשותיהן לפניו - אם
 אפשר לו ליבם את כלן, מיבם; ואם לאו, חולץ לכלן, או
 חולץ למי שירצה מהן ומיבם למי שירצה, אחת מקל בית
 ובית.
 יב. הפגים את יבמות - נאסרו צרותיהן עליו ועל שאר
 האחים. ואם בא הוא או אחד מאחיו על צרתה, הרי זה
 עובר בעשה - שנאמר: "יבמה יבוא עליה", לא עליה ועל
 צרתה; ולא [אסור] הבא [היוצא] מקלל [מצות] עשה, [הרי
 הוא מצות] עשה. וכן החולץ ליבמתו - נאסרה החלוצה
 היא וכל צרותיה, על החולץ ועל שאר האחים. וכלן
 אסורות עליהן מדברי סופרים כשניות [עריות שאסורן
 מדרבנן], שמאחר שמת אחיו בלא ולד, נסתלק אסור ערוה
 מעל כל נשיו; לפיכך תופסין בהן הקדושין כשניות.
 יג. החולץ ליבמתו - כשם שהיא אסורה עליו, כך
 קרובותיה, כגון אמה ובתה; וכן היא אסורה לבנו ולאחיו.
 ואפלו השניות שלה אסורות, כגון בת בתה; וכן היא
 אסורה לבן בן בנו. כללו של דבר, הרי היא כאשתו
 שגרשה. וכן אם מתה יבמתו ועדין היא זקוקה לו ויש לה
 זיקה אליו כי לא נתייבמה ולא נחלצה, ולכן - אסור בקרובותיה,
 כאלו הייתה אשתו ומתה תחתיו. וכל האסורין האלו -
 מדבריהן. ומתו אדם לשא אחות צרת חלוצתו ושאר
 קרובותיה.
 יד. אסור ליבם לשא קרובת זקוקתו [שלא נתייבמה ולא
 נחלצה], כגון אמה או בתה, עד שייבם אחד מאחיו לה,
 או יחלץ ותסור זקתו מעליה; וישא אמה או בתה או שאר
 קרובותיה, אף על פי שהן כלן אסורות על אחיו שחלץ
 או יבם, כמו שבארנו.
 טו. הפגים את יבמתו ונרשה - אם רצה להחזיר, יחזיר;
 מפני שהיא אשתו לכל דבר, ולא נשאר עליה שם [שום]
 אסור מפני אחיו כלל - לא מדברי תורה, ולא מדברי
 סופרים.

א. מצות עשה מן התורה, שייבם אדם [וישא לאשה את]
 אשת אחיו מאביו, בין [אם הייתה אשת אחיו] מן הנשואין
 בין מן הארוסין, אם מת בלא זרע - שנאמר: "ובן אין לו
 יבמה יבא עליה". ומן התורה אינו צריך לקדש יבמתו,
 שזו אשתו היא שהקנו לו מן השמים, אלא יבוא עליה;
 וכתבתה על נכסי בעלה שמת.
 ב. לא רצה ליבם, או שלא רצת היא - הרי זה חולץ לה
 [נחלצה נעלה], ואחר כך תהיה מתרת להנשא לאחר; ומצות
 עשה מן התורה לחלץ אם לא רצה ליבם - שנאמר:
 "והחלצה נעלה". ומצות יבום קודמת למצות חליצה.
 ג. זה שנאמר בתורה "ובן אין לו" - אחד הבן ואחד
 הבת, או זרע הבן או זרע הבת [נכדים]; הואיל ויש לו זרע
 מקל מקום, בין מאשה זו בין מאשה אחרת - הרי זה
 פוטר את אשתו מן החליצה ומן היבום. אפלו היה לו
 זרע ממזר או עובד עבודה זרה - הרי זה פוטר את אשתו
 מן החליצה ומן היבום.
 ד. אבל בנו מן השפחה ומן הנכרית - אינו פוטר; שזרע
 הבא מן השפחה - עבדים, והבא מן הגויה - גוים, וכאלו
 אינם. הרי הוא אומר בשפחה: "האשה וילדיה תהיה
 לאדניה", מלמד שולדה כמותה; ובגויה הוא אומר: "כי
 יסיר את בנו מאחרי", מסיר אותו מלחשב בקהל. ואף
 על פי שנשתחרר בנו מן השפחה, או נתגרר בנו מן הגויה
 - הרי הן כשאר הגרים והמשחררין, ואינן פוטרין את
 אשתו. הרי שהיה לו בן מן השפחה שלו, ושחררו,
 ושחררה, ונשאה, ומת בלא זרע - הרי זה תניבם לאחיו,
 ואף על פי שבנה ממנו קים, שפכר שחררו.
 ה. מי שמת והניח אשתו מעברת - אם הפילה [ולד מת]
 אחר מותו [של בעלה], הרי זה תניבם; ואם ילדה ויצא
 הולד חי לאויר העולם - אפלו מת בעשה שנולד - אמו
 פטורה מן החליצה ומן היבום. אבל מדברי סופרים, עד
 שיזדע בוראי שכלו לו חדשיו [נתמו ימי עיבורו], ונולד
 לתשעה חדשים גמורים. אבל אם לא נודע לכמה נולד -
 אם שהה שלשים יום - הרי זה ולד קימא, ופוטר את נשי
 אביו מן החליצה ומן היבום; ואם מת בתוך השלשים,
 אפלו ביום שלשים - בין שמת מחלי, בין שנפל מן הגג
 או אכלו ארי - הרי זה ספק נפל, ספק בן קימא; ולפיכך
 אמו חולצת מדברי סופרים, ולא מתיבמת.
 ו. מי שיש לו אח מקל מקום - אפלו ממזר או עובד
 עבודה זרה, בין קטן בין גדול - משיצא ראשו ורבו לאויר
 העולם קדם שנימות אחיו, הרי זה זקק את אשתו ליבום.
 ואם היה לו אח מן השפחה או מן הנכרית - אינו אחיו
 לדבר מן הדברים, ואינו זקק את אשתו; ואף על פי
 שהיתה לדתו בקדשה, הואיל והיתה הורתו [עיבורו] שלא
 בקדשה, אינו אחיו.
 ז. אחים מן האם - אינן חשובין אחים אלא לאבלות

47 שִׁקְדָּשׁ אוֹתָהּ בְּפָנֶי שְׁנֵי עֲדִים בְּפִרוּטָה אוּ בְשִׁוָּה פְּרוּטָה;
48 וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'מֵאָמֶר'. וְאִין הַמֵּאָמֶר קוֹנֶה בִּיבְמָה קִנְיָן
49 גָּמוּר, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר; וְהַעֲוָשָׁה מֵאָמֶר בִּיבְמָתוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתָּהּ
50 - לֹא עָשָׂה כָּלוּם, שְׁאִין הָאִשָּׁה מִתְקַדְּשֶׁת אֲלָא בְּרִצּוֹנָהּ.
51 וְקִטְנָה מִן הָאֲרוּסִין (שֶׁנִּתְאַרְסָה וּמֵת אֲרוּסָה), אִין עוֹשִׂין בָּהּ
52 מֵאָמֶר אֲלָא מִדַּעַת אֲבִיהָ.
53 ב. וְכֵשֶׁם שֶׁהוּא מְקַדֵּשׁ אֶת יִבְמָתוֹ, כִּף הוּא מְבָרֵךְ בְּרִכַּת
54 נִשְׁוֹאִין בְּעֶשְׂרָה, וְכוֹתֵב כְּתֻבָּה, כְּדִין כָּל נוֹשֵׂא אִשָּׁה. וְאִם
55 בָּא עַל יִבְמָתוֹ וְלֹא עָשָׂה מֵאָמֶר - קִנְיָה קִנְיָן גָּמוּר, וְאִינוּ
56 צְרִיף לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ אַחֵר הַבְּעִילָה; וּמִפִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת
57 [מִלְּקוֹת מִדְּרַבָּנִין], וְכוֹתֵב לָהּ כְּתֻבָּה.
58 ג. הָבָא עַל יִבְמָתוֹ - בִּין בְּשׁוּגֵג בִּין בְּמִזִּיד, בִּין בְּאִנּוּס בִּין
59 בְּרִצּוֹן, בִּין שֶׁהִיָּה הוּא מִזִּיד וְהִיא שׁוֹגֶגֶת אוּ אִנּוּסָה, בִּין
60 שֶׁהִיָּתָה הִיא מִזִּידָה וְהוּא שׁוּגֵג אוּ אִנּוּס, בִּין שֶׁהִיָּתָה וְשִׁנָּה
61 בִּין שֶׁהִיָּתָה עֲרָה, בִּין שָׂבָא עָלֶיהָ כְּדִרְכָּהּ בִּין שְׁלֹא כְּדִרְכָּהּ,
62 אֶחָד הַמְעַרָה [תַּחֲלִיל בִּיאָה] וְאֶחָד הַגּוֹמֵר [גִּמְרָה בִּיאָה] - קִנְיָה.
63 ד. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? שְׁנֵתְכּוֹן לְבַעַל; אֲכָל אִם נָפַל
64 וְנִתְקַע בָּהּ, אוּ שָׂבָא עָלֶיהָ שְׁכוֹר שְׁאִינוּ מְכִיר כָּלוּם, אוּ יָשָׁן
65 - לֹא קִנְיָה. נִתְכַּנֵּן לְהִטִּיחַ בְּכַתֵּל, וְהִטִּיחַ [בַּעַל] בִּיבְמָתוֹ -
66 לֹא קִנְיָה; לְהִטִּיחַ בְּהִמָּה, וְהִטִּיחַ בִּיבְמָתוֹ - קִנְיָה, שֶׁחֲרִי
67 נִתְכַּנֵּן לִשְׂם בְּעִילָה מִכָּל מְקוֹם.
68 ח. יִבְמָה שְׁנֵתְכּוֹן [וְנִתְגַּרְשָׁה], וְאֶמְרָה בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם:
69 'לֹא נִבְעַלְתִּי' - וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'בְּעַלְתִּי' - כּוֹפִין
70 אוֹתוֹ שִׁיחֲלֹץ לָהּ, הוֹאִיל וְקָדַם וְגִרְשָׁהּ בְּגִט; וְאִם עָדִין לֹא
71 גִּרַּשׁ, כּוֹפִין אוֹתוֹ שִׁיבְעַל, אוּ יִחֲלֹץ וְיוֹצִיא בְּגִט. גִּרְשָׁהּ
72 לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא נִבְעַלְתִּי' - מְבַקֶּשֶׁן
73 מִמֶּנּוּ שִׁיחֲלֹץ לָהּ; וְאִם הִיָּה מוֹדֶה שְׁלֹא בְעַל, כּוֹפִין אוֹתוֹ
74 לְחַלֹּץ. הִיא אוֹמֶרֶת: 'נִבְעַלְתִּי', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא בְעַלְתִּי' -
75 אִינָה צְרִיכָה חֲלִיצָה; שְׁאִין זֶה נֶאֱמָן לְאַסְרָה עַל כָּל אָדָם
76 אַחֵר שֶׁנִּכְסָה.
77 ו. מִי שִׁמַּת וְהִנִּיחַ אֲחִים רַבִּים - מִצְוָה עַל הַגָּדוֹל לִיבֵם אוּ
78 לְחַלֹּץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלַד"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
79 לְמָדוּ, שְׁאִינוּ מְדַבֵּר אֲלָא בְּכּוֹר שֶׁל אֲחִים, כְּלוּמַר: גָּדוֹל
80 הָאֲחִים יָקוֹם עַל שֵׁם אֲחִיו הַמֵּת; וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר תֵּלַד"
81 - מִשְׁמַעוֹ 'אֲשֶׁר יֵלֶדֶה הָאֵם', עִם מִשְׁמַע נ-י כּוֹלֵל גַּם אֵת
82 הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל הַמִּלָּה בְּלִשׁוֹן עַתִּיד: 'אֲשֶׁר תֵּלַד הַיִּבְמָה'.
83 ז. לֹא רִצָּה הַגָּדוֹל לִיבֵם, מִחֲזוּרֵין עַל כָּל הָאֲחִים; לֹא רִצּוֹ
84 - חֲזוּרֵין אֲצֵל הַגָּדוֹל וְאוֹמְרִין לוֹ: 'עֲלִיד מִצְוָה, אוּ חֲלֹץ
85 אוּ יִבֵּם'. וְאִין כּוֹפִין אֶת הַיִּבֵּם לִיבֵם, אֲכָל כּוֹפִין אוֹתוֹ
86 לְחַלֹּץ.
87 ח. אָמַר הַגָּדוֹל: 'הִמָּתִינוּ עַד שִׁנְגִּידִיל [הָאֵת] הַקֶּטֶן', אוּ 'עַד
88 שִׁיבּוֹא הַהוֹלֵךְ' [הָאֵת שֶׁהֵלַךְ לְמַדִּינַת הַיָּם], אוּ 'עַד שִׁיבְרִיא
89 [הָאֵת] הַחֲרָשׁ, וְנִמְלֵךְ בּוֹ, וְאִם לֹא יִרְצָה, אָנִי אֲיִבֵּם אוּ
90 אֲחַלֵּץ' - אִין שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲלָא אוֹמְרִין לוֹ: 'עֲלִיד מִצְוָה,
91 אוּ יִבֵּם אוּ חֲלֹץ'.
92 ט. וְכֵן אִם הִיָּה הַגָּדוֹל בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת - אִין אֲחִיו הַקֶּטֶן

1 טז. כְּכֹר בְּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת, שֶׁכֵּן תִּשְׁעֵ שְׁנֵים יוֹם
2 אֶחָד, בִּיאָתוֹ בִּיאָה; וְדָבָר זֶה, הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה [מִסּוּרֵת
3 מִמַּרְעָה]. לְפִיכָף, יִבֵּם קֶטֶן שֶׁרִצָּה לִיבֵם אֶשֶׁת אֲחִיו - אִם
4 הִיָּה בֶן תִּשְׁעֵ שְׁנֵים יוֹם אֶחָד, מִיבֵם; אֲכָל אִינוּ חוֹלֵץ עַד
5 שִׁנְגִּידִיל וְיִבְדֵּק [אִם חִבֵּא סִמְנֵי גְדוּלָּתוֹ], שֶׁחֲרִי "אִישׁ" כְּתוּב
6 בְּפִרְשָׁה לְעִנְיָן חֲלִיצָה; וְאִם הִיָּה פְּחוֹת מִזֶּה, אִין בִּיאָתוֹ
7 בִּיאָה. וּבִיאָת בֶּן תִּשְׁעֵ, אִינָה קוֹנֶה קִנְיָן גָּמוּר; לְפִיכָף אִין
8 יִבְמָתוֹ נִתְרַת לָזֶר [בִּגְט], עַד שִׁיבּוֹא עָלֶיהָ אַחֵר שִׁנְגִּידִיל, אוּ
9 עַד שֶׁתְּחַלֵּץ, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר.
10 יז. וְכֵן הַיִּבְמָה הַקִּטְנָה - אִם רִצָּה הַיִּבֵּם לִיבֵם אוֹתָהּ,
11 מִיבֵם; אֲכָל אִינָה חוֹלֶצֶת עַד שֶׁתְּגִידִיל וְתִבְדֵּק; וְאִפְּלוּ
12 נִבְעַלָה אַחֵר שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה, אִינָה חוֹלֶצֶת עַד שֶׁתְּבְדֵּק
13 וְיִמָּצְאוּ בָּהּ סִמְנֵין.
14 יח. כֵּשֶׁם שְׁאִין הַיִּבֵּם חוֹלֵץ עַד שִׁיעֲשֶׂה אִישׁ - כִּף הַיִּבְמָה
15 לֹא תְחַלֵּץ עַד שֶׁתְּעֲשֶׂה אִשָּׁה גְּדוּלָּה; וְיִבֵּם קֶטֶן שָׂבָא עַל
16 יִבְמָה קִטְנָה, יִגְדְּלוּ זֶה עִם זֶה [אִינוּ יִכּוֹל לִגְרֹשָׁה].
17 יט. הַיִּבְמָה לֹא תִתְיָבֵם וְלֹא תְחַלֵּץ, עַד שֶׁתְּמַתִּין תִּשְׁעִים
18 יוֹם, חוּץ מִיּוֹם הַמִּיתָה יוֹם הַיִּבּוּם אוּ יוֹם הַחֲלִיצָה - כְּשֶׁאָר
19 כָּל הַנָּשִׁים. וּמִפִּין מָה לֹא תְחַלֵּץ בְּתוֹף תִּשְׁעִים יוֹם? מִפִּין
20 שֶׁאִינָה רְאוּיָה לִיבּוּם, וְנֶאֱמַר: "וְאִם לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ
21 ...וְחֲלִיצָה נַעֲלֹ"; בְּעַת שֶׁהִיא עוֹלָה לִיבּוּם, עוֹלָה לְחֲלִיצָה;
22 וְכָל זְמַן שֶׁאִינָה עוֹלָה לִיבּוּם, אִינָה עוֹלָה לְחֲלִיצָה. וְאִם יִבֵּם
23 אוֹתָהּ אוּ חֲלֹץ בְּתוֹף הַשְּׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים - הוֹאִיל וְאִינָה
24 מַעֲבֶרֶת - חֲרִי זֶה נִפְטָרָה, וְאִינָה צְרִיכָה כָּלוּם.
25 כ. הַחוֹלֵץ לִיבְמָתוֹ, וְנִמָּצְאָת מַעֲבֶרֶת וְיִלְדָה - אִם הִיָּה וְלֹד
26 שֶׁל קִימָא, חֲרִי זֶה כְּמִי שְׁלֹא נִחֲלָצָה לוֹ מֵעוֹלָם; וּמִתְרַת
27 לְכַהֲנָה, וּמִתְרַת בְּקִרְבוּתִיהָ. אִם הִפִּילָה, אוּ שְׁלֹא שָׁהָה
28 שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחֵר שְׁנוּלָד - חֲזוּר וְחוֹלֵץ לָהּ הוּא אוּ אֶחָד
29 מֵאֲחָיו; שֶׁחֲלִיצַת הַמַּעֲבֶרֶת אִינָה חֲלִיצָה, וּבִיאָת הַמַּעֲבֶרֶת
30 אִינָה יִבּוּם.
31 כא. לְפִיכָף, הַכּוֹנֵס אוּ הַחוֹלֵץ לִיבְמָתוֹ הַמַּעֲבֶרֶת - לֹא
32 תִּנְשָׂא צִרְתָּה עַד שֶׁתֵּלַד זֶה, שְׁאִין תֵּלַד מִתִּיר עַד שִׁיבְּרִיא
33 לְאִוִיר הָעוֹלָם.
34 כב. הַכּוֹנֵס אֶת יִבְמָתוֹ וְנִמָּצְאָת מַעֲבֶרֶת - מְפָרִישִׁין אוֹתוֹן,
35 וּמִמָּתִינִין לָהּ: אִם הִפִּילָה, יִחֲזוֹר וְיִקְיָם; וְאִם יִלְדָה, אֲפִלוּ
36 מֵת בְּיוֹם שְׁנוּלָד - חֲרִי זֶה מוֹצִיאָהּ בְּגִט וְחוֹלֵץ לָהּ, וְאַחֵר
37 כִּף תִּהְיָה מִתְרַת לְאַחֲרִים. וְאִם נִתְקַיֵּם הַלֵּךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם
38 אַחֵר שְׁנוּלָד, חֲרִי זֶה וְלֹד שֶׁל קִימָא; וְאִינָה צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גִט,
39 מִפִּין שֶׁהִיא עֲרוּנָה עָלָיו [אֶשֶׁת אֲחִיו].
40 כג. יִלְדָה לְאַחֵר שֶׁשָּׂה חֳדָשִׁים מִשְׁנֵתִיבְמָה, וְלֹד שֶׁל קִימָא
41 - חֲרִי הַלֵּךְ סֶפֶק אִם בֶּן תִּשְׁעֵה לְרִאשׁוֹן, אוּ בֶן שְׁבַעַה
42 לְאַחֲרוֹן; לְפִיכָף יוֹצִיא בְּגִט, וְהוֹלֵךְ כְּשֶׁר. וְאִם בָּא עָלֶיהָ
43 אַחֵר שִׁילְדָה, הַבָּנִים שִׁיבּוֹאוּ אַחֲרָיו סֶפֶק מִמְּזוּרִים [שֶׁמָּא בֶן
44 הָרִאשׁוֹן הוּא].
45 פָּרָק ב
46 א. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, שְׁלֹא יָבוֹא הַיִּבֵּם עַל יִבְמָתוֹ, עַד

48 שישא אשה אחרת, או תהיה לו מריבה בתוך ביתו מפני
49 היבמה [שאשתו תחשוש שמא ייבם].
50 י. יבמה שלא היה לה על בעלה כתבה מפני שהיתה
51 אסורה עליו, והרי היא מתרת ליבם, כמו שיתבאר - אם
52 רצה היבם ליבם, מיבם; ואין לה עליו כתבה, כדרך שלא
53 היה לה על בעלה. ודינה עם יבמה בתוספת [תוספת
54 כתובה], כמו שהיה עם בעלה [שחייב בתוספת]; אבל אם לא
55 כתב לה בעלה כתבה, או שמכרה לו כתבה או מחלה
56 אותה - צריך היבם לכתב לה כתבה כשאר האלמנות.
57 יח. היבמה - קדם שיבוא עליה יבמה, או קדם שיחליץ
58 לה - הרי היא אסורה להנשא לזר, שנאמר: "לא תהיה
59 אשת המת החייה, ולאיש זר". ואם נשאת לאחר ובעלה
60 - לוקה הוא והיא, ומוציאה בגט, ואפלו היה לה כמה
61 בנים, ונאסרה עליו ועל יבמה; ויבמה חולץ לה, ואחר כך
62 תהיה מתרת לאחרים.
63 יט. נתקדשה לאחר, לא נאסרה על יבמה; אלא נותן לה
64 הור שקדשה גט, ויבמה מיבם או חולץ. ואם היה יבמה
65 כהן, שאינו יכול לשא גרושה - תצא מן הור בגט, כרי
66 שלא יהיה החוטא נשכר, ויחליץ לה יבמה.
67 כ. חזר הור שגרשה מן הארוסין, ונשאה אחר שחליץ לה
68 יבמה - אין מוציאין אותה מידו. אבל אם גרשה מן
69 הנשואין, וחזר ונשאה אחר שחליצה - מוציאין אותה;
70 מפני שהיא דומה לאשת איש שנשאת ובה בעלה, שהיא
71 אסורה על זה ועל זה, כמו שבארנו. והיבמה שזנת והיא
72 [- בעודה] זקוקה [שלא התייבמה ולא נחלצה] - לא נאסרה על
73 יבמה; אלא רצה חולץ, רצה מיבם.
74 כא. כל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זקת
75 יבם או אין עליה זקת יבם - בגון יבמה שזלזה וכל שלא
76 פלו לו חדשיו ומת בתוך שלשים יום, שדינה שפתחץ
77 מספק מדבריהם כמו שבארנו - אם הלכה ונתקדשה
78 לאחר קדם חליצה, חולץ לה יבמה ותשב עם בעלה; ואם
79 נתקדשה לכהן שהוא אסור בחלוצה, אינו חולץ לה, שאין
80 אוסרין על זה אשתו, מספק מדבריהם. גרשה הכהן או
81 מת - הרי זו חולצת, ואחר כך תנשא לאחרים לכתחלה.

יום שבת קודש ט"ז אדר ה'תשע"ה

פרק ג

83
84 א. האומר: 'זה בני', או שאמר: 'יש לי בנים' - הרי זה
85 נאמן, ופוסט את אשתו מן החליצה ומן היבום [כשימות].
86 ב. אומר: 'זה אחי', או שאמר: 'יש לי אחים' - אינו נאמן
87 לאסר את אשתו ולהניחה זקוקה ליבם; שהרי זה מתבונן
88 לאסרה לאחר מותו.
89 ג. היה מחזק שיש לו אחים, ואמר בשעת מיתתו: 'אין
90 לי אחים' - אינו נאמן; וכן אם אמר על מי שהחזק אחיו:
91 'אין זה אחי' - אינו נאמן. לא היה מחזק באחים, ויצא
92 עליה קול שיש שם עדים שיעידו שיש לבעלה אחים,

1 יכול לומר: 'על אחי הגדול היא המצוה, המתנינו לו עד
2 שיבוא'; אלא אומרים לזה שהוא כאן: 'או יבם או חליץ'.
3 י. יבמה הראויה ליבום [מותרת ליבם] שלא רצת להתניבם
4 - דינה קדין מורדת על בעלה, וכופין את יבמה לחליץ לה,
5 ותצא בלא כתבה. הניח אחיו נשים רבות - כל מי שתבע
6 היבם מהן ליבום ולא רצת - היא המורדת, וחולץ לה
7 ותצא בלא כתבה. ושאר צרותיה שלא נתבעו, נוטלות
8 כתבתן כשאר האלמנות.
9 יא. היו היבמין רבים, ותבע אותה הגדול ליבום, והיא
10 אינה רוצה בו, ורוצה באחיו - אין שומעין לה, שמצוה
11 בגדול.
12 יב. אמר הגדול: 'איני רוצה לא לחליץ ולא ליבם, הרי
13 אחי לפניך', ותבע אותה אחד מן האחים ליבום, והיא אינה
14 רוצה בו, ורצת באח אחר, והוא רוצה בה - אין זו מורדת;
15 מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו, הרי כלן ראויין [שוין];
16 והואיל והיא רוצה באחד מהן, והוא רוצה בה - הרי זו
17 לא מרדה. ולא עוד, אלא אם היה אחד מהן במדינה
18 אחרת, ואמרה: 'הריני ממתנת עד שיבוא ויבם אותי,
19 אבל זה איני רוצה בו' - אין זו מורדת. ואומרים לזה
20 שאינו הגדול שתבע אותה: 'אם תרצה לחליץ לה ולתן
21 לה כתבה, חליץ; ואם לאו, הרי רצת שתשב עד שיבוא
22 אחיך - הואיל ואין לך דין קדימה עליו'.
23 יג. בא זה שתלת בו, ולא רצה בה - חוזרין אצל זה
24 שתבע אותה ליבום, והיא אינה רוצה בו. ואומרים לה:
25 'אין כאן מי שרוצה ליבם אלא זה, ומצות יבום קודמת'
26 - או תתניבם לו, או תצא בלא כתבה קדין כל מורדת.
27 יד. כל יבמה שאמרנו שדינה שפתחץ ולא תתניבם - הרי
28 זו נוטלת כתבתה, אם יש לה כתבה, כשאר כל האלמנות.
29 וכן אם היה יבמה מכה שחין, או שיש בו שאר מומי
30 אנשים - חולץ לה, ונוטלת כתבתה. נולדו בה מומין
31 כשהיא שומרת יבם [כשממחינה להתייבם] - נסתפקה
32 [נתקלקלה] שדהו [כלומר: מזלו גרם]; ואם לא רצה ליבם,
33 יחליץ ויתן כתבה.
34 טו. יבמה שגדרה הגנה מיבמה בתי בעלה, או שגדרה
35 הגנה מכל היהודים - כופין אותו שיחליץ לה, ותטל
36 כתבתה. ואם גדרה לאחר מיתת בעלה [כדי להיפטר מיבום],
37 מבקשין ממנו שיחליץ לה; ואם לא רצה, הרי זו מורדת.
38 וכן אם נתכונה בגדרה, אפלו בתי בעלה, כדי שלא יבם
39 אותה - אין כופין אותו לחליץ, אלא אם כן מרדה, ותצא
40 בלא כתבה.
41 טז. יבמה שתבעה היבם לחליצה, והיא אומרת: 'איני
42 חולצת ולא נוטלת כתבה, אלא אשב בבית בעלי כשאר
43 האלמנות' - אין שומעין לה; שהרי הקנו אותה לזה מן
44 השמים; ורצה מיבם, רצה חולץ ונותן כתבתה. ולא עוד,
45 אלא אפלו אמרה: 'אני נזונת משלי, ואשב עגונה כל ימי'
46 - אין שומעין לה; שהרי היבם אומר לה: 'כל זמן שאאת
47 זקוקה בי, אין נותנין לי אשה'; ואפלו היה נשוי, אפשו

47 בעלי ואחר כך מת היבם שנפול לי' - הרי זו נאמנת, 48 שהפכה שאסור הוא הפה שהתיר. 49 יג. האשה שהלכה היא ובעלה ויבנה למדינת הים, ובאה 50 ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת בנני' - נאמנת, שהרי 51 היתה בחזקת הטר לזר [שהרי יש לו בן]. אמרה: 'מת בנני 52 ואחר כך מת בעלי' - אינה נאמנת להתיבם; וחוששין 53 לדבריה, וחולצת ולא מתגיבמת. 54 יד. הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה: 'נפול [נולד] 55 לי בן במדינת הים ומת, ואחר כך מת בעלי' - נאמנת 56 ומתגיבמת, שהרי היתה בחזקת הטר ליבמה בעת שהלכה. 57 אמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת הבן שנפול לי' - אינה 58 נאמנת לפטר עצמה מן היבום ומן החליצה; וחוששין 59 לדבריה, וחולצת ולא מתגיבמת. 60 טו. במה דברים אמורים? בשהיתה פסולה לכהנה 61 מתחלתה, כגון שהיתה גרושה או חללה [פסולה לכהונה], 62 או שאמרה: 'במערך היינו כשמתו' ואל ידוע מי מת 63 ראשון. אכל אם אין הדבר בן, אינה חולצת - שמה 64 תחליץ, ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו שאמרה והבעל 65 מת תחלה, ונמצאת חליצה זו אינה כלום, ותנשא לכהן, 66 וינאה הרואה אותה שחליצה ונשאת לכהן, וידמה 67 שהחליצה מתרת לכהנה, והוא אינו יודע בעדים שבאו; 68 לפיכך לא תחליץ ולא תתיבם, אלא תשאר בחזקת זקוקה 69 כשצאת, עד שיבואו עדים. 70 טז. וכן אשה שהלך בעלה וצרתה [אשתו השניה] למדינת 71 הים, ובאו ואמרו לה: 'מת בעליך' - הרי זו לא תחליץ 72 ולא תתיבם לעולם, עד שידוע אם ילדה צרתה או לא 73 ילדה. ולמה לא תחליץ אחר תשעה חדשים ממיתת 74 הבעל, ותהיה מתרת לזר על כל פנים, שאם ילדה צרתה, 75 הרי נפטרה זו, ואם לא ילדה, הרי נחלצה? גזרה, שמה 76 ידוע אחר החליצה שילדה צרתה ולד של קנא, ונמצאת 77 זו שאינה חליצה, ותנשא לכהן אחר שנחלצה, ויאמר 78 הרואה שלא ידע בעדים שבאו, שהחליצה מתרת לכהן, 79 ויעיד שראה אותה נשאת לכהנה על פי בית דין. לפיכך 80 אם היתה אסורה לכהנה מתחלתה - הרי זו חולצת לאחר 81 תשעה, ותנשא לזר. אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה 82 כשמת - תמתין תשעים יום כשאר היבמות, ותחליץ או 83 תתיבם; ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת, הואיל 84 ולא היה בעלה עמה במדינה. 85 יז. האשה שמת בעלה, והיתה לה חמות במדינת הים - 86 אינה חוששת שמה ילדה חמותה וכבר נתן [נולד] לה יבם 87 במדינה אחרת; שלא גזרו בדבר זה, אלא נעמיד אותה 88 על חזקתה, והרי היא מתרת. והוא הדין לאשה שמת 89 בעלה, והיה לו בן במדינה אחרת - הרי זו מתרת לזר; 90 ואין חוששין שמה מת הבן, אלא העמד אותה על 91 חזקתה. 92 יח. יצאת חמותה מעברת - הרי זו חוששת, ולא תנשא

1 והעדים במדינה אחרת - אפלו אמר הוא בשעת מיתתו: 2 'אין לי אח' - הרי זו חוששת, ותמתין עד שיבואו העדים 3 שאמרו [עליהם שהם יודעים] לישראל [יחקרו אותם]. 4 ד. מי שזנה עם אשה, בין פנויה בין אשת איש, ונתעברה, 5 ואמר: 'זה העבר ממני הוא', ואפלו היא מודה לו - אף 6 על פי שהוא בנו לענין ירשה - הרי זה ספק לענין יבום; 7 כשם שזנת עמו, כך זנת עם אחר, ומאין ידוע הדבר שזנה 8 בנו ודאי, והרי אין לו חזקה? אלא לעולם ספק הוא, 9 ולהקמיר דנין בו - וחולצת, ולא מתגיבמת. 10 ה. נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה, ומתגיבמת 11 על פיו; או שמת יבמה, או שנפול לבעלה בן, להתיבה 12 לזר. ואפלו עבר, או אשה, או גוי מסיח לפי תמו ואלא 13 כוונת עדות - מעיד במיתת היבם, כמו שמעיד לאשת איש 14 להתיבה, כמו שבארנו בהלכות גרושין. 15 ו. וחמש הנשים שאין מעידות זו לזו שמת בעלה, כך אין 16 מעידין לה שמת יבמה; ודין עדות זו בדין אותה עדות, 17 לענין עדים שמכחישין זה את זה במיתת היבם, ולכל דבר. 18 ז. שתי יבמות [הנשואות לשני אחים] שבאו ממדינת הים, זו 19 אומרת: 'מת בעלי', וזו אומרת: 'מת בעלי' - זו אסורה 20 [לזר] מפני בעלה של זו [שהיא זקוקת], וזו אסורה מפני 21 בעלה של זו; שאין יבמתה נאמנת להעיד לה שמת 22 יבמה, כמו שבארנו. 23 ח. היה לאחת מהן עד שמת בעלה - זו שיש לה העד, 24 עומדת באסורה; שאינה אסורה מפני בעלה, אלא מפני 25 יבמה. וזו שאין לה עד, מתרת; שהרי העד העיד שמת 26 יבמה, והיא נאמנת לומר 'מת בעלי'. 27 ט. לזו בנים ולזו אין בנים - זו שיש לה בנים, מתרת; 28 ושאין לה בנים, אסורה. היה להן יבם אחר פאן, הרי 29 זה יבם לשתיהן. 30 י. מת זה היבם שיהם אותן - אסורות להנשא לזר, 31 כשהיו בתחלה. נתיבמו ונתגרשו, הרי אלו מתרות לזר. 32 יא. אף על פי שהאשה נאמנת לומר 'מת בעלי', ותנשא 33 או תתיבם - אין היבמה נאמנת לומר 'מת יבמי', שתנשא 34 לזר; הואיל והוא אסור לאו, שמה יהיה קל בעיניה. וכן 35 אין היבם נאמן לומר 'מת אחי', שיהם את אשתו - שמה 36 עיניו נתן בה. ואין האשה נאמנת לומר 'מתה אחותי', 37 שתכנס לביתה, ואין האיש נאמן לומר 'מתה אשתי', 38 שישא את אחותה - עד שיעידו שני עדים שמתה אחותה, 39 ואחר כך תכנס לביתה; שלא האמינו עד אחד אלא משום 40 התרת עגונה, כמו שבארנו. 41 יב. לפיכך, האשה שהלכה היא ובעלה ויבמה למדינת 42 הים, ובאה ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת יבמי', או 43 שאמרה: 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי' - הרי זו אינה 44 נאמנת. אבל אם הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה: 45 'נפול לי יבם [נולד לבעלי אח] במדינת הים ומת' - בין 46 שאמרה 'מת היבם ואחר כך מת בעלי', בין שאמרה 'מת

47 ח. הכל בלשון הקדש, שנאמר: "ככה" - בלשון הזה; 48 וכל היושבים שם ענין אחריה: 'חלוץ הנצל, חלוץ הנצל, 49 חלוץ הנצל', שלשה פעמים. וצריך שתתבונן היבמה 50 שתחליץ לו, ויתבונן הוא שיחליץ לה; ויעשו מעשים אלו 51 לשמן [לשם מצוות חליצה]. והסומה אינו חולץ, שנאמר: 52 "וירקה בפניו"; ואין זה רואה הרק. 53 ט. נמצא סדר חליצה כך הוא: קוראה היא תחלה: "מאן 54 יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי"; ואחר כך 55 קורא הוא: "לא חפצתי לקחתה"; ואחר כך תחליץ, ואחר 56 כך תרק; ואחר כך תקרא: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה 57 את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנצל". 58 י. ואין הסדר מעכב, אלא אם לא קראה בתחלה לא היא 59 ולא הוא, או שרקקה ואחר כך חליצה, או שקראה ואחר 60 כך רקקה - חליצתה כשרה. 61 יא. ולמה לא תחזור ותרק על הסדר? שמה יאמרו: 62 'רקיקה לבדה אינה כלום, ואינה פוסלת מן האחין' ויהי 63 היא פוסלת, כדלהלן. 64 יב. חליצה בלבד, ולא קראה ולא רקקה - חליצתה 65 כשרה; ואין צריך לומר, שחליצה וקראה ולא רקקה, או 66 שחליצה ורקקה ולא קראה - שחליצתה כשרה. 67 יג. במה דברים אמורים? בשחיו יכולין לדבר, והרי הם 68 ראויין לקרות. אבל אלמת או אלם, אינן חולצין; ואם 69 חלצו, חליצתן פסולה: ואינן כחרש או חרשת שחלצו, 70 שלא עשו כלום - לפי שהחרש והחרשת אינן בני דעת. 71 יד. רקקה בלבד, או שרקקה וקראה ולא חליצה - הרי זו 72 כחליצה פסולה. קראה היא והוא, ולא חליצה ולא רקקה 73 - לא עשה כלום, שנאמר: "ככה יעשה לאיש" - המעשה 74 שהוא החליצה והרקיקה, היא שמועיל; אבל הקריאה 75 אינה מעכבת ואינה מועלת. 76 טו. חליצה ורקקה וקראת, והן יושבין או מטין על צדיהן, 77 או שהיה שרוף הנצל קשור על שוקו מן הארבעה [הבדל] 78 ולמטה, או שחליצה בפני שלשה עמי הארץ שאינן יודעין 79 להקרות, וכן [יבם] הסומה שחליצה [לו היבמה] - חליצתו 80 כשרה. 81 טז. חליצה בליה, או שחליצה בפני שנים, או בפני שלשה 82 ונמצא אחד מהן קרוב או פסול [לדון דיני ממונות], או שהיה 83 המנצל קשור למעלה מן הארבעה, או שהתיר הוא ושמיטה 84 היא, או שהתירה היא ושמיטה הוא, או שנתפונה היא ולא 85 נתפון הוא, או שנתפון הוא ולא נתפונה היא, וכן קטנה 86 שחליצה לגדול - חליצתה פסולה. וכן אם חליצה בפני 87 יחיד, ואפלו בינו לבניה, ובליה - הרי זו חליצה פסולה; 88 אבל חרש שוטה וקטן שחלצו, וכן החולץ למי שהיא 89 פטורה מן החליצה ומן היבום - אינה חליצה. 90 יז. יבם שרגלו הימנית תתוקה, אינו חולץ בשמאל; ואם 91 חליצה מעל שמאלו, חליצתה פסולה. היתה רגלו עקומה 92 לאחור, או הפוכה על צדה, או שהיה מהלך על ראשי 93 אצבעות רגליו - הרי זה אינו חולץ, שהחולץ צריך לנעץ

1 לזר עד שתדע מה היה סוף עבור חמותה, שמה נולד 2 לה יבם קדם מיתת הבעל. 3 יט. האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ויבאו ואמרו 4 לה: 'מת בעלך ואחר כך מת בנך', ונשאת, ואחר כך 5 נודע שחלוף היו הדברים - תצא, והולך כשר; אמרו 6 לה: 'מת בנך ואחר כך מת בעלך', ונתבמה, ואחר כך 7 נודע שחלוף היו הדברים - תצא, והולך שנולד לפני 8 השמועה או לאחר השמועה ממזר.

פרק ד

9 א. כיצד מצות חליצה? היבמה הולכת אחר יבמה למקום 10 שהוא שם, ובאה לדינין, והם קוראין לו, ונותנין לו עצה 11 ההוגנת [ראויה] לו וזה. אם עצה טובה ליבם [שמחאמיס 12 הם זל"ז], יועצין אותו ליבם; ואם עצה טובה לחליץ - כגון 13 שהיתה היא ילדה והוא זקן, או היא זקנה והוא ילד - 14 יועצין אותו לחליץ. 15 ב. וצריכין הדינין לקבץ מקום שישבו בו, ואחר כך 16 תחליץ שם בפניהם, שנאמר: "ועלתה ובמתו השערה אל 17 הנקנים" וגו'. לא נודעו [סיכמו ביניהם] ולא קבעו מקום, 18 אלא נקראו נקרה [קרה מקרה], ונקרית היא והוא לפנייהם, 19 וחלצו - חליצתה כשרה. 20 ג. ומלמדין אותה ואת היבם לקרות, עד שיהיו רגילין; 21 ותהיה יכולה לקרות "לא אבה" בנשימה אחת, ואחר כך 22 תאמר "יבמי" - כדי שלא יהיה משמע דבריה: 'אבה 23 יבמי'. 24 ד. ומאחר שתהיה רגילה לקרות, אף על פי שלא קראת 25 בנשימה אחת, אין מקפדין על זה; אבל אם אינה יכולה, 26 מרגילין אותה עד שתדע. 27 ה. והחליצה ביום, ולא בלילה, ובפני שלשה שוידעין 28 להקרות כשורה. ואם אחד מן השלשה גר - פסול, ואפלו 29 היה אביו גר ואמו וישראלית; עד שיהיה אביו ואמו 30 מישראל. ומצותה [לכתחילה] בחמשה, כדי לפרסם הדבר; 31 ואותן השנים, אפלו היו עמי הארץ. 32 ו. כיצד חולצין? מביאין לו מנצל של עור שיש לו עקב, 33 ואינו תפור בפשתן; ולובשו בימין, וקושר רצועותיו על 34 רגלו; ועומד הוא והיא בבית דין, ומקריין ליבמה בלשון 35 הקדש: "מאן יבמי וגו'", ואחר כך מקריין ליבם: "לא 36 חפצתי לקחתה"; ונועץ רגלו בארץ, והיא יושבת ופושטת 37 ידה בבית דין, ומתרת רצועות המנצל מעל רגלו, וחולצת 38 המנצל ומשלכת אותו לארץ; ומשישמיט רב העקב, התרה 39 היבמה לזר. 40 ז. ואחר כך עומדת ויורקת בארץ כנגד פניו, רק הנראה 41 לדינין - שמצות חליצה שיהיו שניהן עומדין בשעת 42 קריאה ובשעת רקיקה; וצריכין הדינין לראות הרק יוצא 43 מפייה. ואחר כך מקריין לה: "ככה יעשה לאיש אשר לא 44 יבנה את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ 45 הנצל". 46

שחלץ - אם פדין עשו, חליצתו כשרה; ואם שלא פדין, כגון ששעו או שהיו הדיוטות - חליצתו פסולה. ואם הגויים אנסוהו מעצמן - אם היה הדין נותן שישחלץ, חליצתו פסולה; ואם שלא פדין, אינה חליצה.
כו. כל מקום שאמרנו 'אינה חליצה', או 'לא עשה כלום', או 'אינה כלום' - הרי היא כאלו לא נחלצה לו, ולא נאסרו עליו קרובותיה, ולא נפסלה מן ההנהגה, ומתרת להתיבם. וכל מקום שאמרנו 'חליצתה פסולה' - נאסרו עליו קרובותיה, ונפסלה מן ההנהגה, ונאסרה על האחין, ואינה מתיבמת; ואינה מתרת להנשא לזר עד שתחלץ חליצה כשרה.
כז. עברה ונשאת - הרי זה חולץ לה חליצה כשרה, והיא תחת בעלה; ואין מוציאין אותה מידו.
כח. יבמה שגדלה בין האחים, הרי זו מתרת להתיבם; ואין חוששין לה שמה חלצה לאחד מהן בינו לבינה ונפסלה עליהן. אבל אם ראיונה שחלצה נעלו של אחד מהן - נפסלה, שמה נתפנה לחליצה; וצריכה חליצה כשרה להתירה לזר.
כט. גט חליצה שאנו כותבין - אינו אלא [תיעור של] מעשה בית דין, כדי שיהיה בידה ראיה שנתחלצה. ואין הדנין חולצין אלא אם כן מפירין [שוו יבימתו]. לפיכך מי שראו זאת שנתחלצה - כותבין לה גט חליצה, אף על פי שאינן מפירין שזו היא אשת פלוני ושזה שחלץ לה אחיו; שיהי הדנין שחלצה בפניהם הפירו זה, ואחר כך חלצה. וזה הוא נסח גט חליצה שנהגו בו העם:
ל. "ביום פלוני, כך וכך לירח פלוני, שנת כך וכך למנין פלוני למניאנא די רגילנא לממני ביה [למנין שאנו רגילים למנות בו] במקום פלוני, אנחנו דיגי דמקצתנא חתימין לתתא [אנו הדיינים שמקצתנו חתומים למטה], במוטב תלתא פחדא הוינא יתבין בבי דינא [במושכ שלשה כאחד היינו יושבים בבית דין], וסליקת לקדמנא [ועלתה לפנינו] פלונית בת פלוני ארמלת [אלמנת] פלוני, ואקריבת לקדמנא גוברא חד די שמיא [והביאה לפנינו אדם אחד ששמן] פלוני בן פלוני, וכן אמרה לנא [לנו] פלונית דא [זו]: 'פלוני בר פלוני דנא [זה] אחוהי דפלוני מאבוחי הוא דהוינא נסיבנא ליה, ושכיב [אחיו של פלוני מאבא, שהייתי נשואה לו ומת], וחי לרבנן ולכל ישראל שבק [השאר], ובר וברת רית ומחסין ומוקים שמה בישראל לא שבק [ובן ובת יורש ומנחיל ומקים שם בישראל לא השאר], והדין פלוני אחוהי חזי ליבומי יתי [וזה פלוני אחיו ראי לייבם אותי]. כען רבנן, אמרו ליה, אי צבי ליבומי יתי [כעת חכמים אימרו לו: אם רוצה היבם לייבם אותי] - ייבם, ואי לא - יטלע לי קדמיכון רגליה דמינא ואשרי סיניה מעל רגליה וארוק באנפוחי' [ואם לא, יצדד לעברי לפניכם את רגלו הימנית ואחיר נעלו מעל רגלו, וארוק בפניו]. ואשתמודעוהי לפלוני דנא, דאחיהי דפלוני מיתנא מאבוחי הוא ונתברר לנו שפלוני זה אחיו של פלוני המת מאביו הוא], ואמרנא ליה: 'אי צבית ליבומי יתה - יבם, ואי לא - אטלע לה קדמנא

עקבו בארץ, וזה אינו יכול; ואם חלצה למי שרגלו כך, חליצתה פסולה.
יח. ויבמה שדיה חתוכות - חולצת לכתחלה ואפלו בשניה, שלא נאמר 'וחלצה בידה'. חלצה במנעל של בגד [בר], אינה חליצה; אבל אם חלצה במנעל שאין לו עקב, או שהיה תפור בפשתן, או שהיה מנעל של שער או של סיב [חוטם מהצומח] או של שעם [עץ אלון] או של עץ, או שהיה מנעל גדול שאינו יכול להלך בו, או קטן שאינו חופה רב רגלו, או מנעל פרום [קרוע] שאינו חופה רב הרגל, או נפחת [נקרעה סוליתו] שאין מקבל רב הרגל - חליצתה פסולה.
יט. חלצה בסנדל של עץ ומחפה עור, או שהיתה קרקעיתו עור ולחיו [צדדיו] של שער, או שחלצה סנדל של שמאל מעל רגלו הימנית, או שלא היה המנעל שלו, או שהיה המנעל גדול שיכול להלך בו, או קטן שחופה רב רגלו, או נפרם שחופה רב הרגל, או נפחת שמקבל רב הרגל - חליצתה כשרה.
כ. סנדל המסגר [פרחה בו צרעת והוסגר ע"י הכהן לבדוקו] והמחלט [נטמא ע"י הכהן], ושל עבודה זרה שמניחין אותו ברגלי הצורה [פסל] - לא תחלץ בו; ואם חלצה - חליצתה כשרה, ואף על פי שהוא אסור בהנהגה. אבל סנדל של תקרבת עבודה זרה [מעור בהמה שהוקרבה לע"ז], ושל עיר הנדחת, או שנעשה למת שיקבר בו - אם חלצה בו, חליצתה פסולה; שיהי אינו עומד להלך בו.
כא. קרעה המנעל מעל רגלו, או ששרפתה, או שהיה לבוש שני מנעלין וחלצה העליון - אף על פי שקרעה התחתון עד שנתגלתה רגלו, הרי זו חליצה פסולה.
כב. יבמה שאכלה שום ונגזיר [חדל] וכיוצא בהן מדברים שמזיבין [מריבין] את הרק, והיה הרק זב מפיה - אינו פלוס, עד שיהיה הרק מעצמו [ויירקה].
כג. רקקה דם, או שהיה שותת מפיה - אינו פלוס; אבל אם מצעה ורקקה - כשר, שאי אפשר לדם שנמצא בלא צחצוחי [טיפות] רק. רקקה וקלטתו [אחזתו] הרוח קדם שיגיע לכנגד פניו, כגון שהיתה [היבמה] ארפה [גבוהה] והוא [היבם] קצר [נמוך] - אינו פלוס; ואם אחר שהגיע לנגד פניו - אף על פי שלא הגיע לארץ, כשר. וכן אם לא ראו הדנין הרק כשיצא מפיה, כשר.
כד. חליצה מטעית, פסולה. כיצד? כגון שאמרו לו: 'חלץ לה ובכך אתה בונסה', או שאמרו לו: 'חלץ לה, שזו מצוה היא ואינה מפסדת עליך כלום, ואם רצית אחר כך ליבם תיבם', וכיוצא בדברים אלו. אבל אם הטעוהו ואמרו לו: 'חלץ לה על מנת שתתן לה מאתים זוז', או על תנאי כך וכך - אף על פי שלא נתנה ולא נתקיים התנאי, חליצתה כשרה; והרי נתפנו לחלץ לה.
כה. המוסר מודעא על החליצה [הצחיר לפני החליצה שהוא אנוס], חליצתו פסולה; לפיכך ראוי לדנין לומר לו לבטל המודעא, כדרך שעושין בגט. לתצוהו ישאל והפיהו עד

1 'היה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא
2 ימחה שמו מישׁרָאֵל'. וכתב לה פלוני יבמה לפלונית
3 יבמתיה פספ וזוי מאתן דחאזו לה [מאתיים וזו הראויים לה]
4 דהו כתיבין לה בכחבתה דכתב לה בעלה קדמא, ו
5 ואוסף לה מדיליה כף וכף. ודא נדוניא דהנעלת ליה'
6 [וזהו הנדוניה שהכניסה לה] וכו', כשאָר טפסי כתבות.
7 טפס הכתבה:
8 **לג.** ביום פלוני לירח פלוני, שנת כף וכף למניאנא די
9 רגילנא לממני ביה במאתא פלונית דעל נהרא פלוני
10 מותבה, אף פלוני בן פלוני אמר לה לפלונית בת פלוני
11 בתולתא פלמא: 'הוי לי לאנתו' [היי לי לאשה] כדת משה
12 וישׁרָאֵל, ואנא במימרא דשמאי [במאמר ובעזרת השם] אפלח
13 ואקיר [אעבוד ואכבד] ואסכר [ואכלכל] ואיזון ואפנס
14 ואכסי יתיכי [אלבישה] כהלכת גוברין יהודאין דפלחין
15 ומימקירין ומסוכרין וזנין ומפרנסין ומכסין ית נשיהון
16 בקשוט [כמנהג יהודים שמוקירים ומפרנסים ומלבישים נשותיהם
17 באמונה], ויהבנא ליכי מוהרי בתולכי כסף וזוי מאתן
18 דאינון מזוני כספא טבא עשרין וזנין וחמשה וזני [ואביא
19 לך מוהר מאתיים וזו כסף, ששורים לעשרים וחמשה וזוים מכסף
20 טהור] דחאזו ליכי [הראויים לך], ומזוניכי וכסותיכי
21 וסיפוקיכי ומעל עליכי כאורח כל ארעא [ומזונותיך ומלבושך
22 וסיפוקיך ולבוא עליך כדרך כל הארץ]. וצביאת פלמא פלונית
23 דא, ונהת ליה לאנתו [ורצתה כלה פלונית להיות לו לאשה].
24 ורצה והוסיף לה תוספת על עקר כתבתה עד משלם כף
25 וכף. ודא נדוניא דהנעלת ליה כף וכף [וזה סכום הנדוניה
26 שהכניסה לה], הכל נתקבל חתן זה וקא לידו ונעשה
27 ברשותו, וזקף הכל על עצמו במלוה ורשו [וחובו]. וכף
28 אמר לנא חתנא דנן: 'אחריות כתבה דא פלה עקר ונדוניא
29 ותוספת עם שאר תנאי כתבה, קבלית עליי ועל יתאי
30 בתראי [קבלתי עלי ועל יורשי אחרי] ועל כל שפך ארג וכל
31 הנראה נחמד] נכסין וקננין דאית לי תחות [תחת] כל שמא,
32 דקניתי ודעתיד אנא לממני, מקרקעי ומטלטלי, מטלטלי
33 אגב מקרקעי, פלהון יהון אחראין וערבאין לכתבה דא
34 פלה עקר ונדוניא ותוספת [עיקר כתובה והתוספת והנדוניה,
35 כולם יוכלון] לאתפרעא מנהון בחיי ובית מותי ואפלו
36 מגלימא דאכתפאי' [מגלימה שעל כתפי]. וקנינו מפלוני דנן
37 [נעשה קנין] על כל מאי דכתיב ומפרש לעיל קנן שלם
38 דלא כאסמכתא [הבטחה סתמית] ודלא כטפסי דשטרי [לא
39 כטופס מצוי חסר משמעות], אלא כחמר חזק כל שטרי כתבות
40 הנהוגות בישׁרָאֵל ובהגן וכתקון רבותינו ז"ל. ותתמנו על
41 שטר כתבה דא בזמן הנזכר למעלה, והכל שריר ובריר
42 וקיים.
43 **לד.** ואם היתה כתבת אלמנה, כותב פלונית ארמלתא'
44 [אלמנה פלונית]; ואם היתה כתבת גרושה, כותב פלונית
45 הגרושה - כדי שלא יפשל בה כהן. וכותב: 'יהבנא ליכי
46 מוהריכי כסף וזוי מאה דאינון מזוני כספא טבא תריסר
47 וזוי ופלג וזנא דחאזו ליכי'.

1 רגלך דימינא ותשרי סינך מעל רגלך ותרק באנפך' [ואמרנו
2 לו אם רצונך לייבם אותה - ייבם, ואם לא צדד לה לפנינו את רגלך
3 הימנית ותתיר נעלך מעל רגלך ותירוק בפניך]. ועני ואמר: 'לית
4 אנא צבי ליבומי יתה' [נוענה ואמר לנו אין אני רוצה לייבם
5 אותה]. מיד אקרינהא לפלונית דא [מיד הקרינו לפלונית זו]:
6 'מאן יבמי להקים לאחיו שם בישׁרָאֵל לא אבה יבמי'. ואף
7 להאיי פלוני אקרינא ליה [וגם פלוני זה הקרינו לו]: 'לא
8 חפצתי לקחתה', ואטלע לה רגליה דימינא ושרת סיניה
9 מעל רגליה, ורקת באנפיה וקא דאיתחזי לנא מפומה על
10 ארעא [וצידד לה את רגלו הימנית, והתירה נעלו מעל רגלו, ורקקה
11 בפניו רוק הנראה לנו, מפיה על הארץ]. ותוב אקרינהא [ושוב
12 הקרינו לה]: 'ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו,
13 ונקרא שמו בישׁרָאֵל בית חלוץ הנעל'. ואנחנא דיני וכל
14 דהו יתבין קדמנא ענינא בתרה [ואנו הדיינים, וכל אלה שהיו
15 יושבים לפנינו, ענינו אחריה]: 'חלוץ הנעל, חלוץ הנעל,
16 הנעל, תלתא זמני [שלוש פעמים]. ומדאיתעביד עובדא דא
17 קדמנא, שרינהא לפלונית דא למקה להתנסבא לכל מאן
18 דתצבי, ואנש לא ימחא בידה מן יומא דנן ויעלם
19 [ומשנעשה מעשה זה בפנינו, התרנוה לפלונית זו לילך ולהינשא לכל
20 מי שתצבי, ואיש לא ימחה בידה מיום זה ועד עולם]. וכעית מנא
21 פלונית דא גטא דחליצותא דא, וכתבנא ויהבנא לה לזכו
22 [וביקשה מאיתנו פלונית זו גט חליצה זה, וכתבנו ונתנו לה לזכות]
23 כדת משה וישׁרָאֵל'.
24 **לא.** ומעדין עליו שלשה, או שנים מן השלשה, או שנים
25 שראו החליצה אף על פי שאינן הדיינים שחלצה בפניהם,
26 כמו שבארנו. ואפלו אשה, ואפלו עבד, או קטן שהוא
27 מכיר ונבון - נאמנין לומר: 'זה הוא פלוני וזו היא
28 יבמתו', וחולצין על פיה; וכן בשאר עדיות של תורה,
29 בין לעדות מומן בין לעדות אסור - שזה דבר העשוי
30 להגלות הוא; ואפשר לידע אמתת הדבר שלא מפיהן,
31 כענין שבארנו בסוף הלכות גרושין. ואם רצה היבם ליבם
32 - מקדש ומיבם וכותב לה כתבה, כמו שהודענו. וזה הוא
33 גסח כתבת יבמין שנהגו בו העם:
34 **לב.** "ביום פלוני, כף וכף לירח פלוני, שנת כף וכף למנין
35 פלוני למניאנא די רגילנא לממני ביה [כתאריך פלוני לחודש
36 פלוני למנין השנים שבו רגילים למנות], אף פלוני בן פלוני
37 אמתא לקדמנא [פלוני בא לפנינו], וכן אמר לנא [וכך אמר לנו]:
38 'דפלוני בן פלוני אחי דמן אבא שכיב, וחי לרבנן ויכל
39 ישׁרָאֵל שִׁבְק [אחי מאב מת והותיר חיים] לרבנן ולכל ישראל],
40 ובר וברת ומורית ומחסין ומוקים שמא בישׁרָאֵל לא שִׁבְק
41 [לא הותיר אחיו בן ובת יורש ונוחל ומקים שם בישראל], ושִׁבְק
42 אתמא ההיא די שמא פלונית בת פלוני [השאיר אשה ושמה
43 פלונית בת פלוני], ונאצי לי מן אורייתא ליבומי יתה [ואני
44 ראוי לייבם אותה מדין תורה], כדכתיב בספר אורייתא דמשה
45 יבמה יבא עליה'. וצביאת פלונית דא ואתיבמת לפלוני
46 בר פלוני יבמה לאוקומי שמא בישׁרָאֵל [והסכימה פלונית זו
47 להתייבם ליבם פלוני בן פלוני כדי להקים שם בישראל], כדכתיב

מאלו - הרי זה מאמר פסול; חוץ מן הנותן מאמר ובעל
 לבעלה המאמר - שזו היא כהלכתה.
 ט. הבעילה שבוטל היבם את יבמתו תחלה, או אחר
 מאמרו בה, ולא קדמה דבר אחר - נקראת 'בעילה'
 כשרה. ואם קדמה מאמר מאחיו, או גט בין ממנו בין
 מאחיו, בין בה בין בצרתה, או אם קדמה מאמר בצרתה,
 בין ממנו בין מאחיו - הרי זו נקראת 'בעילה פסולה'.
 י. החליצה שחולץ היבם ליבמתו תחלה, אם לא קדמה
 דבר אחר - נקראת 'חליצה מעלה'. ואם קדמה גט או
 מאמר, בין מיבם זה בין מאחיו, בין בה בין בצרתה -
 הרי זו נקראת 'חליצה פחותה'.
 יא. יבמות רבות הבאות מבית אחד ושהניח המת נשים
 רבות, כיון שנבעלה אחת מהן בעילה כשרה, או נחלצה
 חליצה מעלה - התרו הכל, ונסתלקה זקת היבום [קשר
 היבם] מעליהן. ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה, או
 נתן לה מאמר פסול - נאסרו כלן ליבום; וצריכה גט זו
 שנבעלה או שנתן לה המאמר, וצריכה אחת מהן חליצה
 להתיירן לזר, שאין זקת היבום מסתלקת בבעילה פסולה.
 יב. נחלצה אחת מהן חליצה פחותה - התרה להנשא
 לזר, זו שנחלצה. אבל צרתה אסורה עד שתחלץ גם היא,
 או עד שיחלצו כל האחים לראשונה שנחלצה החליצה
 הפחותה, שאין חליצה פחותה מסלקת זקת היבום מבית
 זה עד שתחזור על כל האחים, או עד שתחלץ כל אחת מהן.
 יג. כל יבמה שנבעלה ליבמה, בין בעילה כשרה בין
 בעילה פסולה, ואפילו בעלה אחר שחלץ לה, בין הוא בין
 אחיו, בין לשם אישות בין לשם יבמות, ואפילו בעל צרתה
 אחר שבעל בעילה כשרה, בין הוא בין אחיו - הרי זו
 צריכה גט, שהרי נעשית אשת איש בבעילה. וכן כל יבמה
 שנתן לה מאמר, בין מאמר כשר בין מאמר פסול - הרי
 זו צריכה גט מפני המאמר, כמו שבארנו; ואחר כך יסור
 אסור המאמר.
 יד. כבר בארנו, שהגט אינו דוחה היבמה דחיה גמורה
 [להתירה לזר], וכן המאמר אינו קונה בה קנן גמור; אבל
 הבעילה קונה קנן גמור, והחליצה דוחה אותה דחיה
 גמורה. לפיכך גט אחר גט ביבמה, או מאמר אחר מאמר
 [כדלהלן] - מועיל; אבל בעילה אחר בעילה, וחליצה אחר
 חליצה - אין האחרונה מועלת כלום. וכן גט או חליצה
 אחר הבעילה אינם כלום.
 טו. כיצד יבם שנתן גט ליבמתו, וחזר ונתן גט לצרתה -
 הרי זה אסור בקרובות שתיקה. וכן שני יבמין שנתנו שני
 גטין ליבמה אחת זה אחר זה - הרי זה כגרושה לשניהן,
 ושניהן אסורין בקרובותיה; ואחד מהן חולץ. וכן אם נתן
 גט ליבמתו, ונתן אחיו גט לצרתה - כל אחד אסור
 בקרובות זו שנתן לה הגט; וכן אם נתנו מאמר אחר מאמר,
 כמו שבארנו. אבל היבם שחלץ ליבמתו, וחזר וחלץ
 לצרתה בין הוא בין אחיו, וכן שני יבמין שחלצו זה אחר
 זה ליבמה אחת - אין חליצה אחרונה כלום, ואין החולץ

לה. כשכותבין גט יבמין או כתבת יבמין - משרטט [בקלף
 קוים ישרים ל-] מקום הפסוקים; שאסור לכתב שלש תבות
 בלא שרטוט. ויבמה שחלצה, מתרת להנשא ביום
 חליצתה, שהרי אינה חולצת עד שתשלים תשעים יום
 [ממות בעלה].
 פרק ה
 א. היבמה שנתן לה היבם גט כריתות - פסלה [מלהתייבם
 לו] ופסל את צרותיה; עליו ועל שאר האחים; שהרי נעשה
 כמי שחלץ לה. ואין הגט מועיל ביבמה אלא מדבריהן,
 הואיל והגט מגרש אשת איש. וכל גט שפוסל אשתו מן
 הכהנה, פוסל את יבמתו; ואינה נותרת לזר עד שיחלץ לה.
 ב. המאמר [קידושי היבם בכסף ובאמירה "הרי את וכו'"] - על פי
 מאמר חכמים - אף על פי שאינו קונה ביבמה קנן גמור
 [מהתורה], ואינה נעשית בו אשת איש גמורה [אלא בביאה,
 אעפ"כ] - צריכה ממנו גט, ואינה נותרת לזר אלא בחליצה.
 ג. כיצד? העושה מאמר ביבמתו ולא רצה לבעל [אלא
 להוציאה] - צריך לכתב לה גט, שהרי נתקדשה לו, וצריך
 לחלץ לה, כדי להתירה לאחרים; שאין היבמה נותרת לזר
 אלא אחר בעילת היבם או אחר חליצה; אבל הגט פוסלה
 ליבום ואינו מתירה לזר, והמאמר אינו קונה בה קנן גמור
 כבעילה.
 ד. נתן מאמר ליבמתו, וחזר ונתן גט למאמרו - מה
 שעשה [המאמר], הרי בטלו, והתרה. ויראה לי, שלא
 התרה אלא לאחיו; אבל זה שנתן הגט, נאסרה עליו.
 ה. נתן גט לזקתו ולא למאמרו - פסלה עליו ועל שאר
 האחים, כמו שבארנו; וצריכה גט למאמרו [להפקיע
 קידושו], וחליצה להתירה לזר.
 ו. המאמר שנתן ליבמה תחלה, ולא קדמו דבר אחר, ולא
 נעשה אחריו דבר אחר, אלא אם בעל אותה זה שנתן לה
 המאמר - הוא הנקרא 'מאמר כשר'. ואם קדמו גט או
 חליצה, בין מיבם זה בין מיבם אחר, בין בה בין בצרתה,
 וכן אם קדמתו בעילה בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או
 שנעשה אחריו גט או חליצה, בין בה בין בצרתה, בין
 ממנו בין מאחיו, או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה,
 בין הוא בין אחיו, או שנתן לה אחיו מאמר אחר או
 בעלה - הרי זה נקרא 'מאמר פסול'; בין המאמר
 שקדמוהו המעשים האלו, בין המאמר שנתאחרו אחריו.
 ז. כיצד? נתן גט או חלץ ליבמתו, וחזר ונתן מאמר לה
 או לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שבא על יבמתו או נתן
 לה מאמר, וחזר ונתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין
 אחיו, או שנתן מאמר ליבמתו, וחזר אחיו ונתן לה מאמר
 אחר או בעלה - הרי זה מאמר פסול, בין המאמר
 הראשון בין המאמר האחרון.
 ח. נמצאת למד, שהמאמר - בין שקדמו מאמר אחר, או
 גט, או חליצה, או בעילה, בין שקדם המאמר לאחר

כג. קטנה [יתומה שהשיאונה] שראויה למאן [דיה במיאון] בבעלה כדי לבטל נישואיה, וְהַחֲרַשְׁתָּ - אף על פי שְׁקִדּוּשִׁי שְׁתִּיחָהּ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - שְׁנֵי מִיָּנִי קִדּוּשִׁין הֵן: קטנה - יֵשׁ לָהּ קִדּוּשִׁין כְּדִי שְׁלֹא יִנְהַגוּ בָּהּ מִנְהַג הַפֶּקֶר, וְקִדּוּשִׁיהָ תְּלוּיִין [בספק] עַד שֶׁתִּגְדִּיל. וְהַחֲרַשְׁתָּ - תִּקְנֶה לָּהּ נִשׁוּאִין כְּדִי שְׁלֹא תִשָּׂאָר פְּנוּיָה לְעוֹלָם [וְקִדּוּשִׁיהָ מִדְּבָרֵי בִלְבָד], לְפִיכָף אִם הָיוּ כָּל הַיָּבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד קִטְנוֹת אוֹ חֲרָשׁוֹת - בִּיאָתָהּ שֶׁל אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת אֶת כָּלָן.

כד. הִיתָה אַחַת חֲרָשׁת וְאַחַת קִטְנָה - אֵין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת צֵרְתָהּ. וְכִיצַד תִּקְנֶנָּה? מִלְּמַדִּין אֶת הַקִּטְנָה שֶׁתִּמְאָן, וְכֹונֶס אֶת הַחֲרָשֶׁת; וְאִם רָצָה לְגַרְשָׁה - כּוֹתֵב לָּהּ גֵּט אַחֵר שִׁיבֹא עָלֶיהָ, וְחֵמֶר לָזֶר.

כה. הִיתָה אַחַת פִּקְחָה וְאַחַת חֲרָשֶׁת - בִּיאַת הַפִּקְחָה אוֹ חֲלִיצָתָהּ, פּוֹטֶרֶת אֶת הַחֲרָשֶׁת; וְאֵין בִּיאַת הַחֲרָשֶׁת פּוֹטֶרֶת אֶת הַפִּקְחָה, שְׂאִין קִדּוּשִׁיהָ אֶלָּא מִדְּבָרֶיהָ. וְכֵן גְּדוּלָּה וְקִטְנָה - בִּיאַת הַגְּדוּלָּה אוֹ חֲלִיצָתָהּ פּוֹטֶרֶת אֶת הַקִּטְנָה, וְאֵין בִּיאַת הַקִּטְנָה פּוֹטֶרֶת אֶת הַגְּדוּלָּה.

כו. הָיוּ שְׁתֵּיהֶן קִטְנוֹת הָרְאוּיוֹת לְמֶאן, וְכָא הֵיכֶם עַל אַחַת מֵהֶן, וְחֹזֵר וְכָא הוּא אוֹ אֶחָיו עַל הַשְּׁנִיָּה - לֹא פָסַל אֶת הָרְאוּשׁוֹנָה; אֲבָל מִלְּמַדִּין אֶת הַשְּׁנִיָּה שֶׁתִּמְאָן, וְיָקִים זֶה אֶת יָבִמְתָּהּ הַקִּטְנָה שֶׁנִּבְעֲלָה תַּחֲלָה.

כז. וְכֵן הָדִין בַּקִּטְנָה וְהַחֲרָשֶׁת, שֶׁכָּא הֵיכֶם תַּחֲלָה עַל הַקִּטְנָה, וְחֹזֵר וְכָא הוּא אוֹ אֶחָיו עַל הַחֲרָשֶׁת - לֹא פָסַל אֶת הַקִּטְנָה, וְהַחֲרָשֶׁת צְרִיכָה גֵּט; שֶׁבִּיאַת הַקִּטְנָה מַעֲלָה מִבִּיאַת הַחֲרָשֶׁת, שֶׁהַקִּטְנָה רְאוּיָה לְאַחֵר זֶמֶן [כִּשְׁתַּגְּדֹל תַּהִיָּה מִקְדוּשֶׁת מִדְּאוֹרֵיתָא]; לְפִיכָף יָקִים הַקִּטְנָה שֶׁנִּבְעֲלָה תַּחֲלָה.

כח. כָּא הֵיכֶם תַּחֲלָה עַל הַחֲרָשֶׁת, וְחֹזֵר וְכָא הוּא אוֹ אֶחָיו עַל הַקִּטְנָה - פָּסַל אֶת הַחֲרָשֶׁת; וְיִמְלְּמִדִּין אֶת הַקִּטְנָה שֶׁתִּמְאָן, וְהַחֲרָשֶׁת יוֹצֵאָה בְּגֵט.

כט. הָיוּ אַחַת פִּקְחָה וְאַחַת חֲרָשֶׁת, כָּא הֵיכֶם עַל הַפִּקְחָה, וְחֹזֵר וְכָא הוּא אוֹ אֶחָיו עַל הַחֲרָשֶׁת - לֹא פָסַל אֶת הַפִּקְחָה, וְהַחֲרָשֶׁת צְרִיכָה גֵּט. כָּא הֵיכֶם עַל הַחֲרָשֶׁת, וְחֹזֵר הוּא אוֹ אֶחָיו עַל הַפִּקְחָה - פָּסַל אֶת הַחֲרָשֶׁת, וְהַחֲרָשֶׁת יוֹצֵאָה בְּגֵט, וְהַפִּקְחָה בְּגֵט וְחֲלִיצָה.

ל. הָיוּ גְּדוּלָּה וְקִטְנָה, כָּא עַל הַגְּדוּלָּה, וְחֹזֵר הוּא אוֹ אֶחָיו וְכָא עַל הַקִּטְנָה - לֹא פָסַל אֶת הַגְּדוּלָּה; וְיִמְלְּמִדִּין אֶת הַקִּטְנָה שֶׁתִּמְאָן. כָּא עַל הַקִּטְנָה, וְחֹזֵר וְכָא הוּא אוֹ אֶחָיו עַל הַגְּדוּלָּה - מִלְּמַדִּין אֶת הַקִּטְנָה שֶׁתִּמְאָן; וְיָקִים הַגְּדוּלָּה, שֶׁבִּעֲלָתָהּ קוֹנָה קִנְיָה גָּמוּר.

אוֹתָהּ אֶסּוּר בְּקִרְבּוּתֶיהָ, שָׁנָה כְּחֹלֶץ לְשָׂאָר הַנָּשִׁים שְׂאִין לוֹ עָלֶיהָ זָקָה.

טז. וְכֵן הַבּוֹעֵל וְיָבִמְתָּהּ, וְחֹזֵר בֵּין הוּא בֵּין אֶחָיו וְחֹלֶץ לָּהּ אוֹ לְצֵרְתָּהּ - אֵין חֲלִיצָה זֶה כָּלוּם; וְכֵן אִם חֹזֵר אֶחָיו וְנָתַן גֵּט לָּהּ אוֹ לְצֵרְתָּהּ, אֵינוּ כָּלוּם. חֹזֵר אֶחָיו וְנָתַן לָּהּ מֶאֱמָר, אוֹ בַּעַל - לֹא עָשָׂה כָּלוּם; מֶאֱמָר שֶׁבַּעַל אֶחָיו תַּחֲלָה, קִנְיָה קִנְיָן גָּמוּר, וְאֵין הַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ. אֲבָל אִם נָתַן מֶאֱמָר לְצֵרְתָּהּ, אוֹ בַּעַל צֵרְתָּהּ - צְרִיכָה גֵּט, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יז. שְׁנֵי יָבִמִּין שִׁיבְמוּ שְׁתֵּי יָבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד [נָשִׁי אַח אַחֵר], וְלֹא נִדְּעַ מִי יָבֵם תַּחֲלָה - שְׁנֵיהֶן יוֹצִיאוּ בְּגֵט וְיִתְּרוּ לְזָרִים, וְאִסּוּרוֹת לְיָבִמִּין. לְפִיכָף, רְאוּבֵן שֶׁהִזָּה בִּירוּשָׁלַיִם, וְלוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים, אַחַת בַּעַל וְאַחַת בְּצוּר, וְשִׁמְעוֹן אֶחָיו בַּעַל וְלוֹי אֶחָיו בְּצוּר, וְשִׁמְעוֹן שָׁמַת רְאוּבֵן - הָדִין נֹתֵן שְׁלֹא יָיָבֵם אֶחָד מֵהֶן עַד שִׁידַע מַה עָשָׂה אֶחָיו, שֶׁמָּא קָדַם וְיָיָבֵם. קָדַם אֶחָד מֵהֶן וְיָיָבֵם - אֵין מוֹצִיאִין מִידּוֹ, עַד שִׁידַע שֶׁאֶחָיו יָיָבֵם תַּחֲלָה. רָצָה הָאֶחָד לְחַלֵּץ קָדַם שִׁידַע מַה עָשָׂה אֶחָיו - אֵין מוֹנְעִין אוֹתוֹ.

יח. יָיָבֵם קָטָן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד - בִּיאָתוֹ כְּמֶאֱמָר מִן הַגְּדוֹל, שְׂאִינוֹ קִנְיָן גָּמוּר. וּמֶאֱמָר בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד - אִם נִתְּנוֹ תַּחֲלָה מוֹעִיל, וְהָרִי הוּא פּוֹסֵל בּוֹ עַל הַגְּדוֹל [מִלִּיבְמָה]; אֲבָל אִם נִתְּנוֹ בְּסוֹף, אֵינוּ כָּלוּם. וְגִטוֹ וְחֲלִיצָתוֹ אֵינֶם כָּלוּם, בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּסוֹף.

יט. כִּיצַד? בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד שֶׁכָּא עַל יָבִמְתָּהּ, אוֹ שֶׁנָּתַן לָּהּ מֶאֱמָר תַּחֲלָה - פָּסַלָּהּ עַל שֶׂאָר הָאֲחִים. אֲבָל אִם עָשָׂה הַגְּדוֹל מֶאֱמָר בִּיבִמְתָּהּ, וְחֹזֵר בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד וְנָתַן לָּהּ אוֹ לְצֵרְתָּהּ מֶאֱמָר - לֹא עָשָׂה כָּלוּם, וְלֹא פָסַלָּהּ עַל אֶחָיו הַגְּדוֹל; חֹזֵר בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְכָא עָלֶיהָ אוֹ עַל צֵרְתָּהּ אַחֵר מֶאֱמָר אֶחָיו הַגְּדוֹל - פָּסַלָּהּ עַל הַגְּדוֹל, כִּשְׁנֵי גְּדוּלִים שֶׁעָשׂוּ מֶאֱמָר אַחֵר מֶאֱמָר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

כ. בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד שֶׁכָּא עַל יָבִמְתָּהּ, וְחֹזֵר אֶחָיו הַגְּדוֹל וְכָא עָלֶיהָ, אוֹ חֹלֶץ, אוֹ נָתַן גֵּט לָּהּ אוֹ לְצֵרְתָּהּ - הָרִי זֶה פָּסַלָּהּ עַל הַקָּטָן; וְכֵן אִם חֹזֵר הַקָּטָן וְכָא עַל צֵרְתָּהּ, אוֹ כָּא אֶחָיו הָאֲחֵר שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד עָלֶיהָ אוֹ עַל צֵרְתָּהּ - נִפְסְלָה עָלָיו, כְּדִין מֶאֱמָר וּמֶאֱמָר.

כא. בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד שֶׁכָּא עַל יָבִמְתָּהּ, וְהַגְּדוֹל לֹא כָא עָלֶיהָ מִשְׁהַגְּדוֹל - צְרִיכָה גֵּט, וְחֲלִיצָה; גֵּט - מִפְּנֵי בִיאָתוֹ שֶׁהִיא כְּמֶאֱמָר; וְחֲלִיצָה - לְהַתִּירָהּ לְזָר, שֶׁהָרִי לֹא נִבְעֲלָה בְּעִילָה שְׁקוּנָה קִנְיָן גָּמוּר. וְאִם כָּא עָלֶיהָ מִשְׁהַגְּדוֹל, הָרִי זֶה צְרִיכָה גֵּט בִּלְבָד.

כב. וְאַחֵר בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד, וְאַחֵר בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה שְׁלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעֻרוֹת [שְׁדִינּוּ כִּטְסוֹן] וְלֹא נוֹלְדוּ בּוֹ סִמְנֵי סָרִיס [מִיָּין עֵקֶר], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּתַחֲלַת הַסֵּפֶר.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י' – ט"ז אדר ה'תשע"ה

26 מי שְׁהִיָּה יִירוֹ יוֹרֵד עַל זֶקְנוֹ בְּשַׁעֲהָ שֶׁהוּא מְדַבֵּר – כהן
27 שרוקו נוזל על זקנו בעת דיבורו, וְכֵן כהן שהוא סוּמָא (עיוור)
28 בְּאַחַת מְעִנָיו, הדין הוא שכהן זה לא יִשָּׂא אֶת כַּפִּיו, שגם
29 דברים אלו הם בכלל המומים המונעים את נשיאת הכפיים משום
30 שהעם מסתכלים בו. וְאִם הָיָה דֶשׁ (– רגיל) בְּעִירוֹ, וְהָיָה הַכֹּהֵן
31 רְגִילִין בְּזֶה הַסּוּמָא בְּאַחַת מְעִנָיו אוֹ בְּזֶה שְׂרִירוֹ וְכֵן – שכהן
32 זה היה מוכר בעירו, ואנשי העיר היו מורגלים בראיית מומים אלו,
33 מִתֵּר הכהן לישא את כפיו, לְפִי שְׂאֵין הָעָם מְסַתְּפִלִין בּוֹ מאחר
34 שהתרגלו לכך. וְכֵן מִי שְׁהָיָה יָדָיו צְבוּעוֹת אֶסְטִיס וּפּוּאָה –
35 שהם מיני צבעים לא יִשָּׂא אֶת כַּפִּיו – מכיון שמסתכלים בהן, ועל
36 ידי כך תוסח דעתם מהברכה. וְאִם רַב אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר
37 מְלֹאכְתָּן בְּכָף – שרוב אנשי העיר עסקם בצבעי אסטסיס ופואה,
38 מִתֵּר לוֹ לישא את כפיו וגם אם כהן זה אינו דש בעירו, לְפִי שְׂאֵין
39 מְסַתְּפִלִין בּוֹ.
40 ג. הָעֵבֶרָה שהיא מונעת מהכהן לישא את כפיו, כִּי־צַד – איזו היא
41 העבירה הפוסלת, כֹּהֵן שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, אֶפְלוּ אם הרג
42 בְּשִׁגְגָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁשָּׁעָה הכהן תְּשׁוּבָה על עבירה זו, לא
43 יִשָּׂא אֶת כַּפִּיו. והטעם שאינו נושא את כפיו, משום שְׁנֶאֱמַר
44 (ישעיה א, טו) 'יְדִיכֶם דָּמִים מְלֹאוּ' וְכַתִּיב בתחילת הפסוק
45 'וּבְפִרְשֵׁיכֶם כַּפֵּיכֶם וְכוּ' אֲעִלֵּם עֵינֵי מִכֶּם גַּם כִּי תִרְבּוּ תַּפְלָה אֲנִי
46 שֹׁמֵעַ, והרי ש'פרשכם כפייכם' שהיא נשיאת כפיים, אינה רצויה אם
47 ידיכם דמים מלאו וכלומר, אם רצחתם נפש. וְכֵן כֹּהֵן שֶׁעָבַד
48 עֲבוֹדָה זָרָה בֵּין שַׁעֲבַד בְּאֶנְס – שאנסוהו לכך, בֵּין שַׁעֲבַד
49 בְּשִׁגְגָה בלא ידיעה שעובר בזה איסור עבודה זרה, אִף עַל פִּי
50 שֶׁשָּׁעָה הכהן תְּשׁוּבָה על עבירה זו, הדין הוא שְׂאֵין נוֹשֵׂא אֶת
51 כַּפִּיו לְעוֹלָם, שְׁנֶאֱמַר (מלכים ב' כג, ט) בענין עבודת הכהנים בבית

יום ראשון י' אדר ה'תשע"ה

הלכות תפלה וברכת כהנים

פרק טו

5 א. שֶׁשָּׂה דְּבָרִים מוֹנְעִין את נְשִׂאוֹת כַּפִּים – שכהן שיש בו
6 דברים אלו אינו נושא את כפיו, ואלו הם: (א) הַלְשׁוֹן, (ב) וְהַמּוֹמִין, (ג) וְהָעֵבֶרָה, (ד) וְהַשָּׁנִים, (ה) וְהַיָּיִן, (ו) וְטַמְאָת
7 הַיָּדִים. וכל דברים אלו יתבארו להלן (הלכות א"ה). הַלְשׁוֹן שהיא
8 מונעת מהכהן לישא את כפיו, כִּי־צַד – באלו אופנים היא פוסלת,
9 הָעֵלְגִין, שהם אנשים שְׂאֵין מוֹצִיאִין (– הוגים) אֶת הָאוֹתִיּוֹת
10 בשפתותיהם כְּתִקְנָן – בהגיה נכונה, כְּגוֹן שְׁקוּרִין לְאֶלְפִין עֵינִין
11 – שהוגים את האות א' בצורה בה צריך להגות את האות ע', וְכֵן
12 לְעֵינִין אֶלְפִין שהוגים את האות ע' בצורת ההגיה של האות א',
13 או אנשים שקורים לְשַׁבְּלָת סְבֻלָּת – שהוגים את האות ש' ועם
14 נקודה בצד ימין) בצורת ההגיה של האות ס', וְכֵן כל כִּי־צַד בְּהֵן
15 – וכגון שבמקום האות ח' הם הוגים את האות ה', כל אלו אֵין
16 נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם. וְכֵן כְּבִיד פֶּה וְכְבִיד לָשׁוֹן – המדברים
17 בכבדות וללא חיתוך לשון שְׂאֵין דְּבָרֵיהֶם נְקִירִין – מובנים לכל,
18 גם הם אֵין נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם.
20 ב. הַמוֹמִין שמונעים את הכהן לישא את כפיו כִּי־צַד – אלו הם
21 המומים הפוסלים, כֹּהֵן שֶׁיֵּשׁ לוֹ מוֹמִין בְּיָדָיו אוֹ בְּפָנָיו או
22 בְּרַגְלָיו, כְּגוֹן שְׁהָיָה אֶצְבְּעוֹתָיו עֲקָמוֹת – כפופות או עֲקוּשׁוֹת
23 – עקומות לצדיהן או שְׁהָיָה יָדָיו בְּהֻקְנִיּוֹת – מנומרות בנקודות
24 לבנות לא יִשָּׂא אֶת כַּפִּיו, והטעם לְפִי שֶׁהָעָם הַשּׁוֹמֵעַ את
25 הברכה מְסַתְּפִלִין בּוֹ ועל ידי כן מסיחים הם את דעתם מהברכה.

פניני הלכה

לכהן מום יבוא להסתכל בו. עוד כתב (ס"ק קיד) שאם מנהג הכהנים שאינם מכסים את פניהם, לא יועיל לכהן לכסות את פניו, גם אם כל הכהנים יכסו את פניהם, שהרי מכל מקום יסתכלו הקהל על ששינו את מנהגם וכיסו את פניהם.

הלכה ג: ואע"פ שעשה תשובה לא ישא את כפיו. והרמ"א (סי' קכח סל"ה) פסק שרוצח שעשה תשובה נושא את כפיו כדי שלא לנעול דלת בפני בעלי תשובה. ובביאור הלכה (שם סל"ה ד"ה אפילו עשה) כתב, שיש אומרים שדעת השו"ע היא, שאפילו אם עשה תשובה אינו נושא את כפיו. ויש אומרים שהשו"ע לא הכריע בעניין זה אלא מורה שיש בזה שתי דעות. ראה באריכות בביאור הלכה (שם). עוד כתב שם שמדברי הרמ"א משמע שאף אם רצה או עבד עבודה זרה במזיד תועיל לו תשובתו. אמנם הביא שאחרים כתבו שאם רצה במזיד אין להקל לו לישא כפיו. וסיים שצריך עיון למעשה, ומכל מקום אם עלה לא ירד. השו"ע (סי' קכח סל"ו) כתב שהמל תינוק ומת, נושא את כפיו, ובמשנה ברורה (שם ס"ק קלב) כתב שהטעם הוא, משום שהתכוון לשם

הלכה א: כגון שקורין לאלפין עינין. וכתבו בשו"ע הרב (סי' קכח סמ"ח) ובמשנה ברורה (שם ס"ק ק"כ), שבזמננו שרוב בני עמנו אינם יודעים להבחין בין הברת האות ע' להברת האות א', מותר לכהן לישא את כפיו אף שהוא קורא לאלפין עינין.

הלכה ב: השו"ע (סי' קכח ס"ל) כתב שכל שבא בעיר על מנת לגור בה או להיות בה מלמד או סופר למשך חצי שנה, וכבר שהה בה שלושים יום, הוא חשוב לדש בעירו. אמנם אם הוא בא לעיר באקראי למשך שלושים יום אין זה חשוב לדש בעירו. וביאר המשנה ברורה (ס"ק קיב), שהטעם שאין זה מספיק הוא משום שאנשי העיר אינם רגילים להתעסק אתו ואינם מורגלים במומו. השו"ע (שם סל"א) כתב שאם מנהג המקום שהכהנים מכסים את פניהם בטלית, מותרים לישא את כפיהם גם בעלי מומים. וכתב הרמ"א שלמומים שבידיו לא מועיל מה שהכהנים מכסים את פניהם, ורק אם מכסים גם את ידיהם מותר לכהן שיש לו מום בידיו לישא את כפיו. ובמשנה ברורה (שם ס"ק קטו) כתב, שלא מועיל אם העם מכסים את פניהם בטלית, כי אם יידעו שיש

קפח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון י' אדר – ספר אהבה – הלכות תפלה וברכת כהנים

הרמב"ם המבואר – מהדורת חזיתריק

הדין הוא שמתר הכהן לישא את כפיו. ואם שתה הכהן יתר
מרביעית יין, אף על פי שתה היין מזוג עם מים, ואף על פי
ששתהו – את היין בכמה פעמים ולא בבת אחת, שבאופנים
אלו השותה רביעית יכול לישא את כפיו, מכל מקום מכיון ששתה
יותר מרביעית, הדין הוא שלא ישא הכהן את כפיו עד שישור
יינו מעליו – שתסור ממנו השפעת היין. וכמה היא רביעית –
מהו שיעור רביעית לאסור על הכהן לישא את כפיו, אצבעים
רוחב שתי אצבעות על אורך אצבעים, על רום אצבעים וחצי
אצבע וחמש אצבע – בגובה שתי אצבעות ועוד שבע עשיריות
אצבע. וזה האצבע שמושחין – מודדים בו בכל התורה פלה
– בכל שיעורי תורה הוא הגודל – האצבע הנקרא 'אגודל'.
וה'אגודל' הוא הנקרא בהן היד בלשון התורה.
ה. טמאת הידים שהיא מונעת את הכהן לישא את כפיו כיצד,
כל כהן שלא נטל את ידיו בבוקר קודם התפילה לא ישא את
כפיו, אלא נטל את ידיו במים עד הפרק מקום חיבור היד
עם הזרוע פתח שיהכניהם מקדשין את ידיהם ורגליהם לפני
שניגשים לעבודה בבית המקדש, שכשם שבבית המקדש היו
מקדשים את ידיהם עד הפרק, כמו כן צריכים הכהנים ליטול את
ידיהם קודם נשיאת כפיים עד הפרק. ואחר כך – אחר שנטל את
ידיו מברך ברכת כהנים ששומר (תהילים קלד, ב) 'שאו ידכם
קדש וברכו' [אתו] ה' – כלומר, שכשתישא את ידיכם לברכת
כהנים, קדשו אותם תחילה על ידי נטילת הידיים. וזהו – הגודל
מביאה האסורה לכהן אינו נושא את כפיו, והטעם לפי שאינו
בכהנו – שאינו חשוב כהן.

המקדש, אך לא יעלו כהני הכמות וכו' אל מזבח ה'
בירושלים, וכהני הבמות' הכוונה היא לכהנים שהקטירו בבמות
לעבודה זרה, ועליהם אומר הכתוב ששוב לא ישמשו עוד בבית
המקדש, וברכה – ברכת כהנים הרי היא לעבודה בבית המקדש,
שנאמר (דברים י, ח) 'לשחתו ולברך בשמו' שלשחתו הכוונה
היא עבודת בית המקדש, ולברך בשמו הכוונה היא לברכת כהנים,
והרי הקישם הכתוב זה לזה, ואם כן כשם שאסור לכהן שעבד
עבודה זרה לשמש בבית המקדש, כמו כן אסור לו לברך ברכת
כהנים. וכן כהן ששחתו לעבודה זרה – שקיבל על עצמו את
דת הגויים ולעבוד את אלוהיהם, גם אם עדיין לא עבד עבודה זרה
אף על פי שחזר בו וכבר אינו משומד, הדין הוא ששוב אינו
נושא את כפיו לעולם. ושאר העבירות מלבד רציחה ועבודה
זרה, אין מונעין את הכהן מלישא את כפיו.
ד. השנים שהן מונעים את הכהן לישא את כפיו כיצד – באלו
שנים כהן אינו נושא את כפיו, כהן נער – כהן בשנות נערו, לא
ישא את כפיו עד שיתמלא זקנו – שתושלם צמיחת זקנו. והיין
שהוא מונע את הכהן לישא את כפיו כיצד – באיזה אופן הוא
פוסל, מי ששתה שיעור של רביעית יין חי – ללא תוספת מים
בבת אחת, הדין הוא שאינו נושא את כפיו עד שישור יינו
מעליו – שתסור ממנו השפעת היין, ומקור הדין הוא, לפי
שהוקשה ברכה – ברכת כהנים לעבודה בבית המקדש, וכשם
שהעבודה בבית המקדש אסורה למי ששתה רביעית יין, כמו כן
נשיאת כפיים אסורה לשותה רביעית יין. שתה הכהן רביעית יין
בשתי פעמים – ששתה קצת מהרביעית והפסיק, ואחר כך השלים
לרביעית, או ששתה הכהן לתורה ולתוך הרביעית קצט מים,

פניני הלכה

(שם ס"ק קכא), שכהן שמלאו לו שלש עשרה שנה ויום אחד,
הדין הוא שלענין ברכת כהנים תולים שמן הסתם הוא הביא שתי
שערות, ויכול לישא את כפיו בפני עצמו שלא בקביעות.

הלכה ה: כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו. ובשו"ע (סי'
קכח ס"ו) פסק, שאף על פי שנטלו הכהנים את ידיהם שחרית,
צריכים הם לחזור וליטול את ידיהם [משום שמהפסוק (תהילים
קלד, ב) 'שאו ידכם קודש וברכו את ה' משמע שהנטילה צריכה
להיות בסמוך לברכה. משנה ברורה (שם ס"ק יט)]. עד הפרק
בדרך שמקדשין לעבודה. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק כא)
בשם האחרונים, שלפי טעם זה ייתכן שצריך שהנטילה תהיה
מכלי ומכח גברא, ושלא ישתנו המים מבריותם, ויהיה בהם לכל
הפחות רביעית מים. כתב השו"ע (סי' קכח ס"ז), שאם הכהן נטל
את ידיו ובירך על נטילת ידיים של שחרית, לא יחזור ויברך
כשנטל ידיו לנשיאת כפיים. ובמשנה ברורה הביא מחלוקת
האחרונים באופן שהסיח דעתו משמירת ידיו או שנגע במקום
מטונף, האם צריך לחזור ולברך, והביא שנהגו שלא לברך.
והוסיף שלכן כל כהן ירא וחרד, ישמור את ידיו משעת נטילת
ידיים של שחרית שלא ליגע במקום המלוכלך, כדי שלא ייכנס
בספק ברכה.

מצוה, ועוד שייתכן שלא כלו לו חודשי ואין חייבים על רציחתו,
ועוד שמא בלבלה הרוח את התינוק אחר כך, ומחמתה הוא מת.
וכן כהן שנשתמד לעבודה זרה אף על פי שחזר בו אינו נושא
את כפיו לעולם. וכתב בשו"ע (שם ס"ז) שמומר לעבודת
אלילים לא ישא כפיו, ויש אומרים שאם עשה תשובה נושא את
כפיו. ואם עשה כן באונס לכל הדעות נושא את כפיו.

הלכה ד: כהן נער לא ישא את כפיו עד שיתמלא זקנו. וכתב
השו"ע (סי' קכח ס"ד), שיש שלשה חילוקי דינים בענין זה:
א. קטן שלא הביא שתי שערות, אינו נושא את כפיו בפני עצמו
[משום שאין זה כבוד הציבור להיות כפופים לברכת קטן (שו"ע
הרב סמ"ט)], אבל עם כהנים אחרים יכול לישא את כפיו כדי
להתחנך לנשיאת כפיים. ב. כהן שהביא שתי שערות, יכול לישא
את כפיו אפילו לבדו, אבל לא בקביעות, והטעם לכך כתב בשו"ע
הרב (שם), משום שגם זה אינו כבוד הציבור שיברכם לבדו
בקביעות [וראה בפסקי תשובות (סי' קכח אות עב) אודות המנהג
בוז]. ג. כהן שנתמלא זקנו, או גם אם לא התמלא מכיון שהגיע
לגיל שכבר ראוי להתמלא [היינו כשהוא בן עשרים (שו"ע הרב
שם)] נושא את כפיו בקביעות. וכתב המשנה ברורה (ס"ק קכו)
שמשגהג לעיל שמונה עשרה אף אם היה לו רק זקן מועט נקרא
נתמלא זקנו, וקודם לכן צריך מילוי זקן ממש. כתב המשנה ברורה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון י' אדר – ספר אהבה – הלכות תפילה וברכת כהנים קפט

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

ט. מצוות נשיאת כפים מתקיימת רק בפעשה – כשיש מנין של עשרה אנשים, וכהנים יכולים להיות חלק מן המנין.
בית הכנסת שפלו – כל המתפללים בו הם כהנים, הדין הוא שכל נוסעין את פניהן ולמי הן מברכים – מאחר שאין ציבור השומע את הברכה, לאחיהם הישראלים שבצפון ולאחיהם הישראלים שבדרום. ומי עונה אחריהם – אחר כל ברכה וברכה אמן, הנשים והשף – קטנים. ואם נשאר שם – בבית הכנסת עשה כהנים יתר על אלו שעלו לדוכן – שגם אם חלק מהכהנים יעלו לדוכן, יישארו שם עוד עשרה כהנים, הדין הוא שהעשה ענין אמן והשאר – היתרים על עשרה מברכים.
י. צבור של מתפללים שלא היה בהן – ביניהן כהן אלא השליח צבור לבדו, הדין הוא שכהן זה לא ישא את כפיו שמו יתבלבל ואחר הברכה לא יידע לחזור לתפילתו. ואם הבטחתו היא – אם מנהגו הוא שהוא נשאר את כפיו וחזור מיד לתפילתו בלי להתבלבל, רשאי לישא את כפיו. ואם אין להן – לציבור המתפללים בהן כלל, כשיגיע השליח צבור הישראל לברכת שים שלום, אומר תפילה זו: 'אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשלשת – הנחלת לשלש ברכות בתורה, האמורה לאהרן ולבניו כהנים עם קדושיהם באמור (במדבר ו, כד – כז) 'ברכה ה' וישמרה, אר ה' וכו' פניו אליך ויחנה, ישא ה' וכו' פניו אליך וישם לך שלום, וישמו את שמי וכו' על בני ישראל ואני אברכם. ואין העם ענין אמן אחר כל פסוק ופסוק בדרך שעונים על ברכת הכהנים, ומתחיל ואומר – השליח ציבור (לאחר שסיים תפילה זו) את ברכת שים שלום וכו'.
יא. כהן שכבר נשא את כפיו בבית הכנסת אחר, והלך לבית הכנסת אחר ומצא בבית הכנסת השני צבור שמתפללין תפילה שיש בה נשיאת כפים ולא הגיעו עדיין בתפילתם לברכה כהנים, הדין הוא שכהן זה נשאר את נדיו להן כשיגיעו לברכת כהנים ומברכם, ואפלו פמה פעמים ביום – שאם הלך לבתי

ו. כל כהן שלא היה לו דבר מקל אלו הדברים הכתובים לעיל (הלכה אה) המונעים מהכהנים את נשיאות כפים, אף על פי שכהן זה אינו חכם – הבקי בתורה, ואינו מדקדק במצוות – שאינו מקפיד לקיים את המצוות, או שהיו הנפשות מרגיזין אחריו – שאנשים מדברים על כהן זה שהוא שופך דמים או עובר עבודה זרה, או שלא היה משאו ומתנו בצדק – שעסקו עם הבריות לא היו ביושר, אף על פי שיש בו אחד מדברים אלו הרי זה הכהן נושא את כפיו ואין מונעין אותו בגלל מעשיו, או הרינון עליו. והטעם, לפי שזו – מצוות נשיאת כפים היא מצוות עשה החלה על כל כהן וכהן שראוי לנשיאת כפים שאין בו את ששת הדברים המפורטים לעיל (טו) המונעים נשיאת כפים, ואין אומרים לאדם רשע, בגלל רשעותו, הוסיף עוד רשע והמניע מן המצוות שאתה מחויב בהן.
ז. ואל תתמה ותאמר, ומה תועיל לך ברכת הכהן ההדיוט – שאינו בעל מעלה מיוחדת הנה. והטעם שלא תתמה, מכיון שאין קבול הברכה אצל ישראל תלוי במעלת הכהנים המברכים, אלא בהקדוש ברוך הוא, שגאמר (במדבר ו, כז) 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם' ולמדים מפסוק זה שהכהנים רק עושים את המצוה שנצטוו בה, והקדוש ברוך הוא ברחמיו הוא המברך את ישראל כחפצו.
ח. עם השומעים את הברכה כשהן עומדים אחריו גבם של הכהנים, אין בכלל הברכה – הברכה לא חלה עליהם, והעם העומדין מצדיהן של הכהנים, הרי הן בכלל הברכה, כי אותם שעומדים מן הצדדים נחשבים כעומדים לפני הכהנים. וכן אפילו אם היתה מחצה לפני הכהנים שחוצצת בין הכהנים ובין המתברכים, ואפלו אם המחיצה היא חומה של ברזל, אין זה מונע מהברכה לחול עליהם, שהאיל ופניהן של המתברכים הם למול – כנגד פני הכהנים, הרי הן בכלל הברכה.

פניני הלכה

עובר ב'עשה' אם אינו עולה. ואם הבטחתו וכו' רשאי. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ג), שיש מתירים לשליח ציבור כהן שמובטח לו שיחזור לתפילתו, לעלות לדוכן גם כשיש בבית הכנסת כהנים אחרים, וכשמנהג המקום כך אפשר לנהוג כדעה זו. אמנם ראה במשנה ברורה (שם ס"ק עז) שחולק. וכתב במשנה ברורה (שם) שבזמננו שכולם מתפללים מתוך הסידור, הרי זה כמובטח לו שיחזור לתפילתו. כתב השו"ע (שם ס"ב), ששליח ציבור שהוא כהן עוקר רגליו מעט בעבודה, ואחר שאומר 'הטוב שמך ולך נאה להודות' יעלה לדוכן. אמנם עיין בקצות השולחן (סי' כג סי"ח) שכתב, ששליח ציבור שהוא כהן רשאי להשאר במקומו ולסובב פניו לציבור בשעת ברכת כהנים, ולאחר מכן יהפוך פניו אל התיבה. וכתב עוד (שם הערה לט), שכן מנהג הכהנים כיום.

הלכה יא: כהן שנשא כפיו וכו' נושא ידיו להן ומברכם. בשו"ע הרב (סי' קכח סמ"א) הוסיף שהכהן מברך ברכת 'אשר קדשנו בקדושתו של אהרן', אף על פי שכבר יצא ידי חובתו בנשיאת כפים הראשונה.

הלכה ה: עם שהן אחורי הכהנים אין בכלל הברכה. וכתב השו"ע (סי' קכח סכ"ד), שאנוסים שאינם יכולים לעמוד לפני הכהנים (כגון העם שבשדות שהם טרודים במלאכתם ואינם יכולים לבוא), הרי הם בכלל הברכה. והעומדין מצדיהן הרי הן בכלל הברכה. ובביאור הלכה (שם סכ"ד ד"ה אבל) כתב, שמכל מקום נראה שהעם העומדים מצדי הכהנים צריכים לצדד את פניהם כלפי הכהנים, שאם הכהנים עומדים בצד מזרח, והעם עומדים מצדיהם בצד צפון, צריכים לצדד את פניהם לכיוון הכהנים לצד דרום.

הלכה ט: ומי עונה אחריהם אמן הנשים והשף. וכתב במשנה ברורה (סי' קכח ס"ק צט) שכשאין נשים וטף גם כן נושאים הכהנים את כפיהם, כי עניית אמן אינה מעכבת.

הלכה י: ציבור שלא היה בהן כהן אלא שליח ציבור לבדו לא ישא את כפיו. וכתב הרמ"א (סי' קכח ס"ב) שלא יאמרו לשליח הציבור לעלות [לדוכן]. אבל אם אמרו לו לעלות [קודם סיום ברכת רצה. משנה ברורה (ס"ק עד)], חייב לעלות, שהרי הוא

עוף טהורים, והם עשויים כמו בתים לפרשיות, והם נקראין
תפלין, ומניחין אותן על הראש, כמו שכתוב (שם ו, ח) וְהָיוּ
לְטַפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ, וְכֵן קוֹשְׁרִין אוֹתָן עַל הַיָּד כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם)
וְקָשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ. וְאֶפְלוּ קָצוֹ שֶׁל אוֹת אַחַת, כְּגוֹן הַקּוּץ
שֶׁעַל גְּבִי הָאוֹת י', מֵאַחַת מֵאַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת הַנּוֹכְרוֹת, אִם חִסְרוּ
הָרִי הוּא מְעַכֵּב וּפּוֹסֵל אֶת פֶּלֶן – אֵת כָּל אַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת מִן
הַתּוֹרָה, עַד שִׁיְהִי נִכְתָּבוֹת הָאוֹתִיּוֹת שְׁלֹמֹת כְּתָנָן.
ב. וְכֵן שְׁתֵּי פְּרָשִׁיּוֹת שְׁכּוּתִיּוֹת בְּמִזְוֶה, שֶׁהֵן פֶּרֶשֶׁת 'שְׁמַע'
(דברים ו, ד), וּפֶרֶשֶׁת 'וְהָיָה אִם שָׁמַע' (דברים יא, יג), אֶפְלוּ
אוֹת אַחַת מִשְׁתֵּי הַפְּרָשִׁיּוֹת הָאלוּ אִם חָסַר בָּהֶן אֶפְלוּ קָצוֹ
שֶׁל אוֹת אַחַת, הָרִי זֶה עֹכֵב מִן הַתּוֹרָה אֶת כְּשֵׁרוֹת הַמִּזְוֶה, עַד
שִׁיְהִי הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל שְׁתֵּי הֵן נִכְתָּבוֹת שְׁלֹמֹת לְגַמְרִי.
וְכֵן סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁחָסַר בּוֹ אֶפְלוּ אוֹת אַחַת, פֶּסוּל.
ג. עֲשֵׂה דְּבָרִים יָשׁ בְּתַפְלִין – כִּפִּי שִׁתְּבָאֵרוּ לַחֲלוֹ, פֶּלֶן הֵם
הַלֵּכָה לְמִשְׁחָה מְסִינִי – דִּינִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְמַשָּׁה רַבִּינוּ בְּהַר סִינִי,
וְכָלֶם מְעַכְבִּין אֶת כְּשֵׁרוֹת הַתַּפְלִין גַּם בְּדִיעְבַד, לְפִיכָךְ אִם שָׁנָה
בְּאַחַת מֵהֵן מִמָּה שֶׁהֵם צָרִיכִים לִהְיוֹת עַל פִּי הַחֲלָכָה, הָרִי
הַתַּפְלִין פֶּסוּלוֹת. שְׁנַיִם מֵהֵן הֵם בְּדִין כְּתִיבָתָן – כְּלוּמֹר, בְּאִיזָה
דְּבַר כּוֹתְבִים אוֹתָם, וְעַל אִיזָה דְּבַר כּוֹתְבִים אוֹתָם, וְשִׁמּוֹנָה מִזֶּה הֵם
בְּדִין חֲפוּיִין – כִּי־סוּם, וְהוּא עוֹר הַבָּתִּים שֶׁמְכַסִּים בּוֹ אֶת פְּרָשִׁיּוֹת
הַתַּפְלִין וּבְדִין קְשִׁירַת רְצוּעוֹתֵיהֶן שֶׁל הַתַּפְלִין.
וְאֵלּוּ הֵן הַשְּׁנַיִם שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּדִין כְּתִיבָתָן: [וְ] שִׁיְהִי כּוֹתְבִין
אוֹתָן בְּדִין, [וְ] שִׁיְהִי נִכְתָּבוֹת עַל הַקֶּלֶף.
ד. כִּי־צַד אֹפֶן מַעֲשֵׂה – עֲשִׂיתָ הִדְיוֹ שְׁצִירָךְ לַתַּפְלִין, וְכֵן
לְמִזְוֶה וּסְפֵר תּוֹרָה. מְקַבְּצִין – [אֹסְפִים] אֶת הָעֵשֶׂן שֶׁל שְׁמַנִּים
אוֹ שֶׁל זֶפֶת וְשִׁעוֹה וְכִיּוֹצָא בָּהֶן – כְּלוּמֹר, שְׁשׁוּרִפִּים שְׁמַנִּים אוֹ
זֶפֶת וְשִׁעוֹה וְכְדוּמָה, וּמַעֲמִידִים מַעֲלִיהֶם כְּלִי זְכוּכִית וְכְדוּמָה כְּשֶׁהֵם
הַפּוֹכִים עַל פִּיהֶם, וּמַגִּידִים אֶת הַפִּיחַ הַשְּׁחֹר שֶׁמִּתְקַבֵּץ עֲלֵיהֶם,
וְגוֹבְלִין – [לִשִּׁים וּמַעֲרִבִים] אוֹתוֹ בְּשִׁירָף הָאֵילָן, שֶׁהוּא כְּמִין נוֹזֵל
מוֹצֵק הַנוֹטָף מֵהָעֵץ עַל יְדֵי הַסֵּרֶת הַקְּלִיפָה הַחִיצוֹנִית שֶׁל הָעֵץ,
וּמַעֲרִבִים אוֹתוֹ בְּמַעַט דְּבָשׁ, וְלוֹתֵתִין – [וְשׁוּרִים] אוֹתוֹ הַרְבֵּה
בָּהֶם, עַד שִׁיְהִי רְטוּב עַל יָדָם, וְאַחַר כֵּן דִּכִּין – [שׁוֹחֲקִים
וּמַרְסָקִים] אוֹתוֹ עַד שִׁיַּעֲשֶׂה רִקְיָין – דֶּק כְּעֵלִים, וְאַחַר כֵּן
מִיבִשִּׁין אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶשׁ וּמִצְנִיעִין אוֹתוֹ. וּבִשְׁעַת כְּתִיבָה לּוֹקְחוּ
הַסּוֹפֵר וְשׁוֹרְהוּ בְּמִי עֶפְצָא – מִיָּם שֶׁשָּׂרוּ בָּהֶם עֶפְצִים וְכִיּוֹצָא בּוֹ,
וְאַחַר כֵּן כּוֹתֵב בּוֹ. וְהָדִיו צָרִיךְ לִהְיוֹת עֲשׂוּי דּוּקָא בְּאוֹפֶן זֶה, כִּדִּי
שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ אִם תִּמְחָקְנָה לְדִיו, הוּא יִמְחָק לְגַמְרִי מֵהָעוֹר וְלֹא
יִשָּׂאֵר בְּעוֹר סִימָן מֵהָדִיו. וְזֶה הוּא הִדְיוֹ שֶׁמִּצְוָה מִן הַמִּכְתָּר

כִּנְסַת נּוֹסְפִים וּמִצָּא בָּהֶם צִיבּוֹר שְׁעִדִּין לֹא הִגִּיעוּ לְבִרְכַת כַּהֲנִים,
יִכּוֹל לְבִרְכָם, וְהִטַּעַם לִפִּי שֶׁכָּל הַיּוֹם הוּא זְמַן בִּרְכַת כַּהֲנִים. כֵּהֵן
שֶׁלֹּא עָקַר אֶת רִגְלָיו מִמְקוֹמוֹ כִּדִּי לַעֲלוֹת לְדוּכָן בְּשִׁעוֹה –
בְּזִמְנָן שֶׁאִמְרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוֹר בִּרְכַת רְצָה, הָדִין הוּא שֶׁשׁוּב אֵינּוּ
עוֹלָה לְדוּכָן בְּאוֹתָהּ תַּפְלָה – אֵינּוּ נוֹשֵׂא אֶת כַּפִּי. אֲכָל אִם
עָקַר הַכְּהֵן אֶת רִגְלָיו כִּדִּי לַעֲלוֹת לְדוּכָן, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ
לְדוּכָן אֲלָא רַק לְאַחַר שְׁסִים הַשְּׁלִיחַ צִיבּוֹר אֶת בִּרְכַת הָעֲבוּדָה,
הָרִי זֶה הַכְּהֵן עוֹלָה לְדוּכָן וּמִכְרֵךְ בִּרְכַת כַּהֲנִים.
יב. כָּל כֵּהֵן שֶׁאֵינּוּ עוֹלָה לְדוּכָן לְאַחַר שֶׁקִּראוּ לוֹ, אָף עַל
פִּי שֶׁהוּא בִּטָּל רַק מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת שֶׁהִיא מִצְוֹת 'כֹּה תִּבְרְכוּ'
(בְּמִדְבָר ו, כג), מִכָּל מִקוֹם הָרִי הוּא – [הַכְּהֵן שֶׁלֹּא עָלָה לְדוּכָן]
כְּעוֹבֵר עַל שְׁלֹשָׁה מִצְוֹת עֲשֵׂה – כִּאִילוּ עָבַר עַל שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
עֲשֵׂה, וְאֵלּוּ הֵן: א. 'כֹּה תִּבְרְכוּ' (שם), ב. 'אֲמֹר לָהֶם' (שם), ג.
'וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי' (שם כז) וּמִכָּל מִקוֹם אֵינּוּ עוֹבֵר אֲלָא עַל עֲשֵׂה
אֶחָד גָּמוּר, כִּי שְׁנֵי פְסוּקִים אֵלּוּ 'אֲמֹר לָהֶם' וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי, לֹא
נֶאֱמָרוּ בְּלִשׁוֹן צִיּוּרִי. וְכָל כֵּהֵן שֶׁאֵינּוּ מִכְרֵךְ בִּרְכַת כַּהֲנִים אֵינּוּ
מִתְכַּבֵּר מִפִּי הַקֹּבֵד, וְכָל כֵּהֵן מִתְכַּבֵּר בִּרְכַת כַּהֲנִים מִתְכַּבֵּר מִפִּי
הַקֹּבֵד שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית יב, ג) 'וְאֶבְרָכָה מִכְרֵךְךָ' – הָרִי
שֶׁהַקֹּבֵד מְבָרֵךְ אֶת מִי שֶׁמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.
בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסִייעִין

יום שני י"א אדר ה'תשע"ה

הלכות תפלין ומזוזה
וספר תורה

יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה וְזֶה הוּא פְּרָטָן א. לִהְיוֹת
תַּפְלִין עַל הָרָאשׁ. ב. לְקַשֵּׁר עַל הַיָּד. ג. לְקַבֵּעַ מִזְוֶה
בְּפִתְחֵי הַשְּׁעָרִים. ד. לְכַתֵּב כָּל אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ. ה.
לְכַתֵּב הַמִּלָּה סֵפֶר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ כִּדִּי שִׁיְהִי לוֹ שְׁנֵי סִפְרֵי
תּוֹרָה. וּבְאוֹר כָּל הַמִּצְוֹת הָאלוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ

פרק א

א. אַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ הָאֲמֹרוֹת בְּתוֹרָה, שֶׁהֵן פֶּרֶשֶׁת קֶדֶשׁ
לִי (שְׁמוֹת יג, א - ד), וּפֶרֶשֶׁת 'וְהָיָה כִּי יִבְאֵךְ' (שם, יא - טז) שֶׁבְּסֵפֶר
אֵלֶּה שְׁמוֹת הַכְּתוּבוֹת בְּפֶרֶשֶׁת בֹּא, וּפֶרֶשֶׁת 'שְׁמַע' (דברים ו, ד),
וּפֶרֶשֶׁת 'וְהָיָה אִם שָׁמַע' (דברים יא, יג - כא), הֵן הַפְּרָשִׁיּוֹת
שֶׁנִּכְתָּבוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָן – בְּנִפְרָד מִכָּל הַתּוֹרָה, וּמִחֲפִין – [וּמִכְסִּים]
אוֹתָן – אֶת אַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת הָאֲמֹרוֹת, בְּעוֹר בַּהֲמָה אוֹ חִידָה אוֹ

שֶׁעֵשֶׂן שֶׁל שֶׁמֶן זֵית הוּא מִצְוֶה מִן הַמּוֹבָחַר. וְזֶה הוּא הָדִיו
שֶׁמִּצְוָה מִן הַמּוֹבָחַר וְכו'. וּבְמַשְׁנֵה בְּרוּרָה (ס' לב סק"ח)
הוֹסִיף, שְׁכִיּוֹם הַמִּנְהַג הוּא לַעֲשׂוֹת אֶת הָדִיו מִתְעַרְבוֹת שֶׁל מִי
עֶפְצִים וְקוּמָא וְקִנְיָנוֹת וּמִבְשִׁלִּים אוֹתָם. וְרֹאה שֶׁם וּבְבִיאָרוֹ
הַלְכָה (ד"ה בֵּין שְׁלֹא) שֶׁהָאֲרִיךְ מִה הָדִין שֶׁל דִּיו הָעֲשׂוּי
מִתְעַרְבוֹת שׁוֹנוֹת. וּבִשְׁעַת כְּתִיבָה שׁוֹרְהוּ בְּמִי עֶפְצָא. וְהוֹשׁוּעַ

הַלְכָה ד: מְקַבְּצִין הָעֵשֶׂן שֶׁל שְׁמַנִּים אוֹ שֶׁל זֶפֶת וְשִׁעוֹה
וְכִיּוֹצָא בּוֹ. וְהָרִמָּא (י"ד ס' רַעַא ס"ו) פֶּסֶק לְגַבִּי סֵפֶר תּוֹרָה,
שֶׁלֹּא תַחֲתִילָה יַעֲשֶׂה אֶת הָדִיו דּוּקָא מֵעֵשֶׂן שֶׁל דְּבָרִים הַבָּאִים מִן
הָעֵץ. עוֹד כָּתַב (א"ח ס' לב ס"ג) לְגַבִּי תַפְלִין, שֶׁלֹּא תַחֲתִילָה
יַעֲשֶׂה הָדִיו מֵעֵשֶׂן עֲצִים, אוֹ מִשְׁמַנִּים הַשְּׁרוּיִים בְּמִי עֶפְצִים [וְרֹאה
בִּיאוֹר הַלְכָה (שם ד"ה בֵּין שִׁישׁ)]. וְכָתַב בְּשׁוּ"ע הֵרֵב (שם ס"ד),

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"א אדר – ספר אהבה – הלכות תפילין ומזוזה וס"ת קצא

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

1 ואחר כך עבדו אותן במלח עם מים שמונה ימים, ואחר כך
2 עיבדו אותו בקמח, ואחר כך עיבדו אותו בעפצא וכיוצא בו
3 – כגון סיד, זה החלק הדק של העור שממול השער נקרא
4 דוכססוטוס וזה החלק העבה של העור שממול השער נקרא
5 קלף.

37 ח. הלכה למשה מסיני שצריך לשיהיו כותבין ספר תורה
38 למצוה מן המובחר על הגויל, וכן שיהיו כותבין אותו דווקא
39 במקום הפונה לצד השער ולא בצד של הבשר. ושיהיו כותבין
40 את התפילין על הקלף, וצריך שיהיו כותבין אותו דווקא
41 במקום הפונה לצד השער שהוא החלק הלבן של העור. ושיהיו
42 כותבין את המזוזה למצוה מן המובחר על הדוכססוטוס – שהוא
43 עור החלש יותר מכל העורות, וצריך שיהיו כותבין אותה במקום
44 הפונה לצד השער. וכל הכותב בקלף, במקום הפונה לצד
45 השער ולא במקום הפונה לצד הבשר, או שכתב בגויל
46 ודוכססוטוס במקום הפונה לצד השער ולא במקום הפונה לצד
47 העור, הרי זה פסול אותו.

48 ט. אף על פי שנתבאר בהלכה הקודמת שצריך לכתוב
49 למשה מסיני לכתוב כל אחד לכתחילה על סוג העור הראוי לו,
50 אם כתב ספר תורה על הקלף במקום שהעור פונה לצד הבשר,
51 ושינה מהדין שיש לכתובו על הגויל, הרי הוא כשר בדיעבד, כיון
52 שהוא עור חזק, ולא נאמר ההלכה למשה מסיני שצריך לכתוב
53 את הספר תורה על גויל, אלא למעט הדוכססוטוס, שאם כתב
54 עליו את הספר תורה, הרי הוא פסול גם בדיעבד. וכן אם כתב
55 את המזוזה על הקלף או על הגויל הרי היא כשרה, שהרי
56 לא נאמר ההלכה למשה מסיני שיש לכתוב את המזוזה על
57 דוכססוטוס אלא למצוה מן המובחר לכתחילה, ולא נאמרה
58 למעט שאין לכתוב על סוגי עור אחרים.

59 י. אין כותבין ספרים ו– ספרי תורה ותפילין ומזוזות על גבי
60 עור של בהמה טמאה, וכן לא על גבי עור של חיה ועוף
61 הטמאין, אבל כותבין אותם על גבי עור של בהמה וחיה
62 ועוף שהורגים, ואפילו על גבי גבלות ו– שמתו ולא נשחטו, או

1 לכתב בו ספרים – ספרי תורה, תפילין ומזוזות. ואם כתב את
2 שלשן – ספרי תורה תפילין ומזוזות, במי עפצא וקלקנתוס ו–
3 העשוי מגופרית של ברזל שעירב את המי עפצא יחד עם
4 הקלקנתוס, שדיו זה הוא עומד – מתקיים על הקלף ואינו
5 נמחק ממנו, הרי הם כשרים.

6 ה. אם כן – שגם אם עירב מי עפצא עם קלקנתוס הרי זה נקרא
7 דיו וכשר לכתובה כמבואר בהלכה הקודמת, את מה מעטה
8 ההלכה שנתאמרה למשה מסיני שיהיו כותבין את הספרי
9 תורה ואת התפילין והמזוזות בדיו דווקא? אלא זה בא למעט
10 שאר מיני צבעים צבעונים – שאינם בצבע שחור, כגון צבע
11 האדם וצבע הירק, וכן שאר מיני צבעים כיוצא בהן, שאם
12 כתב בספרים ו– בספרי תורה או בתפילין או במזוזות אפילו
13 אות אחת, בשאר מיני צבעונים, או אפילו אם כתבם בזהב
14 לנוי וחשיבות, הרי אלו פסולים.

15 ו. שלשה מיני עורות הן, גויל וקלף ודוכססוטוס, כפי
16 שיבואר בהמשך. כיצד היא הכנתו ועשייתו של הגויל, לוקחין
17 עור הבהמה או עור החיה, ומעבירין שער ממנו תחלה –
18 על ידי שנותנים את העור בסיד ומים יחדיו שמונה ימים עד שנושר
19 השיער, ולפעמים מסירים את השיער בסכין, ואחר כך מולחין
20 אותו במלח עם מים שמונה ימים, ואחר כך מעבדין אותו
21 בקמח, ואחר כך מעבדים אותו בעפצא ו– מין גידול עץ כעין
22 פרי, וכיוצא בו (כגון סיד) מוכרים שמקבצין את העור וכן
23 הם מחזקין אותו, וזה הוא הנקרא גויל.

24 ז. ואם לקחו את העור אחר שהעבירו את שערו בדברים
25 שהם משרים את השיער, כמבואר בהלכה הקודמת, וחקקו אותו
26 בעביו לשנים – שהפרידו אותו לאורך כל עוביו לשני חלקים,
27 כמו שהעבדין ו– מעבדי עורות לקלף עושין, עד שיעשה על
28 ידי כך שני עורות נפרדים זה מזה, עור אחד הוא דק, והוא
29 החלק של העור שממול השער של הבהמה, כלומר החלק
30 החיצוני של העור, ועור אחד הוא עבה, והוא החלק של העור
31 שממול השער של הבהמה, כלומר החלק הפנימי של העור,

פניני הלכה

הלכה ח: כתב הרמ"א (יו"ד סי' רפח ס"ו), שהקלפים שיש לנו
כשרים לספרי תורה תפילין ומזוזות. וביאר הש"ך (שם סי' רעא
סק"ח), שמגדירים ומסירים את קליפתו העליונה של העור, שהוא
צד השיער, וגם מצד הבשר מגדירים הרבה עד שלא נשאר אלא
הקלף האמצעי בלבד. שיהיו כותבין ספר תורה על הגויל.
והרמ"א (יו"ד סי' רעא ס"ג) פסק, שבזמן הזה לא כותבים ספר
תורה על גויל, אלא הקלפים שיש לנו הם טובים יותר מגויל,
וכותבים עליהם לצד שהוא פונה כלפי הבשר דווקא, ואם כתבם
על הצד שהוא פונה כלפי השיער הרי זה פסול לכתחילה, אלא
שיש מקילים בזה.

הלכה ט: אם כתב ספר תורה על הקלף בשר. והשו"ע (יו"ד
סי' רעא ס"ג) הוסיף, שצריך לכתבו על העור בצד שהוא פונה
כלפי הבשר דווקא. כתב השו"ע (או"ח סי' לב ס"ז), שאם כתב
תפילין על הגויל הרי הן פסולות.

(או"ח סי' לב ס"ג) פסק, שאין חובה לשרות אותם במי עפצא.
והרמ"א כתב, שלכתחילה יחמיר לשרות הדיו במי עפצא. וראה
בביאור הלכה (ד"ה בין שיש) שהאריך בביאור מחלוקת השו"ע
והרמ"א.

הלכה ה: למעט שאר מיני צבעונים וכו' שאם כתב בספרים
או בתפילין או במזוזות. והרמ"א (יו"ד סי' רעא ס"ו) הביא שתי
שיטות, האם דווקא בספר תורה צריך לכתבו בדיו ולא בשאר מיני
צבעים, או שגם בנביאים וכתובים הדין כן.

הלכה ז: זה החלק שממול השער נקרא דוכססוטוס וזה
שממול הבשר נקרא קלף. והשו"ע (או"ח סי' לב ס"ז) פסק,
שהחלק של העור שהוא ממול השער נקרא קלף, והחלק של העור
שהוא ממול הבשר נקרא דוכססוטוס. והוסיף השו"ע שהעורות
שלנו אינם חלוקים לשניים כמו שהם היו עושים, ויש להם דין
קלף שצריך לכתוב עליהם דווקא לצד הפונה כלפי הבשר.

קצב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"א אדר – ספר אהבה – הלכות תפילין ומזוזה וס"ת

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

בתוך העור קווים ישרים בכל שורה ושורה, כדי שיהיה הכתב ישר ונאה, אָבֵל תְּפִלִּין אֵינָן צְרִיכִין שְׂרֻטוּ, לְפִי שֶׁהֵן מְחֻפִּין – שהן מכוסות ותפורות באופן כזה שאינו יכול לקרוא אותן בכל זמן שירצה אם לא על ידי שיקרע אותן, ולפיכך אינן צריכים שרטוט לנוי הכתיבה. וּמִתָּר לִכְתֹּב לכתחילה תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת שֶׁלֹּא מִן הַתֵּב, כִּיּוֹן שֶׁהַפֶּל גּוֹרָסִין פְּרָשִׁיּוֹת אֵלָיו – שכולם רגילים בפרשיות אלו ויודעים אותן בעל פה ללא טעויות. אָבֵל סֵפֶר תוֹרָה אֲסוּר לכתחילה לִכְתֹּב בּוֹ אֲפִלּוּ אוֹת אֶחָת שֶׁלֹּא מִן הַתֵּב, כִּיּוֹן שְׁחוֹשִׁים שֶׁמֵּא יטעה באותיות שהן כתובות בכתב חסר והוא יכתב בכתב מלא, או להיפך.

יג. סֵפֶר תוֹרָה תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת שֶׁתֵּבָתָן מִין – העובר עבודה זרה ושקוע בה ביותר כמו הכמרים, יִשְׁרָפוּ. ואם תֵּבָתָן גִּזִּי, או שכתבם יִשְׁרָאֵל מִשְׁמֵד – מומר, שפרק ממנו עול מצוות כדי להיעשות בגוי, והשתמד לכל התורה כולה, או מוֹסֵר – מלשין לשלטונות הגויים, או שכתבם עֶבֶד או אִשָּׁה או קֶטָן, הָרִי אֵלָיו פְּסוּלִין למצוותם וְיִגָּזְזוּ. והסיבה לפסול תפילין אלו, כִּיּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו, ח) וְקִשְׁרֹתֶם לאות על ירך וכו', וְיִכְתְּבֶתֶם על מזוזות ביתך, ודורשים את סמיכות הפסוקים זה לזה, לענין שֶׁכָּל מִי שֶׁמָּנְהָר עַל הַקְּשִׁירָה של תפילין והוא מֵאֲמִין בָּהּ, הוא שְׁכֹתֵב – רק הוא כשר לכתביבתם. ומתמעטים בכך אשה עבד וקטן שאינם מוזהרים, ואינם שייכים למצוות תפילין כיון שאינם חייבים

שנשחטו שלא כהלכה) וְכֵן טְרָפוֹת – שנשחטו כהלכה אלא שנמצאו בגופם מומים שהיו גורמים לה למות, והם פוסלים אותה) שֶׁלֹּהֶן – של הבהמות החיות והעופות הטהורים. וְכֵן אֵין כּוֹתְבִין אותם עַל גִּבִּי עוֹר של הָהָךְ הַטְּהוֹר מִפְּנֵי הַזֵּהָמָה – (סרחון), כִּיּוֹן שֶׁאֵין זֵהָמָתוֹ של העור פּוֹסְקָת גם בְּעֶבְרָה – לאחר העיבוד שלה, והרי זה מאוס למצוה.

יא. עוֹר גִּזִּיל שֶׁל סֵפֶר תוֹרָה, וְכֵן עוֹר קָלָף שֶׁל תְּפִלִּין או שֶׁל סֵפֶר תוֹרָה, צָרִיךְ לְעֶבֶד אוֹתָן לְשִׁמָּה – כלומר, שבתחילת עיבודם יאמר בפירוש שעושה את העיבוד כדי לעשות מהעורות דבר של קדושה. וְאִם עֶבְדָּן שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה הֵרִי הֵם פְּסוּלִין. לְפִיכָךְ – כיון שצריך עיבוד לשמה, אִם עֶבְדָּן הַגִּזִּי – מתחילת העיבוד ועד סוף העיבוד, הֵרִי הֵם פְּסוּלִין, וְאִף עַל פִּי שֶׁאֲמַרְנוּ לוֹ בפירוש לְעֶבֶד עוֹר זֶה לְשִׁמָּה הַסֵּפֶר תוֹרָה או לְשִׁמָּה הַתְּפִלִּין, כִּיּוֹן שֶׁהַגִּזִּי עַל דַּעַת עֲצָמוֹ הוּא עוֹשֶׂה את העיבוד, וְלֹא עַל דַּעַת הַשּׁוֹכֵר אוֹתוֹ – שיעשה לשם מצוותם. לְפִיכָךְ כָּל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ מַעֲשֶׂה לְשִׁמָּה – לשם מצוותו, אִם עֲשֶׂהוּ הַגִּזִּי הֵרִי הוּא פְּסוּל, ואפילו אם הישראל ששכר אותו עומד ומשגיח עליו. וּמְזוּזָה אֵינָה צְרִיכָה עֶבְדָּה – (עיבוד) לְשִׁמָּה, ולפיכך גם אם עשה הגוי את העיבוד, הֵרִי הוּא כְּשֵׁרָה.

יב. הלכה לְמַעַשֶׂה מְסִינִי, שֶׁאֵין כּוֹתְבִין סֵפֶר תוֹרָה וְלֹא מְזוּזָה אֲלֵא בְּשֻׁרְטוּט – ששורטים וחורצים מעט בסכין וכדומה

פניני הלכה

הלכה יב: אבל תפילין אינן צריכין שרטוט. וכתב השו"ע (או"ח סי' לב ס"ו), שצריך לשרטט את השורה הראשונה. והוסיף השו"ע (שם), שאם אינו יודע לכתוב ישר בלי שרטוט, צריך לשרטט כל השורות. וכתב על כך במשנה ברורה (ס"ק כא), שאם לא שרטט וכתב את השורות עקומות, בדיעבד כשר. וכתב בשו"ע הרב (שם), שאפילו אם הוא יודע לכתוב ישר בלי שרטוט אלא שרוצה שיהיה ישר ונאה יותר, ולפיכך הוא רוצה לשרטט את כל השורות, מותר. והרמ"א כתב, שגם אם יודע לכתוב ישר בלי שרטוט, הרי הוא צריך לשרטט בשורה הראשונה והאחרונה וכן מהצדדים [וראה בביאור הלכה (ד"ה אין) מה הדין אם לא שרטט. וראה עוד שם (ד"ה ויש)]. ובשו"ע הרב (ס"ח) כתב, שמעיקר הדין אינו צריך לשרטט למעלה ולמטה ומהצדדים אלא רק מלמעלה, אלא שהמנהג בתפילין לשרטט. ובביאור הלכה (ד"ה וכן) כתב, שכיום המנהג הוא לשרטט בכל השורות. ומוֹתֵר לכתוב תפילין וכו' שלא מן הכתב. וכתב השו"ע (או"ח סי' לב ס"ט), שאם אין הפרשיות שגורות בפיו, צריך לכתוב מתוך הכתב. וכתב במשנה ברורה (ס"ק קלד), שמצווה מן המובחר לכתוב בכל האופנים מתוך הכתב.

הלכה יג: או קטן. וכתב השו"ע (או"ח סי' לט ס"א) שאפילו אם הגיע כבר לגיל חינוך הרי הוא פסול. וכתב בשו"ע הרב (שם), שגם גדול שהוא בן שלוש עשרה שנים עד גיל שמונה עשרה יש לפסול, כיון שיש לתלות שעדיין לא הביא שתי שערות, אלא שאם הוא בן שמונה עשרה יש לתלות שכבר הביא שתי שערות. וראה בביאור הלכה (ד"ה או קטן) שהאריך בזה. כתב השו"ע (או"ח

הלכה יא: תפילין וכו' צריך לעבד אותן לשמן. וכתב השו"ע (או"ח סי' לב ס"ח), שטוב לומר בפיו בתחילת העיבוד שלהם שהוא מעבדו לשם תפילין או לשם ספר תורה. וכתב במשנה ברורה (ס"ק כד), שבדיעבד מספיק מחשבה ואין צריך שיוציא כן בפיו. וראה בביאור הלכה (ד"ה בתחילת) פרי הדיון במי שלא חישב בתחילת העיבוד לשמה. וראה עוד בביאור הלכה (ד"ה וצריך) שהאריך בפירוש דיני עיבוד לשמה. לפיכך אם עבדו הגוי פסולין. וכתב השו"ע (שם ס"ט), שדעת הרא"ש לחלוק, ואם ישראל עומד ליד הגוי ומסייעו כשר. והוסיף הרמ"א, שהכוונה שהוא מסייעו קצת בעיבוד העור, והכריע הרמ"א כדעת הרא"ש. ועוד כתב הרמ"א (יו"ד סי' רצא ס"א), שהסיוע יהיה בתחילת העיבוד כשנותנו לתוך הסיד, ויאמר שהוא עושה זאת לשם קדושת ספר תורה. וכתב בשו"ע הרב (או"ח סי' לב ס"ב), לדעת הרמ"א, שכוונתו במה שכתב לגבי הסיוע הוא רק דין לכתחילה, אבל בדיעבד גם אם לא סייעו כלל כשר. והוסיף במשנה ברורה (ס"ק כט), שגם בדין סיוע לכתחילה מספיק אם הוא סייעו רק בסוף העיבוד שהוא כשר, וראה בביאור הלכה (ד"ה להרמב"ם) שהאריך בפירוש דין הסיוע. ומזוזה אינה צריכה עבדה לשמה. והשו"ע (יו"ד סי' רפח ס"ה) פסק, שמזוזה צריכה לכתחילה עיבוד לשמה, אבל במקרה שאם ימתין לעור מעובד יתבטל מהמצווה, יכתוב אותה מיד על עור שאינו מעובד, ויחפש אחר עור מעובד. והש"ך (שם ס"ד) כתב, שרוב הפוסקים פוסלים אפילו בדיעבד בעור שאינו מעובד לשמה. אך במקרה שאם ימתין לעור זה תבטל המצוה, יקבענה בלא ברכה, וישתדל להמציא מזוזה אחרת כשרה. וכן כתב הט"ז (שם ס"ב) שלא יברך.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"א אדר – ספר אהבה – הלכות תפילין ומזוזה וס"ת קצצ

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

טז. הַטּוֹבֵל אֶת הַקֶּלְמוֹס – קנה או נוצה חלולים המיועדים
לכתיבה) בדיו כדי לכתוב את שם השם שבספר תורה תפילין
ומזוזות ובשאר כתבי הקודש, לא יתחיל לכתוב מאותו שם
השם עצמו, אֲבָל מִתְחִיל הוּא מְאוֹת שֶׁלִּפְנֵי – שלפני שם
השם, כמו אות ל' של 'שמע ישראל' (דברים ו, ט), שהוא אות לפני
שם השם. אם שָׂכַח לְכַתֵּב אֶת שֵׁם הַשֵּׁם, תוֹלָה אוֹתוֹ – כותב
אותו בצורה הנראית כתליה בין שתי השטות –| השורות, אֲבָל
אם כותב מקצת של שם השם בתוך השטה ומקצתו תלוי
למעלה מהשורה, הרי זה פסול אפילו בדיעבד. ובשאר התבות
אם שָׂכַח לכתוב תיבה אחת, כותב מקצת התבה בתוך
השטה ומקצתה למעלה מהשורה. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים
בְּסֵפֶר תוֹרָה שְׂכִיחַ שֶׁהַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל הַסֵּפֶר תוֹרָה גְּדוּלוֹת וארוכות
לא החמירו עליו כל כך לפסלו, אֲבָל בְּמִזְוֹזוֹת וּתְפִלִּין אֵין
תוֹלִין בִּהְיוֹן כָּלל בֵּין שוּרָה לְשוּרָה אֲפִלּוֹ אוֹת אַחַת כִּיּוֹן שֶׁחַן
פרשיות קטנות וקצרות והוא היה יכול לדקדק בהן החמירו עליו
לפסלו, אֲלָא אִם שָׂכַח בְּהֵן אֲפִלּוֹ אוֹת אַחַת הִיא הוּא גִּזְזוֹן אֵת
מֵה שֶׁפָּתַח, וְכֹתֵב אַחֲרָהּ. וּמִתָּר לְכַתֵּב אֶת שֵׁם הַשֵּׁם עַל
מָקוֹם הַגִּזְזוֹן – שאם טעה וכתב תיבה אחרת במקום שם השם,
והדיו כבר התייבש, הרי הוא מקלף בסכין את מה שכתב, וכותב את
שם השם על מקום הקילוף, וכן מותר לכתוב על מָקוֹם הַמַּחֲקָה
– שאם מחק אחד משאר תיבות על ידי שהעביר את אצבעו עליה
בשעה שהדיו היה עדיין לח, הרי הוא יכול לכתוב את שם השם
במקום המחיקה, בְּכָלֵם – בין בספר תורה ובין בתפילין ומזוזות.
יז. כֹּתְבֵי סְפָרִים –| ספרי תורה| תפילין ומזוזות שחוששים
שלא יעלה אבק על האותיות שכתבו על הקלף, אֲסוּר לָהֶם

בהם, וכן גוי משומד ומוסר שפרקו מעליהם עול מצוות ואינם
מאמינים בתפילין ומזוזה. נִמְצָאוּ בְּיָד מִין וְאֵין יָדוּעַ מִי כְּתָבָן
– שיש ספק אם כתבם המין בעצמו, יִגְזְזוּ ולא ישרפו. אבל אם הם
נִמְצָאוּ בְּיָד גוֹי, הרי הם כְּשָׁרִים. וְאֵין לֹקְחֵין –| קונים| סְפָרִים
–| ספרי תורה| תפילין ומזוזות מן הגוים בִּיתָר עַל דְּמִיתָן –
בתשלום יקר יותר מכפי שווים, כדי שלא להרגיל אותם לִגְנָבם
וּלְגִזְזָלָם בשביל למכרם ביוקר.
יד. סֵפֶר תוֹרָה, תְּפִלִּים –| תפילין ומזוזות שכתבן על גבי
עור של בְּהֵמָה וְחֵדָּה וְעוֹף הַטְּמְאִים – לאכילת אדם, כמבואר
לעיל (הלכה י), או שכתבם על גבי עורות שהם אֵין מְעַבְדִּין
– שלא נעשו בעור מלאכות העיבוד הנדרשות לכתבתם, כמבואר
לעיל (הלכה רח), או שכתב סֵפֶר תוֹרָה או תְּפִלִּין עַל גְּבִי עוֹר
שֶׁלֹא עָבְדוּ לְשָׁמֶן – שעידם שלא לשם מצוותם, כמבואר לעיל
(הלכה יא), הֲרִי כָל אֵלּוֹ פְּסוּלִין אֲפִלּוֹ בדיעבד.
טו. הַכּוֹתֵב סֵפֶר תוֹרָה או תְּפִלִּין וּמִזְוֹזָה, וּבִשְׁעַת כְּתִיבָה
שלהם לא הִתָּה לוֹ כְּנֶגֶז מְפֹרֶשֶׁת לשם מה שהוא כותב, וְכָתֵב
אֲפִלּוֹ אֲזָכְרָה אַחַת מִן הָאֲזָכְרוֹת שֶׁבִּהְיוֹן –| שם אחד משמות
השם| שֶׁלֹא לְשָׁמֶן – שלא לשם קדושת השמות הקדושים, הרי
הם פְּסוּלִין. לְפִיכָךְ – כיון שאם כתב אזכרה אחת שלא לשמה
הם נפסלו, אדם הַכּוֹתֵב אֶת שֵׁם הַשֵּׁם, אֲפִלּוֹ אִם מְלֵךְ יִשְׂרָאֵל
הִיא שׂוֹאֵל אוֹתוֹ באמצע הכתיבה בְּשִׁלּוּמוֹ, לֹא יִשְׁיַכְנוּ, כדי
שלא יסיח דעתו מהכוונה ויפסל. אבל אם הִתָּה כֹּתֵב שְׁנַיִם, או
כָּל שֶׁכֵּן שֶׁלִּשְׁשֵׁה שְׁמוֹת מִשְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים בְּרִצִּיפוֹת, הֲרִי זֶה
מִפְּסִיק בִּיגִינָהּ, וּמִשִּׁיב לוֹ בֵּין כְּתִיבַת שֵׁם אֶחָד לְכְתִיבַת שֵׁם הַשֵּׁנִי
או השלישי.

פניני הלכה

אבל בדיעבד כשר גם אם אמר כן רק בתחילת הכתיבה ואחר כך
חשב כן במחשבתו, ואין צריך שיאמר בפירוש. כתב השו"ע
(או"ח סי' לב סי"ט), שכל הכתיבה צריכה שתהיה לשמה ולא רק
השמות הקדושים. וכן צריך שיאמר זאת בפיו בפירוש, אלא
שמספיק שיאמר כן רק בתחילת הכתיבה. וכתב במשנה ברורה
(ס"ק צב), שהכוונה שיאמר זאת בתחילת כתיבת כל הפרשיות,
אך יותר טוב שיאמר כך בתחילת כל פרשה ופרשה. וכתב וכו'
שלא לשמן פסולין. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"א) שצריך
לגנום. היה כותב וכו' הרי זה מפסיק וכו'. וכתב השו"ע (יו"ד
סי' רעו ס"ג), שאם הפסיק בין שני שמות כדי לענות למלך,
כשחזר וכותב את השם השני יש לו לחזור ולומר שהוא כותב
לשם קדושת השם.

הלכה טז: ומותר וכו' ועל מקום המחק. ובשו"ע (או"ח סי'
לב ס"ד), הוסיף שלא ימחק את הדיו בזמן שהוא עדיין לח,
אלא ימתין שיתייבש ואז יגורו בקלות ולא יישאר שום סימן
מהדיו. וביאר במשנה ברורה (ס"ק קיג), שכוונת השו"ע במה
שכתב שלא ימחק את הדיו בזמן שהוא לח, לעצה טובה. והביא
בשם הפרי מגדים, שאם נשאר רושם של דיו במקום המחיקה,
אסור לכתוב עליו גם שאר תיבות שאינן שם ה'.

סי' לט ס"א), שגם מומר לעבודה זרה הרי הוא בכלל משומד
ופסול. והוסיף בביאור הלכה (ד"ה או מומר), שזה אפילו אם אינו
שקוע בה ביותר. וכתב בשו"ע הרב (שם), שאם הוא מומר לחלל
שבת בפני רבים, הרי הוא פסול. ובמשנה ברורה (סי' לט ס"ו)
הוסיף, שאפילו אם הוא מחלל שבת רק באיסור שהוא מדרבנן,
הוא גם כן פסול, ומסתפק בזה האם הוא יהיה פסול גם בדיעבד.
ואין לזקחין וכו' ביתר על דמיהן. וכתב השו"ע (יו"ד סי' רפא
ס"א), שעד כדי דמיהם או מעט יותר מכדי דמיהם חייבים לקנות
מהם ולגנום. ואם יודעים שהגויים גנבו ספר תורה זה מיד ישראל,
יכולים גם לקרוא בו. וכתב במשנה ברורה (סי' לט ס"ק יז),
שפשוט הוא שאם הספר תורה נפסל מחמת עצמו שחייבים לקנות
מהם כדי לגנום. וראה בביאור הלכה (ד"ה אין) מה שכתב בדעת
רבינו.

הלכה טז: הכותב וכו' תפילין וכו' וכתב אזכרה וכו'. וכתב
השו"ע (או"ח סי' לב סי"ט) לגבי תפילין, שצריך שיאמר בפיו
בפירוש בכל פעם שכותב אחד מהשמות הקדושים שהוא כותב
לשם קדושת השם. וכן כתב לגבי ספר תורה (יו"ד סי' רעו ס"ב).
וכתב במשנה ברורה (ס"ק צה), שאם לא הוציא בפיו, המחשבה
אינה מועילה גם בדיעבד. וכתב הרמ"א, שכן הוא הדין לכתחילה,

יט. אין פותבין תפלים ו- תפילין ומזוזות אלא בכתב
 אשורי, והוא הכתב שיש לנו היום בתפילין ומזוזות. והתירו
 חכמים בספרים ו- בספרי תורה לכתבן אף בכתב של לשון יוני
 בלבד, וכיון שפבר נשתקע ו- נשבת, נעלם אותו לשון וכתב יוני
 שדיברו בו בימי חכמי המשנה מן העולם והוא נשתבש ואבד,
 לפיכך אין פותבין היום שלשון – ספר תורה תפילין ומזוזות
 אלא בכתב אשורי בלבד. וצריך להזהר בכתבן של ספר
 תורה תפילין ומזוזות כדי שלא תדבק דיו של אות אחת לאות
 השניה, שכל אות שאין העור שכותבים עליו מקיף לה
 מארבע רוחותיה ו- צדדיה הרי היא פסולה. וכל אות שאין
 התינוק ו- הקטן שאינו לא חכם ו- היודע לקרוא מדעתו לבדו
 בלי עזרה ו- לא סכל ו- טיפש שאינו יודע לקרוא כלל, יכול
 לקרותה – שהוא לא יכול לקרוא את האות גם עם עזרה, הרי היא
 פסולה. לפיכך צריך להזהר בצורות האותיות שלא תדמה
 האות 'יוד' לאות 'ואו' – על ידי שיעשה את האות 'י' ארוכה מדי,
 ולא אות 'ואו' דומה לאות 'יוד' – על ידי שיעשה את האות 'ו'
 קצרה מדי, וכן לא תהיה דומה אות 'קף' לאות 'בית' ולא אות
 'בית' דומה לאות 'קף', וכן לא תהיה דומה אות 'דאל' ו-
 דלית לאות 'ריש' ולא אות 'ריש' לאות 'דאל', וכן כל
 פיוצא בהן, ויכתוב באופן ברור עד שירוצ כל הקורא בהן
 ללא שיאלץ להיעצר בקריאתו מחמת אי הבנה.
כ. עור שהיה נקוב, לא יכתב על גבי הנקב, כיון שהאות
 לא תהיה שלמה אלא תהיה חלוקה לשניים. וכל נקב שהדין
 עוברת עליו – כלומר שהנקב קטן מאוד כמו חודו של המחט,
 והקולמוס שהוא כותב בו מוליך את הדיו על הקלף בלי עיכוב ואינו
 מתעכב בכתביתו על אותו נקב, אינו חשוב נקב, ומותר לכתב
 עליו כיון שהאות אינה נפסקת לשניים, שהרי הדיו נוזל מהקולמוס
 וכותב בו בכל האות שהרי האות שלמה. לפיכך מותר לכתב על

להפך את היריעה ו- הקלף על פניה – כלומר לצד הנגדי, ועל
 ידי זה נמצא שהכתב הוא תחתון ואינו נראה, והצד האחורי הריק
 של הקלף הוא כלפי, כיון שזה מנהג של בזיון, אלא פורס עליה
 בגד, או כפלה לשניים, כשאינו בגד כדי לפרוש על הקלף.
יח. ספר תורה תפילין ומזוזות שאמר עליהם הסופר אחר
 שהם יצאו מתחת ידו – לאחר שסיים לכתבם ומסרם ללוקח,
 לא כתבתי את האזכרות ו- שמות הקדושים שיש בהן לשמן
 ו- לשם קדושת השמות הקדושים והם פסולים, אינו נאמן
 ובאמירתו לפסלן מחזקת כשרותם, אבל נאמן באמירתו
 להפסיד את כל שכתב על כתיבת הספר תורה. ולמה הוא אינו
 נאמן לפסלן – והרי כיון שהוא מפסיד בכך את כל שכרו הרי
 הסברא נותנת שאינו משקר ומדוע אינו נאמן לפסלן, הטעם הוא
 שחוששים שמא לא נתבון באמירה זו אלא להפסיד את
 כשרותם על הלוקח או על זה ששכרו לכתבם עבורו, והתבון
 בדבריו להכעיסם, ודמה ו- וחשב שאינו הוא מפסיד באמירה
 זו אלא את שכר האזכרות בלבד, ולא את כל שכרו, ולפיכך אינו
 חושש לשקר. לפיכך – כיון שהסיבה לכך שאינו נאמן היא מפני
 שחשב שאינו מפסיד רק את שכר השמות הקדושים, ולכן אינו
 חושש לשקר, אם אמר הסופר ספר תורה זה או תפילין אלו –
 שמסרתים ללוקח וכדומה, עזרות שלהן אינן מעבדות לשמן
 – כלומר שלא עשו את עיבודם כדי לעשות מהעזרות דברים של
 קדושה, מתוך שהוא נאמן להפסיד את שכרו, הרי הוא נאמן
 גם כן לפסלן, ולא תולים שהתבון בזה להכעיס את הלוקח או את
 מי ששכרו, כיון שהרי הכל יודעין בבירור שאם אין העזרות
 שלהם מעבדים לשמן אין לכלו שכר – כלומר שאין לו שכר
 על כל יריעות הקלף שכתבן, וכיון שידע בבירור שיפסיד את כל
 שכרו, ובכל זאת אמר את דבריו וגרם לעצמו הפסד מרובה, הרי זו
 הוכחה שדיבר אמת ולא שיקר.

פניני הלכה

הלכה כ: וכל נקב שהדיו עוברת עליו אינו נקב. וכתב בשו"ע
 הרב (או"ח סי' לב ס"ז), שאפילו אם אור השמש נראה דרך
 אותו נקב גם לאחר שמילא אותו בדיו, הרי זה כשר. נקב העור
 וכו' אם נקב בתוך האות וכו' בשר. ובשו"ע (סי' לב ס"ז)
 הוסיף שאפילו אם הנקב ממלא את כל חלל האות הרי זה כשר,
 אך כתב שבירושלמי משמע שהאות מבפנים צריכה להיות מוקפת
 קלף. וכתב בשו"ע הרב (סי"ט), שנכון להחמיר לכתחילה כדעת
 הירושלמי. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק לו), שאפילו אם הנקב
 שבחלל נגע באות עצמה, כל עוד נשאר מהאות אפילו שריטה
 דקה מבחוץ, הרי זה כשר, מפני שאין שיעור לעובי האותיות. נקב
 בירך של אות וכו'. והשו"ע (או"ח סי' לב ס"ז) פסק, שאם
 ניקב הרגל הימנית של האות ה' צריך שישאר שם כשיעור של
 אות קטנה, אבל אם ניקב הרגל השמאלית של האות ה', אפילו
 אם נשאר שם רק שיעור כל שהוא, הרי זה כשר לדעת הרא"ש.
 והרמ"א כתב, ששאר הפוסקים מצריכים שיעור של אות קטנה,
 וכן ההלכה ונהוסיף במשנה ברורה (שם ס"ק לח), שהמחלוקת
 בין הרא"ש לשאר הפוסקים היא רק באות ה', אבל בשאר אותיות
 כמו אות ח', גם הרא"ש סובר שאין חילוק בין הרגל הימנית לרגל

הלכה יח: לפיכך וכו' אין לכולו שכר. והרמ"א (יו"ד סי' רפא
 ס"ה) פסק, שחייב לשלם לו שכרו כמו מי שכתב בשבילו חומש
 לקרוא בו בלבד.

הלכה יט: וצריך להזהר וכו' שלא תדבק וכו'. וכתב בשו"ע
 הרב (או"ח סי' לב ס"ה), שאם הוא כתב אות גדולה מדי ונרבקה
 על ידי זה בסופה לאות השניה, באופן שאם הוא יקלף את מה
 שנדבק תישאר צורת האות, יש להחמיר ולקלפה. וכן הדין אפילו
 אם אין האות בעצמה דבוקה אלא התג של אות זו דבוקה בתג
 של אות אחרת, או ששני תגים של אות אחת נדבקו זה בזה. ועיין
 עוד בביאור הלכה (שם ס"ג ד"ה צריך). לפיכך צריך וכו' שלא
 תדמה וכו' וכן כל כיוצא בזה. כתב במשנה ברורה (סי' לו
 סק"ג), שאפילו אם רק מקצת האות דומה לאות אחרת הרי זה
 פסול, והביא שיש חולקים. וכתב בשו"ע (שם ס"א), שצריך
 לדקדק בכתיבת האותיות שלא תשתנה שום צורת אחת מהן,
 וכתב במשנה ברורה (סק"ב), שדין בזה הוא אפילו במקצת האות,
 כגון שחסר הראש של האות א' או הקוץ של י'. וכתב עוד שאין
 מועיל לזה קריאתו של תינוק, מכיון שאנו יודעים שאין צורת
 האות כראוי.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי י"ב אדר – ספר אהבה – הלכות תפילין ומזוזה וס"ת קצה

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

את אַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת – שהן 'קדש לי' (שמות יג, א"י), 'והיה כי
יביאך' (שם יא"ט), 'שמע' (דברים ו, ד"ט), 'והיה אם שמוע' (שם יא
יג"ב), על אַרְבַּע קְלָפִים נפרדים, וגוללִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד
מהקלפים לְבָדוֹ, וּמְנַחֵיחַ אוֹתָן בְּאַרְבַּע פְּתִים – מקומות
מושב לקלפים] שֶׁהֵן מְחַבְּרִין בְּעוֹר אֶחָד – כלומר, שארבעת
הבתים עשויים מחתיכת עור אחת. ותפילין שֶׁל יָד, פּוֹתְבִין אֶת
אַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּאַרְבַּע דְּפִין – עמודים] על קֶלֶף אֶחָד –
בחתיכת קלף אחת, וגוללֶו – גולל את הקלף כְּמֵן סֵפֶר תוֹרָה –
כדרך שגוללים ספר תורה, מַצֵּד סוּפוֹ לְצַד תַּחֲלָתוֹ – מסוף
הפרשיות לתחילת הפרשיות, וּמְנַחֵחוֹ בְּבִית אֶחָד – ומניח את
התפילין של יד בבית אחד בלבד.
ב. וְצִרִיף הַסּוֹפֵר לְהַזְהִיר בְּחִתְבַּת הַפְּרָשִׁיּוֹת שלא יכתבן אלא
באופן שיש לכתבן בספר תורה, שְׁאֵם עֲשֶׂה – כתבו את הַפְּרָשָׁה
שהיא סְתוּמָה – שמתחילה מאמצע השורה] פְּתוּחָה – שכתבה
בתחילת שורה, או את הַפְּרָשָׁה שהיא פְּתוּחָה בתורה –
סְתוּמָה, פְּסָלָן – הרי התפילין פסולות. וְשֵׁלֶשׁ הַפְּרָשִׁיּוֹת
הָרָאשׁוֹנוֹת בתפילין שהן 'קדש', 'והיה כי יביאך' וְשִׁמְעָה, כֵּלָן דִּין
כתיבתן כפרשיות פתוחות, וּפְרָשָׁה אַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא 'וְהָיָה אִם
שָׁמַע' דִּין כתיבתה כפרשה סְתוּמָה.

עוֹר הָעוֹף שֶׁנִּתְעַבֵּד – שאפילו שיש בו נקבים על ידי מריטת
הנוצות שלו, על ידי העיבוד נסתמים הנקבים שנוצרו על ידי
הנוצות, ונמצא שהדיו עובר עליה. נִקְבַּ הָעוֹר אֶחָד שֶׁכִּבְר נִקְתְּבו
הספר תורה או התפילין והמזוזות, אִם נִקְבַּ הקלף שבתוך הָאוֹת,
כְּגוֹן תוֹף הָאוֹת 'הָא' או תוֹף הָאוֹת 'מִים' – וְכֵן בְּשָׂאָר
אוֹתֵיּוֹת – שיש להן שלוש דפנות ויש חלל בתוכן, הרי זה כָּשֵׁר.
אבל אם נִקְבַּ בְּנֶרֶף – נוצר חור בתוך הרגל שֶׁל הָאוֹת עצמה, עַד
שֶׁהִיא נִפְסָקָה – נחתכה, אִם נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנָּה עד מקום הנקב
כשיעור של מָלֹא אוֹת קִטְנָה – האות י', הרי זה כָּשֵׁר, וְהוּא
בתנאי שֶׁהִיא לֹא תִדְמָה על ידי זה לָאוֹת אַחֶרֶת, כגון שאם היה
הנקב באותיות שאין להן תוך כמו באות ו/ צריך שלא תהיה על ידי
זה האות ו' קטנה מאוד, שלא יחשבו עתה שהיא אות י' וכדומה,
וְאִם לֹא נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנָּה עד מקום הנקב אפילו שיעור של מָלֹא
אוֹת קִטְנָה, הרי היא פְּסוּלָה.

יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ה

פרק ב

א. פִּיצַד כּוֹתְבִין אֶת הַתְּפִלִּין? תפילין שֶׁל ראש, פּוֹתְבִין

פניני הלכה

שהביא דעות הפוסקים כמה הוא השיעור שצריכים להפריד בין
הבתים בדיעבד.

הלכה ב: שאם עשה הסתומה פתוחה או הפתוחה סתומה פסל. והרמ"א (סי' לב סל"ו) כתב שיש מכשירים אם עשה את
כל פרשיות התפילין פתוחות [בדיעבד. שו"ע הרב (שם ס"ג)].
וכתב עוד שכן נהגו במדינות אלו, לעשות אף את פרשת 'והיה
אם שמוע' בתחילת השיטה, כשאר הפרשיות שהן פתוחות. ומכל
מקום כתב בשו"ע הרב (שם), שאם שינה ועשה את אחת
מהפרשיות הפתוחות לסתומות, פסולות אף לדעת המקילים, ואף
בפרשת 'שמע', ואין מועיל בזה מה שפרשת 'שמע' אינה סמוכה
בתורה לפרשה שלפניה. השו"ע (סי' לב סל"ו) כתב, שיש לכתוב
את פרשיות 'קדש', 'והיה כי יביאך' וְשִׁמְעָה בתחילת השורה,
ובסוף פרשיות 'קדש' וְהָיָה כי יביאך יש להניח מקום חלק
בשיעור כדי לכתוב תשע אותיות [שהוא שיעור הרווח שיש
להניח בין פרשה לפרשה, וראה בזה להלן]. ובסוף פרשת 'שמע'
אין להניח מקום חלק כלל לכתחילה, ובדיעבד פחות מכדי תשע
אותיות, ופרשת 'והיה אם שמוע' יש להתחיל באמצע השורה
לאחר שהניח בה כשיעור תשע אותיות. ובאופן זה שלושת
הפרשיות הראשונות הן פתוחות לכל הדעות, והפרשה האחרונה
היא סתומה לדעת רבינו. ובשו"ע הרב (שם סנ"ג) כתב שנוהגים
בהרבה מדינות לעשות כדברי השו"ע, שכן הוא העיקר להלכה,
אך הביא גם את מנהג הרמ"א [הובא לעיל] לעשות אף את פרשת
'והיה אם שמוע' פתוחה, וכתב שסמכו האחרונים על דבריו שלא
לבטל המנהג כדי שלא להוציא לעז על הראשונים. ובקונטרס
אחרון (שם סנ"ב ס"ק יב) כתב שהנהיג להניח רווח כדי תשע
אותיות גם בסוף פרשת 'שמע' וגם בתחילת פרשת 'והיה אם
שמוע'. ובמשנה ברורה (שם ס"ק קסד) הביא מנהג נוסף, והוא

השמאלית]. נקב בירך וכו' והוא שלא תרמה וכו'. והשו"ע
(או"ח סט"ד טז) פסק, שדווקא באותיות שאינן פשוטות, כלומר
באותיות שיש להן מילוי בתוכן כמו אות ה' או מ' וכדומה, הדין
הוא שאם נשאר שם כשיעור של אות קטנה הרי זה כשר, אבל
באותיות הפשוטות, כלומר באותיות שאין להן מילוי בתוכן כמו
אות ו' י' ז' וכדומה, אי אפשר לבדקן על ידי אם נשאר שם
כשיעור של אות קטנה, אלא על ידי בדיקת קטן אם יכול לקרוא
זאת נכון.

הלכה א: של ראש, כותבין ארבע הפרשיות על ארבעה קלפים. וכתב השו"ע (סי' לב סמ"ז), שאם כתב את כל ארבעת
הפרשיות בקלף אחד, התפילין כשרות, ואף שאין רווח בין
הפרשיות, שאינו יכול לחתכן ולהפרידן זו מזו [ובלבד שייתן כל
פרשה בבית שלה. שו"ע הרב (שם סע"א)]. וראה שם כיצד יש
להניח את הפרשיות בבתים]. אך צריך להעביר חוט או משיחה
בין בית לבית [כדי להבדילם זה מזה, שו"ע הרב (שם)]. כתב
בשו"ע הרב (סי' לב סנ"ח), שחתיכות עור התפורות יחד, או
הדבוקות יחד בדבק, נחשבות כעור אחד, וכשרות לתפילין. אך
כתב שמכל מקום טוב ונכון לעשות את ארבעת בתי התפילין
מעור אחד ממש. וכן כתב במשנה ברורה (סי' לב ס"ק קעב)
שנכון לעשות, משום שיש מחמירים וסוברים שאין מועיל
חתיכות התפורות יחד. ועוד כתב במשנה ברורה (שם), שבתפילין
המחוברות בדבק, יש להיזהר שהבתים עצמם יהיו נפרדים זה מזה
ולא יהיו דבוקים בדבק [מלבד במקום חיבורם בתיתורא], שהרי
הדבק מחשיבם לעור אחד, ואם כן אין כאן אלא בית אחד עם
ארבע מחיצות שפסול. ואף בתפילין העשויות מעור אחד ממש
טוב שיהיו הבתים מופרדים ולא דבוקים בדבק, שיש לחשוש
שלא הדבק מחברם [וראה בביאור הלכה (שם ס"מ ד"ה חריץ),

- 1 ג. וְצִירֶיךָ הַסּוֹפֵר לְהַזְהִיר בְּמֵלֶאךָ – תיבה הכתובה בתורה בכתב
2 מלא, וְהַסּוֹפֵר – תיבה הכתובה בתורה בכתב חסר, שיכתבן כפי
3 שכתובות בתורה, עַד שֶׁיִּהְיוּ אַרְבָּעָתָן (א) ארבע פרשיות התפילין
4 פְּתוּבוֹת, כְּמָה (א) כמו שֶׁהֵן פְּתוּבוֹת בְּסֵפֶר תּוֹרַת הַכְּדוּקָה –
5 ספר תורה שנבדק אם נכתב כהלכתו. והטעם שצריך להיזהר בזה,
6 משום שְׁאֵם פְּתַב את התיבה הכתובה בתורה בכתב חסר,
7 בכתב מלא, פָּסַל את התפילין, עַד שֶׁיִּמְחַק הַיָּתֵר – את האות
8 היתירה שכתב. וְאֵם פְּתַב את התיבה הכתובה בתורה בכתב
9 מלא, בכתב חסר, פָּסַל את התפילין, וְאֵין לוֹ תִּקְנָה – אין
10 אפשרות לתקן פסול זה. וְאֵלֹא הֵן הַתִּיבוֹת הַחֲסֵרוֹת וְהַמְּלֵאוֹת
11 שֶׁישׁ בְּאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלֶּיךָ:
12 ד. וְאִשּׁוּנָה – פרשה ראשונה שהיא פרשת 'קִדְּשׁ לִי' (שמות יג,
13 א'): תיבת 'בְּכוֹר' מלא וא"ו, תיבת 'זָכוֹר' מלא וא"ו, תיבת
14 'בְּחֻזֶּק' חסר וא"ו, תיבת 'הוֹצִיא' מלא וא"ו וי"ד, תיבת
15 'צִאִים' חסר וא"ו, תיבת 'יִבְיָאֵךְ' מלא יו"ד, תיבת 'וְהֶאֱמַרְי' חסר
16 וא"ו, תיבת 'וְהִבְוִסִי' מלא וא"ו, תיבת 'לְאַבְתְּךָ' חסר
17 וא"ו, תיבת 'הַעֲבֹדָה' חסר וא"ו, תיבת 'מִצַּת' – שבפסוק ר' (שם)
18 חסר וא"ו, תיבת 'הַשְּׂבִיעִי' מלא יו"ד, תיבת 'מִצּוֹת' – שבפסוק
19 ז' (שם) מלא וא"ו, תיבת 'שָׁאֵר' חסר וא"ו, תיבת 'גְּבֻלָּךְ' חסר
20 וא"ו, תיבת 'בְּעֶבֶר' מלא וא"ו, תיבת 'לְאוֹת' מלא וא"ו, תיבת
21 'וְלִזְכָּרוֹן' מלא וא"ו, תיבת 'עֵינֶיךָ' מלא יו"ד, תיבת 'תּוֹרַת'
22 מלא וא"ו, תיבת 'הוֹצֵאֲךָ' חסר יו"ד, תיבת 'הַחֻקָּה' חסר וא"ו,
23 תיבת 'לְמוֹעֲדָה' מלא וא"ו.
- ו. פְּרָשָׁה שְׁלִישִׁית – שהיא פרשת 'שְׁמַע' וְהִנֵּה אֵם שְׁמַע' (דברים י, ד'):
תיבת 'מְאֻדָּךְ' חסר וא"ו, תיבת 'לְכַנֶּיךָ' מלא יו"ד, תיבת
'בְּבִיתְךָ' בלא יו"ד שְׁנִיָּה, תיבת 'וּבְקוֹמְךָ' מלא וא"ו, תיבת
'לְאוֹת' מלא וא"ו, תיבת 'יָדְךָ' בלא יו"ד שְׁנִיָּה, תיבת
'לְמַטְפֶּת' חסר שְׁנִי וְאֵין, תיבת 'עֵינֶיךָ' מלא יו"ד, תיבת
'מְזוֹזוֹת' חסר וא"ו וְאִשּׁוּנָה, תיבת 'בֵּיתְךָ' בלא יו"ד שְׁנִיָּה,
תיבת 'וּבְשַׁעְרֶיךָ' מלא יו"ד.
ז. פְּרָשָׁה רְבִיעִית – שהיא פרשת 'וְהִנֵּה אֵם שְׁמַע' (דברים יא,
יג): תיבת 'שְׁמַע' חסר וא"ו, תיבת 'מְצוֹתִי' נכתבת בְּאוֹ"ו
אֶחָת, תיבת 'יֹזְרָה' מלא וא"ו, תיבת 'וּמְלָקוֹשׁ' מלא וא"ו, תיבת
'וְתִירֶשֶׁךָ' חסר וא"ו, תיבת 'וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם' מלא יו"ד, תיבת
'בְּבוֹלָה' מלא וא"ו, תיבת 'הַטֶּבֶה' חסר וא"ו, תיבת 'נִתֵּן' חסר

פניני הלכה

בתחילת תיבה או בסופה, יש לה תקנה על ידי שיגורו את האות
היתירה. אך אם כתב את האות היתירה באמצע תיבה, אין לה
תקנה, כיון שאם יגררנה תהיה התיבה נראית כשתי תיבות.
ובשו"ע הרב (שם סל"ה) כתב, שלפעמים אין מועיל תיקון אם
ייתר אות באמצע תיבה, כגון אם האות היתירה נכתבה לאחר אות
שאי אפשר להמשיכה לפניה [כגון האות אל"ף], וכן האות
שלאחר האות היתירה אי אפשר להמשיכה לאחוריה בלא
שיגררנה ויבטל צורתה מקודם [כגון האות וי"ש]. ובאופן זה אין
לה תקנה, אלא אם כן יכול למלאות את המקום החלק על ידי
שיעבה קצת את האותיות שמלפניה ומאחוריה באופן שלא ישנה
את צורתן. אך אם יכול למשוך [להאריך] את האות שלפני האות
היתירה לפניה באופן שתמלא את מקומה ולא תיראה התיבה
חלוקה לשתיים [וכגון באותיות ביי"ת דל"ת כ"ף ורי"ש], יש לה
תקנה באופן זה, ויכול לגרור את האות היתירה ולהמשיך את
האות שלפניה. ולגבי האותיות נו"ן וצד"י, כתב בשו"ע הרב (שם
סל"ו) שיש להסתפק האם מועיל להאריך את חלק האות שלמטה
בכדי שתיחשב התיבה לתיבה אחת. ומכל מקום בכל אופן
שנראית התיבה כשתי תיבות, הרי היא פסולה. אם כתב אות
יתירה בפרשיות התפילין, אך האות אינה מחוברת לשום תיבה
ועומדת בין התיבות או בין השורות, כתב בבאיור הלכה (סי' לב
ס"כ ד"ה או) שנחלקו האחרונים בזה, ולדעת הנודע ביהודה
התפילין כשרות, אך המהרש"ל והשער אפרים סוברים שאף
באופן זה התפילין פסולות.

להניח בסוף פרשת 'שְׁמַע' רווח בשיעור פחות מתשע אותיות, וכן
בתחילת פרשת 'וְהִנֵּה אֵם שְׁמַע' להניח רווח פחות מתשע
אותיות, ועל ידי צירוף שני הרווחים יהיה כשיעור תשע אותיות
[כדעת הט"ז]. וסיים בזה 'נהרא נהרא ופשטיה' [כלומר, שהדבר
תלוי במנהג הקהילות]. וראה בבאיור הלכה (שם ד"ה לדעת),
כיצד יש לעשות בתפילין של רבינו תם. כתב בשו"ע הרב (סי'
לב סנ"ד), שכל מה שצריך להיזהר בפתיחות וסתומות, הוא
בתפילין של יד דווקא, כיון שכתובות בקלף אחד, אך בתפילין
של ראש שכל פרשה נכתבת בקלף נפרד, אין להקפיד בהן
בפתיחות וסתומות, ומכל מקום כתב, שנהגו להקפיד בזה אף
בתפילין של ראש. ובבאיור הלכה (שם ס"ו ד"ה יעשה) כתב,
שלפי דברי הפרי מגדים, אם יתחיל באמצע שורה [שכך היא
צורת פרשה סתומה לרמב"ם], אפשר שיש להחמיר בזה אפילו
בדיעבד.

הלכה ג: וצריך להזהר במלא וחסר. ובשו"ע (סי' לב ס"כ)
הוסיף, שאם חיסר או ייתר אות אחת, הרי התפילין פסולות,
ונמצאו המניחים אותן מברכים בכל יום ברכה לבטלה, וגם
שרויים בלא מצוות תפילין, ונמצא עונש הסופר מרובה [מלבד
עון גזל החמור. משנה ברורה (שם ס"ק קב)]. ולכן צריך
המתעסק בכתובת התפילין ותיקונן להיות מאד ירא שמים וחרד
לדבר ה'. עוד כתב השו"ע (שם סכ"א), שכל פרשה לאחר
שיכתבנה, יקראנה היטב בכוונה ודקדוק פעמיים ושלוש, לבדקה
מחסרות ויתירות. השו"ע (שם סכ"ג) כתב, שאם ייתר אות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי י"ב אדר – ספר אהבה – הלכות תפילין ומזוזה וס"ת קצו

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

26 שְׁלֹשָׁה זַיִּינִין, וְתֹארוֹ שֶׁל תֵּיבַת 'וְאֶסְפֶּת' יֵשׁ עָלֶיהָ זַיִין
27 אֶחָד, וְטִיט טִיט פֿ"א שֶׁל תֵּיבַת 'לְטוֹטְפַת', עַל כָּל אֶחָת
28 מִשְׁלֹשֶׁתָּן יֵשֶׁם אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה זַיִּינִין. סְכּוּם כָּל הָאוֹתִיּוֹת
29 הַמִּתְגַּנּוֹת, שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה. וְאִם לֹא עָשָׂה אֶת הַתְּגִין, אוֹ הוֹסִיף
30 וְגִרַע בָּהֶן – שַׁעֲשֵׂה יוֹתֵר אוֹ פָחוֹת תְּגִין מִמֶּה שַׁכְּתוּב בִּסְפֵר תוֹרָה,
31 לֹא פָסַל אֶת הַתְּפִילָּה.

י. הַלֹּקֶחַ (- הַקוֹנֵה) תְּפִלִּין מִמֵּי שְׁאִינוּ מִמָּחָה - שְׁאִינוּ בְּקִי
בַּחֲסוּרֹת וַיִּתְּרוֹת שִׁבְתִּילִין, צָרִיף לְבָדְקוֹן - אִם הֵן כְּתוּבוֹת
כִּהְלַכְתָּן בַּחֲסוּרֹת וַיִּתְּרוֹת. וְכֵן הוּא דִּין הַבְּדִיקָה: אִם לָקַח מִמֶּנּוּ
מָאָה קְצִיצוֹת (- בְּתֵי תִפְלִין), בּוֹדֵק מִהֵן שְׁלֹשׁ קְצִיצוֹת
וְנִתְּנוּ, וְצָרִיף לְבִדּוֹק מִכֻּלָּל הַתְּפִלִּין כְּדִלְהֵן: אוֹ שְׁתֵּים מִבְּתֵי
הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וְאַחַת מִבְּתֵי הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד, אוֹ שְׁתֵּים מִבְּתֵי
הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד וְאַחַת מִבְּתֵי הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ. אִם מִצָּאָן
כְּשָׁשִׁים - שְׁכוּבוֹת כִּהְלַכְתָּן בְּמֵאלָא וְחֹסֵר, הִחְזֹק זֶה הָאִישׁ -
הַמוֹכֵר, שֶׁתְּפִילוֹ שְׁמוּכָר כְּשֵׁרוֹת הֵן, וְהָיָה כֻּלָּם דִּינָם כְּתִפְלִין
כְּשָׁשִׁים, וְאֵין הֶשְׁעָר - שָׂאֵר בְּתֵי הַתְּפִלִּין צָרִיף בְּדִיקָה. וְאִם
לָקַחְתָּן צָבָתִים צָבָתִים (- אֲגוּדוֹת אֲגוּדוֹת שֶׁל כַּמָּה זֹגוּת תְּפִלִּין
יַחַד, כֻּלָּן - כֹּל אֲגוּדָה וְאֲגוּדָה צָרִיכוֹת בְּדִיקָה, מִשּׁוֹם שֶׁחִזְקָתָהּ
הַצָּבָתִים מֵאֲנָשִׁים הִרְבֵּה לְקוֹחִים - דְּבַר מִסְתַּבֵּר הוּא שֶׁכֹּל
אֲגוּדָה הִיא מְכַתִּיבַת סוֹפֵר אַחֵר, וְאֵין בְּבִדְיָתָהּ אֲגוּדָה אַחַת כְּדִי
לְלַמֵּד עַל כְּשֵׁרוֹת הָאֲגוּדָה הָאַחֶרֶת.

47 **יֵאָהֳנָת** תְּפִלִּין בְּקֶתֶב יָדוֹ – שֶׁכָּתַב בַּעֲצֻמוֹ וְיִודַע שֶׁכִּשְׁרוֹת
48 הָיוּ אוֹ שֶׁלָּקְחָן מִן הַמַּמָּחָה – הִבִּק בְּכַתִּיבַת הַתְּפִלִּין כֹּהֲלֹתָהּ,
49 אוֹ שֶׁלַּח תְּפִלִּין מִשְׁאָר אֲדָם שֶׁאִינֶם בְּקִיָּאִים וְיִדְקָם בַּעֲצֻמוֹ
50 וְהַחֲזִירָם לַעֲרוֹן – לְבֵית שְׁלֹחַ הָעֲשׂוֹי מֵעוֹר, אִינֹה צָרִיף לְבִדְקָן

1 וא"ו, תיבת 'אתם' שבפסוק י"ח (שם) חָסַר וא"ו, תיבת 'לֹאֹת'
2 מָלֵא וא"ו, תיבת 'לְטוֹטֶפֶת' חָסַר וְאִ"ו שְׁנִיָּה, תיבת 'עֵינִיכֶם'
3 מָלֵא יו"ד, תיבת 'אתם' שבפסוק י"ט (שם) חָסַר וא"ו, תיבת
4 'בְּרִיתְךָ' בְּלֵא יו"ד שְׁנִיָּה, תיבת 'וּבִקְוֹמְךָ' מָלֵא וא"ו, תיבת
5 'מְזוֹזוֹת' מָלֵא שְׁתֵּי וַאֲוִי, תיבת 'בְּרִיתְךָ' בְּלֵא יו"ד שְׁנִיָּה,
6 תיבת 'וּבִשְׁעָרֶיךָ' מָלֵא יו"ד, תיבת 'לְאַבְתֵּיכֶם' חָסַר וְאִ"ו.
7 ח. וְצִירֶיךָ חֲסוּפֵר לְהַזְהִיר בְּכַתִּיבַת הַתְּגִין שֶׁל אוֹתִיּוֹת, וְצוּרַת
8 הַתְּגִין הֵן כְּמוֹ אוֹתִיּוֹת וְיִנְיִין וְקוֹפּוֹת עַל הָאוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן תֵּג,
9 כְּמֵה – כְּמוֹ שֶׁהֵן כְּתוּבִין בְּסֶפֶר תוֹרָה. וְאֵלּוּ הֵן הָאוֹתִיּוֹת
10 הַמַּחֲתִּיגוֹת שֶׁבְּאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת הָאֵלּוּ:

ט. פֶּרֶשֶׁה רֵאשׁוֹנָה – שְׁהִיא 'קֹדֶשׁ לִי' (שְׁמוֹת יג, א'), יֵשׁ בָּהּ אוֹת
אֶחָת מִתּוֹגַת בְּלִבָּד, וְהִיא הָאוֹת מִי"ם סְתוּמָה שֶׁל הַתִּיבָה
מִ'מַּיִמִּים', עָלֶיהָ יֵשׁ שְׁלֹשָׁה זִנְיָן. פֶּרֶשֶׁה שְׁנִיָּה – שְׁהִיא 'וְהִיא
כִּי יִבְיֹאךְ' (שִׁם יג, יא/טז), יֵשׁ בָּהּ חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת מִתּוֹגַת, וְכָל
אֶחָת מֵהֶן הִיא הָאוֹת הֵ"א, וְעַל כָּל הֵ"א מִחֲמִשָּׁתָן יֵשֶׁם
אַרְבָּעָה זִנְיָן, וְאֵלוּ הֵן הָאוֹתִיּוֹת: הֵ"א שֶׁל תִּיבַת 'וְיִתְנָה',
וְהֵ"א רֵאשׁוֹנָה וְאַחֲרוֹנָה שֶׁל תִּיבַת 'כִּי הִקְשָׁה', וְהֵ"א שֶׁל
תִּיבַת 'וַיַּהֲרֹג', וְהֵ"א שֶׁל תִּיבַת 'יִדְכָּה'. פֶּרֶשֶׁה שְׁלִישִׁית –
שְׁהִיא 'שְׁמוּע' (דְּבָרִים ו, טז), יֵשׁ בָּהּ חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת מִתּוֹגַת, וְאֵלוּ
הֵן הָאוֹתִיּוֹת: קו"ף שֶׁל תִּיבַת 'וַיִּבְקֹמֶד', יֵשׁ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה
זִנְיָן, וְקו"ף שֶׁל תִּיבַת 'וַיִּקְשְׁרָתָם' יֵשׁ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה זִנְיָן,
וְטִי"ת טִי"ת פֿ"א שֶׁל תִּיבַת 'לְטַטַּף' – עַל כָּל אוֹת
מִשְׁלָשָׁתָן יֵשֶׁם אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה זִנְיָן. פֶּרֶשֶׁה רְבִיעִית –
שְׁהִיא 'וְהִידָה אִם שְׁמוּע' (דְּבָרִים יא, יב/כא), יֵשׁ בָּהּ חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת
מִתּוֹגַת, וְאֵלוּ הֵן הָאוֹתִיּוֹת: פֿ"א שֶׁל תִּיבַת 'וְאִסְפָּת' יֵשׁ עָלֶיהָ

פניני הלכה

שעטנ"ז ג"ץ, לא פסל. אך בשו"ע הרב (שם ס"ה) כתב, שיש פוסלים אם לא תייג את אותיות שעטנ"ז ג"ץ, ויש לחוש לדבריהם ולתקן את התפילין בתיוג כראוי. וראה עוד במשנה ברורה (סי' לו ס"ק טו) מה שכתב בזה.

הלכה י': כתב השו"ע (סי' לט ס"ח), שאין לקחת תפילין אלא מן המומחה בהן, שבקי בחסרות ויתירות. וכתב בשו"ע הרב (שם), שאף על פי שהלוקח רוצה לבדוק את התפילין בעצמו, אסרו חכמים לקנותן, משום שחוששים שמא יתעצל הקונה ולא יבדקן, מפני שטורח הוא להסיר את תפירות התפילין ולשוב ולתפורן. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק ט), שכל מי שהוא סופר קבוע לרבים, הוא בכלל מומחה שמותר לקחת ממנו תפילין.

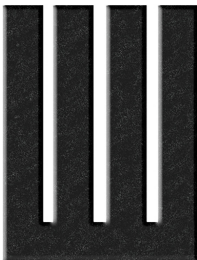
הלכה יא: הכותב תפילין בכתב ידו וכו' אינו צריך לבדוק פעם אחר. כתב השו"ע (סי' לט ס"י), שאם אינו מניח תפילין אלו בכל יום אלא לפרקים, צריכים בדיקה שתי פעמים בכל שבוע שנים [יש לחשוש שמא נתעפשו שו"ע הרב (שם ס"א)]. וכתב הרמ"א (שם), שאם אינו מוצא מי שיוכל לבדוק את התפילין ולחזור ולתפרן, יניחן כך בלא בדיקה. ולענין ברכה - כתב במשנה ברורה (שם ס"ק כח) שמשמע מספר חיי אדם שצריך לברך,

הלכה ח: וצריך להזהר בתנין של אותיות. וכתב בשו"ע הרב (סי' לו ס"ה), שצריך שהתנים ייגעו בגוף האותיות, וכל אחד מהם יהיה נפרד מחברו ולא ייגע בו. ואם אינם נוגעים בגוף האות או שנוגעים זה בזה, פסולים, וצריך לתקנם [וראה במשנה ברורה (שם ס"ק יג) אופן התיקון]. עוד כתב (שם ס"ו), שיש להיזהר בתנים אלו שיהיו דקים, כדי שלא תתקלקל צורת האות מחמת התנים, ובפרט בתגי אותיות ואו"ו ויו"ד, שבהם יכולה להתקלקל צורת האות בקלות מחמת התנים. **ואלו הן האותיות המתייגות שבארבע פשוטות אלו.** ובשו"ע (סי' לו ס"ג) כתב, שצריך לתייג אותיות שעטנ"ז ג"ץ [וכן אות נון] פשוטה ואות צד"י כפופה, שו"ע הרב (שם ס"ה)]. והוסיף שהסופרים נהגו לתייג אותיות אחרות. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק יד), שמה שנהגו הסופרים לתייג אותיות אחרות, היינו מלבד אותיות שעטנ"ז ג"ץ. והן האותיות המוזכרות בדברי רבינו, וכן אותיות נוספות שהובאו בטור (סי' לו) בשם שימושא רבא. ויש הבדל בין תגי אותיות שעטנ"ז ג"ץ לתנים אלו, שתגי שעטנ"ז ג"ץ הם תנים קטנים, ואילו תגי האותיות האחרות הם תנים גדולים.

הלכה ט: ואם לא עשה התניין או הוסיף וגרע בהן לא פסל. והשו"ע (סי' לו ס"ג) הוסיף, שאם לא תייג אפילו את אותיות

29 אותן בשער של בהמה או חיה טהורה על המטלית ורק אחר
30 כך מכניסין בבתייהן, והן ושיהיו תופרין אותם – את בתי
31 התפילין אחרי שהכניסו לתוכם את הפרשיות בגדין של בהמה או
32 חיה טהורה, והן ושיעשוין להן לתפילין מעברת – מקום למעבר
33 מעור התפילי – מהעור המכסה את הפרשיות, כדי שתפגס בה
34 הרצועה שוכרים עמה את התפילין, עד שתהא עוברת
35 והולכת בתוף כל התפילין והלולאה שלה, והן ושיהיו
36 הרצועות שחורות בצד החיצוני שלהן, והן ושיהיה קשר שלשה
37 שעושים מהרצועות בתפילין של ראש קשר ידוע בצורת האות
38 דאל – דלת.

39 ב. כיצד עושים תפילין של ראש? לוקחין עץ מרבע שארכו
40 כרובו, וגם כגובהו – שגם גובהו יהיה בשיעור זה, שלכתחילה
41 מצוה מן המבחר שהתפילין יהיו מרובעות גם בגובהן, ואם היה
42 גבהו יותר על רחבו ואורכו או פחות ממנו אין בכך כלום
43 – שאין זה מעכב את עשיית
44 התפילין, ואין מקפידין אלא
45 על ארכו ושיהא כרובו.
46 וחופרין בו – בעץ שלשה
47 חריצין, כדי שיעשה לו ועל ידי
48 עשיית החריצים ארבע ראשים.
49 כגון זה: ולוקחין עור של
50 בהמה או חיה או עוף טהורים
51 וממטיבין אותו במים ומתפין
52 – ומכסים בו את העץ,
53 ומכניסין את העור בין כל חריץ וחריץ וכך נוצר מהעור
54 ארבע בליטות, המשמשות ארבעה בתים לארבעת הפרשיות.
55 ומכמשיין אותו והוא רטב מכאן ומכאן – מקמטים את העור
56 כשהוא רטוב משני צדדיו, עד שעושים מן העור דמות של שני
57 ראשים לה שלשה ראשים מצד ימין המניח תפילין, ודמות
58 שני ראשים לה ארבעה ראשים משמאל המניח.

1 פעם אחר, ואפילו אחר כמה שנים. והכלל הוא שכל זמן
2 שחפזין – הבית שמכניסים בו את הפרשיות שלם – שלא נקרע
3 ולא נעשה בלוי, הרי הן כחזקתן – בחזקת כשרות, ואין
4 חוששין להן שמה נמחקה אות מתוכן, או נקבה – נעשה
5 נקב באות באופן הפוסל. וכך היה מנהג חכמים בתפילין המוחזקות
6 בכשרות: הלא הלא הנה אומר, תפילין אלו משל אבי אמה
7 – אביו של אמי – סבין כלומר, והרי הן שלמות ולא הוצרכתי
8 לבדוק.

יום רביעי י"ג אדר התשע"ה

פרק ג

11 א. שמונה הלכות יש במעשה – בעשיית התפילים, וכלן
12 הן הלכה שנאמרה למשה מפי ה'. לפיכך – מכיון שהלכות
13 אלו הן הלכה למשה מסיני כלן מעצבות – כל אחת מהלכות אלו
14 מעכבת את קיום מצוות תפילין, ואם שנה באחת מהן ולא
15 עשאה כהלכתה, הוא פסל את התפילין, ושוב אינן כשרות לקיום
16 מצוות הנחת תפילין. ואלו הן שמונה ההלכות שנאמרו בעשיית
17 התפילין: וא, שיהיה התפילין מרובעות – בצורת ריבוע שיש לו
18 ארבע זוויות, וכן שתפירתן תהיה ברבוע – שכשתופר את
19 התפילין אחרי שהוא מכניס את הפרשיות לתוכן, צריך להיזהר
20 שעל ידי משיכת חוט התפירה לא תשתנה צורת המרובע. וכן
21 שאכלסונן ברבוע עד שיהיה להם ארבע זוויות שוות – שכו
22 האלכסון של התפילין, יהיה כאורכו של קו אלכסון של מרובע
23 שכל זוויותיו שוות, שבאופן זה קו האלכסון ארוך בשתי חמישיות
24 יותר מאורכו של האורך והרוחב של הריבוע, וזה מוודא שכל
25 ארבעת הזוויות ישרות לגמרי ואורכו כרוחבו, ובן ושיהיה בעור
26 של התפילין של ראש את צורת האות 'שין' מניח, המניח
27 וצורת אות 'שין' משמאל המניח, וג. ושיכרך את הפרשיות לפני
28 שהוא מכניסן לבית שלהן במטלית – בבד או בבגד, וד' ושיכרך

פניי הלכה

ושיכרוך הפרשיות במטלית. ובשו"ע הרב (שם ס"ח) הביא, שיש
חולקים וסוברים שאין הלכה למשה מסיני לכרוך את הפרשיות
במטלית. ובמשנה ברורה (שם ס"ק רה) כתב, שגם לדעת השו"ע
הסובר שצריך לכרוך את הפרשיות, מכל מקום גם אם לא כרך
התפילין כשרות. ובביאור הלכה (שם ד"ה וכו"מ) הביא מחלוקת
לגבי הברכה, שיש אומרים שאפשר גם לברך עליהן ויש מי
שהסתפק אם אפשר לברך.

הלכה ב: לוקחין עץ מרבע אורכו כרוחבו כגובהו. מדברי רבינו
מדויק שלכתחילה גובה התפילין צריך להיות כאורכו. והרמ"א
(סי' לב ס"ט) כתב, שאין להקפיד על כך. ומכמשיין אותו והוא
רטוב. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ה), שיש אומרים שצריך
לעשות את צורת השין מקמטי העור ואם עשאה בדפוס לא יצא,
ויש חולקים וסוברים שאפשר לעשותה גם בדפוס. וסיים, שטוב
לחוש לדברי הסוברים שיש לעשותה על ידי קימוט העור.
ובמשנה ברורה (שם ס"ק קצג) הביא, שיש אומרים שיותר מהודר
לעשות את צורת השין על ידי שמוחתים את העור על גבי דפוס.

ולמעשה צריך עיון. ובשו"ע הרב (שם) כתב, שמכל מקום אף
בתפילין שניחון בכל יום, נכון לבדוק מפני שמתקלקלות מן
הזיעה. כתב השו"ע (שם ס"ט), שאם לקח תפילין ממי שאינו
מומחה, אך המוכר אומר שהתפילין היו של אדם גדול, נאמן
המוכר בדבריו, ואין צריך לבדוק את התפילין כלל [שחזקה על
חבר שלא הוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, שו"ע הרב (שם
ס"ו)]. וראה במשנה ברורה (שם ס"ק כד) פרטי דינים בזה. כתב
בשו"ע הרב (שם ס"א), שאם נקרע חיפוי עור הבתים, או שנשרו
התפילין במים, צריכות בדיקה מיד [שיש לחשוש שמה נמחק
הכתב או נתקלקל. וכן אם מונחות במקום לח, והכל לפי הענין.
משנה ברורה (שם ס"ק כו)]. וכתב במשנה ברורה (שם), שבכל
מקום שצריך בדיקה לתפילין מן הדין ואין מי שיבדוק ויחזור
ויתפור אותן, מניח בלא ברכה, שמאחר שחל קלקול בתפילין,
שוב אין להעמיד אותן בחזקת כשרות.

הלכה א: בשו"ע (או"ח סי' לב סמ"ד) כתב, שכורכים את
הפרשיות בקלף, ויש שהקפידו לכרוך בקלף כשר דווקא.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי י"ג אדר – ספר אהבה – הלכות תפילין ומזוזה וס"ת קצט

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

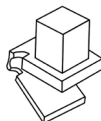
המניח. זאת פרשת 'שְׁמַע' סְמוּכָה לָהּ – בבית השני הסמוך
לבית הימני. ואת פרשת 'וְהָיָה כִּי יִבְיָאָךְ' בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי
סְמוּכָה לַפְּרֶשֶׁת 'שְׁמַע'. זאת פרשת 'קִדָּשׁ לִי' בְּבֵית רְבִיעִי
שֶׁהוּא לְשִׁמְאֵל הַמְּנִיחַ תְּפִלִּין. וטעם הדבר כִּדִּי שֶׁיִּהְיֶה הַקּוֹרֵא
את סדר הפרשיות שְׁעוּמָד באופן שְׁפָנִיו, כְּנֶגֶד – מול פְּנֵי
הַמְּנִיחַ, קוֹרֵא עַל הַסֵּפֶר – שקורא תחילה פרשת 'קדש לִי'
שהיא הפרשה הראשונה, ונמצאת מימין העמוד מולו, ומסיים
בפרשת 'והיה אם שמוע' שהיא הפרשה האחרונה, ונמצאת
משמאלו. כְּגוֹן זֶה: וְאִם הִחֲלִיף – שינה סְדוּר זֶה, התפילין
פְּסוּלוֹת.

ו. פרשיות של תְּפִלָּה שֶׁל יָד כּוֹתֵבֵן בְּאַרְבָּעָה דְּפִין [עמודים]
בְּעוֹר אֶחָד אָרְףְּ כִּמוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, עַל סְדוּרָן בְּתוֹרָה – כסדר
כתיבת הפרשיות בתורה: קדש, והיה כי יביאך, שמע והיה אם שמוע
כְּגוֹן זֶה: וְאִם כְּתוֹבֵן עַל אַרְבָּעָה עוֹרוֹת נִפְרָדִים וְהִנִּיחֵן בְּבֵית
אֶחָד, יֵצֵא – התפילין כשרות, והמניח יוצא ידי חובתו, וְאִינוֹ
צָרִיף לְדַבֵּקֵן – להדביק את ארבעת העורות אלו לאלו.

קדש לִי כל בכור	והיה כי יביאך	שמוע ישראל	והיה אם שמוע
--------------------	------------------	---------------	-----------------

ז. כֶּשֶׁהוּא גוֹלֵל הַפְּרָשִׁיּוֹת בֵּין כְּשִׁגְלוֹל את הפרשיות של
תפילין שֶׁל רֹאשׁ, וּבֵין כְּשִׁגְלוֹל את הפרשיות של תפילין שֶׁל יָד,
גוֹלֵל אוֹתָן מִסּוּפֵן לְתַחֲלָתָן – הוא מתחיל לגלול את הקלף
מסופו אל תחילתו. עַד שֶׁבִּאֲפֻן זֶה תִּמְצָא, שֶׁשִּׁשְׁתִּפְתָּח את
הַפְּרָשָׁה, תִּקְרָא כָּל שִׁטָּה – שורה מִתַּחֲלָתָה לְסוּפָהּ – שעם
פתיחת הגלילה יראה הקורא את תחילת השורה, והמשך פתיחת
הגלילה תוביל אותו לסוף השורה.
ח. וְכִשְׁמַכְנִיסִין אֶת הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּבִתִּים שְׁלֵהֶן, קודם לכן
כּוֹרְכִין אוֹתָן בְּמַטְלִית – בדו, וְעַל הַמַּטְלִית כּוֹרְכִים שְׁעָרָה,
וְרַק אֶחָד בֶּן מְכַנִּיסִין אוֹתָן בְּבִתִּיהֶם. וְשַׁעֲרָה זֶה שְׁכוּרְכִים

ג. וּמְנִיחִין אֶת הָעוֹר עַל הָעֵץ עַד שֶׁיִּבְשׁ הָעוֹר, וְאַחֵר כֶּן
חוֹלֵץ הָעוֹר מֵעַל גְּבִי הָאָמוּם – דפוס שֶׁל הָעֵץ, וְנִמְצָא
הָעוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה בָּתִּים פְּנוּיִין – חלולים. וּמְכַנִּיסִין
פְּרָשָׁה אַחַת מֵאַרְבַּעַת הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּכָל בֵּית. וּמְחִזְרִין
מִקְצַת הָעוֹר מִלְמַטָּה – מקפלים את מקצת העור שנותר בצד
האחורי של התפילין כלפי מטה, כדי שישמש מושב וכיסוי לתפילין
מלמטה, וְתוֹפְרִין אוֹתוֹ מֵאַרְבָּע פְּנוֹתָיו – ותופרים את חלקו
העליון של העור לחלקו התחתון
בכל ארבעת זוויותיו. וּמְנִיחִין מִן
הָעוֹר שְׁלִמְטָה מְקוֹם שֶׁתִּפְּנֵס בּוֹ
הַרְצוּעָה כִּמוֹ תוֹכָר – לולאה
וְהוּא – המקום בו נכנסת הרצועה הַנִּקְרָא מַעֲבָרָת – כמבואר
לעיל (הלכה א).

ד. וְכִיצַד עוֹשִׂין תְּפִלִּין שֶׁל יָד: לּוֹקְחִין עֵץ מְרַבֵּעַ אַרְכּוֹ
כְּרִחְבּוֹ, וְיִהְיֶה גְּבִהוּ כְּאַצְבָּע אוֹ יֵתֵר עַל זֶה מְעַט, אוֹ פָּחוֹת
מֵאַצְבָּע מְעַט. וּמְחַפִּין אוֹתוֹ בְּעוֹר רָטֹב וּמְנִיחִין אֶת הָעוֹר
עַל הָאָמוּם – הדפוס עַד שֶׁיִּבְשׁ הָעוֹר, כדי ליצור מהעור בית
קיבול שישמש בית לפרשיות. וְחוֹלֵץ אֶת הָעוֹר מֵהַדְּפּוּס, וּמְכַנִּיס
אֶת אַרְבָּע הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּמְקוֹם שְׁבוּ הִיּהָ הָעֵץ. וּמְחִזְרִין מִקְצַת
הָעוֹר מִלְמַטָּה – מקפלים את קצת העור שנותר בצד האחורי של
התפילין כלפי מטה, כדי שישמש מושב וכיסוי לתפילין מלמטה
וְתוֹפְרִין מֵאַרְבָּע פְּנוֹתָיו – ותופרים את חלקו העליון של העור
לחלקו התחתון בכל ארבעת זוויותיו. וּמְנִיחִין מִן הָעוֹר הַמְּקוּפֵּל
כְּלָפִי מִטָּה תוֹכָר – לולאה בְּמְקוֹם בו הַרְצוּעָה עוֹבֵרָת.
ה. כִּיצַד סְדוּר הַכְּנַסַּת הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּתַפְלָה שֶׁל רֹאשׁ: מְכַנִּיס

מקום הרצועה	מקום ה"ה	מקום ה"ו	מקום ה"ז	מקום ה"ח
-------------	----------	----------	----------	----------

את הַפְּרָשָׁה הכתובה אַחֲרֵיכֶּה
בתורה ומתוך ארבע פרשיות
שבתפילין, שֶׁהִיא פְּרֶשֶׁת 'וְהָיָה אִם
שְׁמַע' בְּבֵית הָרִאשׁוֹן מֵאַרְבַּעַת
הַבָּתִּים שְׁנוּצְרוּ בְּעוֹר, שֶׁהוּא עַל
יְמִין הַמְּנִיחַ – מצידו הימני של

פניני הלכה

שבולטת בו צורת שין, וכתב שכן נוהגים.

הלכה ג: ומחזירין מקצת העור מלמטה. ובש"ע (סי' לב סמ"ד)
משמע, שהעור שתחת הפרשיות מלמטה אינו צריך להיות מאותו
העור של הבתים [כן דייק המשנה ברורה (שם ס"ק רא) מדבריו].
וכתב המשנה ברורה (שם), שאם אפשרי להחמיר כדעת
המחמירים [רבינו, רש"י (מנחות לה, א ד"ה תיתורא)], טוב להדר
בזה.

הלכה ד: ויהיה גבהו כאצבע או יתר על זה מעט או פחות מעט.
ובש"ע (סי' לב סמ"א) כתב שאין שיעור לגובה התפילין.

הלכה ה: ואם החליף סידור זה פסולות. דעת רבינו היא כדעת
רש"י (מנחות לד, ב, ד"ה והקורא), ומנהג העולם לעשות את
התפילין כשיטתם [ותפילין אלו נקראות תפילין של רש"י]. וירא

שמים שחש לדעת ר"ת [ראה בעיונים] והוא מפורסם בחסידות,
יצא ידי שניהם על ידי שיניח את שני זוגות התפילין ביחד, אחד
כדעת רש"י ואחד כדעת ר"ת, ויכוון לצאת ידי חובה רק בתפילין
שעשויות כהלכתן. ואם אינו יכול להניח את שני זוגות התפילין
ביחד, יניח את של רש"י ויברך עליהן, ואחרי התפילה יניח את
התפילין של ר"ת. אמנם אם אינו מפורסם בחסידות לא יניח תפילין
של ר"ת. שו"ע (או"ח סי' לד ס"א ג). והטעם, משום שנראה
כמתייחר במעשיו. משנה ברורה (שם ס"ק טז). אמנם בשו"ע הרב
(שם ס"ו) כתב, שרק במקום שיש רואים, אין להניח תפילין של
ר"ת משום שנראה כמתייחר. [אבל כשאין רואים, אפילו מי שאינו
מוחזק בחסידות יכול להניח תפילין של ר"ת]. ואודות מנהג
הנחתן בזמנינו והנחתם ע"י בחורים שטרם נישאו, ראה בספר
פסקי תשובות (סי' לד אות ב ושם הע' 15, 17).

הלכה ח: כורכין אותן במטלית ועל המטלית שיער. וכתב הרמ"א

לעשות, והתפילין כשרות. וְכָל הַתְּפִירוֹת יִהְיֶה הַחוּט שֶׁלֶּהֶן
 סוֹבֵב מִשְׁתֵּי הַרוּחוֹת – חוּט
 התפירה צריך לעבור בין כל
 הנקבים משני צדי התפילין, גם
 מלמעלה וגם מלמטה. (ראה ציור)
יא. וְצָרִיף שִׁנְאֵי הַחֶרֶץ – החרץ המבדיל בין בית לבית של
 תפילין של ראש, עד למטה למקום התפר שהוא מקום מושב
 התפילין. וְאִם הָיָה הַחֶרֶץ נָפֵר כְּדִי שִׁיְהִי אֲרָבָעָה רָאשִׁים
 נִרְאִין לְכָל – באופן שנראה לכל שיש לו ארבעה ראשים, אף על
 פִּי שֶׁאֵין הַחֶרֶץ מְגִיעַ לְמִקוֹם הַתְּפִיר, הדין הוא שהתפילין
 כְּשֵׁרוֹת. וְאִם אֵין חֶרֶץ נָפֵר הַתְּפִילִין פְּסוּלוֹת. וְצָרִיף לְהַעֲבִיר
 בְּתוֹךְ כָּל חֶרֶץ וְחֶרֶץ עַל גְּבִי הָעוֹר – מצדו החיצוני של הבית
 חוט או משיחה (ו- חבל) כדי להבדיל בין בֵּית לְבֵית. וּמִנְהָג
 פְּשוֹט הוּא לְהַעֲבִיר גִּיד מְגִידֵי הַתְּפִירָה בְּכָל חֶרֶץ וְחֶרֶץ
 מְשֻׁלָּשֶׁת – משלושת החריצים.
יב. וְכִיצַד עוֹשִׂין אֶת הָרְצוּעוֹת? לֹקְחִין רְצוּעָה שֶׁל עוֹר
 רַחְבָּה – שרוחבה הוא פֶּאֶרְף הַשְּׁעוּרָה, וְאִם הָיְתָה רַחְבָּה
 מְזָה הַשְּׁעוֹר – שרוחבה היה רחב מאורך השעורה כְּשֵׁרָה.
 וְאֶרְף רְצוּעָה שֶׁל רֹאשׁ, שִׁיעוּרוֹ הוּא כְּדִי שֶׁתִּקְרָא הָרְצוּעָה אֶת
 הָרֹאשׁ וְיִקְשֹׁר מִמֶּנָּה הַקֶּשֶׁר הַמְּבֹאֵר לַחֵן (ה"א), וְתִמְתַּח

אתו את פרשיות התפילין צָרִיף לְהִיּוֹת שָׁעַר שֶׁל בְּהֶמָּה אוֹ שֶׁל
 חֵיה טְהוֹרָה וְאֶפְלוּ מִנְּבִלוֹת וְטָרְפוֹת שֶׁלֶּהֶן – של בהמות או
 חיות טהורות. וְכִכָּר נִתְּגוּ כָּל הָעַם לְכָרֶכֶן בְּשָׁעַר שֶׁל זֶנֶב
 הָעֶגְלִים, והטעם, משום ששיעור של זנב הינו ארוך ונח לקשירה.
 חנב של עגל, כדי שיזכור את עוון העגל ולא יחטא.
ט. כְּשֶׁתּוֹפְרִין אֶת הַתְּפִילִין – את חלקו התחתון של הבית
 לחלקו העליון, אֵין תּוֹפְרִין אֶלָּא בְּגִידִין ו- בחוטים העשויים
 מגידים שֶׁל בְּהֶמָּה אוֹ שֶׁל חֵיה טְהוֹרָה, וְאֶפְלוּ מִנְּבִלוֹת
 וְטָרְפוֹת שֶׁלֶּהֶן – של בהמה או חיה טהורה. ולֹקְחִין אֶת הַגִּידִין
 שִׁישׁ בְּעֶקֶב הָרַגְל שֶׁל הַבְּהֶמָּה אוֹ הַחֵיה וְהֵם לְבָנִים קָשִׁים
 וּמְרַכְּכִין אוֹתָן עַל יְדֵי שְׂדוּפִים עֲלֵיהֶם בְּאַבְנִים וְכִיּוּצָא בֵּהֶן –
 בשאר דברים כבדים, עד שִׁיעֲשׂוּ רַכִּים כְּפִשְׁתָּן. וְטוֹוִין אוֹתָן
 – כורכים את הגידים זה בזה עד שנעשים לחוטים, וְשׁוֹרְרִין אוֹתָן,
 וּבִקְהָן תּוֹפְרִין אֶת הַתְּפִילִין וְאֵת הִירְיוֹת שֶׁל הַסֶּפֶר תּוֹרָה.
י. כְּשֶׁתּוֹפְרִין אֶת הַתְּפִילִין תּוֹפְרִין אוֹתָן בְּרַבּוּעַ – באופן
 שארבעת הצדדים יהיו שווים באורכם. וְהִלְכָה רוֹנְחַת ו-
 שהתפשטה בישראל, שִׁיְהִי בְּכָל צֶד שֶׁל הַתְּפִילִין שֶׁלֹּשׁ
 תְּפִירוֹת עַד שִׁיְהִי הֶחָל – בכל ארבעת הצדדים שְׁתֵּים עָשָׂרָה
 תְּפִירוֹת, בֵּין בַּתְּפִילִין שֶׁל יָד וּבֵין בַּתְּפִילִין שֶׁל רֹאשׁ. וְאִם
 עָשָׂה אֶת הַתְּפִירוֹת עֶשֶׂר אוֹ אֲרָבַע עָשָׂרָה, עוֹשֶׂה – רשאי הוא

פניני הלכה

שבכל אופן יש לעשות כן אף כשכתב את התפילין בארבעה
 קלפים נפרדים. ובמשנה ברורה (ס"ק ריז) דייק מדברי השו"ע
 במקום אחר (שם סמ"ז), שרק באופן שארבעת הפרשיות של
 התפילין של ראש נכתבו על קלף אחד צריך להעביר חוט בתוך
 כל חריץ וחריץ, אבל אם פרשיות התפילין של ראש נכתבו על
 ארבעה קלפים נפרדים לא צריך להעביר חוט. והשו"ע הרב (שם
 סע"א) הביא את שתי הדעות, והכריע שאף שמעיקר הדין אם
 הפרשיות כתובות על ארבעה קלפים לא צריך להעביר חוט בין
 הבתים, מכל מקום נוהגים להעביר את חוט התפירה בין הבתים.

הלכה יב: רחבה כאורך השעורה. ובמשנה ברורה כתב (סי' כז
 ס"ק מב), שיש אומרים דדי ברוחב כאורך החיטה, שאורכה קצר
 מאורך השעורה. ותמחת רצועה אחת עד אצבע אמצעית. וכתב
 השו"ע (או"ח סי' כז ס"ח), שנוהגים העולם לכוון על הזרוע שש
 או שבע כריכות. והשו"ע הרב (שם סי"ב) כתב לכוון שבע
 כריכות. בשו"ע (סי' כז ס"א) כתב שישלש הרצועות ויהיו תלויות
 עד הטבור או למעלה ממנו מעט. והמשנה ברורה (שם ס"ק מא)
 כתב, שיש אומרים שאורך הרצועה הימנית של תפילין של ראש
 הוא עד הטבור, ואורך הרצועה השמאלית עד החזה. ויש אומרים
 שאורך הרצועה הימנית הוא עד מקום המילה, ואורך הרצועה
 השמאלית הוא עד הטבור. השו"ע (שם סי"א) כתב, שאם פחת
 משיעור אורך הרצועות או רוחבן ואינו מוצא תפילין אחרות, יכול
 להניחן. ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (שם סכ"א), שהוא מפני
 שכל השיעורים האלו לא נזכרו בגמרא. והמשנה ברורה (שם ס"ק
 מד) כתב, שאם פחת מרוחב הרצועות ניחן בלא ברכה. ואם
 פחת מאורך רצועות התפילין של יד עד שהרצועה אינה מגיעה

(או"ח סי' לב סמ"ד), שנוהגים לכוון את הפרשיות בשיעור גם
 לפני כריכת המטלית וגם לאחריה. בשו"ע (שם) הביא, שיש
 אומרים שצריך לכוון את הפרשיות בקלף כשר. ובטעם הדבר
 כתב בשו"ע הרב (שם סס"ח), שמכיון שכריכת התפילין היא
 הלכה למשה מסיני דינה כבתים ורצועות שצריכים להיות ממין
 המותר לאכילה. והוסיף, שגם לסוברים שצריך שהקלף יהיה כשר,
 מכל מקום יכול לכוון את הפרשיות במטלית, ורק כשהוא כורך
 בקלף הקלף צריך להיות ממין המותר באכילה. בשו"ע (שם)
 כתב, שהשיעור שבו כורכים את פרשיות התפילין של ראש, צריך
 להיראות מחוץ לבית. וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק ריא),
 שאורך השיעור היוצא יהיה פחות מאורך שעורה. ועוד כתב (שם
 ס"ק ריב), שטוב שיצא השיעור לחוץ מפרשת 'והיה אם שמוע'
 בצד הפונה לפרשת 'קדש לי'.

הלכה ט: אין תופרין אלא בגידין של בהמה או של חיה טהורה.
 ובשו"ע (סי' לב סמ"ט) הוסיף, שטוב לתפור בגידי שור. המשנה
 ברורה (שם ס"ק רכב) כתב, שיש אומרים שאת טוויית גידי
 התפירה צריך לעשות לשם מצוות תפילין. ויש שפקפקו בזה.

הלכה י: השו"ע (סי' לב סנ"א) כתב, שיש מי שאומר שכל
 שתים עשרה התפירות צריכות להיעשות בחוט אחד.

הלכה יא: ואם אין חרצן ניכר פסולות. והמשנה ברורה (סי' לב
 ס"ק קפח) הוסיף, שתפילין שיש בהן רק שריטה במקום החרץ
 פסולות. וצריך להעביר בתוך כל חריץ וחריץ על גבי העור חוט או
 משיחה. וכתב השו"ע (סי' לב סנ"א), שכשתופרים את התפילין
 יש להעביר את חוטי התפירה בין כל בית ובית. ומשמע מדבריו,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי י"ג אדר – ספר אהבה – הלכות תפילין ומזוזה וס"ת רא

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

29 והצורך בלולאה זו כְּדֵי שְׂיִרְחִיב וְיִקְצֹר וְיִשְׁחַרֵּר או יצמצם את
30 מתיחת הרצועה בְּעֵת שְׂיִרְצָה לְקֹשֶׁר עַל יָדוֹ, שְׂמַאחַר
31 שהרצועה נתונה בלולאה, יוכל להקטין את היקף הרצועה סביב
32 זרועו לפי עובי ידו או דקותה, ועל ידי כן יתהדקו ויקשרו התפילין
33 על ידו. וכשירצה, ימשוך קצת מהרצועה מתוך הלולאה ויתרופף
34 הידוק התפילין מידו, ויוכל לחלוץ את התפילין.

35 יד. הָרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין בֵּין תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וּבֵין תְּפִלִּין
36 שֶׁל יָד, פְּנִיָּהֶם הַחִיצוֹנִים שְׂחָרִים – פני הרצועות הנראים בחוץ
37 צבועים בצבע שחור, וזו היא הַהִלָּכָה שֶׁלְמִשָּׁה מְסִינִי כַּמְבּוּאָר
38 לעיל (הלכה א). אֲבָל אַחֲרֵי הָרְצוּעוֹת – צידן הפנימי של
39 הרצועות הפונה אל גוף המניח, הוֹאִיל וּמִכְפָּנִים הֵן – מכיון
40 שכשמניח את התפילין, צד זה של הרצועה הוא כלפי פנים ואינו
41 נראה, גַּם אִם הֵיוּ יִרְקוֹת או לְבָנוֹת – בצבע ירוק או לבן,
42 כְּשֵׁרוֹת. אִמָּנִם אֲדָמוֹת – רצועות בצבע אדום לא יֵעָשֶׂה גַם בְּצַד
43 הפנימי, מִחֲשֵׁשׁ שְׁמָא תִּהְיֶה הָרְצוּעָה וְגִנָּאֵי הוּא לוֹ – שְׂמָא
44 יתהפך הצד הפנימי של הרצועה כלפי חוץ, ויבוא האדם המניח את
45 התפילין לידי גנאי. וְלֹא יִהְיֶה אַחֲרֵי הָרְצוּעָה לְעוֹלָם אֵלָּא
46 כְּעֵין הַקְּצִיצָה – תמיד צבע הצד הפנימי של הרצועה צריך להיות
47 כצבע של הקציצה ו- הבית של התפילין שבתוכו מונחות
48 הפרשיות, אִם יִרְקָה יִרְקִין, וְאִם לְבָנָה לְבָנִים. וְנוֹאֵי הוּא
49 לְתִפְלִין שֶׁיִּהְיֶה בְּלֹן שְׂחָרוֹת, הַקְּצִיצָה וְהָרְצוּעָה כְּלָה – מצוה
50 שיהיה בתי התפילין צבועים בשחור וכן הרצועות, בין מצידן הפנימי
51 ובין מצידן החיצון.

52 טו. הָעוֹר שֶׁמַּחְפִּין בּוֹ תְּפִלִּין – שמכסים בו את פרשיות
53 התפילין וכן העור שעושים מִמֶּנּוּ את הָרְצוּעוֹת, הוּא צָרִיךְ
54 להיות עוֹר שֶׁל בְּהֵמָה או חֲתִיָּה או עוֹף הַטְּהוֹרִים – הכשרים
55 לאכילה, וְאִפְלוּ מֵעוֹר שֶׁל נְבִלּוֹת וטְרֵפוֹת שֶׁלֹּקֶן – של הבהמה
56 או החיה ועוף הטהורים שאינם כשרים לאכילה. וְאִם עָשָׂה אֵת

1 וְיִמְתַּחַח שְׁתֵּי הָרְצוּעוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן – משני צידי
2 הקשר עד שְׂיִגִיעוּ לטְבוּר או לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ מַעַט. וְאַחֲרֵי
3 רְצוּעָה שֶׁל יָד, שִׁיעוּרוֹ הוּא כְּדֵי שְׂתַקִּיף הָרְצוּעָה אֶת הַזְרֹעַ,
4 וְיִקְשֹׁר מִמֶּנָּה אֶת הַקֶּשֶׁר הַמְבּוּאָר לַחֵל (שם), וְתִמְתַּח רְצוּעָה
5 אַחֶת עַד הָאֲצָבַע הָאֲמִצְעִית, וְיִקְרֹךְ מִמֶּנָּה עַל אֲצָבָעוֹ
6 הָאֲמִצְעִית שְׁלֹשׁ פְּרִיכּוֹת, וְיִקְשֹׁר אֶת הָרְצוּעָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְלוּ
7 הַכְּרִיכּוֹת. וְאִם הֵיוּ הָרְצוּעוֹת אֲרֻכּוֹת יָתֵר עַל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלֶּה,
8 כְּשֵׁרוֹת.

9 יג. וּמִכְנִים אֶת הָרְצוּעָה שֶׁל רֹאשׁ בְּתוֹכָהּ שְׁלָה – בלולאה
10 המיועדת לה שנעשתה בעור
11 כַּמְבּוּאָר לַעֲלִי (הלכה ג), וּמִקִּיף
12 כְּמִדַּת רֹאשׁוֹ – ועושה
13 מהרצועה היקף בשיעור היקף
14 ראשו, וְקוֹשֶׁר בְּסוּף הַהִיקָף קֶשֶׁר
15 מְרַבֵּעַ כְּמִין דָּאֵל – בצורת
16 האות דלת (ראה ציור 8). וְקֶשֶׁר
17 זֶה צָרִיךְ כָּל תַּלְמִיד חֻכְמִים
18 לְלַמְּדוֹ – ללמוד את צורתו, וְאִי אֶפְשָׁר לְהוֹדִיעַ אֶת צוּרְתּוֹ
19 בְּכֹתֵב, אֵלָּא בְּרֹאֵת הָעֵין – שהרצה ללמוד צורת קשר זה, עליו
20 להביט על צורת הקשר בעיניו,
21 ורק כך ילמד את צורתו. וְכֵן
22 בְּשֵׁל יָד קוֹשֶׁר בְּרְצוּעָה
23 קֶשֶׁר כְּמִין יוֹד – בצורת
24 האות יו"ד, (ראה ציור 8)
25 וְתִהְיֶה הָרְצוּעָה שֶׁל יָד
26 עוֹלָה וְיִוָּרְדַת בְּתוֹךְ הַקֶּשֶׁר

קשר בצורת האות ד

קשר של תפילין של יד בצורת האות י

27 – שֶׁכּוֹשֶׁר אֶת הַקֶּשֶׁר בְּצוּרַת הָאוֹת יו"ד בְּתִפְלִין שֶׁל יָד, הוּא
28 מְשַׁאֵיר כְּמִין לולאה הַיּוֹצְאָת מִן הַקֶּשֶׁר, שְׁבָה נִכְנַסַּת הָרְצוּעָה,

פניני הלכה

כשרות. אמנם הרמ"א (שם) כתב, שאם לא צבע את הרצועות לשמן, הרצועות פסולות. וְנוֹאֵי הוּא לְתִפְלִין שֶׁיִּהְיֶה כוֹלֵן שְׂחָרוֹת. וְכֵן כֹּתֵב הַשּׁוּ"ע (או"ח סי' לב ס"מ) שמצוה לצבוע את בתי התפילין בצבע שחור. ובמשנה ברורה (שם ס"ק קפד) כתב, שלדעת השו"ע צביעת בתי התפילין בשחור אינו מעכב את כשרות התפילין, ואם לא צבע התפילין כשרות. אמנם בהמשך דבריו הביא, שיש הרבה אחרונים שפסקו שצביעת הבתים בשחור הוא הלכה למשה מסיני. ואם לא צבע את הבתים בשחור, הבתים פסולות.

הלכה טו: אבל העור שמחפין בו אינו צריך עברה כלל. ובשו"ע (סי' לב סל"ז) פסק, שגם את עור הבתים צריך לעבד ולעשות זאת לשם מצוותו, במקום שאפשר. ובמשנה ברורה (שם ס"ק קעא) כתב, שכשאנו מוצא עור מעובד לצורך עשיית הבתים, יכול לעשות את הבתים מעור שאינו מעובד ולסמוך על דעת רבינו. ונחלקו האחרונים אם יברך או יניח בלא ברכה. וכל זה עד שימצא עור מעובד לשמה, ואז יגנוז תפילין אלו ויעשה בתים מהעור המעובד לשמה.

לאצבעו האמצעית אינו מברך, אבל אם אורך הרצועה מגיע לאצבעו האמצעית, יכול לברך גם אם אין די ברצועה כדי לכרוך כריכות על זרועו. ואם פיתח מאורך הרצועה של תפילין של ראש, ובאורכה יש די כדי מלבד היקף הראש עוד שיעור שני טפחים [טפח - 8 ס"מ, וי"א 9.6], יכול להניח את התפילין בברכה. ואם פיתח גם משיעור זה יניח בלא ברכה.

הלכה יג: וקושר קשר מרובע כמין דאל. ובמשנה ברורה (סי' לב ס"ק רלג) כתב, שיש שעושים את הקשר בצורת האות ס, שנראה כצורת שתי אותיות דל"ת משני הצדדים, ראשה של זו בצד רגלה של זו. במשנה ברורה (סי' לב ס"ק רלב) כתב, שקשר של תפילין הוא הלכה למשה מסיני, ונראה שצריך לעשותו לשמה. וראה עוד בדבריו בסימן לג (ס"ק כב וס"ק כג), שמפני שהוא מהלכה למשה מסיני צריך לעשותו לשמה.

הלכה יד: השו"ע (או"ח סי' לג ס"ד) כתב, שמצווה להשחיר את הרצועות לשמן. ובמשנה ברורה (שם ס"ק כב) כתב שלדעת השו"ע בדיעבד אם לא צבע את הרצועות לשמן, הרצועות

- 1 הבתים או את הרצועות מעור של בהמה או חיה ועוף טמאים,
- 2 או שחפה ו- ציפה את התפילין בזהב, הרי התפילין פסולות.
- 3 ועור שעושים ממנו את הרצועה צריך עבודה לשמן – צריך
- 4 לעבדו לשם מצוות תפילין. אבל העור שמחפין בו את פרשיות
- 5 התפילין אינו צריך עבודה כלל, ואפילו אם עשהו מצה –
- 6 שעשה את הרצועות מעור לא מעובד כלל, כשר. ומקומות
- 7 הרבה נהגו לחפות אותן בעור מצה – לעשות את בתי
- 8 התפילין (שמכניסים בתוכם את הפרשיות) מעור לא מעובד.
- 9 טז. אין עושין התפילין – אין כשרים לעשיית התפילין אלא
- 10 ישראל, שעשיתן ככתבתן – שדין עשיית בתי התפילין הוא
- 11 כדין כתיבת הפרשיות, שכשם שאת כתיבת הפרשיות יכול לכתוב
- 12 רק ישראל וכמבואר לעיל (ה"א דף 10), כמו כן עשיית בתי התפילין
- 13 אינה נעשית אלא על ידי ישראל. וטעם הדבר מפני השין
- 14 שעושין בעור כמו שאמרנו (הלכה ב) – שמכין שכתבת האות
- 15 שין בעור של תפילין של ראש דינה ככתיבת הפרשיות, ואינה
- 16 כשרה בגוי, כמו כן הצריכו שכל עשיית התפילין תיעשה על ידי
- 17 ישראל בלבד. לפיכך, אם חפן גוי או תפרן פסולות. והוא
- 18 הדין לכל הפסול לכתבן כגון אשה או קטן, שלא יעשה אותן
- 19 כי הוא פסול גם לעשיית התפילין.
- 20 יז. תפלה של ראש אין עושין אותה לתפילין של יד,
- 21 ותפילין של יד עושין אותה לתפילין של ראש, והטעם שלא
- 22 עושים את התפילין של ראש לתפילין של יד, לפי שהכלל הוא
- 23 שאין מורידין מקדושה חמורה יותר לקדושה קלה יותר,
- 24 ומכין שלתפילין של ראש יש קדושה חמורה יותר, אין להורידן
- 25 מקדושתן לקדושה הקלה יותר של תפילין של יד, אמנם מותר
- 26 להוסיף לתפילין של יד את הקדושה החמורה יותר של תפילין של
- 27 ראש. וכן הרצועה של תפלה של ראש, אין עושין אותה
- 28 לרצועה של תפלה של יד. במה דברים אמורים שאין לשנות
- 29 את התפילין או את הרצועות של תפילין של ראש לתפילין או
- 30 לרצועות של תפילין של יד, בשלכשן – שלבש את התפילין של
- 31 ראש וכבר חלה עליהן קדושת החמורה, אבל תפילין של ראש
- 32 שלא לבשה אדם מעולם ועדיין לא חלה עליהן הקדושה

פניני הלכה

וכמבואר בדברי רבינו לעיל (ה"ב), מכל מקום די בחלק זה שיהיה קשור לרצועה, ואינו צריך להיות חלק אחד עם הרצועה המקפת את הראש. ע"פ ביאור הלכה (שם ד"ה אין). ובשו"ע הרב (סי' לג ס"ו) הביא עוד שתי שיטות בענין זה: א. יש המחמירים בתפילין של ראש גם בחלקי הרצועה היוצאים מהקשר, ומגיעים עד החזה מצד אחד ולטבור מצד שני. ב. יש המקילים בתפילין של יד שגם את אורך הרצועה בשיעור שיש בו כדי להימתח על היד ולכרוך שלוש כריכות על האצבע, מותר לקשור, ורק את הרצועה המהדקת את התפילין ליד אסור לקשור. ואין תופרין אותה. והשו"ע (שם) כתב, שיש מתירים לתפור אפילו את חלק הרצועה שמקפת את הראש או את הזרוע, אם התפור הוא לצד הפנימי. ובשו"ע הרב (שם) כתב, שיש לתפור בגידין הכשרים לתפירת התפילין עצמן ולא

הלכה יח: במה דברים אמורים בישנות אבל בחדשות כל זמן שפני טבלה קיימת כשרה. והרמ"א (או"ח סי' לג ס"ב) כתב, שיש אומרים שחדשות פסולות וישנות כשרות, וטוב לחשוש לשתי הסברות.

הלכה יט: רצועה שנפסקה אין קושרין אותה. וכתב בשו"ע (סי' לג ס"ה), שדין זה נאמר רק כלפי הרצועה המקפת את הראש, או הרצועה המקפת את הזרוע ועוד אורך הרצועה בשיעור שיש בו כדי להימתח על היד ולכרוך שלוש כריכות על האצבע האמצעית. אבל כל יתר אורך הרצועה שנעשית כדי לכרוך בה שבע כריכות סביב הזרוע, וכן בתפילין של ראש חלק הרצועה היוצא מחוץ לקשר, מותר לקשור או לתפור [אף שמעיקר הדין חייבים שיהיה באורך הרצועה של תפילין של ראש חלק שיצא מחוץ לקשר

פרק ד

א. היכן מניחין את התפילין? תפילין של ראש, מניחין אותן על הקרקע במקום שהוא סוף השער – סוף מקום הצמיחה של השיער שפגג – שלד הפנים, והוא – ומקום ההנחה נמשך עד המקום שמהו של תינוק רופס בו – המקום בו מוחו של תינוק בשנתו הראשונה רך. וצריך לכוון אותן – את התפילין באמצע הקדקור, כדי שיהיו התפילין בין העינים. ויהיה הקשר של תפילין של ראש בגובה הערך – בחלקו הגבוה של העורף מול הפנים, שהוא – מקום זה של גובה העורף נמצא בסוף הגלגלת – [עצם הראש והפנים].

ב. ותפילין של יד קושר אותה על שמאלו – יד שמאל שלו על הקבורית – מקום ביד המכונה 'קיבורית', והוא הקשר התופח – הקיבורית הוא הבשר הגבוה שבמרפק, והמרפק הוא החלק שבין פרק הכתף ובין פרק הזרוע. והענין להניח את התפילין על הקיבורית הוא, שנמצא כשהוא מרבק מרבקו לצלעיו תהיה תפלה כנגד לבו – שכשהאדם מצמיד את מרפקו ליצידי גופו התפילין מונחות כנגד ליבו, ונמצא מקום את הפסוק הכתוב בפרשיות התפילין 'והיו הדברים יכו' ואשר אנכי מצוך היום על לבבך' (דברים ג, ה), שעל ידי שהתפילין מונחות כנגד ליבו מקיים פסוק זה.

ג. המניח את תפלה – תפילין של יד על פס – כף ידו, או שמניח את תפילין של ראש על מצחו – מתחת למקום צמיחת השערות, הרי מעשה זה הוא הדרך המינית, שהמינים מבזים את דרשת חכמים ומפרשים את הכתוב 'בין עיניך' כפשוטו, שמקום הנחת תפילין של ראש הוא בין העינים, ואת הכתוב 'ועל ידך' כפשוטו, שמקום הנחת תפילין של יד הוא על היד ממש. העושה את תפלתו – תפילין שלו – על גלגל כגלגל, אין בה מצוה כלל – לא קיים את מצוות הנחת תפילין. וכפי שהתבאר לעיל (ג' ה"א)

שהלכה למשה מסיני שהתפילין תהיינה מרובעות. אשר יד ימינה – שמאלו, מניח את התפילין בימינו – ביד ימין שלו, שהיא לו כיד שמאל של כל אדם. שכל אדם אינו משתמש ביד שמאל, והוא אינו משתמש ביד ימין. ואם היה שולט בשתי ידיו – הן ביד ימין והן ביד שמאל, הדין הוא שמניח אותה – את התפילין בשמאלו, שהיא גם יד שמאל של כל אדם. ומקום קשירת התפילין – מיקום קשר התפילין של ראש ומקום הנחתן ביד או בראש האדם, מפי השמועה למדנו – נלמד איש מפי איש עד משה רבינו.

ד. תפלה – תפילין של ראש אינה מעצבת מלהניח את התפילין של יד, ואף אם אינו מניח תפילין של ראש, יכול להניח תפילין של יד לבדו. וכן תפילין של יד אינה מעצבת מלהניח תפילין של ראש, ואף אם אינו מניח תפילין של יד, יכול להניח תפילין של ראש לבדו. מפני שהן – התפילין של יד ושל ראש הן שתי מצוות נפרדות זו מצוה לעצמה וזו מצוה לעצמה. וכיצד מברך עליהן כשמניח כל אחת בפני עצמה, על הנחת תפילין של ראש מברך 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצוות תפילין'. ועל הנחת תפילין של יד מברך 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח תפילין'.

ה. בפה דברים אמורים – באיזה אופן אמור הדין שמברך על כל אחת מהתפילין, רק בשתי הנחת אחת מהן, אבל אם הניח את שתיהן – את תפילין של יד ושל ראש בפעם אחת, מברך רק ברכה אחת, והיא ברכת 'אשר קידשנו במצוותיו וצונו להניח תפילין'. וקושר לאחר הברכה את התפילין של יד, ואחר כך מניח את התפילין של ראש. וכשהוא חולץ את התפילין, חולץ קודם את של ראש, ואחר כך חולץ את תפילין של יד.

ו. מי שברך את ברכת 'אשר קידשנו במצוותיו וצונו להניח תפילין' וקשר את התפילין של יד, אסור לו לספר – לדבר שום דיבור ואפילו להשיב שלום לרבו שהקדים לו שלום, עד שניגח

פניני הלכה

להניח תפילין. ב. על מצוות תפילין.

הלכה ה: אבל אם הניח שתיהן מברך ברכה אחת להניח תפילין. וכן כתב השו"ע (סי' כה ס"ה). והרמ"א כתב, שצריך לברך על הנחת תפילין של ראש על מצוות תפילין, אפילו כשמניח את תפילין של ראש סמוך להנחת התפילין של יד ואינו מפסיק ביניהם. והוסיף הרמ"א, שיש לומר אחר הברכה השניה 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' [לצאת מידי כל פקפוק של ברכה לבטלה. משנה ברורה (שם ס"ק כא)]. אמנם בשו"ע הרב (פסקי הסידור הלכות תפילין) כתב, שיכוון לפטור את תפילין של ראש בברכת תפילין של יד ולא יברך על תפילין של ראש בפני עצמן.

הלכה ו: ואם סח וכו' וצריך לברך ברכה שנייה על מצוות תפילין ואחר כך מניח של ראש. וכן כתב השו"ע (סי' כה ס"ט). אמנם הרמ"א (שם) כתב, שצריך לברך על הנחת תפילין של ראש שתי ברכות: א. להניח תפילין. ב. על מצוות תפילין.

בחוטים, ויש מקילים אפילו בחוטים. ולעולם יזהר להיות פני הרצועה למעלה. וכתב בשו"ע הרב (סי' כז ס"ט) שאין להקפיד שלא יתהפכו אלא מה שמקיף את הראש ואת הקיבורית פעם אחת, אבל כל יתר הרצועה אין צריך להקפיד כלל שלא יתהפכו.

הלכה ב: על הקיבורית. וכתבו השו"ע והרמ"א (או"ח סי' כז ס"א) [ע"פ משנה ברורה (סק"ד)], שיש להניח את התפילין על הקיבורית הנמצאת בחצי התחתון של היד, לכיוון המרפק. והמשנה ברורה (שם סק"ד) הביא את דעת הגר"א, שכל מקום הקיבורית אף למעלה מן החצי, כשר להנחת תפילין. וכתב המשנה ברורה, שלכתחילה אין להקל בזה.

הלכה ד: ועל של ראש מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצוות תפילין. וכן כתב השו"ע (סי' כז ס"ב). והרמ"א (שם) כתב, שלפי המנהג לברך שתי ברכות על התפילין [ראה להלן הלכה ה] – כאשר מניח תפילין של ראש לחוד, מברך שתי ברכות: א.

תחלה וְלִבְשׁ עַל הַסֵּדֶר קודם תפילין של יד ואחרי כן את
התפילין של ראש מבלי שיצטרך להעביר על המצוות.
ט. כָּלִי שֶׁהֵכִינוּ – ייחד אותו כדי להִנִּיחַ בוֹ את התפילין וכבר
הִנִּיחֵן בוֹ פעם אחת, כלי זה נִתְקַדֵּשׁ – נהיה קדוש כדין תשמישי
קדושה, וְאִסּוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ בְּדָבָרִי חַל – כגון לשמור בו את
מעותיו וכדומה. אמנם אם הֵכִינוּ כדי להניח בו את התפילין וְעֵדִין
לֹא הִנִּיחַ בוֹ את התפילין בפועל, או שֶׁהִנִּיחַ בוֹ עֲרָאִי וְלֹא
הֵכִינוּ – שהניח את התפילין בכלי באופן לא קבוע, ולא ייחדו
למטרה זו, הדין הוא שכלי זה לֹא נִתְקַדֵּשׁ, וְהָרִי הוא ככלי חל
כָּמוֹת שֶׁהָיָה קודם שייחדוהו לצורך הנחת התפילין, או כקודם
שהניחו בו את התפילין. וְאִסּוּר לְתִלּוֹת אֶת הַתְּפִלִּין על גבי יתד
וכדומה, בֵּין אם תולה את התפילין בְּרָצוּעָה – שמניח את הרצועה
על היתד, וּבֵין אם תולה את התפילין בַּתְּפִלָּה עֲצָמָה – שמניח את
התפילין עצמם על היתד. אֲכָל תִּלּוּלָהּ הוּא על היתד אֶת הַפִּס –
הנרתק שֶׁהַתְּפִלִּין מֻנָּחִין בוֹ.
י. זְמַן מַצּוֹת הַנִּחַת הַתְּפִלִּין הוּא בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה. שְׁנָאֲמַר
בפרשת 'קדש' ל' (שמות יג, ט), 'ושמרת את החקה הזאת למועדה
מִיָּמִים זְמִימָה', ופסוק זה נדרש על מצוות הנחת תפילין, לפי
ש'חֲקָה' האמורה בפסוק זה, זו היא מִצְוַת תְּפִלִּין הכתובה בפסוק
שלפניו (שם, טו) 'והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך'. ועל מצוה
זו נאמר 'מימים ימימה', ומשמע שהמצוה היא בימים ולא בלילות.
וְכֵן גַּם שִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים אֵינָן זְמַן תְּפִלִּין ואין מצוות
הנחת תפילין בימים אלו, שְׁנָאֲמַר בתורה בענין העוסק במצוות
הנחת תפילין (שם), 'וְהָיָה לָךְ לְאוֹת על ירך ולזכרון בין עיניך',
שמצוות הנחת תפילין היא אות בין הקב"ה וישראל, וְשִׁבְתוֹת
וְיָמִים טוֹבִים הֵן עֲצָמָה אֹת, ואינם צריכים ל'אות' שבתפילין.
וּמֵאַמְתִּי זְמַן הַנִּחָתָן – מתי הוא תחילת זמן הנחת תפילין בבוקר,
מִשְׁרָאָה אֶת חֲבֵרוֹ בְּרֻחוֹק – (במרחק) של אַרְבַּע אַמּוֹת
וְנִכְרְתוּ, ומזמן זה ועד שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה הרי זה זמן תפילין.
יא. מִי שֶׁהִנִּיחַ תְּפִלִּין קֹדֶם שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה, וְחִשְׁבָה –
החשיך היום וְהָן – התפילין עדיין עֲלִי, הדין הוא שְׁאֵפְלוּ הֵן

גם את תפילין שֶׁל רֹאשׁ. וְאִם סָח – אם דיבר בין הנחת תפילין
של יד להנחת תפילין של ראש, הָרִי זוֹ עֲבָרָה, וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ
בְּרֻכָּה שְׁנִיָּה וְהִיא בִּרְכַּת 'אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על מִצְוַת
תְּפִלִּין' וְאַחֵר כֵּף מְנִיחַ את התפילין שֶׁל רֹאשׁ.
ז. תְּפִלִּין כָּל זְמַן שֶׁמְנִיחֵן מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן – בכל פעם שאדם
מניח תפילין צריך לברך עליהן, וְאֵפְלוּ אם חָלַץ את התפילין
וְלִבְשׁ אוֹתוֹ כְּמָה פְּעָמִים בַּיּוֹם. וְכָל הַמִּצְוֹת כָּלֵן הדין הוא,
שֶׁמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם קֹדֶם עֲשִׂיתָן – לפני שמקיים את המצוה,
לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַנִּחַת תְּפִלִּין שֶׁל יָד לְאַחֵר הַנִּחָתָה
עַל הַקְּבוּרִית, קֹדֶם קְשִׁירָה – ולפני שיקשרן למרפקו, והטעם
שֶׁמְבָרֵךְ לִפְנֵי הַקְּשִׁירָה וְלֹא לִפְנֵי הַנִּחָתָה, לִפִּי שֶׁקְשִׁירָתָן זוֹ הִיא
עֲשִׂיתָן – שבקשירת התפילין מקיים את מעשה המצוה, ולא
בהנחה, ולכן יש לברך בסמוך לקשירה כדין 'עובר לעשייתו'
(ושמברכים על המצוות קודם העשייה) האמור לעיל.
ח. כְּשֶׁחֹלֵץ אֶדָם תְּפִלּוֹ – את התפילין כדי לְהַצְנִיעַן בְּכָלִי,
לֹא יִנִּיחַ את התפילין שֶׁל יָד מִלְמַשָּׁה וְאֵת התפילין שֶׁל רֹאשׁ
מִלְמַעְלָה – מעל התפילין של יד, וטעם הדבר מִפְּנֵי שֶׁבִּשְׂשׂוּעָה
שֶׁהוּא רוֹצֶה שׁוּב לְלַבֵּשׁן ויכניס את ידו לכלי כדי להוציא את
התפילין, הוּא יִפְגֹּשׁ – ייפגש בַּתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ תְּחִלָּה מכיון שהן
היו מונחות למעלה, וְנִמְצָא שֶׁמְנִיחָהּ – את התפילין של ראש
וְלֹא לִבְשָׁהּ, וּמֵוֹצִיא את התפילין שֶׁל יָד וְלִבֹּשׁ אוֹתָהּ, לִפִּי שֶׁאֵין
לִבְשִׁין שֶׁל רֹאשׁ קֹדֶם שֶׁל יָד – שמפני שלא לובשים תפילין
של ראש לפני תפילין של יד כמבואר לעיל (הלכה ה), לכן הוא
מוֹבָרַח להניח את התפילין של ראש וללבוש את התפילין של יד
תחילה, וְהָרִי אִסּוּר לוֹ לֶאֱדָם לְהִנִּיחַ מִצְוָה ולא לעשותה
וְלַעֲבֹר מִמֶּנָּה לְמַצְוָה אַחֶרֶת, אֲלֹא כֹל מִצְוָה שֶׁתִּבְּאֹז לִידוֹ
שֶׁל אֶדָם בַּתְּחִלָּה, כֹּה הוּא מִתְּעַסֵּק – עליו להתעסק במצוה זו
ואינו יכול להניחה, ואם כן בכך שיניח את התפילין של יד מלמטה
ואת התפילין של ראש מלמעלה, נמצא שעובר על איסור זה.
לְפִיכָךְ – כדי שאדם לא יבוא לידי האיסור להעביר על המצוות,
צָרִיךְ לְהִנִּיחַ את התפילין שֶׁל יָד לְמַעְלָה, כְּדִי שֶׁיִּפְגַּע בָּהּ

פניני הלכה

הלכה ט: כתב הרמ"א (סי' מב ס"ג), שאם עשה תנאי שיוכל
לשנות את תשמיש הכלי לצורך חול, רשאי להשתמש בו
לכשיצאה. במשנה ברורה (סי' מב סק"י) כתב, שהזמנה מועילה
בדיבור בלבד. והוסיף, שפשוט שאם נטל את הכלי ואמר שזה
יהיה לתפילין, שנחשב לייחוד. וכתב בביאור הלכה (שם ס"ג ד"ה
סודר), שהזמנה במחשבה אינה מועילה, אך אם בזמן שהכניס
את התפילין לכלי שלהן, חשב בדעתו לייחד את הכלי לשם כך,
המחשבה מועילה לקדש את הכלי.

הלכה י: בשו"ע (סי' ל ס"א) כתב, שהחבר הנצרך לבדיקת זמן
הנחת תפילין הוא חבר שרגיל עמו קצת. וביאר בשו"ע הרב (שם)
שחבר שרגיל עמו הרבה, יכינוו אפילו מרחוק, ואילו חבר שאינו
רגיל עמו בכלל, הרי לא יכיר גם מקרוב מאוד.

הלכה יא: בשו"ע הרב (פסקי הסידור הלכות תפילין) כתב,

הלכה ז: נחלקו השו"ע והרמ"א (סי' כה ס"ב) האם כשחולץ
את התפילין על דעת להחזירן מיד צריך לברך או לא – לדעת
השו"ע צריך לברך, ולדעת הרמ"א אין צריך לברך. וכן פסק
השו"ע הרב (שם סכ"ט) שאין צריך לברך. במשנה ברורה (שם
ס"ק כו) כתב, שבדיעבד אם לא בירך על התפילין קודם שקשרן,
יכול לברך עליהן אחרי כן וימשמש בהן קודם ברכה, עיין שו"ע
(סי' ל ס"ג). והטעם שיכול לברך לאחר מכן, לפי שבכל היום
כשהן על ראשו הוא מקיים מצווה.

הלכה ח: בשו"ע הרב (סי' כח ס"ח) כתב, שיש להניח את
התפילין בתיק צר וארוך כדי שהתפילין של יד יהיו מונחות ממש
על גבי התפילין של ראש, ובכך לא יהיה מעביר על המצוות וכן
היא משמעות דברי רבינו, עיין רבנו מנחם. אמנם המשנה ברורה
(שם סק"ז) כתב, שיותר טוב לתת את התפילין זו בצד זו, וייתנו
את התפילין של יד קצת מלמעלה.

מִן הַתְּפִלִּין וְכָל הַטְּמְאִין בָּלָן – הַטְּמָאִים בְּכָל סוּגֵי הַטּוֹמְאוֹת
 חִיבִין בְּהִנָּחַת תְּפִלִּין בְּטַהוֹרִים. מִי שֶׁמָּצָא עֵצָה וְכֵן מִי שֶׁאֵין
 דָּעָתוֹ נִכְוָנָה וְיִמְשָׁכֶת עָלָיו הָרִי הוּא פָּטוּר מִן
 הַתְּפִלִּין, וְטַעַם הַדְּבָר, לִפִּי שֶׁהַמְּנִיחַ תְּפִלִּין אֶסוּר לוֹ לְהִסִּיחַ
 דָּעָתוֹ מִקֵּדוֹ, וְאִילוּ אָדָם זֶה, מַחֲמַת צִעְרוֹ אוֹ מַחֲמַת שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ
 מִיּוֹשֶׁבֶת עָלָיו, יִסִּיחַ אֶת דַּעְתּוֹ מִהַתְּפִלִּין. כִּלְכָּל בְּשַׁעַת הַעֲבוּדָה
 – בּוֹמֵן שְׁעוּבִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְלִיָּיִם בְּשַׁעַת שְׁאוּמְרִין שִׁיר
 עַל הַדּוֹכָן – בּוֹמֵן הַקְּרֵבַת קֶרְבָּנוֹת צִיבּוֹר, וְיִשְׁרָאֵל בְּשַׁעַת
 מַעֲמָדוֹ בְּמִקְדָּשׁ – כְּשֶׁעוֹמְדִים בְּעוֹרָה בּוֹמֵן הַקְּרֵבַת קֶרְבָּנוֹת צִיבּוֹר,
 כָּל אִלוֹ פְּטוּרִין מִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִלִּין, כִּי אָדָם הַעוֹסֵק בַּמַּצּוֹה
 פְּטוּר מִלַּעֲשׂוֹת מַצּוֹה אַחֲרָת.
יד. חִיב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ – (לַגֵּת) בְּתְּפִלָּיו כָּל זְמַן שֶׁהָן עָלָיו,
 כְּדִי שֶׁלֹּא יִסִּיחַ אֶת דָּעָתוֹ מִקֵּדוֹ אֶפְלוּ רָגַע אֶחָד. וְהַטַּעַם שֶׁאֶסוּר
 לְהִסִּיחַ אֶת הַדַּעַת מִהַתְּפִלִּין לִפִּי שֶׁקִּדְשָׁתָן שֶׁל הַתְּפִלִּין גְּדוּלָּה
 מְקַדְּשֶׁת הַצִּיץ, שֶׁהַצִּיץ אֵין בּוֹ אֶלָּא שֵׁם אֶחָד – שֶׁעַל הַצִּיץ
 לֹא הָיָה כְּתוּב אֶת שֵׁם ה' כִּי אִם פֶּעַם אַחַת, וְאֵלּוֹ – הַתְּפִלִּין, יֵשׁ
 בָּהֶן אֶחָד וְעֶשְׂרִים שֵׁם שֶׁל יוֹד הָאֵל בְּשֵׁל רֹאשׁ וּכְמוֹתָן בְּשֵׁל
 יָד – עֶשְׂרִים וְאַחַת פֶּעַמִּים כְּתוּב בַּפְּרָשִׁיּוֹת הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד וְכֵן
 בַּפְּרָשִׁיּוֹת תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ אֶת שֵׁם ה' הַנִּכְתָּב בְּאוֹתִיּוֹת, יוֹד, הָא, וָו,
 הָא. וְאִם כֵּן כֶּשֶׁם שֶׁלִּכְחוֹן הַגְּדוּל אֶסוּר לְהִסִּיחַ אֶת דַּעְתּוֹ מִהַצִּיץ כָּל
 זְמַן שֶׁהוּא עָלָיו, כְּמוֹ כֵּן לְכָל אָדָם אֶסוּר לְהִסִּיחַ אֶת דַּעְתּוֹ מִהַתְּפִלִּין
 כָּל זְמַן שֶׁהָן עָלָיו.
טו. תְּפִלִּין צָרִיכִין גּוֹף נָקִי, כְּלוֹמַר, שֶׁיִּזְהָר שֶׁלֹּא תִּצָּא מִמֶּנּוּ
 רוּחַ מִלְּמַטָּה כָּל זְמַן שֶׁהָן עָלָיו. לְפִיכָּךְ אֶסוּר לִישׁוֹן בֵּהֶם –
 כְּשֶׁהַתְּפִלִּין עַל רֹאשׁוֹ שֵׁינָתָה קָבַע – שֵׁינָה אֲרוּכָה וְקוֹבְעָה, וְלֹא
 שֵׁינָתָה עָרָא – הַתְּנַמְנָמוֹת קְצֵרָה, שְׁחוּשֵׁשִׁים שְׁמָא מַחֲמַת הַשֵּׁינָה
 יִשְׁכַּח הַתְּפִלִּין עַל רֹאשׁוֹ, וְיִבּוֹא לְהַפִּיחַ כְּשֶׁהָן עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן
 הָיִיתָ עָלֶיהֶן סוֹדֵר – בְּגַד לְכַסּוֹתָ, שֶׁהַסּוֹדֵר מִזְכִּיר לוֹ אֶת קִיּוּמָן
 שֶׁל הַתְּפִלִּין עַל רֹאשׁוֹ, וְכֵן לֹא הִתְיָתָה עִמּוֹ אֶשְׁה, כְּשֶׁשֶׁאֲשׁוֹתָ עִמּוֹ
 חוֹשֵׁשִׁים שִׁיבּוֹא לְשַׁמֵּשׁ אֶת מִיטָתוֹ, שֶׁאִם הַתְּקִימוֹ שְׁנֵי תַנָּאִים אִלוֹ
 יִשָּׁן בֵּהֶם שֵׁינָתָה עָרָא, שְׁבוֹמֵן מוֹעֵט שֶׁל שֵׁינָתָה עָרָא לֹא חוֹשֵׁשִׁים
 שִׁפִּיחַ בָּהֶן. וְכִיִּצַּד הוּא עוֹשֶׂה כְּשֶׁהוּא רּוֹצֵה לִישׁוֹן שֵׁינָתָה עָרָא
 מְנִיחַ אֶת רֹאשׁוֹ בֵּין בְּרָכָיו וְהוּא יוֹשֵׁב וְיִשָּׁן וְבִאֻפּוֹן זֶה אֵין
 חֲשֵׁשׁ שְׁמָא יִירָד לְשֵׁינָתָה קָבַע, שְׁבִתְנוּחָה זֶה הוּא וְדָא לֹא יִירָד;

עָלָיו כָּל הַלֵּילָה מִתָּר – שְׁמוֹתָ לְאָדָם זֶה לְהַשְׁהוֹת עַל עֲצָמוֹ אֶת
 הַתְּפִלִּין כָּל הַלֵּילָה. וְאֵין מוֹרִין דְּבָר זֶה בְּרַבִּים – אִם שֶׁהַלֵּכָה
 הִיא שְׁמוֹתָ לְאָדָם לְהַשְׁהוֹת עַל עֲצָמוֹ אֶת הַתְּפִלִּין כָּל הַלֵּילָה, אֵין
 מוֹרִים כִּי הִלְכָה לְמַעֲשֶׂה אֶלָּא מִלְּמַדִּין אֶת הַכָּל וְ– אֶת כּוֹלָם
 שֶׁלֹּא יִנָּחוּ וְ– יִשְׁהוּ אֶת הַתְּפִלִּין עָלֶיהֶן בְּלֵילָה כָּלָל, גַּם
 כְּשֶׁהַתְּפִלִּין הוֹנְחוּ מִבְּעוֹד יוֹם, אֶלָּא יִחַלְצוּ אוֹתָן מִשְׁתַּשְׁקַע
 הַחֲמָה. וְכָל אָדָם הַמְּנִיחַ תְּפִלִּין לְכַתְּחָלָה – שֶׁהַתְּפִלִּין לֹא הָיוּ
 עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, אִלָּא הוּא הִנִּיחָן אַחֵר שֶׁשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה, עוֹבֵר
 בָּלָא – בְּאִסּוּר לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוֹת יג, י) וְיִשְׁמְרָתָ אֶת
 הַחֲקֵהָ הַזֹּאת וְכוּ' לְמוֹעֲדָה יָמִימָה, מִפְּסוּק זֶה הַעוֹסֵק
 בַּמַּצּוֹת הִנָּחַת תְּפִלִּין נִלְמַד, שֶׁיֵּשׁ לְהִשְׁמַר מִלְּהַנִּיחַ אֶת הַתְּפִלִּין
 שֶׁלֹּא בּוֹמֵן אִלָּא יֵשׁ לְהִנָּחוֹן בְּמוֹעֵד בְּלִבָּד.
יב. אָדָם שֶׁהָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ וְ– הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְהַתְּפִלִּין מוֹנָחוֹת
 בְּרֹאשׁוֹ, וְשֶׁקָּעָה עָלָיו הַחֲמָה בְּעוֹדוֹ בְּדֶרֶךְ, הָרִין הוּא שְׁמִנִּית
 הָאָדָם אֶת יָדוֹ עָלֶיהֶן וְ– עַל הַתְּפִלִּין עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְבֵיתוֹ,
 וְשֵׁם הוּא חוֹלֵץ אֶת הַתְּפִלִּין, וְלֹא הַצִּיבּוֹ אוֹתוֹ לְחַלְצֵן מִיָּד
 כְּשֶׁשׁוֹקֵעַת הַחֲמָה. אָדָם שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּעֶבֶר שַׁבָּת
 וְהַתְּפִלִּין מוֹנָחוֹת בְּרֹאשׁוֹ וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם – הַיּוֹם הַתְּקַדֵּשׁ,
 כְּלוֹמַר, נִכְנָסָה הַשַּׁבָּת, הָרִין הוּא שְׁמִנִּית אֶת יָדוֹ עָלֶיהֶן עַד
 שֶׁמְּגִיעַ לְבֵיתוֹ, וְחוֹלְצֵן שֵׁם. וְאִם יֵשׁ בֵּית סְמוּךְ לְחוֹמָה שֶׁל
 הָעִיר שֶׁהָן מִשְׁתַּמְרִין בּוֹ – שֶׁהַתְּפִלִּין יִהְיוּ שְׁמוֹרוֹת בְּבֵית זֶה,
 מְנִיחָן שֵׁם וְאִינוּ רִשְׁאֵי לְהִבְיֵן עַד לְבֵיתוֹ. וְאִם לֹא חָלַץ אֶת
 תְּפִלָּיו מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מְקוֹם לְשִׁמְרָן,
 וְנִמְצָאוּ עָלָיו כְּדִי לְשִׁמְרָן – וּמִשְׁהָה אֶת הַתְּפִלִּין עָלָיו כְּדִי
 לְשִׁמְרָן מִתָּר, וְאִם שְׁמוּבָא לְעִיל (ה"א) שְׁמוֹרִים לְרַבִּים לְחַלּוֹץ אֶת
 הַתְּפִלִּין כְּשֶׁשׁוֹקֵעַת חֲמָה, מְכַל מְקוֹם בְּאֻפּוֹן זֶה שֶׁהַשִּׁמְרָן עָלָיו כְּדִי
 לְשִׁמְרָן, מוֹרִים לְרַבִּים שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְחַלּוֹץ.
יג. כָּל אָדָם הַפְּטוּר מִמַּצּוֹת קְרִית שְׁמַע פְּטוּר גַּם מִן
 הַתְּפִלִּין. קִטְן פָּחוֹת מִי"ג שָׁנִים שֶׁיִּזְדַּע לְשִׁמְרָן אֶת תְּפִלָּיו בְּטַהֲרָה
 אֲבִיו לִוְקָח וְ– קוֹנֵה לוֹ תְּפִלִּין כְּדִי לְחַנּוּכוֹ בְּמַצּוֹת. אָדָם
 הַחוּלָה בְּחַלִּי מְעֵים – שֶׁנֶּצֶר לְנִקְבוֹ גְּדוּלִים לְעֵתִים קְרוּבוֹת, וְכֵן
 כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְשִׁמְרָן אֶת נִקְבֵיו אֶלָּא בְּצִעֵר – שֶׁאֵינוֹ
 מוֹכֵר לְצַאת לְנִקְבוֹ אֶךְ יֵשׁ לוֹ צִעֵר מִכָּךְ שֶׁשׁוֹמֵר אֶת נִקְבֵיו, פְּטוּר

הַלֵּכָה יג: חוֹלִי מַעֲיִים וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁמֵּר אֶת נִקְבֵיו אִלָּא
 בְּצִעֵר פְּטוּר מִן הַתְּפִלִּין. וְהוֹסִיף הַרְמָא (ס"י ל"ח ס"א), שְׁחוּלָה
 מַעֲיִים גַּם כְּשֶׁאֵין לוֹ צִעֵר פְּטוּר מִלְּהַנִּיחַ תְּפִלִּין. וְכַתֵּב הַמַּשְׁנָה
 בְּרוּרָה (שֵׁם ס"ב), שְׁטַעַם הַדְּבָר, מִשּׁוּם שֶׁתְּפִלִּין צָרִיכוֹת גּוֹף
 נָקִי, וְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלִי מַעֲיִים אֵין לוֹ גּוֹף נָקִי. וְכָל הַטְּמָאִין כּוֹלֵן
 חִיבִין בְּתְּפִלָּיו. וְהַשּׁו"ע (שֵׁם ס"ג) כְּתַב, שֶׁמְנוּדָה וּמַצּוּרַע
 אֶסוּרִים לְהִנָּחַת תְּפִלִּין. וּבְמַשְׁנָה בְּרוּרָה (שֵׁם ס"ק ל"ח) הִבִּיא, שֶׁיֵּשׁ
 חוֹלָקִים וְסוֹבְרִים שֶׁגַּם הֵם חִיבִים בְּתְּפִלָּיו.

הַלֵּכָה יד: חִיב אָדָם לְשַׁמֵּשׁ בְּתְּפִלָּיו כָּל זְמַן שֶׁהָן עָלָיו. וְהוֹסִיף
 הַשּׁו"ע (ס"י כ"ח ס"א), שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁמֵּשׁ בְּתְּפִלָּיו שֶׁל יָד תְּחִילָה.

שֶׁאֵין לְהִנָּחַת תְּפִלִּין אַחֵר תְּחִילַת הַשְּׁקִיעָה, וְאִם הָיוּ עָלָיו מְקוֹדֵם
 אֵין צָרִיךְ לְחַלּוֹץ. וְכַתֵּב בְּמַשְׁנָה בְּרוּרָה (ס"י ל"ח ס"ק טו), שֶׁזְמַן
 חֲלִיצַת הַתְּפִלִּין הוּא בְּסוּף שְׁקִיעַת הַחֲמָה, שֶׁהוּא זְמַן צֵאת
 הַכּוֹכָבִים. אֲמַנָּם בְּהַמָּשָׁךְ דְּבָרֵינוּ הִבִּיא, שֶׁהָאֲרִיז"ל נִזְהַר לְחַלּוֹץ
 מִיָּד עִם תְּחִילַת שְׁקִיעַת הַחֲמָה.

הַלֵּכָה יב: וְנִמְצָאוּ עָלָיו כְּדִי לְשַׁמֵּר מוֹתָר. וְכַתֵּב בְּשׁו"ע הֵרָב
 (ס"י ל"ח ס"ב), שֶׁצָּרִיךְ שִׁיאֲמַר לְאִנְשֵׁים שֶׁרָאוּהוּ כְּשֶׁתְּפִלָּיו עָלָיו,
 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן כְּדִי לְשַׁמְרָן. כְּתַב בְּמַשְׁנָה בְּרוּרָה (שֵׁם ס"ק ט),
 שְׁדוּקָא כְּשֶׁנִּמְצָאוּ עָלָיו מְקִילִים וּמוֹרִים שְׁבִשְׁבִיל הַשְּׁמִירָה אֵין
 צָרִיךְ לְחַלּוֹץ אֶפְלוּ כָּל הַלֵּילָה, אֲבָל לְהִנָּחוֹן לְכַתְּחִילָה שְׁבִשְׁבִיל
 הַשְּׁמִירָה אֶסוּר. וְיֵשׁ מְקִילִין בִּזְהָר.

39 בַּעֲמִידָה מִפְּנֵי שְׁאִינָם נִתְּנוּ, וְאִינוּ מִפְּסִיק אֶת הַקִּילּוּחַ עַד שְׁכָלִים
40 מִי הִרְגִּילִים. וְאִם הָיָה זֶה מְקוֹם קָשָׁה – עֵפֶר שְׁאִינוּ תַּחֲרוֹם וְאִינוּ
41 יִכּוֹל לְהַשְׁתִּין בִּישִׁיבָה, יַעֲמֹד בְּמְקוֹם מְדֻרָּן – בְּמִקּוֹם שִׁישׁ בּו
42 יִירֶדָה תְּלוּלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְתָּזוּ צְנוּרוֹת – טִיפּוֹת מִי רִגְלֵיהֶם עָלָיו
43 – שֶׁאִם יַעֲמֹד בַּחֲלָק הַגְּבוּהָ וְיִשְׁתִּין כִּלְפֵי מִטָּה הַטִּיפּוֹת שִׁינְתָּזוּ לֹא
44 יִגִּיעוּ לְרִגְלָיו.
45 **יט.** הָיָה לְבוּשׁ בְּתַפְּלִין וְהֶצֶרֶף לִלְכַת לְבֵית הַפֶּסֶא לַעֲת
46 עָרֵב – בְּסוּף הַיּוֹם, וְלֹא נִשְׁאַר דֵּי זֶמֶן מִן הַיּוֹם כְּדֵי לְלַבֵּשׁ אַחֵר
47 שֶׁיֵּצֵא מִבֵּית הַכֶּסֶא, הַדִּין הוּא שֶׁלֹּא יִכְנֹס בָּהֶם כִּשְׁחָן גְּלוּלִין
48 בְּבִגְדוֹ, וְאֶפְלוּ אִם נִכְנֹס רַק כְּדֵי לְהַשְׁתִּין מֵיָם בְּבֵית הַפֶּסֶא
49 הַקָּבֹעַ שְׂבֹאֲפֹן זֶה הַתְּבֹאֵר לַעֲלִי (ה"י) שְׂמוֹתָ לְהִיכְנֹס כִּשְׁחֲתַפְּלִין
50 גְּלוּלוֹת בְּבִגְדוֹ, מִכָּל מְקוֹם אִם אֵין דֵּי זֶמֶן בְּיוֹם כְּדֵי לְלַבֵּשׁ אֶת
51 הַתְּפִלִּין אַחֵר שִׁיֵּצֵא מִבֵּית הַכֶּסֶא, אֲסוּר לְגוּלֵלָן בִּבִּיטוֹ. אֲלֹא בִּיצֵד
52 יַעֲשֶׂה אִם נִצְרָךְ לִלְכַת לְבֵית הַכֶּסֶא סוּמָךְ לַחֲשֹׁכָה, חוֹלֵץ וּמִנִּיחֵן
53 בְּכָלָן – בְּכָלִי הַמִּיּוּחָד לַתְּפִלִּין אִם הָיָה בּוֹ טָפַח – שְׁכָלִי שִׁישׁ
54 בּוֹ טַפַּח אִינוּ בָטֵל לַתְּפִלִּין, וְיִכּוֹל לְשַׁמֵּשׁ כַּחֲצִיצָה לַתְּפִלִּין. אֲבָל אִם
55 אֵין בּוֹ טַפַּח, מִכִּיּוֹן שֶׁהוּא כָּלִי הַמִּיּוּעָד לַתְּפִלִּין הָרִי הוּא בָטֵל אֲלֵיהֶן
56 וְאִינוּ חֹשֶׁב כַּחֲצִיצָה, אוֹ שִׁינִיחַ אֶת הַתְּפִלִּין בְּכָלִי שֶׁאִינוּ כָּלָן –
57 שְׁאִינוּ מִיּוּחָד לַתְּפִלִּין אֶף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ טָפַח, שְׂמִכִּיּוֹן שְׁאִינוּ
58 מִיּוּחָד לַתְּפִלִּין אֶף אִם אֵין בּוֹ טַפַּח אִינוּ מִתְּבַטֵּל. וְאוֹחֲזִי אֶת הַכָּלִי
59 עִם הַתְּפִלִּין שְׁבִתוֹכּוֹ בְּיָדוֹ, וְנִכְנֹס. וְכֵן אִם הֶצֶרֶף לִלְכַת לְבֵית
60 הַכֶּסֶא כְּלִילָה, מִנִּיחֵן בְּכָלִי וְאוֹחֲזִי אֶת הַכָּלִי בְּיָדוֹ וְנִכְנֹס לְבֵית
61 הַכֶּסֶא.
62 **כ.** שָׁכַח וְנִכְנֹס לְבֵית הַפֶּסֶא לַעֲשׂוֹת אֶת צָרְכּוֹ וְהוּא לְבוּשׁ
63 תְּפִלִּין, מִנִּיחַ אֶת יָדוֹ עָלֵיהֶן (– עַל הַתְּפִלִּין) עַד שֶׁיִּגְמֹר לַצָּת
64 עֲמוּד רֹאשׁוֹן – חֶלֶק רֹאשׁוֹן שֶׁל צָרְכּוֹ, וְיִוָּצֵא מִבֵּית הַכֶּסֶא וְחוֹלֵץ
65 אֶת הַתְּפִלִּין, וְאַחֵר כֶּף נִכְנֹס שׁוֹב לְבֵית הַכֶּסֶא וְעוֹשֶׂה שֶׁם אֶת כָּל
66 צָרְכָּיו. שְׁאִם יִפְסִיק אֶת עֲשִׂית צָרְכּוֹ בְּאִמְצַע עֲמוּד רֹאשׁוֹן, בֵּין
67 בְּגִדּוּלִים בֵּין בְּקֻטְנִים – בֵּין אִם נִצְרָךְ לְגִדּוּלִים וּבֵין אִם נִצְרָךְ
68 לְקֻטְנִים, יְבֹא לִידֵי חֲלָאִים (– מִחֲלוֹת) שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן סִפְּנָה גְּדוּלָּה
69 שֶׁעַל יָדֵי שְׂמִפְסִיק בְּאִמְצַע, הָעֲמוּד חוֹזֵר לְגוֹף וְעוֹלֵל לְהִבְיֵא אֶת
70 מַחֲלַת הָהִדְרָקָה, וְכֵן מִי רִגְלֵיהֶם הַחוֹזְרִים לְגוֹף עוֹלִים לְהִבְיֵא אֶת
71 מַחֲלַת הָהִדְרָקָה.
72 **כא.** שָׁכַח שֶׁאֲסוּר לְשַׁמֵּשׁ אֶת הַמִּיטָה בַּתְּפִלִּין וְשֶׁמֶשׁ מִטָּתוֹ
73 בְּתַפְּלִין – כִּשְׁהוּא לְבוּשׁ בַּתְּפִלִּין, הָרִי זֶה לֹא יֵאָחֵז (– לֹא יִחוּזֵק)
74 לֹא בְּרִצְעָה וְלֹא בְּקִצְצָה עַד שֶׁיִּטֵּל אֶת יָדוֹ, אַחֵר כִּי יִטֵּל
75 – יַחֲלוֹץ אֶת הַתְּפִלִּין. וְהִטְעַם שֶׁאֲסוּר לְגַעַת בַּתְּפִלִּין קוֹדֵם שִׁיטוֹל
76 אֶת יָדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה עֲסָקָנִיּוֹת – פּוּעֵלוֹת, וְשֶׁמֶא נִגְעוּ בְּמִקּוֹם

1 **טז.** הָיוּ תְּפִלִּין כְּרוּכִין בְּיָדוֹ – אִם הַתְּפִלִּין שֶׁל יָד כְּרוּכוֹת עַל
2 גְּבִי יָדוֹ, הַדִּין הוּא שֶׁמִּתֵּר לִישׁוֹן בָּהֶם אֶפְלוּ שִׁינָת קָבַע, שְׂמֵאֲחֵר
3 שְׁאִין הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ מוֹנָחוֹת עַל רֹאשׁוֹ בְּמִקּוֹמָן, גַּם אִם פִּיחָה, אֵין
4 חוֹשְׁשִׁים מִשּׁוֹם גִּנְאִי לַתְּפִלִּין. אֵינוּ אוֹכֵל בָּהֶם – עִם הַתְּפִלִּין
5 כִּשְׁחָן עַל רֹאשׁוֹ אֲלֹא אֲכִילָת עָרָאִי – אֲכִילָה מוֹעֲטָה, אֲכָל אִם
6 נִכְנֹס לְאֲכֹל סְעוּדַת קָבַע, הַדִּין הוּא שֶׁחוֹלֵץ וּמִנִּיחֵן עַל
7 שֶׁלְּחָנוֹ שֶׁהוּא אוֹכֵל בּוֹ עַד שֶׁיִּטֵּל אֶת יָדוֹ לְמִים אַחֲרוֹנִים וְאַחֵר כֶּף
8 יִנִּיחֵם עָלָיו וְיִכְרֹךְ עַל מְזוֹנוֹ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן וְהוּא – כִּאֲשֶׁר הוּא לְבוּשׁ
9 בָּהֶן.
10 **יז.** הָיָה לְבוּשׁ תְּפִלִּין וְהֶצֶרֶף לִלְכַת לְבֵית הַפֶּסֶא, לֹא יִנִּיחַ
11 אֶת תְּפִלִּין לְאַחֵר שֶׁחוֹלֵץ לְפָנָי כְּנִיסְתּוֹ לְבֵית הַכֶּסֶא בְּחָרִים
12 שְׂבִכְתִּילִים הַסְּמוּכִין לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְיִכְנֹס, מִחֲשֵׁשׁ שֶׁמֶא
13 יִטֵּלוּם עוֹבְרֵי דְרָכִים. אֲלֹא בִּיצֵד יַעֲשֶׂה הַנִּצְרָךְ לְבֵית הַכֶּסֶא:
14 אֶפְלוּ אִם נִכְנֹס לְבֵית הַכֶּסֶא כִּי הֶצֶרֶף לְהַשְׁתִּין מֵיָם חוֹלֵץ אֶת
15 תְּפִלִּין בְּרַחוּק אֶרְבַּע אַמּוֹת – בְּמִקּוֹם הָרַחוּק אֶרְבַּע אַמּוֹת מִבֵּית
16 הַכֶּסֶא, וְגוֹלָלָן – גּוֹלֵל אֶת הָרִצְעוֹת בְּתוֹךְ בִּגְדוֹ כְּמֵן סִפְּר תוֹרָה
17 – מִשְׁנֵי צִדֵּי הַבֵּית שֶׁל הַתְּפִלִּין, בְּאוֹפֶן הַנִּרְאָה כְּגִלְלַת סִפְּר תוֹרָה,
18 וְאוֹחֲזֵן (– אֶת הַתְּפִלִּין) בִּמְיָנוֹ כְּפִגְדָּה לְבוֹ, וְיִזְהַר שֶׁלֹּא תֵּצֵא
19 רִצְעָה מִתַּחַת יָדוֹ טָפַח – שֶׁלֹּא תֵּצֵא רִצְעָה בְּאוֹרֵךְ טַפַּח מִתַּחַת
20 יָדוֹ, מִכִּיּוֹן שֶׁיֵּשׁ בְּרִצְעָה קְדוּשָׁה. וְנִכְנֹס לְבֵית הַכֶּסֶא וְעוֹשֶׂה שֶׁם אֶת
21 צָרְכָּיו, וְכִשְׁיֵצֵא, מִרְחִיק אֶרְבַּע אַמּוֹת מִבֵּית הַפֶּסֶא וְלוֹכֵשׁ
22 שֶׁם.
23 **יח.** בָּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים – בִּאיִזָּה אוֹפֶן נֶאֱמַר הַדִּין שִׁיכּוֹל אָדָם
24 לְהִיכְנֹס לְבֵית הַכֶּסֶא לְהַשְׁתִּין כִּשְׁתְּפִלִּין בִּידּוֹ מִכּוּסוֹת בְּבִגְדוֹ, בְּבֵית
25 הַפֶּסֶא הַקָּבֹעַ – בְּמִקּוֹם שִׁיּוּחָד לְבֵית הַכֶּסֶא שֶׁאֵין נִיצוּצוֹת
26 נוֹתָזוֹת עָלָיו, שְׂמִכִּיּוֹן שְׂבִמְקוֹם זֶה הַדֶּרֶךְ הִיא לְהַשְׁתִּין בִּישִׁיבָה, לֹא
27 נִיתָזוֹת עַל רִגְלָיו טִיפּוֹת מִקִּילּוּחַ הַמִּים. אֲכָל לְבֵית הַפֶּסֶא עָרָאִי
28 לֹא יִכְנֹס בָּהֶן כְּשֶׁהֵן גְּלוּלִים – לֹא יִכְנֹס גַּם כִּשְׁחֲתַפְּלִין בִּידּוֹ.
29 וְלֹא יַעֲלִי לְגוּלֵל אֶת רִצְעוֹת הַתְּפִלִּין תַּחַת בִּגְדוֹ, שְׂמִכִּיּוֹן שְׂבִכְתִּיל
30 הַכֶּסֶא עָרָאִי הַדֶּרֶךְ הִיא לְהַשְׁתִּין בְּעִמְדָה וְטִיפּוֹת מִקִּילּוּחַ הַמִּים
31 נִיתָזוֹת עַל רִגְלוֹ, יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ שְׂמֵא יְבֹא לְנִגְבֵן כִּשְׁחֲתַפְּלִין בִּידּוֹ,
32 אֲלֹא חוֹלֵץ וְנוֹתָנָן לְחִבְרוֹ לְשִׁמְרָן בְּעִבּוּרָו. וְאֵין מִי רִגְלִים
33 כָּלִין מִהַגּוֹף אֶפְלוּ בְּבֵית הַפֶּסֶא הַקָּבֹעַ אֲלֹא בִישִׁיבָה – גַּם
34 בְּבֵית הַכֶּסֶא קְבוֹעַ אֵין מִי רִגְלִים כִּלִּים בְּקִילּוּחַ אֲלֹא כִשְׂמִשְׁתִּין
35 בִּישִׁיבָה, שֶׁאִם אִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמֵא יִנְתָּזוּ טִיפּוֹת מִי רִגְלֵיהֶם עַל רִגְלוֹ,
36 וְאִינוּ מִפְּסִיק אֶת הַקִּילּוּחַ. אֲבָל אִם מִשְׁתִּין מִעוּמָד, הוּא חוֹשֵׁשׁ שְׂמֵא
37 מִי הִרְגִּילִים יִפְלוּ עַל רִגְלָיו, וּמִפְּסִיק אֶת הַקִּילּוּחַ. וְאִם הָיָה עֶפֶר
38 תוֹחָת – עֵפֶר רַךְ שֶׁסּוּפָג אֶת מִי הִרְגִּילִים, מִי הִרְגִּילִים כִּלִּים אֶפְלוּ

אינו צריך לחלוץ את תפיליו, ולדעת הרמ"א טוב להחמיר ולחלוץ.

הלכה יח: אבל בית הכסא עראי לא יכנס בהן כשהם גלולים.

וכתב הרמ"א (סי' מג ס"א), שאם משתין מיושב או מעומד בעפר תחת, מותר גם בבית הכסא עראי להשתין כשהתפילין בידו. בבית הכסא שבבית אין להיכנס עם תפילין כלל, מכיון שיכול להניחן במקום המשתמר. שו"ע (שם ס"ז).

הלכה טז: השו"ע (סי' מד ס"א) כתב, שכשאוחז את התפילין בידו ואינו כרוכות בידו אסור לישן עמהן אפילו שינת עראי.

הלכה יז: אפילו הוצרך להשתין מים חולץ תפיליו. והשו"ע (סי' מג

ס"א) כתב, שבבית הכסא עראי מותר להשתין כשהתפילין בראשו. והשו"ע הרב (שם) כתב, שיש להחמיר ולא להשתין מים כלל בתפילין. כתב השו"ע (שם ס"ה), שהנכנס לבית הכסא שלא לצורך

את מִטְתּוֹ עַד שְׁיֻצִיָּאם – את התפילין או את הספר תורה או עד
שִׁנִּיָּתָם בְּכָלִי שלהם, וְיִנָּיִת את הַכָּלִי שלהם בְּתוֹךְ כָּלִי אַחֵר
שְׁאִינוּ כָּלָן – שאינו כלי המיוחד לתפילין או לספר תורה. אָבֵל
אִם הָיָה הַכָּלִי הַשֵּׁנִי מְזַמֵּן לָהֶם – כלי המיוחד לשימוש
התפילין או לספר התורה, שבו הוא מניח אותם כשאינו לובשם,
אֶפְלוּ הָיָה עֲשָׂרָה כָּלִים, כָּלִי אֶחָד הֵם חֲשׁוּבִין – אפילו אם
הניחם בתוך עשרה כלים המיוחדים להם, אינם חשובים ככלי נוסף,
והרי זה כמנוח בכלי אחד בלבד. וְאִם הִנִּיחָן – את התפילין או
הספר תורה בְּכָלִי שהונח בְּתוֹךְ כָּלִי אחר שאינו מיוחד להם, מִתֵּר
לוֹ לְהִנִּיחָן תַּחַת מְרָאשׁוֹתָיו בֵּין כֶּרֶס – מותר לתת אותם
בראש המיטה, בין הכר העליון שתחת ראשו לכר התחתון, שֶׁלֹּא
כְּגִדֵּר רֹאשׁוֹ – שלא מול מקום הנחת ראשו. והטעם שמותר הוא
כְּדִי לְשִׁמְרָן מפני גנבים ועכברים, וְאֶפְלוּ כִשְׁאֲשׁוֹתָ עֲמוּ בַמִּטָּה.
כֹּה. קִדְּשַׁת הַתְּפִלִּין קִדְּשָׁה גְדוּלָּה הִיא, שֶׁכָּל זֶמֶן שֶׁתְּפִלִּין
של ראש על ראשו שֶׁל אָדָם ותפילין של יד על זרועו, הוא
עָנִי וְנִרְאֶה – הריהו מתנהג בענוה וביראת שמים, וְאִינוּ נִמְשָׁךְ
בְּשִׁחוּק וּבְשִׂיחָה בְּטָלָה – ואינו נגרר אחרי דברי שחוק או שיחה
בטלה, וְאִינוּ מְהַרְהֵר בְּמִקְשָׁבוֹת רְעוּת, אֲלָא מְפַנֵּה את לְבוֹ
לְדַבְּרֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק. לְפִיכָךְ – מחמת גודל קדושת התפילין
צָרִיךְ אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִיטֵן עָלָיו כָּל הַיּוֹם, שֶׁמִּצְוֹתָן כָּךְ
הִיא – שאף שאם הניח עליו את התפילין רגע אחד כבר קיים מצוות
עשה של הנחת תפילין, מכל מקום מצוה מן המובחר שיהיו התפילין
עליו כל היום. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַב, תִּלְמִיד רַבֵּנוּ הִקְדוּשׁ, שֶׁכָּל
יָמָיו – כל חייו לא רָאוּהוּ שֶׁהֵלֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תוֹרָה
או בְּלֹא צִיצִית או בְּלֹא תְּפִלִּין אלא תמיד היו עמו תורה, ציצית
ותפילין.

כו. אֵף עַל פִּי שֶׁמִּצְוֹתָן לְלִבָּשׁן כָּל הַיּוֹם – שיש מצוה ללבוש
את התפילין בכל היום וכמבואר לעיל (ה"כ"ה), מכל מקום בְּשִׁעֵת

מטונף שמצריך נטילת ידיים, וכדי שלא ייגע בידים מטונפות
בתפילין, הצריכוהו ליטול את ידיו.
כב. הַנִּכְנָס לְמִרְחָן, אם נכנס לְמָקוֹם שֶׁבָּנִי אָדָם עוֹמְדִין שם
לְבוֹשִׁין – לחדר החיצון בו בני אדם נמצאים כשהם לבושים
בבגדיהם, הדין הוא שֶׁמִּתֵּר לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין. וְאִם נכנס לְמָקוֹם
שֶׁבָּנִי אָדָם עוֹמְדִין שָׁם, שֶׁבְּמִקְצָתָן הֵם עֲרָמִים וּבְמִקְצָתָן הֵן
לְבוֹשִׁין – שהוא החדר האמצעי שאליו יוצאים מהרחצה, ולבושים
בו רק את החלוק התחתון, וחלק מהגוף נותר ערום, הדין הוא
שְׁאִינוּ חוֹלְצִין תְּפִלִּין וְאִינוּ מְנִיחִין שָׁם תְּפִלִּין לְכַתְּחִלָּה – אם
היה לבוש בתפילין אינו צריך לחולצן, אבל אם לא היה לבוש
בתפילין, אסור לו להניח שם תפילין. ואם נכנס לְמָקוֹם שֶׁבָּנִי אָדָם
עוֹמְדִין שָׁם עֲרָמִין – שהוא החדר הפנימי בו מתרחצים ומזיעים,
הדין הוא שֶׁחוֹלֵץ את תְּפִלִּין או היה לבוש בהן, וְאִין צָרִיךְ לוֹמֵר
שְׁאִינוּ מְנִיחִין אותן.

כג. לֹא יִהְיֶה אָדָם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת – במקום המיועד לקבירת
מתים ותְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, וְאֶפְלוּ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל מַת
שעדיין לא קברוהו, או בתוך ארבע אמות שֶׁל קֶבֶר שאינו נמצא
בבית הקברות צָרִיךְ לְחַלֵּץ את תְּפִלִּין עַד שֶׁיִּרְחִיק אַרְבַּע
אַמּוֹת מִמֶּת או מִהַקֵּבֶר. לֹא יִלְבַּשׁ אָדָם תְּפִלִּין עַד שֶׁיִּכְסֶּה
את עֲרֻתוֹ וְיִלְבַּשׁ את בְּגָדָיו. הַנוּשָׂא מִשּׁוּי – משא על ראשו,
חוֹלֵץ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ עַד שֶׁיִּסְרֵי הַמִּשּׁוּי – צריך לחלוץ את
התפילין של ראש, עד שיוריד את המשא מראשו, וְאֶפְלוּ מְטַפַּחַת
שהיא קלה לנשיאה אֲסוּר לְהִנִּיחַ עַל הָרֹאשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלִּין
משום שיש גנאי לתפילין כשיש על הראש דבר אחר, אָבֵל צוֹנֵן
הוא מְצַנְפְתּוֹ עַל תְּפִלִּין – מותר לתת את מצנפתו בראשו ואפילו
על התפילין, שמכיון שדרך המצנפת להיות על הראש, אין זה נראה
כנשיאת משא אלא כמלבוש, ואין בכך בזיון לתפילין.

כד. בֵּית שֵׁשׁ בּוֹ תְּפִלִּין או סֵפֶר תוֹרָה, אֲסוּר לְשַׁמֵּשׁ בּוֹ

פניני הלכה

(סי' מ ס"ז), שהוא הדין כשמכסהו בכיסוי. ואם הניח כלי בתוך
כלי מותר לו להניח תחת מראשותיו בין כר לכסת. ובשו"ע הרב
(שם ס"ו) כתב, שהכר חשוב לכלי, ועל כן אם מניחו בין כר לכסת
די שיניח את התפילין בתוך כלי אחד והכר יהיה חשוב ככלי.
מותר לו להניח תחת מראשותיו וכו' ואפילו אשתו עמו במטה.
וכתב השו"ע (שם ס"ד), שאם אין אשתו עמו, מותר. והוסיף
המשנה ברורה (שם ס"י), שאין צריך כיסוי כלל, וצריך להניח
במקום שמור שלא יתגלגלו לצדדים.

וכתב השו"ע (שם ס"ד), שאם אשתו עמו ואינו רוצה לשמש
עמה, הרי זה חשוב כמו שאשתו אינה עמו ואין צריך כיסוי
לתפילין. אמנם המשנה ברורה (שם ס"ק יב) הביא דעת
האוסרים כשאשתו עמו אף כשאינו רוצה לשמש עמה, שמא
ישכח וישמש.

הלכה כו: כל הקורא קריית שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות
שקר בעצמו. והוסיף המשנה ברורה (סי' כה ס"ק יד), שמי שאין
לו תפילין, או שמחמת סיבה שהיא אינו יכול להניח תפילין, ודאי
שאינו לו לאחר קריאת שמע בזמנה מחמת זה.

הלכה כב: בשו"ע הרב (סי' מה ס"ג) כתב, שבחדר האמצעי,
שבו צריך ללבוש עומדים שם בני אדם ערומים במקצתם, אסור להניח
תפילין גם אם אין שם כלל בני אדם. וכן בחדר הפנימי צריך
לחלוץ את התפילין גם אם אין שם בני אדם, מכיון שיש שם
הרבה זוהמא. ובמשנה ברורה (שם ס"ה) הביא, שיש הסוברים
שבחדר האמצעי אם אין שם אדם, מותר להניח תפילין. כתב
בשו"ע הרב (שם), שבבית הטבילה מותר להניח תפילין כשאין
שם בני אדם ערומים במקצתם, כי אין זה מקום של זוהמא.

הלכה כג: לא יחלץ אדם בבית הקברות ותפילין בראשו. והוסיף
השו"ע (סי' מה ס"א) שאם התפילין מכוסות מתר להיכנס עמן
לבית הקברות. וכתב השו"ע הרב (שם), שגם הרצועות צריכות
להיות מכוסות. אבל צוֹנֵן הוא מצנפתו על תפיליו. וכתב הרמ"א
(סי' מא ס"א), שאם כוּבֵד המצנפת הוא יותר מארבעה קבין,
והתפילין נדחקות במקומן, צריך להסיר את המצנפת. [משא ד'
קבין לדעת הרמב"ם הוא 6.504 ק"ג, ולדעת הגאונים 6.376 ק"ג.
שיעורי תורה (סי' ג אות לא)].

הלכה כד: עד שיוציאם או יניחם בכלי. וכתב המשנה ברורה

שְׁבִלּוֹ, אֵין עוֹשִׁין מִהֵן מְזוּזָה – כלומר, אין חותכים יריעה
מספר תורה ישן או קלף מתפילין ישנות שפרשת 'שמע' בתוכה
לקבעה במזוזה, כגון שפרשת 'שמע' בתחילת העמוד והוסיף עליה
פרשת 'והיה אם שמוע' בקלף החלק שלמטה. וכן לא מן הגליון
שֶׁל סֵפֶר – הקלף הריק של הספר תורה, למעלה או למטה, אֵין
כוֹתְבִין עָלָיו מְזוּזָה. וטעם כל אלו לִפִּי שְׁאִין מוֹרִידִין
מִקִּדְשָׁה חֲמוּנָה לְקִדְשָׁה קְלָה – שקדושת ספר תורה ותפילין
גדולה יותר מקדושת מזוזה.

ב. וּמְצוּה לכתחילה לעשות את הַרוּחַ שְׁצִירָה להשאר בֵּין
פְּרָשֶׁת 'שְׁמַע' ובֵּין פְּרָשֶׁת 'וְהָיָה אִם שְׁמַע' פְּרָשֶׁת סְתוּמָה
(פרשה המתחילה תמיד באמצע שורה), כלומר שמצוה להתחיל
את פרשת 'והיה אם שמוע' באמצע השורה, וְאִם עָשָׂה אוֹתָהּ
פְּתוּחָה (פרשה המתחילה תמיד בתחילת שורה), כלומר שהתחיל
את פרשת 'והיה אם שמוע' בתחילת השורה, כְּשֶׁנָּה בדיעבד, לִפִּי
שְׁאִינָה סְמוּכָה לָהּ מִן הַתּוֹרָה – שפרשת 'והיה אם שמוע' אינה
סמוכה לפרשת 'שמע' בתורה, אלא שכך צריך לעשות את המזוזה,
לפיכך לא החמירו בהוצאתה לכתחילה בתפילין שְׁבִלּוֹ –
כתרי האותיות העשויים שלושה קווים דקים וקטנים בצורת אות זיין
על ראשי אותיות ג' ד' ט' נ' ע' צ' ש' של כתב אשורית, אחד נוטה
לימין ואחד נוטה לשמאל ואחד באמצע. וְאֵלּוּ הֵן הַתְּפִלִּין
שְׁעוֹשִׁין בְּמִזוּזָה וּבְמִבְּרָא בְּהִלְכָה הַבָּאָה.

ג. פְּרָשֶׁת רֵאשׁוֹנָה שבמזוזה שהיא פרשת 'שמע' (דברים ט, ד - ט)
יש בָּהּ שְׁבַע אוֹתוֹת שֵׁשׁ עַל כָּל אוֹת וְאוֹת מִהֵן תִּגִּים
שהצורה שלהם היא כעין שְׁלִשָּׁה זִינִין – שלוש פעמים האות זיין,
וְאֵלּוּ הֵן: אוֹתוֹת 'שִׁין' וְ'עִין' שֶׁל תִּיבַת 'שְׁמַע', וְאוֹת 'נון'
'דִּנְפָשֶׁךְ', וְשְׁנֵי 'זִינִין' – שתי פעמים אוֹת ד' שֶׁל תִּיבַת 'מְזוּזָה',
וְשְׁנֵי 'טִיתִין' – שתי פעמים אוֹת ט' שֶׁל תִּיבַת 'לְטַטְפֹּת'. וּפְרָשָׁה
שְׁנִיָּה – שהיא פרשת 'והיה אם שמוע' (דברים יא, יג - כא) יש בָּהּ
שֵׁשׁ אוֹתוֹת שֵׁשׁ עַל כָּל אוֹת מִהֵן תִּגִּים שהצורה שלהם היא
כעין שְׁלִשָּׁה זִינִין, וְאֵלּוּ הֵן: אוֹת 'גִּימְלִי' שֶׁל תִּיבַת 'דְּגִנְגֹּד',
וְשְׁנֵי 'זִינִין' שֶׁל 'מְזוּזָה' וְשְׁנֵי 'טִיתִין' שֶׁל תִּיבַת 'לְטַטְפֹּת',
וְאוֹת 'צָדִי' שֶׁל תִּיבַת 'עַל הָאָרֶץ'. וְאִם לֹא עָשָׂה תְּפִלִּין כָּלל,
או שֶׁהוֹסִיף בָּהֶן אוֹ גֵּרַע מִהֵן – שעשה תִּגִּים על האותיות אלא
שעשה יותר או פחות משלושה תִּגִּים על כל אות, לֹא פָּסֵל. וְאִם
כְּתִיבָה שְׁלֹא בְּשִׁטְטוּט – שלא שרט וחרץ מעט בסבין וכדומה
בתוך העור קווים ישרים לכל שורה ושורה כדי שיהיה הכתב ישר
ונאה, או שְׁלֹא דְקָדֵק בְּמִלָּא וְחִסֵּר – באותיות שצריך לכתבן
בכתב מלא והוא כתבן בכתב חסר, או להיפך, או שֶׁהוֹסִיף בָּהּ

תְּפִלָּה יש להקפיד להניח יותר מן הכל – יותר משאר היום.
אֲמָרוּ חֲכָמִים כָּל הַקּוֹרֵא קְרִית שְׁמַע בְּלֹא שֵׁשׁ תְּפִלִּין על
גופו הרי זה כְּאֵלוֹ מַעֲיֵד עֲדוֹת שְׁקָר בְּעֶצְמוֹ – כלפי הקדוש ברוך
הוא, שהרי הוא קורא בקריאת שמע את החיוב להניח תפילין, כמו
שכתוב שם 'וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך' (דברים
ג, ח), והוא אינו מניחן. וְכָל מִי שְׁאִינוֹ מְנִיחַ תְּפִלִּין עוֹבֵר
בְּשִׁמּוּנָה מִצּוּת עָשָׂה. שְׁהָרִי בְּאַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת של התפילין
צְנָה הקדוש ברוך הוא על תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וְעַל תְּפִלִּין שֶׁל
יָד, ובשאינו מניח תפילין הרי הוא עובר על כל אחת ממצוות עשה
אלה. וְכָל הַרְגִּיל בְּהִנָּחַת תְּפִלִּין מֵאַרְיֵף יָמִים שְׁנֶאֱמָר (ישעיה'
לח, טו) ה' עָלֵיהֶם יָחִיו – ודורשים מפסוק זה, שאם שם ה' מונח
עליהם על ידי התפילין, אז יחיו יזכו לאריכות ימים.

יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ה

פרק ה

א. בִּיצֵד כוֹתְבִין אֶת הַמְּזוּזָה? כוֹתֵב את שְׁתֵּי הַפְּרָשִׁיּוֹת
שלה שהן 'שְׁמַע' (דברים ג, ד) וְ'וְהָיָה אִם שְׁמַע' (שם יא, יג-כא)
עַל דֶּף אֶחָד – שכתבן בעמוד (טור) אחד, למעלה פרשת 'שמע'
ותחתיה פרשת 'והיה אם שמוע', בִּירִיעָה אֶחָת – על גבי עור אחד
של קלף, וְעוֹשָׂה לָהּ רוּחַ מְלַמְעָלָה וְרוּחַ מְלַמְטָה – שעושה
רווח למעלה משורה עליונה ורווח למטה משורה תחתונה, ושיעור
הרווח הוא כְּמוֹ גוֹדֵל של חֲצִי צֶפֶרֶן. וְאִם כְּתִיבָה בְּשִׁתִּים או
בְּשִׁלֵּשׁ דְּפִין – שכתבן על קלף אחד, אלא שכתבן בשניים או
שלושה עמודים (טורים) זה לצד זה, כְּשֶׁנָּה. וּבְלִבָּד (ובתנאין)
שְׁלֹא יַעֲשֶׂנָה כְּזָנָב – שהוא רחב מלמעלה וקצר מלמטה, שלא
יכתוב בשורה ראשונה שלוש תיבות ובשורה שנייה שתי תיבות
ובשורה שלישית תיבה אחת, ונראה כמשולש הפוך, או כְּמוֹ עֲגוּלָה
– שכתבה בצורה עגולה ודהיינו, שכתב תיבה אחת ובשורה
מתחתיה שתיים, ותחתיה שוב אחת, או כְּקֶבֶה – כמו אוהל, שהוא
קצר מלמעלה ורחב מלמטה, שכתב בשורה ראשונה תיבה אחת
ובשורה שנייה שתי תיבות ובשורה שלישית שלוש תיבות. וְאִם
עָשָׂה כְּאַחַת מֵאֵלּוּ, פְּסוּלָה. כְּתִיבָה שְׁלֹא עַל הַסֵּדֶר – שכתבה
לא לפי הסדר הכתוב בתורה, כְּגוֹן שֶׁהָקִדִּים פְּרָשָׁה לְפָרָשָׁה –
שהקדים לכתוב את פרשת 'והיה אם שמוע' לפני פרשת 'שמע',
כלומר, שכתב תחילה פרשת 'והיה אם שמוע', והשאר בקלף
למעלה מקום כדי לכתוב שם פרשת 'שמע', פְּסוּלָה. כְּתִיבָה בְּשְׁנֵי
עוֹרוֹת – שכתב המזוזה על שני קלפים נפרדים זה מזה, אֵף עַל פִּי
שְׁאֵחַר כִּי תִפְרֹן, פְּסוּלָה. סֵפֶר תּוֹרָה שְׁבִלּוֹ, וְכֵן תְּפִלִּין

1 'וְהִשְׁתַּחֲוִיתִם', בשורה הארבע עשרה 'הַשְּׁמִים', בשורה החמש
2 עשרה 'וְאֶבְרַתֶּם', בשורה השש עשרה 'וְשִׁמְתֶּם', בשורה השבע
3 עשרה 'אֲתֶם', בשורה השמונה עשרה 'אֲתֶם', בשורה התשע
4 עשרה 'בְּדֶרֶךְ', בשורה העשרים 'וּבְשַׁעֲרֶיךָ', בשורה העשרים
5 ואחת 'אֲשֶׁר', בשורה העשרים ושתיים 'עַל הָאָרֶץ'.
6 ו. כְּשֹׁכְפִלִין אוֹתָהּ – בשעה שמקפלים וכורכים את המזוזה
7 גוֹלְלִין אוֹתָהּ מִסּוּף הַשְּׁטָה לְתַחֲלָתָהּ – מצד שמאל לצד ימין.
8 שהוא מתיבות 'ואהבת את' שהן בסוף השורה הראשונה, כלפי
9 תיבת 'שמע' שהיא התיבה הראשונה בשורה הראשונה, עַד
10 שְׁתַּמְצָא המזוזה [על ידי הגלילה משמאל לימין] שְׁשִׁיפְתָּח
11 הַקְּוֶאָה את גלילת המזוזה בשביל לְקֶרֶת בָּהּ, יִקְרָא מֶרָאשׁ
12 הַשְּׁטָה לְסוּפָהּ – יקרא מתחילת השורה לכיוון סופה [ודחינו
13 מתיבת 'שמע', עד תיבת 'ואהבת את', וְאֶחָד שְׁגוּלָהּ, מְכַנִּיסָהּ
14 בְּתוֹךְ שְׁפּוֹפֶרֶת שֶׁל קֶנֶה – כלי קיבול צר וארוך העשוי מקנה
15 חלול, או שפופרת שֶׁל עֵץ או שֶׁל כָּל דְּבָר, כיון שעל ידי
16 נתינתה בנרתיק, המזוזה נשמרת, ואחר כך מְחַבֵּר אוֹתָהּ אֶל
17 מְזוּזַת הַפֶּתַח בְּמִסְמָר, או חוֹפֵר בְּמְזוּזַת הַפֶּתַח – במשקוף
18 שבצד הפתח] וּמְכַנִּיס בָּהּ את הַמְּזוּזָה.
19 ז. וְקָדָם שִׁיבְעָנָה לַמְּזוּזָה בְּמְזוּזַת – [במשקוף הַפֶּתַח מִבְּרֶךְ
20 תַּחֲלֹה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
21 בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְקַבֵּעַ מְזוּזָה, ואחר כך קובעה במשקוף הדלת.
22 וְאֵינוּ מְבָרְךְ בְּשַׁעַת כְּתִיבָתָהּ, כיון שאין כתיבתה סיום המצוה,
23 שְׁקִיבֵיעָתָהּ הִיא סיום הַמְּצוּוֹה.
24 ח. תִּלְוָה בְּמַקָּל – תלה את המזוזה בפתח על מקל העומד
25 במשקוף, באופן שאינה קבועה ועומדת בפתח, שלא חיברה
26 במסמרים או בדבק, פְּסוּלָהּ, כיון שְׁאֵין זוֹ קְבִיעָה – שאין זה
27 מספיק קבוע וחזק, וצריך שהמזוזה תהיה מחוברת בחיבור גמור,
28 ותהיה קבועה ועומדת בפתח. הַנִּיחָה לַמְּזוּזָה על הקיר שהוא
29 אֲחֻזֵּי הַדֶּלֶת – מחוץ למשקוף, בצורה שאינה בפתח הדלת, אלא
30 רחוקה ממנו, לֹא עֲשֵׂה כְּלוֹם, כיון שמצוותה להניחה בפתח
31 הדלת כדי שיהיה 'דרך ביאתו', וכאן אין זה דרך ביאתו. תִּפְרָה
32 בְּמְזוּזַת הַפֶּתַח וְהַכְּנִיס הַמְּזוּזָה כְּמוֹ נֶגֶד – שקבעה לַמְּזוּזָה
33 בפתח, אלא שאינה זקופה ועומדת על המשקוף אלא עשה חור
34 ותחב את המזוזה לאותו חור, והיא שוכבת כמו חתיכת עץ מאורכת
35 התקועה בחור שבפתח, ונמצא שאינה שוכבת לאורך המשקוף אלא

1 מְבַפְּנִים – בתוך פרשיות המזוזה אָפְלוּ אוֹת אַחַת יוֹתֵר מִמֶּה
2 שצריך, הָרִי זוֹ פְּסוּלָהּ.
3 ד. מְנַהֵג פְּשׁוּט שְׁכוֹתְבִין עַל הַמְּזוּזָה מִבְּחוּץ – על הקלף
4 הריק מבחוץ כְּנֶגֶד הָרוּח שְׁבִין פְּרָשָׁה לְפָרָשָׁה את השם
5 'שְׁדִי', וְאֵין בְּנֵה הַפֶּסֶד – אין זה גורע ופוסל את המזוזה, לְפִי
6 שֶׁהוּא מִבְּחוּץ, ומבחוץ מותר לכתוב מה שרוצה. אָבָל אֵלּוּ
7 שְׁכוֹתְבִין בָּהּ בְּפָנִים שְׁמוֹת מְלָאכִים, או שְׁמוֹת קְדוּשִׁים –
8 שְׁמוֹת שֶׁל שֵׁם ה', או פְּסוּק, או חוֹתְמוֹת – צורות שונות הדומות
9 לאותיות משונות, ואומרים שכל אחת מהן היא חותמת של מלאך,
10 הָרִי הֵן בְּכָלֵל מִי שְׁאֵין לָהֶן חֵלֶק חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁאֵלּוּ
11 הַטְּפָשִׁים לֹא דִי לָהֶם שְׁבִטְלוּ את הַמְּצוּוֹה של מזוזה על ידי
12 שפסלוה בכך שהוסיפו בתוכה דברים, ואסור להוסיף בה אפילו אות
13 אחת, אֲלֹא שְׁעוֹשִׁין מְצוּוֹה גְּדוּלָה שְׁעִיקָרָה הִיא יְחִיד שְׁמוֹ
14 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאֶהְבֵּתוֹ וְעִבְדֵּתוֹ – לקיים את מצוה
15 הקדוש ברוך הוא כְּאֵלּוּ הִיא קִמְעָה – סגולה לשמירה] לְהַנִּיחַ –
16 להנחתו] עֲצָמָן, כְּמוֹ שְׁעָלָה עַל לֶבָם הַסֶּכֶל [וְהַטִּיפֵשׁ] שְׁנָה
17 דְּבָר הַמְּהִינָה בְּהַבְלִי הָעוֹלָם – שחושבים שמצוות מזוזה היא
18 מצוה שתכליתה העיקרית להנאה גשמית, וכמו שכתבו בתוכה
19 שְׁמוֹת וּפְסוּקִים בשביל שתהיה קמיע, והרי מצוות לא ניתנו בשביל
20 הנאה בזה, והן נהנים במצוות המזוזה לצורך הבלי העולם הזה,
21 ולפיכך אין להם חלק לעולם הבא.
22 ה. וּמְצוּוֹה לְכַתֵּב תִּיבוֹת 'עַל הָאָרֶץ' (דברים יא, כא) בְּשִׁיטָה
23 – [בשורה] הַאֲחֻרּוֹנָה, בֵּין אִם זֶה יְהִיָּה בְּרָאשׁ הַשִּׁיטָה וּבֵין אִם
24 זֶה יְהִיָּה בְּאַמְצַע הַשִּׁיטָה. וְנִהְיָה כָּל הַסּוּפָרִים לְכַתֵּב אוֹתָהּ –
25 את המזוזה בְּשִׁתִּים וְעֶשְׂרִים שִׁיטוֹת – בעשרים ושתיים שורות,
26 וְתִיבוֹת 'עַל הָאָרֶץ' בְּרָאשׁ שִׁיטָה אֲחֻרּוֹנָה – בתחילת השורה
27 האחרונה. וְאֵלּוּ הֵן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּרָאשׁ כָּל שִׁיטָה וְשִׁיטָה עַל
28 הַסֶּדֶר – שהן האותיות הראשונות הפותחות בכל שורה ושורה, ועל
29 ידי כך תיבות 'על הארץ' יהיו בתחילת השורה האחרונה: בשורה
30 הראשונה 'שְׁמַע', בשורה השנייה 'ה'' [ושלאחר המילים 'ואהבת
31 את'], בשורה השלישית תיבת 'הַדְּבָרִים', בשורה הרביעית
32 'לְבִנְיָן', בשורה החמישית 'וּבְשִׁכְבְּךָ', בשורה השישית 'בֵּין',
33 בשורה השביעית 'וְהִנֵּה', בשורה השמינית 'מְצוּוֹה', בשורה
34 התשיעית 'בְּכָל', בשורה העשירית 'וְיֹרָה', בשורה האחת עשרה
35 'עֲשֵׂב', בשורה השתים עשרה 'פֶּן', בשורה השלוש עשרה

פניני הלכה

אותה באופן זה, צריך לתקנה כראוי. ובשם מעדני מלך הביא, שאלו שנהגו לעשות כן מפני הגויים, יש להם על מה שיסמכו. אמנם בחיי אדם (ח"א כלל טו ובנשמת אדם שם) כתב שגם במקרה זה יש להתיר רק לקבוע במזוזה עצמה [בעובי המשקוף שבצד הדלת], אבל לא בכותל.

חפר במזוזות הפתח וכו' פסולת. והרמ"א (שם ס"ו) הביא, שיש אומרים שהמזוזה צריכה להיות שוכבת ולא זקופה, וכתב, שכיון שיש אומרים שהיא פסולה כשהיא זקופה, לפיכך יש להניחה כשהיא זקופה אלא שתהיה בשיפוע ובאלכסון, שעל ידי זה היא גם זקופה וגם מושכבת.

הלכה ד: מנהג פשוט וכו' כנגד הרווח שבין פרשה ופרשה שרי. והשו"ע (יו"ד סי' רפח סט"ו) פסק, שכותבה מבחוץ כנגד תיבת 'והיה' שבפנים. והרמ"א חולק וסובר כדעת רבינו שיכתבה כנגד הרווח שבין פרשה לפרשה.

הלכה ח: הניחה אחורי הדלת לא עשה כלום. והרמ"א (יו"ד סי' רפט ס"ב) כתב, שאם שינה [ולא הניחה במקום שצריך להניחה] הרי היא כשרה בדיעבד, ובלבד שיניחנה במזוזה עצמה. וביאר הש"ך (סק"ג) את דבריו שאפילו אם הניחה אחורי הדלת הרי כשרה בדיעבד, אך הביא שיש חולקים, ועל כן כתב שאם קבע

ר' שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שבת קודש ט"ז אדר – ספר אהבה – הלכות תפילין ומזוזה וס"ת

הרמב"ם המבואר – מהדורת חזיתריק

35 הוא יוצא ממנה, ולפיכך לא ימהר לצאת ממנה מפני הטורח להשיג
36 מזוזה אחרת, ואפילו אם יצא ממנה ישכרה אחר במהרה כיון שיש
37 בה כבר מזוזה, ונמצא ארץ ישראל מיושבת.
38 **יא. המְשְׁכִיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ, עַל הַשּׁוֹכֵר לְהֵבִיא עִמּוֹ מְזוּזָה**
39 **וְלִקְבֹּעַ אוֹתָהּ** – כלומר, מלבד חובתו להביא מזוזה, הרי הוא חייב
40 גם לעשות נקב במשקוף הדלת ולתת את המזוזה בתוכה, וחייב זה
41 הוא אֲפִלּוּ אם השוכר הֵיךְ נוֹתֵן – צריך לתת שְׂכָר עַל
42 קְבִיעֶתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהַמְּזוּזָה חֹבֶטת הָדָר הִיא – שהיא חובה על
43 מי שהוא דר בבית להניח בה מזוזה, וְאֵינָה חֹבֶטת הַבֵּית – שאין
44 הבית חייב במזוזה בפני עצמו גם כשלא דרים בו, ואם כן המשכיר
45 יכול היה להיפטר ממזוזה על ידי שלא היה דר בה גם כשלא היה
46 משכירה כלל, ואין סיבה שכשהשכירה יתחייב בה. וְכִשְׁהוּא יוֹצֵא
47 לאחר שנגמר זמן השכירות לֹא יִטְלֶנָה בֵּירוֹ וְיֵצֵא. וְאִם הֵיךְ
48 הַבֵּית שִׁירָה לְגוֹי, הָרִי זֶה נוֹטְלָה קְשִׁיָּצָא, שחוששים שמא ינהג
49 בה מנהג ביזיון.

יום שבת קודש ט"ז אדר ה'תשע"ה

פֶּרֶק ו

52 **א. עֲשֶׂה תִּנְאִין יֵשׁ בְּבֵית וְאַחַר כֵּךְ** – ורק לאחר שיתקיימו
53 כל התנאים יתחייב הָדָר בוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ מְזוּזָה, וְאִם חָסֵר תִּנְאִין
54 אֶחָד מֵהֶן, פְּטוֹר הָדָר בְּבֵית מִן הַמְּזוּזָה. וְאֵלּוּ הֵן הַתְּנָאִים: [א]
55 שִׁיְהִיָּהּ בּוֹ – בבית שטח של אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ
56 יָתֵר, [ב] וְשִׁיְהִיָּהּ לוֹ – לפתח הבית שְׁתֵּי מְזוּזוֹת – שני צדדים
57 בולטים מימין ומשמאל, [ג] וְיִהְיֶה לוֹ – לפתח הבית מִשְׁקוֹף מַעַל
58 המזוזה, [ד] וְיִהְיֶה לוֹ – לבית תְּקָרָה, [ה] וְיִהְיֶה לוֹ – לבית
59 דְּלִתוֹת, [ו] וְיִהְיֶה גֹבֶה הַשַּׁעַר – הפתח עֲשֶׂה טַפְחִים אוֹ יָתֵר,
60 [ז] וְיִהְיֶה הַבֵּית בֵּית חָל, ולא בית של קודש כגון בית הכנסת, [ח]
61 וְיִהְיֶה הַבֵּית עֲשׂוֹי לְדִירַת אָדָם ולא יהיה מיועד לבהמות או
62 לאחסון דברים, [ט] וְיִהְיֶה עֲשׂוֹי הַבֵּית לְדִירַת כְּבוֹד – עבור
63 תשמישים מכובדים ואך אם יהיה בית הכסא וכדומה אינו חייב
64 במזוזה, [י] וְיִהְיֶה עֲשׂוֹי הַבֵּית לְדִירַת קָבֶעַ, ולא לדירת עראי
65 כגון סוכה.
66 **ב. בֵּית שְׂאִין בּוֹ שֹׁטח של אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת,**

1 לרוחבו, וְהִיא כְּבָרִית הַקְּרָשִׁים בְּטַבְעוֹת – וזה דומה למוט העץ
2 שהיו משחילים בטבעות הקרשים שבמשכן, פְּסוּלָהּ, משום שצריך
3 שהמזוזה תהיה עומדת לאורך המשקוף דווקא. הַעֲמִיק לָהּ טַפַּח
4 – חפר עומק של טפח במשקוף הפתח והניחה בפנים, פְּסוּלָהּ. חֲתָךְ
5 קָנָה חֲלוּל וְהִכְנִיס בּוֹ מְזוּזָה, וְאַחַר כֵּךְ חָבַר אֶת הַקָּנָה אֶל
6 קָנִים אֲחֵרִים, וְהַעֲמִיד מִן הַכָּל מְזוּזוֹת הַפֶּתַח – שחיבר את
7 הקנה שהכניס בה המזוזה לקנים אחרים ולקחם ועשה מהם משקוף
8 ופתח לדלת, פְּסוּלָהּ, מִפְּנֵי שֶׁקָּדְמָה קְבִיעַת הַמְּזוּזָה לַעֲשִׂית
9 מְזוּזוֹת הַפֶּתַח, שהרי בשעה שהכניס את המזוזה בקנה לא היה כאן
10 פתח כדי להתחייב במזוזה, ובאותה שעה לא היה כאן מצוות מזוזה,
11 ואם כן יש כאן חסרון של 'תעשה ולא מן העשוי', שהרי קבעה
12 במשקוף ורק אחר כך קבע את המשקוף לפתח.
13 **ט. מְזוּזוֹת הַיָּחִיד** – מזוזה השייכת לאדם פרטי נִבְדָּקָת פְּעָמִים
14 בְּשָׁבוֹעַ – בשבע שנים, כלומר שבדוק אותה כל שלוש וחצי שנים,
15 וּמְזוּזוֹת רַבִּים – מזוזה השייכת לציבור נבדקת פְּעָמִים בְּיוֹבֵל –
16 במשך חמשים שנה בודקים אותה שתי פעמים, ואין מטריחים אותם
17 לבדוק אותה יותר מכך [שאם נטריח אותם כל אחד ידחה עצמו
18 ממנה ויאמר שחברי יעשנה]. והטעם שבדקים את המזוזה הוא,
19 משום שחוששים שְׁמָא נִקְרָעָה מִמֶּנָּה אוֹת אַחַת אוֹ נִמְחָקָה,
20 מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְבוּעָה בְּכִתְלִים מְרֻקָּבֶת – שהלחלוחית שיש
21 בכותל מרקיבה אותה.
22 **י. הַכָּל תִּיְבִין בְּמִצְוֹת מְזוּזָה, וְאֲפִלּוּ נְשִׁים וְעֶבְדִּים שִׁפְטוּרִים**
23 מכל מצוות עשה שהזמן גורם להם שיבואו, אף על פי כן חייבים
24 במזוזה, כיון שמזוזה היא 'מצוות עשה שאין הזמן גרמא' [ושאינה
25 תלויה בזמן מסוים, ואין הזמן גורם להם שיבואו]. וּמִחֲנֻכִּין אֵת
26 הַקְּטָנִים שהגיעו לגיל חינוך לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה לְבִתְיָהֶם. הַשּׁוֹכֵר
27 בֵּית בַּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְכֵן הָדָר בְּפוֹנֵדֵק – מלון, מקום שישנים
28 שם עוברים ושבבים] בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הרי הוא פְּטוֹר מִן הַמְּזוּזָה
29 כֹּל שְׁלֹשִׁים יוֹם, כיון שעד שלושים יום הוא זמן של שכירות,
30 והשוכר פטור ממזוזה שמא יחזור בו מהשכירות, אבל אחר כך אין
31 זה חשוב כשכירות כיון שנראה שזה שייך לו, ואין חוששים שמא
32 יחזור בו מהשכירות. אֲבָל הַשּׁוֹכֵר בֵּית בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, חַיֵּב
33 בְּמְזוּזָה מִיָּד אפילו שזה בתוך שלושים יום, משום יישוב ארץ
34 ישראל, כלומר, שלאחר שקבעה אינו יכול ליטלה משם אפילו אם

פניני הלכה

במזוזה, משום שכותלי הבית שמן הצדדים נחשבים כמזוזה.
ויהיו לו דלתות. והשו"ע (יו"ד סי' רפו סט"ו) כתב, שגם בית ללא
דלתות חייב במזוזה. וכתב הפתחי תשובה (ס"ק יד) שלדברי הכל
אם היתה דלת והסירה, כאשר חוזר וקובע אותה אינו מחויב
לקבוע שוב מזוזה, והמזוזה שקבועה מלפני כן כשרה. וראה עוד
בהגהות הגרעק"א (שם).

הלכה ב: ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בשוה.
וכן פסק השו"ע (יו"ד סי' רפו סי"ג). והשו"ך (ס"ק כג) כתב שאין
לברך על קביעת המזוזה אלא אם כן יש בתוך הבית ריבוע של ארבע
על ארבע אמות. כתב הפתחי תשובה (שם ס"ק יא) שבית גדול

הלכה יא: המשכיר בית לחברו על השוכר וכו'. וכתב הרמ"א
(חו"מ סי' שיד ס"ב), שאם מנהג המדינה שהמשכיר עושה את
המזוזה, הרי הוא חייב בה. **וכשהוא יוצא לא יטלנה וכו'.** וכתב
הרמ"א (יו"ד סי' רצא ס"ב) שאם השוכר מקפיד על מעות המזוזה
שהניח שם, צריך לשלם לו אותם. **הלכה א: ויהיו לו מזוזות.**
והשו"ך (סי' רפו סק"א) הביא בשם הרא"ש והטור, שאם אין
לפתח אלא מזוזה אחת, אם מזוזה זו נמצאת בצדו הימני של
הפתח, חייב לקבוע מזוזה, ואם היא בצדו השמאלי של הפתח,
פטור ממזוזה. ולמעשה, הכריע הש"ך לקבוע בלא ברכה. וכתב
הט"ז (שם סק"א) בשם הטור, שבאופן שבבית שיש לו שלשה
קירות ופתח הבית נמשך על פני כל הרוח הרביעית, הבית חייב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שבת קודש ט"ז אדר – ספר אהבה – הלכות תפילין ומזוזה וס"ת ריא

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

מל הפתח צורה של קשת, אם יש בגובה המזוזות עשרה
טפחים – אם המזוזות אינן מתעגלות אלא לאחר גובה עשרה
טפחים או יותר מעשרה טפחים, הפתח חייב במזוזה, ואם אין
בהן – בגובה המזוזות עשרה טפחים, הפתח פטור ממזוזה מפני
שאין לו משקוף.
ה. בית שאין לו תקרה פטור מן המזוזה, מכיון שבית זה
אינו ראוי למגורים. היה הבית מקצתו מקרה ומקצתו אינו
מקרה, יראה לי, שאם היה הקרוי נמצא כנגד הפתח – צמוד
לפתח, שהוא חייב במזוזה. ומעמידין הדלתות כדי שהפתח
יתחייב במזוזה וכמבואר לעיל (הלכה א), ואחר כך קובעין את
המזוזה.
ו. הר הבית, הלשכות – חדרים שונים בבית המקדש ששימשו
לצרכי הבית, והעצרות – עזרת נשים ועזרת ישראל שבבית
המקדש, ובתי כנסיות המשמשים לתפילה, ובתי מדרשות
המשמשים ללימוד התורה, שאין בהן – במקומות אלו בית
דירה – חדר המיועד למגורים פטורין ממזוזה, והטעם הוא לפי
שהן קדש. בית הכנסת של כפרים שהאורחין דרין בו –
שהאורחים נוהגים בדרך כלל לדור בו, חייב במזוזה אף אם אין
בו חדר המיועד למגורים. וכן בית הכנסת של כפרין – ערים
גדולות שאין האורחים נוהגים לדור בתוכו, אם היה בו בית
דירה – חדר המיועד למגורים חייב במזוזה. כל השערים שהיו
בבית המקדש לא היה להן מזוזה, חוץ משער ניקנור שהוא
השער המזרחי של העזרה והשער שלפנים ממנו משער ניקנור,
וכן השער של לשפת פלדירין, שבשערים אלו היו חייבים
לקבוע מזוזות, מפני שהלשכה הזאת – לשכת פלדירין היתה
משמשת לבית דירה לכהן גדול בשבעת ימי ההפגשה –
בשבעת הימים שלפני יום הכיפורים שהיו מפרשים את הכהן גדול

הרי הוא פטור מן המזוזה, ואם יש בו – בשטח הבית, כדי
לרבע ארבע על ארבע אמות בשנה – שיש אפשרות לעשות
בשטח הבית ריבוע של ד' על ד' אמות שוות באורכן וברוחבן, אף
על פי שהוא – הבית עגל ואין בו כלל זוויות או שהבית הוא
בעל חמש זוויות מחמת שיש לו חמש מחיצות, ואין צריך לומר
שאם היה ארבע יתר גדול מעל רחבו – כצורת מלבן, ורוחבו
היה פחות מד' אמות, הואיל ויש בו כדי לרבע ארבע אמות
על ארבע, חייב הבית במזוזה.
ג. אכסדרה, והוא – ופירוש 'אכסדרה' הוא המקום שיש לו
שלשה כתלים ותקרה – מקום מקורה המוקף בשלוש מחיצות
והצד הרביעי פרוץ, דין האכסדרה הוא שאף על פי שיש לה
שני פצמין – עמודים ברוח רביעית – אפילו שיש שני עמודים
בצד הפרוץ והעמודים נראים כמו מזוזות של פתח, הרי האכסדרה
פטורה מן המזוזה, והטעם הוא מפני שהפצמין להעמיד
התקרה הן עשויין, ולא משום מזוזות נעשו – שהעמודים
לא נועדו בשביל לשמש כמזוזות פתח אלא להעמיד את התקרה
שעליהם, ולכן פטורה האכסדרה ממזוזה שכן חסר בה התנאי
'שהיה לו שתי מזוזות'. וכן התקרה שאין לה כתלים – שאינה
מוקפת בקירות אלא עומדת על עמודים מפאן ומפאן – מכל
צדיה, אף על פי שהיא נראית כתבנית – כצורת בית,
פטורה מן המזוזה לפי שאין לה מזוזות, שאילו העמודים
להעמיד התקרה הן עשויין ואינם עשויים לשמש כמזוזות של
פתח.
ד. בית שיש לו מזוזה מפאן ומזוזה מפאן – שיש בפתח
הבית שני צדדים בולטים, וכפה כמן – כמו קשת על שתי
המזוזות במקום המשקוף – שבמקום משקוף השוכב במאון
על שתי המזוזות, המזוזות מתעגלות בחלקן העליון עד שנעשה

פניני הלכה

פעם שניה, כיון שלאחר שהוריד את הסככה נפטר המקום ממזוזה,
וכאשר מניח את התקרה שוב מתחייב המקום במזוזה, ומזוזה
אינה כשרה אלא אם כן קבעו אותה לאחר שהבית התחייב
במזוזה. ויש שחולקים וסוברים שאין בכך צורך, מפני שאם קבעו
את המזוזה בשעה שהבית היה חייב במזוזה, היא כשרה אף אם
במשך הזמן הבית נפטר ממזוזה וחזר והתחייב [ועיין שם טעמים
נוספים]. היה מקצתו מקורה ומקצתו אינו מקורה יראה לי
שאם היה הקירוי כנגד הפתח שהוא חייב במזוזה, וכתב
השו"ע (יו"ד סי' רפ"ד) שצריך שיהיה במקום המקורה ארבע
על ארבע אמות.

הלכה ו: ובתי מדרשות שאין בהן בית דירה פטורין. והשו"ע
(יו"ד סי' רפ"ד) כתב שיש אומרים שבית המדרש חייב במזוזה,
ועל כן נכון לקבוע בלא ברכה. והש"ך (סק"כ) כתב שנכון לקבוע
בפתח ביתו ויכוון בברכתו גם על מזוזות בית המדרש, ויקבע
לאחר מכן בבית המדרש והברכה עולה לשניהם. וכן בית הכנסת
של כרכין אם היה בו בית דירה. והוסיף הרמ"א (שם ס"ג) שאם
יש חדר מגורים במבואות שלפני בית הכנסת, המבוא חייב
במזוזה ובית הכנסת פטור.

שיש לו חדרים קטנים המיועדים להנחת חפצים שאין בהם שיעור
של ארבע על ארבע אמות, חדרים אלו חייבים במזוזה. וכן בית
שאינו מיועד לדירה, כגון מרפסת וגינה, חייב במזוזה גם אם אין
בו שיעור זה. כתב בספר חובת הדר [להגר"י בלויא] (פ"ז ס"ט)
שקומת הכניסה לבנין שיש בה עמודים והאנשים עוברים בין
העמודים, פטורה ממזוזה מכיון שהעמודים נעשו לחיזוק הבנין
או לנוי.

הלכה ד: בית שיש לו מזוזה מכאן ומזוזה מכאן וכיפה
כמין קשת וכו'. והש"ך (סק"ב) הביא שיש הסוברים שאפילו
אין לפתח שתי מזוזות כלל אלא הפתח מתחיל להתעגל
מהארץ, גם כן חייב במזוזה אם בפתח יש גובה של עשרה
טפחים ורוחב של ארבעה טפחים. כתב הרמ"א (שם) שגם פתח
שאינו עשוי ככיפה אינו חייב אלא אם כן גובה עשרה טפחים.

הלכה ה: כתב הפתח תשובה (יו"ד סי' רפ"ד) ש"ק יג) שמקום
מקורה שמיועד לסוכה, שלפני סוכות מסירים את הסככה הקבועה
ומניחים את הסכך, ולאחר סוכות מחזירים את הסככה הקבועה,
יש האומרים שכאשר מחזירים את הסככה יש לקבוע את המזוזה

ריב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שבת קודש ט"ז אדר – ספר אהבה – הלכות תפילין ומזוזה וס"ת

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

32 הפתחים שהבית פתוח לתוכם חייבים במזוזה, אָמְרוּ חכמים ששער
33 הַפְּתוּחַ מִן הַגֶּנֶזַה לְחֹצֵר הַפְּתוּחָה לְבֵית הַיָּב בְּמִזְוֶה, מְכִינ
34 שהבית שנמצא לפניו מזהצר פתוח לשער זה.
35 ט. בֵּית הַכֶּסֶּא וּבֵית הַמֶּרְחָץ, וּבֵית הַטְּבִילָה וּבֵית הַבְּרִסְקִי
36 – הַמִּשְׁמֵשׁ לְעִבּוּד עוֹרוֹת, שֶׁהֵם מְקוֹמוֹת שֶׁהַשִּׁמּוּשׁ בָּהֶם גּוֹרֵם
37 לַהֲרַבָּה לְכָלֹךְ וְזוֹהֵמָה, וְכִי־יֵצֵא בָּהֶם – וְכֵן כָּל הַמְקוֹמוֹת שֶׁאִין
38 הַשִּׁמּוּשׁ בָּהֶם גּוֹרֵם לַהֲרַבָּה לְכָלֹךְ וְזוֹהֵמָה, פְּטוּרִין מִן הַמִּזְוֶה,
39 וְהַטֵּעַם הוּא לְפִי שְׂאֵינָן עֲשׂוּיִין לְדִירַת כְּבוֹד – הֵם אֵינֶם
40 מִיּוֹעֵדִים עֲבוּר תַּשְׁמִישִׁים מְכֻבָּדִים. סִפְתָּ הֶחָג – הַמִּיּוֹעֵדֶת לַחַג
41 הַסּוּכוֹת בָּחֹג – בִּימֵי חַג הַסּוּכוֹת, וְכֵן בֵּית שְׁבִסְפִינָה – בֵּית הַבְּנוֹי
42 בַּסִּפִּינָה פְּטוּרִין מִן הַמִּזְוֶה, וְהַטֵּעַם הוּא לְפִי שְׂדִירוֹת אֵלּוּ אֵינֶן
43 עֲשׂוּיִין לְדִירַת קָבֶעַ – אֵין מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶן בְּצוּרָה קְבוּעָה אֵלָּא
44 בְּאוּפֵן עֲרָאִי. שְׁתֵּי סִכּוֹת שֶׁל יוֹצְרִין – שֶׁל יוֹצֵר כְּלִי חֶרֶס,
45 הַבְּנוּיֹת זֹל לְפָנִים מְזוֹ – סוּכָה חִיצוֹנִית וּלְפָנִים מִמֶּנָּה סוּכָה
46 פְּנִימִית, וּבִפְנִימִית הוּא גַר וּמִצְנִיעַ אֶת כְּלָיו, וּבְחִיצוֹנָה הוּא עוֹשֶׂה
47 מִלֹּאכְתּוֹ וּמוֹרִיצָא אֶת כְּלָיו לְמִכּוּר, הַסּוּכָה הַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה מִן
48 הַמִּזְוֶה מִפְּנֵי שְׂאֵינָה קְבוּעָה – הִיא אֵינָה מִשְׁמַשְׁתׁ לְמִגּוּרִים
49 קְבוּעִים, אֵלָּא לְמַעַבֵּר לְסוּכָה הַפְּנִימִית וּלְהַכְנִיס אֵלֶיהָ סוּחָרִים.
50 הַחֲנִיּוֹת שֶׁבִּשְׁוֹקִים שְׁמִיּוֹעֵדוֹת לְמִכִּירַת סוּחָרָה, פְּטוּרִין מִמִּזְוֶה
51 מִפְּנֵי שְׂאֵינָן קְבוּעִים לְדִירָה, שֶׁהֵם הַמּוֹכְרִים אֵינֶם לֵנִים שֶׁם
52 בְּלִילָה אֵלָּא בְּבִיתָם, וְלִכֵּן הַמּוֹכְרִים שֶׁם אֵינֶם נִחְשָׁבִים לְקִבְיָעוֹת.
53 י. בֵּית שֵׁשׁ לוֹ פְּתָחִים הֶרְבָּה, אָף עַל פִּי שְׂאֵינָו רָגִיל
54 לְצֵאת וּלְבֹא – כְּלוֹמֵר, לְהַשְׁתַּמֵּשׁ אֶלָּא בְּפֶתַח אֶחָד מֵהֶן,
55 וְשֶׁאֵר הַפְּתָחִים אֵינֶם רָגִיל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, הָדִין הוּא שֶׁחֵזֶב לְעֵשׂוֹת
56 מִזְוֶה כָּכָל פְּתָח וּפְתָח. פְּתָח קָטָן שֶׁבֵּין בֵּית וְעֵלְיָה – בֵּית
57 בֵּן שְׁתֵּי קוֹמוֹת, וּבִתְקַרְתָּ הֵגַג שְׁבִינֵיהֶם יֵשׁ כַּעֵין אֲרוּבָה שֶׁדִּרְכָּה
58 עוֹלָם מִן הַקּוֹמָה הָרְשׁוּנָה לְקוֹמָה הַשְּׁנִיָּה עַל יְדֵי מִדְּרָגוֹת, וְכִידֵי
59 שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ בְּנֵי הָעֵלְיָה לְרַדֵּת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה לֵלֵא רִשׁוֹת, עוֹשִׂים
60 בְּקוֹמָה הָרְשׁוּנָה מִחִיצוֹת סְבִיב הַמִּדְּרָגוֹת וְיֵשׁ בָּהֶם פְּתָח קָטָן עִם
61 דֶּלֶת לְבֵית, וְכֹמוֹ כֵּן כִּידֵי שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ בְּנֵי הַבֵּית לְעֵלוֹת לְעֵלְיָה לֵלֵא
62 רִשׁוֹת, עוֹשִׂים גַּם בְּקוֹמָה הַשְּׁנִיָּה מִחִיצוֹת וּדְלֵת, וּלְפַעְמֵים עוֹשִׂים רַק

1 והיה דר שם. ומחמתו שער ניקנור והשער שלפנים ממנו חייבים
2 במזוזה, מכיין שהם פתוחים ללשכת פלדרין המשמש לבית
3 מגורים.
4 ז. בֵּית הַתֶּבֶן – בית המיועד להניח בו תבן, וכן בֵּית הַבֶּקֶר –
5 בית המיועד לבהמות גסות, וכן בֵּית הָעֵצִים – בית המיועד להניח
6 בו עצים, וכן בֵּית הָאוֹצְרוֹת – בית המיועד לאחסון דברים, הרי
7 הם פְּטוּרִין מִן הַמִּזְוֶה, וְנִלְמַד כֵּן מִמָּה שֶׁנֶּאֱמָר בַּתּוֹרָה:
8 'וְכִתְבֶתֶם עַל מִזְוֹת בֵּיתְכֶם' (דברים י, ט), ומתיבת 'ביתך' משמע
9 שציווי התורה הוא על בֵּיתְךָ הַמִּיְחָד [– המיועד] לך, פָּרִט –
10 דורשים מכך שחיוב זה לא נאמר לבתים אֵלּוּ וְכִי־יֵצֵא בָּהֶן
11 שאינם מיועדים לשימוש אנשים. לְפִיכָּךְ – מכיין שנתבאר שמקום
12 המיועד לאדם חייב במזוזה, רִפְתָּ הַבֶּקֶר שֶׁהַנָּשִׁים יוֹשְׁבוֹת בָּהּ
13 וּמִתְקַשְׁטוֹת [– מייפות עצמן] בָּהּ חֵזְבָתָהּ בְּמִזְוֶה, וְהַטֵּעַם הוּא
14 שְׁהָרִי יֵשׁ בָּהּ יְחִיד [– ייעוד] לְדִירַת אָדָם – שֶׁמִּפְנֵי שֶׁדִּרְכּוֹ
15 לְהַתְקַשֵּׁת בְּרֶפֶת, נִמְצָא שֶׁהִרְפַּת מִיּוֹעֵדֶת אֶף לְמִגּוּרֵי אָדָם. בֵּית
16 שְׂעָר – בית קטן [הבנוי לפני 'בית העצים' או גינה הפטורים ממזוזה]
17 שֶׁדֶּרֶךְ הָאֲנָשִׁים לְעִבּוּר דְּרָכּוֹ, וְכֵן אֶכְסְרָהּ – מְקוֹם מְקוּרָה [בְּצוּרָה
18 רִיבּוּעִי] שֶׁמִּחִיצוֹתָיו אֵינֶן סְגוּרוֹת לְחִלּוּטֵי, וּמִרְפָּסָתָהּ – מְקוֹם מְקוּרָה
19 כַּעֵין אֶכְסְרָהּ [בְּצוּרָה עִיגוּלִי], וְהֵם בְּנוּיִם לְפָנֵי מְקוֹמוֹת שִׁפְטוּרִים
20 מִמִּזְוֶה, וְכֵן הַגֶּנֶזַה, וְהַדִּיר – מְקוֹם שֶׁכּוֹנְסִים לְתוֹכּוֹ בַּהֲמוֹת, כָּל
21 מְקוֹמוֹת אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַמִּזְוֶה, מִפְּנֵי שְׂאֵינָן עֲשׂוּיִין לְדִירָה.
22 וְאַם הָיוּ בָתִּים הַחֵזְבִּין בְּמִזְוֶה פְּתוּחִים לְאַחַד מִמְּקוֹמוֹת
23 אֵלּוּ, חֵזְבִּין גַּם הֵם – מְקוֹמוֹת אֵלּוּ בְּמִזְוֶה.
24 ח. לְפִיכָּךְ – לאחר שנתבאר בהלכה הקודמת שמקומות שבתים
25 פתוחים להם חייבים במזוזה, הדין הוא שְׂאֵחָד שְׂעָרֵי חֲצֵרוֹת
26 שֶׁלִּפְנֵי הַבֵּית וְאֶחָד שְׂעָרֵי מְבֹאוֹת שֶׁלִּפְנֵי הַחֹצֵר וְאֶחָד שְׂעָרֵי
27 מְדִינּוֹת וְעִירוֹת, – כְּלוֹמֵר אֵין חִלּוּק בֵּין סוּגֵי הַשְּׁעָרִים אֵלָּא הָדִין
28 שׁוּוֹה בְּכָלֹךְ שֶׁהֵם חֵזְבִּין בְּמִזְוֶה, וְהַטֵּעַם הוּא שְׁהָרִי הַבָּתִּים
29 הַחֵזְבִּין בְּמִזְוֶה פְּתוּחִין לְתוֹכָן – לְתוֹךְ שְׁעָרִים אֵלּוּ, וְאֶפְּלוּ
30 עֲשָׂרָה פְּתָחִים זֶה פְּתוּחַ לְזֶה וְזֶה פְּתוּחַ לְזֶה, הָדִין הוּא
31 שֶׁהוֹאִיל וְהַפְּנִימִי חֵזֶב בְּמִזְוֶה כָּלֹךְ חֵזְבִּין, וּמִפְּנֵי זֶה שֶׁכָּל

פניני הלכה

שער הפתוח מן הגינה לחצר חייב במזוזה. וכתב השו"ע (ס"ט), שאם יש בין הבית לגינה בית שער [כעין ביתן], יש לקבוע בה שתי מזוזות, מהצד של הגינה ומהצד של הבית. וכן הדין בבית שער שבין הבית לחצר (שם ס"ח).

הלכה ט: סוכת החג בחג וכו' פטורין מן המזוזה. וכתב המשנה ברורה (סי' תרכ"ט ס"ק כא) שחדר בבית שדר בו בימות השנה ובסוכות מסיר את הסככה ומניח סכך, החדר פטור ממזוזה בסוכות, וחייב במזוזה בשאר ימות השנה. ובפתחי תשובה (יו"ד סי' רפ"ט ס"ק יג) כתב [באחד מהדרכים], שסוכה זו חייבת במזוזה.

הלכה י: בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' קעז) כתב לדייק מדברי השו"ע (יו"ד סי' רפ"ט ס"ק י"ח), שבאופן שכל הפתחים פתוחים לאותו מקום [לחצר או לרשות הרבים] ואין רגילים

הלכה ז: בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות פטורין מן המזוזה. והשו"ע (יו"ד סי' רפ"ט ס"ק א"ב) כתב שחייבים במזוזה. וכתב הפתחי תשובה (ס"ק"ב) שבזמננו שיש ברפת בקר הרבה זוהמה אין לקבוע שם מזוזה. בית שער אנכסדרה ומרפסת והגינה והדיר פטורין מן המזוזה. והשו"ע (שם ס"ז) הביא שיש אומרים שחייב במזוזה גם אם אינם פתוחים לבית. [ע"פ הט"ז (ס"ק"ז)].

הלכה ח: לפיכך אחד שערי הצרות ואחד שערי מבואות ואחד שערי מדינות ועיירות כולן חייבין במזוזה. והוסיף הרמ"א (יו"ד סי' רפ"ט ס"א) שאם יש בחצר או בעיר מקצת עובדי כוכבים שדרים שם, הרי הן פטורות ממזוזה. והש"ך (ס"ק"ז) כתב שגם בשערי שכונות שגרים שם רק יהודים אין חיוב מזוזה מחמת שיש לחשוש מעלילות השלטון, וכן מחשש שיבזו אותם, אלא אם כן הפתח במקום שמור שלא ייטלו המזוזה משם. ומפני זה אמרו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שבת קודש ט"ז אדר – ספר אהבה – הלכות תפילין ומזוזה וס"ת ריג

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

הַעֲלִיזוּן שֶׁל גְבוּהַ הַשָּׁעַר – הַפֶּתַח. וְאִם קָבְעָה לְמַעַלָּה מִזֶּה –
גבוה יותר מתחילת השליש העליון, כְּשֶׁרָה, וְהוּא – וּבִתְנָא
שִׁירְחִיקָנָה מִן הַמִּשְׁקוּף שֶׁלְמַעַלָּה, טַפַּח. וְאִם קָבַע אֶת הַמְּזוּזָה
בְּמִרְחָק פָּחוֹת מִטַּפַּח מִן הַמִּשְׁקוּף, פְּסוּלָה, (ד) עַל צֶדֶק יָמִין שֶׁל
הַנֶּכְסִים לַבַּיִת, וְאִם קָבְעָה מִשְׁמָאל לַפֶּתַח פְּסוּלָה. וּבֵית שֶׁל
שְׁתֵּי פָתִיחַ חַיִּב בְּמְזוּזָה.
יג. חַיִּב אָדָם לְהַזְהִיר בְּמְזוּזָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֹבֶת הַכֹּל
(אֲנָשִׁים וְנָשִׁים) תָּמִיד – בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה, וְכָל עֵת שִׁכְנָס
לְבֵיתוֹ יֵצֵא מִבֵּיתוֹ יִפְגַּע בְּיַחֲדוֹ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
הַכְּתוּב בְּמְזוּזָה, וְיִזְכֹּר עַל יַד הַמְּזוּזָה אֶת אֲהָבָתוֹ לַה', וְיַעֲזֹר
מִשְׁנֵתוֹ (– תְּרַדְמָתוֹ הַרוּחָנִית) וּשְׁגִיטוֹ (– רִדִּיפָתוֹ) בְּהַבְלֵי הַזְּמָן
– בְּתַעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה שֶׁהֵם זְמָנִים חֹלְפִים, וְיִדְעַע עַל יַד הַמְּזוּזָה
שֶׁאֵין שָׁם דָּבָר הַעוֹמֵד לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים אֲלָא יִדְעֵת
צוּר הָעוֹלָם (– הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא), וְעַל יַד זֶה מֵיָד הוּא חוֹזֵר
לְדַעְתּוֹ – יִדְעֵת יַעֲזֹרוּ בְּעוֹלָמוֹ, וּמַחֲמַת כֵּן הוֹלֵךְ בְּדִרְכֵי
מִשְׁרָיִם. אֲמָרוּ חֲכָמִים הָרַאשׁוֹנִים, כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּפְלִין
בְּרֹאשׁוֹ וּבִצְוָעוֹ (– תַּפְלִין שֶׁל יָד וּשְׁל רֹאשׁ) וְצִיצִית בְּבִגְדוֹ
וּמְזוּזָה בְּפֶתָחוֹ, מְחַזֵּק הוּא (– אֲנוּ מַחֲזִיקִים עָלָיו בּוֹדֵדוֹת) שֶׁלֹּא
יִחָטָא, שֶׁהָיָה יֵשׁ לוֹ מִזְפִּירִים רַבִּים, – שְׁשֹׁלוֹשֶׁת מִצְוֹת אֵלוֹ
פְּעוּלָתָם גּוֹרֶמֶת לְזִכְרֵת הַמִּצְוֹת וְיִדְעֵת ה', וְעַל יִדְיָהּ יִזְכֹּר אֶת ה'
וְלֹא יִחָטָא, וְהֵן הֵן (– מִצְוֹת אֵלוֹ) הַמִּלְאָכִים שֶׁמַּצִּילִין אוֹתוֹ
מִלְחָטָא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר בַּתְּהִלִּים (תז, ט) חָנָה מְלֹאָה ה' סָבִיב
לִירְאָיו וְיִחָלְצֵם.

1 פתח אחד באחת מן הקומות ובני הבית נועלים מצד זה ובני העליה
2 נועלים מצד זה, דין הפתח הוא שחַיִּב בְּמְזוּזָה, ואם יש פתח גם
3 בקומה הראשונה וגם בקומה השניה שניהם חייבים במזוזה. חָדָר
4 שְׁבִיבִית, אֲפִלּוּ חָדָר הַנִּמְצָא בְּחָדָר חַיִּב לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה עַל
5 שַׁעַר הַחָדָר הַפְּנִימִי וְעַל שַׁעַר הַחָדָר הַחִיצוֹן וְעַל שַׁעַר
6 הַבַּיִת, וְטַעַם חִיּוּבָם הוּא מִפְּנֵי שֶׁכָּל־כָּל הַחֲדָרִים צְשׁוּיִין לְדִירָה
7 וְהֵם קְבוּעִין וְנִחְשָׁבִים לְדִירַת קָבַע.
8 יא. פֶּתַח שְׁבִין בַּיִת הַמְּדֻרָּשׁ אוֹ בַּיִת הַקִּנְסָת וּבֵיתוֹ – שְׁבִיתוֹ
9 צְמוּד לְבֵית הַמְּדֻרָּשׁ אוֹ בַּיִת הַכְּנֵסֶת וְיֵשׁ בִּינְיָהֶם פֶּתַח, אִם רָגִיל
10 לַצֵּאת וְלָבוֹא בְּאוֹתוֹ הַפֶּתַח, חַיִּב בְּמְזוּזָה, אִךְ אִם אֵינוֹ רָגִיל
11 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּפֶּתַח זֶה, הוּא אֵינוֹ חַיִּיב בְּמְזוּזָה. פֶּתַח שְׁבִין שְׁנֵי בָתִּים
12 – כְּלוּמַר, שְׁחִילֵק אֶת בֵּיתוֹ בְּאַמְצָעוֹת קִיר וְעִשָּׂא לְשֵׁנֵי בָתִּים (–
13 חֲדָרִים) וְלִכְלֵל בַּיִת יֵשׁ פֶּתַח לִיצִיאָה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים אוֹ לַחֲצֵר, וְיֵשׁ
14 פֶּתַח בְּקִיר הַמִּבְדִּיל בֵּין שְׁנֵי הַבָּתִּים, וְאֵין יָדוּעַ בְּאִיזָה צֶדֶק יֵשׁ לְקַבֹּעַ
15 אֶת הַמְּזוּזָה שֶׁבַּפֶּתַח זֶה, הוֹלְכִין בּוֹה, אַחֵר הַצִּיר שֶׁל דָּלֶת – לְפִי
16 הַמָּקוֹם שֶׁל צִיר הַדָּלֶת, שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁהַצִּיר נִרְאָה עָמוּ – כְּלוּמַר,
17 בְּבֵית שֶׁהַחֹזֶר שֶׁל צִיר הַדָּלֶת נִמְצָא בְּתוֹכּוֹ (וְהַדָּלֶת נִכְנָסֶת לְכִיּוּן בֵּית
18 זֶה), שָׁם קוֹבְעִין אֶת הַמְּזוּזָה – בַּיִת זֶה נִחְשָׁב לְמָקוֹם חָשׁוּב, וְחִיּוּב
19 הַפֶּתַח בְּמְזוּזָה הוּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִשְׁמַשׁ כַּפֶּתַח לְבֵית זֶה, וְיֵשׁ לְקַבֹּעַ
20 אֶת הַמְּזוּזָה בְּצֶד יָמִין שֶׁל הַכְּנִיסָה לְמָקוֹם זֶה.
21 יב. וְהֵיכָן קוֹבְעִין אֶת הַמְּזוּזָה בַּפֶּתַח? מָקוֹמָהּ הוּא (א) בְּתוֹךְ
22 חֲלָל הַפֶּתַח, וְאֵין לְקַבֹּעַה עַל הַקִּיר מִבְּחוּץ סְמוּךְ לַפֶּתַח, (ב) בְּטַפַּח
23 הַסְּמוּךְ לַחֲוֶץ – כִּשְׁהַפֶּתַח רָחֵב וְיֵשׁ בוֹ יוֹתֵר מִשִּׁיעוֹר שֶׁל טַפַּח אֶחָד
24 יֵשׁ לְקַבֹּעַ אֶת הַמְּזוּזָה בְּטַפַּח הַקְּרוֹב לַחֲוֶץ, (ג) בְּתַחֲלַת הַשְּׁלִישׁ

פניני הלכה

באגרות קודש (חי"ב עמ' תכד) כתב, שמנהג חב"ד שבכל הפתחים של חדרי הבית מלבד הפתחים החיצוניים הפתוחים לרשות הרבים או לחצר, הולכים אחר ה'יכר ציר', וקובעים את המזוזה בצד הכניסה לחדר שהדלת נפתחת לכיוונו. ומוסיף שם, שאף אם בכל הפתחים של אותו חדר ה'יכר ציר' הוא בצד החיצוני (כלומר כלפי החדר הסמוך), יש לקבוע את המזוזה בצד ימין של היציאה מהחדר, משום שנחשב הדבר שהפתח משמש ככניסה לחדר שהדלת נפתחת לכיוונו [וראה עוד בעיונים האם דין זה נוהג בחדר שאין בו חלון].

הלכה יב: והיכן קובעין את המזוזה בתוך חלל הפתח בטפח הסמוך לחוץ. וכתב הרמ"א (יו"ד סי' רפט ס"ב) שאם קבע את המזוזה בפנים יותר אינו מעכב, ובלבד שיניח בתוך חלל הפתח. וכתב הש"ך (סק"ג) שיש מחלוקת אם עבר והניח את המזוזה מעבר לדלת על הקיר מבחוץ, האם היא כשרה או לא, ועל כן יש לחזור ולתקנה במקומה. והט"ז (סק"ג) כתב שאין זה מעכב והמזוזה כשרה.

בתחילת שליש העליון של גובה השער. וכתב הש"ך (סק"ד) שאם קבעה מתחת השליש העליון פסולה. והוסיף שאם הפתח גבוה יקבע את המזוזה כנגד כתפיו ואף אם הוא מתחת השליש העליון.

והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח. והט"ז (שם) כתב [בשם הבית יוסף] שבדיעבד אינו מעכב.

להשתמש בהם, הדין הוא שהפתחים חייבים במזוזה רק אם הורגלו מתחילה להשתמש בכולם, גם אם לאחר זמן הפסיקו להשתמש בהם, כגון שהיו הרבה דיירים בבית ולאחר זמן נתמעטו. אך אם מלכתחילה לא היו רגילים להשתמש אלא בפתח אחד, הפתח הזה בלבד חייב במזוזה ושאר הפתחים פטורים. אמנם באופן שהפתחים פתוחים למקומות שונים [כגון פתח אחד לרשות הרבים ופתח שני לחצר], הדין הוא שכל הפתחים חייבים במזוזה גם אם לא הורגלו מעולם להשתמש בשניהם.

הלכה יא: פתח שבין שני בתים הולכין אחר הציר של דלת, מקום שהציר נראה עמו שם קובעין את המזוזה. והוסיף הש"ך (סי' רפט ס"ו) שאם באחד מהבתים עיקר תשמישו, יש לקבוע את המזוזה בימין הכניסה לבית זה, ולא הולכים באופן זה אחר היכר ציר. כתב הט"ז (סי' רפט סק"ד) שבחדר פנימי בתוך בית שאין לו פתח אחר ליציאה, יש לקבוע את המזוזה בפתח זה בצד ימין של הכניסה לחדר הפנימי. והוסיף עוד, שגם בפתח הפתוח לחצר שאין ממנה פתח לרשות הרבים, יש לקבוע את המזוזה בימין הכניסה לחצר. ובספר חובת הדר (פ"ח הערה ה) כתב שקיבל מהגר"ד יונגרייז שהעולם נוהג בחצר ומרפסת שאין מהן יציאה, לקבוע בימין הכניסה לחצר ולמרפסת. אך בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' קג) הכריע ע"פ דברי כמה אחרונים, לקבוע בימין הכניסה לבית. אמנם כאשר יש יציאה מהחצר לרשות הרבים, כתב הט"ז (שם) שיש ללכת אחר היכר ציר.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י' – ט"ז אדר ה'תשע"ה

24 גרושתו אחר שנשא את לאה, והוא אמר ותעלה: "לא-
25 יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה" (דברים
26 כד, ד). והעובר על לאו זה — לוקה. וכבר נתבאר דיני
27 מצוה זו בכמה מקומות ביבמות.

יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ה

מצות לא תעשה שנו.

מצות עשה רטז.

המצוה השנו' נדפסה ביום הקודם

32 המצוה הרט"ז — הצווי שנוצטוינו שישא היבם (הגיס)
33 אשת אחיו אם מת ולא הניח זרע, והוא אמר ותעלה:
34 "יבמה יבא עליה" (דברים כה, ה). וכבר נתבאר דיני
35 מצוה זו במסכתא המיחדת לה, כלומר מסכת יבמות.

יום שבת קודש ט"ז אדר ה'תשע"ה

מצות עשה ריז.

38 המצוה הרי"ז — הצווי שנוצטוינו שתחלוץ היבמה
39 (אשת האח שמת) ליבמה אם לא ישאנה, והוא אמר
40 ותעלה: "ותחלצה נעלו מעל רגלו" (דברים כה, ט) וכבר
41 נתבאר דיני מצוה זו במסכתא המיחדת לה, והיא
42 מסכת יבמות. וכבר ידעת לשונם (ברכות יג. יבמות לט):
43 "מצות יבום (שאח המת ישאנה) קודמת למצות תליצה",
44 ולפיכך קראו למסכתא "יבמות", אף-על-פי שהיא
45 כוללת דיני היבום והתליצה כאחד.

יום ראשון י' אדר ה'תשע"ה

מצות עשה ריב.

4 המצוה הרי"ב — הצווי שנוצטוינו לפרות ולרבות
5 ולהתכונן לקיום המין, וזוהי מצות פריה ורביה, והוא
6 אמר ותעלה: "[ואתם] פרו ורבו" (בראשית ט, ז). וכבר
7 באר (ברכות טז). שהתחן פטור מקריאת שמע אם נשא
8 בתולה, ונתנו טעם לכך, מפני שהוא עוסק במצוה. וכבר
9 נתבאר דיני מצוה זו וחיוביה בפסק ו' מיבמות (סא): ואין
10 הנשים חייבות במצוה זו; ובפרוש אמר שם (סה):
11 "האיש מצוה על פריה ורביה, אבל לא האשה".

יום שני י"א אדר ה'תשע"ה

יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ה

מצות עשה רכב.

15 המצוה הרכ"ב — הצווי שנוצטוינו לגרש בספר
16 (בשטר) דוקא אם נרצה לגרש, והוא אמר ותעלה:
17 "וכתב לה ספר פריית ונתן בידה" (דברים כד, א). וכבר
18 נתבאר דיני מצוה זו, כלומר דין גרושין, בשלמות
19 במסכתא המיחדת לה, כלומר מסכת גטין.

יום רביעי י"ג אדר ה'תשע"ה

יום חמישי י"ד אדר ה'תשע"ה

מצות לא תעשה שנו.

23 המצוה השנו' — האזהרה שהזהר האדם מלהחזיר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אדר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ממוצש"ק תרומה והקודמו, ובטח גם להבא ימשיך להודיע מהנעשה בענינים הכללים וכן בעניניו הפרטים.

ולפלא וגם תמיי גדולה מה שכותב שלא יכול להחליט על ההיתר, כי אין ההחלטה תלוי בו כ"א בתורתנו, ואין לחלק בין פסק לפסק, ועוד יותר פלא מה שכותב עד"ז של אי החלטתו בקור רוח, כאילו זוהי מדת חסידות שלא להשמע להוראת מרא דאתרא, אבל כיון שכבר נעשה ענין, בודאי גם זה יהי לטובה, וזכות התעסקותו בחינוך על טהרת הקדש וחסידות תעמוד לו ולזוגתו תי אשר מתוך בריאות הנכונה והרחבת הדעת יגדלו את ילידיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ישעיה ג יטז

י אמרו צדיק כִּי־טוֹב כִּי־פָרִי מַעֲלִיָּהֶם יֵאָכְלוּ: יֵאָוִי לְרֹשַׁע רַע כִּי־גִמּוֹל יִדּוּ וַיַּעֲשֶׂה לָּו: יב עַמִּי נִגְשִׁיו מַעֲוָלִל וְנָשִׁים מְשֻׁלוֹ בּוֹ עַמִּי מֵאֲשֵׁרֶיךָ מִתְּעִים וְדֶרֶךְ אֲרֻחֶיךָ בִּלְעָו: (פ) י נֶצֶב לָרִיב יְהוָה וְעַמְּךָ לְדִין עַמִּים: יד יְהוָה בְּמִשְׁפָּט יָבֹוא עִם־זִקְנֵי עַמּוֹ וְשִׁרְיוֹ וְאַתָּם בְּעֶרְתָּם הַפָּרֶם גִּזְלַת הָעֲנִי בִּבְתִּיכֶם: טו (מלכם) מִה־לָּכֶם תִּדְרָאוּ עַמִּי וּפְגִי עֲנִיִּים תִּמְחַנּוּ נְאֻם־אֲדֹנֵי יְהוָה צְבָאוֹת: (ס) מו וַיֹּאמֶר יְהוָה יַעַן כִּי גִבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וַתִּלְכְּנָה (נטוות) נְטוּיֹת גְּרוֹן וּמִשְׁקְרוֹת עֵינֵיהֶם הָלוֹךְ וְטָפַף תִּלְכְּנָה וּבְרַגְלֵיהֶם תַּעֲכֹסְנָה:

רש"י

(י) אמרו. למי שהוא צדיק כי טוב עשה: (יא) אוי לרשע רע. שהוא רע לעצמו ורע לאחרים גורם רעה לו ולאחרים, בתנחומא. והמקרא מוסב על אמרו צדיק כי טוב לו ואוי לו לרשע רע: (יב) נגשיו מעולל. ליצנים הם: ונשים משלו בו. נשים נואפות משלו בו כמו שאמר למטה יען כי גבהו בנות ציון והטו לבם לרעה (לפיקך כל חלשים משלו בו) ויונתן תירגם לשון (נושים): מאשריך. מדריכך שיש להם לאשורך בדרך טוב הם מתעים אותם: בלעו. קלקלו: (יג) נצב לריב. עמידה זו לשון עכבה: (יד) ה' במשפט יבוא עם זקני עמו. שה' להם למחות, ולעכו"ם אומר אתם בערת את כרמי אני קצפתי מעט ואתם עזרתם לרעה: גזלת העני. דור שהיו עניים במעשים טובים, כל זה במדרש אגדה. ולפי משמעות פשוטו, כל הענין על ישראל. ועומד לדין עמים הם השבטים, ואתם בערתם הכרם.

מצודת ציון

(י) אמרו. ענינו שבח ורוממות כמו את ה' האמרת (דברים כו) והוא לשון מושאל מהנוף העליון ברום האילן הנקרא אמיר כמ"ש בראש אמיר (לקמן יז): (יב) נוגשיו. לוחציו: מעולל. ענין שחוק ולעג: מאשריך. ענין דרך והלוך כמו אם תטה אשורי (איוב לא): מתעים. מל' תועה: בלעו. ענין השחתה: (יד) ואתם. הו"ו היא במקום אבל כמו ועבדיך באו (בראשית מב): בערתם. רעיתם כמו ובער בשדה אחר (שמות כב): (טז) גרון. צואר כמו קרא בגרון (לקמן נח): ומשקרות. ענינו הבטת קריצה ורמיזה כי עין שזפתו (איוב כ) תרגומו עינא דסקרתא: וטפוף. ענין הצפה ממעל כי אשר הציף (דברים י) ת"א דאטיף: תעכסנה. ענין ארס כמו וכעכס אל מוסר אויל (משלי ו):

מצודת דוד

(י) אמרו צדיק. שבחו ורוממו את הצדיק כי עשה את הטוב כי הצדיקים יאכלו גמול מעשיהם ולזה שבחוהו למען ילמדו ממנו לטוב להם: (יא) אוי. אבל רשע האוחז ברע ולא שב ממנו אוי לו כי יקבל גמולו משלם: (יב) נוגשיו מעולל. הליצנים שבהם המה לוחצים אותם ומושלים בהם והנשים הנואפות הנה משלו בהם כי הטו לב השרים אחרי דעתן: מאשריך. המנהיגים המדריכים אותך המה מתעים אותך מדרך הישר: בלעו. משחיתים דרך הישר שהלכת בו מאז למען לא תשוב אליו וכפל הדבר במ"ש: (יג) נצב. לכן נצב ה' לעשות מריבה עם העמים ולדון אותם (ולפי שכל שבט לעצמו קרוי עם, לזה קרא לכל ישראל בכללם בלשון עמים): (יד) ה' במשפט. יערוך ויכוח עם זקני עמו ושריו וכה יאמר לא האומות השחיתו עמי אבל אתם בעצמכם רעיתם את כרמי ר"ל ישראל הקרואים כרם ה' צבאות (לקמן ה) הם

היו לכם למרעה כי אכלתם אותם בכל פה: גזלת העני. לא חסתם אף על העני וגזלתם אותו והנו עדיין בבתיכם ולא חזרתם לו: (טו) מה לכם. ר"ל מדוע תדכאון את עמי ומדוע תטחנו פני עניים: (טז) יען כי גבהו. בעבור שהולכות בקומה זקופה: נטויות גרון. נוטות בגרון אילך ואילך להראות יפיין: ומשקרות עינים. רומזות עם העינים אל הנואפים: הלוך וטפוף. הולכות דרך גאווה בנחת כדבר הצף על פי המים: תעכסנה. כשהיא עוברת אצל בחורי ישראל דורסת במנעלה אשר ברגלה:

משלי ו כב-לב

כב בַּהֲתַחֲלֹכְךָ | תִּנְחָה אֹתְךָ בְּשֹׁכֶבְךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהִקְיֹצוֹת הִיא תִּשְׁיַחְךָ: כג פִּי נֵר מִצּוֹה וְתוֹרָה אֹר
וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר: כד לִשְׁמֹרֶךָ מֵאִשֶׁת רַע מִחֲלָקֶת לִשׁוֹן נִכְרִיהָ: כה אֶל־תִּחְמָד יָפִיהָ בְּלִבְכָּךְ
וְאֶל־תִּקְחֶךָ בַּעֲפָעִיּוֹת: כו פִּי בַּעַד־אִשָּׁה זֹנֶה עַד־כִּפֹּר לֶחֶם וְאִשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יִקְרָה תְּצוֹד: כז הִיחַתָּה
אִישׁ אִשׁ בַּחֲיוֹן וּבִגְדָיו לֹא תִשְׁרָפְנָה: כח אִם־יִחַלְּךָ אִישׁ עַל־הַגָּחִלִּים וְרָגְלָיו לֹא תִכּוּיֶנָּה: כט כֵּן הָבֵא
אֶל־אִשֶׁת רָעָהּ לֹא יִנָּקָה פֶּלֶא־הַנֶּגַע בָּהּ: ל לֹא־יָבוֹזוּ לַגָּנֵב פִּי יִגְנוֹב לְמֵלֵא נִפְשׁוֹ פִּי יִרְעֵב: לא וְנִמְצָא
יִשְׁלָם שְׁבַע־עֲתִים אֶת־פְּלִיאָתוֹ בֵּיתוֹ יִתֵּן: לב נֹאֲף אִשָּׁה חֹסֶר־לֵב מִשְׁחִית נִפְשׁוֹ הוּא יַעֲשֶׂנָּה:

רש"י

מטחות עינים של לשון נכריה: (כה) ואל תקחך. ואל
תטול חכמתך ממך בעפעפי עיניה שקורצות בהם
בעפעפיה: (כו) כי בעד אשה זונה עד ככר לחם.
לידי עניות וחוסר כל טוב: נפש יקרה תצוד. נפש
שהיתה יקרה קודם לכן באה וצדה לגיהנם:
(כז) היחתה איש. הישאב איש גחלים בשפולי בגדיו
ולא ישרפו. כל לשון חתיית גחלים לשון שאיבה הוא
כמשמעה כשממלא הכלי בתוך המדורה: (כט) אל
אשת רעהו. כמשמעו ואף על ע"ג יש לדרשה שהיא
מיוחדת ללא לך: (ל) לא יבוזו. וגו': (לא) ונמצא
ישלם. וגו': את כל הון ביתו יתן. ואפי' צריך למכור
כל אשר לו על זה, מכל־מקום יש לו תקנה, ומתחלה
מחמת רעב עשה, אבל: (לב) נואף אשה וגו'.
שלשתם מחוברים בדבור אחד אם יגנוב הגנב גנבה
אין לבזותו כ"כ כמו הנואף למה כי לרעבון נפשו הוא
עושה ואולי אין לו מה יאכל וכשנמצא יש לו תקנה
בתשלומין ולכל היותר ישלם שבעתים כלומר תשלומי
כפל הרבה ואפילו חמשים על אחד, ויש מפרשים
שבעתים כמו גונב שור וכליו וטבחיו שמשלם חמשה
בקר ותשלומי כפל על הכלים (הרי שבעה): נואף
אשה חסר לב. הוא שהרי לא לרעבון עשה: משחית
נפשו הוא יעשנה. הזמה:

מצודת ציון

(כב) תנחה אותך. תנהג אותך בדרך הישר: תשמור עליך.
משודדי לילה: היא תשיחך. תדבר עמך כחבר טוב המדבר
עם חבריו להשתעשע עמו: (כג) כי נר מצוה. המצוה שאדם
עושה מאירה לו כנר והלומד תורה היא לו כאור היום
והשומע תוכחת מוסר הוא לו דרך המביא חיים:
(כד) לשמרך. כי המוסר יועיל לשמרך מאשה זונה: מחלקת.

מחלקלקות פתויי הנכריה והוא כפל ענין במ"ש: (כה) ואל תקחך. אל תקח לכך להיות נמשך אחריה ע"י רמזי עפעפיה:
(כו) כי בעד אשה זונה. בעבור חמדת אשה זונה בא האדם לרב העוני עד כי ישאל ככר לחם: תצוד. בחלקת אמריה תצוד
את הנפש עם שהיתה יקרה ונקיה מעון: (כז) היחתה. וכי אפשר שישאב איש בחיקו את האש ולא תשרפנה בגדיו: (כח) אם
יהלך. וכי יהלך איש על גחלים ולא תשרפנה רגליו: (כט) כן הבא. כן הוא הבא אל אשת רעהו כי כל הנוגע בה לא ינקה
מעונש הראוי: (ל) לא יבוזו. אין מרבים לבזות את הגנב כאשר יגנוב למלא נפשו כי רעב הוא וגנב לשבור הרעבון וכמעט
לאונס יחשב: (לא) ונמצא. וכאשר ימצא יוכל לתקן בתשלומין אז חדל ממנו בעל הגניבה: את כל הון. ר"ל הלא לא יתן
יותר מכל הון ביתו אבל לא נגע עד הנפש: (לב) נואף אשה. אבל המנאף עם אשה הוא חסר לב והרוצה להשחית נפשו עשה
יעשה כזאת הואיל ואין לו הכרחיות כגונב ממון:

מצודת דוד

(כב) תנחה אותך. תנהג אותך בדרך הישר: תשמור עליך.
משודדי לילה: היא תשיחך. תדבר עמך כחבר טוב המדבר
עם חבריו להשתעשע עמו: (כג) כי נר מצוה. המצוה שאדם
עושה מאירה לו כנר והלומד תורה היא לו כאור היום
והשומע תוכחת מוסר הוא לו דרך המביא חיים:
(כד) לשמרך. כי המוסר יועיל לשמרך מאשה זונה: מחלקת.

ג כף לוקטי קוצים – טהורה. הזון והפרכי – טמאין. והשרוולים – טמאין. והפרכלימין – טהורין. וכל בית אצבעות – טהורות, חוץ משל קציץ, מפני שהיא מקבלת את האוג; נקרה, אם אינה מקבלת את רב האוג – טהורה.

ד סנדל שנפסקה אחת מאוניו, ותקנה – טמא מדרס; נפסקה שניה, ותקנה – טהור מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס. לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה שניה – טהורה. נפסק עקבו, נפל חטמו, או שנחלק לשנים – טהור. סולים שנפסק מכל מקום – טהור. מנעל שנפחת, אם אינו מקבל את רב הרגל – טהור. מנעל שעל האומם – רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאים. כל חמטות צורות – טהורות, חוץ משל ערביין. רבי מאיר פירוש ברטנורא

ג כף לוקטי קוצים. כמין כף יד של עור תופשים מלקטי קוצים בידהו, שלא ינקבו ידיהו בקוצים: טהורה. דאינה עשויה לקבלה: חזון. אזור כמין אבנט. ובלשון יוני קורין לחגור זוני: ברכייר. דפוס של עור נתון על הברכיים, כדי שיוכלו לעמוד על ברכיהו: טמאים. דעשויים לקבלה: שרוולים. כמין בית יד של עור דחוק וצר שנותנים בעלי אומנות ברועותיהו, כדי שלא יפלו בנדיהו הרחבים על דין ויבטלו אותן ממלאכתן: פרקמיון. גרסינ. והוא דבר שמחתל וקושר בו פדחתו: בית אצבעות. כמין יד של עור עשוי להכניס אצבעותיו לחוכו: קיציץ. מלקטי קוצים. פירוש אחר, מלקטי פירות הקין: האוג. פרי אדום המצוי באילן סנדל ביער מאליו. ופעמים שהמלקטים קוצים ביערים מלקטים האוג ונותנים אותו בבית אצבעות, נמצא שהוא עשוי לקבלה:

ד ותקנה טמאה מדרס. עדיין עומד בטומאתו, כיון דאזון שניה קיימא: טהור מן המדרס. אע"פ דנתקנה ראשונה קודם שנשברה שניה, מכל מקום טהור, דפנים חדשות באו לכאן, שלאחר שירדה לה טומאת מדרס נתחדשו לה פנים הללו, ואין זו הראשונה מאחר שכבר נתקלקל בה כדי בטולה: אבל טמא מגע מדרס. משום דאזון ראשונה כשנשברה, ותקנה שהביא אהן אחרת תחת השבורה וחיברה לסנדל, נטמאת מגע מדרס, שהרי ננעה בסנדל הטמא מדרס, וכי נשברה אזון שניה דפרח מונה טומאת מדרס אשתייר ביה טומאת מגע, דכל הסנדל מחובר לאזון ראשונה שנתקנה: עד שנפסקה. אזון שניה: טהורה. דכיון דנשברו שתי אונים תו לא חזי למידי: עקבו. עור של סנדל המכסה את גובה הרגל שכנגד שוקו מאחוריו: חוטמו. שעולה כנגד אצבעות הרגל מלפניו: טהור. מטומאה דלמפרע, אבל מקבל טומאה מכאן ולהבא: סוליים. עור שתחת פרסת הרגל בלבד. שאין לו עקב. ובלעז סול"א: האומם.

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

כף לוקטי קוצים – חתיכת עור כצורת כף היד שקושרים לוקטי קוצים על כפות ידיהם, שלא יינקו בקוצים, טהורה – אינה מקבלת טומאה, לפי שאינה עשויה לקבלה (הרי"ש; ברטנורא); והרמב"ם כותב: מפני שהוא עור פשוט ואין עליו צורת כלי (ה"י כל"ס ז, ב). ה"זון – מין חגורת עור, והפרכי – מכסה של עור הנתון על הברכיים, שיש העושים מלאכתם כשהם כורעים על ברכיהם, ולכן נותנים הם על הברכיים חתיכות עור להגן עליהן (הרי"ש); והרמב"ם כותב: עורות שתופרים הקיטעים על ארכובותיהם כדי שיתגלגלו בהן על הקרקע, טמאין – שעשויים לקבלה (הרי"ש; ברטנורא), או משום שצורת כלי (מלבוש) עליה (רמב"ם). והשרוולים – כמין בתי ידיים של עור, טמאין – מקבלים טומאה; ומבואר הטעם ב"תפארת ישראל", מפני שהם פשוטי כלי עור שיש בהם צורת כלי (עיי' "תוספות יום טוב"). והפרכלימין – כסיות של עור, שנותנים על הידיים (עיי' לעיל כד, טו); ויש גורסים: והפרכמיון. ומפרשים: דבר שמחתל בו פדחתו (הרי"ש; ברטנורא). טהורין – אינם מקבלים טומאה; וכל בית אצבעות – כסיות עור להכניס בהן את האצבעות, טהורות – אינן מקבלות טומאה, חוץ משל קציץ – חוץ מבית אצבעות של מלקטי קוצים, ויש מפרשים: של מלקטי פירות הקין, שהיא מקבלת טומאה, מפני שהיא מקבלת את האוג – שהקציצים מלקטים את פרי האוג ונותנים אותו בבית האצבעות, לפיכך דינה ככלי קיבול שמקבל טומאה; האוג הוא אילן נמוך בעל פרחים ירקרקים, שכל חלקיו מכילים חמרים מיוחדים המשמשים לעיבוד עורות, וכן כותב הרמב"ם, שהוא צמח שמעבדים בו העורות, וקוראים לו בערבית: "סומק", והאשכולות שלו ראויים לאכילה. נקרה – בית האצבעות, אם אינה מקבלת את רב האוג, טהורה – אינה מקבלת טומאה.

באור משנה ד

סנדל שנפסקה אחת מאוניו – אחת משתי אוניו שמכניסים בהן את הרצועות לקשור ולהדק את הסנדל לרגל, ותקנה – שעשה לסנדל אוזן אחרת, טמא מדרס – אם הסנדל היה טמא מדרס קודם שנפסקה האוזן, עדיין הוא עומד בטומאתו, הואיל ונשארה האוזן השנייה, שאף אוזן אחת דינה בשביל לקשור את הסנדל לרגל; ואפילו לא תיקן את האוזן שנפסקה, הריהו טמא מדרס, ומה שנקטה המשנה: "ותקנה".

משום סיפא הוא, כמו שנבאר להלן; נפסקה שניה – האוזן השנייה, ותקנה – אף על פי שתקנה, טהור מן המדרס – יצא הסנדל מטומאת המדרס, ואינו עוד אב הטומאה, לפי ששתי האוניים שהיו בו בשעה שנטמא אינן קיימות עוד, וחדשות באו במקומן; ואף על פי שתקנה האוזן הראשונה קודם שנפסקה השנייה, מכל מקום נתבטלה מן הסנדל טומאת הראשונה, שעם תיקונה של האוזן השנייה הרי פנים חדשות באו לכאן, וכאילו סנדל חדש הוא, אבל טמא מגע מדרס – והסנדל ראשון לטומאה; שהאוזן הראשונה שתקנה הרי נטמאה מגע מדרס, משום שנגעה בסנדל הטמא מדרס, וכשנפסקה האוזן השנייה, אף על פי שפקעה אז מן הסנדל טומאת המדרס, מכל מקום נשארה בו טומאת מגע מדרס, שהרי כולו מחובר לאוזן הראשונה שתקנה. לא הספיק לתקן את הראשונה – את האוזן הראשונה, עד שנפסקה שניה – האוזן השנייה, טהורה – טהור הסנדל לגמרי, אף מטומאת מגע מדרס, שכיון שנפסקו שתי האוניים שוב אין הסנדל ראוי לכלום. ברם, אם חזר ותיקן את האוניים הרי הוא מקבל טומאה מכאן ולהבא (הרי"ש; "משנה אחרונה"). נפסק עקבו – של הסנדל, היינו העור הזקוף שמקיף את אחורי הרגל, נפל חטמו – העור שבצד האצבעות, או שנחלק – החוטם, לשנים – ואינו ראוי לשימוש, שגנאי הוא לאדם לצאת בסנדל מרופט כזה ("תפארת ישראל"). טהור – שבטל מתורת סנדל ואינו ראוי לשימוש (הרי"ש); יש מפרשים, שנתבטלה טומאתו הקודמת, אבל מקבל טומאה מכאן ולהבא (ברטנורא); ברם, לדעת ה"ר"ש, אף מכאן ולהבא אינו מקבל טומאה, ואפילו ייחדו לנעלו כך (עיי' "תפארת ישראל"). סולים – ויש גורסים: סוליס. והוא מין סנדל שיש לו סוליה בלבד, ואין לו עקב וזא חוטם. שנפסק מכל מקום – בכל מקום שהוא, טהור – שאינו ראוי עוד לשימוש. מנעל שנפחת – שנקרע ונפלה ממנו חתיכה, אם אינו מקבל את רב הרגל, טהור – שבטל מעליו שם מנעל. מנעל שעל האומם – הדפוס שהמנעל נעשה עליו, רבי אליעזר מטהר – רבי אליעזר סובר, שאינו מקבל טומאה, לפי שעדיין לא נגמרה מלאכתו של המנעל עד שיתלנו מן האומם, ונחכמים מטמאים – שהואיל ומלאכת האומן נגמרה בו, ואף הדיט יכול ליטלו מן האומם, הלכך הוא נחשב כמנעל שכבר נגמרה מלאכתו, ומקבל טומאה. והלכה כחכמים (רמב"ם ה"י כל"ס כד, ה). כל חמטות – נודות עור, צורות – קשורות בקשר, כלומר שניקבו נקב המוציאן

אומר: צרור שעה – מהירות. צרור עולם – ממואות. רבי יוסי אומר: כל חממות צרורות – מהירות. ה' אלו עורות ממואין מדרס: עור שחשב עליו לשטיח, עור סקריטא, עור קמבליא, עור החמר, עור הפתן, עור הפתף, עור הרופא, עור העריסה, עור הלב של קטן, עור הפר, עור הפסת – מדרס. עור הסרוק, עור הסורק – רבי אליעזר אומר: מדרס, וחכמים אומרים: ממוא מת. ו' עב פסות, ותכריך פסות – מדרס. עב ארגמן, ותכריך ארגמן – בית שמואי אומרים: מדרס; ובית הלל אומרים: ממוא מת. עור שעשאו חפוי לכלי – טהור, למשקלות – ממוא. רבי יוסי מטהר משום אביו. ז' כל מקום שאין חסרון מלאכה – מחשבה ממואנת. וכל מקום שיש חסרון מלאכה – אין מחשבה ממואנת, אלא העצבה.

פירוש ברטנורה

דפוס של מנעל עשוי מעור מלא שער: ר' אליעזר מטהר. דסבר לא נגמרה מלאכתו של מנעל עד שישמנה מעל גבי האמום: וחכמים מטמאין. דחשבי ליה נגמרה מלאכתו. והלכה כחכמים: כל חממות צרורות. נאדות שניקבו נקב המוציאן מדי טומאתן וקשר הנקב, טהורין. כמו שהיו, מפני שעתיד להתיר הקשר: חוץ מקשר של ערביים. שאינו נוח להתיר: צרור שעה. קשר העשוי לפי שעה ועומד להתיר: צרור עולם. קשר העשוי להיות קיים לעולם: כל חממות צרורות טהורות. בין צרור עולם בין צרור שעה, ואפילו של ערביים. והלכה כתנא קמא: ה' לשטיח. לשטוח על גבי קרקע ולישב עליו: פקורטיא. עור שלובשים העבדים בשעת מלאכתן: קמבליא. עור שמציעין על גבי המטה ושוכבים עליו: עור החמר. גרסינן. ולא גרסינן עור החמור. כלומר עור שמושים החמר על בגדיו כשחומר אחר בהמות: עור הכתן. עור שנותנים לפנייהם אומני פשתן כדי שלא ידבק הנעורת של פשתן בבגדיהם: עור הכתף. שמושים הכתף בכתפו שלא יזיק לו המשאוי שעל כתפו: עור הרופא. רופא החבורות נותן לפניו עור שלא יטפנו בגדיו בדם הפצעים: עור העריסה. שמושים על עריסה של קטן: עור הלב של קטן. רגילים היו לחגור עור על מתני חקטן כנגד לבו, שלא יכנו החתול על לבו וימות: עור הכר והכסת. של מטה: עור הסרוק. עור הסורק: עור הפתן. עור הסורק: עור הפתן. ר' אליעזר אומר מדרס. וכל שכן טמא מת. דהא תנן בפרק בא סימן (נה דף מ"ט) כל הטמא מדרס מיטמא טמא מת: וחכמים אומרים טמא מת. ולא מדרס, שאין עשויין לישב עליהן. והלכה כחכמים:

ו' עב כסות. כגון לבדיו שעשה מהן כסות, זהו עב כסות. וכן עב ארגמן, לכד צבוע ארגמן. כך פירשו רבותי. ואני שמעתי, עב כסות, עור שמכסים בו הבגדים. עב ארגמן, עור שמכסים בו ארגמן: תכריך כסות. עור שכורכים בו הבגדים: תכריך ארגמן. עור שכורכים בו ארגמן: חפוי. מכסה. תרגום מכסה, חופאה: טהור. דהכי תניא, יכול שאני מרבה חפוי כלים לטומאה, תלמוד לומר (ויקרא י"א) אשר יעשה מלאכה בהם, פרט לחפוי כלים: ולמשקלות טמא. והא דתנן לעיל סוף פרק כל כלי עץ שנחלק, זה הכלל וכו' העשוי לחפוי טהור, חיפוי דמשקלות שאנו, לפי שהוא עשוי לקבלה, והמשקלות עצמה אינה כלי. והלכה כתנא קמא:

ז' שיש חסרון מלאכה. שעדיין חסרה מעשה ואחר כך תתקיים [המחשבה]: אלא העצבה. שאע"פ שחסרה מלאכה, מחשבה מטמאתה, לפי שאין מקפידין

משניות מבוורות – קהתי

מידי טומאתן, וקשר את הנקב (דמב"ס; ברטנורה), מהירות – מפני שהקשר ניתן להתיר, ואין החמת נחשבת על ידי הקשר ככלי שלם, חוץ ממשל ערביין – מנודות של ערביים, שיוצאים הם לקשור קשר חזק שאינו נוח להתיר. רבי מאיר אומר: צרור שעה – אם הקשר עשוי לשעה, ועומד להתיר, מהירות – אפילו של ערביין; צרור עולם – אם הקשר עשוי להיות קיים לעולם, טמאות ואפילו של כל אדם (תפארת ישראל). רבי יוסי אומר: כל חממות צרורות – קשורות בקשר ואינן תפורות, ואפילו של ערביים וצרור עולם, מהירות – שאינן נחשבות על ידי הקשר ככלי שלם. והלכה כתנא קמא (דמב"ס הל' כלים כד, יא; עיין משנה עדיות ה, א; ועיין "תוספות יום טוב" שם).

בארנו את הסיפא של משנתנו לפי הרמב"ם, וכן מבארים רוב המפרשים. אבל רש"י (במסכת מנחות לו, ב) אינו מפרש את המשנה בחממות שניקבו, אלא בחממות בכלל: "כל חממות – נודות הצורות שאין שוליהן תפורין אלא צורדין, טהורין – אין מקבלין טומאה, שרואים כאילו נותר הקשר ואין בית קיבול, והרי זה ככלי הנקוב במוציא רימון, חוץ משל ערביין – שדרכן בכך". – וכן מפרש הראב"ד (עיין פירושו למסכת עדיות ה, א).

באור משנה ה

אלו עורות ממואין מדרס – שאם ישב או שכב עליהם הזב, הרי הם אב הטומאה: עור שחשב עליו לשטיח – להשתמש בו כשטיח, לישב עליו; עור סקריטא – עור העשוי להשתמש בו כסינור, או כמפה לאכול עליו (עיין לעיל טו, ד); עור קמבליא – שטיח למצע המיטה; עור החמר – שנוהג חמורים נותן על בגדיו; עור הפתן – שנותן העובד בפשתן לפניו, כדי שלא תדבק הנעורת של פשתן בבגדיו; עור הפתף – שהנושא משא על כתפו מניח על הכתף, כדי שלא יזיקנה המשא; עור הרופא – שחוגר הרופא, כשהוא מקיז דם או מטפל בפצעים; עור העריסה – שפורסים בעריסה של תינוק; עור הלב של קטן – עור שכורכים על לבו של ילד קטן

באור משנה ו

עב פסות – עור שמכסים בו הבגדים, ותכריך פסות – ועור שכורכים בו את הבגדים, מדרס – מקבלים טומאת מדרס, שלפעמים יושבים עליהם. עב ארגמן – עור שמכסים בו צמר הצבוע ארגמן, ותכריך ארגמן – עור שכורכים בו את הארגמן, בית שמואי אומרים: מדרס – מקבלים טומאת מדרס; ובית הלל אומרים: טמא מת – ולא מדרס, שהואיל והארגמן יקר, ומקפידים על נקיותו, אין יושבים עליהם. עור שעשאו חפוי לכלי – מכסה לכלי, טהור – אינו מקבל טומאה כלל, למשקלות – עור שעשאו חיפוי למשקלות, כדי שלא ישחקו ויתמעט משקלם, טמא – מקבל טומאת מת, הואיל ויש לו בית קיבול. רבי יוסי מטהר משום אביו – רבי יוסי אומר בשם אביו (רבי חלפתא), שאף עור שעשאו חיפוי למשקלות אינו מקבל טומאה, שכל העשוי לחיפוי, טהור. והלכה כתנא קמא.

באור משנה ז

שינוי לעיל (כה, ט): "כל הכלים יורדים ליד טומאתם במחשבה", ובאה משנתנו ללמד, שאין הכלים יורדים ליד טומאה במחשבה, אלא אם כן הכלי ראוי באותה שעה לשימוש, ואינו חסר עוד שום מעשה כדי לקיים בו את המחשבה. כל מקום שאין חסרון מלאכה – מחשבה ממואנת – משחשב אדם כדי שיהא ראוי לשימוש, מחשבה ממואנת – משחשב אדם

ח עורות בעל הבית – מחשבה מטמאתו; ושל עבדן – אין מחשבה מטמאתו. של גנב – מחשבה מטמאתו; ושל גזלן – אין מחשבה מטמאתו. רבי שמעון אומר: חלוק הדברים: של גזלן – מחשבה מטמאתו; ושל גנב – אין מחשבה מטמאתו, מפני שלא נתיאשו הבעלים. מ עור שהוא טמא מדרס, וחשב עליו לרצועות ולסנדליו, פיון שנתן בו את האזמל – טהור; דברי רבי יהודה. וחקמים אומרים: עד שימעיטנו פחות מחמשה טפחים. רבי אלעזר בר רבי צדוק אומר: אף העושה מטפחת מן העור – טמאה; ומן הפסת – טהורה.

פירוש ברטנורה

על חסרון מלאכה שלה. ועוצבה הוא עור המכסה את המרכב, ואינה צריכה קיצוע, דכיון דעשויה לכיסוי אינו חושש לקיצוע: **ח של בעל הבית.** דאינו עשוי למכור, ועושה מהן מטות ודולפאות וטבלאות. חשב עליהן לדבר שראויין לו בלא חסרון מלאכה, מקבלים טומאה מיד: ושל עבדן. דעשוי למכור, אין המחשבה מטמאתו. דעבדן דממלך ומוכרין והלוקח יעשה מהן מעעלים, ועדיין לא נגמרה מלאכתו לכך: של גנב מחשבה מטמאתו. דקננהו ביאוש. דקסבר סתם גניבה יאוש בעלים הוא, דלא ידעי ממאן לתבעו: ושל גזלן אין מחשבה מטמאתו. ואע"פ שחשב עליהן לדבר שאין בו חסרון מלאכה. דסתם גזילה אין בו יאוש בעלים, דכיון דידע מאן גזילה אול ותבע ליה בדינא: חילוף הדברים. סתם גזילה איכא יאוש, דלענינה שקל מנייה ומוחא הוא דאינש אלמא הוא ומיאש, אבל סתם גניבה, סבר משכחנא ליה לנגב ותבענא ליה לדינא ולא מיאש. והלכה כתנא קמא: **ט עור שהוא טמא מדרס.** כגון שטיח וכיוצא בו: אף העושה מטפחת מן העור. שהוא טמא מדרס: טמאה. המטפחת, שהמטפחת דומה לשטיח, דפעמים שהוא יושב עליה. אבל אם קצץ הכסותו של עור הטמאות ועשה מהן מטפחות, טהורות, מידי דהוי אכלים שנשברו. ומיהו מקבלות טומאה מכאן ולהבא, כדתנן לעיל בפרק כ"ד:

משניות מבוררות – קהתי

להוציא מידו את הגזילה, הלכך העורות שלו, ומחשבתו מועילה בהם; ושל גנב, אין מחשבה מטמאתו, מפני שלא נתיאשו הבעלים – שמקורם הם למצוא את הגנב ולתבעו לדין, והרי שאין העורות שלו, הלכך אין מחשבתו מועילה בהם להורידם לידי טומאה.

גמרא (בבא קמא קיד, א): אמר עולא: מחלוקת (תנא קמא ורבי שמעון במשנתנו) בסתם (שלא ידוע אם הבעלים נתיאשו, שלדעת תנא קמא סתם גניבה יש בה יאוש בעלים, ולא סתם גזילה, ולדעת רבי שמעון להיפך: סתם גזילה יש בה יאוש ולא סתם גניבה), אבל בידוע (כגון ששמע שנתיאשו הבעלים), דברי הכל יאוש קונה (ואפילו גנב רבי שמעון גזלן לתנא קמא. רבה אמר: אף בידוע מחלוקת (שאפילו שמע שנתיאשו הבעלים, סובר תנא קמא בגזלן, שאין זה יאוש, שכל שעה דעתם של הבעלים לתבעו בדין ולהוציא את הגזילה מידו; וכן סובר רבי שמעון בגנב שאין זה יאוש, לפי שלעולם מקוריהם הבעלים למצוא את הגנב ולתבעו בדין). אמר לו אבוי לרבה אל תחלוק על עולא. שכן שנינו במשנה כמות: מפני שלא נתיאשו הבעלים, והרי שהטעם הוא שלא נתיאשו הבעלים, אבל אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו. אמר לו (רבה לאבוי): אנחנו שונים במשנה: לפי שאין יאוש לבעלים (כלומר, לדעתו פירוש המשנה הוא: שלא נתיאשו הבעלים בלבם אפילו אומרים שנתיאשו. – תוספות)

באור משנה ט

עור שהוא טמא מדרס – כלומר שהוא ראוי לקבל טומאת מדרס, כגון עור העשוי לשטיח (ענין לעיל כו, יב), או שבאמת כבר נטמא במדרס, וחשב עליו לרצועות ולסנדליו – לחתוך ולעשות ממנו רצועות או סנדלים, וכבר שנינו לעיל (כו, יב), שעור העשוי ליחתך לרצועות או לסנדלים טהור, פיון שנתן בו את האזמל – שתחב את האזמל בעור לחתכו לרצועות, טהור – אינו מקבל טומאה, ואם העור היה טמא, הריהו יוצא מידי טומאתו; דברי רבי יהודה – שלדעתו המעשה של נתינת האזמל בעור ביטל את שימושיו הראשון והוציאו מידי טומאה. וחקמים אומרים: עד שימעיטנו פחות מחמשה טפחים – אין העור יוצא מידי טומאה אלא אם כן תחכו עד שלא נשאר ממנו אלא פחות מחמישה טפחים, שבשיעור זה אינו ראוי עוד לקבל טומאה (כלהלן כו, ב). אבל אם לא מיעטו פחות מחמישה טפחים, אין נתינת האזמל חשובה מעשה להוציא את העור מידי טומאה. רבי אלעזר בר רבי צדוק אומר: אף העושה מטפחת מן העור – שהוא טמא מדרס, טמאה – המטפחת, שאין כאן שינוי מעשה, לפי שהמטפחת היא כעין שטיח קטן; ומן הפסת – אבל העושה מטפחת מכסת של עור הטמאה, טהורה – המטפחת, לפי שיש כאן שינוי צורה, ששינה דבר המקבל לדבר פשוט, ברם, המטפחת מקבלת טומאה מכאן ולהבא.

להשתמש בכלי כמות שהוא, הריהו מקבל טומאה, כמו ששנינו לעיל (כה, ט): "כל הכלים יורדים לידי טומאתו במחשבה". וכל מקום שיש חסרון מלאכה – שעדיין חסר מעשה כללי, כדי שיוכל האדם להשתמש בו כפי מחשבתו, אין מחשבה מטמאתו – אין הכלי יורד לידי טומאה במחשבה, אלא העצבה – חוץ מן העוצבה, היינו מכסה עור שמניחים על המרכבה או על האוכף, שאף על פי שעדיין לא קיצצה ותיקנה, מכל מקום מחשבה מועילה בה, שמשחשב אדם להשתמש בעוצבה, הרי היא מקבלת טומאה מכאן ואילך, לפי שעשוי אדם להשתמש בה אף בלי קיצוץ ותיקון.

באור משנה ח

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה לפרט דוגמאות לכלל ששנינו שם.

עורות בעל הבית, מחשבה מטמאתו – הואיל ובעל הבית אינו עשוי למכור את עורותיו, והוא מתקנם לתשימישים שונים, לפיכך אם חשב עליהם להשתמש בהם כמו שהם, ואין כאן חסרון מלאכה, הרי הם מקבלים טומאה; ושל עבדן – ועורות של המעבד עורות למכירה, אין מחשבה מטמאתו – אף על פי שחשב עליהם להשתמש בהם כמו שהם, אין מחשבתו מועילה להורידם לידי טומאה, לפי שהוא עשוי להימלך עליהם ולמכרם לתעשיית נעליים, והרי שעדיין יש בהם חסרון מלאכה, ואינם מקבלים טומאה (הר"ש; ברטנורה); ויש מבארים הטעם, שאין דרך אומן להשתמש בכלים שעשה למכירה, כדי שלא ייפגמו, הלכך המחשבה של העבדן להשתמש בעורות כמו שהם אינה מועילה להורידם לידי טומאה, משום שעשוי הוא להימלך בדעתו שלא להשתמש בהם אלא למכרם (משנה אחרונה). ושל גנב – עורות של גנב, מחשבה מטמאתו – אם חשב הגנב להשתמש בהם כמו שהם, מחשבתו מועילה להורידם לידי טומאה, לפי שסתם גניבה יש בה יאוש בעלים, מאחר שאין הבעלים יודעים ממי לתבוע אותה, והרי שהגנב קנה את העורות ביאוש, הלכך מועילה מחשבתו בהם; ושל גזלן – אבל העורות של גזלן, אין מחשבה מטמאתו – שאף על פי שחשב הגזלן להשתמש בהם כמו שהם, אינם יורדים לידי טומאה, שסתם גזילה אין בה יאוש בעלים, שהואיל והבעלים מכירים את הגזלן, הרי הם טורחים לתבעו לדין ולהוציא את הגזילה מידו, ונמצא שאין העורות שלו, הלכך מחשבתו אינה מועילה בהם להורידם לידי טומאה. רבי שמעון אומר: חלוקה הדברים: של גזלן, מחשבה מטמאתו – לפי שסתם גזילה יש בה יאוש, מאחר שהבעלים מכירים את הגזלן ויודעים הם שהוא איש אלים ואין להם סיכויים

פרק עשרים ושבעה

א הַבֶּגֶד מִטְמֵא מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת, הַשֶּׁק מִשּׁוּם אַרְבָּעָה, הָעוֹר מִשּׁוּם שְׁלֹשָׁה, הָעֵץ מִשּׁוּם שְׁנַיִם, וְכָל חָרָס מִשּׁוּם אֶחָד. כָּל חָרָס מִטְמֵא מִשּׁוּם כָּלִי קָבוֹל. כָּל שֶׁאֵין לוֹ תוֹךְ בְּכָלִי חָרָס – אֵין לוֹ אַחֲזָרִים. מוֹסֵף עָלָיו הָעֵץ, שֶׁהוּא מִטְמֵא מִשּׁוּם מוֹשֵׁב. וְכֵן טַבֵּלָה שֶׁאֵין לָהּ לְזָבֹז, בְּכָלִי עֵץ – טַמְאָה, וּבְכָלִי חָרָס – מְהוּרָה. מוֹסֵף עָלָיו

פירוש ברטנורא

כז א הַבֶּגֶד מִיִּטְמֵא מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת. כדמפרש ואיל. משום כלי קיבול, משום מושב, משום אוהלים, משום אריג, משום שלש על שלש. וכל אחד מהם משונה שיעורו זה מזה. כיצד, בגד שיש לו בית קיבול, כגון צרור מרגלית דתנן לעיל, או בית קיבול שמן, או בית קיבול שעורה, שיעורו בכל שהוא. [ומשום מושב, אם נטמא] במדרס הוב, שיעורו אין פחות משלושה טפחים על שלושה טפחים. ואם נעשה אוהל למת דכתיב (במדבר י"ט) והזהר על האוהל, אין טמא בפחות מטפח על טפח. ואם הוא אבנט או חגורה, מיטמא משום אריג, אע"פ שאין בו שיעור שיהיה ראוי להקרא בגד, שאין ברחבו שלש אצבעות, אפילו הכי טמא מפני שהוא אריג. וילפינן ליה משק, מה שק טווי ואריג אף כל טווי ואריג. וכל שאר טומאות אין בגד מיטמא ולא מטמא בפחות משלושה אצבעות על שלש אצבעות, דאינו חשוב לא לעניים ולא לעשירים ואינו קרוי בגד: השק. הוא האריג משער ונוצה של עוים: **משום ארבעה שמות.** דשיעור שלש אצבעות [על שלש אצבעות] אין בו: **העור משום שלושה.** דלית ביה משום שלש על שלש, ולית ביה נמי משום אריג: **העץ משום שנים.** דלית ביה טומאת אוהלים, כדתנן בפרק במה מדליקין, כל היוצא מן העץ אינו מיטמא טומאת אוהלים. ולית ביה נמי משום אריג, ולא משום שלש על שלש: **החרס משום אחד.** משום בית קיבול בלבד. דלית ביה כל הני דאמרינן. ומדרס נמי לית ביה, דכתיב במדרס הוב (ויקרא ט"ו) ואיש אשר יגע במשכבו, מקיש משכבו לו, מה הוא שיש לו טהרה במקוה אף כל שיש לו טהרה במקוה, פרט לחרס שאין לו טהרה במקוה שאינו נעשה משכב לזכ: **אין לו אחוריים.** שאין כלי חרס מקבל טומאה מאחוריו, כדכתיב (ויקרא י"א) וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו וגו'. ואם נגעה טומאה מאחוריו לא נטמא כלל: **שהוא מיטמא**

משניות מבוארות – קהתי

הלשון "אף" בדברי רבי אלעזר בר רבי צדוק אינו מתיישב כאן, והמפרשים נדחקים בפירושו. **הא"ש מפרש:** אף העושה מטפחת מן העור וכי' – כלומר אף על פי שהעושה מטפחת מן העור טמא מדרס, העושה מטפחת מכסת הטמא מדרס, מיד שהתיר תפירות הכסת כדי לעשות מן העור מטפחת, טהרה מטומאת מדרס שהיתה עליה, כדין כלים שנשכרו או שנקרעו. אבל המטפחת מטמאה מכאן ולהבא אם ישב או שכב עליה הוב, והיינו כרבי יהודה שאמר: כיון שנתן בו את האיזמל, טהור. וכתב בעל "משנה אחרונה", שפירוש זה דחוק הוא, ש"התיר התפירות" לא הזכיר כלל רבי אלעזר בר רבי צדוק; ואדרבה, העושה מטפחת משמע שעשה כולה. ולכן נראה לו לפרש שבא דווקא לסייע לחכמים, שכן לרבי יהודה העושה מטפחת מן הכסת, טמאה המטפחת, לפי שיש כאן שינוי מעשה לתקן, ואין שינוי מעשה מוציא מידי טומאה אלא במעשה המקלל. ואמנם ברישא כשבא לחתוך את העור לרצועות ולסנדלים, היה זה קלקול לגבי המדרס, שאי אפשר לו עוד להשתמש בו למדרס, אבל כסת שעשה מטפחת, הרי זה מעשה לתקן, ואינו מוציא אותה מידי טומאה. ברם, לדעת חכמים המטפחת טהורה, שמכל מקום שינוי מעשה הוא. והגר"א מפרש: לא זו בלבד עור שחשב עליו לעשות ממנו רצועות שהוא טהור, שהרי חשב לדבר טהור, אלא אפילו עשה מטפחת מהכסת ששינה לדבר טמא, מכל מקום טהור, הואיל ושינה מדבר המקבל לדבר פשוט ("אליהו רבא" להק' ח. ת). ויש מפרשים שהחידוש הוא בעושה מטפחת מן העור, כלומר לא זו בלבד שנתנית האיזמל אינה מבטלת מן העור טומאת מדרס, שהרי שם עור נשאר עליו אפילו אחר נתינת האיזמל, אלא אף העושה מעור טמא מדרס מטפחת, ששינה מעור למטפחת, מכל מקום המטפחת טמאה מדרס, שהואיל ושינה מדבר פשוט לדבר פשוט אין זה שינוי מעשה ("סדרי טהרות").

באור משנה א

פרק זה והפרק שלאחריו דנים בטומאת הבגד.

הַבֶּגֶד מִטְמֵא מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת – אפשר לו לקבל טומאה משום חמישה דברים המביאים לידי קבלת טומאה, כמבואר להלן במשנתנו, ואלו הם: משום כלי קיבול, משום מדרס, משום אוהל, משום אריג ומשום שלוש על שלוש. וכל אחד מאלו שיעורו שונה: בגד שהוא כלי קיבול מיטמא בכל שהוא; העשוי למדרס אינו מיטמא בפחות משלושה טפחים על שלושה טפחים, ואם נעשה אוהל למת, הריהו מיטמא משום אוהל בכל שהוא, ויש כותבים, דווקא כשהוא טפח על טפח (רמב"ם; ברטנורא); אם הוא אבנט או חגורה, הריהו מיטמא משום אריג, אף על פי שאין בו שיעור להקרא בגד; ושיעורה של תחיתת בגד להיטמא משום "בגד" הוא שלוש אצבעות על שלוש אצבעות. **הַשֶּׁק** – העשוי משערות בעלי חיים, וכיחוד מנוצה של עוים (אבל העשוי ממצמר של כבשים הוא בכלל בגד). **מִשּׁוּם אַרְבָּעָה**

העור, שהוא מטמא משום אהלים. מוסף עליו השק, שהוא מטמא משום אריג. מוסף עליו הבגד, שהוא מטמא משום שלש על שלש.

ב הבגד מטמא משום שלשה על שלשה – למדרס, ומשום שלש על שלש – לטמא מת. השק ארבעה על ארבעה, העור חמישה על חמישה, מפץ ששה על ששה – שוין למדרס ולטמא מת. רבי מאיר אומר: השק שירי ארבעה, ותחלתו משיגמר.

ג העושה שנים מן הבגד ואחד מן השק, שלשתן מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן המפץ – טהור. חמישה מן המפץ ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן השק, שלשה מן השק ואחד מן הבגד – טמא. זה הפלל: כל שחבר לו מן החמור ממנו – טמא; מן הקל ממנו – טהור.

פירוש ברטנורא

משום אריג. מה שאין כן בעור, דאפילו חתכו לרצועות דקות וארגן אינו חשוב אריג:

ב הבגד מיטמא. לטמא מת ולכל שאר טומאות חוץ ממדרס, משום שלש אצבעות על שלש אצבעות. משום דחוי לעניים, ואחריו מדרכות והבגד. אבל למדרס בעינן מדי דחוי לשיבה, ובפחות משלשה טפחים על שלשה טפחים לא חוי למושב: השק, הארוג משער ונוצה של עוים, שיעורו בין לטמא מת בין למדרס אין פחות מארבעה טפחים על ארבעה טפחים: שוין. לטמא טומאת מדרס וטמא מת. שק ועור ומפץ: שירי ארבעה. לענין זה נאמר שיעורו בארבעה. כשבלה ונקרע ונשתתף ממנו שיעור ארבעה טפחים. אבל בתחלת אריגתו אינו מקבל טומאה עד שיארג כולו. ואין הלכה כרבי מאיר: ג היה עושה שנים מן הבגד. שני טפחים: ואחד מן השק. טפח אחד: טהור. דאין הנרוע משלים שיעורו של חשוב, דהנרוע שיעורו מרובה. אבל החשוב משלים שיעורו של גרוע, דאפילו בשיעור מועט החשוב מקבל טומאה: מן החמור. דסני ליה בשיעור מועט: מן הקל. דבעי שיעור מרובה. ודוקא כסדר הזה הכתוב במשנה מצטרפין לקל שבהן, הבגד והשק, השק והעור, העור והמפץ. אבל בגד ועור, או בגד ומפץ, או שק ומפץ, אין מצטרפין, דהמחבר בטלה דעתו אצל כל אדם. ומיהו לעשות מהן טלאי על גבי מרדעת של חמור, כולן מצטרפין, דמאיה מהן שיקעץ טפח ויעשה אותו טלאי למרדעת של חמור, מצטרף, דאינו מקפיד לשם אם הוא משני מינים:

משניות מבוארות – קהתי

של שלושה על שלושה טפחים, כשיעור של בגד, אלא שחיבר בה שני טפחים מן הבגד וטפח אחד מן השק, שלשתן מן השק ואחד מן העור – או שעשה מטלית של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, כשיעורו של שק, אלא שחיבר בה שלושה טפחים מן השק וטפח אחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן המפץ – או שעשה מטלית של חמישה על חמישה טפחים מן העור וטפח אחד מן המפץ, טהור – אין בה ארבעה טפחים מן העור וטפח אחד מן המפץ, טהור – אין המטלית מקבלת טומאה, שאין המין הצריך שיעור מרובה לקבלת טומאה משלים את המין שדיו בשיעור מועט. הלכך אין השק מצטרף לבגד ולא העור לשק ולא המפץ לעור. הרמב"ם כותב (הל' כלים כג, ד): טהור מן המדרס. אבל יש מפרשים, שטהור אף מטומאת מת, אם נגעה הטומאה במין המשלים, כגון בשניים מן הבגד ואחד מן השק, שנגעה טומאה בשק. אבל אם נגעה הטומאה בבגד, הבגד טמא, שהרי הוא מיטמא משום שלוש על שלוש אצבעות, והשק טהור (הר"ש; תפארת ישראל). חמישה מן המפץ ואחד מן העור – אבל אם חיבר חמישה טפחים מן המפץ וטפח אחד מן העור, ויש כאן ששה על ששה טפחים כשיעורו של מפץ, ארבעה מן העור ואחד מן השק – או שחיבר ארבעה טפחים מן העור וטפח אחד מן השק, ויש כאן חמישה על חמישה טפחים כשיעורו של עור, שלשה מן השק ואחד מן הבגד – או שחיבר שלוש טפחים מן השק וטפח אחד מן הבגד, ויש כאן ארבעה על ארבעה טפחים כשיעורו של שק, טמא – הרי זה מקבל טומאה, שהמין הצריך שיעור קטן לטומאה משלים את המין שצריך שיעור גדול. זה הפלל: כל שחבר לו – לחלק העיקרי של המטלית, מן החמור ממנו – שדיו בשיעור קטן כדי להיטמא, טמא – המטלית מקבלת טומאה; מן הקל ממנו – אבל אם חיבר לו מן הקל ממנו, שצריך שיעור גדול כדי להיטמא, טהור – שאין הדבר הקל מצטרף לדבר החמור כדי להשלים שיעורו להיטמא. ודווקא כאותו הסדר השנוי במשנתנו מצטרף החמור לקל, היינו הבגד לשק, השק לעור, והעור למפץ; אבל בגד ועור או בגד ומפץ או שק ומפץ אין מצטרפים, שהמחברם בטלה דעתו אצל כל אדם, ואף החמור אינו משלים את הקל (ברטנורא).

אוהלים, אבל עץ המחובר לקרקע אינו מיטמא טומאת אוהלים. ברם, התלוש, אפילו עץ מיטמא טומאת אוהלים (עין "אליהו רבא" שומביא בשם הרא"ש פירוש אחד ומקשה עליו; ועיין "תפארת ישראל"). מוסף עליו השק – על העור, שהוא מטמא – משום כלי קיבול ומשום מדרס ומשום אוהלים כמו העור, ונוסף על אלה גם משום אריג – שאם ארג משיער בגד שלם, כגון אבנט וכדומה, אף על פי שאין ברחבו אלא כל שהוא, הריהו נחשב כלי ומקבל טומאה. מה שאין כן בעור שאפילו חתכו לרצועות דקות וארגן, אינו חשוב אריג (ברטנורא). מוסף עליו הבגד – העשוי מצמר או פשתן (תפארת ישראל; עיין "משנה אחדונה"). שהוא מטמא – משום כל השמות שלמעלה כמו השק, ונוסף עליהם גם משום שלש על שלש – שחיתכת בגד שיש בה שלוש אצבעות על שלוש אצבעות מקבלת טומאה.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

הבגד מטמא משום שלשה על שלשה – טפחים, למדרס – דווקא אם יש בו שלושה טפחים על שלושה טפחים הריהו מקבל טומאת מדרס. אבל בפחות מכן אינו מקבל טומאת מדרס, לפי שאינו ראוי לשיבה; ומשום שלש על שלש – אצבעות, לטמא מת – והוא הדין לשאר טומאות (חוץ מטומאת מדרס). שאפילו אין בו אלא שלוש על שלוש אצבעות הוא מקבל טומאה, משום שחיתכת בגד זו חשובה היא אצל עניים. השק ארבעה על ארבעה – טפחים, העור חמישה על חמישה – טפחים, מפץ – אריג מגומא וכיוצא בו, ששה על ששה – טפחים, שוין – השיעורים הללו בשק, בעור ובמפץ, למדרס – לקבל טומאת מדרס, ולטמא מת – ולקבל טומאת מת ושאר הטומאות. רבי מאיר אומר: השק שירי ארבעה – כשנקרע השק ונשתתף ממנו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, הוא מקבל טומאה, ותחלתו – אבל בתחילת עשייתו, משיגמר – אינו מקבל טומאה אלא לאחר שנגמרה אריגתו. ואין הלכה כרבי מאיר.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

העושה שנים מן הבגד ואחד מן השק – כלומר שעשה מטלית

ד המקצע מכלם טפח על טפח – טמא. משולל הקפה טפח על טפח – טמא. מצדדי הקפה – רבי שמעון מטהר; וחקמים אומרים: המקצע טפח על טפח בכל מקום – טמא.
ה בלוי נפה וכברה שהתקינן לשיבה – רבי עקיבא מטמא, וחקמים מטהרין עד שיקצע. כסא של קטן שיש לו רגלים, אף על פי שאין בו גבה טפח – טמא. חלוק של קטן – רבי אליעזר אומר: כל שהוא; וחקמים אומרים: עד שיהיה בו פשעור; ונמדד כפול.
ו אלו נמדדין כפולין: אמפליא, ופמוליניא, ומכנסים, וכובע, וכיס של פנדא. ומטלית שטלית על השפה, אם פשוטה – נמדדת פשוטה; ואם כפולה – נמדדת כפולה.

פירוש ברטנורא

ד מכלום. מאיזה מהן שיקצע טפח על טפח ראוי לטמא מושב. דהני שיעורין דתנן לעיל, הבגד שלשה על שלשה למדרס והשק ארבעה על ארבעה וכו', לא היו אלא בחתיכת בגד או שק או עור או מפיץ שלא חתכה ותקנה לשיבה, אבל המקצע דהיינו המתחך והמתקן מאחד מכולן טפח על טפח כדי לישב עליו, טמא מושב, שכן לפעמים מקציעין ועושים מלאי מאחד מהן למרדעת של חמור ויושבים עליו, ולא היו אלא טפח על טפח: מכל מקום. ואפילו מן הצדדים. ור' שמעון סבר דמן הצדדים לא חזי למושב. ואין הלכה כר' שמעון:
ה נפה וכברה. של עור הם. ופעמים עושים נפה משער, ודינה כדון שק. וכן פעמים עושים כברה מחבלים של שיפה ושל גמי, ודינה כדון מפיץ: עד שיקצע. שיחתך ויתקן למושב. והלכה כחקמים: אע"פ שאין בו גבה טפח. ואע"פ דשל גדול לא מטמא בבגד מטפח, כדתנן לעיל בפרק השלחן והרלפק [משנה ג'], כסא של קטן חזי לשיבה אפילו בבגד מטפח: עד שיהיה בו פשעור. אם הוא מבגד עד שיהיה שלשה על שלשה, כשיעור טומאת הבגד למדרס: ונמדד כפול. שלשה לפניו ושלשה לאחוריו, נמצא כשפושטו שהוא ששה אורך על שלשה רוחב, ארכו כפלים כרחבו:
ו אלו נמדדים כפולין. דצריך שיהיה השיעור משני צדדים. כיון דאורחיהו להשתמש בהן משני צדדים, אי חזי השיעור מצד אחד לא מהני. פירוש אחר, נמדדים כפולים, שכל בגד במקום החתך דרך החושים לצאת ממנו ומתקלקל ונוח ליקרע, ודרך התופרים לכפול מעט סביב החתך ותופר, והיינו נמדד כפול דקתני, דלאחר שנכפל צריך שיהיה בו כדי מרתו, ואי ליכא כדי מרתו אע"פ שאם היה מתיר התפורה ופושטו היה בו כדי מרתו, לא מהני: אנפליא. מגעל המגיע על הארכובה. בין של בגד בין של עור: פמוליניא. כמין מכנסים גדולים ממתנים ועד ירכים, ויש להן שניצנים: וכובע. שבראש: וכיס של פנדא. אזור חלול, והוא כעין כיס העשוי לקבל: מטלית. טלית: שטלית על השפה. שתפרה על השפה סביב לצוואר: אם פשוטה. שאינה תפורה משני צדדים אלא או מלפניו או מאחוריו. ולפירוש השני, שלא נכפל מן החוט סביב התפירה:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

המקצע מכלם טפח על טפח – המקצץ ומתקן מאחד מכל המינים שנימנו לעיל מטלית בשיעור טפח על טפח בשביל לישב עליה, טמא – המטלית מקבלת טומאת מושב, שאם ישב עליה זב הריהו נעשית אב הטומאה; שכל השיעורים שנישנו לעיל: הבגד שלושה על שלושה למדרס, והשק ארבעה על ארבעה וכו', לא נאמרו אלא בחתיכת בגד או שק או עור או מפיץ שלא חתכה ותיקנה לשיבה, אבל אם חתכה ותיקנה לשיבה, הרי היא מקבלת טומאת מושב בשיעור של טפח על טפח, שכן לפעמים מקציעים ועושים מטלית מאחד מן המינים הללו למרדעת של חמור, ואין בה אלא טפח על טפח. משולל הקפה טפח על טפח – המקצע טפח על טפח משולי הסל, טמא – אף זה מקבל טומאת מושב, לפי שראוי לשיבה. מצדדי הקפה – המקצע טפח על טפח מן הצדדים של הסל, רבי שמעון מטהר – מטומאת מושב, לפי שהצדדים כפופים ואינם ראויים לשיבה; וחקמים אומרים: המקצע טפח על טפח בכל מקום – אף מן הצדדים, טמא – מקבל טומאת מושב, הואיל והקציעו לשם ישיבה.

באור משנה ו

אלו – המנויים להלן, נמדדין כפולין – שיעוריהם לקבלת טומאה צריכים להיות כפולים, כדרך תשמישם, היינו שיעור אחד לפניו ואחד לאחוריו, כמו שבארנו במשנה הקודמת בחלוק של קטן (עיין ברטנורא שמואל שם פירוש אחר): אמפליא – מגעל של בד או של צמר או של לבד החופה את רוב הרגל; ויש מפרשים: פוזמקיים, ופמוליניא – מין מכנסיים רחבים, ומכנסים, וכובע, וכיס של פנדא – אזור חלול, וכו'; כל אלו נמדדים תמיד כפולים. ומטלית שטלית על השפה – שתפרה על שפת כותנתו סביב לצוואר, אם פשוטה – אם תפר את המטלית בצד אחד של השפה, נמדדת פשוטה – כשיעור אחד, ואם כפולה – שתפר את המטלית בשני צידי השפה, נמדדת כפולה – בשיעורים כפולים.

בטעם המחלוקת של רבי שמעון וחקמים כותב בעל "משנה אחרונה": "ונראה, שרבי שמעון וחקמים סוברים, שההלכה המקובלת בדינו, שאין הכלים עולים מטומאתם אלא בשינוי מעשה, טעמה הוא, משום שבמחשבה עשוי אדם להימלך אבל משעשה מעשה שוב אינו נמלך. וכאן הקופה היא כלי קיבול, ואין דרך אדם לקלקל כלי קיבול לצורך מושב, ויש לחשוש שיימלך ויחזור הטפח למקומו, לדופן הקופה, וכל שעלול להימלך, אפילו מעשה אינו מועיל (עיין לעיל כו. ח). וזהו שמחלק רבי שמעון, שהמקצע מצדדי הקופה, שעדיין אינו מקלקל את הקופה בהרבה, לפי שראויה עוד לקבל סמוך לשוליה, חוששים שמא יימלך, ולא מועיל בה מעשה, והרי היא כלי כבתחילה, ואינה ראויה למדרס, שאומרים למי שיושב עליה: עמוד ונעשה מלאכתנו. אבל המקצע משולל, שמקלקל כולה, שוב אין חוששים שמא יימלך. וחקמים סוברים, משעשה בה מעשה, אין חוששים שמא יימלך; וזהו טעם אריכות הלשון בדברי חכמים: המקצע טפח על טפח בכל מקום – טמא."

ז הבגד שארג בו שלשה על שלשה, ונטמא מדרס, והשלים עליו את כל הבגד, ואחר כך נטל חוט אחד מתחתלו – טהור מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס. נטל חוט אחד מתחתלו, ואחר כך השלים עליו את כל הבגד – טמא מגע מדרס.

פירוש ברטנורא

ז הבגד שארג בו שלשה טפחים על שלשה טפחים. מצומצמות, שהוא שיעור ליטמא מדרס. ואחר שנטמא במדרס כשהו מצומצמות השלים עליו אריגת כל הבגד, והשתא כל הבגד טמא מדרס דהוי חיבור לשלשה על שלשה שנטמאו קודם אריגת כל הבגד: נטל חוט אחד מתחתלו. משלשה על שלשה ראשונים שנטמאו מדרס: טהור. כל הבגד מן המדרס: אבל טמא מגע מדרס. לפי שנגע בשלשה על שלשה ראשונים קודם שנתמעט שיעורו: נטל חוט אחד מתחתלו ואח"כ השלים עליו את כל הבגד טמא מגע מדרס. ואע"פ דנתמעט שיעורו קודם שהשלים עליו את כל הבגד, אעפ"כ טמא כל הבגד מגע מדרס. דהאי תנא סבירא ליה בגד שלשה על שלשה שנחלק אחר שנטמא במדרס, טמא מגע מדרס, כדלקמן בפרק. הלכך כשנתמעט שיעורו דשלשה על שלשה, נשאר טמא מגע מדרס, וכשהשלים עליו את כל הבגד הוי הבגד מחובר לטמא מגע מדרס, וכל המחובר לטמא, טמא כמותו:

משניות מבוארות – קהתי

מדרס. אמר רבי יוסי: וכי באיזה מדרס נגע זה? אלא אם כן נגע בו הוב – טמא מגע הוב. זהו שבארנו במשנתנו, בסיפא, שהתנא של משנתנו סובר כהנא קמא שם, ולכן הוא אומר: טמא מגע מדרס. ברם, לרבי יוסי אף כאן טהור לגמרי, ואפילו מגע מדרס אין בו. כן פירשו הר"ש והרא"ש והרב מברטנורא. – אבל לפי זה קשה להבין את דברי הרמב"ם, שכן בענין המחלוקת שבמשנה י, פוסק הוא כרבי יוסי, ששלושה על שלושה שנחלק, טהור מכלום (הל' כלים כג, ט), ואף על פי כן הוא פוסק כמשנתנו, שאם נטל חוט אחד מתחתלו, ואחר כך השלים עליו הבגד, טמא מגע מדרס. והרי שיש כאן סתירה. מכאן כותב בעל "תוספות יום טוב", שנראה לו לשיטת הרמב"ם, שהטעם של משנתנו אינו משום שהיא כדעת תנא קמא במשנה י, אלא הטעם הוא, שכשם שאם פירש שלוש על שלוש מבגד גדול, אי אפשר לדקדק שלא יגע בבגד בשעת פרישתו, ולכן טמא מגע מדרס לדברי הכל, אף כאן כשנטול חוט אחד משלושה על שלושה אי אפשר לדקדק שלא יגע בעודו מושכו מן החתיכה. מה שאין כן שלושה על שלושה שנחלק, שאינו נוגע כלל, שאורבא, המחלק קורע ומושך זה לכאן וזה לכאן. – ו"המשנה למלך" כותב, שאין דברי בעל "תוספות יום טוב" מובנים לו. ונראה כוונתו כמו שהעיר בעל "תוספות חדשים", שאין לדמות עניינו לבגד גדול, שכן בגד גדול טמא מדרס אף לאחר שנוטלים ממנו בגד קטן, הלכך שלוש על שלוש הפורשות מבגד גדול טמאות מגע מדרס, לפי שנגעו בו בשעת פרישתו. אבל שלושה על שלושה, כשנטול חוט אחד ממנו, הרי נתמעט שיעורו, ואינו טמא מדרס כלל, והיאך יבוא לידי טמא מגע מדרס? (עיי' "משנה אחרונה" שמיישב טעם הרמב"ם; ועיי' "סדרי טהרות").

באור משנה ז

הבגד שארג בו שלשה על שלשה – טפחים, שהוא שיעור לקבלת טומאת מדרס, ונטמא מדרס – כגון שישב עליו זב, והשלים עליו את כל הבגד – לאחר שנטמא, ונמצא כל הבגד טמא מדרס, שהוא חיבור לשלושה על שלושה שנטמאו בתחילה, ואחר כך נטל חוט אחד מתחתלו – משלושה על שלושה הראשונים שנטמאו, טהור – כל הבגד – מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס – שקודם שנטל את החוט נגע כל הבגד בשלושה על שלושה שהיו טמאי מדרס. נטל חוט אחד מתחתלו – משלושה על שלושה שנטמאו, ואחר כך השלים עליו את כל הבגד – אף על פי שנתמעט שיעורו קודם שהשלים עליו את כל הבגד, מכל מקום טמא – כל הבגד, מגע מדרס – שלדעת התנא של משנתנו בגד שלושה על שלושה שנטמא במדרס ואחר כך נחלק, הרי הוא טמא מגע מדרס (כלהן משנה י), הלכך כשנתמעט שיעור השלושה על שלושה לאחר שנטמא במדרס, עדיין נשאר טמא מגע מדרס, וכשהשלים עליו את כל הבגד, נמצא כל הבגד מחובר לטמא מגע מדרס, והמחובר לטמא, טמא כמותו.

להלן (משנה י) שנוי: "שלושה על שלושה שנחלק – טהור מן המדרס, אבל טמא מגע

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שבת קודש עמוד א

- 1 פְּשִׁטָּא דְּאִתְּרוּ בֵּיהּ, וְהִי הִתְרָאָה לְמִיתָהּ נַחֲשֶׁבֶת הִתְרָאָה גַם
- 2 לַעֲנוּשׁ מַלְקוּת, שְׁהִי מוֹתֵרָה לְדָבָר חָמוּר, שֶׁאִם יִהְיֶה יִתְחַיֵּב
- 3 מִיתָהּ, הֵי מוֹתֵרָה גַם לְדָבָר חָקֵל, שֶׁאִם רַק יִכָּה יִתְחַיֵּב מַלְקוּת,
- 4 וּמִכָּל מִקוֹם אִמֵּר רַחֲמִנָּא (aw) 'וְלֹא יִהְיֶה אִפְּוּ עֲנוּשׁ יַעֲנֹשׁ' – שֶׁאִם
- 5 לֹא מִתָּה הָאִשָּׁה אֵלֹא רַק יִצְאוּ יִלְדֶיהָ, יִשְׁלַם דְּמֵי וְלָדוֹת לְבַעַל,
- 6 וּמוֹכַח שְׁחֹבֵל בַּחֲבִירוֹ מִשְׁלֵם וְאִינוּ לֹקֵה, וְאִפְּלוּ כִשְׁהִתְרוּ בּוֹ
- 7 לְמַלְקוּת.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שבת קודש עמוד ב

- 1 שְׁנוּ כִךְ, מְרִיבֵי תִיבַת 'א' שֶׁבִּפְסוּק 'וְטַבְחוֹ אוּ מִכְרוּ', לְמַדִּים לְרִבּוֹת
- 2 אֶת הַשְּׁלִיחַ. דְּבִי חֻקֵּיהָ תֵּנָּה – בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל חֻזְקִיָּה שְׁנוּ, מְרִיבֵי
- 3 תִּיבַת 'תַּחַת' שֶׁבִּפְסוּק (aw) 'חֲמִשָּׁה בָּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע
- 4 צֹאן תַּחַת הַשֶּׁה', לְמַדִּים לְרִבּוֹת אֶת הַשְּׁלִיחַ.
- 5 הַגִּמְרָא מְבִיאָה קוּשִׁיא עַל עֵיקַר סִבְרָא זֶה, שֶׁמִּחֲמַת שִׁטְבַּח עַל יְדֵי
- 6 שְׁלִיחַ חַיִּיב בְּתִשְׁלוּמִים: מִתְּקִיף לֶחַ מֶר וּזְמִירָא, מִי אֵיכָא מִידִי – הָאֵם
- 7 יִתְכֵּן שִׁישׁ דְּבַר, כְּטִבְחָהּ זֶה שְׁנַעֲשִׂית בְּשִׁבְתָּ, דְּאִילוּ עָבַד אִיהוּ לֹא
- 8 מִיִּתְחַיֵּב – שְׁאִילוֹ הִיָּה עוֹשֶׂה כֵּן בְּעֶצְמוֹ, הִיָּה פְטוֹר מִלְשָׁלֵם, שְׁהִי
- 9 חַיִּיב הַמִּיתָה הִיָּה פְטוֹר, וְעָבִיד שְׁלִיחַ וּמִתְחַיֵּב – וְאֵם עֲשָׂאוּ שְׁלֹחוֹ
- 10 הִיָּה הוּא מִתְחַיֵּב. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אִיהוּ, לֹא מִשּׁוֹם דְּלֹא מִיִּתְחַיֵּב –

- 11 מִה שִׁטְבִּיחַת עֲצָמוּ בְּשִׁבְתָּ לֹא מִחֲיִיבָתוֹ מִמּוֹן, אִין זֶה מִשּׁוֹם שֶׁלֹא
- 12 חָל עָלָיו כִּלְל הַחֲיִיב הַקֵּל, אֲלֵא מִשּׁוֹם דְּקָם לִיָּה בְּרִבְרָה מִיָּנִיָּה –
- 13 הַקֵּל עֲבָד בְּעוֹנֵשׁ גְּדוֹל הַיִּמָּנָה, כִּיּוֹן שְׁקִיבֵל עוֹנֵשׁ חָמוּר אִין
- 14 מְעַנִּישִׁים אוֹתוֹ גַּם בְּעוֹנֵשׁ הַקֵּל, אֲבָל לַעֲלוֹם חָל עָלָיו גַּם הַחֲיִיב
- 15 הַקֵּל, וְלִכֵּן אֵם עֲשָׂאוּ שְׁלֹחוֹ הִיָּה הוּא מִתְחַיֵּב בְּתִשְׁלוּמִים.
- 16 הַגִּמְרָא מְבַרֶּרֶת לִפִּי זֶה אֶת הַבְּרִיָּתָא. שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: אִי מְדוּבָר
- 17 בְּבְרִיָּתָא בְּמִוִּכְחָ עַל יְדֵי אַחֵר, מִאי מְעַמְיָהּ דְּרַבְּנָן דְּפִטְרִי – מְדוּ
- 18 טַעֲמָם שֶׁל רַבָּנָן פְּטוּרִים אוֹתוֹ מֵאִרְבַּעָה וְחִמְשָׁה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא:
- 19 אֲכַן טַעֲמָם שֶׁל חֲכָמִים אִינוּ מִשּׁוֹם 'קָם לִיָּה בְּרִבְרָה מִיָּנִיָּה', אֵלֹא
- 20 מִטַּעֲמָם אַחֵר, וְאִין חֲכָמִים – וְמִי הֵם חֲכָמִים שֶׁבְּבְרִיָּתָא,

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף עג עמוד ב: תמזה הגמרא: **אי תבי**, שלריש לקיש חצי שיעור אסור מדרבנן, הנשבע שלא יאכל חצי שיעור מדבר אסור ואכלו **לא נתייב עליה קרבן שבועה**, שהרי נשבע לקיים מצוה ואין שבועה חלה על דבר מצוה, **אלמא תנן** - מדוע שנינו (שבועות כב): האומר **שבועה שלא אוכל היום, ואכל נבילות ומריפות שקצים ורמשים** האסורים מן התורה, **תייב קרבן שבועה, ורבי שמעון פוטר. והוינן בה** - ונשאנו ונתנו בדברי משנה זו, לתנא קמא **אמאי תייב**, הרי כבר מושבע ועומד **מהר סיני הוא** שלא לאכלם, ואין שבועה חלה על דבר מצוה. ונחלקו אמוראים בתירוץ הקושיא, **רב ושמואל ורבי יוחנן דאמרי**, מדובר **בבבול** בשבועתו **דברים המותרים עם דברים האסורים** - שנשבע שלא יאכל, והכל במשמע, היתר ואיסור, ומכיון שחלה שבועה על ההיתר, חלה גם על האיסור. **וריש לקיש אמר, אי אתה מוצא** שהנשבע שלא לאכול דבר איסור ואכלו יהיה חייב קרבן שבועה, **אלא כשאכל חצי שיעור**, שאינו מצווה עליו מן התורה, ותעמיד את המשנה באחד משני אופנים, או **במפרש** בשבועתו שלא יאכל אפילו **חצי שיעור, ואליבא דרבנן** - ומשנתנו בשיטת חכמים היא, הסוברים שהנשבע סתם שלא יאכל אין כוונתו לאסור על עצמו אלא כשיעור. **אז** שנעמיד את המשנה בנשבע **בסתם** שלא יאכל,

דף עד עמוד א. **ואליבא דרבי עקיבא דאמר שאדם הנשבע סתם שלא יאכל אוסר על עצמו** אפילו **בכל שהוא**. ומעתה, אם נאמר שריש לקיש סובר שחצי שיעור אסור על-כל-פנים מדרבנן, כיצד תירץ את המשנה שמדובר באוכל חצי שיעור, הרי גם בזה אסור הוא, ונמצא שנשבע על דבר מצוה.

הגמרא מעלה אפשרות לתרץ, ודוחה: **וכי תימא** - ואם תרצה לומר, **כיון דאית ליה** לחצי שיעור **היתר מן התורה**, אף על פי שאסור מדרבנן **קא חיל קרבן שבועה** - חלה עליו שבועה, וחייב קרבן. **והתנן** שגם על איסור דרבנן לא חלה שבועה (שבועות ל.), ששנינו במשנה **שבועת העדות** - שבועה שנשבע אדם לחבירו שאינו יודע לו עדות [שאם נמצא שקרן חייב קרבן שבועה] **אינה נוהגת אלא בראויין להעיד**. אבל מי שאינו ראוי להעיד, אף אם נמצא שקרן פטור מקרבן. **והוינן בה** - ונשאנו ונתנו בדברי המשנה, **למעוטי מאי** - מה כוונת המשנה למעט כאן, הרי ברישא כבר מיעטה המשנה נשים קרובים ופסולים משבועה זו. ותירצנו שם בשתי דרכים, **רב פפא אמר, למעוטי מלה**, שאף-על-פי שכשר להעיד מפני כבודו אינו מעיד, ולפיכך לא נוהגת בו שבועת העדות. **ורב אחא בר יעקב אמר, למעוטי משחק בקוביא** - עוסק במשחקי מזל על ידי הטלת קוביה וכדומה [שמניחים כסף ומתנים שכפי שתיפול הקוביה יזכה מי מהם בכסף], שחכמים החשיבוהו כגזלן ופסלוהו לעדות. הגמרא מבארת את ההוכחה: **והא** [והרי] **המשחק בקוביא מדאורייתא מיתחי חוי** - מן התורה הוא ראוי להעיד, **ורק רבנן הוא דפסלוהו** - שהחשיבוהו כגזלן ופסלוהו לעדות, **ואף על פי כן לא קא חיל קרבן עליה שבועה**. ולכאורה הוא הדין בשבועת ביטוי שאינה חלה על דבר מצוה, שגם מצוה שאין חיובה אלא מדרבנן אין השבועה חלה עליה.

וכי תימא כיון דאית ליה היתר מן התורה. אין זה מושבע מסיני וכי משתבע עליה חיילא שבועה ומיחייב עלה: **שבועת העדות**. שחייב הכתוב עליה קרבן שבועה שנאמר (ויקרא ה) ושמעה קול אלה: **והוינן בה למעוטי מאי**. דלא תנן במתני' בהדיא הא תנא ליה רישא נוהגת באנשים ולא בנשים ברחוקים ולא בקרובים בכשרין ולא בפסולין: **למעוטי מלה**. דתנן ביה (סנהדרין דף יח.) לא מעיד ולא מעידין אותו: **למעוטי משחק בקוביא**. בעירבון דהוי גזלן מדרבנן ופסול לעדות: **מדאורייתא מיתחי חוי**. דלא הוי גזלן דאורייתא אלא שגזל מידו כמו ויגזל את החנית מיד המצרי (ש"ב כג) כך מפרש בב"ק (דף עט):

ב"ה, י"א אד"ר, ה'תשי"ז

ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר יצחק שי

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מז' בשבט שנתאחר דרך הילוכו, ובינתיים בטח קבל מכתבי מענה על מכתבו הקודם. ואחכה לבשורות טובות בעיניים אשר בו.

מה שכותב בהנוגע לסמינריון שלו והשקו"ט אחר הרצאתו וכו'.

הנה כבר מלתי אמורה, אשר בכל הזמנים ובפרט בתקופה זו, מעלת בני הנוער היא שאין דעתם נוחה מפשרות ואין גורסים דרך זו. ואפילו אלה מהם שאורח חייהם פשרה הוא, אף על פי כן רוצים שישמיעו שיטה מוחלטת ועוקבת. ובטח גם הנוער באה"ק ת"ו יש לו תכונה זו, ואדרבה עוד ביתר תוקף. ולכן כאן המקום להודיעם העניינים כמו שהם לאמתתם בהנוגע ליהדות, אורח חיים דישראל סבא וכיו"ב. ולכל היותר אפשר להוסיף לאחר זה, שאין שלימות בבריאה, ולכן אין מקום לנפילת רוח, ועל אחת כמה וכמה ליאוש, אפילו אם אין מוצאים לע"ע די אומץ רוח לקבל השיטה בשלמותה ומכש"כ להתנהג בפועל מתאים לשיטה זו. אבל יש להכיר את האמת לאמתתו ובכל אופן להתחיל בהנהגה בפועל באותם העניינים והשטחים שבהם כבר מוכן התלמיד והשומע, ולהוסיף מזמן לזמן ככל האפשרי. ודבר המשנה "מצוה גוררת מצוה" מובן הוא גם בשכל ונראה במוחש, ומסביר עוד יותר הגישה הנ"ל.

נעם לי לקרא במכתבו בסיומו אשר עבר על החומר של השיחות לנוער, ובטח גם להבא יעזור להם כפי האפשרי, ובודאי לא רק בתיקון הסגנון.

במה שהעיר בענין המבואר בד"ה מים רבים, ובהנוגע לאומות העולם אשר לא נצטוו על השיתוף, ואם אפשר לומר באומות העולם לגבי הע' שרים שלהם שהוא על דרך השותפות של אב ואם.

לדעתי אי אפשר לומר כן כלל. כי אף שאין אומות העולם מצווים באיסור השתוף, אבל ודאי שלא נצטוו לשתיף ח"ו והרי בהנוגע לאב ואם נצטוינו על כבודם ויראתם.

והטעם לזה ג"כ מובן, כי הע' שרים אינם בעלי בחירה כמו שאר המלאכים (ראה תניא ריש פ' ל"ט ולקו"ת אמור לח, ב), אלא שכיון שסו"ס ההשפעה לאומות העולם יורדת דרך הע' שרים, הרי זה נותן מקום ביותר לטעות ולא נצטוו להזהר מטעות זו (עיין פרש"י דברים ד, יט).

כבקשתו אזכירו על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לבריאות הגוף, וכבר נודע פס"ד תורתנו תורת חיים, ובלי המורה הגדול (רמב"ם הל' דעות ריש פ' ד') - היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום חמישי עמוד א

10 מבררת הגמרא את התירוץ: עַמְדָּ לְמֵאָה - לאיזה צורך עמד הגנב,
11 שמחמת כן אנו אומרים שהסתיימה העקירה הראשונה, א"י עמד
12 רק לְכַתְּף - לתקן משאו על כתפו, הרי אִיִּרְחִיהּ הוּא - דרך הנושא
13 משאו לנעמד לפעמים ולתקן את משאו, ואין עמידה כזו נחשבת
14 כ'הנחה' המסיימת את המלאכה ומבטלת את העקירה הראשונה.
15 מסיקה הגמרא: אֵלָא מדובר בְּעוֹמֵד לְפִישׁ - לנוח, ומחמת כן
16 התבטלה העקירה הראשונה.
17 מדיקת הגמרא: ולפי דבריו, אֵבָל אם היה עומד על מנת לְכַתְּף
18 מֵאָה - מה יהיה הדין אז,

1 לְהוֹצִיאָה לרשות הרבים, והטעם שאין אומרים כאן שהגבהה צורך
2 הוצאה היא, משום שְׁהָכָא בְּמֵאָה עֲקָרִין, פֶּשְׁאָחָהּ שהגביה את
3 הכיס ברשות הבעלים, עַמְדָּ ברשות הבעלים קודם שיצא לרשות
4 הרבים, ולאחר מכן עקר שוב ויצא לרשות הרבים, ונמצא
5 שהעקירה הראשונה שבה נתחייב בתשלומים לא היתה תחילת
6 מלאכה כלל, שהרי כשעמד בטלה העקירה הראשונה, וחייב
7 המיתה בא מחמת העקירה השניה, שבה עקר את גופו מרשות
8 היחיד, כשהכיס הגנוב בידו, ויצא לרשות הרבים, וכיון שחייב
9 התשלומים וחייב הגניבה לא באו יחד, חייב בשניהם.

שנינו במשנה: האשה שנחבשה וכו' על ידי נפשות, אסורה וכו' לבעלה. והיינו באופן שדנוה למיתה, שנחגים בה מנהג הפקר, ויש לחוש שהתרתה להבעל לאחד מהם, ונאסרה על בעלה. הגמרא מביאה אופנים נוספים שהאשה נאסרה, אף שלא דנו אותה בעצמה למיתה: אִמֶּר רַב, כְּגוֹן וְנָשִׁי נָגְבִי – נשות הגנבים, שהיתה המלכות ממיתה את הגנב בתליה, ומפקירה את ביתו ואשתו, ואשה שנתפס בעלה בגניבה, הרי היא בחזקת שנבעלה, דכיון שהמלכות מפקירה אותה אין בני אדם חוששים לבעלה. לוי חולק על דעת רב: וְלֹא אִמֶּר, כְּגוֹן אִשְׁתּוֹ שֶׁל בֶּן דִּינָא, שהיה רוצח ידוע, וכיון שנתפס על ידי המלכות בעון רציחה, ואף אשתו נחבשה בידם מחמת כן, הרי אשתו מופקרת על ידי המלכות, ואין חוששים לבעלה. אבל באדם שנתפס בגניבה אין מחמירים בעונשו להפקיר את אשתו, ולכן אינה בחזקת שנבעלה. הגמרא מביאה מחלוקת נוספת, מאיזה זמן מפקירה המלכות את אשת היוצא ליהרג, והיא אסורה לבעלה: אִמֶּר חֲזַקְיָה, מה שאמר רב ולוי, שאשת הנידון למיתה אסורה על בעלה, וְהוּא – זהו בתנאי שֶׁנֶּגְמֵר דִּינָן לְחַרְיָה, אך קודם שנגמר דין הבעל למיתה, חוששים לבוא עליה והיא מותרת לבעלה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אִמֶּר, אֵף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא נִגְמֵר דִּינָן לְחַרְיָה נאסרת אשתו, כיון שכבר קודם לכן מפקירה המלכות את נשותיהם אין יראים לבעלה.

משנה

המשנה שלפנינו מביאה הלכות נוספות בדין השבויה: עֵיר שֶׁכָּבְשׁוּ גוֹיִם עַל יְדֵי בְּרִכּוּם – מצור שעשו סביבותיה, כל הכהנות – נשות הכהנים שֶׁנֶּמְצְאוּ בְּתוֹכָהּ בַּעַת כִּיבוּשָׁה, פְּסוּלוֹת – אסורות לבעליהן, מחשש שנאנסו, ואשת כהן אסורה באונס. וְאִם יֵשׁ לָהֶן עֲרִים שהיו עימן כל אותו הזמן וראו שלא נבעלו, אֲפִילוּ עֲבָרָה וְאֲפִילוּ שִׁפְחָה המעידים על כך, אף שהם פסולים לשאר עדויות, הֲרִי אֵלֹו נֶאֱמָנִין, לפי שחכמים הקילו באיסור שבויה להאמין אף לפסולים. וְאִמְנָם, אף שהקילו בזה, אִין נֶאֱמָנִין אֲדָם עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ – אין האשה עצמה או בעלה נאמנים להעיד עליה שהיא טהורה.

גמרא

הגמרא מקשה סתירה ממשנתנו למשנה אחרת: וְרִמְיָהוּ, בְּלִשְׁת – חיל של גוים ה'בולשים' ומחפשים שלל, שֶׁבָּאָה לְעִיר, בְּשִׁעַת שְׁלוֹם – שאין מלחמה ביניהם לבין מלכות אחרת, ויש להם פנאי, חֲבִיזוֹת היין הפתוחות, אֲסוּרוֹת אֲפִילוּ בַּהֲנָא, מחשש שנגעו בהם הגוים. אבל חביות הפתוחות במכסה הדבוק בטיט, מוֹתְרוֹת אֲפִילוּ בשתיה, שסתימתן מוכיחה שלא נגעו בהם כלל, שאם היו פתוחות אותם ודאי לא היו טורחים לסוגרם, שאין אימת אדם עליהם. אבל אם באו לעיר בְּשִׁעַת מְלַחְמָה, אֵלֹו וְאֵלֹו – הפתוחות והסתומות מוֹתְרוֹת, לִפִּי שְׁאִין לָהֶם פְּנָאִי לְנִפְךָ. וקשה מהמבואר במשנתנו, שאף בעיר שנכבשה במלחמה על ידי מצור יש לחיילים פנאי לבעול.

מתרצת הגמרא: אִמֶּר רַב כְּרִי, אף ששעת מלחמה היא, מכל מקום לְבָעוּל יֵשׁ לָהֶם פְּנָאִי, לפי שיצרם תוקפם, אך לְנִפְךָ אִין לָהֶם פְּנָאִי. הגמרא מבארת שמלבד זה שבשעת מלחמה לעולם אין חוששים לניסוק, יש פעמים שאין חוששים אף לבעילה: רַבִּי יֶזְעָק בְּרַ אֶלְעָזָר מְשִׁמִּיָּה דְחֻקְיָה אִמֶּר, גם לגבי בעילה שבשעת מלחמה, לא תמיד נאסרות הנשים, אלא כָּאֵן – האופן שבו אין הנשים נאסרות, הוא בְּכִרְבוּם שֶׁל אוֹתָהּ מְלָכוֹת שבסביבות העיר, ובאו חיילי המלך לכבוש את העיר כדי לצרפה למלכותם וישלמו לו מיסים, ואינם רוצים להשחית את העיר, ושומרים על חייליהם שלא יבעלו את נשות העיר, והרי הן מותרות, ובאופן זה לא דיברה המשנה. ואילו כָּאֵן – במשנתנו, שכל נשות הכהנים אסורות, מדובר בְּכִרְבוּם שֶׁל מְלָכוֹת אֲחֵרָה שבאו להלחם בעיר זו, ואינם רוצים לכבושה תחת מלכותם, וכיון שכך אינם חסים על בני העיר ויש חשש שבעלו את

הוֹרְהֵנָה אִין – דוקא באופן זה, שנמסרה להם מרצון מחמת חוב ממון, היתה נאסרת לולי שהיו עדים שלא נסתרה ולא נטמאה, כיון שנמסרה להם מדעת כמשכון על החוב, ובדיני הגוים אחר שעבר הזמן ולא נפרע החוב הרי היא קנויה להם, ולכן יש לחשוש שמא נבעלה להם. אבל אם נִחְפְּשָׁה בעל כרחיה מחמת ממון, כגון שלא שילמה את חובה ושוב אותה נושיה עד שתשלם את חובה, כיון שגם על פי דיני הגוים אינה קנויה להם, הם חוששים לבעולה, שלא יפסידו את ממנם, לֹא – אין מחזיקים אותה בטומאה, ואפילו אם אין עדים שלא נבעלה. ומוכח מדברי המשנה שאף במקום שיד הגוים תקיפה על ישראל אינה נאסרת כשנשבתה מחמת ממון.

מתרצת הגמרא: הוּא הָרִין שחוששים שנבעלה אֲפִילוּ כְּשֶׁנִּחְפְּשָׁה באונס, כיון שיד הגוים תקיפה על ישראל, ומה שנקטה המשנה 'הורהנה', הוא מכיון כיון שֶׁמְעַשֶׂה שְׁתִּיהָ כֶּף הִיה, שאותה תינוקת הורהנה, אך גם אם היתה נחבשת באונס היינו חוששים שמא נבעלה, והיינו צריכים עדים שהיא מותרת לבעלה.

הגמרא מביאה לשון אחרת, שלפיה רבא מסייע מהמשנה לדין זה: אִיכָּא דְאָמְרִי – יש אומרים, שכך אִמֶּר רַבָּא, אֵף אֵין נִפְי תִּנְיָא – גם במשנה שנינו כדברי רב שמואל בר רב יצחק, שאם יד הגוים תקיפה על ישראל, יש לחשוש שנבעלה אפילו אם נחבשה על ידי ממון, שכך שנינו, הָעִיר רַבִּי יוֹסִי הִכְהִן, וכן העיד עמו רַבִּי יְבִרְיָה בֶּן הַקָּבֶה, עַל פֶּת יִשְׂרָאֵל הנשואה לבן הוֹרְהֵנָה בְּאִשְׁקָלוֹן בידי הגוים, וְיִחְזַקְיָה בְּנִי מִשְׁפַּחְתָּהּ, וְעִירָה שהעידו שהורהנה מְעִידִים עָלֶיהָ שֶׁלֹּא נִסְתַּרָה וְשֶׁלֹּא נִטְמָאָה, וְאִמְרוּ חֲכָמִים לְבָנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ, אין לכם לרחקה, שהרי אם אֵתֶם מְאֻמְנִים לַעֲדִים שְׁהוֹרְהֵנָה, הֲאִמְנִי לָהֶם שֶׁלֹּא נִסְתַּרָה וְשֶׁלֹּא נִטְמָאָה, וְאִם אֵין אֵתֶם מְאֻמְנִים לְדַבְרֵי הַעֲדִים שֶׁלֹּא נִסְתַּרָה וְשֶׁלֹּא נִטְמָאָה, אֵל תֵּאֻמְנִי שְׁהוֹרְהֵנָה. מסיים רבא את הוכחתו: וְהָא מַעֲשֵׂה זֶה דְאִשְׁקָלוֹן, דָּעַל יְדֵי מְמוֹן הָיָה, ויד הגוים תקיפה על ישראל, וְנִטְמָאָה מְעִידִים מְעִידִין אוֹתָהּ – ורק מחמת שהעידו עליה עדים היא טהורה, הֵא – אבל אם אִין עֲרִים מְעִידִין אוֹתָהּ, לֹא – אינה בחזקת טהורה, אלא חוששים שנבעלה לשוביה. מֵאִי לֹא – האם אין הכוונה, דלֵא שְׁנָא הוֹרְהֵנָה וְלֹא שְׁנָא נִחְפְּשָׁה – שאין חילוק בין הורהנה מדעת לבין נחבשה בעל כרחיה, שהרי בשניהם מוחזקת בידם מחמת ממון, ומה שנקטה המשנה 'הורהנה' הוא מכיון כיון שמעשה שהיה כך היה, ומוכח כדברי רב שמואל בר רב יצחק, שבמקום שיד עובדי כוכבים תקיפה על ישראל, גם בנשבת על ידי ממון יש לחשוש שמא נבעלה.

דוחה הגמרא: לֹא – אין זו ראייה, שהרי אפשר לומר דהוֹרְהֵנָה מדעת שְׁאִי – דינה שונה, דכיון שהיא קנויה להם על פי דיניהם, יש חשש שיבעלוה, אבל כשנחבשה בעל כרחיה שאינה קנויה להם, הם חוששים לבעול אותה, ואינה נאסרת.

הגמרא מביאה עתה לשון אחרת בעיקר דברי רב שמואל בר רב יצחק: אִיכָּא דְרַבִּי לָה מִירְמָא – יש שהביאו מימרא זו בדרך קושיא ותירוץ, תָּנִן במשנתנו שאם נשבת על ידי מְמוֹן, מוֹתַרְתָּ לְבָעָלָהּ, וְרִמְיָהוּ – וקשה על משנתנו מהמשנה בעדיות, שם שנינו שְׁהָעִיד רַבִּי יוֹסִי כֹו' על תינוקת שהורהנה באשקלון, וְהָא מַעֲשֵׂה זֶה שאירע באשקלון, דָּעַל יְדֵי מְמוֹן הָיָה, ומכל מקום קָתְנִי מַעֲמָא – שנינו בה שהטעם שהיא מותרת הוא רק כיון דאיכא עֲרִים מְעִידִים אוֹתָהּ שלא נבעלה לשוביה, הֵא אם אִין עֲרִים שֶׁמְעִידִין אוֹתָהּ שלא נבעלה, לֹא – אין מעמידים אותה בחזקת טהורה, ואסורים אותה על בעלה, ואילו במשנתנו מבואר שאם נשבתה מחמת ממון היא מותרת. וּמַשְׁנֵי – וכדי לתרץ קושיא זו אִמֶּר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ רַב יֶזְעָק, לֹא קָשִׁיָּא – אין קושיא בין המשניות, אלא כָּאֵן – במשנתנו מדובר במקום שִׁיד יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה עַל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים ולכן הם יראים לבוא עליה, והיא מותרת לבעלה, וְכָאֵן – במשנה בעדיות מדובר שִׁיד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים תְּקִיפָה עַל עֲצָמָן – על ישראל, ולכן יש חשש שבאו עליה ואסורה לבעלה. ולפי לשון זו אין הבדל בין 'נחבשה' מאונס, לבין אם 'הורהנה' מדעתה.

כתובות. האשה שנתארמלה – פרק שני דף כז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכז

תוספות

- 1 הוהנתה – דמרתה. וכיון דהגיע זמן ולא נפדית – הרי היא של גוים בדיניהם, משום הכי
- 2 בעינן עדים מעידין אותה שלא נסתרה. נחבשה – דאינה נחלטת להם – לא בעינן עדים,
- 3 הואיל ועל ידי מנחן הוא. ואיכא דרמי לה מרסא – לא מתני לה להא דרב שמואל בר
- 4 רב יצחק אפירושא דמתניתין בלשון לא שנו, אלא רמי מירמא מתניתין וברייטא אהרדי,
- 5 ועלה שני רב שמואל חילוק בין די ישראל
- 6 תקיפה ליד אומות העולם תקיפה. הני נשי דגנבי
- 7 – שבעליהן ניתלין, ודרך המלכות להפקיד
- 8 ביתם ונשיהן. בן דונאי – רוצח היה, ואלעזר
- 9 שמו, בדאמרינן בפרק "עגלה ערופה" (סוטה
- 10 מזא), אבל נשי דגנבי הגונבים ממון – לא
- 11 מפקדי. משנה ברכום – "מצור" מתרגמינן
- 12 ברכומא (דברים כ). פסולות – אסורות
- 13 לבעליהן, דאשת כהן אסורה בנות. גמרא
- 14 בלשת – חיל. על שם שמחפשים כל
- 15 המטמונים. לבעול יש פנאי – דחקק להו
- 16 יצריהו. רבי יצחק בן אלעזר אמר – אף
- 17 בבעילה פעמים שזן מותרות. ברכום של אותה
- 18 מלכות – אינו רוצה להשחית את בני העיר,
- 19 וכשכובש עיר הסמוך לממשלתו – שומרה,
- 20 ודאי לא כובש עובד. משמיות – מקום מעמד
- 21 השומרים שהעמיד המלך שלא יחבל אדם
- 22 באנשי העיר. דמהדר למתא כו' – שמו סביב
- 23 העיר שלשלות ברזל שישמעו קול בהכשל
- 24 איש רץ עליהם. וכלבים ואוזנים וזעקין. ועוזא
- 25 – מקלות וקיסמין להכשל בהן. ולא קשיא ליה
- 26 מידי – לא חיש למיעקר איניש יחידא
- 27 ולבעול, הואיל ואין הדבר הפקר. ומאי שנו
- 28 משני שבילין – דכיון דבא לשאלו עליו ועל
- 29 חבירו – אמר רבי יוסי טמאין, הכא נמי –
- 30 לכולהו שרינן כי הדרי. אחד טמא – שיש בו
- 31 קברות מפסיק כל רחבו, ואין ידוע איהו הטמא,
- 32 אבל כך מוחזקים באחד מן. ועשה טהרות –
- 33 נגע טהרות. טהורים – דכל חד כי אתי לקמן
- 34 – תלינן ליה לממר בטחור הלך, דהוה ליה
- 35 ספק טומאה ברשות הרבים, וספיקו טהור.
- 36 טמאין – דדיכי נימא להו טהורים אתם? חד
- 37 מינייהו ודאי בטמא אול. בבת אחת – באו
- 38 לשאלו בבת אחת. הכא נמי כו' – ורבי יהודה
- 39 ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי.
- 40 מוה
- 41 לנפד! אמר רב מרי: לבעול – יש פנאי, לנפד – אין פנאי. רבי יצחק בר אלעזר משמיה
- 42 דחזקיה אמר: פאן – בכרפום של אותה מלכות, פאן – בכרפום של מלכות אחרת –
- 43 של אותה מלכות נמי אי אפשר דלא ערק חד מינייהו! אמר רב יהודה אמר שמואל:
- 44 כשמשמרות ראות זו את זו. אי אפשר דלא נימא פוהתא! אמר רבי לוי: פנו דמהדר
- 45 לה למתא שושילתא וכלבא וגווא ואווא. אמר רבי אבא בר זבדא: פליגי בה רבי יהודה
- 46 נשיאה ורבנן, חד אמר: פאן בכרפום של אותה מלכות, פאן בכרפום של מלכות אחרת,
- 47 ולא קשיא ליה ולא מידי וחד קשיא ליה כל הני, ומשני: פנו דמהדר ליה למתא שושילתא
- 48 וכלבא וגווא ואווא. אמר רב אבין ואמר רבי יצחק בר אשיאין: אם יש שם
- 49 מחבואה אחת – מצלת על הכהנות כולן. בעי רבי ירמיה: אינה מחזקת אלא אחת, מהו?
- 50 מי אמרינן: כל חדא וחדא – היינו הא. או דלמא לא אמרינן? ומאי שנא משני שבילין,
- 51 אחד טמא ואחד טהור, והלך באחד מהן ועשה מהירות, ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות, רבי יהודה אומר: אם נשאל זה
- 52 בפני עצמו וזה בפני עצמו – טהורות, שניהם באחת – טמאות. רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך טמאין. ואמר רבא ואיתימא
- 53 רבי יוחנן: בבת אחת דברי הכל טמאין, כזה אחר זה דברי הכל טהורים. לא נחלקו אלא בבא לישראל עליו ועל חבירו, מר
- 54 מדמי ליה לבבת אחת, ומר מדמי ליה לבזה אחר זה. והכא נמי, בין דשרי להו לכולהו – בבת אחת דמי. הכי השתא!
- 55 התם – ודאי איכא מומאה, הכא – מי ימר דאשמי? בעי רב אשי: אמרה "לא נחבאתי ולא נמאאתי" מהו? מי אמרינן:

לא

מה

1 לא תתיחד עמו אלא בעדים – פירוש בקונטרס: משום גט ישן. ולא פירש לטעמיה, דפירש
2 בויטין (עג,א): (בבבזיוס אם מתי מגורשת למפרע משעת נתינה, ולא תתיחד עמו משום
3 חשש קידושין. כמו המגרש אשתו ולנה עמו בפונדק, בית הלל אומרים: צריכה הימנו גט
4 שני (שם פסא,א) וולא שייך גט ישן כלל לפירוש דהתם. וכן משמע התם בגמרא. אבל לרבינו
5 תם דמפרש מה היא באותו הימים קאי א"מדיזים
6 אם מתי, ונעשה כאומר "מעת שאני בעולם",
7 שאין דעתו לגרשה, אף על פי שאומר "מדיזים",
8 אלא שעה אחת לפני מיתתו – הו' טעמא משום
9 גט ישן, ובתוספתא משמע בפירוש רבינו תם.
10 שפיר קאמר לך דכתיב ויבר יוסף – זה שבא
11 נולד כאן, והלך עם אביו למדינת הים, ועתה
12 כשחזר ואמר לא ידענא לך – מיחיו כשקרא, כי
13 היה לו לידע אם הוא אחיו אם לאו, כיון שמכיר
14 קודם, להכי קאמר רב חסדא דשפיר קאמר ליה
15 שאינו מכיר, כדאשכחן ביוסף, אמר ליה את
16 לי סהדי ומסתפנו מנינה דינש אלמא הוא –
17 נראה לרבינו יצחק דמיירי שהביא עדים,
18 ואומרים: אותו עדות שאתה שואל לא נאמר לך
19 כלום עליו, דרגלים לדבר שהוא אלם. אמר ליה
20 זיל כן, פירוש: לך הכא פירוש: עדים עצמם
21 שיראים להעיד עלך, שיעידו שאינו אחיך, או
22 שיאמרו שאינם ידיעים אם הוא אחיך אם לאו.
23 וקאמר: השתא נמי כיון שיראים ממנו – ישקר
24 לומר אינו אחיך, או שאינן יודעין אם הוא אחיך.
25 אבל אם אין רגלים לדבר – אין נראה כלל שיהא
26 נאמן לומר דגברא אלמא הוא, דאם לא כן כל
27 אדם יאמר על חברו שהוא גברא אלמא, וביא
28 הוא עדים, ואם לא ביא – יפסיד. ועוד: דקאמר
29 השתא נמי אתו ומסדרי, אטו משום דמסתפו
30 מנינה הני סהדי, מסתפו מנינה כולי עלמא?
31 תרתי לא עבדי – ששתקו ולא יעידו האמת,
32 ועוד שיאמרו שקר. וכן גבי שפחה.
33 במסיחה לפי תומה – ואפילו הכי היא
34 ובעל, אינן נאמנין, אף על גב
35 דיוחנן אוכל חלות (כתובות כ"א) היה נאמן על
36 עצמו במסיח לפי תומו – הני מילי לתרומה, אבל
37 הכא – מעלה עשו ביוחסין. ואומר רבינו יצחק:
38 דמסיח לפי תומו אינו כשר אלא לעדות אשה
39 דרבנן, כדאמר ביבמות והכא: בשביה הקילו.
40 ואם

מה לי לשקר, או דלמא לא אָמְרִינָּהּ? ומאי שְׁנָא
מִהְיָהּ מַעֲשֶׂה, דִּהְיָהּ גְּבָרָא דְאֵנָר לִיָּהּ הָמְרָא
לְחִבְרִיָּה, אָמַר לִיָּהּ: לֹא תִיּוּל בְּאוֹרְחָא דְנִהָר פְּקוּד,
דְּאִיכָא מִיָּא, וִיל בְּאוֹרְחָא דְנִהָר דְלִיכָא מִיָּא, וְאוּל
אִיְהוּ בְּאוֹרְחָא דְנִהָר פְּקוּד, וּמִית הָמְרָא. אֲתָא לְקַמְיָה
דְּרָבָא. אָמַר לִיָּהּ: אִין, בְּאוֹרְחָא דְנִהָר פְּקוּד אֲזִיל,
מִיְהוּ לֹא הוּוּ מִיָּא. אָמַר רָבָא: מַה לִּי לְשַׁקֵּר, אִי בְּעִי
אָמַר לִיָּהּ: בְּאוֹרְחָא דְנִהָר אֲזִיל. וְאָמַר לִיָּהּ אַבְיָ: "מַה
לִי לְשַׁקֵּר" בְּמָקוֹם עֲדִים לֹא אָמְרִינָּהּ! הֲכִי הִשְׁתָּא?
הֵתָם - וְדָאִי אִיכָא עֲדִים דְּאִיכָא מִיָּא, הָכָא - וְדָאִי
אִיכָא? הִשְׁשָׂא הוּא, וּבְמָקוֹם חִשְׁשָׂא - אָמְרִינָּהּ.
"אִם יֵשׁ עֲדִים אֲפִילוּ עֲבַד וְאֲפִילוּ שְׁפַחָה נְאֻמִּין".
וְאֲפִילוּ שְׁפַחָה דִּידָהּ מִהְיָמָנָא? וּרְמִינָהּ: לֹא תִתִּיחַד
עִמּוֹ אֱלָא עַל פִּי עֲדִים. וְאֲפִילוּ עַל פִּי עֲבַד וְעַל פִּי
שְׁפַחָה, חוּץ מִשְׁפַּחָתָהּ, מִפְּנֵי שְׁלָכָה גַם בְּשַׁפְּחָתָהּ!
אָמַר רַב פֶּפִּי: בְּשִׁבּוּיָהּ הִקְלוּ. רַב פֶּפֶא אָמַר: הָא
בְּשַׁפְּחָה דִּידָהּ, הָא בְּשַׁפְּחָה דִּידָהּ. וְשַׁפְּחָה דִּידָהּ
לֹא מִהְיָמָנָא? הָא קִתְּנִי: אִין אֲדָם מַעֲדַ עַל עֲצָמוֹ,
הָא שְׁפַחָה דִּידָהּ - מִהְיָמָנָא! שְׁפַחָתָה נְמִי פְּעֻצָּמָה
דְּמִי. רַב אֲשִׁי אָמַר: הָא וְהָא בְּשַׁפְּחָה דִּידָהּ, וְשַׁפְּחָה
מִיּוּחָא חוּזָא וְשִׁתְקָה. הֵתָם, דְּשִׁתְקָתָהּ מִתִּירָתָה -
לֹא מִהְיָמָנָא, הָכָא דְשִׁתְקָתָהּ אוֹסְרָתָה - מִהְיָמָנָא.
הִשְׁתָּא נְמִי אֲתִיָּא וּמִשְׁקָרָא! תִּרְתִּי לֹא עֲבַדְהּ. כִּי הָא
דְּמִי בְּרַב אִיסָק, וְאָמַר לָהּ חֲנָא בְּרַב אִיסָק, אֲתָא לִיָּהּ
אֲחָא מְבִי חוּזָא. אָמַר לִיָּהּ: פְּלוּג לִי בְּנִכְסֵי דְאָבָא.
אָמַר לִיָּהּ: לֹא יִדְעָנָא לָךְ. אֲתָא לְקַמְיָה דְּרַב חֲסִדָּא,
אָמַר לִיָּהּ: שְׁפִיר קְאָמַר לָךְ, דְּכִתְיִב: "וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת
אֲחָיו וְהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ" מִלְּמַד שְׁנִיעָא בְּלֹא הִתִּימַת זָקֵן
וְכָא בְּהִתִּימַת זָקֵן. אָמַר לִיָּהּ: זִיל אִיְתִי סְהָדִי דְאֲחָוָה
אֲתָה. אָמַר לִיָּהּ: אִיתִי לִי סְהָדִי וּמִסְתַּפְּנוּ מִיְנִיהּ, דְּנִגְבָּרָא אֱלָמָא הוּא. אָמַר לִיָּהּ לְדִידָהּ: זִיל

אִיְתִינְהוּ אֲתָה דְלָאוּ אַחוּךְ הוּא. אָמַר לִיָּהּ: דִּינָא הֲכִי? הַמּוֹצִיא מִחִבְרִי עָלָיו הֲרָאִיתִי! אָמַר
לִיָּהּ: הֲכִי דְאִינְנָא לָךְ וּלְכוּלְהוּ אֱלָמֵי חֲבֵרָךְ. הִשְׁתָּא נְמִי אֲתוּ וּמִשְׁקָרִי! תִּרְתִּי לֹא עֲבַדְהּ. לִימָא
כְּתָנָא: זֹו עֲדוּת אִישׁ וְאִשָּׁה, תִּינוּק וְתִינוּקָתָה, אֲבִיָּהּ וְאִמָּהּ וְאֲחִיָּהּ וְאֲחֻתָּהּ, אֲבָל לֹא בְּנָה
וּבִתָּה, לֹא עֲבָדָה וְשַׁפְּחָתָה. וְתִנְיָא אִידָךְ: הַכֹּל נְאֻמִּין לְהַעֲדִי, חוּץ מִהְיָמָנָה וּבְעֻלָּהּ. דְּרַב
פֶּפִּי וְדְרַב אֲשִׁי - תִנְיָא הִיא. דְּרַב פֶּפֶא מִי לִימָא תִנְיָא הִיא? אָמַר לָךְ רַב פֶּפֶא: כִּי תִנְיָא
הִיא - בְּמִסִּיחָה לְפִי תוּמָה. כִּי הָא דְכִי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר, רַב חֲנָן קְרִטְיָנָא מִשְׁתַּעֲי:
מַעֲשֶׂה בָּא לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, וְאָמַר לָהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי מִשְׁתַּעֲי: מַעֲשֶׂה בָּא
לְפָנֵי רַבִּי בָּאָדָם אַחֵר שְׁהָיָה מִסִּיח לְפִי תוּמוֹ, וְאָמַר: אֲנִי וְאִמִּי נִשְׁבִּינוּ לְבִין הַנְּכָרִים, יִצְחָקִי
לְשֹׁאֵב מִיָּם - דַּעֲתִי עַל אִמִּי, לְלָקֵט עֲצִים - דַּעֲתִי עַל אִמִּי. וְהִשְׁתָּא רַבִּי לְכַוְנָה עַל פִּי.
מִשְׁנָה וְאָמַר רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן הַקָּצֵב: הַמְּעוֹן הָהָא לֹא זֹוה יָדָהּ מִתּוֹךְ יְדֵי מַשְׁעָה שְׁנִכְנָסוּ
נְכָרִים לִירוּשָׁלַם וְעַד שְׁנִיעָא. אָמַר לֹא: אִין אֲדָם מַעֲדַ עַל עֲצָמוֹ. גְּמָרָא תִנְיָא: וְאֵף עַל פִּי
כֵּן יִיחַד לָהּ בֵּית בַּחצְרוֹ, וּבִשְׁתִּיָּא יוֹצָאָה - יוֹצָאָה בְּרָאשׁ בְּנִיָּה, וּבִשְׁתִּיָּא נִכְנָסָה - נִכְנָסָה
בְּסוֹף בְּנִיָּה. בְּעִי אַבְיָ: מַהוּ לַעֲשׂוֹת בְּגִרוּשָׁה בֶּן? הֵתָם הוּא - דְּבִשְׁבּוּיָהּ הִקְלוּ, אֲבָל הָכָא
לֹא, אוּ דְלָמָּא לֹא שְׁנָא? תָּא שְׁמַע, דְּתִנְיָא: הַמְּגִרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ - לֹא תִשְׁנָא בְּשִׁכְוֹתוֹ,

1 מה לי לשקר – אי בעיא אמרה נחביתי. במקום עדים – דאנן סהדי דכל שעתא איכא
2 מיא. ודאי איכמי – בחמיה. לא תתיחד עמי – במסכת גיטין הויא: שכיב מרע שכתב
3 ומסר גט לאשתו על מנת שאם מת יהא גט למפרע ולא תיזקק לחליצה – לא תתיחד
4 עמו, שמא יבא עליה והוה ליה גט ישן, ותנן: בית הלל אוסרין לפטור בגט ישן, ואיזהו גט
5 ישן – כל שנתחדש עמה מאחר שכתבו לה.
6 וטעמא – גזירה שמא: יאמרו גיטא קודם לבנה.
7 ואפילו על פי עבד – דייה בעבד שהיה עמה.
8 שלכה גם בשפחה – ותשמע בפניה. רב אשי
9 אמר הא והא בשפחה דידה – והיינו טעמא
10 דבמתניתין מהימנא והתם לא מהימנא, דשפחה
11 ידיה מיוחזא חוץ בקילקול גבירתה ושתקה.
12 התם – גבי גט. דשתיקותה מתיררת – שאינה
13 צריכה שתעיד לומר לא שנאשה. אלא שתאמר:
14 אני הייתי עמה. לא מהימנא – להיות זו מותרת
15 על ידה. דאי נמי חוץ – לא מסהדא. הכא –
16 גבי שביה. דשתיקותה – דשפחה. אוסרתה –
17 לגבירתה, דכל כמה שאינה מעידה לומר
18 טהורה היא – מחזקין לה בטמא. כי מסהדא
19 ואמרה טהורה היא – מהימנא, דלשקור לאו
20 אורחא. אלא למשתק, השתא נמי – כיון
21 דרחמנא לה לגבירתה, או דרחלה מינה – אתיא
22 ומשקרא, ואמרה: טהורה היא. תרתי לא עבדא
23 – חזא למשתק בקלוקלה, ועוד דתיתי ותשקר.
24 אחא מבי חוזהא – שהלך אביו שם והוליכו עמו
25 וגדלו שם, ומת אביו, וחזר לעירו ותבע חלקו
26 בנכסי אביו. אמר ליה – רב חסדא לההוא
27 אחא. שפיר קאמר לך – שאינו מכיר, לפי
28 שיצאת בלא חתימת זקן וזבאת בחתימת זקן.
29 ויבר יוסף את אחיו – שכשפירש מהן כבר היו
30 חתומי זקן. אמר ליה – רב חסדא למרי, ויל
31 אייתינחז את – להנחו סהדי המכירין אותו,
32 ויעידוך שאינו בן אביו. השתא נמי – כיון
33 דרחלי מנינה אתו ומשקרי, תרתי לא עבדי –
34 חזא דשתק מלחזק אמת, וחזא דמסחדי
35 שיקרא. לימא כתנאי – שפחתה אי מהימנא אי
36 לא. זו עדות – עדות זו של שביה הכל כשרים
37 בה, איש ואשה תינוק ותינוקת. חוץ מהימנא –
38 היא עצמה. דרב פפי ורב אשי – דאמרו לעיל
39 שפחה דידה מהימנא, ודאי תנאי היא – על
40 כרחק יאמרו: אנן דאמרין – כי מתניתא
41 בתרייתא, מודקשיא להו קמיתא. דרב פפא –
42 דאמר: לא מהימנא. פי לימא תנאי היא –
43 כלומר, דחוק הוא לומר: אנא דאמרי כי מתניתא
44 קמיתא. או יוכל לתרץ מתניתא בתרייתא נמי
45 כוותיה, למימר: שפחתה כעצמה דמי, והרי היא
46 בכלל חוץ מהימנא דקתני בה, או תירוצא
47 אחרינא. אמר לך רב פפא כי תנאי היא –
48 דקתני הכל נאמנים ואפילו שפחה דידה –
49 במסיחה לפי תומה. רב חנא קרטינא משתעי
50 – רב חנן דמן קרטיג דיה מספר מעשה זה.
51 משנת המעון הזה – שבעה היא. גמרא
52 ואף על פי כן – שאסרו עליה, לפי שכתן היה.
53 כשהיא יוצאה – והוא בחצר. יוצאה בראש
54 בניה – שיהו הבנים עמהם, שלא תיחידו.
55 ובשתיא נכנסת, נכנסת בסוף בניה – כדי שלא
56 יהא הוא והיא בחצר, והבנים מבחוץ. בגרושה
57 – כהן שגירש את אשתו, מהו לזר עמו בחצר?
58 לא תנשא בשכונתו – לפי שמכירה ברמיוותו
59 וקריצותיו, שמא יבואו לזר עבירה.
ואם

כתובות דף כז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רכט

מתרצת הגמרא: **אָמַר רב פפי**, בְּשִׁבּוּיָהּ הִקְלִיז חכמים, והאמינו
אפילו לשפחתה, כיון שעיקר איסור שבויה הוא חשש בלבד.
תירוצ' נוסף: **רב פפא אָמַר, הָא –** מה ששנינו בגיטין ששפחה אינה
מפרסמת את מעשי גבירתה היינו בְּשִׁפְחָה דִּידָהּ – של האשה,
ושפחתה באמת אינה נאמנת לומר שלא נטמאת, והָא – מה
ששנינו במשנתנו שגם שפחה נאמנת לומר שלא נטמאת, היינו
בְּשִׁפְחָה דִּידָהּ – של בעלה, והרי היא בשפחה של אדם אחר, שאין
חשש שתשקר.
מקשה הגמרא על התירוצ' השני: וכי שִׁפְחָה דִּידָהּ לֹא מְהִימָנָא
להעיד שלא נטמאת, והָא קִתְנִי בסיפא, **אִין אָדָם מְעִיד עַל עַצְמוֹ,**
ומשמע שרק הוא על עצמו אינו נאמן, הָא – אבל שִׁפְחָה דִּידָהּ,
מְהִימָנָא. מתרצת הגמרא: שִׁפְחָתָה נְפִי בְּעִצְמָה דְּמִי – אף שפחת
האשה בכלל אִין אָדָם נאמן על עצמו, שמתוך שהיא רוצה לטוהר
את גבירתה הרי היא כמעידה על עצמה.
הגמרא מביאה תירוצ' נוסף על סתירת המשניות: **רב אשי אָמַר, הָא**
וְהָא בְּשִׁפְחָה דִּידָהּ – באמת שתי המשניות עוסקות בשפחתה,
והכלל בשני המקומות הוא ששִׁפְחָה של האשה מְהִימָנָא, הָא
וְשִׁתְקָה – רואה את הדברים ואינה מספרת לאחרים, וממילא, הָתָם
דְּשִׁתְקָתָה מְתִירָתָה – לגבי גט ישן, שאתה רוצה לסמוך על שתיקת
השפחה כדי לומר שהאשה לא נבעלה, לֹא מְהִימָנָא – אינך יכול
לסמוך עליה ולהאמינה שאם היה בא עליה היתה השפחה אומרת
זאת, אלא אנו חוששים שאף שראתה שנבעלה תשתוק ולא תספר
כלום, ולכן אסור לאשה להתייחד בפני שפחתה. אבל הָכָא,
דְּשִׁתְקָתָה אוֹסְרָתָה – במשנתנו, שאם תשתוק ולא תעיד שלא
נטמאת, נאסור אותה, שהרי ידוע לנו שנשבית, מְהִימָנָא – נאמנת
השפחה אם היא מעידה בפירוש שלא נבעלה.
מקשה הגמרא: הֲשָׁתָא נְפִי אֲתִיא וּמְשַׁקְרָא – גם בשבויה יש לחשוש
שמה תבוא ותשקר לטובת גבירתה, כדי לטהרה. מתרצת הגמרא:
תִּרְתִּי לֹא עֲבָדָה – אין שפחתה עושה שתי עוולות, גם לשתוק
ולהמנע מלומר בפירוש שנטמאת, ועוד להוסיף ולשקר ולומר
שלא נטמאת.
הגמרא מביאה דוגמא לכלל זה, שאף אדם העשוי לשתוק
ולהמנע מלומר את האמת, אינו עשוי לשקר: **כִּי הָא דְּמִרִי בְּרַ אִיסָק**
– כמו המעשה שהיה עם מרי בנו של איסק, וְאִמְרִי לֵה חָנָא בְּרַ
אִיסָק – ויש אומרים שהמעשה היה עם חנא בנו של איסק, שמת
אביו והוריש לו את נכסיו, ולאחר זמן אָתָא לִיה אָתָא מְבִי חוּזָא –
בא אחיו ממקום ששמו 'בי חוואה' וְאִמְרִי לִיה למרי, פְּלוּג לִי בְּנִכְסֵי
דְּאָתָא – תן לי חלק בירושת אבינו. אָמַר לִיה מרי, לֹא יִדְעָנָא לָךְ –
איני מכיר אותך, לפי שאביהם הלך ל'בי חוואה' עם אותו אח
כשהיה קטן, וגידלו שם, ועתה לא הכירו רמי ולא ידע אם אכן זהו
אחיו. אָתָא לְקַמְיָה דְּרַב חֲסָדָא – בא אותו אח לפני רב חסדא
לתבוע את מרי, אָמַר לִיה רב חסדא לאותו אח, שְׂפִיר קָאָמַר לָךְ –
טענה טובה אמר לך מרי, ובדְּכִתְבִי בתורה (בראשית מב) **וַיִּכְרֵר יוֹסֵף**
אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכְרִחוּ, ופסוק זה מְלַמֵּד שְׂפִירָא יוֹסֵף מֵאֲצִלָּה בְּלֹא
הִתִּימָת זָקֵן, וְכָא עֵתָה בְּהִתִּימָת זָקֵן, ולכן לא הכירוהו אחיו, ואילו
הוא הכירם כיון שכשיצא מהם היו עם חתימת זקן, ומוכח שאדם
עשוי שלא להכיר את אחיו אם השתנה מראהו וגדל זקנו. ולכן
אָמַר לִיה רב חסדא לאותו אח, וִיל אֲיִיתִי סְתִירִי דְּאָחוּהִי אַתְּ – עליך
להביא עדים שאתה אחיו, ותוכל ליטול חלק בירושה. אָמַר לִיה
אותו אח לרב חסדא, אִית לִי סְתִירִי, וּמִסְתַּפִּינוּ מִינִיה דְּנִבְרָא אֱלֵמָא
הוא – יש לי עדים שאני אחיו, אלא שהם יראים להעיד לרעתו
של מרי, לפי שהוא אדם אלים.
קיבל רב חסדא את דבריו, וְאִמְרִי לִיה רב חסדא לְדִידָהּ – למרי
עצמו, וִיל אֲיִיתִיהוּ אַתְּ דְּלָאוּ אָחוּךְ הוא – לך אתה והבא אתה את
אותם עדים, ויאמרו שאין הוא אחיך, או שאינם יודעים שהוא
אחיך, ואם לא תביא עדים על כך, יטול חלק בירושה כמותך. תמה
מרי על פסק זה וְאִמְרִי לִיה לרב חסדא, דִּינָא קְבִי – וכי כך הוא הדין,
והרי הכלל הוא שְׂהַמוּצִיא מְהִימָנָא עֲלֵיו הָרָאָה, ואני מוחזק בנכסי
אבי, והוא רוצה להוציאם ממני, ועליו להביא ראיה שהוא אחי.
אָמַר לִיה רב חסדא למרי, אכן מעיקר הדין טענתך נכונה, אך קְבִי

מִה לִי לְשַׁקֵּר' – יש לאשה זו 'מיגו' המוכיח שהיא אומרת אמת,
שהרי אם היא משקרת, מדוע היא אומרת 'לא נחבאתי ולא
נטמאתי', היה לה לומר שהתחבאה, ואז ודאי תהיה נאמנת, ומכך
שאינה טוענת כן מוכח שהיא אומרת אמת בכך שלא נטמאה. או
דְּלֵמָא, לֹא אֲמִירָן כֵּאן מִה לִי לְשַׁקֵּר', כיון שטענתה אינה
מסתברת, שדורך כלל שבויה נטמאת בידי שוביה.
הגמרא מבררת מדוע אין זה פשוט שאינה נאמנת. שואלת
הגמרא: וּמָא שְׁנָא מְהִימָנָא מְעִשָּׂה – במה שונה נידון זה מאותו
מעשה שהיה, דְּהוּא נִבְרָא דְּאִמְרִי לִיה חֲמָרָא לְחִבְרִיה – שאדם אחד
השכיר חמור לחבירו, וְאִמְרִי לִיה לשוכר, לֹא תִזוּל בְּאוֹרְחָה דְּנָהֵר
פְּקוּד דְּאִיבָא מִיָּא – אל תלך עם החמור דרך 'נהר פקוד' כיון שיש
שם מים, והחמור יכול למות על ידם, אלא וִיל בְּאוֹרְחָה דְּנָרְשׁ
דְּלֵיבָא מִיָּא – לך דרך המקום ששמו 'נרש', שאין שם מים. וְאִזְל
אִיהוּ בְּאוֹרְחָה דְּנָהֵר פְּקוּד וּמִית חֲמָרָא – והשוכר לא עשה כדבריו,
אלא הלך עם החמור דרך 'נהר פקוד', ואכן מת החמור. אָתָא
לְקַמְיָה דְּרַבָּא – בא המשכיר לפני רבא לתבוע את השוכר, אָמַר
לִיה השוכר, אִין, בְּאוֹרְחָה דְּנָהֵר פְּקוּד אִזְלִי – אכן הלכתי עם החמור
דרך 'נהר פקוד', נגד ציווי המשכיר, מִיָּהוּ לֹא הָוּ מִיָּא – אבל לא
היו בו מים באותה שעה, והחמור מת באופן ששוכר פטור
מלשלם. אָמַר רַבָּא, השוכר נאמן, כיון שיש כאן סברת 'מִה לִי
לְשַׁקֵּר', אִי פְּעִי אָמַר לִיה בְּאוֹרְחָה דְּנָרְשׁ אִזְלִי – אם היה רוצה
להפטר בטענות שקר היה יכול לומר שהלך עם החמור דרך 'נרש',
והיה נפטר, ומכך שאינו אומר כן זו ראייה שדבריו אמיתיים, ואכן
לא היו מים בנהר פקוד ומת החמור כדרכו. וְאִמְרִי לִיה אֲבִי לרבא,
אִין השוכר נאמן, כיון ש'מִה לִי לְשַׁקֵּר' בְּמָקוֹם שִׁישׁ עֲדִים נגד דבריו
לֹא אֲמִירָן, ואף כאן הרי זה כאילו יש עדים המכחישים את דבריו
ואומרים שהיו שם מים, כיון שכולנו יודעים כידיעה של 'עדות'
שתמיד מצויים שם מים, ואינו נאמן. ואם כן אין מקום לספיקו של
רב אשי, שהרי טענתה 'לא נחבאתי ולא נטמאת' סותרת את
הידוע לנו, שכל אשה שבויה נטמאת, ובאופן כזה לא מועילה
נאמנות של מיגו.
דוחה הגמרא: קְבִי הֲשָׁתָא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שהמקרים
דומים, והרי יש חילוק ביניהם, דְּהָתָם, במעשה של רבא, וְנָדָא
אִיבָא עֲדִים דְּאִיבָא מִיָּא – ידענתו שיש שם מים היא כעדות
ברורה, ואינו נאמן להכחיש זאת אפילו במיגו, אבל הָכָא,
כשאומרת 'לא נחבאתי ולא נטמאתי', וכי וְנָדָא אִיבָא מִיָּא – נטמאה,
והרי כל איסור 'שבויה' הֲשָׁתָא הוא שחששו חכמים לטומאה וגורו
לאסורה מספק, אך אין זו ידיעה ברורה שנטמאה, וּבְמָקוֹם הֲשָׁתָא
אֲמִירָן מִה לִי לְשַׁקֵּר', וכיון שיש לה ראייה שדבריה אמיתיים, יש
סברא להאמינה.

הגמרא עוברת לבאר את המשך דברי המשנה. שנינו במשנה: **אִם**
יֵשׁ עֲדִים וְשִׁלָּא נְטִמָא, אֲפִילוּ עֲבָר וְאִפִּילוּ שִׁפְחָה, נִאֲמָנִין.
הגמרא מקשה סתירה ממשנתנו למשנה אחרת. מדייקת הגמרא:
וְאִפִּילוּ שִׁפְחָה דִּידָהּ מְהִימָנָא – משמע שאפילו אם היתה שפחתה
מעידה עליה שהיא טהורה, נאמנת, ואין חוששים שמה היא
משקרת כדי להתיר את גבירתה. מקשה הגמרא: וְדִמְיָנָהּ, שנינו
במשנה בגיטין (עג), הנותן גט לאשתו ואומר לה שאם ימות יחול
הגט למפרע, וכגון שרוצה לפוטרה מייבום, לֹא תִתִּיחַד אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ
לאחר נתינת הגט, שאם יתייחדו יחול גט ישן הפסול, מחשש
שבא עליה, אֲפִילוּ עַל פִּי עֲבָר וְעַל פִּי שִׁפְחָה יכולים הם להתייחד,
חוץ מִשִּׁפְחָתָה, מִפְּנֵי שְׁלָכָה גַם בְּשִׁפְחָתָה, ואינה מתביישת להיבעל
בפניה, ועל כל פנים מבואר ששפחתה אינה מפרסמת את מה
שהיא רואה, ואפילו אם ישאלה לא תאמר זאת, שאם לא כן
היתה האשה חוששת לנדהוג כן בפניה, ומדוע כאן אנו סומכים על
כך שאין שפחתה מספרת שנבעלה לגויים להתירה לכהונה, והרי
יתכן שנבעלה לגוי ואין שפחתה מפרסמת את הדבר אלא אומרת
שלא נבעלה.

וְאִם הָיָה בַעֲלָה בְּהֵן וּגְרִישָׁהּ, שֶׁאִסּוּרָה עָלֶיהָ מִן הַתּוֹרָה אֲפִילוּ קוֹדֶם
שְׁתִּינְשָׁא לְאַחַר, כִּיּוֹן שֶׁאִסּוּרָה קֹל מְאִיסוֹר אֶשֶׁת אִישׁ, חֲשֹׁשׁ יוֹתֵר
שִׁיבּוּאוֹ לִידֵי עֲבִירָה, וְלֹכֵן הַחֲמִירוּ וְאָמְרוּ שֶׁלֹּא תִדּוֹר עֲמֹו בְּאוֹתוֹ
מָכֹו – רַחֲבָה הַמּוֹקֶפֶת בְּתִים, שֶׁהִיא גְדוּלָּה מִשְׁכּוֹנָה. וְאִם הָיָה זֶה
כְּפָר קָמֵן, שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצִוִּים שֶׁם וְיוֹתֵר מְצִוִּי שִׁיפְגוּשׁ בָּהּ, וְהָיָה
מְעֻשָׂה, וְאִמְרוּ חֲכָמִים, כְּפָר קָמֵן נִידוֹן בְּשִׁכּוֹנָה אַחַת, וְאִסּוּר לָהֶם
לִדּוֹר שָׁם.

מִבְרֵרֵת הַגְּמָרָא: בְּאוֹפֵן כּוֹזָה שֶׁאִסּוּר לָהֶם לִדּוֹר בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, וְכֹל
אֶחָד רֹצֵה לְהִישָׁאֵר בְּמִקְוֹמוֹ, מִי נִדְּחָה מִפְּנֵי מִי – מִי חַיִּיב לְעוֹזֵב
כְּדֵי שֶׁהִשְׁנִי יוֹכֵל לְהִישָׁאֵר בְּמִקְוֹמוֹ. פּוֹשֶׁטֶת הַגְּמָרָא מִבְּרִייתָא: תָּא
שְׁמַע, תְּהֵינָא, הִיא נִדְּחִית מִפְּנֵי וְאֵין הִיא נִדְּחָה מִפְּנֵיהָ. וְאִם הָיָה
הַחֲצֵר שְׁלָה – שֶׁהִבִּית שִׁבְחָצֵר הִיָּה שְׁלָה, וְלִבְעֵלָה לֹא הִיָּה שֶׁם בֵּית,
נִשְׁאֵרֶת הִיא בִּבְיֹתָה, וְהוּא נִדְּחָה מִפְּנֵיהָ לְמִקְוֶה אַחֵר, וְאִינוּ יוֹכֵל
לְהַתְּגוֹרֵר שָׁם.

מִסְתַּפֶּקֶת הַגְּמָרָא: אִיבְּעִינָא לָהּ, אִם הָיָה הַחֲצֵר שְׁלָ שְׁנֵיהֶם – שִׁישׁ
לְשֵׁנֵיהֶם בֵּית בְּאוֹתָהּ חֲצֵר, מָהוּ – מִי נִדְּחָה מִפְּנֵי מִי.
הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְפֹשֶׁט אֶת הַסֶּפֶק: תָּא שְׁמַע, שְׁנֵינוּ בְּרִייתָא
שֶׁהוֹבָאֵה לְעֵיל, הִיא נִדְּחִית מִפְּנֵיו. וְיֵשׁ לְבַרְר, בְּמֵאָה עֶשְׂרִין – בְּאִיזָה
אוֹפֵן עוֹסֶקֶת הַבְּרִייתָא, אִילָּמָא כְּחֲצֵר שְׁלָ – שֶׁרָק לִבְעֵל יֵשׁ בֵּית
בְּאוֹתָהּ חֲצֵר, פְּשִׁיטָא שֶׁאֵינוּ חַיִּיב לְעוֹזֵב אֶת בֵּיתוֹ. וְאִלָּא כְּחֲצֵר שְׁלָה
– שֶׁרָק לֵה יֵשׁ בֵּית בְּחֲצֵר, וְלֹא לִבְעֵל, וְהֵתִינָא בְּסוֹף הַבְּרִייתָא, אִם
הָיָה חֲצֵר שְׁלָה, הוּא נִדְּחָה מִפְּנֵיהָ, וְלֹא הִיא נִדְּחִית מִפְּנֵיו. אִלָּא לָאוּ
– וְדִאִי כּוֹזֶנֶת הִרִישָׁא שֶׁהִיא נִדְּחִית מִפְּנֵיו, בְּכִי הָאִי וְנוֹנָא – בְּאוֹפֵן
שֶׁהִסְתַּפֶּקְנוּ בּוֹ, שֶׁהִיָּתָה חֲצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם.

דּוּחָה הַגְּמָרָא: דְּלָמָּא – שְׁמָא הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת רַק בְּדִאֲגִיד מִינֵי –
כּוֹגֵן שְׁשֵׁנִיהֶם שֶׁכְּרוּ בֵּית בְּאוֹתָהּ חֲצֵר, וְבוֹזָה אִמְרָה הַבְּרִייתָא שֶׁהִיא
נִדְּחִית מִפְּנֵיו, אֶךְ עֲדִידִין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּאוֹפֵן שְׁשֵׁנִיהֶם קִנּוּ בֵּית
בְּאוֹתָהּ חֲצֵר, מִי נִדְּחָה.

מִבְרֵרֵת הַגְּמָרָא: מָהִי הִנּוּ עֲלָה – מִה נִשְׁאֵר לְהַלְכָה בְּסִפָּק זֶה,
כְּשֶׁהִיָּתָה חֲצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם. תָּא שְׁמַע, נֹאמֵר בְּנִבּוּאָה יִשְׁעִיָּה (כב יז)
עַל שִׁבְנָא שְׁמִירַד בְּחֻזְקוֹהִי מֶלֶךְ יְהוּדָה וְרֹצֵה לְהַשְׁלִים עִם סִנְחִירִיב,
הָיָה ח' מְשִׁלְטָן מְשִׁלְטָה גָּבֵר – אֵל תִּבְטַח בַּעֲצָמָךְ שְׁתִּישָׁאֵר עַל
מִקְוֶמְךָ שְׁלֹוֹה, כִּי ה' יִטְלַחְךָ טִטּוּל קֶשֶׁה כְּטִטּוּלֵי שֶׁל גִּבֹּר,
וְיַעֲקוֹר אוֹתָךְ מִמִּקְוֶמְךָ, וְאִמְרוּ רַבִּי, יֵשׁ לְדֹרוֹשׁ מִזֶּה לְשׁוֹן 'טִטּוּלָה'
גָּבֵר, שֶׁמְשִׁלְטָן דְּנִבְרָא קִשְׁיִין מְדִאֲרִיתָא – שֶׁקֶשֶׁה הוּא לֹאִישׁ וְגִבֹּר
לְהִיטְלֵל מִמִּקְוֶמוֹ יוֹתֵר מִזֶּה אֲשֶׁר. וְאִם כֵּאֵן, בְּחֲצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, הִיא
זוֹ שְׁצִירָכָה לְעִקּוֹר מִמִּקְוֶמָה, שֶׁהִיָּה יוֹתֵר קֹל לֹאֲשֶׁה לְעַבּוֹר לְמִקְוֶה
אַחֵר מֵאֲשֶׁר לֹאִישׁ.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמוֹסִיפָה לְדוֹן בְּאִיסוֹר עֲשִׂיית דְּבָרִים
הַמְּבִיאִים לִידֵי קוֹרְבָה, בְּכַחַן שְׁגִירָה אֶת אֲשֶׁתוֹ: תֵּנוּ רַבְּנָן, לָוֶה
הִימָנָה בְּנִכְסֵי אִבֵּיהָ – כֵּהֵן שְׁלֹוה מֵאֲשֶׁתוֹ מִנְכָּסִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ
מִבֵּית אֲבִיהָ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן גִּירָשׁ אוֹתָהּ, אִיבְּעִינָא – אֵינָה גּוֹבָה אֶת
חֻבָּה מִבְּעֵלָה אִלָּא עַל יְדֵי אָדָם אַחֵר שֶׁיִּדּוֹן עִם בְּעֵלָה, מִחֲשֵׁשׁ
שֶׁמִּתּוֹךְ הַדִּין וְדְבָרִים עַל תְּשֻׁלוֹם הַחֻבּ יִתְקַרְבוּ בִּינֵיהֶם בְּדְבָרִים,
וְיִבּוּאוּ לִידֵי עֲבִירָה.

מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא עַל דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: אִמְרוּ רַב שְׁשֵׁת, וְאִי אֵתוּ לְקָמֵן
לְדִינָא – וְאִם יִבּוּאוּ הַכֵּהֵן וּגְרוּשְׁתוֹ לְפָנֵינוּ לְדוֹן עַל חֻבּוֹם, לֹא
מִיִּדְקָקִינוּ לָהּ – אֵין אֲנוּ דְנִים עַל כֵּךְ, כִּיּוֹן שֶׁאִסּוּר לָהֶם לְדוֹן יָחִיד.
מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: רַב שְׁשָׁא אִמְרוּ, לֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁאֵין דְנִים בִּכְךָ, אִלָּא
שְׁמוּרָה מְשִׁמְתִּין לָהּ – אֲנוּ גַם מְנָדִים אוֹתָם, שֶׁעֲבָרוּ עַל דְּבָרֵי
חֲכָמִים שֶׁאִסּוּר עֲלֵיהֶם לְדוֹן יָחִיד. רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב הִוְשִׁיעַ אִמְרוּ,
לֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁאֵינוּ דְנִים אוֹתָם, וְאִם מְנָדִים אוֹתָם, אִלָּא נִגְזָרִי נְפִי
מִנְּגִידִין לָהּ – יֵשׁ גַּם לְהַלְקוֹת אוֹתָם עַל שֶׁעֲבָרוּ עַל דְּבָרֵי חֲכָמִים.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא נּוֹסֶפֶת בְּעֵינֵינוּ זֶה: אִמְרוּ רַב נַחֲמָן, תֵּנָא
בְּמִסְכַּת 'אֶבֶל רֵבֶתִי', בְּמָה דְּבָרִים אִמְרוּרִים שֶׁאֵין הָאִשָּׁה נִפְרַעַת
מִבְּעֵלָה הַכֵּהֵן לְאַחֵר שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה אִלָּא עַל יְדֵי אַחֵר, בְּאוֹפֵן
שְׁתִּינְשָׁא מִן הַנִּשְׁוֹאִין, שֶׁהֵם רִגְלִים זֶה בּוֹזֵה יֵשׁ לְחֲשׁוֹשׁ שִׁיבּוּאוֹ

לִידֵי עֲבִירָה, אֶבֶל בְּשִׁנְתֵּינְשָׁה מִן הָאִירוֹסִין – לְאַחֵר שֶׁקִּידְשָׁהּ, קוֹדֶם
שֶׁנִּשְׁאָה, נִפְרַעַת עַל יְדֵי עֲצָמָה, וְהִטְעַם הוּא מִשּׁוֹם שֶׁאֵין לָבוֹ גַּם כָּה
שֶׁהִיָּה עֲדִידִין לֹא נִישָׁא, וְאֵין חֲשֵׁשׁ שִׁיבּוּאוֹ לִידֵי עֲבִירָה.
מְבִיאָה הַגְּמָרָא מַעֲשֵׂה בְּעֵינֵינוּ זֶה: הָהוּא אִירוֹס וְאִירוֹסָתָּה שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה,
וְהִיָּה הָאִירוֹס כֵּהֵן, דִּאֲתוּ לְקָמִיָּה דְרָבָא – שִׁבּוּאוֹ לְדוֹן לְפָנֵי רַבָּא עַל
חֻבּ, וְהָיָה – יֵשׁב רַב אֲדָא בְּרַם מִתְּנָא קָמִיָּה – לְפָנֵי רַבָּא, אוֹיְבִי רַבָּא
שְׁלֹוֹחָא בִּינְיָתִיָּה – הַעֲמִיד רַבָּא שְׁלִיחַ שִׁידוֹן עַבּוֹר אֶחָד מֵהֶם, שֶׁלֹּא
יִדּוּנוּ זֶה עִם זֶה. אִמְרוּ לִיָּה רַב אֲדָא בְּרַם מִתְּנָא לְרַבָּא, וְהָאִמְרוּ רַב נַחֲמָן
תֵּנָא בְּאֶבֶל רֵבֶתִי כֹו שֶׁבִּנְתִּינְשָׁה מִן הָאִירוֹסִין אֵין חֲשֵׁשׁ שִׁיבּוּאוֹ
לִידֵי עֲבִירָה. אִמְרוּ לִיָּה רַבָּא, בְּמַעֲשֵׂה זֶה הָדִין שׁוֹנָה, דְּקָא חֲזִינוּ דְרָבָא
נִיָּסִי בְּהַדְרִי – כִּיּוֹן שֶׁרֵאִיתִי מִתּוֹךְ רִמְיּוֹתֵיהֶם שֶׁמְכִירִים הֵם הִיטֵב,
וְלִיבּוֹ גַּם כֵּהֵן, וְלֹכֵן דִּינָם כְּנִתְגַּרְשָׁה מִן הַנִּישְׁוֹאִין.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה לְשׁוֹן אַחֶרֶת בְּמַעֲשֵׂה זֶה: אִיבְּעִינָא דְרָבָא – יֵשׁ אוֹמְרִים
שֶׁכֵּךְ הִיָּה הַמַּעֲשֵׂה, לֹא אוֹיְבִי רַבָּא שְׁלִיחַ בִּינְיָתִיָּה – לֹא הַעֲמִיד רַבָּא
שְׁלִיחַ בִּינֵיהֶם, אִלָּא דִּן אֶת שְׁנֵיהֶם יָחִיד, אִמְרוּ לִיָּה רַב אֲדָא בְּרַם מִתְּנָא,
נִיָּקוֹם מִן שְׁלֹוֹחָא בִּינְיָתִיָּה – מִדּוּעַ אֵינְךָ מַעֲמִיד שְׁלִיחַ בִּינֵיהֶם. אִמְרוּ
לִיָּה רַבָּא, וְהָאִי (אִמְרוּ) רַב נַחֲמָן תֵּנָא בְּאֶבֶל רֵבֶתִי כֹו שֶׁבִּנְתִּינְשָׁה מִן
הָאִירוֹסִין מוֹתֵר לָהֶם לְדוֹן יָחִיד. אִמְרוּ לִיָּה רַב אֲדָא בְּרַם מִתְּנָא, הִנֵּי
מִיָּלִי – דִּין זֶה, שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁים בְּנִתְגַּרְשָׁה מִן הָאִירוֹסִין, הוּא רַק הִיָּבָא
דְּלֹא נִיָּסִי בְּהַדְרִי, אֶבֶל הִנֵּי קָא חֲזִינוּ לָהּ דְנִיָּסִי בְּהַדְרִי – אֲבָל בְּאֵלּוּ
רֵאִיתִי מִתּוֹךְ רִמְיּוֹתֵיהֶם, שֶׁהֵם מְכִירִים וְרִגְלִים זֶה בּוֹזֵה, וְדִינָה
כְּנִתְגַּרְשָׁה מִן הַנִּישְׁוֹאִין, שִׁישׁ לְהַעֲמִיד שְׁלִיחַ בִּינֵיהֶם.

משנה

בִּפְרָק זֶה נִתְבָּאֵרוּ עֵינֵינוּ עֲדוֹת הַנוֹגְעִים לְעֵינֵינוּ חֻיּוֹב כְּתוּבָה, קִיּוֹם
שְׁטֵרוֹת, וְחֻזְקַת כְּהוֹנָה. הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה קוֹלָא הַנוֹהֶגֶת בְּעֵדוֹת עַל
דְּבָרִים אֵלּוּ. כֹּל עַד הַמַּעֲיֵד צִרְיָךְ שִׁיְהִיָּה כֹשֶׁר בִּשְׁעַת רֵאִייתָה הָעֵדוֹת
וּבִשְׁעַת הַגְּדִלָּה (כ"ב בָּבָל), וְלֹכֵן קֵטֵן שֶׁרָאָה מַעֲשֵׂה אֵינוּ יוֹכֵל לְהַעֲיֵד
עָלָיו אֶף לְאַחֵר שִׁיְגַדֵּל. הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה עֵתָה אוֹפְנִים שִׁבְחָם קֵטֵן
שֶׁהִגְדִּיל נֹאמֵן: וְאֵלּוּ הֵם הַדְּבָרִים שִׁבְחָם הָעֵדִים נִאֲמָנִין לְהַעֲיֵד
בְּגוֹזְלָן – כִּשְׁהֵם גְּדוּלִים וְכֹשֶׁרִים לְעֵדוֹת, עַל פִּי מָה שֶׁרָאָה בְּקוֹמָנָן –
כִּשְׁהִיוּ קִטְנִים, וְאִם שֶׁקִּטְנִים פְּסוּלִים לְעֵדוֹת, לְפִי שֶׁהִקְלוּ חֲכָמִים
בְּדְבָרִים אֵלּוּ שֶׁאֵין צִרְיָךְ בְּהֵם עֵדוֹת גְּמוּרָה: נִאֲמָן אִירוֹס הָבָא לְהַעֲיֵד
עַל חֲתִימָה שֶׁבִּשְׁטֵר לוֹמֵר, וְהָ כְּתָב יְדֹו שְׁלָ אֲבָא, וְהָ כְּתָב יְדֹו שְׁלָ
רַבִּי, וְהָ כְּתָב יְדֹו שְׁלָ אֲחִי, וּמִקְיָמִים אֶת הַשְּׁטֵר עַל פִּי עֵדוֹתוֹ, אִם
עַל פִּי שְׁמָתוֹ אֵלּוּ בְּעוֹד שֶׁהִיָּה קֵטֵן וְלֹא רָאָה אוֹתָם כּוֹתֵבִים כֵּךְ
אִלָּא בְּקִטְנוֹתוֹ.

דִּין נּוֹסֶף: נֹאמֵן אוֹתוֹ קֵטֵן שֶׁהִגְדִּיל לוֹמֵר, וְכֹדֵר הִיָּיתִי בְּאִשָּׁה פְּלוֹנִית,
שֶׁצָּאָה מִבֵּית אֲבִיהָ לְחוֹפְתָהּ, כִּשְׁהִיא מְכוּסָה בְּהִינּוּמָא – צַעֲיָךְ
הַמְכָּסָה עַל הַפָּנִים, וְשֶׁעַר רֹאשָׁהּ פְּרוּעַ, כְּדֹרֵךְ הַבְּתוּלוֹת הַנִּישְׁאוֹת,
וְזוֹ רֵאִיָּה שֶׁנִּישְׁאֵת בְּתוּלָה וְכְתוּבָתָהּ מֵאֲתִים. וְכֵן נֹאמֵן לְהַעֲיֵד
שֶׁהִיָּה אִישׁ פְּלוֹנִי בִּילְדוֹתוֹ יוֹצֵא מִבֵּית הַסֶּפֶר שֶׁלְמַדְנוּ בּוֹ לְטַבּוֹל
לְאֶבֶל בְּתָרוּמָה. וְכֵן שְׁהִיָּה אִישׁ פְּלוֹנִי חוֹלֵק עֲמִינוּ – נוֹטֵל חֶלֶק עִם
שֶׁאֵר הַכְּהֻנִּים בְּתָרוּמָה שֶׁחֹלֶקָה עַל הַגְּזֵרִין, וְהִרִי זֶה רֵאִיָּה שֶׁהוּא
כֵּהֵן. וְכֵן שֶׁהִמְקִים הָיָה בְּלִבְד, הוּא שֶׁהִיוּ מוֹחֻזְקִים בְּשִׁישׁ שֶׁם עֲצֵם
הַפָּרִים – שֶׁדָּה שֶׁחֲכָמִים גִּזְרוּ עָלֶיהָ טוּמְאָה מִחֲשֵׁשׁ שִׁישׁ שֶׁם עֲצֵם
מִן הַמֵּת, וְאֵילוּ שֶׁאֵר הַבִּקְעָה הִיָּתָה מוֹחֻזְקַת בְּטַהֲרָה. וְכֵן נֹאמֵן
לוֹמֵר עַד כָּאֵן הִיָּינוּ בְּאֵין בְּשִׁשְׁתָּה, וְלֹא הִיוּ אֲבוֹתֵינוּ מוֹחִים בְּנוֹ, וְזוֹ
עֵדוֹת עַל כֵּךְ שֶׁמִּקְוֶם זֶה הוּא בְּתוֹךְ אֲלָפִים אֲמָה שֶׁל תְּחוּם שְׁבֵת,
וְסוּמְכִים עַל דְּבָרֵינוּ לְצֹאת בִּשְׁבֵת עַד אוֹתוֹ מְקוֹם בְּלֹא מִדִּידָה.
וּבְגִמְרָא יִבּוּאֵר טַעַם נֹאמְנוֹתָם בְּעֵדוּיּוֹת אֵלּוּ.

מְבִיאָה הַמִּשְׁנָה דְּבָרִים שֶׁעֲלֵיהֶם אֵין נֹאמֵן קֵטֵן שֶׁהִגְדִּיל: אֶבֶל אֵין
אִירוֹס נִאֲמָן לוֹמֵר, דְּרֹךְ – מְקוֹם לְעַבּוֹר בּוֹ לְשִׁדּוּחוֹ הָיָה לְפָלוֹנִי בְּמִקְוֶם
הָיָה, אוֹ מְקוֹם לְעִרְכַּת מְעֻסָּה וְיִמְסָר עַל הַמֵּת הָיָה לְפָלוֹנִי בְּמִקְוֶם
הָיָה, כִּיּוֹן שֶׁאֵי אֲפֶשֶׁר לְהוֹצִיא מִמּוֹן מֵאֲדָם אִלָּא עַל פִּי עֵדוֹת
כְּשִׁירָה.

כתובות. האשה שנתארמלה - פרק שני דף כח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רלא

רש"י תוספות

ואם היה כהן - לא תדור עמו בפניו. וכן אסור
בגרשה. אבל ישראל, כל זמן שלא ניסת - תדור בשכותה ואמר רב גרס, ומהאי קרא
שמעין לה. לוח חיימה - בהיותה תחתיו. בנכסי אביה - שהיו בידה נכסי מלוג, ובכחן
שגירש את אשתו קא מיירי. אינה נפרעת - הימנו על ידי עצמה, שלא יקרבו בדברים.
באבל רבתי - מסכתא היא, וקורין אותה
שמותה, וזו היא משנה ראשונה שלה: הגוסס
הרי הוא כזו לכל דבריו. ארום וארופתו - כזן
היה. והאמר רב נחמן תנא באבל רבתי - דמן
האירוסין נפרעת על ידי עצמה, הניסי בהרד -
מכירין זה את זה ברמיזות וקריצות. בלעז
פריז"ץ. משנה זה כתב ידו של אבא -
ומקיימין השטר על פיו, אף על פי שמת אביו
בעד זה קטן. שיצא בהינומא - והוא סימן
שניסת בתולה וכתובתה מאתים, כדאמרין
בריש פירקין. יוצא מבית הספר - כשהיו
למדיו תינוקות בבית רבן, ובכולהו מפרש
טעמא בגמרא. אבל אין נאמנין כו' - דאפקי
ממונא הוא, ובעינן עדות מעלייתא. וכתובה
היינו טעמא - דרוב נשים בתולות נישאות.
מעמד ופספד - מקום היה לו כאן להספיד
מתיו בשמולות לבית קברות שלו, ולעשות שם
מעמדות ומשבות שהיו עושים שבעה למהר רבי
יוחנן בן ברוקא אומר נאמנים. לא גרסין ליה
במתניתין, אלא בברייתא, ולא אדרך מעמד
ומספד קאי. גמרא דשכחי נביא - ונתן עניו
בקטנותו בכתב ידי אביו. קיום שטרות מדרבנן -
דמדאורייתא לא בעינן קיום, דאמר ריש לקיש
(כתובות יחב.) עדים הותנומים על השטר נעשה
כמי שנחקרה עדותו בבית דין, הימננהו רבנן
בדרבנן - בדבר שהוא מדבריהם האמינו, ואין
זה עוקר דבר מן התורה, הם אמרו והם אמרו.
הם הצריכו קיום העדות, והם הכשירו בו את
אלו, גלוי מלתא בעלמא הוא - כלומר, אין
הדבר צריך עדות, אלא לפרסם שיצא הדין
לאור בלא מגומם.
אפסורופוס
דלא גייסי בהרד, אבל הני - קא חזינא להו דגייסי בהרד. משנה ואילו נאמנין להעיד
בגודלן מה שראו בקומטון: נאמן אדם לומר "זה כתב ידו של אבא" ו"זה כתב ידו של רבי"
ו"זה כתב ידו של אחי". "זכור הייתי בפלוגי שציצא בהינומא וראשה פרוע". ו"שהיה איש
פלוגי יוצא מבית הספר למבול לאכול בתרומה". ו"שהיה חולק עמנו על הגורן", ו"המקום
הזה בית הפרס". ו"עד פאן היינו פאין בשבת". אבל אין אדם נאמן לומר "דרד היה לפלוגי
במקום הזה, מעמד ומספד היה לפלוגי במקום הזה". גמרא אמר רב הונא בריה דרב
יהושע: והוא שיש גדול עמו. וצריכא. דאי אשמעינן אביו - משהו דשכיח גביה, אבל רבו
- לא. ואי אשמעינן רבו - משהו דאית ליה אימתיה דרביה, אבל אביו - לא. ואי אשמעינן
הני תרתין, אביו - דשכיח גביה, ורבו - דאית ליה אימתיה, אבל אחיו דלית ליה לא הא
ולא הא - אימא לא, קא משמע לן: פיו דקיום שטרות מדרבנן - הימננהו רבנן בדרבנן.
"זכור הייתי בפלוגי שציצא בהינומא וראשה פרוע". מאי טעמא? פיו דרוב נשים בתולות
נישאות, גלוי מלתא בעלמא הוא. ו"שהיה איש פלוגי יוצא מבית הספר למבול לאכול
בתרומה". ודלמא עבד כהן הוא? מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי. דאמר רבי יהושע בן לוי:
אסור לאדם שילמד את עבדו תורה. ולא? והתניא: לוח הימנו רבו, או שעשאו רבו
אפסורופוס

ואם היה כהן - לא תדור עמו בפניו. אם היה כפר
קמן, זה היה מעשה, ואמרו: כפר קמן נידון בשכותה.
מי נדחה מפני מי? תא שמע, דתניא: היא נדחת
מפניו, ואין הוא נדחה מפניה. ואם היתה חצר שלה
- הוא נדחה מפניה. איבעיא להו: היתה חצר של
שניהם מה? תא שמע: היא נדחת מפניו. במאי
עסקין? אילמא בחצר שלו - פשיטא! ואלא בחצר
שלה - והתניא: אם היתה חצר שלה - הוא נדחה
מפניה, אלא לאו - פי האי גוונא. דלמא דאגרי מיגר.
מאי הוי עלה? תא שמע: "הנה ה' מטלטל מטלטלה
גבר" ואמר רב: מטלטלי דנבכרא קשין מדיאיתתא. תנו
רבנן: לוח הימנה בנכסי אביה - אינה נפרעת אלא
על ידי אחיה. אמר רב שישת: ואי אתו לקמן לדינא
לא מודקקין להו. רב פפא אמר: שמותי משמתינן
להו. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: נגודי נמי
מנגדינן להו. אמר רב נחמן: תנא באבל רבתי: פמה
דברים אמורים - שנתגרשה מן הנשואין, אבל
שנתגרשה מן האירוסין - נפרעת על ידי עצמה,
שאין לבו גם בה. והוא ארום וארופתו דאיתו לקמיה
דרבא, ויחי רב אדא בר מתנא קמיה, אוקי רבא
שלוחא בינתייהו. אמר ליה רב אדא בר מתנא:
והאמר רב נחמן, תנא באבל רבתי כו'! אמר ליה: קא
חזינן דקא גייסי בהרד. איפא דאמרי: לא אוקי רבא
שליח בינתייהו. אמר ליה: רב אדא בר מתנא: ניקום
מר שלוחא בינתייהו! אמר ליה: והא [אמר] רב נחמן:
תנא באבל רבתי כו'! אמר ליה: הני מילי - היכא
דלא גייסי בהרד, אבל הני - קא חזינא להו דגייסי בהרד. משנה ואילו נאמנין להעיד
בגודלן מה שראו בקומטון: נאמן אדם לומר "זה כתב ידו של אבא" ו"זה כתב ידו של רבי"
ו"זה כתב ידו של אחי". "זכור הייתי בפלוגי שציצא בהינומא וראשה פרוע". ו"שהיה איש
פלוגי יוצא מבית הספר למבול לאכול בתרומה". ו"שהיה חולק עמנו על הגורן", ו"המקום
הזה בית הפרס". ו"עד פאן היינו פאין בשבת". אבל אין אדם נאמן לומר "דרד היה לפלוגי
במקום הזה, מעמד ומספד היה לפלוגי במקום הזה". גמרא אמר רב הונא בריה דרב
יהושע: והוא שיש גדול עמו. וצריכא. דאי אשמעינן אביו - משהו דשכיח גביה, אבל רבו
- לא. ואי אשמעינן רבו - משהו דאית ליה אימתיה דרביה, אבל אביו - לא. ואי אשמעינן
הני תרתין, אביו - דשכיח גביה, ורבו - דאית ליה אימתיה, אבל אחיו דלית ליה לא הא
ולא הא - אימא לא, קא משמע לן: פיו דקיום שטרות מדרבנן - הימננהו רבנן בדרבנן.
"זכור הייתי בפלוגי שציצא בהינומא וראשה פרוע". מאי טעמא? פיו דרוב נשים בתולות
נישאות, גלוי מלתא בעלמא הוא. ו"שהיה איש פלוגי יוצא מבית הספר למבול לאכול
בתרומה". ודלמא עבד כהן הוא? מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי. דאמר רבי יהושע בן לוי:
אסור לאדם שילמד את עבדו תורה. ולא? והתניא: לוח הימנו רבו, או שעשאו רבו
אפסורופוס
דלא שכחא כולי האי שישאל תרומה אחר שישתחרר, לא בתורת עבד ולא בתורת כהן, כי ירא פן יבדוקהו ויתברר שהוא עבד, ויציאו עליו קול עבודתו. ולא חיישין נמי פן ימכרו רבו
לישראל וישאל תרומה - שהרי מנותות על רבו, ואין אדם חוטא ולא לו. וכולי האי לא חיישין שמא יאמר לו רבו ישראל: צאי מעשה דייך במנותיך.

1 **תנן** כמאן דאמר אין חולקין לעבד כו' – ואם תאמר: והא לא קאמר רבי יהודה דאין חולקין
2 אלא בתרומה דאורייתא, דמעלין ממנה ליוחסין, אבל מתניתין דאוקמינן בתרומה
3 דרבנן, דאין מעלין ממנה ליוחסין – מודה דחולקין לעבד בלא רבו. ואם כן, אכתי תקש:
4 ודלמא עבד כהן הוא ולא מלתא היא, דמתניתין איירי שפיר שמעיד שחלק לו תרומה
5 דאורייתא, אלא שאינו נאמן להאבילו אלא
6 בתרומה דרבנן.

7 **ומה** בהמתן של צדיקים – מפורש במקום אחר
8 (גיטין זא.).
9 **ושחמקום** הזה בית הפרס – ולא יותר, ובא
10 לטהר.

11 **מנפח** – בדיעבד, אם עשה כבר טהרות, אבל
12 בדיקה דלכתחלה מפרש במשנה
13 (אהלות פרק יח משנה ד) כיצד בודקין.
14 **בית** הפרס דרבנן – נראה דאפילו במקום
15 הקבר מקילין כמו בשאר שדה, ואין לומר דמקום
16 הקבר מטמא באהל. ומביא רבינו יצחק ראייה
17 מדרבנא דפרק קמא דמערב קטן (הב), מצא שדה
18 מצוינת ואינו יודע מה טיבה, יש בה אילנות
19 בידוע שנתחש בה קבר, איך בה אילנות בידוע
20 שאבד בה קבר. ומאי נפקא מינה. כיון שעתה אינו
21 יודע מקום הקבר, בין נחש בין אבד! אלא שמע
22 מינה: דמקום הקבר טהור בשנחש. ובית הפרס
23 להכי הוי דרבנן, משום דהוי ספק טומאה ברשות
24 הרבים. אף על גב דבעלמא טהירו חכמים ספק
25 טומאה ברשות הרבים – היינו, היכא שהטומאה
26 מבוררת, ולא נולד הספק אלא באקראי, ופעם
27 אחרת לא טימא, כיון שמקום הטומאה ידוע. אבל
28 הכא, שלעולם השדה בספק – לא רצו לטהר, אף
29 על גב דמדאורייתא טהור.

הדרן עלך האשה שנתארמלה

אלו

1 **אפטרופוס**, או **שְׁחִיזָה** תפילין בפני רבו, או **שְׁקָא**
2 **שְׁלִישָׁה פְּסוּקִים בְּבֵית הַכֹּהֵנֶת** – הרי זה לא יצא
3 **לְחֵירוֹת! הֵתֵם דְּאִיקְרִי עֶבֶד מִדַּעְתּוֹ, פִּי קְאָמְרִינָּה** –
4 **דְּקָא נְהִיג בֵּיה מְנַהג בָּנִים.** "לְטַבּוֹל לְאִבּוֹל בְּתִירוּמָּה".
5 **בְּתִירוּמָּה דְּרַבְּנָן.** וְשִׁחִיזָה חוֹלֵק עִמָּנוּ עַל הַגּוֹרָן. וְדִלְמָא
6 **עֶבֶד כֹּהֵן הוּא?** תֵּנָּה כְּמֵאן דְּאָמַר: **אֵין חוֹלְקִין תִּירוּמָּה**
7 **לְעֶבֶד אֱלָא אִם בֶּן רֶבּוֹ עֵמוֹ.** דְּתֵנָּה: **אֵין חוֹלְקִין**
8 **תִּירוּמָּה לְעֶבֶד אֱלָא אִם בֶּן רֶבּוֹ עֵמוֹ, דְּרַבִּי רַבִּי יְהוּדָה.**
9 **רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר:** יָכוֹל הוּא שְׂאִימַר: **אִם כֹּהֵן אֲנִי** – תֵּנָּה
10 **לִי בְּשִׁבְלִי עִצְמִי, וְאִם עֶבֶד כֹּהֵן אֲנִי** – תֵּנָּה לִי בְּשִׁבְלִי
11 **רַבִּי. בְּמִקּוּמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הָיוּ מַעְלִין מִתִּירוּמָּה**
12 **לְיוֹחֲסִין, בְּמִקּוּמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי לֹא הָיוּ מַעְלִין מִתִּירוּמָּה**
13 **לְיוֹחֲסִין. תֵּנָּה, אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי: מִיָּמִי לֹא**
14 **הִעֲדָתִי, פֶּעַם אַחַת הִעֲדָתִי, וְהִעֲלֵנוּ עֶבֶד לְכַהֲנָה עַל**
15 **פִּי. הִעֲלֵנוּ סֵלָקָא דַּעְתָּךְ? הִשְׁתָּא, וּמָה בְּהִמְתָּן שֶׁל**
16 **צְדִיקִים אֵין הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא תִּפְלָה עַל יָדָם** –
17 **צְדִיקִים עִצְמָם לֹא כָּל שֶׁבֶן! אֱלָא, בְּקִשּׁוֹ הִחְעֲלוּת עֶבֶד**
18 **לְכַהֲנָה עַל פִּי. הוּא בְּאִתְרֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסִי, וְאִזֵּל וְאִסְתְּהִיד**
19 **בְּאִתְרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה. וְשִׁחְמָקוּם הָיָה בֵּית הַפֶּרֶס**
20 **הוּא."** מַאי מַעְמָא? **בֵּית הַפֶּרֶס דְּרַבְּנָן. דְּאָמַר רַב**
21 **יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל: מְנַפֵּחַ אָדָם בֵּית הַפֶּרֶס וְהוֹלֵךְ.**
22 **וְרַב יְהוּדָה בֵּר אָמִי מְשַׁמְיָה דְּרַב יְהוּדָה אָמַר: בֵּית**

23 **הַפֶּרֶס שְׁנִידֶשׁ – טָהוֹר. מַאי מַעְמָא – אִי אֶפְשָׁר לַעֲצֵם בְּשַׁעֲרָה שְׁלֹא נִידֶשׁ בְּרִנָּל. וְעַד כָּאן**
24 **הֵינָּה בְּאֵין בְּשִׁבְתָּ. קְסָבֵר: תְּחוּמִין דְּרַבְּנָן. וְאֵין נֶאֱמָן לִזְמַר דְּרַךְ הָיָה לְפָלוּגִי בְּמִקּוּם הָהָה,**
25 **מַעְמַד וּמִסְפַּד הָיָה לְפָלוּגִי בְּמִקּוּם הָהָה. מַאי מַעְמָא? אַפּוּקִי מִמוּנָא – לֹא מִפְּקִינָּה. תֵּנָּה רַבְּנָן:**
26 **נֶאֱמָן הַתִּינוּק לִזְמַר כִּד אָמַר לִי אָבִא: "מִשְׁפָּחָה זֹאת טָהוֹרָה, מִשְׁפָּחָה זֹאת מְטָמָה". טָהוֹרָה וּמְטָמָה**
27 **סֵלָקָא דַּעְתָּךְ? אֱלָא, מִשְׁפָּחָה זֹאת בְּשָׂרָה, וּמִשְׁפָּחָה זֹאת פְּסוּלָה. וְ"שְׂאִכְלָנָה בְּקִצְצָה שֶׁל בֵּית פָּלוּגִי**
28 **לְפָלוּגִי." וְ"שְׁחִיזָה מוֹלִיכִים חֵלָה וּמִתְנוּת לְפָלוּגִי כֹהֵן". עַל יְדֵי עִצְמוֹ, אֲכָל לֹא עַל יְדֵי אַחֵר.**

29 **וְכֹלֵן, אִם הָיָה נִכְרִי וְנִתְגַּיֵּר, עֶבֶד וְנִשְׁתַּחֲרַר – אֵין נֶאֱמָנִים. וְאֵין נֶאֱמָן לִזְמַר "דְּרַךְ הָיָה לְפָלוּגִי בְּמִקּוּם הָהָה",**
30 **לְפָלוּגִי בְּמִקּוּם הָהָה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמַר: נֶאֱמָנִים. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אֲהִיָּא? אִילִימָא אִסְיָפָא – אַפּוּקִי מִמוּנָא הוּא! אֱלָא**
31 **אֲרִישָׁא: וְכֹלֵם אִם הָיָה נִכְרִי וְנִתְגַּיֵּר, עֶבֶד וְנִשְׁתַּחֲרַר – אֵין נֶאֱמָנִים, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמַר: נֶאֱמָנִים. בְּמַאי קְמִיפְלִיגָא? תֵּנָּה קְמָא**
32 **סָבֵר: כִּיּוֹן דְּנִכְרִי הוּא – לֹא הָיָה דִּיּוּק, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא סָבֵר: כִּיּוֹן דְּרַעְתִּיהּ לְאִיגִיזִיר – מִידֵּק תָּהוּ דִּיּוּק. מַאי קִצְצָה? דְּתֵנָּה רַבְּנָן:**
33 **כִּיּוֹן דְּקִצְצָה? אַחֲרֵי כֵּן הָאֲחִין שְׁנִישָׁא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹנֵגָת לֹא, כָּאֵין בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וּמִבְּיֹאֵין חֲבִית מְלִיאָה פִּירוֹת, וְשׁוֹבְרִין אוֹתָהּ בְּאִמְצָע**
34 **רַחֲבָה, וְאוֹמְרִים: אֲחִינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל, שְׂמַעוּ! אֲחִינוּ פָּלוּגִי נִשָּׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹנֵגָת לֹא, וּמִתְיָירָאִים אֲנִי שְׂמָא יִתְעַרֵּב וְרַעוּ בְּרַעֲיָנִי,**
35 **בּוֹאוּ וְקַחוּ לָכֶם דּוּגְמָא לְדוֹרוֹת, שְׁלֹא יִתְעַרֵּב וְרַעוּ בְּרַעֲיָנִי. וְזוֹ הִיא קִצְצָה שְׁחִיזָה נֶאֱמָן לְהַעֲדִיר עָלֶיהָ.**

הדרן עלך האשה שנתארמלה

אלו נערות

1 **אפטרופוס** – מסר נכסיו בידו להכניס ולהוציא לסתורה. הרי זה לא יצא לחירות –
2 ולא אמרין: אי לאו דשחרריה, לא הוה יוֹקֵם מִינֵיהּ, ולא הוה שְׂבִיק לִיה לְנוּהַג מִנְהָ בִּן
3 חוּרִין. וּשְׂמַעֲיָנָן מִינֵיהּ דִּישׁ עֶבֶד שְׁלֹמֹד תוֹרָה. בְּתִירוּמָּה דְּרַבְּנָן – כְּגוֹן תְּרֹמַת חוּצָה לְאֶרֶץ,
4 או פִּירוֹת – הַמְּנִיחֵנוּ לְהֵנִי לְהַאבִּילוֹ עַל פִּדְיוֹ. הֲכִי גִרְסִינָּה: **דְּתֵנָּה שְׂאֵין חוֹלְקִין תִּירוּמָּה**
5 **לְעֶבֶד כו' – וְרִישָׁא דְּבִרְיָתָא: כֹּהֵנָה שְׁנַתְעַרְב**
6 **וּלְוֵלָדָה בְּוֹלָד שְׁפַחָה – שְׁנִידָן יוֹצֵאֵין לְגוֹרָן**
7 **וְנוֹטְלִין חֵלֶק אֶחָד, שְׂאֵין חוֹלְקִין תִּירוּמָּה לְעֶבֶד**
8 **כו', הַלֵּכֶךְ, אִי אוֹזִיל חֹד מִיַּיְנִיהּ לֹא פְלַגִּין לִיה,**
9 **דְּלִמָּא אֲתִי לְאַחֲזוּקִי בְּכֹהֵן, וְדִלְמָא אֲתִי נִידוּ**
10 **הַעֲבֵד. בְּמִקּוּמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה – מְשׁוּם הֲכִי**
11 **אָמַר: אֵין חוֹלְקִין. בְּהַתָּנָה שֶׁל צְדִיקִים – חֲמוּרָה**
12 **שֶׁל רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר, בִּ"חֲזַל שׁוּחַטִין" (חולקין**
13 **זא.). הוּא בְּאִתְרֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסִי – שְׁחִלְקוּ לוֹ**
14 **תְּרֹמָה בְּגוֹרָן. וְאַסְתִּידָה בְּאִתְרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה –**
15 **וְשֵׁם לֹא הָיוּ חוֹלְקִין תִּירוּמָּה לְעֶבְדֵי כֹהֲנִים. בֵּית**
16 **הַפֶּרֶס – הַחֲרוּשׁ אֶת הַקֶּבֶר – הָרִי זֶה עוֹשֶׂה בֵּית**
17 **הַפֶּרֶס מֵאֵה, שֶׁכֶּךְ שִׁיעֵרוֹ שְׁהַחֲרִישָׁה**
18 **מוֹלֶכֶת אֶת עֲצֻמוֹת הַמֵּת, וְדִלְמָא נִגַּע אוֹ הִסִּט**
19 **הַמַּהֲלָךְ בּוֹ אֶת עֵצֶם כְּשֶׁעוֹרָה, שְׂמַטָּמָא בְּמִנְעֵהוּ**
20 **וּבְמִשָּׂא. מְנַפֵּחַ אָדָם בֵּית הַפֶּרֶס – וְסוֹמֵךְ עַל כֶּךְ,**
21 **שְׂאֵם יֵשׁ עֵצֶם – רֹאדָהוּ. וְאִף עַל גִּב דְּמֵאֲהִיל –**
22 **לֹא חִישִׁינָּה, דְּאֵין עֵצֶם כְּשֶׁעוֹרָה מְטָמָא בְּאֵהֶל**
23 **עַד דְּאִכָּא שְׂדֵרָה אוֹ גּוֹלְגוּת שְׁלֵמָה, אוֹ רוֹב**
24 **בְּנִין, אוֹ רוֹב מְנִין. שְׁנִידֶשׁ – דִּישָׁה רַבָּה, בְּרַגְלִים**
25 **הַרְבֵּה. טָהוֹר – דְּתֵלִין לְקוּלָא, וְאַמְרִינָּה: כֹּל**
26 **הַעֲצֻמוֹת נִכְתָּרוּ לַפְּחוֹת מִכְשִׁיעֵרוֹ. אֲלֵמָא,**
27 **חֲשָׁא דְּרַבְּנָן בְּעִלְמָא הוּא. נֶאֱמָן הַתִּינוּק –**
28 **לְהַעֲדִיר בְּגוּדָלוֹ מִזֶּה שְׂרָאָה בְּקוּטְנוֹ. טָמֵאָה**
29 **וּשְׁחִיזָה סֵלָקָא דַּעְתָּךְ – מִזֶּה טוֹמְאָה וְטָהוֹרָה יֵשׁ**
30 **לִזְמַר בְּמִשְׁפָּחָתָא: בְּקִצְצָה – לְקַמֵּן מִפְּרֵשׁ לָהּ.**
31 **שֶׁל בֵּית פָּלוּגִי לְפָלוּגִי – כְּשֶׁנִּשָּׂא פְּלוּגִי אֶת בֵּית**
32 **פְּלוּגִי. וְשְׁחִיזָה מוֹלִיכִין כו' עַל יְדֵי עִצְמוֹ – אִם**
33 **כֶּךְ הַעֲדִיר הַתִּינוּק: עַל יְדֵי הָיָה אָבִא שׁוֹלַח לוֹ**
34 **חֵלָה וּמִתְנוּת. אִם הָיָה גוֹי וְנִתְגַּיֵּר – וְהַעֲדִיר**
35 **מִשְׁתַּגִּייר שְׂרָאָה אֶת אֵלֶּה בְּגוֹיּוֹת – אֵינוּ נֶאֱמָן.**
36 **דִּנְגָמָא – אוֹת וְסִימָן, זִכְרוֹן לְדוֹרוֹת הַבָּאִים.**

הדרן עלך האשה שנתארמלה

משנה

כתובות דף כח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה" – עוז והדר" (ליום שני) רלג

שנינו במשנה: 'וְשֶׁהַמָּקוֹם הָיָה בֵּית הַפֶּהַם הוּא', כלומר שדה
שחרשו בה קבר, ומסתהרים על פי עדותו את שאר השדה. מבארת
הגמרא: מַאי טַעְמָא האמיננהו בדבר זה, כיון שטומאת בית הפהם
היא מדרבנן, ומן התורה הכל טהור כיון שזה ספק טומאה ברשות
הרבים, שהוא טהור, ולכן האמינו חכמים לעד המעיד שראה
בקטנותו עד היכן היה בית הפהם.
מוכיחה הגמרא שטומאת בית הפהם דרבנן: דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר
שְׁמוּאֵל, מִנְפֵּיחַ – (מפריח בפיו) אָדָם את העפר שלפני רגליו בְּבֵית
הַפֶּהַם, וְהוֹלֵךְ לַהֲקִירָב פֶּסֶחַ, לפי שעה לפי הנפילה הוא רואה
אם יש עצם כשיעור שעורה במקום דריסת רגליו ונזהר מלדורו
עליה. וכן רב יְהוּדָה בְּרַ אֲמִי מְשַׁמֵּיחַ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר, בֵּית הַפֶּהַם
שְׁנִידֵשׁ – נדרס ברגלי בני אדם רבים, טָהוֹר. מַאי טַעְמָא, לפי שאי
אֲפִשְׁרֵי לְעֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה שְׁלֵא יִדְשׁ בְּרַגְלֵהוּ, ומן הסתם כבר נשחקו כל
העצמות שהיו שם, לכל הפחות אלו הגדולות כשעורה, והקטנות
יותר כבר אינן מטמאות, והקילו בכל זה מחמת שטומאתו דרבנן.
עוד שנינו במשנה: 'וְעַד כָּאֵן הָיִינוּ בְּאֵין בְּשִׁבְתָּ', וניתן לסמוך עליו
שמקום זה הוא בתוך תחום שבת. מבארת הגמרא: קִסְפֵּי הַתְּנָא
שאיסור תחומין דְּרַבְנָן, והאמיננהו חכמים בדבר שהוא מדבריהם.
עוד שנינו במשנה: 'וְאֵין נֶאֱמָן לומר דְּרַב הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה,
מַעֲשֵׂה וּמִסְפֵּד הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה', מבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא
אינו נאמן, מפני שאֲפִיקֵי מְמוֹנָא לֹא מִסְפִּיקִין – אין מוציאים ממון
על פי עדות כזו, של קטן שהגדיל.

הגמרא מביאה ברייתא שנמנו בה דברים נוספים שאדם נאמן בהם
על פי מה שראה בקטנותו: תְּנֵי רַבְנָן, נֶאֱמָן תְּהִינּוּ לומר כשהגדיל,
כִּי אָמַר לִי אָבִי, מְשַׁפְּחָה זו טָהוֹרָה, מְשַׁפְּחָה זו טָמְאָה. תמזה
הגמרא: 'טָהוֹרָה' ו'טָמְאָה' סְלָקָא דְּעֵתָהּ – וכי שייך במשפחות ענייני
טומאה וטהרה. מתרצת הגמרא: אֵלֶּא כִּי שֵׁנִי בְּבִרְיָא, מְשַׁפְּחָה
זו כְּשֶׁרָה וּמְשַׁפְּחָה זו פְּסוּלָה, כלומר, שתי משפחות שידוע לנו
שהתערב פסול באחד מהם ואין ידוע באיזו מהם, נאמן הוא לומר
בשם אביו איזו מהם היא הכשירה ואיזו מהם היא הפסולה.
הגמרא חוזרת להמשך הברייתא: וכן נאמן קטן שהגדיל להעיד
שְׁאֵפְלֵנִי בְּקִצְצָה שֶׁל בֵּת פִּלּוֹנִי, ולהלן יבואר מה היא
'קִצְצָה'. וכן נאמן לומר שְׁהִינּוּ מוֹלִיכִים חֵלָה וּמִתְנֹת כְּהוֹנָה לְפִלּוֹנִי
כֵּהָ, עַל יְדֵי עֲצָמָה, כלומר מעיד ששלחו אותו בעצמו להוליך אליו
מתנות כהונה, וזו ראייה שהוא כהן, אֲבָל לֹא – אינו נאמן להעיד
שראה שהיו מוליכים לו חלה ומתנות על ידי אדם אֲחֵר. אומרת
הברייתא: וְכֹלֵן – כל העדויות שהאמנו לו, וזה דווקא בקטן
שהגדיל, אבל אם בשעת ראיית העדות היה עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, וְנִתְנִייר,
או שהיה עוֹבֵד וְנִשְׁתַּחֲוֶה, אֵין נֶאֱמָנִים. מביאה הברייתא דין נוסף:
וְאֵין הִקְטֵן שֶׁהִגְדִּיל נֶאֱמָן לומר דְּרַב הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה, מַעֲשֵׂה
וּמִסְפֵּד הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה, כיון שאינו נאמן על הוצאת ממון.
רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אָמַר, נֶאֱמָנִים.
מבשרת הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא שאמר 'נֶאֱמָנִים' אֲהֵיָא – על
איזה דין אמר כן, אֲמִילָא אִסְפִּיא, והוא סובר שנאמן הקטן
שהגדיל לומר שיש לפלוני 'דרך' או 'מעמד ומספד' במקום מסוים,
הרי אֲפִיקֵי מְמוֹנָא הוא – עדות זו באה להוציא ממון, ולדברי הכל
אין עדות כזו מועילה להוציא ממון. מבארת הגמרא: אֵלֶּא אֲרִישָׁא,
שאמר תנא קמא וְכֹלָם אִם הָיָה עוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְנִתְנִייר, עוֹבֵד
וְנִשְׁתַּחֲוֶה, אֵין נֶאֱמָנִי, ורַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אָמַר, נֶאֱמָנִי.
מבארת הגמרא את מחלוקתם: בְּמֵאִי קָמִיפְלִנִי – מה סברות
מחלוקתם, תְּנָא קָמָא סָבַר, בֵּין דְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים הוּא בשעת ראיית
העדות, ופסול להעיד, לֹא הָיָה דִּיק – לא דקדק בראייתו. ורַבִּי
יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא סָבַר, בֵּין דְּעִשְׁתִּיחַ לְאִינִייר – שבדעתו להתגייר,
מִדֵּק הָיָה דִּיק – דקדק בראייתו, כדי שיוכל להעיד לאחר
שיתגייר.

שנינו בברייתא: 'וְשֶׁהַמָּקוֹם הָיָה בֵּית הַפֶּהַם הוּא', כלומר שדה
שחרשו בה קבר, ומסתהרים על פי עדותו את שאר השדה. מבארת
הגמרא: מַאי טַעְמָא האמיננהו בדבר זה, כיון שטומאת בית הפהם
היא מדרבנן, ומן התורה הכל טהור כיון שזה ספק טומאה ברשות
הרבים, שהוא טהור, ולכן האמינו חכמים לעד המעיד שראה
בקטנותו עד היכן היה בית הפהם.
מוכיחה הגמרא שטומאת בית הפהם דרבנן: דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר
שְׁמוּאֵל, מִנְפֵּיחַ – (מפריח בפיו) אָדָם את העפר שלפני רגליו בְּבֵית
הַפֶּהַם, וְהוֹלֵךְ לַהֲקִירָב פֶּסֶחַ, לפי שעה לפי הנפילה הוא רואה
אם יש עצם כשיעור שעורה במקום דריסת רגליו ונזהר מלדורו
עליה. וכן רב יְהוּדָה בְּרַ אֲמִי מְשַׁמֵּיחַ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר, בֵּית הַפֶּהַם
שְׁנִידֵשׁ – נדרס ברגלי בני אדם רבים, טָהוֹר. מַאי טַעְמָא, לפי שאי
אֲפִשְׁרֵי לְעֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה שְׁלֵא יִדְשׁ בְּרַגְלֵהוּ, ומן הסתם כבר נשחקו כל
העצמות שהיו שם, לכל הפחות אלו הגדולות כשעורה, והקטנות
יותר כבר אינן מטמאות, והקילו בכל זה מחמת שטומאתו דרבנן.
עוד שנינו במשנה: 'וְעַד כָּאֵן הָיִינוּ בְּאֵין בְּשִׁבְתָּ', וניתן לסמוך עליו
שמקום זה הוא בתוך תחום שבת. מבארת הגמרא: קִסְפֵּי הַתְּנָא
שאיסור תחומין דְּרַבְנָן, והאמיננהו חכמים בדבר שהוא מדבריהם.
עוד שנינו במשנה: 'וְאֵין נֶאֱמָן לומר דְּרַב הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה,
מַעֲשֵׂה וּמִסְפֵּד הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה', מבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא
אינו נאמן, מפני שאֲפִיקֵי מְמוֹנָא לֹא מִסְפִּיקִין – אין מוציאים ממון
על פי עדות כזו, של קטן שהגדיל.

אֲפִשְׁרֵי לְעֵצָם על עסקיו, ואין דרך למנות עבד כאפסטרופוס. או
שְׁהִינּוּ תְּפִילִין בְּפִנֵּי רֶגֶל, והוּא דבר שאין עבד רגיל בו, שהרי הוא
פטור מתפילין, או שְׁקָרָא שְׁלֵשָׁה פְסוּקִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, הֵרֵךְ הוּא לֹא
יֵצֵא לְחִירוֹת, כלומר, אין דברים אלו מוכיחים שרבו שחררו. ומוכח
שיש עבד שלומד תורה וקורא פסוקים, ואין זו ראייה שהוא בן
חורין, ואם כן מדוע מועילה עדות שהוציאנהו מבית הספר לטבול
לאכול בתרומה, והרי יתכן שהוא עבד שלמד תורה.
מתרצת הגמרא: הֵתֵם, בברייתא, שקרא שלשה פסוקים, מדובר
דְּאִיקָרִי עוֹבֵד מְדַעְתֵּי – שהעבד קרא על דעת עצמו, ולכן אין זו
ראייה שהוא בן חורין, כִּי קָאֲמַרִּין – ומה שאמרנו שלימוד תורה
מוכיח שאינו עבד, היינו באופן דְּקָא נְהִיג בֵּיה – שנחה בו מְנַהֵג
בְּנִים, להכניסו ללמוד בבית הספר, ודבר זה אסור לנהוג בעבד,
שלא יחזיקוהו כבן חורין ויבואו להשיאו בת ישראל.

שנינו במשנה שאדם נאמן להעיד על איש פלוני שהוא כהן, על
פי מה שראה בקטנותו שהיה יוצא מבית הספר לטבול לֶאֱכֹל
בְּתְרוּמָה. מבארת הגמרא: נאמנות זו מועילה רק להתירו לאכול
בְּתְרוּמָה דְּרַבְנָן, כגון תרומת חוץ לארץ, או תרומת כל הפירות
מלבד דגן תירוש ויצהר, שבוה הקילו חכמים, אבל לא האמיננהו
להאכילו בתרומה דאורייתא.

שנינו במשנה: 'וְשֶׁהָיָה חוֹלֵק עֲמֹנוּ עַל הַגּוֹרֵן', וזו ראייה שהוא כהן.
מקשה הגמרא: וְדִילְמָא עוֹבֵד כֵּהֵן הוּא המותר בתרומה, ומחמת כן
חלקו לו, ויתכן שכבר השתחרר ואסור בתרומה. מתרצת הגמרא:
תְּנֵי – משנה זו שנויה, בְּמֵאִי דְּאָמַר אֵין חוֹלְקִין תְּרוּמָה לְעוֹבֵד לֹא
אִם בֶּן רֶבֶוּ עָמֹ, וכיון שמעידים עליו שהיה חולק לבדו, מוכח
בברייתא, כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה, ואין ידוע מי העבד
ומי הכהן, אף ששניהם מותרים לאכול בתרומה, מכל מקום אם
הם רוצים לקבל תרומה בגורן עליהם לצאת יחד וליטול חלק
אחד, לפי שאין חוֹלְקִין תְּרוּמָה לְעוֹבֵד אֵלֶּא אִם בֶּן רֶבֶוּ עָמֹ, וכיון
שאין ידוע מי האדון ומי העבד, אין חולקים לאחד מהם כשהוא
לבדו, דְּרַבִּי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כל אחד מהם יכול לחלוק
לבדו, כיון שחולקין תרומה לעבד בלא רבו, ויכול הוא ו-כל אחד
מהם שְׁאִמְרָה, אִם כֵּהֵן אֵין תְּנֵי לִי בְּשִׁבְלִי עֲצָמִי, וְאִם עוֹבֵד כֵּהֵן אֵין
תְּנֵי לִי בְּשִׁבְלִי רַבִּי. וטעם המחלוקת: בְּמָקוֹמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הָיָה
מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוֹחָסִין – אדם שהיה מוחזק שחולקים לו תרומה,
היו מחזיקים אותו על פי זה לכהן כשר אף לענין יוחסין, ולפיכך
לא הניחו לעבדים ליטול לבדם תרומה, מחשש שיעלו אותם
ליוחסין וישיאו להם אשה כשירה. ואילו בְּמָקוֹמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי לֹא
הָיָה מַעֲלִין מִתְּרוּמָה לְיוֹחָסִין, ולכן לא נמנעו מלחלוק תרומה לעבד
לבדו.

הגמרא מביאה ברייתא המלמדת על הזהירות הנדרשת בעדות
מעין זו: תְּנִינָא, אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי, מִיָּמֵי לֹא הָעֵדְתִי, ורק פָּעַם
אֶחָת הָעֵדְתִי, וְהָעֵלֹ עוֹבֵד לְכַהֲנָה עַל פִּי. תמזה הגמרא: 'הָעֵלֹ'
סְלָקָא דְּעֵתָהּ – וכי תעלה על דעתך שאכן נגרמה תקלה מחמתו,
הִשְׁתָּא, ומה בְּהִמָּתֵן שֶׁל צְדִיקִים אֵין תְּקִדּוּשׁ בְּרִיּוֹת הוּא מְכִיָּא תְּקִלָּה
עַל דָּם, צְדִיקִים עֲצָמָם לֹא כֹל שֶׁשֶּׁן שֶׁלֹא תבוא תקלה על ידם.
מתרצת הגמרא: אֵלֶּא כִּי שֵׁנִי בְּבִרְיָא, פָּעַם אֶחָת הָעֵדְתִי,
עַבְדִּי הָעֵלֹתָ עוֹבֵד לְכַהֲנָה עַל פִּי, אלא שבסוף התברר שהוא
עבד כהן ומנעו מכך. וכך היה במעשה, תָּמָא – ראה רבי אלעזר
את אותו אדם חולק תרומה בגורן בְּאִתְרִיָּה – במקומו דְּרַבִּי יוֹסִי,
ששם נהגו לחלוק תרומה לעבד ללא רבו, כיון שלא היו מעלים
מתרומה ליוחסין, וְאֵלֶּא וְאִסְתִּיד – והלך והעיד על הדבר בְּאִתְרִיָּה
דְּרַבִּי יְהוּדָה, ששם היו מעלין מתרומה ליוחסין, ועל ידי כך כמעט
יצאה תקלה על ידו.

שנינו בברייתא: 'וְשֶׁהַמָּקוֹם הָיָה בֵּית הַפֶּהַם הוּא', כלומר שדה
שחרשו בה קבר, ומסתהרים על פי עדותו את שאר השדה. מבארת
הגמרא: מַאי טַעְמָא האמיננהו בדבר זה, כיון שטומאת בית הפהם
היא מדרבנן, ומן התורה הכל טהור כיון שזה ספק טומאה ברשות
הרבים, שהוא טהור, ולכן האמינו חכמים לעד המעיד שראה
בקטנותו עד היכן היה בית הפהם.
מוכיחה הגמרא שטומאת בית הפהם דרבנן: דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר
שְׁמוּאֵל, מִנְפֵּיחַ – (מפריח בפיו) אָדָם את העפר שלפני רגליו בְּבֵית
הַפֶּהַם, וְהוֹלֵךְ לַהֲקִירָב פֶּסֶחַ, לפי שעה לפי הנפילה הוא רואה
אם יש עצם כשיעור שעורה במקום דריסת רגליו ונזהר מלדורו
עליה. וכן רב יְהוּדָה בְּרַ אֲמִי מְשַׁמֵּיחַ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר, בֵּית הַפֶּהַם
שְׁנִידֵשׁ – נדרס ברגלי בני אדם רבים, טָהוֹר. מַאי טַעְמָא, לפי שאי
אֲפִשְׁרֵי לְעֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה שְׁלֵא יִדְשׁ בְּרַגְלֵהוּ, ומן הסתם כבר נשחקו כל
העצמות שהיו שם, לכל הפחות אלו הגדולות כשעורה, והקטנות
יותר כבר אינן מטמאות, והקילו בכל זה מחמת שטומאתו דרבנן.
עוד שנינו במשנה: 'וְעַד כָּאֵן הָיִינוּ בְּאֵין בְּשִׁבְתָּ', וניתן לסמוך עליו
שמקום זה הוא בתוך תחום שבת. מבארת הגמרא: קִסְפֵּי הַתְּנָא
שאיסור תחומין דְּרַבְנָן, והאמיננהו חכמים בדבר שהוא מדבריהם.
עוד שנינו במשנה: 'וְאֵין נֶאֱמָן לומר דְּרַב הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה,
מַעֲשֵׂה וּמִסְפֵּד הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה', מבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא
אינו נאמן, מפני שאֲפִיקֵי מְמוֹנָא לֹא מִסְפִּיקִין – אין מוציאים ממון
על פי עדות כזו, של קטן שהגדיל.

שנינו בברייתא: 'וְשֶׁהַמָּקוֹם הָיָה בֵּית הַפֶּהַם הוּא', כלומר שדה
שחרשו בה קבר, ומסתהרים על פי עדותו את שאר השדה. מבארת
הגמרא: מַאי טַעְמָא האמיננהו בדבר זה, כיון שטומאת בית הפהם
היא מדרבנן, ומן התורה הכל טהור כיון שזה ספק טומאה ברשות
הרבים, שהוא טהור, ולכן האמינו חכמים לעד המעיד שראה
בקטנותו עד היכן היה בית הפהם.
מוכיחה הגמרא שטומאת בית הפהם דרבנן: דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר
שְׁמוּאֵל, מִנְפֵּיחַ – (מפריח בפיו) אָדָם את העפר שלפני רגליו בְּבֵית
הַפֶּהַם, וְהוֹלֵךְ לַהֲקִירָב פֶּסֶחַ, לפי שעה לפי הנפילה הוא רואה
אם יש עצם כשיעור שעורה במקום דריסת רגליו ונזהר מלדורו
עליה. וכן רב יְהוּדָה בְּרַ אֲמִי מְשַׁמֵּיחַ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר, בֵּית הַפֶּהַם
שְׁנִידֵשׁ – נדרס ברגלי בני אדם רבים, טָהוֹר. מַאי טַעְמָא, לפי שאי
אֲפִשְׁרֵי לְעֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה שְׁלֵא יִדְשׁ בְּרַגְלֵהוּ, ומן הסתם כבר נשחקו כל
העצמות שהיו שם, לכל הפחות אלו הגדולות כשעורה, והקטנות
יותר כבר אינן מטמאות, והקילו בכל זה מחמת שטומאתו דרבנן.
עוד שנינו במשנה: 'וְעַד כָּאֵן הָיִינוּ בְּאֵין בְּשִׁבְתָּ', וניתן לסמוך עליו
שמקום זה הוא בתוך תחום שבת. מבארת הגמרא: קִסְפֵּי הַתְּנָא
שאיסור תחומין דְּרַבְנָן, והאמיננהו חכמים בדבר שהוא מדבריהם.
עוד שנינו במשנה: 'וְאֵין נֶאֱמָן לומר דְּרַב הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה,
מַעֲשֵׂה וּמִסְפֵּד הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה', מבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא
אינו נאמן, מפני שאֲפִיקֵי מְמוֹנָא לֹא מִסְפִּיקִין – אין מוציאים ממון
על פי עדות כזו, של קטן שהגדיל.

שנינו בברייתא: 'וְשֶׁהַמָּקוֹם הָיָה בֵּית הַפֶּהַם הוּא', כלומר שדה
שחרשו בה קבר, ומסתהרים על פי עדותו את שאר השדה. מבארת
הגמרא: מַאי טַעְמָא האמיננהו בדבר זה, כיון שטומאת בית הפהם
היא מדרבנן, ומן התורה הכל טהור כיון שזה ספק טומאה ברשות
הרבים, שהוא טהור, ולכן האמינו חכמים לעד המעיד שראה
בקטנותו עד היכן היה בית הפהם.
מוכיחה הגמרא שטומאת בית הפהם דרבנן: דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר
שְׁמוּאֵל, מִנְפֵּיחַ – (מפריח בפיו) אָדָם את העפר שלפני רגליו בְּבֵית
הַפֶּהַם, וְהוֹלֵךְ לַהֲקִירָב פֶּסֶחַ, לפי שעה לפי הנפילה הוא רואה
אם יש עצם כשיעור שעורה במקום דריסת רגליו ונזהר מלדורו
עליה. וכן רב יְהוּדָה בְּרַ אֲמִי מְשַׁמֵּיחַ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר, בֵּית הַפֶּהַם
שְׁנִידֵשׁ – נדרס ברגלי בני אדם רבים, טָהוֹר. מַאי טַעְמָא, לפי שאי
אֲפִשְׁרֵי לְעֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה שְׁלֵא יִדְשׁ בְּרַגְלֵהוּ, ומן הסתם כבר נשחקו כל
העצמות שהיו שם, לכל הפחות אלו הגדולות כשעורה, והקטנות
יותר כבר אינן מטמאות, והקילו בכל זה מחמת שטומאתו דרבנן.
עוד שנינו במשנה: 'וְעַד כָּאֵן הָיִינוּ בְּאֵין בְּשִׁבְתָּ', וניתן לסמוך עליו
שמקום זה הוא בתוך תחום שבת. מבארת הגמרא: קִסְפֵּי הַתְּנָא
שאיסור תחומין דְּרַבְנָן, והאמיננהו חכמים בדבר שהוא מדבריהם.
עוד שנינו במשנה: 'וְאֵין נֶאֱמָן לומר דְּרַב הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה,
מַעֲשֵׂה וּמִסְפֵּד הֵה לְפִלּוֹנִי בְּמָקוֹם הָהָה', מבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא
אינו נאמן, מפני שאֲפִיקֵי מְמוֹנָא לֹא מִסְפִּיקִין – אין מוציאים ממון
על פי עדות כזו, של קטן שהגדיל.

פרק שלישי - אלו נערות

פרק זה עוסק בדינו של האונס נערה בתולה או מפתה אותה, בתשלומים השונים שעליו לשלם, למי משלם, ובאלו מקרים פטור משלם. כמו כן יבואר שיש לו חיוב מלקות על כך, וחייב לשאתה לאשה. נאמר בתורה לגבי אדם המפתה נערה בתולה (שמות כב טו-טז), 'וכי יפתה איש בתולה אשר לא ארשה ושכב עמה, מהר ימחרנה לו לאשה. אם מאן ימאן אביה לתתה לו, כסף ישקל כמחר הבתולת'. ולגבי האונס נערה בתולה נאמר (דברים כב כח-כט), 'כי ימצא איש נער בתולה אשר לא ארשה ותפשה ושכב עמה ומצאו. ונתן האיש השכב עמה לאבי הנער חמשים כסף, ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה, לא יוכל שלחה כל ימיו'.

משנה

אחד החיובים שהטילה התורה על האונס ועל המפתה הוא החיוב לשלם קנס. ומשנתינו תבאר שאף בנערות פסולות, ואף אם הוא חייב מלקות או כרת על ביאתו, מכל מקום יש בהן חיוב תשלום קנס: **אלו נערות פסולות שיש להן קנס** – שאדם שאנס אחת מהן חייב לתת לאביה קנס חמשים שקלי כסף הקצובים בתורה. ותחילה מונה המשנה את אותן נערות שיש בביאתן איסור לא תעשה, **הבא על הפגורת** – נערה שנולדה להורים האסורים זה לזה באיסור כרת או מיתת בית דין, וכן נערה שנולדה מממזר או מממזרת, הרי היא ממזרת ואסורה להינשא לישראל. והבא על הנתינה – נערה מבנות יושבי גבעון, והם מבני החוי שישבו בארץ ישראל בזמן כיבוש הארץ על ידי יהושע, ומיראתם שמא יהרגו בני ישראל, הערימו עליהם שהינם בני ארץ רחוקה, ולכן נשבעו להם בני ישראל שלא ימיתום, לאחר מכן כשנודע לבני ישראל כי רומזו על ידם וכי הם מבני החוי, אמנם לא הכום מפני השבועה שנשבעו להם, אך נתנם יהושע שיהיו שואבי מים וחוטבי עצים לבית ה', ולאחר מכן גזר עליהם דוד איסור לבוא בקהל לדורות עולם. וכן הבא על הפגות – נערה מבנות יושבי כותא וספרנים, ובבל שהוגלו על ידי מלך אשור מבבל לשומרון שבארץ ישראל, והתגיירו מיוחד האריות שאכלו בהם, וכיון שגירותם לא היתה אמיתית אינם נחשבים גרים, אלא הרי הם כנכרים האסורים להינשא לישראל.

עתה מונה המשנה נערות שאין בהן פסול, אלא שהיה מקום לחשוש שאינן בתולות, וממילא לא שייכת בהן פרשת אונס ומפתה, אך מכל מקום יש להן קנס: **הבא על הגיורת**, וכן הבא על השכניה – בת ישראל שנשבתה ביד גויים, ועל השפחה הכנענית, באופן שנגפרו [השביות] וישתגיירו [הגיורות] וישנשתיחירו [השפחות] בשעה שהיו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד, שאף שהגויים והעבדים פרוצים בעריות ומסתבר שנבעלו בהיותן תחת ידם, מכל מקום כיון שהיה זה בקטנותן, וקטנה הפחותה משלש שנים ויום אחד שנבעלה בתוליה חוזרים, הרי דינן ככל נערה בתולה שיש לה קנס.

עתה מונה המשנה נערות שיש בביאתן איסור כרת, ואף על פי כן חייב הוא לשלם קנס: **הבא על אחותו**, וכן הבא על אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו – שהתקדשה לו, וגירשה, ועל אשת אחי אביו – שהתקדשה לו, וגירשה, ועל הנדה, יש להם קנס. מבארת המשנה: אף על פי שהן פגורת – הבא עליהן

במזד חייב כרת, מכל מקום אין שייך בהן דין 'קם ליה בדרבה מיניה', כלומר שמענישים את האדם בעונש החמור בלבד וממילא היתה סברא לפוטרו מתשלום קנס, שהוא העונש הקל יותר, משום שאין פה מיתת בית דין, ודין 'קם ליה בדרבה מיניה' נאמר רק בחיוב מיתה בידי אדם, ולא בחיוב כרת, שהוא עונש בידי שמים.

גמרא

שנינו במשנה: 'אלו נערות שיש להן קנס, הבא על הממזרת' וכו'. ומלשון 'אלו' משמע שרק לנערות השנויות במשנה יש חיוב קנס. תמחה הגמרא: הני נערות פסולות אית להו קנס – וכי רק לאלו הנערות הפסולות יש קנס, ואילו האונס נערות בשירות, לא – אינו חייב קנס, והרי לא יתכן לומר כן. משיבה הגמרא: משנתינו באה לחדש שאף בפסולות, יש מהן שיש להן קנס, והכי קאמר, **אלו נערות פסולות שיש להם קנס, הבא על הפגורת ועל הנתינה ועל הפגות**.

הגמרא ממשיכה לדייק את לשון המשנה: מכך שנקטה המשנה 'נערות', משמע שהתנא של משנתינו סובר שנגירה, אין – אכן יש לה קנס, והיינו מבית שנים עשרה שנה ויום אחד שהביאה שתי נערות, עד שיעברו ששה חודשים, אבל קטנה, הפחותה מגיל זה, לא – אין לה קנס. מבררת הגמרא: מאן תנא – מיהו התנא הסובר שאין קנס לקטנה. מבארת הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, רבי מאיר היא. דתניא, קטנה מבית יום אחד ועד שתביא שתי נערות כשהיא בת שנים עשרה שנה ויום אחד, יש לה קנס – אביה יכול למוכרה לאמה, ואין לה קנס – אם נאנסה אין הבעל חייב לשלם את הקנס. ומשתביא שתי נערות ותהיה נערה, ועד שתתגר – עד שתהיה בת שנים עשרה שנה וששה חודשים ושמכאן והלאה היא נקראת בוגרת, יש לה קנס אם נאנסה או נתפתה, ואין לה קנס – אין אביה יכול למוכרה, דברי רבי מאיר. שתתגר רבי מאיר אומר כלל בדבר, שלעולם אין דיני מכר וקנס באים זה עם זה, אלא כל מקום שיש לאב זכות מקרה בביתו, דהיינו כשהיא קטנה, אין קנס. וכל מקום שיש קנס, והיינו כשהיא נערה, אין לאביה בה זכות מקרה. וחכמים חולקים ואומרים, קטנה מבית שלש שנים ויום אחד, שאז היא ראויה לביאה ועד שתתגר – שתהיה בת שנים עשרה שנה וששה חודשים, יש לה קנס. ומשנתינו האומרת שרק לנערות יש קנס, ומשמע שלקטנות אין קנס, סוברת רבי מאיר, שאין לקטנה קנס.

הגמרא עוברת לדון בשיטת חכמים שהובאה בברייתא. מדייקת הגמרא: מדברי חכמים שאמרו שיש לקטנה קנס משמע שקנס, אין – יש לקטנה, אבל מקרה, לא – אין אביה יכול למוכרה, והרי לא יתכן לומר כן, שהרי לדברי הכל האב זכאי למכור את בתו הקטנה. משיבה הגמרא: אימא – אמור ותפרש את דברי חכמים שאמרו 'יש לה קנס', שכונתם היא

משנה אלו נערות — דוקא נערה, משהביאה שתי שערות עד שתבגר, והם ששה
חדשים שבין נערות לבגרות. אבל קטנה ובוגרת — אין להם קנס. שיש להן קנס — אם
אנסה אדם — נותן לאביה חמשים כסף, כדכתיב "ונתן האיש השוכב" וגו' (דברים כב).
הבא על הממזרת — בגמרא פריך: אבל כשירות לא? ומשני: פסולות איצטריבא ליה
לאשמעינן. נתינה — מן הגבוענים, והיא
אסורה לקהל, דידור גור עליהם. כדאמרין
ביבמות (ע"ב). ועל שם "ורתם יהושע חטבי
עצים ושואבי מים" וגו' (יהושע ט) קרי להו
נתינים. כותית — קסבר: גירי אריות הן, וישנן
בלאו "לא תחתן בם" (דברים יז). ועל השבייה
— ישראלית שנפדית פחותה מבת שלש שנים,
דבחוקת בתולה היא. שאפילו נבעלה בשבייה —
בתולה חוזרים. ועל אשת אחיו — שנתקדשה
לו לאחיו, וגירשה, שאין בה מיתה אלא כרת.
ועל אשת אחי אביו — שנתקדשה לו וגירשה.
אף על פי שהן בחברת חרי אין בהם מיתת בית
דין — וברת לא פטר לה מן התשלומין.
גמרא רבי מאיר הוא — כדמייני ברייתא
לקמיה. יש לה מבר — יש לאביה בה זכיה
למכרה לשפחות. ואין לה קנס — שהבא עליה
אינו חייב קנס. ואין לה מבר — כדנתיא (ערכין
כטב), יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה?
אמרת קל וחומר: מכורה — כבר יוצאה עכשה
שאינה מכורה — אינו דין שתמכר מבת
שלש שנים ויום אחד — שהיא ראויה לביאה.
מבר לא — בתמידי.

אף

**אלו נערות שיש להן קנס: הבא על הממזרת, ועל
הנתינה, ועל הכותית. הבא על הנזירות, ועל
השבויה, ועל השפחה שנפדו ושנתיירו ושנשתחררו
פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד. הבא על
אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות
אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל
הנדה - יש להם קנס, אף על פי שהן בהכרת
— אין בהן מיתת בית דין. גמרא הגי נערות
פסולות - אית להו קנס, בפירות - לא? הכי
קאמר: אלו נערות פסולות שיש להם קנס: הבא
על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית. נערה -
אין, קמנה - לא, מאן תנא? אמר רב יהודה אמר
רב: רבי מאיר היא. דתניא: קמנה, מבת יום אחד
ועד שתביא שתי שערות - יש לה מבר ואין לה
קנס. ומשתביא שתי שערות ועד שתבגר - יש
לה קנס ואין לה מבר, דברי רבי מאיר. שהיה רבי
מאיר אומר: כל מקום שיש מבר - אין קנס, וכל
מקום שיש קנס - אין מבר. וחכמים אומרים: קמנה,
מבית שלש שנים ויום אחד ועד שתבגר - יש לה קנס.
אין, מבר לא? אימא:**

אף

אלו נערות — הבא על הנתינה. פירש בקונטרס: דידור גור עליהם שלא לבא בקהל, והיינו
משום עבדות, כדאמרין ב"הערל" (ביבמות ע"ב). ואין נראה לרבינו תם, דהא משמע
בגמרא (עמוד ב) דנתינה הויה דאורייתא, דקאמר: ממזרת ונתינה איבא בנייהו, למאן דאמר
ראויה לקיימה כו' — משמע דהויה דאורייתא, דהא בקראי פליגי. ובריש "יש מותרות"
(ביבמות פ"ב) אמרין: ממזרת ונתינה איבא
בנייהו, מאן דאמר דאורייתא — הא נמי
דאורייתא! ועוד: דתנן (מכות ג"א): אלו הן
החלקין, ממזרת ונתינה לישראל. משמע דלך
עלה מדאורייתא, דומיא דהך דחשיב התם
ומיהו, איבא למיור דכלל הנהו דנתינה אגב
ממזרת. וכן צריך לומר על כרחך לרבא, למאי
דסלקא דעתך ב"הערל" (ביבמות ע"א) דבגירותן
לית להו איסור חננות. ומכל מקום אין נראה
לרבינו תם פירשו, דהא מסיק רבא ב"הערל"
(שם) דבגירותן אית להו איסור חננות, וכל דיבא
דחשיב נתינה בהדי ממזרת — איירי בגירות, כמו
הבא. דבבגירותה לית לה קנס. כדאמרין לעיל
בפרק קמא (י"א). ויבינין לה קנס ואולה ואכלה
בבגירותה? וכן בקדושין, בפרק "האומר" (ס"ב).
תנן: כל מקום שיש קדושין ויש עבידה — כגון
ממזרת ונתינה כו'. ועוד: לפירוש הקונטרס, כיון
דעבדות גמור גזר עלייהו, שמתוך כך נאסרו לבוא
בקהל משום "לא ידעה קדש" — אם כן אמאי יש
לה קנס? הא תנן בהדיא במתניתין דשפחה אין לה
קנס! ואי משום דנתינה מנטרא — נפשח הא
אמרין בירושלמי דשפחה אפילו משומרת אין לה
קנס. ועוד: דתנן בפרק "עשרה יוחסין" (שם ס"ט, א)
דדוריו ונתיני מותרים לבא זה בזה, ואמאי, והא
חרורי אסירי בשפחה, כדתנן (גיטין מ"א), לישא
שפחה אינו יכול! ומיהו, יש לה לומר: דלאו ממש
גזר עלייהו עבדות לאסור ב"לא יהיה קדש".

ונראה לרבינו תם: דנתינה אסורה דאורייתא משום "לא תחתן", כדמסיק רבא ב"הערל" (ביבמות ע"א). וידור לא גזר עלייהו אלא שיעבוד, ולא לאוסרן בבנות ישראל — דהא אסירי וקיימי
מלאו ד"לא תחתן", אלא כדי שלא יטעמו ישראל. והא דגזר בהו טפי מבשאר פסולי קהל — משום דהוו אומה שלימה. והא דקאמר התם: כל מי שיש בו שלשה סימנים הללו — ראוי לידבק
בהן, לא לישא מהן, אלא להיותן בן חורין ממותן. וכן הא דקאמר התם: בימי רבי בקשר ליהתי נתינים. אמר רבי: אם חלקנו נתיני — חלק מומה מי יתיי? לא שדור רוצים להתירם לבא מקהל
— דהא מדאורייתא אסירי, אלא בקשר לפטרן מעבדות, להיות בני חורין. ואמר להו רבי דאין יכולין להפקיע חלק מומה, ואף על גב דקיימא לן להפקיע ביה דיה הפקר — הדינו לצורך,
אבל זה אינו צורך כל כך. ומיהו, בירושלמי משמע כפירוש הקונטרס, בפרק "עשרה יוחסין" דקאמר התם: נתינים יהושע ריהקם. כלום ריהקם אלא משום פסול משפחה, דאם תאמר משום
פסול עבדות — אלא מעתה הבא על הנתינה לא יהיה לה קנס? משמע משום יהושע גזר עליהם נפסלו מלבא בקהל, וגזרת יהושע דודר הכל גזירה אחת היא. כדמוכח ב"הערל" (שם ע"ט, א)
ומיהו, בירושלמי איבא למימר דסבר ממו שדחה סלקא דעתך דרבא מעיקרא ב"הערל", דבגירותן לית להו איסור חננות. ועוד יש לומר: דריחוק הדינו שלא יטעמו בהן, והא דאמרין ב"האומר"
בקדושין (ס"ב), נכריה מנא לן דלא תפסי בה קדושין — דכתיב "לא תחתן בם", אומר רבינו תם: דאסיפיה דקרא סמך "וזבת לא תקח לבנך", אבל רישיה דקרא — מיירי בגירות. וכענין זה
מצינו ב"הערל" (ביבמות ע"א) דפרך גבי בני שאול: והכתיב "לא יזמנו אבות על בנים", ועל כרחך לא פריך אלא מסיפא דקרא "איש בחטאו יומת", דרישא דקרא מוקמינן ליה לפסול קרובים
לעדות בפרק "החובל" (בבא קמא פ"א) ובפרק "זה הורר" (סנהדרין כ"ב). ועל הכותית — פירש בקונטרס: דקסבר כותים גירי אריות הן, וישנן בלאו ד"לא תחתן" — חזו לפי שיטתו,
כדסלקא דעתך מעיקרא ב"הערל" (ביבמות ע"א), דבבגירותן אית להו איסור חננות. ומה שפירש דקסבר כותים גירי אריות הן — לא נראה לרבינו יצחק בן רבינו מאיר, דאם כן נכריה היא,
ונכריה אין לה קנס. כדפריך בפרק קמא (כתובות י"א), ויבינין לה קנס ואולה ואכלה בבגירותה? ועוד: דבגמרא מוקי מתניתין כרבי מאיר, ורבי מאיר אית ליה דגירי אמת הן, ואף על גב
דכולה מתניתין לא אתיא כרבי מאיר, דהא בתו אמר בגמרא דלא אתיא כותיה — מכל מקום בהו דסבר דגירי אמת הן אתיא כותיה, דהא ב"שור שנגח ארבעה חמשים" (בבא קמא ל"א).
מסקינן דשור ישראל שנגח שור של כותי פטור, דקנסת דרבי מאיר בממנום. אף על גב דתנן דרבי מאיר, דגירי אמת הן, ופריך במתניתין דהבא, דכותית יש לה קנס. ואי סלקא
דעתך דקנס הוא ששקס רבי מאיר בממנום — הכי נמי לקנס כו', אלמא דמתניתין דהבא סברה דגירי אמת הן! ואם תאמר: אם כן מאי קא משמע לן? פשיטא דיש לה קנס, דישאליה גמורה
היא ויש לומר: דסלקא דעתך דלא יבינין לה קנס, שלא יטעמו בהן, ואם תאמר: למאן דאמר בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע"א), דפסול כותים משום דעבר ושפחה נטעמו — בהן אמאי יש
לה קנס? נימא לה: אייתי ראיה דלאו שפחה את, ושקילי. לשמואל דאמר (בבא קמא מ"ב), אין דולכין בממון אחר הרוב, ואפילו לרב, אי דאזיל איהו גבה הוה ליה קבוע, וכל קבוע במחצה
על מחצה דמי! ויש לומר: דכל אחת מוקמינן לה אחזקת אברתא שהיו כותים. אף על גב דלענין פסול לא מוקמינן לה אחזקת, לענין קנס — מוקמינן להו, שלא הא חטא נשכר, ואם תאמר:
ואמאי לא חשיב נמי אלמנה לבדן גדול, גרושה וחלוצה לבדן הדיוט? ויש לומר: דבפסול כהונה לא קיימי. והא דנא תני מצרי ואדומי — משום שיש להם היתר ואי נמי לא חשיב אלא חייבי
לארין. אבל קשה: דליתני מחזירי גרושתו ומנשית נבעלה שלא כדרכה, ואף על גב דאמרין בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע"א), הכל מורים שאם בעל אית קידש שאינו לוקח — מכל מקום
לרבי עקיבא, דאמר אין קדושין תופסין מחזירי גרושתו — ליתני! ועוד הוה מצי למיחזק יבמה לשוקן! ובעבד הבא על הכותית דרבינו תם, ופריך דהא בדרבה מיניה! ויש לומר: דהא דאמר
ואף על גב דבפרק קמא דקדושין (ט"ב), דייק: תנא תני "אלר", ואת אמרת תנא וישירי! והא דתני כסיפא ואלו שאין להם קנס — לא שייך למידק הכי, כדאשכחן בפרק "המזבח מקדש" (ובחים
פ"א), דתני: ואלו פסולין בקדש ואלו שאין פסולין בקדש, ומשיירי ברישא ובסיפא. ועוד יש לומר: דהבא לא חשיב אלא פסולי קהל. **והבא** על הגיורת — חילקן, לשנות חייבי לארין לחודיהו,
וגיורת ומשחררת וכשירות הן לחודיהו, ויחיבי בריות לחודיהו, משום דבעי למיתני סיפא: "אף על פי שהם בחברת כו'". אבל ב"אלו הן החלקין" (מכות ג"א) לא תני אלא הבא אחד על
כולם. **ועל** אשת אחיו — פירש רבינו תנא: דפריך בירושלמי: אשת אחיו? ולא יבמה היא לו, וחוקקה לו, ומה קנס וברת שייך בה? ומשני: בשיש לו בנים מאשה אחרת, ואיירי במת מן
האירוסין. והוא הדין דהוה מצי לאוקמה כשגירשה. וקשה לרבינו יצחק בן רבינו אברהם: לרב פפא דמוקין הן מתניתין במפוחה, בפרק "בן סורר" (סנהדרין ע"ד), תקשי: דהכי מצי לאוקומי
הכי? הא נתאסרה ונתגרשה קנסה לעצמה (כתובות ל"א), וכיון דלעצמה — מפוחה אין לה קנס, כדאמרין בגמרא (כתובות מ"א) ובריש "נערה" משום דמזדמנה עברדה וכי תימא: דקסבר
תנא דמתניתין כרבי עקיבא דברייחא, דקנסה לאביה הוי — אם כן אכתי תיקשי ליה סיפא. דקני (שם ל"ב), הבא על בתו — פטור. משום דקס על בתה בדרבה מיניה! ויש לומר: דהא דאמר
הוי, דאי לעצמה — תיקשי ליה דמחלה, וממה נפשך תקשי סיפא! ומיהו, בירושלמי מוקי לה כשבא עליה עד שלא מת, ומת, והוא הדין עד שלא ברה, ובגרה, ולמאי דאמר בירושלמי דמפוחה
אינו פטור אלא מברשות ופגם, אבל קנס אינה יכולה למחול — אתי שפיר. ומיהו, בתלמוד דידן משמע דאין לה אפילו קנס. דמוקי הא ד"אלו הן החלקין" לקמן בגמרא (ל"א), ביותמה ומפוחה
שאין לה קנס. **נערה** אין קטנה לא — תימא: מנא ליה דלמא לא אתי למעוטי אלא בוגרת. דהא משמע בסוף פרק "ארכיב מיתות" (סנהדרין ס"ב) גבי הא דתנן אינו יחיב אלא עד שתתא
נערה בתולה מאורסה, דאי הוה תני אלא עד נערה בתולה כו' הוה מוקמינן לה אפילו כרבנן ולא הוה אתי למעוטי קטנה אלא בוגרת! ותייץ רבינו יצחק בן אברהם: דאסיפא מתניתין סמך,

דתנן (כתובות מ"ב) כל מקום שיש מבר אין קנס.

רלו

כתובות.
תוספות

נַעֲרָה נערה הנערה — פירש רבינו חננאל: דמחז "נערה" דריש כולה מלחא, "נער" "נערה" "הנערה". ואין נראה לרבינו חם, דלא כתיב "נערה" מלא בה"א אלא הווא דמוציא שם רע לחוריה, כדמוכח בסוף פרקין. ועוד הקשה רבינו יצחק: מה צריך חז' לעופה? הא איכא "נערה" אחרינא בפרשה! אלא פירוש הקונטרס עיקר.

בתולה בתולות הבתולות — כאן נמי פירש

רבינו חננאל דמחד קרא נפקי כולוהו.
ואין נראה, דלא צריך חד לגופיה, דבתולה
אחרינא כתיב.

והד לאתויי חייבי לאון — הקשה רבינו יצחק בן רבינו מאיר, אבתי נימא: חד — לאתויי חייבי עשה, והד — לאתויי חייבי לאון, ואבתי חייבי בריתות מנא לן? ותירץ: דלחייבי לאון נעשה לא צריך אלא חד קרא, דהא אי לאו רבתינן 'ולו תודה' לאשה, דמשמע שיש בה הויה וראויה לקיימה, לא היה צורך קרא לרבינויה, הלכך מחד רבינוא מרבינן אין ראויה לקיימה, דהיינו חייבי עשה וחייבי לאון, כיון דאית בהו הויה, ואידך רבינוא לחייבי בריתות, ולמנא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאון — יהו דוד קריבויא לחייבי עשה, ואידך לחייבי לאון וחייבי בריתות. ואם תאמנן, ולשטותן מ'לו תודה' לאשה, ולא יאמנן דהנך רביינו? ויהי שומר: דאנטיצור למידרש 'ולו תודה לאשה' — מדרשה.

אייתר לזו תרי כו' – חזד ריבויא כתב באונס
 וחד במפתה. ואם תאמר: ומנא לן חדד
 לאתתיי חייבי כריתות? אימא דתרישיותו אתו
 לרבווי חייבי לאוין, וחד לאונס וחד למפתה? ויש
 לומר: דלמא לא צריך, דמגורה שוה ילפינן אונס
 ומפתה מהדרי.

[ולאפוקי] מהאי תנא — פירוש: תנא דברייתא, אבל מפיק מתרויידו תנאי שמוזכרים בברייתא].

וְלִרְבִּי עקיבא דאמר כ' – ואף על גב דרבי שמעון התניני פליג בהדיא ארבי עקיבא ב"הדולח' (בבמות מדא, מטא) – הכא לרבי שמעון בן מנסיא פריך, דאי סבר רבי עקיבא – מאי בנייהו, פירשו: בינו לרבי שמעון התניני? ומדנקט ראויה לקיימה ולא נקט שיש בה דהויא – משמע דיש שאר ראויה לקיימה ויש בה דהויה.

חילולין — הוא ערשה ואינו ערשה ממזרים —
משמע דהא בהא תליא, דכיון דלא
הוי ממזר — קדושין תופסין, וכן משמע בפרק
"החילוק" (יבמות מה:). מה אשת אב דלא תפסי
בה קדושין וחולדל ממזר כו', ורובי עקיבא נמי,
משום דילין ב"החילוק" דיש ממזר מחייבי לאוין
קאמר דאין קדושין תופסין לאוין, ותימה:
דלרבי יהושע, שא על גב דאין ממזר ומחייבי

כריתות, כדיליף בשילוח "החולץ" (שם מט,א) מחד
כדפרץ סוף פרק "רבן גמליאל", ביבמות (גג,א): אי
בחיבי כריתות? ובפרק "החולץ" (שם מד,ב) קאמר
כריתות, משום דעשאה זונה, חונה לא היא אלא
בתמורה (כט,ב). וקאמרין נמי ב"החולץ" (יבמות מד,
"ישראל הולד ממזר. וזה הכל מומר. שמעון התיי
לאנו. הולד ממזר. לאנו. חייב לאנו. חייבין בני דרבינא.

[illegible]

אף קנס במקום מִכָּר. וְהֵנִי בְּנִי קִנְסֵא בִּינְיָהוּ? וְאִמָּא?
אִיקְרִי פִּאן: "וְלוֹ תְּהִי־לָאֵשָׁה" - אֵשָׁה הָרְאוּיָה לּוֹ!
אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: "נַעֲרָה", "נַעֲרָה", "הַנַּעֲרָה"; חֵד -
לְגוּפִיהָ, וְחֵד - לְאִתּוּיָּהּ חִיבִי לְאוּיָּהּ, וְחֵד - לְאִתּוּיָּהּ חִיבִי
בְּרִיתוֹת. רַב פֶּפֶא אָמַר: "בְּתוּלָה", "בְּתוּלָה", "בְּתוּלוֹת",
הַבְּתוּלוֹת" חֵד - לְגוּפִיהָ, וְחֵד - לְאִתּוּיָּהּ חִיבִי לְאוּיָּהּ,
וְחֵד - לְאִתּוּיָּהּ חִיבִי בְּרִיתוֹת. וְרַב פֶּפֶא מֵאֵי טַעְמָא לֹא
אָמַר בְּרִישׁ לְקִישׁ? הֲהוּא מִיבְעִי לִיהּ לְכַדְרָבִי. דְּאָמַר
אַבִּי: בֹּא עֲלֶיהָ וּמִתָּה - פְּטוּר, שְׂנָאֵמַר: "וְנָתַן לְאִבִּי
הַנַּעֲרָה" - לְאִבִּי נַעֲרָה וְלֹא לְאִבִּי מִתָּה. וְרִישׁ לְקִישׁ
מֵאֵי טַעְמָא לֹא אָמַר כִּרְב פֶּפֶא? הֲהוּא מִיבְעִי לִיהּ
לְגוּרָה שְׂוֹת. דְּתִנָּא: "כֶּסֶף יִשְׁקוּל כְּמוֹתֵהּ הַבְּתוּלוֹת"
- שִׁיחָא זֶה כְּמוֹתֵהּ הַבְּתוּלוֹת, וּמוֹתֵהּ הַבְּתוּלוֹת כְּזֶה.
וְרִישׁ לְקִישׁ נָמִי, מִיבְעִי לִיהּ לְכַדְרָבִי, וְרַב פֶּפֶא נָמִי
מִיבְעִי לִיהּ לְגוּרָה שְׂוֹת! אָלֹא שִׁיחָא קָרָא בְּתִיבִי:
"נַעֲרָה" "נַעֲרָה" "הַנַּעֲרָה" "בְּתוּלָה" "בְּתוּלוֹת"
הַבְּתוּלוֹת", תֵּרִי - לְגוּפִיהָ, חֵד - לְכַדְרָבִי, וְחֵד -
לְגוּרָה שְׂוֹת. אֵייתְרוּ לִיהּ תֵּרִי, חֵד - לְאִתּוּיָּהּ חִיבִי
לְאוּיָּהּ, וְחֵד - לְאִתּוּיָּהּ חִיבִי בְּרִיתוֹת. וְלֹאֲפּוּקִי מִהָּאֵי
תִּנָּא, דְּתִנָּא: "וְלוֹ תְּהִי־לָאֵשָׁה", שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי
אָמַר: אֵשָׁה שֵׁשׁ בָּהּ הָיְתָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסֵאי
אָמַר: אֵשָׁה הָרְאוּיָה לְקִיּוּמָהּ. מֵאֵי בִּינְיָהוּ? וְאָמַר רַבִּי
יִזְרָאֵל: מִמּוֹרֹת וְנִתְּנָה אִיפֹא בִּינְיָהוּ. לְמָאן דְּאָמַר יֵשׁ
בָּהּ הָיְתָה - הָא נָמִי יֵשׁ בָּהּ תְּהִיָּה, לְמָאן דְּאָמַר רְאוּיָה
לְקִיּוּמָהּ - הָא אֵינָה רְאוּיָה לְקִיּוּמָהּ. וְלִרְבִּי עֲקִיבָא,
דְּאָמַר: אֵין קִידוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחִיבִי לְאוּיָּהּ, מֵאֵי
בִּינְיָהוּ? אִיפֹא בִּינְיָהוּ אֲלֻמְנָה לְכַתָּן גְּדוֹל, כִּרְבִּי
סִימָא. דְּתִנָּא, רַבִּי סִימָא אָמַר: מִן חֶפֶל עוֹשֶׂה רַבִּי
עֲקִיבָא מִמּוֹרֵי, חוּץ מֵאֲלֻמְנָה לְכַתָּן גְּדוֹל, שְׁחֵרִי אֲמָרָה
תּוֹרָה: "לֹא יִקַּח" וְלֹא יִחַלֵּל" - חִילוּלִין הוּא עוֹשֶׂה,
וְאֵין עוֹשֶׂה מִמּוֹרֵי - וְלִרְבִּי יִשְׁבֵּב, דְּאָמַר: בּוֹאָ וְנִגְזוֹחַ
עַל עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף, שְׁחֵרִי אָמַר: כָּל שְׂאֵין לוֹ בִּיחָה
בְּיִשְׂרָאֵל הוֹלֵךְ מִמּוֹר. מֵאֵי בִּינְיָהוּ? אִיפֹא בִּינְיָהוּ

ראויה לקיימה ליש בה הויה: אל תפסל לו בה, ואף על פי שהיא — כל הנולדים מחייבי לאוין. לא יא מחללו, ולא שם ממזרים עליהם. בישראל חנם. **הוא אמר כל** שיש דתור ביאה — והולך

בני בריתות ודאי ימלי חייבי בריתות דחסי בדו קדושין ב'. אלמא דלרבי הישע
לומר: דלרבי שמעון דהימני ולרבי עקיבא ודאי לא הוא תליא, דליכא מידי דלא
בדייבי בריתות, כדילפינן בסוף "האומר" (קדושין סח.א) לא הוי ממזר אלא מז
קדושין תופסין באלמנה לבדן גדול לרבא. דאמר פירק קמא דתמורה (ד.י.) כל
אין יקח' ותנן: כל מקום שיש קדושין ויש עבירה כגון אלמנה לבדן גדול לא ומשנ
לשניי חייב. ואם תאמר: בקדושין בסוף "האומר" (סח.ב) יש משבח דלא תפסי קד
כל היכא דהוי ממזר לא תפסי בדקדוקין. כן תליא בראשיתא, בדפרישנות קדוש
יקח' דלא יגלה דארייך באשת א ובשומרת יבם של אביו לא שמעני מניה ממז
תם — איכא למילף בעלמא כדפרישנו: וכן שמענו בפרק "ארבע מיתות" דליכא
ושני תופסין בדייבי בריתות א כל חיי עולין לחליצה כמו חייבי לאוין, דבאמר רב
אלמלא, דאמר קאמר עלה דבפלוטא לא קיי מידי: מאי בדייביה: תימנה: אמאי לא
כל הויה לבולי עלמא. דבארמיוני בסוף "החליץ": כל ברייה בבא על חסותא ויש

1 וְשָׁן בֶּן שִׁלְשָׁה. אָבִל לִמְכֹּר — מִבֵּית יוֹסֵף אָחִיו וְעַד
 2 נָסַל לְעִירֶת פְּסוּלוֹת; **אִיקָרִי בָאן בּו'** — אֲמַתְנִיחַ
 3 בְּאוֹנֵס חֵבִיב. **כִּי יִצְמַע אִישׁ עֵבֶרָה בְּתוּלָה** וְגו',
 4 הָיָה לְאִבֵּי הַנְּעִירָה, וְדִרְשִׁינַן "נְעִירָה" תִּירֵה, וְהָא
 5 תִּירֵה דִּ"הַנְּעִירָה", רִמְצֵי לִמְיַכְתָּב "נִתְּנָה לְאִבֵּיהָ".
 6 חֲמִישֵׁהּ בְּכֹשֶׁרָה. **בְּתוּלָה** בְּתוּלָה בְּתוּלָה
 7 — מִנְפֻתָה חֵבִיב **כִּי יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה**, וְקָרָא
 8 אַחֲרֵיכֵּן בְּתִירָה כִּסְפָּה יִשְׁקֹל כְּמוֹדֵר הַבְּתוּלוֹת.
 9 וְיִצֵּי לִמְיַכְתָּב "כְּמוֹדֵר בְּתוּלוֹת", הָא תִּלְתָּה,
 10 וְדִרְשִׁינַן ד' תִּירֵה רִבְתוּלוֹת, רִמְצֵי לִמְיַכְתָּב
 11 "כְּמוֹדֵר" וּלְשִׁתּוֹ. הוּא **מִיֵּבֶץ** לִיָּה — הָהוּא
 12 לִיָּה לְבֹרָה, הָא דְלֹא כְתִיב "הוּא לְאִבֵּיהָ", מִיֵּבֶץ
 13 תִּלְתָּה לְכֹאֲבִי, שָׁאֵם אֵל תּוֹפְסֵי חֵבִיב לְהַעֲמִיד;
 14 בְּדִין עַד שִׁמְתָה — פְּסוּר. **לְאִבֵּי הַנְּעִירָה** — שִׁמְעָה
 15 שְׂהָא קִימְתָּ. **מִיֵּבֶץ** לִיָּה לְנִירָה שׁוּה —
 16 "בְּתוּלָה" רִכְתִּיב גְּבִי מִפְתָּה — מִיֵּבֶץ לִיָּה
 17 לְנִירָה שׁוּה. "בְּתוּלָה" "בְּתוּלָה" לְשִׁירָה שׁוּה;
 18 מִה כֶּסֶף הָאֲמוּרָה בְּאוֹנֵס תִּמְשִׁים — אָף מִפְתָּה
 19 מְשִׁים. וְמָה מִפְתָּה שְׁקִלִים, רִכְתִּיב בִּיה
 20 "שְׁקִיל" — אָף תִּמְשִׁים שֶׁל אוֹנֵס — שְׁקִילִים
 21 קָאֲמֹר. **כְּמוֹדֵר בְּתוּלוֹת** — חֲמִישֵׁה כֶּסֶף
 22 הַמְּפֹרֶשִׁים בְּמֵאנֶס אֵת הַבְּתוּלוֹת. **שִׂיחָה** זֶה —
 23 חֲמִשִּׁים כְּמוֹדֵר הַבְּתוּלוֹת. וְשׁוּרָה בְּתוּלוֹת —
 24 יִתּוּ שְׁקִילִים כּוּדָה. וְחֹד לְנִירָה שׁוּה — וְתוֹדָה
 25 מִפְתָּה מִצַּד אֲחֵר, וְלִמְדִים הִימְנָה. וְלֹאֲפִיקִי
 26 **חֵבִיב תָּנִא** — מִתְּחִיל דְּרָשִׁי שֶׁ קָסַל לְמִמּוֹרָה
 27 וְלֹאֲחֹתוֹ — לֹאֲפִיקִי מִחֵבִיב תָּנִא. שִׁישׁ בֵּה הוּיָה
 28 שְׁקוֹדֶשֶׁן תּוֹפְסֵין לֹא בָה, פֶּרֶט לְאֲחֹתוֹ וּלְכָל
 29 חֵיבִיב כִּרְיֹתוֹ, דִּלְפִּתִּין בְּקוֹדֶשֶׁן שְׁאִין קוֹדֶשֶׁן
 30 תּוֹפְסִין בָּהֶן, בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי (ט.יז), וּמִשְׁמַע לִיָּה
 31 **"תִּירֵה"** לְשׁוֹן הוּיָה קוֹדֶשֶׁן. רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן
 32 מְנַסִּיא שִׁמְעֵה לִיָּה "תִּירֵה" — לְשׁוֹן קוּיָם. הָא
 33 **נָגַי אֵית בֵּה הוּיָה** — קוֹדֶשֶׁן תּוֹפְסִין חֵבִיבִי
 34 לְאִין, וְהֵחֵם לִיָּה לֵף. וְלִרְבִּי **עֲקִיבָה** דִּבְבֵּיכֵן
 35 קוֹדֶשֶׁן תּוֹפְסִין בְּחִיבִי **לְאִין** — רִבְבִּימָת
 36 בִּ"הוֹלֶחֶן" (מִדְּבָר) בְּכִרְיָתָה: הַמְּחִיר גִּרְשׁוּתָה,
 37 רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמַר: אִין לֹא בֵּה קוֹדֶשֶׁן. **מָאִי בִּינִיחוּ**
 38 — מִשׁוֹם עַד שְׁמֵעוֹן בֶּן מְנַסִּיא אֵף פִּרְךָ לֹה.
 39 דְּאִילֵּין שְׁמֵעוֹן הַחִימִנִּי שְׁמֵעוֹנִי לִיָּה בִּימָמוֹת
 40 (ט.טז), דְּפִלְגִי עֵלֵיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָה בְּהָא, דְּנָגַן;
 41 אִירוּחַ מִמּוֹר — כֹּל שֶׁל בֶּשֶׂר שְׂהוּא בִּ"לֹא כֹא",
 42 דְּרַבִּי רַבִּי עֲקִיבָה. שְׁמֵעוֹן הַחִימִנִּי אוֹמַר, **"כֹּא"**
 43 שְׁחִיבִין עֲלֵיו בְּרַת בִּידִי שְׁמִים. אֵלֹא לִרְבִּי
 44 שְׁמֵעוֹן בֶּן מְנַסִּיא אָף עֵינֵין לֹה. **אִי סְבִירָה לִיָּה**
 45 רַבִּי עֲקִיבָה — מָאִי אִיכָא בֶּן מִשְׁמַעוֹת
 46 דִּ"תִּירָה" לְשׁוֹן קוּיָם. **לְמִשְׁמַעוֹת** דְּשִׁמְעוֹן
 47 הַחִימִנִּי אִין מְנִי, שְׁמֵעֵה לִיָּה שְׁמֵעוֹן בֶּן
 48 מְנַסִּיא לְשׁוֹן הוּיָה אִירֵימֵעֵט לֹה מִמּוֹר, וְמָה בֶּן
 49 לְכָהֶן גָּדוֹל — דְּמִדּוּרָה בֵּה רַבִּי עֲקִיבָה שְׁקוֹדֶשֶׁן
 50 רַבִּי סִימָא. וְהוּא הָדִין גִּרְשׁוּתָה לְחִירוּתָה. מִן הַבֵּל
 51 וְסִמְכָן לִיָּה "וְלֹא יִחַלֵּל וְדַע" — מִדְּרָן בְּהוֹנָה הוּא
 52 וְנִצּוּחַ עַל עֲקִיבָה בֶּן יוֹסֵף — שְׁמִירָה מְמֹרִים
 53 **בִּיָּה בִּישְׂרָאֵל** — הָרָא עַד אֲשֶׁה שְׁאִין לֹא בֵּה
 54 **בִּיָּה** אֲפִילוּ אֲלֵמְנָה לְכָהֶן גָּדוֹל מִנִּי.

חייבי

וְדוֹשֵׁן תוֹסֵס בְּחִיבֵי בְרִיתוֹת, וְאִפְלוּ הֵכִי לֹא הָיוּ יָבִיחַ קוֹדֶשִׁין וְחוּלָל כֶּשֶׁר, רַק שְׂהוּא דוֹמֵה לְאִשֶּׁת מִמּוֹת בֵּית דִּין, כְּדִלִיף רַבִּי יִשְׁשֹׁבֶן בְּסוֹף "חֻלּוּץ" וְרַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד, אִי עֲבִיד — לֹא מִזְנֵי, וְדָתָם לֹךְ רַבָּא: שְׁמַי הֵתָּם, דֹּא'ק "לֹא יִחַלֵּל" — חֻלּוּץ לְאִשֶּׁת אֵב, מֵאִי פְרָקִי דָּתָם וְאִמְנֵי וְרַחֲמֵיהּ בְּאִשֶּׁת אֵב, מֵאִי שְׁפִיטִין מִמּוֹת בְּשֹׂאֵר חִיבֵי בְרִיתוֹת נֶאֱשֶׁת אִישׁ וּבִאֲחֻת אִשָּׁה דִּישׁ הֵיתֵר לְאִיסוּרָן, וְכֹל וְדִלְגִי דְּבִחִיבֵי בְרִיתוֹת לֹא תַפְסִי קִידוּשֵׁין, וְחִמְשׁ פְּרָק עֵנִי: מִסְתַּבֵּר חִיבֵי לְאוּן תַּפְסִי בְּהוּ קִידוּשֵׁין, אִיכָּא בְּיִנְיֵהוּ סוּטָה שְׂאִירָא וְיִתְנָה תַּחְתּוּי שְׁלֹא לִילֵךְ מִמּוֹר, (כֹּתֵב ד.)

כתובות דף כט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רלז

אונס, כְּזֶה – כמפתח שנאמר בו 'ישקול', והיינו בשקלים.
תמדה הגמרא על ביאור זה: וְרִישׁ לְקִישׁ נָמִי – הרי גם לדעתו,
מִיָּעֵי לִיָּה לְכַדָּאבִי – נצרך לשון 'נערה' ללמד את דרשתו של
אביי, שאם בא עליה ומתה פטור, ואין הפסוק מיותר ללמד חיוב
קנס בפסולות. וכן קשה, לרב פפא נָמִי, מִיָּעֵי לִיָּה לְנִזְרָה שָׁוָה –
נצרך הריבוי של 'בתולות' להשוות אונס למפתח, כמבואר
בברייתא שבשניהם שיעור הקנס הוא חמישים שקלים, ואיך הוא
לומד מ'הבתולות' לחיוב קנס בפסולות.
הגמרא מבארת שבאמת אין כאן מחלוקת כלל. מתרצת הגמרא:
אָלָא לעולם ריש לקיש ורב פפא לא נחלקו כלל, ודבריהם
משלימים זה את זה, וכך הוא ביאור הדברים, שִׁתָּא קְרָא בְּתִיבֵי
– בשתי הפרשיות יש בסך הכל ששה ריבויים, נַעֲרָה, נַעֲרָה, נַעֲרָה.
בְּתוּלָה, בְּתוּלָה, בְּתוּלָה, וכמו שהתבאר. ומדע תרי לְנִזְרָה –
שני ריבויים הוצרכו לגוף הדין, 'נערה' בפרשת אונס ו'בתולה'
בפרשת מפתח, לחיוב קנס בנערה כשירה. חד – פסוק נוסף של
'נערה' לְכַדָּאבִי, שאין משלמים קנס לאבי מתה. חד – פסוק אחד
של 'בתולות' לְנִזְרָה שָׁוָה, ללמוד אונס ממפתח ומפתח מאונס
שידיו שניהם חמישים שקלים. אֵייתְרוּ לִיָּה תרי – נשאר עדינו
שתי ריבויים, אחד מתיבת 'הנערה' ואחד מתיבת 'הבתולות', חד
לְאֵתִי – לרבות קנס בתיבֵי לְאֵוִן, וְחַד לְאֵתִי קנס בתיבֵי בְּרִיתוֹת.

מביאה הגמרא דעת תנאים החולקים על משנתנו: ומשנתנו
המחייבת קנס לנערות שיש בהן חיובי לאוין וכריתות, באה
לְאֵתִי – להוציא ולמעט מדעתו דְּהָא תָּנָא שבברייתא, דְּתִנְיָא,
נאמר בפרשת אונס (דברים כב כט) וְלֹא תְהִיָּה לְאִשָּׁה, שְׁמַעוֹן הַתִּימָנִי
אוֹמֵר, יש לדרוש מהלשון 'תהיה' שכונת הפסוק לְאִשָּׁה שֵׁשׁ לוֹ בָּהּ
הָיָה – שאם יקדשנה יחולו הקידושין, ואף אם היא אסורה עליו
באיסור לאו או עשה, ולמעט אשה שאסורה עליו באיסור כרת
שאם יקדשנה לא יתפסו הקידושין, שבה לא נאמר חיוב קנס. רַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסִיָּא חולק ואומר, יש לדרוש את הלשון 'תהיה' מלשון
קיום, וכונת הפסוק היא לְאִשָּׁה הָרְאוּיָה לְקִיּוּמָה – שמתרת לו,
אבל אשה שאסורה עליו, אף אם אין האיסור חמור כל כך
שמחמתו לא יחולו הקדושין, אין בה חיוב קנס. ואם כן משנתנו
האומרת שיש חיוב קנס גם על חייבי לאוין וגם על חייבי כריתות
חולקת על שניהם.
כיון שהובאה הברייתא, דנה הגמרא בדבריה. מבררת הגמרא:
מֵאִי בִּינְיָהוּ – מה ההבדל ביניהם, כלומר איזו נערה היא, שאסור
לישא אותה, אך תופסים בה קידושין, וממילא לשמעון התימני
האונסה חייב בקנס ולרבי שמעון בן מנסיא הוא פטור. מבארת
הגמרא: אָמַר רַבִּי יִזְרָא, מְקוּרָת וְנִתְיָנָה אִיכָא בִּינְיָהוּ, שאיסורן הוא
בלא תעשה, אך קידושין תופסים בהם, לְמַאן דְּאָמַר שיש קנס רק
באשה שֵׁשׁ בָּהּ הָיָה, וזהו שמעון התימני, הָא נָמִי – ממזרת או
נתינה גם כן יש בָּהּ הָיָה, שהרי קידושין תופסים בהן. וְלְמַאן דְּאָמַר
שיש קנס רק באשה הָרְאוּיָה לְקִיּוּמָה, וזה רבי שמעון בן מנסיא, הָא
– ממזרת או נתינה אִיכָא רְאוּיָה לְקִיּוּמָה – שהרי אסור לו לישא
אותן.
ממשיכה הגמרא ושואלת: וְלִרְבִּי עֲקִיבָא, כלומר אם רבי שמעון בן
מנסיא סובר כרבי עקיבא, דְּאָמַר אֵין קִידוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּתִיבֵי לְאֵוִן,
מֵאִי בִּינְיָהוּ – מה ההבדל בין 'יש בה הויה' לבין 'ראויה לקיימה',
והרי ממזרת ושאר חייבי לאוין כשם שאינם ראויים לקיימם כן
אין בהם הויה, ואילו מכך שרבי שמעון בן מנסיא שינה מלשון
של שמעון התימני ואמר שרק אשה הראויה לקיימה יש לה קנס,
משמע שיש אופן שבו האשה אסורה עליו, על אף שקידושין
תופסים בה.
משיבה הגמרא: אִיכָא בִּינְיָהוּ אֲלֵמָנָה לְבָתָּן גְּדוּל, האסורה עליו
בלא תעשה, וּבְרַבִּי סִימָאִי, האומר שבחיוב לאו זה אף רבי עקיבא
מודה שתופסים קידושין. דְּתִנְיָא, רַבִּי סִימָאִי אוֹמֵר, מִן הָבַל – מכל

שיש לה אף קנס במקום מִכָּר, כלומר לקטנה מבית שלוש שנים ויום
אחד ועד שתיבגר, יש גם קנס, מלבד מה שיש לה גם מכר בחולק
מהזמן הזה, והיינו עד שתהיה נערה.

הגמרא חוזרת לדון בעיקר הדין ששנינו במשנה, שיש קנס
לפסולות. מקשה הגמרא: וְהִנֵּי בְּנֵי קְנָסָא נִינְהוּ – וכי נערות פסולות
אלו הן בנות קנס. וְאִמָּאִי – מדוע, אִיכָרִי בָּאֵן – יש לנו לקרוא
עליהן את החיוב הנוסף שנאמר בפרשת אונס (דברים כב כט) וְלֹא
תְהִיָּה לְאִשָּׁה, ודרשו חכמים (הלן לט) שחיוב זה נאמר רק בְּאִשָּׁה
הָרְאוּיָה לוֹ, אבל אם אנס אשה הפסולה לו אסור לו לישא אותה,
ובין שפרשה זו עוסקת בנערה כשירה שראוי לומר עליה 'ולו
תהיה לאשה', כיצד אמרה המשנה שאף לנערות פסולות יש קנס.
מתרצת הגמרא: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, דִּין זה נלמד מכך שכתבה התורה
שלשה ריבויים בלשון 'נערה' שבפרשת אונס, שנאמר (דברים כב
כח-כט) 'כִּי יִמָּצֵא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֶרְשָׁה וְתַפְשָׁה וְשָׁכַב
עִמָּה וְנִמְצָא. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאִבִּי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף
וְלֹא תְהִיָּה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא יוּכַל שְׁלָחָה כָּל יְמֵיהָ. וְיֵשׁ בָּאֵן
שלשה ריבויים: א. 'נַעֲרָה' שנאמר בפסוק הראשון. ב. 'נַעֲרָה'
שמוזכר בפסוק השני, והוא מיותר, שהרי היתה יכולה הנערה
לכתוב 'ונתן לאביה'. ג. הַנַּעֲרָה, כלומר, האות ה'א' שנוספה
בתחילת המילה. ודורשים מכך: א. חֵד לְנִזְרָה – פעם אחת כתבה
זאת התורה ללמד את עיקר דין נערה כשירה שנאנסה. ב. וְחַד
לְאֵתִי חֲיִיבֵי לְאֵוִן – ומהריבוי השני למדים שגם האונס נערה
שאסורה עליו באיסור לאו חייב קנס. ג. וְחַד לְאֵתִי חֲיִיבֵי בְּרִיתוֹת
– ומהריבוי השלישי למדים שגם האונס נערה שאסורה עליו
באיסור כרת חייב לשלם קנס.

מביאה הגמרא תירוץ נוסף: רַב פָּפָא אָמַר, דִּין זה נלמד ממקום
אחר, מכך שכתבה התורה שלשה ריבויים בלשון 'בתולה'
שבפרשת מפתח, שנאמר (שמות כב טו-טז) וְכִי יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה
אֲשֶׁר לֹא אֶרְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה מִחַר יְמֵהָ הִנֵּה לוֹ לְאִשָּׁה. אִם מֵאֵן יִמָּאֵן
אֲבִיהָ לְתַתָּה לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקַל בְּמָחַר הַבְּתוּלָה, ואף כאן יש שלשה
ריבויים: א. תִּיבַת 'בְּתוּלָה' שבפסוק הראשון. ב. תִּיבַת 'בְּתוּלָה'
שבפסוק השני מיותרת, שהרי יכלה התורה לכתוב 'כמחר' בלבד.
ג. 'הַבְּתוּלָה', כלומר האות ה'א' שבתחילת התיבה מיותרת.
ודורשים מכך: א. חֵד לְנִזְרָה – להשמיע את עיקר דין המפתח
נערה כשירה. ב. וְחַד לְאֵתִי חֲיִיבֵי לְאֵוִן, שאף המפתח אותן חייב
קנס. ג. וְחַד לְאֵתִי חֲיִיבֵי בְּרִיתוֹת, שגם בהן חייבה התורה קנס.

שואלת הגמרא: וְרַב פָּפָא, הדורש דינים אלו מריבויי לשון
'בתולה' שבפרשת מפתח, מֵאִי מַעְמָא לֹא אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, שדרש
זאת מריבוי לשון 'נערה' שבפרשת אונס. משיבה הגמרא: הָהוּא –
ריבוי 'הנערה' מִיָּעֵי לִיָּה – הוצרך לרב פפא לְכַדָּאבִי – ללמוד את
דינו של אביי, דְּאָמַר אָבִי, אִם בָּא עָלֶיהָ האונס וּמָתָה לפני שהספיק
אביה להעמידו בדיון, פָּטוּר האונס מקנס, שְׁנַאמַר וְנָתַן לְאִבִּי
הַנַּעֲרָה, ומשמעות הפסוק שיתן את הקנס לְאִבִּי נַעֲרָה, וְלֹא לְאִבִּי
מָתָה, ואין הפסוק מיותר ללמד חיוב קנס בפסולות.
ממשיכה הגמרא ושואלת: וְרִישׁ לְקִישׁ, הדורש קנס בפסולות
מריבוי 'הנערה' שבפרשת אונס, מֵאִי מַעְמָא לֹא אָמַר רַב פָּפָא
שדרש זאת מריבוי לשון 'הבתולות' שבפרשת מפתח. משיבה
הגמרא: הָהוּא – ריבוי 'הבתולות' מִיָּעֵי לִיָּה – הוצרך לריש לקיש
לְנִזְרָה שָׁוָה – ללמוד את דיני אונס ומפתח זה מזה, שהרי באונס
נאמר רק 'חמישים כסף', ולא התפרש באיזה כסף מדובר אם
בשקלים או במעות, ומאידך במפתח אף שכתוב 'כסף י שקול'
והיינו שמדובר בשקלים, לא נאמר כמה צריך לתת, ויש ללמוד זה
מזה, דְּתִנְיָא בברייתא, נאמר לגבי מפתח בְּכֶסֶף יִשְׁקַל בְּמָחַר
הַבְּתוּלָה, ללמוד שִׁתָּא הָא – כלומר שיעור הקנס במפתח יהיה
בְּמָחַר הַבְּתוּלָה' האמור בפרשת אונס, שהם חמישים כסף, וכן
למדים מכך שהיא מִחַר הַבְּתוּלָה – כלומר חמישים כסף של

1 חִיבִי עֲשֵׂה – נשים שאסורות על האונס באיסור 'עשה', כגון מִצְרִי
2 וְאִדּוּמִי, כלומר גיורת מצרית או אדומית, או בת של גר מצרי או
3 אדומי שאסורים לינשא לישראל עד שלשה דורות באיסור עשה,
4 שבזה גם רבי ישבב מודה שלדעת רבי עקיבא אין הולד ממזר
5 מהם, ונערה זו נחשבת שיש בה הויה, כיון שקדושין תופסים בה,
6 ומאידיך 'אינה ראויה לקיימה', שהרי היא אסורה באיסור עשה.
7 שואלת הגמרא: הֲנִיחָא לְרַבִּי יִשְׁבֵּב, אִי לְאַפְּקִי מִטַּעְמָא דְרַבִּי סִימְאִי
8 קָאָתִי, שְׁפִיר, כלומר, תירוצו זה מובן אם נאמר שמה שאמר רבי
9 ישבב שלדעת רבי עקיבא 'כל שאין לו ביאה אסורה הולד ממזר'
10 אין כוונתו כפשוטה, שמכל ביאה אסורה הולד ממזר, אלא כוונתו
11 רק למעט משיטתו של רבי סימאי, שרבי סימאי אמר שיש איסורי
12 'לא תעשה' שאין הולד הבא מהם ממזר, והיינו באיסורי כהונה,
13 ועל זה חלק רבי ישבב ואמר שבכל איסורי לא, ואיסורי כהונה
14 בכללם, הולד ממזר, ואז אפשר לומר שבחייבי עשה מודה רבי
15 ישבב שלרבי עקיבא אין הולד ממזר, וכמו שתירצנו. אֲלֵא אִי
16 נאמר שרבי ישבב לא אמר את דבריו ביחס לדברי רבי סימאי,
17 אלא מִטַּעְמָא דְנִפְשִׁיהּ קָאָמַר – סברת עצמו אמר בדעת רבי עקיבא,
18 שהכלל הוא שכל שֶׁאֵין לוֹ בִּיָּאָה בְּיִשְׂרָאֵל הוּלָד מִמֶּזֶר, וכיון שכן
19 אֲפִילוּ חִיבִי עֲשֵׂה בכלל זה, אם כן אף בחייבי עשה אין קדושין
20 תופסים, ותחזור השאלה מֵאִי בְּיִנְיָהּ, והרי לדבריו אין אשה שיש
21 בה איסור וקדושין תופסים בה.
22 משיבה הגמרא: אִיכָא בְּיִנְיָהּ בְּעוּלָה לְבָהּ גְדוּל – כלומר כהן גדול
23 שאנס נערה שנבעלה כשהיא פנויה, ואינה אלמנה או גרושה,
24 שאסורה על הכהן הגדול באיסור עשה של 'כי אם בתולה מעמי'
25 יִקַּח אִשָּׁה' (ויקרא כא יד), ובעשה זה מודה רבי עקיבא שאין הולד
26 ממזר וכטעם שיבואר להלן, ובהו נחלקו שמעון התימני ורבי
27 שמעון בן מנסיא, שלשמעון התימני יש בה חיוב קנס, שהרי יש בה
28 הויה, ואילו לרבי שמעון בן מנסיא הוא פטור מקנס שהרי אינה
29 ראויה לקיימה.
30 מבררת הגמרא: ולפי צד זה, מֵאִי שָׁנָא – מדוע שונה עשה זה
31 משאר העשין שבהם סובר רבי עקיבא שהולד ממזר. משיבה
32 הגמרא: משום דִּהְיוּ לִיה עֲשֵׂה שְׂאִינִי שְׁוֶה כָּל – שהרי אין איסור
33 זה נוהג אלא בכהן גדול, לכן הוא איסור קל יותר, מה שאין כן
34 חיוב עשה של מצרי ואדומי נוהג איסורו בכל ישראל.
35 הגמרא מביאה עתה דין שבו שוים שמעון התימני ורבי שמעון
36 מנסיא: אָמַר רַב חֲסָדָא, הָבֵל – גם שמעון התימני וגם רבי שמעון
37 בן מנסיא מוֹדִים, כָּאֵל עַל הַנֶּדֶה שָׁאֵף עַל פִּי שְׁהוּא חִיב כֶּרֶת, מִשְׁלֵם
38 קֶנֶס, שהרי לְמֵאֵן דָּאָמַר – לשמעון התימני שסובר שחיוב קנס יש
39 רק באשה שיש בה הויה, הָא נָמִי יֵשׁ בָּהּ הוּיָהּ, שהרי אף בגדה
40 תופסים קדושין. וכן לְמֵאֵן דָּאָמַר – לרבי שמעון בן מנסיא שסובר
41 שחיוב קנס יש רק באשה שראויה לְקַיְמָהּ, הָא נָמִי – אף נדה ראויה
42 לְקַיְמָהּ, שהרי היא עתידה להטטר ולהיות מותרת לו.

43 הגמרא מביאה תנא נוסף החולק על משנתינו ומשנתינו המחייבת
44 קנס אף בחייבי כריתות, באה לְאַפְּקִי – להוציא ולמעט משיטתו
45 דְרַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הֲקֵנָה, הסובר שאדם המתחייב כרת על מעשהו
46 אינו מתחייב עליו ממון, מדין 'קם ליה בדבריה מיניה', כלומר, די
47 לו בעונש החמור יותר המוטל עליו. דְהֵנִיא, רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הֲקֵנָה
48 הָיָה עוֹשֶׂה – מדמה את דין יום הכיפורים בדין שָׁבֵת לְעֵנִי תְּשַׁלּוּמִין,
49 כלומר, פטור מתשלומים את האדם המזיק לחבירו ומחלל את
50 קדושת היום, כגון השורף גדיש של חבירו, מִה העושה כן בשָׁבֵת
51 מְתַחֵיב בְּנִפְשׁוֹ – במיתת בית דין על הבערה בשבת, ומחמת כן הוא
52 פְּטוּר מִן הַתְּשַׁלּוּמִין על הגדיש, אֵף המדליק גדיש חבירו ביום
53

54 הַכְּפוּרִים הָרִי הוּא מְתַחֵיב בְּנִפְשׁוֹ – בעונש כרת, ולכן הוא פְּטוּר
55 מִן הַתְּשַׁלּוּמִין. וממילא לדברי רבי נחוניא בן הקנה האונס נערה
56 שיש בה חיוב כרת, פטור מקנס. אמנם משנתנו סוברת שרק
57 במיתת בית דין אומרים 'קם ליה בדבריה מיניה' ואין מטילים עליו
58 עונש נוסף, ולכן הבא על נערה שיש בה חיוב מיתה בידי אדם
59 פטור מקנס, כמבואר להלן (לד). אך לגבי עונש כרת סוברת
60 המשנה שאין אומרים כן, אלא מחייבים אותו בתשלומים.

61 הגמרא עוברת לדון בטעמו של רבי נחוניא בן הקנה. שואלת
62 הגמרא: מֵאִי מִטַּעְמָא דְרַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הֲקֵנָה, שוֹגֵם עוֹנֵשׁ כֶּרֶת פּוֹטֵר
63 מתשלומים מדין קם ליה בדבריה מיניה. משיבה הגמרא: אָמַר אַבְי, רבי
64 נחוניא למד זאת בגזירה שוה, שהרי נֶאֱמַר לִשְׁוֹן 'אִסוֹן' לגבי
65 הריגה בַּיָּד אֲדָם, בענין אדם שהכה אשה מעוברת והפילה ולדה
66 נאמר בפסוק (שמות כא כב) 'לֹא יִהְיֶה אִסוֹן', כלומר שלא התחייב
67 המכה מיתה מחמת הריגת האשה, וְנֶאֱמַר לִשְׁוֹן 'אִסוֹן' לגבי מיתה
68 בַּיָּד שְׁמַיִם, כשסירב יעקב לשלוח את בנימין למצרים מחשש
69 שימות בדרך, ואמר 'לֹא יָרֵד בְּנִי עִמָּכֶם בִּי אֲחִיו מֵת וְהוּא לְבָדוֹ
70 נִשְׁאָר וְקָרָאָהוּ אִסוֹן בְּדֶרֶךְ' (בראשית מב לח), מִה אִסוֹן הָאִסוֹר בַּיָּד
71 אֲדָם, אם התחייב המכה מיתה מחמת שהרג את האשה פְּטוּר מִן
72 הַתְּשַׁלּוּמִין על הולד, משום קם ליה בדבריה מיניה, אֵף אִסוֹן הָאִסוֹר
73 בַּיָּד שְׁמַיִם, כגון מיתת כרת שהיא בידי שמים, פְּטוּר מִן הַתְּשַׁלּוּמִין.
74 הגמרא מקשה על ביאורו של אביו: מִתְקַרֵּף לָהּ רַב אֲדָם בַּר אֲהֵבָה,
75 מֵאִי דְבִי קָא מְזַהֵר לָהּ יַעֲקֹב לְבָנֶיהָ – מניין לך שכשהזכיר יעקב
76 את בניו שמא יקרה לבנימין אסון בדרך, כוונתו היתה על אסון
77 שמחמת צִינִים ופְּחִים – קור וחום, כלומר, שמא ימות מחמת צינה
78 או מחמת החמה, דְבִידִי שְׁמַיִם נִינְהוּ – שזהו מוות שבא בגזירת
79 שמים, דְלֵמָא עַל אֲדָם וְנָגְבִי – שמא חששו היה שמא יארע לו אסון
80 על ידי אריה או גנבים, דְבִידִי אֲדָם נִינְהוּ, ונמצא שגם 'אסון'
81 שנאמר שם מדבר במיתה בידי אדם, ומניין לך לדרוש גזירה שוה
82 ממיתה בידי אדם למיתה בידי שמים.
83 דוחה הגמרא את הקושיא: אָמַר – וכי יַעֲקֹב, אֲהָא מְזַהֵר וְאֲהָא לֹא
84 אֲזַהֵר – על סכנת אריה וגנבים הזוהרים, ועל סכנת קור וחום לא
85 הזוהרים, והלא יַעֲקֹב עַל כָּל מִיָּלִי אֲזַהֵר – על כל דבר סכנה הזוהרים,
86 ואם כן כשאמר 'וקראהו אסון' כוונתו היתה בין על סכנות שבידי
87 אדם ובין על סכנות שבידי שמים, וכיון שתיבת 'אסון' מתיחסת גם
88 למיתה בידי שמים, ניתן ללמוד ממנה בגזירה שוה שגם במיתה
89 בידי שמים יש פטור מתשלומים משום קם ליה בדבריה מיניה.
90 הגמרא מבררת את דברי רב אדא שאמר שצינים ופחים בידי
91 שמים הם, ואילו אריה וגנבים בידי אדם הם. תמזהה הגמרא: וכי
92 אסון שמחמת צִינִים פְּחִים – קור וחום, בַּיָּד שְׁמַיִם נִינְהוּ, וְהֵנִיא
93 בברייתא, הָבֵל – כל הפורענויות הבאות על האדם בַּיָּד שְׁמַיִם הן,
94 ובגזירת מלך הן באות, חוץ מִצִּינִים פְּחִים, שלפעמים באים מחמת
95 פשיעת האדם שלא שמר על עצמו כראוי מזהקור ומהחום, שְׁנֵאמַר
96 (משלי כב כג) 'צִינִים פְּחִים בְּדֶרֶךְ עֹקֵשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם', וְתוֹ –
97 ועוד קשה, וכי אסון שבא מחמת אֲרִיָּא וְנָגְבִי – אריה או גנבים בַּיָּד
98 אֲדָם נִינְהוּ ולא מגזירת שמים, וְהֵאמַר רַב יוֹסֵף, וְכֵן הֵנִי רַבִּי חֲנִינָא
99 בברייתא, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵף עַל פִּי שְׁכַמְלוֹ סְנֵהדְרִין ואין
100 דנים דיני נפשות, מכל מקום אֲרָבַע מִיתוֹת בֵּית דִּין לֹא בְּטָלוּ וקודם
101 שתסיים הברייתא את דבריה, תמזהה הגמרא על הדברים: וכי לֹא
102 בְּטָלוּ ארבע מיתות בית דין, הָא בְּטָלוּ לָהּ – והלא כיון שבטלה
103 סנהדרין בטלו גם כן מיתות בית דין. מבארת הגמרא: אֲלֵא כֵן
104 אמור, אף על פי שאין סנהדרין, ואין ממיתים בארבע מיתות בית
105 דין בידי אדם, מכל מקום
106

רעש"י

5 חייבי עשה לא הוסיף. שפיר — מצינו למימר

28 וַיִּשְׁמְרוּ אֶת-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

התורה. ורבינו תם לא פירש בן.

42 לא פירש בן.

דיון

כתובות דף ל עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רמא

משמעה שהגביה את החלב על מנת לגנובו קנייה – קנאו והתחייב
בתשלומיו, ואילו מתחייב בנפשו – חיוב כרת שמחמת איסור
אכילת חלב לא היה עד דאכיל ליה – לא חל עליו עד שאכלו,
והכא נמי – גם כאן, לגבי זר שאכל תרומה, מדוע פטור
מתשלומים, והלא בעידנא דאנבניה – בשעה שהגביה את התרומה
לגונבה, קנייה – קנאה והתחייב בתשלומיה, ואילו מתחייב בנפשו
לא הוי עד דאכיל ליה, וכיון שאין חיוב המיתה וחיוב התשלומים
באים יחד, אינו נפטר מהתשלומים.
מתרצת הגמרא: הכא כמאן עסקין – באיזה אופן אמרנו שלפי
אביי זר שאכל תרומה פטור מתשלומים, כגון שלא הגביה את
התרומה כלל, אלא תתב לו חבירו את התרומה לתוך פיו, וחיוב
התשלומים הוא רק מחמת הנאת מעיו, וכיון שבאותה שעה חל
עליו גם חיוב מיתה בידי שמים, הוא פטור מתשלומים.
ממשיכה הגמרא ומקשה: הרי עדיין אין חיוב המיתה וחיוב
התשלומים באים כאחד, דכוסף כוסף, בין דלעסיה – בשעה שלעס
את התרומה קנייה – קנאה והתחייב בתשלומיה, ואילו מתחייב
בנפשו לא הוי עד דלעסיה, וכיון שלא היו שני החיובים יחד, מדוע
נפטר מהתשלומים. מתרצת הגמרא: מדובר כגון שתתב לו חבירו
את התרומה לתוך פית הקליעה, ולא לעסה כלל, ונמצא ששעת
חיוב התשלומים היתה באותה שעה בה היה חיוב המיתה.
מקשה הגמרא: היכי דמי – באיזה אופן מדובר, אי שחבירו תחב לו
את התרומה באופן דמצי לאהרורה – שיכול הוא לחזור ולהוציאה
מפיו, ניהרר – עליו להוציאה, ואם לא הוציאה מתחייב
בתשלומיה באותה שעה, שהרי כיון שיש לו את האפשרות
להוציא את התרומה מפיו ולא עשה כן, נמצא שכעת הוא מוסיף
אותה, ואין חיוב המיתה פטור, שהרי הוא חל רק לאחר מכן. ואי
מדובר שחבירו תחב לו את התרומה בעומק דלא מצי לאהרורה –
שאינו יכול להחזירה ולהוציאה מפיו, קשה, אמאי חייב – מדוע יש
עליו חיוב מיתה כלל, והלא אנוס הוא.
מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא הוצרכנו לדון קם ליה בדרכה
מיניה כדי לפוטרו לפי אביי מתשלומים, אלא באופן דמצי
לאהרורה – שיכול להחזירה מבית הבליעה על ידי דחק, כלומר,
שחבירו תחב לו במקום עמוק כל כך שקשה להוציאה משם,
אמנם אם יתאמץ יוכל להוציאה משם, אלא שכיון שהיא במקום
עמוק כל כך, גם אם יוציאה מפיו תמאס ואינה ראויה יותר
לבעליה, נמצא שאין עליו חיוב תשלומים מחמת הגזילה, שהרי
לא הוא גזלה, ואף לא היה יכול להצילה על ידי שיוציאה מפיו,
אלא כל חיוב התשלומים שלו הוא משום הנאת גרונו ומעיו,
שנחנה ממנו תרומה, וכיון שהנאה זו באה בשעה שבה התחייב
מיתה הרי הוא פטור מתשלומים מדיון קם ליה בדרכה מיניה.
תירוצ נוסף: רב פפא אמר, אין צורך לדחוק ולהעמיד שתחב לו
חבירו בבית הבליעה, אלא מדובר כגון שתתב לו חבירו משקין של
תרופה לתוך פיו, וכיון שמדובר במשקין, הרי הם נמאסים מיד
כשנכנסים לתוך פיו, ולכן אין עליו חיוב מחמת הגזל, אלא רק
מחמת הנאת גרונו ומעיו, ונמצא שחיוב התשלומים והמיתה באו
בשעה אחת.
תירוצ נוסף: רב אשי אמר, מדובר אפילו כן ששאל תרופה משלו
– כלומר תרומה השייכת לו בדינה הממוני, וכגון שירשה מאבי
אמו כהן, שאין בכך משום גזל אלא רק חיוב מיתה בידי שמים,

דין שמים שהוא כעין ארבע מיתות, לא כמלך, והעובר עבירה
שחייבים עליה אחת ממיתות בית דין מקבל עונשו מהשמים
דוגמת אותו עונש שנתחייב בו, ולכן, מי שנתחייב במקילה, שדינו
הוא שדוחפים אותו מבית הסקילה הגבוה שתי קומות לארץ,
עונשו כזמן הזה הוא בדומה לכך, או נופל מן הגג, או היה דורקתו
– אריה מפילו לארץ ודורסו ומת, שהוא כעין עונש סקילה. ומי
שנתחייב שריפה, שדינו הוא שמכניסים לפיו פתילה של אבר
בוערת, ושורפת את בני מעיו, או נופל בדיקה, או נחש מבישו
והארס שורפו, ומי שנתחייב מיתה בהריגה, שדינו הוא שמתזין את
ראשו בסיף, או נמסר למלכות והם הורגים אותו בסיף, או ליסטים
כאין עליה, שדרכן להרוג בסיף. ומי שנתחייב מיתה בהנקה, שדינו
הוא שחונקים אותו בסודר בצוארו, או טובע בנהר ונחנק ומת, או
מת בקרונכי – היא מיתה אסכרא שהיא בגרון. מבואר אם כן
שמיתה שעל ידי אריה או ליסטים, עונש שבידי שמים היא.
משיבה הגמרא: אלא, איפוך – הפוך הדברים ואמור כך בלשון רב
דא בר אבהו, אסון שבא על ידי אריה ונכבי בידי שמים הוא,
ואילו אסון הבא על ידי צינים ופחים בידי אדם הוא.
הגמרא מבאיה טעם נוסף לדברי רבי נחוניא בן הקנה, שחיוב כרת
פוטור מתשלומים: רבא אמר, טעמא דרבי נחוניא בן הקנה מהכא
ממה שנאמר לגבי הנותן מזרעו למולך (ויקרא כ ד-ה), 'ואם העלם
יעלמו עם הארץ את עיניהם מן האיש שהוא בתתו מורעו למלך
לבית המית אתו, ושקטני אני את פני באיש שהוא וקמשפחתו
והכרתי אתו', ומבואר בכתוב שאם לא יענישוהו במיתה בית דין
הראויה לו, יענש בכרת, ואמרה בכך התורה, כרת שלי במיתה
שלבם, מה מיתה שלכם – מיתה בית דין, אם עשה מעשה המחייב
מיתה ותשלומים, פטור מן התשלומים משום קם ליה בדרכה מיניה,
אף כרת שלי – אם נתחייב בתשלומים ביחד עם חיוב הכרת, פטור
מן התשלומים.
הגמרא דנה בהבדל שבין טעמו של רבא לטעמו של אביי. שואלת
הגמרא: מאי אכא – מהו ההבדל לענין הדין, בין רבא שאמר
שטעמו של רבי נחוניא הוא ממה שאמרה תורה 'כרת שלי במיתה
שלכם', לאכא שאמר שטעמו של רבי נחוניא הוא מגזירה שזה
'אסון' אסון'.
משיבה הגמרא: איכא בינייהו – יש ביניהם הבדל בדין וד ששאל
תרופה במזיד, שחייב מיתה בידי שמים, שנאמר (ויקרא כב ט) 'ומתו
בו כי יחללהו, ואינו חייב כרת, לדעת אכא, שהלימוד הוא מגזירה
שזה על כל אסון שבידי שמים, פטור מן התשלומים, שהרי אין
חילוק בין כרת לבין מיתה בידי שמים, ואף היא בכלל 'אסון'
הפטור מתשלומים. ולרבא, הלימוד את החיוב מכך ש'כרת שלי
כמיתה שלכם', חייב בתשלומים, שהרי לימוד זה נאמר רק בכרת
שנאמר במולך, ולא במיתה בידי שמים, שאין אומרים בה קם ליה
בדרכה מיניה, ואינה פוטרת מתשלומים.
הגמרא מבררת כיצד ניתן לומר דין 'קם ליה בדרכה מיניה'
באכילת איסור. מקשה הגמרא: ולאכא, האומר שאף מיתה בידי
שמים פוטרת מתשלומים, וכי זר שאכל תרומה פטור מתשלומים,
והאמר רב חסדא, מודה רבי נחוניא בן הקנה כגונב חלב של חבירו
ואכילו, שעבר בכך על איסור גזל ועל איסור כרת, שהוא חייב
לשלם לחבירו את דמי החלב, כיון שחיוב המיתה וחיוב
התשלומים לא היו באותה שעה, שהרי כבר נתחייב בתשלומי
הנניקה קודם שקא ליה איסור חלב, אלמא דמעידנא דאנבניה – הרי

1 ובאותה שעה שבלעה קרע שיראין – מעיל משין של חבירו, ונמצא
2 שחיוב המיתה מחמת אכילת התרומה חל בשעה אחת עם חיוב
3 התשלומים על היזק השיראין של חבירו, ובזה סובר אב"י שפטור
4 מן התשלומים משום קם ליה בדבריה מיניה.

5 הגמרא שבה לדון בדיון גונב חלבו של חבירו ואכלו: גופא, אמר רב
6 חסדא, מודה רבי נחוניא בן הקנה בגונב חלבו של חבירו ואכלו,
7 שהוא חייב לשלם לחבירו דמי חלבו, ואף שרבי נחוניא בן הקנה
8 הממון משום קם ליה בדבריה מיניה, כאן אין הכרת שהתחייב
9 באכילת החלב פוטרו מתשלומים, משום שחיוב התשלומים
10 והכרת לא באו בבת אחת, שהרי כבר נתחייב בגנבה בשעת הגבהת
11 החלב, קודם שיבא לידי איסור אכילת חלב.
12 שואלת הגמרא: לימא פליגא דרבי אבין – האם נאמר שרב חסדא
13 חולק על דברי רבי אבין, דאמר רבי אבין, הוורק חין בשבת ברשות
14 הרבים, מתחילת ארבע אמות לסוף ארבע אמות, וקרע החץ שיראין
15 – ומעיל משין פהליקתו מתחילת ארבע אמות לסוף ארבע, פטור מלשלם
16 את דמי השיראין, משום שהתחייב מיתה בזריקת החץ, שהעבירו
17 בשבת ארבע אמות ברשות הרבים. ואף שחיוב המיתה הוא רק
18 כשהחפץ נח בסוף ארבע אמות, ואילו חיוב התשלומים חל כבר
19 באמצע בשעה שנקרעו השיראין, אין זה נחשב כשני זמני חיוב
20 שונים, לפי ששקירה צורך הנחה היא, כלומר, עיקר כוונתו בעקירת
21 החץ היא כדי להניחו במקומו שבסוף ארבע אמות, נמצא שמשעת
22 עקירת החץ התחילה המלאכה שמחמתה נתחייב במיתה, וכיון
23 שחיוב התשלומים חל באמצע המלאכה המחייבת מיתה הרי הוא
24 פטור מתשלומים, והכא נמי – גם כאן יסבור רבי אבין שהגונב
25 חלבו של חבירו ואכלו יפטר מתשלומים, כיון שהגנבה צורך
26 אכילה היא – שהרי הגביה את החלב כדי לאוכלו, נמצא שמשעת
27 הגבהת החלב התחיל חיוב הכרת על אכילת חלב, וחיוב זה צריך
28 לפטרו מחיוב התשלומים שבהגבהת החלב.

29 הגמרא דוחה ומחלקת בין הגידונים: ה"י השתא – וכי כך נראה
30 בענין עתה, שיש לדמות את הדברים, והרי ה"ה, בזרק חץ וקרע
31 שיראין, אי אפשר להנחה להיעשות בלא שקירה, שהרי החיוב הוא
32 רק כשעקר והניח, ולכן משעת העקירה נחשב שהתחילה
33 המלאכה. אבל ה"ה, בגונב חלבו של חבירו ואכלו, אפשר לאכילה
34 המחייבת כרת בלא הנפקה, דא כ"ע, נחין ואכל – שאם ירצה,
35 יתכופה למטה משלשה טפחים ויאכל בלא הגבהה, שהגבהה
36 פחותה משלשה טפחים אין שמה הגבהה, וכיון שאין צורך
37 בהגבהה כדי להתחייב כרת, אין לומר שחיוב הכרת החל כבר
38 בהגבהה, אלא הוא חל רק בבליעה, ואינו יכול לפטרו מחיוב
39 התשלומים שחל בעת ההגבהה.

40 הגמרא מחלקת באופן נוסף: אי נמי, ה"ה, בזרק חץ וקרע שיראין,
41 אי פ"י לאתרויה – אם ירצה להחזיר את החץ לאחר שזרקו, לא
42 מצי מיהר לה – אינו יכול להחזירו, לכן נחשב שהתחיל חיוב
43 המיתה בעת זריקת החץ, שהרי משעת עקירת החץ סופו לנח
44 ולחייב מיתה, וכן סופו לקרוע את השיראין ולחייב ממון, אך ה"ה,
45 בגונב חלבו של חבירו ואכלו, מצי מיהר לה – יכול הוא להחזיר
46 את החלב קודם שאכלו, ויתחייב רק ממון ולא כרת, ולכן אין
47 אומרים שמשעת הגבהת החלב התחילה האכילה המחייבת כרת.
48 הגמרא דנה מהו ההבדל לענין הדיון בין שתי הדחיות. שואלת
49 הגמרא: מאי איכא – מה ההבדל בדיון שבין האי לישנא להאי לישנא
50 – בין הלשון הראשונה, המחלקת שבזרק חץ אי אפשר להנחה
51 בלא עקירה, ואילו בגונב חלב אפשר לאכילה בלא הגבהה, לבין
52 הלשון השנייה, המחלקת שבזרק חץ אינו יכול להחזיר את החץ
53 ואילו בגונב חלב יכול להחזיר את החלב קודם שאכלו.

54 אומרת הגמרא: איכא ביניהו, הפעביר סבין בידו בשבת, כשהוא
55

57 מהלך ארבע אמות ברשות הרבים, וקרע שיראין פהליקתו, להך
58 לישנא דאמרת – ללשון הראשונה האומרת שהטעם שהזרק חץ
59 פטור מתשלומים הוא משום שאי אפשר להנחה בלא שקירה, ה"ה
60 נמי – גם כאן במעביר סבין ברשות הרבים, אי אפשר להנחה בלא
61 שקירה, ופטור מן התשלומים. ואילו להך לישנא דאמרת – ללשון
62 השנייה האומרת שהטעם שהזרק חץ פטור הוא משום דלא מצי
63 מיהר לה, אם כן סברא זו שייכת רק בזרק, שאינו יכול להחזירו,
64 אבל ה"ה, שהעביר את הסבין בידו, מצי מיהר לה – יכול הוא
65 להחזירה קודם שיעבור ארבע אמות ויתחייב, נמצא שכאן לא
66 נאמר שעקירה צורך הנחה היא, ויתחייב בתשלומים.

67 הגמרא עוברת לדון בדינו של רבי אבין: גופא, אמר רבי אבין,
68 הוורק חין בשבת ברשות הרבים מתחילת ארבע אמות לסוף ארבע
69 אמות, וקרע החץ שיראין פהליקתו, פטור מן התשלומים, כיון
70 שנתחייב מיתה על העברת ארבע אמות ברשות הרבים, ואף על
71 גב שחיוב המיתה הוא רק בשעת ההנחה, לאחר שכבר נתחייב
72 בתשלומים, מכל מקום פטור משום שקירה צורך הנחה הוא
73 ונמצא שהמלאכה התחילה כבר משעה שעקר את החפץ.
74 מקשה הגמרא: מתיב רב ביבי בר אבין, שנינו בברייתא, ה"ה
75 – ארנק בשבת, באופן שהגביהו ברשות הבעלים והוציאו לרשות
76 הרבים, חייב בתשלומים על הכיס, ואף על גב שהוצאת הארנק
77 מרשות היחיד לרשות הרבים היא מלאכה שחייבים עליה מיתה,
78 כיון ששכר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שקילה, שהרי
79 חיוב התשלומים חל בשעה שהגביהו ברשות הבעלים, ואילו חיוב
80 המיתה בא רק בשעה שהוציאו לרשות הרבים. אמנם אם ה"ה
81 הגנב מיהר את הכיס ויוצא, מיהר ויוצא לרשות הרבים, ולא
82 הגביהו ברשות הבעלים, פטור מתשלומים, שהרי איסור שבת
83 ואיסור גניבה כאן באחד, שקנה את הכיס להתחייב בחיובי
84 הגניבה רק בשעה שהוציאו לרשות הרבים, ואז גם חילל שבת
85 והתחייב מיתה. מסיים רב ביבי את קשייתו: ואמאי – מדוע ברישא
86 כשהגביה את הכיס ברשות הבעלים חייב בתשלומים, ה"ה נמי
87 לימא – גם כאן נאמר שהגנבה צורך הוצאה היא, שהרי בלא
88 שיעשה הגבהה, שהיא העקירה מרשות היחיד, לא יתחייב על
89 הוצאה מרשות לרשות בהנחה לבד, וכיון שכן נמצא שמשעת
90 שהגביה את החפץ התחילה מלאכת ההוצאה, ואיסור שבת
91 וגניבה באו ביחד ויפטר מן התשלומים. מתרצת הגמרא: ה"ה
92 פ"ה עסקין, בגון שמתחילה הנפיהו הגנב על מנת להצניעו בתוך
93 רשות הבעלים, ולא חשב להוציאו לרשות הרבים, ובאותו זמן
94 קנאו והתחייב בתשלומי, ולאחר מכן בעוד החפץ בידו נמלך עליו
95 והוציאו, וכשהוציאו התחייב מיתה, ואין ההגבהה נחשבת
96 כהתחלת מלאכת הוצאה מרשות לרשות, שהרי כשהגביהו לא
97 התכוין להוציאו כלל, וכיון שכן נמצא שחיוב המיתה והתשלומים
98 לא באו כאחד, ולכן אינו נפטר מהתשלומים מדיון קם ליה בדבריה
99 מיניה.

100 הגמרא מקשה על תירוצו זה: ובי האי גוונא מי חייב – וכי באופן
101 כזה חייב מיתה משום איסור הוצאה מרשות לרשות, וה"ה רב
102 סימון, אמר רבי אמי, אמר רבי יוחנן, המפנה הפנים בשבת מוית
103 לוית – מפניה לפניה באותה רשות, וכשהיו החפצים בידו נמלך
104 עליהם והוציאו לרשות אחרת וכגון מרשות היחיד לרשות הרבים
105 או להיפך, פטור, משום שלא היתה כוונתו בעקירה משעה ראשונה
106 לך – להוציאו לרשות אחרת, ובשבת אין מתחייבים על מלאכה
107 שלא נתכוונו לעשותה, וכיון שכן, אם מדובר שהגנב הגביה את
108 הכיס על מנת שלא להוציאו מרשות הבעלים אלא להצניעו שם,
109 ולאחר מכן נמלך והוציאו, יש לפטרו. מתרצת הגמרא בנוסח
110 אחר: לא תיקא – אל תאמר שמדובר שהגביהו על מנת להצניעו
111 ברשות הבעלים, אלא איכא – אמור שמדובר שהגביהו על מנת
112

וקרע שיראים – בשעה שבלעה. ואף על גב דמיתה לאו משום ממונא דניקא אתיא ליה – מיפטר. וסבירא ליה לרב אשי מיתה לזה ותשלומין לזה – פטור. שעקירה צורך הנחה היא – הלכך, אף על גב דחיוב ממונא מקמי הנחה אתיא ליה – פטור, הואיל ובין עקירה והנחה אתיא ליה, מיתה ותשלומין באין כאחד, שעקירה צורך הנחה היא, ומההיא שעתא אתחלה לה מלאכה. דאי בעי גחין –

1 וקרע שיראין של חבירו. גופא, אמר רב חסדא:
2 מודה רבי נחוניא בן הקנה בגונב חלבו של חבירו
3 ואכלו – שהוא חייב שפכר נתיחייב בגנבה קודם
4 שיבא לידי איסור חלב. לימא פליגא דרבי אבין,
5 דאמר רבי אבין: הוורק חין מתחילת ארבע לסוף
6 ארבע וקרע שיראין בתליכתו – פטור, שעקירה צורך
7 הנחה היא. הכא נמי – הנגבה צורך אכילה היא;
8 הכי השתא? התם – אי אפשר להנחה בלא עקירה,
9 הכא אפשר לאכילה בלא הנגבה. דאי בעי – גחין
10 ואכל. אי נמי: התם, אי בעי לאהדורה לא מצי
11 מהדר לה, הכא – מצי מהדר לה. מאי איכא בין האי
12 לישנא להאי לישנא? איכא בינייהו המעביר סבין
13 ברשות הרבים, וקרע שיראין בתליכתו. להך לישנא
14 דאמרת אי אפשר להנחה בלא עקירה – הכא נמי אי
15 אפשר להנחה בלא עקירה. להך לישנא דאמרת לא
16 מצי מהדר לה – הכא מצי מהדר לה. גופא, אמר
17 רבי אבין: הוורק חין מתחילת ארבע לסוף ארבע,
18 וקרע שיראין בתליכתו – פטור, שעקירה צורך הנחה
19 היא. מתיב רב ביבי בר אבין: הגונב כס בשבת –
20 חייב, שפכר נתיחייב בגנבה קודם שיבא לידי איסור
21 סקילה. היה מגרד ויוצא, מגרד ויוצא – פטור, שהרי
22 איסור שבת וגניבה באין כאחד. ואמאי? הכא נמי

1 והוא שהדליק את הגרש בשבת פטור מפני שנידון בנפשו. והיינו מיתה לזה משום שבת,
2 ותשלומין לזה משום גרש. אלא על כרחך חשיב מיתה ותשלומין לאחד, והואיל ולא מתחייב
3 מיתה בשביל אדם אלא לשמים. והכא נמי אכילת תרומה וקרעת שיראין – הוי מיתה
4 ותשלומין לאחד. ורבינו יצחק רצה ליישב פירוש הקונטרס דחשיב הכא מיתה לזה ותשלומין
5 לזה לפי שזו שני מעשים, אכילת תרומה וקרעת
6 שיראין. וכן פלוני בא על בתו של פלוני, הם שתי
7 עדיות. שהיו יכולין להעיד עליו בלא הבת, ועל
8 הבת בלא עליו: פלוני בא על נערה המאורסה,
9 פלונית זינתה. אבל מדליק גרש – הכל בא על
10 מעשה אחד, ולכך חשיב מיתה ותשלומין לאחד.
11 ואין נראה לרבינו שמשון בן אברהם, דהא אמר
12 רב יוסף בפרק קמא דסנהדרין (ט.ב), הביא הבעל
13 עדים שזינתה, והביא האב עדים והיומנים לעידי
14 הבעל, עידי הבעל נהרגים ואין משלמין ממון. חזר
15 והביא הבעל עדים והיומנים לעידי האב, עדי האב
16 נהרגין ומשלמין ממון. ממון לזה, פירוש: לבעל,
17 שרצו להפסידו כתובה. ונפשות. לעדים. והתם על
18 הומה אחת בא להם הכלו ונראה לרבינו תמו:
19 דרבא דוקא גבי עדים וזוממים אית ליה דממון לזה
20 ונפשות לזה חייב, משום דבעינן שותקיים חומה
21 כלפי כל אחד. ומיהו, ממון ונפשות אחד גבא –
22 פטור, כיון דמתקיים בו קצת חומה. אבל בעלמא
23 מודה רבא דממון לזה ונפשות לזה פטור, דהא גדי
24 סמוך לו ועבד כפות לו, דתנן פטור, ומוקמינן
25 בפרק "כיצד הרגל" (בבא קמא כב.ב) בגדי דחד
26 ועבדא דחד. ועוד: דרבא גופיה אית ליה בפרק "בן
27 סורר ומורה" (סנהדרין ע"א) דרודף ששבר כלים,
28 בין של נרדף בין של אדם, פטור, אף על גב
29 דהוי מיתה לנרדף ותשלומין לבעל הכלים. ומיהו,
30 התם גבי רודף רבה גרס, כדמוכח ב"הגולח בתרא"
31 (בבא קמא ק"ה), ובפרק קמא דסנהדרין (י"א) הוי
32 רבא. ועוד אמור רבינו תמו: דעל כרחך לכולי
33 עלמא מיתה לזה ותשלומין לזה פטור, דהא קים
34 ליה בדרבה מיניה דפטור – נפקא מיל' מלא ידיה
35 אסון וגו' והתם הוי מיתה לאשר ותשלומין לבעל
36 שהולדות שלו. ואומר רבינו יצחק דאניה רביה,
37 דהתם כיון שהולדות הן בגוף האשה – חשיב
38 מיתה ותשלומין לאחד. תדע, דבפרק "בן סורר
39 ומורה" (שם ע"א) בעי לחייב כשאין אסון באשה
40 אף על גב דניחן להצילו בנפשו, דבמנצות שבמיתה
41 הכתוב מדבר, משום דהוי מיתה לזה שרצה
42 ורבינו יצחק בן אשר אמור: דבכל מקום מיתה לזה
43 ולחייב חשיב מיתה ותשלומין לאחד. ואף על גב דמעיקרא
44 ודכא חשיב מיתה ותשלומין לאחד. כמו במדליק גרש. **שעקירה** – צורך הנחה היא – קשה: דאמרין ב"מורה" (בבא קמא ע"ב) גבי גנב ומכר בשבת דפטור, כגון דאמר ליה זורק גניבותיך
45 לחצרי ותנינן לי חצירי גניבותיך. ופריך: מכי מט לאויר חצירי קנה, ומתחייב בנפשו משום שבת לא הוי עד שתנחול ומאי פריך? והא עקירה צורך הנחה היא, כדאמר הכא! ולפירוש רבינו
46 תם אתי שפיר. דפירש דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה, ואפילו הכי קאמר רב מנסך ממש ד"הציקין" (גיטין נ"ב), ולא קא מפטר משום דקים ליה בדרבה מיניה, כדריב ירימיה, דמשעת הגבהה
47 קונה, ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך. והשתא רבי ירמיה לית ליה דהגבהה צורך ניסוך היא, והוא הדין דלית ליה דעקירה צורך הנחה היא, ולא הוה מפלגי בין מצי לאהדורי ללא
48 מצי לאהדורי. תדע, ללישנא דאי אפשר להנחה בלא עקירה אמאי נקט רבי אבין זרק חץ? לינקוט מעבדו! אלא ודאי כי הדיד ניהו. ומאן דפליג אמעבד – פליג נמי אזורק, ואליבא דרבי
49 ירמיה פריך ב"מורה" (בבא קמא ע"ב). אבל אם אפשר לניסוך בלא הגבהה – לא פליג רבי ירמיה אדרבי אבין, וב"הגולח בתרא" (שם ק"ז), משמע קצת דרבי ירמיה פליג אדרבי אבין, גבי
50 חזרו לומר אף המנסך. דקאמר התם: מעיקרא סבור כדריב אבין, ולבסוף סבור דדמיי אדרבי אבין, ולבסוף סבור דדמיי אדרבי ירמיה. ו
51 **דא'** בעי גחין ואכיל – פירש בקונטרס: למטה משלשה דלא הוה הגבהה. וקשה לרבינו יצחק: דמה שייך הגבהה דכבר שהוא תופס בידו או בפיו? ד"ותן בידה" אמר רחמנא. ואמרין בגיטין
52 (ע"ח.א) ורק לתוך קלתה – מגורשה, שקורה אף על פי שאינה תלויה, אף על גב דמיייר ברשות הבעל. ואפילו מאן דבעי התם תלויה – איני מצריך שתאה גבוה שלשו! אלא נראה לרבינו
53 יצחק דהכי פירושו: דאי בעי גחין ואכיל, אם הוא בראש קנה יכול הוא לשחות ולתוחבה עד בית בלעיתו, אף על גב דבדק אכילה אינו עושה כן והוא הגבהה זו לצורך אכילה, מכל מקום
54 הואיל ויכול להתחייב בלא הגבהה – לאו צורך אכילה היא. והוא הדין דהוי מצי למימר דאפשר לאכילה בלא הגבהה, כגון אם תחבה לו חבירו. **הכא** נמי נימא הגבהה צורך הוצאה היא
55 – ללישנא דאי בעי לאהדורי לא מצי מהדר לא פריך מיה, אבל ללישנא דאי אפשר להנחה בלא עקירה פריך, דכא נמי אי אפשר להנחה בלא הגבהה. אף על גב דאפשר בגרייה, כן פריך
56 עקירה זו כמו עקירה אחרת. דמכל מקום האיסור מתחיל משעת הגבהה. דאם היה אחר עושה עקירה – לא היה מתחייב בהנחה, נמצא עקירה גורמת החיוב, ועד שעת הנחה מושך החיוב.
57 **נימא** הגבהה צורך הוצאה היא – תימה: לפירוש רבינו תם דהגבהה קונה פחות משלשה טפחים – מאי פריך? והא כיון דקנאה קודם התחלת העקירה, דעקירה לא הוה עד שיגביה
58 שלשה, דלמטה משלשה הוי כלבו, כדאמרין ב"חורא" (שבת פ"א): העביר חצי גורגרת דרך עליה – חייב. ואם כן דין הוא שיתחייב, כמו לכן עואי, דאמר: מחלך כעמוד דמי, דחייב לפי
59 שקנאה קודם שותחיל העקירה ואומר רבינו שמשון בן אברהם: דמשמע ליה בכל ענין גונב כס אפילו מנתה על גבי מקל שהוא גבוה שלשה טפחים, שכא הקיץ והעקירה בבת אחת.
60 **שהגביהו** על מנת להצניעו ונמלך להוציאו – ואם תאמר: וכיון דסלקא דעתיה השתא דמחייב אתך הוצאה, אם כן דהרא קושיא לדכותך, דצורך הוצאה היא ויש לומר: דסלקא דעתך
61 הא דנמלך להוציאו הוי עקירה שניה. **אבל** לכתחילא פטור כו' – אפילו הוי לכתחילא חייב, הוי מצי למיפך דלפילו בדידיה, בין עמד ללא עמד כלל.

מהלך כעמוד דמי – ומעביר ארבע אמות דחייב ברשות הרבים – הלכתא גמירי לה, כדאמרין ב"הורוק" (שבת צ"ב), ולא יליפנין מינה, דחתם מקום חיובא הוא. אבל בן עזאי מייירי במהלך מחנות לפלטיא דרך סטיו שהוא מקום פטור. וברושלמי פריך: לכן עזאי היכי משכחת מעביר ארבע אמות ברשות הרבים דמחייב? ומשני: בקופץ. **אבל** וורק

מאי פטור לילפול וליתני בדידה – משום הכי חשיב וורק בדידה טפי ממגור, משום דבמוציא ובורק בשניהם בא בהגבהה הקנין, קודם שיבא חיוב הוצאה, אבל במגור – ההוצאה והקנין באין כאחד.

מגור ויוצא איצטרך ליה – לעיל דפריך: דליפול בין לפוש ובין לבקח, לא בעי לשנוי הכי, משום דלכתח פטור נראה לו חידוש טפי מחידוש המגור. ותו, דהבא לא הוי לגמרי בדידה, אבל לעיל, דהוי ממש בדידה – לא שייך לשנוי הכין.

אי דאפקיה לרשות הרבים איסור גניבה ליכא – אף על גב דאיכא למאן דאמר בפרק קמא דבבא מצינא (ז"א) דארבע אמות קונות לו לאדם אפילו ברשות הרבים – הני מילי גבי מציאה, דלא ליתו לאנצוי, ובגט משום עיגונא. אבל לגנב – לא חתניו שיקנו לו ארבע אמות. **אלא** במציע – תימיה לרבינו יצחק: דבפרק "הספינה" (בבא בתרא פ"א) גבי דברים שדרכן להגביהן אין קנין במשיכה אלא בהגבהה, ופריך מהוגב כ"ס, דבר הגבהה הוא. ומשני: במידי דבעי מיתנא. משמע דאי הוה אמר דבר הגבהה נמי נקנה במשיכה – הוה אתי ליה שפיר אפילו בוטרי, ואמאי? הא על כרחך לא מצי איירי בוטרי, דאם בן היכי מחייב לענין שבת בגרידה?

דאין דרך הוצאה בכך? ויש לומר: דאפשר שיהא דרך הוצאה בכך אפילו בוטרי, כגון שמוציאו דרך מתחנה, ודרכו בגרידה, ואינו נקנה אלא בהגבהה. אי נמי: הוה מצי למימר ולטעמך, ולא פריך. וכן דרך חתלמוד בכמה מקומות. **רב** אשי אמר כגון שצירף ידו למטה משלשה וקיבלה, וכדרכא. פירש בקונטרס: דקאי אמאי דפריך לעיל איסור גניבה ליכא, והשתא משני דאיכא נמי איסור גניבה, כדרכא. וקשה לרבינו יצחק: דהא, דמה ענין חשיבות מקום ארבעה דלענין שבת לקנין? ועוד: דאין צריך שום ראייה להביא דקניא ליה ידו, דפשיטא ד"נתון בידה" אמר רחמינא, כדפרישתי לעיל. ועתה דאמאי לא מוקי חפצא כשצירף ידו למטה משלשה, כגון שהאטקופה גבוהה שלשה דליכא הגבהה ברשות היחיד, והוה מיייתי מדרכא אקנין ואשכח! ונראה כגירסת הספר שמצא רבינו יצחק בן רבינו מאיר בספרי אשכנז דגריס: אי נמי כדרכא. וכולה מילתא אשבת קאי, כשצירף ידו למטה משלשה, דאף על גב דלא חשיבא לענין שבת הנחה אלא על גבי מקום ארבעה, איכא הבא חיוב שבת כשצירף ידו למטה משלשה, דלמטה משלשה לא בעינן מקום ארבעה, דכלבוד דמי, ובמנחת ארעא דמיא. אי נמי, אפילו צריך ידו למעלה משלשה, וכדרכא, דידו חשובה כארבעה על ארבעה. ורבינו חם לא גרס דאמר רבא ידו של אדם, אלא וכדרכא, ותו לא. ואתא לשנוי דמגור ויוצא איצטרך ליה לאשמועין, דאגיד יד לא שמה אגד, ואתא מיייתי

כדרכא דאמר ב"המציע" (שבת צ"ב), דאגיד יד לא שמה אגד. ומיירי כשהוא נשאר בפנים והוציא ידו אחת, ובאחרת מגור לתוכה. ודוקא צירף למטה משלשה, דלמעלה משלשה שמיא אגד, דבתר גופו גריא. ולפירוש קמא קשה: דלשנויא קמא לית ליה דרכא, וכולהו מתנייתא דשבת וכן רבי יוחנן (שבת ה"א) אתו כרבא. ו**ברשות** הרבים נמי קנה – והא דאמר ב"המורב" את הספינה" (בבא בתרא פ"ב), דאביי ורבא דאמרי תרויהו דמשיכה לא קניא ברשות הרבים, אמר רבינו יצחק: דלא פליגי ארבינא דהבא, דהא דקאמר דקני – היינו לענין להתחייב באונסין, אבל אינו קונה שיהא שלו לגמרי. ורבינו יצחק בן אברהם נראה לו דפליג. דהא ב"מורב" (בבא קמא ע"ט), גבי נתנה לבבורות בנו דקתני סיפא, איכא נמי למידק כמו שמדקדק כאן. ודחתם לענין משיכה דקנין איירי, ללשון ראשון שפירש שם בקונטרס, ואפילו ללשון שני את מוכח דחתם בגמרא (סו"א) שאין לגנב להתחייב אלא במשיכה הראויה לקנין.

ורבינו אלו הן הלוקין הבא על אחותו – אירשא דמתניתין הוה מצי למיפרך. דקתני: הבא על הממורת יש לה קנא, ודחתם קתני דלקי, אלא נטר הכא עד "הבא על אחותו" למיפרך מירשא דמתניתין דחתם, דחייב לאין שנין שם בטר חייבי כריתות והיה צריך להביא כל הממורת עד "הבא על הממורת".

פטור, אדתיני הוה מגור ויוצא מגור ויוצא פטור, נפלוג וניתני בדידה: במה דברים אמורים בעומד לפוש, אבל לכתח – פטור! אלא הא מני – בן עזאי היא, דאמר: מהלך בעומד דמי. אבל וורק מאי – פטור, נפלוג וניתני בדידה: במה דברים אמורים – במהלך, אבל וורק – פטור! מגור ויוצא איצטרך ליה, סלקא דעתך אמינא: אין דרך הוצאה בכך, קא משמע לן. ובמאי? אי ברברכי – אורחיה הוא, אי בזוטרי – לאו אורחיה הוא! אלא, במציע. ודאפקיה להיכא? אי דאפקיה לרשות הרבים איסור שבת – איכא, איסור גניבה – ליכא, אי דאפקיה לרשות היחיד – איסור גניבה איכא, איסור שבת – ליכא! לא צריכא, דאפקיה לצידוי רשות הרבים. ובמאי? אי פרבי אלעזר, דאמר: צידוי רשות הרבים פרשות הרבים דמו איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא, אי פרבנן דאמרי צידוי רשות הרבים לאו פרשות הרבים דמו – איסור גניבה איכא, איסור שבת ליכא. לעולם פרבי אלעזר, וכי אמר רבי אלעזר צידוי רשות הרבים פרשות הרבים דמו – הני מילי לענין חיובא דשבת, דיומנין דדחקי רבים ועיילי להתם, אבל לענין מיקנא – קני, מאי טעמא – דהא לא שכיחי רבים. רב אשי אמר: כגון שצירף ידו למטה משלשה וקיבלה, כדרכא. דאמר רבא: ידו של אדם חשובה לו פארבעה על ארבעה. רב אחא מתני הכי. רבינא מתני: לעולם דאפקיה לרשות הרבים וברשות הרבים נמי קנה. ותרנויהו בדיקא דהא מתניתין קמיפלגי, דתנן: הוה מושכו ויוצא, ומת ברשות בעלים – פטור, הנביהו או שהוציאו מרשות בעלים ומת – חייב. רבינא דייק מירשא, רב אחא דייק מסיפא. רבינא דייק מירשא: הוה מושכו ויוצא, ומת ברשות בעלים – פטור. טעמא – דמת ברשות בעלים, הא הוציאו מרשות בעלים ומת – חייב. רב אחא דייק מסיפא: הנביהו או שהוציאו, דיומנין דהנביהו; מה הנביה – דאתי לרשותיה, אף הוצאה נמי – דאתי לרשותיה. לרב אחא קשיא רישא, לרבינא קשיא סיפא! רישא לרב אחא לא קשיא: במה דלא אתי לרשותיה – רשות בעלים קרינא ביה. סיפא לרבינא לא קשיא: הוצאה דיומניא דהנביה – לא אמרינן. "הבא על אחותו ועל אחות אביו כו'". ורבינא: אלו הן הלוקין: הבא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אביו, ועל הנדה.

וקיימא

פטור – מתשלומין, דאתי עליה חיוב שבת מחמת הגבהה ראשונה שבה נקנה לו הכיס, ומיתה ותשלומין באין כאחד. **ניפלו בדידה** – במגביה עצמו יכול לשנות בו חיוב ופטור. **אלא** – לא תוקמה כשעמד, ואפילו הכי חיוב שבת דעקירה לאו מחמת עקירה ראשונה דהגבהה אתאי ליה, אלא בעקירת גופו של פסיעה אחרונה שיוצא מן הבית. וכן עזאי דהא דאמר – בפרק קמא דשבת. **מהלך בעומד** דמי – ועקירת כל פסיעה היא עקירה, והנחת הרגל היא הנחה, הלכך קניא משעת הגבהה, וחיוב מיתה בפסיעה בתרייתא קא אתאי ליה. **אבל וורק מאי** – הגביהו וזרקו. **פטור** – מתשלומין, דאתאי ליה חיוב שבת על ידי חיוב הגבהה, דתו ליתא עקירה אחרייתא. **אין דרך הוצאה בכך** – ואין כאן חיוב שבת. **ובמאי** – איצטרך לאשמועין דרך הוצאה בכך. **אי ברברכי** – כ"ס גדול שיש בו משוי להגביהו. **אורחיה הוא** – לגמרי, ופשיטא דהוצאה היא. **לאו אורחיה הוא** – ואמאי חייב משום שבת? **איסור גניבה ליכא** – דמשיכה בלא הגבהה, כסלקא דעתך דלא קניא ברשות הרבים. **לרשות היחיד** – לרשותו, שהיתה חצירו סמוכה לחצר הבעלים. **צדי רשות הרבים** – סמוך לבתים, שנותנין להלן מן הבתים אבנים ומכשולין להרחיק חיובך העגלות. ומאותן חיפופי ולפנים קרי צידוי רשות הרבים: פלוגתא דרבי אלעזר ורבנן בעירובין בפרק "כל גנות". **דא לא שכיחי רבים** – והוי ליה כסימטא, דתיקין בה משיכה. **רב אשי אמר** – מגור ויוצא דקאמר פטור – לשלם ברשות הרבים, ודקשיא לך איסור גניבה ליכא. כגון שצירף ידו – השנייה לפחות משלשה סמוך לקרקע, ובידו אחת גיררה, ונפלה לתוך חבתה, וידו קניא ליה. **כדרכא דאמר רבא** ידו של אדם חשובה – לענין הנחת שבת, כמקום ארבעה על ארבעה. וכי היכי דלענין שבת חשוב מקום – לענין מיקנא נמי חשוב מקום למינך, כאילו הגביהה למעלה משלשה. ומיהו, ברשות היחיד לא אגבהה דתיקני ליה מקמי דלית חיוב שבת עליה, וביאתה לרשות הרבים וקנייתה באין כאחד. ולהכי משני כשצירף, דלא תיהוי הגבהה ברשות היחיד, כדקתני "מגור ויוצא". **רב אחא מתני הכי** – כדאמרן, דמשיכה ברשות הרבים לא קני, ומוקים לה כשצירף ידו וקיבלה לתוכה. **הא מושכו** – כגונב בהמה ברשות בעלים קני, דהא בפרק "מורב" וזמ – השוה. **ברשות הבעלים פטור** – הגנב מלשלם כלום, דלא קני להתחייב באונסין. **הנביהו** – אפילו ברשות הבעלים. **הא הוציאו** – כל היבא דאפקיה, ואפילו לרשות הרבים. **אלו הן הלוקין** – אם חתרו חקו. וקיימא לן דאין לוקה ומשלם – דנפקא לן לקמן מ"כדי רשעתו" – משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעות.

מתניתין

הבא על אחותו ועל אחות אביו כו'". ורבינא: אלו הן הלוקין: הבא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אביו, ועל הנדה.

וקיימא

כדרכא דאמר ב"המציע" (שבת צ"ב), דאגיד יד לא שמה אגד. ומיירי כשהוא נשאר בפנים והוציא ידו אחת, ובאחרת מגור לתוכה. ודוקא צירף למטה משלשה, דלמעלה משלשה שמיא אגד, דבתר גופו גריא. ולפירוש קמא קשה: דלשנויא קמא לית ליה דרכא, וכולהו מתנייתא דשבת וכן רבי יוחנן (שבת ה"א) אתו כרבא. ו**ברשות** הרבים נמי קנה – והא דאמר ב"המורב" את הספינה" (בבא בתרא פ"ב), דאביי ורבא דאמרי תרויהו דמשיכה לא קניא ברשות הרבים, אמר רבינו יצחק: דלא פליגי ארבינא דהבא, דהא דקאמר דקני – היינו לענין להתחייב באונסין, אבל אינו קונה שיהא שלו לגמרי. ורבינו יצחק בן אברהם נראה לו דפליג. דהא ב"מורב" (בבא קמא ע"ט), גבי נתנה לבבורות בנו דקתני סיפא, איכא נמי למידק כמו שמדקדק כאן. ודחתם לענין משיכה דקנין איירי, ללשון ראשון שפירש שם בקונטרס, ואפילו ללשון שני את מוכח דחתם בגמרא (סו"א) שאין לגנב להתחייב אלא במשיכה הראויה לקנין.

ורבינו אלו הן הלוקין הבא על אחותו – אירשא דמתניתין הוה מצי למיפרך. דקתני: הבא על הממורת יש לה קנא, ודחתם קתני דלקי, אלא נטר הכא עד "הבא על אחותו" למיפרך מירשא דמתניתין דחתם, דחייב לאין שנין שם בטר חייבי כריתות והיה צריך להביא כל הממורת עד "הבא על הממורת".

וקיימא

כתובות דף לא עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רמה

שהיתה דרכם להניח שם מכשולים ואבנים כדי שהעגלות
העוברות ברשות הרבים לא יתחכבו בבתים ויזיקום, ומאותם
מכשולים ועד הבתים שבצדדים זהו 'צדי רשות הרבים', ושם
יכול הוא לקנות את החפץ במשיכה, אך חייב הוא משום הוצאה
מרשות היחיד לרשות הרבים.
הגמרא מבררת כיצד יתכן שמקום זה ייחשב גם כרשות הרבים
לענין שבת, וגם כרשות היחיד לענין קנין. מבררת הגמרא: וקמאן
– כדעת איזה תנא מהתנאים המובאים להלן סוברת הברייתא, אי
ברבי אליעזר, דאמר שצדי רשות הרבים כרשות הרבים דמו – הם
נחשבים, אם כן איסור שבת איכא, שהרי הוציא מרשות היחיד
לרשות הרבים, ואילו איסור גניבה ליקא, כיון שמשיכה אינה קונה
ברשות הרבים. ואי ברבנן, דאמר שצדי רשות הרבים לאו כרשות
הרבים דמו, אלא דינם ככרמלית, אם כן איסור גניבה איכא כיון
שקנאו הגנב במשיכה, ואילו איסור שבת ליקא, שהרי לא הוציאו
לרשות הרבים, ומן התורה אין איסור להוציא מרשות היחיד
לכרמלית.
מיישבת הגמרא: לעולם הברייתא סוברת ברבי אליעזר, ובי – וכל
מה שאמר רבי אליעזר שצדי רשות הרבים כרשות הרבים דמו, הני
מילי – זהו רק לענין חיובא דשבת, דזמנין דדחקי רבים וצילי להם
– משום שלפעמים בשעה שיש דוחק ברשות הרבים, הולכים בני
רשות הרבים גם בצדי רשות הרבים, ולכן המוציא לשם חפץ
מרשות היחיד, חייב. אבל לענין חיובא, קני – לענין לקנות חפץ
במשיכה למקום זה מודה רבי אליעזר שקונים בו, שלענין זה לא
נחשב המקום כרשות הרבים, מאי טעמא, דהא לא שכיחי רבים –
כיון שרוב הזמן אין הרבים מצויים שם, והרי הוא כסימטא שתיקנו
חכמים שיקנו בה במשיכה (ברב עט) כיון שאין רבים מצויים בה.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף ליישב את הברייתא: רב אשי אמר,
באמת מדובר בברייתא שגרר את הכיס מבית הבעלים לרשות
הרבים עצמה, ואף שאין משיכה קונה ברשות הרבים, מדובר בגון
שצירף – והצמידו את ידו למטה משלש טפחים סמוך לקרקע
רשות הרבים, ובזו האחרת גרר את הכיס מבית הבעלים וקיבלו
ביד שבקרקע רשות הרבים, וקנאו בה, נמצא שקנין הגניבה
ואיסור שבת באו בבת אחת, שהרי הקנין חל עם כניסת החפץ
לרשות הרבים. ומבאר הגמרא כיצד קנתה ידו: ובפרקא,
דאמר רבא, אף שלענין העברה מרשות לרשות בשבת יש צורך
שתהא ההנחה במקום חשוב של ארבעה טפחים על ארבעה
טפחים, מכל מקום ידו של האדם אף שהיא קטנה משיעור זה,
חשובה לו כמקום של ארבעה על ארבעה, ולכן העוקר חפץ בשבת
מרשות אחת והניחו בידו של אדם המצאת ברשות אחרת, חייב,
וכשם שידו היא 'מקום חשוב' לענין שבת, כך לענין קנין נחשבת
ידו כ'מקום' לקנות בה בכחצרו, כאילו הגביה למעלה משלשה
טפחים.
הגמרא מביאה דברי אמוראים אחרים בנידון: רב אחא מתיני הכי
– גם רב אחא שנה את הברייתא כתיורוצו של רב אשי, שמשיכה
אינה קונה ברשות הרבים, ומדובר שצירף ידו מתחת לשלושה
טפחים וקיבלו. אולם רבינא מתיני – שנה את הברייתא באופן אחר,
לעולם מדובר בברייתא דאפקיה – שהוציא הגנב את החפץ
בגרידה מבית הבעלים לרשות הרבים, וסובר רבינא שבכרשות
הרבים נמי קנה במשיכה, וממילא באו חיוב הגניבה וחיוב שבת
בבת אחת.
הגמרא מבארת את יסוד המחלוקת, האם משיכה קונה ברשות
הרבים או לא: ותריןיהו – רב אחא ורבינא, בדינא דהא מתינתין
קמיפלי – נחלקו באופן הדיוק מהמשנה דלהלן שדנה בענין גונב
בהמה מרשות בעליה, דתן (ב"ק עט), היה הגנב מושכו – לשור
הגנוב ויוצא, וזאת השור בעודו ברשות בעלים, פטור הגנב מלשלם
דמיו, כיון שמשיכה אינה קונה ברשות הבעלים, ועדיין לא קנאו
להתחייב באונסיו. אבל אם הנביהו הגנב, ואפילו אם הוא ברשות
הבעלים, או שהוציאו מרשות בעלים, וזאת השור, חייב הגנב
בתשלום השור, כיון שקנאו. רבינא דייק שמשיכה קונה ברשות

פטור מתשלומים, כיון שחיוב הממון והמיתה באו יחד, שהרי בעת
ההגבהה התחייב ממון, ואז גם החלה מלאכת ההוצאה, ואם כן
קשה, כשרצתה הברייתא לכתוב אופן בו הגנב נפטר מן
התשלומים משום קם ליה בדרכה מיניה, אדתי – עד ששנתה
המשנה אופן מחודש שלא הוזכר כלל ברישא, היה מנדר ויוצא
מןדר ויוצא פטור, נפלו וניתני בידה – יכלה הברייתא לחלק
באותו אופן של הרישא, שהגביה את הכיס ברשות הבעלים,
ולומר כך, בפה דברים אמורים שחייב בתשלומים, בעומד לפוש,
משום שנתחייב בגניבה קודם חיוב המיתה, אבל עמד לבתה, פטור
מתשלומים, משום שאין עמידתו נחשבת כביטול העקירה
הראשונה, וכיון שאותה עקירה חייבתו במיתה ובממון, פטור.
וכיון שנדחה התירוץ, חוזרת הקושיא על רבי אבין, שבברייתא
מבואר שכשהגביה את הכיס על מנת להוציאו לרשות הרבים
חייב בתשלומים, והרי אם עקירה צורך הנחה היא נמצא שחיוב
התשלומים חל ביחד עם חיוב המיתה על הוצאה מרשות לרשות,
וצריך להיפטר מתשלומים משום קם ליה בדרכה מיניה.
מיישבת הגמרא את הברייתא באופן אחר: אלא, לעולם מדובר
בברייתא שהגביה את הכיס ברשות הבעלים ויצא עמו לרשות
הרבים בלא לעמוד כלל, ואף על פי כן אינו נפטר מתשלומים,
דהא מני – לפי שברייתא זו כדעת גן עזאי היא, דאמר, מהלך
בעומד דמי, כלומר, כל פסיעה של האדם נחשבת כעקירה והנחה
בפני עצמה, וכיון שכל פסיעה מסיימת ומבטלת את העקירה
שלפניה נמצא שהעקירה שמחמתה חל עליו חיוב מיתה היא
בפסיעה האחרונה שעשה מרשות היחיד לרשות הרבים, ואילו
חיוב התשלומים בא קודם לכן, משעה שהגביה את החפץ ברשות
הבעלים, וכיון שלא באו חיוב התשלומים וחיוב המיתה בבת אחת
אין כאן פטור של קם ליה בדרכה מיניה.
הגמרא מקשה גם על תירוץ זה. מדייקת הגמרא: אבל אם היה
הגנב זורק את הכיס לרשות הרבים מאותו מקום בו נטלו מרשות
בעליה, מאי, פטור מתשלומים, שהרי הגביהה החפץ המחייבת
אותו בתשלומים היא העקירה מרשות הבעלים לרשות הרבים,
שהרי לא היתה אחריה עקירה נוספת, ואם כן קשה, מדוע כתבה
הברייתא בסיפא אופן מחודש, שהיה מגרר ויוצא, נפלו וניתני
בידה, וכך היתה הברייתא צריכה לומר בפה דברים אמורים
שחייב בתשלומים מהלך, אבל זורק, פטור.
מתרצת הגמרא: אכן היה אפשר לומר כן, אך מנדר ויוצא
איצטריך ליה – הוצרכה הברייתא להשמיענו דין זה שפטור
באופן של מגרר ויוצא, משום שיש בו חידוש, דלקא דעתך אמינא
– היה עולה על דעתנו לומר שהמגרר ויוצא אינו מתחייב כלל
מיתה וממילא אינו נפטר מתשלומים, משום שאין הדרך הוצאה
בכה, להוציא חפצים על ידי גרירתם בארץ, קא משמע לן שזו דרך
ההוצאה המחייבת מיתה, וממילא פטור מתשלומים.
ממשיכה הגמרא לברר את דברי הברייתא: וקמא – באיזה כיס
מדובר, שהיינו סוברים שאין דרך לגוררו, אי פרקרי – אם בכיס
גדול וכבד, אורחיה הוא – הרי ודאי הדרך היא לגוררו. ואי פוזמרי
– בכיס קטן, הלא לאו אורחיה הוא – הרי באמת אין דרך לגוררו,
ומדוע חייבתו הברייתא. מבארת הגמרא: אלא מדובר בפיצעי –
בכיס בינוני, וחיידה הברייתא שאף שלפעמים מוציאים אותו
בהגבהה, הדרך היא להוציאו אף בגרידה.
מסיפה הגמרא לברר באיזה אופן מדובר: ודאפקיה להיכא –
להיכן הוציאו הגנב, אי דאפקיה לרשות הרבים, אמנם איסור שבת
איכא – ישנו, שהרי הוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים, אך
איסור גניבה ליקא, שהרי אין משיכה קונה ברשות הרבים. ואי
דאפקיה לרשות היחיד של הגנב, וכגון שחצרו של הגנב היתה
סמוכה לחצר הבעלים, אמנם איסור גניבה איכא, כיון שקנאו
כשמשכו לחצרו, אולם איסור שבת ליקא, שהרי מדאורייתא מותר
להעביר חפצים מרשות היחיד של אחד לרשות היחיד של אחר.
מיישבת הגמרא: לא צריך – לא הוצרכה הברייתא לפטורו מדין
קם ליה בדרכה מיניה, אלא באופן דאפקיה לצדי רשות הרבים,

1 והרי קיימא לך, דאינו לוקה ויטעם – אין אדם מתחייב מלקות
 2 ותשלומים על עבירה אחת, וכיון שמבואר במשנה במכות שהבא
 3 על נשים אלו חייב מלקות, כיצד אמרה משנתנו שאם אנסן יש
 4 עליו חיוב קנס.
 5 מתרצת הגמרא: אמר עולא, לא קשיא, ובאמת אדם המחויב
 6 מלקות וממון משלם ואינו לוקה, וקאן – במשנתנו המחייבת קנס,
 7 מדובר קבא על אחותו [או שאר עריות] כשהיא נערה, ומשלם
 8 ואינו לוקה, וקאן – במשנה במכות, מדובר קבא על אחותו כשהיא
 9 בוגרת, שאין קנס לבוגרת (להלן כ), ולכן הוא חייב מלקות.
 10 מקשה הגמרא: גם אם נעמיד את המשנה במכות באחותו בוגרת,
 11 שאין לה קנס, נמי – גם כן יקשה מדוע לוקה, הלא איכא – הרי הוא
 12 חייב בתשלומי בושט ופגם – כמה התביישה, וכמה הופחת שוויה
 13 להמכר בשוק, וכיון שיש עליו חיוב תשלומים מדוע לוקה.
 14 מתרצת הגמרא: המשנה שם עוסקת בשוטה, שאין לה בושט, וגם
 15 פגם אינו חייב לשלם לה כיון שאין לה שווי לימכר בשוק.
 16 שואלת הגמרא: והלא איכא צערא – והרי יש על האונס חיוב לשלם
 17 דמי צער, כמבואר להלן (לס), וכיון שחייב בתשלומים מדוע ילקה.
 18 מתרצת הגמרא: מדובר בפפוחית, שאין לה צער.
 19 מוסיפה הגמרא: השתא דאתית להכי – כיון שהוצרכנו לומר
 20 שהמשנה במכות עוסקת במפותה, שוב אין צורך לדחוק
 21 ולהעמידה בבוגרת ושוטה, אלא אפילו תיקא שמדובר באחותו
 22 נערה ופיקחה, ומכל מקום אין עליו שום חיוב ממון, כיון שיש
 23 להעמיד שמדובר ביוטה ופפוחית, שכיון שהיא יתומה, קנסה,
 24 בושתה ופגמה שלה הן, וכיון שנתפתחה ונבעלה לו מרצונה,
 25 מחלה לו על חיוביו הממוניים אליה, ובאופן זה אמרה המשנה
 26 במכות שחייב מלקות.
 27 הגמרא מבררת את המקור לדינו של עולא. מדייקת הגמרא:
 28 אלמא קכבר עולא – מתירצו של עולא מבואר שהוא סובר דכל
 29 היכא דאיכא – כל מקום שישנו מעשה הראוי לחייב קמון ומלקות,
 30 הדין הוא שקמוןא משלם, מילקא לא לך – משלם ממון ואינו
 31 לוקה, שאם סובר עולא שלוקה ואינו משלם, מדוע תירץ
 32 שבמשנה במכות מדובר בבוגרת, הלא יכול היה לתרץ שמדובר
 33 שם בנערה ובאופן שהתרו בו, ולכן לוקה, ואילו במשנתנו מדובר
 34 באופן שלא התרו בו, ולכן אינו לוקה אלא משלם, ומכך שלא
 35 ביאר כן מוכח שעולא סובר שאף אם התרו בו משלם ואינו לוקה,
 36 ורק בבוגרת שאין תשלומים כלל, יש מלקות. וכיון שכך היא דעתו
 37 של עולא, מבררת הגמרא: מנא ליה לעולא הא – מנין למד עולא
 38 דין זה.
 39 משיבה הגמרא: נמר – עולא למד זאת מחובל בחבירו, מה חובל
 40 בחבירו, דאיכא סיבה לחיבו קמון על החבלה, וכמו כן יש סיבה
 41 לחיבו מלקות, שהרי עבר על לאו של 'ארבעים יבנה לא יסיף'
 42 (דברים כג), והדין הוא שקמוןא משלם מילקא לא לך – שמשלם
 43 ממון ואינו לוקה, וכמבואר בפסוק (שמות כא ט) 'רק שבתו יתן', אף
 44 כל היכא דאיכא – אף כל מקום שיש בו סיבה לחיבו קמון ומלקות,
 45 קמוןא משלם מילקא לא לך – משלם ואינו לוקה.
 46 דוחה הגמרא לימוד זה: לא ניתן ללמוד שאר חיובי ממון מחובל
 47 בחבירו, בין אם חיוב ממון חמור ממלקות, ובין אם הוא קל ממנו.
 48 אם חיוב ממון חמור יותר, יש לפרוך כך, מה לחובל בחבירו – יתכן
 49 שדוקא בחובל בחבירו החמירו שישלם ממון ולא ילקה, כיון
 50 שמצאנו דבר נוסף שהחמירה עליו תורה, שכן חייב פחמשה דברים
 51 – חמשה מיני תשלומים, שהם נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת. אבל
 52 בשאר חיובי ממון שאין חומרא זו, מנין שגם בהם נחמיר שישלם
 53 ממון ולא ילקה. ואי קמוןא לקולא – ואם תאמר שעונש ממון קל
 54 מעונש מלקות ואין לפרוך כן, אם כן יש לפרוך באופן הפוך,

55 שיתכן שדוקא בחובל בחבירו מקילים שישלם ממון ולא ילקה,
 56 כיון שדינו קל משאר איסורים, שכן הותר קבללו בבית דין – שהרי
 57 איסור חבלה הותר במקום מסוים, והיינו בבית דין שרשאים
 58 להלקות אדם המחויב מלקות, אבל בשאר דברים, וכגון אונס
 59 ומפתה שלא הותרו בשום מקום, מנין שיהא דינם קל, שישלמו
 60 ולא ילקו.
 61 הגמרא מביאה לימוד אחר: אלמא, נמר – למד זאת עולא מעדים
 62 זמנים, כלומר, עדים שהעידו על מעשה שאירע במקום מסוים,
 63 ובאו עדים אחרים והעידו שבאותו זמן היו עמדה העדים במקום
 64 אחר ולא יתכן שראו את אותה עדות שהעידו עליה, שחידשה
 65 התורה שנאמנים העדים האחרונים, ואילו הראשונים מתחייבים
 66 באותו עונש או חיוב ממון שרצו לחייב על פי עדותם, וכך למד
 67 עולא, מה עדים זמנים שהעידו על אדם החייב ממון לחבירו,
 68 דאיכא – שראוי לחייבם קמון מדין 'כאשר זמן' (דברים יט ט), וכמו
 69 כן ראוי לחייבם מלקות שהרי עברו על לא תעשה של 'לא תענה
 70 ברעך עד שקר' (שמות כ ב), ומכל מקום אנו אומרים שקמוןא משלם
 71 מילקא לא לך – משלמים ממון ואינם לוקים, כמו שיבואר להלן,
 72 אף כל היכא – כל מקום דאיכא קמון ומלקות, קמוןא משלם מילקא
 73 לא לך.
 74 דוחה הגמרא: אף לימוד זה יש לפרוך, אם ממון חמור, יש לפרוך
 75 כך, מה לעדים זמנים שמצינו דבר נוסף שהחמירה עליהם התורה,
 76 שכן אין צריכים התראה כדי להענש ב'כאשר זמן' ולהתחייב
 77 מיתה או מלקות או ממון, ולכן דין הוא שנחמיר עליהם גם לחייבם
 78 ממון ולא מלקות, אבל בשאר איסורים מנין שנחייב ממון ולא
 79 מלקות. ואי קמוןא לקולא הוא – ואם תאמר שחיוב ממון קל מחיוב
 80 מלקות, מכל מקום יש לפרוך באופן הפוך, שדוקא בעדים זוממים
 81 מקילים עליהם שישלמו ממון ולא ילקו, כיון שיש בהם סברה
 82 להקל, שכן לא עשו מעשה, אלא עונשם הוא רק על דיבורם, אבל
 83 בשאר המקומות, שעשו מעשה, מנין להקל ולומר שיתחייבו ממון
 84 ולא מלקות.
 85 מתרצת הגמרא: אלמא, עולא נמר מתריןיהו – משניהם יחד, מחובל
 86 בחבירו ומעדים זוממים, שאם תרצה לדחות את הלימוד מחובל
 87 בחבירו מחמת שהוא חייב בחמשה דברים, עדים זוממים יוכיחו
 88 שאינם חייבים בחמשה דברים, ומכל מקום משלמים ואינם לוקים.
 89 ואם תאמר שמעדים זוממים אי אפשר ללמוד שכן אינם צריכים
 90 התראה, חובל בחבירו יוכיח שצריך התראה כדי ללקות, ומכל
 91 מקום משלם ממון ואינו לוקה, וכך הוא הלימוד, מה הצד השוה
 92 שבהן – הדבר המשותף לחובל בחבירו ולעדים זוממים הוא דאיכא
 93 קמון ומלקות, ודינם הוא דקמוןא משלם מילקא לא לך, אף כל
 94 היכא דאיכא קמון ומלקות, קמוןא משלם מילקא לא לך –
 95 משלמים ממון ואינם לוקים.
 96 הגמרא דוחה גם לימוד זה: מה להצד השוה שבהן, שכן יש בהן צד
 97 חמור – בכל אחד מהם ישנה חומרא אחת, חובל בחבירו חמור בזה
 98 שהוא חייב בחמשה דברים, ועדים זוממים חמורים בכך שאינם
 99 צריכים התראה, ולכן דין הוא שנחמיר עליהם לחייבם ממון ולא
 100 מלקות, אבל שאר חיובי ממון שאין בהם אף לא חומרא אחת, מנין
 101 שנחמיר עליהם לחייבם ממון ולא מלקות. ואי קמוןא לקולא הוא
 102 – ואם תאמר שחיוב ממון הוא עונש קל מחיוב מלקות, יש לפרוך
 103 באופן הפוך, שדוקא בשני דינים אלו ראוי להקל ולחייבם ממון
 104 ולא מלקות, שכן יש בהן צד הקל, חובל בחבירו קל בזה שהותר
 105 מכללו בבית דין, ועדים זוממים קלים שכן לא עשו מעשה, אבל
 106 שאר חיובי ממון שאין בהם אף לא קולא אחת, מנין שנקל עליהם
 107 לחייבם ממון ולא מלקות.

כתובות. אלו נערות – פרק שלישי דף לב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רמז

תוספות

וקיימא לן דאינו לוקה ומשלם — נראה לרבינו יצחק דלא פריך אמתניתין דהתם אמאי לוקה, דהא פשיטא דמשכחת לה מלקות בלא קנס, כגון בגורת ומפותה או בעולה, אלא אמתניתין קשיא ליה: אמאי משלם קנס כיון דאיבא מלקות? ואפילו בלא אתרו ביה, מצינן למימר דסלקא דעתך דמקשה דחייבי מלקות שוגגים פטורים מן התשלומין, ומשני עולא דמתניתין אפילו בהתרו בו, דממונא משלם ולא לקי, ורבי יוחנן משני דמיידי בלא התרו בו, ואזיל לטעמיה דאית דאית ליה דחייבי מלקות שוגגים חייבין בתשלומין, **דאין** לוקה ומשלם — תימיה דבפרק קמא דמכות (ד,ב) משמע דבקנס לוקה ומשלם, דקאמר אפלוגא דרבי מאיר ורבנן דמעידין אנו באיש פלוני שחייב לחברו מאתים זוז: בשלמא רבנן — כי טעמיהו, משום רשעה אחת כר, אלא רבי מאיר מאי טעמא? גמר ממוציא שם רע, מה למוציא שם רע — שכן קנסו! קסבר רבי מאיר עדים זוממין נמי קנסא, משמע דלרבנן לא ילפינן ממוציא שם רע, משום דסברי דעדים זוממין ממונא, אבל קנסא ילפינן שפיר ממוציא שם רע דלוקה ומשלם! עולא גופיה דרדוק הכא לשנוי: כאן באחורו נערה — הוא דמסק דהתם חבי, וליכא למימר דמבושת ופגם שחן ממונ פריך, דהא דממשני: כאן באחורו בגורת, משמע דלאו מבושת ופגם פריך, דאם כן לא היה משני מידיו ויש לומר: כיון דלרבנן דרבי מאיר עדים זוממין לאו קנסא הוא, ולכן לא ילפינן ממוציא שם רע, אלא אין לוקח ומשלמין מ"כדי רשעתו", דהשתא אית לן למילף בכל דוכתן מעדים זוממין ולא ממוציא שם רע, דכל מלקות ילפינן ממלקות דעדים זוממין, דסמך ליה לאו דחסימה, ד"ארבעים יכנר" בעדים זוממין כתיב, ולפי שמפורש בזה מלקות — ילפינן כולו לאו וליהוי דמין ללאו דחסימה דסמך ליה, וכי היכי דעדים זוממין אין לוקח ומשלמין בכל ענין, כיון בממונ כיון בקנס, דמקרא מלא דבר הכתוב "כדי רשעתו" — משום רשעה אחת אתה מחייב כר, אפילו נתחייב קנס כגון בשעה שהעידו טבחו או מכרו שור של גביה, הם או אחרים בשבילם — הכי נמי בכל מלקות, ועוד תירץ רבינו יצחק בן אברהם: דרבנן נמי מצו סברי דעדים זוממין קנסא, ומכל מקום לא ילפינן ממוציא שם רע, משום ד"כדי רשעתו" משמע בממונ ומלקות, אבל לרבי מאיר, משום גוין אב דמוציא שם רע, מוקי "כדי רשעתו" למיתה ומלקות, ומפיק ליה ממשעותיה, אי נמי, טעמא דרבנן כדמפרש בירושלמי דמוציא שם רע חידוש הוא, דבכירי גרידא מחייב, דאף על גב דעדים זוממין נמי ממוציא מחייב — מכל מקום לא הוי חידוש כולי האי, דעל ידי דבורה היה נפסד, אבל במוציא שם רע — לא איתעבר מעשה בדבורו, אלא על ידי עדים, וכן משמע לקמן

(להב): דאפילו עדים זוממין קנסא — אין לוקה ומשלם קנס, דאמר: ולרבה דאמר לרבי מאיר חידוש הוא שחידשה תורה בקנס מתניתין במאי מוקים לה? ואמאי לא מוקים לה כרבי עקיבא, דסבירא ליה בפרק קמא דבבא קמא (הא), עדים זוממין קנסא הוא, ולרביה לא שמיעין דאית ליה מת ומשלם! אלא משמע דאין שום תנא דסבר לוקה ומשלם, אלא רבי מאיר לחודיה, **אלמא** קסבר עולא כל היבא דאיבא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי — ואם תאמר מנא ליה להתלמוד, דלמא בעלמא סבר דמילקא לקי וממונא לא משלם, דהבא דזקא הוא דמשלם ממונא דגלי קרא, כדאמרין לעיל (ב,טז): "נערה" "נערה" "הנערה"? ואין לומר כמו שפירש רבינו דהא סבירא ליה דבעלמא מילקא לקי ולא משלם, הוה ליה לאוקומי מתניתין דמכות (יג,א) נמי באחורו נערה ובהתרו בו, ומתניתין בשלא התרו בו, אלא ודאי סבר דבעלמא נמי ממונא משלם ולא לקי, ולכיון לא היה מצי לאוקומי מתניתין דמכות באחורו נערה, דאין זה דיוק, דאיבא למימר דעולא סבר לה כרשי לקיש דלא בעי לשנוי: כאן בהתרו בו, באן שלא התרו בו, כדאמרין לקמן, דאין חילוק לדרייה דאית ליה דחייבי מלקות שוגגין פטורין מן התשלומין בין התרו בו בין לא התרו בו, ואי מרבינן לקנס מקרא בלא התרו הוא הדין התרו, ונראה לרבינו יצחק דעל כרחק סבירא ליה ממונא משלם מילקא לא לקי, מדמריבין מחוד קרא חייבי לאוין ומחד חייבי כריתות, דאי בעלמא מילקא לקי, דלמא חד לחייבי עשה חד לחייבי לאוין אף על גב דבעלמא לוקה ואינו משלם, אבל חייבי כריתות לא, משום דבעינן אשה שיש בה הויה, וכדרבנן דאמרי קדושין תוספין בחייבי לאוין,

וועד פירש רבינו הם דייק דממונא משלם, מדפריך: בגורת, והא איבא בושת ופגם ומשני, בשוטה, ולא משני דלוקה ואינו משלם, אלא ודאי סבר דבעלמא נמי ממונא משלם ולא לקי, וקשה, דאין נראה שיהא זה מדברי עולא אלא לתלמודא הוא דקאמר ליה ועוד, בפרק "תשפיר" (סנהדרין פא,א) גבי מי שנתחייב שתי מיתות ויש לומר: דשאני הכא דחס רחמנא אממונא של נחבל, **שכן** יש בהן צד חמור — קשה דאם כן לא נלמד עוד מהצד השוה בשום מקום, דאכולהו איבא למיפריך או צד חמור או צד קל ונראה לרבינו יצחק דהבא פריך הכי: שכן יש בהן צד חמור משונה, כי ההיא דבפרק "ארבע מיתות" (שם סו,א) מה להצד השוה שבהן שכן משוני, גבי דין נשיא וחרש, דהבא חמשה דברים שאין צריכין התראא הוי צד חמור יותר משאר דברים, וצד הקל נמי הוי קולא יתירא בחובל — שהותר מכללו, שמוחר לחבול, ובתירו וכן עדים זוממין לא עשו מעשה הוי קולא יתירא, ואפילו בלאמא דאמר עקימת שפתים הוי מעשה, והא אמרינן בסנהדרין (סד,ב): שאני עדים זוממין ודאיל וישנן בראיה, ובפרק "כשם" (סוטה כט,ב) יש לפרש נמי דפריך גבי טבול יום וכלי חרס: מה להצד

השוה שבהן שכן צד חמור! דקרי צד חמור משונה: כלי חרס שטמא באוירו, וטבול יום נמי יש לפרש בדוחק שקורא צד חמור מה שנעשה אב הטומאה במגע, שלא היה נראה שיהיה שום דבר אב הטומאה אלא אם כן טומאה יוצאה מגופו, ועוד יש לומר דצד חמור דהתם, היינו: דאיבא למפריך שכן במינו אב הטומאה, דנזיל דכלי חרס אינו נעשה אב מכל מקום

מתניתין באחורו נערה — דאיבא קנס, וסבירא ליה דממונא משלם ולא לקי, וההיא דמכות — בגורת, דאין לה קנס, **בושת ופגם** — דגבי קנס הוא דבעינן נערה, אבל בושת — ממונא הוא, **ופגם** — כאילו היא שפחה נמכרת בשוק, כמה פחתה מדמיה להשיאה לעבד שיש לרבו קורת רוח הימנו, כדלקמן (מ,ב), והא בבגורת נמי איתא, **בשוטה** — שאין לה בושת, ודמיא למכור בשוק נמי אין לה, **והא איבא צערא** — דהכי תנן במתניתין: המפתה נותן בושת ופגם וקנס, מוסיף עליו האונס, שנותן את הצער, **במפותה** — דאין לה צער, כדאמרין לקמן בפירקין (כתובות לט,ב): פקדות שבהן אומרות, מפותה אין לה צער, **ביתומה** — שקסנה ובושתה ופגמה שלה, **ומפותה** — כיון שהכל שלה — אין כאן חיוב ממון, דהא עבדא מדעתה, ואחורלי אחלה גביה, שוטה לא גרסינן, דבפקות נמי אין שום חיוב ממון במפותה יתומה, **קסבר עולא** — דאוקי מתניתין דמכות בבגורת, ולא אוקמה למתניתין דהבא בשלא התרו בו — שמעת מינה: אפילו אתרו ביה, נמי ממונא משלם ולא לקי, חובל בחבירו — איבא מלקות ד"לא יוסיף" (דברים כה), וממונא משלם, כדכתיב (שמות כה): שבתו יתן, ואפילו אתרו ביה, נמי מרבי ליה לקמן בשמעתין בהדיא לתשלומין, מה לחובל בחבירו — דין הוא לידון בממונ שהוא חמור ממלקות, שכן יש בו חומר אחר, שחייב בחמשה דברים — נזק צער ריפוי שבת ובושת, **ואי ממונא קולא הוא** — ואם תאמר: ממון קל מן המלקות, ואין זה תשובה שהשבנו, דכל שכן בעלמא, מה זה שחמור להתחייב בחמשה דברים נזון בקלה שבשני חיובין שבהן — קל וחומר לשאר חייבי ממון הקלין, שידונו בממון הקל, איבא למיפריך: מה לחובל בחבירו — שכן הותר מכללו בבית דין, דניתן רשות לבית דין להלקותו, תאמר בשאר חייבי ממון, כגון קנס דאונס ומפותה, שלא הותר מכללל בבית דין, **אלא נמר מעדים זוממין** —

במה מצינו, **דאיבא טמון** — ד"כאשר זמם", ומלקות — ד"לא תענה", ממונא משלם — לקמן יליף לה בשמעתין, שכן **אין צריכין התראא** — ונעשין במיתה או במלקות או בממונ, ודין הוא שידונו בחמורה כי איבא תרת, **ואי ממונא קולא הוא** — אשכחן בזה צד הקל, ודין הוא שידונו בקלה, **שכן לא עשו מעשה** — אלא בדיבורא בעלמא מיענשי, **מתרווייהו** — כי פרכת מה לחובל בחבירו שכן חייב בחמשה דברים — עדים זוממין וזיכורו, מה לעדים זוממין שכן אין צריכין התראא — חובל יזכור; וחזר הדין, **תחת**

יש במינוי אב הטומאה יותר מכבר שהרי יש בו שום כלי שהוא אב הטומאה, כגון כלי עץ,
אבל שום אוכל אינו נעשה אב הטומאה. ועל שני הפירושים קשה לרבינו שמשון בן אברהם:
דנימא, דהם אוכל ראשון יוכיח שאין במינוי אב הטומאה ומטמא תרומה, אף אני אביא שני
וכי תימא: מה לאוכל ראשון שכן עושה שני בחולין? טבול יום יוכיח. וליכא למפרך נמי

השתא שכן משהו, דאין כאן שום שינוי ונראה

לפרש צד חמור דהתם לפי שבאין מבח אב
הטומאה, דטבול יום וכלי חרס ואוכל ראשון
כולם נגוע באב הטומאה, מה שאין כן בשני ולא
נגע אלא בראשון. ורבינו תם מפרש: דגבי עדים
וזממין שייך צד חמור משום דאיתו צד חמור של
חובל יכול להיות בעדים וזממין, אם העידו על
אחד שהובא בחבירו ודחמו, דמשלמין משהו
דברים מה שרצו לחייבו. וצד הקל יש לפרש, שכן
לאו דבחוכל ועדים וזממין אין בהן כרת אלא לאו
גרידיא. ולא נגמר מניידו חייבי כריתות. וכן בפרק
קמא דמכות (ד.ב.) דילין ממציאין שם רע ועדים
וזממין דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ופריך:
מה לחצד השהו שבהם שכן צד חמור – יש
לפרש כי הכא לרבינו תם ולרבינו יצחק. ובפרק
"כיצד צולין" (פסחים ע"א,) גבי "במועד" ואפילו
בטומאה, דאמר: אי כתב בתמידי – שכן כלי, ואי
כתב בפסח – שכן כרת, בתרייהו – שכן יש בהן
צד חמור! התם יש שום פירכא אחרייה דלא מצינו
למילף במה הצד, ולא חש התלמוד לפרשה,
ובטעם מועט מסתלק לומר דרבי, **אלא** עולא
תחת תחת נמר – מצינו למימר לפי מסקנא זו
דלא קאמר עולא דממונא משלם ולא לקי –
אלא בהנהו תלת דגלי בהו קרא. וליכא למימר
דילפינן לעולא בכל דוכתא מ"תחת" "נתינת"
"שלים" "כסף", ודמאני גזירה שוה ילפינן מיטב
בבבולו. דדוקא לענין מיטב נתקבל, שהוא גוף
התשלומין, דאם לא כן תקשי לרבי יוחנן ולאביי
דפליגי אעולא – דאטו מי לית להו גזירה שוה
לענין מיטב? והכא לעולא איתיר ליה האי "תחת"
למפטיר ממלקות מגזירה שוה דחובל בחברו.
הלכך צריך לומר לקמן לעולא דנפקא ליה בושת
ופגם מדרבא.

**אָלָא, עוּלָא "תַּחַת" "תַּחַת" גַּבְרָה, כְּתִיב הָכָא: "תַּחַת
אֲשֶׁר עָנָה, וְכִתִּיב הָתָם: "עֵץ תַּחַת עֵץ", מָה הָתָם,
מְמוּנָא מְשַׁלֵּם מִיִּלְקָא לָא לְקִי – אִף כָּל הֵיכָא דְאִיכָא
מְמוּנָא וּמִלְקוֹת – מְמוּנָא מְשַׁלֵּם, מִיִּלְקָא לָא לְקִי.
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילוּ תִּימָא אַחוּתוֹ נִעְרָה, פָּאן –
שְׁתַּחְרֵוּ בּוּ, פָּאן – שְׁלָא תַּחְרֵוּ בּוּ. אֲלָמָא קִסְבַּר רַבִּי
יוֹחָנָן: כָּל הֵיכָא דְאִיכָא מְמוּנָא וּמִלְקוֹת, וְאַתְרוּ בִּיהּ,
מִיִּלְקָא לְקִי, מְמוּנָא לָא מְשַׁלֵּם. מָנָא לִיה לְרַבִּי יוֹחָנָן
הָא? אָמַר קָרָא: "כִּדִּי רִשְׁעוֹתוֹ" – מִשּׁוּם רִשְׁעָה אַחַת
אַתְהּ מַחְיִיבוּ, וְאִי אַתְהּ מַחְיִיבוּ מִשּׁוּם שְׁתֵּי רִשְׁעוֹת,**

תחת תחת נמר – וגזירה שוה מופנה היא, ולמדן ואין מושבין. **אפילו תימא** – ההיא
דמכות באחותו נערה, וכשהתרו בו – דאיכא ממון ומלקות, ואשמעין דלקי ולא משלם.
ומתניתין דכתובות – בשלא התרו בו, דליכא מלקות. **וספך ליה ארבעים יכנו** – דהיכא
דאיכא שתי רשעיות ניעבד ביה הכאה. **בפירוש ריבתה** – לקמיה מפרש היכא. **שלא**
השם המביא לידי מכות בו – המקרא המביא
לידי מלקות אינו מביא דתשלומין. מלקות
מ"לא תענה", תשלומין מ"כאשר זמם", ובין
דשני שמות הן – חייב על שניהם. **נימא כל**
הלוקה אינו משלם – ונדייניה במלקות, מאי
שנא ממון דפשיטא להו? יד ביד – דסמך ליה
"לא תחוס עיניך, נפש בנפש" וגו'. **כן יתן** –
"כאשר יתן מום באדם וגו'". **מאי טעמא לא אמר**
כעולא – דגמר גזירה שוה לעונשו ממון ולא
מלקות לכל חייבי ממון ומלקות. **אם כן** –
דפטרס דכל על אחותו ממלקות – בטלת לאו
שבה, שעונש לאו במלקות.
ופרכינן:

**וסמך ליה "ארבעים יכנו". והרי חובל בחבירו, דאיכא ממונ וּמִלְקוֹת – מְמוּנָא מְשַׁלֵּם,
מִיִּלְקָא לָא לְקִי! וְכִי תִימָא: הֵנִי מִיִּלֵּי הֵיכָא דְלֹא אַתְרוּ בִּיהּ, אֲבָל אַתְרוּ בִּיהּ – מִיִּלְקָא
לְקִי, מְמוּנָא לָא מְשַׁלֵּם, וְהָאִמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הִכְהוּ תִּפְקֹה שְׁאִין בַּה שְׁוֹה
פְּרוּטָה – לֹאֲקֹה. הֵיכִי דְמִי? אִי דְלֹא אַתְרוּ בִּיהּ – אֲמַאי לֹאֲקֹה? אֲלָא פְּשִׁימָא. דְּאַתְרוּ בִּיהּ,
וְטַעְמָא – דְּלִית בַּה שְׁוֹה פְּרוּטָה, הָא אִית בַּה שְׁוֹה פְּרוּטָה – מְמוּנָא מְשַׁלֵּם, מִיִּלְקָא לָא
לְקִי! כִּדְאָמַר רַבִּי אֵילְעָא: בְּפִירוּשׁ רִיבְתָּה תוֹרָה עֲדִים וְזִמְמִין לְתַשְׁלוּמִין, הָכָא נָמִי, בְּפִירוּשׁ
רִיבְתָּה תוֹרָה חוּבֵל בְּחִבְרֵוֹ לְתַשְׁלוּמִין. וְהֵיכָא אִיתְמַר דְּרַבִּי אֵילְעָא – אַהֲא: מַעֲרִינְ אֲנִי
אֵת אִישׁ פְּלוּנִי שְׁחִיב לְחִבְרֵוֹ מֵאֲתִים זֶו, וְנִמְצְאוּ זִמְמִין – לֹאֲקִין וּמִשְׁלָמִין, שְׁלָא הִשֵּׁם
מִבִּיבָאן לִידִי מִכּוֹת מִבִּיבָאן לִידִי תַשְׁלוּמִין, דְּבַרִּי רַבִּי מֵאִיר, וְחֻכְמִים אֹמְרִים: כָּל הַמְשַׁלֵּם
אִינוֹ לֹאֲקֹה. וְנִימָא: כָּל הַלּוֹקֶה אִינוֹ מְשַׁלֵּם! אָמַר רַבִּי אֵילְעָא: בְּפִירוּשׁ רִיבְתָּה תוֹרָה עֲדִים
וְזִמְמִין לְתַשְׁלוּמִין. הֵיכִן רִיבְתָּה תוֹרָה? מִכְּדִי כְּתִיב: "וְעִשְׂתֶּם לוֹ פֶּאֶשֶׁר זִמֶּם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו".
דְּ"כִּד בִּיד" לָמָּה לִי – דְּבַר הַנִּתֵּן מִיַּד לִידִי. וְמֵאִי נִיהוּ – מְמוּנָא, חוּבֵל בְּחִבְרֵוֹ נָמִי, מִכְּדִי כְּתִיב:
"בְּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶן יַעֲשֶׂה לוֹ", "כִּן יִתֵּן בּוֹ" לָמָּה לִי – דְּבַר שֵׁישׁ בּוֹ נִתְּנָה, וְמֵאִי נִיהוּ –
מְמוּנָא. וְרַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי טַעְמָא לָא אָמַר כְּעוּלָא? אִם כֵּן בְּפִשְׁלָה "עֲרֹת אַחוּתָךְ לֹא תִגְלֶה"
חוּבֵל**

**[מנא ליה לרבי יוחנן הא – ואם תאמר: לעיל בעי מנא ליה לעולא דממונא משלם ולא לקי בו? והשתא בעי איפכא ויש לומר: דהכא משום גזירה שוה ד"תחת" "תחת" קאמר, מנא ליה
לרבי יוחנן דלא דרשין גזירה שוה להכי? גזירה שוה זו נתקבלה לכולי עלמא בבכורות (יב,א) לגבי בכור].**

שלא השם המביא לידי מלקות מביא בו – פירש בקונטרס: משום דממון ומלקות אתו מתרי קראי, מלקות מ"לא תענה" וממון מ"עשיתם לו כאשר זמם". וקשה: דכל שכן דאי הוה כתיבי
בחד קרא שילקו וישלם – שהיה לוקה ומשלם ומידו – שמא יש לפרש לפירוש הקונטרס משום דממון ומלקות אתו מתרי קראי – אין לנו לבטל פסוק אחד לגמרי ולקיים האחר.
אבל אם היה באים שניהם מן העשיתם לו כאשר זמם, כגון שהעידו על אחד שהוציא שם רע על אחתו, דבאין לחייבו ממון ומלקות – אין לוקין ומשלמין. ואין לוקין לרבינו יצחק. דלא
מסתבר שלא ידו חייבין ממון ומלקות בבכאי גונא, כיון שרצו לחייבו שניהם ויראה לרבינו יצחק לפרש: עליל השם המביא לידי מכות בו, כלומר שהעשיתם לו כנחבא בסמוך למלקות.
דאם היה כתוב באותו פסוק עצמו "לא תענה ואם ענה ועשיתם לו כאשר זמם" – אז ודאי לא אמרינן דהוה ליה לאו שניתן לעשה, ולא ילקה עליו, אבל עתה שנתן חרוק זה מזה – לא
הוי ניתק לעשה. ולא דמי ללאו דגזילה דחשיבי ליה ניתק לעשה בפרק בתרא דמכות (טז,א) וב"שלוש הקין" (חולין קמ"א), אף על גב דעשה ד"והשיב את הגזילה" לא כתיב אצל לאו ד"לא
תגזול" – דהתם ודאי על כרחך הוא ניתק לעשה, שהרי עוקר גזילה מתחת ידו, אבל קרא ד"עשיתם לו כאשר זמם" אינו עוקר הלאו ד"לא תענה", דעל ידי שאנו עושין לו "כאשר זמם"
אינו נעקר ערותו, אלא על ידי שהחם, הלכך לא חשבינן ליה ניתק לעשה, כיון שלא נכתב אחריו סמוך לו. והרב רבינו שלמה *מדרדריש מפרש: שלא השם המביא לידי מכות – דהיינו:
"לא תענה", מביא לידי תשלומין, פירוש: אינו בא להיות אוזרה לענוש תשלומין, כדאמרין במכות, דממון לא בעי אוזרה. ועוד: דרבי מאיר נפקא ליה אוזרה ליכאשר זמם" מ"זכב ישראל
ישמעו ויראו ויא יסיפ"ר כדאמרין בפרק קמא דמכות (ד,ב), שאם היה צריך "לא תענה" לאוזהר ממון – אז לא היה לוקה עליו, דמחר לא היה ענשין ליה ממון ומלקות.
וכדמשמע בפרק קמא דמכות ואוזהר בבכאי שוה, מעידין אנו באיש פלוני שחייב מלקות ארבעים – לוקים שמונים, אחד מ"עשיתם כאשר זמם" ואחד מ"לא תענה". והבבאים אומרים: אין סוגי
אלא ארבעים. ורובן דאי "לא תענה" מאי עבדי ליה? מביעאי להו לאוזהר עדים וזממים. ורבי מאיר אוזרה נפקא ליה מ"זכב ישראל וגו'". משמע דאי לא קרא ארבעין לאוזהר, מ"לא
תענה" לא הוה ענשין ליה תרי מלקות. ולרבנן, אף על גב ד"לא תענה" לא צריך לאוזהר ממון, מכל מקום אינו לוקה ומשלם משום "כדי רשעתך", ולא לקי לרבנן אלא כשמעידים שהוא
בן גרושה דליכא כאשר זמם. ואף על גב ד"לא תענה" לאו שאין בו מעשה, ועוד דניתן לאוזהר מיתת בית דין, הכא גלי קרא דלקי מ"זיהא אם כן הכות הרשע".

מכרי כתיב ועשיתם לו כאשר זמם יד ביד למה לי – וליכא למימר דלמה לי "יד ביד" ד"עשיתם לו כאשר זמם" משמע בהדיא ממון, דמכו שהיה רוצה לחייבו ממון כן יחייב לו ממון?
דמצינו למימר ד"כאשר זמם" מייירי במיתה ומלקות אבל בממון – מילקא לקי ממוןא לא משלם. ומיהו, קשה לישנא דמכרי כתיב "עשיתם לו בו" "יד ביד" למה לי, דמשמע
דמיתורא דלא איצטרך לגופיה הוא דמפיק ליה, והא אפילו לא מיתיר "יד ביד" משמע שפיר ממון, דליכא לפרושי יד ביד ממש כדנפקא לן ב"החובל" (בבא קמא פג,ב; ופדא,א) מ"עין תחת
עין", ועוד, הא דקאמר גבי חובל בחבירו: "כן יתן בן למה לי", דבר הניתן מיד ליד, ומאי ניהו ממון, אמאי הני מילי היכא דלא אתרו ביה דמכין יתן בן נפקא ב"החובל" נק ולא מ"כאשר
עשה", אבל היכא דאתרו ביה אמאי דמילקא לקי ונראה לר"י דרך סוגיא אתאי כמאן דממון אפיהו דהם "עין תחת עין" – ממון, מקרא ד"יד ביד", והיינו דקאמר: מכרי כתיב "עשיתם לו כאשר
זמם" ואי סלקא דעתך עין תחת עין ממש, אם כן "יד ביד" בעדים וזממין למה לי – מ"כאשר זמם" נפקא אלא איתר "יד ביד" למידרש דבר הניתן מיד ליד דהיינו ממון, אבל אי לא איתר
הוא אמנאי יד ביד ממש. **חובל** בחבירו מכרי כתיב כאשר עשה כן יעשה לו – דמשמע ממון, כדאוכחן מיתורא ד"יד ביד" בדפרישית. ואם כן "כן יתן בן" למה לי? והא ליכא למימר
דאתא לזכוב דלא אתרו ביה. דמדיד "יד ביד" נפקא, אלא על כרחך לא איצטרך אלא היכא דאתרו ביה. ומיהו הא לא קשאי ליה אמאי איצטרך "כאשר עשה וגו'", דשננה כאן לשון עורך,
כדאמרין: כל פרשה שנאמרה ונשינת בו, אבל "כן יתן בן" למה חור ושנה שתי פעמים? אלא לומר לך דבר הניתן מיד ליד ליכא דאתרו ביה. והוא הדין דהוה מצי למימר מכרי כתיב "יד
ביד" "כן יתן בן" למה לי. **ורבי** יוחנן מצי טעמא דלא אמר כעולא – והא ליכא למימר דלא שמעי ליה גזירה שוה ד"תחת" "תחת" – דאף ילפינן לה בבכורות גבי בכור, ובכמה מקומות.
אם כן בטלת ערות אחותך לא תגלה – ואם תאמר: כל לאו שאין בו מעשה ולא הניתק לעשה ביטלה הלאו כיון שאין לוקין עליו לא לא מילתא היא. וההיא לאו בר מלקות הוא, אבל
הבא שדיך ביה מלקות, לית לן למידרש שהיה שוה לאפוקי מלקות מיניה, כיון דאיכא לאוקמה גזירה שוה אמילתא אחרייה.

כתובות דף לב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רמט

כשהתרו בו למלקות משלם ואינו לוקה, ואם כן חזרת הקושיא, 49
שמצינו חובל בחבירו שחייב ממון ומלקות ומשלם ואינו לוקה, 50
ואיך אמר רבי יוחנן שכל המתחייב ממון ומלקות לוקה ואינו 51
משלם. 52
מתרצת הגמרא: בחובל בחבירו יש טעם מיוחד לכך שמשלם ואינו 53
לוקה, כדאמר רבי אילעא בענין אחר, לגבי עדים זוממים, בפירוש 54
ריבית תורה עדים זוממין לתשלומין – שמשלמים ואינם לוקים, 55
הקא נמי – גם כאן לגבי חובל בחבירו, בפירוש ריבית תורה חובל 56
בחבירו לתשלומין, שמשלם ואינו לוקה, ולהלן תבאר הגמרא היכן 57
ריבתה זאת התורה, אלא שקודם לכן מבארת הגמרא את גוף 58
דברי רבי אילעא. 59
מבארת הגמרא: ותיבא איתמר דרבי אילעא – היכן נשנו דברי רבי 60
אילעא אלו, אהא – על המשנה במכות (ו) לגבי עדים זוממים, וכך 61
שנינו שם, עדים שאמרו מעידין אנו את איש פלוני שחייב לחבירו 62
מאתים זוז, ונמצאו העדים זוממין, לוקין משום שעברו על לאו של 63
'לא תענה ברעך עד שקר' (שמות כ יב), ומשלמין מאתים זוז לאותו 64
איש שזממו להפסידו סכום זה, והטעם לכך, משום שלא השם – 65
הפסוק המביא ליד מכות מביא ליד תשלומין, שהרי מלקות הם 66
מתחייבים משום 'לא תענה', ותשלומים הם חייבים משום 'כאשר 67
זמם' (דברים יט ט), דברי רבי מאיר. והכמים אומרים כל המשלם 68
מחמת מעשה שעשה, אינו לוקה מחמת אותו מעשה. ולכאורה 69
קשה, מדוע אומרים חכמים שכל המשלם אינו לוקה, ונימא – 70
נאמר להיפך, שכל הלוקה אינו משלם, וילקו ולא ישלמו. וכדי 71
לתרץ קושיא זו אמר רבי אילעא, בפירוש ריבית תורה עדים זוממין 72
לתשלומין. ותיבן ריבית זאת התורה, מכדי פתיב – כיון שכבר 73
נאמר לגבי עדים זוממים (שם) 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות 74
לאחיו', אם כן, הפסוק שנכתב לאחר מכן (שם כא), 'ולא תחוס עינך 75
וגו' יד ביד' לפה לי – לשם מה הוצרך להיכתב, אלא ללמדנו בא 76
שעדים זוממים דינם הוא בדבר הניתן מיד ליד, ומאי ניהו – מהו 77
דבר הניתן מיד ליד, זה קמון, ומכאן למדו חכמים שעדים זוממים 78
משלמים ואינם לוקים. 79
עתה מבארת הגמרא היכן ריבתה תורה בפירוש חובל בחבירו 80
לתשלומים ושמצחמת כן אף רבי יוחנן האומר שבדרך כלל לוקה 81
ואינו משלם, מודה שבחובל בחבירו משלם ואינו לוקה. אומרת 82
הגמרא: חובל בחבירו נמי, מכדי פתיב – כיון שכבר נאמר לגבינו 83
(ויקרא כ יט) 'כאשר עשה בן יעשה לו', אם כן הפסוק שנכתב לאחר 84
מכן (שם פסוק ב) 'כאשר יתן מום באדם בן יתן בו' לפה לי, אלא 85
ללמדנו בא שחייב החובל בחבירו הוא בדבר שיש בו נתינה, ומאי 86
ניהו – מהו דבר שיש בו נתינה, זה קמון, ומכאן שהחובל בחבירו 87
משלם ואינו לוקה. 88
הגמרא מבררת מדוע רבי יוחנן אינו סובר כעולא, שבמקום 89
מלקות וממון משלם ואינו לוקה. שואלת הגמרא: ודרי יוחנן, 90
הסובר שכשיש חיוב ממון ומלקות לוקה ואינו משלם, מאי מעמא 91
לא אמר בעולא, שמשלם ואינו לוקה. 92
משיבה הגמרא: כיון שהוקשה לרבי יוחנן, אם כן, שמשלם ואינו 93
לוקה, נמצא שהבא על אחותו שחייב קנס, פטור ממלקות, ואם כן 94
בפולת את עונש הלאו של 'עירות אחרת לא תגלה' (ויקרא יח ט), שהרי 95
העונש הראוי לעובר על לאו הוא מלקות, ובלאו זה שיש חיוב 96
תשלומים, לא שייך חיוב מלקות. 97

הגמרא מביאה לימוד אחר לדברי עולא שמשלם ואינו לוקה. 1
מסיקה הגמרא: אלא, עולא בגזירה שוה 'תחת' 'תחת' מחובל 2
בחבירו נמי – למד את דינו, שהרי פתיב הקא, בפרשת אונס (דברים 3
כב כט), 'ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה', ופתיב הקא בפרשת חובל 4
בחבירו (שמות כא כד), 'עין תחת עין', מה הקא – בחובל בחבירו, 5
קמון משלם מילקא לא לקי – משלם ממון ואינו לוקה, אף כל 6
הקא דאיבא קמוןא ומלקות – אף כל מקום שיש בו סיבת חיוב 7
ממון ומלקות, קמוןא משלם מילקא לא לקי – משלם ממון ואינו 8
לוקה. 9

עד כאן ביארה הגמרא את שיטת עולא, המיישב את הסתירה בין 11
משנתנו לבין המשנה במכות על פי שיטתו, שהחייב מלקות 12
ותשלומים, משלם ואינו לוקה. עתה מביאה הגמרא ישוב אחר 13
בסתירת משנתנו והמשנה במכות: רבי יוחנן אמר, מפילו תיבא 14
שגם במשנה במכות המחייבת מלקות מדובר באחרותו נערה, ואין 15
בכך סתירה למשנתנו המחייבת קנס. כיון שפאן, במשנה במכות, 16
מדובר שהתרו בו לפני שעבר את העבירה שאם יעבור עבירה זו 17
ילקו, וכיון שחל עליו חיוב מלקות, אינו משלם. ופאן, במשנתנו, 18
מדובר שלא התרו בו למלקות, וכיון שאינו לוקה חייב לשלם ממון. 19
הגמרא מבררת את מקור דינו של רבי יוחנן. מדייקת הגמרא: 20
אלמא קסבר רבי יוחנן, כל היתב דאיבא קמון ומלקות, ואתרו ביה 21
– והתרו בו, שאז אפשר לחייבו מלקות, מילקא לקי קמוןא לא 22
משלם – לוקה ואינו משלם. מבררת הגמרא: קמא ליה לרבי יוחנן 23
הא – מנין למד רבי יוחנן דין זה. 24

משיבה הגמרא: אמר קרא בפרשת מלקות (דברים כב ה), 'והיה אם בן 25
הכות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר', 26
וממה שנקטה התורה לשון יחיד 'רשעתו', למד מכך רבי יוחנן 27
שמשום רשעה אחת – עבירה אחת, אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו 28
משום שתי רשעים – שכשעבר אדם שתי עבירות במעשה אחד 29
אין עונשים אותו על שתיהן אלא רק על אחת מהן, ועדיין אין אנו 30
יודעים על איזו מהן יענש, ממשיכה הגמרא ודורשת, וקמין ליה – 31
ובפסוק הסמוך ל'כדי רשעתו' (שם פסוק א) כתוב 'ארבעים יבנו', 32
ללמד שאם יש חיוב ממון וחיוב מלקות, לוקה ואינו משלם. 33
מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן: והרי חובל בחבירו, דאיבא קמון 34
ומלקות – שיש בו חיוב ממון על החיוב, ועונש מלקות על שעבר 35
על לאו של 'ארבעים יבנו לא יספיק' (שם), וכל זאת הדין הוא 36
שקמוןא משלם מילקא לא לקי. ובי תיבא – ואם תרצה לדחות 37
ולומר דהני מילי – מה שחובל בחבירו משלם ואינו לוקה, היינו רק 38
הקא דלא אתרו ביה – באופן שלא התרו בו למלקות, שכיון שאינו 39
לוקה, משלם, אבל אם אתרו ביה, מילקא לקי קמוןא לא משלם. 40
והרי לא יתכן לומר כן, דהאמר רבי אמי, אמר רבי יוחנן, הבהו – 41
אדם שהכה את חבירו הקא שאין בה חיוב תשלומים של שוה 42
פרוטה, לוקה, ויש לברר, היכי דמי – באיזה אופן מדובר, אי דלא 43
אתרו ביה, אמאי לוקה, והרי אין מלקות ללא התראה, אלא פשיטא 44
דאתרו ביה, ומכל מקום מעמא דלית בה שוה פרוטה – רק משום 45
שאין בהכאה זו שוה פרוטה לוקים עליה, כיון שאין בה דין 46
תשלומים, הא אית בה שוה פרוטה – אבל אם יש בה שוה פרוטה, 47
קמוןא משלם מילקא לא לקי – משלם ואינו לוקה, ומבואר שגם 48

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שני עמוד ב

אשה שאינה חוננת לו, ומתירדים אנו שפא יתערב ורעו פורעינו, 5
כלומר, שמה יצא שם פסול על כל המשפחה, בואו וקחו לכם 6
דונמא – אות וסימן זכרון לדורות, שלא יתערב ורעו פורעינו. וזו היא 7
קצצה ששנינו שהתינוק נאמן להעיד עליה. 8

הגמרא: מאי 'קצצה', דתנו רבנן, כיצד קצצה, אחד מן האחים שנשא 1
אשה שאינה חוננת לו – שיש בה פסול משפחה, באין בני משפחה 2
של אותו אדם, ומביאין חבית מליאה פירות ושוכרין אותה באמצע 3
רחבה של עיר, ואומרים, אחינו בית ישראל שמעו, אחינו פלוני נשא 4

מקשה הגמרא על רבי יוחנן: אף לשיטתך קשה, כיון שאתה מודה
שהחובל בחבירו משלם ואינו לוקה, כמבואר לעיל, אם כן בחובל
בַּחֲבִירוֹ נִמְיֵי יֵשׁ לוֹמֵר טַעְנָה זֶה, שֶׁאִם בֵּן שֶׁמִּשְׁלָם וְאִינוּ לֹקֵה בְּפִלְטָה
אֵת עֹנְשׁוֹ שֶׁל הָעוֹבֵר עַל לֹא 'אֶרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יִסֵּף, שֶׁן יִסֵּף
לְהַכּוֹת' (דברים כה א), שֶׁזֶּה הָאִזְהָרָה לִמְכָּה חֲבִירוֹ. וְכֵן בְּעֵדִים וּזְמִמִּין
נִמְיֵי קֶשֶׁה, כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁמַלְמִים וְאִינֵם לֹקִים, כִּמְבֹאֵר לַעֲלֵל, אִם בֵּן
בְּפִלְטָה אֵת הַפֶּסֶק (דברים כה ב) וְהִיא אִם בֵּן הַכּוֹת הִרְשָׁע, שֶׁמִּמֶּנּוּ
לוֹמְדִים חֵיבוֹ מִלְּקוֹת בְּעֵדִים וּזְמִמִּים. אֲלֵא וְדֹאֵי יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁאִין
מִלְּקוֹת אֵלּוּ בְּטִלִּים לַגִּמְרָא, אֲלֵא לִגְבֵי עֵדִים וּזְמִמִּין אֲפָשָׁר לְקַיֵּמָה
– לְקַיֵּם אֵת חֵיבוֹ הַמִּלְּקוֹת בְּאֹפֶן שֶׁהֵעִידוּ עַל כֹּהֵן שֶׁהוּא בֵּן יְרוּשָׁה
וְכֵן חֲלוּצָה, וְהָרִי הוּא חֲלָל, וְנִמְצָאוּ זְמִמִּים, שֶׁבִּמְקָרָה זֶה אִינֵם
נִעְנָשִׁים בְּכֹאשֶׁר זִמְם' אֲלֵא לֹקִים. וְחֻבֵּל בַּחֲבִירוֹ נִמְיֵי, אִיכָּא
לְקַיֵּמָה לְחֵיבוֹ הַמִּלְּקוֹת בְּגוֹן שֶׁהָכֹהֵן הִכָּא שָׁאִין בֶּה שְׁנֵי פְרוּשָׁה,
שְׂכִינִן שָׁאִין בֶּה חֵיבוֹ תְּשֻׁלּוּמִים, לֹקֵה. וְאִם כֵּן לִדְעַת עוֹלָא אַחֲוֵתוֹ
נִמְיֵי – אִף חֵיבוֹ הַמִּלְּקוֹת שִׁישׁ בִּבְבֵּא עַל אַחֲוֵתוֹ, אִיכָּא לְקַיֵּמָה
בְּאַחֲוֵתוֹ בּוֹיָרָה, שֶׁאִין בֶּה חֵיבוֹ קֵנֶס, וְלִכֵּן לֹקֵה, וְאִין מְקוֹם לְקוּשִׁית
רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִם בְּאֲחֻתוֹ נִעְרָה מִשְׁלָם וְאִינוּ לֹקֵה בִּטְלָה אֵת
הַמִּלְּקוֹת שֶׁל הָבָא עַל אַחֲוֵתוֹ, שֶׁהָרִי מִלְּקוֹת מִתְקַיֵּמִים בְּאֲחֻתוֹ
בּוֹרֵת. וְשׁוֹב שֶׁל לְבַר מַה טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִינוּ סוֹבֵר כְּעוֹלָא.
מִבֹּאֵרֵת הַגִּמְרָא אֵת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן: אִמֵּר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן, הָרִי
עוֹלָא לוֹמֵד אֵת דִּינוֹ בְּגִזְרָה שׁוֹה 'תַּחַת' 'תַּחַת', וְאִי אֲפָשָׁר לְדִרוּשׁ
כֵּן, כִּיּוֹן דִּהְיֵי 'תַּחַת' אֲשֶׁר עִנָּה' הַכְּתוּב בְּאוֹסֵס, מִיֵּצֵי לִיָּה – נִצְרָךְ
לְבִיאֲכֵנִי, דְּאִמֵּר אֲכִנִּי (להלן מ), מִנֵּין שֶׁהָאוֹסֵס חֵיב גַּם בּוֹשֶׁת וּפְגָם,
שֶׁמֶא נֶאֱמַר שֶׁכִּשְׁקֵנְסָה אוֹתוֹ הַתּוֹרָה חֲמִישִׁים כֶּסֶף נִכְלָלוּ בּוֹה גַּם
דְּמֵי בּוֹשֶׁת וּפְגָם, אֲלֵא יֵשׁ לְלַמּוֹד זֹאת מִדְּאִמֵּר קִרָּא וְנִתֵּן הָאִישׁ
הַשּׁוֹכֵב עִמָּה לְאִבֵּי הַנֶּעֱרָךְ חֲמִישִׁים כֶּסֶף וְלֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר
עִנָּה' (דברים כב כט), בֹּא הַפֶּסֶק לוֹמֵר, הֵיא – חֲמִישִׁים כֶּסֶף אֵלּוּ, הֵם
רַק תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה – קֵנֶס עַל הָעֵינִי, מִכָּלָל – מִשְׁמַע מִכָּךְ דְּאִיכָּא
גַּם תְּשֻׁלּוּמֵי בּוֹשֶׁת וּפְגָם, שֶׁאִינֵם מִחַמַּת הָעֵינִי, אֲלֵא כֹל חֻבֵּל
בְּחֲבִירוֹ חֵיב בָּהֶם, וְכִיּוֹן שֶׁהִתִּיבוֹת 'תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה' אִינֵן מִיּוֹתֵרוֹת,
סוֹבֵר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִי אֲפָשָׁר לְדִרוּשׁ מִזֶּה גִּזְרָה שׁוֹה זֶה, שֶׁמִּשְׁלָם
וְאִינוּ לֹקֵה.

הַגִּמְרָא מִבֹּאֵרֵת מַה יֵּשִׁיב עוֹלָא עַל טַעְנַת רַבִּי יוֹחָנָן. אוֹמֵרֵת
הַגִּמְרָא: וְעוֹלָא, שְׁלוֹמֵד מִתַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה' שֶׁמִּשְׁלָם וְאִינוּ לֹקֵה,
יִסְבּוֹר פֶּסֶקוֹ זֶה פְּנִי לְגִזְרָה שׁוֹה, וְאִילוּ דִּינוֹ שֶׁל אֲבִי שִׁישׁ חֵיבוֹ
בּוֹשֶׁת וּפְגָם נִפְקָא לִיָּה – הוּא לוֹמֵדוּ מִדְּרַשְׁתּוֹ דְּרַבָּנָא, דְּאִמֵּר רַבָּנָא,
אִמֵּר קִרָּא וְנִתֵּן הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּה לְאִבֵּי הַנֶּעֱרָה חֲמִישִׁים כֶּסֶף,
וְתִיבוֹת 'הַשּׁוֹכֵב עִמָּה' מִיּוֹתֵרוֹת, שִׁיכְלָה הַתּוֹרָה לְכַתּוּב 'וְנִתֵּן
הָאִישׁ, וְיֵשׁ לְדִרוּשׁ מִכָּךְ שֶׁרַק עֲבוֹר הֵנָּה שְׂכִיבָה מִשְׁלָם חֲמִישִׁים
כֶּסֶף, מִכָּלָל דְּאִיכָּא מִלְּבַד זֹאת, גַּם תְּשֻׁלּוּמֵי בּוֹשֶׁת וּפְגָם שֶׁאִינֵם
מִחַמַּת הֵנָּה שְׂכִיבָה, שֶׁהָרִי שִׁיכִים הֵם גַּם בְּשֹׂאֵר חוֹבֵל בְּחֲבִירוֹ.

הַגִּמְרָא לַעֲלִיל (כב) הִבִּיאָה אֵת דַּעַת רַבִּי אִילְעָא, שֶׁהִטְעֵם שֶׁלְּדַבְּרִי
חֲכָמִים עֵדִים וּזְמִמִּים מִשְׁמַלְמִים וְאִינֵם לֹקִים הוּא מִשּׁוֹם שֶׁבִּפְרוּשׁ
רִיבְתָּה תּוֹרָה עֵדִים וּזְמִמִּים לְתִשְׁלּוּמִים, הַגִּמְרָא מִבִּיאָה כַּעַת דַּעַת
נוֹסֶפֶת בְּעֵנֶין: רַבִּי אִלְעָזָר אוֹמֵר, מַה שְׁעֵדִים וּזְמִמִּין מְוַנָּא מְשֻׁלְּמִי
וּמִיִּלְקָא לֹא לָקֵן, אִין זֶה מִחַמַּת לִימּוֹד מִפְּסוֹק, אֲלֵא מִשּׁוֹם דְּלֹאֹ בְּנִי
הִתְרָאָה נִינְהוּ – אִין הִתְרָאָה שִׁיכֵת בָּהֶם, וְכִמּוֹ שִׁבּוּאֵר לַהֲלֵל, וְכִיּוֹן
שֶׁאִין עֹנֵשׁ הַגּוֹף נִיתֵן לֹא הִתְרָאָה, חֵיבוֹם הוּא תְּשֻׁלּוּמֵי מִמּוֹן.
מִבֹּאֵרֵת הַגִּמְרָא מִדּוּעַ לֹא שִׁיכֵת בָּהֶם הִתְרָאָה: אִמֵּר רַבָּנָא, תִּדַּע
שֶׁכֵּן הוּא, שֶׁאִינֵם בְּנֵי הַתְּרָאָה, שֶׁהָרִי נִיתָרִי בֶּהוּ אִימָת – מִתִּי נִתְרָה
בָּהֶם, נִיתָרִי בֶּהוּ מְעִיקָרָא – אִם נִתְרָה בָּהֶם יוֹם אוֹ שַׁעַת קוֹדֵם
שִׁיעִידוֹ, שֶׁאִם יוֹזֵם לִלְקֹ, אִמֵּרִי אִישְׁתַּלְּחִין – יְכוּלִים הֵם לוֹמֵר
שֶׁבִּשְׁעַת הָעֵדוּת שִׁכְחוּ אֵת הַהִתְרָאָה, כִּיּוֹן שֶׁעֲבַר זְמַן, וּבִטְלָה
הַהִתְרָאָה. נִיתָרִי בֶּהוּ בְּשַׁעַת מְעִשָּׂה – בִּשְׁעַת הָעֵדוּת, פֶּרְשִׁי וְלֹא
מְקַהֲרִי – יִפְרְשׁוּ וְלֹא יַעֲיִדוּ כִּלְל אֲפִילוּ עֵדוּת אֲמוֹת, שִׁיאֲמָרוּ, כִּיּוֹן
שֶׁאִנּוּ חֲשׁוּדִים בְּעֵינֵיכֶם מַה לָּנוּ וְלִצְרָה זֹאת. נִיתָרִי בֶּהוּ לְכַסּוֹף –

לְאַחֵר שֶׁכֵּבֵר הָעֵידוֹ, מֵאִי דִּהְיֶה תָּהוּ – הָרִי כִיּוֹן שֶׁכֵּבֵר הָעֵידוֹ אִינֵם
יְכוּלִים לְחַזּוֹר בָּהֶם מִעֵדוּתָם, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא שִׁיכֵת בָּהֶם הִתְרָאָה,
פְּטוּרִים מִמִּלְּקוֹת וּמִשְׁמַלְמִים מִמּוֹן.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עַל דְּבָרֵי רַבָּא: מְתַקֵּן לָהּ אֲכִנִּי, וְנִיתָרִי בֶּהוּ – הֵלֵא
נוֹכַל לְהִתְרוֹת בָּהֶם בְּתוֹף כִּדִּי דְּבִיּוֹר לְאַחֵר עֵדוּת הָעֵד הַשֵּׁנִי, שְׁבוּמֵן
זֶה הֵם יְכוּלִים לְחַזּוֹר בָּהֶם מִעֵדוּתָם, וְאִם כֵּן תּוֹעִיל הַהִתְרָאָה.
מִבִּיאָה הַגִּמְרָא קוּשִׁיא נּוֹסֶפֶת עַל רַבָּא: מְתַקֵּן לָהּ רַב אִיכָּא בְּרִיָּה
דְּרַב אִיכָּא, וְנִיתָרִי בֶּהוּ מְעִיקָרָא – נִתְרָה בָּהֶם הִתְרָאָה גִּמְרוּרָה לְפָנֵי
שְׂבֹא לְבִית דִּין, וּבִשְׁעַת עֵדוּתָם נִרְמָז בֶּהוּ רְמוּזִי – נִרְמָז לָהֶם אֵת
הַהִתְרָאָה בְּלִשׁוֹן רַבָּא שֶׁלֹּא יִקְפִּידוּ, אִךְ לֹא יוֹכְלוּ לוֹמֵר שֶׁכִּבְחוּ.
נִמְצָא שֶׁלְּדַבְּרִי אֲבִי הַמִּקְשָׁה עַל רַבָּא וְסוֹבֵר שֶׁאֲפָשָׁר לְהִתְרוֹת
בְּעֵדִים וּזְמִמִּים, עֵדִים וּזְמִמִּים צְרִיכִים הִתְרָאָה. הַגִּמְרָא מִבֹּאֵרֵת
שֶׁאִף אֲבִי חֹזֵר בּוֹ מִדְּבָרִים אֵלּוּ: הִדֵּר – חֹזֵר וְאִמֵּר אֲכִנִּי, לֹא מִיִּלְתָּ
הֵיא דְּאִמֵּרִי – אִין נִכּוֹן הִדְּבַר שֶׁאֲמַרְתָּ, שְׁעֵדִים וּזְמִמִּים צְרִיכִים
הִתְרָאָה, דֹּאִי פִלְקָא דְּעֵתָךְ לוֹמֵר שְׁעֵדִים וּזְמִמִּין צְרִיכִין הִתְרָאָה,
נִמְצָא דְּכִי לֹא מְתַרְיֵן בֶּהוּ – אִם לֹא הִתְרוּ בָּהֶם, וְהָעֵידוֹ בִּשְׁקָר עַל
אִדָּם הַחֵיב מִיתָה, לֹא מְקַלְיֵן לָהּ – אִין הוֹרִגִים אוֹתָם כִּשְׁחֻזּוֹמָה,
וְלֹא יִתְכֵּן לוֹמֵר כֵּן, דְּמִי אִיכָּא מִיִּדִּי דְּאִינְהוּ בְּעוֹ קְטִיל בְּלֵא הִתְרָאָה,
וְאִינְהוּ בְּעוֹ הִתְרָאָה – וְכִי יִתְכֵּן לוֹמֵר כֵּן, שֶׁהֵם רָצוּ לְהִרוֹג אֵת
הַנִּידּוֹן בִּלְאֵי הַהִתְרָאָה, שֶׁהָרִי הָעֵידוֹ עַל מַעֲשֵׂה שֶׁלֹּא הִיָּה מַעֲלָם,
וּבּוֹדֵאִי שֶׁלֹּא הִיָּה בּוֹ הִתְרָאָה, וְכִדִּי לְהִרוֹג אוֹתָם נִצְטָרָךְ הִתְרָאָה,
הֵא בְּעֵינֵי – הָרִי יֵשׁ צוֹרֵךְ שִׁתְקִיִּים 'עֲשִׂיתֶם לִי בְּאִשְׁרִי וְאִם לְעִשְׂוֹת
לְאִחִי', כְּלוֹמֵר שֶׁעוֹנֵשׁ הוּא אוֹתוֹ דְּבַר שֶׁתְּכַוְּנוּ לְגִרוֹם לְנִידּוֹן,
וְלִיָּבֵא – וְאִין זֶה מִתְקִיִּים בְּאֹפֶן זֶה, שֶׁהֵם זְמֻמוֹהוּ לְהוֹרִגוֹ לֵלֵא
הִתְרָאָה, וְאִינוּ הוֹרִגִים אוֹתָם רַק אִם הִתְרוּ בָּהֶם. אֲלֵא וְדֹאֵי אִין
צוֹרֵךְ בְּהִתְרָאָה כִּדִּי לְהַעֲנִישׁ עֵדִים וּזְמִמִּים. נִמְצָא שְׂכִין לְרַבָּא וּבִין
לְאֲבִי אִין הִתְרָאָה בְּעֵדִים וּזְמִמִּים, וְזֶהוּ טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי אִלְעָזָר
שֶׁהֵם מִשְׁמַלְמִים וְאִינֵם לֹקִים.
הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי אֲבִי: מְתַקֵּן לָהּ רַב סָמָא בְּרִיָּה דְּרַב יְרֵמְיָה,
אֲלֵא מְעַתָּה – לְדַבְּרֵי אֲבִי שֶׁהִטְעֵם שֶׁאִין עֵדִים וּזְמִמִּים צְרִיכִים
הִתְרָאָה הוּא כִּדִּי שִׁתְקִיִּים 'כֹּאשֶׁר זִמְם', אִם כֵּן עֵדִים וּזְמִמִּים
שֶׁהֵעִידוּ עַל פְּלוֹנִי כֹהֵן שֶׁהוּא בֵּן יְרוּשָׁה וְכֵן חֲלוּצָה, שֶׁלֹּא מְקִימִים
בָּהֶם כֹּאשֶׁר זִמְם, לְעִשְׂוֹתָם חֲלָלִים, אֲלֵא הֵם לֹקִים, דְּחֵיבוֹ מִלְּקוֹת
שֶׁבָּהֶם לֹא מְבִאֲשֶׁר זִמְם' קָא מִיתְרַבִּי – אִינוּ מִדִּין 'כֹּאשֶׁר זִמְם', אֲלֵא
נִלְמַד מִהַפְּסוֹק (ויקרא כה א) 'וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הִרְשָׁע, לִיֵּדְעִי הִתְרָאָה
– נִצְרִיךְ הִתְרָאָה כִּדִּי לְהַלְקוֹתָם, שֶׁהָרִי כֹאֵן לֹא שִׁיךְ טַעְמוֹ שֶׁל
אֲבִי.

מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: אִמֵּר קִרָּא (ויקרא כד כב), 'מִשְׁפָּט אֲחֵד יִהְיֶה לָכֶם',
וְדוֹרְשִׁים מִכָּךְ שֶׁצְרִיךְ שִׁיחִיה מִשְׁפָּט הַשְּׁנֵי לְכוּלָּהֶם, וְלִכֵּן יֵשׁ
לְהַשׁוּוֹת אֵת כֹּל הָעֵדִים הַזּוֹמִמִּים לְדִין אֶחָד, וְכִיּוֹן שֶׁרֹב עֵדִים
זְמִמִּים נִעְנָשִׁים מִדִּין 'כֹּאשֶׁר זִמְם' וְאִינֵם צְרִיכִים הִתְרָאָה, אִף
בְּאֹפֶן שֶׁהֵם נִעְנָשִׁים מִדִּין 'וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת רִשָּׁע, אִינֵם צְרִיכִים
הִתְרָאָה.

הַגִּמְרָא לַעֲלִיל (כג) בִּיאָרָה שֶׁלְּדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן הִטְעֵם שֶׁחֻבֵּל בְּחֲבִירוֹ
מִשְׁלָם וְאִינוּ לֹקֵה הוּא מִשּׁוֹם שֶׁבִּפְרוּשׁ רִיבְתָּה תּוֹרָה חוֹבֵל
בְּחֲבִירוֹ לְתִשְׁלּוּמִים, הַגִּמְרָא מִבִּיאָה כַּעַת טַעַם אַחֵר: רַב שִׁישָׁא
בְּרִיָּה דְּרַב אִדִּי אִמֵּר, חוֹבֵל בְּחֲבִירוֹ נִמְיֵי, דְּמְוַנָּא מְשֻׁלְּמִי וְיִמְלִיקָא לֹא
לָקֵן, נִלְמַד מִהָכָּא, נֶאֱמַר בַּפֶּסֶק (שמות כב ב) 'וְכִי יִנְצוּ אֲנָשִׁים וְנִנְצוּ
אִשָּׁה הָרָה וְיִצְאוּ לְדִיָּה, וְאִמֵּר רַבִּי אִלְעָזָר, בְּמִצְוֹת ו–בְּמִרְיָבָה
שְׂכִימִיתָה הַכְּתוּב מִדְּרָב, שֶׁהִיא הָאֶחָד מִתְּכוּן לְהִרוֹג אֵת חֲבִירוֹ,
דְּכְתִיב בַּפֶּסֶק שֶׁאֲחִירוֹ 'וְאִם יָהִי וְנִתְּתָה נַפְשׁ תַּחַת נַפְשׁ' –
שֶׁאִם מִתָּה הָאִשָּׁה יֵשׁ לְהִרוֹג אֵת הַמְּכָה, וְאִף שֶׁלֹּא תִּתְכוּן לְהִרוֹג
אֵת הָאִשָּׁה אֲלֵא אֵת חֲבִירוֹ, וְלִימַד הַכְּתוּב שֶׁהַמְּכָה לְהִרוֹג אִדָּם
זֶה וְהָרָג אִדָּם אַחֵר, חֵיב מִיתָה. וְיֵשׁ לְבַרְר, חֵיב דְּמִי – בִּיאִיזָה אֹפֶן
מִדּוּבֵר, אִי דִּלָּא אֲתָרִי בִּיָּה – אִם לֹא הִתְרוּ בִּמְכָה, אֲמַאי מִקְטִיל –
מִדּוּעַ הוּא חֵיב מִיתָה, וְהֵלֵא אִין חֵיבוֹ מִיתָה לֵלֵא הִתְרָאָה. אֲלֵא

1 ופרכינן: חובל בחבירו — דעל כרחק בממוץ נידון — תקשי: בטלת לאו ד"לא יוסיף פן
2 יוסיף", שהוא אזהרה למכה את חבירו והיה אם בן הכות — במסכת מכות (בבב) מוקמינן
3 לה בעדים וזממין. אלא — על כרחק, כיון דרבייה קרא לתשלומין, איכא לאוקמא לענש
4 מלקות דלאו ידידיה, במעידין אנו את איש פלוני כחן שהוא בן גרשה. דליכא לאוקמי
5 "כאשר זמם" ולומר ידא הוא בן גרשה תחתיו,
6 אלא סופג את הארבעים. והכי תנן במסכת
7 מכות. וחובל בחבירו נמי מוקמינן ליה בשאין בה
8 שוה פרוטה בכל חמשה דברים שבה, כגון שלא
9 פיתחו מכספו וממלאכתו, ורפיפי לא הוצרך,
10 ולא צער היה בה, ובשוטה שאין לה ברשה.
11 וחכא נמי באחרתו מצית לאוקמי מלקות ידיה
12 בבוגרת. אבל נערה — לישלם ולא לילקי,
13 הואיל וריבתה גידרה שוה ד"תחת" "תחת"
14 לתשלומין. לבראביי — בשלהו פירקין,
15 דפרכינן: ואימא חמשים אמר רחמנא מכל מילי?
16 ושני אביי: חמשים כסף נתחדשו תחת קנס
17 העיני, אבל בושת ופגם שהוא בשאר חובלים
18 — לא כלל כאן. השוכב עמה — קרא יתירא
19 הוא לדרשה, נימא: ונתן לאבי הנערה חמשים
20 כסף. מכלל דבושת ופגם — דלאו מחמת הנאת
21 שכיבה ניתנה, שהרי ישנן בשאר חובלים — לא
22 כיליגוה בגייהו דהני. רבי אלעזר אומר עדים
23 וזממין דממונא משלמי ולא לקו — לא צריכי
24 קרא, דסברא היא דמלקות לא שייך בהו. דלאו
25 בני התראה ניתנו — קודם עדות, כדמפרש רבא
26 ואזיל, הלכך, אי איכא למענשינהו — לא
27 תענשינהו אלא ממוץ, דאין עונש הגוף בלא
28 התראה. ואף על גב דגבי בן גרשה ובן חלוצה
29 ענשינן להו מלקות בלא התראה — התם גזירת
30 הכתוב, דאשכחן בהו מלקות בהדיא "והיה אם
31 בן הכות", ומוקמינן לקרא במידי דלא מצית
32 למענשינהו מ"כאשר זמם", אבל היכא דמצית
33 למיעבד בהו חומה — לא שייך בהו מלקות.
34 תיע — שאי אפשר להתרות בהם. פניקרא —
35 יום או שעה קודם שיעידו העדות. אמר
36 אישתלין — שכתבו ההתראה, הרי שבטלה
37 ההתראה. פרשי ולא מסהרי — אפילו אמת.
38 הואיל ואנו חשדים בעיניכם, מה לנו ולצדקה
39 לכסוף — לאחר שהעידו. מאי דהוה הוה —
40 דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, ואינן יכולין
41 לחזור. וניתניו בהו דבור כדי דבור — לאחר
42 שהעידו, דתוך כדי דבור כדבור דמי, ויכולים
43 לחזור. תוך כדי דבור — כדי שאילת שלום.
44 ונרמו רמזיו — בשעת העדות נרמזו להם רמזים
45 על ההתראה להזכירם, ובלשון רך, שלא
46 יקפידו. לאו מילתא היא דאמרי — שידו עדים
47 וזממין צריכין להתראה. הכי גרסינן: דאינהו בעו
48 למיקטל בלא התראה, ואינהו בעו התראה כו',
49 כאשר זמם — והם זממו להרוג את זה בעדותן
50 שלא היה ולא נברא, ולא התרו בו ההתראה
51 שהעידו עליה. אלא מעתה — דהאי דלא בעו
52 התראה משום "כאשר זמם" הוא, מלקות של
53 זוממי עדות בן גרשה ובן חלוצה. דלאו מכאשר
54 זמם אתי — עונש ידידו, שהרי לא זממו
55 להלקותו אלא לחלול. משפט השוה — וכיון
56 דרוב זוממין לאו בני התראה ניתנו, הני נמי לא
57 שמתכוין היה להורגו. הכתוב מרבר — דכתיב "אם אסון יהיה", שמתה האשה — ונתת
58 נפש, ואף על פי שלא נתכוון אלא לחבירו. ואשמעינן: נתכוון להרוג את זה והרג את זה
59 — חייב. אי דלא אתריי ביה — אם תמיתו תהרג. לרבר חמור — מיתה. הוי מותרה לרבר הקל — שאם יכנו ולא ימות ילקה, ואפילו הכי אמר רחמנא דכי אין שם חיוב מיתה — יענש
60 דמי ולדות. ואף על גב דאיכא התראה למלקות. אלמא: משלם ואינו לוקה.

1 אלא אפשר לקיזמי בבן גרשה או בבן חלוצה — ואם תאמר: אמאי לקו — אעדות דבן
2 גרשה, הא הוי עדות שאין אתה יכול להזימה! ויש לומר: דלא חשיב עדות שאין
3 אתה יכול להזימה אלא במעידין על הטרפה, דאי אפשר לקיזמי בשום דבר, לא במיתה ולא
4 במלקות, דגברא קטילא בעו למיקטל. אבל הכא נתקימה חומה במלקות. מיבעי ליה
5 לכדאביי — ואם תאמר: כיון דאיצטריך "תחת"
6 לרר דרשה, אם כן מנא לן מיטב? ויש לומר: דילין
7 מנתנה או מכסף.
8 ועולא נפקא ליה מדברא — משמע דרבא סבר
9 בעולא, דרבי יוחנן גופיה הוה דריש
10 בעולא אי לאו משום דמיבעי ליה לכדאביי. וקשה
11 לרבינו משום בן אברם: דבפרק "השוכר את
12 הפועלים" (בבא מציעא ע"א) משמע בהדיא
13 דסבר רבי יוחנן גבי חוסס פרה ורש בה — לוקה
14 ומשלם, דמוקי לה אביי רבי מאיר. ורבא אמר
15 לעולם כרבנן, ואתנן אסרה תורה אפילו בא על
16 אמו. פירוש: ומשלם לצאת ידי שמים. משמע
17 דבדיון לוקה ואינו משלם: ולמאי דפרישית לעיל
18 — דלמסקנא דזוקא דהני תלת אית ליה לעולא
19 דממונא משלם ולא לקי — אתי שפיר, דבעלמא
20 סבר רבי יוחנן דלוקה ואין משלם, כדדריש רבי
21 יוחנן, וסמין ליה "ארבעים יבנה".
22 ניתרי בהו מעיקרא וכו' — ואם תאמר: תיפוק
23 ליה דהויא התראת ספק, דאין אנו
24 יודעין אם מעידים שקרי ויש לומר: דהתראת ספק
25 לא הויא אלא כגון אל תותיר, שאף למותרה
26 עצמו הוא ספק, שסבור שעדיין יש שהות ביום,
27 אבל הכא המותרין יודעין שעדיין שקר.
28 וניתרי בהו תוך כדי דבור — ואם תאמר:
29 היכי מצי תו הדרי בהו? וזא בהתראה
30 איכא טפי מכדי דבור, שהוא כדי שאילת שלום!
31 ויש לומר: דכל זמן שעסקים באותו דבר חשיב
32 הכל תוך כדי דבור, כדאמרין במכות (ו"א),
33 דאפילו מעידין מאה, כל אחד תוך כדי דבור של
34 חבירו — חשוכין כולן תוך כדי דבור של ראשון,
35 ואם מנצא אחד מתוך קרוב או פסול — עדותן
36 בטילה.
37 אלא פשיטא דאתרו ביה — ואם תאמר: היכי
38 משלם ממוץ אפילו כי אין אסון? הא כיון
39 דמתכוין להרוג — הוי ליה רודף, ומתחייב בנפשו,
40 וקיס ליה בררבה מיניהו ויש לומר: בשיכולין
41 להצילו באחד מארבעין יבנה, והכי אמרינן בסו"ר
42 (סנהדרין ע"א). ממוצי — דמותרה לרבר חמור
43 הוי מותרה לרבר הקל דלמא לא הוי — אין לומר
44 דטעמא משום דאדריגה הוא דקיבל התראה,
45 דנתיא ליה להירג על מנת שיהרגו שונא,
46 ד"תמות נפש עם פלשתים" הוא דקאמר. אבל לא
47 נתיא ליה להכות את חבירו על מנת שילקוהו.
48 דהא אמנתין דפרק "הנשרפין" (סנהדרין ע"ב)
49 דקתני דחייבי מיתות שנתערבו ידונו בקלה,
50 וקאמר בגמרא (שם פ"ב): ש"מ מותרה לרבר חמור
51 הוי מותרה לרבר הקל, והתם פשיטא דכיון
52 דהתרו בו לסקילה וקבל — כל שכן שאם התרו בו
53 חנק על אותו דבר עצמו שהיה מקבל. ואפילו הכי
54 בעי למימר דמותרה לרבר חמור לא הוי מותרה
55 לרבר הקל. אלא יש לומר דגזירת הכתוב הוא,
56 דבעינן שיתיר עצמו לאותה מיתה. בין קלה בין חמורה.

דלמא

כתובות. אלו נערות – פרק שלישי דף לג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

1 **ודלמא** מלקות חמור – הוה מצוי לשוני: מסתברא מיתה חמורה שכן ניתנה לאנשי עיר
2 הנידחת, כדאמרין בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נא). **אילמלי** נגודה
3 לחנניה מישאל ועזריה הוו פלחי לצלמא – תימה מנא לן דהא אמרין בדרואה (ברכות
4 סאב) כשהוציאו את רבי עקיבא אמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה אימתי יבא לדי
5 ואקיימו בכל נפשך אלמא משמע דבכל נפשך
6 מיירי אפילו היו מייסרין את האדם ביסורין קשין
7 דומיא דרבי עקיבא שהיו מסרין בשרו במסרק
8 ברזל וכל שכן לנגודי ואומר רבינו תם דאדוות צלם
9 לא היה עבודה זרה ממש אלא היה עשוי לכבוד
10 המלך ואף על פי כן היה בו קידוש השם ולכן
11 מסרו עצמן למיתה, והיינו דכתיב (דניאל ג)
12 "לא להלך לית אנן פלחין ולצלם הדבא די אקומת
13 לא נסגוד" משמע שהצלם לא היה תופס
14 באלהות. ומיהו, "פלחו לצלמא" משמע שהצלם
15 היה עבודה זרה, נדקאמר "פלחו".
16 **דלמא** בשוגג ונקא מגלות – תימה לרבינו
17 יצחק: היכי שייך גלות אם מת אחר
18 שחבשוהו שנים או שלשה ימים? הא אמרין בימי
19 שאחוריי (גיטין עב), שחט בו שנים או רוב שנים –
20 הרי זה אינו גולה, וחישינן שמא הרוח בלבולו.
21 וטעמא, דגבי גלות אשכחן מילי טובא דפטור,
22 כגון דרך עלייה, דגבי מיתה אין חילוק בין דרך
23 עלייה לדרך ירידה. הכי נמי גבי גלות בעין
24 שימות מיד, כדכתיב "ויפל עליו וימות" משמע
25 מיד. ואף על גב דגבי מיתה נמי כתיב "וכה איש
26 ומת" – ויש לומר: דמשכחת לה בביתא דרששא,
27 דלא חישינן שמא הרוח בלבולו, כדאמרין
28 התם. אי נמי: דוקא בשחט בו רוב שנים חישינן
29 שמא הרוח בלבולו, דבשל הרוח מבלבלו, אבל
30 בשאר חסדות – אין הרוח מניק כל כך, שיכולין
31 לשמור יפה מבלבול רוח, לכרין על המכה שום
32 דבר. ואם תאמר: היכי מיתוקם קרא בשוגג? הא
33 כתיב שבת בקרא "רק שבתו יתן וגו'" ובשוגג לא
34 מייחייב, כדאמרין בסוף פרק "כיצד הרגל" (בבא
35 קמא כוה). דמרבא מ"פעצ תחת פצע" לחייב על
36 שוגג כמזיד נוק, אבל לא ארבעה דברים! ויש
37 לומר: דמשכחת לה בהוסף לו רצועה אחת,
38 דאמר בי"מניח" (שם לבב), דגולה, ואם לא מת –
39 חייב בארבעה דברים, ולא דמי לשאר שוגג. או
40 כגון שוכנס לחנותו של נגר (שלא) ברשות, דמוכח
41 התם לרב פפא דשייך ביה גלות וארבעה דברים.
42 או נפל מן הגג ברוח מצויה דחייב בארבעה דברים
43 כדאמרין בסוף "כיצד הרגל" (שם כוה),
44 ומסתברא דאם מת – דגולה, ועוד, דאפשר דהו
45 שוגג על המיתה ומזיד על החבילה. **גנב** שור
46 הנסקל וטבחו משלם תשלומי ארבעה וחמשה –
47 תימה: דתיקשי מזהב לריש לקיש, דאמר בפרק
48 "מרובה" (שם עזב). כל היכא דליתיה במכירה
49 ליתיה בטביחה, והבא שור הנסקל ליתיה במכירה!
50 ויש לומר: דהתם קדישם חמיר, דליתנהו כלל
51 במכירה! אבל שור הנסקל, אם ימכרו לנכרי אין
52 תופס דמיו. ולרבינו תם שאומר דאין שור הנסקל
53 נאסר מחיים נידא. **לאו** משום דלא מייחייב כו'
54 – אף על גב דהבא אפילו לצאת ידי שמים אינו
55 חייב, דדוקא במזון הוא דאמר רבא ב"השוכר את
56 הפועלים" (בבא מציעא צא, א). אתנן אסרה תורה
57 אפילו בא על אמו, דמייחייב בבא לצאת ידי
58 שמים, אבל קנס לא מייחייב אלא על פי בית דין,
59 כדאמרין: "אשר ירשיעון אלהים" – פרט למרשיע עצמו.
60

נגדה – יסורין. ולא שני לך כו' – יסורי המלכות – הבאה שאין לה קצבה היא. אבל
מלקות יש לה קצבה – ארבעים. הניחא לרבנן דאמרי – בסנהדרין, ב"אלו הן הנשרפים"
(עט, א); נתכוון להרוג את זה והרג את זה – חייב, והאי "ונתת נפש" – ממש קאמר, אית
לן למידק ואוקמי קרא בשחתו בו, ולמילף דאף על גב דאיכא התראה – יענש ממון
כשאין שם מיתה. **אלא** לרבי דאמר – התם:
נתכוון להרוג את זה והרג את זה – אינו נהרג,
אלא משלם דמי האשה ליוזשיה, אם כן אפשר
לאוקמי קרא בשלא חתרו בו, ומשום הכי, כי
אין אסון משלם דמי ולדות, וכי יש אסון משלם
דמי אשה. אבל אתרו ביה – אימא לך לוקה
ואינו משלם. **מאי איכא לטרי** – מהדיכא תיתי
חובל בחבירו לתשלומין, ואף כשהתרו בו על
פשענתו – כדמרגמין: "על בוריו", ששב
לכחו ולאינתו הראשון. **אלא** מלמד שחובשין
אותו – לא נאמר מקרא זה אלא ללמדך
דהיכא דהכחו ולא מת ונפל למשכב – יחבשו
את המכה החוץ בבית האסורין, עד שנהיה:
"אם יקום והתהלך בחוץ", או "ונקה המכה".
מכלל דע השתא לא יצא מידי בית דין, אלא
נחבשו. ואי מיית קטלינן ליה – ויכון דאמרת
חובשין, מכלל דאי מיית ניוק – קטלינן ליה
דלאי. דאי לאו לקטלא, למאי חבשנין ליה?
לדבר חמור – מיתמא בשוגג – מלקות
ד"לא יוסף" דחובל ולא מתו. **ואמר רחמנא** –
להיכא דלא מתו, דאיכא ממון ומלקות – גידון
במזון, דכתיב "שבתו יתן". **ממאי** – דהאי
"והכה איש את רעהו" במזיד קא משתעי, והאי
"ונקה" דילפינן מיניה חבישה – נוקה מקטלא
קאמר, דתשמע מינה דאי מיית קטלינן ליה, ועל
כרחין בחתרו בו. **לממא** בשוגג – משתעי, ולא
חתרו בו. וחבישה לאו לקטלא, "ונקה" נמי לאו
לקטלא, אלא מגלות דערי מקלט. וחבישה
דילפינן מינה לגלות קאמר, ומשום הכי כי נקה
מגלות – ישלם ממון. אבל היכא דאתרו ביה,
אימא לך דכי לא מיית – לוקה ואינו משלם:
ריש לקיש מחדר אשניא דרומיא דרמינן בריש
משעתן מתנינן דמכות אדכתובות. **הא מני** –
מתנינן דקתני בא על אחותו נתן קנס – רבי
מאיר היא דאמר לעיל לוקה ומשלם, שלא
השם המביא לידי מכות מביאו לידי תשלומין.
אפילו בתו נמי – דמיקטיל עלה, לישלם. דהא
לא סבירא ליה לרבי מאיר דפטור משום דרבה
מיניה, ואמאי תנן מתנינן הבא על בתו פטור מן
הקנס? **וטבח בשבת** – איכא חיוב מיתה, וכן
לעבודה זרה. שור הנסקל – לקמן פריך: הא לא
שוה מידי. בטובח על ידי אחר – הגנב צוה
לשלוחו לחשוט. וכי – שליח חוטא, ושולח
מתחייב קנס דארבעה וחמשה? והא קיימא לן
בקדושין (מב) אין שליח לדבר עבירה; מכירה
אי אפשר אלא על ידי אחר, שהלוקח לוקח
ממנו. תחת השור – מצי למכתב "ששלם בשור".
עבד איהו לא מייחייב – דהא מיקטיל, לאו
משום דלא מייחייב הוא – דחויבא רמיא עליה,
אלא משום דקם ליה דבריה מיניה.
רבי

רבי

בנפשו.

כתובות דף לג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רנג

בְּשׁוּנֵי, וללא התראה, וכוונת הכתוב 'נזקה המכה' היא שאם לא
מת המוכה ונָקָה – נפטר מַגְלֹת, וכוונת הפסוק שחובשים את
המכה בשגגה כדי לראות אם ימות המוכה ויתחייב הלה גלות, או
שיבריא ויפטר מגלות, ואז 'שבתו יתן ורפא ירפא', כיון שלא התרו
בו. אבל אם התרו בו, יתכן שלוקה המכה ואינו משלם. ומניין לך
שחובל בחבירו שהתרו בו למלקות משלם ואינו לוקה. מסיימת
הגמרא: קָשְׁיָא – אכן קשה הדבר על שיטת רב יעקב.

הגמרא חוזרת עתה לקושיא שבתחילת הסוגיא (לא), שבמשנתנינו
מבואר שיש חיוב קנס בבא על אחותו וכו', ואילו במשנה במכות
(יג), מבואר שהבא על אחותו חייב מלקות, והרי אין אדם לוקה
ומשלם על מעשה אחד. ולעיל הביאה הגמרא את תירוציהם של
עולא (לב) ורבי יוחנן (לז), עתה מביאה הגמרא תירוץ נוסף. רִישׁ
לְקִישׁ אָמַר, הָא מַנִּי – כדעת מי שנשנתה משנתנינו, כרבי מאיר היא,
דְּאָמַר שָׂאדָם שהתחייב מלקות ותשלומים בבת אחת לוקה וּמְשַׁלֵּם,
והאונס או מפתה לוקה כמבואר במסכת מכות, ומשלם קנס
כמבואר במשנתנינו.

מקשה הגמרא: אִי משנתנינו כרבי מאיר היא, אִפְּלוּ באונס או
מפתה את בתו, שחייב מיתה, נָפִי יתחייב לשלם קנס, כיון שאפשר
להענישו בשני עונשים, ואילו בסיפא של משנתנינו (להלן לז) מבואר
שהוא פטור מקנס לפי שאין אדם מת ומשלם.

מתרצת הגמרא: וְכִי תִיָּא – ואם תרצה ליישב ולומר, שאף רבי
מאיר, רק לוקה וּמְשַׁלֵּם אֵית לֵיה – הוא סובר רק שאדם יכול
להתחייב מלקות וממון על מעשה אחד, אבל מֵת וּמְשַׁלֵּם לֵית לֵיה
– הוא מודה שאין אדם מתחייב מיתה וממון על מעשה אחד, ולכן
בבא על בתו פטור מקנס.

מנסה הגמרא לדחות את התירוץ: וְלֹא – וכי אינו סובר שאדם
מתחייב אף מיתה וממון, וְהִתְנַיָּא בברייתא, גָּנַב שור או שה וְנִכַּח
אותו בְּשֶׁבֶת, שמלבד חיוב תשלומי ארבעה וחמשה חייב גם מיתה
על מעשה השחיטה בשבת, וכן אם גָּנַב וְנִכַּח לְעִבּוּדֵת בּוֹכֵבִים
שחייב גם מיתה משום עבודה זרה, וכן אם גָּנַב שור הַנֶּסֶקֶל – שור
שהמית אדם שיש מצוה לסקולו והוא אסור בהנאה, וְנִכַּחוּ, בכל
אלו מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלָּמִי אַרְבַּעַת וְחֲמִשָּׁה, דְּכִי רַבִּי מֵאִיר. וְהַכְּמִים פּוֹמְרִין
מתשלומי ארבעה וחמשה. הרי שרבי מאיר סובר שכשיש עליו
חיוב מיתה ותשלומים, כגון בטובח בשבת או לעבודה זרה, אין
חיוב המיתה פוטרו מתשלומים.

הגמרא חוזרת ומעמידה את תירוצה, שיש חילוק בין מיתה
למלקות. אומרת הגמרא: הָא אֵיתָּמַר עֲלָה – הרי על ברייתא זו
שנינו, אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמַר לֵה – ויש אומרים
שְׂאָמַר כֵּן רַבִּי יִרְמְיָה, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ, רַבִּי אֲבִין וְרַבִּי
אִלְעָא וְכָל חֲבֻרְתָּא – וכל חבורת החכמים מְשַׁמְיָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן
אָמַר, שהטעם שרבי מאיר מחייב בברייתא ממון, הוא כיון
שמדובר בה פְּטוּכָה עַל יְדֵי אַחֵר – שמנינה שלוח לשחוט את
הבהמה הגנובה, וכיון שאין הגנב מתחייב מיתה, אלא השליח,
מתחייב הגנב בתשלומי ארבעה וחמשה מחמת טביחת השליח,
אך אין ראייה שרבי מאיר סובר שאדם מת ומשלם על מעשה אחד.
וממילא ניתן להעמיד את משנתנינו כרבי מאיר, שאדם לוקה
ומשלם, אך בבא על בתו פטור מקנס, כיון שאף לרבי מאיר אין
אדם מת ומשלם.

תמחה הגמרא: כיצד אתה אומר שמדובר בטובח על ידי שליח,
וכי יתכן הדבר שֶׁהָא – השליח חֹטֵא, וְהָא, הגנב, מְתַחַיֵּב לְשֵׁלֶם
ארבעה וחמשה, והרי אין שליח לדבר עבירה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, לגבי דין ארבעה וחמשה יש לימוד
מיוחד שיש שליח לדבר עבירה, דְּאָמַר רַבְּהִינָא (שמות כא לו) 'וְנִכַּחוּ
אוּ מְרִירָה, ומקשים טביחה למכירה, הִיא מְכִיחָה נְעִשִׁית רק עַל יְדֵי
אַחֵר, שהרי לולי הקונה אינו יכול למכור, אִף מְכִיחָה מְחִיבֵת
בתשלומים גם כשנעשית עַל יְדֵי אַחֵר, והיינו על ידי שליח. מקור
נוסף לכך: דְּכִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָא תָּנָא – בבית מדרשו של רבי ישמעאל

דְּלָמָא עוֹנֵשׁ מַלְקוֹת חֲמוּר מְעוֹנֵשׁ מִיתָה. וראיה לכך, דְּאָמַר רַב,
אִלְמָלִי נְגִידוּת – אילו היו מייסרים לְהַנְיָה מִשְׁאָל וְעוֹרֵיהָ כְּדִי
שיעבדו לצלם של נבוכדנצר, פָּלְחוּ לְצִלָּמָא – היו עובדים לצלם,
ואף שהסכימו למסור עצמם למיתה, לא היו מוסירים עצמם
ליסורים, ומבואר שיסורים קשים לאדם יותר ממיתה.

מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיה רַב סָמָא בְּרִיה דְּרַב אִסִּי לְרַב אִשִּׁי, וְאָמַרִי
לֵה – ויש אומרים שרַב סָמָא בְּרִיה דְּרַב אִשִּׁי הוא שאמר זאת לְרַב
אִשִּׁי, וְכִי לֹא שָׁנִי לָךְ – וכי אינך סבור שיש שינוי וחילוק בֵּין הַבָּאָה
שִׁישׁ לֵה קֶצֶבָה, במלקות בית דין שהם שלושים ותשע, לְהַכָּה
שְׂאִין לֵה קֶצֶבָה שהיה מלקה אותם נבוכדנצר, ואף שמלקות שאין
להם קצבה חמורים ממיתה, מלקות שיש להם קצבה קלים
ממיתה.

הגמרא מביאה קושיא אחרת על לימודו של רב שישא: מְתַקֵּיף לֵה
רַב יַעֲקֹב מְנַהֵר פְּקוּדִי, הִנִּיחָא – דברי רב שישא מובנים לְרַבְּהִי,
דְּאָמַרִי (סנהדרין עט), שכשאמר הכתוב (שמות כא כג) 'וְאִם אִסּוֹן יִהְיֶה
וְתַתָּה נָפֶשׁ תַּתַּח נָפֶשׁ' הכוונה היא לנֶפֶשׁ מְשֻׁשׁ, שההורג את
האשה יהרג אף שהתכוון להרוג את חבירו, אכן מוכרחים
להעמיד את הפסוק באופן שהייתה התראה, ומוכח שאף על פי כן
אם לא מתה האשה, אלא רק הוכחה, משלם דמי ולדות. אִלָּא
לְרַבִּי דְּאָמַר שכונת הכתוב היא לחיוב מָמוֹן, שאם נהרגה האשה
משלם המכה את דמיה ליורשיה, אך פטור ממיתה, כיון
שהמתכוון להרוג אדם אחד והרג אדם אחר פטור, אם כן יתכן
שמדובר בפסוק בשלא היתה התראה, ולכן אם לא נהרגה האשה
משלם דמי ולדות, אך יתכן שאם היו מתרים בו, היה לוקה ולא
משלם, וּמֵאִי אִיבָא לְמִימַר – מנין שחובל בחבירו שהתרו בו
למלקות, משלם ואינו לוקה.

הגמרא מביאה מקור אחר לכך שחובל בחבירו משלם ואינו לוקה:
אִלָּא אָמַר רַב יַעֲקֹב מְנַהֵר פְּקוּדִי מְשַׁמְיָה דְּרַבָּא, דִּין זֶה נִלְמַד מְהֵבָא,
נִאמַר בפסוק לגבי המכה את חבירו (שם כא יט) 'אִם יָקוּם וְהִתְחַלֵּף
בְּחוּצוֹ עַל מִשְׁעָנָיו וְנָקָה הַמִּכָּה, כלומר, שאם לא מת המוכה פטור
המכה ממיתה, וקשה, וְכִי לולי הפסוק תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהָא –
המוכה, בריא וְהַחֲלֵף בְּשׂוֹק, וְהָא – המכה נִהְיָה, והרי ודאי שאם לא
מת המוכה אין המכה נהרג, אִלָּא הפסוק מְלַמֵּד שָׂאם הכהו ונפל
למשכב, חֹזְקִין אוֹתוֹ בבית האסורים, עד שנראה מה יקרה
למוכה, וְאִי לאחר זמן מֵית המוכה, מְסַלִּין לֵיה – הורגים את
המכה, וְאִי לֹא מֵית, אין הורגים אותו, אלא רק 'שְׂכַתוֹ יִתֵּן וְרַפָּא
יִרְפָּא' (שם) שמתחייב בדמי שבת וריפוי. ויש לברר, הִכִּי דָמִי – איך
מדובר כאן, אִי דִלָּא אֲתָרוּ בֵּיה שאם יהרוג יתחייב מיתה, אפילו
אם מת המוכה, אֲמַאי מִיֻּקְמָל – מדוע נהרג המכה, הרי אין בית
דין הורגים ללא התראה. אִלָּא פְּשִׁטָּא שמדובר דְּאֲתָרוּ בֵּיה, והרי
מוֹתֵרָה לְדָבָר חֲמוּר מוֹתֵרָה גַם לְדָבָר קָל, ונמצא שבהתראת מיתה
כלולה גם התראת מלקות, ואף על פי כן אָמַר רַבְּהִינָא 'שְׂכַתוֹ יִתֵּן
וְרַפָּא יִרְפָּא' – שחייב לשלם ממון, ומבואר שהחובל בחבירו משלם
ואינו לוקה, אפילו באופן שהתרו בו.

הגמרא מקשה על דברי רב יעקב, כפי שהקשתה על דברי רב
שישא: מְתַקֵּיף לֵה רַב אִשִּׁי, מְמַאי מוֹתֵרָה לְדָבָר חֲמוּר הֵוִי מוֹתֵרָה
לְדָבָר קָל, דְּלָמָא לֹא הֵוִי מוֹתֵרָה לְדָבָר קָל. ועוד, אִף אִם תִּמְצָא
לומַר שמותרת לדבר חמור הֵוִי מותרת לדבר קל, קשה, מְמַאי
דְּמִיתָה חֲמוּרָה מִמִּלְקוֹת, דְּלָמָא מַלְקוֹת חֲמוּרָה מִמִּיתָה, דְּאָמַר רַב,
אִלְמָלִי נְגִידוּת לְהַנְיָה מִשְׁאָל וְעוֹרֵיהָ, פָּלְחוּ לְצִלָּמָא. מתרצת
הגמרא: אָמַר לֵיה רַב סָמָא בְּרִיה דְּרַב אִסִּי לְרַב אִשִּׁי, וְאָמַרִי לֵה רַב
סָמָא בְּרִיה דְּרַב אִשִּׁי, וְכִי לֹא שָׁנִי לָךְ בֵּין הַבָּאָה שִׁישׁ לֵה
קֶצֶבָה, שהיא קלה ממיתה, לְבִין הַבָּאָה שְׂאִין לֵה קֶצֶבָה, שהיא
חמורה ממיתה.

הגמרא מביאה קושיא נוספת על דברי רב יעקב: מְתַקֵּיף לֵה רַב
מְרִי, מְמַאי – מניין לך דִּהְפָּסוּק (שם כא יח) 'וְהָכָה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ'
מדבר שהכהו בְּמִיד, וממילא כוונת הכתוב 'וְנָקָה הַמִּכָּה', היינו
מְקַטְלָא – ממיתה, שאם לא מת המוכה אין הורגים את המכה,
ולכן הוכרחנו להעמיד שמדובר כשהתרו בו, דְּלָמָא מדובר שהכהו

וְעֵשָׂה - ולאחר מכן התעסק בטהרות, ולאחר מכן בא חבירו והלך
בשביל השני, שלא הלך בו הראשון, וְעֵשָׂה - התעסק בטהרות
אחרות, ונמצא שידוע לנו בבירור שאחד מהם הלך בשביל הטמא
ונטמאו טהרותיו, אך אין אנו יודעים מי הוא מבין שניהם, רבי
יהודה אומר, אם נשאל בבית דין זה בפני עצמו וזה בפני עצמו,
הטהרות של שניהם טהורות, לפי שספק טומאה ברשות הרבים,
טהור, ואף שאחת ההוראות ודאי אינה נכונה במציאות, מכל
מקום אנו דנים על כל מקרה שבא לפנינו בפני עצמו, וכך דינו.
אבל אם הגיעו שניהם באחת לשאול על טהרתם, הטהרות של
שניהם טמאות, שהרי אחד מהם ודאי נטמא, ואי אפשר לומר
לשניהם יחד שהם טהורים. רבי יוסי חולק ואומר, בין כך ובין כך
- בין אם באו שניהם יחד ובין אם באו כל אחד לחוד, הרי הטהרות
שהתעסקו בהם טמאין, שהרי לא יתכן ששניהם טהורים.
ובביאור משנה זו אמר רבא, ואיתימא רבי יוחנן, בבת אחת - אם
שניהם שאלו את שאלתם בתוך כדי דיבור, דברי הכל - בין לרבי
יהודה ובין לרבי יוסי, הטהרות של שניהם טמאין, כיון שאי אפשר
לפסוק לשניהם בבת אחת שהם טהורים. הנה אחר זה - אם כל
אחד שאל את שאלתו שלא בפני חבירו, לדברי הכל הטהרות של
שניהם טהורים, לפי שאנו דנים על כל אחד בפני עצמו. לא נחלקו
רבי יהודה ורבי יוסי, אלא בא אחד מהם לישאל עליו ועל חבירו,
מר - רבי יוסי מדמי ליה לכתבת אחת, כיון שבתשובה ששיבו לו
בית דין על עצמו, תשתמע גם תשובה לחבירו, שהרי המקרים
שונים לגמרי, וכיון שאי אפשר לטהר את שניהם יחד, שניהם
טמאים. ומר - רבי יהודה מדמי ליה לכתבת אחת זה, כיון שאין בית
דין משיבים בפירוש על שניהם יחד, אלא אומרים לו רק טהור
אתה, ואף שבינ מאליו שגם דין חבירו כך, מכל מקום הרי זה
כנשאל רק על עצמו שאפשר לטהרו.
מסיימת הגמרא את הקושיא: והכא נמי - אף כאן, כשיש מחבוא
שרק אשה אחת יכולה להיחבא שם, אף אם רק אשה אחת באה
לשאול האם טהורה היא, מכל מקום בין דשרי להו לבוליהו - כיון
שמתשובתך שהיא טהורה משתמע שכל נשות העיר טהורות, הרי
בבת אחת דמי - הרי זה כאילו באה אשה אחת לשאול עליה ועל
חברתה, שלרבי יוסי דבר זה נחשב כ'כתבת אחת', כיון שמשמעות
התשובה היא לכל השאלות יחד, ואם כן במה הסתפק רבי ירמיה,
והרי הלכה כרבי יוסי, ואיך יתכן שנטהר כל אשה מחמת שיתכן
שהסתתרה במחבוא, והרי כיון שלא יתכן שכולן הסתתרו שם אי
אפשר לטהר את כולן.
דוחה הגמרא: הכי השתא - וכי כך הדבר בעיניך עתה, לדמות את
שני הנידונים, הרי הָתָם, בשני שבילין, בודאי איבא מוּמְאָה באחד
מהשבילין, ולכן אי אפשר לטהר את שניהם בבת אחת. אך הָכָא,
בשבויה, מי יימר דאִימָמי - מי אמר שבודאי היתה טומאה כל
שהיא, והרי כל איסור 'שבויה' אינו איסור ודאי, שאין הדבר ידוע
לנו בבירור ששוביה בעלו אותה, אלא שחכמים חזמירו לאוסרה
מספק, וכיון שאף הנשים שלא הסתתרו במחבוא אינן טמאות
בודאי, יתכן שיש לתלות בכל אשה ואשה שהסתתרה במחבוא
ואינה בכלל 'שבויה' ומותרת, אף שבתשובה זו יש משמעות דיתר
לכל נשות הכהנים שבעיר.

100 ***

הגמרא מביאה ספק בעיר שיש בה מחבוא: כְּעֵי רב אשי, עיר שיש
בה מחבוא, ואמרה אשה אחת, לא נחבאתי, ולא נטמאתי - אני
מודה שלא הייתי במחבוא, אך אני טוענת שלא נטמאתי, מהו -
האם היא נאמנת בדבריה. וצדדי הספק הם, מי אמרינן

הנשים שם, ולכן כולן אסורות.
מקשה הגמרא: בכרכום של אותה מלכות נמי - גם כן יש לחשוש
לבעילה, כי אף שאין המלכות רוצה להשחית את העיר, מכל
מקום אף אפשר דלא ערק חד מינייהו - אין צבא המלך יכול לשמור
שלא יברח אפילו חייל אחד לתוך העיר הכבושה ויבעל, ויש
לאסור מספק את כל הנשים שבעיר.
מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה, אמר שמואל, דברי חזקיה אמורים
בשמשמרות שהעמידה המלכות לשמור על בני העיר סמוכות
ורואות זו את זו, ואי אפשר שיברח אפילו חייל אחד לתוך העיר.
שואלת הגמרא: ועדיין קשה, הרי אי אפשר דלא ניימא פורתא -
לא יתכן שכל השומרים יעמדו על משמרתם ולא יתנמנו אפילו
לזמן מועט, ועדיין יש לחשוש שנכנס חייל אחד לעיר ובעל.
מתרצת הגמרא: אמר רבי לוי, מדובר בגזן דמתהר לה למתא -
שהקיפו את סביבות העיר בדברים המשמיעים קול, בשושילתא -
שלשלאות ברזל, וכלבא - וכלבים נובחים, וגוונא - מקלות
וקיסמים, וגוונא - אווזים הצועקים, ואם ינסה אחד החיילים
להכנס, יכשל בשלשלאות הברזל או במקלות, וישמע קולם, וכן
הכלבים והאווזים יצעקו, ובשמירה מעין זו אין לחשוש שמא נכנס
אחד החיילים לעיר.
הגמרא מביאה שנחלקו תנאים בנידון זה: אמר רבי אבהו בר ובהו,
פליגי פה - נחלקו בדבר זה רבי יהודה נשיאה ורפין, האם צריך
שמירה חזקה כל כך כדי לברר שלא נכנס שום חייל לעיר ולהתיר
את נשות הכהנים, חד מהם אמר כדברי חזקיה, כאן ככרכום של
אותה מלכות, שהם חסים על בני העיר ואין חשש לאונס, ובאן
ככרכום של מלכות אחרת, שחוששים לאונס. ולא קשיא ליה ולא
מירי - ולא היתה קשה לו הקושיא שהקשינו לעיל, מדוע בכרכום
של אותה מלכות אין לחשוש שמא ברח אחד מהחיילים ונכנס
לעיר, דכיון שאינן מופקרות להן אין חוששים לכך.
וחד מהם קשיא ליה כל הני - הוקשו לו כל אותן קושיות, שנחשוש
שנכנס אחד החיילים ללא רשות, ואף כשהניחו משמרות יש
לחשוש שמא נתנמנו חלקם, ומשני - ותיריך כדברי רבי לוי לעיל,
גזן דמתהר ליה למתא שושילתא וכלבא וגוונא וגוונא, שבזה אין
חשש שנכנס אפילו חייל אחד.

שנינו במשנה: עיר שכבשוה כרכום, כל הנשים שבתוכה אסורות.
הגמרא מבארת שיש אופן שאין הנשים אסורות: אמר רב אידי בר
אבין, אמר רבי יצחק בר אשיא, אם יש שם - באותה עיר שנכבשה,
אפילו מהבואה אחת - מקום שאפשר להתחבא בו, כגון חפירה
שתחת הקרקע וכיוצא בזה, מצלת על הפגנות בולן - מצילה אותן
מלהחשב כטמאות, כיון שאנו תולים שהתחבאו שם.
מסתפקת הגמרא: כְּעֵי רבי ירמיה, אם אותה מחבוא אינה מחזקת
- אין בה מקום אלא לאשה אחת בלבד, מהו, האם גם בזה כל
הנשים מותרות. וצדדי הספק הם, מי אמרינן כל תדא ותדא היינו
הא - האם אנו אומרים לגבי כל אחת מהפגנות שבעיר שהיא זו
שהתחבאה שם ולא נטמאה, ומספק משאירים את כולן בחזקת
טהרה, או דלמא לא אמרינן - או שאין אומרים כן, אלא כיון
שודאי לא יכלו כל הנשים להסתתר שם, אין מתירים אף אחת
מהן, אלא כולן אסורות.

הגמרא מבררת מדוע אין הדבר פשוט לאיסור. תמזהה הגמרא:
ומאי שנא ממה ששנינו במסכת טהרות (פ"ה מ"ה), היו שני שבילין,
אחד מים - שהיו קברים בכל רחבו, והעובר שם מאהיל עליהם
ונטמא בודאי, ושביל אחד מהו, והלך אדם טהור באחד מהן,

42 אָמַר, אֲנִי וְאִמִּי נִשְׁכְּנוּ לְבֵן הָעוֹבֵד בְּכֻכְבִּים, וְלֹא עֹזְבֵתָהּ אֶפִּילוּ
43 לְרַע אֶחָד, אֲלֵא גַם כְּשִׁינָאֲתִי לְשֹׂאֵב מִים לְזִמְנָא מוּעָט, עֲדִיין הִיתָה
44 דְּעָתִי נְתוּנָה עַל אִמִּי, וְכֵן כְּשִׁינָאֲתִי לְלֶקֶט עֲצִים הִיתָה דְּעָתִי עַל אִמִּי,
45 וְהִשְׁתָּא רַבִּי לְכַהֲנָה עַל פִּי שֶׁל בְּנָה, כִּיּוֹן שְׁהִיא מְסִיחָה לְפִי תוֹמוֹ.

משנה

46 המשנה מביאה דוגמא לדין ששינו בסוף המשנה הקודמת (ע"א)
47 ש'אין נאמן אדם על ידי עצמו' להתיר את אשתו: אָמַר רַבִּי יְבִרְיָה
48 בֶּן הַקָּצֵב שְׁהִיא כֹהֵן, וְחֵי בִזְמַן חוֹרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי, וְלֹאֲחֵר
49 שִׁכְבְּשׁוּ הָאוֹיִבִים אֶת יְרוּשָׁלַיִם אִמֶּר, הִמְעִיז הָיָה – נִשְׁבַּע בְּבֵית
50 הַמִּקְדָּשׁ, לֹא זֶה יָדָהּ שֶׁל אִשְׁתִּי מֵתוּף יָדִי, מִשְׁעָה שֶׁנִּכְכְּסוּ עוֹבְדֵי
51 בְּכֻכְבִּים לְיִירוּשָׁלַיִם וְעַד שִׁינָאֲוּ, וְאִנִּי עַד דִּבְרַר שְׁלֹא נִטְמָא, אָמְרוּ
52 לוֹ חֲכָמִים, אִין אָדָם מַעֲיֵד עַל עַצְמוֹ, וְאִסְרוּ עָלָיו אֶת אִשְׁתּוֹ כִּדִּין
53 'שְׁבוּיָה'.

גמרא

56 הגמרא מביאה ברייתא בענין מעשה זה של רבי זכריה בן הקצב:
57 תָּנָא, וְאִפִּי עַל פִּי בֶן – אִף שִׁאֲסְרוּ עָלָיו חֲכָמִים אֶת אִשְׁתּוֹ, מִכָּל
58 מְקוֹם לֹא אִסְרוּ לוֹ לְדוֹר עֲמָה בְּאוֹתָהּ חֲצֵר מַחֲשָׁשׁ שִׁיתִּיחֲדוּ, אֲלֵא
59 וַיַּחֲד לָהּ בֵּית בִּפְנֵי עֲצָמוּ בְּחֲצֵר לְדוֹר בּוֹ, וְכִשְׁתִּיא יוֹצֵאָה מִן הַחֲצֵר,
60 וְרַבִּי זְכַרְיָה שְׁהִיא שֵׁם, הִיתָה יוֹצֵאָה דּוֹקָא בְּרָאשׁ בְּנִיָּה, כְּדִי שְׁלֹא
61 תִּשָּׂאֵר אַחֲרוֹנָה אַחֵר שִׁינָאֲוּ הַבְּנִים וְתִתִּיחֵד עִם בַּעֲלָהּ, וְכִשְׁתִּיא
62 נִכְנָסֶת לַחֲצֵר, הִיתָה נִכְנָסֶת בְּסוֹף בְּנִיָּה, כְּדִי שְׁלֹא תִכְנַס רֹאשׁוֹנָה
63 וְתִתִּיחֵד עִמּוֹ.
64 הגמרא מבררת אם מותר לנהוג כן אף עם אשה גרושה: בְּעֵי אִמִּי,
65 מַחֲוִי לְעִשׂוֹת בְּגִרוּשָׁה בֶּן – כֹּהֵן שִׁגִּירָשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאִסְרוּ לוֹ
66 לְהַחֲזִירָהּ, הָאֵם תִּתִּירוּ לָהּ לְדוֹר עֲמָה בְּאוֹתוֹ חֲצֵר, אוֹ שִׁחֲשֻׁו
67 שִׁיבּוּא לִידֵי עֵבֶרָה.
68 וְעַדִּי הִסְפֵּק הֵם: הָתָם – בְּבִרְיָתָא, הוּא שֶׁהִתִּירוּ לְרַבִּי זְכַרְיָה בֶּן
69 הַקָּצֵב לְדוֹר עִם אִשְׁתּוֹ בַּחֲצֵר אַחַת, מִשּׁוּם דְּכִשְׁבִּיחַ הַקְּלוּן, שְׁאִין
70 זֶה אֲלֵא חֲשֵׁשׁ, וְהִרִי מִתִּירִים אוֹתָהּ אֶפִּילוּ עַל יְדֵי עַד אֶחָד וְאֶפִּילוּ
71 עַד פֶּסוּל. אֲבָל הָבָא, שֶׁהִגְרוּשָׁה אִסּוּרָה לִכְהֵן מִן הַתּוֹרָה, לֹא –
72 אִסּוּר לָהּ לְדוֹר בַּחֲצִירוֹ. אוֹ דְּלָמָּא, לֹא שָׁנָא – אִין לַחֲלָק בִּינִיהֶם,
73 אֲלֵא אִף גְּרוּשָׁה רִשְׁאִית לְדוֹר בַּחֲצִירוֹ.
74 הגמרא פושטת את הספק מדברי הברייתא: תָּא שְׁמַע, דְּתַנָּא,
75 הַמְּגִירָשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, לֹא תִשָּׂא בְּשִׁכּוּנָתָהּ – אִם נִשְׂאָה לְאַחֵר, לֹא
76 תִּגְרוּ בְּשִׁכּוּנָתָהּ שֶׁל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁמִּכִּירָה הָאִשָּׁה אֶת
77 רִמּוּזוֹ וְקִרְצוֹתָיו שֶׁל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן, יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שִׁיבּוּא לִידֵי עֵבֶרָה.
78

1 דְּאִינָא לָךְ וְלְכֹלְהוּ אֲלֵמִי תְּכַרְךְ – כִּךְ אֲדוֹן אוֹתָךְ וְאֵת כָּל חֲבֵרֶיךָ
2 הָאֲלִימִים כְּמוֹתָךְ, לְפִי שֶׁמַּחֲמַת אֲלִימוֹתְכֶם חוֹשָׁשִׁים הָעֵדִים לְהַעֲדִי
3 נִגְדָכֶם.

4 מְסִימַת הַגְּמָרָא אֶת רֵאשִׁיתָהּ: וְלִכְאוּרָה קִשָּׁה, מַה הוֹעִיל רַב חֲסָדָא
5 בְּכִךְ שֶׁאִמֶּר לוֹ לְהִבְיָא עֵדִים שְׁאִינוּ אַחִיו, וְהִרִי כֶּשֶׁם שֶׁמַּחֲמַת
6 אֲלִימוֹתָהּ נִמְנָעוּ מִלְּהַעֲדִי לְטוֹבַת אַחִיו, הִשְׁתָּא נָמִי אֲתוּ וְכִשְׁכַּרְי –
7 גַּם עֵתָה מַחֲמַת פַּחַד יוֹבֵאוּ וַיַּעֲדוּ שְׁקֵר שְׁאִינוּ אַחִיו. אֲלֵא מוֹכַח
8 מִכָּאן דְּתַרְתִּי לֹא עָבְדִי – אִף אִדָּם הַחוּשׁשׁ מִחֲבִירוֹ אִינוּ עֹשִׂי
9 לְעִשׂוֹת שְׁנֵי עוֹלוֹת, גַּם לְהִמְנָע מִלְּהַעֲדִי אֶת הָאִמָּת, וְגַם לְהַעֲדִי
10 שְׁקֵר עֲבוּרָה, וְהוּא הָרִין בְּשִׁפְחָתָהּ, שֶׁאִמָּנָה הִיא עֹשִׂיָה לְשִׁתּוֹק וְלֹא
11 לְוֹמַר אֶת הָאִמָּת, אִךְ לֹא לְשַׁקֵּר בְּפִירוּשׁ, וְלִכֵּן הִיא נִאֲמָנָה בְּדִבְרֵיהָ.
12 מִתּוֹךְ תִּירוּצֵיהֶם שֶׁל הָאִמּוֹרָאִים בִּישׁוּב הַמִּשְׁנׂוֹת נִמְצָא שֶׁהֵם
13 חוֹלְקִים בְּעִנִּין נִאֲמָנוֹת שִׁפְחָתָהּ, לְרַב פִּפִּי וְרַב אִשִּׁי שִׁפְחָתָהּ נִאֲמָנָה,
14 אִךְ רַב פִּפִּי סוֹבֵר שִׁשְׁפְּחָתָהּ אִינָה נִאֲמָנָה. הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת הָאֵם
15 נִחְלָקוּ בִּזֶּה תִּנְאִים.

16 מְבַרֶּרֶת הַגְּמָרָא: לִיָּמָא בְּתַנָּא – הָאֵם נִאֲמַר שֶׁבְּמַחְלוּקַת זֶה נִחְלָקוּ
17 הַתִּנְאִים, שֶׁשְׁנֵינוּ בְּבִרְיָתָא, זֶה עֲדוֹת – עֲדוֹת זֶה שֶׁל הִיתֵר שְׁבוּיָה,
18 כּוֹלֵם כְּשֵׁרִים לָהּ, אִישׁ וְאִשָּׁה, תִּינוּק וְתִינוּקָתָא, אִבִּיהָ וְאִמָּהּ, וְאִחֶיהָ
19 וְאִחוֹתָהּ שֶׁל הַשְׁבוּיָה, אֲבָל לֹא בְּנָה וּבָתָהּ, וְלֹא עָבְדָה וְשִׁפְחָתָהּ.
20 וְתַנָּא אֵיךְ – וְאִילוּ בְּבִרְיָתָא אַחֲרֵת שֶׁנִּינוּ, הִכָּל נִאֲמָנִין לְהַעֲדִי עַל
21 הַשְׁבוּיָה שְׁהִיא טְהוֹרָה, וּמִשְׁמַע אֶפִּילוּ בְּנָה וּבָתָהּ, עֲבָדָה וְשִׁפְחָתָהּ,
22 חוּץ מִהֵימָנָה –מִמְּנָה עֲצָמָהּ] וְחוּץ מִכְּעִלָּהּ, וּמִבּוּאֵר שֶׁנִּחְלָקוּ
23 הַבְּרִייתוֹת אִם שִׁפְחָתָהּ נִאֲמָנָה.

24 מְבַרֶּרֶת הַגְּמָרָא: שִׁיתָם דְּרַב פִּפִּי וְדְרַב אִשִּׁי, שִׁשְׁפְּחָתָהּ נִאֲמָנָה
25 לְהַעֲדִי עָלֶיהָ, בּוּדַאי תַּנָּא הִיא – תְּלוּיָהּ בְּמַחְלוּקַת, שֶׁהִרִי שְׁנֵינוּ
26 בְּפִירוּשׁ בְּבִרְיָתָא הָרִאשׁוֹנָה שִׁשְׁפְּחָתָהּ אִינָה נִאֲמָנָה. אֲלֵא דְרַב
27 פִּפִּי, הָאוֹמֵר שְׁאִין שִׁפְחָתָהּ נִאֲמָנָה, [מִי] לִיָּמָא תַּנָּא הִיא – הָאֵם
28 יֵשׁ הַכֵּרַח לֹמֵר שֶׁגַּם דְּבִירוֹ תְּלוּיִים בְּמַחְלוּקַת, אוֹ שֶׁהוּא יוֹכֵל לֹמַר
29 שֶׁאִף שִׁפְחָתָהּ הִיא בְּכָלל 'חוּץ מִהֵימָנָה' הָאִמּוֹר בְּבִרְיָתָא,
30 שִׁשְׁפְּחָתָהּ נִחֲשֶׁבֶת כְּמוֹתָהּ, אוֹ שִׁיכּוֹל לִישֵׁב אֶת הַבְּרִייתָא בְּאוֹפֵן
31 אַחֵר.

32 מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: אֲבָן לְרַב פִּפִּי אִין הַכֵּרַח לֹמֵר כֵּן, אֲלֵא אָמַר לָךְ
33 רַב פִּפִּי, בִּי תַנָּא הִיא – מַה שֶׁשְׁנֵינוּ בְּבִרְיָתָא הַשְּׁנִיָּה שִׁשְׁפְּחָתָהּ
34 נִאֲמָנָה, הִינֵנוּ מְסִיחָה לְפִי תוֹמָה, שְׁלֹא תִכְוֹנָה לְהַעֲדִי עַל הִיתֵר
35 גְּבִירָתָהּ, אֲלֵא מִתּוֹךְ סִפּוּר דְּבִרְיָה הִבְנוּ שֶׁהִיא טְהוֹרָה, אֲבָל
36 כְּשִׁבְאָה לְהַעֲדִי עָלֶיהָ אִינָה נִאֲמָנָה.

37 מְבִיאָה הַגְּמָרָא דּוּגְמָא לְמִסְיַחָה לְפִי תוֹמוֹ: בִּי הָא – כְּמוֹ מִימְרָא זֶה,
38 דְּכִי אָתָא – שִׁכְשָׁבָא רַב דִּימִי אָמַר, רַב חֵן קְרִמִּינָאָה – מִהַעֲדִיר
39 קְרִטִּיגִי מִשְׁתַּעֲי – סִפֵּר, מַעֲשָׂה בָא לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, וְאָמְרִי
40 לָהּ – וִישׁ אוֹמְרִים שְׂרָבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי מִשְׁתַּעֲי, מַעֲשָׂה בָא לְפָנֵי רַבִּי,
41 בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מְסִיחַ לְפִי תוֹמוֹ – בִּלְא כּוֹנֵה מִיּוֹחֲדָתָהּ לְהַעֲדִי, וְכִךְ

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדי"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

לפלא שהגיעה לכאן שמועה, אשר גדלה העזובה אצלו בכוח ענינים ועד שפועל על הבריאות
ולא עוד אלא שהפעולה ניכרת במבט ראשון גם להזולת, וסיבת הפליאה הנ"ל מובנת ע"פ הידוע דרישת
רבנותינו נשיאנו בנוגע לסדר הנהגה לשמירת הבריאות וכו' ובפרט שרואים במוחש כפתגם הרב המגיד,
א לעכעל בגוף גשמי איז א גרויסע לאך בנשמה, ולרוב פשיטות הענין אין צורך לאריכות, ואחכה למענה
טוב ממנו בכל הנ"ל בדואר החוזר.

והרי נמצאים אנו בחדש שנקודתו פורים עניני הגוף כמבואר בכ"מ מיוסד על דברי הט"ז או"ח

סי' עת"ר ס"ק ג' וק"ל.

בברכה לבשו"ט בהנ"ל וכן בנוגע למילוי השליחות.

נמרא

27 עדות כגון זו.
28 שנינו במשנה: 'ואלו נאמנים להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן וכו',
29 וְכֹרֶה הָיְתָה בְּפִלּוּנִית שִׁנְיָאָה בְּהִינוּמָא וְרֹאשָׁה פְּרִיעַ, וְזוֹ רֹאיה
30 שְׁנִישָׁאת בתולה וכתובתה מנה. שואלת הגמרא: מַאי טַעְמָא –
31 מדוע האמינוהו בדבר זה, והרי על פי עדות זו מתחייב הבעל
32 לשלם לאשתו מאתיים וזו בכתובתה, ואין מוציאים ממון אלא על
33 פי עדות כשירה.
34 משיבה הגמרא: בֵּין דְּרֹב נָשִׁים בְּתוּלוֹת נִישָׁאוֹת – נִישָׁאוֹת כִּשְׁחָן
35 בתולות, מסתבר שגם אשה זו בתולה היתה, ומעיקר הדין אין
36 צורך בעדותו כלל, ועדותו היא גְּלוּי מִלְּתָא בְּעֶלְמָא הוּא – לגלות
37 ולפרסם לעולם שאכן הדין אמת, ולכן הקלו בזה חכמים לקבל
38 עדות ממי שראה בקטנותו.
39 ***
40 שנינו במשנה: 'וְשִׁתְּהָ אִישׁ פְּלוּנִי יוֹצֵא מִבֵּית הַסֵּפֶר לְמַבּוּל לְאֶבּוּל
41 בְּתֵרוּמָה, וְעַל פִּי זֶה מַחְזִיקִים אוֹתוֹ כִּכְהֵן. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: כִּיצַד
42 עדות זו מוכיחה שהוא כהן, וְדִלְמָא עָבַד כְּנַעֲנִי שֶׁל בֶּהֱן הוּא,
43 המותר לאכול בתרומה, ויתכן שכבר השתחרר ושוב אינו רשאי
44 לאכול בתרומה.
45 מתרצת הגמרא: דִּין זֶה שֶׁבְּמִשְׁנֵינוּ מְסֻיַּע לִיהִי לְרֵבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי,
46 דְּאִסֵּר רֵבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, אִסֵּר לְאֶדָם שֶׁלֹּמֶד אֶת עֲבָדוֹ הַכְּנַעֲנִי תוֹרָה,
47 וכיון שהיה לומד תורה בבית הספר ודאי אינו עבד, וכיון שאכל
48 בתרומה מוכח שהוא כהן.
49 תמזה הגמרא: וְלֹא – וְכִי אֵין עֶבֶד לּוֹמֵד תּוֹרָה, וְהִתְנַיָּא בְּבִרְיִיתָא,
50 לגבי עבד הנוהג במנהגי בני חורין, שאם לֹוִי הִתְנַיָּא רֵבִי מַעֲוֹת,
51 ולכאורה אילו היה עבדו היה יכול ליטול ממנו את המעות בעל
52 כרחו, או שֶׁעָשָׂא רֵבִי

1 שנינו במשנה: 'ואלו נאמנים להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן וכו',
2 הגמרא מביאה תנאי בנאמנות זו של הקטן שהגדיל: אִמֵּר רַב הוֹנָא
3 פְּרִיָּה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, וְהוּא – מִזֶּה שֶׁהִקְלוּ חֲכָמִים לְהֵאמִין לְקַטָּן
4 שהגדיל, וזה בתנאי שִׁישׁ עַד נוֹסֵף גְּדוֹל עָמּוֹ, כלומר שהעד השני
5 שמועיד עמו, היה גדול גם בשעת ראיית המעשה.
6
7 ***
8 שנינו במשנה: 'נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא, וזה כתב ידו
9 של רבי, וזה כתב ידו של אחי'. מבארת הגמרא מדוע הוצרכה
10 המשנה לנקוט שלשה אופנים אלו: וְצִדִּיקָא, דְּאִי אֲשַׁמְעִין – אם
11 היתה המשנה משמיעה רק שהוא נאמן להעיד על חתימת אָבִיו
12 שראה בקטנותו, היינו סוברים שזהו מִשּׁוֹם דְּשִׁכִּיחַ גְּבִיָּה – שהיה
13 מצוי אצלו תמיד, והוא בקי בחתימתו ולא יטעה בה, אֲכָל עַל
14 חתימת רבו, שאינו מצוי אצלו כל כך, לֹא – אינו נאמן. וְאִי
15 אֲשַׁמְעִין רַק רֵבִי, היינו סוברים שזהו מִשּׁוֹם דְּאִית לִיהִי אִימָתִיה
16 דְּרֵבִיָּה – שאימת רבו מוטלת עליו, ואם לא היה בטוח שהוא כתב
17 ידו היה חושש להעיד בו שקר, אֲכָל אֲבִיו שֶׁאֵין לוֹ מוֹרָא מִמֶּנּוּ כֹל
18 כֵּךְ, לֹא. וְאִי אֲשַׁמְעִין הֵנִי תִּרְתִּי – שני אלו, היינו אומרים שהטעם
19 בְּאֲבִיו הוּא מִשּׁוֹם דְּשִׁכִּיחַ גְּבִיָּה, וְהַטַּעַם בְּרֵבִי הוּא מִשּׁוֹם דְּאִית לִיהִי
20 אִימָתִיה, אֲכָל אֲחִיו דְּלִית לִיהִי לֹא הָא וְלֹא הָא – שאינו מצוי אצלו
21 ואינו ירא ממנו, אִימָא לֹא – שמא נאמר שלא האמינוהו להעיד על
22 חתימת ידו, קָא מְשַׁמְעִי לָן שֶׁגַם עַל חֲתִימַת אֲחִיו הוּא נִאֲמָן, בֵּין
23 דְּעִדּוֹת זֶה שֶׁל קִיּוֹם שְׁמִירוֹת אֵין בֵּה צוּרָךְ אֵלָא מְדַרְבָּנָן, שהרי
24 מדאורייתא השטר מוחזק בכשרות, הִתְנַהּוּ רַבָּנָן לְהַעֲדִי עַל מַה
25 שראה בקטנותו בְּעִדּוֹת כּוֹז שהיא מְדַרְבָּנָן, שֶׁאֵין בּוֹה עִקְרִית דְּבַר
26 מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם חִיבוּהוּ לְהִבְיֵא עֵדִים עַל כֵּךְ וְהֵם הִקְלוּ לְקַבֵּל

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מגי' אדר דמרבין בשמחה (והקודמיו) בו כותב אודות עניני הישיבה.

ובטוחני שכמו שראה נפלאות השי"ת בעבר ע"י התעוררות ר"ר של רבותינו נשיאינו, שבדאי
ובדאי כן יהי' בעתיד ואדרבה, ואם בהתחלה דקשה היא הי' כנ"ל אעכו"כ לאחר שבעזה"י מעלין
בקדש משנה לשנה.

ויהי רצון שכאו"י יעשה בזה מתוך שמחה אמיתית אשר השמחה שהתורה מצווה עלי' היא
כלשון רבנו הזקן (שו"ע או"ח סי' תקכ"ט סעיף יב) לא למשוך ביין וכו' ויאמר כל מי שיוסיף בזה ירבה
במצות שמחה וכו' ולא נצטוינו וכו' אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל כו' עיי"ש.

ואף שמחולקת שמחת פורים שהיא עד דלא ידע משא"כ בשמחת יום טוב בה מדובר בשו"ע
שם, הצד השווה שביניהם שגם שמחה זו צ"ל עבודת יוצר הכל אך שאינה בהגבלה וכמבואר בדא"ח
בדרושי פורים.

תקותי שינצל אפשריותו ככל האפשרי להמשיך ביינה של תורה וכמבואר בדא"ח בכ"מ שרומז
לרזין דאורייתא פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, ובאופן דהפצה בלי הגבלה כנ"ל
ויהי רצון שיעשה בזה מתוך שמחה וטוב לבב.

בברכה לבשו"ט ולפורים שמח.

11	ובכלל זה אלמנה לכהן גדול, שהרי קידושין תופסים בה. ולדעת	1	הנולדים מחייבי לאוין עושה רבי עקיבא ממוזין, כיון שהוא סובר
12	רבי שמעון בן מנסיא רק באשה הראויה לקיימה יש קנס, ומיעט	2	שארין קידושין תופסים בהם, חוץ מאלמנה לכהן גדול או גרושה
13	בוזה אלמנה לכהן גדול, דכיון שהיא אסורה עליו, אין לה קנס.	3	לכהן הדיוט, שאין הולד ממזר, שהרי אמרה תורה (ויקרא כא יד-טו)
14	ממשיכה הגמרא ושואלת: ולרבי ישבב, כלומר, אם סובר רבי	4	אלמנה וגרושה וחללה ונה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו
15	שמעון בן מנסיא כרבי ישבב שחולק על רבי סימאי בהבנת דברי	5	יקח אשה, ולא יחלל זרעו בעמיו, ויש לדרוש מפסוק זה שכהן
16	רבי עקיבא דאמר, בואו ונצוה על עקיבא בן יוסף שמרבה ממזרים	6	גדול הלוקח אלמנה, 'חילולין' הוא עושה - בניו נעשים חללים,
17	בישראל, שהיה רבי עקיבא אומר שכל שאין לו ביאה בישראל -	7	שמתחללים מדין כהונה, ואין עושה ממוזין - אין הולד ממזר
18	שביאתו אסורה, ואפילו אלמנה לכהן גדול, הולד ממזר, אם כן	8	משום כך, חזו ראייה שהוא סובר שקידושין תופסים בו, שהרי דין
19	מאי בינייהו.	9	ממזרות על הולד הוא כשלא תפסו קידושין בהוריו, נמצא
20	משיבה הגמרא: איבא בינייהו,	10	שלדעת שמעון התימני חיוב קנס הוא בכל אשה שיש בה הויה,

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א גוי"נ כו' מו"ה מרדכי אהרן שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מג' אדר"ר, בו כותב אודות עתונים החילונים ואותם הגרועים עוד יותר שנדפסים בהם לא רק עניינים חילונים גרידא אלא גם עניינים האסורים, ואיך שיש להזהר מזה.

והנה המפורסמות אינן צריכות ראיה, והרי פס"ד מפורש הוא בשו"ע האיסור לקרות בדברים האסורים, וכמדומה שלאחרונה נתפרסמו באה"ק ת"ו מכתבים וכרוזים בזה.

תקותי אשר כיון שכותב אלי בהנ"ל בודאי מתענין הוא בלימוד תורת החסידות, והתענינות כפשוטו שיש לו קביעות עתים בלימוד תורת הבעש"ט תלמידיו ותלמידיו תלמידיו, וזה מביא ג"כ לידי הנהגה מתאימה לתורת החסידות, וכמרו"ל גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, אבל כיון שלכל דבר צריך סיעתא דשמיא ועאכו"כ לזכות לראות נועם ה' בפנימיות התורה, בטח ישפיע עכ"פ מכאן ולהבא בכל מקום שידו מגעת להפץ לימוד זה, שבמדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה, יזכוהו לראות פרי טוב בעמלו בתורה ובפנימיות התורה, ויהי רצון שבקרב יבשר טוב בכל האמור.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נ. ב. בטח יודע מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בשלשת השיעורים השוים לכל נפש בחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור אותם מכאן ולהבא.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

א. זמן תפלת מוסף מתחיל מיד אחר תפלת השחר אף אם התפלל שחרית בפקר מיד אחר שהגיע זמנה יכל גם כן להתפלל מוסף בעת ההיא¹⁸ שזמן הקרבת המוסף מתחיל מיד אחר הקרבת תמיד בפקר בתחילתו:

סימן 190 דיני תפילת מוסף בשבת סעיף א

הלכתא רבנא

ג] תמיד בבוקר - אם אירע שכבר שמע קריאת התורה קודם שחרית - רשאי להתפלל מוסף מיד אחר שחרית, ואין צריך לשמוע שוב קריאת התורה.⁶
ד] תמיד בבוקר - בקדושת כתר - השליח ציבור מתחיל אמירת שמע ישראל ביחד עם הצבור ויארץ באמירתו עד שהצבור מסיימים להיות לכם לאלקים, ואחר כך יסיים השליח ציבור את הפסוק בקול רם.⁷

א] בעת ההיא - מהלשון 'יכול גם כן להתפלל' משמע שאין חובה לתכופ תפילת מוסף מיד לסיום תפילת שחרית¹, ובקהילות רבות המנהג לדרוש ולהקהיל קהילות ברבים² בדברי-תורה³ בין קריאת התורה למוסף.⁴
ב] תמיד בבוקר - המנהג שנשים מתפללות תפילת מוסף של שבת ויום-טוב.⁵

ציונים והוספות

(כן הוא פשוט הדברים, אף שיש מקום לערער דהנידון שם הוא כשכולם שמעו כבר הקריאה ויש בזה ספק ברכה שאינה צריכה, או הוצאת ס"ת לשווא).
והוא הדין למי שצריך להתפלל מוסף מסיבה מסוימת קודם קריאת התורה - רשאי לעשות כן.
ופשוט שכל זה באקראי, אבל בדרך קבע וכן המניין כולו לא ישנו הסדר שחרית, קריאת התורה ומוסף.
7) הוראת כ"ק אדמו"ר בשם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בספר המנהגים עמ' 34.
ובקצות השלחן סי' פג בדה"ש ס"ק כב: והנה מנהג החזנים בשמע ישראל שאומרים בקדושת מוסף שמתחילים מפסוק שמע, ובסידורים הציון שהחזן יתחיל מהוא אלקינו, ולכאורה יותר נכון כמו שמצויין בסידורים, שיאמר שמע ישראל יחד עם הצבור, כמו שכן הדין בכל מי ששומע שהצבור אומרים שמע שצריך לומר עמהם כמבואר לעיל סי' י"ג, ובהוצאות ס"ת שהחזן מקדים לומר פסוק שמע ואח"כ אומרים הצבור שפיר דמי כיון שהוא אומר קודם הצבור, והם עונים עליו, א"צ לאמרו שנית, אבל לאחר אמירתו מהצבור צ"ע, ובפסוקי קדוש וברוך וימלך בקדושת חול יש חזנים שמתחילים מקדוש או ברוך אחר שאמרו הצבור, מיהו כיון שמתחילין תוך כדי דבור להצבור בלי הפסק מקרי שפיר עונה עם הצבור, ויש טעם שיתחילו מתחילת קדוש שאם יש מי שמתפלל עדיין שמו"ע שיוכל לשמוע הקדושה מש"ץ כמ"ש לעיל סי' כ, דבשעה שהצבור אומרים אי אפשר לשמוע שאינם אומרים בשוה, ובשבת אין מתחילין קדוש רק מכבודו מלא עולם, ויש ליישב מנהגם, דבחול שאין הש"צ מאריך בניגון בשלש ראשונות וגם אין פנאי להצבור להמתין על המתפללים משום ביטול מלאכה לעם (דמה"ט תקנו בחול רק ג' עולין) מצוי מתפללים בשעת הקדושה, אבל בשבת שיש להם פנאי להמתין עד שיגמרו כל המתפללים וגם הש"צ מאריך בניגון בשלש ראשונות ובתחילת הקדושה ובין כך גומרים הכל תפלתם,

1) אבל בטור כתב: כיון שזמנו בבוקר, טוב הוא להקדימה מיד אחר תפלת שחרית.
2) כשמפסיק במכירות המצוות צריך ליטול ידיו שנית לתפלת המוספין אם לא שידוע שלא הסיח דעתו (שערי-תשובה ס"ק א מהמג"א סי' רלג). ולכאורה הוא הדין בכל הפסק שאינו תפילה או לימוד.
3) בשמחת-תורה נהוג לקדש בין שחרית למוסף.
4) בכמה מקומות אומרים דרשה קודם קריאת התורה, אך הזמן היותר ראוי לכך הוא לאחר קריאת התורה.
(ראה לקט הליכות ומנהגי שבת קודש עמ' 42 מתוך יחידות שנדפסה בשבועון כפר חב"ד גליון 627: הרבי התעניין בדרשה ש... דורש מדי שבת מברכים - האם דרכו לדרוש לפני קריאת התורה או לאחר, עניתי שלפני הקריאה. הוא שאל: הרי הסדר הוא שקודם צריך להיות תורה שבכתב ורק אחר כך תורה שבעל-פה).
כשדורשים לאחר קריאת התורה, ישנם שנהגו לומר אשרי ולהכניס את ספר התורה להיכל קודם הדרשה (ואז על הש"צ לומר איזה מזמור קודם אמירת הקדיש, ראה אגרות קודש ח"כ אגרת ז'תרחצ), ויש שמכניסים ספר-התורה לאחר הדרשה כדי לא להפסיק בין אמירת 'אשרי' לקדיש. ובכל מקום יעשו לפי מנהגו.
5) אף דיש אומרים שחייבות רק בתפילה של בקשת רחמים, אבל לא בתפילה שכנגד קרבנות הצבור בלבד (ראה סי' קח סי"י) בהם אין לנשים חלק (שו"ת רעק"א ח"א סי' ט, שו"ת מהר"ם שיק ח"א סי' צ ועוד) ומאידך יש שחייבו הנשים בתפילת מוסף (שו"ת שואל ומשיב מהדו"ת ח"ב סי' נה, שו"ת באר יצחק סי' כ). ומנהג הנשים להתפלל מוסף.
6) באגרות קודש (ח"ג אגרת תט) במענה לשואל על ציבור ששמעו כולם קריאת התורה קודם התפילה, אם יקראו שוב בתורה בסדר התפילה, השיב כ"ק אדמו"ר: מעולם לא שמעתי ולא ראיתי שניהגו כן. ע"כ. ומכאן יש ללמוד לעניננו.

הלכתא רבתא

ה] תמיד בבוקר - מי שעומד באמצע ברכות קריאת שמע, ושומע שהצבור אומרים שמע בקדושת מוסף יש לצדד דרשאי לענות⁸.

ציונים והוספות

היא קדוש וברוך וימלוך כמ"ש לעיל סי' י"ט, ויש לצדד לענות, דבלא"ה יש אומרים בסי' ס"ה דמפסיק לענות שמע באמצע ברכות ק"ש, ויש לסמוך עליהם עכ"פ בשמע שבתוך הקדושה שי"ל ג"כ שיש לו דין דבר שבקדושה הואיל ונאמר בצבור וצ"ע (קצות השלחן סי' פג בדה"ש ס"ק כב).

ע"כ אומר הש"צ ג"כ קדוש יחד עם הצבור, אבל בפסוק שמע שממתין עד שמסיימים הצבור להיות לכם לאלקים, ויש הפסק גדול בין אמירת הצבור שמע לאמירת הש"צ צ"ע אם למיעבד הכי, ואולי לא מקרי הפסק מה שהצבור אומרים הוא אלקינו וכו' דהוי מענין שמע.

8) מי שעומד באמצע ברכות ק"ש ושומע שהצבור אומרים שמע בקדושת מוסף צ"ע אם רשאי לענות, דעיקר הקדושה

שולחן ערוך - הלכות שבת

32 שבת שהרי הכל שלהם שזכו בו מן ההפקר אלא שהם
33 מוחלים לו המותר על כדי שכרם אבל עד כדי שכרם אינן
34 מוחלין לו ושלחם הוא שזכו בו מן ההפקר ואינו נקרא שכן
35 שבת כלל ומדת חסידות שלא ליטול שכר על טורח הצלה
36 שבשבת אע"פ שאינו שכר שבת כי החסיד יש לו לוותר
37 משלו בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה.

38 אבל אם לא אמר להם הצילו לכם אינם יכולים לזכות
39 לעצמן כלל אם רצו אע"פ שהוא אינו רשאי להציל יותר כי
40 אינו הפקר בשביל כך מפני שלא נתייאש ממנו עדיין כי
41 יכול לומר אני הייתי ממציא לי אנשים שהיו מצילין לעצמן
42 ומחזירים לי ולפיכך אין הללו שהצילו רשאים ליטול שכר
43 מפני שהוא שכר שבת כיון שלא זכו בו מן ההפקר:

44 ח מותר לו להציל כלי תשמישו הצריכים לו היום (לג')
45 סעודות הללו) כגון כוסות וקיתוניות (וכיוצא בה משאר
46 כלי סעודה):

47 ט כל הצלה שאמרנו אינה אלא לחצר אחרת המעורבת עם
48 חצר זו אבל לא לשאינה מעורבת ואין צריך לומר
49 לכרמלית שלא התירו איסור דברי סופרים בשביל ג' סעודות
50 של שבת אלא ההצלה בלבדה:

51 י וכל זה במזונות וכלי תשמישו הניטלים ביד אבל בגדים
52 שיכול ללבשם מותר לו ללבוש ולעטוף כל מה שיכול
53 לעטוף ומוציא ופושט וחוזר ולובש ומוציא אפילו כל היום
54 כולו שכיון שלא התירו להציל אלא בדרך לבישה זכור הוא
55 ולא יבא לכבות ואפילו לרשות הרבים מותר לו להוציא
56 בדרך לבישה (אפילו לובש בו בענין שאין דרך ללבוש כן
57 בחול כגון ב' חגורות זו על גבי זו ואע"פ שיש אומרים
58 שהשני הוא כמשוי כמו שנתבאר בסי' ש"א מכל-מקום
59 בדליקה הקילו) ויכול לומר לאחרים בואו והצילו לי והם
60 לובשים כל מה שיכולים ללבוש ועוטפים כל מה שיכולים
61 לעטוף ומוציאים ופושטים וחוזרים ולובשים ומוציאים:

1 ד מצילין מיום הכיפורים לשבת כגון אם חל יום
2 הכיפורים בערב שבת ואף שעכשיו לפי הקביעות
3 שבידינו אי אפשר שיהיה יום הכיפורים בערב שבת
4 מכל-מקום גם אם חל בה' ויודע שלא ימצא לקנות בערב
5 שבת מצילין בו ג' סעודות לשבת אבל אין מצילין משבת
6 ליום הכיפורים ויו"ט ולא לשבת הבאה אבל ביום הכיפורים
7 למוצאי יום הכיפורים מצילין מזון סעודה אחת מפני עגמת
8 נפש:

9 ה מצילין לחולה ולזקן ולרעבתן כבינוני:

10 ו לא אסרו להציל יותר מג' סעודות אלא כשמוציא וחוזר
11 ומוציא אבל כשמוציא הכל בפעם אחת מותר והוא שלא
12 יהיו בכלים הרבה אלא בכלי אחד לפיכך מצילין סל מלא
13 ככרות אע"פ שיש בו מאה סעודות ועיגול של דבילה וחבית
14 של יין ואפילו אם פירש טליתו והביא אוכלין והניח לתוכו
15 וחזר והביא והניח מותר אע"פ שטורח לאסוף ולכנוס הרבה
16 פעמים אין בכך כלום שכיון שמוציא הכל בפעם אחת
17 הצלה אחת היא ואפילו היו האוכלין בכלים ומערה אותם
18 לתוך הטלית מותר אבל להניח הרבה כלים מלאים אוכלים
19 תוך הטלית ולהוציאם בבת אחת אסור כיון שהם בכלים
20 מחולקים ולא התירו להציל אלא בכלי אחד:

21 ז כשם שהוא אינו רשאי להציל יותר מג' סעודות כך
22 אחרים אינם רשאים להציל לו אבל מותר לו לומר להם
23 בואו והצילו לכם אע"פ שיוודע בהם שיחזירו לו ובלבד
24 שלא יצילו כל אחד יותר מג' סעודות בכלי אחד ואע"פ
25 שאינם בהולים כל כך על הדליקה שיבאו לכבותה אעפ"כ
26 לא חלקו חכמים בגזרתם.

27 ואם הם רוצים יכולים לזכות לעצמן במה שהצילו כיון
28 שהוא אמר להם הצילו לכם הרי הפקיר להם וזכו מן
29 ההפקר ואם הם יראי שמים ואינן רוצים לזכות כיון
30 שיוודעים שלא מרצונם הפקיר אלא רוצים להחזיר לו ולקבל
31 שכר על טורח הצלתם הרשות בידם ואין בזה משום שכר

לקוטי תורה

1 והענין, כי הנה פירוש "וישבות ביום השביעי".
2 צריך ביאור, דמאחר שלא הי' הקב"ה צריך
3 "לעמול" ח"ו בבריאת העולמות (כמאמר רז"ל "לא
4 בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו אלא
5 בדבר ה', וכבר שמים נעשו"), א"כ מהו ענין
6 השביתה ומנוחה אצלו ית', ומהו "וישבות ביום
7 השביעי".

[אך פירוש:]

9 הוא עד"מ מאדם שעשה איזה מלאכה כמו
10 שכותב איזה שכל, הנה צריך שכלו לירד עד
11 שיתלבש בהמדות והמחשבה, ואח"כ יורדים
12 כולם ומתלבשים בכח המעשה, ואחר שנח
13 ממלאכתו חוזרים כל הכחות ומתעלים ונכללים
14 בכח השכל ובעצמות הנפש כו'.

15 אלא שענין השביתה הוא משל, דכשם שאנו
16 רואים אצל בשר-ודם להבדיל, שכשאדם נח לאחר
17 עבודה קשה הוא אומר על עצמו "שבתי אל עצמי"
18 ("איך בין געקומען צו זיך"), שהטעם לכך הוא, כי
19 סיבת העייפות מעשיית מלאכה היא לפי שבזמן
20 עשיית מלאכה, האדם מכניס ומלביש את כל
21 כוחות נפשו במלאכה, וככל שהוא "מנתק" יותר
22 את כוחותיו מעצמותו להכניסם במלאכתו נעשה
23 יותר עייף ויגע; ובגמר עשיית המלאכה כל
24 כוחותיו חוזרים למקורם, וזהו גדר של "מנוחה"
25 (ש"חזור לעצמו").

26 ולדוגמא, אדם הכותב רעיון שכלי, צריך
27 לצמצם את כוחות נפשו ואת שכלו ורגשותיו
28 ולהורידם למדריגת ה"מעשה", עד לכח המעשה
29 שבידיו, שהוא "יעביר" את הרעיון על גבי הנייר;
30 וכשגומר את מלאכת הכתיבה, כוחות שכלו
31 ומדותיו חוזרים ומתעלים למקורם כפי שהם במוחו
32 ונפשו, ברוממות ובהבדלה ממדריגת כח המעשה.

33 ונמצא, שעשיית מלאכה גורמת לירידת
34 והשפלת הכוחות למטה, וגדר המנוחה הוא -
35 עליית הכוחות לשרשם ומקורם (לאחרי ירידתם
36 והתלבשותם במה שלמטה מהם).

37 וכך עד"מ ששת ימים עשה ה', היינו ירידת
38 החכמה והמדות על ידי כמה צמצומים
39 להתלבש בעשרה מאמרות כו'.

40 כתיב "ששת ימים עשה ה' את השמים ואת
41 הארץ", ולא כתיב "בששת ימים", ופירש בזהר,
42 דששת ימים קאי על ששה מדות עליונות (מחסד
43 עד יסוד), שהם הם הכוחות האלקיים שעל-ידם
44 בורא הקב"ה השמים והארץ בעשרה מאמרות.

45 וענין "עשה ה'" הוא - שהקב"ה "השפיל" את
46 ששת מדותיו עליונות בבחינת "עשי'", והיינו לפי
47 שכוחות אלו (של מדותיו הקדושות) הם מרוממים
48 ומובדלים לגמרי למעלה עד שאין יכולים להיות
49 מקור לנבראים, וכדי שיוכלו להתלבש בנבראים
50 להחיותם ולקיימם צריכים תחילה להתצמצם ולירד
51 ממדריגתם (כעין ירידת והתלבשות השכל בכח
52 המעשה כדי לעשות איזו מלאכה).

53 ולכן נזכר הכל שם אלקים כמעשה בראשית,
54 שהוא בחינת צמצומים כו'.

55 ידוע ששם אלקים הוא מדת הדין, שענינו -
56 "צמצומים" (מניעת התפשטות והמשכת החיות
57 שמצד מדת החסד), וזהו שהבריאה היתה ע"י שם
58 "אלקים" דוקא (כמ"ש בראשית ברא אלקים,
59 ויאמר אלקים יהי גו') - היינו ע"י ריבוי צמצומים
60 וירידות של החיות ממדות העליונות עד "שנשפלו
61 בבחינת עשי'".

62 ובשבת כתיב "ויכל אלקים", היינו שכלו ופסקו
63 הצמצומים, ועולה ונכלל בשם הוי' שהוא
64 בחינת סובב כל עלמין, וכמו עד"מ הנ"ל עליית
65 השכל והמדות שנשפלו שחוזרים ומתעלים
66 לשרשן.

67 וזהו ענין המנוחה דשבת אצלו ית', שכוחותיו
68 ית' מפסיקים להיות בצמצום וחוזרים ועולים
69 לשרשם ומקורם הראשון באור אין-סוף ב"ה כפי
70 שהוא למעלה מגדר של "צמצום" (וזהו "ויכל
71 אלקים" - "שכלו ופסקו הצמצומים" הרמוזים
72 בשם אלקים וחוזרת החיות נכללת בשם הוי'
73 כפי שהיתה לפני הצמצום) - וכל זה הוא מעין
74 ודוגמת מנוחת בשר-ודם להבדיל, שכוחות נפשו
75 חוזרים ממלאכתם למקורם, עד ל"עצמות הנפש".

76 וז"ש שבת להוי'.
77 זהו מה שנאמר בשבת - "שבת להוי'", שלפי
78 הפירוש הפנימי, קאי זה על שביתה הקב"ה ביום

40 שניהן שווין, א"כ כמו שמשגיח בחכמה עילאה כך
41 ממש משגיח בעשי' הגשמיות ובכל מעשה האדם
42 הלוכו ושבתו וקומו וכל צרכיו.. והיינו המשפילי
43 לראות בשמים ובארץ".

44 כלומר: אין השגחה זו השפלה לפניו (ואינה
45 עושה שום שינוי בו ית') - כי השגחה זו היא מצד
46 אור הסובב, שאינו בדרך "התלבשות" (שיורד
47 ומתצמצם לנבראים כדי להשגיח עליהם, כענין אור
48 הממלא כל עלמין, שיורד ומתצמצם לנבראים),
49 שאילו הי' ענין ההשגחה רק על ידי בחינת ממלא
50 כל עלמין היתה זו באמת השפלה וירידה לפניו ית',
51 אלא היא רק באופן של "מקיף מלמעלה", שלכן
52 ההשגחה בשמים ובארץ היא בשווה.

53 וזהו "אני הוי' חוקר לב בוחן כליות", דלפי
54 שהוא ית' סובב כל עלמין ומרומם לגמרי מכל
55 העולמות כולם, על כן שמים וארץ שווים לפניו,
56 והוא "רואה" ומשגיח בארץ כמו בשמים. ונמצא
57 שידיעתו ית' מקפת גם את עוה"ז הגשמי, ואף
58 תעלומות אדם (כי אין דבר מסתיר לפניו ית',
59 כמ"ש כחשכה כאורה).

60 [ועתה חוזר לענין ראשון - המנוחה דשבת אצלו
61 ית', שענינה - "שבת להוי'" דוקא:]

62 ולכן בשבת שנאמר שבת להוי', היינו עליות
63 בחינת ממלא כל עלמין בסובב כל עלמין.
64 מאחר ששם הוי' הוא בחינת סובב כל עלמין,
65 נמצא, שענין עליית החיות ביום השבת למקורה
66 בשם הוי' - שבת להוי' דייקא - הוא "עליית
67 בחינת ממלא כל עלמין בסובב כל עלמין", כי
68 "ממלא כל עלמין" הוא האור האלקי המתלבש
69 בעולמות (ע"י צמצומים רבים) להחיותם, ואור זה
70 "עולה" ביום השבת לשם הוי', בחינת סובב כל
71 עלמין, כנ"ל.

72 ולכן הוא עליות העולמות, שגם העולמות יש
73 להם עלייה, והיינו ג"כ בחינת ביטול
74 שמתבטלים מיש לאין.
75 מאחר שחיות הנבראים (ממלא כל עלמין)
76 "עולה" למדרגה גבוהה יותר, הרי פשוט שגם
77 הנבראים עצמם (שחיים וקיימים מחיות זו) יש
78 להם עלי'.

1 השבת, שהשכיתה היא שכיתה ומנוחה של שם הוי'
2 כביכול, דתמורת ירידת והשפלת וצמצום החיות
3 דשם הוי' על ידי שם אלקים בימות החול, הרי
4 בשבת עולה החיות לשרשה ומקורה בשם הוי',
5 בבחינת סובב כל עלמין.

6 דשם הוי' נקרא "שם העצם", שהוא הוא "אור
7 הסובב כל עלמין" (הנ"ל) והוא למעלה לגמרי מגדר
8 העולמות. ובשבת, שפע החיות האלקי המחי' את
9 העולמות (ע"י צמצום) חוזר ועולה בשם הוי', שזהו
10 בחינת גילוי אור אין-סוף ב"ה בעצמו בלי שום
11 "צמצום".
12 כלומר:

13 כדי שיתהוו עולמות עם נבראים המרגישים את
14 עצמם כ"יש" ודבר נפרד מאלקות, צריך להיות
15 צמצום האור האלקי והסתרתו, והוא ענין שם
16 אלקים (שעל-ידו נברא העולם), מדת הדין
17 והצמצום, הגורם לירידת והשפלת החיות על ידי
18 כמה צמצומים עד שמתלבשת בעשרה מאמרות;

19 אך ביום השבת עולה החיות למקורה בשם
20 הוי' (בלי צמצום), ואז העולמות חיים וקיימים
21 משם הוי'.

22 [ובמאמר המוסגר מוכיח ששם הוי' הוא בחינת
23 "סובב כל עלמין"]:

24 ובמ"ש אני הוי' חוקר לב בוחן כליות, שלפי
25 שאני הוי', בחינת סובב כל עלמין, שהוא למטה
26 כמו למעלה, המשפילי לראות בשמים ובארץ,
27 שמים וארץ שווים, לכן אני חוקר לב וכליות,
28 שאין שום דבר מסתיר לפניו ית', וכחשכה
29 כאורה בו'.

30 זהו גם דיוק לשון הכתוב "אני הוי' חוקר לב
31 בוחן כליות", שבענין ידיעתו והשגחתו ית' (שהוא
32 ית' "חוקר לב בוחן כליות") נקט הכתוב שם הוי'
33 דוקא.

34 דהנה ידוע שאומות העולם אומרים שאין
35 הקב"ה משגיח בנבראים, כי זו השפלה לפניו ית'
36 להשגיח למטה (ולכן אומרים שרק "על השמים
37 כבודו"), אבל האמת היא, שהשגחתו ית' היא
38 מבחינת סובב כל עלמין, ש"אצלו ית' החכמה
39 עילאה (ריש כל דרגין) ועשי' (סוף כל דרגין)

40 לשון כלות הנפש וביטול כו', שבשבת הם
41 בבחינת עלייה וביטול ובדלקמן.

42 ענין זה (שענינו של יום השבת הוא, שיש
43 שינוי במהות הנבראים, שהם מתבטלים מישותם
44 ומתקרבים לאלקות) נרמז בלשון הכתוב "ויכולו
45 השמים והארץ" - ויכולו מלשון "כלות הנפש" -
46 שביום השבת מהות השמים והארץ (וכל אשר בהם)
47 משתנה, שיש בהם כליון וביטול לאלקות.

48 (ובן לשון שבת ג"כ השבתה שהוא ענין ביטול).
49 זהו גם פירוש לשון "שבת", שגם הוא לשון
50 ביטול וכליון (כמו "תשביתו שאור", "והשבת חי'
51 רעה").

52 והיינו מחמת גילוי בחינת סובב כל עלמין,
53 שע"ז נמשך הביטול, כנ"ל בענין שכר מצוה
54 מצוה.

55 הסיבה לביטול זה היא עליית החיות
56 שבנבראים לבחינת "סובב כל עלמין" כנ"ל
57 בארוכה - והרי זה ע"ד משנת"ל בענין "שכר מצוה
58 מצוה", דקאי על גילוי אור הסובב לעתיד-לבא,
59 שע"י גילוי האור האלקי בלי צמצומים יבואו
60 הנבראים ל"ביטול אמיתי".

61 [לסיכום:

62 ענין שבינת שבת לפי משנת החסידות הוא -
63 היכולת לבא לידי התבטלות גמורה באור האלקי, עד
64 שכל מציאות האדם תהי' חדורה כולה באלקות מבלי
65 שישאר מקום להרגשת ה"אני"; וכח זה מוטבע בשבת
66 בעצם הבריאה, מחמת "עליית העולמות", פירוש,
67 שביום השבת החיות האלקית של העולמות
68 והנבראים עולה לשרשה ומקורה, ובמילא ניתנה
69 היכולת לכל אדם להתעלות גם כן, להכלל ולהתאחד
70 עם אלקות, ובזה צ"ל עבודת ויגיעת האדם ביום
71 השבת, להרגיש "עלי" זו עד שישותו תתבטל
72 ממצאותה.

73 בפרקים הבאים יבואר, שבעלי' וביטול זה גופא
74 יש ב' מדרגות (כענין שתי המדרגות בביטול שנתבאר
75 לעיל פרק י"א).

1 וענין העלי' הוא (כנ"ל) - הזדככות הנברא,
2 שמתבטל מישותו (ביטול היש לאין).

3 כלומר:

4 אם גדר קדושת שבת הי' תוספת גילוי אור
5 אלקי בעולם בלבד, אזי לא הי' זה פועל (בהכרח)
6 עלי' והזדככות בנבראים עצמם (וכדוגמת הגילוי
7 דמתן-תורה שלא פעל זיכוך ושינוי בהר סיני);

8 אבל ענין קדושת שבת הוא, שחיות הנברא
9 עצמה מתעלית למקורה ושרשה בבחינת "סובב כל
10 עלמין" (ששם אין שום מקום לאיזו מציאות מלבד
11 אלקות), שמזה מובן שגם הנברא (שקיומו וחיותו
12 הוא מחיות זו) מתבטל מישותו ועולה ומתקרב
13 לאלקות.

14 [אלא שמ"מ אין העלי' והביטול ניכרים
15 בגשמיות העולם, כי ידוע שענין עליית העולמות
16 דשבת הוא בבחינת "פנימיות העולמות" [היינו
17 בחיות האלקית שבתוך העולם] ולא בבחינת
18 "חיצוניות העולמות", היינו בגשמיות העולם
19 ממש, "על-דרך-משל אדם ששובת במחשבה שלא
20 ניכר שום שינוי בפעולת ידיו".

21 כלומר: כמו במשל הנ"ל ממנוחה גשמית, אף
22 שהכח הגשמי שבידו של אדם מתחזק בשעה
23 שהוא נח ממלאכתו וחוזר ועולה לשרשו ומקורו -
24 אין התחזקות הכחות נראית וניכרת ביד הגשמית,
25 ואינו אלא ענין פנימי המתרחש בכח האדם שבתוך
26 היד (אף שמובן ופשוט שהתחזקות הכחות ביד
27 האדם שייכת ליד עצמה, שליד הגשמית נתוספו
28 כחות חדשים, ועי"ז יכולה לחזור ולעשות מלאכה
29 בכחות מחודשים, אך אין השינוי ניכר ביד
30 הגשמית).

31 וכך הוא בנמשל, דזה שהשבת היא "עליית
32 העולמות" (ולא רק תוספת גילוי אור אלקי בעולם
33 גרידא), הכוונה בזה, שחיות הנברא גופא עולה
34 לשרשה, למדרגה כזו שאין מקום לישות הנברא;
35 אלא שאין עלי' זו נראית וניכרת לעיני בשר
36 בגשמיות הנברא עצמו (ורק עובדי ה', ובפרט
37 צדיקים גדולים, מרגישים בשינוי המתרחש בחיות
38 המלוכשת בגשמיות העולם).

39 וזהו פירוש ויכולו השמים והארץ כו', ויכולו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

28 מי גלה רז זה כו' וז"ש על מ"ת דוקא כי תרכב על
29 סוסך שהן בחינת מרכבה עליונה שבכחן להוריד את
30 הרוכב כו' כמו שיש בכחן להעלות את הרוכב כנ"ל
31 ובמ"ת היו ב' מיני מרכבות הללו ונק' סוסך והיינו
32 ענין התו"מ שנקרא מרכבה לרוכב מפני שהן בחינת
33 כלים לאורות עליונים כמו כל מצוה היא בחינת כלי
34 לאור הוי"ה שביכולתו לעלות לאור ליום המעלות
35 ויש עוד מעלה במעשה המצות שנק' מרכבה והיינו
36 בחינת כלי לאור שהוא הרוכב להוריד ולהמשיך
37 בחינת גילוי אור האלקי למטה מטה ביותר וזהו
38 מרכבתך ישוע' מרכבתך ל' רבים לפי שיש הרבה
39 מצות שהן כלים לאורות להעלותם למעלה ויש הרבה
40 מצות שהן כלים לאורות להוריד למטה כמו מצות
41 ציצית ותפלין ות"ת וצדקה הוא להמשיך גילוי אא"ס
42 למטה במוחין בחכמה וחסד וכן סוכה ולולב וכה"ג
43 ובתרומות ומעשרות וקרבנות הוא בחינת ההעלאה
44 למעלה מעלה כו' והתורה כלולה משניהם ע"כ נק'
45 מרכבתך ל' רבים (וכמ"ש בזהר פ' בשלח בענין
46 רתיקין ומשריין כו') ומ"ש מרכבותך ישועה היינו
47 ישועה לרוכב על המרכבה בשני אופנים הנ"ל בירידה
48 ועליה הכל ביתר מכפי כח הרוכב בעצמו שלא היה
49 יכול מצד כח עצמו לעלות כ"כ ולא לירד כ"כ רק
50 ע"י המרכבה שנושאו הגבה למעלה ומורידו למטה
51 מטה והוא רק ע"י התלבשות האורות בכלים מכלים
52 שונים שהן מעשה המצות דוקא וד"ל וזהו כללות
53 ענין וסוס אשר רכב עליו המלך שזהו בשעת מ"ת
54 דכתיב ביה כי תרכב על סוסך כו' כנ"ל וד"ל:

שער הפורים

1 (ט) ולהבין זה בתוס' ביאור ואיך שע"י מס"ג זכו
2 שיומשך בחי' לבוש מל' וסוס אשר רכב
3 כו' שהן בחי' תו"מ העליונים הנה יש להקדים ביאור
4 ענין מ"ש כי תרכב על סוסך מרכבתך ישועה פי'
5 סוסך הן ב' מיני סוס א' הרץ בכחו למעלה כמו
6 בגובה ההר גבוה שלא היה יכול לילך ברגליו כלל
7 והסוס נושא את הרוכב עליו עד למעלה והסוס הב'
8 הוא אשר בגבורתו נושא לעמק כל המשא עליו ולא
9 יכשל וגם במישור רץ במהירות שאין זה בכח אדם
10 (וכך הן בחי' האותיות שנק' סוסים כידוע שיש ב'
11 מיני אותיות שנק' כלים לאור השכל שמגביהים
12 ומנשאים את האור למעלה מעלה בעומק אחר עומק
13 כו' ויש אותיות שבכחן להוריד אור השכל עד למטה
14 מטה ביותר להכיל בתוכן כל הסתום וגנוז כו' להורידו
15 למטה (וכמו ר"ע היה דורש על כל קוץ כו' להביא
16 לגילוי למטה מטה ביותר, ולהיפך יש באותיות כמו
17 בטנת"א רזין וסודות בעילוי אחר עילוי עד רום
18 המעלות והכל היו במ"ת ב' הדברות וד"ל) והדוגמא
19 מזה יובן למעלה במרכב' העליונה שנושא את הרוכב
20 שהוא מ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם כו'
21 שהן כמו ופני אריה אל הימין כו' שיש במרכבה
22 מעלה יתירה להעלות לאדם העליון הרוכב עד רום
23 המעלות כמשל הסוס שרץ למעלה כו' וכן יש
24 במרכבה זו להוריד גילוי האור האלקי למטה מטה
25 כמו גילוי שכינה לנביאים וכה"ג בגילוי שכינה בהיכל
26 ק"ק וכן היה במ"ת דכתיב וירד ה' על הר סיני שירד
27 עם המרכבה שלו (והן המלאכי השרת הנ"ל שאמרו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

8 מאה המשכות מבחי' הנ"ל אכן לע"ל שיהי' התגלות
9 בחי' והתהלכתי בתוכם אזי ואולך אתכם קוממיות
10 שיהי' כל התגלות מאה הנ"ל בתוך הגוף ממש, ויש
11 להבין דהנה ארו"ל אמרו שקומה של אדה"ר קודם
12 החטא הי' מהארץ עד לרקיע, ואחר החטא עה"ד
13 כשעשה תשובה נתמעטה קומתו עד מאה אמה ועל
14 משיח נאמר ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד, מאד

1 **ואולך** אתכם קוממיות, בסנהדרין דף ק' ר' יהודה
2 אומר מאה אמה כנגד היכל וכותליו כו', הענין
3 שיש ג' אמות ושבע כפולות וכל א' כלול מעשר רק
4 שבזמן הזה אין ההתגלות בג"ר ועכשיו הבירור רק
5 בז"ת ולכן רק ז' מדות וכמו"כ ז' רקיעים וז' היכלות
6 אלא שהיכל ק"ק כולל ג"ר, אכן לע"ל יהי' גילוי ג"ר
7 ממש, והנה זהו שאו' מאה ברכות בכל יום להמשיך

16 דאדה"ר, וזהו שההבטחה דקוממיות מאה אמה הוא
17 לכל האדם שיוכלו להגיע למדריגת אדה"ר שהי' אחר
18 החטא ואחר שעשה תשובה וענין מאה אמה הוא
19 שהי' גילוי כל הע"ס שבנפש ויו"ד כלול מיו"ד והוא
20 מאה אמה, אך על בן דוד עצמו נאמר ישכיל ירום
21 ונשא וגבה מאד אותיות אדם שיגיע למדריגת אדה"ר
22 קודם החטא, ובפסוק הזה יש ה' מדריגות ישכיל ירום
23 ונשא וגבה מאד, והמדריגה העליונה מאד אותיות אדם,
24 ומאד הוא בלי גבול, והיינו ע"ד חד ולא בחושבן, כי
25 ענין מאה אמה זהו ג"כ מדריגות גבוהות התכללות
26 ע"ס יו"ד מיו"ד רזא דמאה רק שהוא בגדר חשבון אבל
27 מאד הוא כמו חד ולא בחושבן שלמעלה מגדר חשבון
28 ומספר, ולכן ארוז"ל עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם
29 קדוש כי הצדיקים יתעלו בבחי' קדש העליון שלמעלה
30 מהשתלשלות ולכן המלאכים יאמרו לפניהם קדוש.

ערב שבועות תרט"ז

1 אותיות אדם, שהי' במדריגת אדה"ר קודם החטא
2 וא"כ זהו ההבטחה דקוממיות הוא רק מאה אמה וזהו
3 שיעור קומה של אדה"ר לאחר החטא עה"ד והרי
4 במשיח נאמר שיגיע למדריגת אדה"ר דקודם החטא,
5 והענין הוא כי מבואר בספרים שא"א לשום נשמה
6 להגיע למדריגת אדה"ר כי הוא הי' יציר כפיו של
7 הקב"ה והראי' ממה שמצינו בעובדא דר' בנאה הוה
8 מציין מערתא כי מטא למערתא דאדה"ר יצתה בת קול
9 ואמרה נסתכלת בדמות דיוקני (היינו יעקב כי שופרי'
10 דיעקב מעין שופרי' דאדה"ר) בדיוקני עצמה (והיינו כי
11 בצלם אלקים עשה את האדם) אל תסתכל, נמצא דאפי'
12 יעקב שהי' בחיר שבאבות וכתוב ליעקב אשר פדה את
13 אברהם לא ניצל אברהם מכבשן האש אלא בזכות
14 יעקב, וכתוב וזכרתי את בריתי יעקב ואף את כו' יעקב
15 מקודם לכולם ואעפ"כ שופרי' דיעקב רק מעין שופרי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

18 א"ל הקב"ה אני אמרתי לכם עלו חציים למעלה ואתם
19 עליתם כולכם למעלה, אמרו המים לא נרד, העיזו פנים
20 לפני הבורא, ולכך נק' מים עזים, מה עשה הקב"ה
21 הושיט אצבעו הקטנה וקרעם לשני קרעים ונפלו חציים
22 למטה בע"כ, הה"ד ויאמר אלקי' יהי רקיע א"ת רקיע
23 אלא קריע, וביקש הקב"ה לשורפם עד שעמדו והתחננו
24 לפניו, א"ל דעו לכם שאני מבקש להעביר את בני
25 בנעלים בתוככם, אם אני מבקש לעשותכם ים ים,
26 יבשה יבשה, מיד התנה עמהם זה שנא' לאיתנו לתנאו
27 שהותנה עמהם בראשונה. ועוד התנה עמהם להסתער
28 שלא להניח את יונה לילך תרשישה. ולכא' הוא פלאי
29 מהו ענין יונה לקרי"ס. וגם ענין שא' רצוני להעביר
30 בני בנעלים זהו לע"ל דכתיב והדריך בנעלים ולא
31 בקרי"ס שהלכו ביבשה ולא נא' בפסוק שהלכו
32 בנעלים, וכמ"ש בד"ה והחרים בסופו שענין והדריך
33 בנעלים היא מעלה גבוה ויתירה על קרי"ס, וא"כ אין
34 זה שייך לקרי"ס.

ויט משה את ידו

בס"ד, שש"פ, ז"ב.

1 ויט משה וגו' וישב הים לפנות בקר לאיתנו, וארוז"ל
2 לתנאו תנאי התנה הקב"ה עם הים שיקרע לפני
3 ישראל. ובזהר פ' תרומה דף קע פי' לאיתנו ג"כ מל'
4 איתן, והיינו ששר של מצרים טען אלו כו' ואלו, מפני
5 מה אלו נטבעים ואלו נצולים, והוה קשה ההיא שעתא
6 קמי' קוב"ה לדחות את מדה"ד ואלמלא דאשגח
7 קוב"ה בזכות אברהם דאקדים בצפרא למעבד רעותא
8 דמארי' כדכתי' וישכם אברהם בבקר כו', כתיב הכא
9 לאיתנו וכת' התם משכיל לאיתן האזרחי, ונמצא כי
10 מה שמפרש במד"ר שה"ש ע"פ אני חבצלת השרון
11 על לע"ל, כמ"ש נ בדה"ה ולקחתם, מפרש הזהר על
12 קרי"ס.

13 והענין יובן ע"פ משארוז"ל במדרש כונן ע"פ יהי
14 רקיע הובא ביר"ג פ' בראשית ע"פ הנ"ל,
15 וביר"ק ערך ים א' איתן ב', יום שני אמר הקב"ה יהי
16 רקיע בתוך המים אמר למים התפלגו לשני חצאים
17 ויתעלו חציים למעלה וחציים למטה, זדו ועלו כולם,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

והיינו שבחכמה מאיר האור אין־סוף שהוא היש האמיתי
 דהיינו הכוונה במילים "אור אין־סוף" לא להארה בלבד
 אלא בחינת העצמות שזהו בחינת יש האמיתי בו, ומה
 שלמטה מ'עצמות' שהוא היש האמיתי (היינו מה שבא
 בהשגה) – שזה מדרגת הבינה ולמטה, זהו בחינת הארה
 לבד הרי זה בבחינת אין מול דרגת החכמה שתופסת את
 המהות, כי מצד החכמה, הרי כל מציאות סדר
 ההשתלשלות והעולמות הם דכלא חשיב קמיה בו' –
 לא חשובים לפניו יתברך. וכמו היחס בין קרני השמש
 לשמש עצמה, שהם נחשבים כאין.
 ובמאמר המוסגר דן הרבי נ"ע ומשווה בין ההסבר כאן
 לבין ההסבר במקומות אחרים – לגבי דרגת החכמה
 כדעת עליון:
 (ולא כמו שמבואר במקום אחר¹⁰ דבחינת דעת עליון
 דחכמה הוא לא שהחכמה גופא היא דרגת היש האמיתי
 אלא רק מה שבחכמה מושג הדעה העליונה אך
 שאין־סוף יש האמיתי וכולא קמיה בלא חשיב,
 כלומר, זה שחכמה היא בדרגת דעת עליון (ולא דעת
 תחתון), זה נאמר בכל המקומות, אלא שבזה גופא יש
 אופנים שונים, ישנם מקומות המסבירים שהחכמה היא
 ההארה של הדעת עליון, ולא עצמותו ית' ממש. וכמו
 במשל השמש, שהחכמה לפי הסבר זה, היא הקרניים
 הדבוקות בשמש, ולא גוף השמש עצמו. והיינו
 שהחכמה הוא ההארה, של היש האמיתי, ולא העצם
 ממש. ולחיותה הארה הדבוקה במקורה מושג ומורגש
 שם – בדרגת החכמה - אך שהאין־סוף הוא היש
 האמיתי וכולא קמיה בלא חשיב, ועל ידי זה החכמה
 עצמה שהיא גם הארה היא בבחינת הביטול דכלא חשיב
 שהוא הביטול דחודא עילאה בו'. – הביטול של
 האחדות העליונה, שהכל בטל כלפיו וכלא חשיב.
 ולפי המבואר במאמר כאן הוא דבחכמה מאיר אור
 אין־סוף בחינת יש האמיתי והיינו בחינת העצמות
 שלמעלה מהשגה בו', וכל ענין השכל וההשגה הוא
 בבחינת אין דכלא חשיב בו').
 כלומר לפי ההסבר המבואר במקומות אחרים, הרי גם
 החכמה היא בחינה של השגה, אלא שהיא תופסת
 ומכירה שהבורא שלמעלה מהשגה הוא היש האמיתי,

וכמו שיש כמה ענינים שכליים עמוקים ונפלאים שהן
 למעלה מהשגה של אנשים רגילים ומכל־מקום יש להם
 מקום בשכל גבי חכמים, כלומר גם אצל החכמים אין
 זה מובן לכל פרטיו, אבל "יש לזה מקום" היינו שמונח
 אצלם שהענין הוא כך, למרות שלא מסוגלים להסביר
 זאת באותיות של שכל והסברה, והסיבה שיש לזה
 מקום בשכלם, הוא מצד שזה מונח אצלם.
 ואין זה הפירוש שהם יודעים אותם חכמים עניינים אלו
 בבחינת ראייה דחכמה – כלומר, הרבי נ"ע שולל את
 ההסבר שזה שיש מקום לאותם עניינים בשכל החכמים
 הוא בגלל שהם רואים זאת בדרגה של "ראייה".
 וזה אי אפשר לומר, כי אינם במדרגה זו דבחינת ראייה,
 - כלומר גם בחכמים בדרגה נמוכה יותר שלא נמצאים
 בדרגה של "ראייה" ממש (כהסיפור על האריז"ל
 דלעיל), גם אצלם יש עניינים שיש להם מקום בשכלם
 למרות שהוא ענין שלמעלה מהשגה שלא ניתן להסביר
 אותם באותיות של שכל, וגם דזה שיש להם מקום הוא
 בשכל לא רק בדרך התאמתות דראייה בו', כי־אם זהו
 מצד ההנחה שכליות דחכמה, דעם היות שזהו שכלי
 עיקרו הוא בבחינת הנחה לא בבחינת השגה שזהו
 ההבדל בין החכמה לבינה ולבן יש שם מקום גם
 להעניינים שלמעלה מהשגה בו', ועל ידי זה ביכולתם
 אחר־כך להביא העניינים גם לידי השגה בו'.
 וזהו שהחכמה הוא בחינת דעת עליון – יש שני אופנים
 בהסתכלות ובתפיסה של האלוקות והמציאות - דעת
 תחתון ודעת עליון. בדעת תחתון התפיסה היא שלמטה
 הוא היש ולמעלה הוא האין. כלומר, דעת תחתון
 פירושו התפיסה וההסתכלות ממבטו של התחתון –
 הנבראים, שהם מרגישים את עצמם ליש ומציאות, אלא
 שמשגיגים שיש להם מקור אלוקי שאינו נתפס אצלם
 ולכן קוראים למקורם אין. ואילו בדעת עליון, הרי
 למעלה הוא היש והמטה הוא האין. כלומר, מצד
 ההסתכלות של הבורא – מבט מלמעלה – הרי המהות
 האמיתית היא אלוקות, וכל המציאות של התחתונים
 היא אין. ועל זה מבאר כאן הרבי נ"ע, שדרגת החכמה,
 שהיא תפיסת מהות האלוקות, הרי היא בחינת דעת
 עליון.

באריכות בהמשך זה פרק רפב, בדרגות בביטול של החכמה,
 ובמאמר "ברוך שעשה ניסים" שבת פרשת וישב, מברכים החודש
 שבת, תשט"ו, ובנסמן שם.

10. בכמה מקומות מבואר, שדעת עליון זה בכתר, וממילא
 בחינת החכמה היא ה"אין" של ה"יש האמיתי" ולא היש האמיתי
 ממש. ראה לדוגמא ב'תורה אור' בהביאור ל"מים רבים" (פרשת
 תולדות), וכן 'אור התורה' נ"ך (שמואל) ע' כה, וראה המתבאר

- 1 וממילא כולם לפניו אינם נחשבים למציאות, כולל היא
2 עצמה. אבל לפי ההסבר המבואר כאן, הרי החכמה
3 במהותה היא למעלה מהשגה, והיא דרגת היש האמיתי,
4 וכל הדרגות שלמטה מהחכמה הן אינן נחשבות

- 5 למציאות. וכפי שיפורט בהמשך המאמרים.
6 עד כאן היה זה מאמר המוסגר, מהי בדיוק דרגת
7 החכמה בתוך הבחינה של דעת עליון גופא. כעת חוזר
8 הרבי נ"ע ליחס בין דרגת החכמה לדרגת הבינה.

שבת פרשת דברים תער"ב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תרצ"ד

- 1 גם בקליפה – ה' דרגות. התבוננות והתפעלות בעניני עוה"ז, ומעשה רע בפועל ממש.
2 בהתגברות נר"ן דקדושה מתבטלים נר"ן דקליפה. בעמלק אינו מועיל, כי הוא חוצפה
3 שלמעלה מטעם ודעת, ולעומת חיה יחידה. ביטולה ע"י קיום מצוות בהידור.

- 4 וְהִנֵּה אֵת זֶה לַעֲמֵת זֶה עֲשֵׂה אֱלֹקִים, דְּכַשֵּׁם שֵׁשׁ ה'
5 מִדְּרָגוֹת בְּנִשְׁמָה, הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן לְהַבְדִּיל בֵּין טַמְאָה
6 לְטָהֳרָה יֵשׁ ה' מִדְּרָגוֹת בְּקַלְפָּה, דְּכַשֵּׁם שֵׁשׁ שָׁכַל
7 וְהַשְׁגָּה בְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית לְהַשִּׁיג עֲנִינֵי אֱלֹקִית כִּנ"ל, כְּמוֹ
8 כֵּן יֵשׁ שָׁכַל וְהַשְׁגָּה בְּנִפְשׁ הַבְּהִמִית לְהַשִּׁיג הַשְׁגוֹת
9 גִּשְׁמִיִּים וְטַבְעִיִּים, שֶׁמִּשְׁיֵג עֲנִינֵי עוֹלָם וְהַטּוֹב דַּעֲנִינֵי
10 תַּעֲנִינֵי הַגּוֹף וּמַתְעוֹרֵר בְּהַתְּפַעְלוֹת מִדּוּתָיו בָּהֶם. וְזֶהוּ
11 נִשְׁמָה וְרוּחַ דְּקַלְפָּה שֶׁמַּחֲשִׁיף אֹרֶךְ הַנִּשְׁמָה וְרוּחַ
12 דְּקַדְשָׁה. וְנִפְשׁ דְּקַלְפָּה הוּא מַעֲשֵׂה הָרַע עֲצָמוֹ שְׁעוֹשֶׂה
13 בְּפִעֵל, וְהַעֲקָר מֵהָ שֶׁמִּשְׁבִּיעַ אֶת עֲצָמוֹ רַחֲמָנָא-לְאֵלָן
14 בְּתַאוּת עוֹלָם הִנֵּה. וְהִנֵּה בְּהַתְּגַבְּרוֹת אֹרֶךְ הַנִּשְׁמָה דְּנִפְשׁ
15 הָאֱלֹקִית וְרוּחַ וְנִפְשׁ הַמִּסְתַּעֲפִים מִמֶּנָּה, מִתְּבַטֵּל הַנִּפְשׁ-
16 רוּחַ-נִּשְׁמָה דְּקַלְפָּה. דְּהִנֵּה תַּחֲלֵת הַסִּבָּה דְּהַתְּגַבְּרוֹת הָרַע
17 דְּנִפְשׁ-רוּחַ-נִּשְׁמָה דְּנִפְשׁ הַבְּהִמִית, הוּא מִפְּנֵי הָעֵדֶר
18 הָעֲבוּדָה, דָּאֵם הִיָּה עוֹסֵק בְּהַשְׁגָּה אֱלֹקִית וּבְהַתְּבַנְנוּת
19 וְהַתְּעוֹרְרוֹת אַהֲבָה וִירְאָה, לֹא הִיָּה כָּלֵל הַחֲשִׁף דְּנִפְשׁ
20 הַבְּהִמִית, דְּאֹרֶךְ דּוּחָה חֲשִׁף, וְרַק מִפְּנֵי הָעֵדֶר הָעֲבוּדָה
21 שֶׁמַּתְעַלֵּם אֹרֶךְ הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה הוּא
22 הַתְּגַבְּרוֹת הַחֲשִׁף דְּנִפְשׁ הַבְּהִמִית, וּמִכָּל-מָקוֹם הִנֵּה גַם
23 אֲזַי פְּאֻשֵׁר מִבִּיַּא אֹרֶךְ הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית לִידֵי גִלּוּי מִתְּבַטֵּל
24 הַחֲשִׁף דְּנִפְשׁ הַבְּהִמִית, שֶׁהִרִי הַשָּׁכַל וְהַשְׁגָּה דְּנִפְשׁ
25 הָאֱלֹקִית מִשִּׁיגִים גַּם כֵּן בְּשָׁכַל דְּנִפְשׁ הַבְּהִמִית, וְאֵנוּ
26 רוֹאִים שֶׁגַם בְּגִשְׁמִיּוֹת פְּאֻשֵׁר עֶסְקוֹ בְּמִשְׁכָּלוֹת הָרִי הוּא
27 מִרְחָק מִתַּאוּת עוֹלָם הִנֵּה, רַק דְּבִשְׁכָּלִים הַגִּשְׁמִיִּים
28 לְהִיּוֹתָם יֵשׁ וּמִצִּיאוֹת, עַל כֵּן הִנֵּה סוּף-כָּל-סוּף בָּא לִידֵי
29 תַּאוּת גִּשְׁמִיּוֹת, אֲבָל בְּהַשְׁכָּלָה אֱלֹקִית, פְּאֻשֵׁר מִשְׁגָּת
30 גַם בְּשָׁכַל הַטַּבְעִי, הָרִי הוּא מִשִּׁיג גַּם כֵּן אֶת הָעֲנָן
31 וְהַטּוֹב דְּאֱלֹקוֹת וְשִׁבְּזָה דּוֹקָא צִרִיף לַחֲפִץ וְלֹא בַּעֲנִינֵי

- 32 עוֹלָם הִנֵּה, הִנֵּה לֹא זֶה בְּלִבְדֵּי שְׁעוֹשֶׂה חֲלִישוֹת בְּנִפְשׁ
33 הַבְּהִמִית שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַתְּפַשְּׁטוֹת הַכּוֹחוֹת שְׁלוֹ שְׁהוּא עֲנִינֵי
34 אַתְּפִיזָא, אֲלֹא עוֹד פּוֹעֵל גַּם לְהַפּוֹף הַחֲשִׁף דְּנִפְשׁ
35 הַבְּהִמִית, דְּהִנֵּנוּ שֶׁמִּבְּרֵר וְלֹקַח אֶת חֲלָקֵי הַטּוֹב שְׁבוּ
36 שְׁנִכְלָלִים בְּקַדְשָׁה. אֲמֵנָם כֹּל זֶה הוּא בְּנִפְשׁ-רוּחַ-נִשְׁמָה
37 דְּקַלְפָּה שֶׁמַּתְּבַטֵּלִים לְגַבֵּי אֹרֶךְ הָאֱלֹקִי דְּנִפְשָׁה, דְּכֹאֲשֵׁר
38 מֵאִיר בְּחִינַת נִפְשׁ-רוּחַ-נִשְׁמָה דְּנִפְשָׁה נַעֲשֵׂה בָּהֶם
39 הַבְּרִיר, אֲבָל קַלְפַּת עֲמַלְק אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ גִּלּוּי נִפְשׁ-
40 רוּחַ-נִשְׁמָה דְּנִפְשָׁה, כִּי הוּא קַלְפָּה קִשָּׁה שְׁהוּא הַלְעַמַּת
41 זֶה דְּחִיָּה-יְחִידָה, וּכְמֵאמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "עֲמַלְק יוֹדֵעַ
42 אֶת רַבּוֹנוֹ וּמַכּוֹן לְמַרְדּ בּוֹ", שֶׁאֵינוֹ מִתְּפַעֵל מִגִּלּוּי אֹרֶךְ
43 אֱלֹקִי, וְאִדְרָבָה עוֹמֵד לִנְגֹד, וְהוּא רַק בְּבִחִינַת עֲזוּת
44 וְחִצְפָּא שֶׁלְּמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, דְּכַשֵּׁם שֶׁבְּקַדְשָׁה הִנֵּה
45 בְּחִינַת חִיָּה שְׁהוּא בְּחִינַת חֲכָמָה הָרִי הַבְּטוּל הוּא
46 לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת הַמִּשְׁגַּג כִּנ"ל, כְּמוֹ כֵּן הַלְעַמַּת-זֶה
47 הוּא קַלְפַּת עֲמַלְק שְׁהוּא גִּסּוֹת וְעֲזוּת שֶׁלְּמַעַלָּה מִטַּעַם
48 וְדַעַת. דְּהִנֵּה כְּמוֹ שֶׁבְּקַדְשָׁה יֵשׁ ב' מִינֵי בְטוּל, הָא'
49 הַבְּטוּל שֶׁבָּא עַל יְדֵי הַשְׁגָּה וְהַתְּבַנְנוּת בְּאֱלֹקוֹת, וְהַב'
50 הַבְּטוּל שֶׁלְּמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ לְהַבְדִּיל
51 בְּקַלְפָּה ב' מִינֵי גִּסּוֹת, הָא' גִּסּוֹת שְׁעַל-פִּי הַטַּעַם, כְּמוֹ
52 הַחֲכָם שֶׁמַּתְּגַּאֵה בְּחֻכְמָתוֹ, דְּזֶהוּ רַק בְּחֻכְמָה דְּקַלְפָּה,
53 דְּבִקְדֻשָּׁה הָרִי אִדְרָבָה הַשָּׁכַל וְהַשְׁגָּה דְּאֱלֹקוֹת עוֹשֶׂה
54 בְּחִינַת הַבְּטוּל, אֲבָל בְּקַלְפָּה הוּא יֵשׁ וּמִצִּיאוֹת. אוֹ
55 הָעֶשֶׂר שֶׁמַּתְּגַּאֵה בְּעֶשְׂרוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְעֶשֶׂר יַעֲנֶה
56 עֲזוּת", שֶׁזֶּהוּ מִפְּנֵי רַחֵם לְכַבּוֹ שֶׁהַצְּלִיחַ בְּעֶסְקִיו, דְּבִאֲמַת
57 אֵין צִרִיף לְהִיּוֹת כֵּן, דְּהַסִּבָּה מֵהָ שֶׁמַּתְּגַּאֵה בְּעֶשְׂרוֹ הוּא
58 מִפְּנֵי שֶׁחוֹשֵׁב דְּכַחוֹ וְעַצְמוֹ יָדוֹ עֲשֵׂה לוֹ כֹּל הַחֵלֶל הִנֵּה,
59 אוֹ שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁמִּגִּיעַ לוֹ הָעֶשְׂרִיּוֹת, אֲבָל אִם יוֹדֵעַ וְיִכְיֹר

מֵעַן זֶל נִיט נִתְפַּעֵל וּוְעָרֵן פֿון רוּחַנִיּוּת, דָּוָהוּ קִלְפֹת
עֲמָלֶק דְּכִתִּיב בִּיהִי "אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ", שְׁמִקְרָר בְּהֶדְרֶךְ
דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהַבְּטוּל דְּקִלְפֹת עֲמָלֶק הוּא עַל יְדֵי קִיּוּם
מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּהַדוּר וּבְהֶרְגֵשׁ חִיּוּת פְּנִימִי, טָאָן אַ
מִצְוָה וּוּאָרַעַם אֹנֶן מִיט אַ לַעֲבָדִיקֵי יִיטִי, וּכְמוֹ בְּמִצְוֹת
תְּפִלִּין לְהַדִּיר בְּכִתִּיבַת הַפְּרָשִׁיּוֹת עַל יְדֵי סוֹפֵר מְמַחֶה
וִירָא שְׁמַיִם, וְכֵן בְּתַקְוֹן בְּתֵי הַתְּפִלִּין וְהַנְחָתָן בְּרֹאשׁ
וּבְהַרְוֹעַ יְהִיָּה בְּדִיוֹק, וְכֵן בְּמִצְוֹת צִיצִית וּבְמִצְוֹת שְׂבֵת
בְּזִהְרִיּוֹת יִתְרָה וּבְהוֹסְפָה מַחֵל עַל הַקֹּדֶשׁ וּבְהַכְנַת שְׂבֵת,
וְשִׁבּוּס הַשְּׂבֵת קֹדֶשׁ יְהִיָּה לֹא כְּמוֹ בִּימֹת הַחֹל, וְיִתְפַּלֵּל
בְּמַתִּינּוֹת יוֹסִיף לְלַמֵּד וְכוּ'. וְזֶהוּ "וְהָיָה כִּי יִשְׁאָר יְרִים
מִשָּׁה יָדוֹ וְגַבְרָא יִשְׂרָאֵל", דִּמְשָׁה הוּא בְּחִינַת חֲכָמָה, וְיָדִי
מִשָּׁה הִם הַמְּדוּת טוֹבוֹת שְׁעֵל-פִי חֲכָמַת הַתּוֹרָה, וְהַרְמַת
יְדֵי מִשָּׁה הוּא עַל יְדֵי הַסְתַּכְּלוּת לְמַעַלָּה, הַפְּנִיָּה הִיגִיעָה
בְּלִמּוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, דְּעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שְׁעָבוּד הַלֵּב
בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וְהַנְהִיגָה בְּמְדוּת טוֹבוֹת בְּדֶרֶךְ
קְבָלַת עַל, וְאָז "וְגַבְרָא יִשְׂרָאֵל".

פּוֹרִים בִּסְעוּדָה, וְתוֹרַצ"ד, רִיגֹא

הַאֲמַת דְּרֶכְךָ "הוּא הַנּוֹתֵן לָךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל" וְאִין זֶה
מִכְחוֹ כָּלֵל, לֹא הָיָה מִתְגַּאֵה כָּלֵל, הָרִי הַגִּסּוֹת הָאֵלוֹ הִם
עַל-פִּי טַעַם עַל-כָּל פְּנִימִי, דְּלִהּוֹתוֹ חֲכָם אוֹ עֲשִׂיר וּבַעַל
כֹּחַ הָרִי הוּא גִס הָרוּחַ וּמִתְגַּאֵה. אָךְ יֵשׁ עֲזוֹת שֶׁהוּא
לְמַעַלָּה מִן הַטַּעַם לְגַמְרִי, וּכְמוֹ אִישׁ שָׂאִין לוֹ יְדִיעָה
בְּשִׁכְלִים וְעָנִי שֶׁפֶל אֲנָשִׁים וּבְזוּי עָרֶךְ פְּחוֹת שְׁבַפְחוּתִים,
וְגַם הוּא בַּעֲצָמוֹ יוֹדֵעַ הַפְּחִיתוּת שֶׁלוֹ וְשִׁפְלוּתוֹ, וּמִכָּל-
מָקוֹם הוּא עוֹמֵד לְנֶגֶד לְהַגְדוֹל בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שְׂאֵנוּ רוֹאִים
בְּטַבְעֵי הַעֲזִי פְּנִימִי, שֶׁהוּא בַּעֲצָמוֹ אוֹמֵר עַל עַצְמוֹ שֶׁהוּא
שֶׁפֶל עָרֶךְ, מִכָּל-מָקוֹם הוּא מְנַגֵּד לְהַגְדוֹל וְנִכְבָּד בְּיוֹתֵר,
שֶׁכֵּל זֶה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹ וְגַם בַּעֲצָם, וְכֵן הָיָה הַעֲזוֹת
וְהַחֲצָפָא דְּעֲמָלֶק, דְּהִגָּם שְׂרָאָה גְלוּי אֱלֻקוֹת בִּיצִיַּת
מִצְרַיִם וּקְרִיעַת יַם סוּף, דְּכָל הַגּוֹיִם הַתְּפַעֵל וְנִפְל פְּחוֹד
ה' עֲלֵיהֶם, וּכְמוֹ שְׂכָתוֹב "שְׁמַעוּ עַמִּים יְהוָה וְגו'",
וְעֲמָלֶק יֵצֵא לְחַסֵּם עִם יִשְׂרָאֵל, וְזֶה רַק בְּחֲצָפָא הַנִּקְרָא
"מִלְכֻתָּא בְּלֹא תְּגָא" לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, וְאִינוּ אֵלָּא
לְנֶגֶד לְאֱלֻקוֹת, וּמִקְרָר כֹּל עֲנִין אֱלֻקִּי, עַר קִילֵט אֵן אִז

ח. מלכות בלא כתר. ט. הוא מקרר שלא יתפעלו מרוחניות. י. שכתוב בו. יא. לקיים מצוה בחמימות ובחיות.

ספר השיחות – תר"פ-תרפ"ז

שמיני עצרת תר"פ¹

ראינו מרחוק שהקיסר מסתכל עלינו במבט חריף,
והרכין ראשו אל יורש העצר ולחש דבר מה באזנו,
ויורש העצר שחק שחוק קל.
כעבור שעה קלה נגשו אלינו שוטרי הבולשת
ופקדו אותנו לעזוב את המקום.
כשהתחילה מלחמת-העולם הראשונה, אמר אלי
אאמו"ר: זוכר אתה כשהיינו בברלין כשנאם
ווילהעלעם, והיו פניו לבנים כסיד – כבר היה אז
במוחו ובמחשבתו כל חלקי ופרטי (אלע פלענער)
המלחמה הזאת.⁵

א. פעם נסעתי עם אאמו"ר לברלין², ושלח
אאמו"ר את משרתו ר' אברהם גרליק³ (אביו של ר'
ירוחם ז"ל מבאברויסק⁴) החוצה צו דערוויסן זיך
"וואס הערט זיך עפעס נייעס".
כשחזר ר' אברהם, אמר ששמע שהקיסר
ווילהעלעם ינאם נאום בסרטיא אחת, וילך אאמו"ר
עמו לשם.
כשבאנו לשם, היו הרבה נאספים, והמלך היה
מוכן לנאום, ופניו היו לבנים כסיד, ולידו עמד יורש
העצר שלו.

הפסח תרצ"ד סעיף יח). ועוד.

(3) נזכר בספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 63. תש"ב ע' 90.

(4) נזכר באגרות-קודש ח"א ע' ב.

(5) להעיר משיחת שמח"ת תרע"ו ("כרם חב"ד" גליון 3 ע' 255):
(כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) דיבר הרבה אודות מדינת אשכנז ומלכה
הרשעה ווילהעלעם, ואמר: זה ל"א שנה שאני מכיר אותו, הוא עמלק
ואחריתו עדי אובר (וראה גם "כרם חב"ד" שם ע' 262-263).

(1) בחיים חיותו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע הי' המנהג משנים
קודמות שבשמיני עצרת היו נאספים המנהלים והבכורים הקשישים אצל
בנו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, והי' אומר שיחות קודש.
(2) במק"א נזכר שהי' יחד עם אביו (כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע)
באשכנז (לפני התחלת מלחמת-העולם הראשונה): בשנת תרס"ז (ראה
ספר השיחות תרצ"ו-רחוקה ה'ש"ת ע' 140. שם ע' 174 ואילך, ובהנסמן
שם הערה 29): ("ח") אלול תרס"ח – בברלין (ראה אגרות-קודש אדמו"ר
מהורש"ב ח"ד ע' ע' שכא-שכג). בשנת תרס"ט – בברלין* (שיחת חג

(*) אבל במק"א משמע כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לא הי' אז (בשנת תרס"ט) בברלין – ראה אגרות-קודש מהורש"ב ח"ד ע' תעניתא (וראה אגרות-קודש
הת"ל ח"ד ע' שכד ואילך: טה"מ תרס"ט (קה"ת, תשמ"ט) ע' IV (בשורה ג)).

- 24 חולה.
- 25 הגענו לבית גדול ויפה, וליד הדלת עומדים
- 26 משרתים, ושאלו מי אנחנו, ואמרנו להם. ובקשנו
- 27 רשות מבעל הבית להכנס. אחר קבלת הרשות העלו
- 28 אותנו לקומה העליונה שבבית, חדר לפנים מחדר,
- 29 ושם שכב האיש המכובד הנ"ל במטה.
- 30 האיש ההוא היה עשיר ונכבד. ולעת זקנתו היה
- 31 דר עם יוצאי חלציו.
- 32 האיש שמח מאד מביקורו של אאמו"ר, וישוחחו
- 33 על דבר ענינים שונים, ובאמצע השיחה אמר אותו
- 34 הזקן לאאמו"ר שיש תחת ידו ספר אחד שכתב, והוא
- 35 מוכן לדפוס. ויאמר לו אאמו"ר שהוא מעוניין
- 36 לראותו. ויקרא משרת אחד ויצוהו להביא הספר לפני
- 37 אאמו"ר.
- 38 אאמו"ר עיין בו שעה ארוכה, ודפדף בו מראשו
- 39 לסופו והניחו על השולחן.
- 40 קודם הפרדו מעמו, אמר לו אאמו"ר שיש לו אליו
- 41 בקשה אחת, ואם יבטיחו מראש שימלא בקשתו, אז
- 42 יאמר לו. והבטיחו שימלא בקשתו. ויאמר לו אאמו"ר
- 43 בקשתו: שישרוף את הספר הזה בפניו.
- 44 הזקן שרף את הספר באש שעל האח שהיה
- 45 בחדרו. אאמו"ר הודה לו ע"ז ברכו ויפרד מעמו
- 46 בשלום.
- 47 ספר השיחות תר"פ
- 1 ב. כשהיינו בברלין, הלכנו פעם לשוח בגן הנקרא
- 2 "קייזרליכער גארטן", הנכנסים לשם היו מוכרחים
- 3 ללבוש על מנעליהם אנפלאות מיוחדות ("לייוונטענע
- 4 קאלאשן") שלא ללכלך הגן, ומשום חשש שעטנו
- 5 לבשנו על המנעלים מטפחות אף.
- 6 בגן הי' היכל קטן המיוחד לקיסר ווילהעלעם,
- 7 כאשר המלך הי' בא לגן, היה נכנס לשם לפוש, והי'
- 8 שם שומר שלא הניח לשום אדם להכנס.
- 9 אאמו"ר התבטא לפני שיש לו חשק להכנס לשם.
- 10 נגשתי לשומר ונתתי לו מטבע אחת גדולה שיקנה
- 11 לי איזה דבר לשתות, וכשהביא המשקה והעודף
- 12 מהמטבע, נתתי לו העודף בעד טרחתו, ועי"ז נתקרב
- 13 עמי, ובקשתי אותו שירשה לאאמו"ר להכנס לשם,
- 14 וגם נתתי לו שוחד, והרשה לאאמו"ר להכנס,
- 15 והשומר עמד מבחוץ לראות אם הקיסר יבוא, כדי
- 16 לרמוז לו שיצא.
- 17 אאמו"ר נכנס לפנים, שם היה כסא ושולחן, ועל
- 18 השולחן היו מונחים נייר וקסת הסופר ועט. אאמו"ר
- 19 ישב על הכסא (ער האט זיך א זעץ געטאן), ואמר:
- 20 "א קלוגע שטול". וכתב דא"ח⁶ על גליוני הנייר
- 21 המיוחדים לקיסר שהיו מונחים שם⁷.
- 22 ג. פעם כשהייתי עם אאמו"ר באשכנז אמר לי
- 23 שאסע עמו למקום אחד לבקר תלמיד חכם זקן שהיה

שנגרם על ידי כל הנ"ל – וכמו שסיפר בנו כ"ק מו"ח אדמו"ר שהי' נוכח
אז, בארוכה. בשיחת ליל ש"ק נח תשג"ה שזה הי' בוירצבורג. וראה
שיחות מאריענבאד תרצ"ד (רשימות חוב' קפא ע' 7): מה שכתב אדני"ע
בארמונו של וילהעלם, הרי בפורים האחרון (שנת פ"ת) כשגמרו
הסעודה ונכנס לחדרו נכנסתי ג"כ. לקח פארטפעל (= תיק) מכיסו הוציא
משם גליון ושאלני: יוסף יצחק דו געדענקסט? והדליק גפרורית ושרפו.
נדעזעתי: טאטע... ענני: טאטע.. וייס דאך א טאטע ואס ער טוט.

(6 בא' הרשימות, שכתב את המאמר וילך איש מבית לוי תרס"ו
(וראה לעיל הערה 2).
(7 ראה גם ספר המאמרים תש"ד ע' 114, בהערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, באחד בביקוריו באשכנז,
השתדל ביותר להכנס בארמון הקיסר, וכשבא לטרקלין ששימש חדר
כתיבה להקיסר, ישב ליד שלחן הכתיבה וכתב דא"ח על גליוני הנייר
המיוחדים לקיסר שהיו מונחים שם. ואח"כ הפליא פתיחת החושים

אגרות קודש

- 7 בזה להודיע כי נכון הגיעני, והשי"ת יהי בעזרי העושים
- 8 והמעשים להצליחם בכל עניניהם מנפש ועד בשר, וימלא
- 9 השי"ת משאלות לב כל אחד ואחד לטובה ולברכה.
- 10 לא אפונה כי הסכום הנזכר הוא רק מאלו הנשמעים
- 11 והשייכים בהתקשרות לכ"ק אבותינו רבותינו הקי'
- 12 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ושומרי פקודתו...
- 1 ב"ה אי' ח' טבת תרפ"ד
- 2 כבוד ידידי הנעלה וו"ח אי"א מוה"ר
- 3 אלי' חיים שי'
- 4 שלום וברכה,
- 5 היום הגיעני מכתבו, וכותב אשר הסך מאה צער' אשר
- 6 שלח במחאה טעלעגראפיש הי' לטובת צרכי הבית, הנני

פרשת תשא

ל^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י^ב כִּי תִשָּׂא
אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ
כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אַתָּם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם
גִּגִּף בִּפְקֹד אַתָּם: י^ג זֶה אֲנִי וְיָתְנוּ כָל־הָעֶבֶר
עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה
לַיהוָה: (לוי) י^ד כָּל הָעֶבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִן
עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:
טו הָעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדֹּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית
הַשֶּׁקֶל לַתֵּת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵיכֶם: טז וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד
וְהָיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לִזְכָּרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ (וּשְׂרָאֵל) זי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ח^א וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת
לְרַחֵצָה וְנָתַתָּ אוֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ
וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם: ט וְרָחֲצוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ
אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כ בִּבְאֵם אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ כְּגִשְׁתֶּם אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה: טא וְרָחֲצוּ
יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהִיטָה לָהֶם חֹק־
עוֹלָם לוֹ וְלֹרְעוֹ לְדֹרֹתָם: פ ע"כ כַּמְנַחַת כב וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: טב וְאַתָּה קַח־לָךְ בָּשָׂרִים
רֹאשׁ מֶרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּקְנֹמֶן־בָּשָׂם
מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם וּקְנֵה־בָשָׂם חֲמִשִּׁים
וּמֵאֲתַיִם: כז וְקַדֵּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
וְשֶׁמֶן זֵית הַיֵּין: כח וְעָשִׂיתָ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ
רֶקֶח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה: ט וּמִשְׁחַת כּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת אֲרוֹן
הָעֵדֻת: ט וְאֵת־הַשֻּׁלְחָן וְאֵת־כִּלָּיו וְאֵת־
הַמִּנְרָה וְאֵת־כִּלָּיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: כה וְאֵת־
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֵת־כִּלָּיו וְאֵת־הַכִּיּוֹר וְאֵת־

אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: פ' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ג' וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ
אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם
לְדַרְתֵּיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:
ד' וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם
מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי פִל־הָעֵשָׂה בָהּ מְלֹאכָה
וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקִּרְבַּ עֲמִיּוֹ: ה' שֵׁשֶׁת
יָמִים יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת
שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה פִּל־הָעֵשָׂה מְלֹאכָה בַּיּוֹם
הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת: ו' וּשְׁמַרְוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדַרְתָּם בְּרִית
עוֹלָם: ז' בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם
כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־
הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנָּפֶשׁ: ח

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 132)

זה יתנו . . . מחצית השקל (ל, יג)

נתינה זו מחדירה בנותן את התחושה שאינו אלא
'מחצית', ואין לו שלמות בלי המחצית השנייה - הקב"ה.
וכידוע, שהקב"ה וכנסת ישראל הם שני 'חצאים', שקל אחד
מקם הוא 'פ'לג גופא' כביכול (כי הנשמה היא "חלק אלקה
ממעל"). וכתורת הרב המגיד על הפסוק "עשה לך שתי
חצוצרות": חצוצרות - חצאי צורות. שתי חצוצרות -
הקב"ה וכנסת ישראל, שביחד הם צורה שלמה.

שני י' ויתן אֶל־מֹשֶׁה כְּכֹלֹתוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר
סִינִי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן פְּתָבִים
בְּאַצְבָּע אֱלֹהִים: לב א' וַיֹּרֶא הָעָם כִּי בָשָׂשׁ
מֹשֶׁה לָרֹדֶת מִן־הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם | עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר
יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ
מִמִּצְרַיִם מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ: ד' וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אֶהְיֶה פָּרְקוּ נִזְמִי הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּאָזְנִי
נְשִׂיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי: ו' וַיִּתְּפֶרְקוּ
כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ
אֶל־אַהֲרֹן: ז' וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט

וַיַּעֲשׂוּ עֲגֹל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵיךָ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מִמִּצְרַיִם: ח' וַיֹּרֶא
אַהֲרֹן וּבְנֵי מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַג
לַיהוָה מָחָר: ו' וַיִּשְׁכְּמוּ מִמַּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת
וַיִּגְשׂוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֹאכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ
לְצַחֵק: פ' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּדַרְדֹּר כִּי
שַׁחַת עָמַךְ אֲשֶׁר הֶעֱלִית מִמִּצְרַיִם: ח' סְרוּ
מָחָר מִן־הַדָּרָךְ אֲשֶׁר צִוִּיתֶם עֲשׂוּ לָהֶם עֲגֹל
מִסַּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים
אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מִמִּצְרַיִם מִצְרַיִם:
ט' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה
וְהִנֵּה עִם־קִשָּׁה־עָרְפָה הוּא: י' וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי
וַיַּחֲרֹאֲפִי בָהֶם וּבְכֻלָּם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי
גָּדוֹל: יא' וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו וַיַּהֲרֹ אֱלֹהֵיו וַיֹּאמֶר
לְמָה יְהוָה יַחֲרֶה אִפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ
מִמִּצְרַיִם מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבִיד חֲזָקָה: יב' לָמָּה
יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרַעַה הוֹצֵאתָם לַהֲרֹג אוֹתָם
בַּחַיִּים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן
אִפְּךָ וְהִנָּחֶם עַל־הִרְעָה לְעַמֶּךָ: יג' וְזָכַר לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם כֹּף
וְתִדְבֹּר אֱלֹהִים אֲרֵבָה אֶת־זִרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הִזְאתָ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתֵן
לְזִרְעֶכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם: יד' וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הִרְעָה
אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: פ' ט' וַיִּפֶּן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה
מִן־הָהָר וַיִּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בִּידוֹ לַחַת פְּתָבִים
מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם פְּתָבִים: ט' וְהִלַּחַת
מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַזֶּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים
הוּא חֲרוּת עַל־הַלָּחַת: י' וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל
הָעָם בְּרַעַה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מְלַחְמָה
בַּמַּחֲנֶה: יא' וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל
עֲנֹת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנֹת אֲנָכִי שָׁמַע: יב' וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֹּרֶא אֶת־הָעֲגֹל וּמַחֲלַת

וַיִּחַר־אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַח מִידּוֹ אֶת־הַלָּחֹת וַיִּשְׁבֵּר
 אֹתָם תַּחַת הַהָר: ^א וַיִּקָּח אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה
 וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיֹּזַל עַל־פְּנֵי
 הַמִּים וַיִּשָּׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשִׂיתָ לָּךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ
 עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה: ^ג וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יֵחִיר אֵף
 אֲדֹנָי אֶתָּה יַדְעָתָ אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:
^ד וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
 כִּי־יָזָה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ: ^ה וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהָב
 הַתְּפָרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאִשְׁלַכְתְּהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֹל
 הַזֶּה: ^ו וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא
 כִּי־פָרַעַת אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם: ^ז וַיַּעֲמֹד
 מֹשֶׁה בִּשְׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלֶי
 וַיֵּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי: ^ח וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־
 אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׂמֹנוּ אִישׁ־חֶרְבּוֹ
 עַל־יָרְכּוֹ עֲבְרוּ וּשְׁבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה
 וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־דֹּעֵהוּ וְאִישׁ
 אֶת־קָרְבּוֹ: ^ט וַיַּעֲשׂוּ כִּנְיִלּוֹי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל
 מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:
^י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאזֹי יִדְכֶם הַיּוֹם לִיהוָה כִּי
 אִישׁ בָּבְגוּ וּבָאָחִיו וּלְתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:
^{יא} וַיְהִי מִמַּחֲרֹת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם
 חֲטֹאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל־יְהוָה
 אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעַד חֲטֹאתֵיכֶם: ^{יב} וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה
 אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חֲטָאָה הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה
 גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: ^{יג} וְעַתָּה אִם־
 תִּשָּׂא חֲטֹאתֶם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסַּפְרְךָ אֲשֶׁר
 פָּתַחְתָּ: ^{יד} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר
 חֲטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסַּפְרִי: ^{טו} וְעַתָּה לָךְ | נָחָה
 אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלֹּאכֵי יִלְךְ
 לִפְנֶיךָ וּבַיּוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵהֶם חֲטֹאתֶם:

וַיִּנָּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־
 הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן: ^{טז} וַיִּדְבֹּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֶה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר
 הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפָּעְתִּי
 לֵאמֹר לָהֶם לִיצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֹרַעְךָ אֶתְנַנֶּה:
^{יז} וַיִּשְׁלַחְתִּי לִפְנֶיךָ מִלֹּאֲךָ וּגְרָשְׁתִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי
 הָאֲמֹרִי וְחַתִּי וְהַפְּרָזִי הַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי: ^{יח} וְאֶל־
 אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כִּי לֹא אֵעָלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי
 עִם־קִשְׁה־עֶרְפָּךָ אֶתָּה פֹּן־אֶכְלֶךָ כְּדָרְךָ: ^{יט} וַיִּשְׁמַע
 הָעָם אֶת־דִּבְרֵי הָרַע הַזֶּה וַיִּתְּאֲבָלוּ וְלֹא־שָׁתוּ
 אִישׁ עֲדִיו עָלָיו: ^כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר
 אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קִשְׁה־עֶרְפָּךָ רַגַע אֶחָד
 אֵעָלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלִּיתִיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ
 מֵעֲדִיךָ וְאֲדַעָה מָה אֵעָשֶׂה־לָּךְ: ^{כא} וַיִּתְּנָצְלוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵדֵיכֶם מִתֵּר חוֹרֵב: ^{כב} וּמֹשֶׁה יָקַח
 אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטְהֵלּוּ | מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הֵרָחֵק
 מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַיְהִי כֹל־
 מִבְּקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ
 לַמַּחֲנֶה: ^{כג} וַיְהִי בִצְאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ
 כָּל־הָעָם וַנִּצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלּוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי
 מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶלָּה: ^{כד} וַיְהִי כִּכְּאֵל מֹשֶׁה
 הָאֹהֶלָּה יֵרֵד עֲמֹד הָעֶזְנִי וְעַמֹּד פֶּתַח הָאֹהֶל
 וְדָבַר עִם־מֹשֶׁה: ^{כה} וַרְאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמֹּד
 הָעֶזְנִי עֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם
 וַהֲשִׁתְּחוּּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלּוֹ: ^{כו} וְדָבַר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ
 אֶל־דֹּעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ
 בֶּן־נוּן גֵּזֵר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: ^{כז}

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ תשא תנש"א)

שני לוחות העדות (לא, יח)

לחת כתיב, שהיו שתייהן שוות (רש"י)

כלומר: הלוח השני, שבו מופיעות מצוות לא תעשה, אינו
 נחות בערכו מהלוח הראשון, המכיל מצוות עשה (וגם "לא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 299)

וְרֹאֵת אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ (לג, כג)

לכאורה היה צריך לומר רק "וְרֹאֵת אֶת אַחֲרֵי", וסוף הפסוק מיותר. ויש לומר, שבקשתו של משה נתמלאה במקצת על כל פנים: הוא אכן זכה לראות גם "פְּנֵי", אבל רק בדרך 'השגת השלילה' – "לא יראו". זה הרמז בכתוב: "וְרֹאֵת אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי (תזכה לראות הן את אחורי והן את פני) לא יראו (אבל ראת פני תהיה רק באופן של השגת השלילה).

חמישי לד * וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסֶל־לְךָ שְׁנִי־לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשָׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל־הַלָּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלָּחַת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: * וְהָיָה נִכּוֹן לִפְקֹד וְעֹלִית בִּבְקֹר אֶל־הָהָר סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר: * וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יֵרָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבְּקָר אֶל־יֵרְעוּ אֶל־מֹול הָהָר הַהוּא: * וַיִּפְסַל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשָׁנִים וַיִּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בִּבְקֹר וַיַּעַל אֶל־הָהָר סִינִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים: * וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתְּצַב עָמוּ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: * וַיַּעֲבֹר יְהוָה * עַל־פְּנֵי וַיִּקְרָא יְהוָה * יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן אַרְךָ אֲפִים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת: * וַיַּצֵּר חֶסֶד לְאַלְפִים נֶשָׁא עֹון וּפֶשַׁע וְחַטָּאת וְנָקָה לֹא יִנָּקֶה פֶקֶד * עֹון אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בָּנִי בָנִים עַל־שֹׁלֵשִׁים וְעַל־רַבְעִים: * וַיִּמָּהֵר מֹשֶׁה וַיִּקְדַּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ: * וַיֹּאמֶר אֶם־נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבְּנוּ כִּי עַם־קָשָׁה־עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנָנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יח עמ' 39)

פֶּסֶל לָךְ (לד, א)

הפסל היה שלף, ומשם נתעשר משה הרבה (רש"י) עשירותו של משה היתה תוצאה של תורתו (שהרי עקר המחצב היה לשם עשיית לוחות הברית), והינו שנתנה לו הרחבה גשמית כדי שיוכל ללמוד בהרחבה. ומספר על רבנו תם, שבזמנים ידועים הניח לפניו בעת הלמוד 'תל של זהובים' כדי לפעל הרחבת הדעת.

יהיה לך" ו"לא תשא" הם הסתעפות של מצות עשה, "אנכי"). שכן, גם קיום מצות לא תעשה, העדר העשה ושלילה, הוא ענין חיובי: חבור האדם עם הקב"ה ('מצוה' מלשון צותא וחבור).

שלישי י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֶתְּהָ אִמָּר אֵלַי הֲעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אִמָּרְתָּ יִדְעִיתִךְ בְּשֵׁם וְגַם־מִצְּאֵת חֵן בְּעֵינִי: * וְעַתָּה אֶם־נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאֶדְעֶךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרְאֵה כִּי עָמַךְ הָיוּ הַזֶּה: * וַיֹּאמֶר פְּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: * וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶם־אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: * וּבִבְמָה * יוֹדַע אֲפֹא כִּי־מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעָמֶךָ הֲלֹא בִּלְבַבְךָ עָמְנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעָמֶךָ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: * פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יא עמ' 347)

אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה (טו, טז)

מבאר בחסידות, שבמשכן לא היה האש של מעלה בדמות אריה, היינו "פני אריה אל הימין", כי משה לא רצה במלאך, אלא "ותצא אש מלפני ה'". וזה מתאים לפרוש רש"י כאן: "על ידי מלאך אל תעלנו מזה". אבל בזהר (ח"ג לב, ב) נאמר "ותצא אש, דא אוריאל". . . ואתחזי כאריה". ויש לומר, שזהו לפי פרוש תרגום יונתן: אל תעלנו מזה בפנים של ועם.

רביעי י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵעֲשֶׂה כִּי־מִצְּאֵת חֵן בְּעֵינִי וְאֶדְעֶךָ בְּשֵׁם: * וַיֹּאמֶר הָרָאנִי נָא אֶת־כְּבֹדְךָ: * וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פְּנֶיךָ וְקִרְאֵתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת־אֲשֶׁר אַחֲזָן וְרַחֲמֵתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם: * וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פְּנֵי כִּי לֹא־יֵרָאֵנִי הָאָדָם וְחִי: * כֹּא וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֵתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר: * וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁבַּתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי: * וְהִסְרֵתִי אֶת־כְּפִי וְרֹאִיתָ אֶת־אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ: * פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 427)

שלש פעמים בשנה (לד, כג)

כל דבר מתחלק לשלשה: ראש, תוף, סוף. ובקלות, זהו ענין תורה – יסוד הכל והתחלת הכל; עולם – בריאת העולם והעבודה בו; גאולה – גמר ושלמות הכל. לפי זה יש לרמז: פסח – גלוי מלמעלה, "התבואה מתבכרת בבשולה". שביעות – עבודת האדם, "בפורי קציר חטים". סבות – שלמות העבודה, "חג האסיף", אסיפת כל ישראל ואסיפת כל נצוצות הקדשה בעת הגאולה.

שביעי כ ויאמר יהוה אל־משה כתב־לך את־הדברים האלה פִּי עַל־פִּי | הדברים האלה פָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל: כה ויהי־שם עִם־יְהוָה אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה לָחֵם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלָּחֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים: לו ויהי בְּרֹדֶת מִשָּׁה מֵתָר סִינִי וְשֵׁנִי לַחַת הָעֵדֻת בְּיַד־מִשָּׁה בְּרֹדֶתוֹ מִן־הַהֵר וּמִשָּׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרָן עוֹר פָּנָיו בִּדְבָרוֹ אֹתוֹ: ז וירא אֶהָרָן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשָּׁה וְהִנֵּה קָרָן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֹּת אֵלָיו: ח וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מִשָּׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהָרָן וְכָל־הַנָּשָׂאִים בָּעֵדָה וַיְדַבֵּר מִשָּׁה אֱלֹהִים: ט ואַחֲרֵי־כֵן נִגְשׁוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֹם אֹתָם כָּל־אִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר סִינִי: י וַיִּכַּל מִשָּׁה מִדְּבַר אֱתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסּוֹה: יא ובבא מִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אֹתוֹ יָסִיר אֶת־הַמָּסוֹה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוָה: יב וַיִּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מִשָּׁה כִּי קָרָן עוֹר פָּנָיו מִשָּׁה וְהָשִׁיב מִשָּׁה אֶת־הַמָּסוֹה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּא לְדַבֵּר אֹתוֹ: ססס

קל"ט פסוקים, חננאל סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 433)

והנה קרן עור פניו (לד, י)

ידועה הקשיא, מדוע לא זכה משה לקרן בלוחות הראשונות. ויש לומר, דהנה בלוחות הראשונות נתנו עשרת הדברות בלבד, ואלו בלוחות האחרונות נתנו גם הלכות, מדרש ואגדות, "תעלומות חכמה כפלים לתושיה" (שמות רבה

ששי, ויאמר הנה אנכי פרת ברית נגד כל־עמך אעשה נפלאות אשר לא־נבראו בכל־הארץ ובכל־הגוים וראה כל־העם אשר־אתה בקרבך את־מעשה יהוה כִּי־נִרְאָה הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ: יא שְׁמַר־לְךָ אֵת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם הַנִּי גֵרֶשׁ מִפְּנֵיךְ אֶת־הָאֹמֶרִי וְהַפְּנֵנִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרֹנִי וְהַחֲוִי וְהִיבּוֹסִי: יב הִשְׁמַר לְךָ פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה בָּא עֲלֶיךָ פֶּן־יְהִי לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ: יג כִּי אֶת־מִזְבְּחָתָם תַּתְּצוּן וְאֶת־מִצְבְּחָתָם תִּשְׁפְּרוּן וְאֶת־אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן: יד כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קָנָא שְׁמוֹ אֵל קָנָא הוּא: טו פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ | אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶם וּבָחֻוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקִרְא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזְבְּחֻךְ: טז וְלָקַחְתָּ מִבְּנֵיךְ לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְּנֵיךְ אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בְּנֵיךְ אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶן: יז אֱלֹהֵי מִסִּכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ: יח אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמַר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצֵאתָ מִמִּצְרָיִם: יט כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֵׂה: כ וּפֶטֶר חֲמוֹר תַּפְּדֶה בִּשָּׂה וְאִם־לֹא תַפְּדֶה וְעִרְפָּתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תַּפְּדֶה וְלֹא־יִרְאוּ פָנֵי רִיקָם: כא שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ וּבַקְצִיר תִּשְׁבֹּת: כב וְחַג שְׁבַעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּפּוּרִי קִצִּיר חֲטִיִּם וְחַג הָאֲסִיף תְּקִיֹּפֶת הַשָּׁנָה: כג שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָל־זָכוֹרְךָ אֶת־פָּנֵי הָאֲדֹן | יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כד כִּי־אֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחַמֹּד אִישׁ אֶת־אֶרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לִרְאוֹת אֶת־פָּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה: כה לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֻמֶּיךָ דִּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלִּין לְבַקֵּר זֶבַח חַג הַפֶּסַח: כו רִאשִׁית בַּפּוּרִי אֲדַמְתֶּךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ

ריש פמ"ו). לכן נתוסף גם במשה, מקבל הלוואות, קרון עור פניו, על דרך "חכמת אדם תאיר פניו".

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
בְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ
וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֶלְמָא וּבְזֶמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יֵהֵא שְׂמַה
רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יְתַבְּרַךְ: יֵהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יְתַבְּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר,
וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשָּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ

דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרוּן בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

מפטיר ל: ויכל משה מדבר אתם ויתן על-פניו
מסוה: ל: ובבא משה לפני יהוה לדבר אתו
יסיר את-המסוה עד-צאתו ויצא ודבר אל-בני
ישראל את אשר יצוה: ל: וראו בני-ישראל
את-פני משה כי קרן עור פני משה והשיב
משה את-המסוה על-פניו עד-באו לדבר
אתו: ססס

קל"ט פסוקים, חננאל סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עץ-חיים היא למחזיקים בה, ונתמכה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבִדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עָמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

כ וַיִּשְׁלַח אֶחָאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל יִשְׂרָאֵל בָּאוּ מֵאֲלֵיהֶם אֲבָל תְּנִיבִיאִים לֹא בָּאוּ לָכֵן וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָרַחֵק הַפְּרָמָל שָׂאָל בְּמִוְכָתָם׃ כֹּא וַיִּגַּשׁ אֱלֹהֵיוּ אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים בַּחֲזָר הָיָה אֲשֶׁר פָּעַם יָנֹסָה עַל יָמִין, וּפָעַם עַל שְׂמָאל, עַד מָתִי תִהְיוּ נֹסִים

בְּמַחֲשַׁבְתֵּיכֶם אִם־יִהְיֶה הָאֱלֹהִים

לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם־יִפְעַל לָכֵן

אֲחֲרָיו וְלֹא־עָנָה הָעָם אֹתוֹ דָּבָר׃

כב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיוּ אֶל־הָעָם יֵשׁ

לָכֶם יִתְרוֹן כִּי אֲנִי נֹתַרְתִּי נָבִיא

לַיהוָה לְבָדִי כִּי מֵאָה תְנִיבִיאִים אֲשֶׁר

תְּנִיבִיאִים עֹבְדֵיהֶ, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לָהֶם

וְנָבִיאֵי הַפֶּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת

וְחֻמָּשִׁים אִישׁ וַיֵּרָאָה עֲתֵה תַפְלַת מִי

תַּתְּקַבֵּל׃ כג וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים

לְהָרֹן וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד

הַמִּבְכֹּר וַיִּנְתְּחָהּ וַיַּחֲכִיחֻהּ וַיַּחֲכִיחוּ לְאִבְרָם

שִׁיתִּי הַמַּתְעַסְקִים רַבִּים וַיִּשְׁמְלוּ עַל־

הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׁמִימוּ וְאֲנִי

אֶעֱשֶׂה ׀ אֶת־הַפָּר הָאֶחָד שְׂאִנִּי

לְבָדִי וְנִתְּתִי עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא

אֲשִׁים׃ כד וַקְרָאֲתָם רֵאשִׁיטָה בְּשֵׁם

אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה

וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנָּה בְּאֵשׁ

עַל יְדֵי הַזֶּדֶת הָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים

וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר

כִּי תָם הָיוּ מִסְתַּפְּקִים בְּאֵמַת וְרָצוּ לַעֲמִיד

עַל תַּבִּיר׃ כה וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיוּ

לְנִבְיָאֵי הַפֶּעַל בָּחֲרוּ לָכֶם הַפָּר

הָאֶחָד הַמִּבְכֹּר וַעֲשׂוּ רֵאשִׁיטָה כִּי

אַתֶּם הַרְבֵּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם

אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׁמִימוּ׃

כו וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן

לָהֶם וַעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַפֶּעַל

מִהַפְּקָר וְעַד־הַצְהָרִים לֵאמֹר

הַפֶּעַל עָנָה וַאֲזַן קוֹל וַאֲזַן עָנָה

וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ דָּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ

וְהָיָה מִדְּרָג מִדְּרָג עֹבְדֵיהֶם אֲשֶׁר עָשָׂה׃

כז וַיְהִי בַצְּהָרִים וַיִּתְּחַל בָּהֶם

אֱלֹהֵיוּ וַיֹּאמֶר קִרְאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל'

הָלֹא כִּי־אֱלֹהִים הוּא אֲבָל עֲדוֹן לֹא

שָׂמַע כִּי־יִשְׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא מִדְּרָג הוּא

דַּעַת עִם מִי וְכִי־דָרָד לֹא אוֹ אֲוִלִּי הוּא

בְּדָרָד, וְלִמְרָחַק הַמִּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹא

קִרְאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אֲוִלִּי יִשְׁמַע הוּא וַיִּקְצַן

מִשְׁתָּנוּ׃ כח וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל שָׁמְעוּ לְדָבָר אֱלֹהֵיוּ, עִם כִּי אָמַר בַּחֲתוּל וְלֹעַן וַיִּתְּגַדְּדוּ שְׂרִטוֹ בְּשֵׁם בְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרֹבוֹת וּבְרַמְחִים עַד־שִׁפְדֵּי דָם עֲלֵיהֶם׃

כא) אַתֶּם פּוֹסְחִים, בַּחֲזָר הָיָה אֲשֶׁר פָּעַם יָנֹסָה לְצַד יָמִין וּפָעַם עַל צֶד שְׂמָאל. עַל שְׁתֵּי הַמַּחֲשָׁבוֹת. פָּעַם אַחֲרֵי ה' וּפָעַם אַחֲרֵי הַפֶּעַל. וְלֹא עָנָה הָעָם אֹתוֹ דָּבָר, שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים לְהַבְחִין. כב) נֹתַרְתִּי נָבִיא לַה' לְבָדִי, כִּי מֵאָה תְנִיבִיאִים שֶׁתְּנִיבִיא עֹבְדֵיהֶיו לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לָהֶם.

כח) כִּי אַתֶּם הַרְבֵּים, וְהוּא מִדְּרָג

הַמִּוֹסֵר שֶׁהַרְבֵּים יִבְחָרוּ וַעֲשׂוּ רֵאשִׁיטָה.

כז) אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם, שֶׁהָיָה הַפָּר

נִשְׁמַט מִמֶּם כִּדִּי שֶׁלֹּא יִקְרַב לַעֲבֹדָה

וְהָיָה, וְכִדִּי לֹא תַחַת כִּנְפֵיו שֶׁל אֱלֹהֵיוּ,

אָמַר לוֹ, לָךְ, בְּשִׁנְכֶם וְתַקְדִּישׁ הַקִּבְיָה.

וּפִפְסָחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה, דָּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה אֶחָאָב אוֹ

מִי שֶׁעָשָׂאוּ. וְהָיָה הָיָה מִדְּרָג עֹבְדֵיהֶם.

כז) כִּי אֱלֹהִים הוּא, תָּרִי אַתֶּם

אוֹמְרִים שֶׁהוּא אֱלֹהִים. כִּי שִׁיתִּי, שָׂמָא

יֵשׁ לוֹ דָּבָר עִם יוֹעֲצָיו עֲבָשׁוּ. וְכִי שִׁיג,

שָׂמָא מִשְׁנִי וְדָרָג הוּא עֲבָשׁוּ בְּמִלְחָמָה.

וְכִי דָרָד לוֹ, שָׂמָא הוּא בְּדָרָד רַחֲוִקָה.

כח) וַיִּתְּגַדְּדוּ, שְׂרִטוֹ בְּשֵׁם.

בְּמִשְׁפָּטָם, כִּפִּי שֶׁהָיָה מִנְהָם. כט)

הפטרה לפרשת כי תשא לקריאה בציבור

ולשמו"ת

במלכים"א יח

יח כ וַיִּשְׁלַח אֶחָאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָרַחֵק הַפְּרָמָל׃

כא וַיִּגַּשׁ אֱלֹהֵיוּ אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים

אֲחֲרָיו וְאִם־יִפְעַל לָכֵן אַחֲרָיו וְלֹא־עָנָה הָעָם אֹתוֹ דָּבָר׃

כב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיוּ אֶל־הָעָם יֵשׁ לָכֶם יִתְרוֹן כִּי אֲנִי נֹתַרְתִּי נָבִיא לַיהוָה לְבָדִי וְנִתְּתִי עַל־הָעֲצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׁמִימוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה ׀ אֶת־הַפָּר הָאֶחָד שְׂאִנִּי לְבָדִי וְנִתְּתִי עַל־הָעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אֲשִׁים׃

כד וַקְרָאֲתָם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנָּה בְּאֵשׁ עַל יְדֵי הַזֶּדֶת הָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר כִּי תָם הָיוּ מִסְתַּפְּקִים בְּאֵמַת וְרָצוּ לַעֲמִיד עַל תַּבִּיר׃

כה וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיוּ לְנִבְיָאֵי הַפֶּעַל בָּחֲרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד הַמִּבְכֹּר וַעֲשׂוּ רֵאשִׁיטָה כִּי אַתֶּם הַרְבֵּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׁמִימוּ׃

כו וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַפֶּעַל מִהַפְּקָר וְעַד־הַצְהָרִים לֵאמֹר הַפֶּעַל עָנָה וַאֲזַן קוֹל וַאֲזַן עָנָה וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ דָּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה מִדְּרָג מִדְּרָג עֹבְדֵיהֶם אֲשֶׁר עָשָׂה׃

כז וַיְהִי בַצְּהָרִים וַיִּתְּחַל בָּהֶם אֱלֹהֵיוּ וַיֹּאמֶר קִרְאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל' הָלֹא כִּי־אֱלֹהִים הוּא אֲבָל עֲדוֹן לֹא שָׂמַע כִּי־יִשְׁמַע וְכִי־שָׁמַע לֹא מִדְּרָג הוּא דַּעַת עִם מִי וְכִי־דָרָד לֹא אוֹ אֲוִלִּי הוּא בְּדָרָד, וְלִמְרָחַק הַמִּקוֹם לֹא יִשְׁמַע וְלֹא קִרְאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אֲוִלִּי יִשְׁמַע הוּא וַיִּקְצַן מִשְׁתָּנוּ׃

כח וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל שָׁמְעוּ לְדָבָר אֱלֹהֵיוּ, עִם כִּי אָמַר בַּחֲתוּל וְלֹעַן וַיִּתְּגַדְּדוּ שְׂרִטוֹ בְּשֵׁם בְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרֹבוֹת וּבְרַמְחִים עַד־שִׁפְדֵּי דָם עֲלֵיהֶם׃

כט) אַתֶּם פּוֹסְחִים, בַּחֲזָר הָיָה אֲשֶׁר פָּעַם יָנֹסָה לְצַד יָמִין וּפָעַם עַל צֶד שְׂמָאל. עַל שְׁתֵּי הַמַּחֲשָׁבוֹת. פָּעַם אַחֲרֵי ה' וּפָעַם אַחֲרֵי הַפֶּעַל. וְלֹא עָנָה הָעָם אֹתוֹ דָּבָר, שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים לְהַבְחִין. כב) נֹתַרְתִּי נָבִיא לַה' לְבָדִי, כִּי מֵאָה תְנִיבִיאִים שֶׁתְּנִיבִיא עֹבְדֵיהֶיו לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לָהֶם.

כח) כִּי אַתֶּם הַרְבֵּים, וְהוּא מִדְּרָג הַמִּוֹסֵר שֶׁהַרְבֵּים יִבְחָרוּ וַעֲשׂוּ רֵאשִׁיטָה. כז) אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם, שֶׁהָיָה הַפָּר נִשְׁמַט מִמֶּם כִּדִּי שֶׁלֹּא יִקְרַב לַעֲבֹדָה וְהָיָה, וְכִדִּי לֹא תַחַת כִּנְפֵיו שֶׁל אֱלֹהֵיוּ, אָמַר לוֹ, לָךְ, בְּשִׁנְכֶם וְתַקְדִּישׁ הַקִּבְיָה. וּפִפְסָחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה, דָּלְגוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה אֶחָאָב אוֹ מִי שֶׁעָשָׂאוּ. וְהָיָה הָיָה מִדְּרָג עֹבְדֵיהֶם.

כז) כִּי אֱלֹהִים הוּא, תָּרִי אַתֶּם אוֹמְרִים שֶׁהוּא אֱלֹהִים. כִּי שִׁיתִּי, שָׂמָא יֵשׁ לוֹ דָּבָר עִם יוֹעֲצָיו עֲבָשׁוּ. וְכִי שִׁיג, שָׂמָא מִשְׁנִי וְדָרָג הוּא עֲבָשׁוּ בְּמִלְחָמָה. וְכִי דָרָד לוֹ, שָׂמָא הוּא בְּדָרָד רַחֲוִקָה. כח) וַיִּתְּגַדְּדוּ, שְׂרִטוֹ בְּשֵׁם. בְּמִשְׁפָּטָם, כִּפִּי שֶׁהָיָה מִנְהָם. כט)

עטרת מרים

שי למורא

כט ויהי כעבר הצהרונים ויתנבאו עשו את עצמם כאלו מדברים בנבואה שתדיר האש עד לעלות המנחה כי אז נלאו ולא התנבאו עוד ואין קול ואין ענה ואין קשב לפי שאין מי יקשיב להם כי אינו אלוה: ל ויאמר אליהו לכלהעם גשו אלי לראות שאין הערמה בדברי ויגשו כלהעם אליו וירפא אתמזבח יהוה

ההרים על ידי עובדי הפעל: לא ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי בניייעקב לחזיר זכות ישראל אביהם אשר היה דברייהוה אליו לאמר (בראשית לב כח) ישראל יהיה שמך: לב ויבנה אתהאבנים מזבח בשם יהוה ויעש תעלה בבית סאתים כשיעור מקום ורעת סאתים זרע סביב למזבח: לג ויערך סידר אתהעצים וינתח אתהפך וישם עליהעצים: לד ויאמר מלאו ארבעה כדים מים ויצקו וישפכו עליהעלה ועליהעצים ויאמר שנו שפכו פעם שנית וישנו ויאמר שלשו שפכו פעם שלשית וישלשו: לה וילכו המים סביב למזבח סביב מקום המערכה וגם אתהתעלה מלאים:

לו ויהי | בעלות המנחה מנחת הערב ויגש אליהו הנביא להחפץ ויאמר יהוה אליה אברהם יצחק וישראל היום יודע פאשר תרד האש כראתה אלהים בישראל ובאשר תשלחני לבשר לעתיד לבא ואמרו כי אם היום תעני וידעו הכל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כלהדברים האלה שהקרבתי בבמה בשעת איסור הבמות: לו עניי יהוה עניי בחרדת האש וידעו העם הוה בראתה יהוה האלהים ואתה הסבת את לבם אחרנית בנס הוה תסבב אלד את לבם אשר היה עד הנה אחרנית להפנות מקד: לח ותפל אשיהוה ותאכל תחלה אתהעלה ובהמשך ואתהעצים ואתהאבנים ואת העפר ואתהמים אשרבתעלה

עלפניהם להשתחוות לה ויאמרו יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים:

וברמחים עדשפדדס עליהם: כט ויהי כעבר הצהרונים ויתנבאו עד לעלות המנחה ואין קול ואין ענה ואין קשב: ל ויאמר אליהו לכלהעם גשו אלי ויגשו כלהעם אליו וירפא אתמזבח יהוה ההרים: לא ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי בניייעקב אשר היה דברייהוה אליו לאמר ישראל יהיה שמך: לב ויבנה אתהאבנים מזבח בשם יהוה ויעש תעלה בבית סאתים זרע סביב למזבח: לג ויערך אתהעצים וינתח אתהפך וישם עליהעצים: לד ויאמר מלאו

ויתנבאו, עשו את עצמם כאלו מדברים בנבואה שתדיר האש. ואין קשב, שאין מי שיקשיב להם, כי אינו אלוה. (ל) גשו אלי, ותראו שאני מערים שום הערמה בדברי. וירפא את מזבח ה' ההרים, בנה מזבח ותזכיר לישראל שיהיה מזבח ה' עולה על לבם ושגור בפיהם. שהיה הרים ובטל שמו ותזכרתו מפי כל עשרת השבטים. פרוש אחר,

שהיה שם מזבח שבה שאל המלך, וימלכו ישראל הרים את כל המזבחות והבמות שנגעשו לשם שמים, ובנה אליהו ותקן את המזבח שהיה הרים. (לב) בבית סאתים זרע, כשיעור מקום ורעת סאתים זרע, כדי שילכו בה המים, להגדיל הנס, כמבאר להלן. (והוא שטח של מאה אמה על חמישים אמה). (לד) ויצקו, וישפכו, שנו, שפכו פעם שניה. שלשו, שפכו פעם שלשית. (לו) עניי ה' עניי, עניי בחרדת האש, עניי אחר כך בנתינת המסור. ורו"ל אמרו, עניי פאשר ובמים (בחרדת האש על המזבח ובנתינת המסור). עניי שלא יאמרו מעשה כשפים הם. הסבת את לבם אחרנית, תסבב את לבם אשר היה אחרנית לפנות מקד עד עכשיו, שעל ידי הנס הוה יסבו אלד את לבם ויפלו על פניהם, להשתחוות לה.

ארבעה כדים מים ויצקו עליהעלה ועליהעצים ויאמר שנו וישנו ויאמר שלשו וישלשו: לה וילכו המים סביב למזבח וגם אתהתעלה מלאים: לו ויהי | בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר יהוה אליה אברהם יצחק וישראל היום יודע פאשר תרד האש כראתה אלהים בישראל ובאשר תשלחני לבשר לעתיד לבא ואמרו כי אם היום תעני וידעו הכל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כלהדברים האלה: לו עניי יהוה עניי וידעו העם הוה בראתה יהוה האלהים ואתה הסבת את לבם אחרנית: לה ותפל אשי יהוה ותאכל אתהעלה ואתהעצים ואתהאבנים ואתהעפר ואתהמים אשרבתעלה לחכה: לט וירא כלהעם ויפלו עלפניהם ויאמרו יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים:

בסוף לחכה ויפשה ושרפה הכל, כמלקק בלשון, ותם עד שלא נשאר בתעלה שום לחות: לט וירא כלהעם ויפלו עלפניהם להשתחוות לה ויאמרו יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שָׁפֵל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבָת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתַשְׁמַח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחֵנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל חמישי, י"ד אדר

המשך ביאור למסכת כתובות ליום חמישי עמוד ב

20 שדווקא 'ברשות בעלים' פטור, אבל אם הוציא חייב, ואפילו אם
21 הוציא לרשות הרבים, כיון שבפיקח דלא אתי לרשותיה – כל זמן
22 שלא בא החפץ לרשות הגנב, 'רשות בעלים' קרינא ביה – נחשב
23 שלא יצא עדיין מרשות הבעלים, וכיון שבמשיכה לרשות הרבים
24 לא נכנס החפץ לרשות הגנב, הרי זה כאופן שמת 'ברשות בעלים',
25 ופטור. וכן סיפא לרבינא לא קשיא, כיון שרבינא סובר שהוצאה
26 דיומא דהגבהה לא אמרינן – אין הכרח להשוות את האופנים של
27 הוצאה והגבהה זה לזה, והוצאה האמורה במשנה היינו אף כשלא
28 הכניסו לרשותו, אלא גם אם משך לרשות הרבים.

29 שנינו במשנה: תבא על אחותו ועל אחות אביה, יש להם קנס,
30 אף על פי שהן בהכרח אין בהן מיתת בית דין. הגמרא מקשה
31 סתירה בין משנתנו לבין משנה אחרת בדין הבא על אחת מהנשים
32 המנויות במשנה: ודמינהו, שנינו במסכת מכות (ג), אלו הן הלוקין
33 מלקות ארבעים אם התירו בהן, תבא על אחותו, והבא על אחות
34 אביה, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת
35 אחי אביו, ועל הנדה,
36

1 הרבים מרישא, ואילו רב אחא דייק שמשיכה אינה קונה ברשות
2 הרבים מסיפא.
3 ומבאר הגמרא: רבינא דייק מרישא, שם שנינו, הנה מושכו ויוצא
4 ומת ברשות בעלים, פטור, ויש לדייק, טעמא – הטעם שהוא פטור,
5 משום דמת ברשות בעלים ולא קנאו להתחייב באחריותו, הא אם
6 הוציא מרשות בעלים ומת, חייב, ומשמע שבכל אופן שהוציא
7 מרשות בעלים חייב, ואפילו אם הוציא לרשות הרבים, ומוכח
8 שמשיכה קונה ברשות הרבים. רב אחא דייק מסיפא, שם שנינו,
9 הנביה או שהוציא מרשות בעלים ומת חייב, ומכך שנישנו שני
10 האופנים יחד יש לדייק שהוצאה דיומא דהגבהה – הוצאה השניה
11 במשנה היא באופן דומה להגבהה, מה הנפקה דאיתי לרשותיה –
12 כשם שעל ידי ההגבהה בא החפץ לרשותו, אף הוצאה נמי, מדובר
13 דווקא דאיתי לרשותיה – באופן שעל ידי המשיכה בא החפץ
14 לרשותו המיוחדת, אבל אם הוציא לרשות הרבים לא קנה כיון
15 שאין זו רשותו.
16 הגמרא מבררת כיצד יבאר כל אחד מהאמוראים את דיוקו של
17 חבירו. מקשה הגמרא: לרב אחא, קשיא רישא שמדויק ממנה
18 כדברי רבינא. ולרבינא, קשיא סיפא שמדויק בה כדברי רב אחא.
19 מתרצת הגמרא: רישא לרב אחא לא קשיא, ולדבריו אין לדייק

לוח זמנים לשבוע פרשת כי-תשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:01	6:08	8:21	8:25	8:55	8:59	9:55	9:58	17:43	17:39	18:09	18:05	17:22	18:19
חיפה (ח)	6:01	6:09	8:20	8:24	8:54	8:59	9:55	9:58	17:44	17:40	18:08	18:03	17:14	18:18
ירושלים (ח)	6:00	6:07	8:19	8:23	8:53	8:57	9:54	9:57	17:46	17:41	18:07	18:03	17:05	18:17
תל אביב (ח)	6:02	6:09	8:21	8:25	8:55	8:59	9:55	9:59	17:44	17:39	18:09	18:04	17:23	18:19
אוסטריה, וינה (ח)	6:25	6:37	8:30	8:36	9:14	9:20	10:12	10:17	17:47	17:38	18:20	18:11	17:28	18:33
אוסטרליה, מלבורן (ק)	7:10	7:04	9:41	9:38	10:16	10:18	11:23	11:24	20:02	19:53	20:20	20:29	19:37	20:32
אוקראינה, אודסה (ח)	6:26	6:37	8:39	8:33	9:22	9:15	10:19	10:15	17:42	17:51	18:23	18:15	17:31	18:36
אוקראינה, דונייצק (ח)	5:59	6:11	8:10	8:04	8:54	8:48	9:51	9:47	17:12	17:21	17:55	17:46	17:02	18:07
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:11	6:22	8:21	8:15	9:06	8:59	10:03	9:58	17:32	17:23	18:06	17:56	17:13	18:19
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	6:37	6:50	8:39	8:46	9:32	9:25	10:29	10:24	17:46	17:56	18:31	18:21	17:37	18:44
אוקראינה, קייב (ח)	6:30	6:43	8:39	8:32	9:25	9:18	10:21	10:16	17:39	17:49	18:24	18:14	17:29	18:37
איטליה, מילאנו (ח)	6:52	7:02	9:06	9:00	9:47	9:41	10:45	10:40	18:12	18:20	18:49	18:41	18:01	19:02
אקוואדור, קיטו (ח)	6:22	6:23	8:54	8:53	9:23	9:21	10:25	10:24	18:30	18:28	18:51	18:52	18:11	18:59
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:46	6:41	9:15	9:18	9:51	9:53	10:57	10:58	19:32	19:24	19:50	19:58	19:07	20:01
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:33	7:26	9:59	10:03	10:40	10:43	11:47	11:48	20:28	20:19	20:48	20:58	20:02	21:00
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:31	6:40	8:45	8:50	9:27	9:22	10:26	10:22	17:59	18:05	18:33	18:27	17:46	18:45
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:21	6:30	8:34	8:39	9:17	9:12	10:16	10:12	17:47	17:54	18:23	18:16	17:34	18:34
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:21	6:31	8:34	8:39	9:18	9:12	10:16	10:12	17:47	17:54	18:23	18:17	17:35	18:35
ארה"ב, דטרויט (ח)	6:58	7:08	9:15	9:10	9:54	9:49	10:53	10:48	18:22	18:29	18:59	18:52	18:10	19:11
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:41	6:47	9:05	9:02	9:39	9:35	10:38	10:35	18:21	18:25	18:50	18:46	18:07	19:00
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:13	6:21	8:36	8:32	9:11	9:06	10:10	10:07	17:48	17:53	18:20	18:15	17:35	18:30
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:39	6:44	9:05	9:01	9:37	9:33	10:37	10:34	18:23	18:26	18:50	18:47	18:07	19:00
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:17	6:27	8:35	8:29	9:13	9:08	10:12	10:08	17:42	17:49	18:18	18:12	17:30	18:30
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:16	6:26	8:33	8:28	9:12	9:07	10:11	10:07	17:41	17:48	18:17	18:10	17:28	18:29
בוליביה, לה-פס (ח)	6:34	6:32	9:06	9:07	9:37	9:37	10:41	10:40	18:57	18:53	19:16	19:20	18:36	19:25
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:15	7:28	9:23	9:16	10:10	10:02	11:06	11:01	18:22	18:33	19:08	18:58	18:13	19:22
בלגיה, בריסל (ח)	7:15	7:28	9:23	9:16	10:10	10:03	11:06	11:01	18:23	18:33	19:08	18:58	18:14	19:22
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:05	6:02	8:37	8:38	9:08	9:09	10:13	10:13	18:40	18:35	18:55	19:00	18:18	19:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:53	5:50	8:25	8:26	8:57	8:57	10:01	10:01	18:23	18:18	18:42	18:48	18:01	18:52
בריטניה, לונדון (ח)	6:33	6:46	8:41	8:33	9:28	9:21	10:24	10:19	17:42	17:52	18:26	18:16	17:35	18:40
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	6:44	6:58	8:41	8:48	9:38	9:30	10:34	10:28	17:46	17:57	18:35	18:23	17:40	18:49
גרמניה, ברלין (ח)	6:40	6:54	8:46	8:39	9:35	9:27	10:31	10:26	17:46	17:57	18:32	18:21	17:37	18:46
גרמניה, פרנקפורט (ח)	6:57	7:10	9:06	8:59	9:52	9:45	10:49	10:44	18:07	18:17	18:51	18:41	17:57	19:05
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:04	6:01	8:37	8:35	9:08	9:09	10:13	10:13	18:45	18:39	19:03	19:03	18:22	19:07
הודו, מומבאי (ח)	6:54	6:58	9:20	9:22	9:53	9:50	10:53	10:51	18:44	18:46	19:09	19:07	18:28	19:18
הודו, פונה (ח)	6:50	6:54	9:18	9:16	9:49	9:46	10:49	10:47	18:40	18:42	19:05	19:04	18:24	19:15
הונגריה, בודפשט (ח)	6:14	6:25	8:25	8:19	9:09	9:02	10:06	10:01	17:28	17:37	18:10	18:01	17:17	18:22
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:26	6:35	8:44	8:38	9:22	9:17	10:21	10:17	17:51	17:58	18:27	18:20	17:38	18:38
יוון, אתונה (ח)	6:49	6:58	9:04	9:09	9:46	9:41	10:44	10:41	18:18	18:24	18:52	18:46	18:05	19:03
מלדובה, קישניב (ח)	6:34	6:46	8:47	8:40	9:29	9:23	10:27	10:22	17:49	17:58	18:30	18:22	17:39	18:43

לוח זמנים לשבוע פרשת כי-תשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:51	6:55	9:17	9:19	9:50	9:47	10:51	10:48	18:41	18:43	19:05	19:07	18:25	19:16
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:13	6:05	8:37	8:41	9:21	9:25	10:29	10:31	19:18	19:07	19:51	19:39	18:51	19:52
נפאל, קטמנדו (ח)	6:23	6:29	8:48	8:44	9:21	9:17	10:20	10:18	18:04	18:07	18:29	18:32	17:49	18:42
סינגפור, סינגפור (ח)	7:13	7:14	9:45	9:44	10:14	10:12	11:16	11:15	19:20	19:19	19:42	19:41	19:01	19:49
פולין, ורשא (ח)	6:10	6:23	8:16	8:09	9:04	8:57	10:00	9:55	17:15	17:25	17:51	18:02	17:06	18:16
פרו, לימה (ח)	6:11	6:11	8:44	8:44	9:14	9:13	10:17	10:17	18:30	18:27	18:53	18:50	18:10	18:59
צרפת, ליאון (ח)	7:09	7:20	9:23	9:17	10:05	9:59	11:02	10:58	18:27	18:35	18:59	19:07	18:16	19:19
צרפת, פריז (ח)	7:21	7:33	9:32	9:25	10:16	10:10	11:13	11:09	18:35	18:44	19:07	19:16	18:25	19:30
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:06	6:08	8:38	8:36	9:06	9:05	10:08	10:07	18:10	18:09	18:32	18:31	17:51	18:40
קנדה, טורונטו (ח)	6:44	6:54	9:00	8:54	9:40	9:35	10:38	10:34	18:09	18:16	18:37	18:44	17:57	18:56
קנדה, מונטריאול (ח)	6:22	6:33	8:36	8:30	9:18	9:12	10:16	10:11	17:42	17:50	18:13	18:21	17:31	18:33
קפריסין, לרנקה (ח)	6:08	6:16	8:30	8:25	9:05	9:00	10:04	10:00	17:41	17:46	18:08	18:13	17:27	18:23
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:32	7:47	9:35	9:27	10:26	10:18	11:22	11:16	18:31	18:43	19:10	19:22	18:23	19:37
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:07	7:22	9:08	8:59	10:00	9:52	10:56	10:50	18:06	18:19	18:43	18:55	17:59	19:10
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:51	7:02	9:03	8:57	9:46	9:40	10:43	10:39	18:06	18:14	18:38	18:47	17:55	19:00
שווייץ, ציריך (ח)	6:56	7:07	9:08	9:01	9:51	9:44	10:48	10:43	18:14	18:23	18:43	18:52	18:04	19:05
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:31	6:35	9:01	8:59	9:31	9:28	10:32	10:30	18:27	18:28	18:49	18:50	18:09	18:59

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולכרך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשנ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משפחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבהלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפל־פוענניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: **chazak@zahav.net.il** - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00467
01/03/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

